ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський державний аграрний університет

Кафедра обліку і оподаткування

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ В СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ»

Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої пам'яті професора, заслуженого працівника вищої школи Дмитра Мусійовича Фесенка

ПОЛТАВА 2025

УДК 657

Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1. Полтавський державний аграрний університет (25 березня 2025 р.). Полтава, 2025. 1015 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова організаційного комітету: КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ – к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Секретар організаційного комітету: ЛЕГА ОЛЬГА – к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Члени організаційного комітету:

ВАСИЛІШИН СТАНІСЛАВ – д.е.н., професор, директор Інституту обліку і фінансів Національної академії аграрних наук, провідний вчений Відділення аграрної економіки і продовольства НААН, САРА

ВОРОНЬКО-НЕВІДНИЧА ТЕТЯНА - д.е.н., завідувач кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної Полтавського державного аграрного університету

ГНАТИШИН ЛЮДМИЛА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ДУБІНІНА МАРИНА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Миколаївського національного аграрного університету

ЄРШОВА НАТАЛЯ – д.е.н., професор, професор кафедри обліку і фінансів НТУ «Харківський політехнічний інститут»

ЗОРЯ ОЛЕКСІЙ - д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

КОБЄЛЄВА ТЕТЯНА – д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин НТУ «Харківський політехнічний інститут»

ПЕРЕРВА ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин НТУ «Харківський політехнічний інститут»

ПРИСТЕМСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР – д.е.н., професор, професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету

СЛАВКОВА ОЛЕНА - д.е.н, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Сумського національного аграрного університету

KHOMYN PETRO - doktor habilitowany, professor, Akademię Kujawsko-Pomorską

ГУБАРИК ОЛЬГА - к.е.н., доцент, в.о. зав. кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою Дніпровського державного аграрно-економічного університету

ДРАНУС ВАЛЕНТИН – к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту Чорноморського національного університету імені Петра Могили

ПРИЙДАК ТЕТЯНА– к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

ПРОКОПИШИН ОКСАНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Конференція присвячена пам'яті видатного науковця, Заслуженого працівника вищої школи Української РСР, професора Дмитра Мусійовича Фесенка. У збірнику матеріалів науково-практичної конференції розміщено результати досліджень вітчизняних науковців, присвячених актуальним проблемам та перспективам розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством.

© Автори, 2025
© Кафедра обліку і оподаткування, 2025
© Полтавський державний аграрний університет, 2025

Дмитро Мусійович Фесенко

(1926-2012 рр.)

Науковий шлях Дмитра Мусійовича почався з навчання в аспірантурі Українського інституту економіки і організації сільськогосподарського виробництва та захисту кандидатської дисертації у 1967 році на тему «Планування, облік витрат і калькуляція собівартості продукції в колгоспах». У тому ж році науковець був прийнятий на посаду доцента кафедри бухгалтерського обліку Полтавського сільськогосподарського інституту. З 1974 р. по 1988 р. працював проректором інституту з навчальної роботи, а з 1994 р. - завідувачем кафедри бухгалтерського обліку.

У 2001 р. професор Фесенко був обраний головою Полтавського регіонального відділення Федерації бухгалтерів, аудиторів і фінансистів АПК України. Успіхи у науковій та навчально-методичній роботі Дмитра Мусійовича відмічені багатьма відзнаками, зокрема: Заслужений працівник вищої школи Української РСР (з 1986 р.); член Методичної Ради з бухгалтерського обліку та звітності Міністерства аграрної політики України.

Як учасник та ветеран Другої світової війни, Фесенко Д. М. неодноразово був нагороджений медалями та відзнаками, а за період трудової діяльності - відзначений нагородою «За доблесну працю». З під його пера вийшло більше 180 науково-методичних праць і розробок (зокрема 28 підручників і посібників).

VIII Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством», присвяченої пам'яті професора, заслуженого працівника вищої школи Дмитра Мусійовича Фесенка

25 березня в рамках тижня факультету обліку та фінансів Полтавського державного аграрного університету на кафедрі обліку та оподаткування відбулася VIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально орієнтованій системі управління підприємством», присвячена пам'яті професора, заслуженого працівника вищої школи Дмитра Мусійовича Фесенка. Ця подія стала платформою для обміну знаннями та досвідом між науковцями, практиками та студентами з різних куточків України.

Відкрив конференцію проректор з науково-педагогічної та наукової роботи Анатолій Шостя, наголосивши на важливості розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах сучасних викликів. Він підкреслив, що ця конференція є не лише майданчиком для обговорення актуальних питань, але й даниною пам'яті видатного науковця Дмитра Мусійовича Фесенка, чий внесок у розвиток облікової науки є неоціненним.

Модераторка заходу, завідувачка кафедри обліку і оподаткування Наталія Канцедал повідомила, що до конференції долучилося близько 500 учасників з різних закладів вищої освіти, підприємств та організацій. Вона також зазначила, що було представлено близько 600 наукових матеріалів, що свідчить про високий інтерес до тематики конференції, і представила свою доповідь «Роль обліку у формуванні експертних оцінок збитків, яких зазнали українські підприємства внаслідок війни».

Учасники конференції представили широкий спектр тем доповідей, що охоплюють актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю.

Проректорка з навчально-методичної роботи Київського інституту бізнесу та технологій Марина Рябокінь виступила з доповіддю «Типологія виробничих функцій місцевих громад у контексті досягнення цілей сталого розвитку».

Аудитор АФ «КАПІТАЛ ГРУП» Віталій Селіванов поділився своїм досвідом у доповіді «Аудит очима розробника програмного забезпечення: перші завдання з аудиту – залишки на початок періоду».

Доцентка кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування Львівського торговельно-економічного університету, старша наукова співробітниця лабораторії товарознавчих та економічних досліджень Львівського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України Одарка Чабанюк представила доповідь «Облік та експертні дослідження операцій з основними засобами».

Здобувачі вищої освіти також активно долучилися до конференції, представивши свої доповіді:

Діана Мауер – «Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку аграрних підприємств на ринку органічної продукції як чинник продовольчої безпеки та сталого розвитку»;

Оксана Назарчук – «Як оцінити якість бухгалтерського обліку»;

Карина Татарець – «Інноваційний підхід до автоматизації обліку: використання онлайн-платформи Taxen»;

Олеся Рєзнік – «Основні аспекти формування облікової політики підприємства»;

Вікторія Борисенко – «Цифровий маркетинг та інфлюенс-маркетинг: тренди та створення довіри до брендів»;

Дарія Ромаш – «Insiagram-магазини: сучасний бізнес чи тимчасовий тренд»;

Назар Малько – «Студентське самоврядування: рушійна сила змін в академічному житті здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів».

Підбиваючи підсумки конференції, декан факультету обліку та фінансів Олександр Безкровний відзначив високий рівень доповідей та активність учасників. Він підкреслив важливість проведення таких заходів для розвитку облікової науки та обміну досвідом між науковцями та практиками.

Кафедра обліку і оподаткування висловлює вдячність усім співорганізаторам, учасникам і представникам наукової спільноти, які попри складні умови воєнного стану в Україні активізують зусилля для наукового пошуку, публічного обговорення та висвітлення результатів наукової діяльності.

Від імені організаторів та учасників висловлюємо окрему подяку Збройним силам України.

Ми - єдиний народ: самоусвідомлений, незламний, волелюбний і нескорений. Перемогу наближають для нас Збройні Сили, і всі, хто в цю Перемогу вірить!

Наша боротьба триває, наша віра в краще непохитна! 🇺🇦

Ми сильні, ми вільні! Україна переможе! Слава Україні 🇺🇦**!**

З повагою Організаційний комітет!!

УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Вінницька область

Вінницький національний аграрний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
ВСП «Могилів-Подільський технолого-економічний фаховий коледж ВНАУ»
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Харківський національний університет внутрішніх справ

Волинська область

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Луцький національний технічний університет
ВСП «Любешівський технічний фаховий коледж ЛНТУ»

Дніпропетровська область

Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
Університет митної справи та фінансів
Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
Філія «Дніпроагропромпродуктивність» Українського державного університету науки і технологій
Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

Житомирська область

Поліський національний університет
Державний університет «Житомирська політехніка»
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Закарпатська

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Запорізька область

Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
Запорізький національний університет
Національний університет «Запорізька політехніка»

Київська область

Білоцерківський національний аграрний університет
Бориспільського інституту муніципального менеджменту при МАУП
Державний податковий університет
Державний торговельно-економічний університет
Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій
ЗВО «Відкритий Міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Київський інститут бізнесу та технологій
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Київський національний університет будівництва і архітектури
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Національна академія аграрних наук України
Національна академія Служби безпеки України
НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Національний транспортний університет
Національний університет харчових технологій
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
ПВНЗ «Європейський університет»
ПрАТ ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом
Східноукраїнський національний університет
ТДВ «Інститут обліку і фінансів»
ТОВ «Аудиторська фірма «КАПІТАЛ ГРУП»
Український інститут експертизи сортів рослин
Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу
Університет економіки і права КРОК

м. Кропивницький

Донецький державний університет внутрішніх справ
Українська державна льотна академія
Центральноукраїнський національний технічний університет

Львівська область

ДУ «Інститут регіональних досліджені імені М.І. Долішнього НАН України»
ЛДУФК ім. Боберського
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»
Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького
Львівський національний університет імені Івана Франка
Львівський національний університет природокористування
Львівський торговельно-економічний університет
Національний університет «Львівська політехніка»

Миколаївська область

Миколаївський національний аграрний університет

Міжнародний університет бізнесу і права
Чорноморський національний університет ім.Петра Могили

Одеська область

Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України»
Державний університет інтелектуальних технологій та зв'язку
Національний університет «Одеська політехніка»
Одеський державний аграрний університет
Одеський національний економічний університет

Полтавська область

ВСП «Аграрно – економічний фаховий коледж ПДАУ»
ВСП «Лубенський фінансово-економічний фаховий коледж ПДАУ»
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського
Полтавський державний аграрний університет
Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Полтавський університет економіки і торгівлі
Філія «Полтавагропромпродуктивність»

Рівненська область

ВСП «Рівненський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»
Національний університет водного господарства та природокористування

Сумська область

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Сумський державний університет
Сумський національний аграрний університет

Тернопільська область

Західноукраїнський національний університет
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
Донбаська державна машинобудівна академія

Харківська область

ВСП «Вовчанський фаховий коледж Державного біотехнологічного університету»
ВСП «ЖКФК ХНУМГ імені О.М.Бекетова»
Державний біотехнологічний університет
Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України
Національна академія Національної гвардії України
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Харківський національний університет радіоелектроніки
Український державний університет залізничного транспорту
Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Національна академія правових наук України

Херсонська область

Херсонський державний аграрно-економічний університет

Хмельницька область

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
Хмельницький національний університет
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
Хмельницький фаховий економіко-технологічний коледж Університету економіки і підприємництва
ВСП «Кам'янець - Подільський фаховий коледж» НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Черкаська область

Черкаський державний технологічний університет
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Уманський національний університет садівництва
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Чернівецька область

Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

Чернігівська область

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

Польща

Akademia Kujawsko-Pomorska, m. Bydgoscz
Економіко-гуманітарний університет, м. Бєльсько-Бяла

Молдова

Academy of Economic Studies of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova

Чехія

Французький дослідницький центр гуманітарних і соціальних наук CEFRES, UAR 3138 CNRS-MEAE, Прага

1. ОБЛІК, КОНТРОЛЬ І АУДИТ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

АГАФОНЦЕВА АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ВПЛИВ ОБЛІКУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бухгалтерський облік є основним джерелом інформації для аналізу фінансового стану підприємства та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Облікові дані дозволяють керівникам оцінювати рівень доходів і витрат, прогнозувати фінансові результати та розробляти стратегії оптимізації діяльності. Завдяки точній і своєчасній інформації про фінансові потоки підприємство може ефективно контролювати собівартість продукції, визначати рентабельність різних сегментів бізнесу та запобігати потенційним ризикам.

Ключове значення має правильна організація обліку, що включає застосування сучасних методів калькулювання витрат, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, а також аналіз грошових потоків. Чітке ведення бухгалтерського обліку сприяє підвищенню прозорості фінансової діяльності, що є важливим фактором для залучення інвесторів і партнерів. У сучасних умовах особливу увагу приділяють не лише фіксації минулих фінансових подій, а й прогнозуванню майбутніх показників, що є основою ефективного стратегічного планування.

Фінансова звітність є ключовим інструментом для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки вона містить узагальнені дані про активи, зобов’язання, доходи та витрати. Аналіз ліквідності, прибутковості та платоспроможності дозволяє визначити здатність підприємства виконувати свої коротко- та довгострокові фінансові зобов’язання, оцінити ефективність використання ресурсів та розробити стратегію подальшого розвитку [2].

Оцінка ліквідності базується на співвідношенні короткострокових активів і зобов’язань, що дає змогу визначити здатність підприємства оперативно покривати свої борги. Аналіз прибутковості включає розрахунок таких показників, як рентабельність активів, капіталу та продажів, що дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів. Визначення платоспроможності підприємства, своєю чергою, допомагає спрогнозувати його фінансову стійкість та можливість залучення додаткового фінансування.

Систематичний аналіз фінансової звітності дозволяє підприємству своєчасно виявляти проблемні аспекти діяльності та розробляти заходи щодо підвищення ефективності управління. У цьому контексті важливу роль відіграє відповідність облікової політики підприємства міжнародним стандартам фінансової звітності (IFRS), що підвищує прозорість фінансової інформації та довіру з боку інвесторів [1].

Сучасні інформаційні технології відіграють ключову роль у підвищенні ефективності бухгалтерського обліку та фінансового управління. Автоматизація облікових процесів дозволяє значно скоротити час на обробку фінансових

операцій, мінімізувати ризик помилок та забезпечити своєчасне отримання аналітичних даних. Використання спеціалізованих програмних комплексів, таких як BAS ERP, SAP або Microsoft Dynamics, сприяє інтеграції облікових даних з іншими бізнес-процесами підприємства та підвищує ефективність управління ресурсами [3].

Автоматизовані системи обліку дозволяють оперативно формувати фінансову звітність, здійснювати контроль за витратами та доходами, аналізувати фінансові показники у режимі реального часу. Крім того, вони сприяють вдосконаленню внутрішнього контролю та зменшенню ризиків фінансових зловживань. В умовах цифрової трансформації особливого значення набуває впровадження технологій штучного інтелекту та хмарних обчислень у сферу бухгалтерського обліку. Використання таких інструментів дозволяє автоматизувати прогнозування фінансових показників, оптимізувати управління дебіторською заборгованістю та підвищити точність фінансового планування.

Облік витрат є важливою складовою фінансового управління підприємством, оскільки від точності визначення собівартості продукції залежить правильність фінансових рішень, ціноутворення та рентабельність діяльності. У практиці бухгалтерського обліку використовують різні методи калькулювання собівартості продукції, серед яких найпоширенішими є позамовний, попроцесний, нормативний та метод обліку витрат за видами діяльності (Activity-Based Costing, ABC).

Позамовний метод калькулювання використовується у виробництвах з індивідуальним характером продукції (наприклад, машинобудування або суднобудування), де витрати формуються за окремими замовленнями. Попроцесний метод, навпаки, застосовується у масовому та серійному виробництві, коли собівартість визначається на основі витрат у певному технологічному процесі. Нормативний метод передбачає попереднє встановлення норм витрат і аналіз відхилень від них, що дозволяє ефективніше контролювати виробничі витрати.

Застосування відповідного методу калькулювання впливає на точність оцінки собівартості продукції, що, у свою чергу, відображається у фінансових результатах підприємства. Правильний вибір методики дозволяє підприємствам знижувати собівартість продукції, оптимізувати ціноутворення та підвищувати конкурентоспроможність на ринку [1; 4].

В умовах динамічного ринкового середовища ефективне управління витратами відіграє вирішальну роль у забезпеченні фінансової стабільності підприємства. Використання сучасних методів обліку витрат, таких як облік витрат за видами діяльності (Activity-Based Costing, ABC) та цільове калькулювання (Target Costing), дає змогу підприємствам детально аналізувати витрати та приймати стратегічно обґрунтовані рішення.

Метод Activity-Based Costing (ABC) дозволяє розподіляти витрати відповідно до конкретних процесів або операцій, що спричиняють їх виникнення. Це дає змогу підприємству точно визначати собівартість продукції

чи послуг та виявляти найбільш витратні елементи виробництва. Використання АВС-методу є особливо актуальним для підприємств з багатостадійним виробничим процесом, де традиційні методи калькулювання не завжди відображають реальну структуру витрат.

Цільове калькулювання (Target Costing) орієнтоване на визначення допустимого рівня витрат ще на етапі розробки продукції, що сприяє економії ресурсів і підвищенню ефективності фінансового управління. Цей підхід передбачає встановлення граничної собівартості з урахуванням ринкової ціни та бажаного рівня прибутковості. Використання Target Costing дозволяє підприємству знижувати виробничі витрати, покращувати якість продукції та забезпечувати довгострокову фінансову стабільність [3; 4].

Фінансові ризики є невід'ємною частиною господарської діяльності підприємства, і їх своєчасне виявлення є важливим аспектом ефективного фінансового управління. Аналіз облікової інформації дозволяє оцінити рівень ризиків, пов'язаних із ліквідністю, фінансовою стійкістю, кредитними зобов'язаннями та операційною діяльністю.

Аналіз фінансової звітності є ключовим інструментом оцінки фінансових ризиків підприємства. Він дозволяє визначити рівень ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. Наприклад, низькі значення коефіцієнта покриття сигналізують про ризик неплатоспроможності, а високий рівень кредитного навантаження вказує на залежність від зовнішнього фінансування. Важливе значення має також аналіз структури витрат: значна частка постійних витрат підвищує операційний ризик, а ідентифікація неефективних статей витрат сприяє підвищенню прибутковості [2].

Використання облікової інформації для оцінки фінансових ризиків дозволяє підприємству своєчасно реагувати на можливі загрози, розробляти антикризові стратегії та забезпечувати фінансову стійкість у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Грицай О., Папіш В. Розвиток інформаційних технологій в Україні та їх інтегрування у сфері бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-88 (дата звернення: 17.03.2025).
2. Кудлаєва Н. В., Косташ Т. В., Михалків А. А. Вплив цифрових технологій на трансформацію системи бухгалтерського обліку в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 7. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14635426 (дата звернення: 17.03.2025).
3. Перцевий П., Романяк В. Вплив фінансового планування та управління витратами на фінансові результати підприємства. *Дослідження та інновації*. 2024. № 3(3). URL: https://rni.com.ua/index.php/ri/article/view/40 (дата звернення: 17.03.2025).
4. Єршова Н. Ю. Вплив якості облікової інформації на обґрунтованість результатів фінансового прогнозування. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. №7. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14786315 (дата звернення: 17.03.2025).

АЛЄЙНІК КСЕНІЯ, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГОШИНА ОЛЕНА**
Прилуцький технічний фаховий коледж, м. Прилуки

ОБЛІК І ПОДАТКИ: ВІД ТРАДИЦІЙ ДО ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Облік і податки - фундамент сучасної економіки, але їхня репутація часто змішується з міфом про те, що ці сфери є нудними. Проте чи дійсно ці професії залишаються статичними, чи вони адаптуються до швидкозмінного світу?

Завдяки технологіям, як-от автоматизація, штучний інтелект та блокчейн, облік та оподаткування переживають революцію. Автоматизовані системи значно спрощують обробку даних, дозволяючи бухгалтерам більше часу приділяти аналізу та стратегічному плануванню. Замість одноманітних задач професії трансформуються в багатогранні ролі, що потребують критичного мислення.

Податкова сфера також змінюється. Глобалізація ставить нові виклики перед податківцями, змушуючи їх шукати креативні рішення для міжнародної співпраці. Закони, пов'язані з оподаткуванням цифрових послуг, створюють нову динаміку, де знання технологій стають критично важливими. Крім того, ці професії продовжують залишатися незамінними для економічної стабільності. [2].

У світі, де змінюються фінансові системи та вводяться нові криптовалюти, фахівці з обліку й податків служать маяком надійності.

Наведемо декілька прикладів, які підкреслюють перспективність професій у сфері обліку та податків:

1. Блокчейн у бухгалтерії. Завдяки впровадженню технології блокчейн, прозорість та надійність фінансових транзакцій значно покращилися. Це дозволяє бухгалтерам зосередитися на аналізі даних, а не на ручному введенні.

2. Автоматизовані системи. Компанії переходять на використання автоматизованих платформ, які швидко генерують звіти. Це відкриває нові можливості для фахівців із розвитку таких систем та їхнього оптимального використання.

3. Глобалізація та міжнародне оподаткування. У міру того, як бізнеси розширюються глобально, зростає потреба в експертів, які розуміються на міжнародних податкових угодах і схемах. [1].

4. Податки цифрової економіки. У світі, де все більше товарів і послуг переходить у цифровий формат, уряди створюють нові закони, пов'язані з оподаткуванням. Це вимагає новаторських рішень від податкових консультантів.

5. Екологічні податки. Сектор "зелених" податків активно розвивається, стимулюючи компанії дбати про навколишнє середовище. Фахівці з оподаткування мають нову сферу для застосування своїх знань.

6. Кар'єрний розвиток. Багато успішних бізнес-лідерів і фінансових директорів починали свій шлях із бухгалтерії, що доводить її значення як

стартового майданчика для кар'єри. [3].

Отже, облік і податки — це не лише класика, але й професії майбутнього, які дають можливість постійного розвитку і вдосконалення. Ті, хто обирає цей шлях, знаходяться на передовій економічних змін, формуючи основи сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Використання блокчейну в бухгалтерському обліку. URL: https://hbr.org/2017/03/how-blockchain-will-change-accounting
2. Atrill, P., & McLaney, E. (2021). Accounting and Finance for Non-Specialists. Pearson.
3. Warren, C. S., Reeve, J. M., & Duchac, J. (2020). Financial & Managerial Accounting. Cengage Learning.

АНДРЕЙЧЕНКО КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЛИСЕНКО АЛЛА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ КОМПОНЕНТИ

В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV облікову політику визначено як «сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [1].

Власники підприємства реалізують облікову політику шляхом визначення в розпорядчому документі застосовуваних методів оцінки, обліку, процедур відносно яких передбачається більше одного варіанта. У розпорядчому документі про облікову політику підприємства повинні відображатися наступні моменти (рис. 1):

Рис. 1. Складові розпорядчого документа про облікову політику підприємства*
* побудовано автором на підставі [2]

Крім розглянутих на рис. 1 компонентів, у відповідності з листом МФУ від

21.12.2005 № 31-34000-10-5/27793 у розпорядчому документі про облікову політику підприємства потрібно відобразити: порядок визначення ступеня завершеності виконання робіт за будівельним контрактом; бази розподілу витрат по операціях з інструментами власного капіталу; інформацію про періодичність відображення в обліку відстрочених податкових активів та зобов'язань; інформацію щодо формування балансу відокремленими підрозділами підприємства [2].

Розпорядчий документ про облікову політику формує виконавчий орган управління та подає його на погодження (затвердження) власнику. Облікова політика підприємства визначається на підставі діючих Н(П)СБО, а також інших нормативно-правових документів з питань регулювання обліку та фінансової звітності.

Виходячи з принципу послідовності, розпорядчий документ про облікову політику передбачає застосування стабільної облікової політики, прийнятної для підприємства. Вона може змінюватися у таких випадках:

- при зміні статутних вимог на підприємстві;
- при зміні вимог органу, відповідального за державне регулювання методології обліку та фінансової звітності;
- коли зміни в обліковій політиці забезпечують більш достовірне відображення господарських операцій в обліку та фінансовій звітності.

Розпорядчий документ (наказ) про облікову політику, у відповідності до листа МФУ «Про облікову політику» може прийматися як базисний на період діяльності підприємства, а з визначеного часу до нього, за умов необхідності, вносяться зміни. Якщо ж до облікової політики вносяться зміни, які охоплюють за обсягом більшу частину тексту, здійснюють значний вплив на її зміст, то виникає потреба у викладі розпорядчого документу про облікову політику у новій редакції [2].

Також потрібно враховувати, що облікова політика підприємства та інформація про її зміни повинна бути відображена у примітках до річної фінансової звітності. При цьому, у відповідності з листом МФУ «Про облікову політику», може бути застосовано два варіанти: 1) описова форма; 2) прикладання копії розпорядчого документу щодо встановлення та змінення облікової політики [2].

Отже, розпорядчий документ про облікову політику є необхідним елементом організації ведення обліку та складання фінансової звітності на підприємстві. Тому до його розробки необхідно відноситися відповідально.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні / Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. (редакція від 03.09.2024 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n112

2. Про облікову політику / Лист Міністерства фінансів України від 21.12.2005 № 31-34000-10-5/27793. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2779201-05#Text

АНДРУЩЕНКО ЮЛІЯ, ЯКИМЕНКО НАТАЛІЯ, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. Фінансова стабільність підприємства є запорукою його сталого розвитку, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. У сучасних умовах економічної нестабільності, змін у законодавстві та посилення конкуренції ефективна система бухгалтерського обліку стає важливим інструментом управління фінансовими ресурсами.

Результати. Бухгалтерський облік є фундаментальною складовою управління підприємством, оскільки забезпечує повноту, достовірність та своєчасність фінансової інформації. Його значення виходить за межі простого ведення звітності та податкових розрахунків, адже якісна система обліку впливає на стратегічне планування, ефективне управління ресурсами та фінансову стійкість підприємства. Зокрема:

- облік формує точну картину фінансового стану підприємства, включаючи дані про активи, зобов'язання, доходи, витрати та капітал. Завдяки цьому керівники можуть оцінювати поточну ситуацію, визначати сильні та слабкі сторони бізнесу, а також приймати зважені рішення щодо подальшого розвитку;

- правильне ведення бухгалтерського обліку забезпечує контроль за фінансовими ресурсами підприємства, що дає змогу уникати безконтрольних витрат, зловживань та неефективного використання активів. Регулярний моніторинг зобов'язань допомагає підприємству своєчасно виконувати фінансові зобов'язання перед постачальниками, кредиторами та працівниками, що, у свою чергу, підвищує його ділову репутацію;

- завдяки бухгалтерському обліку керівництво може оцінювати прибутковість окремих напрямків діяльності, визначати фінансові втрати та знаходити шляхи оптимізації витрат. Це сприяє підвищенню загальної продуктивності підприємства та мінімізації фінансових ризиків;

- облікова інформація є основою для аналізу та прогнозування майбутньої діяльності. Вона дозволяє визначати перспективи розвитку, оцінювати необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів, планувати розширення виробництва чи послуг. Таким чином, бухгалтерський облік є невід'ємним інструментом для ефективного менеджменту.

Таким чином, бухгалтерський облік виконує не лише інформаційну, а й управлінську функцію, забезпечуючи підприємство необхідними даними для ефективного прийняття рішень. Однак його значення не обмежується лише веденням звітності та контролем фінансових потоків. Облік є ключовим інструментом забезпечення фінансової стабільності, оскільки дозволяє підприємству не лише оцінювати поточний стан, а й прогнозувати майбутні

ризики, оптимізувати використання ресурсів і підвищувати прибутковість.

Зокрема, бухгалтерський облік сприяє фінансовій стабільності через такі напрями:

1. Запобігання фінансовим ризикам. Один із ключових аспектів фінансової стабільності – здатність підприємства передбачати та мінімізувати ризики. Грамотне ведення бухгалтерського обліку допомагає вчасно виявляти проблемні зони, такі як збільшення дебіторської заборгованості, неефективне використання ресурсів або надмірне боргове навантаження. Завдяки цьому керівники можуть своєчасно реагувати на потенційні загрози та уникати серйозних фінансових труднощів.

2. Забезпечення прозорості фінансової діяльності. Прозорість у веденні обліку підвищує рівень довіри з боку зовнішніх зацікавлених сторін – інвесторів, кредиторів, державних органів. Коректно складена фінансова звітність демонструє реальний стан справ на підприємстві та допомагає залучати фінансування на вигідних умовах. Недотримання принципів прозорості може призвести до втрати довіри партнерів і викликати фінансову нестабільність.

3. Ухвалення обґрунтованих рішень щодо управління фінансовими потоками. Аналіз бухгалтерських даних дозволяє підприємству ефективно управляти фінансовими потоками, розподіляти ресурси між різними напрямками діяльності, контролювати рівень ліквідності та забезпечувати своєчасне виконання фінансових зобов'язань. Відсутність якісної фінансової аналітики може призвести до нестачі коштів для операційної діяльності, зростання кредитного навантаження або нераціонального використання прибутку.

Таким чином, бухгалтерський облік є важливим інструментом управління, що забезпечує стабільність підприємства. Завдяки систематичному аналізу фінансової інформації, він дозволяє оцінювати поточний стан, прогнозувати можливі ризики та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Його вплив на фінансову стабільність виявляється через ряд ключових аспектів, зокрема:

1. Облік доходів і витрат: оцінка прибутковості та оптимізація витрат. Фінансова стабільність підприємства значною мірою залежить від того, наскільки ефективно воно управляє своїми доходами та витратами. Бухгалтерський облік дозволяє: оцінювати прибутковість діяльності через аналіз співвідношення доходів і витрат у різних сегментах бізнесу; оптимізувати витрати, ідентифікуючи надмірні або неефективні статті витрат; планувати бюджет на майбутні періоди, використовуючи історичні дані про доходи та витрати. Наприклад, якщо підприємство бачить, що витрати на логістику зростають швидше, ніж доходи, це може свідчити про необхідність пошуку альтернативних постачальників або зміну логістичної стратегії.

2. Контроль ліквідності та платоспроможності: баланс між активами та зобов'язаннями. Фінансово стабільне підприємство має не лише отримувати прибуток, а й підтримувати оптимальний баланс між активами та зобов'язаннями. Бухгалтерський облік допомагає визначати: ліквідність

підприємства – наскільки швидко активи можуть бути конвертовані в гроші; платоспроможність – чи здатне підприємство своєчасно виконувати свої зобов'язання перед кредиторами та постачальниками; оптимальну структуру капіталу, щоб уникати надмірної кредитної залежності. Наприклад, компанія, яка має велику дебіторську заборгованість, але недостатньо обігових коштів, може зіткнутися з проблемами вчасної виплати зарплат чи сплати податків. Завдяки бухгалтерському обліку вона може контролювати терміни оплати рахунків клієнтами та прискорювати грошові надходження.

3. Облік фінансових ризиків: прогнозування загроз та розробка стратегій їх мінімізації. Будь-яке підприємство стикається з фінансовими ризиками, такими як інфляційні коливання, зміни валютного курсу, нестабільність ринку тощо. Бухгалтерський облік дозволяє: ранньо виявляти фінансові загрози, аналізуючи зміни у фінансових показниках; розробляти стратегії мінімізації ризиків, наприклад, через хеджування валютних ризиків або диверсифікацію джерел фінансування; формувати резервні фонди, що допомагають підприємству вистояти у періоди економічної нестабільності. Зокрема, якщо бухгалтерський облік показує, що значна частина доходів компанії залежить від одного великого контрагента, це може бути ризиком у разі його фінансових проблем. У такому випадку підприємство може розширити клієнтську базу для зниження залежності від одного джерела доходу.

4. Аналіз рентабельності: підвищення ефективності використання ресурсів. Рентабельність є одним із ключових показників фінансової стабільності, оскільки вона показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для отримання прибутку. Бухгалтерський облік допомагає: оцінювати рентабельність різних напрямків діяльності – які продукти чи послуги приносять найбільший дохід; приймати рішення щодо оптимізації витрат, щоб підвищити рентабельність окремих бізнес-процесів; планувати інвестиції у найбільш вигідні напрями діяльності. Тобто, якщо підприємство має кілька напрямків бізнесу, бухгалтерський аналіз може показати, що один із них генерує прибуток, а інший працює в збиток. Це дозволяє керівництву ухвалити рішення про реструктуризацію або скорочення нерентабельних операцій.

Висновки. Бухгалтерський облік є важливим елементом управління підприємством, що забезпечує його фінансову стабільність. Чітка система обліку сприяє ефективному контролю за ресурсами, зниженню ризиків і підвищенню фінансової дисципліни. Відповідно, якісне ведення бухгалтерського обліку стає ключовою передумовою для сталого розвитку підприємства та його успіху на ринку.

Список використаних джерел:

1. Шиш А. М. (2023). Роль бухгалтерського обліку у фінансовій стійкості підприємства: стратегічне планування та аналіз фінансових показників. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, (1). https://doi.org/10.57125/econp.2023.12.29.05

2. Майдуда Г. С. Місце і роль бухгалтерського обліку у формуванні інформації для управління фінансовими ресурсами на відтворення основних засобів. *Ефективна економіка*. 2015. № 10 http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4402

3. Akimova L. M., Levytska, S. O., Pavlov, K. V., Kupchak, V. R., & Karpa, M. I. (2019). The role of accounting in providing sustainable development and national safety of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(30), 54–61. https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i30.179501

4. Нагорна І. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі: дис. … канд. екон. наук: 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності); наук. кер. Чумак О. В. Харків, 2019. 303 с.

5. Пешков А., Лега О. Аналіз фінансової стійкості вітчизняних підприємств вумовах невизначеності. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. No 1(10). С. 151-158. DOI: https://doi.org/10.32782/dees.10-27.

ATMAZHOVA ANASTASIA, higher education student
Scientific supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA**, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation,
State University of Trade and Economics, Kyiv

COMPARATIVE ANALYSIS OF TAXATION SYSTEMS IN UKRAINE AND THE NETHERLANDS

The state of a country's tax system is one of the most important factors in the formation of its economic policy, as the volume of tax revenues is a significant source of replenishment of the country's budget at different levels. It varies from country to country, depending on the needs of the state.

Considering Ukraine, it is worth noting that all taxes and fees in Ukraine are divided into national and local. The main national taxes and fees in Ukraine are the following: corporate income tax, personal income tax and military levy, value added tax, excise duty, environmental tax, and rental payments. The main local taxes and fees are: real estate taxes, parking tax, tourist tax.

Depending on the type of tax and the category of taxpayer, tax returns are submitted for a specific reporting period annually/quarterly/monthly within a specified period. [P. 470] [1]

There is also a general taxation system. It includes income taxes, which in turn are divided into two subgroups: corporate income tax - usually, upon registration, any legal entity becomes a payer of this fee, unless it has submitted a request to switch to a simplified system. An exception is also the creation of a non-profit organization. The basic corporate income tax rate is 18% of the amount of taxable income.

Personal Income Tax (PIT) and Military Collection

According to the current legislation of Ukraine, in particular the Tax Code and amendments to the Law of Ukraine No. 4101a, personal income taxes include: personal income tax - applies to all taxable personal income and is 18%. Military collection: from December 1, 2024, the amount has been increased to 5% for citizens' salaries and other income. The standard amount of the tax on citizens' income in Ukraine is 18% and 5% for military contribution. In total, the amount is 23%.

A taxpayer is required to be registered as a VAT payer if the total value of goods or services sold and subject to taxation exceeds 1 million hryvnias (approximately 38,600 USD) over the past 12 months.

Excise duty is levied on certain goods imported or produced in Ukraine, such as: ethyl alcohol, alcoholic beverages, beer, tobacco and tobacco products, cars, car bodies, motorcycles, electricity, liquefied gas, gasoline, diesel fuel and other fuels, and electricity. [3]

As for the simplified taxation system, in this case, taxpayers pay a single tax (instead of taxes and fees) and are entitled to simplified accounting and reporting procedures depending on their group of taxpayers (there are 4 of them in total).

In the Netherlands, the situation is somewhat similar, but of course with its own peculiarities. Taxes can be collected directly by the Dutch tax authorities or by municipalities.

The national taxes that are under the jurisdiction of the tax service include primarily: income tax, VAT, payroll taxes, dividend tax, excise taxes, road tax, and several other small taxes.

Taxes levied by the municipality: real estate tax, taxes on the development of the territory (for garbage collection, for sewage, for mowing lawns in the public area of the municipality), dog tax, tourist tax, advertising tax, tax for maintaining all canals in a clean and orderly manner. [2]

If the company's profit does not exceed 200,000 euros, a corporate income tax rate of 20% applies. Otherwise, the corporate income tax rate is 25%. Dividends paid to both residents and non-residents are taxed at a flat rate of 15%.

Considering Value Added Tax (VAT): the standard VAT rate is 21%, for certain categories of goods and services, such as food and books, a reduced VAT rate of 9% applies, for export transactions and some special cases, a zero VAT rate (0%) applies.

There is no doubt that the tax systems of Ukraine and the Netherlands have significant differences, reflecting the difference in their economic models, levels of development, and political priorities. Here are the main ones:

1. Structure and administration:

In Ukraine, the tax system is more uncertain, despite the fact that the level of e-administration is constantly increasing, problems with corruption and bureaucracy still remain. In the Netherlands, the situation is better, as there is a high level of digitalization, stable tax legislation and predictable tax policy. The country actively participates in international tax cooperation, and the use of tax tools in order to attract international business allows improving the country's economic policy.

2. Approach to business taxation:

Ukraine has a high level of shadow economy, which makes the tax climate unfavorable for attracting foreign investment. In contrast, personal income tax (PIT) and corporate income tax rates in Ukraine may be lower than in the Netherlands. This may be attractive for small and medium-sized businesses. Another winning factor is that Ukraine offers a number of tax incentives: benefits for investors - especially favorable conditions for those who invest in regions, which may have the need of economic development; discounts on social contributions and health insurance - this helps to reduce the financial burden on businesses and citizens.

3. Capital gains tax:

In the Netherlands, profits from the sale of capital assets are usually included in the taxable base and taxed at standard corporate tax rates (from 19% to 25.8%). In our country, capital gains are treated as ordinary income and taxed at the standard corporate tax rate (18%).

In general, this can be summarized as the following: The Netherlands demonstrates an example of a developed tax system that ensures stable budget revenues and a high level of social services, thanks to a complex and diversified structure. Ukraine, in turn, is on the path of reforming its tax system, with the aim of increasing its efficiency and fairness, trying to strengthen the social component, but limited budgetary resources are a significant obstacle. It is important to note that the choice of the optimal model depends on the specific economic and social conditions

of the country. Ukraine needs to continue reforming its tax system in order to approach European standards.

References:

1. Malovana D.O., Starkova Y.O., Shashko M.D., MODERN TAX SYSTEM OF UKRAINE AND ITS MAIN DISADVANTAGES, No. 11/2021, pp. 469 – 472. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2021/122.pdf
2. Main types of taxes in the Netherlands, 11.04.2019. URL: https://www.nalog.nl/uk/baza-znanij/chastnym-licam/osnovnye-vidy-nalogov-v-niderlandax/
3. Taxation system in Ukraine and tax legislation URL: **https://ank.odessa.ua/konsultatsii/opodatkuvannya-v-ukrayini/**

БАЙВА АНАТОЛІЙ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ВИТРАТИ, ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА АНАЛІТИКА У НАДАННІ ПОСЛУГ З РЕМОНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

Ремонт сільськогосподарської техніки є важливою складовою аграрного виробництва. Від своєчасного та якісного обслуговування залежить безперервність робочих процесів, продуктивність і рентабельність сільськогосподарських підприємств. Зважаючи на зростаючі витрати на паливо, запчастини та оплату праці, коректний облік доходів від ремонтних послуг є ключовим для фінансового управління підприємством. Особливу увагу слід приділити собівартості ремонтних послуг, адже вона безпосередньо впливає на ціну послуг і конкурентоспроможність компанії.

Собівартість послуг з ремонту сільськогосподарської техніки формується під впливом багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, які варто поділити на кілька груп:

1. Матеріальні витрати: запасні частини та витратні матеріали (масла, мастила, фільтри, ремені, шланги тощо); курсові коливання валют (оскільки значна частина запчастин імпортується, зміни валютного курсу впливають на кінцеву вартість); логістичні витрати (доставка запасних частин може включати мита, транспортні витрати тощо).

2. Витрати на оплату праці: заробітна плата персоналу**,** яка залежить від кваліфікації, досвіду та складності виконуваних робіт; погодинна або відрядна форма оплати**,** яка впливає на мотивацію працівників і, відповідно, на продуктивність; витрати на підготовку персоналу (курси, навчання, підвищення кваліфікації тощо).

3. Витрати на експлуатацію та амортизацію обладнання: зношення інструментів та обладнання (домкрати, компресори, стенди, електроінструменти); комунальні послуги (електроенергія, опалення, оренда приміщень); амортизаційні відрахування**,** що враховуються у собівартості ремонтних послуг.

4. Організаційні та адміністративні витрати: витрати на бухгалтерське та податкове обслуговування**;** витрати на сертифікацію та ліцензії для проведення специфічних ремонтних робіт; рекламні витрати (просування послуг, участь у виставках, онлайн-реклама).

5. Попит і конкурентне середовище: попит на ремонтні послуги залежить від сезонності: навесні та восени навантаження на ремонтні майстерні зростає; конкуренція на ринку змушує підприємства адаптувати ціни до ринкових умов.

6. Регуляторні вимоги: вимоги до сертифікації запасних частин та екологічних стандартів.

Ціна послуг формується на основі собівартості з урахуванням: рентабельності – підприємство закладає певний рівень прибутковості;

конкурентного аналізу – ціни порівнюються з конкурентами на ринку; зміни вартості матеріалів – коригування вартості запчастин впливає на кінцеву ціну; формату обслуговування – експрес-ремонт, виїзний ремонт, гарантійне обслуговування тощо. Коливання вартості запчастин є одним із найбільш непередбачуваних факторів, що може спричинити нерівномірність доходів підприємства та необхідність регулярного перегляду прайс-листів. Це ускладнює фінансове планування та вимагає більш детального контролю за собівартістю послуг. Щоб забезпечити прозорість обліку доходів і аналізу рентабельності, доцільно впровадити аналітичні звіти. Вони дозволять систематично оцінювати вплив змін у вартості матеріалів, контролювати прибутковість окремих видів ремонтних робіт та ефективніше планувати ціноутворення. Нижче запропоновано чотири основні форми звітів – табл. 1, 2, 3, 4. Звіт про структуру собівартості ремонтних послуг забезпечить аналіз витрат за категоріями: матеріали, зарплата, амортизація, адміністративні витрати; оцінку змін вартості запчастин за періодами; визначення найбільш витратних напрямів ремонту. Цей звіт дозволяє оцінити частку основних витрат у загальній структурі собівартості.

Таблиця 1. Звіт про структуру собівартості ремонтних послуг*

Категорія витрат	Сума (грн)	% від загальної собівартості	Динаміка змін, %
Матеріали (запчастини, мастила)	120 000	60%	+5%
Оплата праці	50 000	25%	0%
Амортизація обладнання	10 000	5%	-2%
Оренда приміщення	8 000	4%	+1%
Комунальні послуги	5 000	3%	0%
Інші витрати	7 000	3%	+2%
Разом	200 000	100%	x

*умовний приклад

Найбільшу частку у собівартості займають матеріальні витрати (60%), що пов'язано з підвищенням цін на запчастини. Збільшення інших витрат вимагає контролю та оптимізації. Необхідно шукати шляхи скорочення витрат на оренду та комунальні послуги.

Звіт про прибутковість різних видів послуг дозволяє порівняти прибутковість по категоріях ремонтних послуг (капітальний ремонт двигунів, ремонт ходової, гідравліки тощо); проаналізувати прибутковість виїзного ремонту в порівнянні зі стаціонарним; виявити найбільш вигідні сегменти клієнтів.

Таблиця 2. Звіт про прибутковість різних видів послуг*

Вид послуг	Дохід, грн	Собівартість, грн	Прибуток, грн	Рентабельність, %
Капітальний ремонт двигуна	200 000	130 000	70 000	35%
Ремонт гідравліки	150 000	90 000	60 000	40%
Виїзний ремонт	80 000	55 000	25 000	31%
Діагностика	50 000	20 000	30 000	60%
Разом	480 000	295000	185000	

*умовний приклад

Найбільш рентабельна послуга – діагностика (60%), тому варто розширювати її пропозицію. Капітальний ремонт двигунів приносить найбільший дохід (200 000 грн), проте має нижчу рентабельність. Виїзний ремонт дає менше прибутку, тому потрібно переглянути його цінову політику або скоротити витрати.

Звіт про сезонність та навантаження можна використати для визначення пікових періодів навантаження на ремонтні цехи; планування персоналу та закупівель на основі попередніх даних; оптимізації робочого часу для збільшення доходів у сезонні періоди.

Таблиця 3. Звіт про сезонність та навантаження*

Місяць	Кількість виконаних ремонтів	Дохід, грн	Собівартість, грн	Прибуток, грн
Січень	30	100 000	65 000	35 000
Лютий	25	90 000	60 000	30 000
Березень	40	150 000	90 000	60 000
Квітень	50	200 000	130 000	70 000
Травень	55	220 000	145 000	75 000
Червень	60	250 000	160 000	90 000
Липень	70	280 000	175 000	105 000
Серпень	65	270 000	170 000	100 000
Вересень	50	210 000	140 000	70 000
Жовтень	45	190 000	125 000	65 000
Листопад	35	130 000	85 000	45 000
Грудень	30	110 000	70 000	40 000
Разом	555	2 200 000	1 415 000	785 000

**умовний приклад*

Найвищий попит спостерігається у червні – серпні, що пов'язано з польовими роботами. Січень – лютий та листопад – грудень є "мертвими" місяцями, тому можна запровадити знижки або спецпропозиції. Варто розглянути розширення персоналу у сезонні періоди для збільшення обсягів робіт.

Звіт про вплив курсових коливань на собівартість запчастин забезпечить аналіз змін цін постачальників через валютні ризики; оцінити необхідність створення запасів стратегічно важливих деталей; змоделювати вплив змін курсу валют на кінцеву вартість послуг.

Таблиця 4. Звіт про вплив курсових коливань на собівартість запчастин*

Місяць	Курс USD/UAH	Середня ціна запчастин, грн	Зміна ціни, %	Собівартість ремонту, грн
Січень	37,5	10 000	-	65 000
Лютий	38,0	10 200	+2%	66 500
Березень	39,0	10 500	+3%	68 500
Квітень	38,5	10 450	-0,5%	67 800
Травень	40,0	10 800	+3,3%	70 000
Червень	41,0	11 200	+3,7%	72 500
Липень	42,5	11 600	+3,6%	75 000
Серпень	42,0	11 550	-0,4%	74 500

Місяць	Курс USD/UAH	Середня ціна запчастин, грн	Зміна ціни, %	Собівартість ремонту, грн
Вересень	41,5	11 400	-1,3%	73 500
Жовтень	40,5	11 100	-2,6%	71 500
Листопад	39,5	10 900	-1,8%	70 000
Грудень	39,0	10 800	-0,9%	69 500

*умовний приклад

Запровадження внутрішніх аналітичних звітів допоможе контролювати витрати, оптимізувати ціноутворення та підвищити рентабельність підприємства, що є ключовим фактором для стійкого розвитку бізнесу в умовах нестабільності ринку.

Список використаних джерел:

1. Лега О. В. Доходи діяльності: облік та відображення у звітності в контексті нормативно-правових змін. *Інноваційна економіка*. 2014. No 6. С. 297-303
2. Облік ремонту сільськогосподарської техніки. URL: https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/oblik-remontu-silskogospodarskoyi-tehniki/
3. Омельницька З. Які документи підтверджують факт надання послуг URL: https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-shkola-bughaltera-prosto-ob-uchete-65-kakie-dokumenty-podtverzhdayut-fakt-okazaniya-uslug
4. Документальне оформлення ремонтів та поліпшень ОЗ URL: https://online.dtkt.ua/2012/21/50795
5. Лега О. В., Яловега Л. В., Триль Р. П. Витрати на ремонт основних засобів: облік та нормативно-правове забезпечення. *International Scientific-Practical Conference From Baltic to Black Sea: Models of Economic Systems*: Conference Proceedings, March 25, 2016. Riga: Baltija Publishing, 240-245 pag.

БАТАЖУК АНДРІЙ, здобувач освіти
Науковий керівник **– МЕЛЬНИЧУК ІРИНА,** к.е.н., доцент,
завідувач кафедри обліку та фінансів
Хмельницький фаховий економіко-технологічний коледж Університету економіки і підприємництва, м. Хмельницький

ЗВІТНІСТЬ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ АСПЕКТ

Сталий розвиток є актуальною та важливою концепцією у роботі усіх суб'єктів, незалежно від сфери їх діяльності. Дотримання цілей сталого розвитку, застосування його принципів дозволяє суб'єктам вийти на новий рівень свого розвитку та у майбутньому досягти бажаного ефекту своєї діяльності. На сьогодні в Україні діє досить обмежене правове поле, яке зобов'язує бізнес дотримуватися цілей сталого розвитку у своїй діяльності. Таким документом на сьогодні виступає Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [3]. Оскільки Україна є кандидатом у члени ЄС, вона зобов'язана привести своє законодавство до вимог ЄС, зокрема і у частині сталого розвитку. А тому, Кабінет Міністрів України 18.10.2024 р. затвердив розпорядження «Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку» [2], яким запроваджується обов'язкове складання, подання та оприлюднення звітності зі сталого розвитку суб'єктами господарювання, цінні папери яких допущені до торгів на регульованому ринку капіталу та материнських підприємств великої групи. Зважаючи на зазначене, виникає питання форми та методики складання звітності зі сталого розвитку суб'єктами господарювання.

До сьогодні, питання сталого розвитку в частині фінансової та нефінансової інформації, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності висвітлюються бізнесом у Звіті про управління, обов'язкова вимога щодо формування якого для окремих суб'єктів визначена Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1]. Однак, зважаючи на Стратегію та європейські стандарти складання звітності зі сталого розвитку, нова звітність має бути уніфікована, що дозволить забезпечити її інформативність, порівнюваність для прийняття рішень. Серед ключових розділів такої звітності має бути:

1. Загальна інформація про компанію.
2. Економічна, екологічна та соціальна складові.
3. Політика управління підприємством.
4. Ключові показники діяльності суб'єкта та цілі його розвитку з урахуванням можливих ризиків.

Вважаємо, що звітність такого формату забезпечить можливість компаніям ефективно взаємодіяти про сталий розвиток, а регуляторам, інвесторам та суспільству – отримувати чітку та зіставну інформацію про діяльність суб'єкта чи розвиток галузі зокрема.

Бухгалтерський облік відіграє ключову роль у забезпеченні потреб для

складання звітності зі сталого розвитку, оскільки він надає структуровані, перевірені та порівнювані дані для економічної, екологічної та соціальної складових. Характеристика даних, які формуються в системі бухгалтерського обліку для потреб звітності зі сталого розвитку наведена в таблиці 1.

Таблиця 1. Інформація, що формується в системі обліку для потреб звітності зі сталого розвитку

Компонент звітності зі сталого розвитку	Інформація
Економічна складова	Фінансові показники, суми податків, обсяги здійснених інвестицій, суми отриманих прибутків і понесених витрат на сталий розвиток, інновації, енергозбереження, оплату праці тощо
Екологічна складова	Обсяги витрат на природоохоронні заходи (енергоефективність, водозбереження, скорочення відходів), відстеження витрат і інвестицій у відновлювані джерела енергії, облік екологічних податків, штрафів та компенсацій за забруднення навколишнього середовища, відображення витрат на утилізацію та переробку матеріалів
Соціальна складова	Обсяги витрат на корпоративну соціальну відповідальність, охорону праці, медичне страхування, навчання персоналу, обсяги пожертв та благодійних внесків, можливість через дані про заробітну плату та соціальні виплати відстежити гендерну рівність
Управління підприємством	Обсяги штрафів за порушення норм законодавства у різних сферах, участь в тендерних закупівлях, проведення аудиторських перевірок, своєчасне оприлюднення фінансової звітності на сайті тощо

Джерело: сформовано автором

Таким чином, бухгалтерський облік створює основу для об'єктивного оцінювання впливу компанії на сталий розвиток і забезпечує фінансову та нефінансову прозорість. До складання звітності зі сталого розвиту мають бути залучені бухгалтерські служби суб'єктів господарювання, їх менеджмент, фахівці відділів прогнозування, оцінки ризиків тощо, взаємодія яких дозволить сформувати якісний звіт зі сталого розвитку та надати необхідну інформацію усім зацікавленим особам для прийняття ними рішень.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 03.09.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 20.03.2025)
2. Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.10.2024 р. № 1015-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#Text (дата звернення: 20.03.2025)
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text (дата звернення: 20.03.2025)

БЕЖЕВЕЦЬ ЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник **– ГАЙДУЧОК ТЕТЯНА**, к.е.н, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет, м. Житомир

ОБЛІК ВИТРАТ І ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ У ВИРОБНИЦТВІ БЕЗАЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ДОСВІД КОМПАНІЇ «ОБОЛОНЬ»

Виробництво безалкогольних напоїв є однією з динамічних галузей харчової промисловості, що постійно адаптується до змін ринкового середовища. В сучасних умовах підприємства стикаються з викликами, такими як зростання цін на сировину, енергоносії, зміна споживчих уподобань, посилення екологічних стандартів та глобальні економічні нестабільності. У цьому контексті ефективний облік витрат і правильне та точне формування собівартості продукції набувають особливої актуальності. Компанія «Оболонь» є одним із лідерів галузі, яка активно впроваджує сучасні підходи до обліку витрат і виробничої оптимізації.

Для підтримки конкурентоспроможності, «Оболонь» застосовує інноваційні технології, які дозволяють автоматизувати облікові процеси та забезпечити якість управлінської інформації. Зокрема, інтеграція системи управлінського обліку дозволяє оперативно реагувати на зміни в ринковій ситуації, а також ефективно планувати виробничі потужності та ресурси. Крім того, компанія активно впроваджує екологічні ініціативи, що відповідають сучасним вимогам споживачів, що не лише позитивно впливає на імідж бренду, але й сприяє зниженню витрат на сировину [1]. Таким чином, адаптація до умов ринку та впровадження нових методів обліку витрат стає запорукою стійкості та розвитку компанії в умовах постійних змін.

Облік витрат є основою управління фінансовими ресурсами підприємства. Він включає ідентифікацію, класифікацію, аналіз та контроль витрат, що дозволяє ефективно формувати ціну продукції та приймати стратегічні рішення.

Основні види витрат у виробництві безалкогольних напоїв:

1. Прямі матеріальні витрати – витрати на сировину та матеріали, зокрема воду, цукор, ароматизатори, консерванти та упаковку. Компанія «Оболонь» активно працює над оптимізацією цих витрат шляхом співпраці з локальними постачальниками та впровадженням сучасних логістичних рішень.

2. Прямі витрати на оплату праці – заробітна плата персоналу, зайнятого у виробничому процесі, включаючи бонуси та соціальні виплати.

3. Загальновиробничі витрати – витрати на енергоносії, амортизацію обладнання, ремонтні роботи та технічне обслуговування. «Оболонь» впроваджує енергоефективні технології та модернізує виробничі потужності для мінімізації цих витрат.

4. Інші витрати – витрати на логістику, контроль якості, екологічні заходи та адміністративні витрати. Компанія приділяє особливу увагу екологічній відповідальності, впроваджуючи програми з перероблення відходів та

оптимізації водоспоживання.

Таким чином, ефективне управління витратами дозволяє компанії підтримувати високу якість продукції та конкурентоспроможність на ринку.

Сучасний ринок безалкогольних напоїв стикається з низкою викликів, що безпосередньо впливають на собівартість продукції. Зростання цін на сировину та енергоносії призводить до збільшення виробничих витрат. Інфляція та валютні коливання ускладнюють прогнозування фінансових показників і змушують компанії переглядати цінову політику.

Посилення екологічних стандартів вимагає впровадження нових технологій та переробки упаковки, що також впливає на витрати. Крім того, конкуренція на ринку зумовлює необхідність інвестицій у маркетинг, інновації та підвищення якості продукції.

Зміни в споживчих уподобаннях стимулюють виробників до розширення асортименту, використання натуральних інгредієнтів та впровадження більш екологічних рішень. Усе це вимагає додаткових фінансових ресурсів, що позначається на собівартості продукції. В умовах сучасного ринку підприємства змушені шукати шляхи оптимізації витрат, зберігаючи при цьому якість і конкурентоспроможність.

Одним із успішних прикладів оптимізації витрат у компанії «Оболонь» є модернізація виробничих ліній та впровадження енергоефективних технологій. Зі зростанням вартості електроенергії та води компанія зіткнулася з необхідністю скорочення виробничих витрат, щоб зберегти конкурентоспроможність своєї продукції. Основною проблемою були високі витрати на енергоресурси у процесі виробництва безалкогольних напоїв.

Для вирішення цього завдання було реалізовано низку стратегічних заходів. По-перше, компанія впровадила автоматизацію процесів, встановивши сучасні системи моніторингу споживання енергії, що дозволило оптимізувати її використання. По-друге, було застосовано технології рекуперації тепла, завдяки яким відпрацьована енергія використовується для нагріву води, що суттєво скоротило витрати на парові котли. Третім важливим кроком став перехід на альтернативні джерела енергії, зокрема інтеграція сонячних панелей для часткового покриття потреб виробництва. Окрім цього, компанія провела оптимізацію водоспоживання, впровадивши технології очищення та повторного використання води.

Результати цих заходів були вражаючими: енергоспоживання скоротилося на 20%, витрати на воду зменшилися на 15%, собівартість одиниці продукції знизилася на 8%, а також покращилися екологічні показники підприємства. Таким чином, завдяки комплексному підходу до оптимізації ресурсів компанія «Оболонь» не лише зменшила витрати, а й підвищила ефективність виробництва та екологічну відповідальність [1].

Для забезпечення стабільного розвитку та конкурентоспроможності компанії необхідно постійно вдосконалювати облік витрат і знижувати собівартість продукції. Одним із ключових напрямів є впровадження сучасних цифрових систем управління витратами.

Автоматизація бухгалтерського обліку та використання аналітичних платформ дозволяє більш точно контролювати витрати та своєчасно виявляти потенціал для їх скорочення [2]. Це сприяє підвищенню прозорості фінансових процесів і забезпечує оперативний доступ до актуальних даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Крім того, завдяки впровадженню цифрових інструментів можна оптимізувати бюджетування, прогнозування витрат і зменшити ризики фінансових втрат.

Оптимізація виробничих процесів також відіграє важливу роль. Впровадження технологій штучного інтелекту для прогнозування споживання ресурсів та автоматизація контролю за виробництвом допоможуть уникнути перевитрат. Додатково компанія може покращити логістичні процеси, використовуючи сучасні алгоритми управління запасами та транспортуванням, що сприятиме зниженню витрат на зберігання та постачання.

Важливим кроком є пошук альтернативних постачальників сировини та матеріалів, що дозволить скоротити закупівельні витрати. Використання енергозберігаючих технологій, модернізація обладнання та поступовий перехід на відновлювані джерела енергії також сприятимуть зменшенню собівартості.

Додаткові можливості економії відкриває оптимізація витрат на персонал шляхом впровадження програм підвищення продуктивності праці та гнучких систем оплати. Удосконалення процесів переробки та повторного використання ресурсів допоможе не лише знизити витрати, а й покращити екологічні показники підприємства.

Отже, завдяки комплексному підходу до управління витратами компанія зможе не лише скоротити собівартість продукції, а й підвищити ефективність виробництва та забезпечити довгострокову стабільність на ринку.

Таким чином, облік витрат та формування собівартості продукції у виробництві безалкогольних напоїв є важливими складовими ефективного управління підприємством. Досвід компанії «Оболонь» демонструє, що впровадження нових методів обліку, оптимізація виробничих процесів та екологічна відповідальність дозволяють не тільки знизити витрати, але й підвищити конкурентоспроможність на ринку. В умовах сучасних викликів підприємствам необхідно шукати інноваційні підходи до зменшення собівартості без втрати якості продукції.

Список використаних джерел:

1. «Оболонь» – найбільший український виробник напоїв. URL: https://obolon.ua/ua (дата звернення: 20.03.2025)

2. Гайдучок Т. С. Вплив цифрових технологій на бухгалтерський (фінансовий) облік: тенденції та виклики. *Інновації та інтеграція цифрових трендів освітянського простору в економіку знань* : матеріали Всеукр. науково-педагогічного підвищення кваліфікації з економічних наук (30 жовтня – 10 грудня 2023 р.). Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2023. С. 31-33. DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-332-6-7

БЕЗВЕРХИЙ КОСТЯНТИН, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗВІТНІСТЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРОЄКТ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІД МІНФІНУ

Звітність сталого розвитку як інформаційне джерело досягнення суб'єктами господарювання цілей сталого розвитку знаходить не лише своє законодавче регулювання в країнах Європейського Союзу, але й започатковується в Україні. Так, прийняття розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.10.2024 р. № 1015-р «Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку» [1] розкрило «дорожню карту» щодо розвитку такого звітування в Україні.

Водночас, розвиток на місці не стоїть, і станом на 07.02.2025 р. Міністерство фінансів України підготувало для публічного обговорення проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо запровадження звітності із сталого розвитку» [2] (*надалі* –проєкт) яким впершу чергу передбачається запровадити в Україні складення, подання та оприлюднення звітності зі сталого розвитку.

В наших попередніх дослідженнях [3] було досліджено імплементацію європейських стандартів звітності про сталий розвиток.

Проєктом [2] передбачається внести зміни у статтю 1 «Визначення термінів», а саме додати такі поняття «звітність із сталого розвитку», «стандарти звітності із сталого розвитку», «таксономія звітності із сталого розвитку», яких до цього часу не було, а також було запроваджено синонім до чинного терміну «чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг» як «чистий оборот». У п. 2.2 ст. 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» проєктом [2] пропонується внести нові критерії для віднесення до категорій підприємств - мікропідприємств, малих, середніх або великих підприємств, а також п. 12.1 ст. 12 вищевказаного закону стосовно критеріїв для віднесення груп підприємств до малих, середніх та великих. Також, проєктом [2] внесено нову статтю 12^2 «Звітність із сталого розвитку», де зазначається: 1) які саме підприємства повинні складати звітність зі сталого розвитку; 2) які стандарти повинно застосовувати підприємство при складанні звітності зі сталого розвитку; 3) звітність зі сталого розвитку складається відповідно до таксономії звітності зі сталого розвитку в єдиному електронному форматі; 4) підприємства подають та оприлюднюють звітність зі сталого розвитку разом зі звітом з обов'язкового надання впевненості щодо такої звітності; 5) материнські підприємства великої групи зобов'язані не пізніше ніж до 1 червня року, що настає за звітним періодом, оприлюднювати консолідовану звітність із сталого розвитку, складену за стандартами звітності із сталого розвитку, разом зі звітом з обов'язкового надання впевненості щодо звітності із сталого розвитку на своїй вебсторінці або своєму вебсайті (у повному обсязі).

Разом з тим, у розділі V «Прикінцеві положення» проєкту [2] передбачено перший звітний період, за який підприємства подають звітність із сталого розвитку за стандартами звітності із сталого розвитку є:

1) для великих підприємств середня кількість працівників яких за рік, що передує звітному, становить понад 500 осіб - 2026 рік;

2) для материнських підприємств великої групи, середня кількість працівників яких за рік, що передує звітному, на консолідованій основі становить понад 500 осіб - 2026 рік;

3) для великих підприємств та материнських підприємств великої групи крім тих, що зазначені відповідно в абзацах другому та третьому цього пункту - 2027 рік;

4) для малих та середніх підприємств, цінні папери яких допущені до торгів на регульованому ринку капіталу, - 2028 рік.

Особливу увагу приділено створенню нової статті, яка визначає порядок складання, подання та оприлюднення звітності зі сталого розвитку. Встановлені етапи впровадження звітності зі сталого розвитку для різних категорій підприємств (2026, 2027 та 2028 роки) свідчать про поступовий, але системний підхід до інтеграції європейських стандартів звітності сталого розвитку в систему вітчизняного звітування.

Отже, ці законодавчі ініціативи свідчать про прагнення України інтегрувати сучасні міжнародні практики у сфері звітності зі сталого розвитку, що сприятиме підвищенню прозорості, довіри до бізнесу та стійкості економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.10.2024 р. № 1015-р URL: https://mof.gov.ua/storage/files/R1015.pdf (дата звернення: 24.02.2025 р.).

2. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо запровадження звітності із сталого розвитку: проєкт Закону України URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%20%D0%97%D0%A3.doc (дата звернення: 24.02.2025 р.).

3. Безверхий К. Імплементація європейських стандартів звітності про сталий розвиток. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.* 2024. № 2. С. 134-150. Серія. Економічні науки. https://doi.org/10.31617/3.2024(133)08.

БЕНЬКО ВІТАЛІЙ, аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Науковий керівник – **СИСЮК СВІТЛАНА**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ОБЛІК ДОХОДІВ І ВИТРАТ ЗА ДОГОВОРАМИ З КЛІЄНТАМИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПАНІЙ

У 2022-2023 роках АТ «Укртелеком» побудувало «11 тисяч кілометрів оптичних ліній, що дало можливість підключити сотні освітніх, медичних закладів і домогосподарств» [2]. Розширення оптичної інфраструктури можливо проводити лише завдяки встановленню сучасного обладнання, заміни застарілих мереж на оптичні та прокладання волоконно-оптичних ліній. Слід зазначити, що «оптична мережа АТ «Укртелеком» досягла 80 тисяч кілометрів» [2]. Компанія вкладає значні кошти в розвиток сучасної інфраструктури, інвестуючи при цьому у розвиток мережі FTTH/P за технологією GPON. У 2023 році було інвестовано близько 500 млн. гривень у розвиток та модернізацію мережі та власної IT-інфраструктури, а у 2024 році обсяги інвестицій становили понад 800 млн. гривень[2].

«Волоконно-оптична мережа забезпечує доступ до Інтернету зі швидкістю до 1 Гбіт/с, що дає можливість у повному обсязі застосовувати можливості цифрових сервісів у різних сферах (у тому числі і Силам безпеки та оборони країни), забезпечує доступ до послуг на базі IP-технологій (зокрема інтерактивне телебачення у HD та 4K якості, відеоконференції та інтернет-телефонія)» [2].

«АТ «Укртелеком» є найбільшим платником податків в Україні серед операторів та провайдерів фіксованого зв'язку: у 2023 році сплачено 1,35 млрд. гривень податків і зборів до бюджетів усіх рівнів» [2].

З метою виконання зобов'язань компанії укладають договори, а витрати пов'язані з безпосереднім отриманням цих договорів і їх виконанням підлягають капіталізації. Активи за договорами з клієнтами при відображенні у звітності розподіляють на короткострокову (оборотні активи) і довгострокову складову (необоротні активи). Витрати на отримання такого договору визнають активом при умові, що ці витрати мають бути відшкодовані після отримання доходу за договором з клієнтом (абонентом). Додаткові витрати слід розглядати як витрати, що понесені з метою отримання цього договору з клієнтом і які він би не мав потреби здійснювати, не маючи цього укладеного договору. Витрати на отримання договору підлягають капіталізації і трактуються як винагорода агентам і дилерам за умови нових підключень абонентів.

Витрати щодо виконання договору підлягають капіталізації за умови, що виконуються наступні критерії: «витрати відносяться безпосередньо до договору надання послуг; витрати генерують або покращують ресурси організації, які будуть використовуватися у процесі задоволення зобов'язань щодо виконання у майбутньому; очікується, що витрати будуть відшкодовані за рахунок доходів, отримуваних від абонента» [2].

Величина витрат, що зумовлює покращення якості технічних робіт щодо підключення абонентів та відноситься до договорів надання основних телекомунікаційних послуг, підлягає капіталізації та включає наступні складові: оплата послуг підрядних організацій щодо включення абонентів та витрати спричинені уточненою оцінкою при відключенні абонентів; оплата вартості матеріалів спричинена включенням абонентів, а також винагороди за нові підключення агентам і дилерам. Усі перераховані види витрат підлягають капіталізації як активи щодо наступних видів сервісів: послуги телефонії як для фізичних, так і для юридичних осіб; послуги доступу до інтернету і фізичним і юридичним особам та послуги передачі даних юридичним особам.

При наданні послуг безпосереднього доступу до кабельної каналізації електрозв'язку (ККЕ) відсутні види витрат, що потрібно капіталізувати, так як вони не покращують ресурси компанії, що мають використовуватись у майбутньому в процесі надання послуг новим абонентам.

Амортизація активів щодо отримання і виконання договорів, які виникають внаслідок капіталізації витрат, проводиться за прямолінійним методом упродовж терміну, коли абонентам надаються послуги. Термін надання послуги розраховується окремо за інтернет-послугою і телефонією та переглядається при формуванні звітності за квартал. Якщо абонент розриває договір, то залишок активу за договором із ним обраховується у повній сумі у прибутках і збитках у місяці припинення такого договору, а у звіті про фінансові результати, зазначається в складі собівартості реалізованої продукції (інші операційні витрати).

Послуга щодо приєднання абонента до мережі не може розглядатись як відокремлена послуга, тому що її слід трактувати як необхідність для клієнта в майбутньому отримувати телекомунікаційні послуги. Якщо абонент відмовлятиметься від підключення, то він, звичайно, не буде мати можливості скористатись усіма вигодами від надання якісних послуг.

У відповідності до укладених договорів плата за попереднє підключення абонента до майбутнього використання телекомунікаційних послуг розглядається як безповоротній авансовий платіж, який не слід трактувати як окреме зобов'язання щодо виконання цього договору. Зазначений авансовий платіж є опціоном, який надає абоненту матеріальне право щодо продовження терміні дії зазначеного договору. При цьому разові доходи щодо підключення абонента до телекомунікаційних послуг включають дві складові: безпосередньо плату за підключення клієнта і суму, яка розглядається як компенсація витрат на безпосереднє підключення.

В момент, коли отримують суму доходу від підключення абонента її трактують як «Зобов'язання за договором». При цьому визнання доходу проводять на протязі терміну, коли абонент користується послугою. Якщо клієнт розриває угоду щодо користування послугою, то залишок зобов'язань із ним розраховується у місяці розірвання такої угоди.

«Дохід на підприємстві виникає унаслідок передачі обіцяних товарів або послуг клієнтам у сумі, що відображає компенсацію, на яку підприємство

очікує мати право обміну на ці товари або послуги, що може бути визначений за скоригованою ціною ринку, очікуваними витратами із додаванням маржі або за залишковим підходом»[1].

«Підприємства повинні наводити у примітках інформацію про дохід за договорами, активи і зобов'язання, що виникають унаслідок виконання умов контрактів, втрати від зменшення корисності договірних активів, витрати на отримання договорів з клієнтами, включаючи витрати до укладення договору, витрати на оформлення договору із обґрунтуванням професійних суджень бухгалтера, які приймаються ним за окремими аспектами облікового відображення наслідків виконання договорів»[1].

МСФЗ 15 «встановлює принципи, які суб'єкт господарювання повинен застосовувати, щоб повідомляти користувачам фінансової звітності корисну інформацію про характер, суму, час і невизначеність доходів і грошових потоків, що виникають за контрактом із клієнтом» [1].

«Зміни у стандартах бухгалтерського обліку можуть спонукати суб'єкти господарювання до перегляду способів їхньої діяльності та рішень керівництва щодо ефективності окремих операцій при відображенні за новими правилами, що спричиняє реальний ефект впливу бухгалтерського обліку на діяльність та її результати»[3].

Значний вплив на визначення зобов'язань щодо їх виконання та вимога розподілу ціни усієї операції поміж окремими зобов'язаннями спричинить суттєві зміни для компаній, які продають комбіновані пакети послуг. Слід вказати, що телекомунікаційні компанії досить часто об'єднують фізичний мобільний телефон із певними послугами мобільного зв'язку. Однак, у такому випадку (згідно МСФЗ 15) мобільний телефон необхідно вважати окремим зобов'язанням та дохід від продажу телефону визначати, коли проведено його передачу клієнту. При цьому мобільна послуга визначається кожного місяця.

Доходи від послуги щодо надання доступу до кабельної каналізації електрозв'язку (ККЕ) зацікавленим юридичним особам формуються на основі наступних видів доходів: розробка і видача технічних умов, технічний нагляд, погодження робочого проекту, надання безпосереднього місця в каналі ККЕ.

Необхідно зазначити, що доходи щодо підключення до інтерактивного телебачення визнаються у повному обсязі у момент отримання, тому що за умовами договорів з надання зазначеного виду послуги компанія виступає в ролі агента, а не провайдера цих послуг. Усі уточнення та виправлення помилок щодо нарахованих доходів в процесі надання різноманітного спектру послуг проводиться у відповідності до облікової політики.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів із клієнтами». URL: https://zakon.help/article/mizhnarodnii-standart-finansovoi-zvitnosti-15-dohid
2. Офіційний сайт АТ «Укртелеком». URL: https://ukrtelecom.ua
3. Napier C. J., Stadler C. The real effects of a new accounting standard: the case of IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers, Accounting and Business Research. 2020. No 50(5). pp. 474–503. DOI: 10.1080/00014788.2020.1770933.

БЄДНА ЯНА, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **ЯКОВЕНКО СВІТЛАНА**, викладач вищої категорії, викладач-методист
Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу, м. Лозова

ОБЛІК ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЗМІН ТА ІННОВАЦІЙ

Облік – це не просто робота з цифрами. Це точний, структурований процес, який дозволяє за допомогою фінансових даних побудувати чітку картину економічної реальності. Я вважаю, що бухгалтерія – це справжнє мистецтво, бо кожна цифра, кожна транзакція не лише підраховується, а й відображає значущу частину діяльності бізнесу, створюючи повну фінансову картину.

Облік – це інструмент для прийняття важливих рішень на основі фактичних даних, а не припущень. І хоча на перший погляд це може здатися звичайним підрахунком витрат і доходів, насправді облік є фундаментом для побудови стратегії бізнесу. Кожен фінансовий звіт – це не просто набір цифр, а інструмент для аналізу, що дозволяє бачити сильні та слабкі сторони підприємства, знаходити потенційні можливості для розвитку або виявляти ризики.

Але чи є облік професією майбутнього? Чи це нудна класика, яка поступово відходить у минуле разом з автоматизацією та новими технологіями? Я переконана, що облік – це не просто пережиток минулого, а важлива і навіть критична частина майбутнього бізнесу. Сучасний облік – це вже не просто ведення книг, це комплексний процес, де поєднуються знання з інформаційних технологій, штучного інтелекту, даних і аналітики.

Облік 21 століття набагато складніший і цікавіший, ніж за часів класичних бухгалтерів, які працювали лише з паперовими звітами. Вже сьогодні облікові системи автоматизують величезну кількість рутинних завдань, а новітні технології дозволяють зберігати, аналізувати та обробляти інформацію набагато ефективніше. Але це не означає, що професія втратить свою актуальність. Навпаки, з розвитком технологій та глобалізацією економіки роль обліку в управлінні бізнесом тільки зростає.

Облік сьогодні – це поєднання традиційних знань та новітніх технологій. Бухгалтер тепер має бути не просто фахівцем з цифр, а й аналітиком, який здатен працювати з великими даними , прогнозувати фінансові тренди та оптимізувати процеси. Так, автоматизація вже забрала на себе багато рутинних функцій, але залишається велика роль для креативних підходів та стратегічного планування, які є лише людськими.

Таким чином, облік – це професія, яка адаптується до сучасних реалій і буде актуальною в майбутньому. З розвитком штучного інтелекту та роботизації багато завдань, які виконували бухгалтери, вже будуть автоматизовані. Проте, чим більше технології стають частиною обліку, тим

більше роль людини в цій професії змінюється – від простого виконавця до стратега та аналітика. Тому, хоча облік має свої традиції, він не є нудною класикою, а скоріше трансформованою професією, що з кожним роком відкриває нові горизонти для креативу та інновацій.

Облік сьогодні і в майбутньому – це не просто звітність і підрахунки. Це мистецтво управління фінансами через точні та стратегічно виважені рішення. Як і раніше, облік дозволяє бачити за цифрами значення, але тепер це також інструмент для передбачення майбутнього. Ми живемо в епоху змін, де професії, зокрема в обліку, стають все більш динамічними, креативними і пов'язаними з новітніми технологіями. Тому, я вважаю, що ця професія має світле майбутнє, і її розвиток відкриває нові можливості для тих, хто готовий йти в ногу з часом.

Отже, чи є облік професією майбутнього? Безсумнівно. Це не просто класика, що залишилась позаду, а надзвичайно важлива професія для сучасного світу, яка зазнає еволюції та впровадження інновацій. І хоча звичайний бухгалтер з паперовими документами залишився в минулому, сучасний бухгалтер або фінансовий аналітик – це професіонал, який керує фінансами, знаходить нові можливості, оптимізує бізнес-процеси і будує фінансову стратегію для майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Іванченко В.П., Малевич А.О. Бухгалтерський облік в умовах автоматизації. Київ: Либідь, 2020.
2. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: Вплив технологій на професію. *Економічні дослідження та інновації»*. 2021.
3. Воронова І.Л., Сидоренко П.Є. Штучний інтелект у бухгалтерії: Нові можливості та виклики: монографія. Харків: Вища школа, 2018.
4. Податковий кодекс України. Офіційний документ з доповненнями та змінами станом на 2023 рік.
5. Ткаченко О.М., Савченко І.А. Фінансовий аналіз і стратегічне планування у сучасних компаніях. Львів: Центр наукових досліджень, 2019.

БОВСУНСЬКА ЄЛИЗАВЕТА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **МОШКОВСЬКА ОЛЕНА**, д.е.н., професор,
професор кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно - економічний університет, м. Київ

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ЯПОНІЇ

Японія має одну з найбільш розвинених економік у світі. За величиною ВВП та обсягом промислового виробництва вона посідає третє місце після США і Китаю. Країна випереджає інші азіатські держави за рівнем індустріального розвитку. Основними галузями промисловості є чорна і кольорова металургія, виробництво силового електрообладнання, суднобудування, автомобілебудування, електроніка, електрокомунікаційна техніка, приладобудування, нафтохімія, а також харчова, текстильна та легка промисловості [1].

Система бухгалтерського обліку в Японії базується на трьох ключових правових напрямках: комерційному, податковому та біржовому праві. У країні функціонує громадська колегія, відповідальна за бухгалтерський облік на підприємствах, яка дотримується чинних стандартів фінансової звітності.

Для країни характерна континентальна модель бухгалтерського обліку, що схожа з європейською. Ця система регламентується законодавством, вирізняється певним консерватизмом і орієнтована здебільшого на задоволення державних вимог, передусім податкових, замість інтересів кредиторів або управлінських потреб бізнесу [2].

У Японії застосовується система загальноприйнятих принципів бухгалтерії, що включає в себе фінансову звітність (рис. 1).

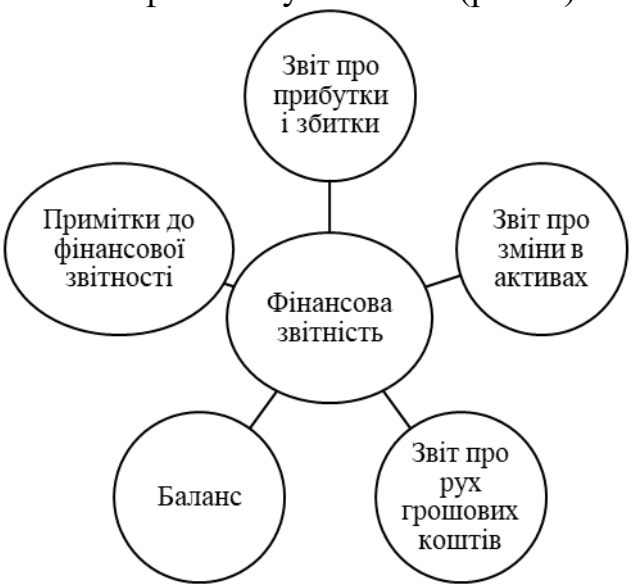

Рисунок 1. Фінансова звітність Японії
Джерело: сформовано на основі [3]

Національні стандарти обліку в Японії базуються на Японських загальноприйнятих принципах бухгалтерського обліку (JGAAP). Вони встановлюються Радою зі стандартів бухгалтерського обліку Японії (ASBJ) та

регулюються Агентством фінансових послуг Японії (FSA). JGAAP визначає основні принципи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Важливість міжнародних стандартів для Японії зумовлена необхідністю залучення інвестицій. З кінця 20-го століття країна змінила свою політику, перейшовши від експорту товарів до експорту капіталу. У 2023 році Японія стала лідером серед країн за обсягом прямих іноземних інвестицій.

Для Японії важливо дотримуватися міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, оскільки це забезпечує довіру до економічної системи та залучення інвесторів. Японія прийняла міжнародні стандарти бухгалтерії в 2011 році, а завдяки угоді з Радою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) було здійснено зближення японських стандартів з МСФЗ. В Японії існують дипломовані бухгалтери та податкові фахівці, що здійснюють бухгалтерський та податковий супровід компаній, виконуючи аудиторські функції та надаючи податкові консультації [3].

Японські компанії використовують міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) на добровільній основі, якщо вони котируються на фондових біржах. Впровадження та контроль за використанням IFRS здійснюється Агентством фінансових послуг Японії. IFRS розробляються Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB) і спрямовані на уніфікацію бухгалтерського обліку по всьому світу.

Щодо фінансового року, в Японії він триває з 1 квітня до 31 березня наступного року, що відрізняється від календарного року, який часто використовують у західних країнах.

Японські компанії складають такі форми фінансової звітності: баланс (Statement of Financial Position); звіт про прибутки та збитки (Profit and Loss Statement); звіт про рух грошових коштів (Cash Flow Statement); звіт про зміни в капіталі (Statement of Changes in Equity); примітки до фінансової звітності (Notes to the Financial Statements) [4].

Для компаній, що котируються на біржі, також є додаткові вимоги щодо розкриття інформації.

У Японії немає єдиного уніфікованого плану рахунків, як у деяких інших країнах. Однак компанії дотримуються стандартних рекомендацій щодо класифікації рахунків відповідно до JGAAP та податкового законодавства.

В Японії популярні такі програмні продукти для автоматизації бухгалтерського обліку:

1. Oracle NetSuite – для великих корпорацій.
2. SAP ERP – використовується багатонаціональними компаніями.
3. Freee – популярний серед малих та середніх підприємств.
4. MF クラウド会計 (MF Cloud Accounting) – хмарне рішення для бухгалтерії.
5. 弥生会計 (Yayoi Accounting) – локальне програмне забезпечення для малого бізнесу [5].

Одним з важливих аспектів розвитку економіки є забезпечення

кваліфікованими кадрами. В Японії значна увага приділяється якості освіти, що сприяє високому рівню підготовки персоналу. Україна, в свою чергу, потребує покращення системи освіти, зокрема у сфері бухгалтерії та міжнародних стандартів фінансової звітності, для адаптації до міжнародних вимог. Японські бухгалтери повинні володіти високим рівнем професійної підготовки. Для здобуття кваліфікації сертифікованого бухгалтера (Certified Public Accountant – CPA Japan) необхідно успішно скласти складні іспити, що організовуються Японською радою сертифікованих бухгалтерів. Також вони зобов'язані регулярно проходити програму підвищення кваліфікації, що підтримує їхню компетентність на належному рівні [3].

На основі проведеного аналізу можна надати наступні рекомендації щодо покращення фінансового обліку в Японії:

- розширення інтеграції міжнародних стандартів – Японія повинна збільшити застосування МСФЗ серед компаній, що не котируються на біржі, для підвищення прозорості та привабливості бізнесу;
- автоматизація бухгалтерського обліку – необхідно використовувати новітні цифрові рішення для зменшення паперової роботи та підвищення ефективності.

Таким чином, система бухгалтерського обліку Японії визнана однією з найрозвиненіших у світі, оскільки базується на міжнародних стандартах. Вона створює сприятливі умови для залучення інвестицій і підвищує довіру до економічної системи країни. Японія активно працює над мінімізацією тіньової економіки, рівень якої значно нижчий порівняно з багатьма іншими країнами. Серед головних чинників успіху – високий рівень професійної освіти та ефективні підходи до управління виробничими витратами.

Список використаних джерел:

1. Звітність і аудит компаній Японії. URL: https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/japan/reporting-and-audit-of-companies-in-japan/

2. Global Finance and Accounting Outsourcing Industry. 2021. URL: https://www.reportlinker.com/p05817904/ Global-Finance-And-Accounting-Outsourcing-Industry.html

3. Іванова Д. А., Буртова А. О., Лободзинська Т. П. Аналіз моделей бухгалтерського обліку Італії та Японії. Перспектива застосування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. №3/2021. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-35

4. Особливості бухгалтерського обліку Японії. URL: https://ru.scribd.com/document/738033332/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B8-%D0%BD%D0%BE%D1%96-%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%B2-%D0%AF%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%96-1

5. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах : навч. посіб. / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько. 2016. 370 с.

БОГДАНОВ СЕРГІЙ, аспірант, FCCA.
Науковий керівник - **ЖУК ВАЛЕРІЙ,** д.е.н, професор, Академік НААН, головний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування.
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Як вступ, необхідно зазначити, що в період євроатлантичної інтеграції держави та бізнесу, ключове значення для українських підприємств відіграють міжнародні підходи та системи організації обліково аналітичних, управлінських та технічних процесів у світі, найкращий досвід та провідні методології обліку та аналізу.

Актуальність теми обліково аналітичної інтеграції українських підприємств в західну фінансово адміністративну модель є ключовим та актуальним питанням.

Відповідно, трансформація контролінгу підприємств є пріоритетним та актуальним питанням в сучасних умовах, має практичне застосування та першочергові пріоритети для практики підприємств всіх видів діяльності, незалежно від розміру чи структури власності.

Міністерства України, зокрема Міністерство Фінансів, в рамках міжнародного співробітництва, виконують роботи над забезпеченням та отриманням технічної та фінансової підтримки, обміном кращим міжнародним досвідом та приведенням українських стандартів у відповідність до світових практик.

Наукові методи, що використовуються задля отримання результатів аналізу, є порівняння та прикладне узагальнення, виконано перевірки щодо управлінської та організаційної проблематики на типових підприємствах виробничого та торгівельного напрямків великих та середніх підприємств. За допомогою методів зведення та об’єднання, вдається отримати данні практичного застосування або незастосування провідних методик з міжнародного досвіду, з формуванням відповідних висновків та систематизацію наслідків для суб’єктів господарювання.

Результати досліджень надають можливість вивчивши сутність та актуальність обліково-аналітичного та податкового управління підприємствами в сучасних умовах, на прикладі великих та середніх українських підприємств, порівнюється фактична ситуація з визначеними вимогами міжнародних методів обліку та управління та найкращими практиками ключових іноземних підприємств, що представлені в Україна, задля інтеграції українських підприємств у міжнародне середовище.

Окремим питанням можна зазначити бізнес культуру та готовність власників та керівників українських підприємств інвестувати в сучасні системи управління підприємством.

Висновком, після досягнення мети, необхідно зазначити, що потрібним є оперативне удосконалення обліково аналітичного забезпечення в управлінні, адаптації положень підприємств та методики аналізу та обліку задля міжнародної інтеграції українського бізнесу, зміна моделей контролінгу, запровадження сучасного управлінського та аналітичного забезпечення, зміна структури та забезпечення постійної підготовки кадрів, що залучені у вищенаведені процеси.

Список використаних джерел:

1. McKinsey Technology Trends Report. July 16, 2024
2. Закон України «Про бухгалтерській облік та фінансову звітність в Україні», Документ 996-XIV, редакція 01.01.2024
3. «Запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності», «Угода про відмову від авторських прав на обмежених територіях», укладеною Міністерством фінансів України з Фондом МСФЗ
4. «Best Practices – Finance», Risk Management & Audit Services, Harvard University

БОНДАРЕНКО АННА, здобувачка вищої освіти першого
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ БІЗНЕСУ

Перехід від традиційних методів ведення обліку до використання цифрових технологій має значний вплив на ефективність та прозорість фінансових процесів у підприємствах. Цифровізація бухгалтерії дозволяє зменшити людський фактор, підвищити точність даних, знизити витрати часу та ресурсів, а також полегшити доступ до важливої фінансової інформації.

Саме впровадження цифрових технологій для оптимізації та автоматизації бухгалтерського обліку є важливим, оскільки дозволяє значно скоротити час, котрий витрачається на обробку бухгалтерських документів. Це збільшує ефективність роботи компанії, знижує ризики помилок та недостовірності даних, суттєво покращує якість облікової інформації та підвищує довіру до фінансової звітності, зменшує навантаження на персонал підприємства, заощаджуючи його від рутинної роботи та дає змогу зосередитись на більш важливих завданнях [1].

Для ефективного впровадження в різних сферах бізнесу цифрових технологій бухгалтерського обліку, управлінському персоналу варто застосовувати комплекс заходів, а саме:

- дотримання техніко-економічних вимог встановлення цифрових технологій;
- фінансову та ресурсну відповідність нововведенням;
- підвищення професійної компетентності виконавців бухгалтерських операцій;
- дотримання стратегії розвитку компанії;

забезпечення зворотнього зв'язку від користувачів цифрової інформації [2].

Сьогодні на ринку представлено багато програмних рішень, які значно спрощують процеси обліку і звітності. Серед них такі популярні застосунки, як SMARTFIN.UA, BOOKKEEPER, iFin Zvit, що мають різноманітні функціональні можливості для автоматизації бухгалтерії.

SMARTFIN.UA – програма, яка допомагає вести облік малому бізнесу. Перевагою цієї програми є можливість використання її у мобільному застосунку, тобто ФОП може спокійно вести облік торгових операцій,наглядати за касовими операціями, формувати звітність зі свого смартфону. Завдяки інтеграції з державними реєстрами програма забезпечує оперативне подання звітності, що значно знижує ризик помилок та штрафів.

BOOKKEEPER можуть використовувати як ФОП так, і ТОВ для ведення повноцінної електронної бухгалтерії. Дозволяє так само, як і попередня програма формувати звітність, обчислювати заробітну плату та податки. Також

наявна інтеграція з Приват-24: Це дозволяє прискорити обіг документів між вами, бухгалтером, та вашими контрагентами [3].

iFin Zvit – це онлайн-система, що допомагає автоматично вести бухгалтерський облік, складати будь-яку звітність і надавати її у органи, що здійснюють контроль [4].

Розглянуті програми в основному використовують підприємці малого бізнесу, адже це зменшує адміністративні витрати та підвищує ефективність роботи, також повідомляє підприємців про зміни у законодавстві. Розглянуті програми є платними, але програма BOOKKEEPER, під час військового стану, дозволяє не платити за підписку.

Перехід на цифрові технології у бухгалтерському обліку значно підвищує ефективність фінансових процесів, зменшує ризик помилок та полегшує доступ до необхідної інформації. Для успішного впровадження таких технологій необхідно враховувати технічні, фінансові та професійні аспекти.

Таким чином, цифровізація бухгалтерського обліку не лише оптимізує бізнес-процеси, але й допомагає підприємцям швидше адаптуватися до змін у законодавстві, зменшуючи адміністративне навантаження.

Список використаних джерел:

1. Довбуш А.В., Белова І.М. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки. *Інноваційна економіка*. 2023. №94. С. 176-181. URL: http://inneco.org/index.php/innecoen/article/viewFile/1096/1188
2. Тенюх З. І., Пелех, У., В. Діджиталізація бухгалтерського обліку в україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1588/1528
3. МоголАльфа. URL: https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/top-10-program-dlya-sproshennya-buhgalterskogo-obliku/
4. iFin. URL: https://miisoft.com.ua/product/ifin/

БРАЗІЛІЙ НАТАЛІЯ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу і оподаткування,
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКОВІ ПРОЦЕСИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ

Інтеграція сучасних інформаційних технологій в облікові процеси обумовлена швидкими змінами у світовій економіці, де цифровізація стає ключовим фактором успіху для підприємств різних галузей. Сучасні інформаційні технології, такі як штучний інтелект, великі дані, хмарні обчислення та блокчейн, відкривають нові горизонти для облікового процесу, забезпечуючи більшу точність, швидкість і ефективність у зборі та обробці фінансової інформації. В умовах глобалізації та жорсткої конкуренції підприємства стикаються з необхідністю адаптації своїх облікових систем до нових реалій, що вимагає не лише впровадження нових технологій, але й переосмислення традиційних підходів до обліку.

Одним із основних викликів є забезпечення безпеки даних, оскільки зростання обсягу інформації підвищує ризики кіберзагроз. Крім того, інтеграція новітніх технологій вимагає від працівників підприємств нових навичок і знань, що потребує значних інвестицій у навчання та розвиток персоналу. Проте можливості, які надають сучасні інформаційні технології, значно перевищують виклики: автоматизація рутинних завдань дозволяє зосередитися на стратегічному аналізі, а також покращує якість фінансової звітності та прийняття рішень. Таким чином, дослідження інтеграції інформаційних технологій в облікові процеси є надзвичайно актуальним і може стати основою для розробки рекомендацій щодо оптимізації облікових практик в умовах сучасного бізнес-середовища [3].

Впровадження новітніх інформаційних технологій, таких як автоматизація облікових процесів, використання штучного інтелекту для прогнозування фінансових показників, а також застосування хмарних рішень для зберігання та обміну даними, стає необхідністю для забезпечення конкурентоспроможності. Основна мета даного дослідження полягає у вивченні викликів і можливостей, що виникають при інтеграції цих технологій у облікові системи підприємств. Це включає аналіз переваг, таких як підвищення точності та швидкості обробки інформації, а також виявлення ризиків, пов’язаних із кібербезпекою та необхідністю навчання персоналу новим навичкам.

В результаті дослідження планується розробити рекомендації для підприємств щодо оптимізації облікових процесів через інтеграцію сучасних інформаційних технологій, що дозволить їм адаптуватися до нових умов бізнес-середовища і забезпечити стійкий розвиток.

Останні дослідження в рамках теми інтеграції сучасних інформаційних технологій в облікові процеси зосереджуються на кількох ключових аспектах, які відображають зміни в бізнес-середовищі та потреби підприємств. Одним з основних напрямків є автоматизація облікових процесів, що дозволяє зменшити

ручну працю, підвищити точність даних і скоротити час на обробку інформації [2].

Дослідження показують, що впровадження програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку, такого як ERP-системи, здатне суттєво поліпшити ефективність управління фінансами. Інший важливий аспект — це використання аналітики даних та штучного інтелекту для прогнозування фінансових показників і виявлення аномалій у фінансових потоках. Дослідники акцентують увагу на тому, як ці технології можуть допомогти підприємствам приймати більш обґрунтовані рішення на основі аналізу великих обсягів даних. Крім того, актуальними є питання кібербезпеки, оскільки зростання використання цифрових технологій підвищує ризики витоку даних і зловживань. Дослідження в цій області фокусуються на розробці стратегій захисту інформації та управлінні ризиками. Важливою темою також є навчання персоналу новим навичкам для роботи з сучасними технологіями, оскільки успішна інтеграція залежить від готовності співробітників адаптуватися до змін. Загалом, останні дослідження підкреслюють необхідність комплексного підходу до інтеграції інформаційних технологій в облікові процеси, що включає технічні, організаційні та людські фактори для досягнення максимальної ефективності та стійкості бізнесу [4].

Інтеграція сучасних інформаційних технологій в облікові процеси супроводжується низкою проблемних і дискусійних питань, які потребують детального аналізу. По-перше, одним з основних викликів є питання безпеки даних. З ростом використання цифрових платформ з'являються нові ризики, пов'язані з кіберзагрозами та витоком конфіденційної інформації, що ставить під сумнів надійність облікових систем. По-друге, важливим аспектом є інтеграція різних програмних рішень та систем, оскільки багато підприємств використовують застарілі технології, що ускладнює їх взаємодію з новими програмами. Це може призводити до неузгодженості даних та ускладнювати процеси звітності.

Ще однією проблемою є недостатня підготовленість персоналу до роботи з новими технологіями. Багато співробітників не мають необхідних знань або навичок для ефективного використання сучасних інформаційних систем, що може вплинути на продуктивність роботи. Дискусійним є також питання вартості впровадження нових технологій.

Для багатьох малих і середніх підприємств інвестиції в автоматизацію та цифровізацію можуть бути значними, і не завжди зрозуміло, які вигоди вони принесуть у довгостроковій перспективі. Крім того, існує потреба в регуляторному забезпеченні, яке б відповідало новим умовам ведення бізнесу в цифровому середовищі. Це включає стандартизацію облікових процедур та вимог до звітності, що може бути складним завданням у швидко змінюваному технологічному ландшафті. Загалом, інтеграція сучасних інформаційних технологій в облікові процеси є складним і багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу до вирішення існуючих проблем і викликів [1].

Інтеграція сучасних інформаційних технологій в облікові процеси

підприємства має багато переваг, які суттєво підвищують ефективність роботи та конкурентоспроможність. По-перше, автоматизація рутинних завдань зменшує час, витрачений на обробку даних, і знижує ймовірність помилок. По-друге, використання технологій, таких як штучний інтелект і машинне навчання, покращує точність фінансових даних, адже системи можуть виявляти аномалії та помилки.

Швидкість обробки інформації також зростає, що сприяє оперативному прийняттю рішень. Доступність даних через хмарні технології дозволяє отримувати фінансову інформацію з будь-якої точки світу, що особливо важливо для компаній з розподіленою структурою. Крім того, інтегровані системи полегшують створення детальних звітів у режимі реального часу, що спрощує аналіз фінансових показників. Вирішення проблеми інтеграції сучасних інформаційних технологій в облікові процеси підприємства є складним, але необхідним завданням для підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Перш за все, важливо провести комплексний аналіз існуючих бізнес-процесів та визначити потреби підприємства у сфері автоматизації обліку. Це дозволить виявити слабкі місця, де інтеграція інформаційних технологій може принести найбільшу користь. Наступним кроком є вибір відповідного програмного забезпечення, яке відповідає специфіці діяльності підприємства та забезпечує необхідні функції, такі як ведення бухгалтерського обліку, формування звітності, управління фінансами та інтеграція з іншими системами, такими як CRM або ERP [3].

Виклики, з якими стикаються підприємства, включають необхідність адаптації до швидко змінюваного технологічного середовища, навчання персоналу, забезпечення безпеки даних та інтеграцію нових систем з існуючими бізнес-процесами. Однак, незважаючи на ці труднощі, впровадження сучасних інформаційних технологій відкриває нові горизонти для автоматизації обліку, спрощення звітності, покращення управління фінансами та підвищення прозорості бізнес-процесів. Завдяки інтеграції новітніх технологій, підприємства можуть отримати доступ до аналітичних інструментів, які дозволяють приймати обґрунтовані рішення на основі даних в реальному часі. Таким чином, успішна інтеграція інформаційних технологій в облікові процеси стає ключовим фактором для досягнення стратегічних цілей підприємства, забезпечуючи йому стійкість та адаптивність у конкурентному середовищі. Підприємства, які зможуть подолати виклики та максимально використати можливості, що надаються сучасними технологіями, зможуть значно підвищити свою ефективність і забезпечити стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Панасюк В., Бурденюк Т., Мужевич Н. Особливості цифрової трансформації обліку. Галицький економічний вісник. 2021. № 1 (68). С. 70–76. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu 2021.01.070

2. Пілевич Д. Трансформація системи бухгалтерського обліку в умовах розвитку цифрових технологій. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. № 3 (23). URL: http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/224553/2 24782

3. Ратинський В. В. Інформаційні технології в бухгалтерському обліку. Перспективи та проблеми. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 4(1). С. 17–20 URL: https://elar.navs.edu.ua/items/bedaa18f-3ff5-4b62-abdb-cfab12ea565d
4. Співак С., Панчишин Д., Скочиляс М., Яремчук К. Діджиталізація процесів бухгалтерського обліку. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. № 2 (25). С. 113–119 URL: https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/38614

БУРДАК СОФІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **МОШКОВСЬКА ОЛЕНА** д.е.н., професор, професор кафедри обліку та оподаткування
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON FINANCIAL ACCOUNTING

The rapid development of artificial intelligence is driving a fundamental transformation of financial accounting. As businesses adapt to the digital economy, artificial intelligence technologies become more and more integrated into accounting processes, changing the way data is processed, assessed and used. This shift is not just about automation – it rethinks the role of financial professionals, improves the accuracy of data analysis, and opens up not only new opportunities but also new challenges that need to be addressed as well.

One of the main contributions of artificial intelligence is automation. Tasks that used to require a lot of human effort, such as bookkeeping, data entry and reconciliations, are now streamlined by machine learning algorithms and robotic process automation (RPA) [2]. For example, BP3 Global works with companies such as Walgreens and Boeing to automate business processes, and during the Covid-19 vaccine rollout, they helped healthcare organisations automate dose registration, saving time and reducing the need for manual data entry. This reduces manual errors, makes workflows faster and allows accountants to focus on strategic analysis and decision-making [1].

Moreover, artificial intelligence expands the possibilities of data analysis. By processing huge volumes of structured and unstructured financial data, artificial intelligence systems identify patterns, trends and anomalies that may be missed by human analysis. This supports predictive analytics, enabling businesses to better anticipate financial risks, forecast revenues, and make data-driven decisions with greater accuracy [2]. For example, Deloitte's introduction of financial robots is an example of how artificial intelligence tools have evolved from handling basic tasks to performing complex financial modelling and forecasting [2].

Artificial intelligence also plays an important role in fraud detection and risk management. Machine learning algorithms are designed to detect inconsistencies in financial data, identifying potentially fraudulent transactions in real time [3]. This preventive approach strengthens the integrity of financial statements and enhances compliance with regulatory requirements. In addition, artificial intelligence systems improve the ability to verify financial information by cross-referencing data across multiple sources, which increases stakeholder confidence in the reliability of financial statements [1].

The impact of artificial intelligence extends not only to financial but also to management accounting. Artificial intelligence systems are becoming essential for supporting data-driven strategic decisions. By analyzing large sets of financial and operational data, artificial intelligence helps management accountants optimize budgeting, performance analysis, and cost control. Predictive analytics supports the forecasting of future outcomes, allowing companies to proactively respond to market

changes. Real-time data visualization and dashboards further empower managers to monitor key performance indicators, ensuring flexible and informed decision-making [4].

In tax accounting, artificial intelligence is transforming traditional processes by automating compliance and improving tax planning strategies. Artificial intelligence algorithms track changes in tax regulations, ensuring businesses stay updated with the latest legal requirements and avoid penalties. Additionally, machine learning systems classify expenses, identify deductions, and suggest tax optimization strategies by analyzing historical data. This reduces manual tax preparation efforts while maximizing tax savings. For small and medium-sized enterprises, AI-based tax solutions provide a competitive advantage by ensuring compliance and minimizing liabilities, reducing dependence on external tax advisors [5].

However, the integration of artificial intelligence into financial accounting is not without its challenges. One of the main concerns is the ethical aspect. The use of artificial intelligence raises questions about data privacy, transparency and accountability. There is a risk that artificial intelligence systems could be manipulated to present misleading financial results, which would conversely undermine the trust of investors and regulators [3]. Furthermore, the rapid adoption of artificial intelligence has revealed a skills gap among accounting professionals. In order to effectively use artificial intelligence tools, accountants need to be proficient in data analysis, programming, and managing artificial intelligence systems, which requires significant upskilling and adjustments to accounting education programmes [2].

Another critical challenge is cybersecurity. As financial systems increasingly rely on artificial intelligence and cloud technologies, they are becoming more vulnerable to cyberattacks. Hackers targeting financial databases can compromise sensitive financial data, leading to information leaks and financial losses. To counter this, companies must invest in strong cybersecurity measures, secure databases and continuous monitoring of systems [2].

The future of artificial intelligence in financial accounting looks promising, as new trends indicate increased collaboration between artificial intelligence systems and human expertise. Instead of replacing accountants, artificial intelligence is expected to extend their capabilities by providing advanced analytical insights, while humans will focus on interpreting results and making strategic decisions. Explainable artificial intelligence (XAI) is also gaining popularity, aiming to make artificial intelligence decision-making processes more transparent and understandable to regulators and stakeholders [1].

In conclusion, artificial intelligence is a transformative force in financial accounting, changing traditional practices and enabling more efficient, accurate and strategic decision-making. However, its full potential can only be realised by addressing related challenges, from ethical considerations and workforce adaptation to cybersecurity vulnerabilities. By combining the analytical capabilities of artificial intelligence with human expertise, accountants can adapt to this changing landscape, ensuring that financial systems remain both innovative and reliable. To successfully

navigate this transition, companies should invest heavily in employee training, ethical AI adoption, and robust cybersecurity measures.

References:

1. Gatea A. EXPLORING THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON FINANCIAL ACCOUNTING: OPPORTUNITIES, CHALLENGES, AND FUTURE DIRECTIONS. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2024. Т. 6, № 59. С. 167–179. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4565 (дата звернення: 18.03.2025).

2. Jin H., Jin L., Qu C., Fan C., Liu S., & Zhang Y. The impact of artificial intelligence on the accounting industry. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research/Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 2022. URL: https://doi.org/10.2991/assehr.k.220504.103 (дата звернення: 18.03.2025).

3. Popovychenko I., Spiridonova K., Andriichuk A. APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE FINANCIAL AND ECONOMIC ANALYSIS OF ENTERPRISES' ACTIVITY. *Economic scope*. 2024. URL: https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-15 (дата звернення: 18.03.2025).

4. Хоча Н. В., Тенюх З. І., & Пелех У. В. Технології штучного інтелекту (ШІ) в управлінському обліку. *Zenodo*. 2024. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.10033293

5. Шаповалова А., Кузьменко О., & Прокопова О. Роль штучного інтелекту в оптимізації оподаткування та звітності в малому бізнесі. *Економіка Та Суспільство*, *62* 2024. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-116

ВАКУЛІНА АНАСТАСІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ОБЛІК ТА АУДИТ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

У сучасних умовах цифрової трансформації штучний інтелект (ШІ) стає ключовим інструментом для оптимізації процесів обліку та аудиту. Зростання обсягів даних, складність бізнес-процесів та вимоги до швидкості прийняття рішень роблять інтеграцію ШІ необхідністю.

Над розглядом цієї теми працювало багато українських та зарубіжних науковців. Дослідження вчених, таких як Стюарт Рассел та Пітер Норвіг, підкреслюють, що ШІ має великий потенціал, що обов'язково допоможе у системі управління підприємствами та спростить її[1]. Том Девенпорт досліджував вплив ШІ на фінансовий сектор, зокрема на автоматизацію аудиту [2].

Якщо розглядати практичні приклади, то такі відомі компанії як Deloitte[3] та PwC[4], вже використовують штучний інтелект для аналізу фінансових даних та виявлення ризиків.

Метою даного дослідження є розглянути можливості інтеграції ШІ в облік та аудит, визначити переваги та недоліки такого підходу.

Одною із основних можливостей інтеграції ШІ є автоматизація рутинних процесів. ШІ дозволяє автоматизувати такі задачі, як введення даних, складання звітів, перевірка транзакцій. Наприклад, програмні рішення на базі ШІ, такі як QuickBooks або Xero, вже використовуються для автоматизації бухгалтерського обліку.

ШІ дозволяє обробляти великі обсяги інформації, виявляючи закономірності та аномалії. Це особливо корисно для аудиту, де потрібно аналізувати тисячі транзакцій. Також завдяки машинному навчанню ШІ може прогнозувати фінансові показники, що допомагає у прийнятті стратегічних рішень.

Ще однією із можливостей є виявлення шахрайства. Алгоритми штучного інтелекту можуть виявляти підозрілі операції, що є важливим для внутрішнього контролю та аудиту.

Ключовою перевагою інтеграції шучного інтелекту є підвищення ефективності роботи. ШІ допомагає скоротити час на виконання рутинних задач, що дозволяє працівникам зосередитися на стратегічних питаннях.

Що стосується точності та якості даних, то автоматизація зменшує ризик людських помилок, що є особливо важливим під час підготовки фінансової звітності. ШІ забезпечує нам більш детальний аналіз даних, що підвищує довіру з боку інвесторів, партнерів та інших зацікавлених сторін.

Також використання ШІ дозволяє знизити витрати на облік та аудит за рахунок скорочення часу та праці.

Щодо недоліків та ризиків використання ШІ у обліку та аудиті

підприємств, то суб'єкти господарювання можуть зіткнутися з високими витратами на розробку та впровадження систем на базі штучного інтелекту, адже це потребує значних інвестицій. Також можуть виникнути великі витрати на підбір та навчання персоналу, тому що для роботи з ШІ потрібні спеціалісти, які володіють знаннями в галузі data science та машинного навчання.

При впровадженні штучного інтелекту в процеси обліку та аудиту підприємства повинні бути усвідомлені, що використання ШІ підвищує загрозу кібератак, які можуть призвести до витоку конфіденційної інформації, яка може бути використана в неналежних цілях та нашкодити підприємству, зіпсувавши його репутацію.

Також, з етичних питань, інтеграція ШІ може викликати сумнів щодо захищеності персональних даних та можливої дискримінації підприємства через упереджені алгоритми[5].

Отже, підсумовуючи, можна дійти висновку, що інтеграція штучного інтелекту (ШІ) в облік та аудит відкриває нові горизонти для сучасних підприємств, але водночас ставить перед ними низку викликів. Для успішного впровадження ШІ підприємства повинні враховувати не лише технічні аспекти, але й організаційні зміни. Це включає підготовку персоналу, оновлення внутрішніх процесів та розробку стратегії використання ШІ. Майбутнє обліку та аудиту безпосередньо пов’язане з розвитком технологій ШІ. Впровадження машинного навчання, штучного інтелекту та аналітики великих даних дозволить підприємствам не лише оптимізувати поточні процеси, але й прогнозувати майбутні тенденції, що є ключовим фактором у конкурентній боротьбі.

Проте, незважаючи на автоматизацію, роль людини залишається ключовою. Фахівці з обліку та аудиту повинні розвивати нові навички, такі як робота з даними, аналітика та управління алгоритмами ШІ. Це дозволить їм ефективно використовувати технології для досягнення стратегічних цілей.

У цілому, інтеграція ШІ в облік та аудит є неминучим етапом розвитку сучасних підприємств. Вона відкриває нові можливості для підвищення ефективності, точності та прозорості, але вимагає ретельного підходу до впровадження, врахування ризиків та постійного навчання персоналу. Майбутнє належить тим, хто зможе поєднати технологічні інновації з людським капіталом, створюючи нові стандарти управління та звітності.

Список використаних джерел:

1. Russell, S., & Norvig, P. (2020). *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. Pearson.
2. Davenport, T. H. (2018). *The AI Advantage: How to Put the Artificial Intelligence Revolution to Work.* MIT Sloan Management Review.
3. Deloitte (2025). *Scaling AI across talent management in financial services organizations.* URL: AI financial services talent management | Deloitte Insights.
4. PwC (2024). PwC Developing Cutting-Edge AI Technology to Reimagine the Audit. URL: https://www.pwc.com/us/en/about-us/newsroom/press-releases/reimagining-audit-with-ai-technology.html.
5. QuickBooks (2024). *AI and Accounting: How Will It Change The Industry?* URL: https://quickbooks.intuit.com/au/blog/accountants-and-bookkeepers/accounting-ai/.

ВАНГОРОДСЬКА НАТАЛІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **МОШКОВСЬКА ОЛЕНА** д.е.н., професор, професор кафедри обліку та оподаткування
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

THE IMPACT OF THE GREAT DEPRESSION OF 1929 ON THE DEVELOPMENT OF THE ACCOUNTING SYSTEM IN AMERICA

Accounting in the United States dates back to colonial times, when entrepreneurs recorded expenses and income manually. In the 19th century, as railways and industries developed, so did the demand for more systematic accounting. It was during this period that the first professional accounting organisations were formed, including the American Institute of Accountants (AIA), which later became the American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) [1]. The Great Depression of 1929 was a turning point for financial reporting reform and accounting regulation. The stock market crash resulted in the loss of confidence in corporate financial statements, which led to the creation of the Securities Act of 1933 and the Securities Exchange Act of 1934. Then the Securities and Exchange Commission (SEC) was created and empowered to regulate financial reporting of public companies. These events encouraged the standardisation of financial reporting [2].

Generally Accepted Accounting Principles (GAAP) are used in the US as the main financial reporting standards. They are approved by the Financial Accounting Standards Board (FASB) and the Governmental Accounting Standards Board (GASB), which operate under the supervision of the Financial Accounting Foundation (FAF). FASB sets standards for commercial and not-for-profit organisations, while GASB sets standards for state and local governments. If you want to make sure investors, creditors and government agencies can see your company's financial information, you need to make sure it's compliant with GAAP.

While Generally Accepted Accounting Principles set unified financial reporting standards at the federal level, there are significant differences in reporting requirements at the state level. These differences relate to both the format and content of the reports and specific filing requirements. For example, each state requires the filing of an annual tax report, but the timing and specifications of this report may differ. For example, in Pennsylvania, the annual report is submitted by 30 June, starting in 2025, while in Washington, D.C., it is submitted every two years after the first year of a company's operations [3].

Financial statements in the United States consist of several main documents: Balance Sheet, Income Statement, Cash Flow Statement and Statement of Shareholders' Equity.

The SEC requires public companies to submit regular reports that are audited by independent auditors. Distinctive features of financial statements of US companies:

- Lack of clear regulation of reporting deadlines: each public company is obliged to publish a quarterly report according to the publication deadlines set by it.

- The reporting period begins on the tenth day of the month following the reporting quarter (12-14 days) and ends by the end of the second month following the

reporting quarter.

- A company's reporting year should not match with the end of a quarter or even a month [3].

Some companies choose a combined approach to accounting and use a mix of internal resources and outsourced services. For example, a company may have an in-house accountant or a small team responsible for day-to-day accounting operations, while more complex tasks, such as tax planning, financial analysis or audit preparation, are delegated to external consultants [4].

In today's environment, accounting in the US is largely automated. Software such as QuickBooks, SAP, Oracle, and Xero greatly simplifies accounting and financial reporting. An important step in digitalisation was the XBRL (eXtensible Business Reporting Language) system introduced by the SEC, which allows for the standardisation of electronic financial reporting and simplifies data analysis.

The main difference between financial reporting in the US and international practice is the use of GAAP in the US and International Financial Reporting Standards (IFRS) in other countries. GAAP regulates the accounting process in more detailed terms, while IFRS provides more flexibility in the interpretation of standards. This creates difficulties for international companies that have to adapt their reporting to the two systems [3].

In America, accounting education is highly developed. Prospective accountants usually have to obtain a bachelor's or master's degree in accounting. The usual duration of an undergraduate accounting programme is four years, although some students succeed in their studies and graduate in three years. However, there are cases where students also graduate in almost five years. After graduation, individuals who want to become certified public accountants must pass the CPA exam and meet professional experience requirements. Professional organisations such as the AICPA play an important role in education by developing standards and offering advanced training programmes.

In conclusion, the accounting system in the US has evolved significantly, from simple accounting methods to a complex regulated system. The Great Depression of 1929 was a key event that speeded up the development of accounting and financial reporting standards. The current system is based on GAAP, widely uses automated technology and differs from international practice.

References:

1. Gary J. Previts, Dale L. Flesher. Financial accounting and reporting in the United States of America – 1820 to 2010. *The Routledge Companion to Financial Accounting Theory*. 2015. С. 39-90. URL: https://doi.org/10.4324/9780203074251 (дата звернення: 21.03.2025)

2. Accounting Information. The Role of Accounting in the Stock Market Crash of 1929. URL: https://surl.li/leadwd (дата звернення: 21.03.2025)

3. Пилипенко, А., Решетнікова, Ю., Лободзинська, Т. (2021). Особливості бухгалтерського фінансового обліку у Сполучених Штатах Америки, Китайській Народній Республіці та Європейському Союзі. *Економіка Та Суспільство, 32*.

4. SumyToday. Особливості ведення бух обліку в США. URL: https://sumy.today/news/economy/39445-osoblyvosti-vedennia-bukh-obliku-v-ssha.html

VASYLYSHYNA ANASTASIIA, higher education student
Scientific adviser - **MOSHKOVSKA OLENA**, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation
State University of Trade and Economics, Kyiv

PECULIARITIES OF ACCOUNTING IN SPAIN

Spain is a country with a developed accounting system that has its own unique characteristics.

The modern accounting system in Spain was formed under the influence of globalization, European standards and its own regulatory traditions. The main document regulating accounting is the General Accounting Plan (PGC), created in 1973, which has recently undergone several changes, adapting to international financial reporting standards (IFRS) and local legislation [1].

The accounting system in Spain is governed by legislation aimed at ensuring transparency of financial reporting and meeting the state's taxation needs. The accounting and reporting procedures in Spain are governed by several laws and regulations, including the Commercial Code, the General Accounting Plan, and International Financial Reporting Standards. It is also worth noting that accounting regulatory bodies include organizations such as the Institute of Accounting and Auditing, the Spanish Association of Accounting and Business Administration, and the Spanish Institute of Chartered Accountants. [2]

The Spanish accounting model is continental. This model is used in most European countries and in Japan. The continental model is characterized by a strong connection with banks, mainly because companies are financed not through stock markets, but by the banking sector, which is managed by the state. Also, it is characterized by a high level of confidentiality of financial and accounting information, depending on the degree of disclosure of which the state provides for certain punitive measures.

In Spain, to become an accountant, you need to have a university degree in business administration and management, finance, or economics. At the same time, it is worth noting that it is recommended that candidates have at least a bachelor's degree to work in startups or small independent companies. However, most large companies require a master's degree.

Financial reporting in Spain is based on the national standard and includes: balance sheet, income statement and cash flow statement. This structure provides companies with a systematic approach to accounting and reporting, complying with legal requirements and promoting transparency of financial information.

Accounting software in Spain (ContaSol, A3Software, SAP) ensures compliance with national standards through automated report generation and integration with government systems for electronic data submission. Such systems reduce administrative burden, ensure data accuracy, and facilitate analytics for strategic planning.

The accounts are prepared on an annual basis and must be submitted to the tax authorities no later than 6 months after the end of the financial year. For companies

with a fiscal year that coincides with the calendar year, this means that the accounts for the year 2024 must be submitted by June 30, 2025.

The main purpose of annual accounting reports is to provide a true and unbiased view of the company's condition. Spanish theorists believed that the implementation of accounting principles in general should be based on the practice of practitioners, not on legal sources, otherwise it would lead to a conflict with the country's accounting tradition and would contradict the spirit of Roman law. The Spanish General Accounting Framework requires that, in order to provide a true and fair view of the financial position, a company must include all necessary supplementary information in the notes to the financial statements.

Despite the uncertainty of the principle of true and fair presentation, experts are beginning to consider it more important than the previous requirement that accounting documents must be clear and accurate. [3]

Spanish Accounting Standards (PGC) are based on International Financial Reporting Standards (IFRS), but there are some significant differences. The most important difference is that PGC allows more flexibility in the recognition and measurement of assets and liabilities. This means that Spanish companies have more freedom to reflect the true economic position of their business in their financial statements.

Another difference between PGC and IFRS is that Spanish companies are allowed to use estimates and assumptions in preparing their financial statements, while IFRS requires them to use historical data wherever possible. This allows Spanish companies to better respond to changing market conditions, as they can make more realistic assumptions about future performance. [4]

In the face of financial uncertainty and market fluctuations, Spanish accounting professionals face difficulties in valuing short-term assets and managing expenses. Spanish companies pay special attention to the development of production cost control systems. The choice of depreciation and impairment method becomes critical, as it directly affects the financial results of companies. Accountants have to find a balance between strict compliance with regulations and maximizing the company's profit.

Despite the developed system, there are several significant problems in Spanish accounting:

1. Mismatch of the speed of implementation of new technologies.
2. Incorrect allocation of amounts to the appropriate accounts.
3. Lack of a clear company policy on expenses

The first problem is the slow adoption of new technologies that are critical for successful competition in international markets. Standard accounting methods do not always allow tracking important changes in production, such as quality improvements, shorter lead times, and reduced inventories. This makes it difficult to justify the need to invest in the latest technologies, and companies may find themselves behind competitors who implement such changes.

The second problem is the incorrect allocation of amounts to the appropriate accounting accounts. While most expense categories are fairly standard and

straightforward, a mistake that many SMEs make when doing their own accounting is creating duplicate categories or not allocating expenses to the appropriate category. Hospitality expenses, fines, payment vouchers, extraordinary expenses, and investment goods can be difficult to account for if you do not have sufficient accounting experience or do not have the proper working tools.

The third problem is the lack of a clear company policy on expenses, and especially for those more frequent and smaller expenses that are often paid out of cash on hand. At the end of the year, these expenses can make up a significant amount of total expenses and, in the absence of clear rules and comprehensive control over them, they can cause headaches in reporting and significant problems in tax filing. [5]

All of these problems directly contribute to a lack of productivity due to the time it takes to correct them and carry the risk of making business decisions with incomplete or erroneous information.

Thus, accounting in Spain has come a long way in establishing its rules and regulations. However, despite the modern legislative framework and the development of accounting practices, the system still has its shortcomings that negatively affect the functioning of enterprises. It is important that companies continue to improve their accounting systems and adapt to new market challenges in order to remain competitive in today's business environment.

List of References:

1. J. Ricardo Hernández. La Contabilidad en España - ExpliContab. ExpliContab. URL: https://explicontab.com/contabilidad-basica/la-contabilidad-en-espana/
2. Storozhuk T.M., Doyonko A.M. Peculiarities of financial reporting in the G7 countries. Eastern Europe: economy, business and management. 2019. № 2(19). C. 398-403.
3. Luchko M.R. Accounting in foreign countries: a textbook / M.R. Luchko, I.D. Benko - 2016. 370 p.
4. Spanish Accounting Standards: An overview of the Accounting Standards and Financial Reporting in Spain. - The Accounting Journal. The Accounting Journal. URL: https://theaccountingjournal.com/spain/spanish-accounting-standards/
5. Lucía Vera Hervás. Retos contables para la pyme española en 2021. Cinco Días. URL: https://cincodias.elpais.com/cincodias/2020/12/29/pyme/1609248135_246889.html

ВОЛОШИНА ОЛЕНА, науковий працівник відділу обліку та оподаткування
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ДІЇ АУДИТОРСЬКОЇ ФІРМИ У ВІДПОВІДЬ НА РИЗИКИ ЯКОСТІ

Кожна аудиторська фірма обов'язково має розробити й впровадити чіткі дії у відповідь на існуючі ризики якості. Вони, безперечно, повинні враховувати та ґрунтуватися на причинах оцінки ризиків якості. Дії у відповідь можуть вчинятись на рівні фірми чи на рівні завдання, а також можливе поєднання обов'язків щодо таких дій. Звичайно, для досягнення встановлення єдиного підходу потреба в офіційних процедурах чи політиках вища у великих та географічно розосереджених компаній.

Визначені фірмою дії у відповідь можуть бути націлені на усунення ризиків якості, що стосуються більш ніж однієї цілі якості у різних компонентах. Так, політики й процедури розгляду скарг та звинувачень можуть бути спрямовані на усунення ризиків якості, які пов'язані з цілями якості щодо ресурсів, етичних вимог та управління.

Аудиторська фірма встановлює політики та процедури перш за все для ідентифікації, оцінювання і реагування на існуючі загрози дотримання відповідних етичних вимог, які можуть включати положення щодо ідентифікації та оцінки загроз і способів реагування на них. Крім того, це здійснюється для ідентифікації, оцінювання і повідомлення про будь-які порушення відповідних етичних вимог, а також своєчасне та належне реагування на причини і наслідки таких порушень. Серед питань можуть розглядатись повідомлення щодо порушення відповідних етичних вимог персоналу; оцінка вагомості порушення і його впливу; заходи для задовільного реагування на наслідки порушення; необхідність повідомлення про порушення зовнішнім сторонам; визначення належних заходів для вжиття щодо відповідальних за порушення осіб.

До речі, компанія щорічно має отримувати від усього персоналу документальне підтвердження відповідності вимогам незалежності.

Зауважимо також, що вона повинна встановлювати процедури отримання, розслідування й вирішення звинувачень та скарг про ненадання послуг відповідно до професійних стандартів, правових і нормативних вимог, встановлених згідно МСУЯ 1 [1]. Це може допомогти фірмі у виявленні недоліків в системі управління якістю та окремих осіб, що поводяться не так, щоб демонструвати відданість якості і підтримувати відданість фірми якості.

Не забуваймо також про запровадження процедур, що враховують обставини, коли після прийняття чи продовження відносин з клієнтом (конкретного завдання) фірма отримує інформацію, що була б причиною відмовитися від відносин з клієнтом (конкретного завдання), коли б вона була відома до продовження відносин з клієнтом (конкретного завдання). Така інформація може бути як новою, так і вже існуючою, проте фірма не володіла нею. В таких випадках необхідно провести консультації всередині фірми з

юристом, розглянути питання існування вимоги до фірми для продовження співпраці, обговорити з керівництвом клієнта можливі дії фірми при відповідних обставинах і фактах. У разі прийнятті рішення про відмову від завдання, слід проінформувати керівництво клієнта про це рішення та причини відмови, а також вивчити питання про існування вимоги повідомляти регулюючим органам про відмову від завдання чи відносин з клієнтом та її причини.

За певних обставин нормативні акти чи юридичне законодавство можуть зобов'язувати компанію прийняти та продовжувати співпрацю з клієнтом. Тоді фірмі слід розглянути вплив отриманої інформації на виконання завдання, повідомити цю інформацію партнеру із завдання, збільшити частоту, обсяг нагляду за членами команди із завдання та перевірки їх роботи, призначити для виконання завдання більш досвідчений персонал.

Здатність аудиторської фірми підтримувати довіру зацікавлених сторін до рівня якості своїх завдань може посилюватись за рахунок надійного, прозорого та доречного поширення інформації про вжиті для забезпечення якості заходи та ефективність цих заходів [2].

Окремо необхідно зупинитись на встановленні політики чи процедур, які вимагають повідомлення інформації тим, кого наділено найвищими повноваженнями (фірмою або командою із завдання), при аудиті фінансової звітності юридичних осіб, цінні папери котрих допущені до організованих торгів, стосовно того, як встановлена система управління якістю забезпечує послідовне виконання якісних завдань з аудиту.

Разом з тим компанії можуть встановлювати процедури, які визначають випадки доречного надання інформації зовнішнім сторонам про їх систему управління якістю. Ці визначення є предметом професійного судження та можуть залежати від цілого ряду факторів, що визначають інформацію надану фірмою, її характер, терміни та обсяг, відповідну форму подання. Виходячи з вищевикладеного, форма повідомлення інформації зовнішнім сторонам може варіюватися. Вона може мати вигляд цілеспрямованого письмового повідомлення певним зацікавленим сторонам (інформація про результати процесу моніторингу), публікації (звіт про прозорість, звіт про якість аудиту), прямих розмов та взаємодії з зовнішньою стороною (обговорення між командою із завдання і керівниками), повідомлення на Веб-сторінці, інших форм цифрових медіа (соціальні мережі, інтерв'ю чи презентації через веб-трансляції або відео).

Дії у відповідь на ризики якості включають встановлення аудиторськими фірмами політик чи процедур стосовно перевірок якості завдань відповідно до МСУЯ 2 [3], що вимагають перевірки якості завдання для:

- аудитів фінансової звітності юридичних осіб, цінні папери яких допущені до організованих торгів;

- аудитів чи інших завдань, щодо яких перевірка якості завдання передбачена законом, нормативними актами;

- аудитів або інших завдань, для яких компанія чітко визначає, що

перевірка якості завдання є належною дією у відповідь на ризики якості.

Безпосереднє розуміння фірмою обставин, подій, умов, дій або бездіяльності, котрі можуть здійснити негативний вплив на досягнення цілей якості, пов'язане з обставинами і характером виконуваних фірмою завдань.

В процесі розробки й запровадження заходів реагування з метою протидії одному чи декільком ризикам якості аудиторська фірма може визнати, що саме перевірка якості завдання є цілком підходящою відповіддю на основі причин оцінки ризиків якості.

Конкретні дії у відповідь на ризики якості можуть включати інші форми перевірки завдань, що не є перевіркою якості завдань. Так, при аудиті фінансової звітності дії у відповідь компанії можуть передбачати перевірку процедур групи із завдання, які пов'язані зі значними ризиками, чи перевірку певних вагомих суджень персоналом з спеціальними технічними знаннями. Враховуючи цей факт на додаток до перевірки якості завдань у деяких випадках можуть проводитися такі інші види перевірок завдань.

У деяких випадках, між іншим, компанія може визначити, що відсутні аудити чи інші завдання, для яких перевірка якості завдання чи будь-яка інша форма перевірки завдання є необхідною дією у відповідь на ризики якості.

До виникнення ризиків якості можуть призвести умови та характер діяльності суб’єктів господарювання державного сектору. Це насамперед пов’язано з їх складністю, розміром, характером послуг та колом зацікавлених сторін. Враховуючи цей факт аудитор може прийняти рішення, що саме перевірка якості завдання буде належною дією у відповідь на такі ризики якості. Чинне законодавство може передбачити додаткові вимоги до звітування для аудиторів суб’єктів господарювання державного сектору. Це може бути окремий звіт про випадки недотримання нормативних актів чи закону керівному органу або окреме повідомлення про такі випадки в аудиторському звіті фінансової звітності. Зрозуміло, що в таких випадках компанія може також враховувати складність цього звітування і його важливість для безпосередніх користувачів при визначенні належності дії у відповідь перевірка якості завдання.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт з управління якістю (МСУЯ) 1 «Управління якістю для фірм, що виконують аудити чи огляди фінансової звітності, або інші завдання з надання впевненості чи супутніх послуг». 2022. IFAC (МФБ) URL: http://surl.li/qwdwzm.

2. Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту». 2018. IFAC (МФБ). URL: https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu

3. Міжнародний стандарт управління якістю (МСУЯ) 2 «Перевірки якості завдання». 2022. IFAC (МФБ). URL: https://surl.li/lnpvht.

ГАВРИКОВ ВЛАДИСЛАВ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник — **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь

РОЛЬ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасне підприємство функціонує у складному економічному середовищі, що вимагає ефективного управління фінансовими та матеріальними ресурсами. Одним із ключових інструментів підвищення ефективності управління є система обліку, контролю та аудиту. Їхнє поєднання забезпечує прозорість фінансової діяльності, виявлення ризиків та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Господарський облік можна поділити на такі складові: статистичний облік, оперативний облік та бухгалтерський облік, який у свою чергу поділяється на фінансовий та управлінський облік [1].

Облік є фундаментом інформаційної системи підприємства, забезпечуючи збір, обробку та аналіз даних про фінансово-господарську діяльність. Це дозволяє керівництву оперативно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищах, планувати та контролювати діяльність підприємства. Зокрема, управлінський облік надає детальну інформацію про витрати, доходи та результати діяльності, що є основою для прийняття стратегічних та тактичних рішень. Отже, облік забезпечує формування фінансової та управлінської звітності, моніторинг витрат та доходів, оцінку активів та зобов'язань, визначення рентабельності та ліквідності підприємства [2].

Правильне ведення обліку дозволяє керівникам приймати обґрунтовані рішення, які підвищують використання ресурсів та дають можливість адаптуватися до змінюваного ринку. Господарський облік виконує такі функції, як: інформаційна, управлінська та контрольна. Контрольна функція сприяє моніторингу виконання запланованих завдань, а також забезпечує збереження та ефективне використання господарських ресурсів. Основний акцент робиться на окремих завданнях і операціях, зокрема на плануванні та оцінці індивідуальної роботи працівників, а не лише на визначення продуктивності всього підрозділу. Відсутність контролю за виконанням конкретних завдань унеможливлює досягнення спільних оперативних цілей і реалізацію стратегічних напрямів розвитку підприємства.

Кожне підприємство самостійно розробляє та впроваджує власну політику щодо створення й функціонування системи управлінського контролю, спираючись на чинні закони та нормативні акти. У зв'язку з цим стандарти управлінського контролю на конкретному підприємстві повинні враховувати особливості зовнішнього середовища та його характеристики. Передусім підприємству необхідно визначити ключові елементи управлінського контролю, провести аналіз умов, у яких воно діятиме, а вже після цього обрати

відповідний режим контролю, сформувати необхідний набір процедур і забезпечити його реалізацію. Фінансовий контроль за дотриманням бюджетів і витрат, операційний контроль за виконанням виробничих та інших планів, а також перевірка правильності застосування внутрішніх процедур та нормативів [1; 3].

Аудит як форма контролю, виконує функцію незалежної оцінки фінансової звітності та внутрішніх процесів підприємства. Внутрішній аудит, зокрема, допомагає виявляти недоліки у системі управління, надає рекомендації, щодо їх усунення та підвищення ефективності діяльності. Він також сприяє забезпеченню достовірності облікових даних та підвищенню довіри з боку зовнішніх агентів.

Внутрішній аудит – це система контролю над веденням бухгалтерського обліку. До його функцій входить: перевірка систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, оцінка використовуваного суб'єктом програмного забезпечення, перевірка різних ланок управління, бухгалтерської та оперативної інформації, виявлення можливих фінансових шахрайств, помилок і зловживань.

Зовнішній аудит проводять аудиторські фірми за договором із замовником, де вказується мета, завдання та масштаб перевірки. Внутрішній та зовнішній аудит можуть мати спільні методи для обчислення результатів, різниця може полягати лише у точності й деталізації висновків. Аудит допомагає підвищити прозорість і надійність діяльності підприємства, що сприяє зростанню довіри з боку інвесторів, партнерів та державних органів [1; 4].

Через облік і аудит, керівництво підприємства отримує точну і достовірну інформацію, оптимізує ресурси, завдяки контролю над витратами. Регулярний аудит допомагає зменшити фінансові та операційні ризики, а також виявити потенційні загрози для бізнесу.

Успішне управління підприємством вимагає системного підходу до збору, аналізу та контролю фінансової інформації. Без належної системи збору даних, їх оцінки та перевірки неможливо забезпечити стабільність бізнесу, його прибутковість. Чітко структурована система управління дозволяє ефективно розподіляти ресурси, ухвалювати обґрунтовані рішення та уникати фінансових ризиків.

Контрольні процедури необхідні для виявлення невідповідностей і відхилень у діяльності підприємства, що може мати критичне значення для досягнення стратегічних цілей. Система внутрішнього контролю дає змогу запобігати порушенням і підвищує рівень відповідальності серед персоналу. У свою чергу, зовнішній контроль забезпечує незалежну оцінку фінансового стану компанії та її відповідності встановленим стандартам.

Аудит відіграє важливу роль у підтвердженні точності та достовірності фінансової звітності, що сприяє підвищенню довіри до підприємства з боку партнерів і регуляторних органів. Завдяки внутрішньому аудиту можна вчасно виявити слабкі місця в організації роботи, запропонувати ефективні рішення для їх усунення та підвищити загальну продуктивність діяльності. Водночас

зовнішній аудит забезпечує об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства та його відповідності вимогам нормативно-правових актів.

Таким чином, успішне функціонування підприємства значною мірою залежить від ефективної системи контролю та аудиту, що забезпечує стабільність та розвиток бізнесу. Взаємодія цих процесів дає змогу мінімізувати ризики, підвищити рівень фінансової прозорості та забезпечити надійну основу для довгострокового планування. Впровадження ефективної системи управління фінансовими ресурсами сприяє сталому розвитку підприємства та його конкурентоспроможності на ринку.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський облік : навчальний посібник /В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. – 388с.
2. Проблеми організації управлінського обліку та роль управлінського аудиту на підприємствах. Розіт Т.В., Слюніна Т.Л., 2018. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/140.pdf?
3. Роль управлінського контролю в досягненні стратегічних цілей суб’єктів господарювання. Наталія Савченко. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/8145/1/FIRR_2016_99-102.pdf?
4. Види аудиторських перевірок. URL: https://proaudit.com.ua/audit/audit_proverki/vnutrishnii-ta-zovnishnishnii-audit.html

ГАЙДУК БОГДАН, аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Науковий керівник – **ЗАДОРОЖНИЙ ЗИНОВІЙ-МИХАЙЛО,** д.е.н, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ І ЙОГО МІСЦЕ В МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я МЕДИЧНИМ ОБЛАДНАННЯМ

В умовах жорсткої конкуренції та технічного розвитку важливим є ефективне планування процесу забезпечення суб'єктів охорони здоров'я обладнанням для надання медичних послуг. Процес планування передбачає реалізацію певних етапів і дій керівників управлінських підрозділів відповідно до мети і завдань, що стоять в сучасних умовах перед медичною галуззю та її суб'єктами [1; 2]. Формування стратегії розвитку на довгострокову перспективу важливий елемент управління ефективністю діяльності медичних закладів, реалізація якого дозволяє раціоналізувати ресурсовикористання та підвищення якості надання медичних послуг. В цьому контексті важливо визначити оптимальний варіант дій щодо закупівель необхідного медичного обладнання, яке виступає основою здійснення діяльності в сфері охорони здоров'я (рис.1). Керівник медичного закладу повинен чітко визначити вид медичного обладнання, який першочергово необхідний для ефективної роботи його закладу.

Рис.1. Складові моделі забезпечення медичних закладів обладнанням
Джерело: розроблено на основі [1; 4].

Процес розробки оптимальної моделі забезпечення медичного закладу обладнанням повинен ґрунтуватись на даних стратегічного аналізу, які враховують потреби клієнтів та можливості суб'єкта господарювання. При цьому варто визнати, що аналіз загалом наразі вимагає більш активного застосування [3]. Доречним для проведення оцінки використовувати SWOT-аналіз, який дозволить визначити усі позитивні і негативні сторони закупівлі медичного обладнання [2]. Важливо під час проведення SWOT- аналізу звернути увагу на наступні складові, а саме:

1) визначити чітко мету його проведення, що дозволить якісно заповнити матрицю;

2) залучити фахівців різних підрозділів медичного закладу до обговорення, що дозволить об'єктивно визначити всі елементи SWOT- аналізу (слабкі і сильні сторони, потенціал і можливості);

3) показники в матриці мають мати підтвердження цифрами, тобто чітко визначенні суми, які підтверджуються статистичними даними або даними з форм звітностей;

4) основний акцент у процесі аналізу SWOT-матриці потрібно робити відповідно до потреб пацієнтів, а не ґрунтуватись на власних переконаннях;

5) вибирати найголовніші фактори впливу на діяльність медичного закладу, які мають суттєвий вплив у процесі його функціонування на результати роботи.

У процесі проведення SWOT- аналізу для якісної оцінки варто заповнювати матрицю компактно, вибираючи при цьому оптимальну інформацію для передавання реального стану подій. Після аналізу та узагальнення, стратегічна інформація направляється керівникам управлінських підрозділів для узгодження дій та формування стратегічного плану щодо закупівель медичного обладнання. Наступним кроком керівництва суб'єкта господарювання є вибір оптимальної стратегії закупівель, здатної забезпечити суб'єкту можливості конкурувати і розвиватись у довгостроковій перспективі. Таким чином стратегічний аналіз є невід'ємною частиною управління діяльністю медичного закладу, яка дозволяє максимально правильно обрати оптимальний варіант закупівель медичного обладнання й мати з цього процесу більші вигоди.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Т.М. Стратегічний аналіз фінансового потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство.* 2016. № 7. С. 933–938.

2. Редченко К.І. Стратегічний аналіз в бізнесі : навчальний посібник. Львів : Новий світ, 2003. 272 с..

3. Хорунжак Н. М. Управлінський облік і економічний аналіз в освіті та практиці. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку* : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-й річниці створення каф. аудиту; 10 груд. 2020 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Ф-т обліку та податк. менеджменту ; [редкол.: М. І. Бондар (голова) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2020. С. 181–183.

4. Mui E. EvaluateMedTech World Preview 2018, Outlook to 2024. Evaluate. 7th Edition – September 2018. 24 p. URL: http://www.evaluate.com/MedtechWorldPreview2018.

ГЕВЛИЧ ЛАРИСА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
ГЕВЛИЧ ІВАН, к.т.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу та бізнес-аналітики
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності є ключовим інструментом забезпечення прозорості та ефективного управління фінансами як у приватному, так і в державному секторах економіки. В Україні поступова імплементація таких стандартів у державному секторі є необхідною умовою для підвищення фінансової дисципліни у період воєнного стану, а також забезпечення міжнародної довіри та залучення інвестицій у повоєнний період.

Історія використання міжнародних облікових стандартів для складання звітності вітчизняних суб'єктів підприємництва нараховує вже два десятиріччя у той час, як імплементація світових вимог щодо бухгалтерського обліку та фінансової звітності у державному секторі економіки навіть не стоїть на порядку денному. Аналогічні тренди спостерігаються і в науковій дискусії: за останні роки багато авторів досліджували історичні аспекти впровадження МСФЗ у світі і в Україні, розвиток вітчизняного обліку на основі впровадження МСФЗ, проблеми практичного запровадження міжнародних стандартів в Україні, проблеми формування показників вітчизняної фінансової звітності за МСФЗ у суб'єктів приватного сектору (дослідники Т. Маренич, Т. Шепель, Л. Безкоровайна, Л. Лежненко, М. Кругла, у роботах [1-4]), і тільки одна робота (дослідники О. Григорів, І. Дутчак, М. Гордієнко) розглядає впровадження міжнародних стандартів обліку в державному секторі України [5].

З урахуванням важливості міжнародних облікових стандартів як для оптимізації управління державним сектором, так і для підвищення довіри до його фінансової інформації в межах країни і за кордоном, тема дослідження є актуальною, має практичну значущість.

Метою дослідження є аналіз перспектив впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у державному секторі України з урахуванням викликів і переваг цього процесу, а також визначення основних інструментів реалізації МСБОДС.

Метою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі є покращення якості (прозорості та підзвітності) фінансової звітності суб'єктів державного сектору як основи для обґрунтованих управлінських рішень, що приймаються на її основі, зокрема, рішень центральних органів влади та місцевого самоврядування щодо розподілу ресурсів. Саме ці стандарти станом на 2004 р. слугували основою національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі України при реформуванні вітчизняного бюджетного обліку, але з урахуванням активної роботи Ради з

питань державного сектору Міжнародної федерації бухгалтерів з розробки і коригування МСБОДС та недостатньої уваги до НП(С)БОДС Міністерства фінансів України, наразі можна констатувати, що організація бухгалтерського обліку в державному секторі України не відповідає міжнародним нормам.

На наш погляд, впровадження МСБОДС в Україні є безумовно актуальним на сучасному етапі розвитку економіки з таких причин:

1) впровадження міжнародних стандартів забезпечує вищий рівень відкритості фінансової інформації, що сприяє зменшенню корупційних ризиків та покращенню управління державними ресурсами;

2) використання єдиних підходів до фінансової звітності забезпечує сумісність української системи обліку з міжнародними практиками, що сприяє інтеграції в світову економіку;

3) впровадження МСБОДС сприяє підвищенню довіри міжнародних донорів та інвесторів до фінансових звітів державних установ і органів;

4) міжнародні стандарти дозволяють краще аналізувати фінансовий стан бюджетних установ, оцінювати ризики та планувати бюджетні витрати.

Результати проведеного SWOT-аналізу впровадження МСБОДС в Україні представлені на рис. 1.

Переваги (Strengths)	*Недоліки (Weaknesses)*
- підвищення прозорості та підзвітності державних фінансів; - покращення якості фінансової звітності та її зіставності; - відповідність міжнародним стандартам фінансового обліку в приватному секторі.	- високі витрати на навчання персоналу та адаптацію нормативної бази; - недостатня технічна база та IT-інфраструктура суб'єктів державного сектору; - опір змінам з боку працівників державних установ.
Можливості (Opportunities)	*Загрози (Threats)*
- залучення міжнародних інвесторів і донорів; - посилення інтеграції у світову економіку; - покращення довіри до державних фінансів з боку суспільства.	- політична та економічна нестабільність; - недостатня підтримка з боку уряду та регуляторних органів; - можливі труднощі в адаптації стандартів до національного законодавства.

Рисунок 1 – SWOT-аналіз впровадження МСБОДС в Україні

Для успішного впровадження МСБОДС в Україні слід організувати серйозну перебудову системи управління публічними фінансами, зокрема здійснити:

- гармонізацію національного законодавства з міжнародними вимогами;
- підготовку фахівців державного сектору, здатних працювати з МСБОДС;
- впровадження сучасних інформаційних систем для збору та аналізу фінансових даних відповідно до міжнародних вимог;
- пілотні проєкти застосування стандартів в окремих установах (галузях) для виявлення проблем та вдосконалення процесу впровадження.

Основними інструментами впровадження при цьому можуть стати:

- ухвалення відповідних законів і регуляторних актів, які зобов'язують застосовувати МСБОДС та деталізують методику їх застосування;

- розробка методичних вказівок щодо адаптації МСБОДС до особливостей державного сектору України на національному або галузевому рівні (відповідно Міністерством фінансів України або міністерствами та відомствами);

- організація курсів підвищення кваліфікації для бухгалтерів, фінансових аналітиків, керівників установ та організацій державного сектору – укладачів фінансової звітності;

- створення електронних платформ для складання та аналізу фінансової звітності, розробка та надання укладачам звітності сучасних диджитал-інструментів для полегшення переходу та ведення обліку й складання звітності за МСБОДС.

Саме на останніх двох інструментах сьогодні слід зосередити увагу, адже вони потребують часу та можуть бути задіяні комплексно – в рамках набуття обліковцями та менеджерами суб'єктів державного сектору теоретичних знань і практичних навичок застосування міжнародних стандартів у конкретних умовах господарювання через формування цифрових компетентностей – диджитал-інструментів, які взмозі полегшити використання МСБОДС. Таке навчання можуть організувати вітчизняні та закордонні виші, професійні бухгалтерські організації (АПУ, ФПБАУ тощо) або центральні органи виконавчої влади.

За результатами дослідження:

1. Обґрунтовано, що впровадження МСБОДС в Україні є необхідним як для оптимізації поточних умов господарювання, так і з точки розу розбудови національної економіки у повоєнний період.

2. Доведено, що застосування МСБОДС має бути здійснено комплексно та науково обґрунтовано для реалізації переваг і можливостей і елімінування загроз та недоліків.

3. Розроблені напрями та інструменти впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі України.

Аналіз конкретних диджитал-інструментів впровадження МСБОДС в Україні буде напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Маренич Т. Г. МСФЗ в Україні: проблеми практичного запровадження. *Вісник ХНАУ. Серія Економічні науки*. 2021. № 1. С. 70-83.

2. Шепель Т. П. Розвиток бухгалтерського обліку в Україні на основі впровадження МСФЗ: проблеми і перспективи. *Облік і фінанси*. 2021. № 91. С. 36-43. DOI: https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1(91)-36-43.

3. Безкоровайна Л. В. Проблеми формування показників фінансової звітності підприємств України за МСФЗ. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 39. С. 17-24. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-02.

4. Лежненко Л. І., Кругла М. М. Історичні аспекти впровадження МСФЗ (IFRS) у світі і в Україні. Підприємництво і торгівля. 2024. № 41. С. 54-60.

5. Григорів О., Дутчак І., Гордієнко М. Впровадження міжнародних стандартів обліку в державному секторі України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-165.

ГЛАДКОВ ДМИТРО, здобувач вищої освіти
Науковий керівник **– ГАЙДУЧОК ТЕТЯНА**, к.е.н,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет, м. Житомир

ОБЛІК ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ: СПЕЦИФІКА, ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сучасний фармацевтичний сектор є однією з найдинамічніших галузей економіки, що вимагає особливого підходу до ведення обліку господарських операцій. Висока регульованість, значна кількість нормативних вимог, складні ланцюги постачання та необхідність точного контролю за обігом лікарських засобів роблять облік у цій сфері важливим і водночас складним.

Ефективний облік господарських операцій на фармацевтичних підприємствах забезпечує прозорість фінансової діяльності, дотримання вимог законодавства та оптимізацію бізнес-процесів. Водночас підприємства стикаються з низкою викликів, серед яких часті зміни нормативної бази, контроль за термінами придатності продукції, специфічні вимоги до зберігання й реалізації товарів, а також необхідність автоматизації процесів для зниження ризиків людського фактора.

Розглянемо специфіку ведення обліку у фармацевтичному секторі, основні труднощі, з якими стикаються підприємства, а також можливі шляхи вдосконалення облікових процесів за допомогою сучасних цифрових технологій і автоматизованих систем управління.

Облік господарських операцій у фармацевтичному секторі має свої унікальні особливості, зумовлені специфікою діяльності цієї галузі. Фармацевтичні підприємства здійснюють широкий спектр господарських операцій, серед яких: закупівля сировини та матеріалів для виробництва лікарських засобів; виробництво та контроль якості продукції; облік залишків готової продукції та її реалізація; контроль термінів придатності та умов зберігання продукції; взаєморозрахунки з постачальниками, дистриб’юторами та аптечними мережами; врахування специфічних вимог законодавства щодо ліцензування та сертифікації продукції.

Фармацевтичні підприємства зобов'язані дотримуватися суворих регуляторних стандартів, які регулюють виробництво, зберігання та реалізацію лікарських засобів. Це ставить перед ними складні завдання, пов'язані з контролем за якістю продукції та веденням детальної документації.

Крім того, динамічні процеси на ринку, постійні зміни в законодавстві та необхідність адаптації до нових технологій вимагають від підприємств гнучкості та готовності до впровадження інноваційних рішень у своїй обліковій практиці. В результаті, правильна організація обліку не лише сприяє ефективному управлінню ресурсами, але й забезпечує прозорість і відповідність вимогам галузі.

Ведення обліку господарських операцій – важлива складова діяльності

будь-якого підприємства, але фармацевтичний сектор має специфічні виклики. По-перше, дотримання суворих норм і регуляцій ускладнює облік. По-друге, контроль якості продукції вимагає детального документування всіх етапів виробництва та постачання.

Крім того, швидкі зміни законодавства, управління великими обсягами даних, інтеграція автоматизованих систем, контроль фінансових витрат і забезпечення безпеки інформації створюють додаткові труднощі. Також важливими є доступ до актуальних даних, коливання цін на сировину та необхідність постійного навчання персоналу.

Подолання цих викликів потребує гнучкості, інноваційного підходу та впровадження сучасних технологій для оптимізації облікових процесів [1].

У сучасному фармацевтичному секторі ефективне ведення обліку є ключовим чинником успішності підприємства. Бухгалтерські програми, спеціально адаптовані для цієї галузі, допомагають автоматизувати процеси управління фінансами, контролювати запас лікарських засобів та забезпечувати відповідність регуляторним вимогам. Розглянемо бухгалтерські програми (табл. 1), їхні основні характеристики, переваги та недоліки, що дозволить підприємствам обрати найдоцільніше рішення для оптимізації облікових процесів.

Таблиця 1. Програмне забезпечення для бухгалтерії у фармацевтичній галузі: порівняльний аналіз

Програма	Основні можливості	Переваги	Недоліки
1С:Підприємство	Облік фінансів, запасів, документообіг	Гнучкість, інтеграція з іншими модулями	Потребує налаштування під специфіку фармацевтичного бізнесу
SAP ERP	Контроль усіх бізнес-процесів	Висока функціональність, міжнародний стандарт	Висока вартість впровадження
Microsoft Dynamics 365	Автоматизація управління фінансами	Гнучкість, хмарні рішення	Вимагає належного навчання персоналу
M.E.DOC	Електронний документообіг та звітність	Відповідність українському законодавству	Не охоплює всі аспекти бухгалтерського обліку
Парацельс	Облік залишків, контроль продажів	Спеціалізоване рішення для аптек	Обмежена функціональність поза аптечним сектором
Скарб	Автоматизація аптечного бізнесу	Контроль запасів, звітність	Менш адаптована для великих компаній
Майстер Бухгалтерія	Облік фінансів, зарплати, податків	Простота у використанні	Обмежені можливості для великих фармацевтичних підприємств

Програма	Основні можливості	Переваги	Недоліки
BAS Медицина. Лікарня	Облік медикаментів, контроль витрат, фінансовий облік	Спеціалізоване для медичних закладів	Не підходить для роздрібної фармацевтики

Джерело: сформовано автором [2, 3]

Порівняльний аналіз бухгалтерських програм для фармацевтичного сектору показав, що вибір оптимального програмного забезпечення істотно впливає на ефективність облікових процесів і відповідність регуляторним вимогам. Кожна програма має свої особливості, які можуть бути корисними залежно від специфіки бізнесу та вимог користувачів. Отже, ретельний підбір бухгалтерської програми, що найкраще відповідає потребам підприємства, є ключовим кроком для забезпечення успішного управління фінансами у фармацевтичній галузі.

Вдосконалення облікових процесів у фармацевтичному секторі є важливим завданням для підвищення ефективності управлінської діяльності. По-перше, впровадження автоматизованих систем управління може значно оптимізувати облік запасів, забезпечуючи точність та своєчасність даних. По-друге, інтеграція сучасних аналітичних інструментів дозволяє здійснювати глибокий аналіз фінансових показників та контролювати витрати.

Крім того, регулярне навчання персоналу з використання нових технологій сприятиме підвищенню кваліфікації бухгалтерів і економістів, що в свою чергу позитивно вплине на якість облікових процесів. Нарешті, встановлення чітких стандартів і процедур контролю за веденням обліку допоможе зменшити ризик помилок і забезпечить відповідність вимогам галузі. Такі заходи допоможуть зробити облікові процеси більш прозорими, швидкими та ефективними.

Таким чином, ефективний облік господарських операцій у фармацевтичній галузі є запорукою стабільного функціонування підприємств, забезпечення їх конкурентоспроможності та відповідності законодавчим вимогам. Впровадження сучасних автоматизованих рішень, підвищення рівня контролю та навчання персоналу сприятимуть оптимізації облікових процесів та покращенню фінансової ефективності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Гайдучок Т. С. Вплив цифрових технологій на бухгалтерський (фінансовий) облік: тенденції та виклики. *Інновації та інтеграція цифрових трендів освітянського простору в економіку знань* : матеріали Всеукр. науково-педагогічного підвищення кваліфікації з економічних наук (30 жовтня – 10 грудня 2023 р.). Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2023. С. 31-33. DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-332-6-7
2. Топ 10: Бухгалтерські програми для України. URL: https://www.livebusiness.com.ua/ua/tools/accounting/ (дата звернення 18.03.2025)
3. Топ-10 українських програм бухгалтерського обліку на заміну 1С та BAS. URL: https://www.oneservice-consulting.com/top-10-program-bukhgalterskogo-obliku-na-zaminu-1s-chi-bas (дата звернення 20.03.2025)

ГУБАРИК ОЛЬГА, к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

У сучасних умовах банківська система України функціонує відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», що чітко визначає кредитні операції як важливу частину банківської діяльності. Кредитні операції включають різноманітні форми фінансування, такі як надання позик у готівковій або безготівковій формах, фінансування будівництва, факторинг, фінансовий лізинг тощо. Всі ці операції мають важливе значення для підтримки ліквідності та стабільності банківської установи, а також для економічного розвитку країни [1].

Кредитні операції є виключно банківськими і передбачають розміщення залучених коштів від свого імені та на власний ризик. На вимогу Національного банку України, банки повинні дотримуватися основних принципів кредитування та контролювати рівень ризиків, пов'язаних з кредитними операціями. Однак, для належного виконання своїх обов'язків, банки повинні вести точний і детальний бухгалтерський облік таких операцій.

Важливим аспектом бухгалтерського обліку кредитних операцій є план рахунків, який є систематизованим переліком рахунків фінансового обліку, що використовуються для реєстрації господарських операцій банку. План рахунків банківських установ України розробляється відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і є обов'язковим для всіх банків. Це дозволяє здійснювати правильне відображення інформації в бухгалтерських звітах і забезпечувати прозорість операцій.

Згідно з планом рахунків, облік кредитних операцій здійснюється через балансові та позабалансові рахунки. Балансові рахунки включають:

- 1 клас – «Казначейські та міжбанківські операції»;
- 2 клас – «Операції з клієнтами»;
- 6 клас – «Доходи» [2].

На позабалансових рахунках 9 класу здійснюється облік забезпечення за кредитом, умовних зобов’язань з кредитування, договорів кредиту, застави, страхових договорів. Позабалансові рахунки дозволяють банкам вести облік умовних зобов'язань, які виникають при наданні кредитів, і тим самим контролювати ризики, пов'язані з такими зобов'язаннями [2].

Облік кредитних операцій можна здійснювати за допомогою синтетичного та аналітичного обліку. Синтетичний облік передбачає узагальнене відображення фінансових результатів кредитних операцій без деталізації кожної окремої операції. У звітах за синтетичним обліком відображаються такі показники, як загальний обсяг наданих кредитів, сума заборгованості, сума відсотків, витрати, пов'язані з наданням кредитів, та прибуток або збиток,

отриманий від кредитних операцій. Такий підхід дозволяє швидко отримати загальну картину фінансового результату, але не дає змогу детально аналізувати кожну операцію [3].

Аналітичний облік, на відміну від синтетичного, дозволяє детально вивчати кожну кредитну операцію. Цей метод дає змогу оцінити розмір кредиту, умови його погашення, рівень ризиків і платіжну дисципліну клієнта. Аналітичний облік є більш точним і детальним, що дозволяє банкам краще управляти своїм кредитним портфелем і знижувати ризики. Однак, для здійснення аналітичного обліку необхідно більше ресурсів і часу на збори та обробку інформації.

Процес відображення кредитних операцій у бухгалтерському обліку можна поділити на кілька етапів:

- відображення на дату укладення кредитного договору (банківська установа реєструє зобов'язання щодо надання кредиту);
- облік наданих кредитів (банки повинні враховувати всі надані кредити, а також їх погашення, прострочену заборгованість, зміни умов кредитування);
- погашення заборгованості (кредити, що погашаються, повинні бути вчасно зафіксовані в обліку, при цьому ураховуються всі зміни в заборгованості, а також відсоткові доходи, отримані від кредитних операцій).

Таким чином, правильне відображення кредитних операцій у бухгалтерії є важливим елементом у забезпеченні фінансової прозорості банківської установи та ефективного управління її ресурсами.

Згідно з витягами з оборотно-сальдової відомості, облік доходів по кредитних операціях також має важливе значення. Наприклад, процентні доходи за кредитами, що надані суб'єктам господарювання та фізичним особам, відображаються на рахунках, що належать до групи доходів банку. Ці доходи є основним джерелом прибутку для банків, тому правильний облік доходів є необхідним для точного відображення фінансових результатів діяльності банку.

Отже, бухгалтерський облік кредитних операцій є критичним аспектом роботи банківських установ, оскільки він забезпечує точне відображення фінансових результатів та ефективне управління ризиками. Використання правильних бухгалтерських рахунків, а також синтетичного і аналітичного обліку, дозволяє банкам здійснювати контроль за своїми зобов'язаннями та доходами, що забезпечує стабільність і ліквідність банківської системи України.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14.
2. Національний банк України. (2019). Інструкція про порядок ведення бухгалтерського обліку в банках України. URL: https://bank.gov.ua/ doccatalog/document?id=75909.
3. Державна фіскальна служба України. (2017). План рахунків бухгалтерського обліку банків України. URL: https://www.pfu.gov.ua/plans.

ГОЛУБ НАТАЛІЯ, здобувачка фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **МИНИЧ ЮЛІЯ**, завідувач відділення (економічного), викладач вищої категорії
Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу, м. Лозова

БУХГАЛТЕРІЯ МАЙБУТНЬОГО: АВТОМАТИЗАЦІЯ, АУДИТ І СТРАТЕГІЯ

Майбутнє бухгалтерії також пов'язане з інноваціями в сфері управлінських та фінансових технологій. Віддалені системи обліку, хмарні рішення для зберігання даних, автоматичні системи для податкових перевірок – все це не тільки значно полегшує роботу бухгалтерів, але й змінює саму сутність їх діяльності. Бухгалтери вже не просто обробляють дані, вони стають важливими учасниками стратегічного управління фінансами, контролюючи витрати, прибутки та інвестиційні процеси компаній. Це перетворює їх на більш високооплачуваних спеціалістів, які можуть запропонувати інноваційні підходи та стратегічні рішення.

Усе більше підприємств обирають аутсорсинг бухгалтерських послуг, що дозволяє знизити витрати на утримання власного бухгалтерського відділу та використовувати сучасні технології для ведення обліку. Однак це також означає, що бухгалтери повинні бути більш мобільними та здатними працювати в різних бізнесах і сферах. Вони можуть працювати з різними типами підприємств, використовуючи адаптовані до кожного конкретного випадку методи і технології. Ця тенденція стимулює розширення можливостей для бухгалтерів, надаючи їм доступ до нових інструментів і платформ, які дозволяють не лише автоматизувати роботу, але й виконувати аналітичні функції з високою точністю.

Ще одним важливим аспектом майбутнього обліку є вивчення нових економічних і податкових моделей, що з'являються у зв'язку з розвитком криптовалют і фінансових технологій. Наприклад, криптовалюти та токени потребують специфічних методів обліку, які не можна реалізувати без допомоги спеціалістів. Тому бухгалтерія змушена адаптуватися до нових фінансових реалій, що включають нові види активів і інвестиційних інструментів, які потребують особливих знань і навичок. Це відкриває нові горизонти для професії, надаючи бухгалтерам можливість працювати в інноваційних сферах фінансової діяльності.

Майбутнє професії бухгалтера також передбачає необхідність для фахівців володіти не лише технічними знаннями, але й здатністю до критичного мислення, інтерпретації фінансових даних і прийняття рішень на основі аналітики. Бухгалтери будуть потрібні не лише для забезпечення точності фінансових звітів, а й для надання консультацій підприємствам, допомагаючи їм адаптуватися до змінюваних економічних умов та застосовувати новітні підходи в управлінні. Вони будуть необхідні для створення фінансових стратегій, які допоможуть підприємствам зберігати конкурентоспроможність у світі швидких змін.

Сьогодні роль бухгалтера змінюється і стає більш комплексною. Професія вже не обмежується лише технічними завданнями, вона охоплює багато інших аспектів – від управлінських консультацій до розробки стратегій фінансового розвитку. Враховуючи швидкий розвиток нових технологій та фінансових інструментів, майбутнє бухгалтерії не лише залишається актуальним, але й набуває нових можливостей для професіоналів, готових приймати нові виклики та активно впроваджувати інновації в свою роботу. Вони повинні бути готові до постійного вдосконалення своїх навичок, освоєння нових технологій і розширення своїх знань, що дозволить їм стати не лише технічними експертами, але й стратегічними партнерами для керівників підприємств у майбутньому.

Майбутнє бухгалтерії, таким чином, є багатообіцяючим і захоплюючим. Це професія, яка постійно розвивається, реагуючи на зміни у технологіях і економічних умовах. Бухгалтери майбутнього будуть не лише технічними спеціалістами, але й експертами з питань фінансового управління, стратегічного планування та інноваційних рішень. Вони будуть важливою частиною економічної системи, адаптуючись до нових реалій і створюючи нові можливості для бізнесу і розвитку економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Коваль С.М., Бондаренко О.А. Сучасний аудит: теорія та практика. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2023. 256 с.
2. Федорова Г.В. Бухгалтерський контроль в епоху змін: автоматизація та цифрові рішення. Харків: Видавництво «Фінанси», 2024. 312 с.
3. Шевченко Л.І., Романюк В.О. Управління фінансами: роль стратегічного аналізу. Львів: Видавництво «Економіка», 2022. 275 с.
4. Картер Дж. Майбутнє цифрового аудиту: нові стандарти та методи. Лондон: Cambridge Press, 2023. 198 с.
5. Лі Чень. Фінансові технології та їх вплив на бухгалтерію. Сінгапур: FinTech Publishers, 2022. 220 с.
6. Ткаченко О.В., Григоренко С.П. Облік і аудит криптовалют: виклики та можливості. Одеса: Видавництво «Альтернатива», 2023. 143 с.

ГОРУЛЬКО ЛІАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА** к.е.н, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ

Поточна ситуація економічного розвитку в Україні характеризується низкою факторів, які призводять до прискорення інфляційних процесів, порушення платіжної дисципліни, зростання корпоративного боргу і негативно впливають на рівень розрахункового управління комерційними організаціями. Дотримання принципу обачності в обліку обумовлює взаємозв'язок понять «дебіторська заборгованість» та «резерв сумнівних боргів». Створення РСБ збільшує суми витрат операційної діяльності.

Відповідно до пункту 4 НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» сумнівний борг являє собою поточну дебіторську заборгованість через невизначеність щодо погашення позичальником. Згідно пункту 7 НП(С)БО 10 поточна дебіторська заборгованість відображається в остаточному балансі за чистою реалізованою вартістю [3].

Резерв сумнівних боргів створюються тільки для боргів, які одночасно відповідають 3 умовам:

- є поточною заборгованістю;
- є фінансовим активом – підприємство має отримати грошові кошти чи інструменти власного капіталу від боржника;
- не є придбаною заборгованістю [2].

У ході своєї діяльності підприємство може отримувати інформацію на тій підставі, що існує невизначеність щодо погашення боргу боржника. Таку інформацію можна отримати в процесі листування з підприємством-боржником; аналізу динаміки погашення заборгованості; через відсутність надходжень оплати від дебітора протягом тривалого часу або несприятливе фінансове становище контрагента боржника, порушення справи про банкрутство. У цих умовах компанії необхідно буде створити резерв по сумнівній заборгованості. При необхідності, тобто після появи першої підозрілої заборгованості, необхідно почати підготовку до сумнівної заборгованості.

У майбутньому цей резерв потрібно буде переглянути на дату кожного балансу. Якщо компанія потім належним чином управляє своєю дебіторською заборгованістю та ліквідує всі резерви за сумнівними рахунками, вона може отримати нульову суму резервів за сумнівними рахунками при наступному розрахунку [4].

У 8 пункті НП(С)БО зазначено, що розмір резерву визначається одним з 2 методів:

1) застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості. Згідно з цим методом, розмір резерву визначається на основі аналізу платоспроможності окремих позичальників;

2) застосування коефіцієнта сумніву. Згідно з цим методом, сума резервного фонду розраховується шляхом множення суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на сумнівний коефіцієнт. Коефіцієнт сумніву можна розрахувати наступними способами:

а) визначення відсотка неефективних позик до чистого прибутку;

б) класифікація дебіторської заборгованості за періодом прострочення платежу;

в) визначення середньої частки амортизованої дебіторської заборгованості за період порівняно з сумою дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років [4].

Процес створення резерву сумнівних боргів зазвичай включає наступні етапи:

1. Аналіз дебіторської заборгованості. Компанія аналізує позичальника і визначає, який з них може бути проблематичним і призвести до неплатоспроможності.

2. Оцінка ризику. Компанія оцінює ризик того, що деякі позичальники не виплатять свої борги. Оцінка зазвичай включає аналіз фінансового стану позичальника, історії платежів та інших факторів, які можуть вплинути на його здатність погасити борг.

3. Визначте суму резерву. Грунтуючись на оцінці ризиків, компанія визначає суму, яка буде накопичена в якості резерву. Ця сума призначена для покриття можливих збитків.

4. Безперервний моніторинг. Суми РСБ регулярно оновлюються на основі нових даних та оцінок ризику неплатоспроможності. Якщо ситуація з ризиком зміниться, резерв може зменшитися або збільшитися [1].

Отже, резерв сумнівних рахунків - це резерв, створений для покриття майбутньої безнадійної дебіторської заборгованості. Це дозволяє компанії коригувати свою дебіторську заборгованість і чисту реалізовану вартість і вказувати, що відповідна сума не може бути повернута боржнику.

Таким чином, у разі ризику банкрутства покупця компанія запобігає виникненню збитків через сумнівну дебіторську заборгованість.

Список використаних джерел:

1. Резерв сумнівних боргів: загальні правила формування та реалії сьогодення. URL: https://audit-invest.com.ua/ua/articles/blog/rezerv-sumnivnyh-borgiv-zagalni-pravyla-formuvannya-ta-realiyi-sogodennya
2. Резерв сумнівних боргів: облік створення та використання. URL: https://avstudy.com.ua/rezerv-sumnivnih-borgiv-oblik-stvorennya-ta-vikoristannya/
3. Створення резервів у воєнний час? Резерв сумнівних боргів. URL: https://buh.ligazakon.net/analitycs/216213_stvorennya-rezervv-u-vonniy-chas-rezerv-sumnvnikh-borgv
4. Створення резерву сумнівних боргів. URL: https://online.dtkt.ua/2013/20/50416

ДАНИЛЕНКО СОФІЯ, здобувач вищої освіти
КОЛІСНИК ОЛЕНА, к.е.н., доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь

АМОРТИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ

Амортизація основних засобів є ключовим інструментом управління фінансовими ресурсами підприємств, оскільки забезпечує рівномірний розподіл витрат на придбання або створення активів протягом їхнього корисного використання. У сучасних умовах, коли економічні моделі трансформуються під впливом глобалізації, цифровізації та екологічної переорієнтації, роль амортизації суттєво зростає. Вона вже не є лише обліковим механізмом, а стає стратегічним інструментом для адаптації до швидких змін у бізнес-середовищі.

Амортизація відображає процес поступового зносу основних засобів у процесі їх експлуатації. Згідно з НП(С)БО 7, «амортизація - це систематичний розподіл вартості необоротних активів, яка амортизується, протягом терміну їх корисного використання» [1]. Цей процес дозволяє підприємствам акумулювати фінансові ресурси для подальшого відтворення та оновлення основних засобів, забезпечуючи безперервність виробничого процесу та підтримання конкурентоспроможності на ринку.

Існують різні методи нарахування амортизації, які підприємства можуть обирати залежно від специфіки своєї діяльності та обраної облікової політики. Серед найбільш поширених методів [2]:

1. Прямолінійний метод - рівномірний розподіл вартості активу протягом усього терміну його корисного використання.

2. Метод зменшення залишкової вартості - передбачає більші амортизаційні відрахування в перші роки експлуатації активу та поступове їх зменшення в наступні періоди.

3. Метод прискореного зменшення залишкової вартості - дозволяє швидше списувати вартість об'єкта на витрати, що є доцільним для активів, які швидко морально застарівають або інтенсивно використовуються. Вибір конкретного методу впливає на фінансові показники підприємства, зокрема на розмір прибутку та оподатковувану базу.

Сучасні глобальні тенденції, такі як цифровізація, екологізація виробництва та швидкий технологічний прогрес, вимагають від підприємств адаптації амортизаційної політики. Зокрема, скорочення життєвого циклу продукції та технологій обумовлює необхідність прискореної амортизації для швидшого оновлення основних засобів.

Крім того, міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) передбачають різні моделі обліку основних засобів після їх первісного визнання, зокрема модель собівартості та модель переоцінки. Вибір між цими моделями впливає на фінансову звітність підприємства та його інвестиційну привабливість.

Однією з основних проблем амортизації основних засобів є недостатня

гнучкість амортизаційної політики в умовах швидких змін економічного середовища. Підприємства часто стикаються з труднощами у виборі оптимального методу амортизації, що відповідає їхнім стратегічним цілям та ринковим умовам. Для підвищення ефективності амортизаційної політики рекомендується:

- регулярний перегляд строків корисного використання активів. Це дозволить більш точно відображати їх реальний стан та економічну цінність;
- використання сучасних методів оцінки вартості активів (наприклад, справедливої вартості, що враховує поточні ринкові умови);
- адаптація облікової політики до міжнародних стандартів. Це сприятиме підвищенню прозорості та достовірності фінансової звітності.

Отже, амортизація основних засобів у контексті глобальних змін економічних моделей є не лише бухгалтерським інструментом, а й стратегічним механізмом для адаптації підприємств до нових реалій. Технологічний прогрес, екологічні виклики та цифровізація змінюють підходи до обліку активів, змушуючи бізнес враховувати не лише їхню матеріальну, а й моральну та екологічну складову. У майбутньому ефективне управління амортизацією стане ключовим фактором стійкості підприємств, їхньої конкурентоспроможності та відповідності глобальним трендам.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text
2. Семчук Ж. В., Процюк Т. Б., Процевят О. С. Методи нарахування амортизації на підприємстві: *Ефективна економіка.* № 11 (2020). URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2496

ДАРАГАЧЕНКО ЛІЛІАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ДО ПИТАННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВІДШКОДУВАННЯМ ЗБИТКІВ ПРИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ

На субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» ведеться облік розрахунків за відшкодуванням підприємству завданих збитків, за фактом виявлення таких у процесі інвентаризації.

Слід зазначити, що на субрахунку 375 суми збитків відображаються лише у разі виявлення винної особи, коли її провина визнана нею ж або встановлена рішенням суду [1-4].

Підставами для здійснення записів сум за дебетом рахунка на документальному рівні будуть Наказ керівника або відповідне рішення суду, а підставами для відображення сум за кредитом рахунка будуть документи, що підтверджують погашення заборгованості (виписка банку, прибутковий касовий ордер, розрахунково-платіжна відомість, якщо збиток утримали із зарплати).

Аналітичний облік розрахунків за відшкодуванням завданих збитків організовується у розрізі прізвищ конкретних винних осіб.

Згідно з останньою редакцією нормативної бази, розмір збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей визначається шляхом проведення незалежної оцінки відповідно до національних стандартів оцінки; розмір збитку визначається за методикою оцінки майна, затвердженою Кабінетом Міністрів України [6].

Для проведення оцінки збитку між підприємством та оцінювачем (чи юридичною особою, у складі якої працює оцінювач) укладається договір про проведення оцінки майна.

За наслідками оцінки складається Звіт з визначеною сумою збитку. На підставі означеного документа така сума збитку відображається в обліку бізнес-суб'єкта, та оголошується винній особі для відшкодування.

Оцінка збитку (п. 105 Методики № 1891) має бути проведеною на дату відшкодування його боржником чи на дату подання позову до суду [6].

У загальному правилі проведення оцінки незалежним оцінювачем є кілька виключень, коли замість проведення оцінки незалежним оцінювачем проводиться вона стандартизована. Згідно з п. 110 Методики 1891 стандартизована оцінка збитків проводиться у випадках [6]:

1) відсутності вихідних даних про пошкоджене майно до та після його нестачі чи псування;

2) неможливості особистого огляду майна, що є пошкодженим, оцінювачем;

3) якщо майнова шкода є наслідком неправомірних дій з грошовими коштами.

У цих випадках запрошувати професійного оцінювача немає потреби – збиток оцінює спеціально створена (а на практиці – інвентаризаційна) комісія й документує свою роботу Актом оцінки збитків.

Якщо мала місце нестача основних засобів – то її списують з матеріально-відповідальної особи за балансовою (що тотожна залишковій) вартістю та обліковують як інші операційні витрати на субрахунку 947 «Нестачі та втрати від псування цінностей». При такій ситуацій сторнують раніше визнаний податковий кредит: Дт 641 – Кт 644 (сторно), а потім Дт 947 – Кт 644 і одночасно – запис на позабалансовому рахунку 072 «Невідшкодовані нестачі та втрати від псування цінностей», де вона обліковується до встановлення винуватця [4].

Коли виявлено винну особу, показують дебіторську заборгованість по ній показують на субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» та дохід - 716 «Відшкодування раніше списаних активів» (Дт 375 – Кт 716).

Якщо виникла нестача готівки в касі, тоді необхідно з'ясувати обставини її виникнення та винною особою є, як правило, касир, з яким попередньо обов'язково укладено договір про повну матеріальну відповідальність.

Отже, при відображенні в обліку результатів інвентаризації активів підприємства України задіюють рахунки 947 для відображання балансової вартості нестач, сум природного убутку цінностей та списання нестач на збитки, якщо винної особи не виявлено. Рахунки класу 7 застосовуються для обліку доходів при інвентаризації (це переважно випадки встановлення лишків або урегулювання пересортиці, коли не присутні виключно усі умови для її перезарахування).

Так, рахунок 719 застосовують для обліку лишків оборотних активів, рахунки 42 та 74 – лишків необоротних активів, 716 – практикують відображення суми до відшкодування винною особою.

Зв'язок з податковим законодавством тут прослідковується у частині податку на прибуток та поняття безнадійної дебіторської заборгованості.

У Податковому кодексі [5] термін «безнадійна заборгованість» стосовно дебіторської і причини її виникнення визначено пп. 14.1.11 п. 14.1 ст.14 Кодексу. Це борги, ймовірність стягнення яких втрачено через різні обставини, визначальною тут є строк позовної давності, коли стягнення боргів може відбуватися через суд.

Такі безнадійні збитки можуть стати витратами для цілей оподаткування, а суми лишків можуть бути включені до складу доходів для цілей оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Андрушко Р., Жидовська Н., Романів А. Особливості обліку та оподаткування нестач, виявлених під час інвентаризації. *Вісник Львівського національного університету природокористування. Економіка АПК*. 2022. № 29. С. 26-31.
2. Бондаренко О. М., Галушко Л. О., Руденко Д. В. Особливості відображення в обліку відшкодування збитків від списаних запасів у період військового стану. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 8. С. 21-24.
3. Гуменюк А. Ф., Цебень Р. Л. Облікові проблеми проведення інвентаризації в сучасних

умовах [Електронний ресурс]. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 5 (2). С. 213-216.
4. Михайловина С. О. Методологічні аспекти проведення інвентаризації та відображення її результатів в обліку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. Вип. 9 (5). С. 98-102.
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755 (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 25.03.2025)
6. Про затвердження методики оцінки майна. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року № 1891 (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF#Text (дата звернення: 25.03.2025)

ДЕРЕВ'ЯНКО ВІТАЛІЯ, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГОШИНА ОЛЕНА**, к.е.н., викладач-методист,
Прилуцький технічний фаховий коледж, м. Прилуки

БУХГАЛТЕРІЯ В ЕПОХУ ІННОВАЦІЙ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЇ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

У світі, що швидко змінюється, де сучасні інформаційні технології стають невід'ємною частиною бізнес-процесів, професії в сфері обліку та оподаткування викликають багато питань. Чи залишаються вони актуальними чи стають нудними класичними професіями? Спробуємо розібратися.

Професія бухгалтера відноситься до однієї з найдавніших професій та, незважаючи на багатовікову історію, яка відображає розвиток торгівлі, фінансів та бізнесу протягом століть, залишається актуальною і сьогодні. Вона включає в себе не лише роботу з числами та фінансовими звітами, а й аналіз економічної діяльності підприємства, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення.[1]. Чимало відомих людей (Джон Рокфелер, Елізабет Арден, П'єр Карден, Аль Капоне, Віктор Ющенко) випробовували свої знання або розпочинали власну кар'єру з роботи на посаді бухгалтера.

Складно собі уявити навіть саме невеличке підприємство без бухгалтера. Діяльність же великого підприємства просто неможлива без бухгалтерії! Навіть під час кризи без представників цієї професії не обійтися, тому і існує на ринку праці постійний попит на бухгалтерів..[2].

Дехто і сьогодні стереотипно вважає роботу з фінансами, підрахунками і звітами нудною, але справжній фахівець дебету-кредиту впевнено доведе, що робота із цифрами може бути істинним мистецтвом. Бухгалтерія – така річ, яку треба щиро любити. В протилежному випадку – в тебе ніколи не зійдеться баланс, ти ніколи не знайдеш похибку у звіті. Від цього треба «кайфувати». Це неймовірні емоції, коли по закінченню місяця, в тебе все зійшлося.

Використання сучасного програмного забезпечення дозволяє значно полегшити роботу та зменшити час на обробку облікової інформації, складання фінансової звітності, нарахування заробітної плати працівникам бухгалтерії. Це, в свою чергу, вимагає постійного саморозвитку та самовдосконалення, що впливає і на кар'єрне зростання в майбутньому. В цьому аспекти варто наголосити і на постійних змінах в законодавчій базі в сфері обліку і оподаткування, що ставить нові виклики перед фахівцями.

Ці виклики створюють можливості для розвитку кар'єри, адже фахівці, які можуть адаптуватися до змін, завжди будуть затребувані.

Облік і оподаткування відіграють важливу роль у функціонуванні економіки. Вони забезпечують фінансову прозорість і стабільність, що є критично важливим для довіри інвесторів і споживачів. Без якісного обліку важко уявити ефективне управління бізнесом.[3].

Облік і податки — це не лише нудна класика, а й динамічна сфера, що постійно розвивається. Завдяки технологічним інноваціям та змінам у законодавстві професія бухгалтера стає більш цікавою та затребуваною.

Професіонали в цій сфері мають можливість не лише забезпечити стабільний дохід, але й активно впливати на розвиток бізнесу та економіки в цілому.

Таким чином, можна стверджувати, що облік і податки — це професія майбутнього, що потребує високої кваліфікації, адаптивності та стратегічного мислення.

Список використаних джерел:

1. Що з себе представляє професія бухгалтера? URL: https://www.uniep.km.ua/shho-z-sebe-predstavlyaye-profesiya-buhgaltera
2. Ясишена В.В., Пилявець В.М., Сучасні перспективи бухгалтерської професії. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45570/1/%D0%AF%D1%81%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D0%92.%D0%92.%28276%29.pdf
3. The Future for Accounting. URL: https://www.ifac.org/knowledge-gateway/preparing-future-ready-professionals/discussion/future-accounting

ДЕРЕШЕВА ВІКТОРІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ПОТРИВАЄВА НАТАЛЯ**, д.е.н., професорка,
професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Сучасні економічні процеси характеризуються стрімким розвитком цифрових технологій, які докорінно змінюють підходи до ведення бухгалтерського обліку. Діджиталізація торкнулася всіх аспектів управління фінансами, зокрема й обліку розрахунків за виплатами працівникам. Автоматизація фінансових операцій дозволяє значно підвищити ефективність підприємств, мінімізувати помилки та покращити контроль за нарахуванням заробітної плати.

Упровадження сучасних програмних рішень у сфері бухгалтерського обліку забезпечує швидкість і точність розрахунків, спрощує процедури податкових відрахувань і оптимізує кадровий документообіг. Крім того, діджиталізація сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій, що важливо як для працівників, так і для контролюючих органів. Окрему роль відіграють електронні документи та персональні кабінети співробітників, які дають змогу в режимі реального часу переглядати нарахування, подавати заяви на відпустку чи лікарняний, а також отримувати аналітичні дані про свої виплати. Автоматизовані системи обліку значно зменшують адміністративне навантаження на бухгалтерські служби та підвищують рівень фінансової безпеки підприємств [1, с.96-97].

Разом із перевагами цифровізація обліку виплат працівникам створює і певні виклики. Зокрема, необхідно забезпечити надійний захист персональних даних, оскільки інформація про зарплату є конфіденційною. Також важливо навчати персонал роботі з новими технологіями та передбачати резервні варіанти ведення обліку на випадок технічних збоїв.

В умовах діджиталізації облік виплат працівникам набуває нових характеристик. По-перше, впроваджуються електронні документи, що замінюють паперові відомості. Це дозволяє значно пришвидшити процес узгодження та підписання необхідних звітів. По-друге, персональні кабінети співробітників дають змогу контролювати свої нарахування, переглядати відомості про податки та збори, подавати заяви на відпустку або лікарняний онлайн. До того ж діджиталізація змінює підхід до нарахування бонусів і стимулюючих виплат. Автоматизовані алгоритми аналізують показники ефективності роботи персоналу, формують рейтинги та визначають розміри преміальних виплат. Це сприяє підвищенню мотивації працівників, оскільки оцінка їхньої діяльності стає прозорішою та об'єктивнішою [2, с.79-88]. Крім того, цифрові технології допомагають вдосконалити систему обліку відпрацьованого часу. Біометричні системи, GPS-трекери та спеціальні мобільні застосунки дозволяють точно фіксувати робочі години та запобігати

порушенням трудової дисципліни. Це особливо актуально для компаній з гнучким графіком роботи або віддаленими працівниками.

Використання штучного інтелекту та аналітичних інструментів дає можливість прогнозувати витрати на оплату праці, оцінювати ефективність фінансових потоків та вчасно виявляти можливі проблеми. Наприклад, системи аналізу даних можуть попереджати про надмірне зростання фонду оплати праці, що допомагає керівництву ухвалювати зважені рішення. До того ж діджиталізація фінансових операцій відкриває нові можливості для оптимізації платежів, підвищення прозорості та скорочення адміністративних витрат. Використання фінансових технологій (FinTech), таких як цифрові банківські платформи, криптовалюти та блокчейн, дозволяє підприємствам забезпечити оперативний і безпечний облік виплат, що відповідає сучасним вимогам ефективності та автоматизації.

Однією з ключових змін у процесі розрахунків є застосування цифрових банків та платіжних сервісів, які інтегруються з бухгалтерськими системами. Такі рішення, як Revolut, Wise або Payoneer, спрощують процес нарахування заробітної плати, скорочують комісійні витрати та забезпечують швидкі транзакції без зайвих затримок. Це особливо важливо для компаній, які працюють з віддаленими працівниками або залучають фахівців із різних країн. Крім того, у контексті діджиталізації зростає популярність криптовалютних виплат, які можуть використовуватися як альтернативний спосіб розрахунку. Виплата заробітної плати у Bitcoin, Ethereum або стейблкоїнах (USDT, USDC) забезпечує миттєві транзакції без участі банків-посередників, що зменшує фінансові витрати та дозволяє вести розрахунки навіть у міжнародному середовищі без прив'язки до традиційних валютних обмежень.

Значну роль у цифровому обліку виплат відіграє блокчейн-технологія, яка сприяє підвищенню рівня прозорості та безпеки. Використання смарт-контрактів дозволяє автоматизувати розрахунки з працівниками, виключаючи людський фактор і зменшуючи ризики помилок або шахрайства. Якщо працівник виконує певні умови контракту, система автоматично здійснює виплату, що спрощує бухгалтерський облік і контроль за розрахунками. Проте впровадження діджиталізації в облік виплат працівникам пов'язане з певними викликами. Перш за все, необхідно забезпечити надійний захист персональних даних, адже інформація про заробітну плату є конфіденційною. Використання сучасних систем шифрування та двофакторної автентифікації допомагає мінімізувати ризики витоку інформації. Ще одним викликом є потреба в навчанні персоналу роботі з новими технологіями. Не всі працівники готові швидко адаптуватися до цифрових змін, тому підприємства повинні інвестувати в освітні програми та тренінги. Крім того, варто розглядати резервні варіанти ведення обліку на випадок технічних збоїв чи кібератак.

Діджиталізація обліку виплат працівникам супроводжується ризиками, серед яких технічні збої, кібератаки та втрата даних. Програмне забезпечення може давати помилки, що призводить до некоректного нарахування зарплат або затримок у виплатах. Кібератаки становлять загрозу витоку конфіденційної

інформації, змін реквізитів або блокування доступу до фінансових систем. Втрата даних через технічні несправності чи людський фактор може ускладнити відновлення обліку та викликати фінансові й юридичні наслідки. Для мінімізації цих ризиків важливо впроваджувати шифрування, багаторівневу аутентифікацію та регулярно оновлювати систему безпеки. Додатково необхідно створювати резервні копії фінансових даних у захищених хмарних сервісах. Навчання персоналу правилам кібербезпеки допомагає запобігти помилкам і загрозам з боку зловмисників. Використання комплексних заходів дозволить забезпечити стабільність цифрових фінансових процесів і надійний захист інформації [3, с.227-229].

Загалом діджиталізація обліку розрахунків за виплатами працівникам є незворотним процесом, який приносить значні переваги як для підприємств, так і для співробітників. Вона підвищує точність, прозорість і швидкість фінансових операцій, сприяє зниженню адміністративного навантаження та покращує загальний рівень керування ресурсами. У перспективі розвиток технологій і штучного інтелекту зробить процеси ще більш автоматизованими, що дозволить компаніям ефективніше використовувати свої фінансові та людські ресурси.

Отже, діджиталізація бухгалтерського обліку та виплат працівникам є важливим етапом розвитку сучасного бізнесу. Вона не лише спрощує фінансові процеси, але й забезпечує їхню прозорість, точність і безпеку. Автоматизовані системи дозволяють підприємствам ефективніше контролювати витрати, а працівникам – оперативно отримувати інформацію про свої нарахування. Водночас впровадження цифрових технологій вимагає належного захисту даних та адаптації персоналу до нових умов роботи. У перспективі подальший розвиток цифрових рішень зробить облік виплат ще більш гнучким, аналітичним та інтегрованим у загальну систему управління підприємством.

Список використаних джерел:

1. Муходінова К. М. Тенденції діджиталізації організаційно-управлінських процесів на підприємстві. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*. 2021. С. 96–97

2. Potryvaieva N., Kozachenko L., Nedbaylo I., Nesterchuk I. Digitization of accounting in the management of business processes of enterprises of the agro-industrial complex. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 2022. Т. 26, № 1. С. 79–88. https://doi.org/10.56407/2313-092X/2022-26(1)-8.

3. Csernicskó István та ін. (ред.). Digitális gazdaság és fenntartható fejlődés: a pénzügy, számvitel, menedzsment, valamint társadalom- és viselkedéstudomány legújabb trendjei: матеріали IV Міжнародної економічної наукової конференції. Beregszász: II. RFKMF, 2024. С. 227–229.

ДМИТРІВ ВІТАЛІЙ, аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Науковий керівник – **СИСЮК СВІТЛАНА**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ МОДЕЛЮВАННЯ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств є складовою їхньої загальної господарської активності та охоплює комплекс виробничо-господарських, організаційно-економічних і комерційних процесів, які реалізуються відповідно до зовнішньоекономічних зв'язків держави. Вона спрямована на вихід підприємства на міжнародний ринок і здійснення зовнішньоекономічних операцій. Стратегічні напрями, форми та методи такої діяльності визначаються відповідно до особливостей виробничого процесу, стратегічних цілей та завдань розвитку підприємства. На рівні суб'єкта господарювання зовнішньоекономічна діяльність передбачає укладення та виконання угод з іноземними контрагентами, що є важливим елементом міжнародного співробітництва.

Специфіка бухгалтерського обліку операцій у сфері ЗЕД визначається характером здійснюваних підприємством зовнішньоекономічних операцій. Відповідно до чинного законодавства, виділяється 14 основних видів такої діяльності [4]. Дослідження найбільш розповсюджених операцій показує, що рух фінансових ресурсів у межах ЗЕД доцільно класифікувати за 3 напрямами (рис. 1).

Залежно від напрямку діяльності та особливостей операцій у кожному з них, науковці виділяють основні об'єкти бухгалтерського обліку в ЗЕД. Серед них традиційно розглядають товари, грошові кошти в іноземній валюті та розрахункові операції. Деякі дослідники, зокрема Л.В. Коваль [3, с. 187] і З.В. Григорова [2, с. 65], пропонують розширений перелік, доповнюючи його капіталом підприємства, його змінами та фінансовими результатами господарської діяльності.

Однак, варто зазначити, що такий підхід є більш релевантним для компаній, що спеціалізуються виключно на зовнішньоекономічних операціях, тоді як більшість вітчизняних торговельних підприємств поєднують внутрішньо-ринкову та міжнародну діяльність. Саме тому раціональним підходом є виділення об'єктів бухгалтерського обліку ЗЕД відповідно до класифікації, закріпленої у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [4].

До основних об'єктів бухгалтерського обліку в ЗЕД, науковець К. Болдовська рекомендує включати: товари та послуги; валютні кошти та валютні операції; фінансові, кредитні та розрахункові операції; трудові ресурси; нематеріальні активи [1].

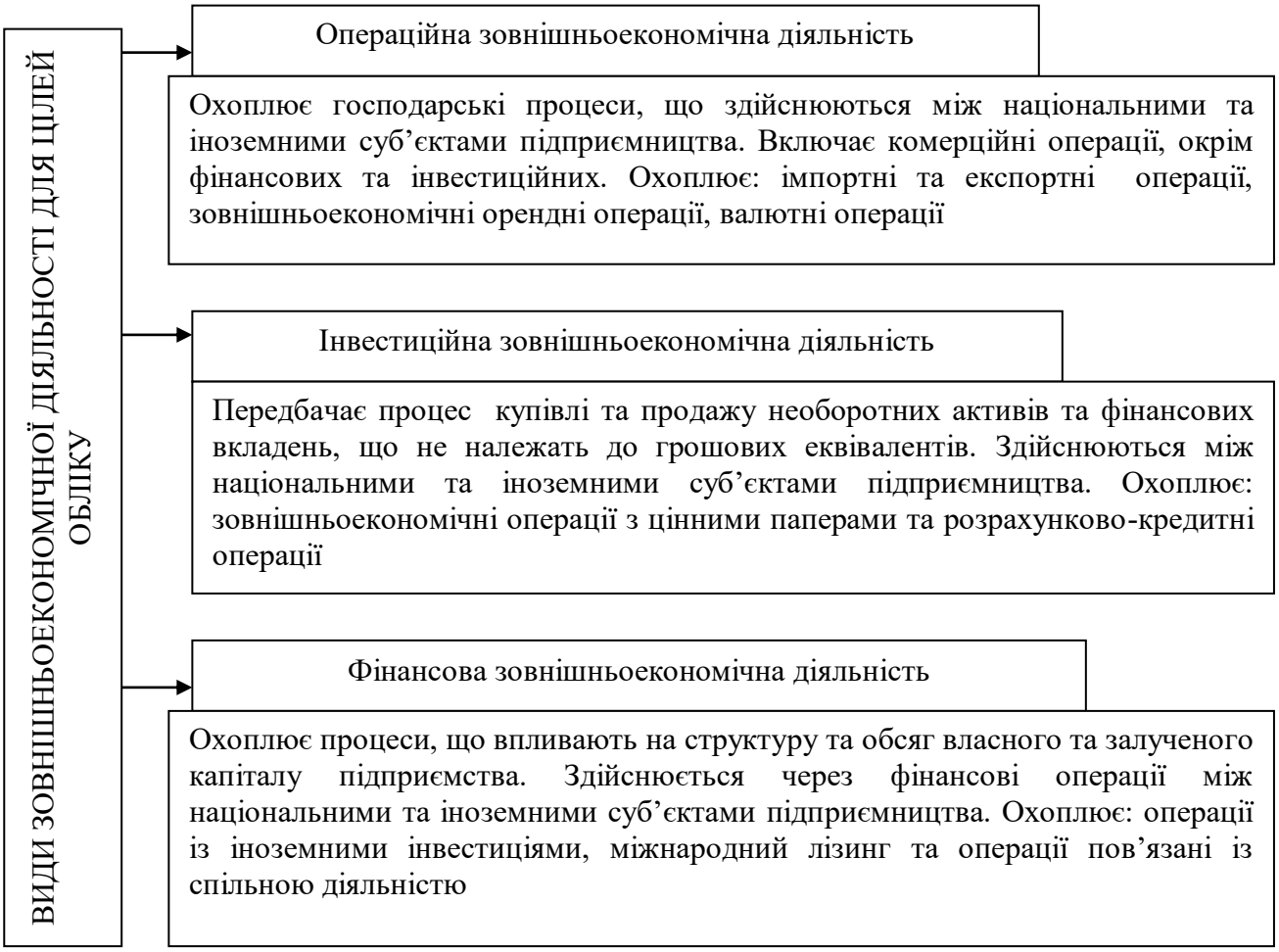

Рис. 1. Компоненти зовнішньоекономічної діяльності у системі бухгалтерського обліку
Джерело: узагальнено на основі [4]

Якщо розглядати обліково-аналітичне механізм (ОАМ) зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) з точки зору умов його функціонування, то він має ту ж основну структуру, що й загальний ОАМ. Вона включає економічні інтереси, які спонукають до ведення ЗЕД, систему її регулювання та обліково-аналітичні підсистеми. Водночас ОАМ ЗЕД має низку унікальних характеристик, які потребують детального аналізу [1].

По-перше, як і в будь-якій сфері господарювання, основним рушієм ЗЕД є економічні інтереси підприємств. Однак відмінною рисою ЗЕД є її міжнародний масштаб, який відкриває ширші можливості для підприємств [1].

По-друге, однією з ключових відмінностей ОАМ у сфері ЗЕД є значно складніша система регулювання порівняно з внутрішньогосподарською діяльністю. Це пояснюється тим, що ЗЕД залежить не лише від внутрішніх економічних механізмів, а й від глобальних економічних процесів. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності включає: міжнародне економічне право; митно-тарифна політика; державна стратегія економічної безпеки; міжнародні торговельні угоди та санкційні режими. Ці фактори значно ускладнюють процес управління ЗЕД, вимагаючи від підприємств гнучкості та

стратегічного планування [1].

По-третє, загальні риси, властиві всій системі обліку, так і специфічні особливості бухгалтерського обліку ЗЕД. Загальні характеристики формуються під впливом специфіки національної економіки та еволюції її ринкової системи. Специфічні ж риси обліку ЗЕД визначаються особливостями міжнародної торгівлі, включаючи: необхідність ведення обліку операцій у кількох валютах та відповідність міжнародним стандартам фінансової звітності (МСФЗ); відображення експортно-імпортних операцій у звітності з урахуванням валютних курсів, митних та податкових ставок тощо [1].

Відтак, розробку інформаційної системи для підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, варто розпочинати з побудови ефективної моделі бухгалтерського обліку. Це передбачає створення оптимального обліково-аналітичного забезпечення для кожного об'єкта обліку ЗЕД, що сприятиме зменшенню витрат часу та трудових ресурсів персоналу при формуванні облікової політики. Даний підхід дозволить на початковому етапі інтегрувати різні модулі інформаційної системи, що забезпечить їх ефективну взаємодію в майбутньому. Крім того, така стратегія створить основу для вдосконалення внутрішнього контролю за експортно-імпортними операціями, підвищуючи загальну ефективність фінансового управління підприємства.

Список використаних джерел:

1. Болдовська К. Особливості та складові облікового забезпечення міжнародних операцій суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2022. №35. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-33.
2. Григорова З.В. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємства: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. 174 с.
3. Коваль Л.В. Облікове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції: тези Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих вчених*, 12 лист. 2020. Житомир : Житомирська політехніка, 2020. С. 186–187.
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12.

ДОЩАК ХРИСТИНА, **БАСАЛИК МАРІЯ**, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник – **МАЛЕЦЬКА ОЛЬГА**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Система управління підприємством являє собою рішення, які створені для досягнення цілей підприємства, серед яких: забезпечення фінансової стабільності, підвищення конкурентоспроможності, ефективне використання ресурсів, забезпечення гнучкості, розвиток корпоративної культури, удосконалення маркетингових стратегій та інші цілі.

Передумовою ефективного управління підприємством виступає раціональна організація бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік - це безперервний процес збору, аналізу, обробки, узагальнення та документального відображення всіх господарських операцій необхідних для прийняття управлінських рішень.

Бухгалтерська система обліку надає достовірну та об'єктивну інформацію про фінансове становище, майно, результати роботи, та про процеси їх формування на підприємстві.

Бухгалтерська інформація поділяється на рівні, кожен з яких відповідає за різні функції:

- первинний облік включає збір, реєстрацію та обробку інформації для забезпечення точності та відповідності вимогам законодавства;
- фінансовий облік відповідає за формування бухгалтерських проводок, регістрів, фінансової звітності з використанням методів бухгалтерського обліку для забезпечення прозорості діяльності підприємства для власників, інвесторів та інших зацікавлених осіб;
- податковий облік відповідає за достовірне обчислення і сплату податків згідно законодавства;
- екологічний облік сприяє формуванню інформації про екологічну відповідальність підприємства;
- управлінський облік забезпечує одержання підсумкової достовірної інформації для прийняття управлінських рішень.

Бухгалтерський облік активно взаємодіє з плануванням, контролем та аналізом: планування допомагає у виявленні потенційних перешкод та визначенні цілей підприємства, забезпеченні стабільності та раціональному використанні ресурсів; контроль перевіряє правильність і повноту ведення бухгалтерських документів і фінансових операцій для дотримання внутрішньої політики компанії та законодавчих вимог; аналіз це перевірка бухгалтерських документів з метою виявлення найкращих управлінських рішень.

В підприємстві використовують різноманітні програми для ведення бухгалтерії, які забезпечують автоматизацію бухгалтерського обліку, податкового обліку та подачі звітності. Ще кілька років тому багато

підприємств користувались програмою 1С, та в сучасних умовах все більше переходять на українські та міжнародні програми, які відповідають вимогам українського законодавства (таблиця1).

Таблиця 1. Програми для ведення бухгалтерського обліку

№	Програмне забезпечення	Призначення
1	BAS	Програма створена для автоматизації бухгалтерського, управлінського та податкового обліку. Підходить для різних типів бізнесу, має зручний та багатомовний інтерфейс, автоматично оновлюється відповідно до змін у законодавстві.
2	M.E.Doc.	Призначена для малого і середнього бізнесу. Вона допоможе в роботі з податковими накладними, звітами, актами, рахунками та іншими документами.
3	Dilovod	Поширена серед малого та середнього бізнесу, включає: кадровий облік та розрахунок зарплати, податковий облік і звітність, управлінський та бухгалтерський облік.
4	SMARTFIN.UA	Підходить для малого і середнього бізнесу та для фізичних осіб-підприємців, дозволяє вести бухгалтерський облік, розраховувати зарплату, податкові зобов'язання та звітність;
5	MASTER Бухгалтерія	дозволяє автоматизувати облік операцій з грошовими коштами та їх еквівалентами, вести облік фактичних витрат в розрізі аналітики та робити автоматичний розподіл витрат

Бухгалтерський облік є однією з найважливіших складових в системі управління підприємством. Безперервність процесу, аналізування даних, контроль, прийняття управлінських рішень відбувається завдяки застосування комп'ютерних програм. Завдяки цьому підприємство завжди своєчасно забезпечене точною і достовірною інформацією.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. Верховна Рада України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

2. Лаговська О.А., Легенчук С.Ф., Кузь В.І., Кучер С.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навчальний посібник /. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2017. – 416 с.

3. Малецька О. Застосування комп'ютерних програм для фінансового управління підприємства. *Вчені Львівського національного університету природокористування*: каталог інноваційних розробок . Вип. XXIII. Львів: Львів нац.. ун-т природокористування, 2024. С.119

4.Trends in scientific thought in economics and management: collective monograph / Galushkina T., Butrym O., Baranovska V., Afanasieva O., Zaruba D., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. 502 p. Available at : DOI-10.46299/ISG.2021.MONO.ECON.III. URL: https://isg-konf.com/trends-in-scientific-thought-in-economics-and-management/.

ДУДКА АЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

КАТЕГОРІАЛЬНІ РИСИ ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Тематика амортизації та зносу необоротних активів є однією з універсальних у сучасному науковому дискурсі, бо і науковці і практики усвідомлюють необхідність в результативному впровадженні у практику раціональної амортизаційної політики як на рівні держави так і на рівні окремих суб'єктів бізнесу. Саме обґрунтована амортизаційна політика щодо необоротних активів визначає їх функціональний стан та і довговічність діяльності самих підприємств.

У середовищі науковців і досі немає уніфікованого й узгодженого підходу до категоріального трактування сутності понять «знос», «амортизація», «зношування», «спрацювання». Аналіз фахової літератури з питань дефініцій «амортизація», «знос», «зношування» дозволяє сформулювати та здійснити опис наступного взаємозв'язку: у ході використання за умов спрямованого впливу зовнішніх чинників основні засоби втрачають власну споживну вартість, що виражається їх зносом. Втрата споживної вартості зумовлює відповідну втрату й економічної і облікової вартості, цінності як активу. Втрата усіх видів вартості засобів праці пояснюється перенесенням її на готовий продукт (чи, якщо це не являється можливим на витрати періоду), через амортизацію [1-6].

Термінологічні проблеми теоретичних основ обліку зносу та амортизації необоротних активів підкреслює також у працях Я. Ошмарін [3], С. Євтушенко [2], К.Утенкова [4], Г. Кірейцев, С. Голова і Л. Ткаченко та ще значна плеяда вітчизняних вчених-економістів.

Однак, у практиці водночас і зазвичай не відбувається достовірне визначення джерела простого відтворення об'єктів основних засобів, їх залишкової вартості, через те, що амортизація часто сприймається однаково із зносом. Звідси, проблемою, вирішення якої набуває рис наукового й практичного значення, є сепароване і уживане для практиків саме трактування сутності амортизації необоротних активів.

У працях К. Утенкової здійснено спробу розглядати знос основних засобів у контексті регулювання вартості необоротних активів [4]. У нормативній базі часто аксіоматичним є твердження: «Знос основних засобів – сума амортизації об'єкта основних засобів з початку його корисного використання», яке ґрунтується передусім на П(С)БО 7 «Основні засоби» та є суперечливим та навіть неправомірним [4].

Нині обліковці-теоретики застосували еклектичний підхід, який сформулювався через об'єднання протилежних тлумачень вчених кінця XIX – початку XX століття Р. Бецмана (1870-1936) та Є. Сіверса (1852-1917). Перший згаданий вчений пояснював, що рахунок амортизації є регулювальним до рахунка «Основні засоби», а другий вчений зі згаданих мав наукову позицію

щодо необхідності визнання нового фонду, і тому такий рахунок й відображає одне із можливих джерел власних засобів суб'єкта господарювання [1, 2].

Отож, як результат дослідження, систематизації та накопичення існуючих наукових підходів щодо визначення амортизації, можна з впевненістю оголошувати про однозначну відмінність між поняттями «амортизація» та «знос» основного капіталу. Знос слід трактувати – як втрату споживної вартості, і водночас, облікової вартості засобів праці, а натомість амортизація – проявляє себе як перенесення вартості основних засобів на новостворену продукцію з одночасним наступним відновленням цих засобів. Такі процеси, ігноруючи навіть і їх відмінності, є нерозривними, взаємопов'язаними як дві сторони одного й того ж самого явища. Тому амортизація, показуючи сумову величину перенесеної вартості, є також і маркером ступеню зносу основного капіталу [1, 2, 6].

Щодо класифікаційних видів і груп зносу, дві укрупнені – це фізичний і моральний знос. Основними чинниками фізичного зносу є строк експлуатації (термін використання у господарській практиці) – він зумовлює природне старіння пристроїв та деталей у процесі експлуатації об'єкта основних засобів; умови збереження, сервісного обслуговування й експлуатації такого основного засобу; досвід аварій та інших форс-мажорних негативних моментів. Чинниками морального зносу, навіть за наявності добрих фізичних параметрів є: витратна економічність (мінімізація витрат на експлуатацію у основному бізнес-процесі), економічні характеристики, сучасний дизайн, вартість заміни досліджуваного об'єкта на новий, представництво у цьому об'єкті основних засобів нових матеріалів та технологій.

Окремі вчені обстоюють наявність і додаткових класифікаційних груп зносу: функціональний, зовнішній, економічний. Однак, на нашу думку риси цих видів зносу вписуються, знову ж таки, у фізичний і моральний у основних сутнісних своїх аспектах.

Список використаних джерел:

1. Гарасим П. М., Лобода Н. О., Гарасим М. П. Облікова концептуалізація основних засобів та їх зносу у П(С) БО ТА М(С)БО : теоретико-методологічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2015. Вип. 1 (2). С. 15-19.
2. Євтушенко С. М. Амортизація основних засобів у системі бухгалтерського обліку : Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04; ННЦ «Ін-т аграр. Економіки» УААН. К., 2004. 22 с
3. Ошмарін Я. В. Амортизаційний фонд : необхідність формування та відображення в обліку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2006. № 2 (36). С. 84-91.
4. Утенкова К. О. Аудит основних засобів підприємств АПВ в контексті вимог міжнародних стандартів аудиту. Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал. URL: http://magazine.faaf.org.ua/audit-osnovnih-zasobiv-pidpriemstv-apv-v-konteksti-vimog-mizhnarodnih-standartivauditu.html.
5. Утенкова К. О. Місце амортизації і зносу в процесі відтворення основних засобів. *Наука й економіка.* 2009. № 4. (16). Т. 2. С. 130-134.
6. Черкашина Т. В. Особливості обліку та нарахування зносу на необоротні активи в бюджетних установах. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 4. С. 176-182.

ЄЛІСЄЄВА ОЛЕНА,
старший судовий експерт відділу економічних досліджень,
ОЛЕКСІЄНКО ТЕТЯНА,
судовий експерт відділу економічних досліджень
Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВИТРАТ ЩОДО НАРАХОВАНИХ ВІДСОТКІВ ЗА ДОГОВОРАМИ ПОЗИКИ

Розширення виробництва, будівництво об'єктів та інші довготривалі процеси розвитку підприємства зумовлюють необхідність залучення зовнішніх джерел фінансування шляхом укладання договорів позики. За таких умов виникають додаткові фінансові витрати, зміст яких визначає особливості відображення їх у бухгалтерському обліку шляхом капіталізації.

Методологічні засади формування та відображення у бухгалтерському обліку інформації щодо капіталізованих фінансових витрат регламентуються НП(С)БО 31 «Фінансові витрати», Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку фінансових витрат.

НП(С)БО 31 «Фінансові витрати» визначає капіталізацію фінансових витрат як віднесення фінансових витрат до собівартості кваліфікаційного активу, яка, в свою чергу, включає в себе витрати на придбання, будівництво, створення, виготовлення, виробництво, вирощування і доведення кваліфікаційного активу до стану, у якому він придатний для використання із запланованою метою або продажу [1].

Кваліфікаційний актив – це актив, який обов'язково потребує суттєвого часу для його створення [1]. Відповідно до Методичних рекомендацій № 1300, суттєвим вважається час, який становить більше, ніж 3 місяці [2]. Прикладом кваліфікаційного активу є запаси, які потребують суттєвого часу для їх виготовлення, незавершене виробництво продукції з тривалим операційним циклом, будинки, інші об'єкти основних засобів, нематеріальні активи – незавершені капітальні інвестиції в їх виготовлення (будівництво) тощо [2].

За даними з НП(С)БО 31 «Фінансові витрати», витрати на створення кваліфікаційного активу для цілей капіталізації включають лише витрати, для здійснення яких сплачуються грошові кошти, передаються інші активи або приймаються зобов'язання з нарахуванням відсотків [1]. Тобто, капіталізації підлягають фінансові витрати не тільки у вигляді сплачених відсотків за позикою, а й нараховані відсотки до погашення у звітному періоді.

Капіталізація фінансових витрат можлива за дотриманням наступних умов:

- визнання витрат, пов'язаних зі створенням кваліфікаційного активу;
- визнання фінансових витрат, пов'язаних зі створенням кваліфікаційного активу;
- виконання робіт зі створення кваліфікаційного активу, уключаючи технічні та адміністративні заходи, що виконуються до початку створення такого активу [1].

Пунктом 4.1 Методичних рекомендацій № 1300 визначено, що обчислення суми фінансових витрат, які підлягають капіталізації, вимагає визначення чи пов'язані безпосередньо запозичення підприємства із створенням кваліфікаційного активу. Якщо підприємство отримало позику безпосередньо на створення кваліфікаційного активу, то капіталізації підлягає уся сума фінансових витрат, пов'язаних із цією позикою [2].

Слід зазначити, що капіталізація фінансових витрат здійснюється тільки протягом періоду створення кваліфікаційного активу [2] та припиняється, якщо створення кваліфікаційного активу завершено [1].

Одним із видів фінансових витрат, які підлягають капіталізації, є витрати щодо нарахованих відсотків за договорами позики. Проте законодавством України не регламентовані форми первинних документів, на підставі яких у бухгалтерському обліку відображаються господарські операції з нарахування відсотків за договорами позики.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» первинний документ – це документ, який містить відомості про господарську операцію, зміст якої визначений як дія або подія, що викликає зміни в структурі активів, зобов'язань, власному капіталі підприємства [3]. Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку визначено, що документування господарських операцій може здійснюватися із використанням виготовлених самостійно бланків, які повинні містити обов'язкові реквізити чи реквізити типових або спеціалізованих форм [4].

Враховуючи вищезазначене, вирішення питання документування господарської операції з нарахування відсотків за договорами позики можливе при складанні бухгалтерської довідки або іншого документа, який містить обов'язкові реквізити первинного документа. Крім того, форма і зміст такого документа можуть визначатися договором позики та / або наказом про облікову політику підприємства.

У документі бухгалтерського обліку, який міститиме відомості про господарські операції з нарахування відсотків за договорами позики, доцільно зазначати такі реквізити:

- назву підприємства отримувача позики;
- назву підприємства-кредитора;
- номер і дату договору позики за яким нараховані відсотки;
- зміст господарської операції: «Нарахування відсотків за договором позики від дата _№_, пов'язаних із створенням (назва актива)»;
- період за який нараховані відсотки;
- суму нарахованих відсотків;
- дебет рахунка бухгалтерського обліку, на якому відображають господарську операцію;
- загальну суму нарахованих відсотків (за необхідності);
- посаду (посади), особистий підпис, прізвище та ініціали особи (осіб), відповідальної (відповідальних) за здійснення господарської операції і

правильність її оформлення.

У бухгалтерській практиці виникають ситуації, коли підприємство-кредитор за нарахованими відсотками надає лише рахунок до оплати. Проте при наданні рахунка на оплату доцільно сформувати і надати окремий реєстр або довідку, в яких буде відображено зміст здійснених нарахувань та суми. При цьому зазначені документи мають містити всі необхідні реквізити первинного документа, визначені у ст. 9 Закону [3] та п. 2.3 Положення [4].

Практичний досвід податкових перевірок свідчить про необхідність окремої систематизації за звітний період (місяць, квартал) капіталізованих фінансових витрат у вигляді сум нарахованих відсотків за договорами позики. Тобто, за результатами звітного періоду (місяць, квартал) доцільно складати зведений реєстр капіталізованих фінансових витрат щодо нарахованих відсотків за договорами позики, де необхідно зазначати договір позики, період нарахування відсотків, період, у якому їх капіталізовано у складі фінансових витрат, рахунок бухгалтерського обліку, на якому відображено нараховані відсотки, та загальну суму відсотків за період.

Таким чином, відображення у бухгалтерському обліку капіталізованих фінансових витрат у вигляді нарахованих відсотків за договорами позики у складі вартості кваліфікаційних активів рекомендовано здійснювати на підставі складених бухгалтерських довідок, реєстрів капіталізованих фінансових витрат щодо нарахованих відсотків за договорами позики, інших документів, що містять обов'язкові реквізити первинних документів. Внесення змін до чинного законодавства, стосовно документального оформлення операцій з нарахування відсотків за договорами позики, дозволить більш повно і обґрунтовано визначити та виокремити суму капіталізованих фінансових витрат у вигляді нарахованих відсотків за договорами позики у складі вартості кваліфікаційних активів.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати» від 28.04.2006 № 415 (дата оновлення 17.02.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06#Text (дата звернення 18.02.2025).
2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку фінансових витрат від 01.11.2010 № 1300 (дата оновлення 14.01.2020). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1300201-10#Text (дата звернення 18.02.2025).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (дата оновлення 03.09.2024). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 18.02.2025).
4. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку від 24.05.1995 № 88 (дата оновлення 09.03.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text (дата звернення 18.02.2025).

ЄРМОЛАЄВА МАРИНА, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
ЛУЦЕНКО ДМИТРО, аспірант
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ВТРАТИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ ЯК ОБЛІКОВИЙ ОБ'ЄКТ

Діюча облікова практика передбачає відображення в обліку витрат, понесених підприємством під час здійснення своєї господарської діяльності. Для формування об'єктивної інформації щодо витрат підприємства, їх прийнято розподіляти за видами діяльності і, відповідно, відображати в обліку як витрати операційної, інвестиційної, фінансової діяльності та інші витрати. Зазвичай, найбільші витрати суб'єкт підприємницької діяльності несуть внаслідок здійснення операційної діяльності, але умови ведення бізнесу можуть чинити суттєвий вплив на структуру і напрями здійснення витрат.

Повномасштабна агресія, яка триває понад три роки, внесла суттєві зміни у діяльність аграрного бізнесу і, зокрема, вплинула на рівень і напрями здійснення витрат. За оцінками КШЕ за весь період війни аграрний сектор недоотримав виторгу на 83,1 млрд. дол., що свідчить про суттєве зниження рівня виробництва, і потребує додаткових витрат в сумі 42 млрд. дол. на розмінування [1].

Окреслені проблеми потребують зміни підходів до визначення об'єктів обліку. Вважаємо, що настала необхідність запровадження в облікову практику специфічного об'єкту – втрати внаслідок війни і розробки концепції відображення таких втрат в системі бухгалтерського обліку. Втрати внаслідок війни – це комплексний обліковий об'єкт, що охоплює матеріальні, фінансові, людські та екологічні втрати, спричинені військовими діями. Такі втрати підлягають обліку у бухгалтерському, економічному та управлінському аспектах. Метою обліку таких втрат є здійснення їх аналізу, проведення оцінки понесених збитків та вироблення компенсаційних механізмів.

Втрати, понесені внаслідок війни можна класифікувати за чотирма основними ознаками:

- матеріальні втрати у вигляді руйнування об'єктів інфраструктури, втрати обладнання, транспорту, сільськогосподарської техніки, знищення запасів продукції, сировини, поголів'я худоби;
- фінансові втрати у вигляді прямих збитків агропідприємств, витрат на відновлення бізнесу та компенсаційні витрати, зниження інвестиційної привабливості країни;
- втрати людського капіталу у вигляді фізичної загибелі людей, зменшення кількості працездатних громадян внаслідок поранень, каліцтв, міграції, викликаних війною, загального погіршення демографічної ситуації внаслідок різкого зменшення народжуваності;
- екологічні втрати у вигляді забруднення сільськогосподарських угідь продуктами горіння, пально-мастильними матеріалами, мінування, знищення природних ресурсів та порушення екосистем та біорізноманіття.

Проведення системного аналізу воєнних втрат потребує застосування таких методів обліку:

- фінансовий облік з метою здійснення оцінки об'єктивної оцінки втрат в грошовому еквіваленті;
- статистичний облік з метою фіксації чисельності втрат за територіями та галузями економіки;
- економічний аналіз з метою оцінки наслідків для економіки країни та розробки стратегій відновлення.

Виділення воєнних втрат в окремий обліковий об'єкт може стати основою для оцінки нанесеної шкоди з метою визначення обсягів фінансування відновлювальних робіт, підготовки матеріалів для поданні позовів до міжнародних організацій з метою отримання компенсацій, розробки стратегій відновлення економіки та підтримки постраждалих внаслідок воєнний дій громадян.

Діюча облікова практика не передбачає окремих бухгалтерських рахунків для обліку втрат від надзвичайних подій, зокрема втрат внаслідок війни. Подібні втрати відображаються у складі інших витрат підприємства на субрахунку 977 «Інші витрати звичайної діяльності» з подальшим віднесенням їх на фінансові результати. Вважаємо, що вилучення у 2013 р. з Плану рахунків бухгалтерського обліку рахунку 99 «Надзвичайні витрати» сьогодні ускладнює облік таких витрат і їх відображення у фінансовій звітності.

МСФЗ не передбачають виокремлення незвичайних витрат і доходів як окремих елементів у фінансовій звітності. НПСБО також не містять рекомендацій окремого відображення в обліку і звітності надзвичайних доходів і витрат, а рекомендують відносити їх до складу інших доходів і витрат[2]. Сучасна ситуація в Україні потребує чіткого розмежування витрат і відокремлення форс-мажорних витрат від інших витрат діяльності підприємства. Це надасть можливості для збільшення прозорості даних обліку і звітності і спростить механізми компенсації втрат підприємств, пов'язаних з війною. Вважаємо, що повернення рахунку 99 «Надзвичайні витрати» є необхідним кроком для коректного бухгалтерського обліку, прозорого відображення воєнних втрат та аналізу збитків, понесених підприємствами внаслідок війни [3].

Список використаних джерел:

1. Втрати агросектору України від війни перевищили $83 млрд. *AgroPortal*. 2024. URL: https://agroportal.ua/news/ukraina/vtrati-agrosektoru-ukrajini-vid-viyni-perevishchili-83-mlrd
2. Харламова О. Незвичайні та надзвичайні статті: в чому різниця і як відображати у воєнній МСФЗ-звітності. *Агентство з МСФЗ.* 2022. URL: https://amsfo.com.ua/nezvychajni-chy-nadzvychajni-statti/
3. Єрмолаєва М. В., Тютюнник С. В., Дугар Т. Є. Надзвичайні витрати: відображення в обліку та звітності. *Інфраструктура ринку.* 2022. Вип. 67. С. 223-228. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/67_2022/41.pdf

ЖИДОВСЬКА НАТАЛІЯ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
БУРИЧКО ЗІНОВІЙ, здобувач вищої освіти
Львівський національний університет природокористування, м. Дубляни

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ПРОЦЕСІ АУДИТУ

Цифрові технології докорінно трансформували аудит, зробивши його ефективнішим, точнішим і надійнішим. У цьому контексті ключову роль відіграють такі інструменти, як штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн і аналітика великих даних. Їх інтеграція в аудиторські процеси є відображенням загальної тенденції до інновацій, зумовленої потребою у своєчасному та ґрунтовному прийнятті рішень.

Використання ШІ та машинного навчання набуває все більшого поширення в процесі аудиту. [4]Завдяки цим технологіям аудитори можуть аналізувати великі масиви даних, виявляти закономірності та аномалії, які можуть свідчити про шахрайство або помилки. Наприклад, алгоритми ШІ можуть аналізувати складні набори фінансових даних, щоб виявляти порушення, які можуть бути втрачені при традиційних методах вибірки. Моделі машинного навчання вдосконалюються з часом, адаптуючись до нових наборів даних і підвищуючи точність прогнозування. Особливо це важливо для оцінювання ризиків, оскільки дозволяє аудиторам зосередитися на сферах із високим рівнем ризику замість того, щоб рівномірно розподіляти свої ресурси на всі транзакції. [2]

Технологія блокчейн є черговим інноваційним інструментом в аудиті, зокрема в перевірці достовірності бухгалтерських даних. Блокчейн, будучи децентралізованим і незмінним реєстром, гарантує прозорість і можливість простеження транзакцій. Усі операції фіксуються у захищеному середовищі, що унеможливлює несанкціоноване втручання та забезпечує надійний аудиторський контроль. На практиці аудитори можуть застосовувати блокчейн для звірки фінансових записів із зафіксованими в ньому транзакціями. Це знижує ризик використання неповних або сфальсифікованих даних, наданих клієнтом. Крім того, блокчейн-технології підвищують ефективність аудиту завдяки автоматизації перевірок, що дає змогу скоротити потребу в трудомістких ручних процедурах. Зокрема, смартконтракти, які є самовиконуваними угодами, інтегрованими в блокчейн, забезпечують автоматичне виконання фінансових умов.

Автоматизація процесів є ще однією складовою цифрової трансформації в аудиті. RPA впорядкувала повторювані й трудомісткі завдання, такі як отримання даних, перевірка документів та узгодження рахунків. Завдяки автоматизації цих процесів аудитори можуть приділяти більше часу важливим завданням, які вимагають професійного підходу та досвіду. До того ж RPA мінімізує людські помилки, забезпечуючи більшу узгодженість і точність. Наприклад, автоматизовані системи можуть формувати аудиторські звіти зі

стандартизованим форматуванням, зменшуючи ймовірність упущень або невідповідностей. [1]

Аналіз великих даних став найважливішим компонентом сучасного аудиту. Аудитори все частіше мають справу з великими масивами даних, що генеруються організаціями, які складаються зі структурованих і неструктурованих даних із різних джерел. Інструменти аналізу великих даних дозволяють аудиторам виявляти тенденції, кореляції та відхилення в цих наборах даних, що сприяє кращому сприйняттю фінансового стану організації. На відміну від традиційних методів, які ґрунтуються на вибірці, аналіз великих даних дає змогу досліджувати цілі набори даних, забезпечуючи цілісне уявлення про фінансові операції. Такий комплексний підхід розширює можливості аудиторів виявляти ризики, оцінювати засоби контролю та забезпечувати дотримання регуляторних стандартів. [3] Усі операції фіксуються у захищеному середовищі, що унеможливлює несанкціоноване втручання та забезпечує надійний аудиторський контроль.

Інтеграція цифрових інструментів трансформувала аудит, змістивши фокус із виконання ручних та трудомістких операцій на ухвалення стратегічно важливих рішень. На рис. 1 узагальнено основні особливості застосування цифрових інструментів у процесі аудиту.

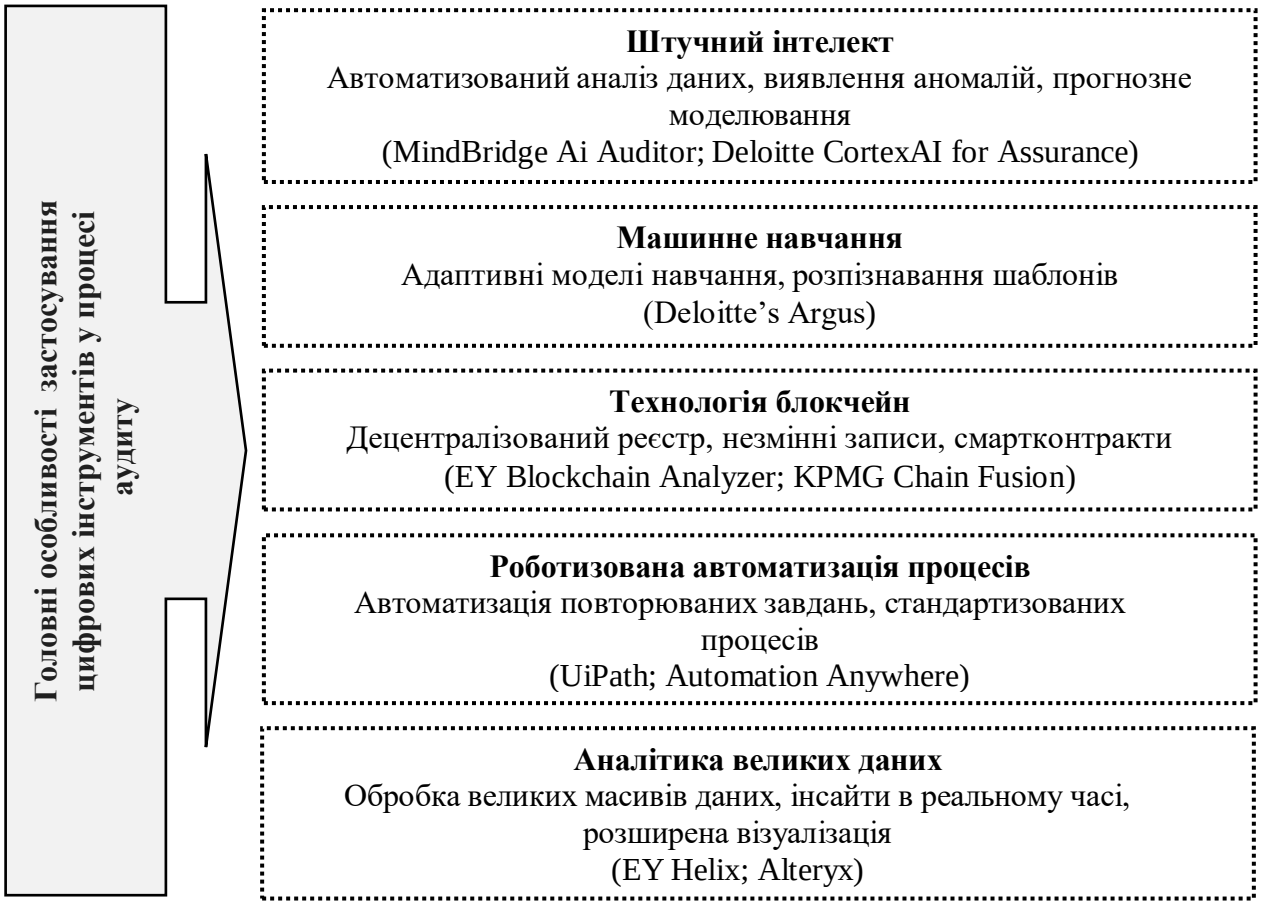

Рис. 1. Особливості та переваги застосування цифрових інструментів у процесі аудиту

Таким чином, проведений нами аналіз застосування цифрових інструментів у процесі аудиту виявив суттєві відмінності між великими та

малими аудиторськими фірмами. Великі компанії активно запроваджують сучасні цифрові технології, зокрема аналітику великих даних, штучний інтелект і автоматизацію процесів, що сприяє підвищенню точності та ефективності аудитів. Натомість малі та середні фірми зіштовхуються з фінансовими обмеженнями, браком технічної експертизи та опором до змін, що значно уповільнює їхню цифрову трансформацію.

Практичне застосування передових цифрових технологій відкриває нові можливості, але водночас породжує певні виклики. Використання інструментів для аналізу великих даних сприяє глибшому розумінню фінансових процесів і покращенню управління ризиками. Однак недосконала нормативно-правова база та загрози кібербезпеки, залишаються ключовими бар'єрами для їхнього повноцінного впровадження в галузі.

Список використаних джерел:

1. Баланюк І. Ф., Іванюк Т. Л. Застосування цифрових технологій в консалтингу з обліку і оподаткування. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. № 18 (2). С. 8–15. DOI: 10.15330/apred.2.18.8-15
2. Гевлич Л. Л. Диджитал-аудит: світова та вітчизняна практика. *Економіка і організація управління.* 2023. № 3 (51). С. 24–33. DOI: https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.3.3
3. Гладчук Г.Г., Дроздова О.Г., Жидовська Н. М. Використання диджитал-інструментів для аудиту бухгалтерської звітності в Україні. *Актуальні питання економічних наук.* 2024. № 6. DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.14366862
4. Соколенко Л., Балла І., Борковська В. Роль штучного інтелекту та автоматизації в сучасному бухгалтерському обліку. *Наукові перспективи*. 2024. № 9 (51). С. 787–798. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9(51)-787-798

ЖУРАКОВСЬКА ІРИНА, к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
НАЗАРЧУК ОКСАНА, здобувач вищої освіти
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ЯК ОЦІНИТИ ЯКІСТЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ?

Якісний бухгалтерський облік забезпечує правдиве відображення інформації щодо стану підприємства та його можливих перспектив, дотримання фінансової дисципліни – вчасне нарахування і сплата податкових зобов'язань, а також відповідність податковому законодавству та ін. Ці дані є важливими для управлінських рішень, дозволяють вищому керівництву зрозуміти напрями оптимізація витрат, інвестицій, планування бюджету.

Ми чітко можемо визначити вимоги до обліку, яку інформацію він повинен надавати, але яким чином оцінити чи якісний облік. Дане завдання виникає на практиці, коли власник хоче знати чи все правильно робиться

Якість бухгалтерського обліку включає в себе низку показників і чинників, які впливають на достовірність звітності, можливість генерувати дані для управлінських рішень. Дану тему досліджували: Назаренко І. М., Пристемський О.С., Сакун А.Ж., Королюк Т. М., Співак С. М., Капустяк Р. та ін. Серед закордонних досліджень значну увагу показникам якості приділяли такі наковці як А. Тірон-Тюдор, А.А. Ахім, У. Жанг, А.І. Ельсіддіг, К. Віззанг.

Метою дослідження є виділення підходів для оцінки якості обліку, що можуть бути застосовані на практиці.

У вітчизняних дослідженнях, аналіз яких представлено в таблиці 1, якість обліку тісно пов'язана з якістю облікової інформації. Тобто якщо вчасні та достовірні дані, які генерує облік, він вважається якісним. Результат дослідження щодо визначення основних факторів, що впливають на якість бухгалтерського обліку та фінансову звітність з вітчизняного досвіду представлений в таблиці 1.

Таблиця 1. Фактори та показники, що впливають на якість бухгалтерського обліку виходячи з вітчизняного досвіду

Автор	Показник якості бухгалтерського обліку
Назаренко І. М.	«Якісні вимоги до системи бухгалтерського обліку в умовах цифровізації: своєчасність, документальна обґрунтованість та достовірність, достатність, доступність» [1].
Щирська А.Ю	«Під якістю облікової інформації запропоновано розуміти сукупність параметрів інформації, які найбільш точно відображають властивості об'єкта управління (бухгалтерського обліку) за певних умов середовища функціонування економічних агентів та відповідають інформаційним запитам учасників соціально-економічних відносин.» [2].
Пуцентейло П.Р., Довбуш А.В.	«Необхідно навчати бухгалтерів, активно впроваджувати цифрові технології на підприємствах, розробляти законодавчу базу, вирішувати проблеми, що виникають в процесі впровадження. Конкурентна перевага підприємств, які володіють інформаційно-комунікаційними технологіями, є очевидною і сьогодні необхідно більш активно просуватися на даному шляху» [3].
Пристемський	«Показники бухгалтерської звітності, отримані при виході з системи,

Автор	Показник якості бухгалтерського обліку
О.С., Сакун А.Ж.	вважаються головним результатом організації та функціонування бухгалтерії на підприємстві.» [4].
Шигун М. М.	«У сфері професійної бухгалтерської діяльності освіта, в т. ч. безперервна, є важливим інструментом забезпечення та підтримання високої професійної майстерності.» [5].
Скляр Л.Б.	«Якість облікової інформації необхідно оцінювати через такі характеристики: релевантність, точність, своєчасність та пунктуальність, узгодженість та порівнянність, доступність та якість.» [6].
Ліба Н.С., Козар Ю.В.	«Документування – основна вимога, що забезпечує якість облікової інформації. Саме воно забезпечує основні принципи бухгалтерського обліку (об'єктивність, надійність, достовірність і точність)» [7].
Королюк Т. М., Співак С. М., Капустяк Р.	«Якісний бухгалтерський облік забезпечує правильне відображення фінансового стану підприємства. Точність фінансової звітності є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень Якщо облік не забезпечує своєчасної звітності, це може затримати управлінське прийняття рішень або навіть призвести до штрафних санкцій» [8].

Складено автором

З точки зору вітчизняних науковців, основними показниками якості бухгалтерського обліку є: точність фінансової звітності, своєчасність відображення господарських операцій та подання фінансових звітів, використання інформаційних систем. Таким чином з погляду вітчизняних вчених показниками якості можна вважати позитивні результати податкових перевірок, аудиту.

Це свідчить про те, що якість ведення обліку напряму залежить від його кінцевого результату – фінансової звітності, яка є основним джерелом інформації для податкових органів та вищого керівництва.

Нами проаналізовано також праці зарубіжних вчених, в яких наголос робиться на те, що якість залежить від професійних здібностей бухгалтерів. Аналіз іноземних досліджень і статей відображено в таблиці 2.

Таблиця 2. Фактори та показники, що впливають на якість бухгалтерського обліку (зарубіжний досвід)

Автор	Показник якості бухгалтерського обліку
Maneewan Sripan, Kittipol Wisaeng	«Три найвищі бали – це вміння використовувати бухгалтерське програмне забезпечення, фінансову інформацію та інші програми, доступні через хмарні обчислення, можливість зв'язуватися з різними агентствами через електронні системи та вміння працювати вдома.» [10].
Adriana Tiron-Tudor, Andra Maria Achim (Nasca)	«Кінцевим продуктом бухгалтерського обліку є фінансова звітність, а також з цієї причини якість бухгалтерського обліку в цьому документі вважається взаємозамінною з якістю фінансової звітності» [11].
Y. Zhang, F. Xiong, Y. Xie, X. Fan and H. Gu	«Зважаючи на швидкий технологічний прогрес останніх кількох десятиліть, спеціалісти з бухгалтерського обліку вимагають навичок програмування та аналізу даних. Вони повинні бути здатні розуміти інструменти, що виникають, взаємодіяти з методами звітування та інтерпретувати звіти, щоб відповісти на запитання органів влади» [12].

Автор	Показник якості бухгалтерського обліку
AHMED Ibrahim Elsiddig	«П'ять із десяти найкращих державних методів бухгалтерського обліку, вибраних практиками як важливі для навчання були традиційними методами (розрахунок заробітної плати, аудит, складання бюджету за нульовою базою, касова база та бази нарахування, державний облік і фінанси). На противагу, вчені вибрали п'ять сучасних технік їхню десятку найважливіших тем (облік, нарахування заробітної плати, етичні питання, аналіз звітності та аудит). [13].

Складено автором

Дослідивши ряд статей і праць зарубіжних науковців, робимо висновок що велику увагу приділяють саме професійним навичкам бухгалтера та його вмінням аналізувати показники звітності.

Перераховані показники якості були використані в дослідженні [9], яким підтверджено гіпотезу, що «професійний досвід бухгалтерів має вплив на компетентність, яку оцінювали за результатами перевірок контролюючих органів (судові справи, податкові борги)».

Виходячи з вищенаведеного, ми вважаємо, що якість бухгалтерського обліку варто оцінювати за двома основними критеріями – позитивні результати зовнішніх перевірок та професіоналізм бухгалтера.

До позитивних результатів зовнішніх перевірок належать: результати податкових перевірок, наявність штрафів, вчасність подання звітів, відсутність заборгованостей зі сплати податків, плинність кадрів бухгалтерії , наявність судових справ з податкових і господарських питань.

До показників професійності бухгалтера – професійний досвід, професійні знання підтверджені сертифікатами.

Таким чином показники якості обліку можна поділити на дві групи: показники якості результатів роботи бухгалтера та особисті показники професіоналізму облікового персоналу.

Вимоги до бухгалтерського обліку щороку змінюються – відповідно до змін податкового законодавства, інформаційного забезпечення, впровадження нових технологій. Це в свою чергу вимагає певних навичок і знань бухгалтера і відповідність звітності до чинних нормативно-правових актів, що стосуються суб'єктів господарювання та бухгалтерського обліку їх діяльності. Тому оцінка якості обліку не є статичною, це динамічний процес, який має відбуватись постійно.

Подальші наші дослідження передбачають визначення не лише якісних, але й кількісних показників якості обліку, які допоможуть проводити його оцінку у господарюючих суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Назаренко І. М. Цифровізація як вектор модернізації системи бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / І. М. Назаренко, Л. Ф. Соколенко // *Бухгалтерський облік як наука : від основ до наукової картини світу* : колективна монографія / за заг. ред. В. Я. Плаксієнка. – Київ : «Центр учбової літератури», 2021. – С. 196-208. URL: https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/8936/1/4.pdf

2. Щирська А.Ю. Розвиток обліку в забезпеченні якості інформації. *Автореферат*

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. 2019. URL: https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7523/Shchyrska.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Пуцентейло П.Р., Довбуш А.В. Основні вектори розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка».* Випуск 3-4, С. 140. 2021 URL: https://surl.li/frupkw

4. Пристемський О.С., Сакун А.Ж. Вдосконалення теоретичних та методологічних аспектів функціонування системи бухгалтерського обліку. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка».* №4, 2021. URL: https://surl.li/bbelip

5. Шигун М. М. Концептуальні зміни в бухгалтерському обліку під впливом сталого розвитку бізнесу. *Фінанси України*. № 2, С. 82-98. 2019 . URL: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a32ec9ee-87a4-44d3-b30f-06de95176f0e/content

6. Скляр Л.Б. Якість облікової інформації та бухгалтерського обліку. *Збірник тез доповідей 79 наукової конференції викладачів академії.* С. 379, 2019. URL: https://card-file.ontu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fbbd402e-8ab5-4afd-84eb-80b4f2ed5858/content

7. Ліба Н.С., Козар Ю.В. Документування як методичний інструментарій у бухгалтерському обліку. *Тези доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством».* №15, С. 66, 2023. URL: https://surli.cc/ksofgn

8. Королюк Т. М., Співак С. М., Капустяк Р. Організаційні аспекти бухгалтерського обліку на підприємстві. *Галицький економічний вісник*. № *89*(4), С. 63-69, 2024. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/46454/2/GEJ_2024v89n4_Korolyuk_T-Organizational_aspects_of_63-69.pdf

9. Жураковська І.В. Професійна компетентність бухгалтерів в Україні: як перевірити? *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки.* №4, С.56-66, 2021. URL: https://www.echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/714/577

10. Maneewan Sripan, Kittipol Wisaeng. COMPETENCIES OF ACCOUNTING PROFESSIONALS AND QUALITY OF FINANCIAL REPORTING: EVIDENCE FROM ENTERPRISES IN THAILAND. Humanities and Social Sciences Letters, 2022, 10(2): 103-126. URL: https://surl.li/ogziiq

11. Adriana Tiron-Tudor, Andra Maria Achim (Nasca) (2019) Accounting quality and stock price informativeness: a cross-country study, Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 32:1, 2481-2499. URL: https://hrcak.srce.hr/file/333746 http://e-journal.president.ac.id/presunivojs/index.php/IJFBP/article/view/3699/1245

12. Y. Zhang, F. Xiong, Y. Xie, X. Fan and H. Gu. "The Impact of Artificial Intelligence and Blockchain on the Accounting Profession," in *IEEE Access*, vol. 8, pp. 110461-110477, 2020. URL: https://doi.org/10.1109/ACCESS.2020.3000505

13. AHMED, Ibrahim Elsiddig. Bridging the gap between governmental accounting education and practice. *Accounting*, 2019, 5.1: 21-30. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/201746362.pdf

ЗАБРОДСЬКИЙ ІГОР, здобувач вищої освіти, аспірант
Науковий керівник **– МУЛИК ТЕТЯНА**, к.е.н, доцент,
завідувач кафедри аналізу та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕРОБКИ ФРУКТІВ ТА ЯГІД: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ

Швидкий розвиток технологій в аграрному секторі та харчовій промисловості, зокрема у сфері переробки фруктів та ягід, створює нові можливості для підвищення ефективності виробництва, поліпшення якості продукції та розширення ринків збуту. Однак, разом з новими можливостями виникають і нові виклики, особливо в контексті системи обліку. Наразі сучасний бізнес пропонує широкий спектр продуктів з фруктів та ягід, завдяки застосуванню різних технологій переробки. Ці технології дозволяють не лише зберегти цінні властивості сировини, але й створювати нові продукти з унікальними смаковими та харчовими характеристиками.

Сучасні технології переробки фруктів та ягід систематизовано в табл.1

Таблиця 1. Сучасні технології переробки фруктів та ягід

Методи	Конкретний метод та його детальний опис
Термічна обробка	***Пастеризація*** - **п**роцес короткочасного нагрівання продуктів до температури, достатньої для знищення патогенних мікроорганізмів, але недостатньо високої, щоб змінити смак і колір продукту.
	Стерилізація - висока температура обробки, яка гарантує повне знищення всіх мікроорганізмів і забезпечує тривале зберігання продукту.
	Консервування - термічна обробка продуктів у герметичній тарі, що дозволяє зберігати їх протягом тривалого часу.
Механічна обробка	***Подрібнення*** - перетворення фруктів та ягід на пюре, соки, джеми.
	Відділення соку - виділення соку з м'якоті за допомогою пресів або центрифуг.
	Сепарування - **р**озділення суміші на компоненти з різною щільністю.
Сушіння	***Конвективне сушіння*** - **с**ушіння гарячим повітрям.
	Сублімаційне сушіння (ліофілізація) - **з**аморожування продукту і подальше видалення льоду в вакуумі. Це один з найдорожчих, але й найделікатніших методів сушіння, який дозволяє зберегти максимальну кількість біологічно активних речовин.
Заморожування	***Швидке заморожування*** - **з**абезпечує збереження структури клітин і мінімальні втрати поживних речовин.
	Повільне заморожування - **б**ільш доступний метод, але призводить до утворення великих кристалів льоду, що пошкоджують структуру клітин.
Ферментація	***Виноробство*** - **п**еретворення соку винограду на вино за допомогою дріжджів.
Інші методи	*Осмотичне сушіння* - видалення води з продукту за допомогою осмотичного тиску.
	Опромінення - використання іонізуючого випромінювання для знищення мікроорганізмів і збільшення терміну зберігання продуктів.
	Мікроенкапсуляція - покриття дрібних частинок продукту тонкою оболонкою для захисту від зовнішніх впливів.
	Виробництво біологічно активних добавок - використання екстрактів ягід та фруктів для створення БАДів.

Джерело: систематизовано автором на основі [1]

Отже, сучасні технології переробки фруктів та ягід значно трансформували бізнес. Автоматизація процесів, впровадження нових методів консервації та пакування, а також застосування інноваційних технологій аналізу якості продукції дозволяють підвищити ефективність виробництва, зберегти максимальну кількість корисних речовин та розширити асортимент готової продукції.

Нині постає проблема, що передбачає створити ефективну систему обліку, яка б дозволила: забезпечити повну простежуваність продукції; гарантувати якість і безпеку продукції; оптимізувати виробничі процеси; підвищити конкурентоспроможність підприємства; відповідати сучасним вимогам ринку та законодавства.

Дослідимо виклики, які властиві системі обліку, враховуючи сучасні технології переробки фруктів та ягід та можливі рішення для обліку (рис. 1).

Виклики в системі обліку	**Можливі рішення для обліку**
- *Різноманітність продукції* - широкий асортимент продукції ускладнює облік сировини, готової продукції та відходів. - *Сезонність* - обсяги виробництва можуть значно варіюватися залежно від сезону збору врожаю. - *Високі вимоги до якості* - необхідність контролю якості на всіх етапах виробництва вимагає детального обліку та аналізу даних. - *Швидкість виробництва* - автоматизація процесів вимагає швидкого та точного обліку. - *Складність відстеження* сировини від поля до споживача. - *Велика кількість параметрів*, що підлягають контролю (якість фруктів, температурні режими, додавання інгредієнтів тощо). - *Нормативна база* - зміни в законодавстві та стандартах якості ускладнюють процес обліку.	- *Впровадження ERP-систем* - інтегровані системи управління підприємством дозволяють автоматизувати всі бізнес-процеси, від закупки сировини до продажу готової продукції. - *Використання сканування штрих-кодів* - штрих-кодування сировини, тари та готової продукції забезпечує швидкий та точний облік. - *Система управління якістю*: - впровадження системи HACCP дозволяє контролювати якість продукції на всіх етапах виробництва та забезпечувати відповідність нормативним вимогам. - *Хмарні технології* - зберігання даних в хмарі забезпечує доступність інформації з будь-якого пристрою та підвищує безпеку даних. - *Інтернет речей (IoT)* - використання датчиків для збору даних про температуру, вологість, тиск тощо

Рис. 1. Виклики та можливості для системи обліку, враховуючи сучасні технології переробки фруктів та ягід

Джерело: сформовано автором

За результатами досліджень сформуємо основні переваги сучасних технологій обліку: підвищення точності даних, тобто зменшення кількості людського фактора; швидкість обробки інформації, шляхом автоматизації рутинних операцій; збільшення прозорості бізнес-процесів, через можливість відстежувати рух сировини та готової продукції; оптимізація виробництва, шляхом виявлення вузьких місць та прийняття рішень щодо їх усунення;

підвищення якості продукції через суворий контроль якості на всіх етапах виробництва.

Отже, сучасні технології обліку є ключовим фактором успіху для підприємств, що займаються переробкою фруктів та ягід. Вони дозволяють підвищити ефективність виробництва, забезпечити якість продукції та адаптуватися до мінливих умов ринку. Важливо підкреслити, що вибір оптимального рішення для конкретного підприємства залежить від його розміру, специфіки виробництва, бюджету та інших факторів. Тому рекомендується проводити детальний аналіз потреб підприємства перед впровадженням нових технологій.

Для вдосконалення системи обліку продукції на підприємствах з переробки фруктів та ягід, враховуючи сучасні технології переробки, можна запропонувати такі заходи, як:

- інвестування в сучасні технології;
- співпраця між виробниками, науковцями та державними органами;
- підвищення кваліфікації персоналу;
- цифрова трансформація обліку (впровадження ERP-систем, IoT-технології, штрих-кодування та RFID-мітки, хмарні технології);
- удосконалення обліку сировини (деталізований облік партій сировини, лабораторний контроль якості, оптимізація складських процесів);
- автоматизація виробничих процесів (системи автоматичного збору даних (SCADA), програмне забезпечення для планування виробництва (MES), роботизовані системи);
- систематичне здійснення аналітичних досліджень (системи бізнес-аналітики, моделювання та оптимізація);
- підвищення безпеки даних (системи антивірусного захисту, обмеження доступу до даних за ролями користувачів, регулярне резервне копіювання).

Отже, швидкий розвиток технологій переробки фруктів та ягід відкриває нові перспективи для галузі, проте створює значні виклики для систем обліку. Сучасні технології дозволяють розширити асортимент продукції, підвищити її якість та ефективність виробництва. Однак, для успішного функціонування підприємств необхідно впроваджувати інноваційні рішення в сфері обліку.

Список використаних джерел:

1. Технологія переробки плодів та овочів: електрон. підруч. / уклад. Т. Локванець. К.: НМЦ, 2020. URL: https://vukladach.pp.ua/MyWeb/manual/agronomija/texn_pererob_plodiv_i_ovochiv/Zmist/Zmist.htm

ЗАГОРОДНІЙ АНАТОЛІЙ, к.е.н., професор,
професор кафедри обліку та аналізу,
ПАРТИН ГАЛИНА, к.е.н., професор, професор кафедри фінансів
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ДЖЕРЕЛО ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ще зовсім недавно, на початках становлення незалежної української держави в наукових економічних виданнях та на наукових конференціях відбувалася бурхлива дискусія, яка тривала декілька років, щодо місця управлінського обліку серед інших видів обліку, його предмету і методу як окремої навчальної дисципліни, практичного значення та завдань цього обліку тощо. З погляду сьогодення, ця дискусія була цікавою але дещо дивною, адже вже на той час в багатьох англомовних країнах управлінський облік, а в німецькомовних – контролінг, який за функціональним призначенням практично не відрізняється від нього, близько сотні років використовувалися багатьма підприємствами та їх об'єднаннями, а науковці та практики однозначно визнавали, що основним призначенням управлінського обліку є формування, аналіз та інтерпретація інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, тобто обліково-аналітичне забезпечення цих рішень.

На сьогодні управлінський облік зайняв свою законну нішу серед інших облікових дисциплін, його широко та ефективно використовують на тисячах українських підприємств. Проте, з огляду на динамічність сучасного бізнес-середовища, для якого характерні нестабільність, швидкі зміни та зростаюча конкуренція, а в останні роки – високий рівень невизначеності економічної ситуації, пов'язаної з воєнним станом, серед обліковців (як науковців, так і практиків) виникають інші дискусійні питання, серед яких:

по-перше, чи управлінський облік є джерелом інформації тільки для внутрішніх користувачів, чи з його допомогою можна формувати інформацію, необхідну і зовнішнім користувачам?;

по-друге, який інструментарій та інформаційні масиви управлінського обліку, крім традиційних, можна (чи доцільно) використовувати для обліково-аналітичного забезпечення потреб його користувачів?

Щодо першого дискусійного питання, а саме – користувачів інформації, яку формує управлінський облік, то, як і на початках теоретичних досліджень та його практичного впровадження на підприємствах України, категоричним було твердження, що ця інформація потрібна для внутрішніх потреб, а її користувачами є власники та менеджмент суб'єктів господарювання, так це твердження є домінантою і сьогодні. Про це свідчать останні наукові публікації, датовані 2024–2025 роками [1, с 419; 2, с.9].

Проте сьогодні все більше і більше підприємств задля покращення свого іміджу і розкриття інформації про результати своєї діяльності та перспективи і ризики розвитку формує та оприлюднює для контрагентів та стейкголдерів інтегровану звітність, концепція якої ґрунтується на поєднанні й узгодженні

фінансової та нефінансової інформації в єдиній бізнес-звітності. І якщо основним джерелом фінансової інформації для інтегрованої звітності є фінансовий облік, то для нефінансової інформації таким джерелом переважно може бути тільки управлінський облік. Інформацію, яку містить інтегрована звітність, також використовують для прийняття управлінських рішень, але зовнішні (щодо підприємства) користувачі. Тому не зовсім коректно вважати, що інформацію управлінського обліку використовують тільки для внутрішніх потреб.

Щодо другого дискусійного питання, яке стосується методів та інструментів управлінського обліку та інформаційних масивів, які з їхньою допомогою формують, то необхідно зауважити, що цей облік здебільшого використовує традиційний інструментарій, який розкрито практично в кожному навчальному виданні, а саме: нормування, планування та бюджетування, облік та калькулювання витрат (за видами продукції, замовленнями, стадіями виробництва, центрами відповідальності тощо), аналіз взаємозв'язку витрат – обсягу діяльності та прибутку, аналіз релевантної інформації в процесі прийняття управлінських рішень, стратегічний аналіз і планування та інші.

Проте, як на межі тисячоліть у зв'язку з посиленням ролі стратегічного управління виникла потреба у стратегічному управлінському обліку з притаманним йому інструментарієм, так і сьогодні інші об'єктивні процеси, які відбуваються у бізнес-середовищі, зумовлюють появу нетрадиційних методів та інструментів, які формують інформаційні масиви. Такий інструментарій управлінського обліку зумовлений необхідністю: розвитку та інтеграції різних обліково-аналітичних інформаційних систем; впровадження нових інформаційних технологій; цифровізації управлінського обліку та переходу до цифрових технологій; орієнтації та реалізації концепції та досягнення завдань сталого розвитку; управління корпоративною соціальною відповідальністю; аналізу рівня фінансової безпеки підприємства та управління нею; аналізу та оптимізації збалансованої системи показників; прогнозного аналізу інтегрованої звітності та реалізації інших завдань сучасного управлінського обліку.

Найшвидше вирішення цих дискусійних питань, досягнення єдиного погляду на них як науковців, так і практиків зумовлює суттєве підвищення ролі управлінського обліку в обліково-аналітичному забезпеченні управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Шигун М., Фурда В. Роль управлінського обліку в управлінні сучасним підприємством. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 3. С. 417-428.

2. Малюга Н.М., Цегельник Н.І. Методологія управлінського обліку: функціональне означення, принципи та стратегічний контекст. *Актуальні питання економічних наук. Електронний журнал.* Опубліковано: 29.01.25. URL: https://a-economics.com.ua/index.php/home/about (дата звернення: 10.02.2025).

ZLATIEVA MARIIA, Higher Education Student
Scientific Supervisor - **MOSHKOVSKA OLENA**, Doctor of Economics, Professor of Accounting and Taxation Department
State University of Trade and Economics, Kyiv

FEATURES OF THE ACCOUNTING SYSTEM IN ALBERTA, CANADA

The accounting system in Alberta, Canada is characterized by a structured framework that ensures financial transparency, regulatory compliance, and adherence to ethical standards. This system encompasses legislation, regulatory bodies, standardized accounting principles, and the implementation of modern accounting software. At its core is the Chartered Professional Accountants Act, which came into effect on July 1, 2015, replacing the previous Regulated Accounting Profession Act. This legislation established the Chartered Professional Accountants of Alberta (CPAA) as the unified regulatory body for the accounting profession in the province.

CPAA oversees the registration, licensing, regulation, and disciplinary supervision of Chartered Professional Accountants (CPAs), while also setting requirements for registration, disciplinary procedures, and professional conduct. The Supplementary Accounting Principles and Standards Regulation establishes additional requirements for accounting principles, particularly regarding annual financial reporting for municipalities, ensuring consistency and reliability of financial information [1].

In Alberta, accounting standards align with national requirements developed by organizations like the Accounting Standards Board (AcSB) and Public Sector Accounting Board (PSAB), which implement standards for Canada's private and public sectors respectively. Additionally, the Alberta Securities Commission (ASC) regulates accounting and auditing practices, ensuring financial reporting complies with both national and provincial standards. All financial statements must adhere to Generally Accepted Accounting Principles (GAAP), which define requirements for report preparation, information disclosure, and the use of accrual methods, guaranteeing accuracy and comparability of financial statements across different organizations [2].

Alberta's accounting practices are governed by both International Financial Reporting Standards (IFRS) and Canadian Accounting Standards for Private Enterprises (ASPE):

- Public companies must adhere to IFRS to maintain consistency with international markets.
- Private enterprises can choose between ASPE or IFRS depending on their business objectives.
- Public sector entities follow Public Sector Accounting Standards (PSAS).
- Non-profit organizations comply with separate standards developed by the Accounting Standards Board of Canada (AcSB).

In Alberta province, following the British-American accounting model, financial reporting includes these key forms:

1. Balance Sheet - provides information about assets, liabilities, and equity.

2. Income Statement - reflects financial results for a specific period.

3. Cash Flow Statement - shows the inflow and outflow of cash from operating, investing, and financing activities.

4. Statement of Changes in Equity - illustrates changes in equity during the reporting period.

5. Notes to Financial Statements - provide additional information regarding accounting methods and important aspects of company operations [1].

In Alberta, modern accounting software is widely used to enhance efficiency and accuracy in financial management. Microsoft Dynamics 365 Business Central serves as a comprehensive ERP solution that integrates accounting with business processes, providing scalability and advanced financial management. QuickBooks Online remains popular among small and medium-sized businesses due to its core accounting functions. Sage 50cloud is suitable for small enterprises, offering basic accounting tools with cloud integration capabilities for real-time operations. Xero is cloud-based software with extensive features, including invoicing, bank reconciliation, and financial reporting. FreshBooks specializes in accounting for small businesses, providing tools for invoicing, expense tracking, and time management [3].

In Canada, accountants are divided into two main categories:

1. Bookkeeper: This position doesn't have strict educational requirements. However, having a diploma or certificate in accounting, accounting software, or finance can improve your employment prospects.

2. Accountant: This role typically requires a bachelor's degree in accounting or finance. Additionally, professional certification such as Chartered Professional Accountant (CPA), which is widely recognized across Canada, is necessary.

Educational institutions in Alberta, particularly the Northern Alberta Institute of Technology (NAIT), offer courses in accounting and software such as Sage 50, while consulting firms like Asyma help businesses set up accounting systems and financial management solutions. Both local residents and immigrants can work as accountants in Canada, though immigrants should have their qualifications assessed. Knowledge of English or French is important for a successful career [4].

Alberta's accounting system is a robust framework that combines legislative oversight, regulatory bodies, standardized accounting principles, modern software solutions, and continuous education. This comprehensive system ensures transparency, consistency in financial practices across the province, and compliance with both national and international standards.

References:

1. Chartered Professional Accountants Alberta. URL: https://www.cpaalberta.ca/

2. Financial Reporting & Assurance Standards Canada (FRAS Canada). URL: https://www.frascanada.ca/

3. Accounting Software in Canada: Top 5 Solutions for SMBs – Gestisoft. URL: https://www.gestisoft.com/en/blog/accounting-software-in-canada-top-5-solutions-for-smbs

4. Immigrant. Today: Your Path to Canada – Working as an Accountant in Canada URL: https://ua.immigrant.today/canada/16005-robota-bukhgalterom-v-kanad.htm

ZLATIEVA PARASKOVIIA, Higher Education Student
Scientific Supervisor - **MOSHKOVSKA OLENA,** Doctor of Economics, Professor of Accounting and Taxation Department,
State University of Trade and Economics, Kyiv

SPECIAL FEATURES OF THE ACCOUNTING SYSTEM IN THE BUDGET ACCOUNTING OF BRITISH COLUMBIA, CANADA

The accounting system of British Columbia ensures transparency, accountability, and effective financial management in the public sector, based on the Public Sector Accounting Standards (PSAS) developed by the Public Sector Accounting Board of Canada (PSAB). These standards establish requirements for the recognition, measurement, presentation, and disclosure of financial transactions and events in government organizations' reporting, ensuring fairness and comparability of financial statements. In British Columbia, public sector entities are required to provide financial reporting that includes: Balance Sheet (assets, liabilities, and equity); Statement of Financial Results (revenues, expenses, and deficit or surplus); Statement of Changes in Equity; Statement of Cash Flows.

The main software used by the British Columbia government for financial and budget accounting is the Corporate Accounting System (CAS).

Key features of the software: Corporate Accounting System (CAS) is an integrated financial system that supports accounting, budgeting, financial reporting, and funds management; The platform is built on Oracle Financials, which ensures accuracy, reliability, and transparency of data; For procurement and contract management, the government uses the Procurement Services system, which integrates with CAS; Reports and analytics are generated using Hyperion Public Sector Planning & Budgeting - a tool for budget planning and financial analysis; All systems comply with Canada's Public Sector Accounting Standards (PSAS).

The Government of British Columbia has developed the Core Policy and Procedures Manual (CPPM) that supplements the PSAS standards and provides guidance on financial reporting practices. According to regulations adopted under the Budget Transparency and Accountability Act and the Financial Administration Act, B.C. public organizations must apply specific accounting standards that ensure standardized financial reporting [1].

The Office of the Auditor General of British Columbia is an independent body of parliament that conducts audits of government financial statements, assesses compliance with accounting standards, and analyzes the effectiveness of financial management. The main professional organization establishing the regulatory framework for public sector accounting is the Public Sector Accounting Board of Canada (PSAB), which ensures standardization of accounting practices among government institutions. The Chartered Professional Accountants of Canada (CPA Canada) also plays a significant role in the training and certification of professionals.

Local governments in British Columbia are required to submit a standard financial form called LGDE (Local Government Data Entry) annually to the Ministry of Housing and Municipal Affairs. This form contains information about assets, liabilities, revenues, and expenses, promoting transparency and assessment of the

financial condition of local governments. Public sector financial reporting in British Columbia differs from the private sector because government institutions exist to provide services to the public rather than to generate profit. Key financial indicators include net debt, accumulated surplus or deficit, and annual surplus or deficit.

Key Differences between Business and Public Sector Accounting Processes:

- Operational Objectives: Businesses are profit-oriented for owners, while public sector entities focus on providing services to the public and managing government resources with an emphasis on accountability.

- Financial Reporting: In business, the primary focus is on profit or loss, whereas public sector entities report on the use of funds to achieve budgetary goals.

- Funding Methods: Public sector entities are primarily funded by government funds and taxes, while businesses have access to market funding sources such as loans and investments.

- Responsibility and Control: Public sector entities are more accountable to the public and legislative bodies, while businesses focus on profitability and competitiveness [2].

Accountants working in British Columbia's public sector institutions must have:

1. Bachelor's Degree in accounting, finance, or related disciplines. This education should cover the fundamentals of financial accounting, budgeting, auditing, and financial reporting.

2. CPA (Chartered Professional Accountant) Certification. This is the primary professional certification for accountants in Canada, including those in the public sector. Obtaining CPA certification requires specialized training and passing an examination.

3. Practical Experience in public sector accounting, particularly in public funds management, financial reporting, and accountability [3].

To enhance efficiency and accuracy, British Columbia's accounting system integrates modern financial management solutions. These systems automate financial reporting processes, accounting entries, general ledger maintenance, and accounts payable processing. Automation reduces human error, minimizes mistakes, and ensures timely financial reporting, which facilitates effective decision-making in the public sector.

The accounting system of British Columbia ensures transparency, accountability, and effective management of public finances. Compliance with PSAS standards, clear policies, and the role of the Auditor General contribute to a high level of financial control. The use of modern technologies automates processes, reducing errors and ensuring accurate reporting. This increases public trust and the efficiency of public resource utilization, ensuring stability and development of the province.

References:

1. Public Sector Accounting Board - FRAS Canada. URL: https://www.frascanada.ca/en/psab
2. Government of British Columbia – the official website. URL: https://www2.gov.bc.ca/gov/content/home
3. Chartered Professional Accountants Canada. URL: https://www.cpacanada.ca/

ЗУБ ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА** к.е.н, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ

Укладання зовнішньоекономічних зв'язків слугує важливим інструментом фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. При цьому важливим моментом є вибір оптимальної форми міжнародних розрахунків, яка б влаштовувала обох контрагентів.

Міжнародні розрахунки — це система грошових відносин, яка забезпечує платежі за зовнішньоекономічними операціями між суб'єктами різних країн. Вони є ключовим елементом міжнародної торгівлі, інвестиційної діяльності та кредитних операцій, сприяючи розвитку глобальної економіки.

Основними учасниками є експортери, імпортери, банки, фінансові установи та державні регулятори.

У міжнародній торгівлі існує декілька основних форм розрахунків, кожна з яких має свої особливості, переваги і недоліки.

Основні види міжнародних розрахунків включають відкритий рахунок, аванс, акредитив та інкасо. Вибір форми міжнародних розрахунків залежить від умов контракту, ступеня довіри між контрагентами, валютних ризиків, а також вимог банківських установ та національних законодавства [1].

Відкритий рахунок – форма розрахунку, при якій експортер відвантажує товар імпортеру з відстроченням платежу, який здійснюється в обумовлений термін після отримання товару. Цей спосіб використовують у випадках, коли між сторонами існує довіра та тривалі комерційні відносини.

Перевагою для покупця є можливість отримати товар до здійснення платежу, що дозволяє краще планувати свої фінансові потоки, а для продавця формує добрі ділові відносини та довіру між сторонами. Недоліками є ризик неплатежів та продавець може зіткнутися з проблемою неповернення коштів, можливість затримки з оплатою, що може негативно вплинути на фінансові результати підприємства.

Використовується між постійними та надійними бізнес-партнерами, підходить для країн зі стабільною банківською системою.

Аванс (передоплата) – оплата імпортером вартості товарів або послуг до моменту їх фактичної поставки. Перевагами для продавця є зменшення ризиків та гарантія часткової оплати перед відвантаженням товару. Недоліком для покупця є ризик, що продавець не виконає своїх зобов'язань після отримання авансу та високий рівень ризику для покупця, якщо товар або послуга не відповідають очікуванням.

Найбільш поширений у торгівлі з країнами з нестабільними ринками, використовується при експорті унікальних або високовартісних товарів [2].

Акредитив – письмове зобов'язання банку-емітента здійснити платіж експортеру за умови подання ним документів, які відповідають умовам

акредитива. Перевагами є зниження ризиків, що забезпечує безпеку як для покупця, так і для продавця, оскільки банк контролює документи та попередня угода між сторонами. Недоліки акредитиву – це витрати на його відкриття, включаючи комісії та складність в оформленні документів та необхідність точності в їх підготовці.

Використовується при торгівлі з новими або ненадійними партнерами, підходить для угод із великими сумами або складними поставками, широко застосовується у міжнародній торгівлі з високими ризиками.

Інкасо – форма розрахунку, при якій банк отримує платіж від імпортера після надання йому відповідних документів (транспортних, страхових тощо). Надає продавцеві більше контролю над платежем, оскільки платіж не буде здійснено до моменту отримання підтверджуючих документів, зменшує ризики неплатежів, оскільки банк виступає як посередник. Але є і недоліки такі як: можливі затримки в отриманні платежів, оскільки все залежить від термінів обробки в банках та менш гарантований спосіб отримання коштів у порівнянні з акредитивом.

Використовується при довірчих відносинах між контрагентами, застосовується у торгівлі з країнами зі стабільною банківською системою [3].

Основними проблемами міжнародних розрахунків є валютні ризики, несвоєчасність платежів, правові відмінності між країнами, а також банківські обмеження.

Кожна з форм має свої переваги та недоліки, тому підприємствам слід ретельно оцінювати ризики та вигоди перед прийняттям рішення.

На сьогодні у світі сучасні міжнародні розрахунки розвиваються завдяки цифровим технологіям, використанню електронних акредитивів для швидких та безпечних операцій, інтеграції цифрових технологій у міжнародні платежі, зокрема блокчейн і фінансові платформи SWIFT GPI, використанню криптовалют у зовнішньоекономічній діяльності та посиленню міжнародного фінансового контролю для запобігання шахрайству та фінансуванню незаконної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959/12, зі змінами та доповненнями / Верховна рада України. URL: http:// www.rada.gov.ua.
2. Кузнецова С. О., Ганін В. І., Польова Т. В., Клімович І. М., Нагорна І. В., Порсюрова І. П. Облік зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. Харків : Видавництво Іванченко І.С., 2019.
3. Ковальчук Т. Г. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 216 с. URL: https://lira-k.com.ua/preview/12411.pdf.

ЙОНЕНКО ДАРІЯ, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **СЛЄПЦОВА НАТАЛІЯ**, викладач вищої категорії, голова циклової комісії обліково-фінансових дисциплін
ВСП Лубенський фінансово-економічний фаховий коледж ПДАУ, м. Лубни

ЗНАЧЕННЯ ВОДОПОСТАЧАННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ У ДОПОМІЖНИХ ВИРОБНИЦТВАХ

Водопостачання є одним із найважливіших елементів виробничого процесу багатьох підприємств, незалежно від сфери їхньої діяльності. Використання води у виробництві, побутових потребах працівників, господарських і комунальних цілях потребує ретельного бухгалтерського обліку. Витрати на водопостачання можуть істотно впливати на загальну собівартість продукції, а тому правильне їх відображення у фінансовій звітності відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління ресурсами підприємства.

Значення водопостачання у бухгалтерському обліку визначається необхідністю точного розрахунку витрат, їхнього розподілу між різними підрозділами та відображення у відповідних статтях звітності. Як зазначав Сміт А.: «Ефективне використання ресурсів є основою успішного господарювання» [6]. Це твердження актуальне і для водопостачання, адже раціональне використання води та її правильний облік дозволяють підприємству мінімізувати витрати та підвищувати ефективність діяльності.

У цій науковій роботі буде розглянуто порядок бухгалтерського обліку водопостачання, його відображення у плані рахунків, а також роль допоміжних виробництв, які забезпечують підприємство водою.

Основні аспекти водопостачання у бухгалтерському обліку:

1.1. Види витрат на водопостачання

Витрати на водопостачання можна поділити на кілька основних категорій:

1. Витрати на оплату комунальних послуг – витрати на придбання води у постачальників.[4]

2. Витрати на власні системи водопостачання – утримання свердловин, насосних станцій, водоочисних споруд.

3. Витрати на очищення та утилізацію стічних вод – екологічні платежі, експлуатація каналізаційних мереж

4. Витрати на ремонт та обслуговування систем водопостачання – технічне обслуговування, модернізація обладнання.

1.2. Відображення витрат у бухгалтерському обліку

Витрати на водопостачання відображаються у бухгалтерському обліку залежно від місця їх використання:

- якщо вода використовується у виробництві продукції, витрати обліковуються на рахунку 23 «Виробництво». [2]

- якщо вода використовується для загальновиробничих потреб, її витрати відображаються на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати».

- якщо водопостачання використовується в адміністративних будівлях, витрати списуються на рахунок 92 «Адміністративні витрати»

- якщо вода використовується у сфері збуту продукції (миття транспорту, обслуговування клієнтів), її витрати списуються на рахунок 93 «Витрати на збут».

За словами Д. Рікардо: «Коректний облік витрат є запорукою точного визначення собівартості продукції» [7]. Це правило особливо важливе у випадку, коли підприємство має власну систему водопостачання або використовує її у виробничих процесах.

Вплив допоміжні виробництва на обліку водопостачання та їхній вплив на облік водопостачання.

Допоміжні виробництва – це структурні підрозділи підприємства, які не займаються випуском основної продукції, але забезпечують її виробництво, створюючи необхідні умови для діяльності. До таких підрозділів можуть належати:

- водонасосні станції;
- водоочисні споруди;
- теплопостачальні підприємства;
- каналізаційні системи.

Допоміжні виробництва забезпечують підприємство водою, очищують її та контролюють якість. Витрати на утримання таких підрозділів включаються у загальні витрати підприємства та можуть бути розподілені між основними виробничими процесами.

У бухгалтерському обліку допоміжні виробництва відображаються на рахунку 234 «Допоміжне виробництво. Відносно балансу рахунок активний. По Дебету відображаються витрати допоміжних виробництва згідно номенклатури статей витрат, а по Кредиту списання за фактичною собівартістю по споживачах

Як писав Джон Кейнс: «Контроль за витратами – це інструмент успішного управління бізнесом» [8]. Це твердження має велике значення для підприємств, що використовують власні системи водопостачання, оскільки правильний облік допомагає мінімізувати витрати.

Облік витрат на водопостачання відіграє важливу роль у фінансовому управлінні підприємством. Фактична собівартість $м^3$ водопостачання визначають щомісячно на підприємстві та розподіляють між споживачами. Витрати на водопостачання поділяються залежно від їхнього призначення (виробничі, адміністративні, збутові тощо).

У бухгалтерському обліку вони відображаються за відповідними рахунками, що дозволяє правильно розраховувати собівартість продукції. Допоміжні виробництва, які займаються водопостачанням, мають свої особливості обліку, і їхні витрати розподіляються між основними підрозділами

Правильний облік витрат на воду дозволяє підприємству оптимізувати використання ресурсів та покращити фінансові показники Як зазначав Генрі Форд: «Раціональне використання ресурсів – це шлях до

успішного розвитку підприємства» [9]. Саме тому важливо ретельно підходити до обліку водопостачання, контролювати витрати та вдосконалювати системи управління водними ресурсами.

Як сказав Генрі Форд: «Облік витрат – це не лише цифри, а стратегія управління бізнесом» [9]. Саме тому підприємствам слід ретельно підходити до організації бухгалтерського обліку водопостачання та допоміжних виробництв.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV (чинний з 01.01.2000 р.). – 20 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» (затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318, чинне з 01.01.2000 р.). – 15 с.
3. Наказ Міністерства фінансів України про затвердження стандартів бухгалтерського обліку від 03.10.2022 р. № 312 (чинний з 01.01.2023 р.). – 10 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України щодо обліку комунальних послуг на підприємствах від 05.07.2019 р. № 690 (чинна з 01.08.2019 р.). – 18 с.
5. Методичні рекомендації з обліку витрат на комунальні послуги та водопостачання (затверджені наказом Міністерства фінансів України від 20.04.2001 р. № 186, чинні з 01.06.2001 р.). – 48 с.
6. Сміт А. «Дослідження про природу і причини багатства народів» / Пер. з англ. К.: Основи, 2001. 752 с.
7. Рікардо Д. «Принципи політичної економії та оподаткування» / Пер. з англ. К.: Наукова думка, 1997. 324 с.
8. Кейнс Дж. «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» / Пер. з англ. К.: Основи, 1999. 412 с.
9. Форд Г. «Моє життя та робота» / Пер. з англ. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 320 с.

КАЛИТА ТЕТЯНА, к.е.н., доцент кафедри адміністрування податків
ЯСЕНЕЦЬКИЙ ВОЛОДИМИР, аспірант
Державний податковий університет, Ірпінь

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

***Анотація**: Стаття присвячена дослідженню фінансово-економічної самостійності територіальних громад України як ключового чинника їхньої стійкості в умовах складних економічних умов. Проаналізовано роль податкових інструментів у забезпеченні фінансової стабільності та спроможності територіальних громад, особливо під час війни та економічних криз. Окреслено динаміку доходів місцевих бюджетів протягом 2015–2024 років та вплив зовнішніх факторів, таких як війна та пандемія COVID-19. Визначено провідну роль ПДФО у структурі доходів місцевих бюджетів. Стаття підкреслює важливість розвитку підприємництва та внутрішніх джерел доходів для підвищення фінансової спроможності територіальних громад та якості життя населення.*

Ключові слова: податкові інструменти; фінансово-економічна самостійність; місцеві бюджети; місцеве самоврядування; ПДФО, внутрішні джерела доходів.

***Abstract**: The article is devoted to the study of the financial and economic independence of territorial communities in Ukraine as a key factor in their resilience in difficult economic conditions. The role of tax instruments in ensuring the financial stability and capacity of territorial communities, especially during war and economic crises, is analyzed. The dynamics of local budget revenues during 2015–2024 and the impact of external factors, such as war and the COVID-19 pandemic, are outlined. The leading role of personal income tax in the structure of local budget revenues has been determined The article emphasizes the importance of developing entrepreneurship and internal sources of income to increase the financial capacity of territorial communities and the quality of life of the population.*

Keywords: tax instruments; financial and economic independence; local budgets; local self-government; personal income tax, internal sources of income.

На поточному етапі розвитку велику роль у забезпеченні стійкості економічної системи України відіграє фінансово-економічна самостійність кожної територіальної громади. Можливості місцевих органів управління надавати публічні послуги жителям територіальних громад та організовувати економічну діяльність місцевих громад, залежать від рівня їх фінансового забезпечення, тобто наявності достатнього обсягу фінансових ресурсів, ефективності їх мобілізації та використання.

Податкові інструменти відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та спроможності територіальних громад. У період 2015–2024 років доходи місцевих бюджетів без урахування трансфертів зросли з 99,8 млрд грн до 451,0 млрд грн. Разом з цим, цей тренд розгортався на фоні складних економічних чинників, включаючи торговельні війни з росією у 2013 році, анексію Криму, війну на Донбасі у 2014 році та повномасштабне вторгнення у 2022 році [1; 2]. Значну роль відігравали інфляційні процеси, зокрема у 2014 р. – річний показник становив 124,9% у 2015р. -143,3%, а у 2022 році - 126,6%.

Протягом вказаного періоду найбільш помітні зростання надходжень місцевих податків відбулися у 2016 р. (+46,9 відс.) та у 2017 р. (+30,9 відс.), а

найменші у 2020 (+5,4 відс.) та у 2023 р. (11,0 відс.) [3]. На економічну активність у 2020 р. значно вплинула пандемія COVID-19. Через локдауни багато підприємств, зокрема у сфері послуг, торгівлі та громадського харчування, зазнали збитків або були змушені закритися. Це призвело до зниження надходжень від місцевих податків.

У період 2022-2024рр. на надходження податків значно вплинула повномасштабна військова агресія. Цей фактор суттєво ускладнив можливості державного та місцевих бюджетів у формуванні фінансової спроможності територіальних громад. У 2022 році широкомасштабні бойові дії спричинили масове руйнування інфраструктури, втрату економічного потенціалу та міграцію населення. Малий бізнес зазнав значних втрат через руйнування, зменшення платоспроможного попиту та логістичні труднощі. У цих умовах громади змушені були адаптуватися, залучаючи міжнародну допомогу, спрямовуючи ресурси на пріоритетні завдання, такі як підтримка переселенців та відновлення базової інфраструктури.

Структура доходів місцевих бюджетів у розрізі основних податків представлена на рис. 1.

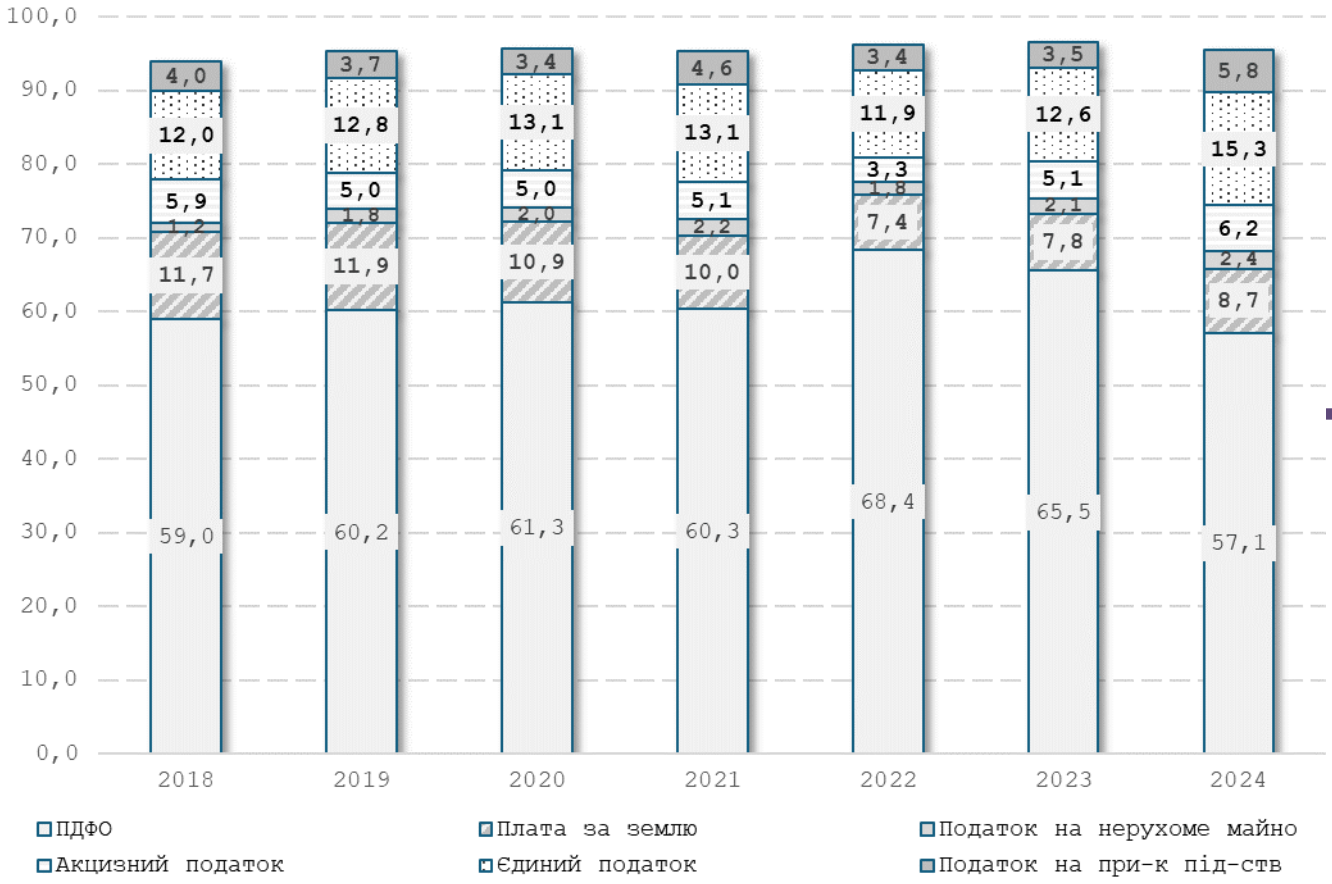

Рис. 1. Структура доходів місцевих бюджетів у розрізі основних податків
Джерело: Мінфін [4].

Серед основних податкових інструментів, які формують бюджети територіальних громад, можна виділити податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок для суб'єктів малого бізнесу, податок на нерухоме майно,

акцизний податок, податок на прибуток підприємств, плата за землю, що складається з земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності. Як помітно на рис. 1, у структурі цих надходжень найбільшу питому вагу протягом 2018-2024рр. має ПДФО. Цей показник перевищує 60 відсотків.

Аналіз динаміки збору фінансових ресурсів за ПДФО свідчить про тенденцію до постійного зростання, разом з цим, у різні роки цей показник мав суттєві відмінності. Так, у 2016 2017 та у 2021 роках відносне зростання надходжень становило відповідно – 47,3% 39,3%; та 28,3%.

Мобілізовані фінансові ресурси від сплати ПДФО розподіляються між бюджетами різних рівнів. Згідно з нормами законодавства розподіл надходжень від цього податку до бюджетів різних рівнів у 2025 році є таким:

- 64% - до бюджетів територіальних громад;
- 15% - до обласних бюджетів;
- 21% - до державного бюджету.[5]

Виходячи з цього, важливо оцінити чинники, що впливають на мобілізацію місцевих податків, які безпосередньо впливають на формування фінансової спроможності територіальних громад в Україні. Зважаючи на домінування ПДФО, під час планування бюджетних надходжень важливим орієнтиром є розмір середньої заробітної плати. Водночас, при прогнозуванні необхідно враховувати можливі зміни в структурі зайнятості, рівень безробіття та темпи економічного зростання, які можуть коригувати реальні надходження. Для підвищення точності прогнозування використовується аналіз динаміки середньої заробітної плати в попередні роки, макроекономічні прогнози та вплив податкової політики на рівень оплати праці.

За плановими показниками державного бюджету України на 2025 рік, рівень середньої заробітної плати визначено в обсязі 24,4 тис. гривень на місяць [5]. Це означає, що порівняно з попередніми роками спостерігається позитивна динаміка у зростанні заробітних плат. Зокрема, у 2024 році середня зарплата становила близько 20,1 тис.грн., що свідчить про зростання на 13% порівняно з попереднім роком. Основними факторами такого зростання є дефіцит кваліфікованих кадрів на ринку праці та поступове відновлення економіки країни. Враховуючи спрямованість їх впливу, можна прогнозувати, що рівень середньої заробітної плати в Україні й надалі зростатиме: у 2026 р. становитиме 28,2 тис.грн. а у2027 р. 32,5 тис.грн. При цьому, за прогнозами Національного банку України протягом 2025-2027 рр. висока конкуренція бізнесу за кваліфікованих працівників посилить тиск у напрямі зростання заробітної плати [6]. Таким чином, перспективи щодо наповнення місцевих бюджетів досить позитивні.

Разом з тим, влада територіальних громад може впливати на зростання ПДФО через стимулювання розвитку підприємництва, створення умов для залучення інвесторів та підтримку малого і середнього бізнесу. Також важливими умовами є сприяння зростанню кількості робочих місць і збільшенню бази оподаткування. Іншими словами, покращання забезпечення

фінансовими ресурсами розвитку територіальних громад передбачає застосування системного підходу, тобто використання внутрішніх джерел доходів на розширення державної підтримки підприємців, створення креативної індустрії як нових місцевих джерел доходів. Лише за наявності достатніх фінансових ресурсів місцеві адміністрації можуть розвиваючи свою територію, досягати встановленої мети: підвищити якість та рівень життя населення територіальної громади.

Важливим аспектом цього двостороннього процесу стимулювання підприємництва і наповнення бюджету є дослідження рівня фінансової ефективності територіальних громад. Мова йде про оцінку ефективності управлінських рішень в цій сфері та формування плану дій для зміцнення фінансової основи та розвитку підприємств. Нарощуючи свій фінансовий потенціал шляхом використання різноманітних джерел фінансових ресурсів і спрямовуючи їх на цілі підтримки діяльності підприємств, територіальні громади отримують реальні можливості для належного виконання своїх повноважень та повноважень, делегованих місцевим органам самоврядування, а також для задоволення потреб соціально-економічного розвитку конкретної території.

Список використаних джерел:

1. Крайник, О. Федорчак О.Фінансування розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. *Financial and credit activity problems of theory and practice* 2(43) April 2022 DOI:10.55643/fcaptp.2.43.2022.3558
2. Фаринович І., Волошин О., Аналіз ефективності виконання бюджетів територіальних громад в умовах воєнного стану. *Економіка і суспільство*. 68/2024. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-129
3 Сидоренко С.В., Приходько І.П. (2023). Актуальні питання фінансування територіальних громад в умовах децентралізації. *Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в умовах кризової економіки*. Дніпро, С. 54–56
4. Міністерство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/
5. Закон України «Про Державний бюджет України на 2025 рік». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text
6. Інфляційний звіт Національного банку України - https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-pochne-znijuvatisya-z-seredini-roku-a-zrostannya-ekonomiki-prishvidshitsya--inflyatsiyniy-zvit

КАНЦУРАК ОЛЕКСАНДР, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **БЕЗДУШНА ЮЛІЯ**, д.е.н., професор,
завідувач відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

СУТНІСТЬ ФОРМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У КОНТЕКСТІ ЇХ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Становлення бухгалтерського обліку супроводжувалося поступовими змінами та розширенням форм бухгалтерського обліку. На сьогодні науковці фіксують чотири ключові форми бухгалтерського обліку, які історично доповнювали та поступово замінювали одна одну [1,2,3,4].

Найпершою відомою формою обліку була меморіально-ордерна, яка ще й сьогодні використовується окремими суб'єктами ведення бухгалтерського обліку, зокрема бюджетними установами. Сутність меморіальної форми обліку полягала в наступному. Меморіальна форма обліку – це система бухгалтерського обліку, за якої облікові записи ведуться на основі меморіальних ордерів. Вона використовується переважно в бюджетних установах та організаціях.

Основні характеристики меморіальної форми обліку:

Меморіальні ордери – це первинні документи, які оформлюють бухгалтерські операції та є підставою для записів у реєстрах.

Журнали-ордери – використовуються для систематизації записів за відповідними рахунками.

Головна книга – містить підсумкові дані з журналів-ордерів та використовується для складання фінансової звітності.

Використання карток та відомостей – додаткові реєстри для деталізації обліку окремих операцій.

З часом меморіальний ордери були замінені на журнали-ордери, які містили більш детальну і структуровану інформацію, передбачали системні взаємозв'язки показників і даних, які відображалися в тих чи інших реєстрах. Вони стали більш об'ємними, структурованими та такими, що максимально забезпечують процес підготовки фінансової звітності. Журнально-ордерна форма обліку – це система ведення бухгалтерського обліку, заснована на використанні спеціальних журналів-ордерів для реєстрації господарських операцій за кредитом рахунків.

Основні особливості журнально-ордерної форми обліку:

Журнали-ордери – це основні регістри, у яких групуються записи за кредитовою ознакою рахунків бухгалтерського обліку.

Відомості – допоміжні реєстри, що деталізують облік за окремими аналітичними рахунками.

Головна книга – підсумковий реєстр, у якому узагальнюються записи з журналів-ордерів.

Хронологічний та систематичний облік – журнали-ордери ведуться у певній послідовності, що забезпечує контроль і точність обліку.

Перевагами журнально-ордерної форми можна відзначити скорочення кількості бухгалтерських записів (оскільки операції групуються одразу за кредитом рахунків); більш систематизоване та наочне відображення інформації; спрощення підготовки фінансової звітності, оскільки вона містить узагальнені підсумки.

З появою та активним впровадженням процесів автоматизації та інформатизації в усі сфери економічної діяльності ведення обліку стало переходити в площину комп'ютерних, інформаційних систем. З того моменту науковці виділили третю форму бухгалтерського обліку, яку, як правило, називають автоматизована. Автоматизована форма обліку передбачає повну комп'ютеризацію процесів бухгалтерського обліку, автоматичну обробку простих господарських операцій та їх облікового відображення, а також застосування спеціальних комп'ютерних програм, призначених для ведення бухгалтерського обліку що значно спростило та прискорило облікові процеси.

Автоматизована форма обліку забезпечила суттєве зменшення помилок в процесі бухгалтерського обліку, посилила достовірність і оперативність облікової інформації, дозволила уникнути ряду порушень облікового і, в тому числі, податкового законодавства. Сутність автоматизованої форми ведення бухгалтерського обліку полягає в наступному. Це система ведення бухгалтерського обліку за допомогою комп’ютерних програм і спеціалізованих інформаційних систем.

Основні особливості даної форми обліку можна узагальнити в наступному:

По-перше, використання програмного забезпечення – бухгалтерські операції вводяться та обробляються в електронних системах, таких як SAP, BAS Бухгалтерія, Microsoft Dynamics, QuickBooks тощо. По-друге, автоматичне формування проводок – програма самостійно створює бухгалтерські записи на основі введених первинних документів. По-третє, швидка обробка даних – усі розрахунки, звіти та аналіз виконуються миттєво. По-четверте, єдина база даних – забезпечує інтеграцію різних підрозділів підприємства (бухгалтерія, склад, фінансовий відділ тощо). По-п’яте, можливість формування звітності – автоматично генеруються баланси, фінансові звіти, податкові декларації та інші документи.

Сучасна форма бухгалтерського обліку переходить на етап повного цифрового забезпечення. Впровадження елементів Cloud-комп'ютерних технологій, а також запровадження в систему обліку блокчейну, великих даних та інших сучасних цифрових технологій зумовлюють суттєву модернізацію автоматизованої форми обліку. Науковці визначають дану форму обліку як цифрова, яка відрізняється від автоматизованої запровадженням хмарних технологій, штучного інтелекту, переходом системи ведення обліку та фінансової звітності у площину віддаленого доступу та дистанційного управління.

М.П. Павлюковець дану форму бухгалтерського обліку охарактеризував як клауд-комп'ютерна [4].

Підводячи підсумки проведеного узагальнення форм ведення

бухгалтерського обліку варто визначити деякі прогнози щодо їх подальшого розширення та удосконалення. На думку багатьох дослідників бухгалтерський облік є однією з тих професій, які знаходяться під загрозою зникнення, у зв'язку з появою новітніх сучасних інформаційних технологій, штучного інтелекту тощо. Разом з тим, варто зазначити, що ми не підтримуємо таку думку, адже професія бухгалтера передбачає не лише підрахунок цифрових показників економіки підприємства в грошовому виразі.

Професія бухгалтера лежить в основі будь-якої фінансової аналітики підприємства. Звісно, сам процес бухгалтерського обліку, що має за мету у своєму підсумку стандартизовану фінансову звітність, дійсно може бути на 100% автоматизований і позбавлений ручного керування. Разом з тим фінансове обґрунтування прийняття управлінських рішень неможливе без ґрунтовного аналізу фінансової звітності, а також, що найважливіше, неможливе без системи управлінського обліку, який організовується на вимогу управління та може бути має бути і є основою для прийняття будь-яких фінансово-економічних рішень по стратегії і тактиці діяльності підприємства. Саме тому, подальший розвиток форми бухгалтерського обліку і професії бухгалтера ми вбачаємо у абсолютній переорієнтації бухгалтера як рахівника в професію бухгалтера як фінансового аналітика, фінансового менеджера та фахівця з питань управлінського обліку. Перспективна форма бухгалтерського обліку полягає в оптимізації фінансових інформаційних систем збору та узагальнення даних про економіку, активи та результати діяльності підприємства. Ми вбачаємо в бухгалтері фахівця, який здатний забезпечити зростання показників і результативності діяльності підприємства за рахунок побудови вдалого і адекватного інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, без якого неможливий ефективний процес планування та прогнозування діяльності будь-якого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бруханський Р. Ф., Палюх М. С. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 350 с.

2. Даньків Й.Я., Остап'юк М. Я. Історичний розвиток основних форм бухгалтерського обліку. Ekonomiczne Relacje w Unii Europejkiej. Wybrane Zagadnienia. Zielona Gora, 2009. P. 319-327.

3. Жук В.М. Бухгалтерський облік: шляхи вирішення проблем практики і науки: [монографія] / В.М. Жук. - К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2012. - 454 с.

4. Розвиток бухгалтерського обліку на основі новітніх ІТ-технологій: Колективна монографія. За ред. Жука В. М., Бездушної Ю. С. К.: ННЦ «ІАЕ», 2017. 450 с.

КАРПЕНКО ВАЛЕНТИНА, НОРКА АЛЬОНА, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

Фінансовий облік орієнтований на відображення результатів операційної діяльності у фінансових звітах підприємства, таких як баланс, звіт про фінансові результати та інші звіти, що використовуються для оцінки фінансового стану підприємства. Операційна діяльність підприємства з точки зору фінансового обліку - це процеси, які пов'язані з основною діяльністю підприємства, що приносить доходи, а також витрати, які виникають у ході цієї діяльності.

У табл. 1 охарактеризуємо основні моменти обліку операційної діяльності, як об'єкта фінансового обліку.

Таблиця 1. Операційна діяльність у частині доходів та витрат, як об'єктів фінансового обліку*

Складові операційної діяльності	Об'єкт фінансового обліку	Характеристика
Основні аспекти операційної діяльності з погляду фінансового обліку	Фінансовий облік зосереджується на тому, як операційна діяльність підприємства впливає на його фінансові результати та звітність	Визначення доходів і витрат: відображення всіх фінансових операцій, що виникають у процесі виробництва та продажу товарів чи послуг
		Облік операційних витрат: відображення витрат на виробництво, які включають витрати на сировину, матеріали, зарплату працівників, амортизацію обладнання, енергію та інші прямі і непрямі витрати
		Облік доходів від реалізації продукції: реєстрація доходів від продажу товарів або послуг, які є основною діяльністю підприємства
Доходи від операційної діяльності	Доходи, що виникають безпосередньо внаслідок операційної діяльності підприємства	Доходи від реалізації продукції, товарів або послуг - це основне джерело грошових надходжень для підприємства, яке відображає вартість продукції, проданої споживачам або іншим підприємствам
		Інші операційні доходи - можуть включати доходи від оренди основних засобів, доходи від надання послуг або інші види діяльності, що безпосередньо пов'язані з основною діяльністю підприємства
Операційні витрати	Операційні витрати — це витрати, що виникають у процесі основної діяльності підприємства і є	Прямі витрати: витрати, які можна прямо віднести до виробництва продукції, такі як сировина, матеріали, заробітна плата працівників, які безпосередньо працюють над виробництвом

Складові операційної діяльності	Об'єкт фінансового обліку	Характеристика
	необхідними для виробництва товарів чи надання послуг	Непрямі витрати: витрати, які не можна віднести безпосередньо до виробництва одного конкретного товару, але які необхідні для загального функціонування підприємства (наприклад, адміністративні витрати, оренда приміщень, амортизація устаткування)
Облік собівартості продукції	Фінансовий облік фокусується на точному розрахунку собівартості продукції, що включає всі витрати, пов'язані з виробництвом товарів	Собівартість продукції складається з прямих витрат (матеріали, заробітна плата) і непрямих витрат (загальні адміністративні витрати, витрати на амортизацію тощо)
		Підрахунок собівартості є важливим для формування фінансової звітності, а також для встановлення ціни продукції, що впливає на прибутковість підприємства
Прибуток від операційної діяльності	Операційна діяльність є основною складовою, що визначає прибутковість підприємства. Прибуток від операційної діяльності - це різниця між доходами від продажу продукції та витратами на її виробництво і збут	Операційний прибуток або прибуток до оподаткування: це показник, що відображає фінансові результати основної діяльності підприємства без урахування фінансових і податкових витрат
		Операційна маржа: це відношення операційного прибутку до доходів від операційної діяльності, що показує, яку частину доходів підприємство зберігає після покриття витрат
Відображення в фінансових звітах	Фінансовий облік забезпечує відображення операційної діяльності в основних фінансових звітах	Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід): включає інформацію про доходи від операційної діяльності, витрати на виробництво та інші витрати, а також отриманий операційний прибуток або збиток
		Баланс (Звіт про фінансовий стан): у балансі відображаються активи, що використовуються для операційної діяльності, зокрема запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти тощо, а також зобов'язання, які підприємство повинно сплатити в рамках своєї операційної діяльності
		Звіт про рух грошових коштів: показує грошові потоки від операційної діяльності, що є важливим для оцінки ліквідності підприємства
Аналіз операційної діяльності з фінансового	Фінансовий облік дозволяє підприємству здійснювати різні види аналізу операційної	Аналіз рентабельності: визначає, наскільки ефективно підприємство перетворює свої доходи на прибуток

Складові операційної діяльності обліку	Об’єкт фінансового обліку діяльності	Характеристика
		Аналіз ліквідності: оцінює здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок грошових потоків від операційної діяльності
		Аналіз фінансових коефіцієнтів: дозволяє оцінити ефективність операційної діяльності через показники, такі як рентабельність активів, операційна маржа, швидкість обігу запасів і дебіторської заборгованості

**узагальнено на підставі [1, 2, 3, 4, 5]*

Операційна діяльність важлива як об'єкт обліку, оскільки вона дозволяє підприємству оцінювати свою основну діяльність, контролювати витрати та доходи, формувати фінансову звітність і приймати ефективні управлінські рішення. Без належного обліку операційної діяльності важко досягти фінансової стабільності та ефективного розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук І. Управлінський облік витрат операційної діяльності в умовах невизначеності. *Облік і оподаткування в підприємництві* : зб. наук. ст. студ. / відп. ред. О. В. Фоміна. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 310-315 URL: https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/baf06c546b858f13354a18f4f2814806.pdf#page=310 (дата звернення 12.10.2024).
2. Кучерук В.В. Шляхи вдосконалення організації обліку витрат операційної діяльності *Сучасні проблеми бухгалтерського обліку та фінансів*: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16-17 листопада 2023 р. Київ : НУХТ, 2023. 158 с URL: https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dc6b50a9-97ba-4228-b709-b65df0c3030c/content#page=31 (дата звернення 12.10.2024).
3. Михалевич С.Г. Актуальні питання обліку операційної діяльності та необхідність їх вирішення. *Міжнародний збірник наукових праць. Облік. Економіка. Менеджмент*. 2014. Випуск 1. С. 51-56. URL: https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/8a8e87a4-8fd8-4661-974d-ca9924ae9317/content#page=51 (дата звернення 12.10.2024).
4. Омецінська І. Особливості формування витрат операційної діяльності за елементами. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 4. С. 159–174. URL: DOI: https://doi.org/10.35774/visnyk2022.04.159. (дата звернення 12.10.2024).
5. Плаксієнко В.Я., Яловега Л.В., Лега О.В., Прийдак Т.Б., Мокієнко Т.В., Канцедал Н.А. Управлінський облік: навч. посібник [для студ. вищих навч. закл.] / за ред. В. Я. Плаксієнка. Полтава : ПП «Астрая», 2018. 250 с.

КАРПОВЕЦЬ СОФІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІД ТРАДИЦІЙНОГО БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДО DIGITAL ОБЛІКУ

Сучасний розвиток інформаційних технологій суттєво трансформує бухгалтерський облік, поступово змінюючи традиційні методи ведення фінансової звітності на цифрові.

Використання інформаційної складової при організації ведення бухгалтерського обліку створює ряд переваг та спрощує роботу бізнес-суб'єкта, забезпечує його функціональність, фізичну безпеку працівників, економічність та інформаційну гнучкість[1].

Однак, попри очевидні переваги цифрового бухгалтерського обліку, його впровадження стикається з низкою викликів, пов'язаних із технологічною адаптацією підприємств, підготовкою кадрів, законодавчими обмеженнями та питаннями кібербезпеки. Водночас перспективи цього процесу відкривають нові можливості для підвищення ефективності управління фінансами, оптимізації витрат та підвищення конкурентоспроможності підприємств у глобальній економіці.

Основні виклики цифрового бухгалтерського обліку

1. Кібербезпека та ризики витоку фінансових даних. Використання онлайн-платформ і хмарних технологій підвищує загрозу несанкціонованого доступу, кібератак і фінансового шахрайства. Захист конфіденційної інформації потребує впровадження передових методів кібербезпеки, таких як багаторівнева аутентифікація, шифрування даних і регулярні аудити інформаційних систем.

2. Фінансові витрати на цифровізацію. Автоматизація облікових процесів потребує значних інвестицій у спеціалізоване програмне забезпечення, оновлення технічних засобів та навчання працівників. Для малих і середніх підприємств це може стати суттєвим бар'єром, оскільки сучасні ERP- та CRM-системи вимагають значних ресурсів для адаптації під специфіку бізнесу[2].

3. Необхідність навчання та перекваліфікації персоналу. Роль бухгалтера змінюється: замість рутинних операцій на перший план виходять аналітичні завдання та стратегічне планування. Фахівцям, які звикли працювати з традиційними підходами, необхідно освоювати нові інструменти – від автоматизованих облікових систем до штучного інтелекту для аналізу фінансових даних.

4. Законодавчі перепони та відсутність уніфікованих стандартів. Впровадження цифрового документообігу потребує відповідності чинним нормативним актам. У деяких країнах немає чітких правил щодо використання електронних підписів або визнання цифрових звітів державними органами, що

ускладнює міжнародну діяльність компаній.

5. Опір змінам та людський фактор. Цифровізація викликає побоювання серед бухгалтерів і керівників через можливі скорочення персоналу або втрату контролю над процесами. Це може стримувати темпи впровадження нових технологій і потребує ефективного управління змінами.

З точки зору бізнесу, розвиток інформаційних технологій для обміну даними між підприємствами та державними органами є важливим кроком до оптимізації ведення бізнесу. Це сприяє спрощенню подання фінансово-бухгалтерської звітності, автоматизації контролюючих процесів та ефективному вирішенню правових питань. З боку держави, зменшення фізичної взаємодії між бізнесом і державними представниками сприятиме зниженню корупційних ризиків і мінімізації ухилення від сплати податків, забезпечуючи прозорість фінансових операцій[3].

Таким чином одним із напрямів розвитку з боку держави є впровадження та використання кваліфікованих електронних підписів і електронних печаток, які надають суб'єктам господарювання можливість використовувати їх у своїй діяльності нарівні з традиційними атрибутами документів.

Відсутність уніфікованих вимог до обов'язкових реквізитів документів створює нерівні умови для бізнесу та держави. Це дозволяє державним органам безпідставно відмовляти у прийнятті електронних документів, посилаючись на відсутність необхідних реквізитів. У той час як для Закону №996 такі реквізити чітко визначені, профільні законодавчі акти, що регулюють діяльність контролюючих, митних та інших органів, не містять єдиних вимог. Натомість ці вимоги встановлюються внутрішніми нормативними документами центральних органів виконавчої влади, що може спричиняти правову невизначеність і перешкоджати ефективному документообігу.

Попри значні виклики, Digital облік має широкий спектр переваг, які сприяють ефективному фінансовому управлінню, оптимізації витрат та підвищенню конкурентоспроможності підприємств, це як:

1. Автоматизація бухгалтерських процесів та зменшення людського фактору. Це підвищує точність облікових даних і знижує навантаження на бухгалтерію.

2. Доступ до даних у режимі реального часу . Аналітичні платформи (Power BI, Tableau) забезпечують візуалізацію даних, що сприяє прогнозуванню фінансових ризиків. [4]

3. Оптимізація витрат та підвищення продуктивності. Автоматизовані системи дозволяють значно скоротити витрати на ведення обліку, мінімізувати витрати на паперовий документообіг та зменшити потребу у великому штаті бухгалтерів.

4. Використання штучного інтелекту та блокчейну. Штучний інтелект може аналізувати великі обсяги фінансових даних, прогнозувати тенденції та виявляти аномалії у витратах, що підвищує ефективність управлінських рішень. Блокчейн-технології забезпечують прозорість фінансових операцій, знижуючи ризики шахрайства та маніпуляцій із бухгалтерськими записами.

Перехід від традиційного бухгалтерського обліку до Digital обліку є невідворотним трендом сучасного бізнесу. Цей процес пов'язаний із низкою викликів, зокрема необхідністю зміцнення кібербезпеки, оновленням законодавства, навчанням персоналу та значними фінансовими інвестиціями. Однак перспективи цифрового обліку перевершують ці виклики, адже автоматизація бухгалтерських процесів, аналітичні можливості штучного інтелекту, інтеграція з міжнародними стандартами та зниження витрат відкривають нові можливості для розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Лінинська В. І., Лемішовська О. С. Бухгалтерський облік в умовах впровадження інформаційних технологій і систем. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 44. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-23
2. Digital accounting. URL: http://digital-opportunity.co.uk/online-courses/digital-accounting (дата звернення: 03.02.2024)
3. Пилипенко Л. М., Воськало В. І., Яцук Т. Ю. Переваги та недоліки запровадження електронного документообігу в системі бухгалтерського обліку підприємств України. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Випуск 8 (08). DOI: https://doi.org/10.32782/dees.8-30
4.Qlik vs Tableau vs Power BI: повний посібник для вибору правильного інструменту. https://www.rbcgrp.com/ua/qlik-vs-tableau-vs-power-bi-povnij-posibnik-dlja-viboru-pravilnogo-instrumentu/

КАРПУСЕНКО ЄВГЕНІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Для успішного ведення бізнесу в сучасних умовах потрібно швидко адаптуватися до змін, які виникають в ринкових відносинах. Тому цифровізація бухгалтерського обліку є необхідним пунктом для підвищення ефективності та прозорості фінансового управління в суб'єктах господарювання. Оскільки зараз час глобалізації та науково-технологічного прогресу звичайні (традиційні) методи бухгалтерського обліку вже не актуальні та не задовольняють вимоги до швидкості обробки та передачі даних, а також точності та аналізу.

Перевагою сучасних цифрових інструментів є те, що можна автоматизувати рутинні процеси, знижуючи ризик людських помилок, а також цифровізація надає швидкий доступ до інформації у реальному часі. Діджиталізація - це не про зміну старого обладнання на нове, а підключення цифрових технологій та інструментів для вдосконалення бізнес-процесів, збільшення продуктивності підприємства та лояльності клієнтів.

Також однією з головних переваг цифровізації є можливість інтеграції різноманітних даних з різних джерел, що дозволить створити більш цілісну картину фінансового стану підприємства або установи. І це дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення та оптимізувати ресурси [1].

Крім того, диджиталізація спрощує процес відповідності звітів та інших документів до національних вимог та стандартів, що є дуже важливою перевагою для будь-якого підприємства, незалежно від його розміру чи галузі.

Використання в бухгалтерському обліку елементів штучного інтелекту та хмарних сервісів які дозволяють підтримувати та автоматизувати процеси керування усіх складових діяльності суб'єкта господарювання.

Зменшення витрат на ведення бухгалтерського обліку є ще однією перевагою, бо автоматизовані системи потребують менше затрат часу та людських ресурсів на виконання поставлених цілей. Це в свою чергу дозволяє підприємствам переправляти зекономлені кошти на більш необхідні ділянки господарської діяльності, а це призведе до підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Так, як діджиталізація бухгалтерського обліку позитивно впливає на конкурентоздатність бізнесу, тому можна виокремити такі переваги: спрощення; оптимізація; автоматизація стандартних облікових операцій; швидка комунікація; можливість резервного зберігання даних; підвищення прийняття ефективних управлінських рішень; зростання ІКТ-компетентності бухгалтерів, адмінперсоналу та інших працівників [2].

Незважаючи на те, що є багато позитивних змін, як стосуються цифровізації обліку в України все ще існують підприємства які використовують

застарілі системи обліку. Оскільки недостатнє покриття країни цифровою інфраструктурою, через це доступ населення до цифрових технологій нерівномірний. А також не всі можуть мати доступ до новітніх технологій, через високу вартість впровадження, найчастіше стосується середніх та малих підприємств.

Також є проблеми в кваліфікації кадрів, оскільки не всі працівники мають необхідні знання та навички. Тому, щоб інтегрувати інновації в облікові процеси потрібне постійне навчання та підвищення кваліфікації бухгалтерів, які вимагають затрат часу та коштів [3].

До того ж, не слід забувати про впровадження міжнародних стандартів. Так, в Україні МСФЗ активно впроваджується, але це відбувається повільно. Що спричиняє ускладнення у звітності, особливо актуальне для середніх та малих суб'єктів господарювання.

Крім того, зростає ризик кібератак та недостатньої захищеності даних. Для цього потрібно впровадити більш складні механізми захисту.

Хоч цифровізація спрощує відповідність деяких звітів до вимог та стандартів. Проте існують законодавчі акти та регуляторні вимого які не адаптовані до нових технологій, це створює додаткові труднощі для обліковців.

Тому, щоб цифровізація бухгалтерського обліку була успішною потрібно:

- враховувати вплив цифрових змін на різні види суб'єктів у господарювання;
- розробити рекомендації про адаптацію нормативно-правової бази;
- провести навчання, щоб обліковці опанували необхідні навички у роботі з інноваціями;
- зосередити увагу на тих інноваціях бухгалтерського обліку, які приносять найбільшу користь [4].

Отже, цифровізація бухгалтерського обліку не лише полегшує роботу бухгалтерів, але й створює умови для стратегічного розвитку підприємству, підвищення їхньої конкурентоспроможності та готовності до майбутніх викликів. Це інвестиція в майбутнє, яка гарантує довгострокову стабільність і зростання.

Список використаних джерел:

1. Кобець Д. Діджиталізація бухгалтерського обліку в контексті забезпечення конкурентоспроможності бізнесу. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 84. № 4. С. 38-47.
2. Гаркуша С. А. Діджиталізація бухгалтерського обліку. *Інноваційні освітні технології: європейський досвід та його застосування в підготовці кадрів з економіки та менеджменту* : Матеріали науково-пед. стажування, м. Рига, 26 берез. 2023 р. 2023. С. 71–74
3. Тенюх З. І., Пелех У. В. Діджиталізація бухгалтерського обліку в україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-66
4. Федун В., Люба А., Ковтонюк І. Цифрові інновації та їх вплив на бухгалтерський облік. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34, № 2. С. 440–452

КАРПУСЕНКО ЄВГЕНІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

В сучасних реаліях жодне підприємство, установа та інші суб'єкти господарювання не можуть обійтися без бухгалтерського обліку заробітної плати. Бо оплата праці є тим, що допомагає збільшити продуктивність праці працівників підприємства.

Облік з оплати праці є складним сегментом бухгалтерського обліку, бо включає велику кількість облікових документів. А щоб впевнитися, що бухгалтерський облік заробітної плати ведуть згідно законодавства потрібен аудит. Оскільки головна мета аудиту - це показати користувачам інформації з фінансової звітності, що дані відображені в звітах точно передають стан підприємства на певну дату, а також як він був досягнутий.

Аудит проводиться на підприємствах згідно закону, що визначає правові засади аудиту фінансової звітності, а також провадження аудиторської діяльності є Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 № 2258-VIII [1].

Мету аудиту з оплати праці можна розділити на чотири етапи: 1. Відповідність чинному законодавству, а також виявлення помилок та недоліків. 2. Забезпечити повноту та своєчасність оплати. 3. Покращувати системи та процедури, які стосуються оплати праці, щоб підвищити їх ефективність. 4. Запобігти шахрайству, щоб підвищити довіру працівників до керівництва.

Щоб почати аудит оплати праці потрібно визначити завдання. До основних завдань з аудиту розрахунків оплати праці відносять:

- перевірити облік особового складу працівників підприємства;
- забезпечити відповідність розрахунків з оплати праці вимогам законодавства та внутрішнім положенням підприємства;
- перевірити правильність документального оформлення розрахунків з оплати праці;
- перевірка правильності нарахування основної, додаткової заробітної плати та інших заохочувальних і компенсаційних виплат;
- забезпечити точність і повноту розрахунків заробітної плати, а також податків та інших обов'язкових відрахувань;
- проводити аналіз витрат на оплату праці для виявлення зайвих або невиправданих витрат;
- виявити можливі випадки шахрайства або зловживань у процесі розрахунків та виплат [2].

Щоб почати перевірку аудитору необхідно знати: які форми та системи нарахування заробітної плати застосовує підприємство; наявність Положення про оплату праці працівників та колективного трудового договору; обліковий склад працівників; склад і кваліфікація бухгалтерів, їх забезпеченість нормативними матеріалами; хто контролює роботу бухгалтерів; чи

комп'ютеризована дана ділянка роботи та інші подібні питання; чи комп'ютеризована дана ділянка роботи та інші подібні питання.

В процесі аудиту використовуються різні методичні прийоми, такі як перерахунок, перегляд, оцінка фактичної наявності, зіставлення та оцінка. Ефективним методом аудиту є вибіркове порівняння сум нарахованої заробітної плати, зазначених в первинних документах, з даними накопичувальних відомостей згідно з табельними номерами працівників підприємства, а також зіставлення цих даних з сумами, вказаними в розрахунково-платіжній відомості.

Під час аудиторської перевірки розрахунків з оплати праці аудитор часто використовує вибірковий метод. Це дозволяє визначити існуючі та потенційні ризики для підприємства та прогнозувати способи їхнього запобігання і уникнення. Наприклад, послідовність етапів аудиту з нарахування заробітної плати представили А. П. Макаренко та К. О. Кацай:

Етап 1. Попередній, він полягає в перевірці статутних документів, внутрішніх статутних документів, які регулюють оплату працю на підприємстві.

Етап 2. Основний, він складається з детальної перевірки всіх операцій які стосуються оплати праці. Також необхідно перевірити документальне забезпечення та проаналізувати синтетичний та аналітичний облік заробітної плати.

Етап 3. Заключний, під час нього формується аудиторський висновок або звіт на основі отриманих даних. А також надаються рекомендації щодо покращення обліку нарахування заробітної плати [3].

Отже, аудит розрахунків з оплати праці є важливим інструментом для забезпечення точності, законності та ефективності управління заробітною платою в організації. Він сприяє виявленню помилок, попередженню шахрайства, забезпеченню відповідності законодавству та оптимізації внутрішніх процесів. Використання методичних прийомів, таких як перерахунок, перегляд, зіставлення та оцінка, дозволяє аудиторам детально аналізувати систему оплати праці та надавати рекомендації щодо її поліпшення. Зрештою, аудит сприяє зміцненню фінансової стабільності та підвищенню довіри працівників до організації.

Список використаних джерел:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII : станом на 20 черв. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 20.01.2025).
2. Меліхова Т. О., Лисяк О. В. Удосконалення документування обліку та аудиту заробітної плати в управлінні підприємством. *Журнал Агросвіт - наукове фахове видання з питань економіки*. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/21-22_2021/7.pdf (дата звернення: 20.01.2025).
3. Макаренко А. П., Кацай К. О. Удосконалення аудиту нарахування заробітної плати на підприємстві. *Журнал Економіка та держава - наукове фахове видання України з питань економіки.* URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2020/9.pdf (дата звернення: 20.01.2025).

КАРПУСЕНКО ЄВГЕНІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК АЛІМЕНТІВ, ЇХ УТРИМАННЯ ТА ПЕРЕРАХУВАННЯ

Із заробітної плати працівників утримуються не лише податок на доходи фізичних осіб та військовий збір, а й аліменти. Аліменти є обов'язковим утриманням у визначених законом випадках одним членом сім'ї іншого. Тому аліменти є однією з важливих складових фінансових зобов'язань, оскільки забезпечують матеріальну підтримку дітям та/або іншим особам, які потребують забезпечення. Згідно сімейного кодексу батьки повинні утримувати дитину до досягнення нею 18 років, але є випадки, коли батьки повинні утримувати й до досягнення 23 років, у тих випадках, коли дитина навчається та потребує матеріальної допомоги або пов'язана з непрацездатністю.

Аліменти можуть бути добровільними або примусовими. У випадку добровільної сплати аліментів працівник пише заяву, в якій зазначає суму та періодичність виплат. А примусова сплата аліментів здійснюється на підставі судового рішення чи виконавчого листа.

Встановлюють аліменти у відсотках від доходу або у фіксованій сумі. Мінімальний розмір аліментів не може бути меншим за 50 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Згідно до закону про Держбюджет 2024 року прожитковий мінімум для вітей віком до 6 років становить 2563 грн (мінімальний розмір аліментів 1281,5 грн), а від 6 до 18 років прожитковий мінімум - 3196 грн (мінімальний розмір аліментів 1598 грн). Також є встановлений максимальний рівень аліментів, він становить 10 прожиткових мінімумів на дитину (максимальний розмір на дитину віком до 6 років становить 25630 грн, а з 6 до 18 років - 31960 грн). У випадку, коли аліменти сплачуються на двох і більше дітей розмір аліментів становить: на 1 дитину - 1/4 від суми доходу, на 2 дітей - 1/3 від суми доходу, на 3 і більше дітей - 1/2 від суми доходу. Відображається в бухгалтерському обліку утримання аліментів кореспонденцією дебет 661 та кредитом 685. Розмір аліментів може бути зменшений через такі причин:

- погіршення матеріального стану платника, тобто зменшення доходів або звільнення з роботи;
- через зміну сімейного стану, як приклад народження нової дитини у платника;
- через погіршення здоров'я платника, коли певні захворювання впливають на здатність заробляти кошти [1,2].

Дотримання обліку аліментів є важливим, оскільки правильний облік аліментів забезпечує дотримання законодавства. Також сприяє прозорості фінансових операцій на підприємстві. Захищає права дітей на матеріальне забезпечення. Роботодавець несе відповідальність за утримання та

перерахування аліментів, а також дотримання обліку аліментів відображає соціальну відповідальність підприємства (установи, закладу та інше) перед працівниками та їх сім'ями.

Строки сплати аліментів можуть бути довільними, коли платник самостійно вирішив їх виплачувати, або за виконавчим листом згідно дати, що в ньому зазначена, або якщо про строк виплати не зазначається, то 10 числа кожного місяця, наступного за звітним.

Існує декілька способів перерахунку коштів:

- через пошту;
- через бухгалтерію на підприємстві, де працює платник;
- через перерахування на ощадкнижку або рахунок в банку;
- за допомогою служби судових приставів.

Хоч Верховна Рада і прийняла закон, що під час дії воєнного стану на території України припиняються звернення щодо стягнення на заробітну плату, проте дія цього закону не поширюється на стягнення аліментів. Крім виконання рішень про виплату аліментів на окупованих територіях [3].

Якщо один із батьків не сплачує аліменти, то інший може подати до суду позовну заяву про примусове стягнення аліментів. Також той з батьків з ким залишилася дитина може звернутися до суду із заявою про збільшення або зменшення виплат на дитину. Крім того, аліменти стягуються з військовослужбовців під час воєнного стану та осіб які втратили роботу.

Стягнення аліментів з військовослужбовців відбувається за аналогічним принципом. Військовим які несуть службу в Збройних Силах України та працівників інших силових структур виплачують:

- щомісячні основні види грошового забезпечення, які складаються з посадового окладу, окладу за військове звання та надбавку за вислугу років;
- щомісячні додаткові види забезпечення, це доплати та надбавки;
- одноразові додаткові види грошових забезпечень, які формуються з винагород та тих, винагород на період воєнного стану [2,4].

Мінімум додаткової винагороди становить 30 тис. грн та нараховуються на місяць. Також учасникам, що брали участь в активних бойових діях нараховували винагороду у сумі 100 тис. грн на місяць. І згідно постанови КМУ № 1263 від 11 листопада 2022 р. Про внесення зміни до пункту 8 переліку видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб аліменти можуть стягуватися з усіх видів грошового забезпечення, винагород [5].

За невиплату аліментів буде стягуватися пеня у розмірі 1 % суми несплачених аліментів за кожен день прострочення за рішенням суду, а також передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність [1].

У добробуті дітей після розлучення батьків аліменти відіграють важливу роль. Вони гарантують, що діти отримуватимуть всю необхідну фінансову підтримку для нормального життя та закриття базових потреб у їжі, медицині, освіті та житлі. Аліменти важливі не лише у фінансовому аспекті, а й у забезпеченні стабільності й безпеки дітей, яка сприяє їхньому здоровому та

гармонійному розвитку, а також допомагає адаптації у соціумі. Повна та вчасна виплата аліментів є обов'язком батьків та забезпечує захист прав дитини. Не виконання цього обов'язку може призвести до негативних наслідків не лише для дитини, а й для суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Аліменти в Україні 2024: який розмір виплат. 2024 р. URL : https://svrn.gov.ua/news/1713532578/
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів : Закон України від 17.05.2017 р. № 2037-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2037-19#Text
3. Про внесення зміни до розділу XIII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про виконавче провадження" : Закон України від 15.03.2022 р. № 2129-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2129-20#Text
4. Гайдук Ю., Голішевська А. Аліменти з військовослужбовців: сума виплат у 2024 році. *Факти*. URL : https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20240606-alimenty-z-vijskovosluzhbovcziv-2024-suma-vyplat/
5. Про внесення зміни до пункту 8 переліку видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб : Постанова Каб. Міністрів України від 11.11.2022 р. № 1263. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1263-2022-п#Text

КИРИЛЬЄВА ЛЮДМИЛА, к.е.н., доцент
КИРИЛЕНКО ТЕТЯНА, здобувач вищої освіти
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

В сучасному бізнес-просторі для підвищення прибутковості суб'єктів господарювання, залучення інвестицій та грантів, уникнення загроз в частині ризиків (фінансових, технологічних, політично-економічних,) необхідно формувати своєчасну інформацію про стан та зміни фінансової діяльності відповідно до вимог національного законодавства, що інтегрується в системі бухгалтерського обліку з метою прийняття правильних рішень та визначення стратегії в умовах визначеності та невизначеності. Тому ефективність фінансової діяльності, що призводить до зміни структури власного та позикового капіталу, напряму залежить від організації бухгалтерського обліку доходів та витрат фінансової діяльності, використовуючи розробленні на підприємстві внутрішні організаційні регламенти, базовим з яких є структурована облікова політика. Однак при складанні Положення про облікову політику розробники в частині фінансової діяльності формують не повний перелік складових в частині організаційно-методичного та технічного забезпечення облікового процесу. Вважаємо облікова політика в частині фінансової діяльності повинна бути орієнтована на формування достатньої облікової інформації, що задовольняють потреби осіб, що приймають рішення стосовно ефективного управління капіталом та розвитком підприємства.

Вважаємо, що в обліковій політиці в частині організаційно-методичного забезпечення (інтегрований блок облікової політики) необхідно відображати чинники впливу на складові фінансової діяльності, зокрема доходи та витрати від реалізації цінних паперів. До головних чинників впливу на організацію обліку фінансової діяльності можна віднести сьогодні: зміни в нормативних документах; інфляційні процеси; коливання на фінансовому ринку; інтенсивність руху фінансових потоків. Також чинником впливу на фінансову діяльність є фандрайзинг, що визначається як «діяльність, спрямована на взаємодію організаційних структур (фізичних осіб) з налаштуванням каналів комунікації задля прийняття рішення щодо надання ресурсів донором та їх отримання ініціатором (у матеріальній або нематеріальній формі) задля реалізації екологічних і наукових заходів, а також соціальних ініціатив» [ ].

З метою модернізації обліку фінансової діяльності необхідно визначити та вказати в даному організаційному регламенті відповідальних осіб за центрами доходів, витрат та прибутку, ефективність роботи яких підвищиться за рахунок налаштування облікових комунікацій та їх взаємодії. В зазначеному інтегрованому блоці облікової політики доречно прописати методику:

- оцінки цінних паперів на фазах їх руху;
- обліку витрат, пов'язані з первинним розміщення акцій;
- обліку доходів від реалізації акцій та облігацій;

- обліку емісійного доходу та капіталу в дооцінках;
- обліку фінансових витрат;
- обліку дивідендів та їх реінвестиції;
- обліку відсотків;
- механізму формування та обліку резервного капіталу.

Механізм нарахування резервного капіталу регулюється законодавчо з боку держави та нараховується від суми чистого прибутку (не повинен бути менше ніж 5%). Резервний капітал доцільно створювати в умовах сучасності: на оплату дивідендів; на погашення облігацій та відсотків за ними; резерв на відновлення. Також в організаційно-методичному блоці облікової політики необхідно приділити увагу методичному підходу до обліку фінансових витрат, які виникають в наслідок операцій з кредитами та позиками, фінансовою орендою та лізингом.

Рис. Сценарій цифровізації обліку фінансової діяльності підприємства
Джерело: розроблено автором

В частині технічного забезпечення облікової політиці, передбачається розкриття інформації про доходи і витрати фінансової діяльності в аналітичних розрізах Робочого плану рахунків відповідно інформаційних потреб фінансового менеджменту, формування електронного документообороту в частині операцій з акціями та облігаціями, що призводять до виникнення доходів і витрат фінансової діяльності. та режиму доступу до відповідних облікових регістрів Також доречно

надати перелік внутрішніх звітів в частині доходів за видами акції та облігацій, фінансових витрат, а також звіту про фінансовий результат від фінансової діяльності. Нагальним питанням в системі бухгалтерського обліку є створення режиму доступу до інформації.

Варто наголосити на імплементації засад цифровізації (Концепція «Індустрія 4.0») в обліковий процес фінансової діяльності. Підтримуємо, що «цифрова трансформація бухгалтерського обліку допомагає підприємствам отримати більш точну, швидку і надійну інформацію про свою фінансову діяльність, забезпечує більшу прозорість і довіру з боку інвесторів, партнерів та інших зацікавлених сторін»[2]. Отже цифровізація фінансової діяльності повинна здійснюватися за сценарієм, що передбачає поширення інноваційних технологій концепції «Індустрія 4.0» в системі бухгалтерського обліку, які будуть забезпечувати здійснення фінансових транзакцій, формування інформаційного сервісу управління як власним, так і запозиченим капіталом (рис.). Для обміну інформацією між учасниками фінансових операцій повинні бути налаштовані сервісні зв'язки, що забезпечить своєчасність прийняття рішень. Здійснити запропонований сценарій можливо тільки за рахунок мотивації персоналу до поглиблення їх цифрових компетенцій.

Отже, дотримання встановлених положень облікової політик в частині фінансової діяльності дозволить формувати надійний інформаційний сервіс для управління капіталом бізнес-структур.

Список використаних джерел:

1. Кирильєва Л.О., Наумова Т.А., Акімова Н.С. Фандрайзингова діяльність підприємств (установ): організаційно-обліковий аспект. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*: зб.наук. пр. Харків: ДБТУ, 2024. Вип. 2 (36). 221 с. 6-18 https://biotechuniv.edu.ua/nauka/naukovi-zhurnaly/zbirnyk-naukovyh-prats-ekonomichna-strategiya-i-perspektyvy-rozvytku-sfery-torgivli-ta-poslug/

2. Онешко, С. В., Дроздова, О. Г., & Іванова, Н. А. (2023). Щодо зростання інформаційного потенціалу цифрового економічного простору: модернізація бухгалтерського обліку та аудиту в Україні. *Академічні візії*, (21). https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/446

КІНДІЧЕНКО ВЛАДИСЛАВ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЛИСЕНКО АЛЛА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

У процесі організації на підприємстві внутрішнього аудиту оборотних активів та його обліково-інформаційного забезпечення необхідно визначитися з розумінням поняття «оборотні активи». «Отже, оборотні активи є поточними активами, які неоднорідні за складом, використовуються та поновлюються в короткостроковому періоді для забезпечення безперервного процесу господарської діяльності, а також для досягнення певної економічної вигоди у майбутньому». [1, с. 92].

Організація внутрішнього аудиту оборотних активів та його інформаційне забезпечення у системі управління підприємством - складний процес, який передбачає: планування внутрішнього аудиту, його ресурсне і інформаційне забезпечення; розробку рішень з урахуванням стану системи внутрішнього контролю та результатів попереднього аудиту; перевірку виконання намічених заходів з подальшою оцінкою ефективності ухвалених рішень в сфері аудиту.

Планування внутрішнього аудиту починається з розробки плану дій з виокремленням об’єктів аудиту, встановленням календарно-часових рамок щодо його проведення, переліку виконавців, планування ресурсного та інформаційного забезпечення. При проведенні внутрішнього аудиту розробляється деталізований перелік питань для їх подальшого опрацювання. Вивчення проблеми забезпечує розробку висновків та пропозицій.

Розробка висновків та пропозицій основана на використанні відповідних джерел інформації. Враховуючи це, інформація повинна бути об’єктивною, достовірною, актуальною, репрезентативною, наочною. У процесі обробки інформація групується аудитором, формуються таблиці для проведення розрахунків та узагальнення результатів.

Раціональне проведення внутрішнього аудиту не можливе без коректного планування робіт з аудиту, дотримання термінів поетапного проведення аудиторської перевірки, урахування відповідності інформаційної бази встановленим вимогам до інформації, наявності необхідного часу та матеріально-технічних ресурсів.

При проведенні внутрішнього аудиту оборотних активів на підприємстві необхідно здійснити: розробку плану та програми проведення аудиту; формування інформаційного забезпечення; перевірку повноти та правильності інформації; узагальнення результатів. Поетапне виконання робіт із внутрішнього аудиту забезпечує контроль за їх послідовним виконанням. При цьому використовують економічну інформацію, характерними особливостями якої є: циклічність, об’ємність, специфічність форм відображення,

використання натуральних та вартісного вимірників.

У процесі управління забезпечується збір, передача інформації, її обробка та зберігання. Загалом система обліково-інформаційного забезпечення внутрішнього аудиту є чітко сформованою ієрархічною підпорядкованістю первинних документів, облікових регістрів, форм звітності, «яка забезпечує ефективний інформаційний обмін належний управлінський контроль та прийняття обґрунтованих рішень» [2, с. 63]. Ефективність проведення внутрішнього аудиту значно залежить від здатності вчасно зібрати інформацію, інтерпретувати її та обробити. Використовується нормативно-планова, облікова, техніко-технологічна інформація. Від раціонально організованого процесу документування оборотних активів залежить правильність визначення їх вартісного виміру, відображення в обліку та звітності.

При проведенні перевірки оборотних активів аудитор використовує значну кількість різних облікових документів: довіреності, накази, картки обліку, акти вибуття (списання), приймальні акти, вимоги, касові ордери, фіскальні чеки, квитанції, рахунки-фактури, договори, прибутково-видаткові накладні, товарно-транспортні накладні, банківські виписки, звіти про використання коштів на відрядження, інвентаризаційні описи, свідоцтва про якість товарів. Узагальнена інформація про господарські операції щодо наявності та руху оборотних активів відображається в оборотно-сальдовій відомості та переноситься у фінансову звітність (розділ II активу балансу). При проведенні внутрішнього аудиту оборотних активів також використовують: офіційні документи; господарсько-правові документи; матеріали внутрішнього і зовнішнього контролю; інформацію позаоблікового характеру.

Достовірність результатів внутрішнього аудиту оборотних активів залежить від якості інформації, оперативності її отримання. При формуванні обліково-інформаційного забезпечення внутрішнього аудиту оборотних активів враховується відповідність інформації встановленим вимогам щодо її обсягу та якісного складу.

Список використаних джерел:

1. Бут-Гусаїм О., Лисенко А. Оборотні активи підприємства: сутність поняття та теоретичні аспекти організації аналізу. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем* : матер. XI Міжнар. наук.-практ. конф., 30 листоп. 2023 р. Кропивницький : ЦНТУ, 2023. С. 92-93. URL: https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/13591

2. Лисенко, А. М. Інформаційно-облікове забезпечення внутрішнього контролю та аналізу фінансово-господарської діяльності закладів вищої освіти державної форми власності. *Theoretical Foundations in Economics and Management*: collective monograph. Boston: Primedia eLaunch, 2022. Section 1.2. P. 17-64. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/12242

КЛИМОВИЧ РОСТИСЛАВ, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **МИНИЧ ЮЛІЯ**, завідувач відділення (економічного), викладач вищої категорії
Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу, м. Лозова

ФІНАНСОВА ПРОЗОРІСТЬ: ВПЛИВ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НА ЕКОНОМІКУ МАЙБУТНЬОГО

Сучасний світ стрімко змінюється під впливом технологій, глобалізації та автоматизації. Професії, які ще кілька десятиліть тому здавалися незамінними, сьогодні трансформуються або навіть зникають. В умовах таких змін багато хто задається питанням: чи залишаться бухгалтерський облік і податкова справа актуальними, чи вони є застарілими дисциплінами, що поступово втратять свою значущість?

Бухгалтерський облік завжди був невід'ємною частиною економічної діяльності. Ще з давніх часів, коли купці вели свої книги обліку, до сучасних підприємств, що працюють із потужними фінансовими системами, облік відігравав критичну роль. Податкова система, у свою чергу, є важливим елементом будь-якої держави, що забезпечує фінансування соціальних програм та розвиток економіки.

Завдяки своїй фундаментальності облік та податки традиційно вважаються «класичними» професіями. Це сфера, що спирається на правила, стандарти та законодавчі норми, які змінюються, але не зникають. Попри те, що інновації спрощують багато процесів, повністю замінити людський фактор поки неможливо.

Сьогодні облік і податки стикаються з новими викликами. Автоматизація та штучний інтелект поступово беруть на себе рутинні завдання: ведення балансу, розрахунок податкових зобов'язань, підготовку фінансової звітності. Багато компаній уже використовують хмарні технології та спеціалізоване програмне забезпечення, що мінімізує потребу в ручній праці.

Але чи означає це, що професія бухгалтера чи податкового консультанта стає непотрібною? Навпаки, роль фахівців змінюється. Вони все більше виконують функції аналітиків, консультантів, стратегів. У цифрову епоху важливими стають навички роботи з великими обсягами даних, вміння інтерпретувати фінансові показники та прогнозувати економічні ризики.

Бухгалтерський облік та податкова справа залишаються затребуваними сферами. Без них не може існувати жодне підприємство, незалежно від галузі. Крім того, професія має широкий спектр застосувань: від аудиту та фінансового менеджменту до державного контролю та консалтингу.

У майбутньому все більше уваги приділятиметься спеціалізації. Наприклад, експерти з міжнародного оподаткування стають все більш затребуваними через глобалізацію ринків. Бухгалтери, які володіють навичками програмування або знаються на блокчейні, можуть працювати у фінтех-компаніях та стартапах.

Також професія надає стабільність та гнучкість. Бухгалтер може працювати в офісі, дистанційно або навіть вести власну практику. Це робить її привабливою для різних поколінь фахівців.

Часто можна почути, що облік і податки – це нудно, що ця робота передбачає лише заповнення звітів і роботу з цифрами. Але це лише стереотип. Насправді ця сфера потребує критичного мислення, постійного навчання та адаптації до змін.

Фінансовий облік дозволяє зрозуміти, як працює бізнес. Податкова справа відкриває можливості для розробки стратегій оптимізації витрат. Крім того, облік має важливе значення у розслідуванні економічних злочинів, що додає йому динамічності.

Отже, облік і податки – це не просто класичні дисципліни, що пережили століття, а й сфери, що продовжують розвиватися. Завдяки технологіям вони змінюють свій формат, але не втрачають актуальності. Професія бухгалтера стає більш аналітичною, стратегічною та цифровою.

Якщо ви прагнете стабільності, постійного розвитку та широких кар'єрних можливостей, то облік і податки – це не «нудна класика», а професія майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Іванченко В.П., Малевич А.О. «Теорія і практика бухгалтерського обліку.» Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2020.
2. Воронова І.Л., Сидоренко П.Є. «Автоматизація бухгалтерського обліку: Виклики цифрової епохи.» Монографія. Харків: Вища школа, 2018.
3. Савченко І.А. «Міжнародне оподаткування: Теорія і практика.» Збірник наукових праць. Львів: Центр наукових досліджень, 2019.
4. Сидоров О.М. «Інноваційні технології в обліку: хмарні рішення та їх вплив.» *Фінансовий огляд,* 2021.
5. Ткаченко О.М. Економічний аналіз у сучасних умовах: Методичні підходи. Київ: Ніка-Центр, 2020.

КЛИМЧУК ДАР'Я, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **МИНИЧ ЮЛІЯ**, завідувач відділення (економічного), викладач вищої категорії
Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу, м. Лозова

РОЛЬ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКІВ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ

Облік і податки – це одні з найважливіших аспектів економічної діяльності кожної країни. Ці сфери займають центральне місце у фінансовій системі та забезпечують стабільність держави, сприяючи розвитку економіки. Однак часто виникає питання: чи є ці професії актуальними в майбутньому, чи вони залишатимуться лише нудною класикою? Щоб відповісти на це питання, варто розглянути їхні особливості, роль у сучасному суспільстві та перспективи розвитку.

Професії в обліку та податках традиційно вважаються необхідними, але й досить складними та іноді монотонними. Багато хто сприймає їх як частину рутини, де потрібна висока точність і відповідальність, але, з іншого боку, відсутність творчості і нестандартних задач часто робить їх менш привабливими для молоді. Однак якщо копнути глибше, ці сфери насправді дуже динамічні і постійно змінюються.

У світі, де технології розвиваються з неймовірною швидкістю, облік і податки не стоять на місці. Автоматизація, цифрові платформи та нові програмні засоби значно змінюють характер роботи в цих галузях. Так, сучасні бухгалтерські системи дозволяють значно спростити процес обліку, зменшити людський фактор помилок і зекономити час. За допомогою таких інструментів, як бухгалтерський софт, звітність можна створювати автоматично, що робить професію бухгалтера менш нудною та більш інтерактивною.

Іншим важливим аспектом є цифрові податки. Із зростанням популярності електронної комерції та криптовалют з'являються нові форми оподаткування. Держава повинна бути готова до цього виклику і знайти способи правильно регулювати ці нові економічні процеси. Враховуючи ці зміни, фахівці з обліку та податків мають важливу роль у адаптації податкових систем до нових реалій. Це означає, що професія бухгалтера чи податкового консультанта стає більш цікавою і сучасною, оскільки включає елементи аналізу, стратегічного мислення та навіть інноваційних рішень.

Крім того, сучасні тенденції вимагають від професіоналів у цих сферах не лише знання законодавства та фінансових норм, а й розуміння світових економічних процесів і здатності прогнозувати фінансові ризики. Це означає, що робота в обліку та податках стає більш комплексною і багатогранною. Замість того, щоб просто виконувати рутинні завдання, фахівці мають стати частиною стратегії компанії, допомагаючи їй оптимізувати витрати, забезпечувати прозорість фінансової діяльності та підтримувати відповідність міжнародним стандартам.

Не можна також забувати, що ця сфера не втрачає своєї важливості навіть

у нестабільні часи. У кризових ситуаціях компанії потребують надійних фахівців, які можуть провести аудит, оцінити фінансові ризики та забезпечити правильне оформлення податкових зобов'язань. Така робота не лише дає стабільність у професійному плані, але й дозволяє заробляти хороші гроші, оскільки кваліфіковані спеціалісти у сфері обліку та податків завжди цінуються на ринку праці.

З іншого боку, варто зазначити, що робота в обліку та податках не є для кожного. Це професії для людей, які цінують порядок, точність і здатність до роботи з великими обсягами даних. Вона потребує терпіння, уважності та вміння працювати під тиском. Для багатьох це може здаватися нудною класикою, бо щодня потрібно виконувати схожі завдання, не змінюючи свій підхід.

Однак якщо дивитися на це з перспективи майбутнього, можна зробити висновок, що облік і податки – це не просто нудна класика, а важливі складові економічного розвитку, які постійно адаптуються до нових умов. Вони є і залишатимуться професіями майбутнього, оскільки без них неможливо уявити жодну економіку, а також вони відкривають нові можливості для розвитку завдяки впровадженню інноваційних технологій.

Отже, професія бухгалтера та податкового консультанта не є лише старомодним вибором, а й важливим елементом фінансової стабільності сучасного світу. З розвитком цифрових технологій і нових підходів до управління бізнесом, ці професії стають більш динамічними, цікавими та перспективними. Тому якщо ти прагнеш стабільної кар'єри з можливістю постійного розвитку, облік і податки – це професії, які не втратять актуальності і в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Іванченко В.П., Малевич А.О. «Бухгалтерський облік: Теорія і практика.» Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2020.
2. Воронова І.Л., Сидоренко П.Є. «Автоматизація обліку: Сучасні підходи.» Монографія. Харків: Вища школа, 2018.
3. Сидоров О.М. «Цифрові податки у світовій економіці. *Фінансовий світ*, 2021.
4. Ткаченко О.М., Савченко І.А. «Фінансовий аудит у сучасних умовах.» Збірник наукових праць. Львів: Центр наукових досліджень, 2019.
5. Податковий кодекс України**.** Офіційна редакція з доповненнями та змінами станом на 2023 рік.

КОБЄЛЄВА ТЕТЯНА, д.е.н., професор
ЧЕРНИШЕНКО ОЛЕНА
НТУ «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ЦІЛЬОВОЇ СОБІВАРТОСТІ

Формування цільової собівартості – це ключовий етап управління витратами, який дозволяє компаніям досягати бажаного рівня рентабельності. Існує кілька основних моделей формування цільової собівартості. Найбільшу популярність в цей час має модель «Target Costing» (визначення ринкової ціни продукту, віднімання бажаного прибутку, розрахунок допустимого рівня собівартості, оптимізація витрат для досягнення цільової собівартості) та «Kaizen Costing» (поетапне зниження витрат у процесі виробництва, постійне вдосконалення технологій та управління витратами). Формування собівартості продукції є ключовим аспектом управління витратами підприємства. Сучасні методи управління витратами спрямовані на зниження собівартості без втрати якості продукції, що дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним [1-11].

Методологічна сутність «таргет-костинг» визначає, що це метод управління витратами, який орієнтується на встановлення цільової собівартості продукції ще на етапі її розробки. Основна ідея полягає в тому, що ціна на продукцію визначається виходячи з ринкових умов та очікуваної прибутковості, а допустимі витрати вираховуються як різниця між ринковою ціною та очікуваним прибутком.

Основні принципи практичного використання «таргет-костинг» на промислових підприємствах включають в себе [2, 5, 7, 10]:

- визначення ринкової ціни на продукцію;
- встановлення бажаного рівня прибутковості;
- розрахунок максимально допустимих витрат;
- оптимізація виробничого процесу для досягнення заданих параметрів витрат.

Економічна сутність таргет-костинг дозволяє підприємствам ефективно контролювати витрати ще на ранніх етапах життєвого циклу продукції. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності та максимізації прибутку без необхідності підвищення кінцевої ціни для споживачів [3, 8]. Методологічна сутність: «кайдзен-костинг» визначає, що це метод безперервного вдосконалення витрат, який застосовується на стадії виробництва. Його головна мета – поступове, постійне зниження витрат через покращення виробничих процесів, оптимізацію використання ресурсів та підвищення ефективності роботи персоналу.

Основні принципи практичного використання «таргет-костинг» на промислових підприємствах включають в себе:

- малими кроками здійснюється постійне зниження витрат;
- залучення всіх працівників у процес вдосконалення;
- використання методів підвищення ефективності (наприклад, бережливе виробництво, система *5s* тощо);
- відсутність різких змін у структурі витрат – акцент на стабільне покращення.

Економічна сутність: «кайдзен-костинг» сприяє довгостроковому зниженню витрат підприємства завдяки систематичному поліпшенню технологій та організації праці. Це дозволяє забезпечити стабільну конкурентоспроможність без необхідності значних капіталовкладень.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз «таргет-костинг» і «кайдзен-костинг»

Критерій	Таргет-костинг	Кайдзен-костинг
Час застосування	На етапі проектування	На етапі виробництва
Основна мета	Встановлення цільових витрат	Постійне зниження витрат
Підхід до змін	Радикальні зміни	Поступові покращення
Орієнтація	Споживчий ринок	Внутрішня ефективність

Обидві моделі є ефективними інструментами управління витратами, проте їх використання залежить від етапу життєвого циклу продукції та стратегічних цілей підприємства. Поєднання підходів «таргет-костинг» і «кайдзен-костинг» дозволяє досягти оптимального балансу між короткостроковими та довгостроковими цілями компанії.

Список використаних джерел:

1. Кобєлєва Т. О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354с.
2. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobielieva T.O. Compliance risk in the enterprise // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2017»: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 27 грудня 2017 р. / ред.: П.Г.Перерва, Є. М. Строков, О. М. Гуцан; НТУ «ХПІ». Харків : Томенко Ю.І., 2017. С. 54-57
3. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobielieva T.O. Reputational compliance // Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум–2017»: тр. 13-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 6-8 грудня 2017 р. / ред.: О. В. Манойленко, Є. М. Строков. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. С. 140-143
4. Перерва П. Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності : навч. посіб. / за ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гаврись О. М., проф. Погорєлова М. І. Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 640 с.
5. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
6. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veres Somosi. Kharkov ; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.
7.Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч.посібник для інж.-техн.вузів.- Харків : «Основа», 1993.- 288с
8. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
9. Перерва П.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності: підруч. / за ред. П.Г.Перерви, С.А.Меховича, М.І.Погорєлова. Харків: НТУ «ХПІ», 2008. 1080 с.
10. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
11. Перерва П.Г. Управління інноваційною діяльністю підприємства // Маркетинг: підручник / За ред. О.А.Старостіної. К.: Знання, 2009. С. 461-518.
12. Перерва П.Г., Лега О.В., Яловега Л.В. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. *Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»)*. 2024. Випуск 1. С. 58-62.

КОВЦЕНЮК ГАННА, аспірантка
Науковий керівник **– ПРОДАНЧУК МИХАЙЛО**, д.е.н., професор
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ПОДАТКОВІ РІЗНИЦІ: ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

Одним із елементів при розрахунку об'єкта оподаткування податком на прибуток, який істотно впливає на величину податкових зобов'язань та фінансовий результат зокрема, є податкові різниці. Розуміння природи та причин виникнення податкових різниць може посприяти ефективному фінансовому плануванню та уникненню податкових ризиків для керівників підприємств. Тому, розкриття сутності податкових різниць, причин їх виникнення та наслідки впливу на показники фінансової звітності є надзвичайно актуальним.

Податкові різниці - це відмінності між прибутком, розрахованим за нормами бухгалтерського обліку, та прибутком, визначеним згідно Податкового кодексу.

Сума прибутку до оподаткування, яка розрахована за правилами бухгалтерського обліку та зазначена у фінансовій звітності, рядку 2290 Звіту про фінансові результати, є обліковим прибутком. На відміну від попереднього, прибуток, який визначений за Податковим кодексом як об'єкт оподаткування, що відображається в рядку 04 Податкової декларації є податковим прибутком. Такі відмінності виникають через застосування альтернативних варіантів обліку доходів, витрат та оцінки активів у фінансовій та податковій звітності.

Серед різновидів податкових різниць виокремлюють тимчасові та постійні. Постійні виникають через доходи або витрати, які ніколи не будуть враховані в податкових розрахунках або фінансовій звітності. Наприклад, штрафи та пені, не визнані податковими витратами.

Зміст тимчасових різниць регламентується НПСБО 17 «Податок на прибуток», відповідно до якого: «тимчасова податкова різниця - різниця між оцінкою активу або зобов'язання за даними фінансової звітності та податковою базою цього активу або зобов'язання відповідно.» [3]

Тимчасові різниці виникають, коли визнання доходів та витрат відбувається в різні періоди у бухгалтерському та податковому обліку. Вони поділяються на:

1. різниці, які потрібно вираховувати, в результаті чого зменшується податковий прибуток (або збільшується податковий збиток) у майбутньому періоді. Такі різниці спричиняють появу відстрочених податкових активів;

2. різниці, які оподатковуються та зараховуються до податкового прибутку (збитку) у майбутньому періоді. Вони спричиняють виникнення відстрочених податкових зобов'язань.

За НП(С)БО 17 «Податок на прибуток»: «Відстрочений податковий актив - сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах унаслідок:

- тимчасової податкової різниці, що підлягає вирахуванню;

- перенесення податкового збитку, не включеного до розрахунку зменшення податку на прибуток у звітному періоді;

- перенесення на майбутні періоди податкових пільг, якими скористатися у звітному періоді неможливо.

Відстрочене податкове зобов'язання - сума податку на прибуток, який сплачуватиметься в наступних періодах з тимчасових податкових різниць, що підлягають оподаткуванню.» [3]

Варто зазначити, що інформацію про відстрочені податкові активи та зобов'язання можна знайти у фінансовій звітності. Стосовно проміжної звітності, то у Балансі, відображається сума активів та зобов'язань, розрахована станом на останній календарний день року, який передує поточному, тобто для зазначеної звітності додаткові розрахунки не здійснюються. Щодо форми №2, то рядок 2300 Звіту про фінансові результати інформує користувачів про величину податку на прибуток, що переноситься із Податкової декларації.

На відміну від проміжної, при складанні річної звітності здійснюються розрахунки як відстрочених податкових активів, так і зобов'язань за звітний рік. Результати таких розрахунків слугують підставою для коригування витрат (доходів) податку на прибуток. Механізм розрахунку витрат (доходу) з податку на прибуток відображено на рисунку1.

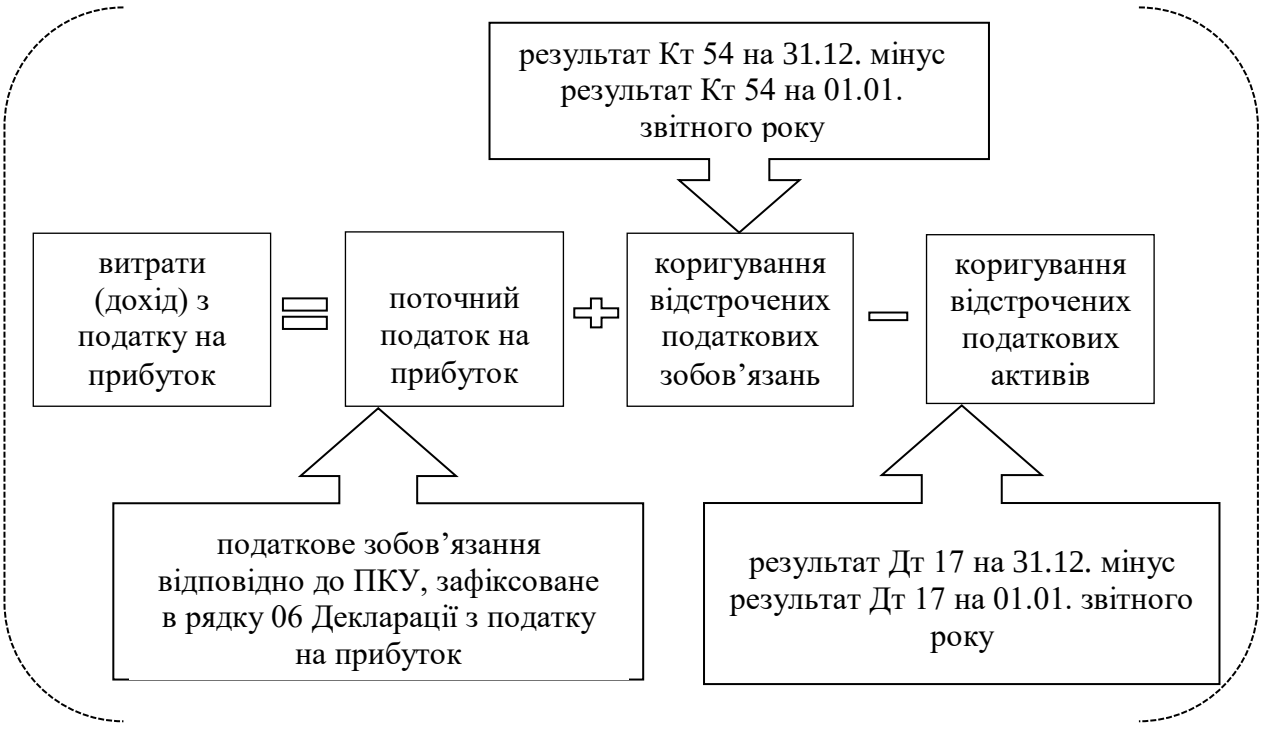

Рис. 1. Механізм розрахунку витрат (доходу) з податку на прибуток
Узагальнено автором на підставі [3].

При отриманні позитивного результату за розрахунком (рис.1), отримані витрати з податку фіксуються на Дт 98, а у випадку від'ємного результату – дохід відображається за Кт 98. На рахунку 98 «Податок на прибуток» фіксується сума витрат з податку на прибуток, включаючи поточний податок

разом із відстроченими активами та зобов'язаннями.

Отже, виникнення податкового активу, відбувається коли податковий прибуток перевищує обліковий у певному періоді, тобто прибуток визначений у Податковій декларації, як об'єкт оподаткування, більший за прибуток до оподаткування визначений у рядку 2290 форми 2 фінансової звітності. З плином часу, коли різниця між зазначеними прибутками зникає, дохід, відображений у бухгалтерському обліку оподаткуванню не підлягатиме, оскільки його оподаткували раніше. Облік відстрочених активів ведеться на рахунку 17 «Відстрочені податкові активи» з подальшим відображенням у рядку 1045 Балансу.

Щодо податкового зобов'язання, яке є відстроченим, то воно формується коли обліковий прибуток перевищує податковий та відповідно, коли ця різниця усувається у майбутньому періоді, відповідна база зараховується до об'єкта оподаткування податком на прибуток. Величина такого зобов'язання фіксується на рахунку 54 «Відстрочені податкові зобов'язання» і переноситься у рядок 1500 Балансу.

Серед основних причини виникнення податкових різниць можна виділити наступні:

1. Відмінності у нарахуванні амортизації за нормами бухгалтерського обліку та податкового законодавства. У обліку амортизація може нараховуватися одним із п'яти методів визначеним НП(С)БО 7 «Основні засоби» [2], тоді як Податковий кодекс [4] регламентує обмеження щодо термінів використання та методів амортизації, а через різний розмір амортизаційних відрахувань з'являються тимчасові податкові різниці, які зникають поступово коли актив повністю амортизується.

2. Відмінності у підходах до визнання витрат і доходів. За нормами бухгалтерського обліку [1, 5], доходи та витрати враховуються та відображаються у фінансовій звітності за принципом нарахування, а саме, на момент їх появи, незалежно від часу отримання або виплати грошових коштів. За вимогами Податкового кодексу передбачено касовий метод для окремих операцій або відтермінування визнання доходів, а деякі витрати можуть бути визнані поступово або не враховуватися зовсім (наприклад, представницькі витрати, штрафи). Тому, залежно від характеру доходів і витрат можуть виникати тимчасові чи постійні податкові різниці.

3. Невизнання окремих витрат для податкових цілей. Деякі витрати, такі як на представницькі заходи (понад встановлені ліміти), витрати на благодійність (понад встановлені Податковим кодексом норми), штрафи (сплачені за порушення законодавства), можуть бути прийнятними в обліку, але не зменшують оподатковуваний прибуток, створюючи постійні податкові різниці оскільки ці витрати ніколи не будуть визнані податковим законодавством.

4. Створення резервів (забезпечень). Бухгалтерський облік дозволяє створювати резерви під сумнівні борги, майбутні витрати (відпустки, гарантії), які визнаються як витрати в момент їх створення при цьому зменшуючи обліковий прибуток. Податкове законодавство часто не визнає такі резерви або

встановлює жорсткі вимоги до їх створення, наприклад, резерви під сумнівні борги можуть визнаватися лише в разі безнадійної заборгованості, підтвердженої документами, а резерви на гарантійне обслуговування або відпустки можуть взагалі не визнаватися. Отже, через зменшення облікового прибутку та незмінності податкового через неврахування резерву, виникають тимчасові податкові різниці, які зникнуть лише тоді, коли відбудуться фактичні витрати.

Податкові різниці безпосередньо впливають на такі показники фінансових звітів:

1. Відстрочені податкові зобов'язання та активи. Тимчасові різниці спричиняють появу відстрочених податкових активів (за умови, що підприємство зможе отримати економічні вигоди у майбутньому) або податкових зобов'язань (якщо доведеться сплачувати більше податків у майбутньому).

2. Чистий прибуток. Постійні податкові різниці мають вплив на розмір податкових витрат і, відповідно, на величину чистого прибутку підприємства.

Для забезпечення прозорої фінансової інформації для користувачів фінансової звітності (інвесторів, кредиторів, податкових органів) та достовірної оцінки фінансового стану підприємства, необхідно здійснювати контроль та оптимізацію податкових різниць шляхом:

1. аналізу та планування, адже систематичний аналіз податкових різниць дозволяє передбачити їх вплив на податкове навантаження та спланувати розмір податкових платежів;

2. відображення податкових різниць в документах та обліку, є важливим для прозорого обліку та достовірного відображення у фінансових звітах відстрочених податкових активів та зобов'язань;

3. оптимізації податків через використання законних методів податкового планування, дозволяє мінімізувати негативний вплив різниць на результати фінансової діяльності.

Отже, глибоке розуміння природи податкових різниць та грамотне управління ними сприяє зниженню податкових ризиків та підвищенню прозорості фінансової звітності. Ефективне управління податковими різницями не лише зменшує податкове навантаження, але й покращує фінансові показники підприємств в очах інвесторів та інших зацікавлених сторін.

Список використаних джерел:

1. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text
2. НП(С)БО 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 №92. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text
3. НП(С)БО 17 «Податок на прибуток» від 28.12.2000 № 353. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text
4. ПКУ від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України №996 – XIV від 16.07.1999 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

КОЛІСНИК ОЛЕНА, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та аудиту,
МЕДВЕЦЬКА НАТАЛІЯ, студент
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ОБЛІК СТРАХОВИХ РЕЗЕРВІВ З АВТОСТРАХУВАННЯ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ МСФЗ

В умовах інтеграції українського страхового ринку до міжнародного фінансового простору, впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), стає не просто необхідністю, а ключовим фактором забезпечення достовірності, прозорості та порівнянності фінансової звітності страхових компаній. Особливо актуальним є питання обліку страхових резервів, зокрема в галузі автострахування, яка є однією з найбільш прогресуючих, динамічних і розвинених в Україні.

МСФЗ 17 «Страхові контракти», що набув чинності 2023 року, суттєво змінює підходи до формування та обліку страхових резервів, вимагаючи від страховиків застосування актуарних методів та статистичних даних для оцінки майбутніх страхових виплат. Це створює нові виклики для українських страхових компаній, які повинні адаптувати свої облікові системи до вимог МСФЗ.

Метою даного дослідження є аналіз практичних аспектів обліку страхових резервів з автострахування згідно з вимогами МСФЗ та розробка рекомендацій щодо удосконалення облікової практики.

Актуальність дослідження полягає в необхідності аналізу практичних аспектів обліку страхових резервів з автострахування згідно з вимогами МСФЗ, виявлення проблемних питань та розробки рекомендацій щодо їх вирішення. Це дозволить підвищити якість фінансової звітності автостраховиків, забезпечити їх фінансову стійкість та сприяти зміцненню довірчих відносин з інвесторами та клієнтами.

Основними відмінностями між МСФЗ та НП(С)БО в частині бухгалтерського обліку страхових резервів є: розрахунок страхових резервів для намірів МСФЗ та тестування їх задовільності; класифікація договорів страхування; регламент щодо подання повних інформаційних даних у фінансовій звітності, зокрема за фінансовими активами і зобов’язаннями; політика управлянням ризиками, перестрахування [1, с. 1].

Згідно з МСФЗ 17, страхові резерви – це оцінка майбутніх зобов'язань страхової компанії за страховими контрактами. У контексті автострахування, це резерви незароблених премій (РНП), резерви заявлених, але неврегульованих збитків (РЗНВЗ) та резерви збитків, що виникли, але не заявлені (РЗВНЗ). МСФЗ 17 вимагає використовувати поточну оцінку майбутніх грошових потоків, скориговану на ризик. Це означає, що страхові компанії повинні застосовувати актуарні методи (тобто, форми, за якими розраховують собівартість та вартість послуг, які страховик надає страхувальникові, вони служать для визначення суми страхових платежів за договором страхування) для прогнозування майбутніх страхових виплат, враховуючи статистичні дані

та аналіз ризиків [2].

Не дивлячись на впровадження МСФЗ в Україні, страховики повинні дотримуватися і положень нормативно – правових актів держави, зокрема статті 31 Закону України «Про страхування», яким передбачено, що страховики зобов'язані формувати та вести облік технічних резервів за видами страхування, окрім страхування життя, таких як: резерви премій та збитків, резерв катастроф, резерв коливань збитковості. Страхові компанії зобов'язані створювати і вести облік математичних резервів, належних виплат страхових сум. Страховики, які мають право укладати договори обов'язкового страхування цивільно – правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, в обов'язковому порядку, формують та ведуть облік страхового резерву збитків, які виникли, але не заявлені, і страхового запасу коливань збитковості [3].

В МСФЗ присутнє поняття таксономія, іншими словами це подання фінансової звітності оформлене за міжнародними стандартами. В рамках таксономії, статті, які підлягають оприлюдненню систематизуються і представляються в електронному вигляді.

Формування страхових резервів з автострахування вимагає від страхових компаній збору та аналізу великих обсягів даних. Це включає статистику збитковості за різними видами автострахування, дані про страхові випадки, інформацію про страхові премії та терміни дії страхових контрактів. На основі цих даних проводяться актуарні розрахунки, які дозволяють визначити розмір необхідних резервів. Важливим є також врахування зовнішніх факторів, таких як зміни в законодавстві, економічна ситуація та інші, які можуть вплинути на збитковість автострахування [4].

Для автоматизації процесу формування та обліку страхових резервів страхові компанії використовують спеціалізоване програмне забезпечення. Це дозволяє підвищити точність та ефективність розрахунків, а також забезпечити своєчасне формування звітності. Важливим є також внутрішній контроль та аудит, які забезпечують достовірність та обґрунтованість страхових резервів. Внутрішній контроль включає перевірку правильності застосування актуарних методів та достовірності даних, а аудит проводиться незалежними аудиторами [5].

Впровадження МСФЗ 17 в обліку страхових резервів з автострахування створює для страхових компаній ряд практичних викликів, таких як необхідність збору та аналізу великих обсягів даних, використання складних актуарних методів та впровадження нових інформаційних систем. Для подолання цих викликів страховим компаніям варто удосконалити системи збору та аналізу даних, підвищити кваліфікацію фахівців у галузі актуарних розрахунків та впровадити сучасні інформаційні технології.

Впровадження МСФЗ 17 в обліку страхових резервів з автострахування є важливим кроком до підвищення прозорості та достовірності фінансової звітності страхових компаній, що сприяє зміцненню довіри до страхового ринку України.

Проведене дослідження показало, що впровадження МСФЗ 17 «Страхові контракти» є важливим кроком для інтеграції українського страхового ринку до міжнародного фінансового простору. Цей стандарт забезпечує підвищення прозорості та порівнянності фінансової звітності страхових компаній, що сприяє зміцненню довіри інвесторів та клієнтів.

Існують суттєві відмінності між МСФЗ та національними стандартами бухгалтерського обліку в частині формування страхових резервів. МСФЗ 17 вимагає більш точного розрахунку резервів, класифікації договорів страхування, розкриття інформації у фінансовій звітності та ефективного управління ризиками.

Практичні аспекти формування страхових резервів з автострахування вимагають від страхових компаній збору та аналізу великих обсягів даних, використання сучасних інформаційних технологій та забезпечення внутрішнього контролю. Впровадження МСФЗ 17 створює ряд практичних викликів, таких як необхідність збору та аналізу даних, використання складних актуарних методів та впровадження нових інформаційних систем.

Список використаних джерел:

1. Суботенко Т. С., Остап'юк Н. А. Вплив міжнародних стандартів фінансової звітності на формування страхових резервів у страхових компаніях України. Житомирський державний технологічний університет. Житомир. 2020. URL: https://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1823/1/246.pdf
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 17 «Страхові контракти». Від 30.06.2017 р. Дата оновлення: 27.01.2025. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU17208
3. Даррел Скотт. МСФЗ 17 «Страхові контракти». Національний банк України. Київ. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MSFZ_17_NBU_1_pr_2023-03-30.pdf?v=7
4. Тимошик Н. С. Впровадження європейських стандартів у страховий менеджмент України. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»: Серія: «Економічні науки». 2024. № 6. URL: https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17206103178763.pdf
5. Кужильна А. Д. Управління фінансами страхових компаній. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр». Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. Київ. 2024. URL: https://etnuir.tnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/305/%d0%9a%d1%83%d0%b6%d0%b8%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b0%20%d0%90.%d0%94.%20%d0%a4%d0%91%d0%a1%d0%a1%d0%a4%d0%a0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

КОЛОДЯЖНА АНАСТАСІЯ, здобувач середньої освіти
Науковий керівник - **СЛЄПЦОВА НАТАЛІЯ**, викладач вищої категорії, викладач обліково-фінансових дисциплін,
ВСП Лубенський фінансово-економічний фаховий коледж ПДАУ, м. Лубни

ЄДИНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ВНЕСОК

Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) є важливим обов'язковим платежем, який спрямований на забезпечення соціальних гарантій для громадян України. Його сплата дозволяє здійснювати пенсійне забезпечення, соціальне страхування на випадок безробіття, тимчасової непрацездатності, нещасного випадку на виробництві тощо. Відповідно до чинного законодавства, всі роботодавці, фізичні особи-підприємці та самозайняті особи зобов'язані сплачувати ЄСВ. Основна ставка ЄСВ 22% а для інвалідів 8,41%.

ЄСВ відіграє ключову роль у фінансуванні системи соціального захисту. Він замінив декілька окремих страхових внесків, об'єднавши їх в єдиний платіж. Як зазначає О. М. Кузьменко, «запровадження ЄСВ дозволило спростити адміністрування соціальних платежів, зменшити навантаження на роботодавців і підвищити прозорість нарахувань» [3, с. 112].

Основним отримувачем цих коштів є Пенсійний фонд України

ЄСВ обліковується відповідно до вимог бухгалтерського обліку та податкового законодавства України. На підприємствах він відображається у витратах на оплату праці та відповідних зобов'язаннях перед державою. Згідно з Б. І. Карпенком, «коректний облік ЄСВ є запорукою точності фінансової звітності підприємства та своєчасного виконання податкових зобов'язань» [2, с. 76]. На підприємстві ЄСВ нараховується на фонд оплати праці, а сплата здійснюється за рахунок роботодавця.

Для обліку використовуються такі бухгалтерські рахунки Рахунок 65 "Розрахунки за страхуванням" – для відображення зобов'язань зі сплати ЄСВ;

Облік ЄСВ включає декілька основних етапів:

1. Нарахування ЄСВ на заробітну плату працівників відповідно до встановлених ставок.
2. Відображення в бухгалтерському обліку зобов'язань перед державними фондами.
3. Своєчасна сплата внеску до бюджету.
4. Подання звітності до податкових органів відповідно до встановлених строків.

Організація обліку ЄСВ потребує належного контролю з боку бухгалтерської служби. Несвоєчасна сплата або неправильний розрахунок внеску може призвести до штрафних санкцій.

ЄСВ є важливим елементом фінансової системи України, що забезпечує функціонування соціального захисту населення. Ведення правильного обліку цього внеску є необхідним для коректного формування фінансової звітності та виконання податкових зобов'язань. Організація обліку ЄСВ потребує

системного підходу, чіткого дотримання законодавчих норм і своєчасної сплати внесків.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI.
2. Карпенко Б. І. Основи бухгалтерського обліку та оподаткування. К.: Центр економічної освіти, 2020. 320 с.
3. Кузьменко О. М. Система соціального страхування в Україні: проблеми та перспективи. Х.: Видавництво «Фінанси і облік», 2019. – 280 с.
4. Карпенко Б. І. Основи бухгалтерського обліку та оподаткування. К.: Центр економічної освіти, 2020. – 320 с.
5. Кузьменко О. М. Система соціального страхування в Україні: проблеми та перспективи. Х.: Видавництво «Фінанси і облік», 2019. – 280 с.

КУЛЬГЕЙКО МИХАЙЛО, аспірант
Науковий керівник – **КОРОЛЬ СВІТЛАНА**, д.е.н.,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

МІСЦЕ І РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ВИТРАТ В ІНТЕГРОВАНІЙ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних економічних умовах стратегічно важливим питанням для фінансового менеджменту є управління фінансовим забезпеченням діяльності підприємств із залученням позикового капіталу, що потребує належної інформаційної бази, яку формує бухгалтерський облік. Фінансові витрати є об’єктом, який пов'язаний із фінансовою діяльністю підприємства, спрямованої на залученням зовнішніх фінансових ресурсів. Тобто, позиковий капітал (а точніше його використання у діяльності підприємства) перебуває у прямому взаємозв'язку з обліком фінансових витрат, що логічно з економічної точки зору – саме наявність позикового капіталу зумовлює необхідність обліку витрат на його обслуговування. Саме через використання інформаційно-аналітичних можливостей бухгалтерського обліку на підприємстві формується ефективно функціонуючий механізм формування та управління запозиченими ресурсами, що дозволяє забезпечити потребу бізнесу у фінансуванні власної діяльності, відокремивши політику запозичення у загальній системі управління компанією, використовуючи дані інтегрованої звітності підприємства.

Інтегрована звітність об'єднує фінансові та нефінансові аспекти діяльності компанії, надаючи комплексне уявлення про її стан. Витрати на обслуговування кредиту також можуть бути включені в інтегровану звітність, щоб забезпечити повну та прозору інформацію для всіх зацікавлених сторін [1].

Слід зазначити, що з точки зору бухгалтерського обліку позика є особливим об’єктом обліку, оскільки з одного боку запозичені кошти стають власністю позичальника (ст. 1046 ЦКУ), а з другого – наявність запозичень призводить до синхронного зростання обсягу активів та зобов’язань підприємства, у зв’язку з чим не відбувається змін в дохідно-витратних статтях позичальника, і, відповідно, жоден дохід не відображається (п. 5 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку «Дохід» [2]).

При цьому у підприємства виникають витрати з обслуговування позики. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» прямі витрати – це витрати, що можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом. У свою чергу об'єкт витрат – продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, які потребують визначення пов'язаних з їх виробництвом (виконанням) витрат [2].

Отже, із наведених нормативних положень витікає те, що фінансові витрати є об’єктом, який пов'язаний з фінансовою діяльністю підприємства, спрямованої на залученням зовнішніх фінансових ресурсів. Тобто, позиковий капітал (а точніше його використання у діяльності підприємствам) перебуває у прямому взаємозв'язку з обліком фінансових витрат, що логічно з економічної

точки зору – саме наявність позикового капіталу зумовлює необхідність обліку витрат на його обслуговування.

Таким чином, можна говорити про те, що відсутність у діяльності підприємства позикового капіталу виключає необхідність обліку фінансових витрат і навпаки, звернення підприємства до запозичення капіталу тягне за собою появу фінансових витрат і як наслідок необхідність їх бухгалтерського обліку та включення до складу інтегрованої фінансової звітності.

Фінансові витрати на обслуговування кредиту можна визначити як сукупність усіх витрат, пов'язаних із залученням, використанням і погашенням позикових коштів.

У Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку фінансових витрат уточнено, що для цілей бухгалтерського обліку, фінансові витрати включають: відсотки та комісії за користування короткостроковими і довгостроковими позиками банків; відсотки за облігаціями випущеними, векселями виданими; дисконт за облігаціями, амортизацію інших знижок, пов'язаних із позиками; відсотки за фінансову оренду активів [3].

Але на нашу думку перелік цих витрат дещо ширший.

Вищезазначені витрати включають усі витрати, пов’язані із залученням і використанням позикових коштів. Ці витрати у сукупності становлять повну вартість обслуговування кредиту. Ефективне управління цими витратами допомагає мінімізувати витрати та покращити фінансовий стан позичальника, однак існують проблеми обліку витрат на обслуговування кредиту, які включають декілька важливих аспектів.

Труднощі виникають під час правильного розподілу відсоткових витрат за періодами, особливо у випадку змінюваних відсоткових ставок або складних структур та способів залучення позикових коштів.

1. Комісії та збори. Правильний розподіл і облік різних комісій і зборів, пов’язаних із наданням та обслуговуванням кредиту, можуть викликати труднощі, особливо якщо вони варіюються залежно від умов кредиту.

2. Облік страхових премій. Облік страхових премій, пов’язаних із забезпеченням кредиту, вимагає точного відстеження та розподілу витрат за відповідними періодами, враховуючи також необхідність віднесення частини страхового платежу на рахунок витрат майбутніх періодів.

3. Складність амортизації. Амортизація витрат за видачу та обслуговування кредиту може бути складним завданням, особливо за використання різних методів амортизації та необхідності врахування податкових аспектів.

4. Оцінка фінансових ризиків. Облік фінансових ризиків, пов’язаних з обслуговуванням кредиту, потребує адекватної оцінки та відображення у бухгалтерській звітності, що може бути складним через суб’єктивність оцінок

5. Відповідність стандартам. Відмінності в національних і міжнародних стандартах обліку (наприклад, МСФЗ і GAAP) можуть створювати труднощі для компаній, що працюють у різних юрисдикціях, потребуючи коригувань і додаткових розрахунків [4].

Ці проблеми потребують уважного підходу та професійної компетенції для їх вирішення, що допоможе забезпечити точність і прозорість бухгалтерського обліку витрат на обслуговування кредиту. У зв'язку з цим відображення витрат на обслуговування кредиту в бухгалтерському обліку, на нашу думку, має включати кілька ключових етапів:

1. Облік відсоткових витрат: відсоткові витрати, пов’язані з обслуговуванням кредиту, мають відображатися в бухгалтерському обліку в міру їх нарахування. Це означає, що відсотки визнаються як витрати в тому періоді, до якого вони належать, незалежно від фактичної дати їх сплати.

2. Облік комісій та зборів: комісії та збори, пов’язані з отриманням і обслуговуванням кредиту, обліковуються на рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності». Ці витрати можуть амортизуватися протягом терміну кредиту або визнаватися одноразово залежно від облікової політики компанії.

3. Амортизація витрат за випуск кредиту разом із платою за страхування заставного майна: якщо кредитна організація стягує плату за випуск кредиту та/або на користь страхової компанії сплачується платі за страхування заставного майна, ці витрати мають амортизуватися протягом терміну користування кредитними коштами та відображатися в бухгалтерському обліку на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів».

4. Облік страхових премій: якщо вимагається страхування кредиту або застави, страхові премії відображаються як витрати та розподіляються за періодами відповідно до умов страхового полісу.

5. Основна сума боргу: платежі за основною сумою боргу зменшують зобов’язання за кредитом, що відображаються на рахунку 60 «Короткострокові позики» або на рахунку 50 «Довгострокові позики», залежно від терміну погашення кредиту.

Таким чином, в інтегрованій звітності підприємства необхідно розкрити інформацію про суми та умови кредитних зобов’язань, процентні ставки, строки погашення, а також будь-яку пов’язану інформацію, яка може бути важливою для користувачів фінансової звітності. Правильне відображення витрат на обслуговування кредиту в бухгалтерському обліку допомагає компанії точно оцінювати свої фінансові зобов’язання та ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Макаренко, І. О., Серпенінова, Ю. С., Фомінов, Р. М., Макаренко. Інтегрована звітність як інструмент розкриття додаткової інформації фінансових установ. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. №9. С. 1-20.
2. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в підприємницькій сфері. URL: https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1
3. Пономаренко О. Г. Дискусійні аспекти обліку зобов'язань за кредитами банків. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 50–54.
4. Розвиток бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: монографія. Сторожук Т.М., Занько Б.М., Колісник О.П. та ін.; за заг. ред. Т.М. Сторожук. Ірпінь: УДФСУ, 2021. 256 с.

КУПРІЯНОВА АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ АУТСОРСИНГУ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

В умовах сучасної економіки підприємства змушені шукати ефективні шляхи оптимізації бізнес-процесів, зниження витрат і підвищення конкурентоспроможності. Одним із таких рішень є передача частини функцій зовнішнім виконавцям, що дозволяє підприємству зосередитися на своїй основній діяльності. Однією з найбільш поширених сфер аутсорсингу є бухгалтерський облік, адже саме він відіграє ключову роль у фінансовому управлінні компанії.

На сьогодні в Україні спостерігається постійне зростання попиту на аутсорсингові бухгалтерські послуги, особливо серед малого та середнього бізнесу. Це зумовлено низкою чинників, зокрема змінами в податковому законодавстві, зростанням вартості утримання штатного бухгалтера, потребою у висококваліфікованих спеціалістах та розвитком цифрових технологій. Крім того, нестабільність економічного середовища, виклики, пов'язані з воєнним станом та необхідність швидкого адаптування до змін сприяють популяризації бухгалтерського аутсорсингу [3].

Аутсорсинг бухгалтерських послуг є ефективним інструментом оптимізації бізнес-процесів, що дозволяє підприємствам скоротити витрати, підвищити якість бухгалтерського обліку та мінімізувати ризики фінансових порушень. Його використання забезпечує можливість зосередитися на стратегічних цілях компанії, делегуючи ведення обліку професійним організаціям.

Однією з ключових переваг бухгалтерського аутсорсингу є суттєва економія фінансових ресурсів. Підприємства, що передають ведення бухгалтерського обліку зовнішнім фахівцям, значно скорочують витрати на утримання штатного бухгалтера. Це включає не лише заробітну плату, а й податки, соціальні внески, витрати на відпустки та лікарняні. Особливо актуальним це є для малого та середнього бізнесу, для яких утримання внутрішнього бухгалтерського відділу може бути надто затратним. Крім того, аутсорсинг дозволяє оптимізувати витрати на бухгалтерське програмне забезпечення, оскільки компанія-замовник звільняється від необхідності купувати ліцензійні програми, регулярно їх оновлювати та навчати персонал відповідно до змін у законодавстві. Аутсорсингові компанії використовують сучасні автоматизовані системи обліку, що забезпечують актуальність і точність фінансової звітності [1].

Залучення зовнішніх бухгалтерських компаній сприяє підвищенню якості облікових процесів завдяки доступу до висококваліфікованих спеціалістів. Аутсорсингові фірми об'єднують фахівців із глибокими знаннями у сфері бухгалтерського та податкового обліку, які регулярно підвищують свою

кваліфікацію. Це дає змогу забезпечити високу точність ведення фінансової документації та відповідність актуальним нормам законодавства. Крім того, аутсорсери активно використовують сучасні методики ведення обліку, такі як хмарні бухгалтерські системи та автоматизовані сервіси податкової звітності, що підвищує ефективність управління фінансами.

Важливою перевагою бухгалтерського аутсорсингу є мінімізація ризиків, пов'язаних із веденням бухгалтерського обліку та виконанням податкових зобов'язань. Аутсорсингові компанії забезпечують високу точність фінансової звітності, що зменшує ймовірність бухгалтерських помилок та порушень податкового законодавства. Це допомагає підприємствам уникати штрафів, пені та інших фінансових санкцій. Крім того, зовнішні фахівці несуть відповідальність за якість наданих послуг, і в разі помилок або фінансових втрат вони можуть бути зобов'язані компенсувати їх згідно з умовами договору. Це створює додаткові гарантії для підприємств-замовників та підвищує рівень надійності облікових процесів.

Аутсорсинг бухгалтерських послуг також дозволяє підприємствам зосередитися на розвитку своєї основної діяльності. Оскільки бухгалтерський облік є допоміжною функцією, його передача зовнішнім виконавцям дає змогу керівництву спрямовувати свої зусилля на стратегічне планування, вдосконалення бізнес-процесів, розширення ринків збуту та підвищення конкурентоспроможності. Відмова від утримання внутрішнього бухгалтерського відділу сприяє ефективному використанню ресурсів компанії, зменшенню адміністративного навантаження та оптимізації організаційної структури [1; 3].

Використання бухгалтерського аутсорсингу має і певні недоліки, що можуть впливати на ефективність фінансового управління підприємства. Одним із ключових ризиків є зниження контролю над фінансовими процесами, оскільки керівництво компанії може мати обмежений доступ до бухгалтерських даних у режимі реального часу, що ускладнює прийняття оперативних рішень. Крім того, внесення змін до фінансових операцій часто потребує погодження з аутсорсером, що може сповільнювати процеси адаптації до змін у бізнес-середовищі.

Значною проблемою є питання конфіденційності та безпеки фінансових даних. Передача бухгалтерських функцій зовнішній компанії створює ризик витоку або несанкціонованого використання фінансової інформації. Попри наявність угод про нерозголошення, підприємство не завжди має повний контроль над тим, хто і як обробляє його бухгалтерську документацію. Це особливо критично для компаній, що працюють у висококонкурентних галузях або мають значні фінансові активи [2].

Використання бухгалтерського аутсорсингу також може створити залежність від зовнішнього підрядника. Оскільки аутсорсингові компанії одночасно обслуговують багато клієнтів, можлива затримка у виконанні завдань через їхню завантаженість. Це може призвести до несвоєчасного подання фінансової звітності або податкових декларацій, що, у свою чергу,

загрожує штрафними санкціями з боку контролюючих органів. Крім того, аутсорсери часто застосовують універсальні підходи до ведення бухгалтерії, що не завжди враховують специфіку діяльності конкретного підприємства.

Важливим аспектом є юридичні та податкові ризики. Незважаючи на те, що аутсорсер несе відповідальність за правильність ведення бухгалтерського обліку, саме підприємство залишається відповідальним перед податковими органами. Помилки або недбалість з боку підрядника можуть призвести до фінансових санкцій або навіть адміністративної відповідальності для керівництва компанії. Крім того, у разі непрофесійної роботи аутсорсингової компанії можливі проблеми з виправленням помилок у звітності, що вимагає додаткових ресурсів та часу [1; 2].

Попри зазначені недоліки, раціональне використання аутсорсингових бухгалтерських послуг може значно підвищити ефективність фінансового управління підприємства. Важливо ретельно підходити до вибору підрядника, укладати детальні договори з чітким розподілом відповідальності та здійснювати регулярний контроль за якістю виконання облікових функцій. Тільки за таких умов аутсорсинг може стати ефективним інструментом оптимізації витрат та підвищення фінансової стійкості бізнесу.

Аутсорсинг бухгалтерських послуг є ефективним інструментом оптимізації фінансового управління підприємства, проте його використання вимагає зваженого підходу. Найбільш доцільним він є для малого та середнього бізнесу, де зниження витрат на облік і доступ до професійних бухгалтерів сприяють підвищенню ефективності управління. Водночас важливо забезпечити належний контроль за якістю послуг та безпекою фінансових даних. Оптимальними умовами для ефективного аутсорсингу є чітке визначення обсягу робіт, прозорі умови співпраці та застосування сучасних технологій обліку [3].

Вибір надійного партнера з аутсорсингу має ґрунтуватися на його досвіді, репутації та відповідності ліцензійним вимогам. Важливо перевіряти наявність позитивних відгуків, рівень компетентності фахівців і відповідність стандартам бухгалтерського обліку. Договір з підрядником повинен містити чітко прописані обов'язки, відповідальність за можливі помилки та механізми контролю. Лише комплексний підхід до вибору аутсорсингової компанії дозволить мінімізувати ризики та отримати максимальну вигоду від такої співпраці.

Список використаних джерел:

1. Гуріна Н. В., Гурін Д. П. Бухгалтерський аутсорсинг: сутність, переваги, недоліки та особливості запровадження. *Галицький економічний вісник.* 2024. № 1. С. 55–61. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/44746 (дата звернення: 16.03.2025).

2. Шишкова Н.Л., Усатенко О.В. Аутсорсинг обліку і аудиту: сучасні виклики та технології штучного інтелекту для ефективного управління підприємством. *Наукові вісті Далівського університету*. 2024. №26. URL: https://dspace.snu.edu.ua/handle/123456789/1570 (дата звернення: 16.03.2025).

3. Шмигель О. Бухгалтерський аутсорсинг як важливий фактор підвищення результативності діяльності компанії. *Економічний дискурс.* 2024. № 1-2. С. 63–71. URL: https://doi.org/10.36742/2410-0919-2024-1-7 (дата звернення: 16.03.2025).

КУРЕПІН ВЯЧЕСЛАВ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ОЦІНКА ТА АНАЛІЗ РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

На етапі розвитку свого розвитку кожне підприємство має прагнути до раціонального використання ресурсів. Таке необхідно для забезпечення безперервного процесу соціально-економічного розвитку, підвищення прибутковості виробництва, поліпшення якості продукції і на задоволення соціальних потреб своїх працівників і населення території [1, с. 64], де воно функціонує. Здатність суб'єктів господарювання до вирішення таких завдань можна дослідити за допомогою аналізу та оцінки їхньої діяльності.

Соціально-економічний розвиток підприємств покликаний відображати, з одного боку, рівень досягнення цілей та інтересів суб'єкта господарювання, з іншого - досягнення цілей соціально-економічного розвитку системи вищого рівня (району, міста, регіону). Соціально-економічний розвиток підприємства можна вважати як сукупність кількісних і якісних змін, які забезпечують перехід підприємства на більш високий соціально-економічний рівень.

Нажаль, показники, які деякі науковці-дослідники запропоновували для оцінки соціально-економічного розвитку підприємств, не можна вважати досконалими, оскільки вони переважно окреслюють якусь певну сферу його діяльності. Досвід ведення господарської діяльності вітчизняних підприємств показує, що значна увага приділяється переважно економічним аспектам діяльності (обсягам реалізації продукції, прибутку, рентабельності тощо).

На теперішній час, на нашу думку, не існує єдиної системи показників оцінки рівня соціально-економічного розвитку підприємств. Є окремі визначення основних етапів оцінки та розробки системи показників, які адаптовані до світових стандартів та рекомендацій, що використовуються в міжнародній практиці, фінансовій та статистичній звітності, є авторські дослідження та спостереження.

Аналіз та оцінка нерозривно пов'язані між собою оскільки оцінка є похідною від аналізу [2, с. 286]. Саме за допомогою аналізу ми можемо виявити закономірності та тенденції соціально-економічного розвитку, а оцінка покликана правильно витлумачити отримані за допомогою аналізу результати та зробити відповідні висновки.

Показники соціально-економічного розвитку підприємств дозволяють показати, на якому рівні здійснюється соціальні та господарські заходи, на скільки підприємство здатне досягти поставлені цілі свого розвитку. Для оцінки здатності досягати поставлені цілі свого розвитку, соціально-економічний розвиток підприємства поділяємо на п'ять етапів. Перший етап - визначає доцільність проведення передбачуваної оцінки, при якому відсівається все зайве, і формулюється цільова установка. Другий етап - здійснюється збирання та підготовка вихідних даних, які вибираються з великого потоку інформації

для забезпечення достовірної оцінки рівня соціально-економічного розвитку підприємства.

Третій етап - позначаються показники, які будуть використовуватись для досягнення цілей. Четвертий етап - процес оцінки рівня соціально-економічного розвитку підприємства. П’ятий етап - підготовка висновків та пропозицій для вирішення поставлених завдань та проблем.

З вищевикладеного, зрозуміло, що система показників складається з двох груп: економічних та соціальних [3, с. 147]. Це обумовлено тим, що, на відміну оцінки економічного розвитку, соціальний пов'язаний з суттєвими труднощами, які визначаються, як складність соціальних процесів. Такі процесі виявляються, переважно, у довгостроковому періоді і залежать від багатьох чинників.

Прикладом для підприємств є система звітності у сфері сталого розвитку міжнародної організації «Глобальна ініціатива» (GRI). Ця система, на нашу думку, повністю розкриває інформацію про результати забезпечення сталого розвитку та може бути застосована підприємством будь-якого розміру, типу та місцезнаходження. Вона постійно вдосконалюється, розширюється в міру накопичення досвіду звітності, зміни потреб об’єктів господарювання. Її склад: показники результативності з економічного, екологічного та соціального напрямів діяльності підприємства.

У такий системі економічні показники підприємства згруповані в такий спосіб: показники результативності, інноваційно-інвестиційного розвитку та ділової активності підприємства. Аналіз результатів діяльності підприємства дає змогу не лише оцінити поточний фінансово-економічний стан, а й розробити ефективні своєчасні, якісні управлінські рішення.

Важлива для підприємства інвестиційна та інноваційна політика. Тому окремо зупиняємося на показниках інноваційно-інвестиційного розвитку. Наголошуємо, стабільність функціонування та розвитку підприємства підвищення його конкурентоспроможності продукції значною мірою залежить від інвестиційної та інноваційної політики. Використання показників оборотності щодо оцінки ділової активності дозволяє визначити фінансовий стан підприємства, оскільки швидкість обороту безпосередньо впливає його платоспроможність, отже, і соціально-економічний розвиток.

Соціальні показники: організація та охорона праці; освіта працівників; екологічні показники; взаємодія підприємства із громадськістю. Організація праці характеризується чисельністю працівників підприємства, їх плинність та витрати на організацію праці. Оплата праці впливає на добробут та зацікавленість працівників до підприємства. Показники охорони праці відображають рівень впровадження заходів [4, с. 70], спрямованих на збереження здоров'я та працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Показники освіти свідчать про підтримку професійного розвитку працівників. Освітчині працівники підвищують якість робочої сили, підвищують продуктивність праці. Вплив виробничої діяльності на довкілля зменшується зниженням шкідливих викидів та відходів [5, с. 271], вторинним використанням матеріалів. Цим підвищується конкурентоспроможність та

позитивне, лояльне ставлення суспільства до підприємства.

Соціальна відповідальність підприємства визначається взаємодією із громадськістю. Розуміємо, кожне підприємство здійснює впливом на суспільство у межах території, де воно розвиває своєї діяльності. Саме підприємство створює робочі місця, виробляє товари та послуги для населення, сплачує податки [6, с. 36]. Вплив стає ефективнішим, якщо підприємство бере участь у громадському житті за рахунок програм підтримки суспільства з різних напрямків.

Отже, система, яку ми дослідили дозволяє проаналізувати основні напрями соціально-економічного розвитку підприємства. Ця система є наближеною до європейської системи за звітністю, яка фактично є стандартом визначення рамкових умов підготовки показників нефінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Курепін В. М. Іваненко В. С. Застосування цифрових технологій у сільському господарстві для досягнення цілей сталого розвитку. *Modern Economics*. 2024. № 47(2024). С. 62-69. DOI:https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-09.

2. Лазіс М. І. Європейський підхід до управління безпекою та здоров'ям працівників підприємств. *Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції* : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 23-25 жовтня 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 285-288. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18926.

3. Ivanenko V. Technological load on the natural environment of the Mykolaiv region: problems, solution ways. *Науково-практична конференція, присвячена Всесвітньому метеорологічному дню «На варті кліматичних дій» та Всесвітньому дню водних ресурсів «Вода для миру»* (м. Київ, 22-23 березня 2024 р.). Київ, 2024. С. 146-148. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18868.

4. Іваненко В.С. Залучення фахівців сторонніх служб для проведення оцінки ризиків на робочому місці // *OSHAgro – 2023* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 жовтня 2023 р.). Київ : НУБіП України, 2023. С. 69-71. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15935.

5. Курепін В. М., Іваненко В. С. Екологія та війна, погляд через минуле у майбутнє, глобальні виклики, загрози // *Ekologia i racjonalne zarządzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka* [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej (Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r.). Łomża : MANS w Łomży, 2023. С. 265-275. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16200.

6. Орешко К. Ф. Кліматично нейтральні малі та середні бізнес-компанії: уникнути, зменшити, компенсувати. *Екологія, природокористування та охорона навколишнього середовища: прикладні аспекти* : матеріали VII всеукраїнської науково-практичної заочної конференції (м. Київ, 17 травня 2024 р.). Київ : МДУ, 2024. С. 34-37. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18296.

КУСКОВА СВІТЛАНА, к.е.н., доцент,
КУСКОВ МИКИТА, аспірант
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Внутрішній аудит в економічно розвинених країнах - це стратегічно важлива сфера, яка є такою ж важливою, як і зовнішній аудит (аудиторські комітети зобов'язуються формувати компанії, акції яких сильно цитуються на біржі). І все -таки, у той час, коли вже можна безпечно сперечатися про формування зовнішнього аудиту в Україні, як і для внутрішнього аудиту - ця діяльність як в інституційному, законодавчому, так і в професійному плані все ще знаходиться на початковій стадії появи. Внутрішній аудит є видом організаційної діяльності, що регламентується внутрішньою документацією компанії, і спрямований на контроль елементів управління, а також різноманітних принципів роботи підприємства, реалізується уповноваженими представниками спеціального органу контролю в рамках надання допомоги керівним органам компанії (сукупним зборам членів господарського товариства/товариства, або ж учасників виробничого поради і т.п.). Основна мета внутрішнього аудиту – надати допомогу апарату управління в реалізації дієвого контролю за різноманітними елементами загальної системи внутрішнього контролю. Ключове завдання внутрішнього аудиту – розуміння процесу забезпечення задоволення основних потреб апарату управління щодо надання контрольних даних за всілякими базовими аспектами. Функція адміністрації – сформувати основні тактики та стратегії організації. І все-таки персонал компанії може який завжди коректно їх трактувати чи завжди слідувати їм. Тоді як менеджери не мають великим запасом часу, щоб перевіряти ще раз це виконання, а також вчасно вказати на недоліки. Головні помічники в даній справі – внутрішні аудитори, саме вони можуть забезпечити захист від зловживань, прорахунків, ідентифікують «зони ризику», а також можливі варіанти для ліквідації можливих нестач, прорахунків, помилок, допоможуть встановити, побороти вразливі місця в адміністративних системах, сформувати саме ті принципи менеджменту. Такі дії необхідно доповнювати консультаціями з найвищими адміністративними органами, пропозиції, запити яких загалом формують сукупність процедур внутрішнього аудиту (іншими словами, внутрішні аудитори забезпечують адміністрацію тією інформацією, що стосується їх повноважень). Отже, адміністративні органи компанії використовують послуги внутрішніх аудиторів як додаткові ресурси, що допомагають їм виконувати свої завдання та функції. Так чи інакше, процес організації ефективно діючої структури внутрішнього аудиту в комерційній організації – не простий та багатокроковий процес. І все-таки практична користь від формування окремої структури внутрішнього аудиту суттєво відрізняється для кожної компанії. Базові сукупні принципи доцільності формування відділу внутрішнього аудиту для вітчизняних компаній полягають у наступному:

– внутрішні аудитори спільно з контролем найчастіше реалізують консультативні функції щодо посадових осіб бухгалтерських, фінансово-економічних та інших структур в основній організації, дочірніх компаніях та філіях;

– завдяки цільовому контрольному аналізу та перевіркам, що проводяться внутрішніми аудиторами, можна виявити виробничі резерви, а також найперспективніші курси розвитку організації;

– за допомогою внутрішнього аудиту виконавчий орган чи рада директорів зможе відрегулювати та налагодити дієвий контроль за всіма автономними структурами компанії.

Як правило, у сферу внутрішнього аудиту фахівці приходять із контрольно-ревізійних чи фінансових підрозділів фірми. І все-таки, безліч внутрішніх аудиторів колись займали посади в оперативних структурах фірми. На даний час на ринку праці відзначається брак висококваліфікованих фахівців у сфері внутрішнього аудиту. Можна з сумом зазначити, що поки що не помітно значного підживлення такої професії свіжими кадрами, оскільки програми вітчизняних вузів все ще не включають курс підготовки фахівців за напрямом «внутрішній аудитор», тоді як аспекти внутрішнього аудиту загалом вивчаються в курсі бухгалтерського обліку та аудиту.

Список використаних джерел:

1. Босак А. О. Проблеми розвитку корпорацій в Україні та інформаційне забезпечення їх розв'язання/ А. О. Босак, Л. І. Чернобай // *Вісник Національного Університету«Львівська політехніка» : «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку»*. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2005. – No527. – С. 98–103.

2. Бардаш С.В. Економічний контроль в Україні: системний підхід: [монографія] / С.В. Бардаш. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 656 с.

3. Астапова Г. В. Організаційно-економічний механізм корпоративного управління підприємствами на основі права трудової власності: монографія / Г. В. Астапова. Київ: НАУ, 2006. – 248 с.

КУЦЕНКО ОЛЬГА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЄРМОЛАЄВА МАРИНА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ВІДПРАВНІ ПОЛОЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ СПЕЦІАЛЬНОГО ОДЯГУ

Особливої актуальності у підприємствах агробізнесу набуває проблема подальшого вдосконалення методики бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту оборотних активів, які є наймобільнішим складником ресурсів підприємства й серед них малоцінним активам, що не зважаючи на вартісний критерій займають значну питому вагу в структурі оборотних та і необоротних активів в цілому. Від ступеня ефективності використання не- та оборотних активів залежить стан суб'єкта господарювання.

Малоцінні та швидкозношувані предмети належать до складу оборотних засобів, а їх синтетичний облік організовано на одноіменному рахунку 22 .

До необоротних активів віднесено частину малоцінних предметів, які за своїми економічними властивостями відшкодовують свою вартість у строк, більший від одного року, але через незначну вартість їх недоцільно обліковувати в складі основних засобів. Граничну вартість об'єктів необоротних активів, що мають обліковуватися на субрахунку 112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи», необхідно встановлювати наказом про облікову політику підприємства, а методичним дороговказом тут виступає Податковий кодекс України [4].

Спеціальний одяг працівників як об'єкт обліку може опинитися і у складі оборотних і у складі необоротних активів. Найбільш популярні зразки спецодягу межують також і з засобами захисту, це: куртки, костюми захисні, фартухи, халати, косинки, шапки, капці (сабо), респіратори, окуляри для захисту від випромінення, діелектричні калоші, маска зварювальника, плащ непромокальний, гумові рукавиці для роботи з електроустановками, брезентові та бавовняні рукавиці, захисні каски, запобіжні пояси тощо.

Організовуючи облік спецодягу, слід спочатку розібратися у вимогах нормативних актів щодо норм видачі спецодягу, його асортименту, строків експлуатації. Потребу у спеціальному одязі, комплекти для окремих спеціальностей, нормативні строки експлуатації кожної одиниці одягу і взуття нормативно визначає Закон України «Про охорону праці» та ряд інших підзаконних актів [2, 5, 6].

Видача грошових коштів на придбання спецодягу не дозволяється нормативно, але передбачена компенсація витрат на придбання спецодягу, якщо термін видачі його було порушено чи інші умови склалися так, що працівнику довелося придбавати його самостійно.

Забезпечення працівників спецодягом також має облікові наслідки і з боку податкового законодавства. Відповідно до пп. 140.1.1 п. 140.1 ст. 140 розділу III Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI визначено [4], що використання бізнесом спецодягу відноситься до витрат подвійного

призначення: до них відносять витрати платника податку на забезпечення найманих працівників спеціальним одягом, взуттям, спеціальним (форменим) одягом, мийними та знешкоджувальними засобами, засобами індивідуального захисту у професії.

Після визначення норми і потреби у спецодягу і його придбання здійснюють його оприбуткування та визначаються з подальшою амортизацією, якщо наприклад, це брезентові рукавички зі строком нормативної експлуатації 1 місяць, то їх вартість буде списана на витрати галузі, найчастіше для виробничників – 91 «Загальновиробничі витрати». Якщо ж це зимові куртки, чоботи чи інші серйозні предмети одягу, то амортизація відбувається або за методом 50:50 (найчастіше у господарській практиці) або 100% [1].

У системах автоматизованого обліку, незалежно від того, яка це бухгалтерська програма, спецодяг аналітично відображається у інвентарній картці обліку, що за реквізитним складом відповідає формі №МШ-6 «Особова картка №__ обліку спецодягу, спецвзуття та інших запобіжних пристроїв» [3, 7]. Узагальнюючи положення з окремих особових карток комірник формує Відомість обліку видачі (повернення) спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв. Після завершення строку експлуатації чи у випадках передчасного зносу приймається рішення про виведення спецодягу і для цього формують документ у бухгалтерській програмі, що за реквізитним складом відповідає формі №МШ-4 «Акт вибуття малоцінних та швидкозношуваних предметів». Подальше списання проводиться за вимогами форми №МШ-8 «Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів». Якщо працівник, звільняючись, не повертає спецодяг, то при остаточному розрахунку вартість цих ЗІЗ визнається додатковим благом та згідно з пп. 164.2.17 Податкового кодексу України оподатковується за базовою ставкою податку на доходи фізичних осіб та ще і з урахуванням натурального підвищуючого коефіцієнта 1,219. Усі первинні документи щодо спецодягу зі складу здаються до бухгалтерії разом із Звітом про рух товарно-матеріальних цінностей [7].

Список використаних джерел:

1. Кривенко М. Облік спецодягу: все для бухгалтера URL: https://online.dtkt.ua/2012/04/42556
2. Норми безкоштовної видачі спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам загальних професій різних галузей промисловості. Наказ Держгірпромнаглядуі№ 62 від 16.04.2009 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1078-18#Text (дата звернення: 23.02.2025 р.)
3. Онищенко В. Як відобразити в обліку та оподаткувати спецодяг URL: https://buhplatforma.com.ua/article/7584-spetsodyag
4. ПКУ № 2755 від 2.12. 2010 року (зі змінами та доповненнями). *Верховна Рада України*. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 23.02.2025 р.)
5. Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту. Наказ Держгірпромнагляду № 53 від 24.03.2008 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0446-08#Text (дата звернення: 23.02.2025 р.)
6. Про охорону праці. Закон України № 2694-XII від 14.10.1992 р. *Верховна Рада України*. URL:.https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text (дата звернення: 23.02.2025 р.)
7. Рубан С. Одяг для працівників: облік і оподаткування URL: https://7eminar.ua/news/2988-odyag-dlya-pracivnikiv-oblik-ta-opodatkuvannya

ЛАВРИНЕНКО АНАСТАСІЯ, здобувач фахової перевищої освіти
Науковий керівник - **МИНИЧ ЮЛІЯ**, завідувач відділення (економічного), викладач вищої категорії
Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу, м. Лозова

ОБЛІК І ПОДАТКИ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СУЧАСНОГО СВІТУ

Облік і податки – це не просто сухі цифри, а основа економічного порядку, яка забезпечує стабільність держави та бізнесу. Вони існують з давніх часів, еволюціонували разом із суспільством і продовжують відігравати ключову роль у сучасному світі.

Сучасний світ стрімко змінюється: технології, які вчора здавалися фантастикою, сьогодні стають частиною повсякденного життя. Автоматизація, штучний інтелект, блокчейн – усе це значно впливає на різні сфери діяльності людини. Проте серед усіх цих змін облік і податки залишаються фундаментальними поняттями, без яких стабільність і прозорість у суспільстві є неможливими.

Одні можуть вважати бухгалтерію нудною рутиною – нескінченними цифрами та звітами. Але це лише поверхневе враження. Насправді бухгалтерія є серцем економіки, забезпечуючи чіткий облік ресурсів та правильне розподілення фінансових потоків. Завдяки обліку компанії можуть приймати обґрунтовані рішення, інвестори – оцінювати перспективи бізнесу, а держава – контролювати податкові надходження. Облік дозволяє контролювати фінансові потоки, планувати розвиток підприємств і забезпечувати прозорість у веденні бізнесу. Він допомагає підприємцям приймати обґрунтовані рішення, а державі – регулювати економіку.

Податки, у свою чергу, – це основа функціонування суспільства. Вони забезпечують фінансування освіти, медицини, інфраструктури та багатьох інших важливих сфер. Хоча податкове законодавство може бути складним, його дотримання є запорукою справедливості та розвитку.

Що робить облік і податки захоплюючою класикою? По-перше, їх значущість залишається незмінною протягом століть. Навіть у Давньому Єгипті існували податкові системи, які забезпечували будівництво пірамід. Сьогодні вони лише стають складнішими, але їхня мета залишається такою самою – сприяти стабільності та прогресу.

По-друге, ці сфери постійно розвиваються. Нові стандарти обліку, автоматизація процесів, міжнародні податкові угоди – усе це свідчить про те, що облік і податки залишаються актуальними та готовими до викликів майбутнього.

Облік і податки – це не просто класика, а класика, яка несе в собі ключ до стабільності та розвитку світу. І хоча вони можуть виглядати як «нудна рутина», насправді ці сфери є основою сучасного суспільства, без якої будь-яка держава чи бізнес були б приречені на хаос. Сучасні технології значно спростили ці процеси, автоматизувавши ведення бухгалтерії та адміністрування

податків. Проте їхня суть залишається незмінною: створення прозорої та стійкої економічної системи. Саме тому облік і податки – це класика, яка ніколи не втратить своєї актуальності.

Список використаних джерел:

1. Коваль С.М., Бондаренко О.А. Сучасний бухгалтерський облік: концепції та перспективи. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2023. 290 с.
2. Федорова Г.В. Автоматизація облікових процесів: сучасні виклики. Харків: Видавництво «Фінанси», 2024. 320 с.
3. Ткаченко О.В., Григоренко С.П. Історія обліку та податків: від давнини до сучасності. Львів: Видавництво «Економіка», 2022. 256 с.
4. Картер Дж. Інновації у сфері податків: блокчейн і штучний інтелект. Лондон: Cambridge Press, 2023. 210 с.

LAZARI LILIANA PhD, associate professor, Department Accounting, Audit and Economic Analysis
BALAN GHEORGHE, PhD student,
Academy of Economic Studies of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova

DISCLOSURE OF INFORMATION REGARDING EQUITY

Abstract. *This research studies the disclosure of information related to equity presented in financial statements. The research aims to present the need to disclose information regarding equity in the Explanatory Note to financial statements, as well as the minimum disclosure requirements established by the accounting regulatory framework of the Republic of Moldova. The following research methods were used in the study, such as the analysis of the regulatory framework governing the study, the synthesis of information regarding the disclosure of equity-related elements.*

Keywords. Equity, financial reporting, disclosure of information.

Introduction. According to the provisions of the Conceptual Framework for Financial Reporting, the objective of general purpose financial reporting is to provide financial information about the reporting entity that is useful to existing and potential investors, lenders, and other creditors in making decisions relating to providing resources to the entity [1, p. 1.2]. The respective decisions imply the purchase, sale or holding of equity and debt instruments and the provision or settlement of loans and other forms of credit. Whereas according to the provisions of the National Accounting Standard "Presentation of financial statements" [3, p. 6], to achieve the objective, the financial statements provide information about: assets; equity; liabilities; income and expenses; cash flows. Financial information regarding the elements of equity at the end of the management period is presented in the financial statements, namely: in the balance sheet - the statement of the components of equity at the end of the period, in the profit and loss statement the size of the financial result of the management period: net profit (net loss), in the statement of changes in equity the size of the elements at the beginning and end of the management period is presented, but also the size of the changes in the form of increases and decreases recorded during the management period. Although the patrimonial elements related to equity are presented in several financial statements, the accounting regulatory framework also establishes the need to disclose them in the Explanatory Note to the financial statements. This research examines the need and minimum requirements established for the disclosure of information related to equity in the Explanatory Note.

Content. Equity represents the residual interest in the assets of an entity after deducting all its liabilities [1, p. 4.63, 3]. Although equity is defined as a residual interest of shareholders, its various components may be presented on separate lines in the balance sheet. For instance, in an entity with legal personality, shareholders' contributions, retained earnings, reserves representing the distribution of retained earnings, and reserves representing adjustments to maintain capital may be presented

separately. Such classifications may be relevant to users of financial statements in the decision-making process when there are legal or other restrictions on the entity's ability to distribute or otherwise use its equity. It may also reflect that parties with equity interests in the entity have different rights regarding receiving dividends or repayment of equity [1].

According to the Accounting and Financial Reporting Law provisions, disclosure of information is made in the Explanatory Note to the financial statements [2]. The explanatory note is prepared for all financial statements: abbreviated, simplified, complete. When preparing the explanatory note, the order in which the accounting elements are presented in the balance sheet and in the profit and loss statement is respected. The explanatory note contains additional information that is not included in the financial statements. The volume, structure and presentation form of the Note are determined independently by the entity [2]. Although the volume and structure of the disclosed information is determined by the entity, the accounting regulatory framework presents some requirements regarding the disclosed information. Disclosure of information regarding the elements of equity is established by:

- Accounting and Financial Reporting Law [2];
- National Accounting Standard “Presentation of financial statements” [3];
- National Accounting Standard “Equity and liabilities” [4].

The disclosure of information regarding equity established by the Law on Accounting and Financial Reporting in the Explanatory Note (art. 22) [2] is presented in Figure 1:

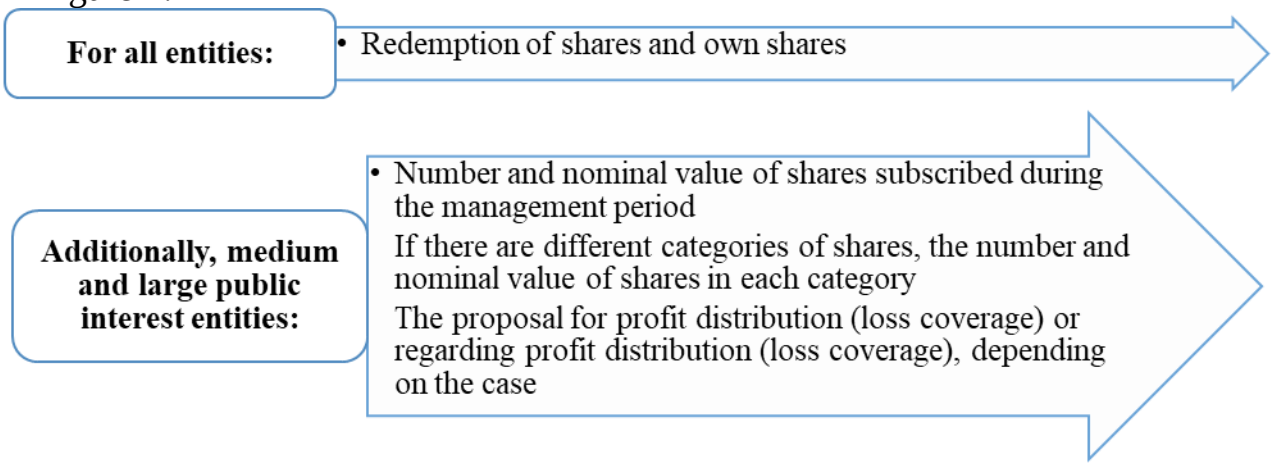

Figure 1. Disclosure requirements for information related to equity provided by the Accounting and Financial Reporting Law [2]

Source: developed by the authors based on the accounting regulatory framework

Although the Accounting and Financial Reporting Law establishes a minimum disclosure of information on equity elements in the Explanatory Note, the provisions of the National Accounting Standard "Equity and liabilities" [4] are used to supplement them. According to the provisions of p. 90 of the National Accounting Standard “Equity and liabilities”, the explanatory note of entities that prepare complete financial statements additionally contains the following information regarding equity presented in Figure 2:

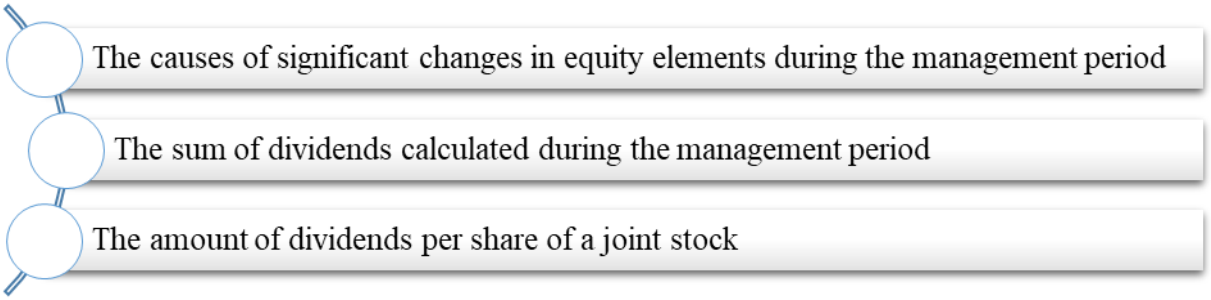

Figure 2. The disclosure requirements for information related to equity provided for in the National Accounting Standard "Equity and liabilities" [4]
Source: developed by the authors based on the accounting regulatory framework

Conclusion. It is noteworthy to mention that within the financial reporting of equity elements, financial information is presented both as a value at the beginning and end of the management period in the balance sheet and the statement of changes in equity, but the size of the changes made during the management period in the form of increases and decreases presented by the statement of changes in equity, additionally, entities disclose this information in the Explanatory Note to the financial statements, prepared by all categories of entities. It is assumed that many users only have access to the information presented in the financial statements and that in addition to them, they can use any general or specific information. In this context, the disclosure of information regarding the elements of equity in the Explanatory Note is of major importance due to the fact that the decision is within the competence of the entity, in order not to be neglected, the minimum information required for disclosure according to the regulatory framework is established, but it also facilitates the inclusion of other important information for users regarding the entity's equity.

References:

1. Conceptual Framework for Financial Reporting. Available at: https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/conceptual-framework-for-financial-reporting.pdf
2. Accounting and Financial Reporting Law, no. 287 dated 15.12.2017. In: Official Monitor no. 1-6, no. 22 dated 05.01.2018. Available at: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136356&lang=ro# [in Romanian]
3. National Accounting Standard "Presentation of financial statements". In: Monitorul Oficial No. 233-237 from 22.10.201. Available online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131868&lang=ro [in Romanian]
4. National Accounting Standard "Equity and liabilities". In: Monitorul Oficial No. 233-237 from 22.10.2013. Available online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131868&lang=ro [in Romanian]
5. Grigoroi L., Lazari L., Bîrcă A., Țurcanu L., Balteș N., Erhan L., Mihaila S., Caraman S., Graur A., Bajan M., Badicu G., Cușmăunsă R. *Contabilitatea întreprinderii* [Enterprise accounting]. Publisher: CARTIER, Chișinău, 2021, ISBN 978-9975-86-456-5 (Cartier). ISBN 978-9975-75-984-7 (ASEM). Pp. 381-476 [in Romanian]
6. Istrate Costel. Contabilitate și raportări financiare individuale și consolidate [Accounting and Individual and consolidated financial reporting]. Publisher:POLIROM, Iași, 2016. Pp. 28-29 [in Romanian]

ЛАРЦЕВА ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник **– ВІТЕР СВІТЛАНА**, к.пед.н,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет, м. Житомир

ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні має суттєвий вплив на економічну діяльність підприємств, зокрема на формування резерву сумнівних боргів, що безпосередньо впливає на ефективне керування дебіторською заборгованістю та є важливою складовою бухгалтерського обліку і фінансового управління підприємства. У зв'язку з непередбачуваними обставинами створеними через наслідки агресії (руйнування інфраструктури, призупинення виробництва, мобілізацію працівників), які значно ускладнюють економічну стійкість та діяльність підприємств, підвищується рівень ризиків при проведенні розрахунків з дебіторами за господарські операції через перебування боржників в умовах фінансової нестабільності.

Резерв сумнівних боргів необхідний для відображення ризику невиплати дебіторської заборгованості і є інструментом, що допомагає підприємствам зберігати фінансову стійкість у складних економічних умовах.

Економічний розвиток України під час війни характеризується уповільненням платіжного обігу, що сприяє зростанню дебіторської заборгованості і відповідно до чого: важлива задача керування підприємством - формування дієвої політики з управління дебіторською заборгованістю, спрямованої на оптимізацію загального її розміру і забезпечення своєчасної інкасації боргу [1, с. 283-284].

Наразі актуальним є визначення ефективних способів боротьби з сумнівними боргами, виходячи із платоспроможності дебіторів та переваг формування резерву сумнівних боргів, їх впливу на фінансовий стан підприємства.

Необхідно пам'ятати, що створення резерву сумнівних боргів згідно НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» – обов'язок кожного підприємства. Це не стосується лише підприємств, що ведуть спрощений бухгалтерський облік; непідприємницьких товариств та мікропідприємств [2].

Одним з методів вирішення проблематики формування резерву сумнівних боргів є аналіз фінансового стану дебіторів з урахуванням змін у макроекономічному середовищі та географічне розташування суб'єкта господарювання з оцінюванням масштабу загрози зі сторони країни-агресора. Це включає моніторинг платоспроможності контрагентів, перевірку їх кредитної історії, а також оцінку впливу воєнної ситуації на їх бізнес.

За простроченою дебіторською заборгованістю необхідно буде змінити судження та оцінити вплив різних факторів і розглянути пролонгований часовий період. За необхідності, переглянути домовленості та провести дисконтування недоотриманих сум [4].

Для того, щоб мінімізувати ризики, підприємству варто на кожного ненадійного контрагента зібрати повне досьє, починаючи з перевірки установчих документів, структури ланцюга власників підприємства до кінцевого бенефіціара, виписки з ЄДРПОУ, свідоцтва платника ПДВ, довідки з органів статистики, копій ліцензій та інших даних, які підтверджують право дебітора на заняття конкретним видом діяльності, здійснити ознайомлення з довідкою про відсутність заборгованості в податкових органах; також звернути увагу на інформацію в державних реєстрах (чи є судові справи, чи не було розпочато процесу проходження процедур банкрутства або ліквідації тощо).

Аналіз проблематики та причини утворення заборгованості дебіторів має значний вплив на визначення шляхів вирішення питання. Також одним із заходів для оптимізації сумнівних боргів є перегляд умов договорів з контрагентами. Завдяки додатковим гарантіям, таким як передплата або забезпечення виконання зобов'язань, можна знизити ймовірність виникнення безнадійних боргів. Оскільки воєнний стан стає поштовхом для появи швидких змін на підприємстві, вони повинні регулярно переглядати резерви сумнівних боргів. Це дозволить своєчасно коригувати суму резерву залежно від поточної ситуації, враховуючи нові економічні реалії, зміни у платоспроможності контрагентів або інші фактори ризику.

Задля коректного ведення резерву сумнівних боргів в умовах невизначеності в Україні важливо класифікувати дані про заборгованість для регулювання подальших шляхів вирішення проблематики та впровадження дієвих управлінських рішень. Необхідно класифікувати дебіторську заборгованість залежно від того у якому становищі знаходяться боржники (у зоні бойових дій або у зоні значного ризику, на окупованих територіях або на вільних територіях України із найменшою загрозою). Завдяки такому розподілу підприємств суб'єкт господарювання може мінімізувати ризик надлишкових втрат та своєчасно вживати відповідних заходів. Крім того, у разі перебування підприємства на окупованій території необхідно аналізувати строк непогашеної заборгованості та оцінювати його фінансове становище з урахуванням можливого впливу надзвичайних обставин у майбутньому.

Для підвищення ефективності та точності оцінки дебіторської заборгованості та формування резерву сумнівних боргів підприємства можуть використовувати сучасні фінансові технології, зокрема програмне забезпечення для управління дебіторською заборгованістю.

Варто зазначити, що через вплив війни, зростає ризик утворення безнадійної дебіторської заборгованості через вплив зовнішніх факторів на підприємство. Безнадійною можна вважати заборгованість за умови повної впевненості про неповернення боргу, так як у законодавчих документах немає вимог до визначення такого виду зобов'язань, підприємство може власноруч визначити критерії у Наказі про облікову політику.

У зв'язку з війною на території України виникають непередбачувані обставини, які дозволяють, а інколи змушують списати дебіторську заборгованість як безнадійну. Проте задля реалізації такої операції необхідно

отримати сертифікат, який видає спеціальна організація, а саме Торгово-промислова палата (ТПП), який виданий безпосередньо такому дебітору. Ознайомитись з інформацією про випадки утворення простроченої дебіторської заборгованості в умовах воєнного стану можна лише у загальному листі ТПП від 28.02.2022 № 2024/2.0-7.1. Зміст розпорядження цього листа дозволяє суб'єкту господарювання звільнити від сплати зобов'язань на період воєнного стану. Списання зобов'язання дебіторів до закінчення періоду не доцільне у зв'язку з можливістю відновлення платоспроможності підприємства та стабілізації його фінансового стану.

Доцільним є започаткування на підприємствах практики складання бюджетів грошових потоків, що дозволить контролювати платоспроможність суб'єкта на кожну звітну дату, визначати напрями та доцільність використання як власних, так і залучених грошових коштів, своєчасно виявляти негативні тенденції з грошовими операціями.[3, с. 46]

Підсумовуючи проблематичну ситуацію в країні можна зробити висновок, що процес формування резерву стає все важчим та набуває особливої актуальності для забезпечення фінансової стійкості підприємств. Сформована сума резерву дозволяє знизити фінансові втрати та забезпечити стабільність грошових потоків. Важливим аспектом створення є використання сучасних методів оцінки ризиків та прогнозування можливості несплати заборгованості, що сприяє більш точному визначенню обсягу резерву. Крім того, необхідно враховувати законодавчі вимоги та стандарти бухгалтерського обліку, що регулюють створення резервів. Укладання додаткових угод, надання відстрочок, реструктуризація боргу, а також впровадження антикризових заходів можуть допомогти зменшити ризик неповернення коштів.

Таким чином, формування резерву сумнівних боргів в умовах воєнного стану є важливим інструментом мінімізації фінансових ризиків та забезпечення стабільності діяльності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Самсонова В. О. Резерв сумнівних боргів: реалізація принципу обачності в управлінні підприємством. *Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу в умовах економіки відновлення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18-19 квіт. 2023 р.) Київ : Києво-Могилянська академія», 2023. Т. 1. С. 283-286.
2. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» : наказ МФУ від 08 жовт. 1999 р. № 237. URL: http://zakon.rada.gov. ua/cgi bin/laws/main. cgi?nreg=z0725-99.
3. Кіор М. Г, Дончук А. Ю., Гребейникова Н. А. Обліково-аналітичне забезпечення руху грошових підприємств в умовах воєнного стану коштів та кредиторської заборгованості аграрних підприємств в умовах воєнного стану 2024. С. 43-46. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/60602/1/Materialy_konf_Transformatsiya_obliku_2024_43-46.pdf
4. Лоханова Н.О., Сиротенко Н.А. Дискусійні обліково-аудиторські аспекти дебіторської заборгованості підприємств України в умовах особливого правового режиму. *Проблеми сучасних трансформацій. Сер. Економіка та управління*. №13. 2024. URL: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-13-09-01/2024-13-09-01

ЛЕВЧЕНКО ДАР'Я, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **СЛЕПЦОВА НАТАЛІЯ**, викладач вищої категорії, голова циклової комісії обліково-фінансових дисциплін
ВСП Лубенський фінансово-економічний фаховий коледж ПДАУ, м. Полтава

СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ

Розрахунки з постачальниками є однією з найважливіших складових фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства. Вони відображають рух грошових коштів, товарів і послуг між підприємствами та їх контрагентами. Раціональна організація розрахунків з постачальниками забезпечує стабільність фінансового стану підприємства, ефективне управління грошовими потоками та контроль за дебіторсько-кредиторською заборгованістю. Сучасні підприємства використовують різні форми розрахунків з постачальниками: передоплата, оплата за фактом поставки, акредитиви, векселі, бартер та інші фінансові інструменти. Вибір конкретного методу залежить від умов договору, рівня довіри між контрагентами, фінансового стану підприємства та регуляторних норм. Однак, ефективність системи розрахунків може бути знижена через проблеми з несвоєчасними платежами, невідповідність документального оформлення операцій та недосконаліть системи контролю за зобов'язаннями. Це створює ризики для фінансової стійкості підприємств, а також може призвести до санкцій з боку партнерів чи державних органів. Метою цієї науково-дослідної роботи є аналіз сучасного стану обліку розрахунків з постачальниками, виявлення основних проблем та розробка шляхів їх усунення.

Розрахунки з постачальниками відображають взаємодію підприємства з контрагентами в межах господарських угод, укладених для забезпечення діяльності підприємства товарами, матеріалами, послугами або основними засобами.

Для обліку таких операцій у бухгалтерському обліку використовується рахунок 631 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками", який відображає стан кредиторської заборгованості перед постачальниками.

Залежно від характеру діяльності підприємства, можуть застосовуватись такі методи розрахунків:

- Попередня оплата – кошти перераховуються постачальнику до отримання товарів або послуг.
- Розрахунки за фактом поставки – оплата проводиться після отримання товарів та перевірки їх якості.
- Відстрочені платежі – передбачають оплату в майбутньому, що дає підприємству можливість використовувати отримані товари в господарській діяльності до моменту здійснення платежу.
- Бартерні розрахунки – обмін товарами або послугами без використання грошових коштів.

- Факторинг – залучення фінансової установи для перекриття боргових зобов'язань.

Облік розрахунків з постачальниками ведеться у відповідності до П(С)БО 11 «Зобов'язання» та передбачає контроль за правильністю документального оформлення, своєчасністю платежів та відповідністю договірним умовам.

Розрахунки з постачальниками можуть супроводжуватися певними труднощами, які впливають на фінансовий стан підприємства.

Основними проблемами є:

1. Нестабільність платежів та заборгованість:

- виникнення прострочених платежів через недостатність грошових коштів;
- високий рівень дебіторської та кредиторської заборгованості;
- порушення строків оплати, що може призвести до штрафних санкцій.

2. Помилки у бухгалтерському обліку:

- некоректне документальне оформлення операцій;
- неправильне відображення ПДВ, що може призвести до фінансових санкцій;
- відсутність чіткої системи контролю за платіжними операціями.

3. Недосконаліть договірних умов:

- відсутність узгоджених строків постачання та оплати;
- низька якість послуг або товарів, що може ускладнити процес прийому продукції.

4. Ризики шахрайства та фінансових махінацій:

- фіктивні угоди між підприємствами для штучного завищення витрат;
- несанкціоновані платежі через помилки у бухгалтерській системі.

Для ефективного управління розрахунками з постачальниками підприємства можуть застосовувати наступні заходи:

1. Автоматизація бухгалтерського обліку:

- використання програмного забезпечення для контролю за фінансовими операціями (SAP, BAS);
- впровадження електронного документообігу для прискорення процесу погодження платежів.

2. Розробка ефективної договірної політики:

- узгодження умов оплати та постачання на вигідних для підприємства умовах;
- використання штрафних санкцій у випадку несвоєчасного виконання зобов'язань.

3. Оптимізація платіжної дисципліни:

- введення автоматичних нагадувань про строки оплати;
- аналіз структури дебіторської та кредиторської заборгованості.

4. Застосування альтернативних фінансових інструментів:

- факторинг як спосіб отримання грошових коштів для погашення заборгованості;
- використання банківських гарантій та страхування кредитних ризиків.

Відомий економіст Джон Кейнс зазначав: «Фінансова дисципліна та правильний облік є запорукою стабільного економічного розвитку підприємств».

Український вчений С.Ф. Голов у своїх дослідженнях наголошував: «Автоматизація бухгалтерського обліку та контроль за дебіторською та кредиторською заборгованістю є ключовими елементами фінансового менеджменту сучасних підприємств».

На думку О. Загороднього, «нестача контролю за розрахунками з постачальниками може спричинити кризові ситуації, тому необхідно вдосконалювати систему платежів» [5, с. 480].

Облік розрахунків з постачальниками відіграє важливу роль у фінансовому управлінні підприємством. Ефективна система контролю за платежами дозволяє уникнути прострочених боргів, зменшити фінансові ризики та забезпечити стабільний розвиток підприємства. Впровадження автоматизованих систем бухгалтерського обліку, чіткий контроль дебіторсько-кредиторської заборгованості та оптимізація договірних відносин сприятимуть підвищенню ефективності фінансової діяльності підприємства. Таким чином, облік розрахунків з постачальниками є складним, але важливим процесом, який вимагає точності, контролю та відповідності чинному законодавству. Впровадження автоматизованих систем обліку, посилення контролю за фінансовими потоками, використання сучасних фінансових інструментів та вдосконалення договірних відносин сприятиме покращенню ефективності управління розрахунками з постачальниками та забезпечить фінансову стабільність підприємств.

Як зазначав український економіст С.Ф. Голов: «Своєчасний та точний облік фінансових зобов'язань дозволяє підприємствам не лише уникнути ризиків, а й підвищити їх конкурентоспроможність у ринкових умовах» [4, с. 512].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318.
4. Голов С.Ф. *Бухгалтерський облік і фінансовий контроль*. Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 512 с
5. Загородній А.Г., Слюсар О.Я. *Фінансовий менеджмент: теорія та практика*. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 480 с.
6. Петренко В.П., Кузьмін С.В. *Облік і аудит зобов'язань*. Київ: КНЕУ, 2018. 432 с.

ЛЕЩЕНКО ІННА, ШОСТЯ КРІСТІНА, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський дердавний аграрний університет, м. Полтава

МОДЕЛІ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Ефективність управлінських рішень є ключовим фактором фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємства. В умовах високої ринкової невизначеності, зростаючої конкуренції та глобальних економічних викликів керівникам необхідно ухвалювати стратегічно обґрунтовані рішення на основі об'єктивних фінансових даних. Використання фінансового аналізу дозволяє не лише оцінити поточний стан підприємства, а й прогнозувати можливі наслідки управлінських рішень, враховуючи ризики та потенційні вигоди.

Традиційно для фінансового аналізу використовують такі класичні методи, як аналіз фінансових коефіцієнтів, оцінка ліквідності, рентабельності та платоспроможності. Вони дають загальну картину фінансового стану, але не завжди враховують динамічні зміни на ринку. У сучасних умовах цього недостатньо, тому все більшої популярності набувають інноваційні моделі фінансового аналізу, що базуються на імітаційному моделюванні, прогнозуванні та машинному навчанні.

Використання як традиційних, так і інноваційних моделей дозволяє: забезпечити комплексний підхід до аналізу фінансових показників; підвищити точність прогнозування; оцінити можливі сценарії розвитку компанії; мінімізувати ризики та підвищити фінансову безпеку підприємства. Таким чином, фінансовий аналіз є інструментом стратегічного управління, який сприяє ухваленню ефективних рішень, що забезпечують стійкий розвиток компанії.

Характеристика моделей фінансового аналізу представлено у табл. 1.

Таблиця 1. Класифікація моделей фінансового аналізу*

Модель	Сутність	Особливості	Значення
Традиційні			
Аналіз фінансових коефіцієнтів	Вимірює показники ліквідності, рентабельності, платоспроможності	Використовується для оцінки поточного фінансового стану	Дозволяє оцінити загальний стан фінансів та виявити проблемні зони
Аналіз беззбитковості (Break-even analysis)	Визначає рівень продажів, при якому підприємство не має збитків	Допомагає ухвалювати рішення щодо ціноутворення	Оцінює, чи достатньо доходу для покриття витрат
Економіко-математичні			
Багатофакторний регресійний аналіз	Оцінює вплив різних факторів на фінансові результати	Використовується для прогнозування	Визначає ключові чинники, що впливають на прибутковість

Модель	Сутність	Особливості	Значення
Імітаційні			
Метод Монте-Карло	Моделює різні сценарії розвитку подій	Враховує невизначеність та випадкові фактори	Допомагає ухвалювати стратегічні рішення за умов невизначеності
Оцінка створеної вартості			
EVA (Економічна додана вартість)	Визначає реальний прибуток, що створюється для власників	Враховує вартість капіталу	Оцінює, наскільки ефективно підприємство використовує ресурси
Фінансове моделювання			
DCF (Discounted Cash Flow)	Оцінює майбутню вартість підприємства на основі дисконтованих грошових потоків	Широко використовується для інвестиційного аналізу	Допомагає ухвалювати рішення про інвестиції та купівлю активів
Інноваційні			
Машинне навчання у фінансовому аналізі	Використання алгоритмів штучного інтелекту для прогнозування фінансових показників	Аналізує великі обсяги даних та виявляє приховані закономірності	Покращує точність прогнозів та мінімізує людський фактор

**узагальнено на підставі [1-6]*

Комплексне застосування традиційних і сучасних фінансових моделей є важливим для ефективного управління підприємством, оскільки дозволяє:

1. *Підвищити обґрунтованість управлінських рішень:* фінансовий аналіз допомагає оцінити реальний стан компанії та можливі наслідки ухвалених рішень; впровадження економіко-математичних моделей дозволяє визначити оптимальні шляхи розвитку.

2. *Покращити фінансову стабільність і мінімізувати ризики*: використання прогнозних моделей дає змогу передбачати кризові ситуації та вчасно реагувати на загрози; аналіз фінансових коефіцієнтів допомагає оцінити ліквідність та платоспроможність підприємства.

3. *Забезпечити стратегічне планування*: інструменти, такі як метод DCF або EVA, допомагають визначити майбутню вартість компанії та оцінити ефективність її діяльності; використання імітаційного моделювання (наприклад, метод Монте-Карло) дозволяє будувати сценарії розвитку підприємства в різних умовах.

4. *Залучити інвестиції та підвищити довіру партнерів:* інвестори, кредитори та партнери оцінюють фінансову стійкість компанії на основі її фінансових показників та прогнозів; використання сучасних методів аналізу підвищує прозорість бізнесу.

5. *Автоматизувати фінансовий аналіз:* використання програмних інструментів (Excel, Python, SPSS) дозволяє автоматизувати розрахунки та

підвищити точність прогнозів; машинне навчання та Big Data-аналітика відкривають нові можливості для прогнозування фінансових ризиків та ефективності рішень.

Наведемо приклад застосування моделей фінансового аналізу для оцінки ефективності управлінських рішень. Припустимо, що компанія розглядає два варіанти інвестування: закупівля нового обладнання для переробки сільськогосподарської продукції (вартість – 5 млн грн) та розширення збутової мережі через відкриття нових точок продажу (вартість – 5 млн грн). Керівництво підприємства має ухвалити рішення на основі фінансового аналізу.

Таблиця 2. Застосовані моделі аналізу для змодельованої ситуації*

Модель	Що аналізує	Результати для закупівлі обладнання	Результати для розширення збуту
Аналіз фінансових коефіцієнтів	Оцінка ліквідності, рентабельності, оборотності активів	Рентабельність активів підвищиться на 5%	Рентабельність продажів підвищиться на 7%
Аналіз беззбитковості	Скільки часу потрібно, щоб інвестиції окупилися	3 роки	2,5 роки
DCF (дисконтовані грошові потоки)	Чиста приведена вартість інвестицій (NPV)	2,3 млн грн	2,7 млн грн
Метод Монте-Карло	Моделювання ризиків	20% імовірність зниження попиту на продукцію	15% імовірність нестачі клієнтів
EVA (економічна додана вартість)	Чи зросте реальна вартість компанії	+ 1,2 млн грн	+ 1,5 млн грн

**узагальнено на підставі [1-6]*

За результатами аналізу, розширення збутової мережі має швидший термін окупності (2,5 роки проти 3), вищий NPV (+2,7 млн грн), нижчі ризики та вищу додану вартість для компанії. Отже, цей варіант інвестування є кращим.

Отже, сучасні підприємства потребують надійних методів фінансового аналізу для ухвалення ефективних управлінських рішень. Традиційні моделі забезпечують базову оцінку фінансового стану, тоді як інноваційні методи, такі як імітаційне моделювання та машинне навчання, дозволяють здійснювати глибший аналіз і робити точніші прогнози. Використання комплексного підходу до аналізу допомагає підприємствам адаптуватися до змін, мінімізувати ризики та забезпечити стабільне зростання.

Список використаних джерел:

1. Нестеренко К. Моделі факторного аналізу: види, методи та приклади застосування у фінансах. URL: https://finacademy.net/ua/materials/article/modeli-faktornogo-analizu
2. Підлипна, Р., Підлипний, Ю., & Індус, К. (2024). Використання статистичних методів у фінансовому менеджменті для оптимізації прийняття управлінських рішень. *Молодий вчений*, 4 (128), 215-220. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-4-128-27
3. Хилько І. І., Слободян Т. А. Моделі економічного аналізу для оцінки ризиків у бізнесі.

Управління механізмами гарантування фінансово-економічної безпеки соціально-економічних систем різних рівнів функціонування: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, Миколаїв, 20-22 листопада 2024 р. С. 90-91.
4. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: ПДАА, 2016. 432 с.
5. Єршова, Н. Ю., Лега , О. В., Прокопишин, О. С., Прийдак, Т. Б., & Яловега , Л. В. (2025). Податкова звітність як стратегічний інструмент ділових комунікацій і прийняття управлінських рішень. *Актуальні питання економічних наук*, (9). https://doi.org/10.5281/zenodo.14986292
6. Перерва, П. Г., Лега, О. В., Тютюнник, С. В., & Тютюнник, Ю. М. (2025). Прибуток як основа фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства. *Актуальні питання економічних наук*, (7). https://doi.org/10.5281/zenodo.14790464

ЛУКІЯНЕНКО АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН В ОПОДАТКУВАННІ НА СИСТЕМУ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА

Впровадження євроінтеграційних змін в оподаткуванні суттєво впливає на систему обліку та контролю підприємств в Україні. Адаптація до стандартів ЄС передбачає удосконалення облікових процесів, посилення податкового контролю, зміну методів звітності та підвищення прозорості фінансових операцій. Вимоги європейського законодавства спрямовані на створення єдиної гармонізованої системи податкового адміністрування, що змушує підприємства переглядати свої підходи до ведення обліку та здійснення контролюючих функцій.

Одним із ключових аспектів євроінтеграційних змін є гармонізація національного податкового законодавства з нормами ЄС, що включає запровадження механізмів BEPS, адаптацію Директив ATAD щодо боротьби з ухиленням від оподаткування та поступову трансформацію принципів податкового адміністрування. У зв'язку з цим, підприємства змушені оновлювати свої системи обліку та внутрішнього контролю для відповідності новим регламентам. Це вимагає впровадження сучасних програмних продуктів для автоматизації бухгалтерських процесів та забезпечення відповідності міжнародним стандартам фінансової звітності (IFRS) [3].

Цифровізація облікових процесів стала одним із важливих аспектів змін у податковій системі. Використання автоматизованих систем обліку та контролю, інтеграція з електронними платформами податкової звітності значно знижує ризики помилок, сприяє швидшій обробці даних та покращує комунікацію між підприємствами та податковими органами. У країнах ЄС поширеною практикою є використання єдиного податкового рахунку, що спрощує взаємодію платників податків із контролюючими органами. В Україні така система вже впроваджена, проте потребує вдосконалення для ефективного функціонування, особливо у сфері звітування та контролю взаєморозрахунків.

Важливим елементом адаптації до європейських стандартів є зміни в аудиті та внутрішньому контролі. Зокрема, компанії мають приділяти більше уваги внутрішньому моніторингу фінансових операцій та оцінці податкових ризиків. Відповідно до стандартів ЄС, підприємства мають забезпечувати вищий рівень прозорості у фінансовій звітності та впроваджувати механізми незалежного аудиту для підтвердження відповідності податковим вимогам. Це сприяє підвищенню інвестиційної привабливості країни, зменшенню корупційних ризиків та покращенню ділового клімату [1].

Зміни у системі обліку підприємств також включають перехід на нові принципи фінансової звітності, зокрема, на більш деталізовані вимоги щодо розкриття податкової інформації. У багатьох європейських країнах

використовуються уніфіковані стандарти подання фінансової звітності, які сприяють кращому контролю та аналізу фінансових потоків підприємств. Для українських компаній це означає необхідність навчання персоналу новим підходам до складання податкової звітності, підвищення кваліфікації бухгалтерів та адаптацію програмного забезпечення до міжнародних стандартів.

Одним із викликів для підприємств є необхідність впровадження більш досконалих методів контролю за податковими зобов'язаннями та розширення аналітичного обліку для забезпечення точності фінансової інформації. Це включає активне використання сучасних інформаційних технологій, зокрема, впровадження систем ERP (Enterprise Resource Planning), які дозволяють автоматизувати процеси управлінського та податкового обліку, зменшуючи навантаження на бухгалтерські служби та мінімізуючи ймовірність помилок у звітності [2].

Окрім технологічних змін, підприємства стикаються з новими підходами до податкового планування, що вимагає глибшого аналізу податкових наслідків фінансово-господарської діяльності. Вплив євроінтеграції проявляється у підвищенні відповідальності підприємств за коректність податкового обліку, що змушує компанії впроваджувати більш жорсткі внутрішні політики щодо дотримання податкового законодавства [1].

Загалом, вплив євроінтеграційних змін в оподаткуванні на систему обліку та контролю підприємств є комплексним та багаторівневим. Він вимагає модернізації податкової звітності, впровадження цифрових технологій, адаптації внутрішнього контролю до нових вимог, підвищення фінансової дисципліни та автоматизації облікових процесів. Запровадження цих змін сприятиме стабільності податкової системи, покращенню конкурентоспроможності українських підприємств та формуванню прозорої економічної моделі, що відповідає європейським стандартам.

Список використаних джерел:

1. Данілов О. Податкові зміни в контексті євроінтеграційних процесів україни та їх вплив на бухгалтерський облік. *Економіка та суспільство.* 2024. № 61. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-60 (дата звернення: 20.03.2025).

2. Гайдучок Т., Вітер С., Гданська Ю. Обліково-інформаційне забезпечення механізму управління фінансовими результатами підприємств в умовах євроінтеграційних процесів. *Молодий вчений.* 2024. № 5 (129). URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6217/6081 (дата звернення: 20.03.2025).

3. Мурашко І. С. Адаптація, гармонізація та імплементація європейських норм у сфері податкового законодавства в Україні. *Право і суспільство.* 2024. № 3. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2024/3_2024/43.pdf (дата звернення: 21.03.2025)

МАКСИМОВА ЛІЛІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н., доцент
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ВПЛИВ МСФЗ НА ОБЛІК І ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Імплементація Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) в Україні є частиною процесу євроінтеграції, спрямованого на гармонізацію національної системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності з міжнародними нормами. Це необхідно для покращення інвестиційного клімату, забезпечення прозорості фінансової звітності та підвищення довіри міжнародних партнерів.

В Україні процес переходу на МСФЗ розпочався зі змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні". Згідно з цими змінами, певні категорії підприємств зобов'язані складати фінансову звітність відповідно до МСФЗ [1]. До таких підприємств належать:

1. Публічні акціонерні товариства;
2. Підприємства, що становлять суспільний інтерес. Наприклад банки, недержавні пенсійні фонди та інше;
3. Великі підприємства, які відповідають щонайменше двом з таких критеріїв: балансова вартість активів понад 20 млн євро; чистий дохід від реалізації продукції понад 40 млн євро; середня кількість працівників понад 250 осіб;
4. Підприємства, що здійснюють видобуток корисних копалин загальнодержавного значення.

Решта суб'єктів господарювання наразі можуть самостійно приймати рішення щодо застосування МСФЗ або національних стандартів бухгалтерського обліку [1].

Перехід на МСФЗ супроводжується значними змінами в методології бухгалтерського обліку, які охоплюють підходи до оцінки активів і зобов'язань, визнання доходів і витрат, управління фінансовими ризиками та розкриття інформації.

На відміну від національних стандартів бухгалтерського обліку (НСБО), які є більш регламентованими, МСФЗ базуються на принципах, що надають підприємствам гнучкість у виборі методів обліку, дозволяючи коригувати його відповідно до економічної сутності операцій, а не лише юридичної форми. Це підвищує якість фінансової звітності, але також вимагає від бухгалтерів глибоких знань та професійного судження [2].

Ще однією ключовою відмінністю МСФЗ від НСБО є використання справедливої вартості замість історичної собівартості [3]. Це означає, що вартість активів періодично переоцінюється відповідно до ринкових умов, що може суттєво впливати на баланс підприємств. Наприклад, для основних засобів та інвестиційної нерухомості необхідно регулярно проводити переоцінку, що потребує залучення незалежних експертів.

Змінюється також і підхід до визнання доходу: відповідно до МСФЗ 15

"Дохід від договорів з клієнтами", він визнається в міру виконання зобов'язань перед клієнтом, а не лише після отримання оплати. Це особливо важливо для компаній, що працюють у сфері довгострокових контрактів, будівництва, консалтингу тощо [4].

Для груп компаній МСФЗ передбачає чіткі вимоги до складання консолідованої фінансової звітності, що є важливим для багатонаціональних корпорацій та холдингів. Зокрема, МСФЗ 10 "Консолідована фінансова звітність" регламентує, що контроль визначається не лише через володіння часткою капіталу, а й через можливість впливу на політику підприємства [5].

Додатково, МСФЗ встановлюють нові вимоги для підприємств щодо бухгалтерського обліку оренди відповідно до МСФЗ 16 "Оренда". Згідно з цим стандартом, більшість орендних операцій повинні відображатися в балансі у вигляді активів та зобов'язань, що змінює показники фінансової стійкості компаній [2].

Також важливо зазначити, що МСФЗ дозволяють компаніям певною мірою адаптувати формат подання звітності відповідно до специфіки бізнесу, що сприяє більш точному відображенню реального фінансового стану підприємства. Водночас ці стандарти вимагають, щоб компанії регулярно переглядали облікові оцінки та припущення, що використані у фінансовій звітності, забезпечуючи її актуальність і відповідність реальному стану справ. У зв'язку зі зростанням обсягу інформації та необхідністю обробки великих масивів даних, підприємства змушені впроваджувати сучасні ERP-системи та програмні рішення для автоматизації бухгалтерського обліку та складання звітності відповідно до вимог МСФЗ [2].

Отже, впровадження МСФЗ в Україні є важливим кроком на шляху інтеграції національної економіки у світову фінансову спільноту. Це підвищує прозорість фінансової звітності, покращує інвестиційний клімат та відкриває доступ підприємствам до міжнародних ринків капіталу.

Однак впровадження МСФЗ вимагає значних ресурсів, підготовки фахівців та модернізації інформаційних систем, що залишається важливим викликом для багатьох підприємств.

Список використаних джерел:

1. Перехід на МСФЗ та нові звіти великих підприємств. *Журнали:* веб-сайт. URL: https://online.dtkt.ua/2018/4/43093 (дата звернення: 06.03.2025)
2. МСФЗ 2025: ключові зміни та нюанси переходу. *МСФЗ та DipIFR:* веб-сайт. URL: https://finacademy.net/ua/materials/article/neobhodimost-perehoda-na-msfo (дата звернення: 06.03.2025)
3. Фінансові інструменти та МСФЗ: загальні принципи. *Податкові та бухгалтерські новини:* веб-сайт. URL: https://buhgalter911.com/uk/news/news-1057865.html (дата звернення: 06.03.2025)
4. Застосовуємо на практиці МСФЗ 15 "Дохід від договорів з клієнтами". *Звітність:* веб-сайт. URL: https://buh.ligazakon.net/analitycs/168516_zastosovumo-na-praktits-msfz-15-dokhd-vd-dogovorv-z-klntami (дата звернення: 07.03.2025)
5. Міжнародні стандарти фінансової звітності. *Документи:* веб-сайт. URL: https://services.dtkt.ua/catalogues/other_dov/134-msfz-ta-msbo (дата звернення: 07.03.2025)

MALEGA DARIA, Higher Education Applicant
Scientific Supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA**, Doctor of Economic Sciences, Professor
State University of Trade and Economics, Kyiv

FEATURES OF THE TAX SYSTEM IN SOUTH KOREA

The tax system is one of the key components of the economic policy of any country, as it defines the mechanisms for collecting financial resources necessary for the functioning of the state. The features of South Korea's tax system attract the attention of researchers and practitioners, as this country demonstrates significant economic development success while maintaining principles of social justice. In the context of globalization and integration of world economies, the tax system becomes an important tool for attracting investments and stimulating economic growth.[1]

South Korea's tax system is an important part of the country's economic policy as it determines the mechanisms for collecting funds needed for the state's functioning. This system has undergone significant changes and reforms since the establishment of the state in 1948. After the Korean War, the country was in a difficult economic situation due to weak tax revenues. In the 1950s, the main goal of the government was economic recovery, which occurred through foreign aid, primarily from the United States. The tax system was underdeveloped, complicating the financing of state projects.

In the 1960s, the situation began to change after General Park Chung-hee came to power. His reforms contributed to the development of industry and the stimulation of exports. During this period, the government provided tax incentives for enterprises focused on the international market. [2]In the 1970s, the tax system underwent further modernization. The state supported large businesses by introducing preferential loans and tax relaxations. This contributed to the development of industries such as electronics, automotive, and shipbuilding. [3]In the 1980s, the government began fighting corruption, simplifying tax legislation, and making the system more transparent. The 1990s brought new challenges related to the Asian financial crisis. This forced South Korea to implement new tax reforms aimed at expanding the tax base and improving tax collection efficiency.

Table 1. Characteristics of Tax Distribution in the Republic of Korea (as % of total tax revenues)

National taxes	
Value added tax	23,6
Income tax	18,6
Corporate tax	11,8
Transportation tax	5,3
Sales tax	4,9
Education tax	4,4
Special tax	4,1
Alcohol tax	2,7
Inheritance and gift tax	1,5
Telephone users tax	0,8
Postal tax	0,5

National taxes	
Law enforcement maintenance tax	0,1
Others	1,9
Total national taxes	80,2
Total local taxes	19,8
Total	100

Source: [4,48]

In the 21st century, South Korea's tax system has become modern and digitized. Electronic tax administration has been introduced, significantly simplifying processes for citizens and businesses. All taxes in the country are divided into national and local. National taxes include income tax, corporate tax, inheritance tax, value-added tax, excises, transportation tax, and others. Local taxes include license fees, road maintenance tax, regional development tax, tobacco excises, and other charges directed to local budgets. According to the data, 80.2% of tax revenues come from national taxes, while 19.8% – from local ones.

South Korea’s tax policy is determined by the Ministry of Finance and Economy, which oversees the National Tax Service and the Tax College. The Ministry is responsible for tax policy planning, while the tax college trains professionals to work in tax authorities. The government pays significant attention to supporting exports. For this, tax benefits are provided, including exemptions from taxes on imported equipment, indirect tax discounts, and benefits for foreign companies operating in non-manufacturing sectors. This helps reduce the costs for companies operating in South Korea, such as advertising, office rent, and utility costs.[4] Local authorities also play an important role in tax collection. The central government transfers part of national taxes to local budgets and provides financial support in the form of subsidies. Some of the collected funds are allocated for education financing. To increase local budgets, in 1989, the government transferred the collection of tobacco excises to local authorities. Property taxes range from 0.5% to 2% of the object's value, and tax relief can be up to USD 50,000. The acquisition tax for real estate, vehicles, yachts, and aircraft is 4%, and for luxury goods – 12%.

South Korea's tax system has come a long way from a simple post-war model to a modern digital structure. It combines progressive taxation, business support, and efficient budget distribution. This makes the country investment-attractive and socially stable. In the future, further digitization, simplification of tax administration, strengthening control over tax evasion, and adaptation of the system to environmental and economic challenges are expected.

List of References:

1. World Bank. South Korea: Overview. URL: https://www.worldbank.org/en/country/korea/overview
2. Monin D. South Korea’s Tax System. URL: https://lb.ua/blog/daniil_monin/316698_nalogovaya_sistema_yuzhnoy_korei.html?utm_source
3. South Korea: An Economic Miracle in One Generation. URL: https://iprosvita.com/pivdenna-koreia-ekonomichne-dyvo-za-odne-pokolinnia/?utm_source
4. Demianenko M. Ya., Ustenko O. V. Tax Systems of Asian Countries: A Textbook. Lutsk, 2019. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/14422/1/Податкові%20системи%20країн%20Азії.pdf

МАЛЕЦЬКА ОЛЬГА, к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
КАЛИТОВСЬКА ЮЛІЯ, здобувач вищої освіти
Львівський національний університет природокористування, м. Дубляни

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМИ BAS БУХГАЛТЕРІЯ ДЛЯ ОБЛІКУ В ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ

Туристичний бізнес є однією з найдинамічніших галузей економіки, де зростає необхідність автоматизації бізнес-процесів, зокрема бухгалтерського обліку. Впровадження спеціалізованого програмного забезпечення, такого як BAS Бухгалтерія, дозволяє значно полегшити роботу підприємств, скоротити час на облік і звітність, а також уникнути помилок.

BAS Бухгалтерія – це програма, яка допомагає автоматизувати бухгалтерський облік для малих, середніх та великих підприємств. Вона враховує специфіку законодавства України і дозволяє вести фінансовий та податковий облік. Для туристичних компаній це особливо актуально, оскільки вони часто мають справу з великим обсягом транзакцій, складними розрахунками з партнерами, клієнтами та підрядниками.[1]

Сучасне управління підприємством в непростих економічних умовах складно уявити без повноцінної автоматизації, значно спрощує виконання рутинних операцій. Не став винятком і бухгалтерський облік , який вважається одним з основних постачальників даних для прийняття управлінських рішень. Пропоновані сьогодні моделі автоматизації бухгалтерських операцій та податкового обліку не просто забезпечують виконання всіх необхідних функцій, але і дозволяють ефективно оцінювати результати діяльності. [3]

Як показав практичний досвід, пакет програм BAS для автоматизації обліку незмінно демонструє такі переваги: надає дані для аналізу і оцінки в наочному і читабельному вигляді; дозволяє отримати звітну інформацію з будь-яких зрізах діяльності: контрагентам, касовим і безготівковими операціями, руху сировини і товарів, податків, управління та фінансів; забезпечує ефективне ведення бухгалтерського та податкового обліку, який перетворюється у важливий інструмент для управління роботою підприємства.

Функціональні можливості BAS Бухгалтерія у туристичному бізнесі

BAS бухгалтерія часто складається з кількох відділів або напрямків:

- Фінансовий облік (основні засоби, матеріали, зарплата тощо).
- Податковий облік (розрахунок та сплата податків).
- Управлінський облік (аналіз витрат, доходів для внутрішніх потреб).
- Касові операції (ведення касової книги, облік готівки).
- Кредиторська та дебіторська заборгованість (контроль розрахунків з контрагентами).

Облік реалізації турів а саме в системі можна реєструвати продаж путівок, авіаквитків, бронювання готелів, трансферів та інших послуг. У BAS можна вести облік винагороди агентствам, що працюють як посередники. Система дозволяє враховувати сезонність та знижки для туристів.

У BAS можна зберігати та аналізувати договори з туристами, туроператорами та постачальниками послуг. Система дозволяє фіксувати авансові платежі від клієнтів та постачальників. Автоматичне створення документів для перевірки взаєморозрахунків. Програма допомагає враховувати витрати на організацію турів, включаючи транспорт, проживання, харчування та інші послуги. Витрати можуть бути розподілені між конкретними турами для аналізу їх рентабельності.

BAS забезпечує автоматичний розрахунок ПДВ для туроператорів і турагентств. Автоматичне формування податкових декларацій і звітів до державних органів. Система допомагає стежити за платежами від клієнтів і постачальників. Облік доходів і витрат фіксується прибутковість кожного туру або напрямку діяльності. Програма забезпечує детальну фіксацію всіх операцій, що дозволяє аналізувати фінансовий стан компанії.

BAS регулярно оновлюється відповідно до змін у законодавстві України. Система може бути адаптована до специфіки кожного підприємства, включаючи невеликі агентства та великі туроператори.

Маленьке агентство, що продає тури кількох туроператорів:

- BAS допомагає фіксувати продаж турів, враховуючи комісію від туроператора.
- Автоматизується розрахунок ПДВ та інших податків.
- Створюються акти звірки з туроператорами та клієнтами.

Велика компанія, яка організовує власні тури BAS дозволяє контролювати витрати на тури, враховуючи всі послуги (транспорт, проживання, гіди). Забезпечується облік доходів від туристів. Ведеться аналіз рентабельності кожного напрямку.

Щодо Інтеграції BAS Бухгалтерія з іншими системами BAS може бути інтегрована з CRM-системами для ефективного управління клієнтами, зокрема бронюванням турів. Інтеграція з банківськими системами дозволяє автоматично обробляти платежі клієнтів та постачальників. Завдяки інтеграції з системами бронювання можна автоматизувати продаж путівок, авіаквитків та готелів.

Впровадження BAS Бухгалтерія у туристичний бізнес дозволяє не тільки оптимізувати бухгалтерський облік, але й підвищити ефективність роботи компанії загалом. Це забезпечує своєчасну звітність, прозорість взаєморозрахунків і економію часу. В умовах конкуренції на туристичному ринку автоматизація є одним із ключових чинників успіху.

BAS Бухгалтерія є надійним інструментом для управління фінансами, що враховує специфіку туристичного бізнесу та адаптується до його потреб.

Список використаних джерел:

1. BAS Туризм: Спеціалізоване рішення для туристичного бізнесу URL: https://bas-soft.com.
2. Бондаренко В. П. Автоматизація бухгалтерського обліку та звітності: сучасні технології. Київ: Центр навчальної літератури, 2023. 256 с.
3. Мирончук З, Ціцька Н, Андрушко Р, Малецька О. Вплив діджіталізації на трансформації в бізнес-процесах та обліку. *Вісник ЛНУП «Економіка АПК»*. 2023; №30: С.50-58.

МАРЧУК УЛЬЯНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та консалтингу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

СИСТЕМНІСТЬ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ТЕХНОЛОГІЧНО – ОРГАНІЗАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ ВИНОРОБСТВА

В сучасному виноробному підприємстві організаційні та технологічні особливості тісно пов'язані з достовірним обліком та дієвим контролем усіх процесів виробництва.

Свої дослідження щодо даних особливостей в своїх наукових працях розкрили вчені-економісти, зокрема такі як: Н.О. Аверчева, В.О. Бойко, Л.О. Бойко [1], О.Г. Пустова, О.О. Цокало, Д.В. Ткаченко, М.О. Семиліт [2], М.В. Дунаєва [3], І.В. Белоус [4]. Однак не зменшуючи наукових напрацювань вчених залишаються актуальними окремі питання, оскільки необхідно забезпечити точність даних на кожному етапі: починаючи з обліку сировини – зібраного винограду, його сорту, якості та кількості та закінчуючи контролем процесу бродіння, витримки, розливу та реалізації продукції.

Обліково-контрольне забезпечення відіграє ключову роль у виноробній галузі, впливаючи як на технологічні, так і на організаційні процеси. Технологічні та організаційні особливості в виноробстві стисло представлено на рис.1.

На етапі заготівлі винограду ведення точного обліку врожаю дозволяють контролювати якість сировини, її походження та відповідність встановленим стандартам, особливо для підприємств які працюють за системами географічних найменувань (AOC – Франція, DOCG – Італія, PDO – ЄС). Контроль за витратами сировини та допоміжними матеріалами (дріжджі, бочки, стабілізатори) допомагають оптимізувати виробництво та мінімізувати витрати. Крім того облік параметрів бродіння, витримка та фільтрації забезпечує стабільність якості продукції та дотримання технологічних норм.

Організаційні аспекти виноробства, такі як управління запасами, логістика та маркетинг також потребують чіткого обліку та контролю. Саме ведення фінансової документації, облік собівартості продукції, контроль за залишками сировини й матеріалів дозволяють виноробним підприємствам ефективно планувати виробництво та уникати втрат.

Отже, поєднання технологічних та організаційними процесів із належним обліком і контролем сприяє правильному плануванню виробничих потужностей, стабільному розвитку підприємства, управлінню запасами готової продукції, підвищенню якості вина, конкурентоспроможності на ринку та її дистрибуцією.

Ефективність прийняття управлінських рішень, а відповідно і фінансово-економічних результатів діяльності виноробних підприємств, залежить від якості інформаційної бази, що формується у бухгалтерському обліку, визначається відповідними аналітичним та контрольним інструментарієм, що

вимагає їх подальшого дослідження та вдосконалення [5, С.88].

Технологічні	Організаційні
• **Вибір винограду:** сорт, кліматичні умови, теруар; збір вручну / механічно; • **Дроблення і віджимання:** дроблення ягід для соку; відділення чи настоювання мезки для екстракції кольору та танінів); • **Ферментація (бродіння):** додавання диких чи культивованих дріжджів; контроль температури; використання спеціальних ємкостей; • **Витримка та дозрівання:** в нержавіючих резервуарах (молоді вина) або в дубових бочках (для підвищення складності аромату); мікрооксигенація та контакт з осадом; • **Купажування (асамбляж):** змішування різних сортів вин; використання у виробництві інші вина; • **Фільтрація та стабілізація:** очищення вина від залишків дріжджів та білкових сполук; застосування холодної стабілізації, бентоніт або мікрофільтрація; • **Розлив та дозрівання в пляшках:** розлив, герметизація пробками або гвинтовими кришками; дозрівання перед продажем.	• **Правове регулювання:** дотримання стандартів та законодавства (AOC - Франція, DOCG - Італія, PDO - ЄС); контроль за походженням та якістю вин; • **Управління виноградниками:** оптимізація посадки винограду, використання органічного та біодинамічного підходу; контроль за вегетацією, зрошенням, захистом від шкідників; • **Маркетинг та брендування:** створення унікального стилю та позиціонування вина на ринку; упаковка, етикетки, дегустаційні заходи; • **Логістика та дистрибуція:** зберігання вина при оптимальних умовах (температура, вологість); продаж через винні магазини, ресторани та експорт; • **Винний туризм:** організація екскурсій та дегустацій для популяризації бренду; розвиток винних маршрутів у виноробних регіонах.

Рис. 1. Технологічні та організаційні особливості в виноробстві
Джерело: сформовано автором

Управлінський контроль дозволяє зменшити собівартість виробництва, оптимізувати витрати та формувати конкурентну цінову політику. Інтеграція обліково-контрольного забезпечення у виробничі та організаційні процеси виноробного підприємства підвищує його ефективність, якість продукції та рентабельність бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Аверчева Н.О. БойкоВ.О., БойкоЛ.О. Сімейні винарні як основа європейської інтеграції галузі виноробства України. *Економіка АПК*, 2019, №12. С.61-69. DOI: https://doi.org/10.32317/2221-1055.201912061 (дата звернення 10.01.2025).
2. Розвиток виноградарства і виноробства на Півдні України [Текст] : ретросп. бібліогр. покажч. / Уклад. : О. Г. Пустова, О. О. Цокало, Д. В. Ткаченко, М. О. Семиліт. Миколаїв : МДАУ, 2010. 440 с.

3. Дунаєва М.В. Особливості обліку витрат і калькулювання собівартості продукції у виноробній промисловості. *Формування ринкової економіки* : зб. наук. праць. Спец. вип. : у 2 ч. Організаційно-правові форми агропромислових формувань: стан, перспективи та вплив на розвиток сільських територій. К. : КНЕУ. (2011). Ч. 2. С. 374-379.
4. Белоус І. В Стратегія розвитку виноградарства і виноробства України та передумови виходу їх продукції на світовий ринок: монографія/ Белоус І. В. Одеса: ННЦ «ІВіВ ім.В. Є. Таїрова», 2015.- 204 с.
5. Черкасова С.О., Шварц Ю.Д. Проблемні аспекти обліково-аналітичного та контрольного забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємств виноробної промисловості. Матеріали Дев'ятої Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України», (Одеський національний політехнічний університет, 19-22 травня 2015), Одеса: ОНПУ, 2015. С.87-89

МАЦЬКІВ ГАЛИНА, к.е.н., доцент,
директор центру перепідготовки та підвищення кваліфікації,
РАЙТЕР НАТАЛІЯ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри підприємництва та торгівлі,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького, м. Львів

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО КОНСАЛТИНГУ В УКРАЇНІ

Сучасний світ розвивається надзвичайно динамічно, що спричиняє процеси автоматизації, цифровізації, зростання дефіциту ресурсів і загострення конкуренції. В таких умовах одним із ефективних методів оптимізації бізнес-процесів і підвищення конкурентоспроможності є консалтинг.

Аналіз українського ринку консалтингу демонструє зростаючий попит на бухгалтерські послуги серед підприємств. Основними причинами цього є швидкий розвиток інформаційних технологій, зростання вартості спеціалізованого бухгалтерського програмного забезпечення та фінансові труднощі, через які деякі компанії не можуть утримувати власний бухгалтерський відділ. У такій ситуації все більше керівників ухвалюють рішення про передачу функцій бухгалтерського обліку спеціалізованим консалтинговим фірмам. Головна перевага такого підходу – можливість отримати підтримку експертів у вирішенні фінансових і податкових питань при мінімальних ризиках для бізнесу [4].

Таким чином, бухгалтерський консалтинг є невід'ємною складовою ефективного управління підприємством, який передбачає надання консультаційних послуг щодо ведення обліку, податкового планування, фінансового аналізу та інших суміжних питань. Основними цілями такого консалтингу є:

- забезпечення відповідності фінансової діяльності підприємства чинному законодавству;
- оптимізація витрат і підвищення прибутковості;
- запобігання фінансовим ризикам;
- підвищення прозорості бухгалтерського обліку [1].

Наразі, можемо констатувати, що пандемія та війна рф проти України істотно вплинули на всі вітчизняні ресурсні і товарні ринки, у т. ч. й на ринок консалтингових послуг. Таким чином, вітчизняний ринок консалтингу має потенціал для подальшого розширення, особливо з урахуванням зростання потреби в консультаціях щодо поточного та стратегічного розвитку в період поствоєнного відновлення вітчизняної економіки.

Узагальнюючи результати багатьох досліджень, можемо констатувати, що сьогодні на ринку консалтингових послуг функціонують три стратегічні групи компаній, а саме:

– великі міжнародні консалтингові та аудиторські компанії (управлінські консалтингові компанії: McKinsey&Partners, Bain&Company, Roland Berger&Partners; аудиторські компанії «великої четвірки»: KPMG, Prise

waterhouse Coopers, Ernst & Young, Deloitte & Touche та інші консалтингові компанії: BDO, Baker Tilly, Nielsen та ін.);

– провідні консалтингові фірми вітчизняного походження (Укрбізнесконсалтинг, Київська консалтингова група, Континентконсалтинг та ін.);

– дрібні спеціалізовані українські консалтингові фірми.

Основними гравцями на ринку бухгалтерського консалтингу в Україні у 2024 році були:

1. BDO Ukraine - відома міжнародна консалтингова компанія, яка надає послуги з аудиту, податкового консалтингу та бізнес-консалтингу;

2. Deloitte Ukraine - частина глобальної мережі Deloitte, яка пропонує послуги з аудиту, консалтингу, фінансового консалтингу та управління ризиками;

3. EY Ukraine (Ernst & Young) - велика міжнародна компанія, що спеціалізується на аудиторських, податкових, консультаційних та транзакційних послугах;

4. PwC Ukraine (Price waterhouse Coopers) - надає послуги з аудиту, податкового консалтингу, юридичних послуг та бізнес-консалтингу [5].

Ці компанії мають значний досвід та репутацію на ринку, що дозволяє їм залишатися лідерами у своїй галузі.

Незважаючи на вагому частку ринку бухгалтерського консалтингу в Україні, яка припадає на міжнародні компанії, варто також констатувати, що розвиток дрібних консалтингових фірм в сфері обліку демонструє доволі позитивні тенденції.

У 2024 році бухгалтерський консалтинг в Україні зазнав суттєвих змін, відображаючи адаптацію до сучасних викликів та технологічних інновацій. Основні тенденції включають:

1. Відмова від російського програмного забезпечення та перехід на альтернативні рішення. Після початку війни в Україні постала нагальна потреба замінити російське програмне забезпечення, таке як «1С», на безпечні вітчизняні або міжнародні аналоги.

2. Цифровізація та впровадження сучасних технологій. Українські бухгалтерські фірми активно інтегрують інформаційні технології та штучний інтелект для автоматизації рутинних процесів, оптимізації операцій та підвищення безпеки даних. Цифрова трансформація відкриває нові можливості для надання інноваційних бухгалтерських рішень.

3. Розширення спектру послуг та адаптація до потреб клієнтів. Бухгалтерські компанії в Україні розширюють свої послуги, включаючи фінансову звітність, податкові консультації та інше, щоб відповідати зростаючим потребам бізнесу та забезпечувати фінансову прозорість.

4. Зростання попиту на аутсорсинг бухгалтерських послуг. Багато підприємств обирають аутсорсинг бухгалтерського обліку для оптимізації витрат та доступу до експертних знань, що сприяє розвитку цього сегменту ринку.

5. Підвищення якості аудиту та корпоративного звітування. Консалтингові фірми повинні створити систему контролю якості послуг, яка включає відповідальність керівництва, етичні вимоги, людські ресурси, виконання завдань та їх моніторинг [3].

Ці тенденції свідчать про прагнення українського бухгалтерського консалтингу до модернізації, підвищення якості послуг та адаптації до глобальних стандартів.

При цьому варто виокремити негативні чинники, які впливають на розвиток консалтингового ринку, а саме:

- нестабільну економічну ситуацію, що спричиняє зниження ділової активності в окремих сферах;
- потенційні ризики порушення конфіденційності даних;
- низький рівень платоспроможності клієнтів;
- труднощі в оцінці реальної користі консалтингових послуг;
- обмежений доступ до детальної інформації про консалтингові компанії та їхні можливості [2].

Попри ці виклики, консалтинговий сектор зберігає значний потенціал для розвитку. Підприємці все більше усвідомлюють переваги співпраці з професійними консультантами, що позитивно впливає на економічну ситуацію в країні. На перспективу очікується зростання потреби в консалтингу у процесі відновлення держави після війни, оскільки бізнесу будуть потрібні ефективні стратегії розвитку. Додатковим стимулом для розширення ринку консалтингу має стати вдосконалення нормативно-правової бази, яка сприятиме чесній конкуренції та створенню сприятливих умов для розвитку цього напряму діяльності суб'єктів бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Базецька Г. І. Використання економічного консалтингу в процесі розробки управлінських рішень на підприємстві. *Економічна теорія та право*. 2019. №3. С. 62-78.
2. Бондарчук Л. В., Бурдейний В. В. Консалтингові послуги як інструмент в управлінні бізнесом. *Молодий вчений*. 2020. № 11 (1). С. 15-18.
3. Волошан І. Г., Волковська Я. В. Особливості надання консалтингових послуг та їх відображення в бухгалтерському обліку. *Бізнес Інформ*. 2019. № 2. С. 289-294.
4. Гнатишин Л., Мацьків Г., Прокопишин О. Бухгалтерський консалтинг як інструмент управління підприємством. *Вісник Львівського НУП*. Серія Економіка АПК. 2023. № 30 (2023). С. 44-49.
5. Мазур Н. А., Ніколашин А. О. Ринок консалтингових послуг України та світу в умовах змін. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24. С. 46-56.

МЕЛЬНИК ЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА** к.е.н, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ВІЙСЬКОВИЙ ЗБІР: СУТНІСТЬ, ОБЛІКОВЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СПЛАТИ У 2025 РОЦІ

Військовий збір – це прямий, обов'язковий податок, який утримується із доходів фізичних осіб, юридичних осіб, підприємців для забезпечення потреб Збройних сил України, Служби безпеки України. Його зараховують до державного бюджету, але він має цільове призначення.

Цей податок діє тимчасово упродовж військового стану та складної політичної ситуації в країні.

Військовий збір був запроваджений з 3 серпня 2014 року відповідно до набрання чинності Закону України від 31 липня 2014 року [1]. Він утримувався у розмірі 1,5% від доходів фізичних осіб, але з 1 грудня 2024 року податок збільшився до 5% [2]. Йдеться мова про заробітну плату, премії, лікарняні, відпускні, авторські винагороди, гонорари банківські депозити, оренда нерухомості та інші доходи. Тепер із заробітних плат працівників разом утримується 23%: 18% – податок на доходи фізичних осіб та 5% – військовий збір.

Зміни в нарахуванні військового збору для різних платників податку:

1. ФОП загальної системи оподаткування та фізособи раніше сплачували податок 1,5% від чистого доходу, а тепер – 5%.
2. ФОП спрощеної системи оподаткування (1, 2 та 4 групи) раніше не сплачували податок, тепер 10% від мінімальної зарплати на 1 січня податкового року 710 грн у місяць у 2024 р., та 800 грн у місяць у 2025 р.
3. ФОП спрощеної системи оподаткування (3 група) раніше не сплачували податок, тепер – 1% від доходу.
4. Працівники, особи за цивільно-правовими договорами, власники депозитів, учасники господарських товариств раніше сплачували 1,5% від загального місячного доходу, тепер – 5%.
5. Військовослужбовці та працівники силових структур як сплачували, так і будуть сплачувати 1,5% від загального місячного доходу.

ФОПи 1 і 2 групи мають перераховувати військовий збір не пізніше 20-го числа поточного місяця (включно). У разі несвоєчасного перерахування або сплати неповної суми військового збору накладається штраф у розмірі 50% від ставки податку. У 2025 році це складе 400 грн [3].

ФОПи 3 групи зобов'язані перерахувати податок упродовж 10 календарних днів після кінцевого строку подання декларації платника єдиного податку за звітний квартал.

Доходи, звільнені від військового збору:

1. Декретні виплати.
2. Спадщина та подарунки від родичів.

3. Аліменти.

4. Субсидії та державні соціальні виплати.

5. Виплати військовослужбовцям, які беруть участь у бойових діях.

Військовий збір змінився до 5% на доходи фізичних осіб від продажу рухомого майна впродовж одного року: автомобілів, мопедів, мотоциклів [4].

Якщо власник транспортного засобу вирішить продати перше авто, йому не треба буде платити податок, але від продажу другого авто стягується 5% від вартості авто та 5% військового збору, від продажу третього і більше – 18% від вартості авто та 5% військового збору.

Якщо ж продається автобус, вантажний автомобіль, причіп, трактор, спецтехніка чи інше рухоме майно, то незалежно від того, перша це угода чи наступні, стягується податок у розмірі 5% та 5% військового збору від оціночної вартості.

Також передбачена сплата військового збору з фінансових інструментів, зокрема із суми дивідендів; з суми нарахованих відсотків за депозитом вкладника.

Формула розрахунку військового збору:

$$ВЗ = Зарплата; дохід \times 5\% \ . \quad (1)$$

Щодо бухгалтерського обліку військового збору, то він відображається наступним чином:

1. Утримання із нарахованої заробітної плати військового збору: дебет 661, кредит 642.

2. Утримання із інших нарахованих доходів військового збору: дебет 663, кредит 642.

3. Перерахування військового збору до бюджету: дебет 642, кредит 311.

Отже, мета створення військового збору полягає в фінансуванні ЗСУ, але його підвищення створює додаткове податкове навантаження на громадян і бізнес. Попри критику, уряд очікує значне збільшення надходжень до бюджету для підтримки оборонної сфери.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів : Закон України №1621-VII від 31.07.2014 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-18#Text.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану : Закон України № 4015-IX від 10.10.2024 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-IX#n4.

3. Податковий кодекс України : Закон України № 466-IX від 16.01.2020 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n2457.

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення оподаткування при відчуженні транспортних засобів: Закон України № 5413-VI від 02.10.2012 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5413-17#n7.

МИКИТЮК ВІКТОРІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ПОТРИВАЄВА НАТАЛЯ**, д.е.н., професорка, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА У РОСЛИННИЦТВІ

У сфері сільського господарства процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання характеризуються своїми специфічними особливостями, що значною мірою залежать від природних умов. Рослинництво виступає центральним елементом аграрної економіки, забезпечуючи основний прибуток сільськогосподарським підприємствам. Одними із ключових завдань є збільшення обсягів продукції та підвищення її якості. Ефективна організація бухгалтерського обліку надає достовірну інформацію для прийняття обґрунтованих економічних рішень та зниження ризиків у фінансовій діяльності підприємств.

Головна мета обліку витрат у сільському господарстві – забезпечення швидкою, точною та повною інформацією про кількість і вартість продукції, а також витрати на виробництво для різних структурних підрозділів та підприємства в цілому. Це має важливе значення для поточного управління та стратегічного планування. Різні рівні управління вимагають різної інформації про витрати, що обумовлює відповідну організацію обліку.

На сільськогосподарських підприємствах класифікацію витрат для фінансового обліку проводять відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» [2]. Для внутрішньогосподарського планування, обліку та калькулювання собівартості продукції використовується класифікація витрат, визначена в Методичних рекомендаціях з планування, обліку та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств [1].

Облік витрат виробництва у рослинництві ведеться за об’єктами, такими як сільськогосподарські культури та роботи, а також витратами, що потребують розподілу, які реєструються протягом року. Витрати обліковуються на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» і розподіляються по культурах наприкінці року. Протягом року рахунок 91 містить дебетовий залишок, що не узгоджується з методологією обліку.

Облік забезпечує визначення витрат на вирощування продукції, використання ресурсів та обсягів виробленої продукції у натуральних та грошових вимірниках. Він відіграє важливу роль у загальному управлінні та контролі економічних показників. Рослинництво має свої специфічні особливості, пов’язані з природними та соціальними факторами, які враховуються при організації обліку. Основна мета обліку витрат – контроль за виробничою діяльністю та управління витратами.

Основні принципи організації обліку витрат у сільському господарстві:

1) показники витрат і калькуляції собівартості продукції мають відповідати плановим і нормативним показникам;

2) документування витрат здійснюється у момент їх виникнення, з відображенням відхилень від норм окремо;

3) усі витрати на виробництво продукції включаються до її собівартості;

4) витрати групуються за об'єктами обліку та статтями через систему рахунків бухгалтерського обліку;

5) собівартість продукції розраховується на основі даних обліку витрат, що вимагає ідентифікації об'єктів обліку та об’єктів калькуляції.

Облік витрат є основою для калькуляції собівартості, яка є результатом обліку витрат на виробництво продукції. Визначивши собівартість продукції та проаналізувавши причини її змін, планують витрати на наступний рік, оскільки протягом року продукція обліковується за плановою собівартістю. Планування діяльності, зокрема витрат на виробництво, є необхідною складовою управлінського процесу у сільськогосподарських підприємствах.

Основна мета обліку витрат на виробництво продукції рослинництва полягає в тому, щоб своєчасно, повно та достовірно відображати фактичні витрати і контролювати використання виробничих ресурсів. Обсяги виготовленої продукції враховуються як в натуральних, так і в грошових вимірниках. Витрати на виробництво групуються за статтями, затвердженими в наказі про облікову політику підприємства.

Собівартість продукції визначається раз на рік, наприкінці року. Для обліку витрат і виходу продукції використовуються рахунок 23 «Виробництво» і субрахунок 231 «Рослинництво», де відображаються витрати і вироблена продукція. Облік витрат здійснюється згідно з НП(С)БО 16 «Витрати» [2], НП(С)БО 9 «Запаси» [3] та НП(С)БО 30 «Біологічні активи» [4]. Для управлінського обліку доцільно використовувати інтегровану систему рахунків, що є основою Плану рахунків та фінансової звітності. Прямі витрати обліковуються на рахунку 23 «Виробництво», а непрямі – на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати».

Через залежність виробництва від природних умов сільське господарство характеризується високим рівнем виробничого ризику. Це зумовлено поведінкою змінних витрат при зниженні врожайності через несприятливі природні умови. Сільськогосподарське виробництво є інерційним, і витрати на виробництво складно скоригувати протягом одного циклу, що впливає на ефективність виробництва.

Таким чином, облік витрат виробництва у рослинництві відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління сільськогосподарськими підприємствами. Він не лише дозволяє відстежувати фактичні витрати на виробництво продукції, а й сприяє оптимізації ресурсів, зниженню фінансових ризиків та підвищенню рентабельності господарської діяльності. Системний підхід до організації обліку, заснований на вимогах П(С)БО та методичних рекомендаціях, дає змогу формувати достовірну інформаційну базу для прийняття обґрунтованих рішень щодо планування, ціноутворення та подальшого розвитку підприємства.

Особливості рослинництва, зокрема його залежність від природних умов, визначають необхідність гнучкого підходу до планування витрат і коригування облікових даних відповідно до змін у виробничих процесах. Високий рівень

ризиків, зумовлений сезонністю, погодними факторами та довготривалістю виробничих циклів, потребує ретельного контролю витрат та впровадження ефективних методів управлінського обліку.

Оскільки рослинництво є провідною галуззю аграрного виробництва, облік витрат на його продукцію відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління сільськогосподарськими підприємствами. У сучасних умовах цифровізація обліку витрат стає важливим інструментом для підвищення якості облікових даних, оперативного контролю за використанням ресурсів та формування достовірної інформації для управлінських рішень. Вона забезпечує автоматизацію процесів, оперативне фіксування відхилень, синхронізацію даних у реальному часі та покращення аналітики витрат. Це сприяє своєчасному прийняттю рішень, зниженню фінансових ризиків і підвищенню рентабельності господарської діяльності. Цифрові технології дозволяють інтегрувати облік у загальну систему управління підприємством, оптимізувати документообіг та спростити доступ до державної підтримки й фінансових інструментів [5]. Разом з тим, ефективність цифрової трансформації залежить від рівня технічного забезпечення, кваліфікації персоналу та доступу до швидкісного інтернету.

Серед програмних продуктів, які активно використовуються в Україні для удосконалення обліку витрат у рослинництві, можна виокремити BAS Агропідприємство, Soft.Farm, Cropio, OneSoil, EOS Crop Monitoring, Агроконтроль та ERP-рішення українських розробників. Вони дозволяють вести облік за культурами, контролювати використання матеріалів і техніки, формувати звітність та автоматизувати розрахунок собівартості продукції. Застосування таких програм сприяє підвищенню продуктивності облікової роботи, зменшенню витрат часу та зростанню прозорості фінансової інформації [5]. Таким чином, цифровізація обліку витрат у рослинництві є необхідною умовою для розвитку сучасного аграрного бізнесу, ефективного управління ресурсами та досягнення сталого економічного зростання підприємств.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств Мінагрополітики України; Наказ, Рекомендації від 18.05.2001 № 132. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» Мінфін України; Наказ, Положення від 31.12.1999 № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» Мінфін України; Наказ, Положення від 20.10.1999 № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text
4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» Мінфін України; Наказ, Положення від 18.11.2005 № 790. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text
5. Potryvaieva N., Kozachenko L., Nedbaylo I., Nesterchuk I. Digitization of accounting in the management of business processes of enterprises of the agro-industrial complex. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 2022. Т. 26, № 1. С. 79–88. https://doi.org/10.56407/2313-092X/2022-26(1)-8

МІЛЕВСЬКИЙ ВАДИМ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЮРЧЕНКО ОЛЕКСАНДР**, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів та обліку
ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВІ

Сучасні економічні відносини відзначаються складністю та динамічністю, що змушує корпоративні структури, зокрема акціонерні товариства, впроваджувати гнучкі та ефективні системи управління. Такі системи повинні забезпечувати оперативне реагування на зміни ринкового середовища та враховувати специфіку існуючих структур. Актуальність цієї теми пояснюється тим, що в умовах ринкової економіки, поряд із гармонізацією та стандартизацією бухгалтерського обліку на міжнародному рівні, вітчизняні акціонерні товариства все більше стикаються з необхідністю вдосконалення нормативного регулювання як на державному рівні, так і всередині самих компаній. Важливість цієї проблеми зумовлена потребою адаптації системи обліку акціонерних товариств до змін у інформаційних запитах як з боку внутрішніх, так і зовнішніх користувачів.

Дослідженню питань організації обліку власного капіталу та формування облікової політики присвячені роботи таких науковців, як О. Войналович, Н. Гуріної [1], Л. Коваль [2], О. Пилипенко [3], В. Шепелюк [4], А. Яригіної та інших. Водночас у їхніх працях не розглядаються аспекти обліку корпоративних прав учасників акціонерного товариства.

Динамічний розвиток ринкових відносин зумовлює необхідність акціонерних товариств швидко реагувати на внутрішні та зовнішні зміни. Відповідно, правильна організація обліково-операційної діяльності є важливим інструментом підвищення ефективності роботи підприємства [2].

Корпоративна форма організації бізнесу має суттєві переваги перед одноосібним володінням і товариствами, проте їй притаманні й два значні недоліки:

- прибуток корпорації зазвичай оподатковується двічі — спочатку на рівні самої корпорації, а потім частина прибутку, що виплачується акціонерам у вигляді дивідендів, підлягає додатковому оподаткуванню;

- процес реєстрації корпорації та підготовка численних обов'язкових звітів на національному та регіональному рівнях є складними, потребують значних зусиль і часу, що значно перевищує аналогічні процедури для одноосібних компаній чи товариств [2].

Обліковий процес акціонерного товариства включає кілька технологічних етапів, зокрема: первинний, поточний і підсумковий (рис. 1).

Основними складовими бухгалтерського обліку є облікові номенклатури та їх носії, технологія облікового процесу й організаційне забезпечення. На початковому етапі роботи бухгалтера акціонерного товариства можливість

сприйняття та аналізу інформації залежить від чіткого визначення об'єктів обліку у формі переліку господарських фактів, джерел їх виникнення, господарських операцій і результатів діяльності, що мають бути відображені в системі бухгалтерського обліку.

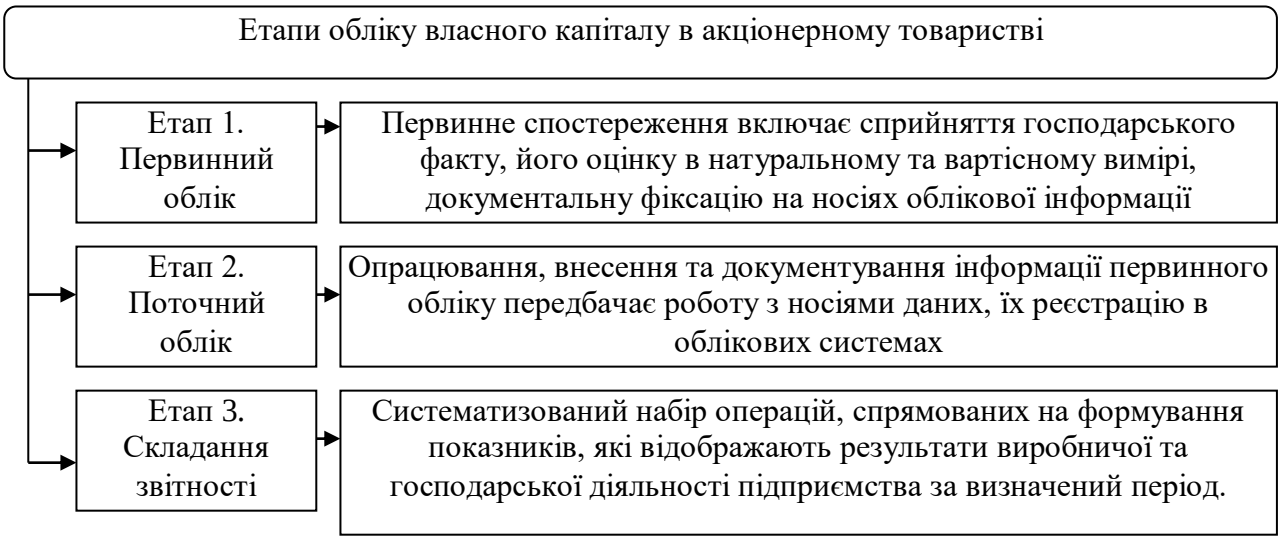

Рисунок 1. Етапи ведення обліку власного капіталу в акціонерному товаристві*
**Джерело: розроблено автором*

Процес організації поточного обліку починається з аналізу та визначення облікової номенклатури, яку слід зафіксувати в облікових реєстрах і відповідних розрахункових формах. Формування складу облікової номенклатури у межах поточного обліку є способом систематизації об'єктів обліку та їхнього руху відповідно до категорій активів, джерел фінансування та господарських процесів [5].

На завершальному етапі бухгалтерського процесу дійсно відбувається важлива послідовність дій з обробки інформації. Всі господарські операції, які були належним чином задокументовані в первинних документах (тобто підкріплені фактичними доказами), обов'язково проходять реєстрацію в облікових реєстрах. Це забезпечує систематизацію та формалізацію облікових даних.

Після цього підсумкові дані з облікових реєстрів переносяться до відповідних звітних форм. Важливо відзначити, що заповнені звітні форми самі стають носіями облікової інформації, створюючи завершений інформаційний цикл.

Корпоративне управління виступає ключовим внутрішнім механізмом, який забезпечує нормальне функціонування корпорації та контроль за її діяльністю. Якісне корпоративне управління має прямий вплив на ефективність використання капіталу всіма підприємствами, що входять до складу корпорації [1, с. 118].

Належний бухгалтерський облік та ефективне корпоративне управління є взаємопов'язаними елементами успішного функціонування будь-якої корпоративної структури.

Отже, організація бухгалтерського обліку власного капіталу на підприємстві дійсно є складним і трудомістким процесом, який потребує чіткого розподілу завдань між виконавцями. Для забезпечення ефективного функціонування облікової системи підприємство розробляє комплексний проєкт організації обліку. Ключовими організаційними регламентами при цьому виступають:

- наказ про облікову політику – встановлює основні принципи та методи ведення обліку;
- положення про підрозділи бухгалтерської служби – визначає їх функції та взаємодію;
- посадові інструкції для співробітників бухгалтерії – деталізують конкретні обов'язки.

На основі цих документів розробляються структурні та індивідуальні графіки виконання облікових робіт, що забезпечують чітку послідовність та своєчасність облікових процедур.

Важливими елементами організації бухгалтерського обліку також є нормування облікових процесів для оптимізації робочого навантаження та створення сприятливих умов праці для співробітників бухгалтерії, що підвищує якість та ефективність їхньої роботи.

Список використаних джерел:

1. Гуріна Н., Яригіна А. Власний капітал підприємства: економічна сутність, проблеми обліку та шляхи його удосконалення. *Економіка та суспільство.* 2021. Випуск 33. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-88
2. Коваль Л. В., Болехівська В. В. Бухгалтерський облік власного капіталу в управлінні підприємством. *Агросвіт.* 2019. № 9. С. 53–58.
3. Пилипенко О.І. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку : монографія. Житомир: ФОП Кузьмін Дн.Л., 2010. 612 с.
4. Шепелюк В. А. Організації бухгалтерського обліку корпоративних прав. *Актуальні проблеми і перспективи розвитку України:* матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 7 березня 2014. (за заг.ред.: М.М. Палінчак, В.П. Приходько. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. С. 224.

МОКІЄНКО ТЕТЯНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
ПРИЙДАК ТЕТЯНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Є-АУДИТ: ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

У сучасних умовах цифрової трансформації податковий контроль стає все більш автоматизованим. Одним із ключових інструментів у цій сфері є електронний аудит (е-аудит). Це сучасний механізм перевірки податкових даних, що базується на використанні стандартного аудиторського файлу (SAF-T) та інших цифрових технологій.

Запровадження є-аудиту дозволяє знизити адміністративне навантаження на бізнес, підвищити прозорість фінансових операцій і забезпечити ефективний податковий контроль.

Е-аудит (електронний аудит) - це метод податкової перевірки, який здійснюється з використанням електронних даних підприємства. Він базується на аналізі цифрових документів, що містять інформацію про фінансові операції суб'єкта господарювання.

Основним компонентом є-аудиту є стандартний аудиторський файл (SAF-T) - структурований електронний документ, що містить детальну інформацію про бухгалтерські записи, податкові декларації, рух товарів і фінансові транзакції.

Ключові принципи е-аудиту

- автоматизація процесу - зменшення впливу людського фактора та мінімізація помилок;
- прозорість та відкритість - контроль з боку податкових органів здійснюється на основі достовірних електронних даних;
- оперативність - значне скорочення часу на перевірки завдяки автоматизованому аналізу інформації та даних;
- уніфікація - використання єдиних стандартів для податкового обліку та фінансової звітності.

Е-аудит активно впроваджується в багатьох країнах світу, зокрема в Європейському Союзі, США, Канаді, Австралії та інших державах.

У країнах ЄС використовується формат SAF-T (Standard Audit File for Tax), розроблений Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD). Він забезпечує стандартизований підхід до електронного аудиту та є обов’язковим для багатьох країн, зокрема:

- Польща - SAF-T використовується для всіх компаній з 2018 року;
- Португалія - впроваджений ще у 2008 році, один із перших у Європі;
- Франція, Німеччина, Нідерланди - активно використовують є-аудит для

контролю за сплатою ПДВ.

У США податкові органи (IRS) застосовують технології Data Analytics, що дозволяють автоматично аналізувати бухгалтерські записи платників податків. У Канаді подібна система використовується для перевірки фінансових звітів та виявлення податкових ризиків.

Здійснення податкового контролю шляхом е-аудиту має ряд переваг:

1. Спрощення перевірок – передбачає менше паперової роботи, оскільки всі документи передаються в електронному вигляді та скорочення часу на підготовку до податкових перевірок.

2. Зниження ризику помилок. Автоматичний контроль допомагає уникнути арифметичних та бухгалтерських помилок та мінімізувати вплив людського фактора у розрахунках податкових зобов'язань.

3. Прозорість податкового обліку. Використання SAF-T забезпечує єдиний формат податкових даних, який легко аналізується та знижує ризик ухилення від сплати податків.

4. Швидкість і точність аналізу. Податкові органи можуть миттєво отримати необхідні дані та провести перевірку дистанційно, а автоматизовані алгоритми швидко виявляють порушення та неточності.

Україна активно працює над впровадженням електронного аудиту в межах реформ податкової системи. Одним із ключових етапів цього процесу є запровадження стандартного аудиторського файлу (SAF-T), який вже використовується в багатьох країнах Європи.

Основні проблеми впровадження е-аудиту в Україні

- недостатній рівень цифровізації бізнесу - багато підприємств досі ведуть бухгалтерію в паперовому форматі;.

- низька готовність підприємств - особливо у сфері малого та середнього бізнесу, де відсутня необхідна IT-інфраструктура;

- складність адаптації до міжнародних стандартів - впровадження SAF-T вимагає змін у законодавстві та оновлення бухгалтерських систем.

Не дивлячись на низку проблем розвитку Є-аудиту, Україна має суттєві перспективи його розвитку. Зокрема:

- автоматизація податкових перевірок. ДПСУ працює над створенням системи автоматизованого аналізу бухгалтерських записів;

- підключення до міжнародних стандартів. SAF-T може стати обов'язковим для компаній, що працюють на експорт або співпрацюють із європейськими партнерами;

- створення відкритих електронних платформ - державні органи можуть розробляти відкриту систему для електронного обміну даними між бізнесом і податковою службою.

Отже, Є-аудит - це один із найважливіших інструментів цифровізації податкової системи. Його впровадження в Україні дозволить зменшити бюрократичні перешкоди, підвищити прозорість фінансової звітності та автоматизувати процеси податкового контролю.

Незважаючи на виклики, які стоять перед українським бізнесом,

поступовий перехід до е-аудиту сприятиме розвитку економіки та інтеграції в міжнародні фінансові системи.

Реформа е–аудиту, яка запроваджується в Україні з 1 квітня 2025 року, має на меті автоматизацію податкового контролю та підвищення прозорості податкового обліку. Впровадження стандартизованого аудиторського файлу (SAF-T) дозволить платникам податків забезпечити достовірність обліку, виправляти помилки та підвищити рівень добровільного дотримання законодавства. Для податкових органів це означає покращення відбору платників до перевірок та зниження впливу людського фактора на процеси контролю. Загалом, реформа сприятиме ефективнішому управлінню податковими ризиками, підвищенню якості перевірок та спрощенню процедур аналізу податкових даних.

Список використаних джерел:

1. Гетманцев Д. Е-аудит : завершення реформи заплановано на 2025 рік. *7eminar.ua*. URL: https://7eminar.ua/news/3520-e-audit-zaversennya-reformi-zaplanovano-na-2025-rik (дата звернення 20.03.2025).
2. Ключові заходи із запровадження ДПС процедури е-аудиту. *7eminar.ua*. URL: https://7eminar.ua/news/3350-klyucovi-zaxodi-iz-zaprovadzennya-dps-proceduri-e-auditu (дата звернення 22.03.2025).
3. Олехова О., Шекера В. Е-аудит, стандартний аудиторський файл SAF-T UA та облікова політика. *KPMG*. URL: https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2021/08/e-audyt-oblikova-polityka.html (дата звернення 21.03.2025).
4. Як ДПС запроваджує е-аудит. Головбух. URL: https://buhplatforma.com.ua/news/88324-yak-dps-zaprovadzhue-e-audit (дата звернення 20.03.2025).

МОСКАЛЕНКО ЯРОСЛАВ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ДУБІНІНА МАРИНА,** д.е.н., *професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,*
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ У СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОЇ ЗВІТНОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІЗ ФІНАНСОВОЮ ЗВІТНІСТЮ

Анотація: *Здійснено порівняльний аналіз інтегрованої та фінансової звітності, розглянуто їхні спільні та відмінні характеристики, зокрема об'єкт дослідження, часову орієнтацію, рівень розкриття інформації та підхід до оцінки ризиків. Дослідження підкреслює переваги інтегрованої звітності у контексті прозорості, довгострокової стійкості бізнесу та стратегічного управління, водночас звертаючи увагу на виклики, пов'язані з її впровадженням.*

Ключові слова: *інтегрована звітність, фінансова звітність, корпоративна звітність, порівняльний аналіз, нефінансова інформація, управлінські рішення.*

В умовах сучасної економіки фінансова звітність вже не забезпечує повного уявлення про бізнес-модель компанії та її стратегічний розвиток. Традиційна фінансова звітність відображає минулі події, аналізує фінансові результати діяльності підприємства, однак не враховує довгострокові перспективи, стратегію та можливості розвитку. У відповідь на ці виклики виникла інтегрована звітність як нова концепція корпоративної звітності, що забезпечує комплексний підхід до оцінки діяльності підприємства. Її основою є інтегроване мислення, яке гармонізує фінансову та нефінансову (управлінську) звітність, дозволяючи оцінювати не лише фінансовий стан, а й соціальні, екологічні та управлінські аспекти діяльності компанії. Це дає змогу отримати більш об’єктивну та всеохоплюючу картину функціонування підприємства, підвищити якість управлінських рішень і визначити ключові стратегічні напрямки розвитку.

Метою даного дослідження є порівняльний аналіз інтегрованої та фінансової звітності, визначення їхніх спільних та відмінних характеристик, а також оцінка перспектив подальшого розвитку інтегрованої звітності як ключового елемента корпоративної звітності. Фінансова звітність традиційно містить інформацію про фінансовий стан, доходи, витрати, активи та зобов’язання підприємства, відображаючи його фінансові результати відповідно до прийнятих бухгалтерських стандартів. Інтегрована звітність, на відміну від фінансової, розглядає діяльність підприємства комплексно, включаючи інформацію про фінансовий, людський, інтелектуальний, соціально-репутаційний, виробничий та природний капітали. Це забезпечує глибше розуміння факторів, що впливають на ефективність діяльності підприємства та його стійкість у довгостроковій перспективі.

Окрім змістовного наповнення, важливим аспектом порівняльного аналізу є часова орієнтація двох видів звітності. Фінансова звітність фокусується на аналізі минулих фінансових результатів, що обмежує її прогностичний потенціал. Інтегрована звітність, навпаки, охоплює як ретроспективний, так і перспективний аналіз, що дає змогу оцінювати стратегічні напрями розвитку

компанії, потенційні ризики та можливості. Рівень розкриття інформації також є значущою відмінністю: фінансова звітність обмежується виконанням встановлених регламентів і стандартів, тоді як інтегрована звітність забезпечує значно вищу прозорість, включаючи дані про стратегію, ризики, можливості та зв'язки між різними аспектами діяльності компанії.

Ще одним суттєвим фактором є підхід до оцінки ризиків та економічної безпеки. Фінансова звітність містить обмежену кількість показників, що дозволяють оцінювати ризики, зосереджуючись переважно на фінансових аспектах. Інтегрована звітність, у свою чергу, враховує широкий спектр ризиків, зокрема політичні, екологічні, виробничі, комерційні та соціальні фактори, що впливають на діяльність підприємства. Це сприяє більш комплексному підходу до ризик-менеджменту та підвищенню рівня економічної безпеки.

Значна відмінність спостерігається й у методології оцінки вартості активів підприємства. Фінансова звітність визначає їхню вартість здебільшого на основі балансових показників, що може не завжди відображати реальний економічний стан компанії. Інтегрована звітність враховує ринкову оцінку активів, що забезпечує більш об'єктивне уявлення про капітал підприємства та його реальну цінність для стейкхолдерів. Джерела інформації для складання цих двох видів звітності також різняться: фінансова звітність базується переважно на бухгалтерських даних, тоді як інтегрована залучає нефінансову інформацію, що робить її більш адаптивною до потреб сучасного корпоративного управління.

Форма подання звітності також є важливим фактором, що відрізняє ці дві концепції. Фінансова звітність має стандартизовану форму, що відповідає національним та міжнародним стандартам бухгалтерського обліку, таким як МСФЗ або національні П(С)БО. Інтегрована звітність не має єдиної уніфікованої форми, що надає компаніям можливість адаптувати її до власних потреб та специфіки діяльності. Вона включає такі ключові елементи, як опис організації та її середовища, бізнес-модель, стратегічні цілі, ризики та можливості, система управління, аналіз діяльності та капіталів компанії, що дає змогу краще зрозуміти її стратегію та довгострокові перспективи розвитку.

З огляду на проведений аналіз, можна зробити висновок, що інтегрована звітність має значні переваги над фінансовою звітністю, оскільки забезпечує більш комплексний підхід до оцінки діяльності компанії, підвищує рівень прозорості, сприяє сталому розвитку бізнесу та формує довіру серед інвесторів і зацікавлених сторін. Вона дозволяє розкрити взаємозв'язки між фінансовими та нефінансовими аспектами діяльності компанії, що сприяє інтегрованому мисленню та ефективнішому управлінню.

Однак варто зазначити, що впровадження інтегрованої звітності супроводжується низкою викликів. Це, зокрема, складність підготовки та збору великої кількості інформації, відсутність єдиних стандартів, що ускладнює порівнянність між компаніями, додаткові витрати на розробку та аудит звітності, а також необхідність висококваліфікованих спеціалістів для її

підготовки. Також варто враховувати потенційний ризик розкриття чутливої інформації, що може вплинути на конкурентоспроможність компанії. Впровадження інтегрованої звітності потребує змін в організаційній культурі та процесах управління, що може викликати певний опір з боку керівництва та персоналу компанії.

Таким чином, проведений аналіз засвідчує, що, попри певні виклики, інтегрована звітність має суттєві переваги для забезпечення сталого розвитку компаній та формування довгострокової стратегії їхнього розвитку. Вона є перспективним напрямом розвитку корпоративної звітності, який потребує подальших досліджень, удосконалення методологічної бази та розробки єдиних стандартів для її ефективного застосування в управлінні підприємствами.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV: станом на 3 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 23.03.2025).
2. Шевчук Н. Інтегрована звітність: концепція та економічна сутність. Економіка АПК. 2018. № 12. С. 95–102. URL: https://doi.org/10.32317/2221-1055.201812095 (дата звернення: 23.03.2025).
3. Інтегрована звітність та фінансова звітність: спільне та відмінне. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/68792/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/integrovana_zvitnist_finansova_zvitnist_spilne_vidminne#google_vignette (дата звернення: 23.03.2025).
4. What is Integrated Reporting? ESG | The Report. URL: https://esgthereport.com/what-is-integrated-reporting/ (дата звернення: 23.03.2025).
5. Безверхий К. В. Недоліки інтегрованої звітності підприємства. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти*: збірник наукових праць за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Дніпро, 28-29 березня 2019 року. Ч. 1. Дніпро: НМетАУ, 2019. С. 40–45. URL: https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/12366 (дата звернення: 23.03.2025).

МОСКАЛИК АННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **МОШКОВСЬКА ОЛЕНА**, д.е.н., професор,
професор кафедри обліку та оподаткування
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Світ та технології не стоять на місці, вони розвиваються, еволюціонують, змінюють наше життя. Звичайно сфера бухгалтерського обліку не є винятком. Стрімкий поступ технологій трансформує звичні підходи до праці, генеруючи одночасно й перешкоди, й відкриваючи нові обрії. [1, с. 107-109] Точність та своєчасність економічних відомостей є ключем до процвітання та загального економічного зростання держави. Автоматизація бухгалтерського обліку відіграє тут визначальну роль. З огляду на широке розмаїття бухгалтерських програм, представлених на ринку, користувач комп'ютерних систем стикається з необхідністю правильного виробу. Цей вибір залежить від індивідуальних вимог, потреб чи можливостей програмного забезпечення. [2]

Як автоматизація допоможе та які можливості відкриваються?

Це сприяє зменшити витрати та сконцентруватись на інших важливих справах. За допомогою роботизації організації здатні оперативно автоматизувати звичайні адміністративні процеси, звільняючи співробітників для виконання важливіших задач. Фахівцям не потрібно заповнювати інформацію самостійно, а керівникам не потрібно чекати довго документацію. Замість цього спеціалісти можуть зосереджуватись на обліковій стратегії підприємства, податкових аспектах та взаємодії з контролюючими структурами. Таким чином також є економія, яку можна пустити на розвиток бізнесу. Найвагомішими плюсами автоматизації в бухгалтерській царині можна вважати зведення нанівець арифметичних прорахунків у підрахунках, оптимізацію робочого часу, онлайн-взаємодію з податковими органами, автоматизацію планування та прогнозування діяльності, скорочення повторюваних функцій, зменшення трудовитрат, підвищення конкурентоспроможності підприємства та привабливості для інвесторів. [3]

Також однією з перспективів є хмарні технології, перехід до них став наріжним каменем функціонування численних бізнесів. Їх використовують для розподіленої обробки інформації в цифровому варіанті і для подальшого користування в онлайн-вигляді. Зберігання та обробка фінансової інформації в хмарі дозволяє організаціям мати миттєвий доступ до неї з будь-якої точки світу. Ключові переваги хмарних обчислень - перехід на цифровий документообіг, захищене зберігання даних за рахунок автоматичного резервного копіювання та швидке відновлення інформації у разі технічних проблем. [1, с. 107-109]

Впровадження цифрових інструментів у бухгалтерію докорінно перетворило швидкість та ефективність фінансових операцій. Автоматизація витіснила трудомісткі, ручні процедури, даючи змогу обробляти величезні

масиви інформації в реальному часі. Це звільняє бухгалтерів від рутинної роботи, дозволяючи їм зосередитися на стратегічному плануванні й аналізі, тим самим перетворюючи їх на важливих консультантів для керівництва. [4, с. 44-48]

Але при цьому при автоматизації бухгалтерський облік стикається з багатьма викликами. Перехід на цифровий формат відкриває двері для значних загроз у кіберпросторі. Витік інформації, фінансові махінації та погіршення ділової репутації - ось лише верхівка айсбергу потенційних проблем. Щоб знешкодити ці небезпеки, бізнесам слід вкладати кошти у передові системи безпеки та безперервно удосконалювати рівень захисту від кіберзлочинців. [4, с. 44-48] В умовах війни та зростанню загроз у кіберпросторі, критично важливим стає захист інформаційних ресурсів України. Відтак, компаніям та державним організаціям критично важливо переходити на платформи автоматизації обліку, що гарантують безпеку даних. Український ринок пропонує широкий вибір альтернативних рішень, здатних замінити російський софт. Серед них My Electronic Documents (ME.DOC), BAS, MASTER: Бухгалтерія, Bookkeeper, Fairo, Дебет-Плюс, Dilovod, iFin, Облік SaaS. [3]

Також цифровізація радикально трансформує професійні компетенції. Тепер бухгалтери повинні оволодіти комплексним програмним забезпеченням та передовими технологіями. Успішна інтеграція цифрових систем вимагає безперервного навчання і професійного вдосконалення кадрів. [4, с. 44-48]

Звичайно часті зміни в законодавстві, яке визначає правила бухгалтерського обліку, звітності та оподаткування, серйозно ускладнюють роботу з автоматизованими системами на підприємствах. Щоб успішно впровадити подібні системи, важливо вибирати гнучкі рішення, які швидко адаптуються до змін у зовнішніх умовах. Необхідно також брати до уваги труднощі пов’язані з браком досвідчених фахівців та процесом перенесення даних в нових систему. Ключовим є наявність на підприємстві спеціаліста, який відповідає за супровід та вдосконалення автоматизованої системи бухгалтерського обліку. Удосконалення комп’ютеризації бухгалтерського обліку вимагає єдиних стандартів для програмного забезпечення, що на сьогодні є надзвичайно важливим для світового бізнесу в цілому. Сучасний ринок інформаційних технологій пропонує різноманітні програмні продукти з унікальними особливостями.[5]

Отож, автоматизація бухгалтерського обліку - це фундамент, з якого починається еволюція сучасного підприємництва. Вона стає ключем до оптимізації фінансових операцій, скорочення накладних витрат та мінімізації ймовірності виникнення помилок, зумовлених людським фактором. Але потрібно не забувати, що поряд з позитивними аспектами автоматизації, виникають й певні труднощі. До них відносяться небезпека кібератак, потреба у постійному підвищенні кваліфікації співробітників, пристосування до нових законодавчих вимог та міграція даних до оновлених систем.

Автоматизація бухгалтерського обліку постає як ключовий фактор зростання конкурентної здатності підприємств. Проте, впровадження цього

процесу вимагає ретельно продуманого підходу, забезпечення надійного захисту інформації та кваліфікованої підготовки спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. https://www.dpu.edu.ua/images/Documents/NAUKA/Naukovi%20vidanna/Konferencii/S/Sinergeticni%20drajveri%20rozvitku%20obliku%20podatkovogo%20auditu%20ta%20biznes-analitiki.pdf#page=108
2. https://magazine.faaf.org.ua/avtomatizaciya-buhgalterskogo-ta-podatkovogo-obliku.html
3. https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17041/1/lagodi%d1%96enko.pdf
4. http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2023/312-313/pdf/%D0%9D%D0%92_11-12(312-313)_2023.pdf#page=44
5. https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/435fd170-ee52-4e6d-a097-086c88497d5c/content

МОШКОВСЬКА ОЛЕНА, д.е.н., професор
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ДЛЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Сучасний стан світового економічного середовища та його зміна під впливом багатьох різноманітних факторів призвели до змін інформаційних потреб основних користувачів звітності. У часи, коли основною метою діяльності компаній було отримання прибутку у короткостроковому періоді, стандартна фінансова звітність вважалась достатньою. У ній відображалась здатність компанії створювати прибуток у поточному періоді.

Наразі стейкхолдери – основні зацікавлені користувачі звітності – цікавляться не лише інформацією про поточний фінансовий стан компанії, її фінансові результати, соціальні та економічні показники, але й процесом створення вартості у короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періодах, що потребує нових підходів до організації обліку [2].

Сама ідея інтегрованої звітності виникла багато років тому, але оформлення вона отримала у 2010 р. з утворенням Міжнародної ради з інтегрованої звітності (IIRC). Вищезазначена інституція була сформована на основі міжнародної коаліції регуляторів, інвесторів, компаній, розробників стандартів, професійних бухгалтерів та неурядових організацій.

Їхньою метою було просування інтегрованої звітності як альтернативної форми звітності. Якщо зайти на сайт IIRC, можна побачити таке визначення інтегрованого звіту: «Інтегрована звітність – це процес, заснований на комплексному мисленні, результатом якого є періодичний інтегрований звіт організації про створення вартості з плином часу та відповідні комунікації, що стосуються аспектів створення вартості».

Інтегрована звітність для підприємств молокопереробної галузі є комплексним підходом щодо подання фінансової та нефінансової інформації. Вона дозволяє підприємствам демонструвати свою стійкість, соціальну відповідальність та екологічну свідомість, що є особливо важливим у сучасному світі. Слід зазначити, що інтегрована звітність, як така, майже відсутня на молокопереробних підприємствах, проте є окремі її елементи:

- облік наявності, руху та використання матеріально-виробничих запасів;
- облік наявності, руху, та нарахування зносу основних засобів;
- системний облік витрат на виробництво і реалізацію готової продукції, виконання робіт та надання послуг;
- калькулювання собівартості продукції, а отже, визначення її собівартості;
- облік втрат у виробництві;
- облік відпрацьованого часу.

Нерідко трапляються випадки, коли на молокопереробних підприємствах облік є, але звіт, необхідний керівництву для управління, формується з декількох недостатньо пов'язаних систем обліку. Створюються окремі

аналітичні відділи, які займаються лише перенесенням даних із однієї системи до іншої та складанням звітів. Наприклад, рецептури ведуться в одній обліковій системі, а списання сировини у виробництво – в іншій. У результаті складно визначити відхилення від рецептури в кожному конкретному виробничому замовленні.

Слід також враховувати, що у молочному виробництві загальна рецептура практично неактуальна і повинна змінюватися залежно від фізико-хімічних характеристик конкретної партії сировини. Через це виникає прогалина в тому місці, де у звіті повинні відображатися економія та перевитрати [3].

Система управління виробництвом молочної продукції має бути розроблена таким чином, щоб у межах цієї системи була можливість зібрати та акумулювати різнобічну інформацію, яка відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління ресурсами, досягненні прозорості та підтриманні довіри з боку зацікавлених сторін; повинна враховувати як внутрішні, так і зовнішні вимоги, що дозволяє підприємствам ефективно управляти виробничими процесами, аналізувати ресурси і сприяти своєму стійкому розвитку; а також має бути комплексною і включати фінансові, операційні, соціальні та екологічні аспекти діяльності

1. Фінансово-виробнича звітність містить інформацію про доходи, витрати, прибуток, активи та зобов'язання; технологія виробництва; структурний і якісний склад виробленої продукції; затримки у продажах; кількість та якість сировини, що поставляється; ціни; вимоги до можливостей ресурсів та розширені заходи виконання.

2. Соціальна звітність – це частина інтегрованої звітності, яка акцентує увагу на соціальному впливі підприємства та його зобов'язаннях перед співробітниками, громадою та суспільством. Для молокопереробних підприємств вона включає такі аспекти: умови праці,зайнятість,взаємодія з громадою,етичні зобов'язання,соціальні проекти.

3. Екологічна звітність: охоплює екологічні аспекти діяльності підприємства, такі як використання природних ресурсів, управління відходами, енергозбереження та зниження викидів. Включає такі показники, як споживання води та енергії, утилізація відходів, викиди парникових газів і екологічні ініціативи.

Наразі значна частина інформації інтегрованої звітності сприймається як доопрацьована інформація, побічний продукт фінансового обліку, і окремі її елементи ще не утворюють тієї системи, яка необхідна керівництву молокопереробних підприємств для чіткого та оперативного управління виробничими ресурсами в ході господарської діяльності. У зв’язку з вищезазначеним, вибір підходу до формування та впровадження інтегрованої звітності на підприємствах, що займаються виробництвом молочної продукції, залежить від осіб, які її формують. Вони зазвичай виходять з того, що користь від облікової інформації має перевищувати витрати на утримання облікової системи [1].

Проте у будь-якому разі така система має бути цілісною, тобто

взаємопов'язаною в єдиний обліково-аналітичний механізм управління витратами. У межах цієї системи можливе вирішення таких завдань: забезпечення керованості основних бізнес-процесів; запровадження суворого й оперативного обліку матеріальних цінностей; скорочення виробничих витрат; досягнення максимально гнучкого виробництва завдяки управлінню; впровадження системи управління матеріальними запасами, контролю резервів; впровадження систем управління у процеси продажу; оперативне управління фінансами та різноманітними процесами, пов'язаними з виробничою діяльністю.

Вищезазначена система звітності має незаперечні переваги для діяльності молокопереробних підприємств, оскільки вона формує прозорість і довіру. Надання повної та достовірної інформації про діяльність підприємства сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів, партнерів і споживачів; підтримує стійкий розвиток, адже інтегрована звітність допомагає підприємствам оцінювати та покращувати свою стабільність, що веде до довгострокового розвитку та зниження ризиків; стимулює соціальну відповідальність бізнесу, демонструючи соціальну відповідальність та екологічну обізнаність, що допомагає підприємствам зміцнювати свою репутацію та привертати увагу громадськості.

Т.ч., інтегрована звітність дозволяє підприємствам молокопереробної промисловості повніше та комплексніше представляти свою діяльність, що сприяє їхньому стійкому розвитку та підвищенню довіри з боку всіх зацікавлених сторін.

Інтегрована звітність для молокопереробних підприємств України є важливим інструментом для забезпечення прозорості, довіри та стійкого розвитку галузі. Вона дозволяє об'єднати фінансові та нефінансові аспекти діяльності підприємств, що особливо актуально в умовах сучасного економічного середовища та зростаючих запитів стейкхолдерів. Впровадження інтегрованої звітності може стати значним кроком для підприємств молокопереробної галузі, допомагаючи їм досягти більш ефективного управління ресурсами, відповідати потребам сучасного ринку та сприяти сталому розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Карпушенко М. Ю., Шахвердян Д. С. Інтегрована звітність як джерело оцінки діяльності підприємства // *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 265-269.
2. Левицька С. О. Інтегрована звітність: функціональне призначення та критерії її ефективності // *Вісник НУВГП*. 2022. Вип. 4. С. 66-80
3. Шевчук Н. С. Інтегрована звітність: поняття та економічна сутність // *Економіка АПК*. 2018. № 12. С. 95-102.

МОШКОВСЬКА ОЛЕНА, д.е.н., професор
ПУШКАР АНДРІЙ, здобувач вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ІСТОРІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ФРАНЦІЇ

Як і в будь-якій іншій високорозвинутій державі, у Франції бухгалтерський облік має глибоке коріння, що сягають середньовіччя. Важливим є 1314 р., адже саме тоді Генеральні штати Франції задекларували принцип, згідно з яким нові податки могли запроваджуватися лише за згодою парламенту, а не королівським указом. Це рішення підкреслює важливість прозорості та підзвітності в управлінні державними фінансами, що вплинуло на розвиток облікових практик.

У 1795 р. Едмонд Дегранж опублікував працю, яка підняла французьку бухгалтерію на новий рівень. Саме ця праця заклала основи юридичної теорії обліку.

Правління Наполеона Бонапарта мало значний вплив на розвиток бухгалтерського обліку у Франції. У цей період були прийняті зведення законів, відомі як "Кодекси Наполеона" (цивільний, комерційний і кримінальний), які регулювали суспільні відносини та охороняли приватну власність. Ці закони допомагали розвитку вільної конкуренції та піднесенню економіки Франції, що, у свою чергу, підтримувало розвиток бухгалтерського обліку.

У XX столітті бухгалтерський облік у Франції розвивався в трьох напрямках, а саме у: юридичному, економічному та методологічному. Після Другої світової війни, під час німецької окупації, була впроваджена "планова" система бухгалтерського обліку, яка згодом була адаптована французьким урядом.

У 1947 р. Франція запровадила єдиний План рахунків, що став обов'язковим для всіх підприємств, забезпечуючи уніфікацію та прозорість фінансової звітності.

Ці етапи розвитку бухгалтерського обліку у Франції відображають вплив економічних, політичних та соціальних факторів на формування сучасної облікової системи країни.

Французька система бухгалтерського обліку базується на загальноприйнятих принципах бухгалтерського обліку (GAAP) і дотримується єдиного плану рахунків під назвою Plan Comptable Général (PCG).

Принцип обачності (Principe de Prudence): Цей принцип вимагає, щоб компанії не завищували свої доходи або активи та не занижували витрати або зобов'язання. Наприклад, якщо існує ймовірність виникнення збитків, вони повинні бути враховані негайно, навіть якщо вони ще не відбулися.

Принцип безперервності діяльності (Principe de Continuité d'Exploitation): Припускається, що компанія буде продовжувати свою діяльність у передбачуваному майбутньому, і немає наміру або потреби ліквідувати чи суттєво скоротити масштаби її діяльності. Це впливає на оцінку активів і зобов'язань.

Принцип постійності методів (Principe de Permanence des Méthodes): тобто компанії повинні постійно застосовувати обрані облікові методи від одного облікового періоду до іншого. Це забезпечує порівнянність фінансових звітів за різні періоди.

Принцип відповідності доходів і витрат або (Principe d'Indépendance des Exercices): Доходи та витрати повинні визнаватися в тому періоді, в якому вони були зароблені або понесені, незалежно від часу отримання або виплати грошових коштів.

Принцип історичної собівартості (Principe du Coût Historique): Активи повинні відображатися в балансі за їхньою початковою вартістю придбання, без урахування можливих змін ринкової вартості.

Принцип значущості (Principe d'Importance Relative): Інформація в фінансових звітах повинна включати всі суттєві дані, які можуть вплинути на рішення користувачів цієї інформації.

Ці принципи забезпечують узгодженість, прозорість та надійність фінансової звітності у Франції, сприяючи довірі між підприємствами, інвесторами та іншими зацікавленими сторонами.

Французька система бухгалтерського обліку відзначається унікальним поєднанням національних традицій та інтеграції міжнародних стандартів. Це забезпечує прозорість і порівнянність фінансової звітності як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

Франція активно інтегрує Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) у свою облікову практику. Починаючи з 2005 р., усі компанії, акції яких представлені на європейських фондових біржах, зобов'язані складати консолідовану фінансову звітність відповідно до МСФЗ. Це сприяє єдності принципів бухгалтерського обліку та поліпшенню взаєморозуміння між користувачами фінансових звітів у всьому світі.

Фінансова звітність французьких підприємств зазвичай включає:

Баланс, який відображає фінансовий стан компанії на певну дату, показуючи активи, зобов'язання та власний капітал.

Звіт про прибутки та збитки, що демонструє фінансові результати діяльності компанії за певний період, включаючи доходи та витрати

Примітки до фінансової звітності - надають додаткову інформацію та пояснення до показників, представлених у балансі та звіті про прибутки та збитки.

Ця структура забезпечує всебічне розуміння фінансового стану та результатів діяльності компанії.

У Франції активно використовуються сучасні програмні рішення для автоматизації бухгалтерського обліку. Серед популярних програм:

Sage: пропонує комплексні рішення для управління фінансами, бухгалтерією та платежами.

Cegid: забезпечує інструменти для фінансового менеджменту, обліку та звітності.

SAP: глобальна ERP-система, яка використовується великими

корпораціями для інтеграції всіх аспектів бізнесу, включаючи бухгалтерський облік.

Вибір програмного забезпечення залежить від розміру компанії, галузі та специфічних потреб бізнесу.

Підготовка фахівців у сфері бухгалтерського обліку у Франції здійснюється як в університетах, так і в спеціалізованих навчальних закладах. Основні кваліфікаційні рівні включають:

Diplôme de Comptabilité et de estion (DCG): це базовий диплом з бухгалтерського обліку та управління.

Diplôme Supérieur de Comptabilité et de Gestion (DSCG): просунутий диплом, що поглиблює знання в галузі обліку та управління.

Diplôme d'Expertise Comptable (DEC): найвищий рівень кваліфікації, необхідний для отримання статусу експерта-бухгалтера.

Для практики бухгалтером у Франції необхідно не лише отримати відповідну освіту, але й пройти стажування та скласти професійні іспити. Це гарантує високий рівень компетентності та відповідності професійним стандартам. Таким чином, французька система бухгалтерського обліку поєднує національні традиції з міжнародними стандартами, забезпечуючи прозорість та ефективність фінансової звітності. Сучасні технології та високий рівень підготовки фахівців сприяють адаптації до змін у глобальному бізнес-середовищі.

Бухгалтерський облік у Франції — це не просто набір правил та регуляцій, а ціла історія, що розвивалася століттями під впливом економічних, політичних та соціальних змін. Вона є одною з найрозвиненіших країн у сфері бухгалтерського обліку, поєднуючи глибокі історичні традиції, чітке законодавче регулювання та сучасні технології. Завдяки впровадженню міжнародних стандартів, автоматизації та цифрових рішень французькі компанії мають ефективну та конкурентоспроможну систему обліку.

Список використаних джерел:

1. Основні особливості економіки Франції. URL : https://osvita.ua/vnz/reports/geograf/23781/
2. Географічне положення, природні умови і ресурси Франції. URL:https://dovidka.biz.ua/osnovni-osoblyvosti-ekonomiky-frantsii/#google_vignete
3. Бухгалтерський облік у Франції. URL:https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/16116/
4. Фінансова звітність підприємств. URL:https://virtualofficefrance.com/uk/posibnik-z-bukhghaltierskogho-obliku-u-frantsiyi/

НЕЖИВА МАРІЯ, к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ВНУТРІШНІЙ ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Система внутрішнього державного фінансового контролю є важливим інструментом забезпечення ефективного управління державними фінансами, запобігання фінансовим порушенням та підвищення прозорості діяльності державних установ. Її розвиток є невід'ємною складовою реформування публічних фінансів та гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами. Внутрішній державний фінансовий контроль охоплює сукупність заходів, спрямованих на оцінку ефективності, законності та доцільності використання бюджетних коштів та державного майна. Основними завданнями цієї системи є: забезпечення дотримання бюджетної дисципліни; запобігання та виявлення фінансових порушень; оцінка ефективності управління державними ресурсами; підвищення прозорості діяльності державних органів.

Важливу роль у розвитку внутрішнього державного фінансового контролю відіграють міжнародні стандарти, зокрема стандарти INTOSAI та COSO. Вони передбачають перехід від традиційних перевірок до системного моніторингу, орієнтованого на управління ризиками. Ключовим напрямом модернізації є цифровізація, що включає: автоматизацію процесів аудиту; використання аналітичних платформ для виявлення порушень; впровадження електронних баз даних та інтегрованих інформаційних систем. Попри значні успіхи, система внутрішнього фінансового контролю в Україні стикається з низкою викликів, серед яких: недостатній рівень незалежності органів контролю; брак кваліфікованих кадрів; низький рівень цифрової інтеграції між державними установами. У майбутньому для ефективного розвитку системи необхідно: удосконалити законодавчу базу; підвищити рівень підготовки фахівців; забезпечити подальшу цифровізацію фінансового контролю.

Ключовим аспектом розвитку системи внутрішнього державного фінансового контролю є врахування досвіду європейських країн. Наприклад, Німеччина має багаторівневу систему державного аудиту, що включає незалежні органи фінансового моніторингу та співпрацю з громадянським суспільством, а Франція застосовує ризик-орієнтований підхід до контролю державних витрат, що дозволяє ефективно оцінювати бюджетні програми.

Таким чином, розвиток системи внутрішнього державного фінансового контролю є важливим чинником ефективного управління державними ресурсами. Впровадження міжнародних стандартів, цифрових технологій та підвищення рівня професійної підготовки кадрів сприятиме зміцненню фінансової дисципліни, прозорості та ефективності державного управління в Україні.

НЕЖИД ЮЛІЯ, доктор філософії з менеджменту
ТДВ «Інститут обліку і фінансів», м. Київ
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні в умовах складних екологічних та соціально-економічних викликів концепція сталого розвитку набуває особливої актуальності та фокусується на питаннях збереження навколишнього середовища та забезпечення соціального добробуту. Відповідно до цього зростає значення екологічного обліку, який інтегрує концепцію сталого розвитку в економічний розвиток підприємств та систему управлінських рішень. Активне формування системи екологічного обліку сприяє удосконаленню обліково-аналітичного забезпечення, що дозволяє підприємствам, зокрема аграрного сектору, сприяти формуванню довгострокової стійкості та цінності, забезпечуючи баланс між економічною ефективністю, екологічною відповідальністю та соціальним добробутом.

Зацікавленість у питаннях збереження навколишнього середовища пов'язана з тим, що витрати, що пов'язані з впливом на навколишнє середовище, суттєво зросли, унаслідок чого екологічна інформація дедалі більше набуває економічної значущості для прийняття рішень та забезпечення підзвітності [1, с. 31]. Таким чином, інтеграція екологічного обліку в систему управління є важливим елементом забезпечення його сталого розвитку.

Категорія «екологічний облік» в науковому дискурсі вперше зустрічається у 1980-х рр. в наукових працях професора Пітера Вуда (*Peter Wood*). Це сучасна концепція, що виходить за межі традиційних фінансових показників та спрямована на врахування екологічних аспектів, їх вплив на суб'єкта господарювання та є відповіддю на інформаційні потреби стейкголдерів. Екологічний облік дозволяє розширити методологічні підходи фінансової й управлінської звітності до оцінки економічної діяльності підприємства, сприяючи формуванню екологосвідомої стратегії розвитку аграрних підприємств, де біологічні активи, земля є ключовим фактором зростання.

Зарубіжний дослідник С. Счалтеггер *(Stefan Schaltegger)* трактує екологічний облік як шлях до сталого розвитку компанії та збереження довкілля різними способами, адже з огляду на виснаження природних ресурсів, допомагає відстежувати їхній стан, способи використання та можливі заходи для їх максимально ефективного застосування [2, с. 209].

На думку вітчизняних науковців П. Перерви, О. Леги та О. Безкровного екологічний облік дозволяє підприємствам «ідентифікувати екологічні витрати та ризики, моніторити вплив на довкілля, включаючи викиди парникових газів, споживання природних ресурсів та утворення відходів, а також оцінювати ефективність екологічних заходів через аналіз витрат і результатів екологічних інвестицій» [3, с. 113]. Академік В.М. Жук, зазначає, що метою екологічного обліку є відображення екологічних впливів кожного підприємства і порівняння

їх з екологічними стандартами, а адекватне врахування екологічних аспектів діяльності підприємства і відображення їх у звітності забезпечить користувачів інформацією, необхідною для прийняття оптимальних управлінських рішень [4].

Дослідники С. Остапчук, Н. Царук та Л. Воляк, акцентують увагу на обліку екосистем при впровадженні екологічного обліку в діяльність підприємств, що є статистичної основи для організації даних, відстеження змін у масштабах і стані екосистем, вимірювання екосистемних послуг і зв'язування цієї інформації з економічною та іншою діяльністю людини [5, с. 53].

Проведений експрес-аналіз наукових підходів, щодо розкриття змісту та специфіки екологічного обліку дозволяє визначити широкий спектр завдань обліку, які пов'язані з моніторингом впливу підприємства на навколишнє середовище, аналізом екологічних витрат та оцінкою ефективності проведених природоохоронних заходів. Узагальнивши науковий доробок нами визначено основні складові екологічного обліку, які забезпечують системний підхід до екологорієнтовного управління (рис.). Це, своєю чергою, сприяє реалізації концепції сталого розвитку та інтеграції екологічних аспектів у стратегічне планування діяльності аграрних підприємств.

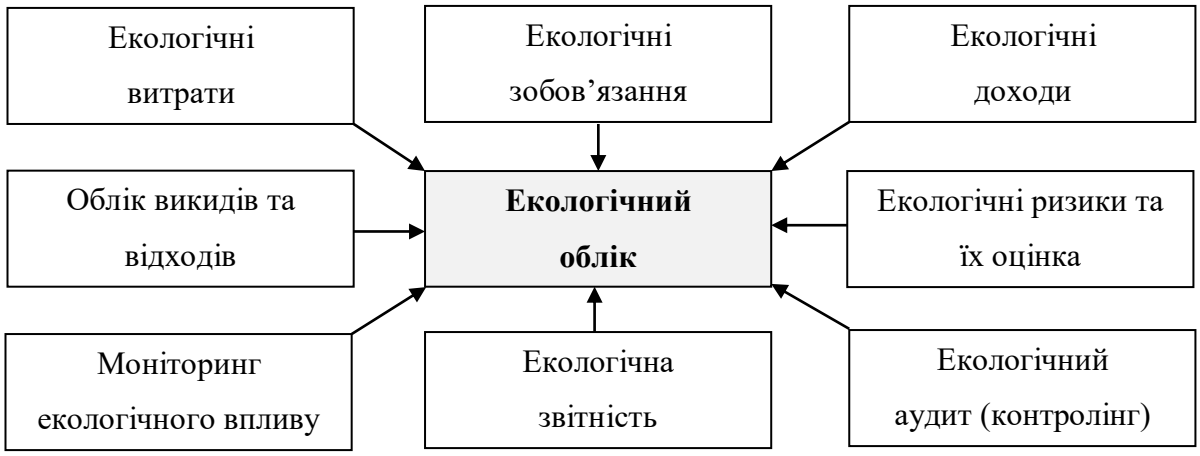

Рис. Складові екологічного обліку
Джерело: узагальнено автором.

Запровадження системного екологоорієнтованого обліку в аграрному секторі вимагає комплексної взаємодії між фінансовими та нефінансовими інформаційними потоками. Екологічний облік дозволяє ідентифікувати ключові фактори впливу на навколишнє середовище, що дає змогу розробляти ефективні стратегії для мінімізації негативного екологічного впливу та підвищення екологічної відповідальності аграрних підприємств. Для інтеграції екологічного обліку в систему управління агропідприємствами необхідно змінити підхід до формування облікової політики. Замість традиційного формалізованого мислення важливо перейти до інтегрованого мислення, що дозволяє усвідомити взаємозв'язки між економічною ефективністю та екологічною сталістю підприємства. Це сприяє створенню комплексного

підходу до прийняття управлінських рішень, що враховують екологічні аспекти поряд з економічними.

Подальший розвиток екологічного обліку в аграрному секторі полягає в інтеграції смарт-технологій та автоматизованих систем моніторингу в облікові системи підприємств. Використання геоінформаційних систем, супутникового моніторингу, дронів і штучного інтелекту для аналізу екологічних даних дозволяє агропідприємствам оперативно реагувати на зміни в екологічному середовищі, приймаючи при цьому більш точні та ефективні управлінські рішення. Такий підхід не лише знижує екологічні ризики, але й підвищує конкурентоспроможність підприємств, допомагаючи формувати їх імідж як екосвідомих і відповідальних бізнесів. Впровадження екологічного обліку в систему обліково-аналітичного забезпечення є важливим кроком для забезпечення сталого розвитку агропідприємств в умовах зростаючих екологічних викликів.

Перспектива подальших досліджень полягає в дослідженні механізмів впровадження екологічного обліку для зниження екологічних та фінансових ризиків.

Список використаних джерел:

1. Dr. Varsha Agarwal, Kalpaja L. A study on the importance of green accounting. *International Journal of Advance Research, Ideas and Innovations in Technology*. 2018. Vol. 4, Is. 5. P. 206–209. URL: https://www.ijariit.com/manuscript/a-study-on-the-importance-of-green-accounting/ (date of access: 20.02.2025).
2. Schaltegger S. Contemporary Environmental Accounting. Routledge, London: Routledge, 2017. 462 p. URL: https://doi.org/10.4324/9781351282529 (date of access: 20.02.2025).
3. Перерва П., Лега О., Безкровний О. Синергія екологічного обліку та оподаткування в контексті досягнення цілей сталого розвитку. *Економічний простір*. 2025. № 197. С. 108–115. URL: https://doi.org/10.30838/EP.197.107-115 (дата звернення: 20.02.2025).
4. Жук В.М. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві. *Агроекологічний журнал*. 2012. № 2. С. 18–23.
5. Остапчук С.М., Царук Н.Г., Воляк Л.Р. Облік екосистем як складова управління відновленням України на засадах сталого розвитку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2024. № 2(58). С. 50–57. URL: https://doi.org/10.26642/pbo-2024-2(58)-50-57 (дата звернення: 20.02.2025).

НЕМОДРУК ОЛЕКСАНДРА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник **– КУЧМІЙОВА ТЕТЯНА,** к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Епоха постіндустріалізму, що вирізняється підвищенням цінності знань і людського капіталу, принесла значні зміни у сферу бізнесу порівняно з попередніми століттями. Ці зміни стали можливими завдяки масштабним досягненням у сфері штучного інтелекту, який був інтегрований у бізнес-процеси, трансформуючи всі аспекти сучасної організації бізнесу [1].

Одним із найбільш значущих перетворень у сфері технологій стала виняткова ефективність комп'ютерних систем, що працюють на базі обробки текстів і розуміння мови. Такі системи здатні розпізнавати слова, вимовлені людиною, аналізувати текст і навіть генерувати програмовані висловлювання природною мовою. Вони також можуть формулювати ідеї та створювати складні абстракції.

Досягнення в галузі штучного інтелекту суттєво розширюють можливості бізнесу, дозволяючи автоматизувати та оптимізувати багато операцій. Особливо вражаючим є розвиток інтелектуальних систем, що здатні взаємодіяти з людьми та вирішувати складні завдання, роблячи організації більш ефективними й конкурентоспроможними.

Питання використання штучного інтелекту в системі управління підприємствами досліджували такі науковці, як Марченко К.М., Оришака О.В., Марченко А.К., Мельник А.М. та інші. Проте однією з головних невирішених проблем залишається вимога до значного обсягу якісних даних. Без належної бази даних такі системи часто виявляються малоефективними, що може спричиняти помилкові рішення. Це створює ризики для успішного впровадження штучного інтелекту та стає суттєвою перешкодою для його широкого застосування в управлінських практиках підприємств [2].

Сучасна ринкова економіка перебуває під істотним впливом інтеграції штучного інтелекту у всі аспекти бізнесової діяльності та повсякденного життя. Використання інструментів штучного інтелекту стало звичним явищем як у професійному середовищі, так і в побуті. Це проявляється у впровадженні чат-ботів для обслуговування клієнтів, застосуванні автоматизованих систем управління транспортом, використанні інтелектуальних технологій у концепції "розумних будинків" тощо.

Технології штучного інтелекту сьогодні є невід'ємною складовою ефективної організації бізнесу. Їхня інтеграція в діяльність підприємств сприяє формуванню конкурентних переваг і забезпечує виведення компаній на новий рівень конкурентоспроможності. У зв'язку з цим підприємствам важливо розуміти потенціал використання таких технологій, досліджувати перспективи

їх інтеграції та оперативно впроваджувати рішення для досягнення бізнес-цілей у динамічних умовах сучасного ринку [3].

Сучасні технології штучного інтелекту вражають своєю потужністю та здатністю автоматизувати завдання навіть у найбільш нестандартних ситуаціях, коли виконання таких задач для людини може бути складним або неможливим. Завдяки штучному інтелекту можна приймати рішення з вражаючою швидкістю, що часто недосяжно для звичайного користувача. Це створює основу для інтеграції цих технологій у бізнес-середовище, роблячи їх невід'ємною частиною сучасності. Такий підхід дозволяє здобувати конкурентні переваги як на світовому ринку, так і на індивідуальному рівні.

Одним із ключових напрямів розвитку штучного інтелекту, який стає дедалі популярнішим у бізнесі, є машинне (автоматизоване) навчання. Завдяки цій технології створюються алгоритми, які здатні самостійно навчатися на базі наявних даних і вдосконалювати свою точність. Це означає, що програмні продукти можуть не лише виконувати завдання, а й поступово вдосконалювати свою ефективність без необхідності постійного втручання розробників.

Технологія розпізнавання природної мови людини набуває все більшого значення у сучасних бізнес-інноваціях. Вона забезпечує можливість комп'ютерам аналізувати та інтерпретувати вербальну мову, що створює умови для ефективної взаємодії з користувачами у зрозумілому для них форматі. Це відкриває широкі перспективи для підвищення якості обслуговування клієнтів та вдосконалення комунікаційних процесів [4].

Комп'ютерний зір, який виконує функцію ідентифікації та обробки цифрових зображень, також належить до ключових технологій у сфері штучного інтелекту. Ця технологія сприяє автоматизації аналізу візуальної інформації, що значно полегшує виконання завдань у різноманітних галузях діяльності.

Використання штучного інтелекту в різних сферах бізнесу сприяє підвищенню продуктивності та оптимізації численних процесів. Дослідження свідчать, що впровадження таких технологій дозволяє скоротити витрати, зберігаючи при цьому високий рівень якості та ефективності. Це набуває особливого значення для комерційної діяльності, оскільки створює передумови для забезпечення максимальної продуктивності незалежно від впливу зовнішніх факторів [4].

Використання штучного інтелекту сприяє підвищенню якості продуктів і послуг завдяки аналізу великих масивів даних та їх персоналізації відповідно до потреб і побажань клієнтів. Це дозволяє компаніям краще розуміти свою аудиторію та пропонувати більш індивідуальні рішення й високий рівень обслуговування.

Утім, інновації у сфері цифрової трансформації вимагають від бізнесу гнучкості та готовності до постійної еволюції. Зважаючи на великий обсяг інформації та стрімкий прогрес технологій, підприємствам необхідно залишатися відкритими до навчання та адаптування до нових технічних рішень.

Аналізуючи тенденції розвитку та вдосконалення технологій штучного

інтелекту, варто зазначити, що вкладення приватного сектору в цю галузь стабільно зростають щороку, за винятком 2022 року. Цей спад частково пояснюється глобальними подіями, такими як збройний конфлікт в Україні, економічний спад унаслідок високої інфляції в країнах ЄС і політична нестабільність, що позначились на окремих секторах економіки. Незважаючи на це, штучний інтелект залишається одним із найбільш перспективних напрямків для розвитку та інвестування.

Тенденцією 2022 року стало не лише впровадження технологій із вбудованими елементами штучного інтелекту, а й розвиток сфери AI Engineering. Зазначені технології сприяють зниженню залежності підприємств від зовнішніх факторів і мінімізації ризиків, пов'язаних із непередбачуваними ситуаціями, які можуть призводити до призупинення їхньої звичайної діяльності [3].

Отже, штучний інтелект є потужним інструментом для інтеграції в системи управління бізнес-процесами. Він дозволяє автоматизувати операції, підвищувати загальну ефективність, скорочувати витрати та покращувати якість прийняття рішень. Утім, важливо зважати на його недоліки та обмеження, зокрема необхідність у високоякісних даних і складності інтеграції систем. Використання ШІ потребує чіткого планування і ретельного аналізу, проте потенційно може стати визначальним фактором успіху в оптимізації бізнес-процесів. На сьогодні штучний інтелект уже став невід'ємною частиною сучасного світу і довів свою ефективність у сфері управління бізнес-процесами. Його ключові переваги включають здатність аналізувати великі обсяги даних, виявляти складні залежності та забезпечувати об'єктивність прийнятих рішень завдяки алгоритмічним підходам. ШІ також автоматизує рутинні задачі, звільняючи людські ресурси для виконання більш складних завдань, які вимагають творчого мислення та стратегічного планування.

Список використаних джерел:

1. Марченко К. М., Орішака О. В., Марченко А. К., Мельник А. М. (2022) Ризики впровадження штучного інтелекту в комп'ютерні системи. *Центральноукраїнський науковий вісник. Серія:Технічні науки*. Вип. 36, ч. 1, с. 119–124.
2. Терещенко О. О. (2024) Антикризове управління фінансами підприємств : Київ. 34 с.
3. Predicts 2022: No Time to Look Back – A Gartner Trend Insight Report. (2022). Available at: https://www.gartner.com/en/ doc/762545-predicts-2022-no-time-to-look-back
4. Association I. R. M. (2020) Когнітивна аналітика: концепції, методології, інструменти та застосування. IGI Global, 2020. 196 с.

НЕСТЕРЕНКО ІРИНА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ОПТИМІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У БАНКАХ

Функціонування банківської системи, яка характеризується високим рівнем фінансової волатильності, жорсткими регуляторними вимогами та активною цифровою трансформацією, питання оптимізації обліку фінансових інструментів набуває стратегічної значущості. Висока динаміка фінансових ринків та зростаючі вимоги до прозорості банківських операцій вимагають удосконалення методів обліку з метою забезпечення достовірності фінансової інформації, ефективного управління активами та зобов'язаннями, а також підвищення якості ухвалюваних управлінських рішень [1, с. 132].

Фінансові інструменти є ключовими активами та зобов'язаннями банків, що використовуються для формування прибутковості, ліквідності та стійкості фінансової установи. У вітчизняному законодавстві поняттю «фінансовий інструмент» відведено відносно незначну увагу. Серед нормативно-правових актів, що регулюють цю категорію, ключове місце займає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти». Цей стандарт встановлює методологічні принципи відображення фінансових інструментів у бухгалтерському обліку та їхнього розкриття у фінансовій звітності. Дане положення є обов'язковими для застосування підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форми власності, за винятком бюджетних установ. Відповідно до П(С)БО 13, фінансовий інструмент визначається як контракт, що одночасно спричиняє виникнення (збільшення) фінансового активу в однієї сторони та фінансового зобов'язання або інструменту власного капіталу в іншої. Водночас згідно Міжнародного стандарту фінансової звітності (МСФЗ) 9, фінансові інструменти поділяються на: фінансові активи (грошові кошти, депозити, кредити, боргові та пайові цінні папери) та фінансові зобов'язання (кредити, облігації, депозити клієнтів, похідні фінансові інструменти) [2, с. 7].

Облік фінансових інструментів у банківському секторі ґрунтується на кількох основних принципах. По-перше, це визнання активів і зобов'язань за справедливою вартістю або за амортизованою собівартістю, залежно від класифікації фінансових інструментів та специфіки їх використання. Для оцінки прибутковості фінансових активів застосовується метод ефективної процентної ставки, який дозволяє відобразити дохід на активи у розрізі часу. Додатково, важливим аспектом є оцінка кредитного ризику, яка базується на аналізі фінансової спроможності контрагентів і ймовірності дефолту. Для зменшення ризиків знецінення активів банки формують резерви під знецінення, що є запобіжним механізмом для покриття потенційних втрат. Ці принципи сприяють забезпеченню прозорості фінансової звітності та точному відображенню економічної реальності діяльності банку в умовах фінансової

нестабільності та змінюваних ринкових умов [3, с. 132].

Попри регуляторні вимоги та міжнародні стандарти, банки стикаються з такими викликами в обліку фінансових інструментів:

1. Високий рівень фінансової волатильності – зміни процентних ставок та валютних курсів впливають на оцінку активів і зобов’язань.

2. Складність оцінки кредитного ризику – необхідність коректного прогнозування платоспроможності клієнтів.

3. Автоматизація облікових процесів – потреба інтеграції цифрових технологій для швидкої обробки фінансової інформації.

4. Регуляторні зміни – дотримання вимог МСФЗ та національних стандартів.

Слід зазначити, що стандарти встановлюють лише загальні вимоги, не надаючи конкретних інструкцій щодо визнання об'єктів обліку, їх оцінки та обсягів розкриття інформації у фінансовій звітності. Питання визнання та оцінки активів і зобов'язань, а також доходів і витрат, вимагають глибоких теоретичних і практичних досліджень, що можуть стати важливим джерелом для забезпечення належного впровадження МСФЗ. Для суб'єктів господарювання України, зокрема для банківських установ, особливого значення набуває проблема оцінки фінансових інструментів. Оскільки в Україні фондовий ринок залишається на стадії недорозвиненості, а механізми функціонування біржових майданчиків для котирування фінансових інструментів не є достатньо сформованими, це значно ускладнює для фінансових установ, зокрема банків, процес ідентифікації та визначення справедливої вартості цих інструментів. Відсутність належної інфраструктури на фондовому ринку створює численні виклики для застосування методологій оцінки в умовах невизначеності та нестабільності економічного середовища.

При оцінці фінансових інструментів необхідно обов'язково враховувати два ключові фактори:

1. Мета придбання фінансового інструменту, яка визначає стратегію його подальшого використання: придбання для цілей торгівлі, утримання до погашення або інша специфічна мета, що впливає на методологію оцінки та класифікацію інструменту відповідно до МСФЗ.

2. Період (дата), на яку проводиться оцінка фінансового інструменту, що визначає часовий контекст оцінки: чи здійснюється оцінка на момент первісного визнання фінансового інструменту, чи на відповідну звітну дату для розкриття цього інструменту у фінансовій чи іншій звітності. Урахування цієї дати є критичним для коректного відображення вартості та ризиків, пов'язаних із інструментом, на певний момент часу. Така диференціація дозволяє забезпечити точність та відповідність облікових даних реальним економічним умовам, сприяючи прозорості фінансової звітності.

Фінансова інформація банку безпосередньо залежить від обраної методики визнання та оцінки фінансових інструментів. У міжнародній практиці існує низка різних моделей оцінки фінансових інструментів, кожна з яких має свої особливості та застосування в залежності від конкретних обставин. При виборі

моделі оцінки необхідно враховувати, що активи та зобов'язання мають оцінюватися та відображатися в обліку з позиції обережності, що передбачає застосування методів, які забезпечують належний рівень обачності [4, с. 1036]. Головною метою є уникнення перенесення потенційних фінансових ризиків, які можуть загрожувати стабільності та фінансовому стану банку, на наступні звітні періоди. Забезпечення адекватної оцінки фінансових інструментів має бути частиною загальної стратегії управління ризиками, що дозволяє мінімізувати невизначеність та забезпечити фінансову стійкість установи в умовах економічної мінливості.

Для підвищення ефективності обліку фінансових інструментів необхідно застосовувати такі підходи:

1. Гармонізація внутрішніх стандартів із міжнародними нормами – забезпечення відповідності банківської звітності міжнародним вимогам.

2. Застосування хмарних облікових систем – підвищення гнучкості та доступності фінансової інформації.

3. Підвищення якості фінансового прогнозування – використання моделей ризик-менеджменту для оцінки майбутніх тенденцій.

4. Впровадження цифрових технологій – використання штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизації обліку [5, с. 7].

Таким чином, оптимізація обліку фінансових інструментів є ключовим чинником підвищення ефективності управління банківськими ресурсами. Облік фінансових інструментів сприяє прозорості фінансової звітності, зниженню фінансових ризиків, підвищенню точності прогнозування та зростанню довіри інвесторів і клієнтів, що, в свою чергу, посилює конкурентоспроможність банків на фінансовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Румик І.І. Розвиток фінансового сектору: стан, фінансова інклюзія, візія та стратегія дій. *Соціально-економічні та правові аспекти розвитку суспільства*: колективна монографія. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2020. С. 132-145. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/monografiji/laptev_0005.pdf

2. Фінансові інструменти: оцінка і відображення у звітності банків: монографія / кол. авторів ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Р. А. Слав'юка. К. : УБС НБУ, 2015. – 307 с.

3. Чернікова І. Б., Дергільова Г. С., Нестеренко І. В. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: навч. посіб. Харків: Форт, 2015. 200 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/10383.

4. Lysak H., Morozova H., Gorokh O., Maliy O., Nesterenko I. The System of Financial Control in the Management of a Small Business Enterprise: Methods and Tools of Implementation. *Review of Economics and Finance.* 2022. Vol. 20. No. 1. P. 1034–1041. DOI: https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.115

5. Гулей А. І. Цифрова трансформація вітчизняного банківського середовища в умовах розвитку фінтехекосистеми. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Т. 4, № 1. С. 6–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ ujae_2019_4_1_3.

НОВАК МАРГАРИТА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н.,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Неприбуткові організації є важливим елементом суспільного розвитку, оскільки вони займаються реалізацією соціальних, культурних, освітніх, екологічних та інших суспільно корисних ініціатив. Однак їх діяльність супроводжуються низкою викликів, пов'язаних із веденням обліку та оподаткування. Ці виклики зумовлені специфікою статусу неприбуткових організацій, які не мають на меті отримання прибутку, але зобов'язання дотримуватися вимог законодавства щодо фінансової звітності та сплати податків [1].

Актуальність теми полягає в тому, що в умовах постійних змін у податковому законодавстві та відсутності чітких стандартів обліку, багато неприбуткові організації стикаються з труднощами у правильному оформленні документів, поданні звітності та використанні податкових пільг. Це може призводити до штрафних санкцій, втрати довіри донорів та обмеження можливостей для реалізації соціальних проектів. Тому дослідження особливостей обліку та оподаткування неприбуткових організацій є важливим для забезпечення їх ефективної діяльності та розвитку громадянського суспільства.

Неприбуткові організації мають унікальну структуру діяльності, яка відрізняється від комерційних підприємств. Вони отримують кошти від донорів, грантів, членських внесків, державного фінансування або благодійних внесків, що створює специфічні вимоги до обліку та оподаткування. Основні аспекти, які потребують уваги, включають:

1. Класифікація доходів та витрат: неприбуткові організації повинні чітко розрізняти цільове фінансування, неприбуткові надходження та інші джерела доходів, що ускладнює ведення обліку. Наприклад, гранти та благодійні внески часто мають строгі умови використання, які потрібно враховувати при складанні звітності.

2. Цільове використання коштів: Законодавство вимагає, щоб кошти використовувалися виключно для зазначених у статуті цілей, що потребує ретельного документального підтвердження. Це включає ведення окремих рахунків для кожного проекту та забезпечення прозорості витрат.

3. Податкові пільги: неприбуткові організації мають право на певні податкові пільги, але їх отримання часто пов'язане зі складними бюрократичними процедурами. Наприклад, для звільнення від ПДВ необхідно надати підтвердження цільового використання коштів, що може бути трудомістким процесом.

4. Звітність: Неприбуткові організації зобов'язані подавати фінансову та

статистичну звітність, що створює додаткове навантаження, особливо для малих неприбуткових організацій. Вони повинні надавати звіти про використання коштів, що часто вимагає залучення професійних бухгалтерів [2].

Ці аспекти створюють значні труднощі для неприбуткового сектору, особливо в умовах обмежених ресурсів та недостатньої кваліфікації працівників у сфері обліку та податків.

Для подолання викликів у сфері обліку та оподаткування неприбуткових організацій необхідно впровадити низку заходів, спрямованих на спрощення процедур та підвищення ефективності управління ресурсами. Серед них:

1. Розробка спеціальних стандартів обліку: Створення окремих стандартів для неприбуткового сектору, які враховуватимуть його специфіку, дозволить уніфікувати підходи до ведення обліку та зменшити кількість помилок. Наприклад, можна запровадити спрощені форми звітності для малих неприбуткових організацій.

2. Спрощення звітності: Для малих неприбуткових організацій можна запровадити спрощені форми звітності, що зменшить адміністративне навантаження. Це може включати зменшення кількості документів, які потрібно подавати, або впровадження електронних систем для автоматизації процесів.

3. Навчання та консультації: Проведення тренінгів та семінарів для працівників неприбуткових організацій щодо ведення обліку та податкового законодавства допоможе підвищити їх кваліфікацію. Це може включати онлайн-курси або майстер-класи від фахівців у сфері бухгалтерського обліку.

4. Електронні платформи: Впровадження електронних систем для подання звітності та взаємодії з контролюючими органами спростить процеси та зменшить витрати часу. Наприклад, можна створити єдиний портал для подання звітів та отримання консультацій.

5. Чітке регулювання податкових пільг: Удосконалення механізмів отримання податкових пільг дозволить неприбуткових організацій легше користуватися наданими перевагами Це може включати створення чітких інструкцій та зменшення бюрократичних бар'єрів [3].

Майбутнє обліку та оподаткування неприбуткових організацій пов'язане з інноваціями та гармонізацією національного законодавства з міжнародними стандартами. Серед перспективних напрямів можна виділити:

1. Гармонізація з міжнародними стандартами: Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) для неприбуткових організацій дозволить забезпечити прозорість та довіру до їх діяльності. Це також спростить співпрацю з міжнародними донорами.

2. Використання інноваційних технологій: Застосування блокчейну для відстеження використання коштів та цифрових платформ для звітності підвищить ефективність управління ресурсами. Наприклад, блокчейн дозволить забезпечити прозорість витрат та зменшити ризик корупції.

3. Розширення співпраці: Активізація співпраці між неприбутковими організаціями, державними органами та міжнародними організаціями

дозволить обмінюватися досвідом та впроваджувати найкращі практики. Це може включати створення спільних програм підтримки та обмін знаннями.

4. Створення єдиного реєстру неприбуткових організацій: Єдиний реєстр дозволить централізувати інформацію про діяльність неприбуткових організацій та забезпечити її доступність для всіх зацікавлених сторін Це спростить моніторинг та контроль за використанням коштів [4].

Особливості обліку та оподаткування неприбуткових організацій вимагають комплексного підходу до вирішення існуючих проблем. Впровадження спеціальних стандартів, спрощення процедур та активне використання технологій дозволять неприбутковим організаціям ефективніше виконувати свої функції та забезпечувати суспільну користь. Перспективи розвитку цієї сфери пов'язані з інноваціями та міжнародною інтеграцією, що відкриває нові можливості для зростання впливу неприбуткового сектору на суспільство.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. Закон України № 2755-VI від 2 груд. 2010 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.
2. Про неприбуткові організації. Закон України № 5073-VI від 2 жовт. 2012 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text.
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації. Закон України № 5073-VI від 2 жовт. 2012 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text.
4. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Міжнародна організація зі стандартизації фінансової звітності. URL: https://www.ifrs.org/.
5. Онлайнфандрайзинг як основний інноваційний інструмент неприбуткових організацій. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jun/28257/220373menedzhment-200-205.pdf.

ОДНОШЕВНА ОЛЬГА, к.е.н., доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ, ЯК ЕЛЕМЕНТУ ПОЛІПШЕННЯ РІВНЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Внутрішній аудит є важливим інструментом підвищення ефективності управління підприємством, який дозволяє своєчасно виявляти ризики та забезпечувати діяльності компанії відповідно до поставлених стратегічних цілей. У сучасних умовах розвитку бізнесу з'являються нові підходи до його проведення, що сприяють підвищенню рівня управління та конкурентоспроможності підприємства. Зокрема, базовим аспектом до проведення внутрішнього аудиту є використання ризик-орієнтованого підходу, сутність якого полягає у фокусуванні аудиторських перевірок на найбільш критичних для підприємства ризиках. Аудитори визначають потенційні загрози, оцінюють їхній вплив і розробляють рекомендації для їхнього зниження. Основні етапи включають:

Також слід виділити методику ідентифікації та оцінки ризиків, визначення ключових контрольних точок, аналіз ефективності поточних заходів управління ризиками та розробку заходів щодо їх мінімізації. Графічне відображення цих рекомендацій представлене на рисунку 1.

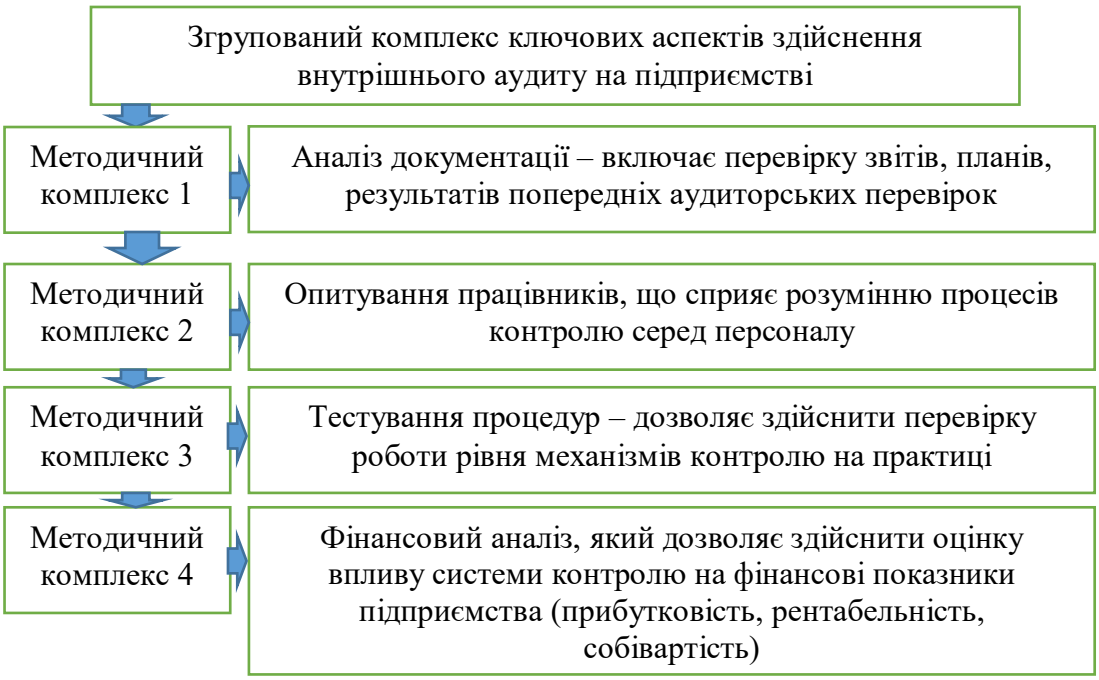

Рис. 1. Згрупований набір сучасних підходів до здійснення внутрішнього аудиту

Слід констатувати, що в сучасній практиці здійснення, як зовнішнього (незалежного), так і внутрішнього аудиту активно використовується процесний підхід, який розглядає підприємство як сукупність взаємопов'язаних процесів.

За цього підходу внутрішній аудит дає змогу проаналізувати ефективність виконання процесів, відповідність їхнім цілям і взаємодію між ними. Основними аспектами внутрішнього аудиту при використанні процесного підходу виступає оцінка ефективності бізнес-процесів, аналіз продуктивності та відповідності встановленим стандартам, розробка рекомендацій щодо оптимізації процесів. Сукупність компонентного аналізу здійснення внутрішнього аудиту представлена на рисунку 2.

Рис. 2. Згрупований набір компонентного аналізу при здійсненні внутрішнього аудиту

Окрім представлених компонентів, слід зазначити, що важливим аспектом якісного проведення внутрішнього аудиту, є його цифровізація та автоматизація за допомогою використання сучасних інформаційних технологій, що дозволяє значно підвищити ефективність внутрішнього аудиту. Основні напрями в цьому аспекті виступає використання спеціалізованого програмного забезпечення для аудиту, автоматизований моніторинг фінансових операцій, використання аналітичних платформ для прогнозування ризиків.

Загалом цифровізація внутрішнього аудиту дозволяє значно підвищити ефективність контролю, зменшити вплив людського фактору та прискорити процеси аналізу даних. Сучасні технології трансформують традиційні аудиторські практики, роблячи їх більш гнучкими, точними та аналітичними. В цьому ключі слід звертати увагу на роботизацію аудиторського процесу (RPA – Robotic Process Automation), за якого має місце автоматичне зчитування,

обробка та аналіз фінансових документів та звітності, використання роботизованих алгоритмів для перевірки відповідності операцій встановленим стандартам та політикам, а також скорочення рутинної роботи аудиторів через автоматизацію перевірки транзакцій та інших операцій.

Доволі простим та зручним у використанні сьогодні виступає використання хмарних технологій (Cloud Computing) та цифрових платформ, які забезпечують дистанційний доступ до аудиторської інформації в реальному часі з будь-якого місця, а також інтеграцію різних систем та джерел даних у єдину платформу для підвищення ефективності аналізу. Слід також підкреслити, що використання в процесі здійснення перевірок хмарних середовищ дозволяє спростити співпрацю між внутрішніми аудиторами, відділами підприємства та зовнішніми експертами.

Наступний підхід, на який слід звертати увагу аудиторам-практикам є саме комплаєнс-аудит, який орієнтований на перевірку відповідності діяльності підприємства внутрішнім та зовнішнім нормативним вимогам. При використанні даного підходу, аудитори аналізують відповідність управління підприємством його корпоративним політикам, дотримання законодавчих вимог, виявлення можливих правопорушень або шахрайства.

Спираючись, на вище представлений масив інформації стосовно підходів до здійснення внутрішніх перевірок, слід підсумувати та виділити таке поняття, як гнучкий (Agile) аудит, за якого слід застосовувати гнучкі методи управління аудитом, що дає змогу оперативно реагувати на зміни у бізнес-середовищі. Характерними рисами зазначеного аудиту виступають гнучкість у виборі об’єктів аудиту, короткі цикли аудиторських перевірок (спринти), а також постійна взаємодія аудиторів з керівництвом підприємства.

Останнім із ключових підходів до здійснення внутрішнього аудиту є використання, так званого, поведінкового аудиту, за якого слід оцінювати етичну культуру компанії, мотивацію персоналу та їхню відповідальність у виконанні контрольних функцій. Даний підхід включає аналіз корпоративної культури, оцінку рівня відповідальності співробітників, а також виявлення потенційних конфліктів інтересів.

Загалом слід підсумувати, що сучасні підходи до внутрішнього аудиту базуються на інтеграції новітніх технологій, ризик-орієнтованому аналізі та динамічних методах управління. Їх застосування сприяє підвищенню ефективності управління підприємством, оптимізації бізнес-процесів і мінімізації ризиків.

Список використаних джерел:

1. Боднар О. Внутрішньогосподарський контроль якості сільськогосподарської продукції. *Економіка та суспільство,* (26). 2021 р.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 3257- IX від 14.07.2023 р.
3. Закон України про «Аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2285- IX від 31.05.2022 р.

ОЛЯДНІЧУК НАТАЛІЯ, к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
ПІДЛУБНА ОЛЬГА, старший викладач кафедри обліку і оподаткування,
Уманський національний університет, м. Умань

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [1]. Дебіторська заборгованість класифікується за термінами погашення: короткострокова (до 12 місяців з дати балансу), довгострокова (понад 12 місяців з дати балансу). За характером виникнення дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги називається товарною. Нетоварна дебіторська заборгованість виникає у випадку розрахунків за виданими авансами, видачі позик працівникам, розрахунки з підзвітними особами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків тощо).

Дотримання розрахункової дисципліни внутрішніми й зовнішніми дебіторами забезпечує своєчасність і достовірність проведення розрахунків, що є надзвичайно важливим для забезпечення фінансової стабільності підприємства та запобігання проблемам з ліквідністю. Основними принципами розрахункової дисципліни є:

- своєчасність платежів (контроль за термінами оплати заборгованості);
- документальне підтвердження операцій (договори, актів звірки);
- прозорість розрахунків (уникнення прихованої заборгованості та несанкціонованих платежів);
- дотримання договірних умов (відповідність розрахунків умовам контракту).

Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з дебіторами є важливою складовою управління фінансами підприємства, оскільки дебіторська заборгованість є вагомою складовою оборотних активів. Це вимагає налагодження ефективної системи обліку, аналізу та контролю, щоб мінімізувати ризики, пов'язані з неплатоспроможністю дебіторів та зберегти фінансову стабільність підприємства.

Облікове забезпечення розрахунків з дебіторами передбачає формування системи документів, основні з яких: договір з контрагентом, накладна, рахунок-фактура, товарно-транспортна накладна, податкова накладна, акт виконаних робіт (наданих послуг), акт звірки взаєморозрахунків, платіжні документи (банківські виписки, касові ордери). Облікове забезпечення розрахунків з дебіторами має глибоку практичну цінність**,** оскільки сприяє фінансовій стабільності підприємства, покращує контроль за боргами, знижує ризики неплатежів або їх прострочення та підвищує ефективність управління дебіторською заборгованістю.

Аналітичне забезпечення розрахунків з дебіторами передбачає застосування комплексу методів, інструментів та інформаційних систем, що використовуються для аналізу стану дебіторської заборгованості, оцінки її впливу на фінансовий стан підприємства та прийняття обгрунтованих управлінських рішень. Джерелами аналітичної інформації за розрахунками з дебіторами є облікова інформація за рахунками: 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 38 «Резерв сумнівних боргів» [2], а також – відомості дебіторської заборгованості, звіти про прострочені борги, графіки погашення заборгованості тощо.

Комплекс методів аналізу дебіторської заборгованості включає в себе:

- структурний аналіз (розподіл заборгованості за термінами погашення);
- динамічний аналіз (динаміка дебіторської заборгованості за періодами);
- аналіз оборотності дебіторської заборгованості (оцінка швидкості погашення боргів);
- аналіз коефіцієнта покриття (оцінка покриття дебіторської заборгованості оборотними активами);
- аналіз ризику неповернення боргів (оцінка платоспроможності).

Інструментами аналітичного забезпечення розрахунків з дебіторами та аналізу дебіторської заборгованості є автоматизовані системи, серед яких:

- CRM-системи для управління взаємовідносинами з контрагентами;
- ERP-системи для контролю заборгованості (SAP, BAS);
- BI-інструменти (Power BI, Tableau) для поглибленого аналізу.

Регламентовані процедури такі як: щомісячна інвентаризація дебіторської заборгованості, регулярне формування звітів для управлінського персоналу, проведення аудиту фінансової дисципліни контрагентів (дебіторів).

Практичне застосування аналітичного забезпечення передбачає визначення кредитної політики для покупців, виявлення проблемних боржників та ухвалення рішень щодо реструктуризації боргу, оптимізація грошових потоків через прискорення оборотності дебіторської заборгованості. Отже, аналітичне забезпечення розрахунків з дебіторами є важливим інструментом для підтримки фінансової стійкості підприємства. Використання сучасних методів аналізу, автоматизованих систем та ефективного контролю заборгованості дозволяє мінімізувати ризики неповернення боргів та покращити управління фінансами.

Контроль розрахунків з дебіторами є надзвичайно важливим і конче необхідним елементом фінансового управління суб’єктом підприємництва, оскільки сприяє зменшенню ризиків неповернення боргів, підвищення ліквідності і забезпечення безперебійного грошового потоку. Контрольні функції щодо розрахунків з дебіторами полягають у: виявленні прострочених боргів і запобігання їх збільшенню, контролі за платоспроможністю дебіторів та забезпеченні своєчасного надходження коштів, а також розробку заходів щодо погашення боргів дебіторами. Комплексний підхід до застосування методів контролю передбачає проведення:

- документального контролю (регулярна перевірка договорів та первинних

документів, проведення звірки взаєморозрахунків з контрагентами, контроль за правильністю формування бухгалтерських проведень);

- облікового контролю (перевірка достовірності ведення аналітичного обліку за кожним дебітором, контроль за дотриманням договірних умов за розрахунками, формування резерву сумнівних боргів);

- фінансовий контроль (контроль оборотності дебіторської заборгованості, оцінка частки прострочених боргів у загальній структурі дебіторської заборгованості, прогнозування грошових потоків від дебіторів);

- організаційний контроль (встановлення кредитних лімітів для дебіторів, використання штрафних санкцій за прострочення платежів тощо).

Практична цінність контрольних заходів забезпечує регулярний аналіз дебіторської заборгованості, особлива кредитна політика для ненадійних контрагентів, використання системи періодичного нагадування про платежі, співпраця з колекторськими агентствами або факторинговими компаніями. Ефективний контроль розрахунків з дебіторами дозволяє підприємству уникнути фінансових ризиків, підвищити рівень платіжної дисципліни контрагентів і забезпечити стабільний грошовий потік.

Синтезуючи вище викладений матеріал та враховуючи сучасні соціально-економічні умови підприємницького середовища, основними напрямами діяльності та шляхами удосконалення обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з дебіторами вбачаємо наступні:

- автоматизація обліку дебіторської заборгованості;

- розробка та впровадження політики управління дебіторською заборгованістю;

- аналіз ризиків дебіторів;

- створення дієвої системи контролю за дебіторською заборгованістю;

- поліпшення взаємодії з дебіторами.

Таким чином, удосконалення обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з дебіторами потребує комплексного підходу, включаючи автоматизацію, розробку внутрішніх політик і процедур, а також постійний моніторинг і аналіз ризиків. Це дозволить не лише покращити фінансову стабільність підприємства, а й збільшити ефективність роботи з клієнтами, знижуючи ризики виникнення безнадійної заборгованості. Важливим моментом при цьому є системність, взаємозв'язок і взаємозалежність складових обліково-аналітичного забезпечення: обліку, аналізу й контролю.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 (Редакція від 03.11.2020). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text (дата звернення: 18.03.2025).

2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 (Редакція від 29.07.2022) URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text (дата звернення: 19.03.2025).

ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Варто зазначити, що універсальних рекомендацій щодо оптимізації бухгалтерського обліку основних засобів дати підприємству неможливо, оскільки кожне підприємство має власну специфіку управління, виробництва (діяльності), має свої особливості розрахунку амортизації. Завдання бухгалтера – забезпечити всі умови у тому, щоб оптимізувати облік в такий спосіб, щоб він повною мірою відповідав принципам бухгалтерського обліку.

На практиці, облік основних засобів на підприємствах завжди потребує вдосконалення – незважаючи на те, що підприємства, як правило, йдуть шляхом спрощення обліку з метою економії часу та витрачених сил, якісне вдосконалення видається не тільки можливим, а й у певних випадках необхідним. Позначимо мету вдосконалень – забезпечення таких принципів бухгалтерського обліку, як правдивість, повнота.

Взагалі, при здійснені обліку основних засобів підприємства, як правило, мають наступні типові проблеми:

1. Застарілі положення наказу про облікову політику. Використовується Наказ про облікову політику підприємства, який був складений на момент заснування підприємства, тому його положення не відповідають сучасним вимогам. Не зважаючи на зміни у законодавстві та нормативних актах підприємства не здійснюють його оновлення.

Напрям оптимізації бухгалтерського обліку основних засобів: необхідно актуалізувати положень наказу, враховуючи чинне законодавство та зміни в господарській діяльності. Доцільно регулярно переглядати та коригувати цей документ залежно від змін умов функціонування підприємства.

Актуалізація положень наказу про облікову політику щодо основних засобів відповідно до чинного законодавства та змін в господарській діяльності забезпечить низку переваг для підприємства:

1) регулярне оновлення облікової політики дає змогу підприємству відповідати вимогам чинного законодавства, уникати штрафів або санкцій за невиконання нормативних актів, що регулюють облік основних засобів;

2) актуалізація політики дозволяє врахувати зміни в податковому, фінансовому обліку, що підвищує точність і достовірність облікових даних про основні засоби.

2. Відсутність графіку документообігу. У підприємств не розроблено графік документообігу, який забезпечив би ефективну організацію роботи з первинними документами. Це ускладнює контроль за рухом документів та своєчасність їх надходження до бухгалтерії.

Напрям оптимізації бухгалтерського обліку основних засобів: створити графік документообігу, який чітко визначатиме відповідальних осіб за складання документів, за перевірку, реєстрацію та обробку, а також строки

виконання операцій. Це дозволить оптимізувати процес обробки документів, мінімізувати дублювання операцій, централізувати роботу з документами та підвищити ефективність облікової системи.

Пропонований напрям оптимізації бухгалтерського обліку основних засобів, через створення графіка документообігу, забезпечить низку інших додаткових переваг для підприємства:

1) чітке визначення відповідальних осіб та термінів виконання завдань дозволяє зменшити ймовірність помилок через неузгодженість дій або неправильне виконання процедур;

2) створення структури документообігу дозволить всім працівникам бачити, хто відповідальний за кожен етап обробки документів, що підвищує прозорість процесу та дозволяє швидше виявляти та усувати проблеми;

3) наявність чіткої процедури документообігу дозволить краще контролювати виконання операцій, сприятиме своєчасній подачі звітів та виявлення відхилень від норм;

4) наявність графіку забезпечить кращу взаємодію між бухгалтерією, фінансовими підрозділами та іншими підрозділами, які беруть участь у процесах з основними засобами.

Тож, другим кроком до вдосконалення обліку основних засобів має стати розробка графіка документообігу. Адже через його відсутність первинні документи з обліку основних засобів бухгалтеру можуть надходити із запізненням на кілька днів, що ускладнює роботу бухгалтера щодо нарахування амортизації, щодо відображення в обліку витрат на амортизацію, у дотриманні термінів складання та обробки документів.

Приклад графіка документообігу з обліку основних засобів наведено у табл. 1.

Таблиця 1.Приклад графіку документообігу з обліку основних засобів (витяг)

Найменування документа	Створення документа		Перевірка та обробка документа	
	Відповідальний (створення)	Строк виконання	Відповідальний (перевірка)	Термін виконання
Акт приймання-передачі основних засобів (ф. ОЗ-1)	Комісія підприємства	У день приймання	Бухгалтерія	Протягом 1 дня
Інвентарна картка обліку основних засобів (ф. ОЗ-6)	Бухгалтерія	У день приймання	Головний бухгалтер	Протягом 1 дня
Накладна на внутрішнє переміщення основних засобів (ф. ОЗ-2)	Відповідальна особа	У день переміщення	Бухгалтерія	Протягом 1 дня
Акт на списання основних засобів (ф. ОЗ-3)	Комісія підприємства	Протягом 3 днів після списання	Бухгалтерія	Протягом 1 дня
Відомість	Комісія	Після	Бухгалтерія	Протягом 3

Найменування документа	Створення документа		Перевірка та обробка документа	
	Відповідальний (створення)	Строк виконання	Відповідальний (перевірка)	Термін виконання
інвентаризації основних засобів	підприємства	інвентаризації		днів
Акт на переоцінку основних засобів	Експертна комісія	Протягом 5 днів після оцінки	Головний бухгалтер	Протягом 2 днів

Джерело: авторська розробка.

Графік документообігу дозволить забезпечити принцип зрозумілості та цілісності, а також зробить документообіг доступнішим для стороннього спостерігача.

3. Проблеми із встановленням ліквідаційної вартості . Підприємства вказують ліквідаційну вартість об'єктів основних засобів як 1 гривня, оскільки прогнозувати її значення на майбутнє досить складно. Це спотворює розрахунок амортизації та розподіл витрат у звітних періодах.

Напрям оптимізації бухгалтерського обліку основних засобів: слід визначати ліквідаційну вартість індивідуально для кожного об'єкта основних засобів, враховуючи їх стан та особливості. Це дозволить забезпечити коректність облікових даних. Переваги визначення ліквідаційної вартості основних засобів наступні: індивідуальне встановлення ліквідаційної вартості для кожного об'єкта дозволяє коректно розраховувати амортизаційні відрахування, що забезпечує точність фінансових даних; врахування стану та особливостей кожного об'єкта основних засобів під час визначення ліквідаційної вартості забезпечує реалістичність показників, що важливо для користувачів звітності; чітке уявлення про ліквідаційну вартість сприяє плануванню фінансів для майбутньої заміни або оновлення основних засобів.

Звісно, що проблем обліку в діяльності підприємств на багато більше (це і відсутність чіткого підходу до модернізації та ремонту основних засобів, і недосконаліть форм документів для обліку основних засобів, недостатня увага до переоцінки основних засобів) [1]. Таким чином, оптимізація обліку основних засобів є необхідною для підтримки стабільності й конкурентоспроможності підприємства, забезпечуючи його фінансову стійкість та ефективність операційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Остапенко Т., Кубецька О., Сидоров О. Управління основними засобами бізнес-структур в сучасних умовах. *Організаційно-економічні аспекти розвитку підприємницьких структур в Україні та світі : моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. С. 185-194.* URL: https://philarchive.org/archive/GRY-5.

ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ

Організація обліку розрахунків з покупцями охоплює процеси контролю, реєстрації та аналізу фінансових взаємовідносин між підприємством і його клієнтами. Метою організації обліку є точне та своєчасне відображення всіх операцій, пов'язаних із реалізацією товарів або послуг, а також забезпечення контролю за станом дебіторської заборгованості.

Традиційна модель організації обліку розрахунків з покупцями виглядає наступним чином. Етап 1 – укладення договору. Підприємство та покупець укладають договір, де фіксуються всі умови продажу: терміни, ціна, порядок та форма розрахунків, а також інші важливі аспекти. Цей документ є основою для подальшого обліку. Етап 2 – відвантаження товарів/надання послуг. Після укладення договору та передачі товару або надання послуг підприємство формує первинні документи, такі як накладні або акти виконаних робіт. Ці документи є підставою для виникнення дебіторської заборгованості. Етап 3 – визнання дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість відображається на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», субрахунки 361 або 362, залежно від того, чи є покупець вітчизняним чи іноземним. В обліку дебіторська заборгованість визнається на момент передачі права власності на товар або після виконання послуги [1]. Етап 4 – контроль за станом розрахунків. Підприємства регулярно відслідковують стан розрахунків з покупцями [2]. Це включає аналіз строків оплати, управління сумнівною та простроченою дебіторською заборгованістю. У разі необхідності створюються резерви сумнівних боргів відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [3]. Етап 5 – отримання оплати. Після отримання оплати від покупця на банківський рахунок чи готівкою, підприємства обліковують відповідне погашення дебіторської заборгованості. Це відображається через кореспонденцію рахунків 36 (зменшення заборгованості) і 31 (надходження грошових коштів на рахунок) або 30 (в касу) [4, 5]. Етап 6 – інвентаризація та коригування. Під час інвентаризації перевіряється реальний стан розрахунків з покупцями [6]. В результаті цієї перевірки можуть бути виявлені розбіжності між даними обліку та фактичними розрахунками, що вимагає внесення коригувань або списання безнадійної заборгованості.

Як бачимо, документація є основою для бухгалтерського обліку (рис. 1). Договір купівлі-продажу не є первинним документом, він фіксує виникнення економічних відносин. Договір купівлі-продажу охоплює ключові елементи, що визначають відносини між покупцем і продавцем у процесі купівлі-продажу товарів. Договір є юридичним документом, який закріплює угоду між покупцем і продавцем, визначаючи права та обов’язки обох сторін, а також основні умови розрахунків. Договір є основою правового регулювання взаємовідносин між сторонами. Він може містити умови щодо об'єкту продажу, ціни, строків оплати, відповідальності сторін, умов поставки та перехід права власності.

Первинні документи з обліку розрахунків з покупцями	Договір купівлі-продажу
	Рахунки-фактури
	Накладні
	Акти прийому-передачі
	Розрахункові документи, що підтверджують здійснення платежів

Рис. 1. Первинні документи з обліку розрахунків з покупцями
Джерело: розроблено автором за [5].

В договорі деталізується об'єкт продажу (товар або послуга, що є предметом угоди між продавцем та покупцем). Тобто це можуть бути матеріальні речі (продукція) або нематеріальні активи (послуги, права). Об'єкт продажу є основним предметом, навколо якого будуються відносини між покупцем і продавцем. Якість, кількість та інші характеристики об'єкта можуть впливати на умови розрахунків [7, 8]. В договорі купівлі-продажу містяться умови переходу права власності (положення договору, що визначають момент, коли право власності на товар переходить від продавця до покупця). Умови переходу права власності є ключовими в організації розрахунків, оскільки від моменту переходу права власності залежить відповідальність сторін за товар. Умови можуть передбачати перехід права власності в момент оплати, підписання акту приймання-передачі або відвантаження товару. За договором купівлі-продажу форма розрахунків може бути безготівковою (банківські перекази) або готівковою [7]. Також можуть застосовуватись інші форми, такі як акредитив, вексель, або бартер. По-суті, це спосіб, за допомогою якого здійснюється оплата за товар або послугу.

Форма розрахунків визначає механізм, через який покупець оплачує товар чи послугу продавцеві. Форма розрахунків може впливати на терміни виконання зобов’язань і швидкість надходження коштів.

В договорі купівлі-продажу ключовим елементом для визнання дебіторської заборгованості є ціна (вартість товару або послуги, за яку покупець зобов'язується сплатити продавцю відповідно до умов договору). Ціна може бути фіксованою або змінною залежно від ринкових умов чи домовленостей сторін. Ціна є ключовим фінансовим параметром у розрахунках між покупцем і продавцем [9]. Вона визначає суму, яку покупець повинен сплатити, і впливає на податкові зобов'язання обох сторін [10].

Розгляд змісту (елементів) договору купівлі-продажу дає можливість структурувати розрахунки (рис. 2):

Ці елементи взаємопов’язані та формують основу для відносин між покупцем і продавцем, а також їх обліку.

Для належної організації обліку розрахунків з покупцями на підприємствах доцільно використовувати наказ про облікову політику підприємства. Положення наказу допомагають стандартизувати та впорядкувати облік розрахунків з покупцями на підприємстві, що сприяє підвищенню ефективності управління дебіторською заборгованістю, зменшенню ризиків та полегшенню

внутрішнього контролю.

Структура рорахунків з покупцями:	1.	Покупець зобов'язується оплатити товар або послугу.
	2.	Продавець забезпечує постачання товару (послуги).
	3.	Договір фіксує всі умови угоди, включаючи розрахунки.
	4.	Об'єкт продажу є предметом угоди.
	5.	Умови переходу права власності визначають момент передачі відповідальності за товар.
	6.	Форма розрахунків встановлює спосіб здійснення платежу.
	7.	Ціна визначає суму оплати.

Рис. 2. Структура договірних розрахунків з покупцями
Джерело: розроблено автором.

Отже, організація обліку розрахунків з покупцями повинна бути добре структурованою та відповідати законодавчим вимогам. Це дозволяє ефективно контролювати потоки грошових коштів, мінімізувати ризики пов'язані з дебіторською заборгованістю і забезпечити своєчасне отримання оплати за продані товари чи надані послуги.

Список використаних джерел:

1. Рахунок 36 (361, 362, 363, 364): Розрахунки з покупцями, замовниками. Бухоблік в Україні: Бухгалтерський і податковий облік. URL: https://www.buhoblik.org.ua/uchet/zadolzhennosti/396-raxunok-36.html.
2. Савченко Р. О., Савченко Н. М., Дем'янюк І. В. Внутрішній контроль: проблеми та перспективи. Ефективна економіка. 2019. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7288.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : затв. наказом Мінфіну України від 08.10.1999 р. № 237. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text.
4. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: Підручник. 6-те вид. допов. і перероб. К.: Алерта, 2013. 982 с.
5. Фінансовий облік : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, П. Н. Денчук [та ін.]. 3-тє вид., доповн. та переробл. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 488 с.
6. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : затв. наказом Мінфіну України від 02.09.2014 р. № 879. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text.
7. Господарський кодекс України: : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15.
8. Фінансовий облік : навчальний посібник / В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 616 с.
9. Пархоменко В. М. Розрахунки з покупцями і замовниками: обліковий аспект. Вісник ЖДТУ. 2012. № 3 (61). С. 142–145.
10. Оподаткування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. (у схемах). 2-е вид., перероб. та доп. / Т. М. Остапенко, О. М. Кубецька, І. В. Кононова та ін.; ред. Н.І. Верхоглядова. Дніпро : ДДУВС, 2023. 196 с.

ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИПЛАТИ ПРАЦІВНИКАМ У ЗВІТНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

Відображення відомостей про стан виплат працівникам у звітності є важливим аспектом, який забезпечує прозорість та повноту інформації для користувачів фінансових звітів. Тому, розглянемо основні аспекти розкриття цієї інформації у різних формах звітності підприємства.

Малі підприємства складають наступні форми фінансової звітності: форму №1-м та форму №2-м (звіт малого підприємства).

Фінансова звітність малого підприємства (форми №1-м, Баланс) містить відомості про поточну кредиторську заборгованість підприємства з розрахунків з оплати праці. Це включає заборгованість із заробітної плати, депоновану заробітну плату, а також зобов'язання за виплатами після закінчення трудової діяльності. Інформація про ці зобов'язання розміщується у статті з кодом 1630 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці».

У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма №2) відображаються витрати на оплату праці у розділі «Елементи операційних витрат». Основні рядки включають: 2505 «Витрати на оплату праці»; 2510 «Відрахування на соціальні заходи»; 2520 «Інші операційні витрати» (в частині, що стосується витрат на оплату праці та соціальні внески). У формі № 2-м ця інформація про інші операційні витрати (в частині, що стосується витрат на оплату праці та соціальні внески) наводиться за рядком 2180. У Звіті про рух грошових коштів (за прямим методом) (форма №3) відображається втрачання коштів на оплату праці працівникам – у рядку 3105, а сплата єдиного соціального внеску (ЄСВ) зазначається у рядку 3110 «Відрахування на соціальні заходи» [1]. До органів державної статистики подаються форми звітності, що відображають інформацію про виплати працівникам, такі як (рис. 1).

Статистична звітність про виплати працівникам	- № 1-ПВ (місячна) «Звіт з праці». Звіт містить інформацію про чисельність працівників, фонди оплати праці та інші показники.
	- № 1-РС (раз на чотири роки) «Звіт про витрати на утримання робочої сили». Звіт містить дані про витрати на працівників.

Рис. 1. Статистична звітність про виплати працівникам
Джерело: авторська розробка за [2-4]

До податкових органів щодо виплат працівниками подають податкову звітність: форма 4-ДФ «Відомість про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб та військового збору». Ця форма (рис. 2) містить інформацію про нараховані та виплачені доходи працівників та утримані з них ПДФО та ВЗ.

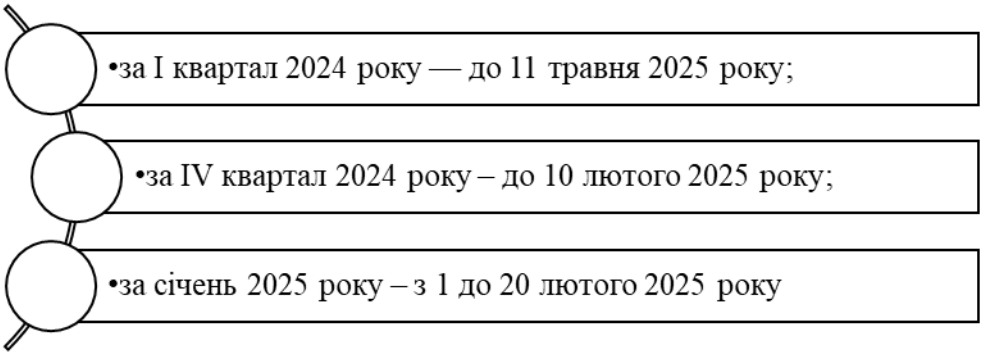

Рис. 2. Строки подання форми 4ДФ з 1 січня 2025 року
Джерело: авторська розробка за [5].

Відомість подається у складі Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску. Податковий розрахунок включає в себе суми ПДФО, військового збору та ЄСВ. Податковий розрахунок має шість додатків (рис. 3):

Додатки форми 4-ДФ:	- «Відомості про нарахування заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) застрахованим особам» (Д1, додаток 1);
	- «Відомості про осіб, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини, при усиновленні дитини, та осіб із числа непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників,.. які фактично здійснюють догляд за дитиною з інвалідністю, дитиною, хворою…» (Д2, додаток 2);
	- «Відомості про осіб, які проходять строкову військову службу» (Д3, додаток 3);
	- «Відомості про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб та військового збору» (4ДФ, додаток 4);
	- «Відомості про трудові відносини осіб та період проходження військової служби» (Д5, додаток 5);
	- «Відомості про наявність підстав для обліку стажу окремим категоріям осіб відповідно до законодавства» (Д6, додаток 6).

Рис. 3. Додатки Податкового розрахунку
Джерело: авторська розробка за [6].

Організація обліку виплат працівникам є ключовою ділянкою у системі обліку підприємства і важливим чинником його довгострокового розвитку, забезпечуючи конкурентоспроможність на ринку.

Розкриття інформації про виплати працівникам у звітності підприємства забезпечує прозорість фінансових операцій та відповідність законодавчим вимогам. Це включає відображення заборгованостей, витрат на оплату праці та соціальні внески у фінансовій, статистичній, податковій та спеціальній звітності. Правильне і повне розкриття цієї інформації сприяє довірі з боку працівників, інвесторів та інших зацікавлених сторін.

Список використаних джерел:

1. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за формою №2: інструкція. URL: https://7eminar.ua/news/3025-zvit-pro-finansovi-rezultatizvit-pro-sukupnii-doxid-forma-2
2. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 р. № 336 «Про затвердження Інструкції щодо заповнення форм державного статистичного спостереження з праці». URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0087832-22#Text.
3. Звіт з праці №1-ПВ (місячна): інструкція із заповнення. URL: https://7eminar.ua/news/1546-zvit-z-praci-1-pv-misyacna-instrukciya-iz-zapovnennya
4. Звіт про витрати на утримання робочої сили. URL: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fvk24.ua%2Fregulations_and_jurispruden ce%2Frozasnenna%2Frozasnenna-derzavnoi-sluzbi-statistiki-ukraini-sodo-zapovnenna-formi-derzavnogo-statisticnogo-0&psig=AOvVaw34kA1x1LxY4Y2yK-X9leHn&ust=1740842872072000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAYQrpoMah cKEwigrI211-aLAxUAAAAAHQAAAAAQBA
5. З 1 січня 2025 року – нові терміни подання об'єднаної звітності з ЄСВ, ПДФО та ВЗ. URL: https://www.pfu.gov.ua/zk/719379-z-1-sichnya-2025-roku-novi-terminy-podannya-ob-yednanoyi-zvitnosti-z-yesv-pdfo-ta-vz/
6. Додаток 4ДФ для єдинників: хто і чому має подавати? URL: https://raiffeisen.ua/biznesu/blog/dodatok-4df-dlya-yedinnikiv-hto-i-chomu-maye-podavati-514

ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Серед науковців приділяється велика увага саме проблемним питанням обліку основних засобів [1, 2]. Не применшуючи результати досліджень українських учених, слід відзначити, що окремі проблеми в організації обліку основних засобів залишаються невирішеними:

1. Підприємства застосовують переважно прямолінійний метод амортизації для всіх груп основних засобів через простоту розрахунків. Однак цей метод не завжди відображає реальні умови експлуатації активів.

Напрям удосконалення бухгалтерського обліку основних засобів: періодично переглядати методи амортизації наприкінці кожного року та вибирати оптимальний варіант залежно від очікуваного способу отримання економічних вигод. Періодичний перегляд методів амортизації основних засобів забезпечить кілька суттєвих переваг для підприємств: вибір оптимального методу амортизації дозволяє точніше відображати фінансові результати підприємства, оскільки амортизаційні витрати відповідають реальному способу використання основних засобів; за рахунок правильного розподілу амортизаційних витрат можна зменшити податковий тиск на підприємство, оскільки ці витрати впливають на оподатковуваний прибуток; достовірні дані про амортизацію сприяють ухваленню зважених рішень щодо оновлення, ремонту чи модернізації основних засобів; регулярний перегляд методів амортизації демонструє відповідність облікової політики національним вимогам (стандартам).

Таким чином, цей напрям удосконалення дозволить підприємствам максимально ефективно використовувати свої основні засоби, забезпечуючи баланс між фінансовою точністю та економічною вигодою.

2. Недостатня увага до переоцінки основних засобів. У наказі про облікову політику часто відсутні чіткі умови проведення переоцінки об’єктів основних засобів та поріг суттєвості для таких операцій.

Напрям удосконалення бухгалтерського обліку основних засобів: визначити критерії суттєвості для переоцінки основних засобів, а також чітко описати порядок її проведення. Це дозволить своєчасно коригувати балансову вартість активів, підвищить інтерес інвесторів і кредиторів.

Можливими перевагами пропонованого напряму удосконалення вважаємо наступне: встановлення чітких критеріїв суттєвості для переоцінки дозволить відображати реальну вартість основних засобів у звітності, що забезпечить більш точну оцінку активів підприємства; чітко прописаний порядок проведення переоцінки мінімізує ризики помилок, невідповідностей чи порушень у бухгалтерському обліку; чіткий порядок і обґрунтованість критеріїв переоцінки дадуть змогу уникнути суперечок із податковими та іншими контролюючими.

3. Працівники, яких керівництво залучає до проведення інвентаризації

основних засобів, часто висловлюють невдоволення через відрив від виконання основних завдань. Це іноді призводить до того, що процес здійснюється поспішно, недбало та здебільшого формально.

Напрям удосконалення бухгалтерського обліку основних засобів: оптимізація процесу інвентаризації основних засобів шляхом використання RFID-міток або QR-кодів для маркування об’єктів.

Оптимізація процесу інвентаризації основних засобів за допомогою RFID-міток або QR-кодів забезпечить кілька суттєвих переваг для обліку:

1) використання RFID-міток або QR-кодів дозволяє здійснювати інвентаризацію швидше, оскільки дані про основні засоби можуть бути зчитані автоматично за допомогою спеціальних пристроїв (сканерів або мобільних додатків). Це значно скорочує час, необхідний для перевірки кожного об'єкта, в порівнянні з традиційними методами;

2) автоматичне зчитування інформації з RFID-міток або QR-кодів мінімізує помилки, що можуть виникати при ручному введенні даних або перевірці. Це забезпечує більшу точність та надійність інвентаризаційних процесів;

3) RFID-мітки дозволяють визначати місце розташування основних засобів в реальному часі, що особливо корисно для великих підприємств, де важко відслідковувати переміщення обладнання та інших об'єктів. QR-коди, хоча й не мають такої функції, можуть бути швидко скановані для перевірки стану об'єкта.

4) для зчитування QR-кодів достатньо лише смартфона або планшета, що робить процес доступним для більшості працівників, без потреби в спеціалізованому обладнанні. RFID-системи, з іншого боку, дозволяють зчитувати дані без прямого контакту з об'єктами, що робить інвентаризацію ще швидшою;

5) впровадження технологій RFID або QR-кодів знижує потребу в дорогих та трудомістких перевірках основних засобів вручну. Це дозволяє зменшити витрати на проведення інвентаризації, а також знизити кількість втрат або помилок в обліку;

6) дані, зібрані під час інвентаризації, можуть бути автоматично синхронізовані з бухгалтерськими та обліковими програмами, що дозволяє швидше оновлювати інформацію про основні засоби в реальному часі. Це забезпечує безперервний облік і дозволяє проводити аналіз без зайвих затримок;

7) технології RFID і QR-коди допомагають точно відстежувати, коли і де відбуваються зміни в інвентаризаційних даних, що значно підвищує рівень контролю за збереженням основних засобів і знижує ймовірність крадіжок або знищення активів;

8) завдяки автоматизованому збору даних процес створення звітності стає значно простішим. Інформація з системи RFID або QR-кодів може бути швидко експортована в різні формати для подальшого аналізу або звітності [4, 5].

В результаті, використання RFID-міток або QR-кодів в інвентаризації основних засобів значно покращує ефективність, точність і швидкість цього

процесу, забезпечуючи високий рівень контролю та зручність для підприємств.

Звісно, що проблем обліку в діяльності підприємств на багато більше (це і відсутність чіткого підходу до модернізації та ремонту основних засобів, і недосконаліть форм документів для обліку основних засобів тощо) [5].

Отже, удосконалення обліку основних засобів дозволяє підприємству підвищити точність облікових даних, зменшити витрати на їх ведення, забезпечити відповідність законодавству та покращити управлінські рішення, пов'язані з використанням основних засобів.

Список використаних джерел:

1. Петренко А.Я., Попова В.Д. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення. Мукачівський державний університет. 2018. № 18. С. 994-1001. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/138.pdf

2. Фрайман А.В. Селіванова Н.М. Удосконалення організації обліку основних засобів в період карантину. *Економіка: реалії часу*. 2022. № 2 (60). С. 68-81.

3. Облік матеріальних цінностей та інвентаризація. URL: https://idcard.com.ua/ua/solutions/accounting_inventory_rfid/?srsltid=afmboooguf9hivkx746rl3c0gsixrai3emhjld0xw2c4xjmsegzozgbg

4. Ази інвентаризації основних засобів за допомогою терміналів збору даних. URL: https://www.pointmobile.com.ua/poleznye-materialy/234-azi-inventarizatsiji-osnovnikh-zasobiv-za-dopomogoyu-terminaliv-zboru-danikh.

5. Остапенко Т., Кубецька О., Сидоров О. Управління основними засобами бізнес-структур в сучасних умовах. *Організаційно-економічні аспекти розвитку підприємницьких структур в Україні та світі* : моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. С. 185-194. URL: https://philarchive.org/archive/GRY-5.

ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

З метою забезпечення необхідної для прийняття рішень аналітичності даних щодо постачальників та підрядників нами пропонується для підприємств вжити комплекс заходів, пов'язаних із перевіркою контрагента, особливо це стосується постачальників, з яким підприємство здійснює попередню (авансову) оплату: отримувати від них копії свідоцтва про постановку на облік в податкових органах; проводити перевірку фактів занесення контрагентів до Єдиного державного реєстру; отримувати довіреність або інший документ, який уповноважує ту або іншу особу підписувати документи від імені контрагента; використовувати офіційні джерела інформації про діяльність контрагента (витяг з ЄДРПОУ, бухгалтерська (фінансова) звітність, Звіт про управління та інші).

Тобто, для вирішення цієї проблеми необхідно вжити як зовнішні заходи, так і внутрішні. Перед підписанням договору поставки, надання послуг необхідно перевірити контрагента на надійність, платоспроможність і кредитоспроможність, зробити це можна за допомогою спеціальних сервісів (Опендатабот, Єдиний реєстр підприємств та інші), також необхідно здійснювати запит всіх документів, що підтверджують, у самого постачальника (витяг з ЄДРПОУ, довідка про відсутність заборгованості з податкових платежів, тощо), необхідні для прийняття рішення про подальшу взаємодію з постачальниками та підрядниками. Це дасть можливість вести аналітичний облік за градацією: перевірений постачальник, сумнівний/ненадійний постачальник (наприклад: 631.1 «Розрахунки з перевіреними вітчизняними постачальниками і підрядниками», 631.2 «Розрахунки з неперевіреними вітчизняними постачальниками і підрядниками», 632.1 «Розрахунки з перевіреними зарубіжними постачальниками і підрядниками», 632.2 «Розрахунки з сумнівними зарубіжними постачальниками і підрядниками»).

Оскільки через воєнні дії багато постачальників та підрядників втратили можливість вести звичайну діяльність, деякі з них затримують постачання товарів і виконання робіт. З метою зменшення ризиків невиконання такими контрагентами своїх зобов'язань, в аналітичному обліку підприємства пропонуємо ділити постачальників та підрядників за категоріями ризиків, під які може потрапити підприємство під час вибору контрагентів:

1 – високий ризик;
2 – середній ризик;
3 – низький ризик.

Підприємства 1 категорії систематично порушують строки постачання/виконання договорів підряду (через порушення логістики/обстріли/воєнні дії) та/або мають значну заборгованість з податків, нездану податкову звітність, низьку середньооблікову чисельність працівників.

Підприємства 2 категорії інколи порушують строки постачання/виконання договорів підряду (через воєнні дії), та/або мають невелику недоїмку з податків, збитки згідно з бухгалтерською звітністю. Інші підприємства можна зарахувати до 3 категорії (працюють безперебійно). Скориставшись даною градацією постачальників підприємство буде мати більше варіантів для проведення заходів внутрішнього контролю розрахунків із постачальниками.

В аналітичному обліку інформацію про ризики контрагентів можна відобразити як альтернативу додаткове поле в карточці контрагента – залежно від можливостей, які забезпечує бухгалтерська програма/модуль на підприємстві за рахунком 63 та щоквартально проводити інвентаризації за цими параметрами на основі оновлених даних. Наприклад: 631.1 «Розрахунки з перевіреними вітчизняними постачальниками і підрядниками», 631.2 «Розрахунки з неперевіреними вітчизняними постачальниками і підрядниками», 632.1 «Розрахунки з перевіреними зарубіжними постачальниками і підрядниками», 632.2 «Розрахунки з сумнівними зарубіжними постачальниками і підрядниками» і т.п.

Для вирішення проблем бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками актуальними вважаємо також такі дії: організувати управлінський облік розрахунків із постачальниками та підрядниками; створити форму обліку розрахункових документів, термін оплати яких не настав; визначити підходи щодо відображення в обліку не оплачених у строк розрахункових документів; сформувати форми розрахунків за простроченими платежами та їх відображення в обліку. Така побудова узгоджених форм оперативного та управлінського обліку дозволить більш доцільно розподіляти платежі, що надходять на підприємство, тобто за даними такого обліку бухгалтер відразу визначатиме, що необхідно сплатити негайно, а за якими розрахунковими документами термін оплати ще не настав.

Для аналітичного обліку слід розробити форму реєстру, яка буде пов'язана з платіжним календарем. Це дозволить підтвердити реальність інформації, що відображається, за заборгованостями за умови звірки розрахунків.

З метою покращення розрахункової системи обліку кредиторської заборгованості, можна провести також такі зміни, які б сприяли вдосконаленню обліку розрахунків: якісніше проводити аналіз складу та структури кредиторської заборгованості з постачальниками та підрядниками, а також за строками утворення заборгованості або термінами її можливого погашення, що дозволить своєчасно виявляти прострочену заборгованість та вживати заходів щодо її стягнення; контролювати оборотність кредиторської заборгованості, а також стан розрахунків за простроченою заборгованістю, оскільки в умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально отримує лише частину вартості поставленої продукції, тому бажано розширити систему авансових платежів; доцільно на високому рівні організувати роботу з договорами, у картці клієнта.

Таким чином, вищевикладені пропозиції сприятимуть удосконаленню організації розрахунків та їх обліку, зниженню заборгованості підприємства.

ПАНИЦЯ ВЛАДИСЛАВ, НОРКА АЛЬОНА, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський дердавний аграрний університет, м. Полтава

АДАПТАЦІЯ СИСТЕМ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ДО СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Внутрішній контроль є невід'ємною складовою корпоративного управління, яка сприяє зниженню ризиків шахрайства, помилок у фінансових документах та неефективного використання ресурсів. Система внутрішнього контролю дозволяє забезпечити своєчасне виявлення й виправлення відхилень у бухгалтерському обліку, що сприяє підвищенню якості фінансової інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень.

З огляду на це, дослідження впливу внутрішнього контролю на ефективність облікових процесів набуває особливої актуальності. Аналіз теоретичних засад внутрішнього контролю, його зв'язку з бухгалтерським обліком, а також розгляд методів підвищення ефективності контролю є важливими завданнями для підприємств різних галузей.

Внутрішній контроль - це система процедур, методів та заходів, спрямованих на забезпечення достовірності облікової інформації, дотримання законодавчих норм, ефективного використання ресурсів та запобігання шахрайству. Його головною метою є підвищення рівня довіри до фінансових даних та запобігання ризикам, що можуть впливати на стабільність діяльності підприємства.

Роль внутрішнього контролю у системі управління підприємством полягає в створенні механізму самоконтролю, що дозволяє оперативно виявляти відхилення та вживати заходів для їх виправлення. Він охоплює різні аспекти функціонування компанії: контроль фінансових потоків, аудит матеріальних активів, перевірку дотримання договірних зобов'язань тощо.

Основними завданнями внутрішнього контролю є: перевірка відповідності операцій законодавчим нормам і внутрішнім регламентам; запобігання шахрайству, помилкам та фінансовим зловживанням; підвищення точності бухгалтерських даних; оптимізація процесів управління ресурсами; забезпечення ефективного функціонування системи бухгалтерського обліку.

Внутрішній контроль і бухгалтерський облік тісно взаємопов'язані, оскільки саме облікові дані є основою для прийняття управлінських рішень. Ефективна система внутрішнього контролю дозволяє підвищити якість ведення бухгалтерського обліку та мінімізувати помилки у фінансовій звітності. Контрольні процедури забезпечують: достовірність фінансової інформації – перевірка правильності ведення облікових записів, відповідність балансових показників реальним активам підприємства; відповідність законодавчим вимогам – забезпечення відповідності фінансової звітності податковим і бухгалтерським стандартам; захист активів – запобігання нецільовому використанню матеріальних та фінансових ресурсів.

Для досягнення максимального ефекту від внутрішнього контролю

підприємство повинно розробити чітку систему організації контрольних процедур, визначити відповідальних осіб та застосовувати ефективні методи перевірки облікових даних. Важливим аспектом є забезпечення безперервного моніторингу та аналізу контрольних заходів, що дозволяє вчасно адаптувати систему до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Організація внутрішнього контролю передбачає наявність чіткої структури, що охоплює різні рівні управління підприємством. Ефективність внутрішнього контролю залежить від чіткого розподілу обов'язків між учасниками процесу – рис. 1, а також від узгодженості їхніх дій з метою забезпечення прозорості фінансової діяльності підприємства.

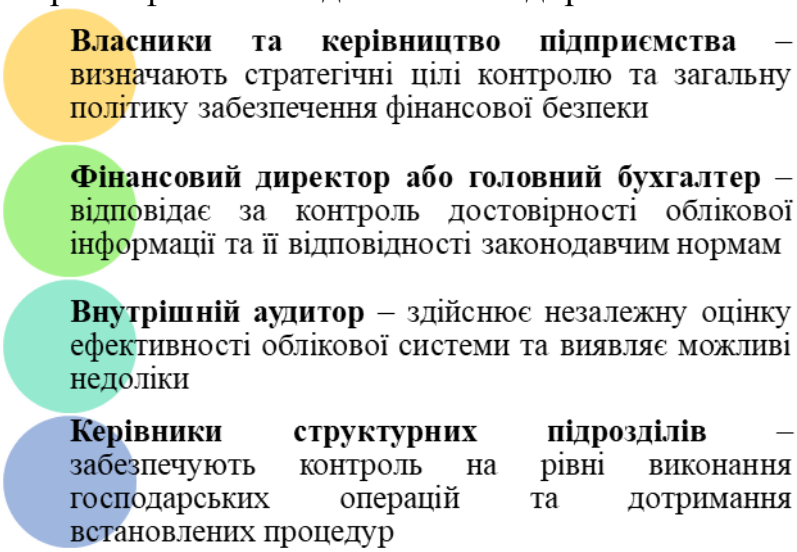

Рис. 1. Основні учасники контрольного процесу*

**узагальнено на підставі [1-5]*

У практиці внутрішнього контролю використовують різні методи, що дозволяють забезпечити точність облікових записів та виявити можливі ризики – рис 2.

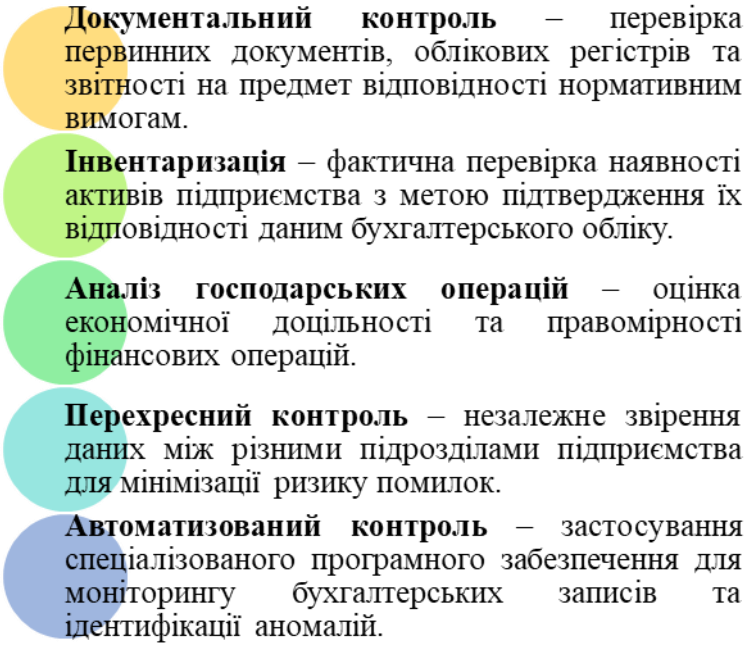

Рис. 2. Методи внутрішнього контролю*

**узагальнено на підставі [1-5]*

Оцінка ефективності внутрішнього контролю передбачає аналіз якості виконання контрольних функцій та їх впливу на фінансово-облікові процеси. Основними критеріями оцінки є:

1. *Повнота охоплення контрольних процедур* – система контролю має охоплювати всі ключові облікові операції та процеси, що впливають на фінансовий стан підприємства.

2. *Достовірність і точність облікової інформації* – контроль повинен сприяти мінімізації бухгалтерських помилок та викривлень у фінансовій звітності.

3. *Оперативність виявлення і коригування помилок* – чим швидше контрольні механізми ідентифікують порушення, тим менший ризик їх негативного впливу на підприємство.

4. *Наявність чітко визначених повноважень і відповідальності* – розподіл функцій між учасниками процесу контролю має бути чітко регламентований.

5. *Автоматизація контрольних процесів* – використання спеціалізованих програмних засобів для моніторингу фінансової інформації значно підвищує ефективність контролю.

6. *Дотримання внутрішніх регламентів і нормативних вимог* – оцінка відповідності контрольних заходів внутрішнім стандартам підприємства та чинному законодавству.

Застосування цих критеріїв дозволяє оцінити дієвість системи внутрішнього контролю та виявити проблемні зони, які можуть призводити до зниження ефективності бухгалтерського обліку.

Попри важливість внутрішнього контролю, у його системі можуть виникати певні недоліки, що знижують його ефективність. Основні проблеми, з якими стикаються підприємства:

- *недостатня деталізація контрольних процедур* – якщо система контролю не охоплює всі аспекти обліку, можуть залишатися нерозпізнані фінансові ризики;

- *відсутність належної автоматизації* – ручний контроль бухгалтерських операцій часто призводить до затримок та підвищує ймовірність людських помилок;

- *низький рівень кваліфікації персоналу* – якщо співробітники не мають достатніх знань щодо внутрішнього контролю, це може спричинити неправильну інтерпретацію фінансових даних;

- *недостатня незалежність контрольних органів* – якщо внутрішні аудитори або контролери залежать від керівництва підприємства, це може вплинути на об’єктивність перевірок;

- *несистемний підхід до контролю* – якщо контрольні заходи проводяться нерегулярно або вибірково, ефективність системи значно знижується.

Наслідки таких недоліків можуть бути суттєвими: спотворення фінансової звітності; збільшення ризиків шахрайства та фінансових втрат; ухвалення неправильних управлінських рішень; виникнення податкових порушень та санкцій.

Для усунення недоліків внутрішнього контролю підприємствам варто впроваджувати сучасні підходи до організації контрольних процесів. До основних шляхів вдосконалення належать:

- *автоматизація контролю* – використання програмного забезпечення для аналізу фінансових даних дозволяє підвищити точність і швидкість перевірок;
- *регулярний аудит та перевірки* – проведення внутрішніх аудитів дозволяє виявляти проблемні ділянки та оперативно їх усувати;
- *підвищення кваліфікації персоналу* – навчання співробітників щодо методів контролю та ризик-менеджменту знижує ймовірність бухгалтерських помилок;
- *розподіл обов'язків і підвищення незалежності контролю* – забезпечення чіткої структури відповідальності зменшує ризики маніпуляцій та шахрайства;
- *використання аналітичних підходів* – застосування методів аналізу для прогнозування можливих порушень у фінансовій звітності.

Внутрішній контроль відіграє ключову роль у забезпеченні достовірності та ефективності облікових процесів підприємства. Його правильна організація дозволяє мінімізувати ризики фінансових втрат, забезпечити відповідність звітності нормативним вимогам та підвищити рівень управлінських рішень.

Оцінка ефективності внутрішнього контролю є важливим інструментом для виявлення слабких місць у системі бухгалтерського обліку. Основними напрямками вдосконалення є автоматизація процесів, підвищення кваліфікації персоналу та систематичний аудит.

Список використаних джерел:

1. Лега О., Яловега Л., Прийдак Т., Сіренко І. Внутрішньогосподарський контроль процесу постачання матеріальних цінностей *Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry*: Collection of Scientific Papers "International Scientific Unity" with Proceedings of the 1 International Scientific and Practical Conference. January 15-17, 2025. Toronto, Canada. p. 50- 55. URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2025/01/Toronto_Canada_15.01.25.pdf
2. Розуміння компонентів системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання URL: https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2024/12/11.12.2024-Середовище-контролю.pdf
3. Каменська Т. О., Редько О. Ю. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практ. посіб.. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. 375 с.
4. Прокопенко О. В., Богачов Д. І. (2023). Організаційно-економічні підходи до внутрішнього контролю на промисловому підприємстві. *Академічні візії*, 19. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.8311620
5. Кріль, А. (2024). Доцільність впровадження системи внутрішнього контролю суб'єктами малого підприємництва. *Економіка та суспільство*, (61). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-148

ПАНІЧУК ОЛЕКСАНДР, аспірант
Науковий керівник – **МОРОЗ ЮЛІЯ**, д.е.н., професор, професор кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРУПУВАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Господарська діяльність потребує постійного формування активів і пасивів обсяг яких відображається у балансі господарської організації. При цьому, пасиви як фінансові ресурси, які виступають джерелом формування активів складаються з елементів власного капіталу і зобов'язань.

Якщо власний капітал в бухгалтерському обліку представляється елементами, які належать власникам і не потребують поточного повернення, то категорія зобов'язання використовується в розумінні капіталу як об'єктів фінансових ресурсів, що не належать власникам господарської організації. Цей капітал є правом власності відповідних юридичних або фізичних осіб на активи господарської організації, а величина якого як борг має бути сплачена кредиторам.

Господарські організації для забезпечення необхідного рівня кредитоспроможності повинні створити систему контролю за інформацією бухгалтерського обліку щодо порівняння наявних платіжних активів з платіжними зобов'язаннями.

Національні нормативні документи у сфері бухгалтерського обліку характеризують зобов'язання: а) як заборгованість; б) яка виникає в минулому періоді; в) погашення якої відбудеться в майбутньому; г) очікується, що її сплата призведе до зменшення ресурсів.

На рівні законодавства в сфері бухгалтерського обліку і фінансової звітності питання класифікації зобов'язань регулюються національними нормативними актами та стандартами.

На нормативному рівні групування зобов'язань здійснюється за обов'язковим переліком синтетичних рахунків та статей балансу (звіту про фінансовий стан).

За Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженим наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 року, зобов'язання поділяють на:

1) довгострокові зобов'язання (клас 5 «Довгострокові зобов'язання»), облік яких здійснюється на 6 синтетичних рахунках і 13 субрахунках;

2) поточні зобов'язання (клас 6 «Поточні зобов'язання»), з відображенням в обліку на 10 синтетичних рахунках і 35 субрахунках;

3) зобов'язання щодо забезпечення, облік яких здійснюється на 3 синтетичних рахунках в розрізі 18 субрахунках без виділення рахунків в

окремий клас, а в складі класу 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань»;

4) контрактні зобов'язання за їх видами на позабалансовому бухгалтерському рахунку 03 «Контрактні зобов'язання»;

5) непередбачені зобов'язання, що відображаються на позабалансовому бухгалтерському рахунку 04 «Непередбачені активи й зобов'язання», субрахунок 042 «Непередбачені зобов'язання».

В балансі (звіті про фінансовий стан) господарської організації, як обов'язковій формі фінансовій звітності, затвердженій НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», зобов'язання групуються за 3 розділами:

а) II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення - в розрізі 5 основних та 11 додаткових статей;

б) III. Поточні зобов'язання і забезпечення - в розрізі 10 основних та 6 додаткових статей;

в) IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття – як одна комплексна стаття відносно наявної заборгованості.

Окремо слід звернути увагу на поділ зобов'язань з метою бухгалтерського обліку за НП(С)БО 11 «Зобов'язання» на довгострокові, поточні, непередбачені та доходи майбутніх періодів. При цьому забезпечення окремо не виділяються, а поділяються на довгострокові і поточні та відображаються як суми на виплату відпусток працівникам, додаткових пенсій, виконання гарантійних зобов'язань, реструктуризації, виконання зобов'язань при припиненні діяльності та виконанні зобов'язань щодо обтяжливих контрактів.

При віднесенні зобов'язань до поточних в нормативних актах діє два підходи щодо термінів – це до 12 місяців з дати балансу на протязі яких вони повинні бути погашенні, або операційний цикл як проміжок часу між придбанням запасів і отриманням грошей від реалізації об'єктів на які вони були витрачені, який може бути більше 12 місяців.

Довгострокові зобов'язання за такими умовами підлягають постійній перекласифікації у всій або частині суми на дату балансу з відображенням за дебетом рахунків довгострокових зобов'язань і кредитом рахунку 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями».

Проведений аналіз наукової літератури дозволив виділити проблемні публікації з питань групування зобов'язань у бухгалтерському обліку наступних авторів: Миронова Ю. Ю. [1], Бацман Ю. М. [1], Яценко В. В. [1], Михайлишин Н. П. [2], Пугаченко О. [3], Зарудна Н. [3], Расенко В. М. [4], Чернікова І. Б. [5], Гладій І. О. [5].

Узагальнюючи сутність наукових публікацій слід зробити висновок про відсутність в них однозначності щодо критеріїв групування зобов'язань для формування облікової інформації для потреб розуміння стану кредитоспроможності.

Відображення зобов'язань у балансі (звіті про фінансовий стан) повинно ураховувати можливість здійснювати оцінювання майбутніми кредиторами

потенційних ризиків інвестування активів у розвиток господарських організацій на основі заборгованості.

Тому, по відношенню до балансу нами пропонується виділяти наступні групи зобов'язань:

- майбутні, що носять довгостроковий характер строк оплати який більше 12 місяців з дати балансу;
- поточні (середньострокові), які характеризуються терміном оплати у межах 6-12 місяців з дати звітного кварталу;
- теперішні (короткострокові), які належать сплаті у кварталі після звітного періоду (квартал);
- резервні, які формуються як забезпечення для покриття зобов'язань пов'язаних з господарськими операціями і процесами, що відображаються на бухгалтерських рахунках 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів», 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» та 69 «Доходи майбутніх періодів». Ці види зобов'язань поділяються на довгострокові, поточні і теперішні;
- непередбачені, що мають сумнівний характер, оскільки існує мала імовірність їх погашення.

Отже, сучасний стан відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності потребує змін до їх групування для потреб оцінювання і управління кредитоспроможністю господарських організацій. Показники зобов'язань, які формуються за статтями у балансі повинні забезпечити реальне відстеження їх погашення за термінами в динаміці.

Список використаних джерел:

1. Миронова Ю. Ю., Бацман Ю. М., Яценко В. В. Підходи щодо сутності, класифікації та оцінки поточних зобов'язань у системі бухгалтерського обліку підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка.* 2016. Т. 21, Вип. 5. С. 201-205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_5_45.

2. Михайлишин Н. П. Сутність зобов'язань та їх класифікація: економічний та правовий аспекти. *Економіка: реалії часу.* 2012. № 2. С. 130-135. URL: http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/130-135.pdf

3. Пугаченко О., Зарудна Н. Внутрішній контроль порядку відображення в бухгалтерському та управлінському обліку довгострокових зобов'язань. *Економіка та суспільство.* 2022. № 41. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-4

4. Расенко В. М. Особливості класифікації зобов'язань підприємств. *Вісник соціально-економічних досліджень.* 2012. Вип. 2. С. 163-170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_2_28.

5. Чернікова І. Б., Гладій І. О. Теоретичні основи обліку поточних зобов'язань у системі управління. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг.* 2018. Вип. 2. С. 41-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2018_2_6.

ПАНЧЕНКО ЄЛИЗАВЕТА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЄРМОЛАЄВА МАРИНА**, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ

Згідно з методологічними вимогами і трактуваннями П(С)БО 26 «Виплати працівника» теоретики та практики обліку визнають п ять видів виплат працівникам, які нормативно уже класифіковані за визначеними раніше подібними ознаками, а саме: поточні виплати; виплати інструментами власного капіталу підприємства, виплати по закінченні трудової діяльності; виплати при звільненні; інші довгострокові виплати [1].

Українські підприємства надають своєму персоналу поточні виплати у наступних практичних проявах: заробітна плата за тарифною і відрядною формою; інші нарахування як прояви додаткового фонду оплати праці (переважно різні види доплат); виплати за невідпрацьований час (сюди входять усі визначені однойменним законом види відпусток та інший оплачуваний невідпрацьований час); премії та інші заохочувальні виплати, основною відмітною рисою часового маркування яких є непроходження дванадцяти місяців з дати, у якому працівники уже виконали цю роботу.

Досі існує методологічна невизначеність стосовно непоточних виплат персоналу, наразі їх немає у практиці, однак у перспективі вони мають шанс виникнути як наслідок повноцінного завершення реформи системи пенсійного забезпечення громадян України (перехід з солідарної до накопичувальної системи).

Слід визнати існування неузгодженості термінології, яку практикують у процесі для нарахування окремих видів виплат. Це стає очевидним, порівнюючи вимоги основних нормативних актів: Закону України «Про оплату праці», Кодексу законів про працю а також П(С)БО 26 «Виплати працівникам» [1, 4, 5, 6].

Працюючи над узгодженою і універсальною класифікацією виплат працівникам, слід починати з узгодження норм національного стандарту та міжнародного еквівалентного стандарту 19 «Виплати працівникам» [2, 3, 4].

На рис. 1 наведено основні види виплат, що будуть мати місце у процесі трудових відносин представника найманого персоналу з юридичною особою-працедавцем.

Практичне значення наведеної схеми полягає у класифікації відповідних видів виплат, як передумови їх видового визначення та оцінки у процесі облікового відображення (йдеться про вірний вибір синтетичних рахунків). Так, оцінка може провадитися із застосуванням таких її видів стосовно зобов'язань і, водночас, методологічних принципів одинадцятого національного облікового стандарту : поточна собівартість чи теперішня вартість.

Не слід забувати, що окремі види виплат працівникам будуть за методологічною природою і ознаками відноситися до забезпечень, що

підпорядковуються П(С)БО 11 «Зобов'язання». Значить, виплати, що підлягають накопиченню, будуть визнаватися і у подальшому обліковуватися у складі забезпечень, а і вже інші виплати працівникам – будуть визнаватися і обліковуватися у складі зобов'язань.

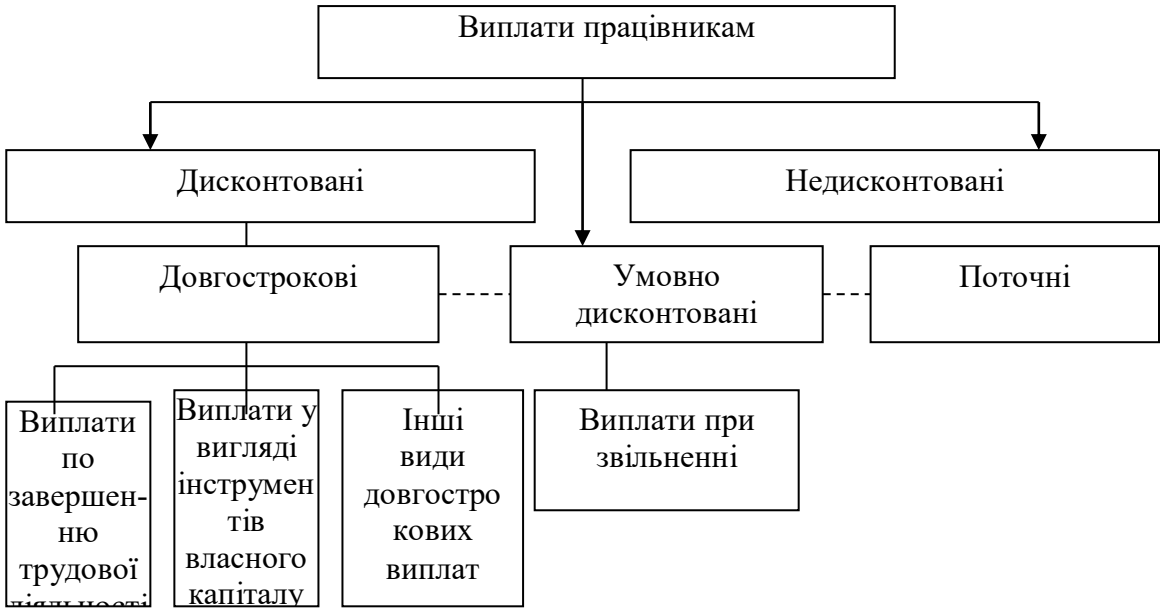

Рис. 1. Уніфікована класифікація виплат працівникам

Якщо співставити видове наповнення еквівалентних структурних елементів заробітної плати, за нормативними вимогами Закону України «Про оплату праці» та за нормативними вимогами Інструкції зі статистики оплати праці № 5 та аналізувати той же перелік виплат працівникам за нормативними вимогами П(С)БО 26 «Виплати працівникам», маємо висновок, що заробітна плата буде акумулювати риси лиш поточних виплат найманому персоналу, які підприємство здійснить протягом найближчих 12 місяців [1, 5, 6].

Специфікою відрізняються елементи, що представлені заохочувальними та компенсаційними виплатами. У національній бізнесовій практиці набули практичного поширення виплати, що є разовими, наприклад, одноразові заохочення, винагороди по результатах річної роботи тощо. Цей елемент має значний мотиваційний потенціал, оскільки має спроможність забезпечити на практиці участь найманих працівників в капіталі підприємств (якщо йдеться про акціонерне товариство), це здійснюється засобами практики виплат у вигляді інструментів капіталу. В такому разі є всі підстави віднести ці виплати до класифікаційної групи довгострокових, дисконтуючи їх вартість.

Виплати при звільненні визначаються витратами того періоду, в якому виникають відповідні зобов'язання за ними. І зобов'язання й активи, що будуть пов'язані з виплатами по завершенню трудової діяльності будуть обліковані сепаровано за кожною окремою програмою виплат. Нараховані усі внески за такою програмою будуть визнані поточним зобов'язанням у тому періоді, коли найманий персонал у повному обсязі виконав цю роботу.

Бухгалтерам, що нараховують зарплату, доводиться мати справу з принаймні чотирма аспектами і проявами її:

- податковим – обчислюючи податок на доходи фізичних осіб і формуючи податкові витрати за заробітною платою;

- соціально-пенсійним – визначаючи суму нарахувань Єдиного соціального внеску та відрахувань до інших недержавних пенсійних фондів;

- бухгалтерським – формуючи кореспонденцію рахунків за рахунком 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»;

- звітно-статистичним – складаючи звіти з праці та іншу статистичну звітність.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам», Наказ Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601. URL: http://pro-u4ot.info/index.php.
2. Овсюк Н. В. Бухгалтерський облік розрахунків з оплати праці в контексті застосування вимог міжнародних стандартів фінансової звітності. URL: fkd.org.ua/article/download/28580/25554
3. Мардус Н. Ю. Методичні підходи до обліку, аудиту та аналізу праці і заробітної плати на підприємстві. *Вісник ЖНАЕУ*. № 1 (54), т. 2. 2016. С. 230–236.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам». URL: www.minfin.gov.ua/ document/92431/МСБО_19.pdf
5. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. URL: http: // zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/108/95.
6. Інструкція зі статистики заробітної плати, затверджена наказом Держстату від 13.01.2004 р. № 5 https://www.ukrstat.gov.ua/ albom/albom_2025/1.02.02/inst_st_zarplat_2004_zminu17.01.2023.pdf

ПАНЧЕНКО НАЗАРІЙ, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **ЛАБІНЦЕВА ОЛЕНА**, викладач вищої категорії
Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу, м. Лозова

ОБЛІК І ПОДАТКИ: ВІД ТРАДИЦІЙНОЇ КЛАСИКИ ДО ПРОФЕСІЇ МАЙБУТНЬОГО

У сучасному світі, де технології розвиваються з величезною швидкістю, а економіка змінюється майже щодня, виникає питання: чи є майбутнє у професій, які здаються «традиційними», як облік і податки? Дехто вважає їх застарілими й нудними, інші ж, навпаки, вважають ці сфери основою для розвитку на довгі роки. Так чи інакше, варто розглянути, чи є у цієї професії майбутнє, чи вона залишиться класикою.

Облік та оподаткування – це сфери, які супроводжують людство з самого початку економічних відносин. Ті, хто займаються цими питаннями, відповідають за фінансову стабільність компаній, за правильність розрахунків і забезпечення належної сплати податків. Це важлива та необхідна частина бізнесу, без якої будь-яка компанія не змогла б ефективно функціонувати.

Історично облік та податки розглядалися як сфери, в яких усе залежить від точності та ретельності. У цій професії не було місця для креативу – усе зводилося до вміння працювати з цифрами, вести документообіг, контролювати витрати та доходи. Важливість цієї роботи часто недооцінювали, адже вона здавалась сухою і одноманітною. Багато хто вважав, що це справа, яка більше підходить для людей, схильних до рутинної роботи, а не для креативних особистостей.

Однак сучасні технології змінили багато аспектів цих професій. Завдяки автоматизації, програмному забезпеченню та штучному інтелекту, облік та податки стали набагато більш інтерактивними та швидкими. Системи для ведення бухгалтерії стали більш інтуїтивно зрозумілими, а автоматизовані платформи для розрахунку податків допомагають уникати помилок і скорочувати час на виконання складних завдань. Це відкриває нові можливості для спеціалістів, які більше не повинні витрачати час на прості обчислення і можуть зосередитися на аналітиці та стратегічних рішеннях.

Усе це дозволяє робити висновок, що облік і податки сьогодні – це не лише класика, але й прогресивні сфери, що потребують нових підходів. Наприклад, з розширенням цифрової економіки виникає попит на фахівців, які розуміються на криптовалютах, блокчейн-технологіях та їх впливі на оподаткування. Тому можна з упевненістю сказати, що ці професії мають величезний потенціал для розвитку.

З кожним роком зростає важливість фінансової грамотності, а разом з нею – і значення професіоналів, які займаються обліком і податками. Економіка стає дедалі більш глобалізованою і складною. Компанії працюють на міжнародних ринках, а податкові системи стають усе більш заплутаними. У таких умовах важливість надійних бухгалтерів та податкових консультантів неможливо

переоцінити.

Крім того, з розвитком нових технологій з'являється потреба в експертах, які здатні інтегрувати новітні інструменти в робочі процеси. Кожен бізнес, незалежно від розміру, потребує людей, які зможуть управляти його фінансами в умовах швидких змін на ринку. Таким чином, професія бухгалтера чи податкового консультанта з часом стане все більш комплексною та різноманітною. Вона перестає бути лише про числові дані – вона про стратегічне планування, аналіз ризиків і оптимізацію фінансів.

З розвитком штучного інтелекту деякі завдання, які раніше виконувалися людьми, можуть бути автоматизовані, але саме ця автоматизація дозволить звільнити час для роботи з більш складними питаннями. Бухгалтери і податкові консультанти майбутнього будуть спеціалістами з управління фінансами на нових цифрових платформах, зможуть прогнозувати фінансові результати, оптимізувати оподаткування з урахуванням міжнародних стандартів.

Облік і податки стають більш цікавими і привабливими для тих, хто хоче не тільки виконувати рутинні операції, але й працювати над створенням стратегії, прогнозуванням і керуванням фінансовими потоками в умовах сучасного бізнес-середовища. Для людей з розвиненими аналітичними здібностями, які прагнуть до інтелектуальних викликів і змін, ця сфера стає все більш привабливою.

Отже, чи є облік і податки професією майбутнього? Безумовно, так. З огляду на постійно змінювану економічну ситуацію, розвиток нових технологій та зростаючі вимоги до фінансової стабільності компаній, ця професія не тільки не зникне, але й набуде нових форм і можливостей. Вона стане більш високотехнологічною, більш креативною і важливою для розвитку бізнесу. Тому для тих, хто вміє поєднувати традиційні навички з новими інноваціями, облік і податки стануть не тільки класикою, а й шляхом до професійного успіху в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Іванченко В.П., Малевич А.О. «Основи бухгалтерського обліку.» Київ: Либідь, 2020.
2. Воронова І.Л., Сидоренко П.Є. «Цифрова трансформація облікових систем.» Харків: Вища школа, 2019.
3. Савченко І.А. «Міжнародне податкове право: Теорія і практика.» Львів: Центр наукових досліджень, 2020.
4. Ткаченко О.М. «Автоматизація облікових процесів: виклики та перспективи.» Наукова стаття у журналі «Фінансовий менеджмент», 2021.
5. Сидоров О.М. «Інноваційні інструменти в бухгалтерському обліку та оподаткуванні» Монографія. Одеса: Чорноморський центр економічних досліджень, 2022.

ПАСЕНЧУК ТЕТЯНА, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **ЛУЦЕНКО ІРИНА**, викладач вищої категорії, викладач-методист
Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу, м. Лозова

ОБЛІК І ПОДАТКИ ЯК ФУНДАМЕНТ МАЙБУТНЬОЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасному світі, що стрімко змінюється, професії постійно еволюціонують, народжуючи нові спеціальності та трансформуючи усталені галузі. Коли ж ми звертаємося до сфери обліку та оподаткування, виникає питання: чи залишається ця професія пережитком минулого, нудною рутиною, чи ж вона має всі шанси стати ключовою професією майбутнього? Моя відповідь – однозначно друге. Облік та податки – це не просто класика, це фундамент майбутнього економіки, що потребує креативного підходу та інноваційного мислення.

З одного боку, може здаватися, що облік – це сухі цифри, звіти та безкінечні таблиці. Податкове законодавство часто сприймається як складне та заплутане. У цьому є частка правди, адже традиційний облік дійсно асоціюється з монотонною роботою та великою кількістю паперової тяганини. Однак, саме ці стереотипи є найбільшим викликом та водночас потенціалом для переосмислення професії. Сучасний світ вимагає від спеціалістів з обліку та оподаткування не лише знання стандартних процедур, але й здатності аналізувати великі обсяги даних, виявляти закономірності та прогнозувати тенденції. З розвитком технологій, зокрема штучного інтелекту та хмарних сервісів, рутинні операції автоматизуються, звільняючи час для більш складних та творчих завдань.

Професіонал майбутнього в галузі обліку та оподаткування – це не просто бухгалтер, який зводить дебет з кредитом. Це стратегічний радник, який розуміє бізнес-процеси, вміє інтерпретувати фінансову інформацію та надавати цінні рекомендації для прийняття управлінських рішень. Це фахівець, який володіє навичками роботи з сучасними аналітичними інструментами, здатний виявляти ризики та оптимізувати податкове навантаження в рамках закону.

Креативність у сфері обліку та оподаткування проявляється не лише у використанні нових технологій. Це й здатність знаходити нестандартні рішення для складних фінансових ситуацій, розуміння нюансів міжнародного оподаткування, а також вміння пояснювати складні фінансові концепції простою та зрозумілою мовою. У світі, де інформація є ключовим ресурсом, фахівці з обліку та податків стають своєрідними "фінансовими навігаторами", що допомагають бізнесу орієнтуватися у складних економічних реаліях.

Крім того, зростає роль етики та прозорості в бізнесі. Сучасні споживачі та інвестори все більше звертають увагу на соціальну відповідальність компаній. Фахівці з обліку та оподаткування відіграють важливу роль у забезпеченні дотримання цих стандартів, сприяючи формуванню довіри та позитивного іміджу компаній.

Отже, професія обліку та оподаткування вже давно вийшла за межі нудної класики. Вона еволюціонує разом зі світом, стаючи більш динамічною, цікавою та стратегічно важливою. Ті, хто обирає цей шлях, мають можливість не лише володіти затребуваними знаннями та навичками, але й постійно розвиватися, застосовувати креативний підхід та впливати на майбутнє економіки. Саме тому я впевнено стверджую: облік та податки – це професія майбутнього, яка потребує не просто знань, а й свіжого, інноваційного погляду.

Список використаних джерел:

1. Коваль С.М., Бондаренко О.А. Сучасний бухгалтерський облік: теорія та інновації. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2023. 275 с.
2. Федорова Г.В. Роль автоматизації в еволюції обліку та оподаткування. Харків: Видавництво «Фінанси і кредит», 2024. 312 с.
3. Шевченко Л.І., Романюк В.О. Облік та аналіз даних: перспективи майбутнього. Львів: Видавництво «Економіка», 2022. 265 с.
4. Смирнова Т.І., Ковальчук О.В. Стратегічний підхід до сучасного обліку та оподаткування. Одеса: Видавництво «Альтернатива», 2023. 285 с

ПАЦУЛА МАКСИМ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник **– САРАХМАН ОКСАНА,** к.е.н, доцент,
доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

АУДИТ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ: ОСНОВНІ КОЕФІЦІЄНТИ АНАЛІЗУ

В умовах сучасної фінансової кризи, спричиненої як глобальними економічними факторами, так і військовими діями в Україні, особливої актуальності набуває питання ефективної оцінки фінансового стану банків [1].

Фінансова стабільність банку є ключовим показником його ефективності та надійності. Для того щоб визначити рівень фінансової стійкості та ризиків банку, використовуються спеціальні фінансові коефіцієнти [2, с. 540]. Вони дозволяють аудиторам, керівництву банку, інвесторам та регуляторам оцінити якість активів, рівень ліквідності, прибутковість, достатність капіталу, ринкові ризики та ризики фондування [3].

Аудит фінансової звітності банку розпочинається з домовленості між керівництвом фінансової установи та аудиторською компанією щодо формату проведення перевірки, яка може відбуватися як в онлайн, так і в офлайн режимі.

На початковому етапі обговорюються основні аспекти майбутньої перевірки, після чого аудитори знайомляться з діяльністю банку та формують детальний план аудиторських процедур [4, с. 656]. Після його затвердження розпочинається аналіз бухгалтерської та фінансової звітності банку, що включає:

- перевірку взаємозв’язку фінансових показників для виявлення можливих розбіжностей або помилок;
- підтвердження або спростування повноти, достовірності та відповідності звітності чинним нормативним вимогам;
- детальну оцінку окремих статей фінансової звітності, включаючи аналіз кредитного портфеля, депозитних зобов’язань, капіталу та ліквідності;
- вивчення висновків попередніх аудиторських перевірок;
- оцінку ефективності впроваджених коригувань у фінансовій та обліковій політиці банку;
- перевірку відповідності підготовлених матеріалів внутрішнім стандартам облікової політики банку та вимогам регулятора [5].

Окрім основних процедур, аудит може включати додаткові етапи, визначені індивідуально відповідно до специфіки діяльності банку та його ризик-профілю.

Фінансові коефіцієнти є важливим інструментом аудиторів для оцінки фінансового стану банку, оскільки вони дозволяють комплексно аналізувати його діяльність та виявляти потенційні ризики (Рис. 1).

Одним із ключових аспектів аудиту є оцінка якості активів, яка допомагає визначити рівень ризиків, пов’язаних із кредитними операціями. Зокрема, частка проблемних кредитів свідчить про рівень неспроможності позичальників

виконувати свої зобов'язання, тоді як розмір резервів під знецінення кредитів демонструє здатність банку компенсувати потенційні збитки. Важливим показником є також покриття втрат за кредитами доходами, що відображає, наскільки прибутковість банку здатна нівелювати кредитні ризики, а темпи зростання резервів під знецінення кредитів вказують на рівень підготовленості банку до можливого зростання проблемної заборгованості [6].

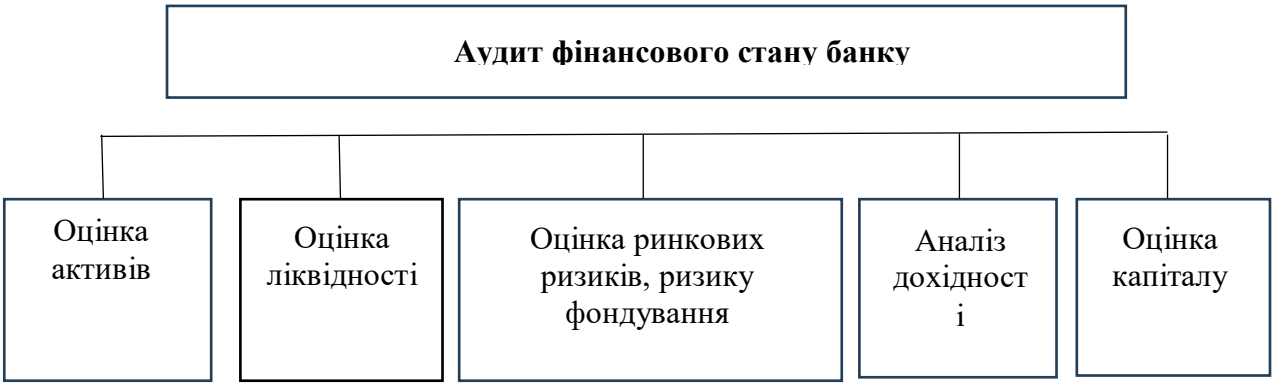

Рис. 1. Фінансові коефіцієнти для оцінки аудитором фінансового стану банку

Не менш важливою складовою аудиту є оцінка ліквідності, оскільки вона визначає здатність банку своєчасно виконувати зобов'язання перед клієнтами та партнерами. Зокрема, частка ліквідних активів у загальних активах демонструє рівень фінансової гнучкості банку, а співвідношення міжбанківських депозитів до загальних активів свідчить про ступінь його залежності від зовнішнього фондування [5].

Аудитори також оцінюють ринкові ризики, які можуть впливати на діяльність банку. Аналіз концентрації ризику допомагає визначити рівень залежності банку від певних галузей чи регіонів, тоді як показник вартості під ризиком використовується для оцінки потенційних втрат у разі змін ринкових умов [6].

Крім того, аудит банку включає оцінку ризику фондування, що дозволяє визначити стійкість банку до змін у доступності фінансових ресурсів [1]. Частка клієнтських депозитів у загальному фондуванні свідчить про ступінь залежності банку від вкладів населення, а аналіз строковості зобов'язань допомагає оцінити збалансованість термінів погашення активів і пасивів. Також важливим є показник середньої вартості залучених коштів, який характеризує ефективність управління фінансовими ресурсами банку.

Аудитори також аналізують дохідність банку, яка є основним показником його ефективності. Одним із ключових індикаторів є рентабельність активів, яка відображає, наскільки ефективно банк використовує свої ресурси для отримання прибутку [2]. Рентабельність власного капіталу демонструє ефективність управління капіталом акціонерів, а чистий процентний дохід дозволяє оцінити основну прибутковість банківської діяльності.

Оцінка адекватності капіталу є ще одним важливим аспектом аудиту, оскільки вона характеризує фінансову стійкість банку та його здатність

покривати можливі ризики. Зокрема, співвідношення власного капіталу до загальних активів демонструє рівень фінансової незалежності банку, капітал першого рівня до активів, зважених на ризик, відображає якість капіталу, а загальний капітал до активів, зважених на ризик, свідчить про загальну здатність банку протистояти фінансовим труднощам.

Загалом, аудит банку базується на детальному аналізі фінансових коефіцієнтів, що дозволяє аудиторам оцінювати його фінансовий стан, ефективність управління ризиками та загальну стійкість у нестабільних умовах ринку. Завдяки системному підходу до аналізу цих показників можна своєчасно виявляти фінансові проблеми та розробляти рекомендації для підвищення ефективності діяльності банку [5].

Отже, аудит фінансового стану банку базується на комплексному аналізі основних фінансових коефіцієнтів, які дозволяють оцінити його стабільність, ефективність та ризики. Оцінка якості активів дає змогу визначити рівень кредитних ризиків, коефіцієнти ліквідності демонструють здатність банку виконувати зобов'язання, а показники дохідності відображають ефективність операційної діяльності. Коефіцієнти адекватності капіталу допомагають оцінити фінансову стійкість банку, а аналіз ринкових ризиків дає змогу передбачити вплив зовнішніх факторів на його фінансовий стан. Оцінка ризику фондування дозволяє визначити, наскільки банк залежить від різних джерел фінансування [4].

Використання фінансових коефіцієнтів в аудиті банку є необхідним для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, забезпечення надійності банківської системи та своєчасного виявлення потенційних загроз фінансовій стабільності.

Список використаних джерел:

1. Самборська-Музичко Ю. О., Тютюкіна О. С. Аналіз фінансової звітності банку: проблемні аспекти. *Фінанси, облік і аудит.* 2016. Вип. 1 (29). С. 239-247. URL: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f6a6b43e-30ae-4582-af19-7dfe9edc2067/content.
2. Сарахман О., Шурпенкова Р., Калайтан Т. Сучасні реалії незалежного аудиту фінансової звітності банків. *Economics.* 2023. Вип. 4. С. 540-551. URL: https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/120/130
3. Коваленко В. В. Науково-методичні підходи до діагностики фінансового стану банків. *Ефективна економіка.* 2020. № 8. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.8.6.
4. Сарахман О. М., Шурпенкова Р. К., Волошин А. В. Оцінка аудиторських ризиків банку. *"Topical Aspects of Modern Scientific Research".* 2024. С. 655-662. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/05/TOPICAL-ASPECTS-OF-MODERN-SCIENTIFIC-RESEARCH-16-18.05.2024.pdf.
5. Вінниченко О. В., Гудзь А. В. Фінансовий стан банку та методи його оцінки в Україні. *Бізнес, технології та інновації.* URL: http://btie.kart.edu.ua/article/view/200560.\
6. Бобиль В. Використання показників рівня якості управління ризиками в процесі оцінювання фінансового стану банку. URL: http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/2081/1/Bobyl_11.pdf.

ПЕТРИШИНА ДАР'Я, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник **– ДУБІНІНА МАРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ

У сучасних умовах господарювання належна організація бухгалтерського обліку на підприємствах неможлива без правильного та своєчасного документування господарських операцій. Первинні документи є початковою ланкою облікового процесу, фундаментом, на якому будується вся система бухгалтерського обліку та звітності. Вони відіграють ключову роль у забезпеченні достовірності облікової інформації, а також у захисті майнових інтересів підприємства та його контрагентів. Саме первинні документи фіксують та підтверджують здійснення господарських операцій, тому важливо розуміти їхню сутність, значення та вимоги до оформлення.

Первинний документ як письмове свідоцтво про здійснення господарської операції, що надає їй юридичної сили. Первинні документи є єдиним джерелом відомостей про господарську діяльність підприємства, які використовуються для відображення операцій в системі бухгалтерського обліку [1, с. 115-125].

Господарські операції в бухгалтерському обліку реєструються через їхнє повне та безперервне документування. Внесення даних до облікових регістрів здійснюється на підставі первинних документів, які складаються відповідно до вимог чинного законодавства. Тому первинні документи трактуються як письмові докази, що фіксують і підтверджують господарські операції, у тому числі розпорядження та дозволи органів управління на вчинення цих операцій [4].

Первинні документи виконують ряд важливих функцій у системі бухгалтерського обліку. А саме: інформаційна, доказова, контрольна, організаційна та аналітична. Інформаційна функція полягає в тому, що документи є носіями та джерелами інформації про господарські операції. Доказова функція забезпечує юридичне підтвердження здійснення господарських операцій, що є особливо важливим при вирішенні господарських спорів. Контрольна функція первинних документів реалізується шляхом забезпечення збереження майна підприємства, контролю за рухом і використанням його трудових, фінансових і матеріальних ресурсів відповідно до затверджених нормативів. Організаційна функція первинних документів проявляється через систематизацію господарських операцій, що забезпечує раціональне ведення бухгалтерського обліку. Аналітична функція дозволяє проводити аналіз господарської діяльності підприємства, виявляти резерви підвищення ефективності використання ресурсів та удосконалювати систему управління [2].

В умовах цифровізації економіки та розвитку інформаційних технологій особливого значення набувають електронні первинні документи. Електронні первинні документи мають ряд переваг: скорочення витрат на створення,

обробку та зберігання документів; прискорення документообігу; підвищення контролю за рухом та виконанням документів; зниження ризику втрати документів; спрощення пошуку документів.

Незалежно від того, чи є документи паперовими, чи електронними, вони повинні містити обов'язкові реквізити: назву документа, назву підприємства, дату та місце складання, зміст і обсяг господарської операції, інформацію про особу, від імені якої складено документ, посаду особи, відповідальної за виконання господарської операції та правильність її оформлення, одиницю виміру господарської операції, а також особистий підпис або інші дані, що дозволяють ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції [3].

Таким чином, первинні документи є фундаментальною основою бухгалтерського обліку, що забезпечує його юридичну доказовість, достовірність та об'єктивність. Вони виконують контрольну, інформаційну, аналітичну функції та слугують базою для формування показників фінансової звітності. В умовах розвитку інформаційних технологій та діджиталізації економіки зростає значення електронних первинних документів, що дозволяє оптимізувати процеси документообігу та підвищити ефективність управління підприємством. Належна організація системи первинного документування є запорукою ефективного функціонування системи бухгалтерського обліку та управління підприємством в цілому. Дотримання вимог щодо реєстрації, зберігання та оформлення первинних документів дозволяє уникнути фінансових санкцій з боку контролюючих органів та забезпечує захист корпоративних інтересів з контрагентами та державою.

Список використаних джерел:

1. Сопко В.В. Бухгалтерський облік – базовий інструмент державної регулювальної політики забезпечення фінансово-економічної стабільності та економічного розвитку В.В. Сопко, В.В. Сопко Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2012. 133 с.
2. Обов’язкові первинні документи для ведення бухгалтерського обліку. *Бізнес Брокер Денис Демчина*. URL: https://surl.li/swjbno.
3. Що таке первинні документи. Роль в обліку та вимоги до оформлення | Системи для бізнесу. *Системи для бізнесу*. URL: https://surl.li/bwgjlp.
4. Редакція газ. «Інтерактивна бухгалтерія». Первинний документ: роль в обліку та вимоги до оформлення. URL: https://surl.lu/zilelg .

ПІКУЛЬ СВІТЛАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ЕЛЕКТРОННА БУХГАЛТЕРІЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: МОЖЛИВІСТЬ ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ?

На сьогодні повна цифровізація економічних процесів не здається фантастикою. Україна вже має відомий застосунок та вебпортал «Дія», заснований у 2020 році, що пропонує громадянам чимало послуг (збереження документів, отримання державних послуг, реєстрація бізнесу, створення електронного цифрового підпису тощо). У результаті, державні послуги стали ближчими та доступнішими, а Україна впевнено взяла курс на активний розвиток даної галузі.

Ще одним напрямком цифровізації та інновації стала бухгалтерія. Ні одне підприємство не може функціонувати без бухгалтерської служби, проте велика кількість економічних процесів та явищ є фізично складною для облікової обробки у паперовому форматі. Саме тому виникла потреба у створенні програмних продуктів, які б полегшили облікову та аналітичну роботу фахівців, забезпечили б точність, прозорість та оперативність реєстрації фактів здійснення господарської діяльності. Донедавна українські підприємці використовували такі продукти, що мали походження з росії. Проте повномасштабне вторгнення дало поштовх до вдосконалення та розповсюдження власних інноваційних облікових проєктів, що до цього були маловідомими. Серед таких можна виділити: «MASTER: Бухгалтерія», «Bookkeeper», «Dilovod», «Дебет Плюс», «ISpro» тощо [3].

Безумовними перевагами та можливостями впровадження електронної бухгалтерії на підприємстві є [1]:

- економія часу та підвищення продуктивності (за один і той часу електронному форматі можна обробити більшу кількість операцій, ніж у паперовому);
- спрощення та оптимізація облікових процесів;
- електронне зберігання та захист великого масиву даних в єдиній базі;
- швидкий пошук документів;
- покращення комунікації з партнерами (ділові відносини є простішими в оформленні та виконанні);
- використання інноваційних технологій в обліку, що значно підвищує конкурентоспроможність;
- контроль господарської діяльності та мінімізація помилок;
- своєчасність формування та подання звітності до контролюючих органів;
- можливість отримання аналітичних даних для прийняття управлінських рішень;
- здійснення електронних платежів та безпосередній контроль фінансових транзакцій.

Враховуючи різноманітність сфер підприємницької діяльності, розробники пропонують окремі інноваційні програмні продукти. Наприклад, продукти «BAS» класифікують для масового ринку («BAS Роздрібна торгівля», «BAS Малий бізнес», «BAS Бухгалтерія»), для корпоративного ринку («BAS Управління холдингом», «BAS Документообіг КОРП»), для окремої галузі («BAS Медицина», «BAS Облік в ОСББ та керуючих компаніях», «BAS АГРО. Бухгалтерія») [2].

Звичайно, будь-яку іншу програму, що не має конкретного галузевого спрямування можна переробити та налаштувати під власне підприємство, скориставшись послугами відповідних компаній. Хоча, на сьогодні програмні продукти для ведення обліку мають досить широкий спектр можливостей та функцій як для малого, так для середнього та великого бізнесів.

Незважаючи на значний перелік переваг та пропозицій на ринку автоматизованих систем обліку, дослідження показують, що деякі підприємства досі використовують неавтоматизовану форму ведення обліку (наприклад, Excel-таблиці) [1]. Це може бути пов’язано з відсутністю у компаній належної матеріально-технічної бази для переходу на автоматизовану систему обліку та звітності, браком досвіду та практичних навичок бухгалтерів, низьким рівнем управління тощо.

Сучасна економічна ситуація вимагає від підприємців прийняття правильних та раціональних рішень, спрощення процесів постачання, виробництва та збуту, підвищення рівня довіри та якості виробленої продукції чи наданих послуг. І безумовною необхідністю є модернізація облікового процесу. На ринку існує чимало якісних програмних продуктів з широким функціоналом та відносно невеликою вартістю, створено безліч курсів та семінарів для спеціалістів про різні практичні аспекти ведення автоматизованого бухгалтерського обліку.

Масиви інформації, кількість господарських процесів та явищ, які потрібно обробити, щоразу збільшуються, тож краще довірити значну частину облікових задач програмному продукту і спростити цю ділянку роботи.

Список використаних джерел:

1. Білоус О., Кундеус О. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник.* № 4. 2023 р. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42659/2/GEJ_2023v83n4_Bilous_O-Transformation_of_accounting_56-61.pdf.

2. Програма BAS - що це? Коротко про головне. URL: https://pdk.com.ua/ua/info/articles/stati-po-programmam-bas/programma-bas-chto-eto-korotko-o-glavnom/?srsltid=AfmBOoqHNouvVu2x9t0a8YutlEJPMhtYczpRP7aTyW0h4I0W_DdxxATZ

3. ТОП-10 українських програм бухгалтерського обліку на заміну 1С та BAS. URL: https://www.oneservice-consulting.com/top-10-program-bukhgalterskogo-obliku-na-zaminu-1s-chi-bas.

ПІКУЛЬ СВІТЛАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Наявність на підприємстві дебіторської заборгованості у сучасних умовах не можна вважати цілком негативним чи цілком позитивним явищем. Певне судження про стан дебіторської заборгованості та її вплив на функціонування компанії формується завдяки її оцінці та аналізу управлінським персоналом. Звісно, вона як і будь-який інший об'єкт обліку, повинен бути в полі зору системи внутрішнього контролю підприємства.

Проте, не завжди вдається належно слідкувати за станом своїх розрахунково-платіжних відносин із замовниками та покупцями. Відомо, що з дебіторською заборгованістю може виникати чи не найбільше помилок у процесі обліку. До того ж, нестабільна економічна ситуація в Україні, банкрутство та ліквідація підприємства, фізичне руйнування виробничих потужностей компаній – все це спричиняє не лише помилки в обліку, а й часто – повне непогашення заборгованостей. Потреба в уникненні та мінімізації ризиків щодо дебіторської заборгованості призводить до необхідності проведення її аудиту [3].

Найважливішим у процесі аудиту дебіторської заборгованості є обрання методики та окреслення плану аудиту. План повинен відповідати запитам підприємства, чітко описувати кожну застосовувану процедуру, можливі помилки та порушення на підприємстві.

Порядок проведення аудиту дебіторської заборгованості не визначено, тому кожна аудиторська фірма визначає цей аспект самостійно в залежності від певних обставин на підприємстві [1].

Для прикладу, може застосовуватись такий порядок проведення аудиту:

1. Етап підготовки аудитор передбачає:

- визначення мети та завдання аудиту, складання детального плану аудиторської перевірки;
- ознайомлення з діяльністю організації та персоналом, організацією ведення бухгалтерського обліку (зокрема особливостями ведення обліку дебіторської заборгованості), результатами попередніх перевірок, обсягами реалізації, основними господарськими операціями;
- дослідження фінансової звітності для проведення аудиту розрахунків з різними видами дебіторів, перегляд договірних умов та інших документів, необхідних у процесі аудиту;
- оцінка системи внутрішнього контролю та регулювання дебіторської заборгованості.

2. Етап фактичної перевірки передбачає:

- інвентаризацію дебіторської заборгованості шляхом зустрічної перевірки;
- порівняння даних за окремими синтетичними рахунками, що

представлені в оборотно-сальдовій відомості;

- аналіз причин появи простроченої дебіторської заборгованості та заходів її усунення;

- розгляд методики нарахування резерву сумнівних боргів.

3. Етап проведення аудиторських процедур (визначаються виходячи із запитів та потреб конкретного підприємства)

4. Етап аналітичних процедур передбачає визначення аналітичних показників: частку дебіторської заборгованості у загальному обсязі активів, період погашення дебіторської заборгованості, оборотність дебіторської заборгованості та інші [2].

Результатом аудиторської перевірки дебіторської заборгованості є детальний та комплексний висновок аудитора щодо результатів проведених процедур. Управлінський персонал підлягає ознайомленню з результатами перевірки та отриманні консультації щодо усунення порушень чи виправлення помилок. Проте, може бути й так, що на підприємстві не виявлено ніяких порушень, тоді слід надати певні рекомендації задля уникнення помилок у майбутньому.

Аудит дебіторської заборгованості дозволяє вирішити ряд завдань [1, 3]:

- визначення покупців, які не виконують умови договору та причини виникнення таких ситуацій;

- правильність методики нарахування резерву сумнівних боргів та списання простроченої заборгованості;

- відображення реального розміру дебіторської заборгованості;

- правильність складання документів та виявлення документів, що підтверджують право на заборгованість;

- усунення ризику фіктивності доходів та існування непідтвердженої дебіторської заборгованості.

Проведення незалежного аудиту не лише дебіторської заборгованості, а й діяльності підприємства в цілому, є не вимогою до суб'єктів господарювання, а їх можливістю. Керівник повинен бути зацікавлений у такій перевірці, щоб бути впевненим у правильності та достовірності бухгалтерських даних. Потенційні контрагенти будуть розглядати можливість співпраці, адже будуть впевнені у надійності партнера.

Список використаних джерел:

1. Аудит дебіторської заборгованості. URL: https://uaexpert.com/_ua/prices/audit-debitorskoy-zadolzhennosti/.

2. Бондаренко Н. М., Кравченко В. П. Основні аспекти аудиту дебіторської заборгованості. *Матеріали І Міжнародної наукової конференції, «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності»*, м. Одеса. 2023. с. 56-58.

3. Олійник С. О. Особливості організації аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві. *Журнал «Науковий огляд».* № 6 (49). 2018.

ПІСТРУЙ АНТОНІНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник - **БУРКОВСЬКА АННА**,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ У ПРИЙНЯТТІ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сучасної ринкової економіки підприємства змушені приймати стратегічні рішення, які визначають їх конкурентоспроможність, фінансову стабільність та довгостроковий розвиток. Для ефективного управління необхідно мати достовірну, релевантну та оперативну інформацію, що дає змогу оцінювати фінансовий стан компанії, прогнозувати майбутні результати діяльності та обирати оптимальні напрямки розвитку.

Управлінський облік відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки забезпечує керівництво підприємства необхідними аналітичними даними для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень. Його функції включають планування, контроль, аналіз витрат, оцінку ефективності інвестицій, моделювання сценаріїв розвитку та управління ризиками. Використання сучасних методів управлінського обліку дозволяє підприємствам адаптуватися до змін зовнішнього середовища, підвищувати ефективність використання ресурсів та досягати стратегічних цілей.

Однією з головних функцій управлінського обліку є контроль витрат, який дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміну собівартості продукції, виявляти неефективні витрати та оптимізувати фінансові ресурси. За допомогою сучасних методів, таких як калькулювання собівартості, бюджетування та управлінський аналіз, компанії можуть досягати більшої ефективності у використанні ресурсів та покращувати рентабельність [1, с. 39–49].

Крім контролю витрат, управлінський облік відіграє ключову роль у фінансовому аналізі діяльності підприємства. Він дозволяє оцінювати прибутковість, рівень ліквідності, платоспроможність та інші фінансові показники, які впливають на стійкість компанії. Завдяки регулярному моніторингу цих показників керівництво отримує змогу ухвалювати оперативні рішення, адаптуючись до змін ринкового середовища.

Ще одним важливим аспектом управлінського обліку є оцінка ефективності діяльності підприємства. Аналізуючи результати роботи окремих підрозділів, напрямів або продуктів, керівники можуть визначати найбільш перспективні сегменти, розподіляти ресурси відповідно до стратегічних пріоритетів і коригувати управлінські рішення. Це особливо важливо у конкурентному середовищі, де швидкість реагування на зміни є критичним фактором успіху.

Управлінський облік також відіграє важливу роль у стратегічному плануванні. Завдяки системному підходу до аналізу даних компанія може розробляти довгострокові плани розвитку, прогнозувати фінансові результати

та оцінювати можливі ризики. Інструменти управлінського обліку, такі як фінансове моделювання, бюджетування та сценарний аналіз, дозволяють підприємствам адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та обирати оптимальні стратегічні напрямки [2, с. 270].

Окреме значення має використання управлінського обліку для аналізу конкурентного середовища. Завдяки порівняльному аналізу фінансових показників компанія може визначати свої конкурентні переваги, оцінювати ефективність цінової політики та визначати перспективні ринки збуту. Це дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку бізнесу, розширення асортименту продукції або виходу на нові ринки.

Контроль за виконанням стратегічних рішень є ще однією важливою функцією управлінського обліку. Завдяки постійному моніторингу фінансових показників, аналізу відхилень від запланованих результатів і оцінці ефективності використання ресурсів підприємство може коригувати свою діяльність, мінімізуючи ризики та підвищуючи продуктивність [3, с. 34-39].

Таким чином, управлінський облік є незамінним інструментом стратегічного управління підприємством. Він забезпечує керівників достовірною та своєчасною інформацією, необхідною для ухвалення оптимальних рішень. Завдяки ефективному управлінському обліку компанії можуть підвищувати свою конкурентоспроможність, оптимізувати витрати, прогнозувати фінансові результати та адаптуватися до змін ринкового середовища. Це дозволяє не лише досягати короткострокових цілей, а й забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Крім того, управлінський облік відіграє важливу роль у ризик-менеджменті, оскільки дозволяє виявляти та аналізувати потенційні фінансові та операційні ризики. Систематичний облік та аналіз даних допомагають оцінювати рівень ризиків, пов’язаних із нестабільністю ринку, зміною вартості ресурсів та коливанням валютних курсів. Завдяки впровадженню методів прогнозування та аналізу чутливості підприємство може заздалегідь розробляти сценарії реагування на можливі загрози та уникати кризових ситуацій.

Аналітичні інструменти управлінського обліку дозволяють підприємствам адаптуватися до змін ринку, швидко реагувати на зміну попиту, оцінювати вплив зовнішніх факторів і коригувати стратегічні плани. Використання фінансового моделювання, АВС-аналізу та факторного аналізу дає змогу оцінювати ефективність бізнес-процесів та приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації витрат. Гнучкість управлінського обліку дозволяє вчасно визначати невигідні напрями діяльності та переходити до більш перспективних сегментів.

Облікові дані є ключовим інструментом для оптимізації ресурсів та підвищення конкурентоспроможності підприємства. На основі детального аналізу витрат, продуктивності та рентабельності компанія може оптимально розподіляти свої фінансові, матеріальні та людські ресурси. Управлінський облік дозволяє уникати нераціонального використання активів, підвищувати ефективність операційної діяльності та знаходити нові можливості для

зростання. Завдяки цим механізмам підприємства можуть зменшувати виробничі витрати, покращувати якість продукції та підвищувати свою конкурентну перевагу на ринку [4, с.139].

Практичне застосування управлінського обліку демонструє його ефективність у стратегічному управлінні підприємствами різних галузей. В українських компаніях, які працюють в умовах економічної нестабільності, управлінський облік допомагає контролювати витрати, адаптуватися до змін оподаткування та уникати фінансових ризиків. Наприклад, аграрні підприємства активно використовують аналіз витрат і бюджетування для підвищення ефективності виробництва, враховуючи сезонні коливання цін та зміну попиту.

У міжнародній практиці компанії, такі як Toyota та Amazon, застосовують сучасні методи управлінського обліку для покращення бізнес-процесів та підвищення продуктивності. Використання методологій, зокрема Lean Accounting та Activity-Based Costing, дозволяє цим корпораціям оптимізувати витрати, підвищувати продуктивність праці та мінімізувати втрати. Це дає можливість підприємствам розширювати свою діяльність, швидко адаптуватися до змін у глобальному економічному середовищі та залишатися лідерами у своїх галузях [5].

Отже, управлінський облік є ключовим інструментом стратегічного управління підприємством. Він дозволяє оцінювати фінансові та операційні ризики, аналізувати ринкові зміни, оптимізувати витрати та підвищувати ефективність бізнес-процесів. Використання сучасних методів і цифрових технологій сприяє своєчасному прийняттю обґрунтованих рішень. Завдяки системному підходу до обліку компанії можуть адаптуватися до змін, знижувати ризики та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Мошковська О. А. Місце і роль стратегічного управлінського обліку в обліковій практиці вітчизняних підприємств в умовах військових дій. *Галицький економічний вісник*.Том 84. № 5. 2023. С. 39–49.

2. Литвин А. П. Роль управлінського обліку в системі управління підприємством. 2021. С. 278.

3. Ребрина Н. Стратегічний управлінський облік в системі прийняття ефективних управлінських рішень на підприємстві. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*, 4(36). 2023. С. 34-39.

4. Гушко С. В., Друрі К., Литвин Ю. Я., Метью М. Р., Мних Є. В., Стратегічний управлінський облік як система інформаційної підтримки діяльності підприємства. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських*. 2021. С. 141.

5. Kostash T., Smola M. Роль управлінського обліку в прийнятті управлінських рішень. *Ефективна економіка*. 2021.

ПОНОМАРЬОВА НАТАЛІЯ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування.
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ТА ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ВАРТОСТІ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У ФОРМАТІ ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Соціальний капітал можна розглядати як нетрадиційний актив, який охоплює різноманітні соціальні, культурні та інтелектуальні ресурси, що впливають на діяльність підприємства, такі як довіра, партнерські відносини, репутація, знання та мережі взаємодії. В контексті ціннісно-орієнтованого підходу, сформульованого Ф. Фукуямою, "соціальний капітал – це неформальні норми або цінності, які роблять можливими колективні дії у групах людей" [1, с. 11]. Це важливий аспект, який впливає на економічний розвиток, забезпечення соціальної стабільності і зменшення нерівності. Соціальний капітал – це "…певний потенціал суспільства або його частини, що виникає в результаті довіри між його членами. Довіра є мегатенденцію сучасного світу та складовою соціального капіталу, яка невловимо, але суттєво й ефективно впливає на успішний та гармонійний розвиток всього суспільства" [2, с. 13].

Важлива роль соціального капіталу полягає у скороченні трансакційних витрат, пов'язаних із формальними механізмами координації (контрактами і бюрократичними процедурами тощо).

Капіталізація вартості соціального капіталу – це процес оцінки та перетворення соціальних ресурсів, як-от взаємодія між людьми, довіра, норми та інститути, у економічний результат. Це поняття охоплює різні аспекти, зокрема взаємодію в громадах, відносини у бізнес-середовищі, а також соціальні мережі, які можуть підвищувати ефективність взаємодії та сприяти досягненню економічних результатів.

Капіталізація соціального капіталу може бути здійснена через інвестиції в розвиток соціальних зв'язків і співпрацю, що з часом приносить вигоду у вигляді зростання продуктивності, інновацій, покращення якості життя та навіть економічного зростання на рівні підприємств чи держави. В економічному контексті це може проявлятися, наприклад, у формі зміцнення корпоративної культури, зниження витрат на комунікацію або розвиток нових партнерств завдяки довірі в бізнес-мережах. Цей процес також стосується більш широких соціальних ініціатив, де соціальний капітал може бути використаний для поліпшення якості життя через інвестиції в громадські програми, що зміцнюють зв'язки між людьми.

Згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", "…облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності відповідно до чинного законодавства" [3].

Основні принципи облікової політики щодо соціального капіталу:

1. Визначення соціального капіталу. Для капіталізації соціального капіталу необхідно чітко визначити, що саме в організації вважається таким активом. Це корпоративна культура, що сприяє залученню та утриманню клієнтів і співробітників; мережі партнерів і стратегічних альянсів; довіра до бренду або репутація підприємства; соціальні інвестиції та ініціативи, що підтримують громаду або навколишнє середовище.

2. Оцінка соціального капіталу. Визначення вартості соціального капіталу є складним завданням, оскільки цей актив часто не має чітко вираженої ринкової вартості. Однак, для капіталізації, можна застосовувати різні методи (методи оцінки на основі інтерв'ю з експертами або фахівцями галузі, аналіз іміджу та репутації через споживацькі дослідження, визначення впливу соціальних ініціатив на фінансові результати підприємства).

3. Капіталізація або визнання витрат. Вартість соціального капіталу може бути визнана в бухгалтерії у вигляді нематеріальних активів, якщо існує обґрунтована оцінка її вартості та відповідні докази того, що цей капітал приносить економічні вигоди в майбутньому. Це, зокрема, витрати на навчання та розвиток співробітників, які створюють соціальну цінність, вкладення в корпоративну соціальну відповідальність, витрати на розбудову мереж та співпрацю з іншими організаціями.

4. Амортизація та облік змін у вартості. Як і в разі інших нематеріальних активів, амортизація соціального капіталу може бути встановлена на певний період. Оскільки соціальний капітал може змінювати свою цінність у часі, необхідно регулярно переглядати оцінки та, за необхідності, коригувати їх.

5. Ризики та обмеження. Оскільки соціальний капітал є активом, важко вимірюваним і залежним від зовнішніх факторів, важливо враховувати ризики, пов'язані з його амортизацією або зменшенням вартості (наприклад, погіршення репутації підприємства через скандали).

Наприклад, якщо підприємство активно займається корпоративною соціальною відповідальністю, інвестує в розвиток свого персоналу та створює мережу партнерів, то воно може визнати витрати на ці напрямки як активи у рамках соціального капіталу. Однак, ці витрати можуть бути капіталізовані лише за умови, що є очевидний зв'язок між такими витратами та отриманням економічної вигоди в майбутньому.

Податкова політика капіталізації соціального капіталу – це концепція, яка передбачає використання податкових інструментів для стимулювання та підтримки соціальних ініціатив і розвитку соціального капіталу.

Основні напрямки податкової політики в контексті соціального капіталу:

1. Підтримка соціальних підприємств**.** Податкова система може надавати пільги для соціальних підприємств, які реалізують соціальні програми (наприклад, зайнятість у малозабезпечених верствах населення, екологічні проекти тощо). Це може включати податкові кредити, пільги або зниження ставок податків.

2. Мотивація до благодійності**.** Для стимулювання благодійної діяльності держави можуть створювати податкові пільги для тих, хто надає фінансову або

матеріальну підтримку благодійним організаціям. Це може включати податкові вирахування на внески або знижки для благодійних організацій.

3. Інвестиції в освіту та здоров'я. Капіталізація соціального капіталу може включати інвестиції в освіту, здоров'я, культуру, що сприяють розвитку людського капіталу. Податкова політика може сприяти таким інвестиціям через податкові пільги для підприємств, які вкладаються в освіту або інші соціально важливі галузі.

4. Пільги для кооперативів і громадських організацій. Спеціальні податкові режими для громадських організацій, кооперативів та інших форм соціальної економіки можуть допомогти в розвитку взаємодії між людьми на рівні місцевих спільнот, що також підвищує рівень соціального капіталу.

5. Стимулювання соціальної відповідальності бізнесу**.** Застосування податкових інструментів для стимулювання бізнесу до більшої соціальної відповідальності. Це може включати знижені ставки податків для підприємств, що активно займаються соціальною політикою (наприклад, підтримка різноманіття, рівних можливостей, екологічна відповідальність тощо).

Водночас в сфері податкової політики в контексті соціального капіталу існують певні проблеми та виклики:

- складність адміністрування**.** Забезпечення ефективного контролю за використанням пільг та визначенням того, які ініціативи можуть вважатися частиною соціального капіталу, може бути складним і вимагати додаткових ресурсів;

- нерівність доступу до податкових стимулів**.** Існує ризик того, що деякі групи в суспільстві або регіони можуть не отримати рівного доступу до податкових пільг, що може посилити соціальну нерівність.

У цілому, облікова політика капіталізації соціального капіталу може бути різною залежно від специфіки діяльності організації, але принципи мають спільну мету – правильно відобразити вартість цих нематеріальних активів в обліку, що дозволяє краще управляти такими ресурсами та забезпечити фінансову прозорість у форматі ціннісно-орієнтованого управління підприємством в умовах сталого розвитку. Водночас, податкова політика капіталізації соціального капіталу може стати важливим інструментом для розвитку соціальних зав'язків та зменшення нерівності в суспільстві. Вона може сприяти зміцненню соціальної згуртованості, підвищенню довіри та сприяти економічному росту через поліпшення людського капіталу та створення умов для активної громадської участі.

Список використаних джерел:

1. Фукуяма Ф. Що таке соціальний капітал? *День*. 2006. № 177. С. 11-12.
2. Галушка З. І. Соціальний капітал як економічний ресурс: сутність та умови нагромадження : монографія / З. І. Галушка, І. І. Нафус. Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 248 с.
3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16 лип. 1999 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

ПОРТОВАРАС ТЕТЯНА, *к.е.н.,*
докторантка кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА Й УПРАВЛІНСЬКА ІНФОРМАЦІЯ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЇЇ ЗАХИСТУ

В умовах стрімкого розвитку технологій та різкої зміни умов конкурентного середовище важливим є вчасне прийняття управлінських рішень щодо напрямів розвитку суб'єкта господарювання. Інформація у системі управління діяльністю суб'єкта господарювання репрезентується обліково-аналітичними даними про його фінансово-господарський стан і виступає рушійною силою досягнення конкретних завдань та цілей. Основним джерелом інформації для прийняття управлінських рішень є звітність [2; 4] (фінансова, податкова, статистична, клієнтська, соціальна та управлінська) і показники її аналізу.

При цьому, основним завданням формування будь якої інформації (обліково-аналітичної, управлінської та ін.) є уникнення кризових ситуацій та можливість впорядкувати усі господарські процеси із врахуванням як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Обліково-аналітична та управлінська інформація є частиною економічної інформації, яка відображає рівень протікання управлінських процесів обміну, споживання та розподілу ресурсів відповідно до поставлених завдань самим суб'єктом господарювання.

Критичний аналіз існуючих думок і позицій щодо розподілу (класифікації) інформації свідчить про відсутність єдиного підходу. Так, до прикладу, М. С. Пушкар її поділяє за сферами економіки (виробнича та невиробнича інформація), за рівнем виникнення (первина, проміжна, вторинна і т.д.), за сталістю у часі (нормативна, фактична, довідкова), за технологією обробки (вхідна, вихідна), за повнотою задоволення потреб (достатня, недостатня, зайва), за якістю (достовірна, недостовірна), за стабільністю (стабільна, умовно-постійна, змінна), за стандартом (офіційна, неофіційна), за плануванням (тактична, операційна, стратегічна), за походженням (внутрішня, зовнішня) [1, с.254].

Оскільки інформаціє є важливою у процесі прийняття управлінських рішень, а формується вона в сучасних умовах з активним використанням комп'ютерної техніки та програм, то вона потребує захисту від різного типу загроз з метою отримання правдивих економічних даних про фінансово-господарський стан суб'єкта господарювання. Через це доречним є впровадження захисту інформації на всіх рівням управління підприємства, що дозволить йому розвиватись у конкурентному середовищі. При цьому для зручності доцільно поділити види захисту інформації на чотири групи: програмні; правові; технічні; морально-етичні (рис.1). Це забезпечить ефективніший захисту інформації про діяльність суб'єкта господарювання в рамках конкретного суб'єкта.

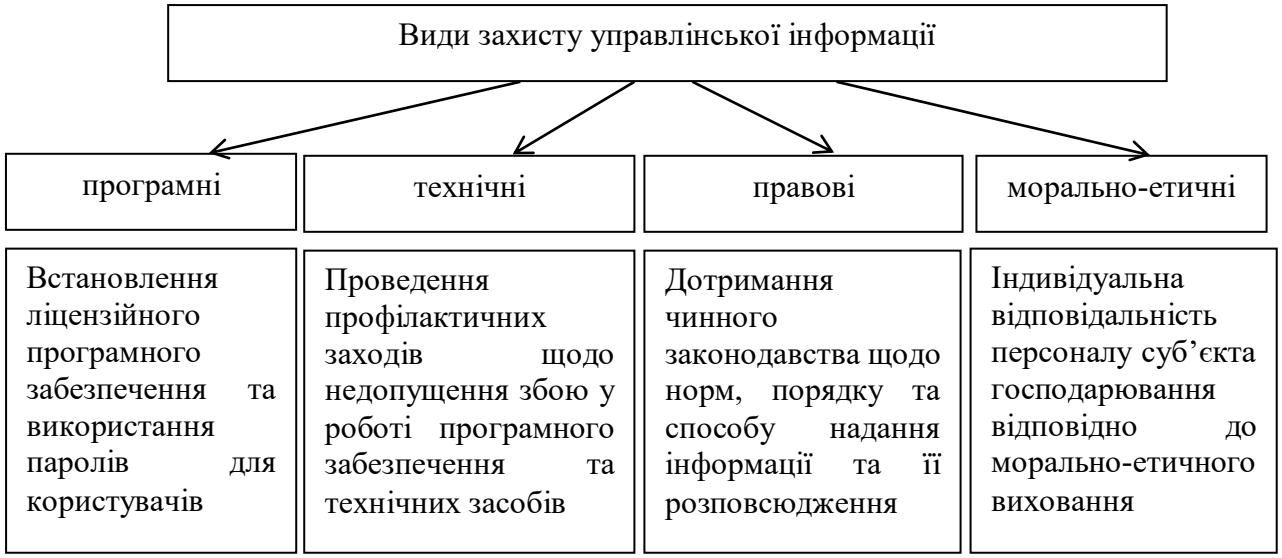

Рис.1. Види захисту управлінської інформації
Джерело: сформована автором на основі [2-6]

Таким чином буде всесторонньо охоплено ті ділянки, які стосуються формування, збереження та використання інформації в процесі управління. В конкурентному середовищі вирішення проблеми захисту даних має стратегічне значення, оскільки визначає не тільки траєкторію руху суб'єкта господарювання, але й унеможливлює використання контрагентами певних інформаційних потоків у своїх цілях. Загалом парадоксально, але доступність інформації, особливо конфіденційної, для різних споживачів ставить під загрозу існування підприємства та може спричинити його банкрутство. Тому, в умовах сьогодення доступ до інформаційної бази діяльності суб'єкта господарювання має бути ретельно контрольована його керівництвом.

Сучасні дослідники в контексті захисту інформації вважають за доцільне встановлювати багаторівневий захист, застосовувати складні паролі та інші сучасні механізми [2; 5; 6].

В цілях формування ефективної системи захисту інформації, зокрема для вирішення організаційних питань, її доцільно поділити на такі категорії, як недоступна, доступна з обмеженнями, доступна тільки керівникам управлінських відділів та цілком конфіденційна інформація. Такий розподіл дозволить вирішити питання надання різного роду дозволів і формування адекватних ключів для захисту. Також в залежності від посади працівника потрібно давати відповідний рівень доступу, так щоб убезпечити керівництво підприємства від витоку конфіденційної інформації.

Вивчення ролі захисту інформації у системі економічної безпеки дозволяє стверджувати, що суб'єктам господарювання необхідно приділити достатньо уваги захисту програмних продуктів та виробити дієвий механізм формування рівня доступу персоналу. Слід відмітити, що через некомпетентні дії персоналу є велика імовірність втрати конфіденційної інформації, що відбувається з цілком об'єктивних причин, а саме:

- використання простих паролів для входу та запам'ятовування їх "за

замовчуванням";

- відкриття файлів на робочому комп'ютері від невідомих адресантів;
- робота з конфіденційними документами поза межами робочого кабінету тощо.

На жаль, кіберзлочинність зараз швидко розвивається, тому витоки обліково-аналітичної та управлінської інформації є небезпечні для ефективної діяльності суб'єкта господарювання. Отже, важливим завданням керівництва є створення усіх умов для їх попередження через розроблення заходів щодо протидії протиправним діям. Важливо зрозуміти, що захист інформації є першочерговим завданням як керівника, так і працівника суб'єкта господарювання.

Загалом захист обліково-аналітичної та управлінської інформації є критично важливим для забезпечення достовірності даних, прийняття обґрунтованих управлінських рішень і запобігання фінансовим та репутаційним ризикам. Удосконалення методів інформаційної безпеки, зокрема впровадження сучасних технологій шифрування, контролю доступу та кіберзахисту, є ключовим напрямом розвитку. Перспективи подальших досліджень включають інтеграцію штучного інтелекту та блокчейн-технологій у систему обліку, що сприятиме підвищенню рівня надійності та ефективності управління інформаційними потоками.

Список використаних джерел:

1. Пушкар М.С., Чумаченко М.Г. Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація: монографія. Тернопіль: Карт -бланш, 2011. 336 с.
2. Хорунжак Н.М. Облік і аналіз в управлінні діяльністю суб'єктів господарювання. *Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Берегове, 15 червні 2022 р.). Ужгород: ФОП Сабов А.М. 2022. С.267-270.
3. Задорожний З.-М. В., Омецінська І. Я. Внутрішньогосподарська звітність у системі управління підприємством. *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* 2020. №. 4. С. 169–184.
4. Гладій І. О. Управлінська звітність підприємства: принципи формування. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. №. 23. С. 604–608.
5. Легенчук С. Ф., Назаренко Т. П., Царук І. М. Принципи захисту даних у системі обліку: управлінські аспекти. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. № 2(96). С. 61–69.
6. Осмятченко В. О., Склярук І. П. Сучасні ІТ-рішення для обліку та управління бізнесом. *Підприємництво і торгівля*. 2022. № 34. С. 41–46.

ПРОКОПИШИН ОКСАНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни
СКИБА ГАННА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи
«ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ,
ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

РОЛЬ БУХГАЛТЕРА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бухгалтер відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності підприємства, оптимізації податкових зобов'язань та підтримці прозорості зовнішньоекономічних операцій. Його компетенції дозволяють підприємству успішно вести бізнес на міжнародних ринках, мінімізуючи ризики та підвищуючи ефективність фінансового управління.

Роль бухгалтера в зовнішньо-економічній діяльності підприємства є надзвичайно важливою і багатогранною. До їх обов’язків відносять:

1. Фінансовий облік і звітність:

- облік зовнішньоекономічних операцій: ведення обліку всіх фінансових операцій, пов'язаних із експортом та імпортом товарів і послуг;
- підготовка звітності: формування фінансових звітів, що відображають результати зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

2. Розрахунок податків:

- податкові зобов'язання: визначення податків, які підприємство повинно сплатити внаслідок зовнішньоекономічної діяльності, включаючи мита та акцизи;
- оптимізація податкових витрат: використання законних методів для зменшення податкового навантаження на підприємство.

3. Контроль за фінансовими потоками:

- управління валютними операціями: облік і контроль валютних надходжень і витрат, моніторинг ризиків, пов'язаних із коливаннями валютних курсів;
- касові операції: контроль за надходженнями та витратами готівки в результаті зовнішньоекономічних угод.

4. Співпраця з іншими підрозділами:

- взаємодія з юридичним відділом: сприяння у підготовці та перевірці контрактів, забезпечення відповідності фінансових аспектів угод юридичним вимогам;
- співпраця з маркетингом і продажами: надавання фінансової інформації для підтримки рішень щодо цінової політики та стратегій виходу на нові ринки.

5. Аналіз та звітність:

- фінансовий аналіз: оцінка фінансових результатів зовнішньоекономічної діяльності для виявлення можливостей для покращення;

- розробка бюджетів: складання бюджетів для зовнішньоекономічних проектів та контроль їх виконання.

6. Контроль за дотриманням вимог податкового та валютного *законодавства* в процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

У сучасному бізнес-середовищі, що активно інтегрується в глобальну економіку, бухгалтер ЗЕД відповідає за фінансовий облік та контроль операцій, пов'язаних із зовнішньою торгівлею, імпортом і експортом. Його обов'язки охоплюють широкий спектр завдань - від ведення документації до аналізу фінансових даних.

Вимоги до кандидатів на цю посаду також є досить специфічними. Професійні знання, досвід роботи та особистісні якості відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності роботи бухгалтера в умовах складних економічних реалій. Розглянемо детальніше основні обов'язки (табл. 1) та вимоги (табл. 2), що висуваються до кандидатів на цю посаду. Для узагальнення обов’язків та вимог, використаємо сайт https://robota.ua та пропозиції від Сільпо, ФОП Голуб В.О., EY (Ernst & Young), Bex Auto, Mitridat Container Transport.

Таблиця 1. Класифікаційні ознаки обов'язків бухгалтера ЗЕД*

Класифікаційні ознаки	Обов'язки
Документаційна діяльність	збір пакета документів за дорученням головного бухгалтера; комунікація з аудиторами щодо документів по операціях ЗЕД; робота з документацією із трансферним ціноутворенням; збір документів за переліком від підрозділів підприємства; робота з архівом; подання квартальної статистичної звітності
Облік і ведення фінансової документації	ведення бухгалтерського, управлінського та податкового обліку в автоматизованих програмах; ведення обліку руху зерна (оприбуткування, переміщення, списання) та контроль залишків с/г товарів; проведення банківських виписок по валютним рахункам, контроль відображення курсових різниць; ведення бухгалтерського та податкового обліку; рознесення банківських виписок.
Фінансові операції та аналіз	аналіз операцій з нерезидентами; проведення операцій по реалізації послуг клієнтам-нерезидентам, включаючи виписку податкових накладних; проведення операцій з імпорту послуг; взаємодія з комерційним відділом щодо контролю термінів за валютними операціями.
Підготовка та контроль	участь у підготовці до податкових перевірок; контроль за дотриманням податкового законодавства; проведення актів виконаних робіт (експедиторські послуги, послуги зернових складів).
Комунікація та взаємодія	взаємодія з фінансовими установами та контролюючими органами; взаємодія з комерційним відділом/контрагентами щодо бухгалтерських документів; відправлення адміністративних повідомлень у банк та отримання банківських гарантій.

**узагальнено на підставі офіційного сайту https://robota.ua*

Обов'язки бухгалтера у сфері ЗЕД охоплюють різноманітні аспекти - від документального супроводження до фінансового аналізу та взаємодії з різними сторонами. Це підкреслює важливість спеціалізованих знань та навичок для ефективного виконання цих завдань.

Таблиця 2. Класифікаційні ознаки вимог до кандидатів на посаду бухгалтера ЗЕД*

Класифікаційні ознаки	Вимоги
Освіт	вища освіта в галузі обліку, аудиту, фінансів або економіки; досвід роботи на сільськогосподарському підприємстві (від 1 року); досвід роботи на посаді бухгалтера ЗЕД (від 2 років).
Професійні навички	відмінні знання бухгалтерського обліку та податкового законодавства; знання валютного законодавства та оподаткування послуг; досвід ведення зовнішньоекономічної діяльності (експорт/імпорт); теоретичні та практичні знання розрахунку податку на прибуток.
Технічні навички	досвід роботи з бухгалтерськими програмами (SAP, Microsoft Office, M.E.Dok); вміння працювати з великими масивами інформації та аналізувати дані; знання порядку документообігу
Комунікативні та організаційні якості	розвинуті комунікативні та організаційні навички; вміння працювати в команді та в режимі багатозадачності; уважність до деталей та високий рівень відповідальності.
Мовні вимоги	рівень англійської мови не нижче B1 для листування та роботи з SAP
Особистісні якості	відповідальність, чесність, бажання розвиватися та вдосконалювати свої навички; уважність до деталей та організованість.

**узагальнено на підставі офіційного сайту https://robota.ua*

Вимоги до кандидатів на посаду бухгалтера ЗЕД охоплюють широкий спектр освітніх, професійних, технічних і особистісних якостей. Кандидати повинні мати глибокі знання в бухгалтерському обліку, податковому законодавстві та валютному регулюванні, а також вміти працювати з різними програмами та великими обсягами інформації. Розвинуті комунікативні навички і відповідальність є ключовими для успішної роботи в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Болдовська, К. (2022). Особливості та складові облікового забезпечення міжнародних операцій суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*, (35). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-33
2. Зовнішньоекономічна діяльність(ЗЕД). Розберемось разом. Https://buhgalter-militina.com/zovnishnoekonomichna-diialnist-v-ukraini/
3. https://robota.ua
4. Сіренко І., Лега О. (2024). Мінімізація ризиків договірної політики при укладанні ЗЕД-контрактів. *Цифрова економіка та економічна безпека*, (1 (10), 159-163. https://doi.org/10.32782/dees.10-28

ПРОКОПИШИН ОКСАНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Дубляни
ТРУШКІНА НАТАЛІЯ, к. е. н., старший науковий співробітник,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, м. Харків

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СПЕЦИФІЧНА ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ

У сучасних умовах господарювання українським підприємствам необхідна чітко визначена гнучка система заходів, що спрямовані на забезпечення й удосконалення управління господарською діяльністю.

Ефективність реалізації функцій управління забезпечують повнота, достовірність, релевантність та якість інформації. На підприємстві система бухгалтерського обліку має піддаватися перманентному вдосконаленню, враховуючи сучасні зміни економічної ситуації й вимоги до облікової інформації суб'єктів управління.

Вважаємо, що бухгалтерський облік – це міжнародна мова підприємців усіх рівнів. Розуміючи оприлюднену облікову інформацію, підприємець вирішує, чи можна, укладаючи ділові угоди, довіряти партнеру [1].

Будучи основою інформаційної системи управління підприємством, бухгалтерський облік формує інформаційну базу з метою задоволення потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів при ухваленні управлінських рішень. Основний та визначальний результат бухгалтерського обліку – це інформація.

Процес управління передбачає узгоджені дії, які забезпечують досягнення загальної мети або виконання окремих завдань, що стоять перед підприємством. На будь-якому підприємстві в системі управління завжди присутні суб'єкт та об'єкт управління. Об'єкт управління – система, що виконує рольову функцію організації, тоді як суб'єкт управління забезпечує вихід системи управління на відповідний рівень для досягнення визначеної мети та виконання поточних завдань. Суб'єктом управління, як правило, виступають дирекція, менеджери та інформаційні підрозділи, що забезпечують роботу адміністративно-управлінського апарату [3].

В інформаційній системі підприємства система бухгалтерського обліку посідає важливе місце. Неможливо ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення без ефективної системи обліку з метою надавати інформацію про теперішні, минулі та майбутні події в господарській діяльності підприємства. Відсутність же достатньої аргументації й обґрунтованості в ухваленні управлінських рішень спричинює зростання ризиків для бізнесу і загрожує втратою контролю господарської діяльності.

Воєнний стан і активні бойові дії на території України мають значний негативний вплив на господарську діяльність підприємств. З'явилися нові операції та виникли нові ризики ведення діяльності. Виникає необхідність змін в обліковій політиці для формалізації методів, які використовує підприємство

для обліку таких воєнних подій та операцій [2].

З використанням власних елементів методу система бухгалтерського обліку формує інформаційну базу щодо діяльності підприємства й тісно пов'язана і переплітається з усіма функціями управління. З оптимізацією рішень, які ухвалюються на ґрунті системного перетворення облікової інформації, пов'язаний кожен елемент управління господарською діяльністю підприємства.

Менеджери завдяки використанню облікової інформації спроможні здійснювати контроль поточної діяльності, ефективно й раціонально використовувати обмежені ресурси виробництва, оцінювати результати діяльності структурних підрозділів та планувати тактику і стратегію майбутнього розвитку підприємства.

Основним джерелом інформації є дані бухгалтерського обліку, які систематизуються у фінансову звітність. Підкреслюючи значення бухгалтерського обліку в управлінні господарською діяльністю, німецький вчений-економіст І. Ф. Шерр ще наприкінці XIX ст. писав, що «бухгалтерський облік – непогрішний суддя минулого, необхідний керівник сучасного й надійний консультант майбутнього кожного підприємства». Важливою проблемою бухгалтерського обліку як складової системи управління є синтез сучасних наукових положень та історії науки, що дасть змогу перейти на якісно новий рівень досліджень [4].

Існують різні погляди стосовно виділення обліку в якості окремої функції управління. Вважаємо, що облік – специфічна і важлива функція управління, без якої не може бути виконана повною мірою жодна інша функція (планування, мотивація, організація, контроль), якщо не буде сформована інформаційна база, на основі якої ухвалюватимуться управлінські рішення на будь-якому з рівнів управління та етапів діяльності підприємства.

На організацію й ведення управлінського і стратегічного обліку фірми та компанії економічно розвинутих країн витрачають 90 % робочого часу й ресурсів облікових служб. З метою підвищення ефективності управління та ухвалення стратегічних управлінських рішень потрібна додаткова інформація управлінського і стратегічного обліку.

Ухвалені рішення дають змогу запобігти негативному впливу різних чинників на підприємство і його фінансовий результат.

У системі бухгалтерського обліку первинна інформація, з якою взаємопов'язане управління підприємством, групується й перетворюється на інформаційні сукупності, якими характеризується стан об'єктів обліку. Інформація внаслідок такого перетворення набуває нової якості, що відмінна від початкової.

Облікові дані досить умовні й уміння ними маніпулювати може дозволити досягти поставлених цілей без додаткових витрат. Отже, ефективна управлінська діяльність підприємства неможлива без впорядкованого бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Адамик О. В. Інформаційна технологія зведеного обліку. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти:* зб. наук. праць за матеріалами II Всеукр. наук.-практ. конф. (29-30 березня 2018 р.). Дніпро: НМетАУ, 2018. С. 693-697.
2. Годнюк І., Шевчук Н. Облікова політика та її вплив на діяльність підприємства в умовах воєнного стану. *Економічні горизонти*. 2023. № 2(24). С. 110-119. doi: 10.31499/2616-5236.2(24).2023.281235.
3. Засадний Б. А. Бухгалтерський облік в інформаційній системі управління підприємством. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. Вип. 17(1). С. 146-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17(1)__40.
3. Роль бухгалтерського обліку в управлінні і контролі. URL: https://vuzlit.ru/675851/rol_buhgalterskogo_ obliku_upravlinni_kontroli.
УДК 631:657

ПРОСКУРНЯ ВЛАДИСЛАВ, аспірант
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ТЕОРІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ДОСЛІДЖЕННІ ЙОГО КОНТРОЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ

Одним з векторів теоретичних досліджень питань контролю у сфері обліку та звітності є інституціональний. Інституціональна економічна теорія вивчає, як інститути (правила, норми, організації) впливають на економічну поведінку та розвиток суспільства. Вона аналізує формальні (закони, контракти, державні установи) та неформальні (традиції, звичаї, моральні норми) інститути, які визначають, як діють люди та організації в економіці. Основні дослідження інституціональної економічної теорії стосуються: ролі інститутів у зниженні невизначеності та трансакційних витрат; еволюції інститутів та їхнього впливу на економічне зростання; взаємодії ринків і держави через призму інституційного середовища; поведінкової економіки та соціальних норм, що впливають на рішення економічних агентів.

Інституціональна теорія має кілька напрямків, зокрема стара інституціональна економіка (Торстейн Веблен [1], Джон Коммонс [2]) та нова інституціональна економіка (Дуглас Норт [3], Олівер Вільямсон [4]), яка включає поняття прав власності, контрактів і трансакційних витрат. Ця теорія допомагає зрозуміти, чому деякі країни розвиваються швидше за інші, як працюють економічні системи та що потрібно для ефективного функціонування ринку.

В Україні інституціональна економічна теорія досліджується як сучасними вченими, так і представниками минулих поколінь (Н.І. Гражевська, Т.В. Гайдай, А.П. Нестеренко, В.Д. Базилевич [5, 6]. Одним із видатних українських економістів, чия спадщина пронизана духом інституціоналізму, є М.І. Туган-Барановський. Він досліджував взаємозв'язок між одноосібним та народним господарством, а також розглядав основні складові системи народного господарства, такі як виробництво, обмін та розподіл. Його теорія криз та економічної кон'юнктури, з акцентом на інвестиційні процеси, є вагомим внеском у світову економічну науку [7].

Серед сучасних українських дослідників інституціональної економіки можна виділити Л. Родіонову, яка аналізує базові концепції та сучасний стан інституціонального знання. У своїх роботах вона досліджує еволюцію інституціональної економічної теорії та її вплив на розвиток економічної науки [8]. Ю. Радіонов також зробив значний внесок у дослідження інституціональної теорії, аналізуючи її становлення та розвиток як нового напряму економічної науки. Він досліджує передумови виникнення інституціоналізму та його відмінності від класичної економічної теорії, акцентуючи увагу на ролі інститутів у соціально-економічному розвитку країни [9].

Таким чином, українські вчені роблять значний внесок у розвиток інституціональної економічної теорії, досліджуючи роль інститутів у функціонуванні економіки та їх вплив на соціально-економічні процеси.

Новітній напрямом у вивченні інституціональної теорії є встановлення її взаємозв'язку з окремими важливими соціально-економічними явищами та процесами. Зокрема В.М. Жук вперше застосував знання з інституціональної теорії до поняття бухгалтерського обліку, визначивши бухгалтерський облік як важливий соціально-економічний інститут, що забезпечує порозуміння і керованість у сфері економіки та бізнесу, забезпечуючи інформаційне підґрунтя для всіх явищ і процесів у підприємництві [10, 11].

В розвиток цих досліджень була обґрунтована також і інституціональна теорія аудиту, яка визначила аудит як інститут, що формує впевненість в економічних явищах та процесах та їх інформаційному забезпеченні [12]. Інституціональна теорія бухгалтерського обліку знайшла свій розвиток у питаннях оцінки та капіталізації національного багатства [13].

Вважаємо за доцільним розширення наукового пошуку інституціональної теорії в напрямку обґрунтування її складових у сфері контролю за правильністю введення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Зокрема інституціональне забезпечення контролю бухгалтерського обліку та фінансової звітності варто розглядати як систему інститутів, норм і механізмів, які забезпечують нагляд, перевірку та підтвердження достовірності фінансових звітів підприємств і організацій. В Україні ця система, на нашу думку, включає такі три головні компоненти: нормативно-правову базу; органи контролю та регулювання та механізми контролю фінансової звітності.

Отже система інституціонального забезпечення контролю фінансової звітності в Україні базується на законодавчих нормах, діяльності державних регуляторів, незалежному аудиті та внутрішньому контролі підприємств. Вона спрямована на забезпечення прозорості фінансової інформації, запобігання шахрайству та підвищення довіри інвесторів і кредиторів. Таким чином, узагальнене вище інституціональне забезпечення контролю питань ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності є предметом подальших наукових досліджень та потребує розробки методичного забезпечення для успішної реалізації контрольної функції бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Thorstein Veblen. The Theory of the Leisure Class. New York. The macmillan company. London: macmillan & co., Ltd. 1899. 406 p. https://web.english.upenn.edu/~cavitch/pdf-library/Veblen_Theory_of_Leisure_Class.pdf
2. Харечко В. Коммонс (Commons) Джон Роджер // Економічна енциклопедія: в трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. с. 798-799.
3. North Douglass C. Understanding the Process of Economic Change. Washington. 2003. 23 p. https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=-LcMZqMAAAAJ&citation_for_view=-LcMZqMAAAAJ:qjMakFHDy7sC
4. Williamson Oliver E. Corporate Control and Business Behavior: An Inquiry into the Effects of Organization Form on Enterprise Behavior. Prentice Hall, 1970 - 196 p.
5. Історія економічних учень: методологічні аспекти дослідження витоків інституціоналізму : підручник / [Н.І. Гражевська, Т.В. Гайдай, А.П. Нестеренко] ; за ред. В.Д. Базилевича. К. : Знання, 2004. 1300 с.

6. Економічні теорії та базисні інститути національної економіки. https://studopedia.com.ua/1_12847_lektsiya--ekonomIchnI-teorIyi-ta-bazisnI-Instituti-natsIonalnoyi-ekonomIki.html?utm_source=chatgpt.com
7. Туган-Барановський М.І. Політична економія : курс популярний. Київ: Вид. Дніпр. союзу спож. союзів України, 1919. – 196 с.
8. Родіонова Л. Інституціональна економічна теорія: базові концепції та сучасний стан інституціонального знання. *Вісник Економіки*. №3. 2017. С. 161-176.
9. Radionov Y. Institutional theory in the development of economics. Economy of Ukraine, 2021. Vol. 64 № 4 (713). P. 30–50. https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.04.030
10. Жук В.М. Наукове забезпечення обліку в системі управління аграрним сектором економіки: теорія і практика: наукова доповідь / В.М. Жук. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 83 с.
11. Жук В. М. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. 408 с.
12. Жук В. М., Канцуров О. О., Мельник К. П. Концептуальні основи аудиторського забезпечення сталого розвитку сільських територій: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2021. 176 с.
13. Бездушна Ю.С. Повоєнна капіталізація національного багатства: обліково-оціночний аспект: монографія. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2022. 420 с.

RAHULINA IRYNA, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, ***Separate Structural Division "Vovchans'k Vocational College of the State Biotechnological University", Kharkiv***

THE ROLE OF ACCOUNTING IN THE ECONOMIC SECURITY SYSTEM

The enterprise, being an open system, constantly interacts with the external environment in the course of its activities through various relations with the state, legal entities and individuals, as well as internal structural divisions. In the process of these interactions, various external and internal threats arise that can destabilize the organization's activities. Economic security is a state of an economic entity in which it, using corporate resources most effectively, prevents threats and ensures the achievement of business goals in conditions of competition and economic risk.

Ensuring economic security is a necessary condition for the stability and effectiveness of an organization's activities. In modern conditions of unfair competition, corruption, and the shadow economy, the relevance of its provision is increasing. To ensure the most effective economic security of an enterprise, a set of organizational, preventive and managerial measures is used to protect it from various kinds of threats. Thus, the study of the integration of accounting systems and economic security is an urgent scientific and practical task aimed at improving the management efficiency of economic entities and strengthening their economic security in a dynamic business environment. Solving this problem requires an integrated approach that takes into account both theoretical and methodological aspects and practical mechanisms for implementing integration processes.

The issues of integration of accounting systems and economic security attract the attention of many researchers. L.V. Hnylyts′ka examines the theoretical foundations of the integration of accounting and economic security. The author proposes a concept of accounting and analytical support for economic security based on a synergetic combination of accounting methods, economic analysis and control [1]. Yu.A. Kuz′mins′kyy and R.M. Voronko investigate the impact of accounting policy on the level of economic security, offer methodological recommendations for the development of accounting policy aimed at minimizing economic security risks [2]. An integral part of the economic security system is the means by which its implementation is carried out. One of these tools is an accounting and statistical assessment of the economic security of business entities, which includes elements of external and internal control and analysis. This method of ensuring the sustainability of an enterprise is used to predict and neutralize various types of threats caused by risks, as well as to implement sound management. When conducting a more complete and in-depth assessment of economic security, special attention should be paid to such an element of the enterprise's management system as its accounting policy. An even policy is independently formed by a business entity, depending on the specifics of its activities and structure. It is the methods of accounting that make it possible to most effectively regulate the activities of an enterprise through the performance of the following accounting functions: informational, control, legal regulation, regulatory, and predictive.

Information function. By forming objective, reliable and timely information

about an economic entity, accounting allows users to provide data on the real state of the financial and economic activities of the enterprise.

The function of legal regulation is to record each step of an enterprise's business activities using the primary documents necessary for a specific situation. By implementing legal regulation in accordance with the legislative and regulatory framework, accounting makes it possible for an organization to fully streamline the activities of all its structural elements.

The regulatory function helps to adjust the enterprise's activities throughout the accounting process.

The predictive function makes it possible to find the optimal way to regulate the activities of an enterprise, that is, a management option that would make it possible to determine the most priority areas for the development of the enterprise in the future.

The control function makes it possible, ensuring the rationality and legality of the sources used, to monitor the activities of the enterprise and make its adjustments. During the implementation of this function, there is a need for internal control on the part of the business entity, due to the need to increase the efficiency of its functioning. Internal control is considered as a process aimed at obtaining sufficient confidence that an economic entity provides: implementation of effective and efficient activities; ensuring the reliability and timeliness of the preparation and publication of accounting and other financial statements; compliance with legislation, especially in the field of accounting and the implementation of the facts of economic life.

It follows that the management unit should create and organize an internal control system in such a way that it reduces the impact of threats and abuses that distort accounting data for personal gain.

Accounting statements are designed to provide a reliable picture of the financial position of the organization. However, in the course of accounting, various errors occur that distort the financial statements. In this regard, the following accounting errors are identified, which the enterprise should neutralize in order to ensure economic security:

1) procedural errors (occur when accounting statements are incorrectly prepared): errors in the date of the business transaction; absence of primary documents; erroneous compilation of correspondence accounts; non-reflection or incomplete reflection of reserves in accounting statements; incorrect reflection of debts and obligations.

2) technological errors (occur when using outdated accounting software, computer failures): incorrect reflection of accounting indicators; errors in the assessment of assets and liabilities; incorrect reflection of information in reporting forms.

Accounting risk arises from improper accounting and reporting, and the presence of uncertainty in it. In this regard, the following sources of threats to economic security caused by the accounting system can be identified: non-compliance of the enterprise's activities with legislation; accounting regulation system; quality of accounting information; accounting service personnel. The

following main types of accounting risks are distinguished: market risk (the risk leading to a change in the value of an enterprise's assets as a result of market dynamics); credit risk (the risk associated with the possibility of a borrower defaulting on its obligations); operational risk (the risk arising from incorrect performance of business functions by an enterprise, leading to costs).

Accounting risks negatively affect the enterprise's operations and can lead to such consequences as a decrease in the quality of financial statements, falsification of reporting indicators, deterioration of the business reputation of the business entity, and a reduction in assets. Thus, in order to ensure economic security, an enterprise should create conditions under which accounting risks would not lead to the possibility of its liquidation. One of the accounting methods for neutralizing risks is the creation and use of individual reserves that the enterprise has the right to create. Accounting provides for the possibility of creating reserves for reducing the cost of tangible assets, for the depreciation of investments in securities, for doubtful debts, and upcoming expenses.

The following measures can also be identified that minimize accounting risks: improvement of management decisions on risk accounting; regular monitoring of changes in market conditions and legislation; thorough verification of contracts with partners for compliance with tax and accounting laws. Effective organization of accounting, the features of which are reflected in the accounting policy of the enterprise, also makes it possible to reduce accounting risks. The enterprise independently decides on the use of accounting elements, on the content of accounting policy, which leads to a complication of internal control.

An inventory of property, obligations, and accounting documents is designed to ensure the stability of an economic entity, allowing it to identify errors, distortions, and inaccurate representations of the facts of the business life of the enterprise. An important economic resource in any enterprise is accounting staff, whose qualifications determine the reliability of accounting and reporting. Consequently, the economic security of the enterprise is ensured by continuous professional development of accounting staff. A significant role in ensuring the economic security of a business entity is also provided by the accounting staff motivation system, the effectiveness of which sets up employees to perform their work functions in good faith.

In real life, there are many examples of managers and accountants acting to satisfy their own selfish interests, which destroy the economic security of the enterprise. Therefore, ensuring the necessary control over compliance with accounting and tax legislation, the formation of complete and high-quality accounting information and reporting will prevent possible risks and threats to the enterprise's activities and make more rational use of its potential to ensure economic security and further development.

List of sources used:

1. Hnylyts'ka L.V. Accounting and analytical support for the functioning of the system of economic security of the enterprise: monograph. Kyiv: Kyiv National University of Economics, 2020. 305 p.
2. Kuz'mins'kyy YU.A., Voronko R.M. Formation of accounting policy in the context of ensuring the economic security of the enterprise. Accounting and finance. 2022. No. 2 (96). P. 35-42.

РАДІОНОВА НАТАЛІЯ, д.е.н., професор, проректор
Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП, м. Бориспіль

ЗНАЧЕННЯ ОБЛІКУ, ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ Й КОНТРОЛЮ ДЛЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В економічній енциклопедії зазначено, що у функціональному аспекті система управління «будь-якого рівня передбачає економічний аналіз, прогнозування, планування, організацію оперативного регулювання, обліку і контролю» [2, Т. 3, с. 383]. Візуалізацію зазначеного твердження наведено на рис. 1.

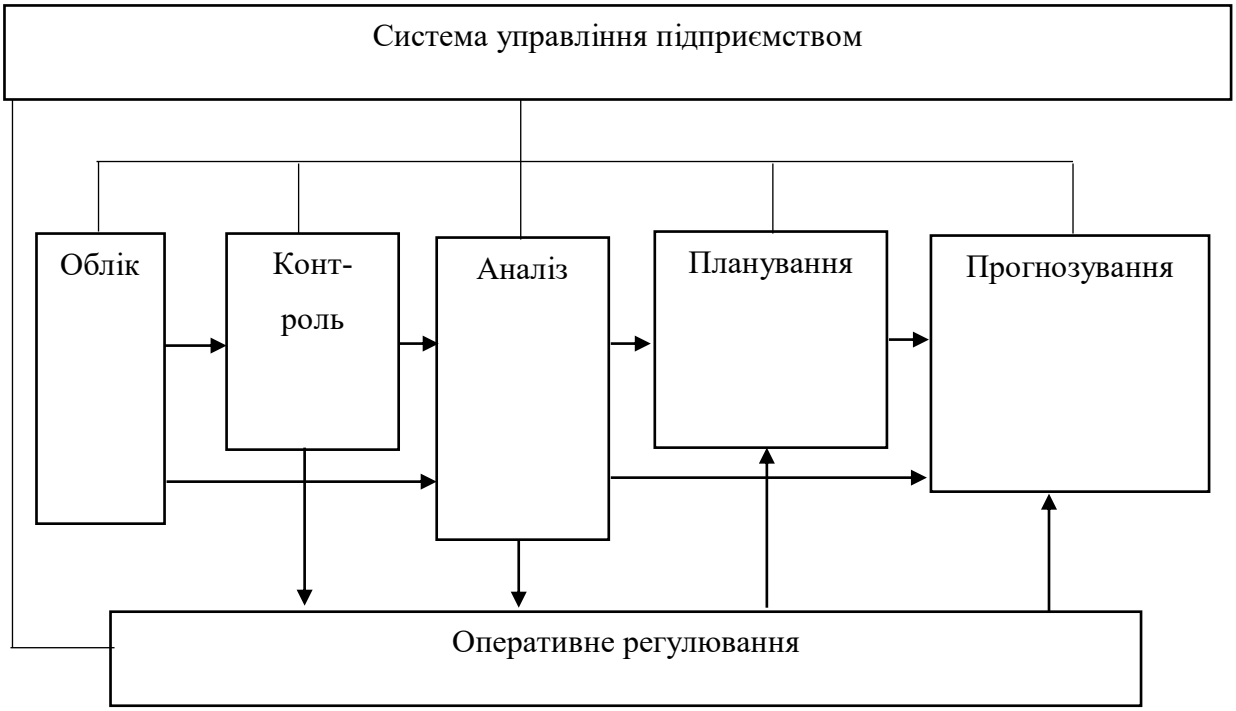

Рис. 1. Взаємозв'язок функціональних складових системи управління підприємством

Джерело: сформовано автором за даними [2, Т. 3, с. 383].

Розглянемо місце обліку, контролю й аналізу в системі управління підприємством та їх взаємозв'язок з іншими складовими елементами системи. Часто керівники підприємств віддаючи належне аналітично-контрольним функціям недооцінюють бухгалтерський облік, вважаючи, що це суто технічна робота з фіксації даних господарських операцій, які вже відбулися на підприємстві [4, с. 244]. Дійсно, бухгалтерський облік призначений для безперервного хронологічного відображення всіх фактів господарського життя. Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» розкриває поняття бухгалтерського обліку, як процесу виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [1]. Отже, саме облік, будучи важливим інформаційним інструментом,

який забезпечує систематизацію та узагальнення фінансово-господарських операцій є фундаментальною інформаційною основою для здійснення своєчасного контролю й ефективного аналізу, відіграє ключову роль у плануванні, аналізі та прогнозуванні діяльності підприємства.

Важливість обліку для системи управління обумовлення основними завданнями, серед яких виділено:

систематизація даних, формування повної та достовірної інформації про господарську діяльність й фінансовий стан підприємства;

забезпечення контролю за збереженням активів та ефективністю використання ресурсів;

підготовка фінансової звітності для внутрішніх та зовнішніх користувачів [2, Т. 1, с. 119].

Здійснення контрольно-аналітичних процедур було б не можливим без даних, які зафіксовані в бухгалтерських документах завдяки послідовній й безперервній обліковій роботі.

Невід'ємною складовою ефективного управління є контроль. Економічна енциклопедія зазначає контроль, як елемент управління економічними об'єктами і процесами, який полягає у нагляді за ними з метою перевірки їх відповідності стану, передбаченому законами, юридичними нормативними актами, планами, договорами [2, Т. 1, с. 329]. Саме контроль сприяє збереженню майна, дозволяє виявляти відхилення від запланованих результатів та приймати своєчасні коригуючі заходи, запобігає помилкам й шахрайству. Здійснювати економічний контроль можливо тільки на підставі даних бухгалтерського обліку. Дане твердження можна інтерполювати й на такий функціональний елемент системи управління підприємством, як аналіз, основними завданнями якого є:

- виявлення тенденцій розвитку підприємства;
- оцінка ефективності використання ресурсів;
- визначення фінансового стану підприємства;
- виявлення чинників, що впливають на фінансові результати діяльності.

Саме аналіз, як зазначає Марусяк Н.Л., дає можливість «оцінити спроможність підприємства продовжувати свою господарську діяльність, можливості подальшого розвитку, підвищення прибутковості та нарощення виробничого потенціалу» [3]. Отже, завдяки економічному аналізу керівництво може ухвалювати виважені рішення щодо реалізації тактичної мети й стратегічних завдань подальшого розвитку підприємства.

За підсумками проведених аналітично-контрольних заходів можливе якісне оперативне регулювання бізнес-процесів для отримання оптимальних результатів.

Дані аналізу використовують для планування й прогнозування. Планування базується на всебічному аналізі діяльності підприємства, що дозволяє: оцінити поточний стан, сформувати реалістичні й досяжні плани на коротко- та довгострокову перспективу, забезпечити ефективне використання матеріальних, фінансових і людських ресурсів, своєчасно реагувати на слабкі

місця в бізнесі та уникати кризових ситуацій, порівнювати фактичні результати з плановими показниками й коригувати стратегію.

Прогнозування базується на аналізі минулих і поточних тенденцій, що допомагає: передбачити зміни в ринковому середовищі, оцінити потенційні виклики та підготувати стратегії їх мінімізації, знайти нові можливості для розширення бізнесу, інвестування та вдосконалення процесів, адаптувати плани відповідно до прогнозованих змін.

Завдяки аналізу керівництво може ухвалювати обґрунтовані рішення, формувати стратегічні й тактичні плани та передбачати майбутні зміни.

Вважаємо, що облік, контроль та аналіз є базовими взаємопов'язаними елементами єдиної системи управління підприємством. Облік забезпечує базу даних для контролю й аналізу, аналіз виявляє проблемні зони та ефективність менеджменту, а контроль оцінює якість реалізації управлінських рішень.
Система управління підприємством не може якісно функціонувати без ефективного обліку, економічного аналізу й контролю.

Отже, управління підприємством у сучасних умовах потребує ефективної системи обліку, аналізу й аудиту, які мають синергетичний ефект, забезпечуючи точність фінансової інформації, сприяють прийняттю обґрунтованих управлінських рішень та підвищують можливість сталого розвитку бізнесу. Ефективний облік, дієвий контроль і якісний всебічний аналіз є ключовими чинниками стабільного розвитку підприємства. Вони сприяють прийняттю обґрунтованих рішень, підвищенню фінансової прозорості, зниженню ризиків, оптимізації управлінських процесів та підвищенню ефективності діяльності підприємства. Запровадження сучасних інформаційних технологій у сфері обліку та аналізу дозволяють підвищити якість фінансового менеджменту, що має позитивний вплив на рівень конкурентоспроможності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р.
2. Економічна енциклопедія : в 3-х т. / відп. ред. С. В. Мочерний. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000–2002.
3. Марусяк Н. Л. Аналіз фінансового стану як ефективний інструмент управління фінансовою діяльністю підприємств в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2025. №71. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5515/5453 (дата звернення: 19.03.2025).
4. Radionova N. The practical importance of accounting education for future managers / N. Radionova, R. Stoyanova // Стратегии на образователната и научната политика. 2021. Книжка 3, година XXIX. P. 242-249.

РЕЗНІК ВЕРОНІКА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н., доцент,
завідувач кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: РОЛЬ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Цифрова трансформація бухгалтерського обліку є неминучим процесом, що дозволяє підприємствам підвищити ефективність та точність облікових процесів. Хмарні технології та цифрові інструменти відіграють ключову роль у цьому процесі. Для успішного впровадження цифрової трансформації необхідно ретельно планувати та враховувати всі можливі ризики.

Як стверджують науковці І. Максимчук, Т. Уманець та А. Семенець, однією з основних тенденцій є механізація бухгалтерського обліку. Застосування спеціалізованих програмних продуктів дозволяє автоматизувати ряд операцій, таких як обробка первинної документації, розрахунок заробітної плати, складання фінансової звітності тощо. Це істотно прискорює роботу бухгалтерії, мінімізує ймовірність помилок і підвищує коректність розрахунків [1, 2].

Крім того, сучасні наукові дослідження приділяють значну увагу інтеграції аналітичних інструментів та штучного інтелекту в сферу бухгалтерського обліку. Зокрема, в роботі «Вплив штучного інтелекту та блокчейну на професію бухгалтера» або оригінальною мовою написання «The Impact of Artificial Intelligence and Blockchain on the Accounting Profession»: детально аналізується потенціал штучного інтелекту для трансформації роботи бухгалтерів. Підкреслюється, що ШІ дозволяє ефективно обробляти та аналізувати величезні масиви фінансових даних, виявляючи приховані тенденції, закономірності та потенційні ризики, які можуть бути непомітними при традиційних методах аналізу. Це відкриває нові можливості для прогнозування, стратегічного планування та прийняття обґрунтованих фінансових рішень [3].

Також науковці активно вивчають вплив цифрової трансформації на загальну ефективність підприємств - аналізується вплив цифрових технологій на фінансові показники малих та середніх підприємств. Результати численних наукових робіт свідчать про те, що впровадження технологічних інновацій має прямий позитивний вплив на прибутковість, темпи зростання та загальну конкурентоспроможність підприємств. Це підтверджує, що цифрова трансформація не лише оптимізує бухгалтерські процеси, але й сприяє загальному економічному успіху підприємства [4].

Отже, наукові дослідження тільки підтверджують факт, що цифрова трансформація обліку значно покращує ефективність та якість звітності. Впровадження технологій, автоматизація та аналітика сприяють точності фінансової інформації та підвищують довіру до неї. Цифрова трансформація є актуальним напрямком для досліджень, оскільки вона оптимізує облік та аналіз даних.

Перехід до цифрового формату ведення бухгалтерського обліку має багато позитивних наслідків для господарюючих суб'єктів та для держави в цілому. Один з головних плюсів полягає у збереженні часу та зниженні витрат на обробку та збереження обліково-звітних даних. Автоматизований бухгалтерський облік дозволяє зменшити кількість ручної роботи, що зменшує ймовірність помилок та забезпечує більш точне та швидке опрацювання даних. Крім того, цифровий облік забезпечує більш швидкий та простий доступ до затребуваних даних, що дозволяє керівникам компаній оперативно реагувати та більш точно планувати діяльність. Також відомо, цифровізація бухгалтерського обліку забезпечує більшу безпеку даних, оскільки електронні системи обліку можуть бути надійно захищені від зломів та несанкціонованого доступу. Одночасно, цифровий облік забезпечує більш чітке документування господарських операцій, що дозволяє уникнути непорозумінь та спорів між компаніями і контрагентами. Такий підхід дозволяє забезпечити добру репутацію та довіру серед ключових стейкхолдерів [5].

Світова статистика застосування хмарних технологій відображає постійне зростання обсягів інформації, що може бути використана для аналізу, а також ринку аналітики хмарних технологій. На рисунку 1 також наведено статистику використання Інтернету Речей (IoT – (Internet of Things) – це концепція, де різні пристрої підключені до Інтернету та обмінюються даними), що тісно пов'язана із хмарними технологіями, оскільки дозволяє систематизувати дані й акумулювати їх для подальшого аналізу.

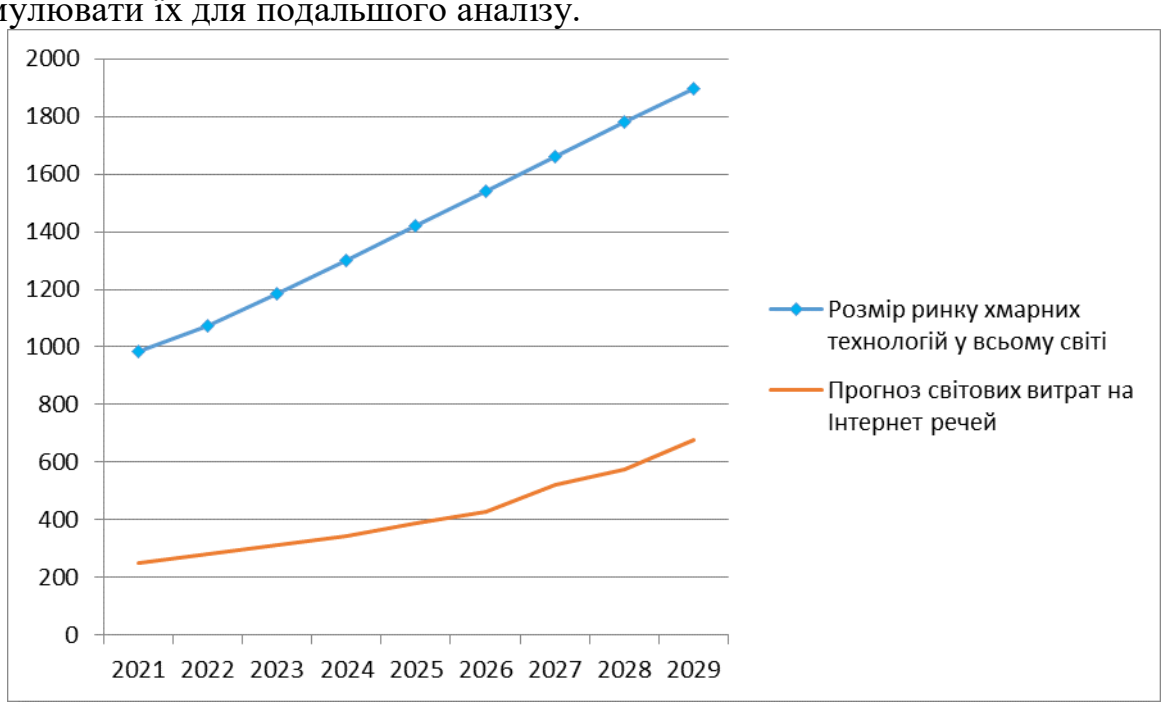

Рис. 1. Графік прогнозу зміни ринку хмарних технологій та інших цифрових інструментів з 2021 по 2029 р [6]

Сучасний розвиток цифрових технологій визначає глобальні тенденції у сфері бізнесу та економіки, що зумовлює активне впровадження хмарних сервісів, зростання Інтернету речей та підвищену увагу до аналітики даних. Використання хмарних технологій стає економічно вигідним рішенням для підприємств, оскільки воно забезпечує гнучкість, підвищену безпеку та

зниження витрат на обслуговування традиційних серверних систем. Поширення Інтернету речей призводить до масового впровадження розумних пристроїв як у побуті, так і в промисловості, що сприяє автоматизації процесів та покращенню ефективності управління ресурсами.

Для підприємств зростаюче значення має інвестування в хмарні технології та автоматизацію, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність та забезпечити оперативний доступ до великих масивів даних. Використання аналітичних інструментів сприяє точнішому прогнозуванню попиту, оптимізації витрат та розробці ефективних маркетингових стратегій, що підвищує ефективність діяльності підприємств. У зв'язку з цим питання безпеки даних та кіберзахисту набуває особливого значення, адже збільшення обсягу онлайн-операцій вимагає надійного захисту інформації та запобігання кібератакам.

Список використаних джерел:

1. Максимчук І. А., Уманець Т. М. Організація внутрішнього аудиту на підприємствах: ризик-орієнтований підхід. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 8. С. 15-18. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/ 123456789/25786
2. Семенець А. О. Внутрішній аудит у системі управління підприємством торгівлі: монографія. Харків, 2019. 373 с.
3. Zhang Y., Xiong F., Xie Y., Fan X., & Gu H. The impact of artificial intelligence and blockchain on the accounting profession. Ieee Access. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/342023362_The_Impact_of_Artificial_Intelligence_and_Blockchain_on_the_Accounting_Profession
4. Winarsih, Indriastuti, M., & Fuad, K. (2021). Impact of COVID-19 on digital transformation and sustainability in small and medium enterprises (smes): A conceptual framework. In Complex, Intelligent and Software Intensive Systems: Proceedings of the 14th International Conference on Complex, Intelligent and Software Intensive Systems. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/342107384_Impact_of_Covid-19_on_Digital_Transformation_and_Sustainability_in_Small_and_Medium_Enterprises_SMEs_A_Conceptual_Framework
5. Shkromyda, N., Shkromyda, V., Gnatiuk, T., Franchuk, I. & Viter. S. (2021) Development of Social Entrepreneurship: Accounting, Analysis and Quality Standards. International Journal for Quality Research, 15(4), 1287–1300. URL: https://doi.org/10.24874/IJQR15.04-17
6. Головчак, Г. В., Шепель І. В., and Шиш А. М. "Модернізація бухгалтерського обліку та аудиту України в контексті зростаючого інформаційного потенціалу цифрового економічного простору. *Академічні візії* (2023). URL: https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/563

РЄЗНІК ОЛЕСЯ, здобувач передвищої освіти
Науковий керівник **– РАГУЛІНА ІРИНА,** к.е.н., доцент,
викладач вищої категорії
ВСП «Вовчанський фаховий коледж ДБТУ», м. Харків

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сьогодні облікова політика є потужним інструментом в управлінні підприємств усіх форм власності, тому її формуванню та розкриттю приділяється все більше уваги, що продиктовано вимогою часу. Вона покликана відігравати істотну роль реалізації стратегії підприємства. При формуванні облікової політики через вплив на фінансові потоки та майновий стан обраних способів ведення обліку слід охоплювати всі її аспекти у всіх суб'єктах господарювання незалежно від сфери діяльності та організаційно-правових форм [3].

Термін «облікова політика» законодавчо закріплений в Україні Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [1] та Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [2].

Облікова політика є основою облікової системи підприємства. Під обліковою політикою слід розуміти прийняту сукупність способів ведення бухгалтерського обліку – первинного спостереження, вартісного виміру, поточного угруповання та підсумкового узагальнення фактів господарську діяльність. У міжнародних стандартах обліку та фінансової звітності облікова політика розглядається як конкретні принципи, основи, загальноприйняті умови, правила та практичні підходи, що застосовуються організацією під час підготовки та подання фінансової звітності [3].

Як відомо, на багатьох підприємствах досі до формування облікової політики ставляться як до обов'язку, необхідного законодавством, як до формально необхідного документа. У зв'язку з цим слід виділити два види облікової політики: формальну та ефективну. Ефективну облікову політику необхідно визначити як закріплену внутрішньою документацією сукупність принципів, прийомів та правил ведення обліку, що дає відповідну стратегію розвитку підприємства та сприяє отриманню максимального ефекту від функціонування системи обліку в рамках чинного законодавства.

Під час формування облікової політики підприємство має виходити з таких допущень:

1. Допущення майнової відокремленості означає, що зобов'язання та активи підприємства існують окремо від зобов'язань та активів його засновників та інших підприємств. Для забезпечення дієвості цього принципу необхідно перевіряти фактичну наявність майна, прийнятого на підприємство, а також правильність його документального оформлення та відображення в інвентаризаційних описах.

2. Допущення послідовності означає, що облікова політика, ухвалена

підприємством, застосовується послідовно від одного звітного року до іншого. Цей принцип служить, насамперед, задля забезпечення сумісності звітних даних початок та кінець звітних періодів.

3. Допущення безперервності діяльності передбачає, що підприємство продовжуватиме свою діяльність у майбутньому, і в нього відсутні намір і необхідність істотного скорочення чи ліквідації діяльності. Також цей принцип передбачає, що зобов'язання підприємства будуть погашені у встановленому порядку та у встановлений термін. Підприємство має оголосити у встановлений термін в обліковій політиці, а також у пояснювальній записці до річного звіту за минулий фінансовий рік, наміри про ліквідацію або скорочення обсягів своєї діяльності.

4. Допущення тимчасової визначеності передбачає, що всі факти господарської діяльності підприємства відбиваються у бухгалтерському обліку і звітності того періоду, у якому вони здійснені, незалежно від фактичного часу надходження чи виплати коштів, що повязані з цими фактами. Це допущення поширюється попри всі операції, пов'язані з обліком доходів і витрат підприємства. Воно засноване на кількох складових.

Формування облікової політики – багатоплановий творчий процес, від його результатів залежить порядок функціонування облікової системи як мінімум на один рік.

Вимоги, які повинна забезпечити облікова політика, є єдиними правилами, обов'язкові для виконання до них відносяться: вимога повноти, обачності, своєчасності, превалювання сутності над формою, несуперечності та раціональності.

1. Вимога повноти означає, що всі факти господарської діяльності повинні у повному обсязі відбито у бухгалтерському обліку. Досягнення цього принципу здійснюється шляхом відображення факту господарського життя спочатку у первинних облікових документах, а потім поступового їх перенесення та групування даних у регістрах синтетичного та аналітичного обліку.

2. Вимога обачності встановлює обов'язковість більшої готовності до визнання витрат та зобов'язань підприємства, ніж можливих доходів та активів, не допускаючи прихованих резервів. Однак багато підприємств використовують цей принцип для заниження прибутку і, як наслідок, податку на прибуток, тому застосовувати вимогу обачності треба з особливою обережністю.

3. Вимога своєчасності має на увазі необхідність своєчасно відображати факти господарської діяльності у бухгалтерському обліку та звітності. Виконання цієї вимоги, перш за все, забезпечується своєчасним документальним оформленням факту господарського життя, а, якщо це неможливо, безпосередньо після його здійснення.

4. Вимога превалювання сутності над формою означає, що облікова політика підприємства має забезпечити відображення фактів господарського життя виходячи з їхнього економічного змісту.

5. Вимога раціональності передбачає необхідність раціонального, тобто, цілком розумного, обґрунтованого, ведення бухгалтерського обліку, виходячи з величини підприємства та умов його господарської діяльності.

6. Вимога несуперечності передбачає відповідність даних аналітичного обліку оборотам та залишкам по синтетичним рахункам на останній календарний день місяця.

При формуванні облікової політики крім перерахованих принципів важливо керуватися і принципом суттєвості, що вимагає відділення важливої інформації від другорядної. У процесі вивчення облікової політики необхідно виділити два основні аспекти її формування – методичний та організаційний.

Організаційний аспект визначає форми підприємства та ведення бухгалтерського обліку економічним суб'єктом. Він не впливає на інформацію, яка формується на рахунках бухгалтерського обліку та подається у фінансовій звітності. До організаційного аспекту належить: вибір робочого плану рахунків, у якому зазначається перелік аналітичних, синтетичних рахунків та субрахунків, які підприємство буде використовувати для ведення бухгалтерського обліку; форми ведення бухгалтерського обліку; графіка документообігу.

Методичний аспект визначає варіанти відображення в обліку інформації про фінансову та виробничо-господарську діяльність. Методичний аспект включає: вибір способу нарахування амортизації основних засобів; визначення строку корисного використання основних засобів, що встановлює, протягом якого періоду об'єкт використовуватиметься на підприємстві; метод оцінки об'єктів бухгалтерського спостереження; порядок списання вартості матеріально-виробничих запасів; порядок створення резервів; механізм калькуляційного обліку.

Від правильно сформованої облікової політики залежать правильність ведення бухгалтерського обліку, обліковий процес підприємства та процес прийняття управлінських рішень. Розробка облікової політики – важлива і відповідальна процедура, що впливає підготовку та подання фінансової звітності. При формуванні облікової політики важливо дотримуватись усіх вимог, у ній необхідно відобразити специфіку діяльності підприємства, методи оцінки, вказати осіб, які несуть відповідальність за виконання облікової політики, а також терміни та частоту інвентаризації. Отже, якщо облікова політика правильно сформована, вона забезпечує найефективнішу взаємодію всіх структур підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73.

3. Рагуліна І.І. Управлінський аспект формування облікової політики підприємства. *Розвиток системи обліку, аналізу, аудиту та оподаткування в Україні: теорія, методологія, організація: збірник тез доповідей учасників XXI Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Київ, 2023. С. 153-156.

РИЛЬСЬКИЙ МАКСИМ, здобувач передвищої освіти
Науковий керівник – **РАГУЛІНА ІРИНА**, к.е.н., доцент,
викладач вищої категорії
ВСП «Вовчанський фаховий коледж ДБТУ», м. Харків

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙ З ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ТА НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

Грошові кошти займають важливе місце у складі оборотних коштів, які повинне мати кожне підприємство для здійснення своєї господарської діяльності. Гроші є абсолютно ліквідним активом, здатним легко та швидко перетворюватися на будь-які види матеріальних цінностей. Важлива роль грошових коштів обумовлює необхідність їх збереження, цільового використання, і навіть дотримання встановлених правил касових і банківських операцій, правильного оформлення руху коштів у документах і регістрах бухгалтерського обліку.

Невід'ємною складовою управління підприємницької діяльності є внутрішній контроль грошових коштів.

У системі економічного контролю в Україні внутрішній контроль, поряд з позавідомчим, відомчим, незалежним, займає важливе місце. Значення його полягає в тому, що він належить передусім до первинного виду контролю і безпосередньо організовується і здійснюється всередині підприємства, тому його називають внутрішньогосподарським. На відміну від внутрішньосистемного контролю, який здійснюється міністерствами, концернами, асоціаціями, акціонерами, цілі внутрішньогосподарського контролю дещо інші. Вони базуються на вивченні внутрішніх завдань цілісного господарського утворення [1].

Раціональна система внутрішнього контролю на підприємствах, у значній мірі, буде сприяти виявленню невикористаних трудових, грошових та матеріальних ресурсів, адекватно оцінювати свої можливості процесу виробництва та очікувані результати діяльності. Контроль повинен бути нерозривно пов'язаний з діяльністю підприємства в цілому. Форми організації внутрішнього контролю повинні бути такими, які б охоплювали всі напрями діяльності підприємства. Внутрішній контроль повинен давати оцінку вирішення вироблених питань, які регулюються діючим законодавством [2].

Система внутрішнього контролю має складатися з належної системи бухгалтерського обліку, контрольного середовища, окремих засобів контролю. При дослідженні системи бухгалтерського обліку підприємства необхідно вивчити, проаналізувати та дати оцінку основним принципам ведення бухгалтерського обліку та облікової політики, порядку відображення господарських операцій у регістрах бухгалтерського обліку, а також іншим сторонам діяльності підприємства.

Грамотно побудована та чітка система внутрішнього контролю грошових коштів є необхідною для кожного господарюючого суб'єкта, тому що дозволяє перевіряти:

- забезпеченість умов захисту та збереження грошових коштів;

- правильність документального оформлення та своєчасність відображення в обліку операцій з грошовими коштами (надходження, внутрішнє переміщення, вибуття);

- законність та достовірність відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з грошовими коштами;

- правильність, а також своєчасність проведення інвентаризації грошових коштів та відображення її результатів на рахунках бухгалтерського обліку.

Важливою проблемою для багатьох підприємств на сьогоднішній день є неефективність контролю операцій руху грошових коштів, що веде до зростання збитків. На багатьох підприємствах немає посади внутрішнього аудитора, що обумовлено наступними причинами: щорічне підтвердження фінансової звітності зовнішнім аудитором; незацікавленість управлінського персоналу; дефіцит вільних коштів; відсутність компетентних кадрів тощо.

Для більш ефективного внутрішнього контролю операцій із грошовими коштами, на нашу думку, необхідно:

- доводити до працівників актуальну та достовірну правову інформацію про рух грошових коштів та їх контроль;

- створити відділ внутрішнього аудиту чи посаду внутрішнього аудитора;

- своєчасно проводити заходи внутрішнього контролю;

- перевіряти відповідність здійсненого внутрішнього контролю поставленим цілям;

- здійснювати ретельний аналіз результатів раніше проведених контрольно-ревізійних заходів;

- заохочувати працівників за якісно проведений контроль.

Таким чином, чітко налагоджена система внутрішнього контролю за рухом грошових коштів є необхідною умовою отримання підприємством позитивних грошових потоків і, як наслідок, покращення фінансових результатів, що сприяє запобіганню та вирішенню багатьох проблем у його фінансово-господарській діяльності.

Список використаних джерел:

1. Огійчук М.Ф., Рагуліна І.І., Новіков І.Т. Аудит. Навчальний посібник. 4-е вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 2020. 852 с.

2. Рагуліна І.І. Внутрішній контроль аграрних підприємств – теоретичний та практичний аспекти. Scientific Collection «InterConf», (39): with the Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: Implementation to Modern Society» (December 26-28, 2020). Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd. 2020. P. 443–449.

РОМАН ІРИНА здобувач вищої освіти
Науковий керівник **– ШУРПЕНКОВА РУСЛАНА,** к.е.н, доцент,
доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

З розвитком ринкових відносин в Україні посилювалась роль оплати праці як мотиваційної складової продуктивної зайнятості. Рівень оплати праці, її структура, динаміка, висока частка в сукупних доходах – показники, які істотно впливають як на економічну політику підприємства, так і на економіку країни загалом [1, 141-148].

Ефективність і соціальний розвиток діяльності підприємства в основному забезпечуються формуванням відповідних заходів індивідуального та колективного матеріального стимулювання. Основною формою реалізації є науково обґрунтована система організації оплати праці різних працівників.

Організація оплати праці полягає у визначенні змісту та порядку запровадження системи оплати праці, тарифної системи, нормування праці, штатних розцінок праці, премій, інших заохочень і компенсацій. Відхилення від тарифних умов, форм і строків виплати заробітної плати, порядку обчислення середнього доходу, індексації заробітної плати, пов'язаної зі зміною індексу споживчих цін, компенсації заробітної плати, пов'язаної з порушенням умов виплати. Організація оплати праці базується на наукових засадах з урахуванням державної політики забезпечення мінімальної заробітної плати, рівня розвитку економіки країни, основних форм власності та діяльності [2].

Незважаючи на постійний розвиток ринку, економіка висуває жорсткі вимоги до організації оплати праці. З одного боку, підприємства самостійні в організації праці та заробітної плати, визначенні розміру заробітної плати, встановленні ставок і окладів, нагородженні та заохоченні працівників. З іншого боку, для забезпечення конкурентоспроможності на ринку підприємства повинні знайти резерви для зниження витрат на оплату праці та підвищення якості продукції. Всі ці моменти відбуваються під суворим контролем державних інституцій, які в свою чергу встановлюють мінімальну заробітну плату і тарифні ставки.

Варто також зазначити, що незважаючи на різноманітність проведених авторами досліджень щодо організації оплати праці, сьогодні ми стикаємося з багатьма невирішеними проблемами:

- розмір заробітної плати не повною мірою відображає конкретні результати праці окремих працівників і підприємства в цілому;
- зменшення частки заробітної плати у валовому внутрішньому продукті;
- випереджає темпи зростання реальної заробітної плати порівняно з темпами зростання обсягів виробництва та продуктивності праці;
- велика диференціація заробітної плати між галузями та регіонами.

Ці та інші недоліки в оплаті праці є наслідком того, що послуги праці ще

не стали повноцінним товаром ринку праці, еквівалентна вартість якого забезпечувала б співвідношення попиту та пропозиції праці, а рівень заробітної плати, як ціни праці, визначався б у процесі конкуренції на ринку праці.

Процес аналізу організації оплати праці – це здійснення систематичного контролю за формуванням і використанням фонду оплати праці, виявлення можливих варіантів економії за рахунок підвищення продуктивності праці та зниження трудомісткості виробництва [3, 433-436].

Важливо, щоб результати аналізу створення та використання фондів оплати праці характеризувалися повнотою та достовірністю інформаційного забезпечення. Для вдосконалення такого аналізу необхідно застосувати метод конкурентного аналізу, який означає, що аналіз буде порівнювати результати не тільки внутрішньо, але й з даними та досягненнями конкурентів. Така система дозволить правильно складати стратегічні плани, звертаючи увагу як на результати досліджуваного підприємства, так і на результати її конкурентів.

Для ефективного функціонування системи аналізу оплати праці та фінансового стану підприємства в цілому необхідне комплексне організаційне, інформаційне, технічне, методичне, кадрове та матеріальне забезпечення. Все це необхідно для повного і коректного відображення результатів аналізу. Основною опорою є інформація, оскільки вона пов’язує всі елементи управління в єдину систему.

Крім того, важливим фактором у проведенні аналізу організації оплати праці є справедливий розподіл обов’язків між функціональними службами. Для надання коректної аналітичної інформації необхідно удосконалити методику аналізу формування та використання фонду оплати праці, включати в процес аналізу етапи мотиваційного аналізу, які також допоможуть дослідити залежність єдиного соціального податку від зростання фонду оплати праці.

Також з метою покращення організації оплати праці необхідно розподілити завдання аналізу в автоматизованій системі робочого місця. Для цього необхідно організувати роботу таким чином, щоб автоматизоване робоче місце існувало не лише як окрема система, а й було частиною комп’ютерної інформаційної системи підприємства. Для досягнення поставленої мети необхідно створити технологічну карту вирішення аналітичних завдань. До таких завдань належать:

- створення, збір, введення та редагування інформації про аналітичну проблему;
- дані можуть вводитися як вручну, так і автоматично;
- обробка файлів за допомогою програм для надання аналітичної інформації на основі певного ключа в певний день.

Удосконалення аналітичного програмного забезпечення дозволяє керівництву щомісяця проводити аналіз і використовувати його результати для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [4, 34].

Організація аналізу оплати праці може бути відмінною тоді, коли витрати, пов’язані з її впровадженням і функціонуванням, можуть бути компенсовані лише підвищенням рівня платоспроможності, прибутковості, незалежності,

зростанням вартості бізнесу, наявністю конкурентних переваг тощо. Саме з цими проблемами стикається сучасна система організації аналізу, які потребують постійного вдосконалення та вивчення [5].

При розробці платіжних систем необхідно вирішити два основних завдання. По-перше, кожна система має спрямувати зусилля працівника на досягнення таких показників трудової діяльності, які забезпечать отримання необхідного роботодавцеві виробничого результату: випуску потрібної кількості конкурентоспроможної продукції з найменшими витратами. По-друге, кожна система оплати праці повинна надавати працівникові можливість реалізувати його розумові та фізичні здібності, дозволити йому досягти повної самореалізації як особистості в процесі праці.

Отже, організація оплати праці повинна створювати почуття довіри і безпеки, включаючи ефективні заходи стимулювання та мотивації. І головним завданням сучасної організації оплати праці повинно стати створення умов праці, які будуть забезпечувати кожному працівнику певний рівень життя.

Список використаних джерел:

1. Аналіз організації системи оплати праці / Р. К. Шурпенкова, Н. Я. Юрків // *Регіональна економіка*. 2011. № 3. С. 141-148 https://re.gov.ua/re201103/re201103_141_ShurpenkovaRK,YurkivNYa.pdf
2. Організація і методика аналізу ефективності використання трудового потенціалу підприємства: *монографія* / І.І. Демко, Р.К. Шурпенкова .- К.: УБС НБУ, 2011.- 223с.
3. Шурпенкова Р.К. Заробітна плата як основна складова мотивації в умовах сучасної економіки. Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи [Електронне видання]: *матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.*, 14-15 березня 2024 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. – Харків, 2024. - С. 433-436. https://biotechuniv.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/conf-14-15-03-24-mater.pdf
4. Сєкіріна Н.В. Удосконалення організації обліку розрахунків з оплати праці на підприємствах / Н.В.Сєкіріна, І.О. Лобанова // *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2012 . №2. С. 34.
5. Облік, аналіз і аудит у системі сучасних бізнес-комунікацій : *навч. посібник* / [В. С. Рудницький, А. М. Любенко, О. П. Кундря-Висоцька та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук., проф. В. С. Рудницького. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. 440 с. https://profbook.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=6793&download_id=2216

РЯБЧУК ОКСАНА, к.е.н., *доцент,доцент кафедри обліку та аудиту,*
МАТВІЙЧУК МАРИНА, здобувачка вищої освіти
Державний податковий університет, м. Ірпінь

РОЛЬ АУДИТУ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

В умовах післявоєнного відновлення України аудит набуде великої важливості, виступаючи ключовим інструментом для забезпечення прозорості та ефективності використання міжнародної допомоги, а також для відновлення довіри інвесторів. Міжнародний досвід показує, що сильна система аудиту сприяє залученню іноземних інвестицій, запобігає корупції та забезпечує стабільне економічне зростання. В українських реаліях, де пошкодження інфраструктури та економічні втрати є колосальними, аудит допоможе оптимізувати розподіл ресурсів, контролювати відновлення критично важливих об'єктів та забезпечити відповідальність за використання коштів.

Проблематика ролі аудиту у відновленні економіки України після війни вже досліджувалася такими науковцями, як: Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г., Дідик А. М., Погорелов Ю. С., Редько О. Ю., Татенко М. Ю. та іншими. Зокрема, розглядалися питання забезпечення фінансової прозорості, контролю за державними витратами та ефективного використання міжнародної допомоги.

Незважаючи на наявні напрацювання, питання вдосконалення аудиту у післявоєнний період залишається актуальним і потребує подальших досліджень для розробки ефективних механізмів фінансового контролю та економічного відновлення країни. Основними викликами залишаються корупційні ризики, недостатній рівень цифровізації аудиторських процесів та адаптація міжнародного досвіду до українських реалій.

Аудит відіграє ключову роль у відновленні економіки України після війни, забезпечуючи прозорість та законність використання фінансових ресурсів. Аудит сприяє контролю за розподілом міжнародної допомоги, запобігає корупційним схемам та оцінює фінансову стійкість підприємств, які постраждали внаслідок воєнних дій. Значні обсяги міжнародної допомоги, державного фінансування та інвестицій потребують ретельного контролю, щоб уникнути корупційних ризиків та нецільового витрачання коштів.

Державна аудиторська служба України разом із Рахунковою палатою та міжнародними аудиторськими організаціями повинні здійснювати моніторинг витрат, оцінку результативності відбудовних програм та перевірку державних закупівель, що дозволить мінімізувати втрати та сприяти ефективному відновленню країни.

Окрім державного сектору, аудит має велике значення для українського бізнесу, який зазнав значних втрат через війну. Оцінка фінансового стану підприємств, перевірка їхньої кредитоспроможності та аналіз ефективності державних програм підтримки бізнесу допоможуть спрямувати ресурси на відновлення пріоритетних галузей економіки. Крім того, впровадження цифрових технологій в аудиторські процеси, зокрема блокчейну та автоматизованих систем перевірки фінансової звітності, дозволить посилити

контроль за фінансовими потоками та підвищити довіру з боку міжнародних партнерів і потенційних інвесторів [1, с. 114].

Міжнародний досвід свідчить, що аудит відіграє ключову роль у відновленні економіки країн після війни, забезпечуючи прозорість використання фінансової допомоги та ефективність відбудовних процесів. Наприклад, після Другої світової війни США впровадили Маршаллів план, де незалежний аудит контролював цільове використання коштів та мінімізував корупційні ризики. У післявоєнній Німеччині та Японії державні та міжнародні аудиторські органи здійснювали ретельний моніторинг витрат на реконструкцію, що сприяло швидкому економічному зростанню. Аналогічні механізми використовувалися під час відновлення економіки Балканських країн після збройних конфліктів у 1990-х роках [2, с. 277].

Сучасні підходи до аудиту післявоєнного відновлення базуються на принципах прозорості, цифровізації та незалежного контролю. У післяконфліктних регіонах, таких як Ірак та Афганістан, міжнародні аудиторські організації, зокрема Світовий банк та МВФ, запроваджували системи аудиту для контролю ефективності фінансової допомоги. Використання цифрових технологій, блокчейн-рішень та автоматизованих систем аналізу витрат сприяє мінімізації ризиків розкрадання та підвищенню довіри інвесторів. Україна може запозичити ці практики, адаптуючи їх до своїх потреб для забезпечення сталого економічного розвитку та ефективного використання ресурсів під час відбудови країни [2, с. 280].

Основними проблемами аудиту у відновленні економіки України після війни будуть недостатня прозорість фінансових потоків, ризики корупції та обмеженість ресурсів для проведення якісного контролю. Великий обсяг міжнародної допомоги та державного фінансування потребує ефективних механізмів моніторингу, проте Державна аудиторська служба України та інші контролюючі органи стикаються з кадровими та технологічними викликами. Відсутність повноцінної цифровізації аудиторських процесів ускладнює оперативне виявлення фінансових зловживань, а недостатня координація між державними та міжнародними структурами може призводити до дублювання функцій або навпаки – прогалин у контролі. Крім того, воєнні руйнування та нестабільність економічної ситуації створюють труднощі для оцінки фінансового стану підприємств та ефективного розподілу ресурсів [3].

Перспективи впровадження міжнародного досвіду аудиту у відновленні економіки України після війни передбачають активну співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями, такими як Світовий банк, МВФ та Європейський аудиторський суд, а також застосування сучасних технологій фінансового контролю. Використання цифрових рішень, зокрема блокчейну, штучного інтелекту та автоматизованих систем аналізу витрат, дозволить підвищити прозорість фінансових операцій та зменшити корупційні ризики. Запровадження незалежного аудиту міжнародних проєктів за прикладом відновлення економік Німеччини, Японії та Балканських країн допоможе посилити довіру інвесторів, що сприятиме швидшому залученню фінансування.

Крім того, адаптація найкращих світових практик, таких як комплексний аудит ефективності державних витрат та оцінка впливу інфраструктурних проєктів, забезпечить раціональне використання ресурсів і стійкий економічний розвиток України.

Отже, аудит (незалежний та державний) є ключовим інструментом забезпечення прозорості, ефективності та законності у процесі відновлення економіки України після війни. Міжнародний досвід свідчить, що аудит сприяє раціональному використанню ресурсів, мінімізує корупційні ризики та підвищує довіру інвесторів. Водночас, національні реалії висвітлюють проблеми, пов'язані з недостатньою цифровізацією, кадровим дефіцитом та складною економічною ситуацією. Перспективи розвитку аудиту в Україні залежать від впровадження найкращих світових практик, співпраці з міжнародними фінансовими інституціями та застосування сучасних технологій моніторингу. Ефективний аудит стане запорукою сталого економічного зростання та відбудови країни на засадах фінансової відповідальності та доброчесності.

Список використаних джерел:

1. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Аудит діяльності суб'єктів господарювання під час воєнного стану та у повоєнній економіці України. *Між. н-п конф. «Відновлення України у повоєнні часи: виклики, стратегічні пріоритети, ресурсне забезпечення, потенціал майбутнього розвитку»*. 2024. С. 112-115.

2. Дідик А. М., Погорелов Ю. С. Міжнародний досвід післявоєнного розвитку економіки: уроки для України. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2023. №1 (9). С. 269-282.

3. Редько О. Ю. Повоєнний аудит: перспективи та виклики. URL: https://abv.org.ua/news/audit-after-war-news (дата звернення: 20.03.2025).

4 Татенко М. Ю., Назарова К. О. Місія та форсайт трансформації аудиту у повоєнному відновленні України. *Ефективна економіка*. 2023. №6. URL: https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1690/1702 (дата звернення: 20.03.2025).

САВЧЕНКО ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь

АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Сучасний бізнес вимагає ефективного управління фінансовими ресурсами, що передбачає автоматизацію бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Використання спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє значно зменшити вплив людського фактора, прискорити обробку фінансової інформації та підвищити рівень контролю за фінансовими потоками підприємства.

Автоматизація бухгалтерського обліку передбачає впровадження програмних продуктів, які дозволяють вести облік фінансово-господарських операцій, формувати звітність та здійснювати контроль за фінансовими показниками. Серед найбільш популярних програмних рішень у 2024 році можна виділити такі системи, як BAS ERP, SAP Business One, Microsoft Dynamics 365, а також нову українську розробку MASTER:Бухгалтерія. Вони забезпечують інтеграцію фінансових, управлінських та виробничих процесів підприємства.

BAS ERP – це потужна система управління підприємством, яка дозволяє комплексно автоматизувати бухгалтерський облік, фінансове планування, управління виробництвом та іншими бізнес-процесами. Вона підтримує інтеграцію з банками, податковими системами та має широкий набір аналітичних інструментів.

SAP Business One – це рішення, розроблене для малого та середнього бізнесу, яке включає фінансовий облік, управління продажами, закупівлями, складом і виробництвом. Програма забезпечує доступ до даних у реальному часі та інтегрується з іншими продуктами SAP, що робить її гнучким і масштабованим рішенням.

Microsoft Dynamics 365 – це комплексне рішення, що поєднує функції ERP і CRM. Воно дозволяє автоматизувати бухгалтерський облік, фінансове управління, контроль витрат, а також використовувати сучасні аналітичні інструменти на базі штучного інтелекту.

MASTER:Бухгалтерія – нова українська розробка, орієнтована на малі та середні підприємства. Вона дозволяє вести облік необмеженої кількості юридичних осіб, підтримує всі системи оподаткування та має зручний інтерфейс для користувачів.

Окрім існуючих рішень, у 2025 році очікується поява нових технологій для автоматизації обліку. Наприклад, MindBridge – інноваційний інструмент на базі штучного інтелекту, який автоматично аналізує фінансові операції та визначає потенційні ризики та аномалії.

Xero – ще одна сучасна хмарна система бухгалтерського обліку, яка

підтримує віддалений багатокористувацький доступ, візуалізацію фінансових показників і автоматичне формування звітності.

Отже, автоматизація бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю є важливим інструментом підвищення ефективності управління підприємством. Використання сучасних програмних рішень дозволяє зменшити кількість помилок, прискорити обробку фінансової інформації, посилити контроль за фінансовими потоками та запобігти шахрайським діям.

Оптимальний вибір програмного забезпечення залежить від специфіки підприємства. Великі підприємства можуть обрати BAS ERP або SAP Business One для глибокої інтеграції та автоматизації всіх процесів. Для малого та середнього бізнесу підходить MASTER:Бухгалтерія. Використання штучного інтелекту в нових системах, таких як MindBridge, дозволяє значно підвищити ефективність внутрішнього контролю. Подальший розвиток цифрових технологій сприятиме вдосконаленню цих процесів та забезпечить підвищення конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах ринку.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 дата звернення: (14.03.2025)
2. Пархоменко В. Сучасні інформаційні технології в бухгалтерському обліку: тенденції та перспективи. Фінанси України. 2024. № 1. С. 58-64. URL:
3. Офіційний сайт SAP Business One. URL: https://www.sap.com/products/business-one.html
4. Microsoft Dynamics 365: фінансовий контроль та управління. Офіційний сайт. URL: https://www.microsoft.com/en-us/dynamics365
5. Офіційний сайт MindBridge. URL: https://www.mindbridge.ai
6. Офіційний сайт Xero. URL: https://www.xero.com

САВЧЕНКО НАТАЛІЯ, к.е.н, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування і аудиту
САВЧЕНКО РОМАН, к.е.н, доцент,
доцент кафедри комп`ютерних технологій і моделювання систем
Поліський національний університет, м. Житомир

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТРУМЕНТІВ ПОДАННЯ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Фінансова звітність виступає основним засобом комунікації між суб'єктами господарювання та зовнішніми користувачами інформації, зокрема інвесторами, кредиторами, органами державної влади та іншими заінтересованими сторонами. Найважливішим елементом складання фінансової звітності комерційного підприємства є процедура формування елементів самої звітності, що характеризують фінансові результати виробничої діяльності суб'єкта господарювання. Важливою умовою для фінансової звітності є забезпечення її якісних характеристик, зазначених у Концептуальній основі фінансової звітності [1]. Дотримуючись усіх принципів та вимог складання та подання фінансової звітності, користувачі зможуть об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства та застосовувати цю інформацію у прийнятті раціональних управлінських рішень у майбутньому [2]. Сучасні електронні інструменти звітності, такі як M.E.Doc, СОТА та FREDO Звіт, відіграють ключову роль в автоматизації фінансового обліку та подання звітності вітчизняними підприємствами, спрощуючи при цьому процес електронного документообігу.

Таблиця 1. Інструменти подання звітності суб'єктами господарювання

№	Назва програмного продукту	Характеристика
1	СОТА	веб-сервіс, який дозволяє працювати із звітністю онлайн без необхідності встановлення програмного забезпечення на локальні пристрої. Цей інструмент особливо зручний для використання суб'єктами малого бізнесу, оскільки він має спрощений інтерфейс, забезпечує швидкий доступ до форм звітності з будь-якого пристрою та підтримує інтеграцію з електронним підписом
2	M.E.Doc	є одним із найбільш популярних програмних рішень, яке дозволяє створювати, перевіряти та подавати електронну звітність до контролюючих органів. Його функціонал охоплює електронний документообіг між підприємствами, обмін податковими накладними, а також підтримку електронного цифрового підпису (ЕЦП), що гарантує юридичну силу документів
3	FREDO Звіт	являє собою хмарне рішення, що використовується для електронного документообігу та подання звітності, з можливістю інтеграції з іншими обліковими системами. В межах програмного продукту пропонується зручний інтерфейс, автоматичне оновлення форм звітності відповідно до змін у законодавстві та можливість обміну документами з контрагентами в електронній формі

Усі ці інструменти сприяють автоматизації процесів подання звітності, підвищенню точності даних, зниженню ступеню ризику виникнення помилок та забезпечують відповідність форм вимогам законодавства. Їх використання дозволяє оптимізувати роботу бухгалтерських служб і зменшити витрати часу на виконання рутинних завдань.

Таблиця 2. Переваги використання інструментів подання звітності суб'єктами господарювання

M.E.Doc	COTA	FREDO Звіт
1. зручний функціонал та швидка обробка документів 2. оперативне оновлення бланків бухгалтерських документів та довідників, відповідно до змін у законодавстві 3. захист даних забезпечується шляхом використання спеціальної системи шифрування. В модуль інтегровано сервер прямого з'єднання за для оперативної відправки документів 4. багатоваріантність: надана можливість вибору відповідного комплекту звітності для суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм, систем оподаткування та видів діяльності 5. автоматичне заповнення реквізитів підприємства із його картки, а також контроль заповнення, що зводить до мінімуму випадки виникнення помилок. При створенні звіти та інші документи перевіряються в автоматизованому режимі за методикою контролюючих органів	1. можливою є робота з документами різних форматів 2. оптимальність строків отримання та погодження документації 3. оперативна взаємодія з контрагентами 4. функціонал програми зручний для клієнтів підприємства (наприклад, спрощена форма входу), які отримують, надсилають та підписують електронні документи КЕП. 5. сервіс вигідний для суб'єктів господарювання, які відправляють невеликий обсяг електронних документів 6. в наявності є пакет звітності ФОП, що дає можливість приватним підприємцям взаємодіяти з покупцями і замовниками, а також з контролюючими органами.	1. великий вибір регламентованих звітних форм 2. швидке оновлення форм звітності у випадку їх зміни 3. застосування кваліфікованих електронних підписів, що придбані раніше без додаткової оплати 4. система підтримує сертифікати кваліфікованих електронних підписів основних АЦСК 5. безоплатний доступ для одного суб'єкта господарювання в межах договору ІТС

Найбільш поширеним у використанні є програмний комплекс M.E.Doc, який має широкий функціонал, основним призначенням якого є створення, обробка, подання та зберігання електронної звітності відповідно до чинних нормативно-правових вимог. Завдяки інтеграції з інформаційними системами контролюючих органів M.E.Doc забезпечує ефективну комунікацію між підприємствами та державними структурами.

При застосуванні вищезгаданих програмних продуктів можуть виникати ряд проблем, до яких можна віднести:

необхідність наявності сумісності з різними інформаційними системами (використання різних програмних комплексів для обробки та подання звітності може ускладнювати процес інтеграції даних),

кіберзагрози (подання електронної звітності може супроводжуватися виникненням ризиків несанкціонованого доступу, витоку або втрати конфіденційних даних),

залежність від технічної інфраструктури (необхідне стабільне інтернет-з'єднання, що в окремих ситуаціях є проблемою через військові дії),

часті зміни положень нормативно-правових актів (зміни можуть ускладнювати процес подання звітності, вимагаючи додаткового навчання персоналу).

Таким чином, не дивлячись на вищеперераховані проблеми, програмні продукти подання звітності суб'єктами господарювання є інноваційними інструментами, призначення яких полягає у підвищенні загальної ефективності управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Концептуальна основа фінансової звітності від 01.09.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text

2. Овсюк Н.В., Шалієвська Ж.С., Гулько К.Ю. Фінансова звітність як основне джерело інформації про діяльність підприємства. *Економіка, фінанси, право*. 2021, № 11/1. С. 27-30

СЕЛІВАНОВ ВІТАЛІЙ, аудитор (сертифікат серії А № 003318 виданий 26.03.1998 року, номер у Реєстрі аудиторів 100281)
Товариство з обмеженою відповідальністю «Аудиторська фірма «КАПІТАЛ ГРУП», м. Київ

АУДИТ ОЧИМА РОЗРОБНИКА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПЕРШІ ЗАВДАННЯ З АУДИТУ – ЗАЛИШКИ НА ПОЧАТОК ПЕРІОДУ

Починаючи з релізу 8.2.24.04 від 24.11.2024 року програми для автоматизації аудиторської діяльності «1С:Аудит-Контроль (+) для України» [1] (далі за текстом – Система), оптимізовано функціонал взаємодії з попереднім аудитором та додано автоматичну процедуру співставлення вхідних залишків.

За визначенням Міжнародного стандарту аудиту (далі за текстом – МСА) 510 «Перші завдання з аудиту – залишки на початок періоду» метою аудитора при виконанні першого завдання з аудиту щодо залишків на початок періоду є отримання достатніх та прийнятних аудиторських доказів щодо того, чи [2, МСА 510, параграф 3]:

- Існують викривлення у залишках на початок періоду, які суттєво впливають на фінансову звітність поточного періоду;
- Послідовно застосовувалися прийнятні облікові політики, відображені у залишках на початок періоду, у фінансовій звітності за поточний період та чи зміни в облікових політиках було враховано та адекватно подано й розкрито відповідно до застосовної концептуальної основи фінансового звітування.

Аудитор повинен отримати прийнятні аудиторські докази у достатньому обсязі стосовно того, чи існують викривлення залишків на початок періоду, які суттєво впливають на фінансову звітність за поточний період, через [2, МСА 510, параграф 6]:

- Визначення, чи правильно перенесені залишки на кінець попереднього періоду на початок поточного періоду або, якщо це доречно, перераховані;
- Визначення, чи відображають залишки на початок періоду застосування прийнятних облікових політик.

Якщо аудит фінансової звітності за попередній період проводився попереднім аудитором, аудитор може мати змогу отримати прийнятні аудиторські докази у достатньому обсязі щодо залишків на початок періоду через огляд робочих документів попереднього аудитора [2, МСА 510, параграф А4].

Сценарій реалізації вимог МСА у Системі:

- Пошук записів у базі даних з метою визначення, чи підлягав попередній період аудиту Суб'єктом аудиторської діяльності;
- У випадку, якщо попередній період не підлягав аудиту Суб'єктом аудиторської діяльності, формування у Запиті на отримання інформації про Суб'єкта перевірки окремих питань стосовно аудиту попереднього періоду; надання аудиторського звіту та дозволу на спілкування з попереднім аудитором – у разі його існування;

- Формування та надсилання попередньому аудитору Запиту на отримання інформації від попереднього аудитора – у випадку, якщо такий аудитор існує, визначений, та Суб'єктом перевірки надано дозвіл на спілкування з ним;

- Реєстрація та обробка відповіді попереднього аудитора за елементами довідника «Оцінка попереднього аудитора»;

- Реєстрація ознайомлення теперішнього аудитора з робочою документацією попереднього аудитора та формування висновку щодо того, чи надають аудиторські процедури, виконані попереднім аудитором, достатні та прийнятні докази щодо залишків на початок періоду;

- Незалежно від існування попереднього аудитора, наявності дозволу на спілкування з ним та результатів огляду його робочої документації, виконання процедури автоматичного співставлення залишків на початок періоду з вихідними залишками попереднього періоду – як на рівні балансу так і на рівні окремих рахунків обліку;

- Формування Запиту на надання інформації про різниці вхідних залишків (у випадку їх існування).

Системний документ «Інформація про Суб'єкта перевірки». Починаючи з релізу 8.2.24.04 у системний документ додана закладка «Попередній період». Реквізити цієї закладки визначають результат пошуку у базі даних завдань, пов'язаних з аудитом фінансової звітності Суб'єкта перевірки за попередній період. У випадку наявності відповідного задання реквізит «Попередній період перевірявся» прийме значення «Нашою компанією». У випадку відсутності відповідного задання реквізити закладки редагуються в процесі обробки відповіді Суб'єкта перевірки на цей Запит.

Системний документ «Інформація попереднього аудитора». Закладка «Загальні відомості» містить додаткові реквізити:

- Посилання на відповідний документ «Інформація про Суб'єкта перевірки», який є джерелом отримання даних про попереднього аудитора;

- Зареєстровану назву компанії попереднього аудитора, її код ЄДРПОУ та номер реєстрації у Реєстрі;

- Ознаку отримання дозволу Суб'єкта перевірки на спілкування з попереднім аудитором;

- Посилання на файл, який містить документ дозволу;

- Посилання на файл, який містить відповідь попереднього аудитора на Запит теперішнього аудитора.

Закладка «Запит» містить текст поштового повідомлення та перелік електронних адрес одержувачів Запиту. Під час надсилання Запиту у поштові вкладення автоматично додається сформований лист запиту та дозвіл Суб'єкта перевірки на спілкування поточного (теперішнього) аудитора з попереднім аудитором.

Закладка «Показники оцінювання» містить табличну частину з виведеними актуальними показниками – елементами довідника «Оцінка попереднього аудитора».

Закладка «Робоча документація» містить табличну частину, яка відображає

результат ознайомлення теперішнього аудитора з робочою документацією попереднього аудитора. Хоча МСА 510 не зобов'язує теперішнього аудитора отримувати та реєструвати копії робочих документів попереднього аудитора, це може бути корисним під час прийняття рішення щодо достатності та прийнятності аудиторських доказів щодо залишків на початок періоду.

Системний документ «Аналіз вхідних залишків». Документ призначений для автоматичного співставлення вхідних залишків поточного періоду з вихідними залишками попереднього періоду (як на рівні балансу, так і на рівні облікових рахунків). Крім цього, документ передбачає автоматичне співставлення інформації про доходи та витрати, яка відображена у Звітах про фінансові результати поточного та попереднього року. Документ містить реквізити, які розміщено на трьох закладках:

- На закладці «Відомості» наведено інформацію про аудиторське завдання, а також інформацію про звітність поточного та попереднього (співставного) періодів;

- Реквізити закладки «Співставлення», у свою чергу, згруповані за трьома закладками: На закладці «Залишки на рівні балансу» наводяться результати співставлення вхідних залишків поточного періоду з вихідними залишками попереднього періоду на рівні рядків балансу; На закладці «Розкриття на рівні P&L» наводяться результати співставлення інформації про доходи та витрати, яка відображена у колонці «За звітний період» Звіту про фінансові результати попереднього року з колонкою «За аналогічний період попереднього року» Звіту про фінансові результати поточного року; На закладці «Залишки на рівні рахунків» наводяться результати співставлення вхідних залишків поточного періоду з вихідними залишками попереднього періоду на рівні рахунків обліку;

- На закладці «Коментар» розміщено поле форматованого документу для реєстрації коментарів користувача у довільному вигляді.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт програми для автоматизації аудиторської діяльності «1С:Аудит-Контроль (+) для України». URL: http://audit-control.zzz.com.ua/;

2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг видання 2016–2017 років URL: http://audit-control.zzz.com.ua/Files/ISA_2016_2017-1.pdf.

СИДОРЕНКО КСЕНІЯ, СРІБНА ОЛЬГА, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ВПЛИВ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА ТОЧНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Система внутрішнього контролю відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування підприємства. З розвитком економіки, зростанням складності бізнес-процесів та постійними змінами у законодавчій сфері, кожна організація потребує надійної системи контролю для забезпечення точності фінансової звітності, запобігання фінансовим помилкам і шахрайству. Внутрішній контроль має важливе значення для забезпечення прозорості фінансової інформації, довіри з боку інвесторів і регуляторів, а також для підвищення ефективності управління підприємством. Тому питання формування, вдосконалення та ефективного впровадження системи внутрішнього контролю набуває особливої актуальності, оскільки від його ефективності залежить стабільність та успіх підприємства.

Ключовим елементом внутрішнього контролю є розподіл обов'язків між співробітниками – табл. 1, оскільки він допомагає уникнути конфлікту інтересів і зменшити ймовірність помилок чи шахрайства.

Таблиця 1. Розподіл обов'язків серед учасників системи внутрішнього контролю*

Обов'язки	Функції
Керівництво підприємства (вищий рівень управління)	
Прийняття стратегічних рішень щодо внутрішнього контролю, встановлення політики та етики.	Нагляд за діяльністю інших учасників, забезпечення ресурсами для ефективного функціонування системи, моніторинг відповідності законодавству.
Фінансовий директор/Головний бухгалтер	
Управління фінансовою діяльністю, контроль за правильністю обліку та фінансовими звітами.	Визначення процедур фінансового контролю, моніторинг бюджету, запобігання шахрайству і фінансовим помилкам.
Внутрішній аудит	
Оцінка ефективності внутрішнього контролю, виявлення слабких місць у системі.	Проведення регулярних перевірок, підготовка звітів для керівництва про недоліки і рекомендації.
Операційні менеджери та працівники	
Виконання щоденних операцій, дотримання стандартів та процедур внутрішнього контролю.	Обробка фінансових документів, проведення транзакцій, взаємодія з клієнтами та постачальниками.
Відділ IT/Автоматизованих систем	
Підтримка технологічних платформ для автоматизації процесів контролю і збереження фінансової інформації.	Розробка, підтримка і моніторинг програмного забезпечення, захист даних, налаштування доступу до систем.

Обов'язки	Функції
Зовнішні аудитори та консультанти	
Проведення незалежних перевірок фінансової звітності і внутрішнього контролю.	Оцінка відповідності стандартам і нормативам, підготовка звітів для інвесторів, пропозиції щодо поліпшення

*узагальнено на підставі [1-5]

Розподіл обов'язків між цими учасниками дозволяє забезпечити чітку та прозору систему внутрішнього контролю. Кожен учасник має свої специфічні завдання та функції, і їх взаємодія дозволяє зменшити ймовірність фінансових помилок або шахрайства. Розподіл обов'язків у компанії мінімізує ризик того, що одна особа буде контролювати всі етапи процесу, що значно підвищує ефективність і надійність внутрішнього контролю.

Перевірка правильності та достовірності даних, що включаються у фінансову звітність, є ще одним важливим елементом внутрішнього контролю. Цей процес гарантує, що в фінансовій звітності використовуються лише точні і перевірені дані, що відповідають вимогам нормативно-правових актів. Такі перевірки допомагають виявити і виправити помилки на ранніх етапах, що забезпечує надійність фінансової інформації.

Регулярні аудити та перевірки з боку внутрішніх чи зовнішніх аудиторів є ще одним елементом, що зміцнює внутрішній контроль. Аудит дозволяє незалежно перевірити ефективність роботи системи внутрішнього контролю та виявити можливі слабкі місця. Внутрішній аудит дає можливість оперативно реагувати на виявлені недоліки, а зовнішній аудит додає об'єктивність і прозорість в оцінку фінансової звітності.

Тож, система внутрішнього контролю має прямий вплив на прозорість фінансової звітності. Вона гарантує, що фінансова інформація є достовірною, повною та відповідає вимогам як національних, так і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Прозорість фінансової звітності підвищує довіру до підприємства з боку інвесторів, партнерів і регулюючих органів. Це, у свою чергу, підвищує репутацію компанії на ринку і забезпечує можливість залучення додаткових інвестицій.

Збір і обробка даних в системі внутрішнього контролю дозволяє створювати точні та обґрунтовані фінансові звіти, що демонструють реальний фінансовий стан підприємства. Це важливо не лише для управління компанією, а й для зовнішніх користувачів, які базують свої рішення на цих даних.

Для забезпечення точності звітності важливо постійно вдосконалювати систему внутрішнього контролю. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє автоматизувати процеси контролю і зменшити ризик людських помилок. Застосування спеціальних програм для моніторингу та аналізу фінансових даних дозволяє вчасно виявляти недоліки та оперативно вжити необхідних заходів для їх виправлення.

Постійний моніторинг і оновлення стандартів внутрішнього контролю на основі змін у законодавстві та внутрішніх політиках підприємства дозволяють компанії адаптуватися до нових вимог і підтримувати ефективність контролю

на високому рівні.

Ефективне впровадження внутрішнього контролю має значні практичні результати. Зменшення кількості фінансових помилок і порушень дозволяє уникнути штрафів і санкцій за некоректно подану звітність, що може мати серйозні фінансові наслідки для підприємства. Внутрішній контроль також дозволяє зберігати репутацію компанії на ринку, що має важливе значення для її довгострокового розвитку.

Створення надійної системи контролю забезпечує стабільність фінансової діяльності компанії, знижуючи ризики фінансових порушень, шахрайства і помилок, що може призвести до серйозних економічних втрат.

Система внутрішнього контролю є важливим інструментом для забезпечення точності фінансової звітності підприємства. Вона сприяє зниженню ризиків фінансових помилок, шахрайства та інших порушень, що забезпечує прозорість і підвищує довіру до фінансових даних компанії. Вдосконалення внутрішнього контролю, впровадження сучасних технологій та постійний моніторинг дозволяють досягти високого рівня точності звітності і ефективності управління підприємством.

Список використаних джерел:

1. Лега, О., Єрмолаєва, М., Тютюнник, С. (2025). Інформативність бухгалтерського балансу: аналіз структури та функцій. *Сталий розвиток економіки*, (1 (52), 14-21. https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-2

2. Перерва , П. Г., Лега, О. В., Тютюнник, С. В., & Тютюнник , Ю. М. (2025). Прибуток як основа фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства. *Актуальні питання економічних наук*, (7). https://doi.org/10.5281/zenodo.14790464

3. Станкевич Г. Особливості системи внутрішнього контролю підприємства та роботи внутрішнього аудитора. Аудитор України. 2014. № 9 (226). С. 32-37.

4. Єршова, Н. Ю., Лега , О. В., Прокопишин, О. С., Прийдак, Т. Б., Яловега , Л. В. (2025). Податкова звітність як стратегічний інструмент ділових комунікацій і прийняття управлінських рішень. *Актуальні питання економічних наук*, (9). https://doi.org/10.5281/zenodo.14986292

5. Кучер С. Аудит: як бути фінансово прозорим та покращити ефективність управлінняhttps://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/audit-yak-buti-finansovo-prozorim-ta-pokrashchiti-efektivnist-upravlinnya.html

СИДОРУК ОЛЕКСАНДР, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Нормативно-правове забезпечення обліку та оподаткування на підприємстві включає сукупність законодавчих актів, нормативних документів та інструкцій, які визначають правила ведення бухгалтерського обліку та сплати податків. Воно охоплює всі етапи облікової діяльності, від реєстрації господарських операцій до складання фінансової звітності та визначення податкових зобов'язань.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють облік та оподаткування на підприємствах, є:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» – основний закон, що регулює облікову діяльність підприємств, визначає вимоги до фінансової звітності [1].
2. Податковий кодекс України – визначає принципи оподаткування, процедури обчислення та сплати податків підприємствами, їх права та обов’язки у сфері податкової діяльності [2, 3].
3. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) [4], які застосовуються в разі, коли підприємства ведуть облік за міжнародними вимогами або при здійсненні діяльності на міжнародних ринках.
4. Нормативні акти Міністерства фінансів України, які визначають методологію бухгалтерського обліку, облікові регістри та інші інструменти для підприємств.
5. Податкові інструкції та постанови державних органів – наприклад, накази Державної податкової служби України, які деталізують вимоги податкового законодавства для певних категорій підприємств.
6. Локальні нормативні документи підприємства (внутрішні інструкції, накази, положення), що деталізують порядок ведення обліку та податкової звітності з урахуванням специфіки діяльності конкретного підприємства [5].

Національні стандарти бухгалтерського обліку (НП(С)БО) – це система нормативних актів, яка також регулює ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Ці стандарти визначають загальні правила, методологію та принципи, на основі яких підприємства повинні здійснювати облік своїх операцій, оцінювати активи та зобов'язання, а також готувати фінансову звітність [6].

Основні аспекти, які регулюються НП(С)БО наведені на рис. 1.

В Україні НП(С)БО почали активно впроваджуватися з кінця 90-х років XX століття, і на сьогодні є основою для ведення бухгалтерського обліку. Вони забезпечують єдині правила для всіх підприємств і організацій незалежно від форми власності, але разом із тим дозволяють враховувати специфіку окремих

видів діяльності.

НП(С)БО в Україні корелюють з міжнародними стандартами, зокрема Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) та обліку (МСБО), які застосовуються для великих підприємств або тих, що мають міжнародні фінансові операції. У разі необхідності, підприємства можуть застосовувати МС для підготовки консолідованої фінансової звітності, щоб забезпечити відповідність міжнародним вимогам.

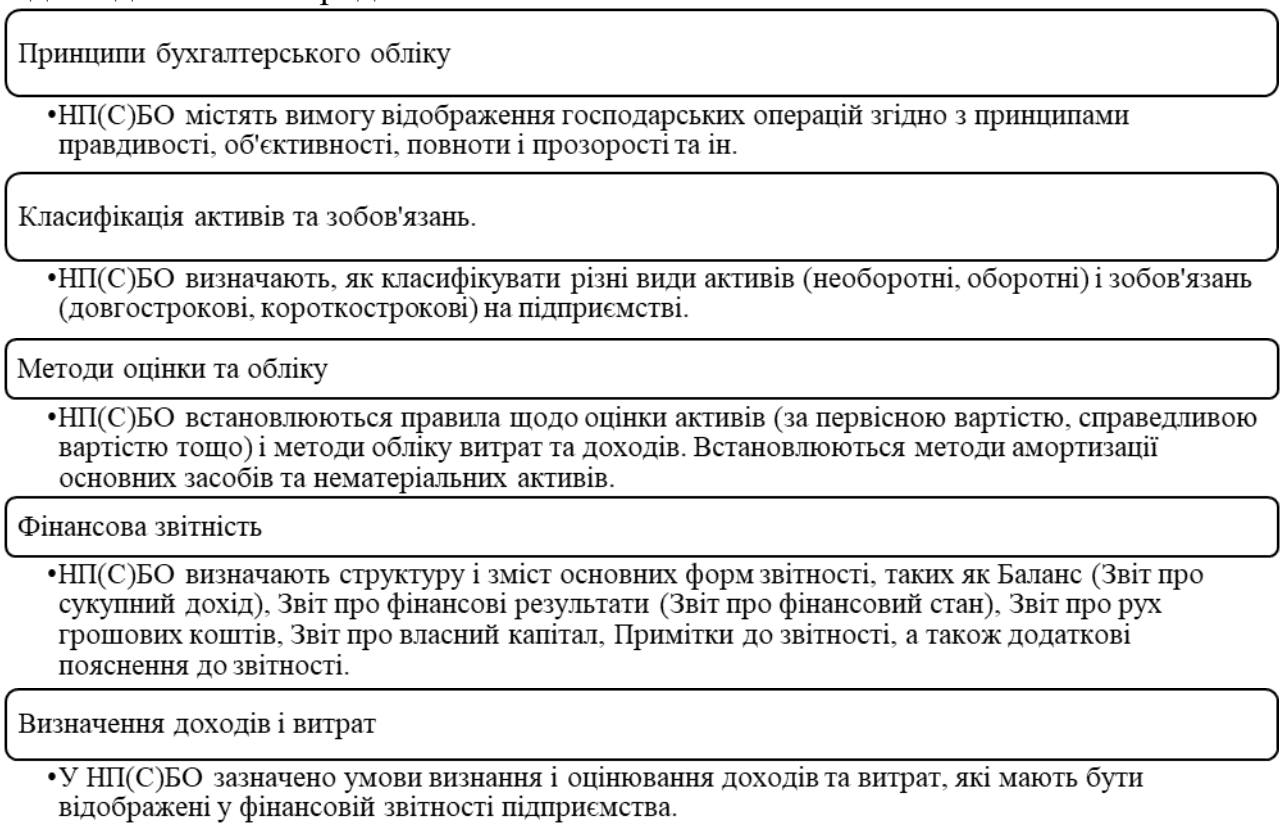

Рис. 1. Основні аспекти, які регулюються НП(С)БО

Джерело: складено автором за наслідком аналізу НП(С)БО [6]

НП(С)БО сприяють прозорості фінансової звітності, що дозволяє зацікавленим сторонам (акціонерам, інвесторам, податковим органам) мати чітке уявлення про фінансовий стан підприємства.

На виконання ч. 2 ст. 6 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Міністерством фінансів України розроблені та затверджені наступні НП(С)БО (табл. 1):

Таблиця 1. Основні нормативно-правові документи щодо регулювання обліку

НП(С)БО	Затвердження	Опис
НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”	Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73	Визначає основні вимоги до фінансової звітності підприємств, зокрема принципи прозорості, достовірності та надійності інформації.
НП(С)БО 2 “Консолідована фінансова звітність”	Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 628	Регулює підготовку та подання консолідованої фінансової звітності для груп підприємств.
НП(С)БО 6	Наказ Міністерства	Описує правила виправлення помилок та

НП(С)БО	Затвердження	Опис
“Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах”	фінансів України від 28.05.1999 р. № 137	змін у фінансових звітах підприємства, а також порядок коригування минулих періодів
НП(С)БО 7 “Основні засоби”	Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92	Визначає порядок обліку основних засобів, їх оцінку, амортизацію та вилучення з обліку.
НП(С)БО 8 “Нематеріальні активи”	Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242	Регулює облік нематеріальних активів, їх оцінку, амортизацію та порядок відображення в звітності.
НП(С)БО 9 “Запаси”	Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246	Описує облік запасів, визначення їх вартості, порядок нарахування витрат та зменшення вартості запасів.
НП(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”	Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237	Регулює облік дебіторської заборгованості, її оцінку та нарахування резервів сумнівних боргів.
НП(С)БО 11 “Зобов’язання”	Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20	Визначає порядок обліку зобов'язань підприємства, в тому числі умовних зобов'язань і нарахувань.
НП(С)БО 12 “Фінансові інвестиції”	Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91	Регулює облік фінансових інвестицій, їх класифікацію та порядок відображення в звітності.
НП(С)БО 13 “Фінансові інструменти”	Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559	Описує правила обліку фінансових інструментів, таких як акції, облігації та інші цінні папери.
НП(С)БО 14 “Оренда”	Наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. № 181	Визначає принципи обліку орендних відносин, включаючи фінансову та операційну оренду.
НП(С)БО 15 “Дохід”	Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290	Описує порядок визнання доходів підприємства, їх класифікацію та відображення у фінансовій звітності.
НП(С)БО 16 “Витрати”	Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318	Визначає принципи обліку витрат підприємства, зокрема їх розподіл та відображення у звітності.
НП(С)БО 17 “Податок на прибуток”	Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353	Регулює облік податку на прибуток, зокрема визнання податкових зобов'язань та активів.
НП(С)БО 18 “Будівельні контракти”	Наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2001 р. № 205	Описує облік доходів і витрат за будівельними контрактами, в тому числі етапи виконання робіт.
НП(С)БО 19 “Об’єднання підприємств”	Наказ Міністерства фінансів України від 07.07.1999 р. № 163	Регулює облік об'єднання підприємств, зокрема злиття, поглинання та інші форми.
НП(С)БО 21 “Вплив змін валютних курсів”	Наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193	Визначає принципи обліку впливу змін валютних курсів на фінансові результати підприємства.
НП(С)БО 18 “Будівельні контракти”	Наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2001 р. № 205	Описує облік доходів і витрат за будівельними контрактами, в тому числі етапи виконання робіт.
НП(С)БО 19 “Об’єднання	Наказ Міністерства фінансів України від	Регулює облік об'єднання підприємств, зокрема злиття, поглинання та інші форми.

НП(С)БО	Затвердження	Опис
підприємств”	07.07.1999 р. № 163	
НП(С)БО 21 “Вплив змін валютних курсів”	Наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193	Визначає принципи обліку впливу змін валютних курсів на фінансові результати підприємства.
НП(С)БО 22 “Вплив інфляції”	Наказ Міністерства фінансів України від 29.02.2002 р. № 147	Описує порядок обліку впливу інфляційних процесів на фінансову звітність підприємства.
НП(С)БО 23 “Розкриття інформації щодо пов’язаних сторін”	Наказ Міністерства фінансів України від 18.06.2001 р. № 303	Регулює розкриття інформації щодо фінансових операцій з пов’язаними сторонами.
НП(С)БО 24 “Прибуток на акцію”	Наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2001 р. № 344	Визначає порядок обчислення і відображення прибутку на акцію для акціонерних компаній.
НП(С)БО 25 “Спрощена фінансова звітність”	Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39	Описує принципи складання спрощеної фінансової звітності для малих підприємств.
НП(С)БО 26 “Виплати працівникам”	Наказ Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601	Визначає порядок обліку виплат працівникам, зокрема заробітної плати, премій та інших винагород.
НП(С)БО 27 “Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність”	Наказ Міністерства фінансів України від 07.11.2003 р. № 617	Описує облік необоротних активів, що утримуються для продажу, та припиненої діяльності.
НП(С)БО 28 “Зменшення корисності активів”	Наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2005 р. № 817	Регулює порядок обліку зменшення вартості активів, що відображаються у фінансовій звітності.
НП(С)БО 29 “Фінансова звітність за сегментами”	Наказ Міністерства фінансів України від 19.05.2005 р. № 412	Визначає порядок розкриття фінансової інформації за різними сегментами діяльності підприємства.
НП(С)БО 30 “Біологічні активи”	Наказ Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790	Регулює облік біологічних активів підприємства, таких як рослини і тварини, що використовуються в сільському господарстві.
НП(С)БО 31 “Фінансові витрати”	Наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. № 415	Описує порядок обліку фінансових витрат, таких як проценти по кредитах та інші витрати, пов'язані з фінансуванням.
НП(С)БО 32 “Інвестиційна нерухомість”	Наказ Міністерства фінансів України від 02.07.2007 р. № 779	Визначає порядок обліку інвестиційної нерухомості, яка використовується для отримання доходу від оренди або приросту капіталу.
НП(С)БО 33 “Витрати на розвідку запасів корисних копалин”	Наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2008 р. № 1090	Регулює облік витрат, пов'язаних із розвідкою корисних копалин та іншими геологічними роботами.
НП(С)БО 34 “Платіж на основі акцій”	Наказ Міністерства фінансів України від 30.12.2008 р. № 1577	Описує облік компенсаційних виплат, які підприємства здійснюють на основі акцій або інших цінних паперів.

Джерело: складено за [6]

Нормативно-правова база забезпечує коректне ведення обліку та своєчасне виконання податкових зобов'язань, що є важливим фактором для ефективного функціонування підприємства, запобігання податковим порушенням та забезпечення прозорості фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.
3. Оподаткування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. (у схемах). 2-е вид., перероб. та доп. / Т. М. Остапенко, О. М. Кубецька, І. В. Кононова та ін.; ред. Н.І. Верхоглядова. Дніпро : ДДУВС, 2023. 196 с.
4. МСФЗ та МСБО. URL: https://services.dtkt.ua/catalogues/other_dov/134-msfz-ta-msbo
5. Фінансовий облік : навчальний посібник / В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 616 с.
6. Національне положення бухгалтерського обліку. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B1%D1%83%D1%85%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83

СІДЕНКО ОЛЬГА, СЕМИВОЛОС ТЕТЯНА, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

РОЛЬ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ І КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є важливим аспектом фінансового контролю підприємств, особливо в умовах постійних змін на ринку та економічних коливань. Невчасне стягнення боргів або затримка в розрахунках із кредиторами можуть негативно вплинути на ліквідність підприємства та привести до фінансових труднощів. У цьому контексті аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості, а також ефективне управління ними, є ключовими факторами для збереження фінансової стабільності компанії.

До методів управління дебіторською та кредиторською заборгованістю:

1. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості є основою для ефективного управління фінансами підприємства. Він передбачає детальне вивчення структури дебіторської та кредиторської заборгованості з метою визначення загальних сум, термінів непогашених боргів, а також категорій дебіторів та кредиторів, які можуть становити більші фінансові ризики. Зокрема, важливо визначити, які борги прострочені, чи є залежність від певних клієнтів чи постачальників, і наскільки велика їх частка в загальному обсязі. Такий аналіз дозволяє підприємству своєчасно виявити проблемні зони та розробити стратегії для їх усунення.

2. Розробка плану стягнення боргів є важливим етапом у забезпеченні ліквідності підприємства. Такий план включає встановлення чітких графіків платежів, домовленостей із дебіторами щодо реструктуризації заборгованості або відтермінування платежів. Важливим є нарахування штрафів або пені за прострочення платежів, що стимулює своєчасне виконання зобов'язань. Також важливо включити елементи домовленостей щодо розстрочки платежів, що може полегшити фінансовий тягар для дебітора та забезпечити поступове виконання боргових зобов'язань.

3. Зниження фінансових ризиків можливо через *оптимізацію умов кредитування*, як для дебіторів, так і для кредиторів. Встановлення привабливих і вигідних умов для обох сторін може допомогти уникнути затримок у платежах. Для дебіторів це можуть бути гнучкі умови оплати або знижки за своєчасну оплату, а для кредиторів — визначення чітких термінів оплати та погодження умов надання послуг чи товарів на кредит. Крім того, встановлення чітких лімітів кредитування для окремих клієнтів дозволяє знижувати ризики неплатежів.

4. Постійний моніторинг заборгованості є необхідним для оперативного реагування на зміни у фінансовому стані дебіторів та кредиторів. Регулярне

оновлення даних і ведення звітності дає можливість своєчасно виявляти проблемні зони та коригувати стратегії управління заборгованістю. *Інвентаризація заборгованості* дозволяє отримати точну картину заборгованості за кожним контрагентом, а також оцінити, які борги потребують особливої уваги з боку керівництва.

5. Страхування дебіторської заборгованості дозволяє підприємствам знизити ризики, пов'язані з можливими неплатежами. За допомогою страхових продуктів можна захистити себе від фінансових втрат, які можуть виникнути через невиконання зобов'язань контрагентами. Страхування заборгованості є особливо корисним в умовах високої невизначеності на ринку або при роботі з новими чи неперевіреними контрагентами. Це дозволяє зберігати стабільність підприємства, навіть коли частина заборгованості стає безнадійною.

6. Автоматизація процесу управління заборгованістю є важливим кроком до підвищення ефективності фінансового контролю. Впровадження спеціалізованих програмних засобів дозволяє автоматизувати моніторинг заборгованості, своєчасно надіслати нагадування дебіторам про настання терміну платежу, а також вести детальну звітність. Це дозволяє зменшити людський фактор у процесі контролю за боргами, зменшити помилки і покращити швидкість обробки фінансових операцій.

Для кращого розуміння ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю було обрано п’ять підприємств аграрного сектора, дані яких за три останні роки (2021-2023) дозволяють оцінити динаміку та ефективність фінансових операцій у цьому напрямку.

Таблиця 1. Показники аналізу заборгованості підприємств

№ під-приємства	Середнє значення ДЗ (тис. грн)	Коефіцієнт оборотності ДЗ	Середнє значення ПЗ (тис. грн)	Коефіцієнт оборотності КЗ	Коефіцієнт ліквідності
1	79,318	6,17	228,719	2,14	2,74
2	10,959	6,15	4,070	16,57	11,62
3	968	40,08	11,096	3,50	4,60
4	72,175	4,58	211,301	1,56	1,55
5	690,438	3,74	229,418	11,25	14,81

Узагальнено на підставі фактичних даних підприємств

Отже, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості: Найвищий у 3-го підприємства (40.08), що вказує на дуже швидке повернення заборгованості. Інші підприємства мають більш помірні показники, в межах від 2 до 6; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості: 2-й і 5-й підприємства мають значно вищі значення (16.57 і 11.25), що свідчить про швидке покриття своїх зобов'язань; коефіцієнт ліквідності: 5-е підприємство має найвищий коефіцієнт ліквідності (14.81), що вказує на його фінансову стійкість і здатність покривати зобов'язання в короткостроковій перспективі.

Ці показники можуть допомогти в оцінці ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю та прослідкувати як різні підприємства застосовують методи управління дебіторською та кредиторською

заборгованістю, та наскільки ефективно вони управляють фінансовими ресурсами, зокрема за рахунок своєчасного стягнення боргів та розрахунків із кредиторами.

Зважаючи на аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості та наведені методи управління, можна запропонувати стратегії для покращення фінансової стабільності підприємства:

1. Стратегія активного стягнення заборгованості та оптимізації умов кредитування - спрямована на підвищення ліквідності підприємства за рахунок активного контролю за дебіторською заборгованістю та вдосконалення умов кредитування. Ключові етапи стратегії:

- детальний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості для виявлення найбільш проблемних клієнтів та постачальників. визначення боргів, які потребують термінового стягнення, та тих, що можуть бути реструктуризовані;
- розробка чітких графіків погашення заборгованості та умов для дебіторів, таких як штрафи за прострочення, знижки за дострокові платежі, або можливість розстрочки заборгованості;
- перегляд умов надання товарного кредиту. запровадження більш жорстких вимог до нових клієнтів, встановлення лімітів на кредитування та полегшення умов для постійних та надійних контрагентів.

Оцінка результатів: зменшення обсягу простроченої заборгованості; підвищення грошового потоку через активне стягнення боргів; покращення фінансової стабільності завдяки зменшенню фінансових ризиків, пов'язаних з неплатежами.

2. Стратегія управління ризиками заборгованості та використання страхових інструментів зосереджена на зниженні фінансових ризиків через використання страхування заборгованості та регулярний моніторинг фінансових зобов'язань. Ключові етапи стратегії:

- впровадження страхування заборгованості для зниження ризиків неплатежів від нових або нестабільних клієнтів. Вибір надійних страхових компаній та укладання договорів, що покривають більшість фінансових втрат;
- постійний контроль за дебіторською та кредиторською заборгованістю для своєчасного виявлення неплатежів та коригування стратегії управління заборгованістю;
- автоматизація процесу моніторингу заборгованості через спеціалізоване програмне забезпечення, яке дозволить своєчасно отримувати звітність та нагадування, а також оперативно вживати заходів.

Оцінка результатів: зниження фінансових ризиків через використання страхування; підвищення ефективності контролю за заборгованістю та мінімізація втрат від неплатежів; підвищення прозорості фінансових потоків і стабільності грошового обороту.

Обидві стратегії мають свої переваги і можуть бути застосовані в залежності від конкретних умов підприємства. Перша стратегія підходить для компаній, які мають високу дебіторську заборгованість і потребують активних

дій для поліпшення грошового потоку. Друга стратегія краще підходить для підприємств, які працюють з новими або неперевіреними контрагентами і бажають зменшити фінансові ризики.

Список використаних джерел:

1. Перерва П. Г., Лега О. В., Яловега Л. В. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. *Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія «Економіка, управління та фінанси».* 2024. Випуск 1. С. 58-62.
2. Васільєва Л.М., Литовченко Д.О. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств у системі фінансово-економічної безпеки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Економіка та управління підприємствами*. 2016. Випуск 5 (05). С. 161-162.
3. Власова Н.О., Носач Л.Л. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі : монографія. Х.: ХДУХТ, 2011. 229 с.
4. Петричко М.М., Волкогон М.А. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. *Економіка і суспільство.* 2017. Випуск 13. С. 662-666
5. Грабовський І.С., Чепурко О.В. Механізм управління заборгованістю на підприємствах теплопостачання. URL: https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2017/10/6-1.pdf

СКИБА ГАННА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ

ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ

Сучасні умови ведення бізнесу характеризуються зростаючою складністю фінансово-економічних процесів, що зумовлено глобалізацією, цифровізацією та посиленням конкуренції на ринку. У таких умовах підприємства стикаються з низкою викликів, серед яких нестабільність макроекономічного середовища, швидкі зміни у законодавстві, підвищення вимог до фінансової звітності та необхідність адаптації до нових бізнес-моделей. Відповідно, ефективне управління фінансовими ресурсами набуває стратегічного значення, оскільки воно визначає довгострокову стійкість та конкурентоспроможність компанії.

Досягнення фінансової стабільності та зростання прибутковості можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує бухгалтерський облік, фінансовий аналіз та аудит. Ці три складові відіграють ключову роль у забезпеченні прозорості фінансової інформації, підвищенні ефективності управлінських рішень та зниженні ризиків. Високий рівень конкуренції та економічні потрясіння підкреслюють необхідність оперативного реагування на зміни, що потребує точного обліку, ретельного аналізу фінансово-господарської діяльності та систематичного контролю. Таким чином, інтегрований підхід до обліку, аналізу та аудиту дозволяє підприємствам не лише відповідати сучасним викликам, але й використовувати їх як можливості для розвитку, підвищення рентабельності та забезпечення довгострокового успіху на ринку.

Бухгалтерський облік виконує ключову функцію у формуванні фінансової інформації, яка є основою для прийняття рішень на всіх рівнях управління. Від якості облікової інформації залежить ефективність управлінських процесів, що, у свою чергу, впливає на фінансову стійкість та конкурентоспроможність підприємства. Використання сучасних інформаційних систем та автоматизація облікових процесів дозволяють значно підвищити точність і швидкість обробки даних, що сприяє мінімізації помилок, зниженню витрат на ведення обліку та підвищенню оперативності фінансової звітності [1].

Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) забезпечує порівнянність фінансових показників між різними підприємствами та країнами, що є особливо важливим для компаній, які залучають іноземні інвестиції або працюють на міжнародних ринках. Дотримання єдиних стандартів підвищує рівень довіри з боку партнерів, кредиторів і державних регуляторів, сприяє підвищенню прозорості бізнесу та зниженню фінансових ризиків.

Економічний аналіз дозволяє визначити сильні та слабкі сторони підприємства, оцінити фінансовий стан та перспективи його розвитку. Використання сучасних методів аналізу, таких як факторний аналіз, SWOT-

аналіз, економіко-математичне моделювання, дає можливість більш глибоко вивчати економічні процеси та робити обґрунтовані висновки щодо ефективності управлінських рішень [3].

Факторний аналіз дозволяє оцінити вплив різних чинників на фінансові показники підприємства та виявити резерви для підвищення прибутковості. SWOT-аналіз допомагає визначити стратегічні напрямки розвитку, оцінити ринкові можливості та загрози. Економіко-математичне моделювання використовується для прогнозування фінансових результатів і розробки сценаріїв розвитку підприємства в умовах змінного економічного середовища. Важливим аспектом є своєчасне прогнозування фінансових показників, що дає змогу оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та адаптувати бізнес-стратегію відповідно до нових умов.

Аудит відіграє важливу роль у забезпеченні достовірності фінансової інформації та зниженні ризиків фінансових порушень. Внутрішній аудит дозволяє оцінювати ефективність системи внутрішнього контролю, виявляти можливі недоліки у веденні обліку та фінансових операціях, а також запобігати потенційним фінансовим втратам. Він забезпечує зворотний зв'язок для керівництва та сприяє покращенню якості управлінських рішень [1].

Зовнішній аудит, який здійснюється незалежними аудиторами, є важливим інструментом підвищення довіри до фінансової звітності підприємства з боку інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін. Аудиторські перевірки забезпечують підтвердження відповідності фінансової звітності нормативним вимогам та стандартам, що сприяє зниженню інформаційних ризиків і підвищенню репутації компанії на ринку.

Отже, бухгалтерський облік, економічний аналіз та аудит є взаємопов'язаними інструментами ефективного управління бізнесом, які забезпечують формування достовірної фінансової інформації, її обробку та аналіз, а також контроль за відповідністю фінансової діяльності нормативним вимогам. Інтеграція сучасних інформаційних технологій, методів аналітики та системи контролю дозволяє підвищити ефективність управління підприємством, мінімізувати ризики та створити умови для стабільного розвитку бізнесу.

Облік, аналіз та аудит є невід'ємними елементами ефективного управління бізнесом, забезпечуючи прозорість фінансової звітності, оцінку ефективності діяльності та контроль за достовірністю фінансової інформації.

Впровадження сучасних інформаційних технологій у бухгалтерський облік сприятиме не лише автоматизації рутинних процесів, а й значному підвищенню якості облікових даних, їхньої точності та своєчасності. Використання спеціалізованого програмного забезпечення, хмарних технологій та штучного інтелекту дозволить мінімізувати людський фактор, оптимізувати облік фінансових операцій, забезпечити інтеграцію бухгалтерських систем із загальною інформаційною інфраструктурою підприємства, що, у свою чергу, підвищить оперативність і обґрунтованість управлінських рішень.

Застосування сучасних методів фінансового аналізу, зокрема прогнозного

моделювання, факторного аналізу та ризик-менеджменту, дає змогу не лише своєчасно ідентифікувати потенційні загрози, а й виробляти ефективні стратегії їх мінімізації. Використання бізнес-аналітики та штучного інтелекту у фінансовому аналізі сприяє підвищенню прозорості фінансових потоків, що дає можливість управлінцям оперативно реагувати на зміни у ринковому середовищі та приймати зважені фінансові рішення.

Посилення ролі аудиту, зокрема впровадження сучасних підходів до внутрішнього та зовнішнього контролю, сприятиме підвищенню рівня фінансової дисципліни, зниженню ймовірності шахрайства та покращенню корпоративного управління. Формування прозорої фінансової звітності на основі міжнародних стандартів сприятиме зміцненню довіри до підприємства з боку інвесторів, кредиторів і ділових партнерів. Це є вагомим чинником забезпечення фінансової стійкості, покращення репутації компанії та створення сприятливих умов для залучення інвестицій.

Таким чином, інтеграція бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та аудиту в єдину систему дозволяє сформувати надійну основу для стратегічного управління підприємством. Це забезпечує не лише прийняття обґрунтованих і ефективних управлінських рішень, а й гарантує довгострокову фінансову стабільність, підвищення конкурентоспроможності та сталий розвиток бізнесу в умовах динамічного економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко О.М. Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності системи бухгалтерського обліку підприємства. Ефективна економіка № 5, 2017. http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5591

2. Любар О.О., Ващілова Н.В., Домбровська В.В. Бухгалтерський облік як основне джерело інформації про прийняття управлінських рішень. *Економіка та суспільство*. Випуск № 21 / 2020, С. 128-136.

3. Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект: колективна С91 монографія у 2 т. / за ред. П.Й. Атамас. Дніпропетровськ: «Герда», 2013. – Т. 1.

СКУРАТОВА ОЛЕНА, аспірант,
Науковий керівник – **БЕЗДУШНА ЮЛІЯ**, д.е.н., професор,
завідувач відділу обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

РОЛЬ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ У ПІДВИЩЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІ

Сучасні підприємства стикаються з викликами, пов'язаними з постійними змінами нормативно-правової бази, зростанням конкурентного середовища та впливом глобальних економічних факторів[0]. В умовах цифровізації та інноваційного розвитку облік, контроль і аудит відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності бізнесу, сприяючи ефективному управлінню фінансовими потоками, зниженню ризиків і дотриманню регуляторних вимог.

Розвиток цифрових технологій трансформує систему бухгалтерського обліку, контролю та аудиту, створюючи потребу у впровадженні сучасних програмних рішень.[0] Одним із провідних трендів є автоматизація облікових процесів за допомогою ERP-систем, що інтегрують бухгалтерський облік, фінанси, управління персоналом та операційну діяльність у єдину інформаційну платформу. Це дозволяє підвищити точність фінансової звітності, мінімізувати людські помилки та прискорити ухвалення управлінських рішень.

Адаптація облікових систем до сучасних бізнес-реалій передбачає активне використання цифрових технологій для автоматизації процесів та оптимізації витрат на адміністрування. Штучний інтелект і блокчейн-технології набувають все більшого значення, забезпечуючи безпечне збереження, аналіз та перевірку фінансових даних. Усе це сприяє підвищенню ефективності контролю та аудиту, що є необхідною умовою фінансової безпеки підприємств в умовах динамічної економіки та глобальних викликів.

Окрім технологічних аспектів, надзвичайно важливим залишається підвищення кваліфікації фахівців у сфері бухгалтерського обліку та аудиту. Швидка цифровізація бізнес-процесів та впровадження новітніх методів аналізу даних вимагають від фінансових аналітиків і аудиторів не лише глибокого розуміння традиційних принципів обліку, а й навичок роботи з сучасними програмними рішеннями, штучним інтелектом та хмарними сервісами. Опанування цифрових інструментів і вдосконалення компетенцій у сфері фінансової аналітики є необхідною умовою ефективного контролю та обліку. У цьому контексті безперервне навчання, професійна сертифікація та інтеграція міжнародних стандартів у процеси бухгалтерського обліку стають ключовими факторами забезпечення конкурентоспроможності підприємств у сучасному цифровому середовищі.

Контроль і аудит в умовах економічної нестабільності набувають ще більшого значення. Підприємства стикаються з ризиками змін законодавства, макроекономічних коливань і зовнішніх кризових факторів. Саме тому ефективна система аудиту має не лише виявляти фінансові порушення, а й

запобігати їм шляхом ранньої діагностики проблем. Одним із найважливіших інструментів у цьому контексті є використання автоматизованих систем моніторингу, які дозволяють оперативно аналізувати діяльність компанії та ідентифікувати потенційні ризики.

Важливим напрямом є також удосконалення методів внутрішнього контролю. Традиційні підходи до аудиту поступово поступаються місцем автоматизованому моніторингу фінансових показників у режимі реального часу. Використання штучного інтелекту та алгоритмів машинного навчання дозволяє виявляти аномалії у фінансових операціях, що може свідчити про потенційні шахрайські дії або фінансові ризики.[0,0] Наприклад, сучасні аналітичні системи здатні аналізувати великі обсяги транзакцій, визначаючи нетипові відхилення, які залишаються поза увагою при використанні традиційних методів контролю.

Перспективи розвитку системи обліку та контролю включають гармонізацію національних стандартів із міжнародними вимогами, інтеграцію нових цифрових фінансових інструментів та розширення можливостей управлінського обліку.[0] Використання великих даних та машинного навчання для аналітики фінансових показників дає змогу підприємствам ухвалювати більш точні та своєчасні рішення, знижуючи ймовірність фінансових помилок і покращуючи загальну ефективність бізнесу. Окрім того, особливої актуальності набуває впровадження регламентованих процедур кібербезпеки для захисту фінансових даних від зовнішніх загроз і хакерських атак. У сучасному цифровому середовищі інформаційна безпека стає невід'ємною складовою ефективного функціонування бухгалтерських та аудиторських процесів.

Таблиця 1. Ключові особливості традиційного та цифрового обліку на підприємстві

Фактор	Традиційний облік	Цифровий облік
Автоматизація процесів	Низька	Висока
Швидкість обробки даних	Повільна	Швидка
Доступність аналітики	Обмежена	Розширена
Захист від шахрайства	Вразливий	Захищений

Джерело: побудовано автором

Додатково, цифрові технології сприяють гармонізації облікових стандартів на міжнародному рівні. Використання блокчейну для ведення бухгалтерського обліку забезпечує прозорість і незмінність даних, що підвищує довіру з боку регуляторів, інвесторів і контрагентів. У майбутньому це може сприяти інтеграції українських підприємств у глобальні економічні процеси та підвищенню їхньої конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Сучасний розвиток економіки вимагає від підприємств постійного вдосконалення системи обліку та аудиту. Інноваційні технології відкривають нові можливості для автоматизації процесів, підвищення прозорості фінансової звітності та посилення контролю за господарською діяльністю. Застосування новітніх підходів дозволить підвищити ефективність управління підприємством та його конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» №996-XIV від 16.07.1999 р.
2. Постанова Кабінету Міністрів України щодо впровадження цифрових технологій у фінансовій сфері.
3. McKinsey & Company. Digital logistics: Technology race gathers momentum URL: https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/digital-logistics-technology-race-gathers-momentum (дата звернення: 28.11.2024).
4. Journal of Business Logistics. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/journal/21581592

СЛОБОДЯН ТЕТЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУЧМІЙОВА ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

КІБЕРБЕЗПЕКА В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ ОПОДАТКУВАННЯ: ЗАГРОЗИ ТА ЗАХОДИ ЗАХИСТУ

Кібербезпека в інформаційних системах оподаткування є дуже важливою для забезпечення стабільності та надійності фінансової інфраструктури держави. Загрози кібербезпеці в цій сфері можуть призвести до серйозних фінансових втрат, підриву довіри до державних інституцій та витоку конфіденційної інформації.

Кібербезпека забезпечує захист мереж, даних і пристроїв від несанкціонованого доступу та неправомірного використання. Надання послуг у цій сфері включає запобігання кіберзагрозам, їхнє виявлення та реагування на можливі кібератаки [1].

Основні загрози кібербезпеці в інформаційних системах оподаткування є такими [1, 2]:

1. Фішингові атаки. Кіберзлочинці використовують фішинг для отримання конфіденційної інформації, видаючи себе за надійні джерела, такі як державні установи чи банки. Це може призвести до компрометації облікових записів та несанкціонованого доступу до систем оподаткування.

2. Шкідливе програмне забезпечення (мальваре). Віруси, троянці та інші види шкідливого ПЗ можуть інфікувати системи оподаткування, що призводить до викрадення даних, порушення роботи систем та фінансових втрат.

3. Атаки за типом «відмови в обслуговуванні» (DDoS). Масові атаки на сервери податкових органів можуть призвести до їх перевантаження та недоступності для користувачів, що ускладнює процеси подання та обробки податкової звітності.

4. Компрометація корпоративної електронної пошти (BEC). Зловмисники можуть отримати доступ до корпоративної електронної пошти працівників податкових органів, що дозволяє їм маніпулювати фінансовими транзакціями та викрадати кошти.

5. Використання вразливостей. Невчасне оновлення програмного забезпечення може залишити системи вразливими до відомих експлойтів, які зловмисники можуть використати для несанкціонованого доступу або пошкодження даних.

6. Внутрішні загрози. Недобросовісні співробітники або підрядники з доступом до конфіденційної інформації можуть навмисно або ненавмисно спричинити витік даних або інші інциденти безпеки.

Заходи захисту інформаційних систем оподаткування:

1. Впровадження системи управління інформаційною безпекою (СУІБ). Запровадження СУІБ на основі міжнародних стандартів, таких як ISO/IEC

27001, допомагає організаціям структурувати та систематизувати заходи з кіберзахисту.

2. Регулярне оновлення програмного забезпечення. Своєчасне оновлення ОС та прикладних програм забезпечує захист від відомих вразливостей, що можуть стати мішенню для зловмисників.

3. Використання сильних паролів та багатофакторної автентифікації. Застосування складних паролів та додаткових методів автентифікації (наприклад, одноразових кодів) значно ускладнює несанкціонований доступ до систем.

4. Навчання та підвищення обізнаності працівників. Періодичне навчання співробітників з питань кібербезпеки сприяє зниженню ймовірності успішних фішингових атак та інших методів соціальної інженерії.

5. Використання антивірусного програмного забезпечення та міжмережевих екранів. Захист систем від шкідливого ПЗ та несанкціонованого доступу забезпечується за допомогою сучасних антивірусних програм та фаєрволів.

6. Розробка планів реагування на інциденти. Детальні плани дій у разі кіберінцидентів дозволяють швидко відновити роботу систем та мінімізувати наслідки атак.

7. Співпраця з національними центрами кібербезпеки: Взаємодія з організаціями, такими як CERT-UA, сприяє обміну інформацією про актуальні загрози та отриманню рекомендацій щодо захисту.

Забезпечення кібербезпеки в інформаційних системах оподаткування вимагає комплексного підходу, який включає організаційні, технічні та освітні заходи. Лише за умови постійного вдосконалення та адаптації до нових загроз можна гарантувати надійність та безпеку податкових систем.

Список використаних джерел:

1. Боренков А. ТОП 10 загроз кібербезпеці бізнесу у 2023 році. Міжнародна аудиторська компанія. *BDO*. URL: https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2023/top-10-cybersecurity-threats-to-businesses-in-2023 (дата звернення 10.03.2025).

2. Кібербезпека бізнесу це не лише технічні заходи. *Legal IT group*. URL: https://legalitgroup.com/kiberbezpeka-biznesu-tse-ne-lishe-tehnichni-zahodi/ (дата звернення 10.03.2025).

3. Принципи побудови стійкої системи кіберзахисту. МОЗ. URL: https://moz.gov.ua/uk/principi-pobudovi-stijkoyi-sistemi-kiberzahistu (дата звернення 10.03.2025).

4. Кібербезпека під час війни: базові заходи з кіберзахисту для українських організацій. *Gov.ua*. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/kiberbezpeka-pid-chas-viiny-bazovi-zakhody-z-kiberzakhystu-dlia-ukrainskykh-orhanizatsii (дата звернення 10.03.2025).

5. Як протидіяти кіберзагрозам та захистити системи від ворожих кібератак – важливі рекомендації та допомога CERT-UA. *Gov.ua*. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/yak-protydiiaty-kiberzahrozam-ta-zakhystyty-systemy-vid-vorozhykh-kiberatak-vazhlyvi-rekomendatsii-ta-dopomoha-cert-ua (дата звернення 10.03.2025).

СРІБНА ОЛЬГА, АНДРУСЕНКО ВІКТОРІЯ, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ВИБІР ОРЕНДАРЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ СПІВПРАЦІ З РІЗНИМИ ТИПАМИ АГРОВИРОБНИКІВ

Оренда землі є ключовим механізмом використання земельних ресурсів у сільському господарстві. Вибір орендаря має значний вплив не лише на рівень орендної плати, а й на стан ґрунтів, соціальний розвиток громад, екологічні аспекти та стабільність доходів власників паїв. Дилема між передачею землі в оренду фермерським господарствам або великим агропідприємствам (агрохолдингам) є актуальною, особливо в умовах відкриття ринку землі та змін в економічному середовищі.

Орендна плата визначається залежно від декількох ключових параметрів:

- нормативна грошова оцінка землі – впливає на мінімальний розмір орендної плати (зазвичай не менше 3-12% від оцінки залежно від умов договору);
- ринкові умови – попит та пропозиція на земельні ділянки в регіоні;
- платоспроможність орендаря – великі агрохолдинги можуть пропонувати вищі ставки, тоді як фермери зазвичай оперують меншими ресурсами;
- тривалість договору – довгострокова оренда може бути вигіднішою з точки зору стабільності доходу;
- рівень конкуренції між орендарями – у регіонах із високою концентрацією агрокомпаній орендна ставка зростає.

Рис. 1. Фактори формування орендної плати
**побудовано автором на підставі [1-8]*

Таким чином, орендна плата визначається не тільки внутрішніми умовами конкретного договору, але й цілим рядом зовнішніх факторів, які безпосередньо впливають на її рівень та структуру. Розглянемо детальніше внутрішні та зовнішні фактори, що визначають формування орендної плати – рис. 1.

Ураховуючи вплив різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів на формування орендної плати, важливо розглядати, як ці фактори впливають на різні типи орендарів. Оскільки фермери та агрохолдинги мають суттєві відмінності в економічному становищі, ресурсах та вимогах до оренди землі, їхня здатність впливати на умови орендних договорів може бути різною. Це дає змогу порівняти особливості оренди для кожного з них та оцінити ключові відмінності, що визначають орендні ставки. Тому далі розглянемо порівняння фермерів та агрохолдингів як орендарів, вивчаючи їхні відмінності та взаємозв'язок з орендною платою – табл. 1.

Таблиця 1. Порівняння фермерів та агрохолдингів як орендарів

Фактори	Фермерське господарство	Велике агропідприємство (агрохолдинг)
Розмір орендної плати	Може бути нижчою	Вища через доступ до капіталу
Термін оренди	Коротко- або середньостроковий	Довгостроковий, що забезпечує стабільність
Догляд за ґрунтом	Часто більш екологічно відповідальний	Іноді використовує інтенсивне землеробство
Вплив на місцеву економіку	Підтримка місцевого бізнесу	Часто централізоване управління без значного місцевого впливу
Гнучкість у переговорах	Можливість індивідуальних умов	Жорсткі корпоративні стандарти
Ризики для власника землі	Обмежені фінансові ресурси можуть впливати на стабільність виплат	Можливість монополізації, ризик викупу землі

**побудовано автором на підставі [1-8]*

Після порівняння фермерів та агрохолдингів як орендарів, важливо звернути увагу на аспекти, які впливають на вибір орендаря для фізичних осіб, які здають земельні ділянки в оренду. Орендодавець має кілька варіантів, що залежать від його пріоритетів, таких як стабільність виплат, можливість особистого контролю та соціальний ефект від співпраці з орендарем. Кожен з цих аспектів може суттєво змінити підхід до вибору орендаря, залежно від того, чи важливіші для власника гарантований дохід, чи соціальна відповідальність і екологічний підхід до ведення сільського господарства.

З іншого боку, і самі аграрії мають власне бачення цього питання, зважуючи фінансові, стратегічні та соціальні аспекти роботи із землею.

Питання вибору між орендою та купівлею землі є ключовим для аграріїв. З одного боку, фермери прагнуть довгострокової стабільності та розширення своїх угідь, з іншого – не кожен може дозволити собі великі капіталовкладення в землю. Саме тому в Україні наразі оренда залишається більш популярним

варіантом як серед фермерських господарств, так і серед великих агропідприємств.

На думку Максима Талька, керівника земельного сектору органічного господарства «Жива Нива», довгострокова оренда є вигіднішою за купівлю не лише для підприємств, а й для пайовиків та територіальних громад. Відповідальне виконання орендних зобов'язань, своєчасна виплата конкурентної орендної плати та підтримка соціальної сфери громад дозволяють аграріям упевнено працювати на орендованих землях. У їхньому господарстві орендовані площі становлять 90% загального земельного банку [3].

Однак не всі фермери орієнтуються лише на оренду. Деякі агропідприємства змушені викуповувати землі не стільки через власне бажання, скільки для захисту бізнесу від конкурентів. Як зазначає один із аграріїв, якщо не купимо ми, то купить хтось інший, що в перспективі може ускладнити господарювання [4 - 8].

Попри це, оренда залишається вигіднішим варіантом, адже вона дозволяє зберігати обігові кошти для розвитку. Земельні покупки вимагають значних фінансових ресурсів, які фермери могли б інвестувати у краще насіння, добрива чи агротехніку [4 - 8].

Таким чином, питання вибору між орендою та купівлею землі залежить від стратегії підприємства. Дрібним та середнім фермерам переважно вигідніше орендувати, тоді як великі агрохолдинги часто змушені купувати землі, щоб зберігати свій вплив на ринку.

Оренда землі є ключовим чинником сталого розвитку аграрного сектора, і вибір орендаря має стратегічне значення як для власників паїв, так і для самих аграріїв. Великі агрохолдинги пропонують вищу орендну плату та стабільність виплат, що вигідно для землевласників, проте їхня діяльність може мати негативний вплив на екологію та стан ґрунтів. Фермерські господарства, хоча й мають менші фінансові можливості, зазвичай відповідальніше ставляться до землі, зберігають її родючість і підтримують соціальний розвиток місцевих громад.

З точки зору аграріїв, довгострокова оренда є більш вигідною, оскільки дозволяє стабільно розвивати господарство, інвестувати у ґрунт і сучасні технології. Водночас купівля землі для багатьох стає вимушеним кроком через конкуренцію за земельний банк. Власникам паїв, які здають землю в оренду, варто враховувати не лише фінансові аспекти, а й екологічні та соціальні наслідки вибору орендаря. Для збалансованого розвитку ринку необхідно розвивати механізми державної підтримки фермерів, що дозволить їм конкурувати з агрохолдингами та сприятиме створенню стійкої аграрної економіки.

Список використаних джерел:

1. Сіренко І. О., Кірій С. П., Лега О. В. Орендна плата за землю: обліково-податкові аспекти. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1 (м. Полтава, 23 квітня 2019 року). Полтава, 2019. С. 214-216.

2. Пономаренко О.Г., Лега О.В. Оптимізація тестування системи обліку земельних операцій у агроформуваннях. *Облік і фінанси*. 2017. № 1. С. 76–84.
3. Довгострокова оренда землі вигідніша за купівлю — фермер. URL: https://kurkul.com/news/31361-dovgostrokova-orenda-zemli-vigidnisha-za-kupivlyu--fermer
4. Аграріям вигідніше орендувати землю, а не купувати - думка URL: https://latifundist.com/novosti/59845-agrariyam-vigidnishe-orenduvati-zemlyu-a-ne-kupuvati--dumka
5. Орендар проти агрохолдингу. Як звичаний пайовик намагається відстояти свої права в стосунках із Кернел URL: https://zemliak.com/zemlya/7725-viddayte-nashu-zemlyu-rodina-payovikiv-zvinuvachuye-druzhbu-novu-u-nedobrosovisnomu-stavlenni-do
6. Фермерам доводиться купувати землю, щоб захистити свій бізнез: URL: https://propozitsiya.com/ua/fermeram-dovoditsya-kupuvati-zemlyu-shchob-zahistiti-sviy-biznes
7. Фактори ризику в частині оренди землі URL: https://uacouncil.org/uk/post/faktori-riziku-v-castini-orendi-zemli
8. Здача земельної ділянки паю в оренду: укладання договору, ризики, особливості, принципи URL: https://inseinin.com.ua/tpost/zkpj0ovjv1-zdacha-zemelno-dlyanki-payu-v-orendu-ukl.

СТАСЮК КРІСТІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бухгалтерський облік є важливим елементом управління підприємством, оскільки надає точну фінансову інформацію, необхідну для ухвалення стратегічних рішень. В умовах сучасного бізнес-середовища він зазнає суттєвих змін під впливом цифрових технологій, автоматизації та оновлення нормативних вимог.

Швидкий розвиток цифрових технологій впливає на всі сфери життя, зокрема й на бухгалтерський облік. У сучасних умовах глобалізації та безперервного технологічного прогресу підприємства змушені адаптувати свої фінансові процеси до нових викликів. Використання інноваційних цифрових рішень у бухгалтерському обліку сприяє підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами, забезпечує прозорість звітності та допомагає мінімізувати ризики. [1].

Однією з ключових тенденцій є впровадження автоматизованих бухгалтерських систем, які значно прискорюють обробку фінансових операцій і зменшують ризик помилок, пов'язаних із людським фактором. Сучасні ERP-рішення, такі як SAP, MASTER: Бухгалтерія, M.E.DOC, Дебет Плюс, Microsoft Dynamics, забезпечують інтеграцію бухгалтерського обліку з іншими бізнес-процесами, що сприяє підвищенню ефективності фінансового управління.

Штучний інтелект дедалі більше впливає на бухгалтерський облік, як і на багато інших сфер. Його впровадження дає змогу оперативно збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних. Особливо ефективним штучний інтелект є у таких напрямках, як управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, кодування витрат і контроль за грошовими потоками. Інтеграція штучного інтелекту в бухгалтерські системи сприяє значному підвищенню продуктивності та ефективності роботи бухгалтерського персоналу. [1].

Використання хмарних бухгалтерських платформ дає підприємствам можливість оптимізувати фінансове управління та знизити витрати на підтримку IT-інфраструктури. Завдяки хмарним технологіям компанії можуть відмовитися від придбання та обслуговування дорогих серверів, зменшити витрати на їх підтримку та забезпечити безперебійну роботу бухгалтерських систем без потреби у локальному встановленні програмного забезпечення. Сучасні хмарні бухгалтерські рішення, такі як QuickBooks Online, Xero, Zoho Books та інші, дозволяють вести облік у режимі реального часу, що значно підвищує оперативність фінансового аналізу та прийняття управлінських рішень. Ці платформи забезпечують автоматичну синхронізацію даних між різними пристроями, що дозволяє бухгалтерам та керівникам підприємств отримувати доступ до актуальної фінансової інформації з будь-якої точки світу,

маючи лише підключення до Інтернету. [2]

Крім того, хмарні бухгалтерські сервіси зазвичай інтегруються з іншими бізнес-додатками, такими як CRM-системи, платіжні шлюзи, банківські сервіси та аналітичні платформи, що спрощує фінансове планування та контроль витрат. Вони також забезпечують високий рівень безпеки даних, використовуючи багаторівневе шифрування та регулярні резервні копії, що зменшує ризик втрати інформації або несанкціонованого доступу. [2].

У сучасних умовах глобалізації бізнесу компанії змушені адаптувати свої фінансові системи до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, зокрема до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ, або IFRS – International Financial Reporting Standards). Це стає особливо важливим для підприємств, які працюють на міжнародних ринках, залучають іноземні інвестиції або співпрацюють із закордонними партнерами. Перехід на МСФЗ сприяє підвищенню прозорості та зрозумілості фінансової звітності, оскільки ці стандарти встановлюють єдині правила обліку для компаній у різних країнах. Це дозволяє інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам легше аналізувати фінансовий стан підприємства та приймати обґрунтовані рішення. Однією з головних переваг використання міжнародних стандартів є спрощення порівняння фінансової звітності між компаніями, що особливо важливо для міжнародних корпорацій, які ведуть бізнес у різних юрисдикціях. Також це дозволяє підвищити рівень довіри до фінансової звітності, оскільки МСФЗ орієнтовані на реальне відображення економічного стану компанії, а не просто на виконання формальних вимог місцевого законодавства. [3].

У сучасних умовах бізнесу роль бухгалтерії значно розширюється, перетворюючись із суто облікового підрозділу на ключовий стратегічний центр компанії. Сьогодні бухгалтерський облік виконує не лише функцію реєстрації фінансових операцій, а й стає важливим аналітичним інструментом для ухвалення управлінських рішень. Фінансова аналітика відіграє вирішальну роль у розробці бізнес-стратегії, адже керівники підприємств дедалі більше орієнтуються на ключові фінансові показники (EBITDA, рентабельність, ліквідність).

Сучасний бухгалтерський облік стає більш гнучким, технологічним і стратегічно важливим. Завдяки цифровим технологіям і автоматизації процеси обліку спрощуються, прискорюються та стають точнішими. Це зменшує ризик помилок і підвищує прозорість фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Бардаш С. В., Грабчук І. Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. *Ефективна економіка*. 2021. №9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301

2. Шиш А. М. Хмарні технології у бухгалтерському обліку та фінансовому аналізі в Україні: аналіз відмінностей та стратегії адаптації до місцевого контексту. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. №2. URL: https://doi.org/10.57125/econp.2024.01.29.02

3. Гетманченко, І. В. Вплив міжнародних стандартів обліку на практику в Україні: переваги та виклики. *Здобутки економіки: перспективи та інновації* №3. 2024. URL: https://doi.org/10.57125/econp.2024.02.29.05

STEPANOVA YELYZAVETA, higher education applicant
Scientific adviser - **MOSHKOVSKA OLENA ANATOLIIVNA**,
Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation,
State University of Trade and Economics, Kyiv

ACCOUNTING FEATURES IN NORWAY

Accounting is a vital system for collecting, recording, and analyzing financial data. It tracks assets, liabilities, income, and expenses, ensuring transparency and effective financial management. This paper explores accounting specifics in Norway.

Norway is a Scandinavian country located in Northern Europe, in the western part of the Scandinavian Peninsula. Norway is known for its high standard of living, strong economy and stable political system, and its significant reserves of natural resources, such as oil and gas, provide it with financial independence. Norway is also known for its transparent government, high social welfare, coupled with one of the most efficient accounting systems in the world, which further ensures the stability of its economy.

The Industrial Revolution, which began in the late 19th and early 20th centuries, played a crucial role in transforming the country's economy in the long run, forming the very foundation of modern accounting. It was a time when industrial progress and modernization of production, continued by the expansion of the economy, established the importance of conditions for continued growth and permanent environment in this country [1, p. 61-62].

Accounting in Norway is part of the European system based on the principles of the continental (Romano-Germanic) legal system. At the same time, there is the concept of the “Norwegian system”, which includes not only Norway but also other Scandinavian countries that have common approaches to organizing accounting and financial reporting.

The Norwegian model is characterized by a significant public sector, a notably high level of taxes and social services. In addition, a flexible economy in terms of market regulation and innovation, broad cooperation in the field of industry, relations between professional organizations, trade unions and government, transparent government institutions and a low level of corruption are inherent in this model of accounting [2, p.134].

Most public companies in Norway are required to prepare financial statements in accordance with International Financial Reporting Standards, while small and medium-sized enterprises typically use Norwegian Accounting Standards (NRS), of which there are about 20 [3]. This provides flexibility in applying standards depending on the size and type of company, promoting transparency and reliability of financial reporting in the country.

In Norway, companies prepare financial reports in accordance with the Accounting Act and international standards. The main and mandatory forms of financial statements are the balance sheet (Balanse), income statement (Resultatregnskap), statement of changes in equity (Endringer i egenkapital), cash

flow statement (Kontantstrømoppstilling), notes to the financial statements (Noter) and auditor's report (Revisors beretning) if the company is subject to a mandatory audit. At the same time, public companies listed on stock exchanges are also required to prepare quarterly financial statements, which usually contain condensed versions of income statements and balance sheets.

The above mentioned Accounting Act (Regnskapsloven) is the main statutory instrument governing accounting in Norway. The Act was enacted in 1988 and was implemented in 1999 to ensure transparency, reliability and comparability of financial information provided by companies.

According to Section 2 “Annual Report and Sustainability Reporting” of the Norwegian Annual Accounts Act, entities with an accounting obligation, which are medium or large enterprises, must prepare an annual report for each financial year in accordance with the provisions of the Act. In addition, the annual accounts and income tax return must be registered no later than six months after the end of the financial year, which in Norway is 12 to 18 months [4], in the standard practice of Norwegian accountants by July 31 inclusive.

In today's society, where technology penetrates all spheres of life, Norway, as one of the leading countries, is actively implementing electronic solutions in business processes, including accounting and financial reporting. The Annual Reporting Act states that business entities that are required to prepare sustainability reports in accordance with the Act must prepare an annual report in an electronic reporting format and the ministry may issue regulations on the electronic reporting format to be used, as well as on the publication and submission of the annual report in an electronic reporting format [4]. Electronic reporting has advantages such as efficiency, as it reduces the time required to prepare and submit reports, reduces errors, and is accessible.

Visma and Tripletex are the leading accounting software in Norway that help businesses manage their finances efficiently. Visma offers a wide range of services, including accounting and payroll management, making it popular with small and medium-sized businesses. Tripletex, as a cloud-based platform, allows you to keep records, manage projects, and control expenses in a user-friendly interface.

Norway has a strict system of fines for late submission of financial statements. All companies are required to submit their annual accounts, report and auditor's report by August 1 of the year. If the deadline is missed or there are errors in the documents, companies must pay a late fee, which can be charged for 26 weeks [4].

If the fine is not paid within three weeks of receiving the demand, the members of the company's management board are jointly and severally liable. Fines are collected by the Norwegian National Debt Collection Agency. Such a system ensures high discipline among companies, encouraging them to submit timely and correct financial statements, which in turn increases transparency and trust in the country's economy.

In Norway, accountants are trained through higher education institutions and vocational courses. After graduation, many accountants complete an internship or receive certification from professional organizations such as the Norwegian

Association of Accountants (Regnskap Norge), which confirms their qualifications and readiness to work in the industry.

Norway, along with other Scandinavian countries, was one of the first to introduce green accounting, focusing on the costs associated with the depletion of natural resources [5]. Green accounting, or environmental accounting, is an approach that integrates environmental aspects into the management and financial processes of companies. This approach includes accounting for the costs of environmental initiatives, such as emission reduction, waste management, and the use of renewable resources, which allows companies not only to promote sustainable development but also to better manage their environmental costs.

Thus, Norway is an example of effective accounting that combines transparency, innovative electronic systems, and attention to environmental aspects. This helps ensure the accuracy of financial statements and at the same time contributes to the country's sustainable development. Adoption of such approaches in other countries could significantly improve financial management, build confidence in the economy, and ensure more stable economic development.

List of references:

1. Збірник тез матеріалів II конференції, листопад 2024. URL: zbirnyk-tez-materialiv-uii_konferentsiyi_lystopad_2024.pdf
2. URL: 1XXHULEIQ5WOCMZB3WKI-libre.pdf
3. Norwegian Accounting Foundation.URL: https://www.regnskapsstiftelsen.no/.
4. Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) - Lovdata. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-5 6 .
5. Green Accounting: A Step Towards Sustainable Development. URL: https://www.linkedin.com/pulse/green-accounting-step-towards-sustainable-development-prasad-0byfc

СУК ПЕТРО, д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ОБЧИСЛЕННЯ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Щоб нарощувати виробничі потужності і збільшувати обсяги виготовлення продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства повинні використовувати необоротні активи.

Необоротні активи – це засоби виробництва, які можуть бути використані більше ніж один раз у процесі господарської діяльності, і мають строк корисної експлуатації більше одного року (або операційний цикл, якщо він довший за рік). Розподіл вартості необоротних активів у витрати протягом строку їх корисного використання (експлуатації) виконують за допомогою амортизації. Її розрахунок здійснюють за різними методами. Одним із таких методів може бути обернений метод амортизації необоротних активів на основі непрямих податків і зборів.

Непрямий податок (наприклад, податок з продажу, податок на одиницю продукції, податок на додану вартість (ПДВ), акцизний податок, податок на споживання або тариф) – це податок, який стягується з товарів і послуг до того, як вони потраплять до покупця, який зрештою сплачує непрямий податок як частину ринкової ціни придбаного товару чи послуги [1].

Непрямі податки і збори можуть бути базою для застосування відповідного методу амортизації необоротних активів, так як залежать від доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Непрямі податки і збори розраховуються продавцем товарів, робіт і послуг та включаються в ціну їх реалізації. Купуючи товари, роботи і послуги покупець тим самим сплачує разом із їх вартістю продавцю непрямі податки і збори. У продавця виникають зобов'язання перерахувати ці податки і збори в бюджет.

До видів непрямих податків і зборів включають податок на додану вартість, акцизний податок, мито, податок з продажу, податок з обороту, фіскальну монополію, гербовий збір, туристичний збір та інші збори і податки з обороту.

Обчислення непрямих податків і зборів здійснюється з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного податку тощо) [2].

У формі № 2 Звіту про фінансові результати, що використовувалась раніше відображався дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), непрямі податки, інші вирахування з доходу і чистий дохід від реалізації

продукції (товарів, робіт, послуг). Для непрямих податків і зборів призначались окремі статті: "Податок на додану вартість" (код рядка 015), "Акцизний збір" (код рядка 020) та вільний рядок для інших зборів або податків з обороту (код рядка 025).

У статті "Податок на додану вартість" відображалась сума податку на додану вартість, яка включена до складу доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

У статті "Акцизний збір" підприємства – платники акцизного збору наводили суму, яка врахована у складі доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Підприємства, які сплачували інші збори або податки з обороту, показували їх суму у вільному рядку Звіту про фінансові результати. Зокрема, у цьому рядку відображались належні до сплати безпосередньо Пенсійному фонду України збори на обов'язкове державне пенсійне страхування з торгівлі ювелірними виробами із золота (крім обручок), платини і дорогоцінного каміння, надання послуг стільникового рухомого зв'язку. У цьому рядку підприємства – платники відповідного податку, збору (обов'язкового платежу) наводили належні до сплати суми збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства, рентної плати за нафту, природний газ і газовий конденсат тощо [3].

У сучасній формі № 2 Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) відображається лише чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Щоб його визначити потрібно з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі платежів від оренди об'єктів інвестиційної нерухомості) вирахувати надані знижки, вартість повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо) та податків і зборів [4; 5].

Відповідно до видів непрямих податків і зборів може бути декілька обернених методів амортизації необоротних активів, як-то на основі: 1) податку на додану вартість; 2) акцизного податку; 3) інших зборів або податків з обороту тощо.

Прорахунок оберненого методу амортизації необоротних активів на основі непрямих податків і зборів здійснюється на базі попереднього обчислення методу амортизації необоротних активів на основі непрямих податків і зборів, і потім суми записуються у протилежній послідовності: перший рік – в останній, другий рік – у передостанній тощо.

Річна сума амортизації за методом на основі непрямих податків і зборів розраховується множенням вартості, що амортизується (різниці між первісною і ліквідаційною вартістю) на коефіцієнт амортизації, який обраховується діленням непрямих податків і зборів за відповідні періоди на плановий обсяг непрямих податків і зборів за увесь період.

Амортизацію необоротних активів за методом на основі непрямих податків і розраховують за формулами:

$$СА = (ПВ – ЛВ) \times КА,$$

де СА – сума амортизації; ПВ – первісна вартість об'єкта; ЛВ – ліквідаційна вартість об'єкта; КА – коефіцієнт амортизації.

$$КА = ОНПІЗ : ПОНПІЗ,$$

де ОНПІЗ – плановий або фактичний обсяг непрямих податків і зборів за окремі періоди; ПОНПІЗ – плановий обсяг непрямих податків і зборів за увесь період.

Можна також приміняти інший варіант прорахунку методу на основі непрямих податків і зборів:

$$СА = ОНПІЗ \times КА;$$

$$КА = (ПВ – ЛВ) : ПОНПІЗ.$$

Обрахунок методу амортизації необоротних активів на основі непрямих податків і зборів можна робити двома способами: 1) із первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) із залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Висновки. Розрахунок амортизації необоротних активів можна здійснювати за оберненим методом на основі непрямих податків і зборів.

Непрямі податки і збори – це податки, що включаються в ціну продажу товарів, робіт і послуг. Їх покупець сплачує при купівлі товарів, робіт і послуг, а продавець зобов'язаний заплатити ці податки і збори в бюджет.

Видами непрямих податків і зборів є: податок на додану вартість, акцизний податок, мито, податок з продажу, податок з обороту, фіскальна монополія, гербовий збір, туристичний збір та інші збори і податки з обороту.

Щоб визначити амортизацію необоротних активів за оберненим методом на основі непрямих податків і зборів спочатку треба підрахувати метод амортизації необоротних активів на основі непрямих податків і зборів, і потім суми переставити навпаки: 1 рік – в останній, 2 рік – у передостанній і т. д.

Відповідно до видів непрямих податків і зборів підприємство може застосовувати у передбачених законодавством випадках різні обернені методи амортизації необоротних активів, наприклад на основі: 1) податку на додану вартість; 2) акцизного податку; 3) інших зборів або податків з обороту тощо.

Обернений метод амортизації необоротних активів на основі непрямих податків і зборів можна визначати двома способами: 1) від первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Список використаних джерел:

1. Indirect tax (10 November 2024). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Indirect_tax.
2. НП(С)БО 15 "Дохід". Наказ № 290 від 29 листопада 1999 р. *Міністерство фінансів України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text.
3. П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати". Наказ № 87 від 31 березня 1999 р. (втратив чинність на підставі Наказу № 73 від 7 лютого 2013 р.) *Міністерство фінансів України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text.
4. НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". Наказ № 73 від 7 лютого 2013 р. *Міністерство фінансів України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.
5. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності. Наказ № 433 від 28 березня 2013 р. *Міністерство фінансів України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text.

ТАРАСЕНКО ЛІЛІЯ, доктор філософії з економіки,
асистент кафедри економіки підприємства,
ТАРАСЕНКО ЛЕВ, магістр міжнародних економічних відносин, магістр міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, аспірант
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ СТАНДАРТНОЇ ОПЕРАЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ РОЗРАХУНКІВ З КЛІЄНТАМИ

Ефективна організація бухгалтерського обліку є ключовою складовою системи управління підприємством, що впливає на своєчасність, точність та прозорість фінансових операцій. Документування процесів бухгалтерського обліку, зокрема за допомогою стандартних операційних процедур (Standardized Operational Procedure), сприяє чіткому регламентуванню розрахунків з клієнтами. Це не лише підвищує ефективність роботи бухгалтерії, а й мінімізує ризики, пов'язані з фінансовими помилками, та зміцнює довіру до компанії.

Існують різні визначення поняття стандартної операційної процедури (СОП) [1], [2], [3]. Аналізуючи їх можна зробити такий висновок: СОП – це інструкція, що містить опис типових повторюваних завдань та встановлених методів (підходів) до їх виконання. Такі документи розробляються для коротких повторюваних операцій в рамках бізнес-процесів, тривалістю, як правило, до 20 хвилин, що дозволяє залишати СОП зручною для сприйняття та використання у навчанні працівника. СОП можуть бути розроблені для операцій в рамках основних бізнес-процесів, а також для операцій допоміжних процесів, якими, для більшості підприємств, є процеси бухгалтерського обліку. В рамках облікових процесів згадані документи варто розробляти для стандартизації процедур обробки платежів на користь постачальників, процесу нарахування та виплати заробітної плати, процесу обчислення податків та інших.

Для будь-якого підприємства важливим є ефективне управління дебіторською заборгованістю, що включає своєчасне та правильне виставлення інвойсів, тому автори вважають, що завдання зі створення і відправки інвойсів клієнтам є таким, що найбільше потребує розробки СОП. Більшість підприємств створюють інвойси у спеціалізованих системах ведення обліку. Достатньо популярним бухгалтерським програмним забезпеченням є QuickBooks Online, яке використовується переважно компаніями, що функціонують на американському ринку, але також включає доступ до версій для деяких європейських країн. Вибір аналізу застосування цього програмного забезпечення в дослідженні обумовлений значною співпрацею українських фахівців з американськими компаніями у межах ведення обліку на аутсорсингу. Наведена авторами нижче таблиця демонструє СОП створення і відправки інвойсу в QuickBooks Online.

Таблиця. Стандартна операційна процедура створення і відправки інвойсу

Етапи процедури	Очікувані результати	Як виконати?	Тривалість процедури, хв.
1. Відкрити QuickBooks Online	Відкрита сторінка QuickBooks Online для початку роботи над створенням інвойсу	1. Відкрийте веб-браузер. 2. Перейдіть на сайт QuickBooks Online. 3. Натисніть «Sign In» у верхньому правому куті. 4. Введіть свої облікові дані. 5. Після входу система перенаправить вас на стартову сторінку QuickBooks Online.	0,5
2. Створити новий інвойс для подальшого заповнення	Інвойс, готовий для подальшого внесення інформації	Наведіть курсор на «Sales» в меню на панелі інструментів ліворуч. У випадному списку оберіть пункт Invoice, клікнувши на нього. Прогорніть сторінку вниз та знайдіть позначку «Create invoice»	0,2
3. Обрати покупця, на ім'я якого створюється рахунок	В полі рахунку «Customer» відображено відомості про покупця	Наведіть курсор на поле «Customer» та натисніть на нього для відкриття випадного списку. Оберіть найменування покупця у випадному списку. Якщо покупець новий – натисніть «+Add new», введіть інформацію про клієнта та натисніть «Save»	0,5
4. Обрати продукти/послуги, за які виставляється інвойс	В полі графи «Product/Service» відображено інформацію про продукт/послугу, а також опис та ціну	Наведіть курсор на поле для введення найменування продукту/послуги та натисніть на нього для відкриття випадного списку. Оберіть продукт, за продаж якого виставляється рахунок, зі списку. Якщо в переліку немає потрібного продукту, додайте його, натиснувши «+Add new», введіть та збережіть інформацію. Опис та ціна підтягуються автоматично	0,5
5. Додати відомості про обсяг (кількість) реалізованих продуктів/посл	В полі «QTY» відображено інформацію про обсяги реалізації	Введіть інформацію про обсяг в клітинку графи «QTY» навпроти відповідного продукту/послуги	0,5

Етапи процедури	Очікувані результати	Як виконати?	Тривалість процедури, хв.
уг			
6. Зберегти створений інвойс	Інвойс збережено в системі QuickBooks. Інвойс відображує достовірну, повну інформацію про вартість отриманих клієнтом продуктів/послуг	Натисніть «Save» внизу сторінки (під створеним інвойсом) – якщо інвойс необхідно відправити пізніше	0,1
7. Відправити інвойс	Інвойс відправлено клієнту	Натисніть «Save and send» внизу сторінки (під створеним інвойсом) – якщо інвойс необхідно відправити одразу	0,2
Разом:			2,5

Джерело: розроблено авторами за [4]

Висновки. Послідовне і точне виконання бухгалтерських операцій є надзвичайно важливими для забезпечення фінансової стабільності підприємства. Стандартні операційні процедури (СОП) є корисними документами, які розробляються для надання покрокових інструкції виконання завдань різних облікових процесів. Авторами розроблено базовий варіант СОП створення та відправки інвойсу як одного із складових процесу управління дебіторською заборгованістю. Підготовлений варіант може бути доповнений інформацією про обґрунтування визначеного методу виконання завдання, а також візуалізацією виконання кроків, що покращить сприйняття документу. В цілому документування цієї процедури дозволяє створити корпоративну пам'ять, яка передбачає накопичення знань для використання у майбутньому, а також отримати основу аналізу логіки процесу з метою його подальшого вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Standard Operating Procedures (SOP) for Efficient Lean Operations. Lean Manufacturing. URL: https://www.leanmanufacture.net/leanterms/sop/
2. Hashemi-Pour C., Brush K. What Is Standard Operating Procedure (SOP)? | Writing Guide and Definition from TechTarget. Search Business Analytics. URL: https://www.techtarget.com/searchbusinessanalytics/definition/standard-operating-procedure-SOP
3. Definition of STANDARD OPERATING PROCEDURE. *Merriam-Webster: America's Most Trusted Dictionary*. URL: https://www.merriam-webster.com/dictionary/standard%20operating%20procedure
4. Intuit. QuickBooks Online. URL: https://qbo.intuit.com/api/redir/testdrive

ТАТАРЕЦЬ КАРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник –**ЛІПСЬКИЙ РОМАН**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри облфку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ: ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН ПЛАТФОРМИ TAXER

У сучасному цифровому середовищі автоматизація бухгалтерських процесів стає необхідністю, оскільки ручне ведення обліку забирає багато часу і ресурсів. Онлайн-платформа Taxer пропонує зручні та ефективні інструменти, які допомагають значно спростити управління фінансами, зробити процес обліку більш зрозумілим і доступним, а також автоматизувати ключові бухгалтерські операції для комфортного ведення бізнесу.

Taxer – це онлайн-платформа для ведення бухгалтерського та податкового обліку, яка дозволяє підприємцям та бухгалтерам автоматизувати фінансові процеси. Вона допомагає формувати звітність, розраховувати податки, виставляти рахунки, контролювати витрати та доходи. Завдяки простому інтерфейсу та широкому функціоналу Taxer є зручним рішенням для малого та середнього бізнесу.

Головний інтерфейс платформи. Taxer має інтуїтивно зрозумілий дизайн, який дозволяє легко орієнтуватися в основних функціях. Важливо, що платформа адаптована як для вебверсії, так і для мобільних пристроїв, що робить її доступною будь-де і будь-коли. Платформа пропонує широкий функціонал, який включає:

1. Електронну звітність - формування та відправка звітів в електронному вигляді.

2. Онлайн-сплату ЄП та ЄСВ – платити податки онлайн карткою або через клієнт-банк. Taxer підкаже суму та актуальні реквізити для будь-якого населеного пункту країни.

3. Податковий календар - програма допоможе не пропустити терміни подачі звітності та сплати податків, надсилаючи автоматичні нагадування про всі важливі дії.

4. Онлайн-бухгалтерію - створювати договори, акти, рахунки, вести витрати і доходи, а також формувати звітність.

5. Базу знань - Taxer допоможе розібратися з поширеними питаннями та надасть покрокові інструкції для вирішення підприємницьких завдань.

6. Підтримку та консультації - команда Taxer відповість на ваше запитання будь-яким зручним способом: по телефону або онлайн.

Taxer пропонує декілька тарифних планів, залежно від потреб користувачів. Вони розраховані як для малого бізнесу, так і для підприємців із більш складною структурою фінансових операцій. Є безкоштовний базовий функціонал, стандартний, а також корпоратив - розширені можливості для тих, хто хоче автоматизувати всі процеси.

Однією з найбільш корисних функцій є податковий календар. Він містить

усі важливі дати сплати податків та подачі звітності. Платформа автоматично сповіщає користувача про наближення термінів, що допомагає уникнути штрафів і прострочень.

Taxer містить всі необхідні бланки для підприємців, що значно спрощує процес заповнення та подачі документів. Найбільш поширені:

1. Заява на реєстрацію фізичної особи – підприємця.
2. Заява на внесення змін у відомість про фізичну особу – підприємця.
3. Заява про застосування спрощеної системи оподаткування.
4. Запит про отримання витягу з реєстру платників єдиного податку.
5. Заява про об'єкти оподаткування або об'єкти, пов'язані з оподаткуванням або через які провадиться діяльність. Форма № 20-ОПП.

Користувач може швидко заповнити бланк та подати його в електронному вигляді.

Робота з документами в Taxer реалізована таким чином, що користувач може створювати, редагувати, підписувати та надсилати документи безпосередньо через платформу. Це значно економить час та усуває необхідність використання сторонніх сервісів.

Окремий розділ "Кошти" дозволяє відстежувати фінансові операції, контролювати надходження та витрати. Це дуже зручно для ведення бухгалтерії, адже всі операції автоматично заносяться в систему, а підсумки можна переглядати у вигляді графіків і звітів.

Якщо підприємець працює з товарами, розділ "Номенклатура" допомагає вести їх облік. Тут можна створювати картки товарів, встановлювати ціни, відстежувати залишки на складі та вести контроль продажів.

Отже, Taxer – це сучасне рішення для автоматизації бухгалтерського обліку, яке дозволяє підприємцям ефективно керувати фінансами, контролювати платежі та організовувати документообіг. Завдяки простому інтерфейсу та корисним функціям система робить ведення бізнесу легшим і зрозумілішим.

Список використаних джерел:

1. Електронний кабінет підприємця. TAXER. URL: https://taxer.ua/uk/ (дата звернення: 21.03.2025).

TERTYCHNA YULIIA, higher education student
Academic supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA**, doctor of economics, professor, professor of the department of accounting and taxation
State University of Trade and Economics, Kyiv

THE IMPACT OF EUROPEAN INTEGRATION ON ACCOUNTING IN UKRAINE

European integration has become a powerful driver for reforming the accounting system in Ukraine. The EU-Ukraine Association Agreement obliged Ukraine to continue adapting its accounting legislation to European standards, including expanding the application of International Financial Reporting Standards (IFRS) and harmonizing national accounting rules. For Ukraine, the movement towards IFRS signifies not only the convergence with European practices of financial reporting transparency, but also the transition towards the "global language" of accounting.

As a result of European integration pressure, the share of Ukrainian companies reporting under international standards has increased rapidly - in fact, all financial statements of public interest are now prepared under IFRS. The mandatory application of IFRS in Ukraine was introduced gradually: banks switched to IFRS in 2011, public joint stock companies - in 2012, and all other large enterprises of public interest - from January 1, 2018 [1]. Currently, IFRS are mandatory for all companies issuing securities on the regulated market, banks, insurers, non-state pension funds and other financial institutions, as well as for large enterprises. These changes have improved the comparability of Ukrainian companies' financial statements with their European peers and are currently simplifying the process of attracting foreign investment by facilitating better access to international capital markets.

An important step for Ukraine was the adaptation of the regulatory framework for accounting in accordance with EU requirements. On October 5, 2017, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted Law No. 2164-VIII "On Amendments to the Law 'On Accounting and Financial Reporting in Ukraine', developed by the Ministry of Finance as part of the implementation of the EU-Ukraine Association Agreement. This law implemented the provisions of Directive 2013/34/EU, in particular: (1) introduced a classification of enterprises by size (micro, small, medium, large) based on EU criteria such as asset value, net income and number of employees; (2) established the requirement to submit financial statements in a single electronic format and to publish them together with the auditor's report [2].

For the first time in Ukrainian practice, the transition to electronic financial reporting based on IFRS taxonomy (XBRL) was introduced. In accordance with the law, starting from the reporting year 2019, all entities that prepare financial statements in accordance with IFRS are required to submit them to the Financial Reporting Collection Center in electronic format using a unified taxonomy [3]. This marked a significant step in the digital transformation of accounting practices,

The implementation of European requirements has enhanced the transparency of the corporate sector. Companies applying IFRS provide more comprehensible and comparable financial information [1].

Each year, Ukraine continues to improve its legal and regulatory framework for

accounting in line with international standards and EU requirements. For instance, 2023 was marked by advancements in public sector accounting regulation, particularly through the adoption of National Standard 102 "Consolidated Financial Statements" (Order of the Ministry of Finance No. 189 dated April 13, 2023) and updates to provisions on the accounting of fixed assets and inventories (Order of the Ministry of Finance No. 310 dated June 9, 2023). Additionally, on March 4, 2023, Annex A12 to the Agreement between the Ministry of Finance of Ukraine and the International Federation of Accountants was signed, granting permission for the translation and publication of international accounting standards. These developments have further contributed to Ukraine's integration into the global financial reporting system [4].

At the same time, the harmonization process remains incomplete. In its Analytical Report, the European Commission noted that Ukraine currently demonstrates "a certain level of preparedness" in the area of corporate law and reporting; however, several areas still require improvement. In particular, further alignment is needed for the accounting of small and medium-sized enterprises (SMEs): IFRS is currently mandatory only for large and medium-sized companies, while small enterprises report under simplified national standards. The EU recommends considering the application of proportionate standards or the full integration of the requirements of Directive 2013/34/EU concerning small businesses. Another important task is strengthening control and accountability. It is necessary to introduce EU requirements for country-by-country reporting by large multinational enterprises and to improve sanctions for violations in financial reporting. Therefore, the next step is to complete the implementation of the remaining provisions to fully achieve equivalence with the EU accounting system [5].

European integration has had a significant impact on accounting in Ukraine, facilitating the transition to IFRS, the introduction of European reporting requirements, and increased transparency of financial information. Further reforms are focused on harmonizing accounting for small businesses and introducing new reporting standards.

List of references:

1. Використання стандартів IFRS за юрисдикцією: Україна. URL: https://www.ifrs.org/use-around-the-world/use-of-ifrs-standards-by-jurisdiction/view-jurisdiction/ukraine.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №2164-VIII від 5 липня 2017. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19#Text
3. Меморандум № 102/15 «Про взаєморозуміння щодо розробки і запровадження системи фінансової звітності» від 18 грудня 2017. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102201-17#Text
4. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2023 рік. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Report-on-implementation-of-the-Association-Agreement-between-Ukraine-and-the-European-Union-for-2023.pdf
5. Analytical Report following the Opinion on Ukraine's application for EU membership. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf

ТИЩЕНКО МАКСИМ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЄРМОЛАЄВА МАРИНА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ У КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Аналіз стану економіки та обліку комунальних підприємств Полтавської області вказує на їх незначну питому в загальній структурі суб'єктів підприємницької діяльності, проблемою таких підприємств на практиці є низька ефективність використання основних засобів та на фоні цього значна собівартість надання комунальних послуг. Однак, згадані комунальні підприємства повинні розвивати інфраструктуру міст та територіальних спільнот й громад. У сучасності ці завдання вимагають відповідності світовим тенденціям перманентного розвитку та застосовувати новітні технології, практикуючи надання широкого спектру комунальних послуг.

Для комунальних підприємств одним із самих злободенних питань є розрахунки з покупцями у вигляді поточної дебіторської заборгованості, оскільки майже ніяке з них не веде операцій з довгостроковими зобов'язаннями. Такі борги для комунальних підприємства – це сума реалізованих послуг людям в кредит, тобто з відстроченням платежу.

Дебіторські борги у споживачів комунальних послуг визнаються синхронно з визнанням доходів від реалізації послуг. Основними критеріальними відмінностями такої дебіторської заборгованості від довгострокової є риси строку та характеристики економічного циклу: операційний цикл та, відповідно, строк погашення не більше 12 місяців з дати балансу [1-3].

Залежно від приводу виникнення дебіторська заборгованість комунального підприємства поділяється на: борги за надані комунальні послуги і виконані роботи; отримані векселі; інші поточні борги за розрахунками. Відмітною характеристикою бізнесу з надання послуг водо-, теплопостачання та водовідведення є те, що першою подією є реалізація послуг в кредит зареєстрованим споживачам з наступною оплатою. Природно, що в такій ситуації мають місце ризики непогашення дебіторської заборгованості, це буде зумовлювати наявність у балансах комунальних підприємств статей стосовно дебіторської заборгованості та процедурні моменти з визнанням та оцінкою боргів, щодо погашення яких встрок виникають сумніви.

Згідно класифікації за строком погашення дебіторську заборгованість розділяють на наступні групи: заборгованість з ненаступившим терміном оплати; прострочена заборгованість (на наступний день за датою, визначеною як дата погашення); заборгованість, за якою пройшов строк позовної давності та є усі економіко-правові підстави для визнання її безнадійною, як такої, що уже не має перспектив до повернення навіть у судовому порядку.

Сумнівний комунальний борг – той, щодо якої має місце невпевненість у

погашенні боржником. Безнадійна дебіторська заборгованість комунального підприємств це така – про яку є впевненість про її неповернення боржником, приводом для наявності такої впевненості є проходження строку позовної давності.

Істотні відмінності у процесах трактування і оцінки безнадійної дебіторської заборгованості одночасно і в бухгалтерському і у податковому обліку, що ускладнює роботу фахівців бухгалтерій комунальних підприємств.

З метою організації обліку боргів споживачів комунальних послуг у відповідних підприємствах застосовують рахунок обліку дебіторської заборгованості у розрахунках з покупцями: 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями», обґрунтованим є мати декілька субрахунків третього порядку до уже згаданого рахунку, що додадуть даним аналітичної цінності [1-5]. Наприклад, чотиризначний субрахунок 3611 «Розрахунки з підприємствами і організаціями (споживачами юридичними особами)», 3612 «Розрахунки з населенням (споживачами фізичними особами)», 3613 «Розрахунки з бюджетними установами» і далі за принципом групи споживачів комунальних послуг або економічного змісту операцій.

Аналітичний облік розрахунків з усіма групами споживачів комунальних послуг зазвичай ведеться абонентськими відділами обслуговуючих суб'єктів по розрізу кожного абонента та у розрізі кожного пред'явленого до сплати рахунку.

В балансі комунального підприємства поточна дебіторська заборгованість може бути відображеною або за первісною або, що частіше буває за чистою реалізаційною вартістю. Остання, згідно методологічних трактувань П(С)БО 10 визначається шляхом віднімання від первісної вартості дебіторської заборгованості раніше визначеного резерву сумнівних боргів.

У комунальному підприємстві факторами впливу на суму первісної вартості дебіторської заборгованості за послуги є: надання споживачам знижок з певного визначеного обсягу реалізації або надання споживачам знижок уже за фактом реалізації послуг. Ризик несплати за послуги окремими споживачами си групами за спожиті послуги повинен аналізуватися і оцінюватися спеціалістами комунального підприємства з метою його диверсифікації та превентивному рівні.

Також потребує уваги бухгалтерів комунального підприємства той факт, що в результаті несплати деякими споживачами-дебіторами за послуги, у комунального підприємства виникає поточна кредиторська заборгованість перед енерго-, водо - чи газопостачальними організаціями [4]. Крім того за фактом залучення позикових коштів з метою фінансування капітальних проектів, у комунальних підприємств можуть з'явитися зобов'язання перед фінансовими установами (банками, інвестиційними фондами, трастами, тощо).

У таких суб'єктів головна статутна діяльність - це надання комунальних послуг, тому при відсутності інших джерел доходів, то фактично, незабезпечена грошовими коштами заборгованість споживачів зменшує фінансовий результат його діяльності. Це тягне за собою невиконання

капітальних програм розвитку. Недостатність практичного досвіду у обліково-економічного персоналу щодо адекватної оцінки дебіторської заборгованості та створення точно прорахованого та обґрунтованого сумового розміру резерву сумнівних боргів для комунальних підприємств часто є проблемою.

Список використаних джерел:

1. Вишняк І. О. Комерційний облік у сфері надання комунальних послуг. *Держава та регіони. Серія : Державне управління*. 2014. № 4. С. 19-25.
2. Левченко Н. М., Силенко О. М., Гапонова А. О. Специфіка обліку та оподаткування компенсації орендарями вартості спожитих комунальних послуг. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9. С. 45-49.
3. Головчак Г. В., Юрченко О. Б. Обліково-аналітичне забезпечення тарифної політики на ринку житлово-комунальних послуг України. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38 (2). С. 119-126.
4. Гончарук С. М., Приймак С. В., Шот А. П. Обліково-аналітичні аспекти внутрішнього аудиту комунальних підприємств. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 307-313.
5. Очеретько Л. М., Пржевальська О. В. Проблеми обліку доходів і витрат в медичних комунальних некомерційних підприємствах. *Ефективна економіка*. 2023. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_12_18.

ТОРОХТІЙ АННА, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **СЛЄПЦОВА НАТАЛІЯ**, викладач вищої категорії,
голова циклової комісії обліково-фінансових дисциплін
ВСП Лубенський фінансово-економічний фаховий коледж ПДАУ, м. Лубни

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК НАДХОДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Фінансовий облік основних засобів є важливою складовою системи бухгалтерського обліку будь-якого підприємства, оскільки він забезпечує контроль за рухом, збереженням та ефективним використанням матеріальних активів. Основні засоби відіграють ключову роль у виробничій діяльності підприємства, оскільки вони є базисом для створення продукції, надання послуг та здійснення інших господарських операцій. Надходження основних засобів є першим етапом їх життєвого циклу, і від того, наскільки правильно організовано облік цього процесу, залежить подальше управління активами підприємства.

Облік основних засобів сприяє точному визначенню їх первісної вартості, що має безпосередній вплив на фінансові результати підприємства та його податкові зобов'язання. Відповідно до сучасних міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та національних стандартів бухгалтерського обліку (П(С)БО), основні засоби повинні бути правильно оцінені, задокументовані та відображені у фінансових звітах. Як зазначав Г. Нікбахт, "ефективне управління основними засобами є одним із ключових факторів забезпечення фінансової стабільності підприємства".

Процес надходження основних засобів може відбуватися різними шляхами: придбання у постачальників, отримання як внесок до статутного капіталу, безоплатне отримання, будівництво власними силами або ж отримання за договорами лізингу. Кожен із цих способів має свої особливості в обліку та документальному оформленні, що потребує ретельного підходу та відповідності чинним нормативним вимогам. Належна організація цього процесу дозволяє підприємству уникнути фінансових ризиків, підвищити рівень контролю за активами та забезпечити достовірність бухгалтерської звітності.

Облік основних засобів також має стратегічне значення для підприємств, оскільки впливає на прийняття управлінських рішень щодо модернізації обладнання, оновлення виробничих потужностей та оцінки ефективності інвестицій. За словами Дж. К. Ван Хорна, "ефективний облік основних засобів є основою для стратегічного фінансового планування підприємства". Крім того, правильний облік надходження основних засобів забезпечує відповідність підприємства вимогам аудиту, що особливо важливо для компаній, які залучають інвесторів або працюють на міжнародних ринках.

Таким чином, фінансовий облік надходження основних засобів є невід'ємною частиною діяльності будь-якого підприємства, що прагне до ефективного використання своїх ресурсів. Його значення виходить далеко за

межі простої фіксації операцій – він є важливим інструментом управління фінансами, планування розвитку підприємства та забезпечення його фінансової стійкості.

В Україні облік основних засобів регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" (далі – П(С)БО 7), який визначає порядок визнання, оцінки, амортизації, вибуття та відображення у фінансовій звітності основних засобів підприємств.

Згідно з П(С)БО 7, основні засоби визнаються активами, якщо вони:

1. Використовуються у виробничому процесі або для управлінських потреб.

2. Мають очікуваний строк корисного використання більше одного року.

3. Є об’єктами амортизації.

Первісна вартість основних засобів включає:

- Суми, сплачені постачальнику або підряднику за доставку та монтаж активу.
- Митні збори та податки (якщо актив придбається за кордоном).
- Витрати на страхування активу під час транспортування.
- Витрати на установку та налаштування активу.
- Інші витрати, необхідні для доведення активу до стану готовності.

П(С)БО 7, також, передбачає оцінку основних засобів за первісною вартістю з подальшим коригуванням у разі переоцінки. Підприємство може здійснювати переоцінку основних засобів, якщо їх справедлива вартість суттєво відрізняється від балансової вартості. Переоцінена вартість визначається за ринковими показниками або експертною оцінкою.

Надходження основних засобів може здійснюватися такими шляхами:

- Придбання за грошові кошти.
- Отримання у вигляді внеску до статутного капіталу.
- Безоплатне отримання.
- Будівництво або виготовлення власними силами.
- Отримання в обмін на інші активи.

Для належного обліку надходження основних засобів підприємство оформлює відповідні первинні документи:

- Накладна – фіксує факт придбання та передачі активу підприємству.
- Акт приймання-передачі основних засобів (форма ОЗ-1) – використовується для введення об’єкта в експлуатацію.
- Інвентарна картка обліку основних засобів (форма ОЗ-6) – містить інформацію про об’єкт, його характеристики та місце використання.
- Акт оцінки основних засобів – застосовується у випадках безоплатного отримання чи внеску до статутного капіталу.
- Договір фінансового лізингу – застосовується при отриманні основних засобів у лізинг.

На підставі первинних документів здійснюється бухгалтерське проведення операцій, пов’язаних з надходженням основних засобів. За словами Ф. Модільяні, "точність фінансового обліку активів є передумовою ефективного

контролю за витратами підприємства".

Відображення основних засобів у бухгалтерському обліку здійснюється за їхньою первісною вартістю, яка включає:

- Вартість придбання (з ПДВ або без, залежно від статусу платника податку).
- Витрати на доставку, установку, монтаж.
- Інші витрати, пов'язані з доведенням активу до стану готовності.
- Митні збори та мито (якщо засіб придбавається за кордоном).

Типові бухгалтерські проведення:

1. Дт 152 "Придбання (виготовлення) основних засобів" – Кт 631 "Розрахунки з постачальниками" (придбання основного засобу).
2. Дт 10 "Основні засоби" – Кт 152 "Придбання (виготовлення) основних засобів" (введення в експлуатацію).
3. Дт 424 "Безоплатно отримані необоротні активи" – Кт 10 "Основні засоби" (безоплатне отримання).
4. Дт 10 "Основні засоби" – Кт 531 "Зобов'язання з фінансової оренди" (отримання об'єкта у фінансовий лізинг).

Сучасний бухгалтерський облік основних засобів стикається з низкою викликів, серед яких можна виділити:

Необхідність дотримання міжнародних стандартів – Підприємства, що ведуть діяльність у міжнародному середовищі, повинні узгоджувати свій облік з МСФЗ (IAS 16 "Основні засоби").

Автоматизація обліку – Використання сучасних ERP-систем (SAP, Oracle) дозволяє значно покращити точність обліку та зменшити ризик помилок.

Проблеми переоцінки активів – Вартість основних засобів може змінюватися через інфляцію, моральний знос та інші фактори, що потребує регулярної переоцінки.

Контроль і аудит – Необхідність впровадження ефективних механізмів контролю за обліком основних засобів, зокрема проведення регулярних інвентаризацій.

З урахуванням цих викликів, підприємства мають приділяти більше уваги цифровізації обліку та впровадженню сучасних методів управління активами.

Облік основних засобів є критично важливим елементом фінансового управління підприємством, оскільки він дозволяє ефективно контролювати та оцінювати активи, що використовуються у господарській діяльності. Надходження основних засобів є початковим етапом їх життєвого циклу, і правильна організація цього процесу сприяє забезпеченню фінансової прозорості, зниженню ризиків та підвищенню ефективності управлінських рішень.

Дотримання вимог П(С)БО 7 "Основні засоби" є необхідним для точного відображення активів у фінансовій звітності підприємства. Цей стандарт визначає ключові правила щодо оцінки, амортизації, переоцінки та вибуття основних засобів, що дозволяє забезпечити відповідність бухгалтерського обліку міжнародним вимогам та державним нормативам. Впровадження

сучасних методів обліку, таких як автоматизація процесів через ERP-системи, допомагає покращити точність розрахунків, зменшити ймовірність помилок і підвищити загальну ефективність управління активами.

Таким чином, фінансовий облік надходження основних засобів є складним і багатоетапним процесом, який вимагає ретельного підходу та дотримання всіх встановлених норм і стандартів. Його ефективне ведення сприяє не лише фінансовій стабільності підприємства, а й підвищенню його конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та довіри з боку партнерів і регуляторних органів.

Список використаних джерел:

1. Нікбахт Г. Фінансовий менеджмент: теорія та практика. К.: Фінанси і статистика, 2015.
2. Ван Хорн Дж. К. Основи фінансового менеджменту. М.: Вільямс, 2018.
3. Модільяні Ф. Теорія фінансів та капіталовкладень. Лондон: McGraw-Hill, 2019.
4. Нідлз Б. Принципи бухгалтерського обліку. Нью-Йорк: Pearson Education, 2020.
5. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 року № 996-XIV.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" (П(С)БО 7), затверджене Міністерством фінансів України.

ТУРЧЕНКО АЛІНА, ХРИСТЕНКО ЗОЯ, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Операційна діяльність підприємства з точки зору управлінського обліку - це сукупність процесів і дій, що забезпечують виробництво товарів або надання послуг, а також їх продаж з метою забезпечення доходу та прибутку. Управлінський облік зосереджений на внутрішньому аналізі та контролі витрат, прибутковості, ефективності використання ресурсів та оптимізації процесів для підвищення результативності операційної діяльності. Основні аспекти операційної діяльності підприємства з погляду управлінського обліку представлено у табл. 1:

Таблиця 1. Операційна діяльність у частині доходів та витрат, як об'єкт управлінського обліку*

Складові операційної діяльності	Об'єкт управлінського обліку	Характеристика
Контроль витрат	Управлінський облік зосереджений на деталізованому аналізі витрат, які підприємство несе в процесі операційної діяльності	Витрати поділяються на постійні та змінні, виробничі та невиробничі, прямі та непрямі
		Дозволяє керівництву визначати, які витрати є основними для операційної діяльності, а які - відносяться до інших видів діяльності
		Моніторинг витрат дозволяє своєчасно виявляти проблеми з перевищенням витрат і вживати необхідних заходів для їх зниження
Формування собівартості продукції	Управлінський облік допомагає точніше розрахувати собівартість виробленої продукції або наданих послуг. Собівартість включає всі витрати, які безпосередньо пов'язані з процесом виробництва. Контроль над собівартістю дозволяє оптимізувати виробничі процеси та підвищувати рентабельність	Прямі витрати: витрати на сировину, матеріали, заробітну плату працівників, які працюють безпосередньо на виробництві
		Непрямі витрати: витрати на управлінські функції, амортизацію обладнання, енергоносії тощо
Планування і бюджетування	Управлінський облік активно використовується для планування операційної діяльності	Короткострокове планування: визначення обсягу виробництва на основі прогнозів попиту, планування витрат та прибутку на короткий період
		Бюджетування: складання операційних бюджетів для кожного підрозділу

Складові операційної діяльності	Об'єкт управлінського обліку	Характеристика
		підприємства (виробничого, збутового). Це дозволяє забезпечити фінансову дисципліну та ефективний розподіл ресурсів
Аналіз варіацій	Управлінський облік дозволяє проводити аналіз варіацій між запланованими і фактичними результатами операційної діяльності	Аналіз варіацій витрат: порівняння фактичних витрат з плановими дозволяє оцінити, які витрати перевищили заплановані, а які знижені, та вжити заходів для їх коригування
		Аналіз варіацій обсягу виробництва та ціни: аналіз фактичного обсягу продажів і ціни дозволяє визначити, які фактори сприяли змінам в доходах або витратах
Оцінка ефективності ресурсів	Управлінський облік допомагає керівництву підприємства оцінювати ефективність використання різних ресурсів	Оцінка ефективності використання праці: аналіз витрат на оплату праці в порівнянні з обсягом виробленої продукції
		Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів: контроль за витратами на сировину і матеріали для оптимізації їх використання
		Оцінка ефективності використання основних засобів: аналіз амортизації та витрат на обслуговування основних засобів
Прийняття управлінських рішень	Управлінський облік надає керівникам інформацію для прийняття стратегічних і тактичних рішень	Оцінка рентабельності: визначення рентабельності кожного продукту або послуги, що дозволяє приймати рішення про доцільність продовження їх виробництва або продажу
		Ціноутворення: допомагає визначити оптимальні ціни на продукцію, базуючися на витратах і вимогах ринку
		Підтримка прийняття рішень щодо скорочення витрат: виявлення «вузьких місць» у виробництві, що дозволяє оптимізувати витрати
Керування грошовими потоками	Управлінський облік також включає аналіз грошових потоків від операційної діяльності	Забезпечення операційної ліквідності: забезпечення наявності достатньої кількості готівки для покриття поточних витрат
		Покриття короткострокових зобов'язань: своєчасне виконання зобов'язань перед постачальниками, державними органами, працівниками
		Прогнозування грошових потоків: аналіз можливих коливань грошових потоків і впровадження відповідних заходів для їх стабілізації

**узагальнено на підставі [1, 2, 3, 4, 5]*

Отже, операційна діяльність є важливим об'єктом управлінського обліку,

оскільки вона забезпечує основу для прийняття рішень щодо витрат, доходів, оптимізації процесів, планування та прогнозування. Ефективний облік операційної діяльності дозволяє підприємству підтримувати фінансову стабільність, підвищувати продуктивність і досягати стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Івашко, Т., Гайдучок, Т. (2024). Модернізація управлінського обліку витрат у рослинництві: виклики та стратегії розвитку. *Матеріали конференцій МНЛ*, (10 травня 2024 р., м. Чернігів), С. 28–30. URL: https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/942 (дата звернення 12.10.2024).
2. Ковальчук І. Управлінський облік витрат операційної діяльності в умовах невизначеності. *Облік і оподаткування в підприємництві* : зб. наук. ст. студ. / відп. ред. О. В. Фоміна. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 310-315 URL: https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/baf06c546b858f13354a18f4f2814806.pdf#page=310 (дата звернення 12.10.2024).
3. Матюха М. М. Впровадження управлінського обліку операційної діяльності. *Наукові перспективи*. 2023. № 2 (32). С. 314-326.
4. Садовська І. Управлінський облік у взаємозв'язку з іншими видами обліку: практичні реалії і наукова думка. *Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування*: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (16 травня 2024 р.). С. 120-122 URL: https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2024-06/ЗБІРНИК_конф_ВНУ_Луцьк_Облік_16.05.2024.pdf#page=120 (дата звернення 12.10.2024).
5. Плаксієнко В.Я., Яловега Л.В., Лега О.В., Прийдак Т.Б., Мокієнко Т.В., Канцедал Н.А. Управлінський облік: навч. посібник [для студ. вищих навч. закл.] / за ред. В. Я. Плаксієнка. Полтава : ПП «Астрая», 2018. 250 с.

ФЕДЧУК МАРІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ЯК ОСНОВА ДЛЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У сучасному динамічному та конкурентному бізнес-середовищі, де кожне рішення може визначити майбутнє підприємства, ефективне стратегічне управління набуває першочергового значення. Проте, стратегія, якою б геніальною вона не була, залишається лише теорією без міцної основи, здатної забезпечити її реалізацію та контроль. Цією основою є фінансовий облік.

Фінансовий облік — це процес збору, реєстрації, узагальнення та аналізу фінансової інформації про підприємство з метою формування фінансової звітності. Він дозволяє відображати результати діяльності підприємства, його фінансовий стан та зміни в капіталі за певний період [1, с. 10].

В Україні організація та ведення бухгалтерського обліку, а також формування фінансової звітності, регламентуються наступними основними документами: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який встановлює загальні засади, правові основи та вимоги до організації, ведення обліку та складання звітності українськими підприємствами; Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, затверджені Міністерством фінансів України, визначають конкретні правила та методи ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності, узгоджені з міжнародними практиками; План рахунків бухгалтерського обліку, що систематизує перелік рахунків, що використовуються для обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій; Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, яка деталізує порядок застосування кожного рахунку; Накази Міністерства фінансів України, які роз'яснюють застосування стандартів бухгалтерського обліку та інших нормативних актів [1, с. 11]. Ці документи утворюють основу для ведення бухгалтерського обліку в Україні та забезпечують єдиний підхід до формування фінансової звітності.

Не існує жодного підприємства, яке могло б ефективно здійснювати господарську діяльність без наявності бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, чітко регламентованим чинним законодавством, і тому має вестися безперервно з моменту створення підприємства до припинення його діяльності. Основою бухгалтерського обліку є просте, але важливе правило: кожна фінансова або господарська операція, здійснена підприємством, повинна бути задокументована. Саме в цьому полягає ключова функція бухгалтерського обліку - реєстрація операцій для надання інформації власнику та інвесторам щодо фінансового стану підприємства, результатів його діяльності та руху грошових коштів. Особливо важливим є своєчасне отримання інформації про фінансовий стан підприємства в умовах економічної нестабільності, адже це може допомогти власникам

вжити необхідних заходів для запобігання банкрутству, збереження майна або залучення критично важливих інвестицій [2]. Таким чином, фінансовий облік забезпечує керівництво компанії достовірною фінансовою інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Для організації ведення фінансового обліку підприємство має можливість обрати одну з наступних форм його організації: створення власного штатного бухгалтерського підрозділу; передача ведення бухгалтерського обліку на умовах аутсорсингу спеціалізованій компанії; або, у випадку малих підприємств, безпосереднє ведення обліку та складання звітності власником компанії [3].

Ефективна організація фінансового обліку дозволяє: оптимізувати стратегію оподаткування підприємства; налагодити ретельний контроль за рухом грошових коштів, що сприяє мінімізації ризиків виникнення помилок, зловживань та шахрайських дій; встановити контроль за ефективним та раціональним використанням матеріальних та трудових ресурсів; покращити та вдосконалити систему документування господарських операцій.

Далекоглядні керівники розуміють, що фінансовий облік – це не просто збір та систематизація інформації про господарські операції. Це потужний інструмент для отримання цінних даних, необхідних для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень. Розглянемо, яку роль відіграє фінансовий облік в стратегічному управлінні.

По-перше, фінансовий облік надає чітку картину фінансового стану підприємства. За допомогою фінансової звітності ми можемо оцінити ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, рентабельність та інші ключові показники. Цей аналіз дозволяє виявити сильні та слабкі сторони, визначити конкурентні переваги та ризики, а також оцінити ефективність використання ресурсів.

Інформація фінансового обліку використовується для моніторингу виконання бюджетів, виявлення відхилень та своєчасного коригування стратегії. Бюджетування дозволяє чітко визначити фінансові цілі, розподілити ресурси між різними підрозділами та скоординувати діяльність.

Фінансовий облік надає інструменти для об'єктивної оцінки ефективності діяльності підприємства, як в цілому, так і на рівні окремих підрозділів. Ключові фінансові показники, такі як прибутковість, рентабельність, продуктивність та оборотність, дозволяють оцінити, наскільки ефективно використовуються ресурси підприємства та досягаються поставлені цілі.

Облік забезпечує інформацією для оцінки фінансової привабливості інвестиційних проектів. Методи фінансового аналізу, такі як NPV, IRR та період окупності, дозволяють оцінити ризики та потенційну прибутковість інвестицій, що є критично важливим для прийняття стратегічних рішень щодо розширення бізнесу, придбання нових активів або інвестицій в інновації.

Дані фінансового обліку допомагають ідентифікувати, оцінити та управляти фінансовими ризиками, з якими стикається підприємство. До таких ризиків належать кредитний ризик, валютний ризик, ризик ліквідності та

операційний ризик. Ефективне управління ризиками дозволяє зменшити негативний вплив непередбачуваних подій на фінансовий стан підприємства.

Фінансовий облік забезпечує прозорість фінансової діяльності підприємства, що підвищує довіру з боку інвесторів, кредиторів, партнерів та інших зацікавлених сторін. Прозора фінансова звітність дозволяє їм оцінити фінансовий стан підприємства та прийняти обґрунтовані рішення.

Отже, можна стверджувати, що фінансовий облік відіграє ключову роль у стратегічному управлінні сучасним підприємством. Це не просто інструмент для фіксації минулих операцій, а стратегічно важлива інформаційна система, яка забезпечує керівництво компанії об'єктивними даними, необхідними для прийняття обґрунтованих рішень, планування майбутньої діяльності та оцінки досягнутих результатів. Усвідомлення стратегічної цінності фінансового обліку, його інтеграція з іншими управлінськими функціями та постійне вдосконалення облікових процесів є ключовим фактором успіху будь-якого підприємства, яке прагне до лідерства та стабільного розвитку в умовах глобальної конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Фінансовий облік: навч. посіб. / Краєвський В. М., Колісник О. П., Гуріна Н. В., та ін. Ірпінь: ДПУ, 2022. 616 с.
2. Організація фінансового обліку: етапи, документи та залучені фахівці. *Aktiv Financial Academy*: веб-сайт. URL: https://finacademy.net/ua/materials/article/organizaciya-finansovogo-obliku (дата звернення: 28.02.2025).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 лип. 1999 р. №996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 28.02.2025).

ХАМІТОВ РОДІОН, здобувач вищої освіти
ХИЛЬКО ІВАН, старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ОБЛІКУ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПРОЗОРОСТІ

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та зростаючих вимог до прозорості фінансової звітності, автоматизація процесів бухгалтерського обліку стає не просто інструментом оптимізації роботи, а необхідною умовою забезпечення ефективного функціонування підприємства. Сучасні дослідження демонструють, що впровадження автоматизованих систем обліку суттєво впливає на якість та достовірність фінансової інформації, що підтверджується значним зниженням кількості помилок та підвищенням точності звітності [1].

За даними міжнародних досліджень, підприємства, які повністю автоматизували процеси обліку, зменшили кількість помилок у фінансовій звітності на 87% та скоротили час на її підготовку в середньому на 65% [2].

Трансформація системи бухгалтерського обліку під впливом цифровізації створює нові можливості для підвищення прозорості фінансової діяльності підприємств. Автоматизація забезпечує не лише технічне вдосконалення процесів обліку, але й формує якісно новий рівень доступності та достовірності фінансової інформації. У цьому контексті особливого значення набуває впровадження інтегрованих систем управління підприємством, які дозволяють об'єднати всі інформаційні потоки в єдину систему та забезпечити їх синхронізацію в режимі реального часу.

Аналіз останніх досліджень показує, що автоматизація бухгалтерського обліку створює передумови для формування єдиного інформаційного простору підприємства, що забезпечує прозорість усіх бізнес-процесів та підвищує довіру стейкхолдерів. За даними дослідження, проведеного Міжнародною федерацією бухгалтерів, компанії, які впровадили комплексні системи автоматизації обліку, демонструють на 35% вищий рівень фінансової прозорості порівняно з підприємствами, що використовують традиційні методи ведення обліку [3].

Важливим аспектом автоматизації є можливість інтеграції різних інформаційних систем підприємства. Як зазначає О. В. Павелко, «інтеграція облікових систем з іншими програмними продуктами забезпечує формування єдиного інформаційного середовища, що значно підвищує прозорість бізнес-процесів та якість управлінських рішень» [4]. Це твердження підкріплюється практичним досвідом впровадження ERP-систем на вітчизняних підприємствах, де спостерігається суттєве покращення показників фінансової дисципліни та прозорості. За даними досліджень, впровадження інтегрованих систем обліку дозволяє підвищити точність фінансового планування на 42% та знизити операційні витрати на ведення обліку до 30%.

Сучасні автоматизовані системи обліку надають можливість створення

багаторівневої системи контролю за фінансовими операціями. Це включає автоматичну перевірку коректності введених даних, відстеження послідовності операцій, контроль за дотриманням встановлених лімітів та нормативів, а також автоматичне формування аналітичних звітів про виявлені відхилення. Такий комплексний підхід до контролю значно підвищує рівень фінансової дисципліни та мінімізує ризики навмисних чи випадкових помилок у фінансовій звітності.

Дослідження М. В. Корягіна підтверджує, що автоматизація обліку сприяє підвищенню якості внутрішнього контролю та аудиту. Зокрема, використання спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє впровадити систему превентивного контролю, яка автоматично виявляє потенційні помилки та невідповідності ще на етапі введення даних [5]. Статистичні дані показують, що автоматизовані системи контролю здатні виявляти до 95% потенційних помилок та невідповідностей у режимі реального часу, що суттєво знижує ризики фінансових втрат та репутаційних збитків. При цьому автоматизація процесів контролю дозволяє суттєво розширити спектр аналізованих показників та збільшити частоту проведення перевірок без додаткових витрат ресурсів. Це створює передумови для формування більш надійної та ефективної системи управління ризиками на підприємстві.

Важливо відзначити, що процес автоматизації обліку повинен супроводжуватися відповідними змінами в організаційній структурі та бізнес-процесах підприємства. Успішність впровадження автоматизованих систем обліку на 70% залежить від якості реінжинірингу бізнес-процесів та готовності персоналу до змін. При цьому інвестиції в навчання персоналу при впровадженні автоматизованих систем обліку складають в середньому 15-20% від загального бюджету проекту автоматизації [3].

Автоматизація процесів обліку також створює передумови для підвищення якості управлінських рішень через забезпечення керівництва підприємства актуальною та достовірною інформацією про фінансовий стан компанії. Можливість оперативного доступу до деталізованої фінансової інформації дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення та швидше реагувати на зміни у бізнес-середовищі. Крім того, автоматизація забезпечує можливість проведення більш глибокого аналізу фінансових даних, включаючи прогнозування та моделювання різних сценаріїв розвитку подій.

Особливу увагу слід приділити впливу автоматизації на якість та доступність фінансової інформації для зовнішніх користувачів. Компанії з високим рівнем автоматизації обліку мають на 45% вищі показники довіри з боку кредиторів та на 52% більше можливостей для залучення міжнародних інвестицій [2]. Це пояснюється тим, що автоматизовані системи обліку забезпечують вищий рівень стандартизації та порівнянності фінансової інформації, що особливо важливо в контексті міжнародної економічної інтеграції.

З точки зору забезпечення фінансової прозорості, автоматизація обліку відіграє ключову роль у створенні ефективної системи корпоративного

управління. Автоматизовані системи дозволяють впроваджувати більш ефективні механізми контролю за фінансовими операціями, забезпечувати своєчасне виявлення потенційних ризиків та відхилень від встановлених нормативів, а також підвищувати загальну якість фінансового менеджменту підприємства.

Важливим аспектом автоматизації обліку є її вплив на екологічну складову діяльності підприємства. Перехід до електронного документообігу та цифрових систем обліку дозволяє суттєво скоротити використання паперових носіїв інформації, що не лише знижує операційні витрати, але й відповідає сучасним вимогам сталого розвитку. Автоматизація процесів обліку сприяє формуванню екологічно відповідального підходу до ведення бізнесу через зменшення споживання природних ресурсів та мінімізацію відходів паперового документообігу. Крім того, цифровізація обліку створює технічні можливості для більш ефективного моніторингу та контролю за екологічними аспектами діяльності підприємства, включаючи облік викидів CO2 та інших показників впливу на навколишнє середовище.

Не менш значущим є соціальний аспект автоматизації облікових процесів, який проявляється у трансформації професійних компетенцій бухгалтерів та підвищенні престижності професії. Сучасний бухгалтер в умовах автоматизації перетворюється з технічного виконавця на аналітика-консультанта, який здатний не лише забезпечувати коректне відображення господарських операцій, але й надавати цінні рекомендації щодо оптимізації фінансових процесів підприємства. Звільнення від рутинних операцій з введення даних дозволяє фахівцям з обліку зосередитися на аналітичній роботі, стратегічному плануванні та розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства.

Перспективним напрямком розвитку автоматизації обліку є впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання для аналізу фінансових даних та прогнозування фінансових показників. Це дозволить не тільки підвищити точність фінансових прогнозів, але й забезпечити більш ефективне управління ризиками та оптимізацію фінансових процесів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Осмятченко В. О., Шевчук С. В. та ін. Бухгалтерський облік та оподаткування в умовах застосування інформаційних технологій: теорія і практика, 2020. URL: https://ir.dpu.edu.ua/items/dae263d6-fe73-4dd5-985b-3de482844478
2. International Federation of Accountants. The Role of Technology in Enhancing Financial Transparency. IFAC Report. 2024. URL: https://www.ifac.org/knowledge-gateway/discussion/harnessing-innovation-exploring-responsible-use-ai-finance-and-accounting/
3. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : ЦУЛ, 2023. 522 с.
4. Павелко О. В. Облік і контроль доходів та витрат основної діяльності будівельних підприємств : монографія. Рівне : НУВГП, 2023. 294 с.
5. Корягін М. В. Розвиток методології бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Економіка України*. 2023. № 7. С. 152-166.

KHOMYN PETRO, doktor habilitowany, profesor
Akademię Kujawsko-Pomorską

KSIĘGOWOŚĆ CZY WIRTUALNE FANTAZJE SUFITU?

Paradoksem współczesnej rachunkowości jest zamieszanie w nazwach, spowodowane amatorskimi próbami zastąpienia przymiotnika „rachunkowość" wirtualnymi wymysłami pseudonaukowców, którzy okazali się niezdolni do pracy w tej dziedzinie i nie potrafią nawet wymyślić nazwy zastępującej jednostkę jednoczącą pracowników tej dziedziny działalności. Choć ciągle mówi się o konieczności zmiany nazwy stanowiska na „główny księgowy".

Co doprowadziło system rachunkowości do chaosu, który za każdym razem zastępowany jest innym naiwno-demagogicznym pragnieniem - zamiast skupiać uwagę naukowców na jego udoskonalaniu jako metodzie zapewnienia efektywnego zarządzania procesem gospodarczym - przekonania ich o sensowności „wyciągania liczb z sufitu" dzięki złudzeniom takim jak strategiczna rachunkowość zarządcza.

Jednocześnie ograniczają się do prób myślenia życzeniowego i ignorują aksjomat, że rachunkowość powinna dostarczać tylko takich informacji, które można wykorzystać w zarządzaniu i których otrzymanie może wpłynąć na proces podejmowania decyzji zarządczych. Jeśli dodatkowe informacje nie mają wpływu na charakter decyzji administracyjnych i zarządczych, to przynoszą jedynie szkodę, naśladując ciężką pracę księgowych i menedżerów, a w rzeczywistości odwracając ich uwagę od pilnej potrzeby racjonalności.

Odnosi się to do uporczywych prób powielania abstrakcji. Pierwotnie nazywana była rachunkowością „zarządczą". Uważa się, że jest to proces identyfikacji, pomiaru, gromadzenia, analizowania, przygotowywania, interpretowania i komunikowania informacji wykorzystywanych przez zarząd do planowania, oceniania i kontrolowania w organizacji w celu zapewnienia właściwego wykorzystania zasobów.

Towarzysząc temu nachalne, oszukańcze reklamy, rzekomo podręczniki „Rachunkowość zarządcza"... zawierają prawdziwe przykłady praktyczne, które wyraźnie pokazują skuteczne stosowanie takiej księgowości w ukraińskich przedsiębiorstwach. W książkach wykorzystano zarówno doświadczenia ukraińskie, jak i zachodnie. Choć nie ma przykładów, nigdy nie dają żadnego doświadczenia.

Kiedy opadł szum wokół abstrakcyjnego pojęcia „rachunkowość zarządcza", wirtualne fantazje zaczęto uzupełniać przymiotnikiem „strategiczny". Znów użyto sfałszowanego tytułu książki, który ma potwierdzić reklamową rzeczywistość kolejnego oszustwa pod nazwą „Strategiczna rachunkowość zarządcza", choć bez żadnych twierdzeń o skutecznym stosowaniu takiej rachunkowości w ukraińskich przedsiębiorstwach i wykorzystaniu ukraińskich i zachodnich doświadczeń.

Najwyraźniej powstrzymywała ich obawa, że w końcu któryś z oszukanych klientów odważy się zażądać zaspokojenia swoich roszczeń. W rzeczywistości autor, który rzekomo nadał książce tytuł „Rachunkowość strategiczna", nie wspomina o tym ani słowem. A jej tłumaczenie to ten sam trik, przeznaczony dla pseudonaukowców, którzy udowodnili, że nie nadają się do pracy w dziedzinie

księgowości, a nawet tak zwanych „teoretyków", którzy szybko przepisują cudze tłumaczenia, zniekształcone przez wydawców ze względów handlowych. Stąd też tytuł książki B. - Rachunkowość strategiczna dla zarządzania. Ryan [2] został pośpiesznie przepisany na wirtualne konto „strategiczne" za pomocą tłumaczenia komputerowego. Niezależnie od faktu, że tutaj tak nie pachnie i niezależnie od treści tej książki, która brzmi jak „strategiczne kalkulacje dla menedżerów". Co przekonująco dowodzą naiwne próby tłumaczy, aby ukryć te manipulacje w tabeli za pomocą tzw. „strategicznego twierdzenia księgowego", pomimo faktu, że B. Ryan podkreśla: mówimy o zasadach (prawach) zarządzania finansami.

Natomiast miłośnicy wirtualnej fantastyki, którzy najwyraźniej nie czytali nawet tłumaczonego wydania wspomnianej książki, zuchwale wygłaszają fikcyjne tyrady, w których dominuje „strategiczna" rachunkowość, choć wcale jej nie brakuje. Dlatego też na sesjach plenarnych konferencji z krzeseł wygłaszane są stałe tyrady zawierające przesłania publikowane w zbiorach streszczeń, którym towarzyszy prezentacja tych samych „setki razy przetworzonych" [3] tekstów na ekranach. Ale nie mogą realizować „strategicznej" księgowości, tym bardziej, że istnieje jeszcze jeden filar drogi – tautologia kalki „cyfryzacja", a właściwie „cyfryzacja" księgowości, której celowo nie tłumaczy się na ukraiński, bo tautologia ta od razu rzuca się w oczy, gdy użyje się ulubionego przez takich „lingwistów" słowa „rzeczywista", które wstawiają przeważnie nie w kolejności.

W związku z tym trafnie ironiczna uwaga V. M. Tarasevicha: „Sądząc po boomie na konferencje, sympozja, ...publikacje naukowe i nienaukowe na temat społeczeństwa cyfrowego, jego teraźniejszość jest imponująca, a jego przyszłość po prostu zapiera dech w piersiach. …Pojawiła się pewnego rodzaju moda na liczby, tak jak w niedawnej przeszłości dominowała moda na „info" (informację)" [1, s. [3-4] jest więcej niż odpowiednie.

Choć wiadomo, że w naszym własnym kraju nie ma proroka, to jednak myśl, że niebawem, jak każda moda, „rachunkowość cyfrowa" pójdzie w zapomnienie, na wzór ulotnej rachunkowości „zarządczej", „strategicznej" itp., jest nieco niepokojąca. I wtedy, być może, społeczność naukowa rzeczywiście zwróci się ku rzeczywistemu udoskonaleniu systemu księgowego, gdzie osiągnięto nieznany teren zastępując teorię wirtualnymi fantazjami, wywołanymi przez wirtualne wytwory pseudonaukowców, którzy udowodnili, że nie są zdolni do pracy w tej dziedzinie. Biorąc jednak pod uwagę zalew kompilacji i plagiatów, autor wątpi, czy nadzieje te uda się zrealizować w najbliższej przyszłości.

Literatura:

1. Tarasewicz W. M. Teoretyczny wymiar gospodarki informacyjnej i cyfrowej: podstawy i system zjawisk informacyjnych. *Gospodarka Ukrainy*, 2021. Nr 3. S. 3-23.
2. Ryan B. Strategic Accounting for Management, Bob Ryan. Publisher: Cengage Learning EMEA; 1st edition (April 7, 1995). 384 p.
3. Schmoller, Gustav von. Justice in Taxation. New York: Columbia. University, 1904. 119 p.

ХОТІНЬ КАТЕРИНА, здобувачка освіти
Науковий керівник - **ЛЕГОШИНА ОЛЕНА**, к.е.н., викладач-методист
Прилуцький технічний фаховий коледж, м. Прилуки

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ ТА СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД: БУХГАЛТЕРІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Світ стрімко змінюється: цифрові технології трансформують економіку, автоматизація проникає у всі сфери діяльності, а глобальні ринки диктують нові правила гри. У такому динамічному середовищі виникає питання: чи не стане бухгалтерія застарілою сферою, поступившись місцем штучному інтелекту? Чи, навпаки, ця професія перетворюється на одну з ключових у майбутньому?

Існує думка, що бухгалтерія – це нудна робота, сповнена монотонних підрахунків та нескінченної паперової тяганини. Однак це лише верхівка айсберга. Насправді фахівці з обліку та податків – це фінансові аналітики, стратеги та радники, які допомагають бізнесу оптимізувати витрати, уникати ризиків та ефективно використовувати ресурси.

Сучасний бухгалтер – це не просто людина, що працює з документами та калькулятором, а цифровий новатор, який використовує всі свої знання та уміння на повну для аналітики, та прийняття рішень. Якщо раніше головною навичкою було знання стандартів обліку, то сьогодні цінуються технологічна обізнаність, аналітичне мислення та стратегічне бачення.

Історія знає чимало випадків, коли грамотний бухгалтерський облік і податкове планування рятували компанії та навіть економіки. Так, у 2001 році розгорівся один із найгучніших корпоративних скандалів у США (Криза Enron). Завдяки викриттю фінансових махінацій компанії вдалося запровадити нові стандарти бухгалтерського обліку (Закон Сарбейнса-Окслі), що запобігли подібним випадкам у майбутньому. [3,6].

Компанія Apple є одним із найяскравіших прикладів використання складних бухгалтерських стратегій для оптимізації податків. Використання ірландської податкової системи дозволило компанії зменшити податкове навантаження на мільярди доларів. Варто згадати і глобальну фінансову кризу 2008 року, адже саме неправильний облік ризиків у фінансових установах сприяв обвалу ринків. Згодом компанії почали активно залучати бухгалтерів-аналітиків для оцінки фінансової стійкості, що допомогло уникнути повторення подібних криз. [4].

Із зростанням криптовалют змінився і бухгалтерський облік. Використання блокчейну забезпечило прозорість фінансових операцій і стало новою віхою в історії податкового регулювання.

Сучасний світ відкриває перед бухгалтерами та податковими консультантами нові можливості. Ось лише кілька інновацій, які змінюють підхід до обліку:

- штучний інтелект. Він аналізує великі обсяги фінансових даних та прогнозує ризики.

- блокчейн. Забезпечує прозорість транзакцій та захищає від шахрайства.

- автоматизовані платформи. Дозволяють обробляти фінансову документацію у режимі реального часу.

- хмарні технології. Дають можливість працювати з фінансами з будь-якої точки світу. [1].

Всі ці зміни не означають, що професія бухгалтера зникне. Навпаки, вона перетворюється на більш динамічну та інтелектуальну, вимагаючи від спеціалістів постійного розвитку та навчання.

Важливо розуміти, що облік і податки – це не просто розрахунок цифр. Це можливість стати ключовою фігурою у фінансовій стратегії компанії. Крім того, цифрові технології дають можливість працювати віддалено та обирати замовників по всьому світу, що відкриває двері до фінансової незалежності та гнучкості у роботі. Чому ця професія має майбутнє? Попри автоматизацію, сфера обліку та оподаткування залишається однією з найстабільніших. Адже поки існують гроші, податки та економічні закони, будуть потрібні професіонали, які розуміють, як ефективно працювати з фінансами. Уявіть собі компанію, яка хоче розширитися на міжнародний ринок. Хто допоможе їй уникнути юридичних пасток, оптимізувати витрати та забезпечити відповідність міжнародним стандартам? Саме спеціалісти з обліку та податків. Вони не просто виконують технічну роботу, а стають архітекторами фінансової безпеки бізнесу. [5].

Отже, облік і податки – це не «нудна класика», а професія майбутнього, яка стає все більш аналітичною, технологічною та стратегічною. Ті, хто обирає цей шлях, не просто працюють з цифрами – вони керують фінансовими потоками, створюють бізнес-стратегії, допомагають компаніям зростати та керувати світовою економікою. Це стабільна, перспективна та високооплачувана кар'єра, яка дозволяє працювати на світовому рівні та впливати на економічні процеси. І хто знає, можливо, саме сучасний бухгалтер стане наступним фінансовим генієм, що переверне світ бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Використання блокчейну в бухгалтерському обліку. URL: https://hbr.org/2017/03/how-blockchain-will-change-accounting
2. Глобальна фінансова криза 2008 року. URL: https://www.federalreservehistory.org/essays/great-recession-of-2007-09
3. H.R.3763 - Закон Сарбейнса-Оксслі від 2002 року. URL: https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-bill/3763
4. Податкове планування Apple. URL: https://www.bbc.com/news/business-41751078
5. Штучний інтелект у фінансовому аналізі. URL: https://www2.deloitte.com/us/en/pages/consulting/articles/ai-in-finance.html
6. Що таке Enron? Що сталося і хто винен? URL: https://www.investopedia.com/terms/e/enron.asp

ХРИПУН ЄВГЕН, ЛИМАР АНАСТАСІЯ, ШТЕФАН ВІТАЛІЙ, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ АВТОМАТИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ОЦІНКА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВИБІР ОПТИМАЛЬНИХ РІШЕНЬ

Підприємства стикаються з численними викликами, які ускладнюють ведення бухгалтерського обліку. Серед основних проблем – економічна нестабільність, що включає коливання валютних курсів, інфляцію та непередбачувані зміни на ринку. Часті зміни в податковому законодавстві вимагають оперативного реагування та адаптації. Окрім того, зростання обсягів даних потребує швидкої обробки великої кількості фінансової інформації, а людський фактор та складність розрахунків можуть призводити до помилок і штрафів. Важливою проблемою є також кібербезпека, адже витік або втрата фінансових даних може завдати серйозних збитків. Оптимізація витрат, включаючи скорочення витрат на бухгалтерські процеси, стає ще одним важливим аспектом, оскільки цифровізація та віддалена робота потребують інтегрованих рішень для онлайн-управління фінансами.

Під час прийняття рішення про автоматизацію обліку підприємства повинні оцінювати різні програмні рішення з урахуванням їхніх переваг та недоліків (рис. 1).

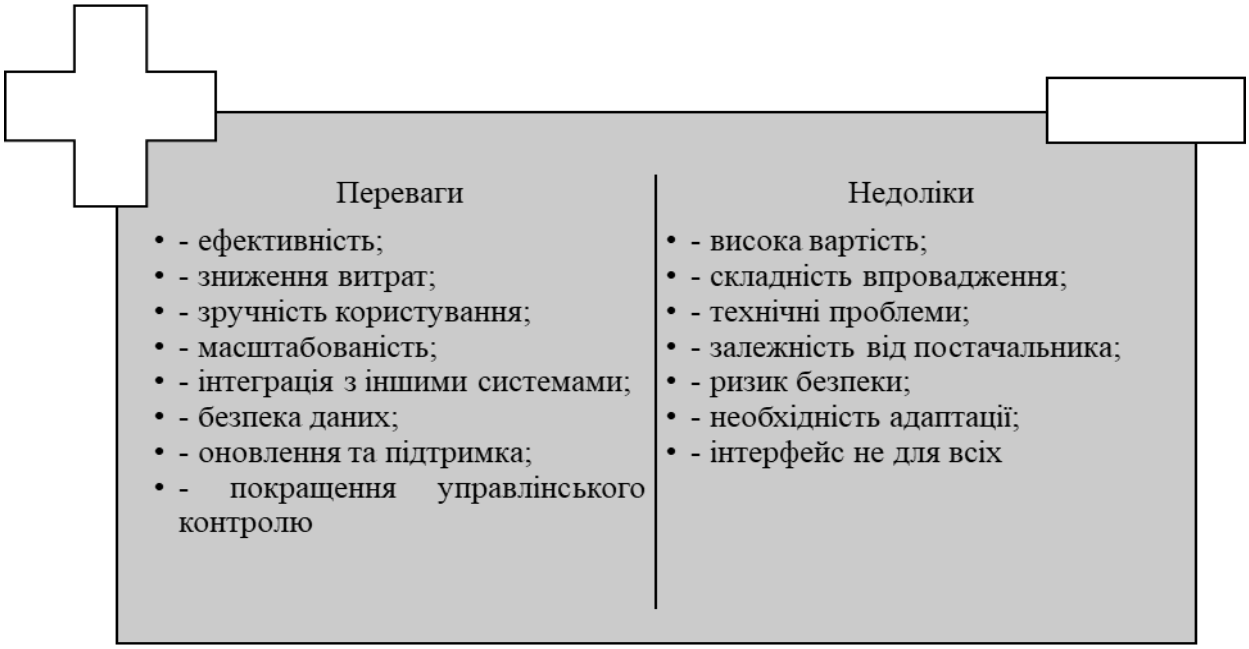

Рис. 1. Фактори, що впливають на прийняття рішення про автоматизацію обліку
Узагальнено на підставі [1-5]

Автоматизація бухгалтерського обліку має низку переваг, які роблять її важливим інструментом для сучасних компаній. Однією з головних переваг є підвищення ефективності, оскільки автоматизація дозволяє зменшити час на виконання рутинних завдань і знизити ймовірність людських помилок. Це також сприяє скороченню витрат, оскільки автоматизовані процеси знижують потребу в ручній праці та мінімізують фінансові втрати через неточності в обліку.

Ще однією перевагою є зручність у використанні. Сучасні програмні рішення мають інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, що полегшує їх освоєння та використання. Вони також легко масштабуються, що дозволяє ефективно працювати як малим, так і великим підприємствам. Крім того, інтеграція з іншими системами дозволяє безперешкодно поєднувати бухгалтерський облік з іншими бізнес-процесами.

Безпека даних також є важливим аспектом. Автоматизовані системи забезпечують високий рівень захисту фінансової інформації та можливість автоматичного резервного копіювання, що зменшує ризик втрати важливих документів. Постійне оновлення програмного забезпечення та технічна підтримка гарантують його актуальність і стабільну роботу. В результаті, автоматизація полегшує управлінський контроль, надаючи детальну звітність і спрощуючи аналіз фінансових та операційних показників.

Попри численні переваги, автоматизація бухгалтерії має й певні недоліки. Один з основних – висока вартість впровадження. Купівля програмного забезпечення, його налаштування та навчання персоналу потребують значних фінансових витрат. Крім того, процес інтеграції в існуючі бізнес-процеси може бути складним і потребувати додаткового часу на адаптацію.

Технічні аспекти також можуть стати проблемою, адже програмне забезпечення не застраховане від збоїв, а його ефективність залежить від надійності постачальника. Якщо постачальник припиняє підтримку або оновлення програмного забезпечення, підприємство може зіткнутися з труднощами у подальшому використанні системи.

Безпека даних залишається важливою проблемою. Якщо рівень захисту недостатній, існує ризик витоку конфіденційної інформації або порушення цілісності облікових даних. Програми часто потребують гнучкого налаштування під специфічні потреби підприємства, що може зайняти додатковий час. Крім того, складність користування може бути проблемою для працівників без технічних навичок, що потребує додаткового навчання.

Ще одним важливим фактором при виборі автоматизованої бухгалтерської програми є її вартість (табл. 1).

Таблиця 1. Порівняння вартості бухгалтерських програм

Бухгалтерська програма	Ціна (грн)	Ліцензія
M.E.DOC (https://medoc.ua)	Юр. особи платники ПДВ	5500 грн/рік
	Юр. особи неплатники ПДВ	1900 грн/рік
	Бюджетні установи	3300 грн/рік
	ФОП платники ПДВ	2900 грн/рік
	ФОП неплатники ПДВ	700 грн/рік

Бухгалтерська програма	Ціна (грн)	Ліцензія
Dilovod (https://dilovod.ua)	ФОП (Профі, Бізнес, Профі+)	500-1300 грн/міс
	Юр. особи (Профі+, Бізнес, Підприємство)	750-1800 грн/міс
MASTER: Бухгалтерія (https://masterbuh.com)	Великий бізнес	960 грн/міс (хмарна)
	Малий та середній бізнес	від 14400 грн (локальна)
BOOKKEEPER (https://bookkeeper.kiev.ua)	ФОП	354 грн/міс (основна ліцензія)
	Підприємства малого та середнього	354 грн/міс
	Неприбуткові організації	354 грн/міс
SMARTFIN.UA (https://smartfin.ua)	Малий та середній бізнес	295 грн/міс (1 організація)
	2-10 організацій	250 грн/міс (на організацію)
iFin (https://www.ifin.ua)	Юр. особи платники ПДВ	719 грн/міс
	Юр. особи неплатники ПДВ	579 грн/міс
	ФОП платники ПДВ	549 грн/міс
	ФОП неплатники ПДВ	349 грн/міс
ISpro (https://ispro.ua)	Універсал (версія 7, 9)	800 грн/міс за користувача
	Мобільна ліцензія	240 грн/міс за пристрій
Вправно (https://vpravno.com.ua/uk/)	Малі компанії	600 грн/міс
	Великі компанії	7200 грн/рік

Узагальнено на підставі офіційних сайтів

Згідно з даними таблиці, малим підприємствам і ФОПам рекомендуються програми Dilovod та BOOKKEEPER через їх доступні ціни та прості рішення для бухгалтерії. Програми SMARTFIN.UA та iFin також можуть бути корисними для тих, хто працює з кількома організаціями, але їх ціна дещо вища.

Для середніх і великих підприємств рекомендуються M.E.DOC та MASTER: Бухгалтерія, оскільки ці програми пропонують складні функції для багатьох користувачів і різних типів організацій. Для підприємств з більш складними обліковими системами варто звертати увагу на ISpro та АБ ОФІС, які мають розширену функціональність за вищими цінами.

Для неприбуткових організацій зручними та бюджетними варіантами залишаються BOOKKEEPER і Dilovod, оскільки вони пропонують доступні рішення для обмежених бюджетів.

Загалом, витрати на впровадження та використання програмного забезпечення є важливим чинником при виборі програмного рішення. Оптимальний вибір буде залежати від балансу між ціною та функціональністю, що найкраще відповідає фінансовим можливостям підприємства.

Список використаних джерел

1. Мокієнко Т. В., Прийдак Т. Б., Лега О. В., Яловега Л. В., Дугар Т. Є. Інтеграція облікової інформації між різними бухгалтерськими програмами Ефективна економіка. 2025. No 1.DOI:

http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.1.55
2. Автоматизація бухгалтерського обліку: переваги, критерії вибору ПО, особливості впровадження URL: https://www.netsoft.com.ua/articles-soft/bas-news/avtomatizacija-bukhgaltjerskogo-uchjeta-prjeimushhjestva-kritjerii-vybora-po-osobjennosti-vnjedrjenijaU.html
3. Автоматизація фінансового обліку: переваги програми для фінансового обліку URL: https://fortb2b.com.ua/ua/useful/avtomatizatsiya-finansovogo-obliku-perevagi-programi-dlya-finansovogo-obliku/
4. Грановська В., Фещенко Є. (2024). Ефективність та переваги автоматизованих систем у розрахунку заробітної плати для українських компаній. *Економіка та суспільство*, (59). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-118
5. Лошенюк О. Автоматизація управління бізнес-процесами підприємства як основа гнучкості його діяльності: характеристика систем управління. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-46

ЦЕГЕЛЬНИК НІНА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і оподаткування,
Поліський національний університет, м. Житомир

АУДИТ І ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЯК КЛЮЧОВІ СКЛАДОВІ КОНТРОЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У сучасних умовах розвитку економіки та зростання фінансових ризиків роль аудиту та внутрішнього контролю як ключових складових контрольної функції бухгалтерського обліку суттєво посилюється. Підприємства, організації та державні установи стикаються з викликами, пов'язаними з фінансовими шахрайствами, порушеннями податкової дисципліни, недостатньою прозорістю фінансової звітності, що вимагає ефективних механізмів контролю та аудиту.

Глобальні тенденції, такі як цифровізація бухгалтерського обліку, впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), підвищення вимог до фінансової прозорості вимагають вдосконалення внутрішнього контролю та розвитку аудиторських процедур. Важливо не лише здійснювати перевірку достовірності облікової інформації, а й забезпечувати попередження фінансових ризиків, оптимізацію управлінських процесів та підвищення ефективності фінансового управління.

Особливої актуальності тема набуває у контексті запобігання корупції, підвищення довіри інвесторів і кредиторів, забезпечення економічної безпеки. Впровадження сучасних методів аудиту та контролю, використання цифрових технологій (штучного інтелекту, блокчейн, автоматизованих систем) стає важливим інструментом для підвищення ефективності фінансового управління.

Таким чином, проблематика контрольної функції бухгалтерського обліку залишається актуальною в умовах змін економічного середовища, цифровізації та посилення вимог до фінансової прозорості. Останні наукові дослідження вказують на необхідність удосконалення механізмів контролю, внутрішнього аудиту та аналітичної підтримки управлінських рішень.

Так, необхідність посилення контрольної складової обліку в умовах нестабільності економіки обґрунтовує Г. П. Журавель []. Вчений акцентує увагу на необхідності інтеграції контрольних процедур у загальну систему управління підприємством, що сприятиме зниженню ймовірності шахрайства та покращенню фінансової дисципліни.

В. М. Савченко та Л. В. Кононенко [] підкреслюють на необхідності розвитку аналітичних методів контролю, які дозволяють своєчасно виявляти та усувати фінансові порушення.

У своїй праці, Т. С. Фоменко, А. М. Гачка, Д. Р. Гацько та М. А. Крутько [] наголошують, що ефективна реалізація контрольної функції бухгалтерії сприяє оптимізації бізнес-процесів та підвищенню ефективності управлінських рішень.

В. Г. Васильєва [] аналізує вплив цифрових технологій на контрольну функцію бухгалтерського обліку та акцентує увагу на таких аспектах: автоматизація облікових процесів, яка сприяє підвищенню точності контролю; використання Big Data для аналітичного забезпечення контрольної функції;

посилення ролі блокчейн-технологій у забезпеченні прозорості фінансової інформації.

Останні наукові дослідження підтверджують, що контрольна функція бухгалтерського обліку відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності підприємств, прозорості звітності та захисту економічних інтересів бізнесу та держави. Особливий інтерес викликають дослідження цифровізації та автоматизації контролю, що відкриває нові можливості для підвищення ефективності фінансового управління [цег]. Разом з тим, науковці звертають увагу на необхідності адаптації традиційних підходів до контролю та аудиту в умовах динамічного розвитку технологій.

Сучасний бухгалтерський облік виконує контрольну функцію, що забезпечує достовірність фінансової звітності та запобігання порушенням. Важливу роль у цьому процесі відіграють аудит і внутрішній контроль, які сприяють підвищенню ефективності фінансового управління та зміцненню економічної безпеки підприємств. В умовах цифрової економіки значущість цих складових посилюється, що вимагає дослідження їхньої еволюції та методів вдосконалення.

Дослідження свідчать, що контрольна функція обліку передбачає перевірку правильності відображення господарських операцій, забезпечення фінансової дисципліни та мінімізацію ризиків. Її реалізація неможлива без ефективного внутрішнього контролю та аудиту, які сприяють виявленню помилок, запобіганню шахрайству та дотриманню законодавчих норм.

Внутрішній контроль є невід'ємною складовою управлінської діяльності підприємства, спрямованою на підвищення ефективності фінансово-господарських процесів, зменшення ризиків та забезпечення достовірності облікової інформації. Його впровадження дозволяє підприємству досягати високого рівня фінансової дисципліни, запобігати зловживанням і помилкам, а також своєчасно реагувати на можливі загрози.

До основних інструментів внутрішнього контролю належать: система внутрішнього аудиту; бухгалтерські регістри та документообіг; фінансовий аналіз і прогнозування; контрольні звіти та управлінська аналітика. В умовах цифровізації внутрішній контроль розвивається завдяки автоматизації, використанню штучного інтелекту та блокчейн-технологій.

Щодо аудиту, то він є важливим зовнішнім механізмом фінансового контролю, який забезпечує незалежну та об'єктивну оцінку фінансової діяльності підприємства. Він дозволяє перевірити відповідність фінансових звітів реальному стану справ на підприємстві, виявити можливі порушення та помилки в облікових даних, а також підвищити рівень довіри до фінансової інформації серед акціонерів, інвесторів, регуляторних органів і кредиторів.

Важливими функціями аудиту є виявлення фінансових порушень, виявлення шахрайських схем, а також надання рекомендацій щодо покращення управління та фінансової дисципліни. У сучасних реаліях впровадження інноваційних технологій значно підвищує ефективність аудиту та забезпечує більшу надійність фінансової інформації для всіх зацікавлених осіб.

Отже, в умовах цифрової трансформації контрольна функція обліку потребує нових підходів і стратегій, щоб відповідати вимогам сучасного бізнес-середовища. Одним з основних викликів є необхідність адаптації традиційних методів аудиту та внутрішнього контролю до нових технологічних реалій. Використання Big Data дозволяє аудиторам здійснювати глибший аналіз фінансових процесів і прогнозувати потенційні ризики на основі аналізу величезних обсягів даних, що значно покращує точність оцінок і здатність передбачити кризові ситуації. Крім того, автоматизація аудиторських процедур дозволяє знизити людський фактор, прискорити перевірки та зменшити ймовірність помилок, роблячи процеси більш ефективними та прозорими.

Іншою перспективою є розвиток ризик-орієнтованого аудиту, який дозволяє зосередити увагу на найбільш важливих і високоризикованих аспектах діяльності підприємства. Це підвищує ефективність аудиторських перевірок, оскільки фокус робиться не на всіх аспектах обліку, а тільки на тих, що можуть мати суттєвий вплив на фінансові результати. Водночас, впровадження інноваційних технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект і автоматизовані аналітичні системи, забезпечує більшу прозорість бухгалтерського обліку, що дозволяє зменшити можливості для шахрайства та маніпуляцій з фінансовими звітами. У результаті ці технології не тільки змінюють спосіб ведення обліку та контролю, але й відкривають нові можливості для досягнення більш високих стандартів довіри та управлінської прозорості.

Таким чином, аудит і внутрішній контроль є ключовими складовими контрольної функції бухгалтерського обліку, що забезпечують фінансову безпеку та підвищують ефективність управління. Використання сучасних технологій сприяє розвитку контрольних процедур, знижує ризики фінансових порушень і підвищує прозорість фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Васильєва В.Г. Визначення шляхів подальшого розвитку облікової, аналітичної та контрольної функцій в умовах цифрового суспільства. *Цифрове суспільство: міжнародні економічні відносини, управління, фінанси та соціум* : мат. міжн. наук.-практ. конф. Дніпро : УМСФ, 2024. С. 41-43

2. Журавель Г.П. Про актуальність контрольної функції бухгалтерського обліку. URL: https://surl.li/qqnrts (дата звернення: 17.03.2025).

3. Савченко, В. М., Кононенко Л. В. Реалізація контрольної функції обліку в системі внутрішньогосподарського контролю. *Облік і оподаткування: контрольно-аналітичний аспект* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 30 листоп., 2021 р. Ірпінь, 2021. С. 195–198.

4. Фоменко Т. С., Гачка А. М., Гацько Д. Р., Крутько М. А. Роль та функції бухгалтерського обліку в управлінні підприємством. *Вісник студентського наукового товариства.* 2021. Вип. 1. С. 17-20.

5. Цегельник Н. І., Бедер Д. А. Роль внутрішнього аудиту у забезпеченні прозорості інформаційних ресурсів для управління бізнесом в умовах цифровізації. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. № 8. URL: https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/278/295 (дата звернення: 19.03.2025).

ЦІМОШИНСЬКА ОКСАНА, к.е.н., доцент, заступник завідувача кафедри фінансів, банківської та страхової справи
КІЯШКО ВІКТОРІЯ, здобувачка вищої освіти
ПрАТ ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом, м.Київ

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ФОРМ РОЗРАХУНКІВ

Технологічний прогрес, що сприяє покращенню, прискоренню та підвищенню ефективності фінансових розрахунків, змушує суспільство, зокрема й бізнес, постійно стежити за новими розробками у сферах техніки, економіки, інформаційних технологій та інших галузях. Одним із таких важливих нововведень у фінансових операціях, запроваджених ще у XX столітті, стала пластикова картка, яка значно спростила платежі між підприємствами в багатьох країнах світу.

Термін «пластикова картка» має широке значення, оскільки охоплює всі види платіжних карт. Вони, своєю чергою, можуть використовуватися як ідентифікаційний засіб у формі пластикової або іншої картки, що містить обов'язкові реквізити, встановлені платіжною організацією. Завдяки цим реквізитам можна визначити як платіжну систему, так і емітента картки [1].

У сучасній економіці розрізняють два основні типи платіжних карток:

1. Дебетова картка – дозволяє здійснювати платежі та знімати готівку в банкоматах лише в межах наявних коштів на рахунку власника.

2. Кредитна картка – використовується для розрахунків як за рахунок власних коштів платника, так і за рахунок короткострокового кредиту, наданого банком у разі недостатності власних коштів.

На сьогодні існує широкий спектр підвидів як дебетових, так і кредитних платіжних карток. До них належать корпоративні, персональні, зарплатні, стандартні, срібні, золоті та багато інших. Загалом банківські картки можуть використовуватися для: здійснення розрахунків між суб'єктами господарювання в національній валюті; зняття готівки як у національній, так і в іноземній валютах; переказу коштів з карткового рахунку на рахунок інших осіб; проведення безготівкових платежів в іноземній валюті, зокрема на відрядні та представницькі витрати тощо.

Широке використання пластикових карток у фінансових розрахунках зумовлене рядом суттєвих переваг: можливість здійснення платежів у будь-який час доби; нарахування відсотків на залишок коштів на картковому рахунку; зручність покупок в інтернет-магазинах; відсутність обмежень на проведення великих транзакцій; зниження потреби в інкасації готівки; усунення черг у касах під час виплати заробітної плати; скорочення витрат на ведення обліку готівкових коштів; забезпечення конфіденційності під час отримання зарплати; можливість знімати кошти в будь-якому місті України та за кордоном без обмежень за сумою; спрощення фінансування відряджень, навіть за відсутності готівки в касі; зменшення ризиків, пов'язаних із зберіганням готівки під час відряджень; уникнення багатьох обмежень при отриманні

готівки в іноземній валюті; відсутність необхідності декларування картки під час перетину кордону працівниками підприємства; можливість отримання готівки як у робочі, так і у вихідні дні тощо.

Попри значні переваги, розрахунки за допомогою банківських пластикових карток мають і певні недоліки: обмежена кількість банкоматів у невеликих населених пунктах (хоча з розвитком банківської інфраструктури ця проблема поступово вирішується); неповне впровадження платіжних карток у сфері торгівлі, послуг та інших галузях економіки, що ускладнює проведення безготівкових розрахунків через термінали або імпрінтери; додаткові витрати на відкриття карткового рахунку, випуск картки та обслуговування руху коштів; ризик шахрайства та незаконного використання чужих платіжних карт; утримання комісій банками, які не є емітентами картки, під час зняття готівки тощо.

Розглянуті переваги та недоліки використання банківських пластикових карток дозволяють порівняти їх з іншими видами безготівкових розрахунків та визначити картку як основний і пріоритетний платіжний інструмент. Оскільки розрахунки за допомогою пластикових карток охоплюють як готівкові, так і безготівкові операції, у бухгалтерському обліку постає питання щодо їх класифікації: чи варто відносити картки до грошових документів, чи до категорії «безготівкових коштів» [2].

У зв'язку з цим деякі дослідники пропонують обліковувати банківські пластикові картки (які після випуску банком-емітентом перебувають у касі підприємства) як грошові документи, використовуючи для цього рахунок 331 «Грошові документи в національній валюті». Водночас інші фахівці взагалі не передбачають відображення руху платіжної картки в обліку.

Усі кореспонденції рахунків зводяться до того, що в обліку фіксуються такі операції, як відкриття картрахунку (Д313 К311), використання платіжних карток, наприклад, видача підзвітних сум (Д372 К313), відзвітування працівником за витрачені кошти та відображення витрат на обслуговування картрахунку. Однак, на нашу думку, ці два підходи є некоректними, оскільки не враховують специфіку обліку та руху платіжних карток в підприємстві.

Останній підхід ускладнює облік і не забезпечує належної оперативної інформації про наявність пластикових карток на підприємстві, їх місцезнаходження та залишки коштів на них, оскільки доступна лише інформація з банківських виписок. Питання щодо віднесення банківських пластикових карток до категорії грошових документів залишається недостатньо врегульованим.

Грошовими документами, як ми вважаємо, є ті документи, які вже вважаються «оплаченими» і дають їх власнику можливість отримати грошові кошти або реалізувати певні права на їх використання.

На жаль, в Україні немає НП(С)БО, який би регулював облік грошових коштів і проведення розрахунків у державі. Тому можна стверджувати, що ні НП(С)БО, ні Положення про ведення касових операцій в національній валюті, ні Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті, а також інші

нормативні акти не передбачають віднесення платіжних карток до складу грошових документів, які повинні обліковуватися на відповідному рахунку.

Одним з можливих удосконалень є впровадження корпоративних карток на підприємствах.

Основні переваги корпоративних карток включають: значне спрощення роботи бухгалтерії та каси підприємства, оскільки наявність картки виключає необхідність використовувати готівкові кошти; зменшення ризиків і витрат, пов'язаних з отриманням, інкасацією та зберіганням готівки; можливість контролювати витрати на відрядження шляхом отримання виписок про операції за картками, що використовуються для розрахунків, у випадку виплати авансу співробітнику; підприємство не залежить від режиму роботи банку, оскільки картка забезпечує більшу гнучкість у фінансових операціях; можливість пересилання коштів на картку співробітника в разі непередбачених обставин під час відрядження; збільшення ймовірності встановлення ліміту на витрати для кожного співробітника; спрощення процедури здійснення поточних платежів підприємства.

Таким чином, впровадження на підприємстві всіх запропонованих заходів щодо удосконалення організації грошових коштів дозволить перевести всі розрахунки в безготівкову форму. Це, в свою чергу, дасть змогу значно заощадити час і кошти, спростивши фінансові операції та зменшивши витрати на облік і обробку готівки.

Запропоновані заходи полегшать роботу бухгалтера та заощадять час, дозволяючи оптимізувати документообіг і покращити облікові роботи на підприємстві. Це також допоможе значно зменшити витрати, пов'язані з транспортуванням, зберіганням готівки та утриманням каси. Завдяки цьому зникне необхідність у використанні касових апаратів, їх обслуговуванні, складанні і поданні звітності. Також буде удосконалено аналітичний облік, що дозволить отримувати детальну інформацію про операції з грошовими коштами та виявляти помилки у бухгалтерському та податковому обліку, що посилить відповідальність працівників і дозволить уникнути фінансових санкцій з боку податкових органів. Однак варто зазначити, що потреба в касах, ймовірно, залишиться, хоча й у менших обсягах.

Список використаних джерел:

1. Іщенко Я. Розрахунки за допомогою електронних грошей: обліковий аспект / Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки // *Міжнародний збірник наукових праць.* Випуск 1 (9). Частина 1/ Відпов. ред. І.Б.Садовська. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2016. С.243-249

2. Томчук О.Ф., Гончарук М.Л. Аналітична оцінка вибору моделі управлінського рішення *Проблеми економічного, облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством*: матеріали І Всеукр. наук.- практич. конф. молод. науковців, 14-15 квітня 2016 року. Вінниця, ВНАУ, 2016. С.140-144

ЧАБАНЮК ОДАРКА, к.е.н.,
доцент кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів
с.н.с. лабораторії товарознавчих та економічних досліджень
Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Львів
ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТОДІВ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Цифровізація податкової звітності створює як нові можливості, так і виклики для судово-бухгалтерської експертизи. З одного боку, автоматизація податкового обліку, електронне подання звітності та використання цифрових реєстрів підвищують прозорість фінансових операцій, зменшують ризики помилок і сприяють оперативному аналізу податкових даних. З іншого боку, цифровізація ускладнює процеси виявлення фальсифікацій та потребує нових підходів до експертного дослідження. Виникає необхідність адаптації методів судово-бухгалтерської експертизи до роботи з великими масивами даних, використання технологій штучного інтелекту та розширення правового регулювання електронних доказів. Це вимагає підвищення кваліфікації експертів та інтеграції сучасних аналітичних інструментів у практику судово-бухгалтерської експертизи.

Сучасні технології відкривають нові можливості для підвищення ефективності судово-бухгалтерської експертизи, особливо в частині аналізу податкових даних. Використання *Big Data* та *штучного інтелекту (AI)* дає змогу оперативно обробляти великі масиви інформації, виявляти аномалії в податкових операціях та прогнозувати потенційні фінансові порушення. Ці технології дозволяють експертам не лише аналізувати історичні дані, а й виявляти приховані закономірності, що можуть свідчити про заниження податкових зобов'язань або маніпуляції з фінансовою звітністю.

Ще одним важливим інструментом є *автоматизовані алгоритми перевірки податкової звітності*, які здатні порівнювати подані дані з нормативними вимогами, виявляти невідповідності та потенційні порушення в режимі реального часу. Такі алгоритми допомагають значно прискорити процес експертизи та зменшують вплив людського фактора, що особливо важливо при аналізі великих обсягів податкової документації.

Розвиток цифрових технологій також сприяє розширенню інструментарію судово-бухгалтерської експертизи. Одним із перспективних напрямів є запровадження *блокчейн-технологій* для перевірки автентичності фінансових документів. Блокчейн забезпечує незмінність і прозорість записів, що дозволяє точно відстежувати походження та зміни у фінансовій документації,

запобігаючи її фальсифікації.

Крім того, *інтеграція автоматизованих систем аналізу транзакцій (AML-системи, аналітика ризиків)* значно підвищує ефективність експертизи в частині виявлення фінансових зловживань. Такі системи аналізують транзакції у реальному часі, використовуючи алгоритми машинного навчання, що дає змогу швидко ідентифікувати підозрілі операції та формувати рекомендації для подальшого розслідування.

У результаті цифровізація та автоматизація дозволяють експертам не лише покращити точність аналізу податкових даних, а й значно підвищити швидкість проведення експертиз, забезпечуючи більшу ефективність у боротьбі з податковими правопорушеннями. Оцінка сучасних методів аналізу податкових даних представлено у табл. 1.

Таблиця 1. Оцінка сучасних методів аналізу податкових даних у судово-бухгалтерській експертизі*

Метод	Можливості	Переваги	Недоліки	Результат
Big Data та штучний інтелект	Аналіз великих обсягів податкових даних, виявлення аномалій, прогнозування ризиків	Висока точність аналізу, здатність до самонавчання, швидка обробка інформації	Висока вартість впровадження, потреба у кваліфікованих фахівцях	Автоматизоване виявлення податкових зловживань, скорочення часу на аналіз
Автоматизовані алгоритми перевірки податкової звітності	Порівняння податкових даних з нормативними вимогами, виявлення невідповідностей	Оперативність аналізу, зниження людського фактора, систематизація інформації	Можливі технічні збої, потреба в постійному оновленні алгоритмів	Прискорення експертизи, зниження ризику помилок
Блокчейн-технології	Гарантія незмінності та автентичності податкових документів	Високий рівень захисту даних, прозорість фінансової документації	Складність імплементації, потреба в законодавчому регулюванні	Запобігання фальсифікації фінансових документів
AML-системи та аналітика ризиків	Моніторинг транзакцій у реальному часі, виявлення підозрілих фінансових операцій	Автоматизація процесів, ефективне виявлення шахрайства	Великий обсяг даних для обробки, можлива потреба у додатковій перевірці	Підвищення ефективності боротьби з податковими правопорушеннями

**узагальнено на підставі [1-6]*

Сучасні виклики цифровізації податкової звітності формують нові напрями розвитку судово-бухгалтерської експертизи. Глибоке впровадження цифрових технологій створює можливості для підвищення точності аналізу, оперативності досліджень та прозорості фінансових операцій.

Одним із ключових напрямів розвитку є посилення компетентності експертів у сфері цифрових технологій та кібербезпеки. Оскільки обсяг цифрових фінансових даних зростає, фахівці повинні володіти навичками роботи з великими даними (Big Data), алгоритмами штучного інтелекту та засобами аналізу кіберзагроз. Це дозволить ефективніше виявляти податкові порушення, оцінювати ризики та запобігати фінансовим злочинам.

Ще одним перспективним напрямом є використання хмарних сервісів для дистанційного проведення експертиз. Хмарні технології забезпечують безпечний доступ до необхідних баз даних та дозволяють проводити аналіз податкових звітів у режимі реального часу. Це значно прискорює процес експертизи, мінімізує ризики втрати інформації та створює можливості для співпраці експертів із різних регіонів.

Таким чином, цифрова трансформація відкриває нові перспективи для судово-бухгалтерської експертизи, роблячи її більш ефективною, доступною та технологічно розвиненою. Інтеграція сучасних методів аналізу, автоматизованих систем і кібербезпеки сприятиме підвищенню якості експертної діяльності та посиленню податкового контролю.

Список використаних джерел:

1. Чабанюк О.М. Аспекти проведення досліджень у сфері оподаткування. *Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи*: II Міжнародна науково-практична конференція. 2024. С. 428-430. https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/51227/1/conf-14-15-03-24-mater-429-431.pdf
2. Лега О., Черненко К. Експертиза податкової звітності як складова досудового розслідування податкових правопорушень. Omul, criminologia, ştiinţa, Ed. Ediția a 2-a, 24 martie 2023, Chişinău : Institutul de științe penale și criminologie aplicată, 2023, Ediția a 2-a, Vol. 1, pp. 413–417.
3. Нестор, Н. В. (2024). Штучний інтелект у судовій експертизі : загроза чи перспектива?. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. 69. С. 85—88. DOI: 10.33994/kndise.2024.69.07.
4. Ніколайчук, Т. В., Соломаха, Ю. В. (2024). Щодо питання про використання можливостей штучного інтелекту в судовій експертизі. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. 69. С. 356—364. DOI: 10.33994/kndise.2024.69.34.
5. Воронко Р. М., Чабанюк О. М., Чік М. Ю., Воронко О. С Особливості судово-бухгалтерської експертизи та окремі питання її нормативно-правового регулювання. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету* / [ред. кол.: Куцик П. О., Семак Б. Б. та ін.]. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2022. Вип. 67. 92 с. (Економічні науки). DOI: 10.36477/2522-1205 DOI: 10.36477/2522-1205-2022-67 Електронна версія : http://www.lute.lviv.ua/education/nauk-vydan/visnyk-ekon/ (с. 13-20).

ЧМІЛЬ ГАННА, д.е.н, професор, професор кафедри маркетингу, управління репутацією та клієнтським досвідом,
КОНЮХОВ ВАДИМ, здобувач ступеня доктора філософії
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

КОНЦЕПТ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Стрімкий прогрес інформаційних технологій спричиняє кардинальну трансформацію методологічних підходів до управління діяльністю підприємств торгівлі, що обумовлено необхідністю адаптації до умов цифрової економіки. У цьому контексті облік і аудит відіграють стратегічну роль, стаючи ключовими елементами інтегрованих інформаційних систем управління, які забезпечують формування ефективних управлінських впливів. В умовах цифровізації особливого значення набуває процес створення єдиного інформаційного простору, спрямованого на оптимізацію та реорганізацію інформаційних потоків, що забезпечують виконання основних функціональних завдань [1, с. 49]. Насамперед це стосується задоволення інформаційних потреб управлінських структур підприємств торгівлі шляхом формування комплексної бази даних для підтримки стратегічного та операційного планування, що включає аналіз ринкового середовища, облік витрат на маркетингові активності, аудит ефективності маркетингових заходів та оцінку їх доцільності. Водночас важливим завданням є забезпечення відповідності маркетингової діяльності підприємств торгівлі сучасним нормативно-правовим вимогам і регуляторним стандартам, що передбачає організацію прозорої інформаційної взаємодії із зовнішніми стейкхолдерами, проведення аудиторських процедур для мінімізації фінансових і репутаційних ризиків та підтримки довгострокової конкурентоспроможності підприємств у динамічному ринковому середовищі. Таким чином, цифрова трансформація управлінських процесів у сфері торгівлі вимагає впровадження інтегрованого підходу до облікових і аудиторських процедур, що сприяє підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень, посиленню адаптивності бізнес-моделей підприємств до сучасних викликів глобального конкурентного середовища та забезпеченню їх сталого розвитку.

Посилення конкуренції в сфері торгівлі зумовлює необхідність постійного пошуку підприємствами нових стратегій залучення та утримання клієнтів. В умовах динамічного ринкового середовища ключовими чинниками успіху стають оперативне реагування на маркетингові стратегії конкурентів, інтеграція інноваційних рішень та адаптація до змін кон’юнктури ринку, що потребує комплексного, достовірного та своєчасного інформаційного забезпечення управлінських процесів. Ефективність стратегічного управління підприємствами торгівлі безпосередньо залежить від побудови високопродуктивної системи збору, обробки та аналізу інформації, що забезпечує її своєчасне використання для прийняття обґрунтованих маркетингових рішень. Інформаційне забезпечення маркетингової діяльності

підприємств торгівлі передбачає застосування стандартизованих методів, регламентованих процедур та сучасних цифрових технологій на основі принципів цілеспрямованості, персоналізації, гнучкості, комплексності та оптимальності [2, с. 91]. Науково-методологічною основою вирішення проблеми створення ефективної інформаційної системи управління маркетинговою діяльністю підприємств торгівлі є розробка та впровадження концепції, що ґрунтується на парадигмі облікової інформації, яка забезпечує структурування, обробку та візуалізацію релевантних даних для підтримки стратегічних і тактичних управлінських рішень. Вона також виконує функцію генерації інформаційних ресурсів для внутрішніх користувачів та зовнішніх стейкхолдерів, сприяючи підвищенню ефективності маркетингової діяльності та забезпеченню її відповідності нормативно-правовим вимогам. За цих умов інформаційна система управління маркетинговою діяльністю підприємств торгівлі виступає як інтегрована структура, що поєднує механізми обліку, аудиту та аналітики, що функціонують у взаємодії через інформаційні потоки та забезпечують акумулювання, обробку і трансляцію релевантної, достовірної та оперативної інформації для ухвалення ефективних управлінських рішень [3, с. 499].

Стійка інтеграція компонент обліку, аудиту та аналізу формує комплексну систему інформаційної підтримки, що сприяє підвищенню ефективності управління маркетинговою діяльністю підприємств торгівлі, забезпечує оптимізацію стратегічних рішень та досягнення бізнес-цілей. Обліковий сегмент відіграє ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи своєчасну реєстрацію, накопичення та систематизацію облікової інформації про маркетингову діяльність, що відображаються в первинних документах та на рахунках бухгалтерського обліку. Це охоплює облік витрат на реалізацію маркетингових стратегій, включаючи витрати на рекламні кампанії, брендинг, просування продукції та інші заходи, а також формування фінансової та управлінської звітності щодо доходів, витрат і результатів маркетингової діяльності на основі обробки первинної та поточної облікової інформації [4, с. 165].

Основними завданнями обліку маркетингової діяльності є:

– акумулювання даних про витрати на рекламні кампанії, маркетингові дослідження, розвиток бренду, просування продукції та інші маркетингові заходи, а також доходи, отримані внаслідок реалізації маркетингових стратегій.

– систематизація та класифікація витрат і доходів за статтями, часовими періодами, маркетинговими каналами та іншими релевантними критеріями.

– забезпечення збереження облікової інформації у вигляді бухгалтерських записів, аналітичних звітів та інших документів, що гарантують історичну достовірність даних, їхню точність і можливість подальшого використання для стратегічного аналізу та аудиту.

Аналітична компонента інформаційної системи управління маркетинговою діяльністю забезпечує комплексну обробку маркетингових даних, оцінку ефективності реалізованих кампаній та виявлення потенційних можливостей

для зростання підприємства. Вона охоплює стратегічне планування та прогнозування, що передбачає розробку планів і моделей прогнозування результативності майбутніх маркетингових заходів, сприяючи проактивному управлінню ресурсами та оптимізації маркетингових стратегій.

Аудит маркетингової діяльності виконує функцію оцінки точності та відповідності інформації, що використовується в облікових і аналітичних процесах, дозволяючи своєчасно ідентифікувати проблемні аспекти управління та сприяти вдосконаленню маркетингових стратегій.

Основні завдання аудиту маркетингової діяльності включають: 1) оцінку відповідності маркетингових ініціатив стратегічним цілям підприємства, перевірку дотримання нормативно-правових вимог та внутрішніх регламентів; 2) аналіз ефективності маркетингових бюджетів, виявлення відхилень від запланованих показників та розробку рекомендацій щодо їх усунення; 3) ідентифікацію та оцінку ризиків, пов'язаних із маркетинговою діяльністю, а також розробку заходів щодо їх мінімізації; 4) формування аудиторських звітів із висновками та рекомендаціями щодо вдосконалення маркетингової діяльності підприємства, а також оптимізації процесів обліку та контролю маркетингових заходів [5].

Отже, створення інтегрованої системи інформаційної підтримки дозволяє підприємствам торгівлі оперативно реагувати на виклики ринку, оптимізувати маркетингові стратегії та підвищувати загальну результативність діяльності.

Список використаних джерел:

1. Миколюк О.А., Бобровик В.М. Особливості інформаційного забезпечення управління підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. №3. С. 48–52.

2. Чміль Г.Л. Цифровізація діяльності суб'єктів споживчого ринку: можливості та загрози. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм».* 2021. № 13. С. 124–134. DOI: https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-13-13

3. Кащена Н.Б., Нестеренко І.В. Цифровізація та екологізація інноваційного розвитку бізнесу: маркетингові аспекти повоєнного відновлення. Маркетинг у підприємництві, біржовій діяльності та торгівлі в SMART-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри: колективна монографія. Львів: Видавець Кошовий Б.-П.О., 2023. С. 482–504. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/31522

4. Чміль Г.Л., Кащена Н.Б., Нестеренко І.В. Розбудова системи контролю витрат на просування та продаж товарів і послуг. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 68. С. 163–169. DOI: https://doi.org/10.32843/infrastruct68-29

5. Муха Р.А. Особливості здійснення маркетингової діяльності підприємствами. *Ефективна економіка*. 2018. № 5. URL: http://www.economy. nayka.com.ua/?op=1&z=6315

ШАГУН ЄВГЕНІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОВАЛЬОВА ТЕТЯНА,** к.е.н, доцент,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Аудит є важливим інструментом, який забезпечує прозорість фінансової звітності підприємств у сучасній економіці. Його головна мета полягає у наданні об'єктивної та незалежної оцінки фінансової інформації, що створює основу для прийняття ефективних управлінських рішень. Прозора фінансова звітність є необхідною умовою для зміцнення довіри інвесторів, кредиторів і партнерів, а також для забезпечення стабільності економічного середовища. У цьому контексті аудит виконує функцію гаранта правдивості інформації, що дозволяє уникати ризиків фінансових маніпуляцій та забезпечує відповідність нормативним вимогам [1].

Сучасні стандарти аудиту орієнтовані на системний підхід до перевірки фінансової звітності. Аудитори аналізують відповідність облікової політики підприємства міжнародним та національним стандартам, оцінюють правильність відображення господарських операцій і виявляють можливі порушення [2]. Завдяки такому підходу забезпечується своєчасне виявлення ризиків, пов'язаних із шахрайством, помилками у звітності або недотриманням законодавства. Це дозволяє знизити ймовірність фінансових криз та сприяє підвищенню прозорості діяльності підприємств.

Роль незалежності аудитора є ключовою для забезпечення об'єктивності результатів перевірки. Відсутність тиску з боку клієнта дозволяє аудитору надавати неупереджену оцінку фінансового стану підприємства. Незалежність аудитора регламентується міжнародними стандартами та етичними кодексами, такими як Міжнародний етичний кодекс професійних бухгалтерів (IESBA). Дотримання принципів незалежності та конфіденційності інформації підвищує довіру до аудиторських висновків.

Аудит відіграє важливу роль у запобіганні корпоративним скандалам. Історичні приклади, такі як банкрутство Enron та WorldCom, демонструють наслідки відсутності ефективного аудиту. Недоліки у системі внутрішнього контролю та маніпуляції з фінансовою звітністю призводили до втрати довіри інвесторів і значних фінансових втрат. Ці випадки підкреслюють важливість підвищення стандартів аудиту та посилення регуляторних вимог до діяльності аудиторів [3].

Сучасні технології відкривають нові можливості для вдосконалення аудиторських процедур. Використання програмного забезпечення для аналізу даних дозволяє підвищити ефективність перевірок і зменшити ймовірність помилок. Автоматизація процесів забезпечує швидке виявлення аномалій у фінансових показниках, що сприяє зростанню довіри до результатів

аудиторських перевірок. Технології аналізу великих масивів даних дозволяють аудиторам більш глибоко оцінювати ризики та ефективно адаптуватися до змін у законодавстві. Система внутрішнього контролю підприємства має значний вплив на якість фінансової звітності. Ефективний внутрішній контроль знижує ризики помилок і шахрайства, полегшуючи роботу аудитора. Результати аудиторських перевірок, своєю чергою, можуть стати основою для вдосконалення внутрішніх процесів контролю на підприємствах. Це сприяє підвищенню рівня управління та прозорості діяльності компаній [4].

Довіра до аудиторських висновків є важливим чинником, який визначає репутацію як аудиторських компаній, так і підприємств, які проходять перевірку. Висока конкуренція на ринку аудиторських послуг вимагає від аудиторів постійного підвищення кваліфікації та дотримання високих стандартів якості. Регулярна сертифікація, професійний розвиток і моніторинг діяльності аудиторів сприяють зміцненню довіри до їхніх висновків. Аудит також сприяє впровадженню принципів соціальної відповідальності в діяльність підприємств. Прозора фінансова звітність є важливим елементом етичного ведення бізнесу, що позитивно впливає на репутацію компаній і довгострокову стабільність їхньої діяльності. Дотримання принципів соціальної відповідальності створює додаткову цінність для суспільства та сприяє стійкому розвитку економіки [5].

Аудит є ключовим інструментом забезпечення прозорості фінансової звітності підприємств. Його роль полягає у наданні незалежної оцінки фінансових показників, підвищенні ефективності управлінських процесів і зменшенні ризиків маніпулювання інформацією. Вдосконалення методології аудиту, впровадження сучасних технологій і дотримання високих стандартів професійної етики є необхідними умовами для підвищення довіри до фінансової звітності. Це сприятиме не лише зміцненню позицій підприємств на ринку, а й загальному економічному зростанню.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73.
3. Ковальчук, Т. М. Використання сучасних інформаційних технологій в аудиті. *Фінанси України*. 2021. № 3.
4. Державна служба статистики України. Офіційний вебсайт. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 16.01.2025).
5. Савчук, В. П. Внутрішній аудит у системі управління підприємством. *Економічний вісник*. 2020. № 7.

ШЕВЧЕНКО АЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ В ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

Публічне акціонерне товариство «АрселорМіттал Кривий Ріг» зіткнулося з низкою викликів у сфері організації обліку та оподаткування, що впливають на його діяльність та взаємодію з державними органами.

Одним із ключових аспектів є екологічні претензії з боку державних структур. У 2019 році проти підприємства було розпочато кримінальне провадження за статтею «Екоцид», пізніше перекваліфіковане в «забруднення атмосферного повітря». Служба безпеки України звинуватила АМКР у грубому порушенні екологічних норм, що може призвести до екологічної катастрофи [1].

З метою недопущення в подальшому екологічної катастрофи пропонується наступне (табл. 1):

Таблиця 1. Проблеми та шляхи вдосконалення організації обліку й оподаткування в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» (щодо екологічного обліку)

Проблема	Пропоновані шляхи вдосконалення
Недотримання правил екологічного обліку	1. Робочий план рахунків товариства повинен включати окремі рахунки для обліку витрат на екологічні програми, модернізацію виробництва з метою зниження викидів (можна додати субрахунок 915 «Екологічні витрати» до рахунку 91 «Загальновиробничі витрати). 2. Проведення тренінгів для персоналу щодо екологічного обліку та законодавчих вимог.

Джерело: авторська розробка

Пропоноване забезпечить наступні очікувані переваги: поліпшення екологічного обліку допомагає уникнути додаткових фінансових санкцій; підвищення корпоративної репутації товариства завдяки відповідальному підходу до охорони довкілля.

Крім того, підприємство стикнулося з обвинуваченнями у податкових порушеннях. Зокрема, йдеться про заниження рентної плати за користування надрами у 2015–2019 роках, що призвело до претензій з боку податкових органів на суму 2,24 млрд грн. Це стало підставою для блокування відповідної суми на рахунках підприємства [1].

З метою недопущення в подальшому податкових порушень пропонується ряд шляхів оптимізації (табл. 2).

Регулярне проведення внутрішнього аудиту для перевірки правильності розрахунків, повноти відображення даних та відповідності законодавству щодо рентної плати, забезпечить наступні очікувані переваги:

1. Виявлення і своєчасне усунення помилок у розрахунках.
2. Забезпечення відповідності податкового обліку чинним нормам.

3. Зниження ризиків застосування штрафних санкцій.

Таблиця 2. Проблеми та шляхи вдосконалення організації обліку й оподаткування в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» (щодо рентної плати)

Проблема	Пропоновані шляхи вдосконалення організації обліку і оподаткування
Неточний розрахунок бази оподаткування (заниження обсягів видобутих корисних копалин або неправильна оцінка їх вартості)	1. Впровадження сучасних автоматизованих систем обліку видобутих корисних копалин. 2. Регулярний аудит оцінки бази оподаткування та її методик.

Джерело: авторська розробка.

Крім того, вважаємо необхідною організацію регулярних навчаль для бухгалтерів, що працюють із рентною платою, з метою оновлення знань про зміни в податковому законодавстві, що забезпечить наступні очікувані переваги: підвищення кваліфікації працівників; зниження ризику допущення помилок через незнання нормативних змін; посилення внутрішнього контролю [2].

У 2023 році судовий розгляд виявив порушення принципу «превалювання сутності над формою» в бухгалтерському обліку ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Підприємство неправомірно врахувало зобов'язання на суму 246 млн грн як заборгованість за надані послуги, що призвело до завищення фінансових витрат та заниження фінансового результату до оподаткування [3].

З метою недопущення в подальшому порушення принципу «превалювання сутності над формою», неправомірного відображення зобов'язань, завищення фінансових витрат через некоректне облікове відображення операцій, нами пропонується ряд шляхів вдосконалення організації обліку і оподаткування (табл. 3), що забезпечить ряд очікувані переваги: забезпечення відповідності фінансової звітності міжнародним стандартам (МСФЗ), зменшення ризику судових розглядів і штрафних санкцій, підвищення точності фінансової звітності (усунення помилок у відображенні фінансових результатів та зобов'язань), мінімізація ризику завищення витрат і заниження прибутку, що впливає на податкові зобов'язання, оптимізація податкових платежів і уникнення додаткових витрат, покращення корпоративного управління (регулярний внутрішній і зовнішній аудит сприятиме підвищенню довіри до управлінських рішень).

Таблиця 3. Проблеми та шляхи вдосконалення організації обліку й оподаткування в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Проблема	Пропоновані шляхи вдосконалення
Порушення принципу «превалювання сутності над формою» в бухгалтерському обліку.	Впровадження автоматизованих систем перевірки правильності відображення господарських операцій відповідно до принципів бухгалтерського обліку (типових господарських операцій). Навчання бухгалтерського персоналу та підвищення кваліфікації щодо положень МСФЗ.
Неправомірне	Запровадження внутрішнього аудиту для контролю відповідності

Проблема	Пропоновані шляхи вдосконалення
відображення зобов'язань як заборгованості за послуги, що призвело до заниження фінансового результату.	відображення зобов'язань у фінансовій звітності. Регулярна співпраця з зовнішніми аудиторами для перевірки коректності звітності.
Завищення фінансових витрат через некоректне облікове відображення операцій.	Розробка та впровадження детального регламенту облікових процесів, що враховує специфіку зобов'язань і витрат. Використання програмного забезпечення для аналізу витрат перед відображенням у звітності
Неправомірне відображення зобов'язань як заборгованості за послуги, що призвело до заниження фінансового результату.	Запровадження внутрішнього аудиту для контролю відповідності відображення зобов'язань у фінансовій звітності. Регулярна співпраця з зовнішніми аудиторами для перевірки коректності звітності.
Завищення фінансових витрат через некоректне облікове відображення операцій.	Розробка та впровадження детального регламенту облікових процесів, що враховує специфіку зобов'язань і витрат. Використання програмного забезпечення для аналізу витрат перед відображенням у звітності.

Джерело: авторська розробка.

Запровадження пропонованих заходів допоможе ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» уникати подібних порушень у майбутньому, зменшити фінансові ризики та забезпечити стабільність фінансової звітності.

Розглянуті випадки порушень у веденні обліку свідчать про необхідність удосконалення системи обліку та оподаткування на підприємстві, зокрема посилення внутрішнього контролю, зовнішнього контролю, дотримання принципів бухгалтерського обліку та забезпечення відповідності екологічним і податковим вимогам законодавства.

Список використаних джерел:

1. Рахунки ArcelorMittal Кривий Ріг заблоковано. Що відбувається? Історія на 2 млрд грн. URL: https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/article/scheta-arcelormittal-krivoy-rog-zablokirovany-chto-proishodit-istoriya-na-2-mlrd-grn

2. Оподаткування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. (у схемах). 2-е вид., перероб. та доп. / Т. М. Остапенко, О. М. Кубецька, І. В. Кононова та ін.; ред. Н.І. Верхоглядова. Дніпро : ДДУВС, 2023. 196 с.

3. Касаційний Адміністративний Суд Верховного Суду. Постанова від 21.11.2023 по справі 640/329/20. http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=115077990&red=1000031d706dc83343061fab82331fe8857178&d=5

ЩЕРБАКОВА ЄЛИЗАВЕТА, здобувачка вищої освіти
СКОРОБОГАТОВА НАТАЛЯ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ: РОЛЬ У КОНТРОЛІ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах ефективне управління активами підприємства неможливе без чіткої організації бухгалтерського обліку. Документування та інвентаризація є базовими елементами системи бухгалтерського обліку на підприємстві, що забезпечують прозорість облікових даних і контроль за збереженням активів. Систематичне ведення документації з дотриманням вимог законодавства та регулярне проведення інвентаризації допомагають виявляти нестачі, оптимізувати використання ресурсів та запобігати фінансовим втратам. Дані методи бухгалтерського обліку дозволяють вчасно виявляти недоліки в обліку, мінімізувати ризики втрат та підвищувати ступінь достовірності інформації, наведеної у фінансової звітності. У свою чергу, це сприяє підвищенню ефективності управління та ухваленню обґрунтованих рішень щодо подальшого розвитку підприємства. Дана тема є особливо актуальної в сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим ступенем ризику та невизначеності.

Документування в системі бухгалтерського обліку є процесом, що забезпечує фіксацію та підтвердження всіх господарських операцій підприємства. Даний процес передбачає складання первинних документів, які відображають факти здійснення операцій та служать основою для подальшого обліку, а також зведених бухгалтерських регістрів. Відповідно до статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи. Як первинні документи, так і облікові регістри можуть бути складені як у паперовій, так і в електронній формі, за умови наявності всіх обов'язкових реквізитів, визначених законодавством. До таких реквізитів належать: назва документа, дата і місце складання, назва підприємства, зміст та обсяг господарської операції, посади та підписи відповідальних осіб [1; 2]. Слід відзначити, що класифікація бухгалтерських документів здійснюється за різними ознаками. За місцем складання їх поділяють на внутрішні (створені в межах підприємства) та зовнішні (отримані від інших організацій). За призначенням документи розподіляються на розпорядчі (містять накази чи розпорядження), виконавчі (підтверджують факт виконання операції), бухгалтерського оформлення (призначені для облікової реєстрації) та комбіновані (поєднують функції кількох видів документів) [2; 3].

Документування у бухгалтерському обліку виконує одразу декілька функцій при забезпеченні ефективності облікових процесів. Контрольна функція є однією з них. Вона дозволяє перевіряти законність та доцільність

господарських операцій, забезпечуючи відповідність їх здійснення встановленим нормативам. Аналітична функція сприяє отриманню необхідної інформації для аналізу фінансового стану підприємства та ухвалення обґрунтованих рішень. Юридична функція забезпечує можливість використання бухгалтерських документів як доказів у судових процесах або інших правових спорах. Інформаційна функція, своєю чергою, полягає у наданні достовірної, своєчасної та повної інформації, необхідної для прийняття ефективних управлінських рішень. Відсутність належного документування може призвести до спотворення облікових даних, що, у свою чергу, може призвести до представлення неправдивої інформації у фінансовій звітності підприємства та виникнення юридичних наслідків.

Сучасні інформаційні технології сприяють автоматизації процесу документування, що підвищує ефективність роботи бухгалтерії та зменшує ймовірність помилок. Також використання електронного документообігу дозволяє оптимізувати облікові процеси та забезпечити оперативний доступ до необхідної інформації, прискорити комунікації між контрагентами та контролюючими органами, тощо.

Інвентаризація, в свою чергу, виступає ключовим інструментом перевірки фактичної наявності активів та їх відповідності даним бухгалтерського обліку. Згідно з практикою, її основними завданнями є виявлення можливих розбіжностей, оцінка стану активів та усунення помилок та невідповідностей у звітності [4]. Процес інвентаризації охоплює три основні етапи, які забезпечують комплексний підхід до перевірки активів: підготовчий, практичний і заключний. На підготовчому етапі формується інвентаризаційна комісія, до складу якої входять керівники різних підрозділів підприємства. Важливими завданнями даного етапу є розробка графіку проведення перевірок, визначення об’єктів, які підлягають інвентаризації, а також проведення інструктажу членів комісії щодо методів перевірки та правил документування [5]. Практичний етап включає безпосереднє виконання робіт на об’єктах перевірки. Під час цього етапу здійснюється підрахунок фактичної наявності активів із використанням інвентаризаційних описів, у яких фіксуються всі результати. У разі виявлення розбіжностей складаються акти, що уточнюють причини розбіжностей [2; 4]. На заключному етапі результати перевірки аналізуються та порівнюються з даними бухгалтерського обліку, після чого складається остаточний звіт. Зазначений звіт передається керівництву підприємства для ухвалення подальших управлінських рішень. Також документування результатів є обов’язковим, оскільки воно має значний вплив на достовірність фінансової звітності [4; 5].

Результати інвентаризації мають значний вплив на прийняття управлінських рішень. Виявлення неврахованих активів, нестачі матеріальних цінностей або розбіжностей у даних обліку з фактичними даними за результатами інвентаризації дозволяє оперативно виправляти помилки та вживати відповідні заходи для збереження майна. Інвентаризація також сприяє виявленню неліквідних або зношених активів, які можна списати чи

модернізувати, що підвищує ефективність управління ресурсами [5]. Окрім того, документування процесу інвентаризації має важливе значення не лише для підприємства, а й для зовнішніх користувачів інформації, таких як аудитори, інвестори та податкові органи. Чітка та прозора система документування забезпечує підприємству належний рівень довіри з боку зацікавлених сторін [4; 5].

Для підвищення ефективності процесів документації та інвентаризації вважаємо за необхідне впровадити сучасні автоматизовані системи обліку, які зменшать ймовірність помилок та спростять доступ до необхідної інформації, прискорять швидкість її оброблення. При цьому важливо проводити регулярні навчання для персоналу, відповідального за документування та інвентаризацію, для забезпечення їхньої обізнаності із новітніми методиками та нормативними вимогами. Необхідно також розробити чіткі внутрішні регламенти та інструкції, що будуть визначати порядок документування господарських операцій та проведення інвентаризації для забезпечення єдності підходів і стандартизації процесів у межах підприємства. Таким чином, вважаємо, що дотримання вищенаведених рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності управління активами, забезпеченню фінансової стабільності та досягненню стратегічних цілей підприємства.

Список використаних джерел:

1. Factor Про Податки та Бухоблік. *Factor Про Податки та Бухоблік*. URL: https://i.factor.ua/ukr/law-70/section-393/article-32628/
2. Скоробогатова Н. Є. Облік і аудит. Конспект лекцій : навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2024. 192с. URL: https://ela.kpi.ua/handle/123456789/72377
3. Поняття про документи. Значення документів. Класифікація документів. *Навчальний сайт «Основи оподаткування»*. URL: https://olgacim77.wixsite.com/gvpauoblik/6-1
4. Саванчук Т. М. Інвентаризація як метод контролю в системі управління матеріально-технічним забезпеченням аграрних підприємств. *Фінансово-облікове забезпечення сталого розвитку аграрного сектора України* : колективна монографія / за заг. ред. Л. І. Катан та Н. І. Демчук. Дніпро : Пороги, 2017. С. 507-517. URL: http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/671
5. Інвентаризація на підприємствах: значення, особливості та ризики. *АРМАДА*. URL: https://armada.law/blog/inventaryzacziya-na-pidpryyemstvah-znachennya-osoblyvosti-ta-ryzyky/

ЯКОВЛЄВ МИХАЙЛО, здобувач передвищої освіти
Науковий керівник – **РАГУЛІНА ІРИНА**, к.е.н., доцент,
викладач вищої категорії
ВСП «Вовчанський фаховий коледж ДБТУ», м. Харків

ВІДОБРАЖЕННЯ РИЗИКІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У сучасних умовах, що характеризуються посиленням вимог законодавства та регуляторів, посиленням конкуренції в галузі, поширенням нових технологій, зростанням собівартості, зниженням платоспроможності покупців та постачальників, кризовими явищами, підприємства змушені виходити на нові ринки, розвиватися в нових галузях, запускати нові види продукції, змінювати бізнес-моделі та значно скорочувати витрати. Всі ці зміни пов'язані з новими та більш складними ризиками [1].

Сьогодні діяльність економічних суб'єктів часто супроводжується невизначеністю, спричиненою нестабільністю економічної та політичної ситуації; діями партнерів по бізнесу; впливом великої кількості випадкових факторів (наприклад, погодні умови, невизначеність попиту на товари, неабсолютна надійність процесів виробництва; неточність інформації тощо). Саме невизначеність є основною рисою фінансово-господарського середовища, що впливає на виникнення ризику.

Достовірна інформація про різні види ризиків, які можуть впливати на фінансові показники діяльності підприємства, потрібна користувачам для прийняття обґрунтованих рішень.

Як доводить практика, показники бухгалтерської звітності, пов'язані з прибутком та не можуть у повній мірі забезпечити аналітикам та інвесторам надійну інформаційну базу для прогнозування майбутньої вартості підприємства в довгостроковій перспективі.

Отже, цінність бухгалтерської звітності визначає, переважно, її прогнозна складова, а не та частина, яка констатує результати, досягнуті за минулий період. Для цього необхідна інформація необлікового характеру, яка повинна міститися в пояснювальній записці до бухгалтерської звітності та розкривати відомості, необхідні користувачам для прийняття економічних рішень, щодо цього підприємства.

Одним із способів підвищення корисності інформації, що надається користувачам у бухгалтерській звітності, є інформування про потенційно можливі ризики господарської діяльності.

Бухгалтерські ризики збільшуються під впливом зростання кількості помилок та порушень. Під першим поняттям слід розуміти випадкове викривлення облікової інформації, під другим – свідоме. Свідоме порушення взагалі нівелює поняття «бухгалтерський ризик», оскільки в цьому випадку працівник знає про факт викривлення, а не допускає можливість його появи [2].

Наслідки впливу ризиків на майновий, фінансовий стан та фінансові результати діяльності підприємств можуть бути дуже суттєвими. У зв'язку з

цим виникає необхідність своєчасного виявлення, інтерпретації, оцінки та відображення можливих ризиків як на етапі планування, так і в поточній повсякденній діяльності господарюючого суб'єкта та вжиття заходів до зниження можливих негативних наслідків, а також до створення, виявлення та використання резервів для їх запобігання. Тому підприємства, з метою забезпечення ефективності діяльності, повинні створювати таку систему управління, яка б здійснювати якісне управління ризиками.

Інформація, що формується у бухгалтерському обліку, використовується на всіх етапах прийняття управлінських рішень. Тому, в сучасних умовах особливої значущості набуває ризик-орієнтований підхід у бухгалтерському обліку. Як інформаційна система процесу управління бухгалтерський облік не може обмежуватися лише інформуванням зацікавлених користувачів про ризики. Він також має надавати й оцінку їхнього можливого впливу на майновий та фінансовий стан підприємства, його фінансовий результат діяльності.

Крім того, вибір та формування облікової політики підприємства, розкриття та подання інформації у звітності також потребують всебічного аналізу впливу ризиків.

По кожному виду ризиків у річній бухгалтерській звітності необхідно розкривати інформацію про такі якісні характеристики господарської діяльності підприємства, як:

- схильність підприємства до ризиків та причини їх виникнення;
- концентрація ризику (опис конкретної загальної характеристики, яка відрізняє кожну концентрацію (контрагенти, регіони, валюта розрахунків та платежів тощо));
- механізм управління ризиками (мета, політика, процедури, що застосовуються в галузі управління ризиками, методи, що використовуються для оцінки ризику, тощо)
- зміни, порівняно з попереднім звітним роком.

Таким чином, з метою формування повного уявлення про фінансовий стан підприємства, фінансові результати його діяльності та зміни фінансового стану в річній бухгалтерській звітності розкриваються показники та пояснення про потенційно суттєві ризики господарської діяльності, до яких схильний господарюючий суб'єкт. Розкриття зазначеної інформації є однією із складових системи внутрішнього контролю вчинених фактів господарського життя підприємства.

Список використаних джерел:

1. Беленкова М.І., Рагуліна І.І. Ризик-орієнтований підхід у внутрішньому аудиті. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (присвяченої 100-річчю від Дня народження професора Турченка Михайла Михайловича): «*Управління розвитком соціально-економічних систем*» (15-16 червня 2022 року). Харків: ДБТУ. 2022. С. 286–288.

2. Романів Р.В. Бухгалтерські ризики та їх вплив на інформаційне середовище. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Тернопіль, 30 черв. 2017 р. орг. комітет : А.І. Крисоватий, З.М. Задорожний, В.М. Панасюк та ін. Тернопіль : ТНЕУ. 2017. С. 205–207.

ЯЦЕНКО ВЛАДИСЛАВ, аспірант
Науковий керівник – **НЕСТЕРЕНКО ІРИНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ВПЛИВ ОБЛІКУ НА СТРАТЕГІЧНУ СТІЙКІСТЬ ТА РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Аналіз сучасних економічних процесів свідчить про зростаючу інтеграцію електронної комерції у функціонування підприємств України. Все більше суб'єктів господарювання, чия діяльність раніше була орієнтована на традиційні ринкові механізми, розглядають електронну комерцію як пріоритетний стратегічний вектор розвитку. При цьому, глобальна цифрова трансформація суттєво змінює економічний ландшафт, зокрема сферу електронної комерції. В умовах зростаючої конкуренції та динамічного розвитку цифрових технологій облік стає важливим чинником забезпечення стратегічної стійкості підприємств. Він відіграє ключову роль у формуванні аналітичних даних, необхідних для прийняття управлінських рішень, оптимізації ресурсів та забезпечення фінансової прозорості.

Стратегічна стійкість електронної комерції визначається здатністю підприємства адаптуватися до змін у ринковому середовищі, підтримувати конкурентоспроможність та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі. Основними чинниками, що впливають на стійкість підприємств електронної комерції, є: інноваційні технології та цифрові платформи; фінансова стабільність та ефективний облік; гнучкість бізнес-моделей; законодавчі вимоги та регуляторне середовище [1, с. 53].

Ефективна організація обліку на підприємствах електронної комерції вимагає використання сучасних цифрових рішень та гнучких методик аналізу фінансових потоків. Основні складові організації обліку включають:

1. Автоматизацію облікових процесів – використання спеціалізованих ERP-систем для обробки великих масивів фінансових даних у режимі реального часу.

2. Контроль обліку фінансових операцій – застосування блокчейн-технологій та смарт-контрактів для прозорості та захисту від фінансових шахрайств.

3. Облік та управління запасами – інтеграція з логістичними системами, що забезпечують точний контроль за товарними залишками та ефективне управління постачанням.

4. Податковий облік та звітність – дотримання міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) та адаптація до вимог місцевого законодавства з метою оптимізації податкових витрат.

5. Управління грошовими потоками – застосування хмарних технологій для моніторингу руху коштів, прогнозування фінансових ризиків та оперативного прийняття рішень [2, с. 84].

Функціонування екосистеми електронної комерції спрямоване на

здійснення обміну товарами та послугами через електронні засоби комунікації, що забезпечує задоволення потреб її учасників, досягнення економічних ефектів та стимулювання економічного зростання [3, с. 65]. Як ключові ефекти діяльності екосистеми електронної комерції можна виокремити: мережеве масштабування; нарощення потенціалу суб'єктів екосистеми; прискорення інноваційної діяльності; підтримку збалансованого розвитку попиту та пропозиції; забезпечення стійкості та сталого функціонування екосистеми; спільне створення цінності та підвищення її рівня внаслідок залучення нових учасників; розширення можливостей співробітництва для досягнення індивідуальних і колективних цілей; реалізацію синергетичного потенціалу та досягнення мережевих ефектів завдяки взаємодії та кооперації; ефективний розподіл та обмін ресурсами; посилення здатності до консолідованого реагування на несприятливі події; підвищення швидкості адаптації до змін ринкового середовища.

Стратегічна стійкість підприємств електронної комерції визначається їхньою здатністю протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, адаптуватися до змін та підтримувати оптимальний рівень функціонування в умовах невизначеності. Вона є ключовим фактором забезпечення стабільності ринку та екосистеми електронної комерції, оскільки сприяє безперервності операційної діяльності підприємств у кризових ситуаціях і зменшує ризики фрагментації ринку. Здатність підприємств задовольняти попит споживачів та оперативно реагувати на його зміни мінімізує ризик виникнення дисбалансів у ринковій системі. Це, у свою чергу, підвищує рівень довіри покупців до електронної комерції, стимулюючи подальше зростання цього сектору економіки. За цих умов фінансовий та управлінський облік відіграють центральну роль у забезпеченні прозорості операцій електронної комерції та формуванні стратегічних рішень. Основні аспекти впливу обліку включають:

- формування фінансової звітності – облік забезпечує достовірні фінансові показники, що необхідні для інвесторів, партнерів та регуляторних органів;
- оптимізацію податкового навантаження – облік допомагає ефективно управляти податковими зобов'язаннями та мінімізувати ризики штрафів;
- аналіз фінансових потоків – сучасні облікові системи дають змогу відстежувати рух коштів у реальному часі, що покращує фінансове планування;
- оцінку прибутковості бізнес-моделей – аналітичні дані, отримані за допомогою обліку, дозволяють оцінювати ефективність різних стратегій продажів та маркетингових кампаній [4, с. 484].

Отже, розвиток електронної комерції вимагає впровадження новітніх технологій обліку, зокрема: використання штучного інтелекту для автоматизації облікових процесів; блокчейн-технологій для підвищення прозорості транзакцій; хмарних рішень для інтеграції фінансових даних у режимі реального часу. Однак залишається ряд викликів, пов'язаних із кібербезпекою, регулюванням цифрових активів та інтеграцією облікових систем із глобальними фінансовими стандартами. Саме стратегічний трансформаційний потенціал є фундаментальною основою забезпечення

стійкості підприємства, оскільки передбачає можливість ефективної переорієнтації ресурсів, цілеспрямованої адаптації управлінських рішень та збереження балансу між поточним станом і стратегічними орієнтирами розвитку [5, с. 112]. Він забезпечує інтеграцію технологій електронної комерції, сприяє формуванню трансформаційного мислення та створює умови для досягнення цільового стану підприємства. Цей стан поєднує у собі гнучкість у реагуванні на зовнішні виклики та водночас стабільність у функціонуванні, що дозволяє підприємству ефективно протистояти змінним ринковим та економічним умовам. Розвинена інфраструктура, цілісна законодавчо-нормативна база та ефективна система підтримки інновацій і технологічних трансформацій створюють сприятливі умови для прискореної адаптації ринку електронної комерції. Це, у свою чергу, позитивно впливає на стійкість підприємств у цій сфері, сприяючи зміцненню їхнього стратегічного трансформаційного потенціалу та підвищенню конкурентоспроможності в умовах динамічного цифрового середовища.

Таким чином, в умовах сьогодення, облік є фундаментом стратегічної стійкості та розвитку електронної комерції на засадах цифрової трансформації. Він забезпечує фінансову прозорість, підвищує ефективність управління та сприяє адаптації бізнесу до змінних ринкових умов. Подальший розвиток облікових технологій, інтеграція інноваційних рішень та дотримання сучасних регуляторних вимог стануть ключовими факторами сталого розвитку електронної комерції у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Яремко М. О., Лозовський О. М. Електронна комерція як сучасна форма організації бізнесу. *ЛОГОΣ.* 2019. Т. 1. С. 52–54. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37684/1/74-273-PB.pdf#page=53.

2. Kashchena N., Nesterenko I., Chmil H., Kovalevska N., Velieva V. & Lytsenko O. Digitalization of Biocluster Management on Basis of Balanced Scorecard. *Journal of Information Technology Management.* 2023, vol. 15, is. 4, pp. 80–96. DOI: https://doi.org/10.22059/jitm.2023.94711 URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/42412 https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/13471/1/Infrastruktura%20Rynku%20_68_2022.pdf

3. Повна С., Олифіренко Ю. Електронна комерція та цифровий маркетинг у розвитку національних підприємств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 2(30). С. 64–73. DOI: https://doi.org/ 10.25140/2411-5215-2022-2(30)-64-73.

4. Кащена Н.Б., Нестеренко І.В. Цифровізація та екологізація інноваційного розвитку бізнесу: маркетингові аспекти повоєнного відновлення. *Маркетинг у підприємництві, біржовій діяльності та торгівлі в SMART-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри*: колективна монографія. Львів: Видавець Кошовий Б.-П.О., 2023. С. 482-504. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/31522

5. Наторіна А. Концепти управління розвитком онлайн-бізнесу в умовах цифрової трансформації : монографія. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 532 с.

2. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК, БІЗНЕС-АНАЛІТИКА ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

БАГРІЙ КОНОН, к.е.н, доцент,
кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету, м. Чернівці

МІСЦЕ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ МАЛИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

На сьогоднішній день, в перманентних умовах, широкого поширення набув управлінський облік як один із найрезультативніших методів підвищення ефективності діяльності малих підприємств та фактора антикризового управління.

Головною передумовою будь-якого малого підприємства є те, що всі заходи, що проводяться, стануть функціонувати за передбаченим планом, але сильний вплив внутрішніх і зовнішніх причин на різні сфери діяльності призводить до необхідності впровадження управлінського обліку, який являє собою знання і розуміння того, що насправді відбувається на підприємстві в порівнянні з заданими стандартами або цілями.

Зарубіжний досвід застосування управлінського обліку на підприємствах характеризується успішними результатами та підвищенням ефективності діяльності, оскільки система впроваджується у всі операції, беручи участь як у маркетингу, так і у виробництві, тим самим створюючи єдиний ланцюжок бізнес-процесів, спрямованих на досягнення основних цілей малого підприємства, у тому числі забезпечення його економічної безпеки [1].

Управлінський облік на вітчизняних підприємствах малого бізнесу не отримав широкого застосування через скептичне ставлення керівників до його використання, оскільки його ефективність недостатньо обґрунтована і існують хибне уявлення про дороге його функціонування.

Малі підприємства на рівні регіонів відіграють важливу роль. А отже, оптимізація їх діяльності є головним стратегічним завданням. Серед напрямів його досягнення є запровадження системи управлінського обліку. З одного боку, в перманентних економічних умовах для суб'єктів малого бізнесу запровадження будь-яких нововведень управління є процесом витратним, що, на перший погляд, однозначно виключає запровадження управлінської обліково-аналітичної системи. Натомість досягти стійкої ефективності управління малим підприємством можна саме на основі грамотно організованої системи управлінського обліку та аналізу. Самий зміст управлінської обліково-аналітичної системи є досить ємним. Так, управлінський облік та аналіз дозволяють розв'язувати питання ефективного використання ресурсів на всіх етапах виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг), грамотного формування витрат та фінансових результатів. І це саме ті складові, які дозволяють виживати малому бізнесу в умовах сучасної високої конкуренції [2].

Серед науковців немає єдиної думки про сутність та роль управлінського обліку і його місце в системі управління підприємством.

Провівши аналіз останніх досліджень і публікацій вітчизняних і зарубіжних вчених щодо управлінського обліку, дає змогу зробити наступні висновки:

1. Майже всі автори зазначають, що:

- значну частину інформації управлінського обліку становлять дані про витрати;
- інформація управлінського обліку необхідна для прийняття управлінських рішень;
- інформація управлінського обліку використовується лише всередині малого підприємства, адже являється комерційною.

2. Одна частина авторів (менша) вважає, що:

- інформація управлінського обліку необхідна для управління структурними підрозділами малого підприємства;
- інформація управлінського обліку використовується лише для прийняття оперативних тактичних рішень;
- об'єктами управлінського обліку є тільки витрати;
- управлінський облік – це лише частина, підсистема бухгалтерського обліку.

3. Друга частина авторів (більша) вважає, що:

- інформація управлінського обліку необхідна насамперед для управління малим підприємством;
- інформація управлінського обліку потрібна як для ухвалення своєчасних так і стратегічних управлінських рішень;
- управлінський облік показує не тільки дані про витрати, але й про інші об'єкти, інформація про які необхідна для прийняття спеціальних стратегічних управлінських рішень;
- управлінський облік це частина інтегрованої системи обліку та аналізу.

Крім управлінського обліку до облікової системи підприємства входять фінансовий та податковий облік, які відрізняються обов'язковістю ведення та регулюються чинним законодавством та стандартами. В Україні такими стандартами вважаються НП(С)БО (Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку). А якщо підприємство планує вийти на закордонний ринок інвестицій, воно змушене складати власну звітність і за правилами IAS (International Accounting Standards – міжнародні стандарти бухобліку) чи GAAP (Generally Accepted Accounting Principles – загальноприйняті принципи бухобліку, які діють у США) [3].

Податковий облік відрізняється від фінансового тим, що він запроваджує правила щодо нарахування та сплати податків, а його головними нормативними джерелами є закони, інструкції, положення податкових органів та Податковий кодекс України.

Майже всі керівники малих підприємств вважають, що управлінський облік відноситься до підсистеми бухгалтерського обліку. Однак, формується думка, про існування загальної методики внутрішнього обліку, подібної до правил бухгалтерського обліку. Але, варто відмітити, що управлінський облік –

це насамперед підхід до організації внутрішньої інформаційної системи підприємства, що направлена на внутрішнього користувача. Сама система управлінського обліку може бути не пов'язана з бухгалтерією та не оперувати фінансово-аналітичними показниками. Керівник малого підприємства, виходячи з наявних потреб в інформації для потреб управління та наявних ресурсів, приймає для себе рішення про конфігурацію системи управлінського обліку.

Отже, управлінський облік займає у фінансовій системі малого підприємства особливе місце, а його організація та ведення вимагають інноваційних підходів та професійних фахівців, ніж ті, що просто обслуговують ведення фінансового і податкового обліку.

У сучасних перманентних умовах управлінський облік через свої функції виступає як головний інформаційний фундамент управління внутрішньою діяльністю малого підприємства, його стратегією та тактикою.

Список використаних джерел:

1. Багрій К.Л. Управлінський облік як важливий чинник забезпечення економічної безпеки підприємства. *Трансформація обліку та звітності в умовах соціально-економічних викликів: матеріали Міжнар. наук. - практ. конф.*, 27 берез. 2024 р., м. Київ: ДТЕУ, 2024. С. 264-267.
2. Багрій К.Л. Управлінський облік як важлива складова стратегічного менеджменту. *Економіка, фінанси, облік і аудит: проблеми та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 25 травня 2023 р., м. Чернівці: ЧФКТД, 2023. С. 86-89.
3. Багрій К.Л. Управлінський облік як напрям процесу стратегічного управління в бізнесі. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (присвяченої 100-річчю від Дня народження професора Турченка Михайла Михайловича)*, 15-16 червня 2022 року., м. Харків: ДБТУ, 2022. С. 284-286.

БОГОМОЛОВА ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА** к.е.н, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Аналіз фінансових результатів підприємства є одним із ключових елементів фінансового аналізу, оскільки дозволяє оцінити ефективність діяльності підприємства, його фінансову стійкість та прибутковість.

Необхідність і важливість аналізу фінансових результатів полягає в тому, що прибуток відображає кінцевий результат діяльності підприємства, розширення виробничої та інших видів діяльності, а також є джерелом формування державного та місцевих бюджетів.

Збір і підготовка інформації є першим і одним із найважливіших етапів методики аналізу фінансових результатів підприємства. Аналіз фінансових результатів базується на даних бухгалтерського обліку, фінансової звітності, а також внутрішньої управлінської інформації підприємства.

Основним завданням аналізу фінансових результатів є оцінка їх складу, динаміки та структури, а також факторів, що впливають на їх формування.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства вимагає використання певних методів та сукупності правил, прийомів, способів дослідження і обробки фінансової інформації.

Основними методами аналізу досліджуваного об'єкта є горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний та факторний аналіз.

Тому, згідно з дослідженням Н. С. Петришиної [1], аналіз фінансового стану підприємства є необхідним етапом для формування планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємства і повинен включати:

- горизонтальний (часовий) аналіз (полягає у порівнянні показників фінансової звітності за кілька періодів (місяців, кварталів, років). Його мета - оцінити динаміку змін фінансових результатів підприємства та виявити тенденції);
- вертикальний (структурний) аналіз (передбачає визначення питомої ваги кожного показника у загальній структурі. Основне завдання - оцінити, як змінилася структура доходів, витрат, активів, зобов'язань та власного капіталу підприємства);
- трендовий аналіз (є продовженням горизонтального аналізу, але з фокусом на виявлення довгострокових тенденцій розвитку підприємства. Він дозволяє прогнозувати майбутні показники на основі даних за минулі періоди);
- коефіцієнтний аналіз (базується на розрахунку відносних фінансових показників (коефіцієнтів), що характеризують ліквідність, рентабельність, фінансову стійкість і ділову активність підприємства);
- факторний аналіз (дозволяє оцінити вплив окремих факторів на зміни фінансових показників).

Також для більш глибокої оцінки фінансових результатів та точного обґрунтування рекомендацій щодо покращення діяльності компанії використовують CVP-аналіз і концепцію фінансового важеля [2].

CVP-аналіз (аналіз витрат, обсягу та прибутку) є важливим інструментом фінансового управління, який дозволяє оцінити взаємозв'язок між: витратами підприємства (змінними та постійними); обсягом реалізації продукції (або послуг); прибутком (чистим фінансовим результатом).

Цей аналіз допомагає визначити точку беззбитковості (break-even point), тобто такий рівень обсягу виробництва або продажів, при якому доходи підприємства повністю покривають витрати, але ще не приносять прибутку.

Фінансовий важіль - це механізм управління прибутковістю власного капіталу за допомогою залучення позикових коштів. Він відображає залежність рентабельності власного капіталу від структури фінансування підприємства.

З.М. Мочаліна та О. В. Поспєлов розробили алгоритм аналізу фінансових результатів на основі структурно-динамічного аналізу, який поєднує факторний аналіз, коефіцієнтну оцінку, аналіз показників рентабельності та інтегральний аналіз, та наголосили, що аналіз фінансових результатів доцільно здійснювати шляхом аналізу спочатку узагальнюючих показників фінансових результатів за видами діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної) в їх динаміці, та підкреслили, що це слід здійснювати шляхом вивчення їх структури та визначення їх змін за період, що аналізується [3].

При аналізі фінансових результатів для розрахунку показників рентабельності слід використовувати величину чистого грошового потоку. Це пов'язано з тим, що величина чистого прибутку, відображена у фінансовій звітності, не відображає реального обсягу коштів, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання, оскільки доходи і витрати визнаються незалежно від того, чи були відповідні суми отримані або зараховані [4].

Отже, методика визначення фінансового результату підприємства включає збір фінансової інформації, розрахунок ключових показників, аналіз прибутковості, рентабельності та грошових потоків. Застосування факторного аналізу та сучасних методів оцінки дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення для підвищення ефективності діяльності.

Список використаних джерел:

1. Петришина Н. С., Кнець Ю. О. Методичні основи аналізу фінансових результатів діяльності промислового підприємства. *Наука й економіка.* 2014. № 2 (34). С. 52-54.
2. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз : підручник. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 536 с.
3. Мочаліна З. М., Поспелов О. В. Методичний інструментарій та сучасні проблеми аналізу фінансових результатів. Комунальне господарство міст : наук.-техн. зб. 2011. № 98. С. 221-227.
4. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий аналіз : підручник. К. : Центр учб. л-ри, 2008. 392 с.

ГУЗЬО МАКСИМ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПОТЕНЦІАЛ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ЧАСТИНІ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДАНИХ

Управлінський облік відіграє ключову роль у плануванні, прийнятті рішень, та контролі діяльності підприємств. Одним із важливих аспектів ефективного використання управлінського обліку є візуалізація даних, що дозволяє швидко та ефективно оцінювати результати діяльності компанії.

Зростання обсягів інформації, що використовується в управлінському обліку, потребує нових підходів до її обробки та подання. Традиційні методи представлення фінансових показників у вигляді таблиць і звітів поступово поступаються місцем інтерактивним візуалізаційним інструментам, які дозволяють аналізувати великі масиви даних швидко та ефективно. Візуалізація інформації забезпечує покращене сприйняття та інтерпретацію результатів діяльності підприємства, що сприяє прийняттю більш ефективних управлінських рішень.

Питанням візуалізації даних в обліку займалися такі науковці: С. Лелюк, І. Алексєєнко, О. Полтініна, А. Фатенок-Ткачук, Р. Януш, М. Гузьо . Проте, на нашу думку, цей аспект аудиторської діяльності недостатньо висвітлений. Тому дослідження є вираженням ролі візуалізації даних у підвищенні потенціалу управлінського обліку в частині оцінки результатів діяльності.

За допомогою управлінського обліку підприємства можуть збирати, систематизувати та аналізувати фінансову та нефінансову інформацію для прийняття управлісньких рішень. Його основна мета – забезпечення керівників актуальними даними про діяльність компанії, що допомагає ефективно планувати, контролювати та прогнозувати результати.

Застосовуючи візуалізацію даних для оцінки кінцевих результатів діяльності підприємства, можна підвищити потенціал управлінського обліку на суб'єкті господарювання.

Як зазначають науковці С. Лелюк, І. Алексєєнко, О. Полтініна, візуалізація даних в управлінні проектами фінансової сфери створює передумови для розробки і ухвалення оперативних управлінських рішень [1].

Отже, застосування візуалізації оцінки результатів діяльності підприємства дозволяє значно розширити можливості управлінського обліку та підвищити його ефективність. Візуальне представлення даних не лише полегшує аналіз, а й сприяє більш глибокому розумінню процесів та прийняттю зважених рішень.

Є різноманітні інструменти для візуалізації даних. Як зазначають науковці А. Фатенок-Ткачук, Р. Януш, М. Гузьо є три основних типи інструментів візуалізації даних: табличні редактори, комлексне програмне забезпечення та бухгалтерські програми [2].

У сучасному бізнес-середовищі, де зміни відбуваються з неймовірною

швидкістю, здатність оперативно реагувати на нову інформацію є ключовою. Візуалізація даних дозволяє керівникам миттєво сприймати великі обсяги інформації, представлені у вигляді графіків, діаграм та дашбордів. Замість того, щоб витрачати години на аналіз таблиць та звітів, вони можуть швидко оцінити ключові показники ефективності (KPI) та прийняти обґрунтовані рішення. Наприклад, графік продажів може миттєво показати, які продукти користуються найбільшим попитом, а діаграма витрат – де можна скоротити витрати.

Візуальне представлення даних дозволяє легко виявити тенденції, які можуть бути непомітними у таблицях. Наприклад, графік зростання прибутку може показати, чи є стабільне зростання, чи є сезонні коливання. Також візуалізація допомагає виявити аномалії, які можуть вказувати на проблеми або можливості. Наприклад, різке падіння продажів в одному з регіонів може свідчити про проблеми з дистрибуцією або про появу нового конкурента.

Інтерактивні дашборди дозволяють керівникам відстежувати виконання планів у режимі реального часу. Вони можуть бачити, які підрозділи виконують плани, а які відстають. Це дозволяє вчасно вживати заходів для виправлення ситуації. Наприклад, дашборд може показувати, який відсоток завдань виконано в кожному проекті, і які завдання відстають від графіка.

Візуалізація даних допомагає виявити, які ресурси використовуються найефективніше, а які – неефективно. Наприклад, графік використання обладнання може показати, яке обладнання використовується найчастіше, а яке – простоює. Це дозволяє оптимізувати використання обладнання та скоротити витрати. Також візуалізація допомагає виявити вузькі місця в процесах та оптимізувати їх.

Візуалізація робить складну інформацію доступною та зрозумілою для всіх співробітників, незалежно від їхньої спеціалізації. Графіки та діаграми дозволяють легко донести інформацію до колег, клієнтів та партнерів. Це сприяє ефективній комунікації та співпраці. Наприклад, графік продажів може бути використаний для презентації результатів роботи відділу продажів.

Передумови успішного використання візуалізації включають навчання персоналу, інтеграцію сучасних технологій та адаптацію методів оцінки до специфіки підприємства. Крім того, важливо забезпечити безперервний моніторинг і вдосконалення аналітичних підходів, що дозволяє підвищити точність прогнозування та стратегічного планування.

Візуалізація даних в управлінському обліку є важливим інструментом для прийняття стратегічних рішень. Її впровадження дає можливість швидко отримувати необхідну інформацію, виявляти тенденції та ефективно реагувати на зміни ринку. Використання сучасних методів візуалізації допомагає значно покращити ефективність управління підприємством, підвищити прозорість процесів та покращити комунікацію між підрозділами.

Отже, потенціал управлінського обліку у візуалізації даних проявляється у можливості створювати глибокий аналітичний огляд діяльності підприємства, полегшувати розуміння складних процесів та сприяти прийняттю більш

обґрунтованих рішень. Візуалізація дозволяє не лише покращити контроль за виконанням стратегічних цілей, а й виявити приховані ризики та можливості для зростання. Крім того, інтеграція сучасних технологій у цей процес сприяє автоматизації обліку, що знижує витрати часу та ресурсів на обробку даних.

Список використаних джерел:

1. Лелюк С., Алексєєнко І., Полтініна О. Візуалізація даних в управлінні проектами фінансової сфери. *Економіка та суспільство*. Випуск 26. 2021. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26119/1/2.pdf
2. Фатенок-Ткачук А., Януш Р., Гузьо М. (2024). Візуалізація облікових даних для прийняття ефективних управлінських рішень. *Економіка та суспільство*, (62). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-174.

ДОЛИНСЬКА ХРИСТИНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

КОНЦЕПЦІЯ ОБЛІКУ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Облік за центрами відповідальності є важливим інструментом управлінського обліку, що дозволяє оцінювати ефективність роботи окремих підрозділів організації. Ця концепція сприяє децентралізації управління, підвищенню відповідальності керівників та забезпеченню прозорості у фінансовому контролі.

Сучасний управлінський облік відіграє важливу роль у процесі прийняття рішень та контролю діяльності підприємств. Одним із найефективніших інструментів управління є облік за центрами відповідальності. Його основна мета – підвищення відповідальності керівників підрозділів за результати їхньої діяльності та створення прозорої системи контролю фінансових потоків.

Завдяки впровадженню такої системи підприємство може оптимізувати витрати, покращити фінансове планування та забезпечити мотивацію співробітників до ефективнішої роботи.

Центр відповідальності – це структурний підрозділ підприємства, який відповідає за конкретні фінансові та операційні показники. Його діяльність оцінюється на основі визначених економічних показників, таких як витрати, доходи або прибуток.

Облік за центрами відповідальності допомагає керівництву підприємства аналізувати діяльність кожного підрозділу та визначати ефективність їхнього функціонування.

Основні типи центрів відповідальності включають:

Центри витрат – відповідають за мінімізацію витрат.

Центри доходів – відповідають за отримання доходу.

Центри прибутку – контролюють співвідношення доходів і витрат для отримання прибутку.

Центри інвестицій – керують інвестиціями та рентабельністю активів.

Облік за центрами відповідальності базується на таких принципах: Децентралізація управління – розподіл повноважень між керівниками підрозділів.

Чітке розмежування відповідальності – кожен керівник відповідає за певні фінансові результати.

Використання ключових показників ефективності (KPI) – оцінка діяльності підрозділів на основі конкретних фінансових та нефінансових показників.

Контроль та прозорість – детальний аналіз фінансових потоків та їхня відповідність стратегічним цілям компанії.

До основних методів обліку за центрами відповідальності відносять:

Бюджетування – планування витрат і доходів для кожного центру

відповідальності.

Аналіз відхилень – порівняння фактичних показників із запланованими.

Внутрішня звітність – регулярне складання фінансових звітів за кожним підрозділом.

Концепція обліку за центрами відповідальності є важливим інструментом управлінського обліку, що сприяє підвищенню ефективності підприємства, покращенню контролю над фінансами та оптимізації бізнес-процесів. Впровадження такої системи вимагає детального аналізу, належної організації та професійного підходу, але за умови правильної реалізації вона може значно покращити фінансові показники компанії та підвищити рівень відповідальності керівників підрозділів.

Важливо адаптувати систему під специфіку підприємства, щоб максимально використати її переваги.

Список використаних джерел:

1. Друрі К. «Управлінський та виробничий облік». URL: https://magazine.faaf.org.ua/upravlinskiy-oblik-ta-yogo-osoblivosti-u-silskomu-gospodarstvi.html
2. Горнгрен Ч., Фостер Д. «Введення в управлінський облік». URL: https://magazine.faaf.org.ua/upravlinskiy-oblik-analiz-i-kontrol-v-sistemi-menedzhmentu-na-pidpriemstvi.html

ЖУКЕВИЧ СВІТЛАНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ОСНОВНІ КОНЦЕПТИ МЕТОДОЛОГІЇ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

Фінансовий аналіз, як наукова галузь знань (дисципліна) має власну теорію та методологію дослідження. Особливої важливості та значення в дослідницькій парадигмі набуває методологія, яка є проміжною, зв'язковою (повязуючою), взаємообумовлючою ланкою між теорією та практичною реальністю. Вона визначає підходи, засади й методи наукового пізнання дійсності, пріоритетні концепти теорії.

Представники економічної теорії стверджують, що методологія «наукового пошуку є пізнавальним механізмом науки, що є концептуальним вченням про застосування дослідниками наукових методів (способів, підходів), і відповідного інструментарію» [1].

Методологія фінансового аналізу – це систематизована сукупність дослідницьких підходів та базових засад, що визначають загальну наукову концепцію вченого, метод, способи, прийоми та процедури, що застосовуються в процесі наукового пізнання та практичної діяльності для досягнення наперед визначеної мети дослідження та отримання достовірного знання про об'єкт пізнання; це система принципів, підходів, методів, прийомів вивчення законів і закономірностей формування, розвитку фінансово-економічних відносин, результатів як на мікро так і на макрорівні. Методологія фінансового аналізу є дослідженням фінансового стану різних рівнів ведення господарської діяльності та концептуальною експозицією методів дослідження, які ґрунтуючись на об'єктивних економічних законах, відображають фінансовий стан та детермінантні складові, що дозволяє передбачати, попереджувати ризики, загрози та кризові його стани. Вони уможливлюють здійснювати обґрунтування фінансової-економічної стратегії й політики ведення бізнесу в конкурентному середовищі.

Методологія фінансового аналізу субординується загальними закономірностями наукового пізнання, які репрезентуються системою концептів, теорій, законів та закономірностей. Одночасно слід враховувати особливості предмета й об'єкта дослідження, механізми взаємодії процесів та явищ, що визначає структурування методологічного апарату, методичного інструментарію для досягнення валідних результатів з урахуванням певних засад методології наукового дослідження.

Відтак, основними концептами методології фінансового аналізу є дослідницький підхід (підходи), принципи, метод, методологічні прийоми та засоби, методика, констеляція дефініцій яких є визначальним та необхідна в силу неправильного їх використання, що призводить до неоднозначності та послаблює основи дослідження. Особливо це стосується термінів «метод» і «методологія», «методика». Незважаючи на їх різні значення та наслідки в контексті наукових досліджень, вони часто використовуються як синоніми, що

є неправомірним та перешкоджає концептуальному розумінню дослідницького процесу.

Методологія визначає принципи, дослідницький підхід у фінансовому аналізі, який пов'язаний із парадигмою чи теоретичною структурою, тоді як метод стосується систематичних режимів, процедур або інструментів, що використовуються для збору та аналізу даних. Надійність і валідність результатів фінансового аналізу залежить від добре спланованого дослідження, яке базується на об'єктивній, надійній і повторюваній методології, а також належному виконанні, зборі даних і аналізі з логічною інтерпретацією.

Принципи фінансового аналізу формують його основу, визначаючи ключові правила та підходи до дослідження фінансово-економічної діяльності підприємства. Зокрема, виокремлюються принципи: системності – фінансовий аналіз має бути комплексним і враховувати взаємозв'язки між показниками; об'єктивності – використання достовірних даних, що базуються на фактичній звітності підприємства; порівняльності – можливість порівняння фінансових показників у часі, між підприємствами та з нормативними значеннями; динамічності – врахування змін фінансових показників у часі для прогнозування майбутніх тенденцій; суттєвості – аналіз має фокусуватися на показниках, які найбільше впливають на фінансовий стан підприємства; адекватності – застосування методів, що відповідають специфіці діяльності підприємства та умовам ринку.

Методологія ґрунтується на засадничій аргументації концепції про метод як систему, складність і багатоаспектність якого охоплює розуміння якісних характеристик та багатоступеневість рівнів, від філософської суті до емпіричних даних про конкретний об'єкт. Продукування методологічного знання є основою генштальту фінансового аналізу за рахунок систематики методу та визначення концептуальної послідовності інтеграції методичних прийомів в систему під час теоретичного та практичного застосування.

Метод фінансового аналізу окреслюємо як системне дослідження фінансових показників та процесів (об'єктів фінансового аналізу), яке на основі діалектичного підходу та системи прийомів, інформаційно-комунікаційних моделей та аналітичних інструментів дає змогу оцінити, продіагностувати стан та ефективність фінансової діяльності в статиці та динаміці (з вектором на перспективу) з урахуванням інтересів зацікавлених сторін і поставлених цілей дослідження.

Метод фінансового аналізу є багатокомпонентною системою, яка дозволяє отримати цілісну картину фінансового стану та ефективності діяльності підприємства в конкурентному ринковому середовищі для прийняття обґрунтованих, своєчасних, зорієнтованих на перспективу управлінських рішень. Він визначає та реалізує шлях до істини, встановлюючи напрямки ефективної діяльності для досягнення поставленої мети, задає регулятиви й нормативні настанови пізнавального процесу та охоплює стандартні й визначені процедури, які забезпечують достовірність отриманих знань у фінансовому аналізі (алгоритми визначення та формалізації оціночних

показників тощо).

Метод певною мірою відрізняється від детальних і контекстних практик, за допомогою яких він реалізується та охоплює: специфічні емпіричні дослідження; математичні формалізми або інші спеціальні мови, що використовуються в описах і міркуваннях; технологічні чи інші матеріальні засоби; способи комунікації та обміну результатами з іншими вченими та з громадськістю загалом; або умовності, звички, примусові звичаї та інституційний контроль організації й способу здійснення наукової діяльності.

Методологічні прийоми та засоби фінансового аналізу – це сукупність інструментів, що використовуються для обробки, інтерпретації та систематизації фінансової інформації. Вони забезпечують комплексний підхід до аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства та дають можливість формувати обґрунтовані управлінські рішення. Основні з них є: горизонтальний та вертикальний, коефіцієнтний, факторний, порівняльний, прогнозний аналіз. Засоби фінансового аналізу включають інструменти та методи, що застосовуються для обробки та інтерпретації фінансової інформації: аналітичні таблиці, графіки та діаграми, економіко-математичні та методи фінансового моделювання, автоматизовані інформаційні системи.

Методика фінансового аналізу — це сукупність взаємопов'язаних методичних прийомів та інструментів, що використовуються для дослідження фінансового стану підприємства, оцінки його ліквідності, рентабельності, фінансової стійкості та прогнозування майбутнього розвитку, що визначає логіку, послідовність та алгоритм проведення аналізу фінансової інформації

Відтак, методологія фінансового аналізу є сукупністю концептів – принципи, метод та методологічні прийоми, методики. Зокрема, принципи формують концептуальну основу та забезпечують системність, об'єктивність і порівняльність результатів фінансового аналізу; метод визначає цільові показники, взаємозв'язки між ними, визначаючи методологічні прийоми для їх досягнення з окресленням факторів впливу, інструменти аналізу забезпечують практичну реалізацію методик досліджень, здійснюючи обробку та інтерпретацію фінансових даних та формуючи аналітичні висновки. Застосування цих концептів у фінансовому аналізі сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, ефективному використанню ресурсів підприємства та зниженню фінансових ризиків.

Список використаних джерел:

1. Мандибура В.О. Ідеологеми сучасного концептуально методологічного «оновлення» економічної теорії. *Модернізація економіки та економічна теорія*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. С. 52-59.
2. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник.Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
3. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2010. 412 с.
4. Лазаришина І. Д. Економічний аналіз : теорія, методологія, практика : дис. д-ра екон. наук : 08.06.04. Тернопіль : ТДЕУ, 2006. 434 с.

ЗАВОРІТНІЙ МИКОЛА, аспірант кафедри обліку та аналізу,
Науковий керівник – **ЯРЕМКО ІГОР**, д.е.н., професор,
зав. кафедри обліку та аналізу
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ЗМІСТОВА СПРЯМОВАНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ НА ЛОГІСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ МОДЕЛЕЙ

Формування обліково-звітної інформації про діяльність підприємства та його результативність здійснюється на основі традиційних підходів шляхом зіставлення доходів та витрат. Такі дані та деякі інші інформаційні показники стають основою і для аналізу логістичних процесів та операцій. Ураховуючи суттєвий вплив логістичної діяльності на загальні фінансово-економічні показники підприємства та динамічно змінювані економічні умови суттєво зростає значимість оперативного управлінського обліку та звітності стосовно цього виду діяльності. За своєю узагальненою характеристикою управлінська звітність розглядається через призму її сприйняття як достатньо гнучкої інформаційної системи. На практичному рівні вона формується відповідно до організаційно-технологічних особливостей діяльності підприємства і враховує інформаційні потреби керівних працівників різних рівнів управління.

Впроваджені у практику на логістичних підприємствах концепції управління мають свої відмінності, що зумовлює ціле орієнтований напрям і змістові параметри управлінської звітності на конкретному підприємстві. У сучасній українській практиці більшість логістичних концепцій стосуються раціонального управління витратами (мінімізація вират) і базуються на тій чи тій системі облікової інформації. У будь-якій з такого типу концепцій значна увага приділяється й доходам (обсягам реалізації), що також вимагає своєчасної та релевантної інформації.

Науковцями акцентується необхідність сформулювати адаптивний до сучасних умов спектр функцій такого типу звітності на основі нових підходів та принципів, тобто йдеться про формування ціле орієнтованої на логістичне підприємство управлінської звітності. [1]. Аргументується, що у цих процесах важливе місце повинно бути приділено визначенню цілей та завдань управлінської звітності, зміст яких полягає у встановленні та досягненні конкретних ключових показників ефективності (КПЕ); виявленні слабких ланок в організаційній структурі компанії; організації системи контролю результатів діяльності компанії загалом та окремих її структурних підрозділів [2].

Науковцями розглядається можливість удосконалення управлінської звітності для ранспортно-логістичної діяльності підприємства з використанням інструментальних засобів такої моделі стратегічного менеджменту як збалансована система показників (Balanced score card) [3]. У цій праці на основі збалансованої системи показників сформовано алгоритм побудови управлінської звітності транспортно-логістичних операцій з виділеннням конкретних показників в розрізі кожної перспективи.

На практиці кожна інформаційна компонента управлінської звітності на логістичних підприємствах повинна опрацьовуватись відповідними методами аналізу, результати яких стають основою моделювання обґрунтованих рішень, спрямованих на оптимізацію логістичних операцій. Вітчизняні науковці розглядають доцільність і можливість використання деяких моделей зарубіжної практики [4]. Зокрема у вітчизняних дослідженнях розглядаєтьсяя питання про доцільність і можливість впровадження в управлінський облік і звітність попроцесного обліку, який ведуть за окремими замовленнями. В умовах сучасних динамічних змін адекватною для таких цілей визнається й модель Target costing, яка є системою управління логістичними витратами на етапі проектування нових послуг. Собівартість у цій моделі розглядається як орієнтаційна величина, на основі якої підприємство намірюється пропонувати ринку конкурентний продукт на вже відомому сегменті ціноутворення. Аналізується і система Direct costing, за якою логістичні витрати поділяються на постійні та змінні, перші з яких визнаються витратами поточного періоду.

Добре сформована теоретично і достатньо добре зарекомендована себе на практиці модель Kaizen costing пропонується до впровадження паралельно з Target costing. Найбільш опрацьованою в українських дослідженнях є модель ABC costing (Activity Based Costing). Вона являє собою диференційований метод обліку собівартості та передбачає облік витрат за функціями, забезпечуючи інформацію по кожному виду послуг на кожному етапі процесу їх надання. Вона є основою для управління логістичними витратами підприємства по виробничих центрах, підсумкового аналізу собівартості конкретних послуг.

Узагальнюючи наведені моделі відзначимо, що особливістю системи Kaizen є причетність до процесу удосконалення всього персоналу компанії, що важливо для логістичної діяльності, де операції розпорошені за різними центрами відповідальності. Саме залучення всього персоналу, взаємозв'язок і взаєузгодженість всіх працівників за принципами, виробленими за системою Kaizen дозволяє досягати максимально можливих результатів шляхом впровадження доцільних змін при виконанні окремих операцій. Для раціонального управління логістичними витратами доцільно застосовуватися синтез методу Kaizen costing з підходами Target costing, а для належного забезпечення організації бухгалтерського обліку логістичних витрат метод ABC costing.

Список використаних джерел:

1. Лемішовська, О. С. (2024). Формування управлінської звітності на логістичних підприємствах: організаційні аспекти та змістова спрямованість. *Актуальні питання економічних наук*, (6). https://doi.org/10.5281/zenodo.14604244.

2. Ясінська А. Методологія формування управлінської звітності в системі управління підприємством. *Економіка та суспільство*, 2024. вип. 66. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-88

3. Овчарова Н .В., Устик Є. С. Удосконалення управлінської звітності транспортно-логістичної діяльності підприємства // *Інфраструктура ринку*. 2021. No 62. С. 177-183.

4. Гуцаленко Л. В., Попова О. О. Міжнародні підходи до формування управлінської звітності. *Агросвіт* № 11, 2024.-С.59-64. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.11.59.

ЗАХАРЧУК ІЛЛЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки

МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовлює необхідність підвищення ефективності управлінського обліку. Впровадження штучного інтелекту (ШІ) дозволяє автоматизувати збір, аналіз і інтерпретацію даних, покращуючи управлінські рішення.

В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції компанії потребують сучасних інструментів управління фінансовими ресурсами. Традиційні методи обліку не завжди забезпечують достатню швидкість і точність аналізу. ШІ відкриває нові можливості для прогнозування, бюджетування, оптимізації витрат і аналізу фінансової стійкості підприємств.

Метою цієї роботи є аналіз можливостей застосування штучного інтелекту (ШІ) в управлінському обліку, оцінка його впливу на ефективність облікових процесів, а також визначення перспектив розвитку та викликів, пов'язаних із впровадженням ШІ в управлінській діяльності підприємств.

Штучний інтелект (ШІ) – це сфера комп'ютерних наук, яка досліджує розробку програм та алгоритмів, що дають комп'ютерам здатність розуміти, навчатися і вирішувати завдання, що на практиці потребують інтелектуальних здібностей людини [1].

Управлінський облік – це звітність та інша інформація, яка подається у формі яка відповідає уподобанням керівництва та безпосередніх власників підприємства [2].

Основні функції управлінського обліку включають:

- контроль і моніторинг фінансових показників;
- планування і бюджетування;
- аналіз витрат і рентабельності;
- оцінку ефективності управлінських рішень.

На сучасному ринку відсутнє програмне забезпечення, здатне повною мірою виконувати всі функції управлінського обліку. Водночас існують технології штучного інтелекту, які забезпечують автоматизацію значної частини процесів.

Серед доступних рішень для управлінського обліку можна виділити такі програмні продукти, які застосовуються по всьому світу, зокрема і в Україні:

1. Xero є хмарним бухгалтерським програмним забезпеченням(ПЗ), яке автоматично обробляє фінансові транзакції, генерує фінансові звіти у реальному часі, має автоматичну категоризацію витрат й має вбудований механізм прогнозування грошових потоків, яке працює тільки для малого та середнього бізнесу. Використовує графічну форму зображення управлінської інформації задля кращого сприйняття користувачами даних [3].

2. FreshBooks – це онлайн-програма для бухгалтерського обліку малого

бізнесу. FreshBooks використовує ШІ для відстеження витрат і платежів, має вбудований фінансовий аналіз даних для оцінки прибутковості та фінансової стійкості підприємства. Він створений для малих підприємств та фрілансерів [4].

3. Zoho Books – це інтегрована платформа для фінансового управління. Це платформа, яка імплементувала технології нейронних мереж задля генерації детальних аналітичних фінансових звітів, має вбудований чат-бот для взаємодії з користувачем. Ця програма створена для середнього бізнесу та компаній з великою кількістю фінансових даних[5].

Основні переваги штучного інтелекту це автоматизація аналізу даних, підвищення точності при аналізі облікових даних, оперативний аналіз великих масивів даних, покращене прогнозування фінансових показників.

Головними недоліками застосування ШІ є обмежена адаптація до нестандартних ситуацій, проблеми з безпекою та конфіденційністю та висока вартість впровадження свого ШІ.

Використання штучного інтелекту в управлінському обліку відкриває можливості заощадити час та оптимізувати фінансові процеси шляхом автоматизації аналізу фінансової звітності та наданні інформації для прийняття управлінських рішень. Проте впровадження ШІ не завжди здатен ефективному формуванні управлінської звітності чи наданні інформації, особливо у нових ситуаціях, тому для його використання потрібні кваліфіковані кадри.

Таким чином, ефективне застосування штучного інтелекту в управлінському обліку потребу адаптації відповідно до потреб підприємтва. У майбутньому технології штучного інтелекту будуть розвиватися, що сприятиме більш ефективному використанні його у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Використання штучного інтелекту в обліково-аналітичних процесах. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2, 38 (Jun. 2024), 21–29. DOI:https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-02-21-29.

2. Управлінський облік на підприємстві. *Головбух*. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/8506-upravlnskiy-oblk-na-pdprimstv (дата звернення: 19.03.2025).

3. Beautiful Business & Accounting Software. *Xero*. URL: https://www.xero.com/ (дата звернення: 19.03.2025).

4. Invoice and Accounting Software for Small Businesses - FreshBooks. *FreshBooks*. URL: https://www.freshbooks.com/?srsltid=AfmBOorUcVXuAhNEd7LU_Bc_eKtbSCLyrQneUDAGzgO6TouPXcOCVdzm (дата звернення: 19.03.2025).

5. Leistungsstarke Buchhaltungsplattform fÃ¼r Ihr Unternehmen | Zoho Books. *Zoho | Cloud-Software-Suite fÃ¼r Unternehmen*. URL: https://www.zoho.com/books/ (дата звернення: 19.03.2025).

ІВАНИНА КАТЕРИНА, здобувач освіти спеціальності
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

В умовах сучасної економіки управлінський облік відіграє ключову роль у процесі прийняття рішень на підприємстві. Він дозволяє керівництву оцінювати фінансовий стан компанії, аналізувати витрати, прогнозувати доходи та ефективно розподіляти ресурси. Проте, традиційні методи управлінського обліку часто не відповідають сучасним вимогам бізнес-середовища, що потребує гнучкості, швидкої адаптації до змін і цифровізації процесів.

Зростання конкуренції, необхідність підвищення ефективності використання ресурсів, а також активний розвиток інформаційних технологій вимагають удосконалення організації управлінського обліку. Автоматизація, впровадження аналітичних інструментів, інтеграція з іншими системами обліку та використання сучасних методів обробки даних стають критично важливими для прийняття стратегічних рішень.

Окрім цього, управлінський облік є важливим елементом забезпечення фінансової прозорості підприємства, що сприяє підвищенню довіри інвесторів, партнерів та контролюючих органів. Використання інноваційних підходів у цій сфері дозволяє не лише зменшити витрати та уникнути фінансових ризиків, але й створює конкурентні переваги на ринку.

Метою дослідження є визначити та обґрунтувати основних шляхів удосконалення організації управлінського обліку для підвищення ефективності управління підприємством. Це передбачає аналіз сучасних проблем, які виникають у процесі ведення управлінського обліку, виявлення недоліків традиційних методів та розробку практичних рекомендацій щодо їх усунення.

Управлінський облік відіграє важливу роль у системі прийняття рішень на підприємствах, оскільки він забезпечує керівників необхідною інформацією для планування, контролю та оцінки ефективності діяльності. [1]. Проте в сучасних умовах ведення бізнесу виникає ряд проблем, які потребують вдосконалення підходів до організації управлінського обліку, а саме аналіз основних концепцій та методів управлінського обліку, проблеми організації управлінського обліку на підприємствах, вплив цифрових технологій та автоматизації на управлінський облік, практичний досвід впровадження сучасних методів управлінського обліку. Зважаючи на основні проблеми та сучасні тенденції в управлінському обліку, можна виділити такі шляхи його вдосконалення:

1. Підвищення кваліфікації персоналу. Працівники підприємств повинні мати необхідні навички для роботи з сучасними обліковими програмами та цифровими аналітичними інструментами. Регулярні тренінги, навчальні курси та семінари сприятимуть покращенню професійних компетенцій персоналу.

2. Впровадження стратегічного управлінського обліку. Для довгострокового планування підприємствам слід використовувати методи стратегічного обліку, зокрема аналіз ключових показників ефективності, прогнозування фінансових ризиків та моделювання сценаріїв розвитку бізнесу.

3. Забезпечення інтеграції управлінського обліку з іншими бізнес-процесами. Управлінський облік повинен бути пов'язаний з системами фінансового менеджменту, маркетингу та логістики. Це дозволить отримувати повну картину діяльності підприємства та ефективно розподіляти ресурси.

4. Оптимізація процесу збору та аналізу інформації. Для покращення управлінського обліку необхідно стандартизувати систему збору даних та їх аналізу. Це передбачає створення єдиних шаблонів звітності, автоматизацію калькулювання собівартості та підвищення якості фінансового контролю.

5. Впровадження цифрових технологій. Використання хмарних сервісів, машинного навчання та аналітичних платформ допомагає отримувати реальні прогнози щодо витрат, доходів і загальної ефективності діяльності. Цифровізація дозволяє швидше приймати стратегічні рішення на основі актуальних даних.

6. Автоматизація облікових процесів. Використання сучасних програмних продуктів, дозволяє значно зменшити час на обробку даних, мінімізувати помилки та підвищити точність фінансової аналітики. Інтеграція управлінського та фінансового обліку сприяє кращій координації роботи підприємства.

Удосконалення організації управлінського обліку є необхідною умовою для ефективного функціонування сучасних підприємств. Впровадження автоматизованих систем, цифрових технологій та стратегічного аналізу сприяє підвищенню точності та швидкості обробки інформації, що позитивно впливає на прийняття управлінських рішень. Також важливим аспектом є стандартизація облікових процесів та інтеграція управлінського обліку з іншими бізнес-процесами, що дозволяє отримувати комплексне уявлення про діяльність підприємства. Навчання персоналу та підвищення його кваліфікації допоможе покращити використання сучасних аналітичних інструментів і технологій. Реалізація запропонованих шляхів удосконалення дасть можливість підприємствам підвищити ефективність управління ресурсами, знизити ризики та забезпечити сталий розвиток. Управлінський облік, як інструмент стратегічного управління, стане ключовим фактором успіху підприємств у конкурентному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 15.07.1999 р. № 996-XIV. URL: http: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 10.03.2025 р.)

КИРИК ВАСИЛЬ, аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Науковий керівник – **СИСЮК СВІТЛАНА**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

МІСЦЕ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ У ВИЗНАЧЕННІ ПРІОРИТЕТІВ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Проведення стратегічного аналізу у медичній сфері та її суб'єктах господарювання є важливим етапом підготовки до планування їх діяльності у перспективі. Процес стратегічного планування діяльності медичного закладу починається з визначення пріоритетів, тобто ідентифікації цілей на певний проміжок часу. Слід зауважити, що саме пріоритети визначають напрям планування ресурсів та систему управлінських рішень [1; 2]. Якщо говорити про діяльність суб'єктів охорони здоров'я з надання медичних послуг, то тут присутні три основні конфігурації пріоритетів:

1) покращити пакет медичних послу, тобто якісний і кількісний їх аспекти;

2) зменшити грошове навантаження за медичні послуги з доходів населення;

3) провести процес розширення надання медичних послуг населенню.

Медичний заклад у процесі визначення пріоритету своєї діяльності повинен враховувати наступні складові, які визначають його діяльність (рис.1).

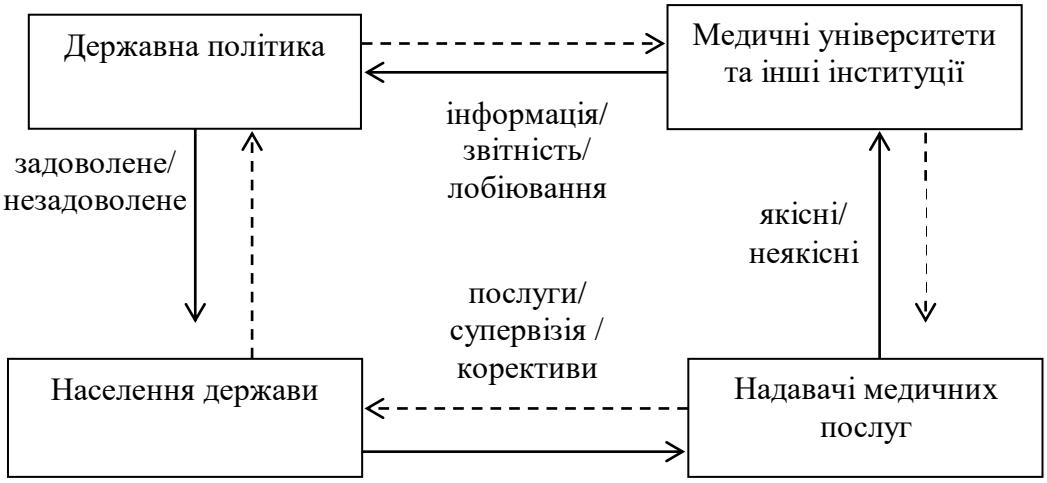

Рис. 1. Елементи вибору пріоритетів надання медичних послуг
Джерело: узагальнено самостійно

Визначення пріоритетів медичного закладу щодо надання медичних послуг є ключовим моментом ефективної його діяльності. Максимально якісно можна зробити це, скориставшись проведенням стратегічного аналізу. Основними аспектами, які забезпечують результативність такого аналізу є: оцінка зовнішнього та внутрішнього середовища; SWOT-аналіз. Реалізація першого аспекту повинна охоплювати аналіз законодавчих змін і регуляторної політики, дослідження економічних умов і ринкових тенденцій, вивчення демографічних факторів і структурних змін населення. Другий аспект – аналіз внутрішнього

середовища, повинен включати оцінку ресурсної бази та можливостей її удосконалення, дослідження якості медичних послуг і рівня задоволеності споживачів медичних послуг. Саме такий аналіз дозволяє реально оцінити вихідні умови суб'єкта господарювання для встановлення його перспектив [3]. Третій – SWOT-аналіз, повинен включати визначення сильних і слабких сторін, а також оцінку можливостей і загроз, які впливають на діяльність суб'єкта охорони здоров'я. Тобто, щоб надавати якісні медичні послуги необхідно застосовувати аналіз, який дозволить врахувати сильні і слабкі сторони діяльності медичного закладу.

Не менш важливим виступає потенціал суб'єкта господарювання, що служить основою визначення спектру надання медичних послух та рівень охопленості ними населення держави. Слід зауважити, що у випадку потужного потенціалу, медичний заклад більш легко протистоїть викликам зовнішнього середовища та менше залежить від економічного поля держави. Використання ж SWOT-аналізу забезпечує оцінювання медичних послуг у відповідності до пріоритетів вибору діяльності медичного закладу та надає керівниками реальну інформацію про його стан.

За результатами стратегічного аналізу, проведеного відповідно до розглянутого вище підходу, керівництво медзакладів отримує вичерпну результатну інформацію для визначення пріоритетів розвитку. В сучасних умовах у склад останніх входять: покращення якості медичних послуг; оптимізація ресурсовикористання; цифровізація і комп'ютеризація; підвищення фаховості та мотивації медперсоналу; розширення переліку послуг тощо.

Наступними кроками керівництва суб'єкта господарювання – медичного закладу, мають бути такі як: формування бюджету, планове впровадження дій, проведення постійного аналізу за протіканням процесів у зовнішньому середовищі та суспільстві. Таким чином стратегічний аналіз є невід'ємною частиною управління медичними закладами, оскільки дозволяє ефективно розподіляти ресурси, мінімізувати ризики та сприяти сталому розвитку. Використання сучасних аналітичних методів сприятиме формуванню конкурентоспроможної та ефективної системи охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Т.М. Стратегічний аналіз фінансового потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство.* 2016. № 7. С. 933–938.
2. Редченко К.І. Стратегічний аналіз в бізнесі : навчальний посібник. Львів : Новий світ, 2003. 272 с..
3. Хорунжак Н. М. Управлінський облік і економічний аналіз в освіті та практиці. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку* : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-й річниці створення каф. аудиту; 10 груд. 2020 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Ф-т обліку та подат. менеджменту ; [редкол.: М. І. Бондар (голова) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2020. С. 181–183.

КІЧУРЧАК МАРІАННА, д.е.н., професорка,
в.о. завідувача кафедри економіки України
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СЕКТОРУ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Розвиток економіки України є складним і багатогранним процесом, в якому беруть участь суб'єкти господарювання з різних секторів. Упродовж 2014-2023 рр. сектор інформації та комунікації України демонстрував позитивну динаміку, що проявлялося у зростанні кількості суб'єктів господарюванням, підвищенні рівня зайнятості, збільшенні обсягів виробленої продукції та наданих послуг, а також нарощуванні експорту послуг. Водночас війна створює низку викликів для діяльності підприємств сектору інформації та комунікації України. У зв'язку з цим виникає необхідність в аналізі фінансової стійкості підприємств цього сектору впродовж 2014-2023 рр., тобто у період триваючої війни, розв'язаної російською федерацією проти України внаслідок анексії Кримського півострова та окупації частини Луганської і Донецької областей.

З науково-методологічного погляду цей аналіз є продовженням дослідження основних економічних і соціальних чинників розвитку сектора інформації та комунікації в економіці України. Зокрема, на теоретичному рівні визначено роль цього сектору в наданні суспільних благ, з особливим акцентом на процеси цифровізації та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в Україні [1]. З огляду на внесок сектору інформації та комунікації у формування креативної економіки та розвиток креативних індустрій в Україні, побудовано симультативну економетричну модель, що визначає головні чинники, які впливають на цей сектор, а також оцінено регіональні особливості його функціонування [2; 3]. Крім того, сектор інформації та комунікації України має потенціал для активної участі у повоєнній відбудові української економіки на принципах сталого розвитку завдяки здатності розробляти комп'ютерні програми та надавати високотехнологічні інформаційні послуги. З огляду на те, що війна суттєво впливає на фінансові показники підприємств у секторі інформації та комунікації, є доцільним здійснити оцінку фінансової стійкості цього сектору в Україні за період 2014-2023 рр.

Для оцінки фінансової стійкості сектору інформація та комунікація України після 2014 р. використаємо дані, представлені у табл. 1, де відображено фінансові результати до оподаткування підприємств цього сектору за 2010-2023 рр. У період 2010-2013 рр. фінансові результати до оподаткування для сектору інформації та комунікації демонстрували різну динаміку у розрізі малих, середніх і великих підприємств. Однак у 2014-2015 роках фінансове становище підприємств цього сектору, незалежно від розміру, різко погіршилося, і фінансові результати до оподаткування стали різко негативними. Це стало наслідком втрати Україною цілісності економічного простору, порушення ланцюгів постачання та необхідності адаптації до діяльності в умовах війни.

Особливістю стало те, що підприємства середнього та малого бізнесу сектору інформації та комунікації зазнали найбільших втрат у фінансових результатах до оподаткування, тоді як великі підприємства змогли зберегти відносну фінансову стабільність. Це може свідчити про більшу здатність великих підприємств адаптуватися до кризових умов, наявність більших ресурсів для відновлення та диверсифікованішої структури доходів.

У 2016-2021 рр. фінансові результати підприємств сектору інформація та комунікація стабілізувалися, що, ймовірно, було пов'язано з відновленням української економіки після 2014 р., розширенням попиту на продукцію та послуги цього сектора, а також посиленням позицій на міжнародних ринках. У 2020-2021 рр. пандемія COVID-19 не стала перешкодою для підприємств, які належать до сектору інформації та комунікації України. Можна припустити, що підприємства змогли скористатися новими можливостями, такими як розвиток дистанційної роботи, онлайн-сервісів та розширення цифрових послуг. У 2020-2021 рр. спостерігалися позитивні значення фінансових результатів до оподаткування в цьому секторі української економіки.

Таблиця 1. Фінансові результати до оподаткування підприємств сектору інформація та комунікація в Україні

Роки	Усього*			У тому числі								
				великі підприємства			середні підприємства			малі підприємства		
	ФР(С)О тис. грн.	ПОП, % до ЗКП	ПОЗ, % до ЗКП	ФР(С)О тис. грн.	ПОП, % до ЗКП	ПОЗ, % до ЗКП	ФР(С)О тис. грн.	ПОП, % до ЗКП	ПОЗ, % до ЗКП	ФР(С)О тис. грн.	ПОП, % до ЗКП	ПОЗ, % до ЗКП
2010	4101416	59,0	41,0	4755882	55,6	44,4	-357224	61,9	38,1	-297242	58,9	41,1
2011	4440635	61,1	38,9	5507604	41,7	58,3	-770328	62,0	38,0	-296641	61,1	38,9
2012	6300087	63,6	36,4	8349330	53,8	46,2	-1926751	63,7	36,3	-122492	63,6	36,4
2013	6817595	63,4	36,6	7094929	50,0	50,0	74746	62,2	37,8	-352079	63,4	36,6
2014	-15373918	64,8	35,2	-1191706	50,0	50,0	-10576074	57,8	42,2	-3606138	65,0	35,0
2015	-10166566	71,0	29,0	-3679340	50,0	50,0	-4970464	64,4	35,6	-1516763	71,2	28,8
2016	4197877	68,7	31,3	4533868	66,7	33,3	-512118	68,5	31,5	176127	68,7	31,3
2017	15195324	68,4	31,6	12156595	66,7	33,3	1585979	75,5	24,5	1452749	68,2	31,8
2018	18181042	70,4	29,6	12604607	71,4	28,6	3693013	78,7	21,3	1883422	70,2	29,8
2019	24838802	71,5	28,5	14953615	77,8	22,2	5797586	82,6	17,4	4087601	71,2	28,8
2020	16961123	71,1	28,9	15581685	87,5	12,5	-328518	76,8	23,2	1707956	71,0	29,0
2021	34002489	69,9	30,1	23278112	88,9	11,1	6442641	82,0	18,0	4281736	69,6	30,4
2022	17396696	64,1	35,9	16026292	57,1	42,9	-1472418	71,6	28,4	2842822	63,9	36,1
2023	52625573	68,7	31,3	24531424	88,9	11,1	19572508	84,3	15,7	8521641	68,2	31,8

* ФР(С)О – фінансовий результат (сальдо) до оподаткування; ПОП - підприємства, які одержали прибуток; ПОЗ – підприємства, які одержали збиток; ЗКП – загальної кількості підприємств. Джерело: Державна служба статистики України.

У 2022-2023 рр. фінансові результати до оподаткування підприємств цього сектору демонстрували позитивну динаміку, за винятком середніх підприємств. Однак порівняно з попередніми роками різко підвищилася частка підприємств, які зазнали збитків. Це стало наслідком повномасштабного вторгнення росії в Україну, втрати підприємств на тимчасово окупованих територіях та необхідності змінювати формат діяльності в умовах війни. Водночас, у 2023 р.

сектор знову показав значне зростання фінансових результатів до оподаткування, що є позитивним сигналом для економіки країни. Відповідно, перехід на нові формати роботи, поглиблення цифровізації всіх інших секторів української економіки та потреби, які виникли через військові дії, створили значний попит на IT-продукти та послуги. Це, у свою чергу, позитивно відобразилося на стабілізації діяльності та фінансовій стійкості цього сектору в Україні.

Отже, фінансова стійкість підприємств сектору інформації та комунікації в Україні протягом періоду 2014-2023 рр. визначалася їхньою здатністю адаптуватися до кризових умов, оперативно реагувати на зміни в попиті та ефективно використовувати можливості для розвитку в умовах війни та глобальних викликів. З огляду на перспективи економічного відновлення України цей сектор має значний потенціал для подальшого зростання після завершення війни.

Список використаних джерел:

1. Кічурчак М. Теоретико-методологічні засади впливу сектору інформаційно-комунікаційних технологій на відтворення суспільних благ у національній економіці. *Економічний простір*. 2021. Вип. 175. С. 7-12. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-1.
2. Kichurchak M. Information and communication sector at the core of Ukraine's creative economy: assessing the structure of intercorrelations for sustainable development and postwar recovery. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2023. Вип. 49. С. 3–18. DOI: http://dx.doi.org/10.30970/meu.2023.49.0.4901.
3. Кічурчак М. Вплив сектору інформації та комунікації на просторовий розвиток і повоєнну відбудову креативних індустрій в економіці України. *Економічний форум*. 2023 № 1 (3). С. 12–21. DOI: https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-3-2.
4. Кічурчак М. Сталий розвиток і повоєнна відбудова економіки. *Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи*: міжнародна колективна монографія / [редколегія, голова – д.е.н. В.В.Небрат]; НАН України, ДУ "Ін-текон. та прогнозув. НАН України". К., 2023. С. 47–61. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf.
5. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/.

КОЛІСНИК ОЛЕНА, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та аудиту
БРЯНСЬКА ЮЛІЯ, здобувач вищої освіти
Державний податковий університет, м. Ірпінь

РОЗВИТОК ФУНКЦІЙ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Облік є головною функцією управління, оскільки відображає факти, явища та процеси, що відбуваються на підприємстві. Він характеризує фінансово-економічний стан господарюючого суб'єкта та слугує основою для планування й прогнозування майбутньої діяльності. Головною метою підприємств є отримання прибутку, облік спрямований на її досягнення, з особливою увагою до витрат і собівартості виробленої продукції.

Бухгалтерський облік поступово почав відігравати ключову роль у реалізації та формування управлінської політики. Це розширило його функції, включивши не лише інформаційну підтримку управління, а й прогнозування фінансового стану, розробку альтернативних рішень, а також забезпечення процесу контролю витрат і фінансових результатів.

Для дієвого виконання всіх цих функцій необхідна інформація, яку передусім надають облікові системи. Керування інформаційними потоками має приносити користь, гарантуючи їхню своєчасність, точність, актуальність, зіставність, об'єктивність, достовірність, повноту та ефективність. Одним із головних завдань управління персоналом є збирання, систематизація та інтеграція цієї інформації.

Управлінський облік – це внутрішня система обліку, призначена для задоволення інформаційних потреб керівництва підприємства та його структурних підрозділів. На відміну від фінансового обліку, який регулюється міжнародними та національними стандартами, головним критерієм управлінського обліку є корисність отриманої інформації для аналізу, контролю та ухвалення управлінських рішень [1, с. 6].

Пізнавальна функцій управлінського обліку, як зазначав Г. Г. Кірейцев, є ключовою передумовою усвідомлення його ролі в управлінні виробництвом. Сучасна система бухгалтерського обліку спрямована на задоволення інформаційних потреб менеджменту, забезпечуючи ефективність управлінських рішень завдяки реалізації його функціональної значущості. Функції бухгалтерського обліку є первинними щодо принципів та елементів його методології, тому їх чітке визначення сприяє розвитку теорії та методології обліку, допомагає визначити його місце у системі управління бізнесом і забезпечує цілісність та ефективність облікового процесу. Як зазначав Г. Г. Кірейцев, кожна функція бухгалтерського обліку реалізується через декілька елементів його методу, і водночас кожен елемент методології сприяє виконанню одразу кількох функцій. Це підтверджує їхню взаємозалежність та важливість у побудові ефективної системи управлінського обліку [3, с. 120].

До основних функцій управлінського обліку включають:

– інформаційна функція – надання керівникам усіх рівнів управління

необхідної інформації для планування та прийняття оперативних рішень. Проводиться аналіз очікуваних витрат, доходів і прибутків підприємства, які можуть виникнути внаслідок ухвалення важливих рішень, що дозволяє оцінити рівень господарського ризику;

– контрольна функція – оперативний контроль для своєчасного впливу та оцінки результатів роботи окремих підрозділів і всього підприємства у процесі досягнення поставлених цілей;

– комунікаційна функція – створення інформації, яка забезпечує внутрішню комунікацію між різними рівнями управління та структурними підрозділами одного рівня;

– прогнозна функція – стратегічне планування та координація розвитку підприємства на майбутнє, засновані на аналізі та оцінці фактичних результатів діяльності;

– аналітична функція – передбачає аналіз причинно-наслідкових зв'язків між економічними явищами та процесами з метою виявлення резервів для підвищення економічного зростання підприємства.

Оскільки управлінський облік являє собою комплексну систему, що об'єднує різні економічні дисципліни, його методологія включає такі компоненти: бухгалтерські елементи, статистичні методи, інструменти економічного аналізу, а також математичні підходи, зокрема кореляцію, лінійне програмування та метод найменших квадратів [2, с. 19].

На сучасному рівні розвитку управлінського обліку спостерігається. інтеграція таких функцій, як планування, облік, контроль і аналіз. Це поєднання має на меті створення системи інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень, обслуговуванням якої займається управлінський облік.

Управлінська інформація дозволяє керівництву ухвалювати більш ефективні рішення. Поточні рішення формуються з урахуванням загального економічного стану, наявних ресурсів і можливостей підприємства на конкретний момент. Водночас їхня якість значною мірою залежить від раніше ухвалених довгострокових рішень. Останні складно змінити, а в деяких випадках вони взагалі не підлягають коригуванню, тоді як поточні рішення можуть переглядатися досить часто [4, с. 118].

Структурування взаємопов'язаних елементів управлінського обліку дозволяє визначити його основну мету – створення системи інформаційного забезпечення для процесів контролю, планування та прийняття управлінських рішень. Це допомагає реалізовувати стратегічні, тактичні й оперативні завдання економічного суб'єкта, використовуючи фактичні, нормативні та прогнозні показники його діяльності, а також інформацію про зовнішнє середовище.

Розвиток функцій управлінського обліку є ключовим фактором ефективного управління підприємством. Сучасні тенденції свідчать про поступову еволюцію від традиційного обліку витрат до стратегічного аналізу та прогнозування. Завдяки цифровим технологіям управлінський облік набуває більшої гнучкості, автоматизується та інтегрується з аналітичними системами. Це дає змогу керівникам приймати обґрунтовані рішення на основі точних і

оперативних даних. Такі функції, як бюджетування, контроль витрат, аналіз ефективності та прогнозування, набувають більшого значення. Отже, управлінський облік перетворюється з простого облікового процесу на стратегічний інструмент керування бізнесом, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності компаній та адаптації до змін у ринковому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Павлишин А. І., Мельничук І.В. Історичні аспекти розвитку управлінського обліку. *Тернопільський національний економічний університет. 2016.* URL:http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/2968/1/%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%BD%20%D0%90.%D0%86..pdf

2. Леськів В., Гуцайлюк З.В. Історичні аспекти розвитку управлінського обліку. *Тернопільський національний економічний університет. 2016.* URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/2929/1/%D0%9B%D0%B5%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf

3. Буткевич О. В. Функції управлінського обліку. *Економічний простір*, (168), 2021. С. 118-124. URL: https://doi.org/10.32782/2224-6282/168-20

4. Проданчук М. Розвиток функцій бухгалтерського обліку в управлінні бізнесом. *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* 2019. Вип. 3. С. 111 – 125. URL: https://doi.org/10.35774/visnyk2019.03.111

KRAVCHENKO SVITLANA, Sc.D., professor,
National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics"
National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kyiv

CONCEPTUAL PROVISIONS FOR ASSESSING THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTREPRENEURSHIP IN WARTIME CONDITIONS

The purpose of the Concept for assessing the development of entrepreneurship, cooperation and agro-industrial integration in conditions of martial law and post-war transformations is to create the necessary conditions for the development of entrepreneurship, cooperation and agro-industrial cooperation in conditions of martial law and post-war transformations as a sustainable development of the agrarian economy and rural areas for the period until 2030 [1, p. 60-70].

The goal of the Concept is achieved through improving the agricultural policy for the development of small and medium-sized businesses and agricultural cooperation by discussing effective mechanisms and tools through: forming a favorable institutional environment; introducing an integrated approach to the formation of a policy for the development of rural territories (agriculture, health care, social sphere, environment, food quality and safety, resource conservation and gender equality); making changes to the requirements of the 4th group of the single tax on the size of land owned or used for family farms and in the form of an individual entrepreneur no more than 100 hectares of agricultural land (instead of "from 2 hectares to 20 hectares of land") and to the Law of Ukraine "On Farming"; creating conditions for the activation of entrepreneurial activity through financial support for individual farms for the purchase of agricultural machinery, means of protection and other production resources up to 30% of the cost in order to create family farms; ensuring the priority of the development of cooperation and integration in the agricultural sector in the national economic policy; increasing the share of agricultural products produced by farms and sold under guaranteed long-term contracts in the total sales volume up to 50%; supporting the competitiveness of small forms of business and their participation in the market organization by: stimulating the development of agricultural cooperation and cooperative channels for the sale of agricultural products (for newly created structures, compensation for the cost of fixed assets of production up to 30% of its value); promoting the development of integration, cooperative ties and specific relationships between participants in agri-food chains; ensuring the retirement of heads of family farms 5 years earlier, provided that the farm is transferred to a younger family member.

Small business structures, due to their mobile management system and compact production, are more adapted to wartime activities. Therefore, in the future, the development of small business structures and family farms, which are represented by niche products, ensure the preservation of jobs and environmental protection, should be promoted [2, p. 10-23]. In the conditions prevailing in the national agricultural sector of Ukraine, integration should be aimed at stimulating small and medium-sized agricultural producers. Preference should be given to organizational and legal structures in which those directly engaged in agricultural activities would also be the

owners of the produced products. Support for cooperative forms in both production and servicing agricultural producers (processing, storage, sales, trade in agricultural products, logistical support and other services) is relevant. Stakeholders of the cooperation are households, personal peasant and farm households, in particular family-type, agricultural enterprises of various organizational and legal forms, as well as territorial communities. With the development of cooperation, vertically integrated structures will be formed - cooperative associations (unions) with a pyramidal structure. A promising direction can be considered the development of integration relations between cooperatives and private agro-industrial formations (agricultural firms, agricultural holdings).

The implementation of the Concept for assessing the development of entrepreneurship, cooperation and agro-industrial integration in the conditions of martial law and post-war transformations will allow: to ensure the systematic, comprehensive and predictable policy of developing agrarian entrepreneurship and cooperative relations; to ensure sustainable annual growth of gross domestic product; to promote a change in the export structure towards the growth of products and services with a high share of added value, by providing export support programs and sales markets; to develop high-quality, reliable, stable, sustainable infrastructure, including regional and cross-border; to increase the share of the processing industry in gross added value; to increase the capitalization of business entities; expand the economic basis for the development of rural communities and rural development policy; ensure the development of rural areas and the preservation of the rural way of life within the framework of implementing the priorities for achieving the Sustainable Development Goals; accelerate the development of small entrepreneurship, the formation of cooperative structures and family farms (increase the number of small enterprises to 70 units per 10 thousand people of the current population, increase the share of products produced by cooperatives and small enterprises to 20 percent of the total volume of products sold); activate scientific research, increase the technological potential of industrial sectors, in particular, by stimulating innovative activity.

References:

1. Shpykuliak O., Malik M., Kravchenko S., Zaburanna L. (2024). Organizational and Economic Support for the Development of Business Entities in Agriculture in a State of War. *Ekonomika APK*, 31(2). 60-70. DOI : https://doi.org/10.32317/2221-1055.202402060 URL : https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/%E2%80%9CEkonomika%20APK%E2%80%9D,%20Vol.%2031,%20No.%202,%202024_-60-70.pdf

2. Malik M., Kravchenko S., Diuk A., Malik L., Nechyporenko M. (2023). Development of micro-entrepreneurs in agriculture in wartime conditions. *Ekonomika APK*, 30(2). 10-23. DOI : https://doi.org/10.32317/2221-1055.202302010 URL : https://eapk.com.ua/uk/journals/tom-30-2-2023/rozvitok-sub-yektiv-mikropidpriyemnitstva-u-silskomu-gospodarstvi-v-umovakh-voyennogo-chasu

КУКУРУЗА ВОЛОДИМИР, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЮРЧЕНКО ОЛЕКСАНДР**, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів та обліку
ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»», м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

В сучасних умовах господарювання значною проблемою для середніх і великих підприємств залишається ефективне впровадження управлінського аналізу. Практичні методи економічного аналізу фінансових результатів передбачають низку важливих заходів, серед яких: вивчення сучасних наукових досягнень у сфері управлінського аналізу; використання науково обґрунтованої методики аналізу, яка враховує ринкові умови та галузеву специфіку підприємства.

Проведені дослідження на більшості великих і середніх вітчизняних промислових підприємств засвідчили, що існує кадровий дефіцит компетентних фахівців для здійснення управлінського аналізу. Більшість керівників та менеджерів середньої ланки обмежуються підписанням внутрішніх документів і здійснюють загальне керівництво аналітичною діяльністю, не маючи достатньої підготовки для глибокого аналізу. Відсутність управлінського аналізу у сфері моніторингу виробничих ресурсів ускладнює розуміння причинно-наслідкових зв'язків між відхиленнями, що виникають у процесі діяльності підприємства. Це, своєю чергою, перешкоджає оцінці ефективності, раціональності та доцільності використання виробничих ресурсів.

Питання обліку та аналізу фінансових результатів широко досліджувалось у науковій літературі. Теоретичні засади та практичні аспекти цієї проблематики детально розглядались у працях багатьох вітчизняних учених. Серед найбільш значущих досліджень у цій сфері варто відзначити роботи таких науковців як І.В. Замула [1], С.О. Левицька [2], Д.М. Сич [3] та В.В. Шеховцова [5]. Їхні праці зробили вагомий внесок у розвиток методології управлінського обліку та аналізу фінансових результатів та розробку аналітичного інструментарію для прийняття управлінських рішень.

На великих виробничих підприємствах управлінський аналіз є важливим інструментом, що застосовується для комплексного оцінювання внутрішніх ресурсів і можливостей компанії. Він спрямований на: оцінку наявних ресурсів та їх відповідності стратегічним цілям і завданням; аналіз поточного фінансово-господарського стану підприємства, визначення його сильних і слабких сторін; виявлення стратегічних проблем та визначення альтернативних шляхів їх запобігання [3].

Управлінський аналіз спирається на конфіденційну внутрішню інформацію, що надає йому суттєві переваги. Це дозволяє виконувати ряд важливих функцій: оперативно оцінювати досягнуті фінансово-господарські результати підприємства; визначати ефективність функціонування як окремих

структурних підрозділів, так і менеджменту компанії в цілому; використовувати отриману аналітичну інформацію для обґрунтування та оптимізації управлінських рішень.

Щодо об'єктів управлінського аналізу фінансових результатів, то основними з них є: доходи підприємства у розрізі різних видів діяльності та джерел надходження; витрати, які формують собівартість продукції, робіт і послуг; прибуток або збиток як кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства.

Така структура об'єктів дозволяє комплексно оцінювати вплив різних факторів на фінансовий стан підприємства та приймати обґрунтовані рішення щодо підвищення ефективності його діяльності.

Дворівнева структура дозволяє комплексно охопити всі аспекти формування та аналізу фінансових результатів:

- на рівні фінансового обліку здійснюється аналіз конкретних фактів господарської діяльності, які мають безпосередній вплив на фінансовий результат підприємства. Тут увага зосереджується на облікових даних, які формалізовані відповідно до НП(С)БО або МСФЗ та дозволяють оцінити загальний фінансовий стан підприємства;

- на рівні управлінського обліку проводиться оцінка результативності процесів формування фінансових результатів з урахуванням специфічних запитів внутрішніх користувачів облікової інформації. Цей рівень забезпечує більш глибоке розуміння причинно-наслідкових зв'язків та факторів, що впливають на фінансові показники.

Такий дворівневий підхід створює синергію між формалізованими методами фінансового аналізу та гнучкими інструментами управлінського обліку, що підвищує ефективність прийняття управлінських рішень.

Головною метою є об’єктивна оцінка прибутку або збитку підприємства, що дозволяє ідентифікувати ефективність його фінансово-господарської діяльності та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

До основних критеріїв ефективності аналітичних процедур у сфері управлінського аналізу фінансових результатів належать: кваліфікація працівників, залучених до аналізу; раціональність плану та програми аналізу; організація аналітичної роботи на підприємстві; наявність ефективної комунікативної системи для прийняття управлінських рішень [3].

Кількість фахівців та їх рівень кваліфікації залежать від плану та програми аналізу, а також від термінів його проведення. Водночас ці фактори впливають і на ефективність самого аналізу. Важливою умовою є чіткий розподіл обов’язків між виконавцями аналізу та структурними підрозділами підприємства. Це сприяє: раціональному використанню робочого часу та комплексному підходу до оцінки фінансових результатів.

Розробкою плану та програми управлінського аналізу фінансових результатів займається керівник планово-фінансового (аналітичного) відділу. План аналізу фінансових результатів підприємства включає: інструктивні та методичні матеріали, технологічне забезпечення обробки аналітичних процедур

та систему контролю за ефективністю аналітичної роботи.

Програма управлінського аналізу фінансових результатів представляє собою детальний план, який конкретизує аналітичні процедури в часовому вимірі та за об'єктами дослідження. Вона включає деталізацію окремих заходів та чітке визначення відповідальних виконавців для кожного етапу аналізу. Ця програма служить дорожньою картою для проведення систематичного та послідовного аналізу фінансових результатів, забезпечуючи комплексність та повноту аналітичного процесу.

Щодо узагальнення результатів управлінського аналізу фінансових результатів, воно відбувається через формування внутрішніх звітних документів, таких як: аналітичні довідки; висновки за результатами аналізу; інформаційні звіти.

Ці документи надаються зацікавленим особам та користувачам інформації в межах підприємства для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Така форма подання результатів аналізу забезпечує ефективну комунікацію аналітичної інформації та її практичне використання в управлінні підприємством.

Управлінський аналіз фінансових результатів базується на таких ключових показниках:

1) показники витрат – відображають обсяг використаних ресурсів (матеріальних, фінансових) для здійснення операційної діяльності;

2) показники доходів – характеризують чистий дохід від реалізації, інші операційні доходи, інші фінансові доходи та інші доходи;

3) показники прибутковості – відображають чистий фінансовий результат (прибуток або збиток) підприємства;

4) показники якості – використовуються для оцінки рентабельності, платоспроможності та ліквідності підприємства [4, с. 35].

За результатами проведеного дослідження було визначено: об’єкти управлінського аналізу фінансових результатів, критерії ефективності аналітичних процедур; етапи складання плану та програми аналізу фінансових результатів та підходи до формування внутрішніх звітів.

Список використаних джерел:

1. Замула І. В., Примак Т. С. Організація аналізу фінансових результатів в межах маркетингового дослідження конкурентних переваг. *Вісник ЖДТУ*. 2016. № 2 (76). С.12-19.
2. Левицька С. О., Сич Д. М. Інформативність економічного аналізу в системі управлінського обліку. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Сер. Економічні науки.* 2018. № 1(81). С.117-130.
3. Сич Д. М. Управлінський аналіз фінансових результатів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Економіка.* 2018. № 2 (30). С.110-116.
4. Сич Д. М. Інструментарій управлінського аналізу фінансових результатів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Економіка.* 2018. №10 (38). С.30-38.
5. Шеховцова В. В. Аналіз господарської діяльності малого підприємства як науково база прийняття управлінських рішень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 16. С. 102-106.

ЛЕВКОВЕЦЬ НАТАЛІЯ, к.е.н., доцент кафедри «Фінанси, облік і аудит»
Національний транспортний університет, м. Київ

ФІНАНСОВИЙ ЕКАУНТИНГ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному світі, де глобалізація і цифровізація відкривають нові можливості та виклики, фінансовий екаунтинг стає критично важливим для бізнесу.

Фінансовий екаунтинг – це процес збору, аналізу та представлення фінансової інформації компанії. Головним його завданням є створення фінансової звітності, яка надає точні дані про діяльність організації. [1]

Основною метою фінансового екаунтингу є забезпечення зовнішніх користувачів (інвесторів, кредиторів, регуляторів, акціонерів) достовірною інформацією для прийняття економічних рішень.

Принципи фінансового екаунтингу:

- об'єктивність: дані повинні базуватися на фактичних подіях;
- прозорість: інформація має бути зрозумілою і прозорою;
- консерватизм: облік повинен враховувати можливі збитки, але не очікувані прибутки;
- безперервність: передбачається, що компанія продовжує діяльність у майбутньому.

Регуляторні стандарти та процесу обліку фінансового екаунтингу:

- міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ/IFRS);
- загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку (GAAP);
- первинний облік (реєстрація фінансових операцій).
- узагальнення даних (журнали та головна книга).
- підготовка звітності.

Відмінності фінансового екаунтингу від управлінського обліку полягають в наступному:

- фокус: фінансовий екаунтинг орієнтований на зовнішніх користувачів, а управлінський - на внутрішніх;
- регулювання: фінансовий облік чітко регламентований стандартами, а управлінський облік є гнучкішим.

Основні цілі фінансового екаунтингу:

- надання достовірної інформації для акціонерів, інвесторів і кредиторів;
- контроль за ефективністю використання ресурсів;
- забезпечення відповідності вимогам законодавства та регуляторів.

Основні форми звітності: баланс, звіт фінансові результати, звіт про рух грошових коштів.

Виклики сучасного фінансового екаунтингу:

- інтеграція інноваційних рішень потребує фінансових витрат і навчання персоналу;
- автоматизація процесів і використання таких технологій, як Big Data і

штучний інтелект, підвищують точність і швидкість обробки даних;

- постійна адаптація до нових правил звітності;
- відповідність новим стандартам підвищує довіру з боку партнерів і інвесторів;
- складні корпоративні структури можуть ускладнювати підготовку прозорої звітності;
- інтеграція ESG-факторів робить звітність привабливою для сучасних інвесторів;
- робота на ринках із різними фінансовими системами й валютами;
- глобальні стандарти, такі як IFRS, спрощують інтеграцію на міжнародних ринках. [1]

Нові перспективи у фінансовому екаунтингу:

- використання блокчейну для підвищення безпеки даних;
- хмарні технології спрощують доступ до фінансової інформації;
- аналітичні інструменти дозволяють прогнозувати фінансові результати;
- уніфікація фінансової звітності завдяки впровадженню міжнародних стандартів;
- покращення репутації компаній через прозорість і єдині принципи роботи;
- замість виконання суто операційних функцій, фінансовий екаунтинг стає основою для стратегічного планування;
- дані з фінансової звітності допомагають оцінювати ефективність, ризики та можливості.

Фінансовий екаунтинг стає основою:

- для прийняття управлінських рішень: аналіз витрат, доходів і ризиків;
- для залучення капіталу: прозорість фінансових даних підвищує довіру інвесторів;
- для оптимізації витрат: контроль за ресурсами дозволяє зменшити витрати та підвищити ефективність;
- для відповідності законодавству: компанія залишається у правовому полі.

Фінансовий екаунтинг є ключовим елементом системи управління підприємством, оскільки він забезпечує правильне та об'єктивне відображення фінансового стану компанії. Цей процес важливий не тільки для внутрішніх потреб організації, а й для зовнішніх користувачів, таких як інвестори, кредитори та регулятори, які приймають рішення на основі фінансової інформації. Він сприяє забезпеченню прозорості та підзвітності діяльності підприємства, дозволяючи за допомогою стандартних фінансових звітів, таких як баланс, звіт про прибутки та збитки, а також звіт про рух грошових коштів, чітко відображати фінансові результати компанії за певний період.

Список використаних джерел:

1. Інформація-фінанси-екаунтинг. Монографія/ за заг. редакцією Федосова В. Тернопіль: ЗУНУ, 2022, 472 с.

ЛИСИЦЯ НАДІЯ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки будівництва
ГОРБЕНКО СЕРГІЙ, аспірант кафедри економіки будівництва
Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

ОСНОВНІ ЕКОНОМІЧНІ МОТИВИ ДЛЯ ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАННЯ В БУДІВНИЦТВІ

Злиття та поглинання (M&A) є одним із ключових інструментів стратегічного розвитку компаній у будівельній галузі. В умовах жорсткої конкуренції, нестабільності ринків і технологічних змін підприємства змушені шукати способи підвищення своєї ефективності, зміцнення ринкових позицій та мінімізації ризиків. M&A дає можливість будівельним компаніям швидко масштабувати бізнес, розширювати географію діяльності, отримувати доступ до нових технологій та знижувати витрати [1].

Особливого значення злиття і поглинання набувають у будівельному секторі України в умовах війни. Галузь стикається з руйнуванням інфраструктури, нестачею ресурсів, падінням платоспроможного попиту та змінами в державному регулюванні. У таких умовах M&A стають важливим механізмом виживання та адаптації: компанії об’єднуються для відновлення економічної стійкості, оптимізації логістики, залучення міжнародних інвестицій та спільної участі у відбудові країни. Війна також посилює роль вертикальної інтеграції, коли будівельні компанії поглинають постачальників матеріалів або транспортні підприємства для забезпечення стабільності ланцюгів постачання.

Аналіз економічних мотивів, що спонукають компанії до злиття та поглинання (M&A) у будівництві, дозволяє краще зрозуміти, чому ці процеси стали важливим механізмом розвитку галузі як у стабільні періоди, так і в умовах криз [2]. В українських реаліях M&A набувають особливої значущості, оскільки сприяють зміцненню компаній, підвищенню їхньої конкурентоспроможності та адаптації до змін економічного середовища.

Основні економічні мотиви для злиття і поглинання в будівництві включають:

- Оптимізацію витрат та підвищення ефективності: об’єднання компаній дозволяє зменшити витрати за рахунок оптимізації операційних процесів, спільного використання ресурсів і централізації управління;
- Диверсифікацію діяльності: M&A можуть допомогти будівельним компаніям розширити сферу діяльності (наприклад, вихід на ринок комерційного будівництва або інфраструктурних проектів), що знижує залежність від одного сегмента;
- Доступ до нових ринків: поглинання регіональних компаній або тих, що працюють у специфічних нішах, дає можливість швидкого виходу на нові географічні або галузеві ринки;
- Посилення ринкових позицій: об’єднання з іншими компаніями

допомагає зміцнити ринкові позиції, збільшити портфель замовлень і отримати кращий доступ до державних і комерційних тендерів;

- Оптимізацію фінансових ресурсів: M&A дає змогу знизити фінансові ризики, покращити доступ до кредитів та інвестицій, а також ефективніше використовувати власний капітал;

- Доступ до нових технологій і ноу-хау: поглинання компаній із передовими технологіями або програмним забезпеченням допомагає пришвидшити цифрову трансформацію бізнесу та впровадження інновацій у будівельні процеси;

- Зниження ризиків і підвищення стійкості: будівельний бізнес є циклічним і залежним від макроекономічних факторів. Диверсифікація через M&A дозволяє зменшити вплив криз і економічних спадів;

- Оптимізацію ланцюгів постачання: злиття з постачальниками будівельних матеріалів або субпідрядниками дає змогу контролювати витрати та забезпечувати стабільні поставки, що критично важливо для будівельних проєктів;

- Підвищення фінансової стійкості: консолідація активів, розширення портфеля проектів та підвищення прибутковості ведуть до збільшення капіталізації компанії, що важливо для залучення інвесторів;

- Спрощення доступу до державних контрактів: крупні будівельні компанії мають більше шансів отримати замовлення на інфраструктурні проекти, оскільки мають достатні ресурси, досвід та фінансову стійкість.

Загалом, M&A у будівельному секторі України виступають не лише способом розширення бізнесу, а й засобом адаптації до змін, що диктують ринок та економічні виклики.

Злиття та поглинання (M&A) відіграють ключову роль у розвитку будівельного сектору України, сприяючи зниженню витрат, розширенню ринкових можливостей та підвищенню фінансової стійкості компаній. В умовах економічної нестабільності та кризових явищ M&A стають важливим інструментом адаптації, що дозволяє підприємствам не лише виживати, а й зміцнювати свої позиції.

Список використаних джерел:

1. Tytok V., Emelianova O., Galinsky O., Lysytsia N., Malykhin M. Organisational and Economic Tools for Managing Investment Programmes Involving Construction Enterprises Through Digitalisation. *Review of Economics and Financethis link is disabled*, 2022, 20, pp. 1060–1066.

2. Васильєва Н.А., Боліла Н.В., Цифра Т.Ю. Прогнозування рівня санаційної спроможності будівельного підприємства. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2022. №49 (1). С. 157-163.

ЛІТВІНЧУК ВОЛОДИМИР, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПЕРЕВАГИ СПІВПРАЦІ З ФОП В ЧАСТИНІ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

У сучасній ринковій економіці усі підприємства зобов'язані шукати шляхи оптимізації витрат з метою підтримання рівня своєї конкурентоспроможності. Однією з вагомих категорій витрат більшості підприємств є фонд оплати праці, а тому його оптимізація є особливо важливим напрямом діяльності. З цією метою підприємства можуть проводити автоматизацію та механізацію усіх процесів, але це тривалий та ресурсозатратний метод, тому не кожне підприємство його обирає. З огляду на це, ми пропонуємо розглянути альтернативний варіант, а саме перейти від працевлаштування працівників до співпраці з ФОПами.

На сьогодні середня заробітна плата українців становить 23500 гривень, але крім самої заробітної плати, підприємство зобов'язане сплачувати ЄСВ в розмірі 22% від розміру заробітної плати. Враховуючи це, середньостатистичний працівник коштує працедавцю 28670 гривень. Зі сторони ж працівника з його заробітної плати утримуються 18% ПДФО та 5% військового збору. Після сплати усіх податків, працівник отримує на руки 18095 гривень [1; 2].

Для співпраці з юридичними особами, ФОП повинен належати до 3-ої групи. В цьому випадку він повинен сплачувати 5% єдиного податку та 1% військового збору, а також ЄСВ від мінімальної заробітної плати, що на сьогодні становить 1760 гривень. З урахуванням цього, роботодавець повинен буде витратити 21122 гривні для того, щоб працівник отримав 18095 гривень після оподаткування [1].

На основі вищенаведених даних, ми можемо зауважити, що підприємство у випадку співпраці з ФОП буде економити 7548 гривень або 26%. При цьому не зменшуючи фактичне грошове забезпечення працівника.

Варто зазначити, що для цього методу оптимізації є межі застосовуваності, а саме – ефективний розмір оплати праці після оподаткування, при якому підприємство починає економити, оскільки при нижчому – вигідніше буде укласти з працівником трудовий договір. Розрахувати ефективний розмір оплати праці можна за формулою:

$$З_е = \frac{(1 - П_1 - П_2) * З_m * П_3}{(1 + П_3) * (1 - П_4 - П_5) - (1 - П_1 - П_2)}$$

де $П_1$ – ставка ПДФО; $П_2$ – ставка військового збору для працівника; $П_3$ – ставка ЄСВ; $П_4$ – ставка єдиного податку для ФОП 3-ої групи без ПДВ; $П_5$ –

ставка військового збору для ФОП 3-ої групи без ПДВ; $З_m$ – мінімальний розмір заробітної плати.

Застосувавши цю формулу, ми отримаємо:

$$З_e = \frac{(1-0,18-0,05)*8000*0,22}{(1+0,22)*(1-0,05-0,01)-(1-0,18-0,05)} \approx 3597$$

Отриманий розмір ефективної заробітної плати після оподаткування (≈3597 гривень) значно менший за розмір мінімальної заробітної плати після оподаткування (6160 гривень). Це свідчить про те, що підприємству завжди вигідніше співпрацювати з ФОПом, ніж наймати робітника.

Отже, співпраця з ФОП є ефективним інструментом оптимізації витрат на оплату праці, яка дозволяє підприємствам зменшити податкове навантаження та підвищити фінансову гнучкість й конкурентоспроможність. За рахунок такої оптимізації підприємство зможе знайти нові ресурси для інвестицій в автоматизацію підприємства, яка ще більше підвищить його ефективність. Також підприємство може вкласти заощаджені фінансові ресурси в розширення виробництва чи підняти реальні доходи працівників без збільшення власних витрат.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 18.03.2025).
2. Середня зарплата в Україні. WORK.ua. URL: https://www.work.ua/salary-all/ (дата звернення: 18.03.2025).

МИНІВ РОМАН, к.е.н.,
доцент кафедри менеджменту і бізнс-адміністрування
ЯРМОЛА ІВАН, здобувач вищої освіти
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Львів

БЮДЖЕТУВАННЯ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ АПК

Ефективне виробництво в організаціях агропромислового комплексу неможливе без удосконалення внутрішньогосподарського механізму порівняно з сучасними організаційно-економічними умовами. Запровадження бюджету є важливим етапом підвищення ефективності внутрішньогосподарських відносин, який забезпечує взаємозв'язок стратегічного та оперативного планування організації.

В сучасних умовах ринкової економіки та жорсткої конкуренції складання бюджету підприємств аграрного сектору можна вважати одним із ефективних засобів оперативного контролю (управління) організацією, який вирішує питання розподілу економічних ресурсів, що використовуються для управління виробничо-фінансовою діяльністю.

У світовій практиці бюджетування визнано однією з найбільш ефективних управлінських технологій у системі менеджменту. Його головна мета полягає в підвищенні ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства шляхом цільової орієнтації та координації всіх подій, пов'язаних з обіговим капіталом та його джерелами, а також в підвищенні гнучкості функціонування підприємства в умовах трансформації економічної системи [2].

При створенні бюджетної системи слід враховувати такі функції:

а) обсяг виробництва. Розмір організацій та їх підрозділів впливає на ефективність виробництва. Зі збільшенням обсягів сільськогосподарського виробництва зростає потреба у конкретизації бюджету за структурними підрозділами центрів відповідальності (ЦВ);

б) різноманітний характер. З'являється в типах діяльності. Таким чином, організація здатна виробляти продукцію в декількох напрямках (виробництво зернових і зернобобових культур, виробництво кормів, тваринництво, свинарство, птахівництво), і при цьому реалізовувати допоміжні та обслуговуючі процеси;

в) спеціалізація. Він полягає у виділенні одного чи кількох видів діяльності та створенні умов для їх пріоритетного розвитку, що відображає ступінь відокремленості напряму виробництва, структуру та типи поділу праці.

Бюджет дає змогу здійснювати моніторинг та оцінку діяльності центрального органу, створювати контроль за виконанням цільових показників працівників та управління грошовими потоками.

Управління бюджетом - процес управління (планування) організацією та її ресурсами шляхом складання бюджетів, включаючи процес дій, операцій і методів, спрямованих на розробку та впровадження бюджетної системи шляхом створення центрів відповідальності для досягнення конкретних цілей.

На основі проведеного дослідження запропоновано таке визначення терміну бюджетна система: це система, яка об’єднує різноманітні процеси взаємопов’язаних економічних дисциплін (логістика, економіка ресурсозбереження, організаційна економіка, прогнозування та планування, управління виробництвом і фінансами, менеджмент), на основі яких формується стійкий механізм ефективної організації бізнес-процесів, спрямованих на управління бюджетом і ресурсами підприємства.

Бюджетування є ключовою складовою управлінської системи підприємства, що входить у рамки стратегічного та оперативного планування. Тому, цей процес має характеристики, спільні з системою управлінського обліку [3, с. 176].

На основі дослідження бюджетних пріоритетів визначено такі основні завдання:

1. Своєчасне та раціональне прийняття управлінських рішень на етапі розробки та затвердження бюджетного циклу.

2. Динамічне формування ефективного бюджету відповідно до ринкових умов.

3. Створення центральних центрів та визначення їх обов'язків, у тому числі щодо оперативного надання даних про факти та забезпечення їх обліку для ефективної організації роботи об'єкта.

4. Своєчасне планування виробництва і реалізації продукції та оптимізація напрямів використання ресурсів.

5. Оперативний аналіз, планування, прогнозування та контроль фінансово-економічного(их) стану(ів) об'єкта(ів), включаючи оптимізацію витрат та раціональний розподіл ресурсів.

6. Моніторинг та аналіз причин невиконання бюджету та відхилень його фактичних показників від планових з урахуванням коригувань.

7. Зв'язок і координація діяльності окремих функціональних підрозділів і відділів організації в досягненні їх цілей.

8. Забезпечення розробки регулярної документальної звітності за поточними бюджетами.

Запропоновані нами економічні концепції дають змогу оцінити бюджетний потенціал організацій АПК. Природа бюджетної системи полягає у визначенні її функцій, з метою визначення основних процесів бюджетування, її ролі та місця в системі управління організацією.

Бюджетування реалізовується на підставі даних управлінського обліку та носить конфіденційний характер. Сукупно зі зведеними фінансовими планами формується регламент та форма бюджету, які базуються на теоріях управління фінансами, котрі визначають фінансові показники, що приймаються до уваги в процесі прийняття управлінських рішень на всіх етапах підприємницької діяльності. В процесі генерування бюджету суб’єкта господарювання основною умовою є розв’язання оперативних задач і окреслення пріоритетних шляхів та напрямів підприємницької діяльності [1].

На основі дослідження змісту бюджетної системи ми визначили такі групи

основних функцій:

1. Планування. Збір бюджетних даних, за допомогою яких планується розподіл фінансових і матеріальних ресурсів за всіма напрямами діяльності організації.

2. Бухгалтерський облік. Отримання від штабу оперативної інформації про закріплені підрозділи (про досягнуті результати, порівняння поточних позицій із поставленими цілями тощо).

3. Менеджмент. Порівняння поточних даних з плановими. Своєчасне визнання та адаптація діяльності організації в сферах діяльності.

4. Аналіз. Порівняння даних між центральними центрами (зміни обсягів виробництва та витрат на використовувані ресурси, перерозподіл відповідальності тощо) за періодами (середньостроковими та довгостроковими).

5. Кошториси виконання бюджету. Розрахунок результатів на всіх етапах з рекомендацією щодо доцільності коригування.

6. Координація. Комунікаційний процес, який забезпечує безперебійну роботу та взаємозв'язок центральних центрів і відповідних відділів.

7. Передбачення. Аналіз запланованих коштів і фінансового потенціалу, закладених у бюджет (рік, місяць, квартал).

Поглиблене дослідження питання показало, що деякі окремі (методологічні) питання бюджету потребують подальшого поглибленого вивчення. Ми розглядаємо такі теми:

1. Зв'язок бюджетування з менеджментом, бухгалтерським обліком, фінансовим менеджментом і плануванням, аналізом економічної діяльності, прогнозуванням, ощадливим виробництвом тощо.

2. Визначення основних методів бюджетування, методів і видів бюджетування та бюджетування (внутрішнє, оперативне, стратегічне).

3. Порядок складання основного (зведеного) бюджету, у тому числі допоміжного (операційного) та додаткового (інвестиційного, фінансового тощо) бюджетів.

4. Встановлення ієрархії функцій бюджету тощо.

Список використаних джерел:

1. Войцехівська, С. (2024). Теоретичні засади ефективного бюджетування на підприємствах. *Економіка та суспільство*, (68). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-7.

2. Коробка, С. В. (2024). Бюджетування як ключовий аспект контролінгу діяльності підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (12). https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-04-02

3. Свічкар, Н., Олініченко, І., & Цибулін, М. (2024). Бюджетування як система управління діяльністю підприємства на основі міжнародних стандартів фінансової звітності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка,* (19), 175-185. https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.21

МОСКОВЧУК АЛЛА, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

БІЗНЕС-АНАЛІТИКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасному бізнес-середовищі, що швидко змінюється, в умовах жорсткої конкуренції та цифрової трансформації, виробничі підприємства стикаються з безліччю викликів. Для успішного функціонування та розвитку їм необхідно оперативно приймати обґрунтовані рішення, базуючись на аналізі великих обсягів даних. У цьому контексті бізнес-аналітика стає незамінним інструментом, що дозволяє перетворити дані на цінну інформацію щодо виявлення загроз і закономірностей розвитку підприємства та отримати конкурентні переваги.

Різноманітні визначення бізнес-аналітики, представлені в доступних джерелах, підкреслюють її багатогранність та важливість у сучасному бізнес-середовищі. Розглянемо основні із них. Згідно з дослідженнями таких науковців як Прокопів Ю.О., та Івата В.В. «Business Analytics (Бізнес-аналітика) - це процес використання даних та аналітичних методів для виявлення корисних знань, розуміння бізнес-процесів, прогнозування майбутніх подій та прийняття стратегічних рішень в організації» [1, с.102]. У праці «Бізнес аналітика у системі управління підприємством» зазначається: «З іншого боку, Business Analytics (BA) орієнтований на використання даних для виявлення корисних знань, прогнозування майбутніх подій та здійснення більш глибокого аналізу. BA використовує різні методи, такі як статистика, дослідження даних, прогнозування та машинне навчання, для виявлення патернів, трендів та прогнозування майбутніх результатів. Використовуючи BA, компанії можуть отримати більш детальний аналіз та висунути прогнози для підтримки стратегічних рішень. BA зосереджена на тому, що може статися в майбутньому і як це може вплинути на бізнес» [1, с.103].

Вчені обгрунтовують і інше трактування суті цього поняття. «Бізнес-аналітика – це метод, який охоплює збір, організацію та вивчення даних, а потім представлення результатів для отримання інформації для прийняття обґрунтованого вибору. Бізнес-аналітика – це вивчення бізнес-даних за допомогою статистичного та оперативного аналізу для створення рішень» [2].

Отже, бізнес-аналітика визначається як процес збору, вивчення та інтерпретації інформації про діяльність компанії для розуміння її поточного стану. Вважаємо, що таке трактування є фундаментальним, оскільки наголошує на необхідності глибокого аналізу наявних даних для отримання чіткої картини організаційних процесів. Крім того, бізнес-аналітика розглядається як набір процесів, методів і технологій, що використовуються для аналізу даних з метою покращення роботи організації, включаючи аналіз минулих даних, виявлення трендів, оцінку ризиків та прогнозування майбутніх змін. Таке визначення розширює сферу бізнес-аналітики, охоплюючи не лише діагностику поточного стану, а й прогнозування та управління ризиками.

Важливим аспектом, на який звертають увагу українські дослідники, є використання бізнес-аналітики для розуміння поточного стану справ в організації. Це базове розуміння є необхідною передумовою для подальшого аналізу та стратегічного планування. Крім того, бізнес-аналітика розглядається як інструмент, що надає повне розуміння ситуації та контроль над нею, забезпечуючи конкурентну перевагу та сприяючи оптимізації всіх процесів. Системний погляд на бізнес-аналітику як на постійно діючу аналітичну систему підкреслює її інтегрованість у бізнес-операції та безперервний характер. Характеристика бізнес-аналітики вказує на застосування відповідних методів та підходів для отримання важливих висновків з даних.

Основні цілі бізнес-аналітики включають покращення бізнес-процесів, прийняття обґрунтованих рішень, досягнення стратегічних цілей, виявлення проблем та можливостей, оптимізацію використання ресурсів, підвищення задоволеності клієнтів та стимулювання інновацій. Бізнес-аналітика розглядає вплив внутрішніх і зовнішніх чинників та використовує підхід, який охоплює як поточну діяльність, так і майбутній розвиток підприємства, враховуючи широкий спектр факторів та даних.

Сучасне виробництво характеризується зростаючою складністю, зумовленою глобалізацією ланцюгів поставок, швидким розвитком технологій, а також мінливими вимогами споживачів. Традиційні методи управління та прийняття рішень часто виявляються недостатніми для ефективного подолання цих складнощів. У такій ситуації бізнес-аналітика стає необхідним інструментом, що надає виробничим підприємствам змогу отримувати конкурентні переваги, оптимізувати свою діяльність та ефективно реагувати на зміни ринку.

Бізнес-аналітика дає повне розуміння ситуації та контроль над нею, що є важливою конкурентною перевагою, допомагаючи належним чином організувати всі процеси. Вона допомагає аналізувати корпоративні дані для оцінки ключових показників діяльності та отримання необхідної інформації про роботу підприємства, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення для досягнення бізнес-мети. Бізнес-аналітика допомагає виявляти потенційні ризики у виробництві, ланцюгах поставок та інших сферах, що дозволяє розробляти проактивні стратегії їхнього зменшення. З бізнес-аналітикою менеджмент підприємства може точніше прогнозувати ризики та вживати заходів для запобігання виникненню потенційних проблем.

Вважаємо, що використання бізнес-аналітики у виробництві має ряд переваг (таблиця 1).

Таблиця 1. Переваги використання бізнес-аналітики у виробництві

Перевага	Характеристика
Підвищення операційної ефективності та продуктивності	Оптимізація процесів та розподілення ресурсів, зменшення часу простою
Зниження витрат та зменшення відходів	Оптимізація запасів, запобігання дефектам, покращення управління ресурсами
Розширення можливостей прийняття рішень	Доступ до своєчасних та точних даних для обґрунтування стратегічних рішень

Перевага	Характеристика
Покращення прогнозування та планування	Точне прогнозування попиту, потенційних проблем та майбутніх тенденцій
Підвищення якості продукції та задоволеності клієнтів	Покращення контролю якості, зменшення дефектів, виробництво продукції, що відповідає потребам клієнтів
Покращення управління ризиками	Виявлення та зменшення потенційних ризиків у різних сферах виробництва

Джерело: сформовано автором.

Бізнес-аналітика знаходить застосування як на великих, так і на малих виробничих підприємствах. Малі підприємства можуть стикатися з труднощами у впровадженні бізнес-аналітики через обмежені ресурси та брак експертизи. У той час великі підприємства можуть мати спеціалізовані команди з бізнес-аналітики та складні системи. Малі підприємства можуть отримати значну вигоду від використання аналітики для таких основних функцій, як управління запасами, аналіз продажу та оптимізація процесів.

Отже, бізнес-аналітика є потужним та незамінним інструментом для сучасних виробничих підприємств. Вона дозволяє отримувати необхідну інформацію з даних, оптимізувати виробничі процеси, ефективно управляти ланцюгами поставок, підвищувати якість продукції, знижувати витрати, приймати обґрунтовані рішення та прогнозувати майбутні тенденції. Широке впровадження бізнес-аналітики, підтверджене численними успішними кейсами та статистичними даними про зростання ринку, свідчить про її важливу роль у забезпеченні конкурентоздатності та досягненні операційної досконалості виробничих компаній. Подальший розвиток технологій, таких як ШІ, хмарні обчислення та аналітика самообслуговування, зробить бізнес-аналітику ще більш доступною та ефективною, визначаючи майбутнє виробничої галузі.

Список використаних джерел:

1. Прокопів Ю. О., Івата В. В. Бізнес аналітика у системі управління підприємством. *Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, академіка НАН Миколи Григоровича Чумаченка «Наука, інновації, бізнес: проблеми, перспективи і сьогочасні тренди розвитку»*. 2023. С. 102-103.
2. Кащена Н. Б., Остапенко Р. М., Велієва В. О. Бізнес-аналітика як інструмент обробки даних. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3889/3809

НОСЕНОК СВІТЛАНА, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **СЛЄПЦОВА НАТАЛІЯ**, викладач вищої категорії, голова циклової комісії обліково-фінансових дисциплін
ВСП Лубенський фінансово-економічний фаховий коледж ПДАУ, м. Лубни

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Інвентаризація є ефективним засобом контролю за збереженням майна товарі основних засобів підприємства та порядку і точності облікових показників. Вона спрямована на виявлення нестач та лишків, розбіжність між фактичними залишками матеріальних цінностей з їх обліковими обсягами, а також запобігання можливим фінансовим порушенням. Після накладення коригуючих операцій з інвентаризації підприємство може мати достовірну інформацію про свій фінансовий стан та ухвалювати відповідні управлінські рішення.

Для забезпечення достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань. У ході цієї процедури перевіряється, документально підтверджується їх наявність, стан і оцінка. Перелік об'єктів та періодичність інвентаризації встановлюються власником або керівником підприємства, за винятком випадків, коли її проведення є обов'язковим відповідно до законодавства.[2]

Інвентаризація виконує не лише функцію перевірки фактичної наявності цінностей, а й охоплює ряд важливих заходів:

- контроль за дотриманням вимог щодо діяльності матеріально відповідальних осіб;
- перевірка стану складських приміщень, умов зберігання матеріальних цінностей, справності ваговимірювальних приладів і правильності присвоєння інвентаризаційних номерів;
- оцінка якісних характеристик матеріальних ресурсів, включаючи виявлення залежаних і невикористаних запасів, майна, що втратило первинні властивості, неходових готових виробів та товарів без попиту;
- ідентифікація основних засобів, непридатних до експлуатації та тих, що не підлягають відновленню, а також перевірка дотримання правил їх утримання та використання. [3]

Першим етапом проведення інвентаризації на підприємстві є створення інвентаризаційної комісії.

Для проведення інвентаризації на підприємстві керівник видає розпорядчий документ, яким створюється інвентаризаційна комісія. До її складу входять представники управлінського апарату, бухгалтерської служби (або представники аудиторської фірми, централізованої бухгалтерії, фізичні особи-підприємці, що ведуть бухгалтерський облік за договором), а також досвідчені працівники, обізнані з об'єктом інвентаризації, цінами та первинним обліком (інженери, технологи, механіки, виконавці робіт, товарознавці,

економісти, бухгалтери). Очолює комісію керівник підприємства, його заступник або уповноважений керівник структурного підрозділу. [1]

Наступними етапами є фактична перевірка стан бухгалтерського обліку, уточнюються матеріально відповідальні особи, готуються інвентаризаційні описи та відомості. Фактичне встановлення наявності активів здійснюється шляхом огляду, перерахунку, зважування або вимірювання активів та подальшої звірки отриманих даних з обліковими записами. У разі виявлення нестач або надлишків вони фіксуються в порівняльних відомостях. Після завершення перевірки складається інвентаризаційний опис, який містить детальну інформацію про активи підприємства, а також порівняльна відомість, що відображає всі розбіжності між обліковими даними та фактичною наявністю. Якщо виявлено нестачу активів, матеріально відповідальні особи надають письмові пояснення, після чого приймається рішення щодо подальших дій, таких як списання нестачі, дооцінка або відшкодування вартості нестачі винною особою.

Інвентаризація є важливим елементом системи внутрішнього контролю підприємства, оскільки дозволяє забезпечити достовірність фінансових показників, контролювати рух активів і запобігати порушенням. Вона сприяє підвищенню достовірності фінансової звітності, контролю за ефективністю використання активів, виявленню порушень та запобіганню розкраданням, а також забезпечує відповідність облікових даних фактичним залишкам. Регламентоване проведення інвентаризації відповідно до нормативних актів гарантує її ефективність та прозорість облікових процесів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» від 02.09.2014 № 879 (чинний з 01.01.2015 р.).
2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV (чинний з 01.01.2000 р.).
3. Шеленко Д.І. Особливості проведення інвентаризації на підприємстві. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 1. С. 175-179.

НУЖНА ОКСАНА, к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Як зазначено у статті 14 Податкового кодексу України, «капітальні інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм ПКУ» [2].

Вплив капітальних інвестицій на економіку вчені пов'язують із утворенням капіталу.

Динаміку капітальних інвестицій в Україні та Волинській області за 2010-2023 роки наведено на рис. 1.

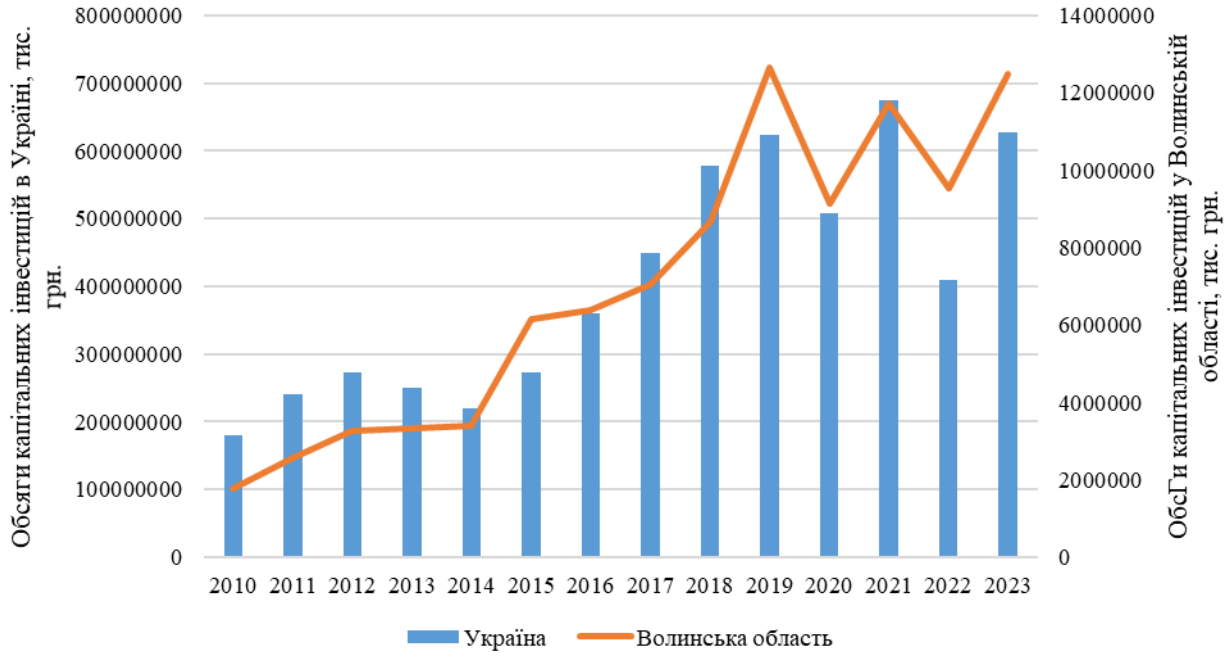

Рисунок 1. Динаміка капітальних інвестицій в Україні та Волинській області за 2010-2023 роки, тис. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [1].

Отже, спираючись на дані Державної служби статистики України, робимо висновок про загалом позитивну тенденцію до зростання обсягів капітальних інвестицій в країні та, зокрема, у Волинській області протягом періоду дослідження.

Виняток становлять 2013-2014 роки (початок АТО) – для України, 2020 рік (пандемія коронавірусу) і 2022 рік (початок війни з росією) – як для України, так і для Волинської області.

Однак уже в 2023 році спостерігається збільшення обсягів капітальних інвестицій як загалом в Україні (на 217620793 тис. грн. або 53,1%), так і у Волинській області (на 2962396 тис. грн. або 31,1%).

Питома вага капітальних інвестицій у Волинській області у загальній сумі інвестицій в Україні за 2010-2023 роки коливалась у проміжку від 0,98% (у 2010 році) до 2,33% (у 2022 році) (рис. 2).

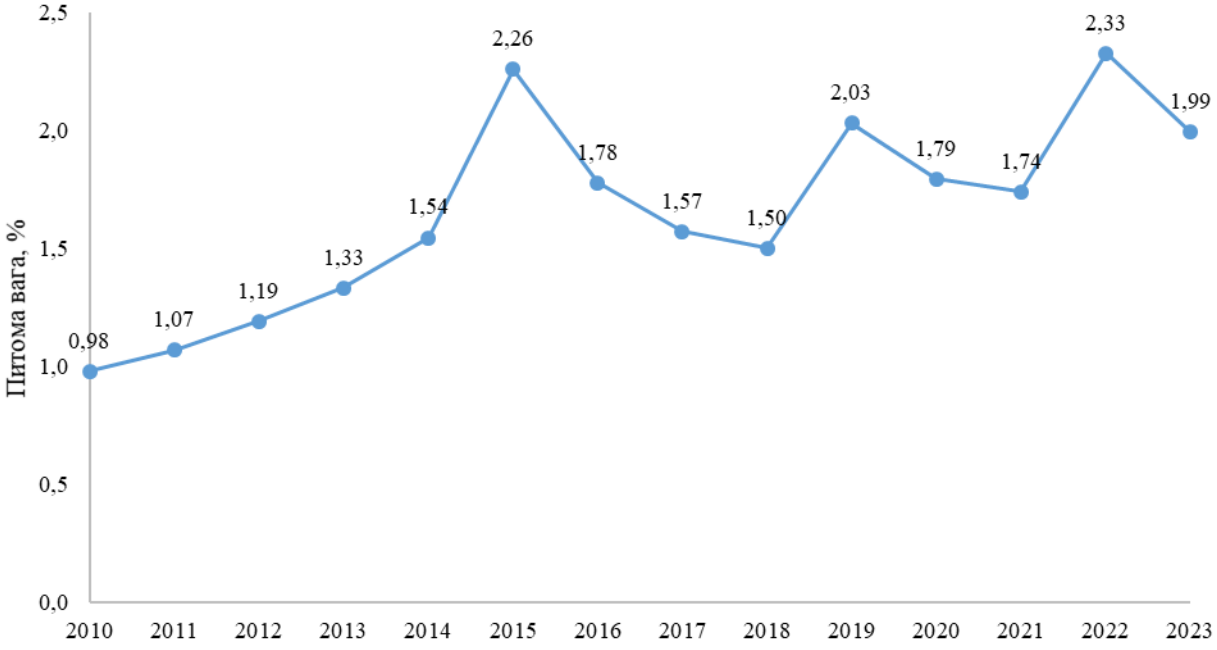

Рисунок 2. Динаміка питомої ваги капітальних інвестицій у Волинській області у загальній сумі інвестицій в Україні за 2010-2023 роки, %

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [1].

Періоди зростання показника: 2010-2015, 2019 і 2022 роки. Відповідно періоди спадання показника: 2016-2018, 2022-2021 і 2023 роки.

Проведений аналіз статистичних даних показав, що обсяги капітальних інвестицій в Україні загалом та Волинські області зокрема зростають, за винятком певних періодів, що пояснюються об'єктивними макроекономічними причинами.

Волинська область протягом періоду дослідження займає незначну частку у структурі капітальних інвестицій України (на рівні 1-2%), хоча даний показник був достатньо високим у 2015, 2019 і 2022 роках завдяки позитивній динаміці в попередні періоди.

Список використаних джерел:

1. Капітальні інвестиції за регіонами за 2010-2023 роки. *Державна служба статистики України.* URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/ibd/kin_reg/ki_reg_10-20.xlsx (дата звернення: 17.02.2025).

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 17.02.2025).

OSTAPCHUK SERHII, PhD (Economics),
Senior Researcher of the Accounting and Taxation Department,
National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv

BUSINESS CONTINUITY MANAGEMENT AS AN ACCOUNTING COMPONENT OF SMALL BUSINESSES COUNTERING THREATS IN WARTIME

As a result of the damage caused by the war, many enterprises in Ukraine faced the threat of cessation of activity. A study conducted in December 2023 - January 2024 as part of the United Nations Development Program project "Support to Ukraine" shows that only 36.5% of small and medium-sized businesses in Ukraine continued to operate during the war, and 6% were forced to cease operations for more than one year. In particular, in the east of the country, due to military operations, 18.2% of enterprises were forced to suspend their activities for 12 months or even longer; in the south, the share of such enterprises was 12.7% [1, p. 2].

One reason small agricultural enterprises are unprepared to counteract the challenges and threats they face in times of crisis is the lack of developed business continuity management practices.

Business continuity management is a management process that involves controlling and implementing a strategy to eliminate the risk of unexpected disruptions. It covers emergency response, risk management, development of a business continuity plan, personnel training, testing and improving the effectiveness of the enterprise's accounting and control systems.

The concept of business continuity management of a business entity is based on the following steps:

− Identification of the organization's goals, obligations of related parties, established legislative and mandatory requirements, features of the working environment and operating conditions of the organization;

− Identification of the activities, assets and resources of the enterprise that supply products and services;

− Assessment of the impacts and long-term consequences of failures, lack of assets and resources in the performance of the above activities;

− Identifying and assessing threats that may disrupt the production and supply of key products or services that provide critical enterprise activities [2, pp. 149-150].

If at large enterprises, management personnel (managers, heads of departments, economists, and internal controllers) carried out this wide range of measures, then at small agricultural enterprises, the entire burden of forming accounting and analytical support for business continuity management falls on the shoulders of the accountant, because the management staff of such business entities is usually not numerous. It is worth adding that in martial law conditions, the burden on the accountant has increased even more, which is associated with the need for his participation in assessing losses caused to the agricultural enterprise [3].

We believe that in such conditions, professional accounting associations can aid the accountant in organizing and conducting appropriate training on business continuity management for small agricultural enterprises. Our analysis shows that this

form of support for accountants in difficult wartime conditions would also benefit professional accounting organizations, which in Ukraine still have weak public recognition [4]. A wider involvement of accounting organizations in supporting accountants of agricultural enterprises would contribute to the growth of their institutional influence in society, guided by the experience of European countries where such organizations share with educational institutions the responsibility for training accountants capable of being competitive in the local and European labour markets.

Foreign researchers [5] found that small and medium-sized enterprises are increasingly aware of the importance of business continuity management to protect their business from potential disasters and disruptions. This statement is also true for small agricultural enterprises in Ukraine, which found themselves in a turbulent external environment where the consequences of war are critical for the continuous operation of the business.

References:

1. Yatsenko L. D. Problems of development of small and medium-sized businesses in Ukraine as the main source of jobs. National Institute for Strategic Studies, 2024. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/malyi-i-seredniy-business_0.pdf

2. Tarasova T. O., Cherchata A. O., Staverska T. O. Accounting-Analytical Provision of Risk-Management in the Sustainable Development of Companies. *Scientific Bulletin of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. Series: Economics and Management in the Oil and Gas Industry*. 2019. No. 2(20). pp. 142-153. https://doi.org/10.31471/2409-0948-2019-2(20)-142-153

3. Ostapchuk S. The role of accountant in assessing the enterprises' losses caused by the war. *The role and importance of accounting, taxation, analysis and control in supporting the innovation and investment activity of enterprises to create products with a high degree of added value and promote the post-war restoration of the economy of Ukraine*: collective monograph / ed. by T. S. Hayduchok. Zhytomyr: Polissya National University, 2024. pp. 27-43.

4. Ostapchuk S., Voloshyna O., Tsaruk N., Voliak L. Analysis of the Activity Indicators of Ukrainian Accounting Organizations in the Context of European Integration. In *Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) Navigating the Technological Tide: The Evolution and Challenges of Business Model Innovation*. ICBT 2024. Lecture Notes in Networks and Systems. 2024. vol 1081. pp. 457-473. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-67437-2_44

5. Ali Q. S. A., Hanafiah M. H., Mogindol S. H. Systematic literature review of Business Continuity Management (BCM) practices: Integrating organisational resilience and performance in Small and medium enterprises (SMEs) BCM framework. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2023. 104135. https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2023.104135

ПАЛЬОХА КАТЕРИНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Організація управлінського обліку є важливим елементом фінансового управління підприємством, оскільки дозволяє ефективно планувати, контролювати та оцінювати діяльність організації. Управлінський облік орієнтований на внутрішнє використання інформації для прийняття управлінських рішень. Це означає, що головною метою є забезпечення керівництва точними та своєчасними даними, які дозволяють управляти витратами, доходами, а також оцінювати ефективність використання ресурсів підприємства.

Управлінський облік відрізняється від фінансового тим, що він не обмежується зовнішніми вимогами (наприклад, для податкових органів або інвесторів), а зосереджений на внутрішніх потребах підприємства. Важливою особливістю є те, що управлінський облік може бути адаптований під конкретні потреби підприємства, зокрема його розмір, галузь діяльності та стратегію розвитку. Він дозволяє організувати ефективне планування, що включає розробку бюджетів, прогнозування витрат та оцінку фінансових результатів, а також контроль за виконанням встановлених планів.

Завдяки управлінському обліку підприємство має можливість здійснювати контроль за витратами, аналізувати відхилення від запланованих показників та вчасно коригувати стратегію. Цей процес включає не лише аналіз поточних витрат, але й прогнозування майбутніх потреб підприємства, що дозволяє створювати резерви для досягнення стратегічних цілей. Крім того, управлінський облік забезпечує наявність детальної інформації для прийняття оперативних рішень, таких як оптимізація виробничих процесів, зниження витрат чи розширення асортименту продукції.

Методи управлінського обліку, такі як калькулювання витрат, бюджетування, аналіз витрат-обсяг-прибуток (CVP-аналіз) дозволяють детально оцінювати фінансову ситуацію підприємства. Калькулювання витрат включає визначення собівартості продукції та послуг, що є необхідним для управління цінами та прибутковістю. Бюджетування дає можливість підприємству планувати ресурси на певний період, оцінюючи майбутні доходи та витрати. CVP-аналіз дозволяє визначити точку беззбитковості, тобто такий обсяг виробництва, при якому підприємство не отримує збитків, що є важливим інструментом для прийняття рішень про розширення чи скорочення виробництва.

Важливою складовою організації управлінського обліку є впровадження автоматизованих систем обліку, що дозволяють швидко збирати, обробляти та аналізувати інформацію. Завдяки таким системам можна забезпечити високий

рівень точності даних, знизити ймовірність помилок, а також прискорити процес прийняття рішень. У свою чергу, ефективна організація управлінського обліку дозволяє знизити витрати, підвищити ефективність діяльності підприємства та забезпечити стійке фінансове становище.

Ще однією важливою складовою є регулярне оновлення планів та бюджетів. Завдяки цьому підприємство може адаптуватися до змін ринкових умов і не допускати значних відхилень від фінансових цілей. Однак, при цьому важливо, щоб процес планування був достатньо гнучким і не заважав швидкому реагуванню на зовнішні та внутрішні зміни.

Організація управлінського обліку також повинна передбачати чітке розмежування обов'язків серед працівників, що займаються цією діяльністю, а також створення системи звітності, яка дозволяє керівництву підприємства оперативно отримувати необхідну інформацію для ухвалення рішень. Одним з ключових аспектів є адаптація управлінського обліку до специфіки підприємства. Це означає, що кожна організація має розробляти систему обліку, враховуючи свої особливості, потреби та стратегічні цілі.

Організація управлінського обліку також включає в себе важливий аспект, як аналіз ризиків. У сучасних умовах нестабільної економічної ситуації, підприємства стикаються з різноманітними загрозами, які можуть суттєво вплинути на їх діяльність. Тому важливою складовою управлінського обліку є моніторинг і аналіз потенційних ризиків, таких як зміни в цінах на сировину, коливання валютних курсів або ж неефективне використання ресурсів. Завдяки правильно побудованій системі обліку, підприємство має змогу швидко виявити ці загрози та оперативно вжити заходів для їх мінімізації або запобігання.

Ще одним важливим аспектом є роль управлінського обліку в оптимізації процесів виробництва. За допомогою точного обліку витрат та ресурсів, підприємство може визначити слабкі місця у виробничих лініях, скоротити надлишкові витрати та забезпечити оптимальне використання матеріальних і людських ресурсів.

Таким чином, організація управлінського обліку є важливою складовою частиною стратегічного управління підприємством, оскільки вона дозволяє ефективно планувати фінансові ресурси, контролювати витрати та досягати поставлених цілей. Ефективне використання управлінського обліку є основою для підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку та забезпечення його довгострокового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Сирцева С. В., Кушнірук В.С., Бондаренко І. О. Управлінський облік як основа контролінгу в системі управління аграрними підприємствами 2019 рік. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/117.pdf
2. Шевців Л. Ю., Сподарик Т.І. Організація управлінського обліку на вітчизняних підприємствах у рамках системи обліково-аналітичного забезпечення управління. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_10_0_255_2669

ПИЛИПЕНКО ЯРОСЛАВА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПРИСТЕМСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР**, д.е.н., професор, професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Цифрові технології мають значний вплив на ефективність управлінського обліку, змінюючи традиційні методи та відкриваючи нові можливості для збору, обробки та аналізу даних. Їх використання може призвести до підвищення точності, швидкості та ефективності прийняття управлінських рішень. Управлінський облік - це система збору, обробки, аналізу та інтерпретації інформації про діяльність підприємства для прийняття управлінських рішень. Він є важливим інструментом для керівництва, оскільки дозволяє оцінити ефективність роботи, виявити проблеми та можливості для розвитку. Управлінський облік є потужним інструментом, який дозволяє не тільки прогнозувати майбутні результати діяльності та враховувати можливі ризики й можливості, але й оцінювати ефективність роботи підприємства в цілому та окремих його підрозділів за допомогою різноманітних показників, таких як прибутковість, рентабельність та продуктивність. Наявність налагодженої системи управлінського обліку підвищує інвестиційну привабливість підприємства. Завдяки цьому підприємство отримує значну конкурентну перевагу, адже здатне оперативно реагувати на будь-які зміни ринкової кон'юнктури та приймати ефективні управлінські рішення.

Цифровізація управлінського обліку - це процес інтеграції цифрових технологій в систему управлінського обліку підприємства з метою підвищення ефективності, точності та швидкості обробки даних, а також поліпшення якості управлінських рішень. Це в свою чергу забезпечує можливість опрацювання значних потоків інформації сучасними цифровими платформами, на основі чого вдосконалюється потенціал підприємства щодо формування та реалізації багатофакторних моделей його стратегічного розвитку [1].

Цифровізація управлінського обліку базується на комплексному використанні різноманітних технологій. Хмарні рішення забезпечують миттєвий доступ до даних звідусіль та спрощують обмін інформацією між підрозділами. Аналітичні інструменти дозволяють проводити глибокий аналіз даних, виявляти тенденції та закономірності для прийняття обґрунтованих рішень. Штучний інтелект та машинне навчання автоматизують прогнозування, виявлення аномалій та інші складні завдання. Мобільні додатки надають доступ до даних та звітів з будь-якого мобільного пристрою, підвищуючи оперативність управління. Впровадження цифрових технологій в управлінський облік забезпечує значний потенціал для оптимізації управління та підвищення його ефективності. Завдяки автоматизації процесів, підприємство отримує значну економію часу та ресурсів на обробку даних і формування звітності. Мінімізація впливу людського фактора забезпечує високу точність інформації,

а доступ до даних в режимі реального часу сприяє оперативності прийняття рішень.

Використання програмного забезпечення є критично важливим аспектом цифровізації обліку. Оптимальне програмне забезпечення дозволить не тільки оптимізувати багато процесів та уникнути неточностей, але й отримати чітке та актуальне бачення ситуації для прийняття зважених управлінських рішень. Використання хмарних сервісів, таких як Google Диск, Microsoft OneDrive, та програмного забезпечення для управління фінансами, дозволяє підприємствам автоматизувати процеси обліку, оптимізувати робочий час та знижувати ризики помилок [2].

Подальший розвиток управлінського обліку, найімовірніше, буде пов'язано з урахуванням інституціональних аспектів конкретних галузей економіки. Очевидно, що для внутрішнього управління потрібна нова модель формування інформації для аналізу, вибору і обґрунтування рішень, переорієнтація бухгалтерського обліку на задоволення внутрішніх потреб підприємств. Щоб облік став корисний для керівництва, необхідно створити модель обліку, яка б разом з адекватним відображенням господарських явищ давала б хороший матеріал в найбільш зручній формі для всього управлінського персоналу [3].

Програмне забезпечення для автоматизації обліку надає безліч переваг. Воно не тільки звільняє працівників від рутинних завдань, але й гарантує високий рівень безпеки даних, захищаючи їх від несанкціонованого доступу та втрати. Крім того, воно надає потужні інструменти для аналізу облікових даних, дозволяючи виявляти тенденції та закономірності для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Впровадження цифрових технологій в управлінський облік, хоча й має значний потенціал, пов'язане з певними труднощами. По-перше, це значні інвестиції у придбання обладнання, програмного забезпечення та навчання персоналу. По-друге, зберігання та обробка даних в цифровому форматі підвищує ризики кібербезпеки, такі як хакерські атаки та крадіжка даних. І, нарешті, у разі збою обладнання або програмного забезпечення, робота системи управлінського обліку може бути зупинена.

Вплив цифрових технологій на ефективність управлінського обліку є незаперечним, адже їх використання здатне значно підвищити продуктивність, поліпшити якість інформації та сприяти прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Проте, перш ніж впроваджувати цифрові технології, необхідно ретельно зважити всі можливі ризики та забезпечити належний рівень кібербезпеки для захисту конфіденційних даних.

Список використаних джерел:

1. Шматковська Т., Дзямулич М. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. №1 С. 61-67.
2. Іваненко Д.П., Сіренко Н.М. Вплив цифровізації на сучасні методи управлінського обліку: збірник тез, м. Миколаїв, 2024, С. 124-125.
3. Сакун А. Ж., Пристемський О. С. Роль управлінського обліку в інформаційному забезпеченні бізнес-процесів підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Економіка.* Одеса, 2020. Т. 25, В.1 (80). С. 219-223.

ПОЛІТІКІНА ІННА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ПОТРИВАЄВА НАТАЛЯ**, д.е.н., професорка, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ У ПРИЙНЯТТІ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сучасної ринкової економіки підприємства змушені приймати стратегічні рішення, які визначають їх конкурентоспроможність, фінансову стабільність та довгостроковий розвиток. Для ефективного управління необхідно мати достовірну, релевантну та оперативну інформацію, що дає змогу оцінювати фінансовий стан компанії, прогнозувати майбутні результати діяльності та обирати оптимальні напрямки розвитку.

Управлінський облік відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки забезпечує керівництво підприємства необхідними аналітичними даними для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень. Його функції включають планування, контроль, аналіз витрат, оцінку ефективності інвестицій, моделювання сценаріїв розвитку та управління ризиками. Використання сучасних методів управлінського обліку дозволяє підприємствам адаптуватися до змін зовнішнього середовища, підвищувати ефективність використання ресурсів та досягати стратегічних цілей.

Однією з головних функцій управлінського обліку є контроль витрат, який дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміну собівартості продукції, виявляти неефективні витрати та оптимізувати фінансові ресурси. За допомогою сучасних методів, таких як калькулювання собівартості, бюджетування та управлінський аналіз, компанії можуть досягати більшої ефективності у використанні ресурсів та покращувати рентабельність [1, с. 40].

Крім контролю витрат, управлінський облік відіграє ключову роль у фінансовому аналізі діяльності підприємства. Він дозволяє оцінювати прибутковість, рівень ліквідності, платоспроможність та інші фінансові показники, які впливають на стійкість компанії. Завдяки регулярному моніторингу цих показників керівництво отримує змогу ухвалювати оперативні рішення, адаптуючись до змін ринкового середовища.

Ще одним важливим аспектом управлінського обліку є оцінка ефективності діяльності підприємства. Аналізуючи результати роботи окремих підрозділів, напрямів або продуктів, керівники можуть визначати найбільш перспективні сегменти, розподіляти ресурси відповідно до стратегічних пріоритетів і коригувати управлінські рішення. Це особливо важливо у конкурентному середовищі, де швидкість реагування на зміни є критичним фактором успіху.

Управлінський облік також відіграє важливу роль у стратегічному плануванні. Завдяки системному підходу до аналізу даних компанія може розробляти довгострокові плани розвитку, прогнозувати фінансові результати та оцінювати можливі ризики. Інструменти управлінського обліку, такі як

фінансове моделювання, бюджетування та сценарний аналіз, дозволяють підприємствам адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та обирати оптимальні стратегічні напрямки [2, с. 270].

Окреме значення має використання управлінського обліку для аналізу конкурентного середовища. Завдяки порівняльному аналізу фінансових показників компанія може визначати свої конкурентні переваги, оцінювати ефективність цінової політики та визначати перспективні ринки збуту. Це дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку бізнесу, розширення асортименту продукції або виходу на нові ринки.

Контроль за виконанням стратегічних рішень є ще однією важливою функцією управлінського обліку. Завдяки постійному моніторингу фінансових показників, аналізу відхилень від запланованих результатів і оцінці ефективності використання ресурсів підприємство може коригувати свою діяльність, мінімізуючи ризики та підвищуючи продуктивність [3, с. 35].

Таким чином, управлінський облік є незамінним інструментом стратегічного управління підприємством. Він забезпечує керівників достовірною та своєчасною інформацією, необхідною для ухвалення оптимальних рішень. Завдяки ефективному управлінському обліку компанії можуть підвищувати свою конкурентоспроможність, оптимізувати витрати, прогнозувати фінансові результати та адаптуватися до змін ринкового середовища. Це дозволяє не лише досягати короткострокових цілей, а й забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Управлінський облік відіграє важливу роль у ризик-менеджменті, оскільки дозволяє виявляти та аналізувати потенційні фінансові та операційні ризики. Систематичний облік та аналіз даних допомагають оцінювати рівень ризиків, пов’язаних із нестабільністю ринку, зміною вартості ресурсів та коливанням валютних курсів. Завдяки впровадженню методів прогнозування та аналізу чутливості підприємство може заздалегідь розробляти сценарії реагування на можливі загрози та уникати кризових ситуацій. Аналітичні інструменти управлінського обліку дозволяють підприємствам адаптуватися до змін ринку, швидко реагувати на зміну попиту, оцінювати вплив зовнішніх факторів і коригувати стратегічні плани. Використання фінансового моделювання, АВС-аналізу та факторного аналізу дає змогу оцінювати ефективність бізнес-процесів та приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації витрат. Гнучкість управлінського обліку дозволяє вчасно визначати невигідні напрями діяльності та переходити до більш перспективних сегментів.

Облікові дані є ключовим інструментом для оптимізації ресурсів та підвищення конкурентоспроможності підприємства. На основі детального аналізу витрат, продуктивності та рентабельності компанія може оптимально розподіляти свої фінансові, матеріальні та людські ресурси. Управлінський облік дозволяє уникати нераціонального використання активів, підвищувати ефективність операційної діяльності та знаходити нові можливості для зростання. Завдяки цим механізмам підприємства можуть зменшувати виробничі витрати, покращувати якість продукції та підвищувати свою

конкурентну перевагу на ринку [4, с.139].

Практичне застосування управлінського обліку демонструє його ефективність у стратегічному управлінні підприємствами різних галузей. В українських компаніях, які працюють в умовах економічної нестабільності, управлінський облік допомагає контролювати витрати, адаптуватися до змін оподаткування та уникати фінансових ризиків. Наприклад, аграрні підприємства активно використовують аналіз витрат і бюджетування для підвищення ефективності виробництва, враховуючи сезонні коливання цін та зміну попиту.

У міжнародній практиці компанії, такі як Toyota та Amazon, застосовують сучасні методи управлінського обліку для покращення бізнес-процесів та підвищення продуктивності. Використання методологій, зокрема Lean Accounting та Activity-Based Costing, дозволяє цим корпораціям оптимізувати витрати, підвищувати продуктивність праці та мінімізувати втрати. Це дає можливість підприємствам розширювати свою діяльність, швидко адаптуватися до змін у глобальному економічному середовищі та залишатися лідерами у своїх галузях [5].

Отже, управлінський облік є ключовим інструментом стратегічного управління підприємством, дозволяє оцінювати фінансові та операційні ризики, аналізувати ринкові зміни, оптимізувати витрати та підвищувати ефективність бізнес-процесів. Використання сучасних методів і цифрових технологій сприяє своєчасному прийняттю обґрунтованих рішень. Завдяки системному підходу до обліку компанії можуть адаптуватися до змін, знижувати ризики та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Мошковська О. А. Місце і роль стратегічного управлінського обліку в обліковій практиці вітчизняних підприємств в умовах військових дій. *Галицький економічний вісник.* 2023. Том 84. № 5. С. 39–49.

2. Голов С. Ф., Єфіменко В. І. Фінансовий та управлінський облік. Київ, 2022. 554 с.

3. Ребрина Н. Стратегічний управлінський облік в системі прийняття ефективних управлінських рішень на підприємстві. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2024. 4(36). С. 34-39.

4. Гриценя А. Функціональні ознаки стратегічного управлінського обліку. *Інноваційний розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів:* матеріали VI Національної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених [Тернопіль, 17 листопада 2021 р.]. Тернопіль: Вектор, 2021. С. 43-44.

5. Kostash T. B., Smola M. P. Роль управлінського обліку в прийнятті управлінських рішень. *Ефективна економіка*. 2021. №10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9442 (дата звернення: 23.02.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.10.94

РАКУБОВЧУК ЮЛІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

АНАЛІЗ РЕЛЕВАНТНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Аналіз релевантності інформації є ключовим етапом у процесі прийняття управлінських рішень, особливо в умовах соціально орієнтованих підприємств, де необхідно враховувати не лише економічні, а й соціальні, екологічні та етичні аспекти діяльності. В умовах швидких змін на ринку, глобалізаційних процесів і зростаючої соціальної відповідальності бізнесу, ефективне управління потребує не тільки наявності точних і актуальних даних, але й вміння правильно оцінювати їхню релевантність для конкретних ситуацій.

Розглянемо приклад соціально орієнтованого підприємства, яке займається виробництвом екологічно чистих продуктів харчування. Для такого підприємства важливим аспектом є прийняття рішень не лише на основі фінансових показників, а й враховуючи соціальні та екологічні критерії. Наприклад, підприємство планує розширити виробництво. У такому випадку необхідно врахувати не тільки прогнозовану прибутковість від збільшення обсягів виробництва, але й оцінити потенційний вплив на навколишнє середовище: чи відповідає нове виробництво екологічним стандартам, чи буде знижена якість продукції, а також чи відповідають постачальники органічних інгредієнтів відповідним сертифікатам.

Аналіз релевантної інформації в такому випадку передбачає визначення низки важливих критеріїв, серед яких:

- Екологічний вплив — чи відповідає розширене виробництво принципам сталого розвитку? Який вплив воно матиме на навколишнє середовище? Чи знижуватиметься енергоефективність підприємства?
- Соціальна відповідальність — чи підтримає розширення підприємства місцеві громади? Чи допоможе це створенню нових робочих місць і розвитку місцевих фермерських господарств?
- Фінансова доцільність — чи є економічно виправданим розширення виробництва з урахуванням додаткових витрат на дотримання екологічних стандартів та соціальних ініціатив?

Усе це потребує не лише оцінки фінансових результатів, але й об'єктивної оцінки того, як підприємство впливає на суспільство та довкілля. У цьому контексті важливою є роль інтегрованих систем управлінського обліку та аналітики, які дозволяють зібрати і обробити дані, необхідні для прийняття комплексного рішення.

Застосування сучасних інформаційних технологій, таких як ERP-системи, дає можливість автоматизувати процеси збору та обробки інформації, що

підвищує ефективність аналізу та знижує ймовірність помилок. Наприклад, за допомогою спеціалізованих аналітичних платформ можна оцінювати не тільки фінансові показники, але й соціальні та екологічні ефекти від діяльності підприємства, що забезпечує більш точне та комплексне прийняття управлінських рішень.

Сучасні інструменти також дозволяють створювати звітність за трійним результатом (Triple Bottom Line), яка включає не лише фінансові, але й соціальні та екологічні показники. Це дозволяє підприємствам не тільки стежити за своєю фінансовою прибутковістю, але й забезпечувати сталий розвиток, а також підтримку соціальних ініціатив і збереження навколишнього середовища.

Отже, актуальність аналізу релевантності інформації для прийняття управлінських рішень у соціально орієнтованій системі управління підприємством полягає в тому, що організації повинні здійснювати обґрунтований підхід до прийняття рішень, який враховує не тільки економічну ефективність, але й соціальну відповідальність. Застосування сучасних технологій управлінського обліку, аналітики та контролю допомагає підприємствам вчасно адаптуватися до змін в зовнішньому середовищі та підтримувати високу соціальну репутацію.

Список використаних джерел

1. Коваль, І. І. (2022). Аналіз і контроль у системі управління підприємствами. Київ: Абрис. URL: https://www.abris.kiev.ua.

2. Tavani, H. T. (2016). Ethics and Technology: Controversies, Questions, and Strategies for Ethical Computing. John Wiley & Sons.

РОМАНОВСЬКИЙ ВАЛЕНТИН, здобувач третього рівня освіти,
Науковий керівник – **МЕЛЬНИК ОЛЕКСІЙ**, д.е.н., професор,
професор кафедри економічної теорії,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ПРОБЛЕМИ І ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Цифрова епоха характеризується безпрецедентними можливостями для створення, поширення та використання інтелектуальної власності (ІВ). Водночас, цифрові технології створюють нові виклики для захисту прав ІВ, зокрема, через легкість копіювання, поширення та модифікації об'єктів ІВ.

Управління інтелектуальною власністю є складною та багатоаспектною задачею, яка включає сукупність складових, взаємодія яких спрямована на ефективну реалізацію процесу управління. Тому великого значення набуває визначення основних складових системи управління та їх сутності. Складовими інтегрованої системи управління є економічна; інноваційна; кадрова; організаційна; інформаційна. Кожна з п’яти складових – це структурна одиниця у складі системи управління інтелектуальною власністю підприємства [1].

Соціально-орієнтована система управління підприємством ставить на перше місце не тільки економічні показники, а й соціальні та екологічні аспекти діяльності підприємства та його репутацію. Інтелектуальна власність відіграє ключову роль у цій системі, оскільки вона не тільки забезпечує конкурентні переваги підприємства, але й сприяє розвитку суспільства. Розширення аналізу ІВ на соціальні та екологічні аспекти дозволяє підприємствам приймати більш обґрунтовані рішення щодо використання ІВ.

Початковим етапом управління є облік інтелектуальної власності, що включає в себе реєстрацію, облік та відслідковування всіх об'єктів ІВ, таких як патенти, торговельні марки, авторські права тощо [2]. В епоху цифровізації мова йде не тільки про точний облік ІВ, але й забезпечення прозорості та доступності інформації про ІВ для всіх зацікавлених сторін. Для цього підприємства можуть використовувати спеціалізовані інформаційні системи для обліку ІВ, які дозволяють автоматизувати процеси реєстрації та відслідковування об'єктів ІВ. Використання сучасних технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, дозволяють автоматизувати процеси реєстрації та відслідковування ІВ, забезпечуючи прозорість та безпеку інформації. Крім того, підприємства повинні забезпечувати регулярне оновлення інформації про ІВ та її доступність для працівників та зовнішніх партнерів.

Аналіз інтелектуальної власності є наступним етапом у системі управління ІВ. Він включає в себе оцінку вартості ІВ, аналіз ефективності використання ІВ та визначення потенційних ризиків та можливостей. У соціально-орієнтованій системі управління підприємством аналіз ІВ повинен враховувати не тільки економічні показники, але й соціальний та екологічний вплив використання ІВ. Наприклад, аналіз ІВ може включати в себе оцінку того, як використання

певного патенту або торговельної марки впливає на соціальне середовище підприємства та його репутацію. Це дозволяє підприємствам приймати більш обґрунтовані рішення щодо розвитку ІВ [3].

Контроль інтелектуальної власності у соціально-орієнтованій системі управління підприємством повинен включати в себе моніторинг використання ІВ, виявлення та запобігання порушенням прав ІВ, а також забезпечення дотримання законодавства про ІВ [2]. Піратство та контрафакція в Інтернеті не тільки шкодять підприємству, але й суспільству в цілому. Наприклад, розповсюдження фальшивих товарів може призвести до втрати довіри споживачів до брендів та негативно вплинути на якість продукції. Крім того, піратство може стримувати розвиток творчого процесу в індустрії, оскільки творчі працівники втрачають можливість отримувати справедливу винагороду за свою роботу. В цих умовах на перший план висувається захист персональних даних та комерційної таємниці в соціально-орієнтованій системі управління підприємством.

Ризики несанкціонованого доступу, копіювання та розповсюдження інформації зростають через розвиток цифрових технологій і можуть призвести до втрати репутації підприємства та шкоди клієнтам. Тому підприємства повинні забезпечувати належний рівень захисту даних відповідно до вимог законодавства та соціальних стандартів та шляхом використання технологій шифрування та інших засобів захисту інформації.

Підприємства можуть використовувати різні інструменти контролю ІВ, такі як аудити ІВ, моніторинг інтернет-простору та аналіз ринку для виявлення потенційних порушень прав ІВ. В цьому контексті все більш важливими в боротьбі з піратством та контрафакцією стають технологічні засоби захисту ІВ. Використання цифрових водяних знаків та DRM-систем дозволяє захистити об'єкти авторського права від незаконного копіювання та розповсюдження.

Крім того, підприємства повинні забезпечувати навчання працівників принципам захисту ІВ. Підвищення обізнаності серед населення є важливим аспектом захисту прав ІВ. Проведення інформаційних кампаній що фейків та підробки брендів може допомогти споживачам розрізняти легальний та нелегальний контент. Навчання споживачів етичних норм поведінки в цифровому середовищі також сприяє формуванню культури поваги до інтелектуальної власності. В цьому аспекті провайдери інтернет-послуг відіграють важливу роль у боротьбі з піратством. Вони можуть бути зобов'язані блокувати доступ до сайтів, що розповсюджують піратський контент, або видаляти нелегальний матеріал з своїх платформ. Однак, це часто суперечить принципам свободи інформації та вимагає ретельного балансування між захистом ІВ та правами користувачів на доступ до інформації. Таким чином, інноваційні технології спроможні суттєво посилити контроль ІВ і підвищити ефективність захисту прав ІВ.

Удосконалення законодавства у сфері ІВ відповідно до міжнародних стандартів також є необхідною умовою підвищення ефективності захисту прав ІВ. Ідентифікація та переслідування порушників у глобальній мережі часто

буває складним завданням через анонімність та відсутність чіткої юрисдикції. Але спільні дії правоохоронних органів різних країн для переслідування порушників можуть суттєво підвищити ефективність боротьби з порушеннями прав ІВ в Інтернеті Тому необхідно гармонізувати національне законодавство з міжнародними стандартами та посилити відповідальність за порушення прав ІВ в цифровому середовищі, забезпечити спільні дії країн у сфері боротьби з піратством та контрафакцією.

Таким чином, облік, аналіз та контроль інтелектуальної власності в соціально-орієнтованій системі управління підприємством є важливими складовими успішної діяльності підприємства в епоху цифровізації. Для забезпечення ефективного управління ІВ та підвищення його соціальної цінності необхідне поєднання сучасних технологій, соціальної відповідальності та міжнародного співробітництва. Подальші дослідження та розробки у цій сфері є важливими для адаптації до нових викликів та можливостей, що виникають у зв'язку з розвитком цифрових технологій та зростанням соціальної відповідальності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Семенова В.Г Складові системи управління інтелектуальною власністю підприємств. *Економіка: реалії часу* №3(19), 2015. https://economics.net.ua/files/archive/2015/No3/159-165.pdf
2. Уманців Г. В., Шушакова І. К. Облік об’єктів інтелектуальної власності : монографія. Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2020. 432 с. DOI: http://doi.org/10.31617/m.knute.2020-410
3. Череп А.В. Ярмош В.В. Недоліки системи управління інтелектуальною власністю підприємств. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 2 (6). С. 88–90.

СТОЛЯР ЛАРИСА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ПОНЯТТЯ РЕЛЕВАНТНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ

У сучасному інформаційному просторі якість даних відіграє ключову роль у процесі прийняття рішень. Особливо це стосується економічної, фінансової та податкової сфер, де точність і своєчасність інформації визначають ефективність управлінських рішень. Однією з основних характеристик, що визначає корисність інформації, є її релевантність. Це поняття широко застосовується у бухгалтерському обліку, аудиті, фінансовому аналізі та управлінні підприємствами. Релевантна інформація дозволяє оцінювати наслідки подій, прогнозувати розвиток ситуацій та коригувати стратегії відповідно до змін у зовнішньому середовищі.

Релевантність інформації є важливим критерієм якості даних, оскільки вона дозволяє користувачам приймати обґрунтовані рішення на основі достовірної та перевіреної інформації. Це означає, що дані повинні відповідати потребам користувачів, мати практичне значення для оцінки ситуації та вибору стратегії дій. Крім того, інформація повинна бути доступною в потрібний момент, що забезпечує своєчасне реагування на зміни у зовнішньому середовищі та дозволяє здійснювати ефективне управління ресурсами.

Значущість релевантності проявляється у різних аспектах діяльності підприємства, включаючи фінансовий аналіз, бухгалтерський облік, аудит та стратегічне планування. В умовах швидкоплинного розвитку економічних процесів здатність оперативно використовувати релевантну інформацію дозволяє компаніям адаптуватися до змін та приймати рішення, що сприяють підвищенню ефективності їхньої діяльності.

Існує кілька ключових критеріїв, що визначають релевантність інформації. По-перше, це своєчасність, тобто надання даних у момент, коли вони ще можуть вплинути на ухвалення рішення. По-друге, достовірність, адже інформація має бути точною та відповідати дійсності, без викривлень чи маніпуляцій. По-третє, суттєвість, оскільки дані повинні містити відомості, що безпосередньо впливають на оцінку ситуації або вибір певного варіанту дій. Також важливою характеристикою є перевірюваність інформації, адже достовірні дані мають бути підтверджені надійними джерелами, такими як аудиторські висновки, офіційні документи чи незалежні аналітичні звіти.

У сфері бухгалтерського обліку релевантність інформації забезпечує ефективне управління активами та зобов’язаннями компанії. Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), фінансова інформація повинна відповідати критеріям доречності, порівнянності, зрозумілості та правдивого відображення реальних господарських операцій[1]. Також слід зазначити, що динаміка змін у законодавстві [3] та міжнародних стандартах

вимагає від підприємств гнучкого підходу до облікової політики, що безпосередньо впливає на релевантність фінансової інформації.

У податковому обліку релевантні дані допомагають суб'єктам господарювання визначити оптимальні підходи до податкового планування[2]. Наприклад, правильний аналіз податкових ставок і пільг дозволяє зменшити податкове навантаження, не порушуючи законодавства. Відсутність релевантної інформації або її невідповідність вимогам законодавства може призвести до фінансових втрат, штрафних санкцій та інших негативних наслідків. Водночас важливим аспектом залишається автоматизація податкового обліку, що дозволяє значно скоротити часові та фінансові витрати на підготовку та аналіз податкових зобов'язань.

Незважаючи на важливість релевантності, існують певні труднощі у її забезпеченні. Основні проблеми включають швидкоплинність інформації, оскільки фінансові ринки та податкове законодавство змінюються, що вимагає постійного оновлення даних. Крім того, у деяких випадках інформація може бути викривлена або навмисно представлена у вигідному світлі. Ще однією проблемою є труднощі у доступі до необхідних даних, адже не вся інформація є відкритою або легко доступною, що може обмежувати можливості прийняття рішень. Додатково, велика кількість інформації, що надходить із різних джерел, може ускладнювати процес її аналізу та фільтрації, що також впливає на релевантність отриманих висновків.

Для вирішення цих проблем необхідно застосовувати сучасні інформаційні технології, автоматизовані системи обліку та аналітики, а також дотримуватися принципів прозорості у веденні фінансової звітності. Використання програмних рішень, що дозволяють автоматизувати обробку великих обсягів даних, значно підвищує ефективність фінансового аналізу та бухгалтерського обліку. Крім того, важливою складовою є навчання персоналу, оскільки кваліфіковані фахівці здатні краще оцінювати релевантність інформації та застосовувати її на практиці.

Релевантність інформації є ключовим чинником у прийнятті рішень, оскільки забезпечує їхню обґрунтованість і знижує ризики. Використання якісної інформації дозволяє підвищити ефективність фінансового планування та управління. Подальші дослідження можуть сприяти вдосконаленню методів оцінки релевантності даних, що є важливим для стабільності та розвитку підприємств.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS). URL: https://www.ifrs.org/
2. Податковий кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
3. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14

ТИШКЕВИЧ ТЕТЯНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

СУТНІСТЬ І ВИДИ ЦЕНТРІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Управлінський облік відіграє ключову роль у системі прийняття рішень на підприємстві. Одним із важливих його аспектів є розподіл відповідальності між структурними підрозділами через концепцію центрів відповідальності. Ця система дозволяє оцінювати ефективність діяльності різних частин підприємства, контролювати витрати, доходи, прибутковість та ефективність інвестицій. Вона сприяє децентралізації управління, підвищенню відповідальності менеджерів, оптимізації ресурсів і зростанню загальної ефективності підприємства.

Аналіз літературних джерел свідчить, що питання обліку та контролю діяльності центрів відповідальності досліджували такі науковці, як, Друрі К., П.М. Гарасим, С.Ф. Голов, Л.В. Нападовська, В.Ф. Палій, Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер, М.Г. Чумаченко та інші.

Центри відповідальності – це структурні одиниці підприємства, які відповідають за досягнення певних фінансових або операційних показників. Вони забезпечують контроль за використанням ресурсів, результатами господарської діяльності та ефективністю управління.

Основні функції центрів відповідальності:

- контроль витрат, доходів та інвестицій;
- оцінка ефективності діяльності менеджерів;
- підвищення фінансової дисципліни;
- оптимізація ресурсного потенціалу підприємства.

Класифікація центрів відповідальності наведені в табл. 1.

Таблиця 1. Класифікація центрів відповідальності

Класифікація центрів відповідальності	Характеристика
Центри витрат	відповідають за ефективне використання ресурсів (виробничі цехи, адміністративні відділи). Центри втрат пов'язуються з калькулюванням собівартості продукції (робіт, послуг).
Центри доходів	це підрозділи маркетингово-збутової діяльності, керівники яких відповідають лише за виручку від реалізації продукції, товарів, послуг і за витрати, пов'язані з їх реалізацією. Їм надають інформацію про рентабельніші вироби або товари, а результати діяльності таких центрів оцінюють переважно за обсягом та структурою продажу у натуральному та вартісному вираженнях.
Центри прибутку	контролюють як витрати, так і доходи, визначаючи фінансовий результат (філії, магазини)
Центри інвестицій	підрозділ, основним видом діяльності якого є здійснення інвестицій у нові проекти або види бізнесу, а його керівник несе відповідальність за ефективність інвестицій.

Методи оцінки ефективності центрів відповідальності наведені в табл. 2.

Таблиця 2. Методи оцінки ефективності центрів відповідальності

Методи оцінки ефективності цетрів відповідальності	Характеристика
Центри витрат	порівняння фактичних витрат із бюджетними.
Центри доходів	аналіз обсягу продажів та виручки
Центри прибутку	розрахунок маржинального доходу та прибутковості.
Центри інвестицій	оцінка показників ROI, ROA, EVA

Висновок. Запровадження центрів відповідальності є важливим інструментом управлінського обліку, що дозволяє покращити контроль за діяльністю підприємства. Чітке розмежування відповідальності за витрати, доходи, прибутковість та інвестиції допомагає оптимізувати бізнес-процеси, підвищити ефективність роботи підрозділів та мотивувати керівників до досягнення кращих фінансових результатів. Використання центрів відповідальності сприяє підвищенню прибутковості підприємства, його стратегічному розвитку та забезпеченню довгострокової стабільності.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakononline.com.ua.

ТЮТЮННИК СВІТЛАНА, к.е.н, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування;
ТЮТЮННИК ЮРІЙ, к.е.н, доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

SWOT-АНАЛІЗ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ

SWOT-аналіз – один із інструментів бізнес-управління на якому грунтується стратегічне планування, маркетинг та управління ризиками. Дана методика була розроблена у середині XX століття бізнес-консультантом Альбертом Хамфрі. За результатами проведеного SWOT-аналізу можна оцінити ефективність ведення бізнесу через оцінку поточного стану компанії. Дана методика є досить простою, але надзвичайно ефективною для оцінки сильних та слабких сторін компанії, а також виявлення сприятливих можливостей та загроз під впливом зовнішніх чинників [1]. SWOT-аналіз може бути використаний при розробці нових продуктів, при прийнятті рішення щодо виходу на нові ринки, управління змінами та ризиками в компанії. Також проведення даного виду аналізу дозволяє швидко адаптуватися до нових змін, на його результатах грунтуються рішення щодо оптимізації існуючих процесів та підвищення ефективності діяльності[2].

SWOT-аналізу – це абревіатура від чотирьох складових:

- Strengths – сильні сторони компанії (внутрішні позитивні характеристики діяльності компанії: високі показники ділової репутації, кваліфікований персонал, сучасні енергозберігаючі технології, високі показники конкурентного успіху; постійні клієнти; достатність ресурсів; власний бренд; вигідне географічне розташування);
- Weaknesses – слабкі сторони компанії (внутрішні негативні характеристики: неефективні технології, відсутність висококваліфікованого персоналу, недостатність фінансових та обмеженість матеріальних ресурсів, недостатність автоматизації процесів та дослідження ринку; високі виробничі витрати);
- Opportunities – сприятливі можливості для компанії (зовнішні чинники, які сприяють покращенню показників конкурентного успіху: нові сучасні технології, розширення сегменту ринку; сприятлива конкуренція, розширення асортименту товарів, запровадження онлайн-продаж);
- Threats – загрози для компанії (зовнішні чинники, які можуть погіршити показники конкурентного успіху: жорстка конкуренція, економічна криза, зміни в поведінці та смаках споживачів, зміни в законодавстві, поява нових конкурентів; природні катастрофи).

Етапи проведення SWOT-аналізу:

- встановлення мети аналізу (оцінка діяльності: компанії в цілому, структурного підрозділу, певного виду діяльності чи продукту тощо);
- підбір інформаційних джерел (збір інформаційних даних про результати внутрішньої діяльності компанії та зовнішні чинники в залежності від мети

аналізу);

- виявлення позитивних результатів внутрішньої діяльності компанії через складання списку сильних сторін (високі показники фінансової стійкості та платоспроможності, енергозберігаючі технології, висококваліфікований персонал, конкурентоспроможні ціни тощо);

- виявлення негативних результатів внутрішньої діяльності компанії через складання списку слабких сторін (недостатність джерел фінансування, застаріле обладнання та технології, відсутність висококваліфікованого персоналу, неефективна стратегія тощо);

- виявлення сприятливих можливостей під впливом зовнішніх чинників (розширення сегменту ринку, розробка нових енергозберігаючих технологій, сприятливі зміни в законодавстві тощо);

- виявлення загроз під впливом зовнішніх чинників (жорсткість конкуренції, економічна криза, посилення законодавчих вимог тощо);

- узагальнення та систематизація результатів (складання та аналіз списку сильних та слабких сторін, можливостей і загроз, а також встановлення взаємозв'язків між ними);

- розробка стратегії компанії (за результатами SWOT-аналізу розробляється стратегія компанії, яка базується на максимізації сильних сторін та сприятливих можливостей при мінімізації слабких сторін та попередженню можливих загроз);

- перегляд та оновлення стратегії.

Результати SWOT-аналізу можна оформити у вигляді складеного списку виявлених сильних та слабких сторін, а також сприятливих можливостей і загроз, а також за іншим підходом можна використати SWOT-матрицю. Матриця представляє собою чотирисекторну таблицю, в яку заносяться результати по кожній складовій SWOT-аналізу. У верхню частину заносять результати оцінки внутрішньої позиції компанії, у нижню – оцінку впливу зовнішніх чинників.

Таким чином, SWOT-аналіз дозволяє оцінити внутрішню позицію компанії через виявлення сильних та слабких сторін, а також дослідити вплив чинників зовнішнього середовища через оцінку сприятливих можливостей та встановлення загроз. Результати SWOT-аналізу слугують підгрунтям для розробки бізнес-стратегії діяльності компанії. SWOT-аналіз є досить простим та доступним методом проведення якого не передбачає спеціальних знань чи навичок.

Список використаних джерел:

1. Вільчавський І. Що таке SWOT-аналіз та як його коректно проводити. URL: https://www.ba.in.ua/2023/06/30/shho-take-swot-analiz-ta-yak-jogo-korektno-provodyty/.

2. Копчак Ю. С., Лобунець Т. В., Луковський Р. І. SWOT-аналіз як важливий інструмент у розробці стратегії бізнесу. *Економіка та суспільство.* 2024. Випуск № 61. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3868/3788.

ФЕДОРЕНКО АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **БРАЗИЛІЙ НАТАЛІЯ**, к.е.н,
доцент кафедри обліку, аналізу і оподаткування,
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК, БІЗНЕС-АНАЛІТИКА ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

У сучасних умовах жорсткої конкуренції, глобалізації ринків та діджиталізації бізнесу ефективність управлінських рішень стає критично важливою для виживання та розвитку підприємств. Важливу роль у цьому процесі відіграють управлінський облік і бізнес-аналітика, які забезпечують керівників інформацією, необхідною для стратегічного та тактичного планування, контролю витрат і прогнозування майбутніх результатів.

Розвиток інформаційних технологій та автоматизації бізнес-процесів суттєво змінює підходи до обліку та аналізу даних, дозволяючи підприємствам швидше реагувати на ринкові зміни, мінімізувати ризики та підвищувати прибутковість. Водночас, традиційні методи управлінського обліку поступово втрачають свою ефективність, оскільки вони не завжди дозволяють оперативно отримувати аналітичну інформацію в умовах динамічного бізнес-середовища.

Саме тому дослідження впливу управлінського обліку та бізнес-аналітики на процес прийняття рішень є надзвичайно актуальним. Впровадження сучасних технологій у цю сферу дозволяє не лише покращити облікові процеси, а й підвищити якість управління підприємством завдяки використанню даних для глибшого аналізу фінансового стану, ефективності діяльності та ринкових тенденцій.

Метою даного дослідження є аналіз ролі управлінського обліку та бізнес-аналітики у процесі прийняття управлінських рішень, а також виявлення основних проблем і шляхів їх вирішення в умовах цифрової трансформації підприємств.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- Вивчити сучасні тенденції розвитку управлінського обліку та бізнес-аналітики.
- Визначити вплив цифрових технологій на процеси збору, обробки та аналізу інформації.
- Проаналізувати основні проблеми впровадження автоматизованих систем управлінського обліку.
- Запропонувати шляхи підвищення ефективності управлінського обліку та бізнес-аналітики з метою покращення прийняття управлінських рішень.

Об’єктом дослідження є процеси управлінського обліку та бізнес-аналітики на підприємствах різних галузей економіки.

Предметом виступають методи та інструменти цифровізації облікових та аналітичних процесів, а також їхній вплив на якість і швидкість прийняття управлінських рішень.

Проблеми впровадження управлінського обліку та бізнес-аналітики. Попри очевидні переваги використання сучасних інформаційних систем для

управлінського обліку та аналітики, підприємства стикаються з низкою проблем, що можуть перешкоджати ефективному впровадженню цих технологій.

Однією з головних проблем є складність інтеграції нових технологій у вже існуючі бізнес-процеси. Впровадження автоматизованих систем вимагає значних фінансових вкладень, технічної підтримки та адаптації працівників до нових умов роботи.

Ще одним викликом є забезпечення кібербезпеки. Оскільки підприємства оперують великими обсягами конфіденційної інформації, ризики несанкціонованого доступу або втрати даних зростають. Це потребує розробки та впровадження ефективних механізмів захисту даних.

Також слід зазначити проблему недостатньої кваліфікації персоналу. Багато працівників не мають необхідних знань та навичок для роботи з сучасними аналітичними системами. Відсутність належного навчання та підготовки може призвести до некоректного використання аналітичних даних, що негативно впливає на прийняття рішень. Ще одним важливим аспектом є організаційний опір змінам. Впровадження нових технологій часто зустрічає супротив з боку працівників, які звикли до традиційних методів ведення управлінського обліку.

Для ефективного впровадження управлінського обліку та бізнес-аналітики підприємствам необхідно дотримуватись комплексного підходу.

По-перше, варто здійснювати поетапне впровадження автоматизованих систем. Це дозволяє мінімізувати ризики, пов’язані з технічними труднощами та адаптацією персоналу.

По-друге, необхідно забезпечити належний рівень кібербезпеки, використовуючи сучасні засоби захисту інформації, включаючи шифрування даних та багаторівневу автентифікацію.

Також важливим є навчання персоналу. Організація регулярних тренінгів, семінарів та сертифікаційних програм сприятиме підвищенню кваліфікації працівників, що дозволить їм ефективно використовувати можливості сучасних аналітичних інструментів.

Крім того, варто розробити ефективну стратегію управління змінами, що включатиме інформаційну підтримку, мотиваційні заходи та механізми зменшення опору персоналу до нових технологій.

Висновок. Управлінський облік та бізнес-аналітика відіграють ключову роль у сучасному процесі прийняття управлінських рішень. В умовах цифрової трансформації підприємства мають адаптувати свої системи обліку та аналітики до сучасних технологічних вимог. Це вимагає не лише технічної модернізації, а й змін у підходах до управління, навчання персоналу та впровадження нових методів захисту даних.

Завдяки правильному використанню бізнес-аналітики керівники можуть отримувати об’єктивні та оперативні дані про фінансовий стан компанії, ефективність її діяльності та ринкові тенденції, що дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення. Водночас, недооцінка ролі сучасних технологій в

управлінському обліку може призвести до втрати конкурентних переваг і зниження ефективності роботи підприємства.

Отже, лише комплексний підхід до розвитку управлінського обліку та бізнес-аналітики, що включає використання сучасних технологій, навчання персоналу та оптимізацію процесів прийняття рішень, дозволить підприємствам досягати високої ефективності та стійкого зростання в умовах сучасної економіки.

Список використаних джерел:

1. Тютюнник С. В., Гринь В. І. Сучасні можливості діджиталізації управлінського обліку // *Ефективна економіка*. 2024. №8.
2. Кучанський О. В. Організація управлінського обліку на підприємствах роздрібної торгівлі // *Актуальні проблеми економіки*. 2024. №10 .
3. Ясінська А. І. Етапи впровадження автоматизованої системи управлінського обліку // *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2023. №2 .

ХОДЗИЦЬКА ВАЛЕНТИНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
КНЕУ імені Вадима Гетьмана, м.Київ

АКТУАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ДЛЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток не тільки стає невід'ємною частиною корпоративного менеджменту, але і частиною обов'язкового нефінансового звітування. Відбувається постійна та стрімка зміна регуляторних вимог щодо нефінансової звітності задля всеосяжного релевантного сталого звітування. 2025 рік не став виключенням. У Європейському Союзі вже набрала чинності Директива CSRD, метою якої є розкриття розширеної інформації про соціальні, екологічні та управлінські аспекти діяльності суб'єктів господарювання. Господарюючі суб'єкти, що взаємодіють з європейськими корпораціями чи готуються до міжнародного фінансування вже використовують Європейські стандарти ESRS та глобальні IFRS S1 та S2, що суттєво змінюють підходи до сталого звітувння.

Сталий облік відіграє вирішальну роль, надаючи менеджерам організацій можливість зрозуміти наслідки своїх рішень для стратегічного управлінського обліку та стійкого розвинення. Ці актуалізації ускладнюють методику обліку, що підвищує фінансові втрати. Але цей аспект є невід'ємним для оптимізації доступу управлінського персоналу до якіснішої інформації, які максимізують пріоритети стейкхолдерів. Зрозумілим є усвідомлення того, що мінімізація врахувань процесів прийняття рішень зі сталого розвитку призведе до погіршення менеджменту як стратегічних та операційних рішень і поставить під загрозу довгострокову життєздатність господарюючого суб'єкту. Інструменти стратегічного управлінського обліку мають дозволити управлінському персоналу і розуміти і виконувати свої функції перед стейкхолдерами.

Важливим кроком є визначення суб'єкта господарювання та застосовного рівня стратегічного управлінського обліку. Таким чином, оптимальний вибір найбільш прагматичного рівня стратегічного управлінського обліку набуває першочередного значення (табл. 1).

Таблиця 1. Використання інструментів стратегічного управлінського обліку для цілей сталого звітування

Рівень	Приклад	Оптимізація
Суб'єкт господарювання	Контроль використання енергії у всій організації	Прийняття стратегічних та оперативних управлінських рішень
Виробничі підрозділи	Аналіз використання та скидання води на окремих виробничих об'єктах	Можливості аналізу продуктивності об'єктів, мінімізуючи неефективні майданчики
Виробничі процеси	Оцінка виробничих відходів	Аналізування альтернативних методів виробництва
Виріб	Визначення вуглецевого впливу	Отримання екологічних сертифікатів

Аналіз системи сталого обліку підтверджує, що деякі інструменти не можуть бути адаптовані до різних рівнів стратегічного управлінського обліку, та вимагає актуальної оцінки ситуативних обставин.

Таким чином, в контексті багатогранного стратегічного управлінського обліку стале звітування стає фундаментальною квінтесенцією розробки, реалізації методів ефективного управління сталим розвитком.

Список використаних джерел:

1. AccountAbility, AA1000 Assurance Standard v3. 2020. URL: www.accountability.org/standards/aa1000-assurance-standard/
2. Sustainable business models to create sustainable competitive advantages: strategic approach to overcoming COVID-19 crisis and improve financial performance / M. Mattera та ін. Competitiveness Review: An International Business Journal. 2021. URL: https://doi.org/10.1108/cr-03-2021-0035
3. Oware K. M., Valacherry A. K., Mallikarjunappa T. Do third-party assurance and mandatory CSR reporting matter to philanthropic and financial performance nexus? Evidence from India. *Social Responsibility Journal*. 2021. Ahead-of-print, ahead-of-print. URL: https://doi.org/10.1108/srj-10-2020-0411.
4. The Impact of Sustainability Practices on Firm Financial Performance: Evidence from Malaysia. *Management and Accounting Review*. 2021. Т. 20, № 3. URL: https://doi.org/10.24191/mar.v20i03-09.
5. Buallay A., El Khoury R., Hamdan A. Sustainability reporting in smart cities: A multidimensional performance measures. *Cities*. 2021. URL: https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103397.
6. The impact of sustainability practices on financial performance: empirical evidence from Sweden / D. C. Pham та ін. *Cogent Business & Management*. 2021. Т. 8, № 1. URL: https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1912526.
7. Buallay A. Sustainability reporting and agriculture industries' performance: worldwide evidence. *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*. 2021. URL: https://doi.org/10.1108/jadee-10-2020-0247.
8. Buallay, A. Sustainability Reporting and Firm's Performance: Comparative Study between Manufacturing and Banking Sectors. Int. J. Product. Perform. Manag. 2019. № 69, С. 431–445.
9. Yilmaz I. Sustainability and financial performance relationship: international evidence. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*. 2021. URL: https://doi.org/10.1108/wjemsd-10-2020-0133.
10. Dincer B., Keskin A. İ., Dincer C. Nexus between Sustainability Reporting and Firm Performance: Considering Industry Groups, Accounting, and Market Measures. Sustainability. 2023. Т. 15, № 7. С. 5849. URL: https://doi.org/10.3390/su15075849.

ЧЕРНЕЦЬКА ОЛЬГА, к.е.н, доцент, доцентка кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

БІЗНЕС-АНАЛІТИКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Сучасний бізнес функціонує у швидкозмінному конкурентному середовищі, що вимагає оперативного прийняття ефективних управлінських рішень. Управлінський облік є невід'ємною частиною процесу стратегічного управління суб'єктів підприємництва, оскільки забезпечує необхідною інформацією для аналізу, контролю та прогнозування бізнес-діяльності. Однак традиційні методи обліку вже не завжди відповідають вимогам сучасного бізнесу, що обумовлює необхідність впровадження нових технологій, серед яких ключову роль відіграє бізнес-аналітика.

На думку фахівців, «бізнес-аналітика – це потужний інструмент, який можуть використовувати будь-які компанії для отримання точних висновків на основі наявних даних» [3]. Вчені акцентують, що бізнес-аналітика покликана «надати допомогу співробітникам усіх рівнів компанії в отриманні необхідної інформації для формування оперативних та ефективних фінансових рішень, що сприяють її розвитку, дає можливість формувати контури майбутнього та прогнозувати траєкторію подальшого зростання бізнесу» [4]. Отже, бізнес-аналітика є сукупністю методів, процесів і технологій, які використовуються для аналізу даних з метою прийняття оптимальних управлінських рішень.

Бізнес-аналітика виступає потужним інструментом управлінського обліку, дозволяючи ефективно використовувати дані для оптимізації внутрішніх процесів та прийняття обґрунтованих рішень. Підтримуємо думку фахівців, що бізнес-аналітика пропонує «новий рівень управлінського вкладу в цілі і завдання компанії, скорочуючи час і витрати, необхідні для отримання інформації, яка дозволяє ефективно управляти організацією і виробництвом» [2]. Бізнес-аналітика включає аналіз минулих даних для виявлення закономірностей та тенденцій, визначення причин тих чи інших бізнес-подій на основі детального аналізу даних, прогнозування майбутніх трендів та можливих сценаріїв розвитку ситуації, а також надання конкретних рекомендацій для покращення діяльності компанії на основі прогнозів.

Вчені наголошують на меті бізнес-аналітики, зокрема використанні «баз даних, аналітичного інструментарію (технічного, програмного, методологічного, методичного, управлінського та ін.) для об'єктивної оцінки поточної ринкової ситуації, причин та факторів її формування, розробки сценарних варіантів зміни ринкового середовища, бізнес-проектування, розрахунку прогнозних кількісних індикаторів бізнесу» [4]. Погоджуємось з думкою, що ««розвиток програмного забезпечення як рішення для бізнес-аналітики додав величезну цінність для організацій» [3]. На думку вчених, «останнім часом в сфері аналітичної діяльності широко використовується

спеціальне програмне забезпечення, покликане спростити процеси аналізу і оптимізувати систематизацію даних» [2]. В дослідженнях науковців зазначено, що «доступність програмного забезпечення бізнес-аналітики додатково поліпшується хмарними технологіями та сервісами» [1].

Сучасні технологічні рішення дозволяють компаніям ефективно впроваджувати бізнес-аналітику в управлінський облік. На наш погляд, серед інструментів бізнес-аналітики для потреб управлінського обліку доцільно виділити:

- програми для обробки, візуалізації та аналізу даних у реальному часі (Power BI, Tableau, QlikView);
- технології аналізу великих обсягів даних, які дозволяють визначати приховані закономірності (Big Data, Data Science);
- інструменти, які забезпечують зберігання та обробку даних у віддалених дата-центрах, що покращує гнучкість і доступність аналітики (хмарні технології);
- технології, що дозволяють автоматизувати процес аналізу даних та розробляти прогностичні моделі (штучний інтелект і машинне навчання).

Вважаємо, що бізнес-аналітика є ефективним інструментом управлінського обліку, що дозволяє оптимізувати витрати (завдяки аналізу витратних статей та пошуку можливостей для їх скорочення без втрати якості продукту чи послуги), управляти ризиками (за допомогою інструментарію прогнозування потенційних загроз і формування стратегій їхнього мінімізації), підвищити конкурентоспроможність підприємства (за допомогою всеохоплюючого та детального аналізу ринку та потреб споживачів) в умовах використання алгоритмів для швидкого аналізу та автоматизації прийняття рішень., який дозволяє покращити процес прийняття рішень, оптимізувати витрати та підвищити конкурентоспроможність підприємств.

Список використаних джерел:

1. Вінничук О. Ю., Вінничук І. С., Білоскурський Р. Р. (2022). Концептуальні основи практичного застосування бізнес-аналітики. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Серія: Економічні науки*, (45), 69–75. URL: https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/780/752

2. Дмитришин Б. В., Боровий М. В. (2020). Бізнес-аналітика та її роль в управлінні конкурентоспроможністю підприємства. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, (5 (38)), 214–220. URL: https://economics.kntu.kr.ua/pdf/5(38)/24.pdf

3. Кащена Н. Б., Остапенко Р. М., Велієва В.О. (2024). Бізнес-аналітика як інструмент обробки даних. *Економіка та суспільство*, (62). URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3889/3809/

4. Пуцентейло П., Довбуш А., Бінчаровська Т., Гомотюк В. (2022). Сучасні технології бізнес-аналітики як інструмент для підвищення бізнес-комунікацій компанії. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*, (1-2), 29-40. DOI: https://doi.org/10.35774/ibo2022.01-02.029

ЧУГАЙ АННА, здобувач вищої освіти,
Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ ДЛЯ ЦІЛЕЙ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Управлінський облік – це система збору, аналізу та використання інформації для прийняття рішень всередині підприємства. Однією з ключових складових є класифікація витрат, яка дозволяє визначити їхній вплив на собівартість продукції, рентабельність та ефективність діяльності. Витрати завжди виражаються в грошовій формі, тому якщо витрати виражені іншим способом, їх необхідно оцінити в грошовому еквіваленті (вартість робочих годин спеціаліста, наприклад).[1]

Для забезпечення ефективного управління підприємством та прийняття обґрунтованих управлінських рішень необхідно ретельно класифікувати витрати за різноманітними ознаками, включаючи спосіб перенесення на продукцію, статті калькуляції, реальність виникнення, розрахунок на одиницю продукції, релевантність, стадії життєвого циклу виробу, контрольованість, відношення до норм, доцільність витрачання та місце виникнення витрат.

Класифікація витрат на прямі та непрямі, що базується на способі їх перенесення на продукцію, є критично важливою для точного проведення калькуляційних розрахунків, оскільки прямі витрати безпосередньо відносяться до конкретного об'єкта витрат, тоді як непрямі витрати розподіляються між кількома об'єктами, що потребує використання спеціальних методів розподілу.

Статті калькуляції, такі як сировина, заробітна плата та амортизація, використовуються для детального аналітичного обліку витрат на одиницю продукції, що дозволяє порівнювати планові та фактичні показники, виявляти відхилення та вживати заходів для їх усунення, а також аналізувати структуру собівартості продукції.

Розрізнення реальних та можливих витрат допомагає приймати виважені рішення щодо поточних та довгострокових завдань, а також оцінювати альтернативні варіанти розвитку бізнесу, оскільки реальні витрати вимагають сплати грошей, а можливі витрати відображають втрачену вигоду від відмови від альтернативи, що дозволяє враховувати всі аспекти прийняття рішень.

Розрахунок маржинальних та середніх витрат на одиницю продукції сприяє визначенню оптимального розміру обсягів діяльності, що є важливим для максимізації прибутку та ефективного використання ресурсів, оскільки маржинальні витрати показують додаткові витрати на виробництво одиниці продукції, а середні витрати – загальні витрати на одиницю продукції.

Залежно від форми залежності від обсягів виробництва, витрати поділяються на змінні, постійні та постійно-змінні[2], що дозволяє оптимізувати операційну діяльність, аналізувати її беззбитковість та планувати виробництво з урахуванням змін у обсягах продажів та виробничих

потужностях, а також розраховувати точку беззбитковості.

Класифікація витрат за календарними періодами, стадіями життєвого циклу виробу, контрольованістю, нормами, доцільністю та місцем виникнення витрат забезпечує ефективний контроль за виконанням рішень, регулювання діяльності підприємства та виявлення можливостей для оптимізації витрат на кожному етапі виробництва та управління, а також дозволяє аналізувати динаміку витрат у часі.

Використання нормативних витрат та порівняння їх з фактичними[3] дозволяє виявити відхилення та вжити заходів для їх усунення, що сприяє підвищенню ефективності виробництва та зниженню собівартості продукції, а також дозволяє контролювати дотримання технологічних процесів та норм витрат матеріалів, що важливо для забезпечення якості продукції.

Класифікація витрат за місцем виникнення та центрами відповідальності дозволяє визначити відповідальних осіб за кожну статтю витрат, що сприяє підвищенню відповідальності та контролю за використанням ресурсів, а також дозволяє виявити можливості для оптимізації витрат на кожному рівні управління та в кожному структурному підрозділі.

Розподіл витрат на контрольовані та неконтрольовані[4] дозволяє оцінити ефективність роботи менеджерів, оскільки контрольовані витрати відображають їх здатність впливати на витрати, а неконтрольовані витрати залежать від зовнішніх факторів, що дозволяє об'єктивно оцінити результати роботи.

Класифікація витрат на продуктивні та непродуктивні дозволяє виявити втрати та недоліки в організації виробництва, оскільки продуктивні витрати передбачені технологією, а непродуктивні витрати виникають внаслідок недоліків, що дозволяє вжити заходів для їх усунення та підвищити ефективність виробництва.

Класифікація витрат на поточні, довготермінові та одноразові дозволяє планувати витрати на різні періоди часу та враховувати їх вплив на фінансовий стан підприємства в довгостроковій перспективі, а також забезпечити фінансову стабільність підприємства.

Використання класифікації витрат дозволяє виявити резерви зниження собівартості продукції та підвищення ефективності виробництва, що сприяє підвищенню прибутковості підприємства та його конкурентоспроможності, а також забезпечує стабільний розвиток.

Класифікація витрат є основою для формування звітності про витрати, яка використовується для аналізу фінансового стану підприємства, прийняття управлінських рішень та інформування зацікавлених сторін, а також дозволяє оцінити ефективність роботи підприємства.

Використання класифікації витрат дозволяє забезпечити прозорість та обґрунтованість витрат, що сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін, а також забезпечує стабільність підприємства.Класифікація витрат є фундаментом ефективного управлінського обліку. Розуміння різних видів витрат та їх впливу на діяльність підприємства

дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення, спрямовані на оптимізацію витрат, підвищення рентабельності та досягнення стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Витрати підприємства(2020). Куди витрачаються гроші: базовий перелік витрат підприємства URL: https://online.novaposhta.education/blog/kudi-vitrachayutsya-groshi-bazovij-perelik-vitrat-pidpriyemstva
2. Змінні та постійно змінні витрати(2022).Класифікація витрат в управлінському обліку: терміни та їх угруповання URL:https://finacademy.net/ua/materials/article/klassifikaciya-raskhodov-v-upravlencheskom-uchete
3.Планові та фактичні витрати (2021).Планові та фактичні витрати у виробництві: методи обліку URL:https://news.dtkt.ua/accounting/individual-transactions/72464-planovi-ta-fakticni-vitrati-u-virobnictvi-metodi-obliku
4. Контрольовані та не контрольовані витрати(2023).Витрати на виробництво їх класифікація за П(С)БО. URL:https://naurok.com.ua/plan-uroku-virobnichogo-navchannya-vitrati-na-virobnictvo-h-klasifikaciya-za-p-s-bo-203492.html

ШУЛЬГАН ЮЛІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник **– САДОВСЬКА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ОБЛІК І РОЗПОДІЛ НЕПРЯМИХ ВИТРАТ

Однією з ключових проблем обліку та розподілу непрямих витрат є складність їхнього точного віднесення на конкретні об'єкти витрат (продукцію, послуги, підрозділи). Непрямі витрати мають загальний характер і не можуть бути прямо пов’язані з певним видом продукції чи послуг, що ускладнює процес їхнього справедливого розподілу.

Питання обліку і розподілу непрямих витрат досліджували у своїх працях багато вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Л.І. Поплавська, Я.А. Сушарник, Д.А. Матковська[3], О.Ю. Варібрус[1], Л.В. Гусарова[2], В.В. Биба, Ю.А. Єгупов та інші.

Метою роботи є дослідження особливостей обліку і розподілу непрямих витрат.

Облік непрямих витрат відіграє важливу роль у системі управлінського обліку, оскільки ефективне управління ними безпосередньо впливає на собівартість продукції та рівень чистого прибутку підприємства.

Непрямі витрати, які ще називають накладними, не можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об’єкта витрат і потребують розподілу.

Усі витрати поділяються на дві основні категорії:

- Виробничі – включають як прямі (рахунки 23, 20, 66, 65 тощо), так і непрямі витрати (рахунки 23, 91).
- Невиробничі – представлені непрямими витратами (рахунки 92–98).

Витрати, пов’язані з виробничим процесом, формують виробничу собівартість продукції, робіт або послуг.

Для розподілу непрямих витрат застосовується ставка їх розподілу, яка визначається як співвідношення загальної суми непрямих витрат до відповідної бази їх розподілу.

Розподілені непрямі витрати на певний вид продукції (робіт, послуг) = Ставка розподілу × Базу розподілу відповідного виду продукції (робіт, послуг)

Якщо ставка розподілу є округленою величиною, то для останнього виду продукції розподілені витрати слід визначати як різницю між загальною сумою непрямих витрат, що підлягають розподілу, та вже розподіленими витратами за попередніми видами продукції.

Можливі бази розподілу для виробничих непрямих витрат:

- прямі витрати (матеріальні, трудові) у грошовому чи натуральному вираженні (грн., год. тощо);
- обсяг виробленої продукції в натуральному вимірі;
- відпрацьований час обладнання (людино-години, машино-години);
- планова ставка розподілу непрямих витрат тощо.

Для невиробничих непрямих витрат базою розподілу можуть бути:

- сума прямих витрат у грошовому виразі;
- обсяг продукції в натуральному вимірі;
- виробнича собівартість продукції;
- дохід від реалізації продукції тощо.

При виборі бази розподілу необхідно враховувати причинно-наслідковий зв'язок між об'єктом обліку витрат, на який вони розподіляються, та величиною витрат, що підлягають розподілу. Наприклад, для продукції з високою матеріаломісткістю доцільно використовувати матеріальні витрати як базу розподілу, а для трудомісткої продукції – трудові витрати.

У процесі розподілу непрямих витрат важливо враховувати принцип «витрати – вигода», тобто співвідношення між отриманими результатами розподілу та витратами, пов'язаними із застосуванням відповідної методики.

Зміна бази розподілу повинна бути обґрунтованою, підтвердженою відповідними розрахунками та аналітичними таблицями, що забезпечує більш справедливий і точний розподіл витрат.

Залежно від складності виробничого процесу застосовуються різні ставки розподілу:

1. Єдина ставка розподілу – використовується у випадку виробництва однорідної продукції однакової складності.

2. Ставки розподілу за підрозділами – застосовуються при випуску різних видів продукції та поділі підприємства на структурні підрозділи. У такому разі кожен виробничий підрозділ використовує свою окрему ставку розподілу, враховуючи різну складність праці.

3. Ставки розподілу за групами непрямих витрат – використовуються у підприємствах з виробничими та обслуговуючими підрозділами.

Ставки розподілу непрямих витрат можуть бути виражені у вигляді коефіцієнтів або відсотків:

- Коефіцієнтні ставки застосовуються до баз розподілу, виражених у натуральних або трудових показниках (одиниці продукції, людино-години, машино-години тощо).

- Процентні ставки використовуються для баз розподілу, що виражені у грошовому вимірі (заробітна плата основних виробничих робітників, прямі матеріальні витрати, прямі витрати на обробку тощо).

Також може застосовуватися планова (бюджетна) ставка розподілу, яка розраховується до початку виробничого процесу та визначається як відношення запланованих виробничих непрямих витрат до очікуваної величини бази їх розподілу.

Види ставок розподілу непрямих витрат:

1. Між виробами – застосовується для розподілу виробничих непрямих витрат, що виникають у межах виробничого підрозділу, з метою їх розподілу між видами продукції, робіт, послуг.

2. Між підрозділами – використовується для розподілу невиробничих непрямих витрат між структурними підрозділами. Також застосовується для перерозподілу витрат допоміжних (обслуговуючих) виробництв між іншими

підрозділами.

Залежно від обраної бази розподілу можуть змінюватися показники собівартості продукції, робіт чи послуг, що впливає на фінансові результати підприємства.

Накопичення виробничих і невиробничих непрямих витрат здійснюється по дебету рахунків класу 9 з кредиту відповідних рахунків.

Облік загальновиробничих витрат ведеться на рахунку 91 у разі визначення виробничої собівартості продукції та на рахунках 92–98 у разі обчислення повної собівартості.

Загальновиробничі витрати (рахунок 91) списуються лише на рахунок 23 або 90.

Невиробничі непрямі витрати розподіляються виключно для визначення повної собівартості продукції, при цьому вони не підлягають відображенню у фінансовій звітності.

Список використаних джерел:

1. Варібрус О. Ю., Свистун О.С. Підходи до розподілу непрямих витрат. ІІ Міжнародна науково-педагогічна конференція «Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю»: м. Полтава 23 квітня 2020. Полтава, 2020, С. 283-285.
2. Гусарова Л. В. Проблеми розподілу загальновиробничих витрат будівельного підприємства. Матер. доповідей ІІ Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» у 2-х ч.: ч.2. м. Київ 4-5 листопада 2021. Київ, 2021, С. 37-38.
3. Матковська, Д. А.; Шушакова, І. К. Облік непрямих витрат у процесі калькулювання собівартості продукції. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Розвиток бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: теорія, практика та професійна етика»: м. Ірпінь 5-6 листопада 2020. Ірпінь, 2020, С. 69-71.

3. ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ

АКОПЯН ГОАРІК, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **СЛЕПЦОВА НАТАЛІЯ**, викладач вищої категорії, викладач обліково-фінансових дисциплін,
ВСП Лубенський фінансово-економічний фаховий коледж ПДАУ, м. Лубни

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Суб'єкти малого підприємництва — це власники і операційні суб'єкти, які діють у малих бізнес-сегментах економіки. Вони можуть включати власників одноосібних підприємств, підприємців-фізичних осіб та малі компанії з обмеженою відповідальністю..

Суб'єкти малого підприємництва повинні дотримуватися податкового законодавства щодо звітності про свій дохід, сплати податків та інших фіскальних обов'язків.

Деякі країни мають свої власні національні стандарти обліку, які регулюють складання фінансової звітності для малих підприємств. Ці стандарти можуть бути адаптовані до міжнародних стандартів або мати власні правила.

В окремих випадках суб'єкти малого підприємництва можуть бути зобов'язані пройти аудит фінансової звітності відповідно до вимог законодавства або банківських установ.

Нормативне забезпечення обліку для суб'єктів малого підприємництва зазвичай спрощене порівняно з великими підприємствами, але вони все рівно повинні дотримуватися встановлених правил і вимог.

Облік суб'єктів малого підприємництва включає в себе реєстрацію, систематичний контроль і аналіз фінансової інформації для ефективного управління бізнесом.

Питання, пов'язані з обліком та звітністю на малих та середніх підприємствах (МСП), обговорювали Слободяник В.О. а Харькова Ю.П., які висвітлили виклики, з якими стикаються МСП у цих сферах "Бухгалтерський облік має вирішальне значення для розуміння МСП свого фінансового стану, управління операціями та прийняття обґрунтованих рішень. Саме завдяки точному обліку, аналізу та інтерпретації фінансової інформації ці підприємства можуть прокладати свій шлях до стабільної прибутковості" [5]. На аналогічній ноті Ратинський В.В. підкреслив важливість обліку та аналізу для малого бізнесу, представивши перспективні можливості у цій сфері . Прозорість оподаткування МСП в контексті європейської інтеграції України розглянув Левін В.І.

Першим кроком у обліку суб'єкта малого підприємництва є реєстрація бізнесу відповідно до вимог місцевих правових органів. Це може включати в себе отримання реєстраційного номера, ліцензій або дозволів, які необхідні для здійснення діяльності.

Суб'єкти малого підприємництва повинні вести бухгалтерський облік своєї фінансової діяльності. Це включає у себе ведення журналів доходів та витрат,

складання фінансових звітів (наприклад, балансу, звіту про прибутки та збитки), а також контроль за рухом грошей.

Суб'єкти малого підприємництва повинні вести облік своїх податкових зобов'язань та складати необхідні податкові звіти для відповідних податкових органів.

Облік для суб'єктів малого підприємництва може бути здійснений як самостійно, так і за допомогою бухгалтерських або фінансових консультантів. Важливо вести облік точно та своєчасно, щоб забезпечити ефективне управління бізнесом і відповідати вимогам законодавства.

Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва є одним зі способів спрощення оподаткування для малих підприємств.

Суб'єкти малого підприємництва, які користуються єдиним податком, можуть мати спрощену систему звітності та податкових декларацій, порівняно з іншими системами оподаткування.

Складність податкових питань для МСП була висвітлена Токаренком В.В., який надав інформацію щодо обліку та оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Поліщук О.Т. обговорив останні зміни в обліку та оподаткуванні малого бізнесу в Україні «З початком воєнного стану в Україні було запроваджено ряд змін в оподаткуванні, особливо для малого бізнесу. Це включало запровадження спрощеної системи оподаткування з єдиним податком за ставкою 2%, що було спрямовано на підтримку бізнесу в складних умовах» [3]. У світлі законодавчих змін Топоркова О.А. заглибилася в систему бухгалтерського обліку малого бізнесу в Україні, висвітливши її еволюцію та адаптації. Крім того, Кучер С.В. дослідив особливості діяльності вітчизняних МСП з обліково-аналітичної точки зору .

Однією з головних переваг єдиного податку є його спрощена система оподаткування. Малим підприємствам не потрібно слідкувати за багатьма різними видами податків (наприклад, податок на прибуток, ПДВ, соціальні внески), а замість цього вони сплачують одну фіксовану суму або відсоток від доходу.

Спрощена система оподаткування за допомогою єдиного податку допомагає зменшити адміністративне навантаження на бізнес. Малим підприємствам не потрібно витрачати багато часу і зусиль на ведення складної бухгалтерії та податкової звітності.

Завдяки фіксованій сумі або відсотку від доходу малі підприємства можуть прогнозувати свої податкові витрати. Це дозволяє керівникам бізнесу краще планувати свої фінансові ресурси і уникати неочікуваних витрат на податки.

Список використаних джерел:

1. Кучер С.В. Особливості діяльності вітчизняних суб'єктів малого та середнього бізнесу: обліково-аналітичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки.* 2014. Вип. 9-1. Частина 1. С. 208–211.
2. Левін В.І. Прозорість оподаткування малого та середнього бізнесу в контексті євроінтеграційного вектору розвитку України. *Наукові праці НДФІ.* 2015. Вип. 1. С. 138–149.
3. Поліщук О.Т. Облік і оподаткування малого бізнесу: зміни 2021.Матеріали наукової конференції (2019–2020 рр.).

4. Ратинський В.В. Бухгалтерський облік і аналіз: перспективи для малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 25. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/243/231/.
5. Слободяник В.О., Харкава Ю.П. Проблеми бухгалтерського обліку та звітності на підприємствах малого і середнього бізнесу. *Перспективні напрямки наукової думки*. 2018. Том 4. С. 58–62.
6. Токаренко В.В. Облік і оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва. Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ. 2023. Вип. 4 (30). URL: http://www.vtei.com.ua/doc/2023/konf2203/4/30.pdf

БАРАБАШ ЛЕСЯ, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ВПЛИВ ОПОДАТКУВАННЯ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ДЕРЖАВИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОВЕДІНКОВИХ ФІНАНСІВ

Оподаткування, як невід'ємне монопольне право держави й активний інструмент економічного середовища з перерозподілу фінансових ресурсів між державою і платниками податків, здійснює вагомий вплив на фінансовий стан та економіку держави. І яким він буде – залежить не лише від традиційних факторів фінансового й економічного характеру. Набагато активніший і водночас важко відслідковуваний вплив чинять поведінкові чинники, що є основою для вивчення у сфері поведінкових фінансів.

Теорії поведінкових фінансів є важливим аспектом для розуміння того, як податкові системи можуть стимулювати або стримувати економічне зростання. А вивчення оподаткування крізь призму поведінкових фінансів надає розуміння, як психологічні та соціальні фактори впливають на фінансові рішення індивідів та організацій, зокрема і в оподаткуванні, що, у свою чергу, знаходять відображення у рівні макроекономічних показників.

Основою традиційного економічного підходу до вивчення особливостей функціонування та впливу оподаткування на загальний стан держави є уявлення традиційних економічних моделей щодо раціональності платників податків, які прагнуть максимізувати свою користь. Проте численні дослідження показують, що поведінкові фактори, такі як сприйняття справедливості податкової системи та довіра до уряду, значно впливають на податкову поведінку. І їх неврахування може призвести до низької ефективності податкових реформ. При цьому важливим є врахування психологічного портрету платника податків для прогнозування можливих реакцій на податкові новації [1]. Адже, за гіпотезою податкового сприйняття, люди не завжди усвідомлюють реальний розмір податків і їхній вплив на доходи. При цьому непрямі податки, приховані в цінах (такі як ПДВ, акцизний податок), сприймаються не так болісно, як прямі [2].

Одним з критеріїв, за яким платники оцінюють справедливість оподаткування, є рівень податкового тиску (навантаження). І саме він безпосередньо впливає на економічну активність. Дослідження Ю. Турянського демонструє, що підвищення податків на 1% ВВП може зменшити реальний ВВП на 3% приблизно через два роки. Це свідчить про те, що надмірне податкове навантаження може стримувати економічне зростання, знижуючи стимули для інвестування та підприємницької діяльності [3]. Фактично ж за таких умов у платників податків формуються негативні патерни, що перетворюються у податкову поведінку з девіантними ознаками. Таку тезу підтверджує і теорія евристики справедливості, згідно якої люди оцінюють податкову систему через призму справедливості і якщо податки вважаються несправедливими, це знижує податкову дисципліну [4].

Одним з ключових факторів для забезпечення прогнозованості економічного середовища є стабільність податкової системи. Саме її коливання, а також непередбачуваність курсу і цілей податкової політики, можуть викликати невизначеність серед інвесторів і підприємців, що негативно впливає на інвестиційну активність [5]. Адже, відповідно до теорії перспектив, люди схильні сприймати податки як втрати, що призводить до психологічного опору їх сплаті і, за несприятливих умов, до ухилення від сплати або мінімізації податкових зобов'язань [6].

Виходячи з вищенаведеного, для підвищення ефективності податкової системи та стимулювання економічного зростання, слід провести роботу за наступними напрямами:

- враховувати поведінкові чинники під час розробки чи корегування податкової політики;
- уникати надмірного податкового тиску шляхом встановлення балансу між фіскальними потребами держави та стимулюванням підприємницької, заощаджувальної й інвестиційної активності платників;
- уникати частих змін податкового законодавства задля забезпечення прогнозованості та довіри з боку бізнесу та інвесторів;
- провести спрощення системи адміністрування податків, зокрема і шляхом цифровізації основних податкових процесів, що допоможе зробити оподаткування зручним і сприятиме зниженню рівня тіньової економіки та підвищенню ефективності податкової системи.

Врахування на практиці наведених рекомендацій, запропонованих на основі погляду на оподаткування крізь призму поведінкових фінансів, сприятиме формуванню ефективної податкової системи, що стимулює економічне зростання та забезпечує фінансову стабільність держави.

Список використаних джерел:

1. Капелюш А.А., Задорожня Л.А. Поведінкові аспекти низької ефективності податкових реформ в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 166–171.
2. Slemrod, J. (2006). The Role of Misconceptions in Support for Regressive Tax Reform. *National Tax Journal, 59*(1), 57–75.
3. Турянський, Ю. І. Вплив податкового навантаження на макроекономічні показники розвитку України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / редкол.: Н. Н. Пойда-Носик (голов. ред.), Я. П. Дроздовський, К. С. Брензович та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 30. С. 189–193.
4. Kahneman, D., Knetsch, J. L., & Thaler, R. H. (1986). Fairness and the Assumptions of Economics. *Journal of Business, 59*(4), S285-S300.
5. Десятнюк О., Дмитрів В. Стабільність оподаткування та її вплив на економічний розвиток держави. *Світ фінансів*. 2016. Вип. 2 С. 18–27.
6. Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica, 47*(2), 263–291.

БРАЇЛКО АНГЕЛІНА, ШАБАТЬКО АННА, *здобувачі вищої освіти*
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ЗЕЛЕНІ СЕРТИФІКАТИ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ПОДАТКИ: ІНСТРУМЕНТИ ЗНИЖЕННЯ ВУГЛЕКИСЛОГО ГАЗУ

Зміна клімату є однією з найбільших глобальних проблем сучасності, і важливим фактором цієї проблеми є зростання концентрації вуглекислого газу (CO_2) в атмосфері. Це веде до підвищення температури на планеті, танення льодовиків, змін кліматичних умов, що ставить під загрозу життя на Землі.

У відповідь на ці виклики міжнародна спільнота сформувала амбітну мету - досягти суттєвого скорочення викидів парникових газів (ПГ). Країни світу активно впроваджують різноманітні заходи, щоб досягти кліматичної стабільності вже в найближчі десятиліття. Наприклад, дорожня карта Європейського Союзу передбачає зменшення викидів на 55% від рівня 1990 року до 2030 року, Канада планує скорочення на 40-45% від рівня 2005 року, а Японія прагне повної декарбонізації до 2050 року. Такий масштабний рух до "зеленого переходу" став можливим завдяки розвитку міжнародних стандартів обліку викидів, зокрема Протоколу парникових газів (GHG Protocol), який ще з початку 2000-х років визначає підходи до оцінки та контролю парникових викидів як для державного, так і для приватного секторів [1]. Протокол виділяє три основні сфери відповідальності компаній за облік ПГ – рис. 1.

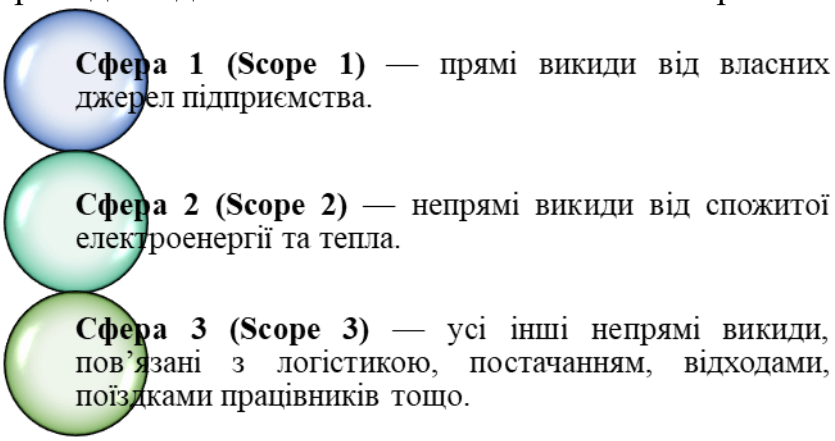

Рис. 1. Сфери відповідальності компаній за облік ПГ*
*узагальнено на підставі [1]

Важливим інструментом для досягнення кліматичних цілей поряд із контролем та обліком викидів є застосування економічних механізмів, таких як екологічні податки та зелені сертифікати.

Зелені сертифікати - це інструмент, який підтверджує, що певна кількість енергії була вироблена з відновлювальних джерел. Це дозволяє стимулювати використання відновлювальних джерел енергії та зменшення викидів парникових газів. Система зелених сертифікатів працює таким чином, що енергетичні компанії, які виробляють енергію з таких джерел, як сонце, вітер

або біомаса, отримують сертифікати, які можуть продавати на спеціальному ринку. Це дає змогу отримувати додаткові доходи та стимулює інвестиції у чисту енергетику. Такі системи вже успішно працюють у багатьох країнах, зокрема в Європейському Союзі, Польщі та Великій Британії, де вони допомогли значно знизити викиди у енергетичному секторі.

Екологічні податки - це податки, які накладаються на підприємства або споживачів за викиди CO_2 або використання енергоємних ресурсів. Метою таких податків є стимулювання зменшення викидів парникових газів та переходу до більш екологічно чистих технологій. Податки на викиди CO_2 стали одним із найбільш ефективних інструментів для зниження забруднення атмосферного повітря. Прикладом є Швеція, яка впровадила податок на викиди CO_2 ще в 1991 році, що стало важливим чинником зниження викидів у країні. Також Норвегія, Франція та інші європейські країни успішно використовують екологічні податки для стимулювання розвитку низьковуглецевої економіки.

Зелені сертифікати та екологічні податки мають різні механізми та області застосування, однак обидва інструменти спрямовані на зниження викидів CO_2 - табл. 1.

Таблиця 1. Порівняння зелених сертифікатів та екологічних податків*

Критерій	Зелені сертифікати	Екологічні податки
Механізм	Видача сертифікатів на відновлювальну енергію	Накладення податків на викиди CO_2 та енергоресурси
Ціль	Сприяння розвитку відновлювальної енергетики	Зменшення викидів CO_2 шляхом економічного стимулювання
Приклади застосування	ЄС, Польща, Велика Британія	Швеція, Норвегія, Франція
Переваги	Підтримка чистих джерел енергії, зниження залежності від викопних ресурсів	Зниження викидів в короткостроковій перспективі, додаткові доходи для бюджету
Обмеження	Вимагає належного контролю та підтримки ринку	Може негативно вплинути на економіку та соціальні групи

**узагальнено на підставі [1-6]*

Використання економічних інструментів, таких як **екологічні податки** та **зелені сертифікати**, допомагає підприємствам скорочувати викиди парникових газів та сприяти сталому розвитку. Однак, для досягнення ефективного зниження викидів на всіх етапах життєвого циклу підприємства, важливо розуміти, як ці інструменти впливають на різні сфери викидів – табл. 2.

Таблиця 2. Сфера викидів та роль економічних інструментів*

Характеристика	Приклади	Що можна впровадити для зниження викидів	Роль зелених сертифікатів та екоподатків
Scope 1 (Прямі викиди)			
Викиди від діяльності підприємства (палива, транспорту, виробництва)	Викиди від котелень, транспорту, виробництва	Модернізація обладнання; Перехід на електромобілі; Відновлювана енергія	***Екоподатки*** стимулюють зменшувати викиди через підвищення витрат (податки на викиди CO_2, енергоресурси); ***зелені сертифікати*** дозволяють зменшити

Характеристика	Приклади	Що можна впровадити для зниження викидів	Роль зелених сертифікатів та екоподатків
			податкове навантаження при використанні чистої енергії
Scope 2 (Енергоспоживання)			
Непрямі викиди, пов'язані зі споживанням енергії (електрика, тепло)	Викиди від споживаної енергії (електрич-на енергія, опалення)	Використання енергії з відновлювальних джерел (сонце, вітер); Покращення енергоефективності	***Зелені сертифікати*** підтверджують використання енергії з чистих джерел, що зменшує викиди CO_2; ***екоподатки*** можуть стимулювати підприємства до переходу на відновлювальні джерела енергії
Scope 3 (Непрямі викиди в ланцюгу постачання)			
Викиди, пов'язані з постачанням сировини, логістикою, відходами	Викиди від транспорту вання сировини, логістики, переробки відходів	Вибір партнерів з низьким вуглецевим слідом; Екологічно чиста логістика (електричний транспорт, оптимізація маршрутів)	***Зелені сертифікати*** стимулюють постачальників використовувати чисту енергію; ***екоподатки*** можуть включати транспортні збори, що стимулюють до зменшення викидів у ланцюгу постачання

**узагальнено на підставі [1-6]*

Екологічні податки мають прямий вплив на Scope 1 та Scope 2, оскільки вони стимулюють підприємства знижувати викиди через підвищення витрат на енергію та викиди CO_2. Тобто, чим більше викидів, тим більший податок, що заохочує компанії до змін у своїй діяльності, зокрема, до модернізації обладнання, переходу на енергоефективні технології та використання відновлювальних джерел енергії.

Зелені сертифікати займають важливу роль у Scope 2, заохочуючи компанії використовувати «чисту» енергію (відновлювальні джерела енергії, такі як сонце чи вітер). Це не лише дозволяє знизити викиди CO_2, а й надає певні податкові пільги чи стимулює ринок відновлювальної енергетики. Завдяки цьому сертифікати підтверджують, що компанія активно працює над зниженням свого вуглецевого сліду.

Для Scope 3 - викидів у ланцюгу постачання - важливо мати чітке розуміння того, як екологічні підходи можуть сприяти зниженню викидів на етапах постачання, транспортування та використання ресурсів. Зелені сертифікати можуть стимулювати партнерів використовувати чисту енергію, тоді як екологічні податки можуть охоплювати викиди, пов'язані з логістикою та транспортом.

Таким чином, зелені сертифікати активно стимулюють компанії використовувати екологічно чисті джерела енергії, що має прямий вплив на зменшення викидів в Scope 2; екологічні податки в свою чергу мотивують компанії скорочувати прямі викиди через податки на енергію та викиди CO_2 в Scope 1, а також можуть сприяти зменшенню викидів в ланцюгу постачання

через підвищення витрат на транспорт.

Список використаних джерел:

1. Скорочення викидів CO_2 – чи знаєте ви про що це? URL: https://www.saint-gobain.ua/press-and-events/news/skorochennya-vykydiv-co2-chy-znayete-vy-pro- shcho-ce.
2.Тверезовська, О. І., Самусевич, Я. В. (2024). Екологічні податки як інструмент для розвитку зеленої економіки та стійкої інфраструктури. *Актуальні питання економічних наук,* (6). URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14603488
3. Чекунова С. Прикордонне вуглецеве коригування ЄС та виклики для української економіки/енергетики URL: https://razumkov.org.ua/statti/prykordonne-vugletseve-koryguvannia-yes-ta-vyklyky -dlia-ukrainskoi-ekonomiky-energetyky
4. Перерва П.Г., Лега О.В., Безкровний О.В. Синергія екологічного обліку та оподаткування в контексті досягнення цілей сталого розвитку. *Економічний простір.* 2025. № 197. С. 107-115. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.197.107-115
5. Зелене відновлення України: 2023 керівні принципи та інструменти для тих, хто ухвалює рішення URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-green-recovery-ukr.pdf
6. Зелена книга «Досягнення цілі вуглецевої нейтральності: аналіз наявних вуглецевих ринків та інструментів їхнього регулювання» URL: https://www.slideshare.net/slideshow/ss-252647458/252647458

ГОРЕЛИК ДАРИНА, ВЕРБІЦЬКИЙ ОЛЕКСАНДР, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник – **САВЧЕНКО АЛЛА**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь

МІЖНАРОДНЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ BEPS

Міжнародне оподаткування є важливою складовою глобальної економіки, і в умовах постійної глобалізації економічних процесів зростає складність податкових систем. Поява нових бізнес-моделей, швидкий розвиток цифрових технологій та транснаціональних корпорацій ставлять під сумнів ефективність традиційних підходів до оподаткування. Одним із найбільших викликів для сучасних податкових систем є явище Base Erosion and Profit Shifting (далі – BEPS) – ерозія податкової бази та переміщення прибутків, яке дозволяє великим компаніям знижувати свої податкові зобов'язання шляхом маніпулювання податковими системами різних країн. Так, Г. Б. Коломієць доречно відзначає, що «в умовах глобалізації світова економіка зіткнулася з безпрецедентними викликами у сфері міжнародного оподаткування. Міжнародне податкове планування є ключовим елементом стратегіїбагатьох мультинаціональних корпорацій, спрямованим на оптимізацію податкових зобов’язань у різних юрисдикціях» [1, с. 227].

Міжнародне оподаткування в умовах глобалізації стикається з новими викликами, зокрема через явище, відоме як BEPS, що в перекладі означає ерозію податкової бази та переміщення прибутків. У глобалізованій економіці, де транснаціональні корпорації (далі – ТНК) оперують на численних ринках, з’являється можливість для маніпулювання податковими зобов’язаннями шляхом використання різниць у податкових системах різних країн [2, с. 318]. Зокрема, ТНК часто переміщують прибутки з високонаподаткованих юрисдикцій до низькооподаткованих або безподаткових країн, що дозволяє знижувати податкові витрати, зменшуючи, таким чином, обсяг податкових надходжень до бюджетів держав, де фактично здійснюється діяльність компаній.

Основними механізмами, через які реалізується BEPS, є маніпулювання трансфертними цінами, коли компанії неправомірно завищують або занижують ціни на товари, послуги або інші активи, що переміщуються між підрозділами однієї компанії в різних країнах. Цей процес дозволяє суттєво зменшити податкові зобов’язання в країнах з високими податками та перенести частину прибутку в юрисдикції з низьким або нульовим оподаткуванням [3, с. 104]. Крім того, компанії можуть застосовувати стратегії штучного переміщення активів, таких як інтелектуальна власність, у країни з більш вигідними податковими умовами, що дозволяє уникати сплати податків у тих юрисдикціях, де ці активи фактично створюються. Для цього часто використовуються складні фінансові інструменти, що дозволяють оптимізувати податкові зобов'язання через маніпулювання борговими зобов'язаннями, що можуть вивести прибутки в низькооподатковані юрисдикції, а витрати - в високоподаткові. У відповідь на ці глобальні виклики, міжнародна спільнота,

зокрема Організація економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР), розробила проект BEPS, який включає 15 ключових заходів, спрямованих на усунення прогалин у міжнародному податковому праві та боротьбу з ерозією податкової бази. Основні зусилля ОЕСР зосереджені на покращенні прозорості в міжнародних угодах, вдосконаленні правил трансфертного ціноутворення, запобіганні ухиленню від податків через міжнародні угоди, а також розробці стандартів для оподаткування цифрової економіки. ОЕСР також сприяє розвитку механізмів для обміну податковою інформацією між країнами, що дозволяє ускладнити маніпулювання податковими зобов'язаннями і підвищити прозорість фінансових операцій [2, с. 319-320].

Незважаючи на це, BEPS залишається важливим викликом для національних податкових систем. Для багатьох країн, зокрема тих, що мають високі податкові ставки, зменшення податкових надходжень через ухилення від оподаткування може стати серйозною проблемою. Україна, як частина міжнародної спільноти, також повинна адаптувати своє податкове законодавство до вимог ОЕСР. Це включає вдосконалення механізмів трансфертного ціноутворення, введення стандартів для боротьби з ухиленням від податків та підвищення прозорості фінансових потоків через автоматичний обмін податковою інформацією. Зокрема, питання оподаткування цифрової економіки стає все актуальнішим для України, оскільки країна є важливим центром для IT-сектора, що активно розвивається.

Отже, BEPS є однією з найбільших загроз для сучасних систем міжнародного оподаткування в умовах глобалізації. Використання транснаціональними корпораціями різниць у податкових системах різних країн для переміщення прибутків у низькооподатковані юрисдикції призводить до значних втрат для національних бюджетів, створюючи нерівні умови для бізнесу та посилюючи конкуренційні ризики. У зв'язку з цим, міжнародна спільнота, зокрема через механізми, розроблені ОЕСР, намагається боротися з цими зловживаннями шляхом удосконалення податкових стандартів, запровадження прозорості фінансових потоків та зміцнення співпраці між країнами. Для України, як і для інших держав, важливо своєчасно адаптувати своє податкове законодавство до міжнародних вимог і впроваджувати ефективні механізми боротьби з BEPS. Це включає вдосконалення контролю за трансфертним ціноутворенням, розвиток стандартів для оподаткування цифрових бізнесів і забезпечення обміну податковою інформацією на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Коломієць Г.Б. Міжнародне податкове планування та уникнення оподаткування: аналіз ефективності міжнародних угод. *Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку.* 2023. С. 226-230.
2. Лоскоріх Г. Л., Шебештень Е. Г. План BEPS і цифрова економіка: нові виклики для оподаткування. *Інноваційні методи управління економікою в умовах цифровізації бізнесу*. 2024. С. 318-320.
3. Орлов І. В., Захаров Д. М. Розвиток міжнародної системи оподаткування: аналіз історичних етапів. *Економіка, управління та адміністрування*, (2(108). 2024. С. 103–108.

ДУБОВИК ОЛЬГА, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ПРОБЛЕМАТИКА ІСНУВАННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ В УКРАЇНІ

Податковий борг є однією з ключових проблем, що перешкоджає стабільному функціонуванню фінансової системи України. В умовах сучасної економічної нестабільності питання врегулювання податкового боргу стає дедалі актуальнішим як для держави, так і для бізнесу.

Станом на 2024 рік податковий борг України залишається одним із ключових викликів для державного бюджету. За даними Державної податкової служби (ДПС), загальна сума податкового боргу перевищує 175,5 мільярдів гривень (рис. 1). Основна частка заборгованості припадає на великі підприємства, зокрема у сфері енергетики, транспорту та промисловості. Значну частину боргу також формують боржники, що перебувають у процедурі банкрутства або ліквідації.

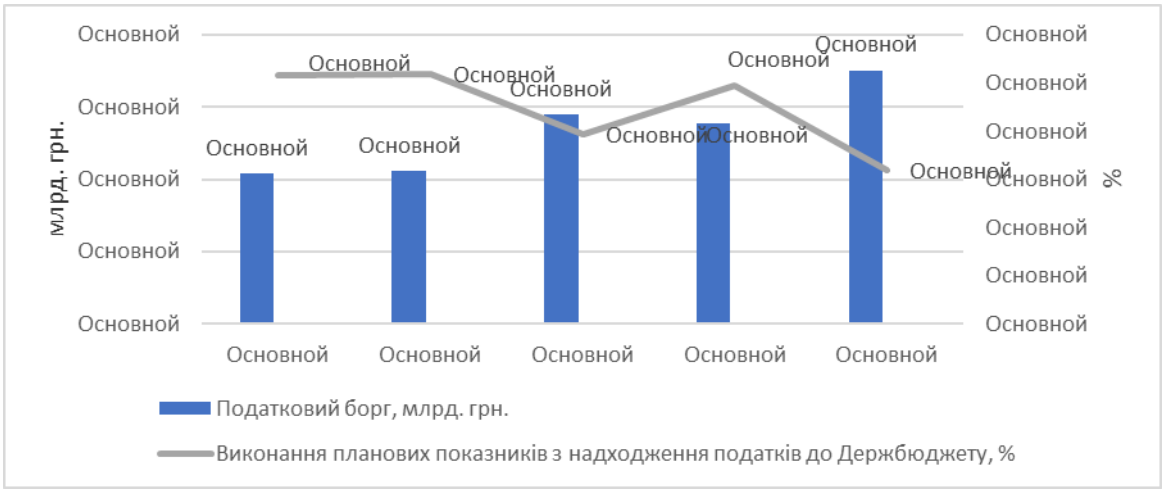

Рис. 1. Динаміка податкового боргу та виконання планових показників з надходження податків до Державного бюджету України у 2020-2024 рр. [1, 2]

Попри невиконання останніми роками планових показників з надходження податків до доходної частини Держбюджету через Російську збройну агресію проти суверенітету і територіальної цілісності України, борг із несвоєчасно сплачених податків також невпинно зростає. Порівняно з довоєнними роками він збільшився на 66 %. Це ще більше посилює залежність доходів бюджету від податкових надходжень. Основними причинами цього є:

- економічна нестабільність, девальвація гривні, які суттєво впливають на платоспроможність суб'єктів господарювання. Багато підприємств, особливо малого та середнього бізнесу, неспроможні своєчасно сплачувати податки;
- низький рівень податкової культури. Частина платників податків свідомо уникає сплати податків через недовіру до держави, корупцію та недостатнє розуміння важливості виконання своїх зобов'язань;
- корупція у податкових органах. Неефективність роботи податкових

служб та випадки корупції погіршують ситуацію, сприяючи накопиченню боргів;

- нерівномірний розподіл податкового тягаря між великим бізнесом та малими підприємствами, який призводить до збільшення навантаження на кожну несплачену великим бізнесом гривню.

Недоотримання бюджетом податків обмежує фінансування соціальних, освітніх та оборонних програм. Зростання боргу погіршує фінансове становище державних підприємств і посилює навантаження на економіку, призводить до затримки у виконанні державних зобов'язань перед громадянами через брак коштів у бюджеті. Платники, які не в змозі погасити борг, часто переходять у тіньовий сектор, що ще більше зменшує податкові надходження.

За час ведення активних бойових дій в Україні податковий борг збільшився. Але й активність ДПС щодо стягнення податкової заборгованості значно зросла порівняно з попередніми роками (табл. 1). У 2024 р. кількість відкритих податкових проваджень зросла на 22 % порівняно з 2021 р. Більшість бізнесів, з яких ДПС стягує борги, знаходяться у Києві (5767) та Дніпропетровській області (4523) [3].

Таблиця 1. Динаміка кількості відкритих податкових проваджень у 2021-2024 рр. [3]

	2021	2022	2023	2024
Відкрито податкових проваджень	20 691	14 833	22 233	25 225

Задля підвищення ефективності з вирішення проблеми несплати податків вважаємо за доцільне впровадження жорсткіших санкцій для недобросовісних платників, використання сучасних технологій для моніторингу та збору податків, розробку програм реструктуризації податкового боргу, проведення інформаційно-освітніх кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності громадян і бізнесу щодо важливості сплати податків.

Ефективна взаємодія між державою, бізнесом і громадянами може суттєво зменшити обсяги податкового боргу та покращити фінансову стабільність країни.

Список використаних джерел:

1. Дія. Відкриті дані. Дані про податковий борг 2020-2024 рр. URL: https://data.gov.ua/dataset/7e263690-3eee-4af4-83c3-09f2c15f9c33/resource/474af559-79fc-497c-a5ca-2221ce33cfb2?view_id=87f984f2-32bd-47c2-bec5-d46a3b4cfb75
2. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс Державної податкової служби України. URL: https://zir.tax.gov.ua/
3. Кількість податкових боргів бізнесу виросла на 22% від початку повномасштабної війни. URL: https://opendatabot.ua/analytics/tax-debts

ЗЕРНИЦЬКА КРІСТІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУЧМІЙОВА ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВЕДЕННІ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій дедалі більше підприємств впроваджують хмарні рішення для ведення бухгалтерського та податкового обліку. Хмарні технології дозволяють автоматизувати процеси збору, обробки та зберігання податкової інформації, забезпечуючи підприємствам значні переваги. Використання хмарних сервісів у податковому обліку підприємств сприяє підвищенню ефективності фінансового управління та оптимізації взаємодії з податковими органами [1].

Основна перевага хмарних технологій полягає у можливості віддаленого доступу до податкових даних з будь-якого пристрою, підключеного до інтернету. Це особливо важливо для підприємств, що працюють у різних регіонах або ведуть міжнародну діяльність. Фінансові директори, бухгалтери та керівники компаній можуть оперативно переглядати звітність, контролювати сплату податків та приймати управлінські рішення без необхідності фізичної присутності в офісі. Крім того, автоматичне оновлення програмного забезпечення в хмарних системах дозволяє підприємствам уникати витрат, пов'язаних із модернізацією локальних серверів та підтримкою програмних продуктів у відповідності до чинного податкового законодавства [2].

Ще однією важливою особливістю хмарних рішень є інтеграція з державними системами податкового адміністрування. В Україні активно розвиваються електронні сервіси для подання податкової звітності, і хмарні бухгалтерські системи дають змогу автоматизувати цей процес, зменшуючи ймовірність помилок при формуванні декларацій. Крім того, програмні рішення на основі хмарних технологій можуть синхронізуватися з банківськими системами, що дозволяє підприємствам швидко та безпомилково здійснювати розрахунки з бюджетом і контролювати податкові платежі [3].

Безпека даних є одним із ключових аспектів, які враховують підприємства при впровадженні хмарних технологій у податковий облік. Багато компаній бояться втрати чи несанкціонованого доступу до конфіденційної фінансової інформації. Проте сучасні хмарні рішення використовують багаторівневі системи захисту, включаючи шифрування даних, багатофакторну аутентифікацію та автоматичне резервне копіювання. Це забезпечує більш надійний рівень безпеки порівняно з традиційними локальними серверами, які можуть бути вразливими до фізичних загроз, таких як крадіжка або технічні збої.

Економічна ефективність також є вагомим аргументом на користь хмарних технологій. Використання хмарних платформ дозволяє підприємствам значно скоротити витрати на обладнання, технічну підтримку та оновлення

програмного забезпечення. Замість значних одноразових витрат на придбання ліцензій компанії можуть сплачувати щомісячну або річну підписку, що дозволяє гнучкіше розподіляти фінансові ресурси. До того ж, багато хмарних рішень працюють за моделлю "pay-as-you-go", тобто підприємства сплачують лише за ті функції та обсяги даних, які фактично використовують.

Окремої уваги заслуговує можливість аналітики та прогнозування податкових зобов'язань на основі хмарних технологій. Використання штучного інтелекту та машинного навчання дозволяє автоматично аналізувати фінансові потоки підприємства, виявляти податкові ризики та пропонувати оптимальні стратегії сплати податків. Такі можливості особливо корисні для великих компаній та корпорацій, які оперують значними обсягами фінансових даних і потребують глибокого аналізу для ухвалення управлінських рішень [2].

Попри очевидні переваги, впровадження хмарних технологій у податковий облік підприємств супроводжується певними викликами. Одним із них є необхідність забезпечення високої якості інтернет-з'єднання, адже для стабільної роботи хмарних платформ потрібна швидка та безперебійна передача даних. Крім того, для багатьох компаній проблемою є вибір надійного провайдера хмарних послуг, оскільки ринок пропонує широкий спектр рішень з різним рівнем безпеки та функціоналу.

Останнім часом уряди багатьох країн, у тому числі й України, активно впроваджують цифрові рішення у сфері оподаткування, що стимулює підприємства до переходу на електронні форми ведення податкового обліку. Наприклад, в Україні розвиваються державні електронні сервіси, такі як "Електронний кабінет платника податків", які дають змогу взаємодіяти з податковими органами без необхідності фізичного відвідування. Інтеграція таких сервісів із хмарними бухгалтерськими платформами сприятиме подальшій цифровізації податкового адміністрування [3].

Отже, хмарні технології відіграють важливу роль у модернізації податкового обліку підприємств. Вони забезпечують високу ефективність облікових процесів, підвищують рівень безпеки даних, спрощують взаємодію з податковими органами та дозволяють підприємствам значно скоротити витрати на ведення бухгалтерії. Незважаючи на певні виклики, які супроводжують їхнє впровадження, використання хмарних рішень у податковому обліку стає невідворотною тенденцією, що сприяє підвищенню прозорості та ефективності оподаткування в сучасному цифровому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Кушина О.О. Використання хмарних сервісів: облік та податки. *Uteka*. 2024. URL: https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-nalogi-i-otchetnost-10-ispolzovanie-oblachnyx-servisov-uchet-i-nalogi.
2. Михайловина С.О., Матрос О.М., Поліщук О.М. «Хмарні» технології як важливий аспект розвитку системи бухгалтерського обліку та оподаткування. *Ефективна економіка*. 2021. Вип. 8. С. 56-71. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/88.pdf
3. Герасименко Ю.В. Облік бізнесу у хмарі: варто чи ні. *Cityhost*. 2022. https://cityhost.ua/uk/blog/uchet-biznesa-v-oblake-stoit-ili-net.html.

ІВАНОВ ЮРІЙ, д.е.н. професор, головний науковий співробітник,
ІВАНОВА ОЛЬГА, д.е.н. професор, зав. сектором,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, м. Харків

ПРОБЛЕМИ ТА РИЗИКИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ЗАСОБАМИ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Аналіз інструментарію податкового стимулювання інвестицій в сфері прямого оподаткування юридичних осіб свідчить про його обмеженість. Так, п. 4.3.3 (а) Національної стратегії доходів до 2030 р (НСДУ) [1] в якості таких інструментів передбачені спеціальні податкові режими та миттєва (повна) амортизація, застосування якої дозволяє одночасно сформувати витрати без використання поступового перенесення вартості інвестицій, що дозволяє перенести у часі «податковий ефект» амортизаційного механізму.

Детальне обґрунтування цього нового для української інвестиційної політики інструменту та розробка правил його застосування відповідно до операційного плану реалізації НСДУ мають бути реалізовані в 2024-2025рр., проте в Стратегії не визначено за якими саме індикаторами має бути зафіксоване виконання цих операційних завдань. На нашу думку, таким індикатором може бути розробка та імплементація змін до Податкового кодексу України, оскільки відповідні правила стосуються податкових преференцій, а такі норми мають затверджуватися на законодавчому рівні.

Розроблювані правила застосування цього нового для української податкової політики інструменту мають врегулювати наявні проблемні аспекти та нівелювати або суттєво зменшити ризики використання миттєвої амортизації.

До найбільш вагомих проблем, зв'язаних з впровадженням миттєвої (повної) амортизації зокрема, можна віднести наступні.

1. Термінологічна невизначеність досліджуваного інструменту податкової політики. Справа в тому, що в Україні ані в теоретичних дослідженнях амортизаційної політики, ані в нормативно-правових актах з питань оподаткування цей термін не використовується. Навіть в самій НСДУ застосовується множинній підхід до назви цього інструменту. Так в розділі. 4.3 Зміст заходів податкової політики Додатку А в п.3.1 «миттєва амортизація» ототожнюється з «повним вирахуванням витрат». В міжнародному оподаткуванні найбільш близьким за змістом є поняття «попередня або авансова» амортизація (advanced depreciation) [2], хоча цей термін може передбачати не тільки повне списання вартості інвестицій на витрати, а й застосування підвищеної норми амортизації в період, в якому основні засоби вводяться в експлуатацію. Аналіз податкової термінології США та Австралії свідчить, що найбільш поширені назва аналогів досліджуваного інструменту податкової політики – «тимчасове повне віднесення до витрат» (Temporary full expensing) [3] або «миттєве списання активів» (Instant asset write-off) [4]. В Польщі використовується назва «миттєва амортизація» (immediate depreciation)

[5], а в Данії – «повна амортизація» (full depreciation), яка застосовувалася до 2025 р.[6]. Виходячи з економічної сутності аналізованого механізму найбільш точним терміном для його визначення може бути «миттєве повне списання активів» Використання в даному випадку терміна «амортизація» уявляється некоректним, оскільки відсутня основна характеристика – поступове перенесення вартості інвестицій на витрати.

2. Друга проблема аналізованого інструменту податкової політики полягає в наявності ризиків надмірних та нерезультативних податкових витрат, що потребує встановлення низки обмежень. Аналіз кращих світових практик свідчить про дуже обережне ставлення до імплементації цього інструменту. До основних обмежень можуть бути віднесені:

- обмеження цільового характеру та за суб'єктами пільги. Так, наприклад у Польщі та Австралії пільга спрямована виключно на підтримку малого бізнесу, а її реципієнтами можуть виступати тільки суб'єкти малого бізнесу. В Данії пільга була спрямована на стимулювання інновацій, а її суб'єктами виступали підприємства, що придбавають та використовують нематеріальні активи;

- обмеження за видом активів, що амортизуються. В датському варіанті миттєвій амортизації підлягали комп'ютерне програмне забезпечення, ноу-хау та патенти. А в Польщі - основні засоби 3-8 груп (крім легкових автомобілів);

- обмеження щодо максимальних обсягів податкових витрат, яке може бути встановлене як в абсолютній сумі (Польща), так і у відносному вигляді (до загальної суми нарахованої амортизації або суіи податкових зобов'язань чи бази оподаткування,

В окремих випадках для може бути всановлений порог застосування пільги, що стимулює реалізацію значних проектів.

Список використаних джерел:

1. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf
2.International tax glossary edited by Susan M. Lyons, revised 3rd edition. – Amsterdam : International Bureau of Fiscal Documentation (IBFD) Publications BV, 1996. – 356 p.
3. LCR 2021/3 - Temporary full expensing. Australian Taxation Office. URL: https://www.ato.gov.au/law/view/document?DocID=COG%2FLCR20213%2FNAT%2FATO%2F00001&document=document#H71https://www.ato.gov.au/law/view/document?DocID=COG%2FLCR20213%2FNAT%2FATO%2F00001&document=document#H71
4. Instant asset write-off for eligible businesses. Australian Taxation Office. URL: https://www.ato.gov.au/businesses-and-organisations/income-deductions-and-concessions/depreciation-and-capital-expenses-and-allowances/simpler-depreciation-for-small-business/instant-asset-write-off
5. Olejnicka M. Poland Adjusts Thresholds for Small Taxpayers. URL: https://research.ibfd.org/#/doc?url=/data/tns/docs/html/tns_2024-01-19_pl_1.html
6. Lammers, Jeroen. Government Announces R&D, Succession Related Tax Measures to Boost Business. URL: https://research.ibfd.org/#/doc?url=/data/tns/docs/html/tns_2024-06-25_dk_1.html

КАРПЕНКО ІРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **БРАЗІЛІЙ НАТАЛІЯ**, к.е.н., доц.
Черкаський державний технологічний університет. м. Черкаси

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ В ОПОДАТКУВАННІ: СУЧАСНІ РІШЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний розвиток цифрових технологій суттєво впливає на всі сфери економіки, включаючи оподаткування. Автоматизація обліку та звітності в податковій сфері дозволяє знизити ризики людського фактора, підвищити точність розрахунків, мінімізувати витрати часу та покращити контроль за виконанням податкових зобов'язань. Використання інформаційних технологій у податковому адмініструванні є ключовим фактором у забезпеченні прозорості, підвищенні ефективності взаємодії між платниками податків та контролюючими органами.

Аналіз сучасних рішень для автоматизації податкового обліку та звітності, визначення основних тенденцій та перспектив розвитку даного напряму в умовах цифрової трансформації економіки.

Сучасні автоматизовані системи обліку та звітності в сфері оподаткування, їх вплив на ефективність податкового адміністрування.

Процеси автоматизації податкового обліку та звітності в підприємствах та державних органах контролю.

Процес автоматизації податкового обліку на підприємствах має певні виклики. Це пов'язано зі значними витратами на закупівлю та впровадження програмного забезпечення, необхідністю навчання персоналу та адаптації його до нових умов роботи. З іншого боку, автоматизація також висуває питання щодо безпеки обробки та зберігання фінансової інформації, оскільки централізація даних у цифровому форматі може зробити підприємство вразливим до кіберзагроз. Ці аспекти формують важливі завдання для науковців та практиків, які мають розробляти підходи до економічно обґрунтованої та безпечної інтеграції автоматизованих систем [2].

Багато керівників вибирають впровадження сучасних інформаційних технологій у свій бізнес, щоб зміцнити свої ринкові позиції та підвищити статус компанії. Вибір програмного забезпечення для автоматизації облікових процесів не є простим завданням, оскільки ринок наданих послуг настільки різноманітний, що навіть досвідчений фахівець може легко збентежитися[3].

На ринку існує безліч програмних продуктів, які допомагають компаніям ефективно вести податковий облік основні з них розглянемо в таблиці 1.

Цифрові технології, такі як хмарні обчислення, також мають значний потенціал для полегшення процесу обліку, звітності та оподаткування, забезпечуючи більшу доступність та ефективність обробки даних[1].

Сучасні цифрові технології значно змінюють підхід до ведення податкового обліку. Вони дозволяють компаніям оптимізувати процеси, скорочувати час на обробку податкових документів і зменшувати ризики

помилок.

Таблиця 1. Програмні продукти для автоматизації податкового обліку

Програмне забезпечення	Основні функції	Цільова аудиторія
BAS Бухгалтерія	Автоматизація обліку ПДВ, податку на прибуток, звітність	Малий та середній бізнес
M.E.Doc	Електронний документообіг, подача звітності до контролюючих органів	ФОП, підприємства всіх розмірів
SAP ERP	Комплексне рішення для автоматизації фінансів та податків	Великі корпорації

Ключові технології, що використовуються в автоматизації податкового обліку наведені в таблиці 2.

Таблиця 2. Використання сучасних технологій в автоматизації податкового обліку

Технологія	Опис	Основні можливості	Приклад використання
RPA (Robotic Process Automation)	Роботизовані програми виконують рутинні завдання без участі людини.	- Автоматичне заповнення податкових декларацій. - Перевірка правильності введених даних. - Передача звітності в податкові органи.	Компанія впровадила RPA для заповнення декларацій з ПДВ, що скоротило час підготовки з 8 годин до 30 хвилин і зменшило кількість помилок на 90%.
Штучний інтелект (AI) та машинне навчання	Алгоритми аналізують фінансові дані та прогнозують ризики.	- Автоматичний аналіз доходів і витрат. - Прогнозування податкових зобов'язань. - Виявлення помилок у фінансовій документації.	Великі компанії застосовують AI для аналізу фінансової звітності, що допомагає уникати штрафів за неточності у податкових деклараціях.
Блокчейн	Децентралізована система для збереження фінансових та податкових даних.	- Прозорість податкових операцій. - Захист від підробки документів. - Використання смарт-контрактів для автоматичного обліку податків.	В Естонії податкова служба використовує блокчейн для захищеного збереження податкової інформації, що знижує ризик шахрайства.

Звісно автоматизація процесів податкового обліку має як переваги так і недоліки.

Переваги автоматизації податкового обліку та звітності:

– зменшення ризику помилок – автоматичні розрахунки знижують ймовірність арифметичних та логічних помилок;

– економія часу – значно скорочується час на підготовку звітності та виконання рутинних операцій;

– прозорість та контроль – автоматизовані системи фіксують всі зміни, що

підвищує контроль з боку керівництва та регулюючих органів;

– доступність даних у режимі реального часу – керівники та податкові органи можуть швидко отримувати актуальну інформацію;

– зменшення витрат на ведення бухгалтерії – зменшення витрат на наймання додаткового персоналу для ведення обліку;

– легка інтеграція з іншими бізнес-системами – можливість синхронізації з ERP, CRM та іншими корпоративними системами.

Недоліки автоматизації податкового обліку та звітності:

– висока вартість впровадження;

– залежність від технічних збоїв;

– кіберзагрози;

– необхідність навчання персоналу;

– можливі проблеми з оновленням законодавчої бази.

Автоматизація податкового обліку та звітності є необхідним кроком для підвищення ефективності бізнесу. Завдяки впровадженню сучасних технологій, таких як RPA, AI та блокчейн, компанії можуть значно спростити процеси розрахунку та подачі податкової звітності, знизити витрати та підвищити рівень відповідності законодавству. З огляду на світові тенденції, найближчими роками можна очікувати подальшого розвитку цифрових рішень у сфері оподаткування, що сприятиме ще більшій прозорості та ефективності фінансового контролю.

Список використаних джерел:

1. Бразілій Н. М., Ткаченко А. А., Здір В. А. Цифровізація системи обліку, звітності та оподаткування в сучасних економічних умовах. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки).* 2023. №2 (48). С. 103-112. URL: https://doi.org/10.31388/2519-884X-2023-48-103-112

2. Гладчук Г.Г., Звірід Н.В., Гладчук М.В. Вплив автоматизації на транспарентність і точність бухгалтерського обліку в середніх підприємствах. *Облік і оподаткування.* 2024. URL:https://doi.org/10.5281/zenodo.14059334

3. Поліщук О. М., Михайловина С. О., Матрос О. М. Проблеми та перспективи розвитку обліку в комп'ютерному середовищі. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.49

КОЛІСНИК ОЛЕНА, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту,
ДІДКІВСЬКА КАРИНА, здобувач вищої освіти
Державний податковий університет, м. Ірпінь

МІСЦЕ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИДАТКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Податкове планування є важливим інструментом для сучасних підприємств, оскільки воно дає можливість раціонально управляти податковими зобов'язаннями в умовах постійної зміни законодавства та зростаючих вимог до фінансової прозорості. У сучасних ринкових умовах компанії стикаються з викликами, пов'язаними з глобалізацією, посиленою конкуренцією та цифровими трансформаціями, що вимагає адаптивних підходів до скорочення витрат.

Грамотно організоване податкове планування дозволяє знизити ризики під час податкових перевірок, уникнути штрафних санкцій і забезпечити стабільність фінансового стану підприємства відповідно до законодавства. Використовуючи легальні механізми, такі як спеціальні податкові режими або міжнародні угоди щодо уникнення подвійного оподаткування, компанії можуть підвищити свою конкурентоспроможність і сприяти довгостроковому розвитку.

Податкове планування, хоча й має значні переваги, супроводжується певними викликами, такими як часті зміни законодавства, необхідність оперативного реагування та ризики податкових перевірок. Водночас розвиток цифрових технологій сприяє автоматизації процесів, підвищенню точності звітності та інтеграції податкового планування в загальну фінансову стратегію підприємств.

Основна мета податкового планування - підвищення фінансової ефективності підприємства та зниження податкових ризиків. Це досягається шляхом оптимізації податкового навантаження через використання законних механізмів, таких як пільги та спеціальні режими оподаткування.

Важливим є прогнозування податкових витрат, що допомагає уникати несподіваних фінансових труднощів і забезпечує стабільність компанії. Також податкове планування сприяє дотриманню законодавства, мінімізуючи ризики перевірок і штрафів. Прозорість фінансових процесів дозволяє створити контрольовану систему звітності, яка відповідає вимогам регуляторів та партнерів. Це підвищує довіру інвесторів і сприяє стабільному розвитку підприємства.

«Податкове планування на підприємстві спирається на три основні складові. По-перше, це інформаційне забезпечення, яке передбачає глибоке знання та розуміння податкового законодавства, що дозволяє підприємству ефективно виконувати свої зобов'язання. По-друге, методичне забезпечення включає системний підхід до застосування різних методів податкового планування з урахуванням специфіки діяльності компанії, що сприяє оптимізації податкових процесів. По-третє, організаційне забезпечення передбачає ефективне управління податковими зобов'язаннями з метою їхнього

зменшення або оптимального розподілу, що позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства» [1].

Аналіз внутрішнього середовища підприємства відіграє ключову роль у процесі податкового планування, оскільки тісно пов'язаний із прогнозуванням та оцінкою основних показників його ефективності.

«Для розробки стратегії необхідно чітко розуміти поточний стан компанії, що включає оцінку всіх її підрозділів. Зокрема, важливо враховувати інформацію про постачання сировини та матеріалів, укладені контракти з партнерами, а також можливість відшкодування ПДВ у межах співпраці з постачальниками» [2].

Зовнішнє середовище охоплює два основні напрями. Перший полягає у вивченні законодавчої бази з метою пошуку найбільш ефективних способів оптимізації податкового навантаження, використання податкових пільг та оцінки впливу змін у законодавстві на розмір податкових зобов'язань підприємства; другий- у вивченні успішного досвіду інших компаній у цій галузі, щоб запозичити та впровадити найефективніші методи податкового планування.

Податкове планування в Україні стикається з низкою труднощів, серед яких нестабільність законодавства, що ускладнює довгострокові стратегії, адміністративний тиск через часті перевірки, а також недостатній рівень податкової обізнаності серед керівників і бухгалтерів.

«Для покращення цього процесу підприємствам варто впроваджувати автоматизацію податкового обліку, що дозволить зменшити ризик помилок і підвищити ефективність управління фінансами. Важливим кроком також є співпраця з податковими консультантами, які допоможуть розробити оптимальні рішення відповідно до актуальних змін у законодавстві» [3].

Впровадження цифрових технологій, зокрема аналітичних та інтеграційних рішень, сприяють автоматизації процесів, прогнозуванню податкових зобов'язань і ефективному розподілу ресурсів. Додатково варто інвестувати в навчання персоналу, щоб підвищити рівень податкової грамотності та мінімізувати можливі порушення. Постійний моніторинг змін у податковій системі допоможе оперативно адаптувати бізнес до нових вимог, зберігаючи його конкурентоспроможність.

Використання сучасних інструментів дозволяє оптимізувати податкові зобов'язання, забезпечуючи прозорість та відповідність законодавчим вимогам. Крім того, врахування екологічних і соціальних факторів у податковому плануванні сприяє сталому розвитку компаній. У перспективі цей процес відіграватиме дедалі важливішу роль у фінансовій стабільності бізнесу. Отже, ефективне податкове планування є невід'ємним елементом успішного управління підприємством в умовах мінливого економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Максимець Ю., Дуб Р., Косович Б. Аналіз впливу прямих та непрямих податків на фінансову діяльність підприємств в україні: роль податкового планування та стратегії. *Вісник львівського університету.* 2024. № 66. С. 247–255. URL: http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/view/12788/13115 (дата

звернення: 10.03.2025).
2. Дощак О. В. Податкове планування на підприємстві. поняття, актуальність, проблематика. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 6 (15). С. 389–394. URL: https://doi.org/10.32782/dees.15-62 (дата звернення: 10.03.2025).
3. Власова К. Удосконалення податкового планування на підприємстві. «The impact of scientific research on the development of the modern world». 2024. С. 68–70. URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2024/10/The_impact_of_scientific_research_on_the_development_of_the_modern_world_October_23_25_2024_Dubrovnik_Croatia.pdf#page=69 (дата звернення: 11.03.2025).

КУМАНЕНКО ВЛАДИСЛАВ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **БРАЗІЛІЙ НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Розвиток малого бізнесу є одним із ключових чинників економічного зростання, оскільки цей сектор забезпечує значну частину зайнятості населення, створює нові робочі місця та сприяє підвищенню добробуту суспільства. Ефективна податкова політика має велике значення для підтримки малого підприємництва, оскільки вона може як стимулювати, так і гальмувати розвиток бізнесу. В Україні система оподаткування малого бізнесу характеризується низкою проблем, серед яких значне податкове навантаження, складність адміністрування податків та нестабільність законодавства. У багатьох країнах світу реалізуються податкові режими, спрямовані на підтримку малих підприємств, що дозволяє їм розвиватися, зменшуючи податковий тиск та спрощуючи податкові процедури. Адаптація зарубіжного досвіду в умовах української економіки може стати важливим інструментом для вдосконалення податкової політики та стимулювання розвитку підприємництва.

В Україні малий бізнес може обирати одну з кількох систем оподаткування: загальну або спрощену. Загальна система передбачає сплату податку на прибуток у розмірі 18% і ПДВ у розмірі 20%, що є суттєвим навантаженням для підприємців. Спрощена система, своєю чергою, поділяється на групи, що дає можливість обирати найбільш вигідні умови оподаткування. Наприклад, для першої групи залежить від прожиткового мінімуму, для другої – до 20% від розміру мінзарплати, встановленої законом на 1 січня звітного року; для третьої групи передбачені відсоткові ставки, що залежать від доходу [1]. Проте в умовах економічної нестабільності такі механізми потребують адаптації та подальшого вдосконалення.

Проблеми податкової системи малого бізнесу в Україні можна поділити на кілька основних груп. По-перше, існує високий рівень фіскального навантаження, що може стримувати розвиток бізнесу та сприяти тінізації економіки. По-друге, складність адміністрування податків та велика кількість звітних зобов’язань ускладнюють діяльність підприємців.

Високий рівень податкового навантаження на бізнес змушує підприємців або працювати в «тіні», або шукати обхідні шляхи для мінімізації податкових виплат. Крім того, часті зміни в податковому законодавстві створюють нестабільність та невизначеність для підприємців, що ускладнює довгострокове планування. Важливим фактором є також складність адміністрування податків – значна кількість звітності, необхідність взаємодії з податковими органами, що часто супроводжується корупційними ризиками. Ще однією проблемою є обмеження річного доходу для платників єдиного податку. Це призводить до ситуації, коли підприємці змушені або штучно обмежувати свої доходи, або

переходити на загальну систему оподаткування, що є більш витратною та складною в адмініструванні. Важливим також є питання подвійного оподаткування, зокрема для фізичних осіб-підприємців, які мають сплачувати єдиний податок та ЄСВ незалежно від наявності прибутку [2].

Досвід економічно розвинених країн підтверджує, що ефективна податкова політика для малого бізнесу має ґрунтуватися на принципах простоти, прозорості та мінімізації бюрократичного навантаження. Успішні міжнародні практики демонструють, що створення сприятливого податкового середовища сприяє зростанню малого підприємництва, підвищенню його конкурентоспроможності та розширенню робочих місць. Так, у США функціонує спеціальна програма підтримки малого бізнесу, яка передбачає знижені ставки податків для підприємців із невеликими доходами, а також можливість отримання податкових канікул на певний період. Це дозволяє новим підприємствам закріпитися на ринку та реінвестувати отримані доходи в подальший розвиток бізнесу [3].

У країнах Європейського Союзу, зокрема в Німеччині та Польщі, широко застосовуються механізми фінансової підтримки малих підприємств, що включають зниження податкового навантаження в перші роки діяльності, надання пільгових кредитів і спрощення податкової звітності для підприємців-початківців. У цих країнах особливу увагу приділяють розвитку малого бізнесу як драйвера економіки, забезпечуючи сприятливі умови для його функціонування.

Одним із ключових заходів, які можуть позитивно вплинути на розвиток малого бізнесу, є спрощення системи оподаткування. Дослідники зокрема Скрипник С. В., Лавров Р. В. та Шепель І. В. наголошують на необхідності зниження кількості податків, які сплачують малі підприємства, та спрощення процедур їх адміністрування. Такі ініціативи сприятимуть зменшенню витрат підприємців на податковий облік, зниженню ризиків помилок при звітуванні та покращенню загального бізнес-клімату [4]. У багатьох країнах існують спеціальні режими оподаткування, що передбачають знижену ставку податку для малих підприємств або фіксовані платежі, що дозволяє мінімізувати витрати підприємців на податкове адміністрування.

Ще одним важливим напрямом є запровадження податкових канікул для новостворених підприємств. Це дозволяє підприємцям у перші роки діяльності зосередитися на розвитку бізнесу, а не на сплаті значних податкових зобов’язань. Така практика є поширеною у багатьох розвинених країнах, зокрема в США та країнах ЄС, і вона показала свою ефективність у стимулюванні підприємницької активності [3].

Особливої уваги потребує питання стабільності податкового законодавства, оскільки часті зміни в податковій політиці ускладнюють планування бізнесу. Для малих підприємств важливо мати можливість прогнозувати податкові зобов’язання на кілька років уперед, що сприятиме фінансовій стабільності та дозволить більш ефективно залучати інвестиції. Дослідження підтверджують, що передбачуваність податкової політики є одним

із ключових факторів, який впливає на довіру бізнесу до держави та стимулює економічну активність [5].

Цифровізація податкового адміністрування також є важливим кроком до створення сприятливого податкового середовища для малого бізнесу. Використання електронних сервісів дозволяє значно спростити податкову звітність, зменшити адміністративне навантаження на підприємців та підвищити прозорість податкової системи. В Україні вже впроваджені деякі цифрові рішення, такі як електронний кабінет платника податків, проте цей процес потребує подальшого вдосконалення та адаптації найкращих світових практик [5].

Крім того, важливим завданням є підвищення прозорості діяльності податкових органів та мінімізація корупційних ризиків. Для цього необхідно розширювати використання автоматизованих систем перевірки та контролю, що дозволить уникнути суб'єктивного впливу при прийнятті рішень щодо нарахування податкових зобов’язань.

Також необхідно розширювати програми державної підтримки малого бізнесу, включаючи надання податкових канікул для нових підприємств, субсидування частини податкових платежів та створення консультаційних центрів для підприємців. Це сприятиме підвищенню рівня податкової культури та зменшенню тіньового сектору економіки.

Отже, удосконалення системи оподаткування малого бізнесу має базуватися на спрощенні податкових процедур, впровадженні податкових пільг для новостворених підприємств, цифровізації адміністрування та забезпеченні стабільності податкового законодавства. Запозичення зарубіжного досвіду та його адаптація до українських умов сприятимуть формуванню ефективної податкової політики, яка стимулюватиме розвиток малого бізнесу та сприятиме економічному зростанню.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 4143 (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 25.02.2025)

2. Бразілій Н. М., Ткаченко А. А., Здір В. А. Цифровізація системи обліку, звітності та оподаткування в сучасних економічних умовах. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2023. №2 (48). С. 103-112. URL: https://doi.org/10.31388/2519-884X-2023-48-103-112

3. Патерко, Р. С. (2021, November). Зарубіжний досвід оподаткування малого бізнесу. *Kharkiv, Ukraine. 2021. 2101 p.* (p. 1751).

4. Скрипник С. В., Лавров Р. В., Шепель І. В. Облік і оподаткування суб’єктів малого підприємництва // *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 52. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-61

5. Філіппов В. Ю., Янгулов Е. П. Інструментарій сталого розвитку в управлінні змінами малого підприємництва: діджиталізація, смартизація // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2024. № 4(30). URL: https://doi.org/10.15276/EJ.04.2024.13

ЛЕВИЦЬКА АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ГУМЕНЮК ІННА, викладач,**
ВСП «Кам'янець - Подільський фаховий коледж»,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»,
м. «Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ВЕТЕРАНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Одним із ключових викликів сьогодення в Україні є соціальна та економічна адаптація ветеранів війни та їхніх родин до мирного життя. За даними дослідження Українського ветеранського фонду Міністерства у справах ветеранів України, проведеного у вересні-жовтні 2023 року, лише 29,7% ветеранів планують повернутися до роботи, яку мали до мобілізації. Ще 16% впевнені, що їм доведеться змінювати сферу діяльності, а 5,3% уже звільнилися. [1].

У цьому контексті все більшої популярності набуває ветеранське підприємництво. Досвід інших країн свідчить про ефективність такого підходу. Наприклад, у США існують численні ініціативи підтримки ветеранського бізнесу, серед яких U.S. Small Business Administration та Institute for Veterans and Military Families при Сиракузькому університеті. Подібні програми з'являються і в Європі, зокрема у Хорватії.

Однак під час війни існують специфічні особливості та виклики, з якими стикаються ветерани-підприємці.

Правові та організаційні аспекти.

В Україні діє низка законодавчих ініціатив, спрямованих на підтримку ветеранів у сфері підприємництва. Зокрема, відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», ветерани можуть отримати податкові пільги, грантову підтримку та спрощені умови реєстрації бізнесу.

Основні етапи створення ветеранського підприємства включають:

Реєстрація бізнесу – можливе відкриття ФОП або ТОВ, залежно від масштабів діяльності. Для ветеранів діють певні спрощені процедури в державних органах.

Фінансова підтримка – державні та міжнародні фонди надають гранти та кредити під пільгові умови для розвитку ветеранського бізнесу.

Пошук приміщення та ресурсів – під час війни це може бути ускладнено, особливо в регіонах, близьких до лінії фронту.

Підбір персоналу – ветерани часто надають перевагу працевлаштуванню інших ветеранів або членів їхніх сімей.

Юридична підтримка – важливо отримати консультації щодо оформлення документів, ліцензій та сертифікатів.

Виклики, з якими стикаються ветерани-підприємці:

Фінансова нестабільність – через війну банки менш охоче кредитують малий бізнес, а багато потенційних клієнтів стикаються з економічними

труднощами.

Проблеми з логістикою – перебої у постачанні сировини та товарів, зруйнована інфраструктура можуть гальмувати розвиток підприємства.

Психологічна адаптація – ветерани можуть стикатися з ПТСР, що впливає на їхню здатність керувати бізнесом у стресових умовах.

Юридичні нюанси – постійні зміни у законодавстві вимагають від підприємців уважного моніторингу правових аспектів.

Державні та громадські ініціативи.

Держава та міжнародні організації підтримують ветеранів через різні програми:

Грантові програми від Українського ветеранського фонду, USAID, ЄС.

Освітні курси з підприємництва для ветеранів, наприклад, «Boots to Business» або «MBA для ветеранів».

Бізнес-інкубатори – організації, що допомагають з наставництвом та мережевими зв’язками.

Основні аспекти підтримки ветеранського бізнесу в Україні

Державна підтримка – реалізація програм для фінансування, навчання та консультування ветеранів.

Психологічна адаптація – консультації щодо інтеграції до цивільного життя та ведення бізнесу.

Підвищення обізнаності – інформаційна підтримка про можливості підприємництва для ветеранів.

Попри перспективи, ветерани стикаються з труднощами: нестача досвіду, менторської підтримки, фінансування та спеціальних умов для бізнесу. Державні ініціативи покликані подолати ці бар'єри. У листопаді 2023 року Верховна Рада зареєструвала законопроєкт «Про ветеранське підприємництво», спрямований на створення сприятливого бізнес-середовища для ветеранів.

Стимулювання ветеранського підприємництва передбачене на трьох рівнях: під час воєнного стану, на етапі економічного відновлення та у довгостроковій перспективі. У 2024 році на цю сферу виділено 205 млн грн.

Також діють приватні ініціативи, зокрема програма «ВАРТО», що надає гранти ветеранам та родинам загиблих на започаткування власної справи.

Найпопулярніші сфери ветеранського бізнесу в Україні:

- Охоронна діяльність – надання послуг з безпеки.
- Логістика – створення транспортних компаній.
- Будівництво – ремонтні та будівельні роботи.
- IT та технології – розробка програмного забезпечення.
- Агросектор – фермерство та тваринництво.
- Здоровий спосіб життя – відкриття спортзалів та центрів реабілітації.

Ветеранське підприємництво має значний потенціал для економічного розвитку України. Воно сприяє створенню нових виробничих галузей, задоволенню соціальних потреб ветеранів та їхній інтеграції у мирне життя.

Встановлення ветеранського підприємства в Україні під час війни – це не лише виклик, а й можливість для розвитку. Завдяки державним ініціативам,

підтримці міжнародних партнерів та громадських організацій ветерани можуть створювати успішний бізнес, що не лише забезпечує їхню фінансову незалежність, а й робить внесок у зміцнення економіки та суспільства.

Список використаних джерел:

1. Ветеранське підприємництво: які правила ведення бізнесу депутати зібрали в одному законопроєкті. Стаття. Investment Lawyer Group. URL: https://investlaw-group.com/en/veteranske-pidpryyemnycztvo-yaki-pravyla-vedennya-biznesu-deputaty-zibraly-v-odnomu-zakonoproyekti/ (дата звернення 13.03.2025).

2. Ветеранське підприємництво – майбутнє української економіки. Стаття. *Українська правда*. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/26/709185/ (дата звернення 13.03.2025).

3. Kraus, K., Ignatyuk, A., & Kraus, N. (2023). Ветеранське підприємництво та бізнес в Україні: інституційна, фінансова та проєктна складова практичної реалізації. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 1(11), 98-111. URL: https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/185 (дата звернення 13.03.2025).

МИКИТЮК ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
БУРКОВСЬКА АЛЛА, кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський націрнальний аграрний університет, м Миколаїв

ПРЕФЕРЕНЦІЙНЕ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У сучасному суспільстві оподаткування відіграє ключову роль в економіці. Преференційне оподаткування особливо важливе, оскільки податкові пільги безпосередньо впливають на фінансові відносини та є пріоритетними для досягнення економічних і соціальних цілей як у міжнародних відносинах, так і всередині країни.

Податкові заходи є універсальним інструментом, який формує сприятливе середовище для створення внутрішніх та зовнішніх податкових умов. Це дозволяє стимулювати рух капіталу у пріоритетні для держави галузі. Преференційне оподаткування є ключовим інструментом реалізації фіскальних інтересів держави.

Преференції можуть бути різними і зазвичай поділяються на:

1) Адресні – надаються державою конкретним організаціям;

2) Співпраця між країнами – взаємні або односторонні пільги.

Преференційне оподаткування знижує або скасовує податкові зобов'язання для зменшення податкового тягаря, зниження ставок або застосування нульових ставок, стимулюючи економічну діяльність та допомагаючи виводити тіньові грошові потоки.

Місцеві інструменти, що використовуються для реалізації потенціалу окремих податків або зборів, включають:

1) Зміни об'єктів оподаткування (введення або скасування окремих податкових об'єктів);

2) Встановлення складу платників податків (збільшення або зменшення певних об'єктів оподаткування);

3) Регулювання розмірів податкових ставок (підвищення або зниження ставок);

4) Визначення податкової бази та розрахунок суми податків, що підлягають сплаті до бюджету;

5) Надання податкових пільг.

У сучасний період інноваційного розвитку існує багато різних теоретичних підходів до класифікації податкових інструментів. Слово "інструмент" означає спосіб для досягнення чогось[1].Одне або кілька взаємопов'язаних положень податкового або митного законодавства, які викликають або можуть викликати виникнення податкових витрат у будь-якому бюджетному періоді. В межах цієї Методології положення податкового або митного законодавства, що визначає податкові пільги або особливості застосування спеціального податкового режиму, вважається податковим інструментом, який призводить до податкових видатків. Це включає умови для

звільнення від сплати податків або оподаткування, зменшення суми податкових зобов'язань, продовження термінів їх виникнення та/або сплати, а також отримання відшкодувань чи повернення податків, які не передбачені еталонною податковою системою [2].

Необхідно оцінювати та моніторити податкові інструменти, які призводять до податкових витрат, для:

1. Кількісних характеристик:

- визначення вартості податкових видатків у бюджетному процесі;
- оцінка витрат на адміністрування та дотримання податкового законодавства;
- порівняння загальної вартості на одного бенефіціара.

2. Якісних характеристик:

- оцінка актуальності проблеми;
- ефективність податкових видатків порівняно з альтернативами;
- вплив на інші сфери державної політики;
- визначення непрямих бенефіціарів та оцінка їх впливу;
- виявлення можливостей для зловживань та оцінка їх впливу[2].

Більшість податкових пільг є постійними і запроваджуються спеціальними законами. Тимчасові пільги визначаються на конкретний термін. Встановлення та скасування податкових пільг здійснюється в межах повноважень, передбачених Податковим кодексом України, Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим, а також сільськими, селищними та міськими радами. Однак сільським, селищним та міським радам заборонено встановлювати індивідуальні пільгові ставки місцевих податків і зборів для окремих юридичних осіб-підприємців та фізичних осіб.

Податкові пільги мають значний вплив на грошові надходження до державного бюджету та його формування. Маніпулюючи податковими інструментами, держава може регулювати розвиток окремих суб'єктів підприємницької діяльності.

Одне з важливих завдань преференційного оподаткування полягає у визначенні сутності та дефініції його практичного застосування та впливу на соціальні й економічні аспекти розвитку суспільства, що є основою для його комплексного аналізу. Крім того, значна увага в економічній та особливо податковій сферах приділяється інвестиціям. Інвестиційний розвиток охоплює всі аспекти реалізації податкових процесів.

Інвестиційно-інноваційна активність є одним із факторів економічного зростання та інструментом преференційного оподаткування, який сприяє прискореному накопиченню капіталу підприємств. В Україні фінансування інноваційних проєктів нестабільне, що може свідчити про певну втрату зацікавленості. Однак це сприяє забезпеченню сталого економічного розвитку та захисту платників податків від окремих видів ризику.

Податкове регулювання є однією з ключових складових державного регулювання та базується на фіскальній регулятивній функції. Завдяки цій функції держава заохочує суб'єктів оподаткування до реалізації пріоритетів,

які сприяють суспільному розвитку. Однією з переваг податкового регулювання є його непрямий вплив, який спонукає платників податків виконувати певні дії, створюючи внутрішню зацікавленість.

Основна мета такого податку полягає в пошуку податкового режиму, що забезпечує збалансування інтересів суб'єктів господарювання. Однак, проблемою залишається те, що ці інтереси можуть часто змінюватися і залежать від багатьох умов.

Преференційне оподаткування є важливим інструментом економічного регулювання, що сприяє розвитку національної економіки, стимулюванню інвестицій та підтримці соціально значущих сфер. Його основна роль полягає у створенні сприятливих умов для ведення бізнесу та залучення капіталу до пріоритетних галузей.

Податкові пільги та спеціальні режими оподаткування безпосередньо впливають на фінансові потоки, сприяють виведенню економіки з тіні та можуть стати ефективним інструментом залучення міжнародного співробітництва. Проте, їх застосування вимагає ретельного аналізу ефективності, оцінки впливу на бюджет і моніторингу можливих ризиків зловживань.

Управління податковими інструментами має базуватися на принципах збалансованості інтересів держави та платників податків. Надмірне використання податкових пільг може призвести до втрат бюджетних надходжень, тоді як їх недостатня реалізація – до зниження інвестиційної привабливості країни.

Податкове регулювання є ключовим механізмом реалізації державної політики, що впливає на економічний розвиток та забезпечує стабільність фінансової системи. Інноваційно-інвестиційна активність, підтримувана за допомогою податкових стимулів, відіграє значну роль у формуванні конкурентоспроможного середовища та сталого економічного зростання.

Таким чином, ефективне використання преференційного оподаткування потребує чітко визначених стратегій, прозорого управління податковими інструментами та гнучкого підходу до податкового регулювання відповідно до змін економічних і соціальних умов.

Список використаних джерел:

1. Словотворчість незалежної України (5352 слова). 2012-2016. Словник / Укладачі А. Нелюба, Є. Редько; загальна редакція А. Нелюби. Х.: Харківське історико-філологічне товариство, 2017. – 460 с.

2. Про затвердження Методології проведення оцінювання інструментів податкової політики, які призводять до податкових видатків *Мінфін України*; Наказ, Зразок від 27.09.2024 № 474 URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0474201-24#Text

НАГІРНЯК МИКОЛА, аспірант
Науковий керівник – **МОРОЗ ЮЛІЯ**, д.е.н., професор,
професор кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

СИСТЕМА ПОДАТКОВО-ОБЛІКОВОГО КОМПЛАЄНСУ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТОВІРНОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

Протиправна діяльність кожного із суб'єктів господарювання, хто зобов'язаний сплачувати податки призводить до ненадходження в бюджети країни коштів та їх привласнення, що загалом створює загрозу економічній безпеці України. Проте, незважаючи на це, як констатують фахівці на сайті ДПС України, організація схем ухилення від сплати податків стала частиною української бізнес-культури.

У діяльності економічних суб'єктів господарювання зменшення податкових зобов'язань відбувається як з порушенням норм законодавчих актів, що здійснюється на основі податкового шахрайства і тіньового підприємництва, так і з використанням легальних методів оптимізації оподаткування, застосування яких створює умови без порушення визначених податкових правил досягати найменшого податкового навантаження на господарську діяльність.

За умови порушення податкового законодавства, незалежно від дій, що пов'язані з умислом чи необережністю, відбувається ухилення від сплати податків, а процес мінімізації оподаткування – це елемент підприємницької діяльності відповідно до податкової політики, розробленої платником податків в межах правил податкових нормативних актів (використання дозволеної варіантності податкових розрахунків, прогалин і суперечностей в законодавстві).

У контексті забезпечення дотримання податкового законодавства та налагодження ефективної роботи з виявлення податкових ризиків і ухилень від сплати податків без покарань важливе місце має займати комплаєнс у діяльності як платників податків, так і податкових контролюючих органів.

Термін комплаєнс в сфері українського податкового законодавства з'явився в Податковому кодексі у 2024 році і трактується як система заходів та процедур, що здійснюється контролюючими органами з метою підвищення рівня добровільного виконання податкових та інших обов'язків платниками податків відповідно до вимог податкового та іншого законодавства, та зменшення ймовірності настання податкового ризику (комплаєнс-ризику).

Національна стратегія доходів України 2030 визначає комплаєнс-контроль як базис реалізації дієвої податкової політики в контексті ініціатив цифровізації податкового простору. Проблемами податкового комплаєнсу ДПС України почала займатися з 2020 р. для покращення податкової дисципліни платниками податків, а також мінімізації ненадходжень до державного бюджету. В ДПС України наразі запроваджується система податкового комплаєнсу, що надасть

можливість зменшити ризики недотримання платниками вимог податкового законодавства та допомогти платникам уникнути найбільш поширених помилок у майбутньому.

В контексті проблематики використання комплаєнсу в системі оподаткування в останній період були проведені наукові дослідження низки українських вчених, зокрема, Бойко С. В. [1], Дем'яненко Т. Є. [1], Козлова В. [2], Корнієнко М. В. [1], Кравченко О. В. [4], Любченко О. [3], Овчарова Н. В. [4], Осаволюк О. О. [5].

Комплаєнс в оподаткуванні повинен об'єднувати в собі функції в системі внутрішнього контролю платників податків та зовнішньої діяльності в сфері управління податковими ризиками ДПС України, що забезпечить максимальний синергетичний ефект з мінімізації податкових ризиків та значно підвищить рівень економічної безпеки держави та територіальних громад щодо формування їх бюджетів.

Отже, комплаєнс в системі оподаткування повинен формуватися як комплексний механізм на рівні ДПС України щодо забезпечення дотримання податкового законодавства та платників податків з метою реалізації їх податкової політики та облікової політики в сфері адміністрування податків.

При цьому, у Податковому кодексі України комплаєнс у податковій сфері розглядається як комплекс заходів, які здійснюються податковим органом з метою сприяння добровільному дотриманню платниками податків вимог податкового законодавства, іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на податкові органи, за наявності підстав, у межах та спосіб, що визначені таким законодавством, шляхом управління податковими ризиками.

Комплаєнс на рівні платників податків щодо формування податкових платежів це єдиний комплексний інструмент виявлення і попередження податкових ризиків, який трактується в розумінні поняття – податковий комплаєнс.

В цьому контексті, комплаєнс платників податків в системі оподаткування необхідно, насамперед, розглядати щодо дотримання ними податкової політики та облікової політики для здійснення податкових розрахунків.

Комплаєнс платників податків у сфері внутрішньої податкової політики означає дотримання ними всіх обов'язкових вимог, правил і процедур податкового законодавства та положень їх власної податкової політики з метою попередження та виявлення податкових ризиків пов'язаних з нарахуванням, декларуванням та сплатою податкових платежів, що забезпечується інструментами системи внутрішнього контролю.

Комплаєнс платників податків у сфері обліку податкових розрахунків – це система розроблених заходів, що реалізуються через моніторинг облікової політики в сфері оподаткування з метою дотримання достовірного відображення в бухгалтерському обліку господарських операцій пов'язаних з нарахуванням та сплатою податкових зобов'язань.

Комплаєнс щодо відображення господарських операцій пов'язаних з

оподаткування реалізується через облікову політику платників податків. Основними складовими облікової політики для податкових розрахунків мають бути: 1) організаційна структура бухгалтерської служби платників податків в частині забезпечення процесу оподаткування; 2) розробка робочого плану рахунків для відображення господарських операцій пов'язаних з оподаткуванням та типової кореспонденції рахунків; 3) алгоритми формування показників податкової звітності.

Облікова політика в сфері оподаткування повинна забезпечити:

- гармонізацію бухгалтерського обліку господарських операцій пов'язаних з оподаткуванням з показниками фінансової, податкової і статистичної звітності;
- оптимізацію податкових платежів за правилами ПКУ;
- формування інформаційної бази для управління податковими зобов'язаннями;
- повне і достовірне відображення на рахунках бухгалтерського обліку об'єктів і бази оподаткування;
- використання податкових пільг та розрахунок їх величини;
- запобігання податкових ризиків при розрахунку показників в податковій звітності;
- уникнення необґрунтованих покарань і переплат податків;
- залучення платників податку до клубу білого бізнесу.

Основна мета облікового комплаєнсу – це забезпечити точність, достовірність, своєчасність та повноту податкових даних, а також попереджувати і виявляти факти ухилення від податків.

Отже, організація комплаєнсу в сфері оподаткування має важливе значення як для держави і територіальних громад, так і для платників податків. Зокрема, по-перше, до бюджетів держави і територіальних громад завдяки ефективному контролю будуть надходити в повному обсязі та своєчасно податкові платежі, а по-друге, платникам податків це буде сприяти дотриманню податкового законодавства і допомагати уникненню негативних наслідків від порушень в адмініструванні податків.

Список використаних джерел:

1. Бойко С. В., Дем'яненко Т. Є., Корнієнко М. В. Теоретична архітектоніка податкового комплаєнсу платника податків. *Ефективна економіка*. 2023. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_11_67.
2. Козлова В. Податковий комплаєнс як інструмент системи безпеки підприємства. *Актуальні аспекти розвитку суб'єктів підприємництва в умовах глобальної економіки*: монографія. Дніпро, 2021. С. 359-367.
3. Любченко О. Ефективність податкової системи напряму пов'язана з добровільною сплатою податків. URL: https://surl.li/kujjfv
4. Овчарова Н. В., Кравченко О. В. Облікова політика для цілей оподаткування: теоретичні та методичні засади формування. *Розвиток підприємництва в Україні: теорія , методологія та практика:* монографія / під ред. д-ра екон. наук, професора О. О. Непочатенко. Умань : Видавець «Сочінський», 2017. С. 115–127.
5. Осаволюк О. О. Податковий комплаєнс: теоретичні аспекти та законодавче закріплення. *Juris Europensis Scientia.* 2023. Випуск 3, С. 58-62.

НЕПРАН АНДРІЙ, к.е.н., доцент кафери економіки і підприємництва
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

РОЗРАХУНОК ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ПРИ РОЗРОБЦІ ІІІ РОЗДІЛУ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУ «ВЗАЄМОЗВЯЗКИ ІЗ БЮДЖЕТОМ»

Фінансове планування відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості підприємств, визначенні диспропорцій та «вузьких місць» між надходженнями та виплатами. Розробка ІІІ розділу фінансового плану передбачає обчислення податків та зборів, передбачених податковим законодавством України. Серед податків, що сплачують суб'єкти господарювання, чисельне місце належить податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО). Податок на доходи фізичних осіб відповідно до ст. 9 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) відноситься до загальнодержавних податків. Порядок нарахування, ставки та строки плати ПДФО визначені в IV розділі ПКУ [1].

Підприємства в основном сплачують ПДФО при виплаті заробітної плати. крім ПДФО, при виплаті заробітної плати підприємства сплачують військовий збір (далі – ВЗ) та єдиний внесок на загальнообовязкове державне соціальне страхування (далі – ЄСВ). При виплаті заробітної плати підприємство виступає податковим агентом, на нього покладені обов'язки нарахування та сплати податку. Для податкового планування важливого значення набуває встановлення бази оподаткування, ставки податку та строків плати податку. Основні елементи податків, які сплачуються при виплаті заробітної плати, наведені в табл. 1.

Таблиця 1. Основні положення щодо визначення ПДФО, ВЗ ТА ЄСВ, які сплачуються підприємствами при виплаті заробітної плати

Показник	Характеристика	Норма ПКУ
База оподаткування:	Доходи у вигляді заробітної плати, нараховані (виплачені) платнику податку відповідно до умов трудового договору (контракту)	п. 168.1.21 ПКУ
а) основна заробітна плата		
б) додаткова заробітна плата		
в) інші заохочувальні та компенсаційні виплати		
Ставка ПДФО, %	18	п. 167.1 ПКУ
Військовий збір, %	5	п. 1.3 п. 16^1 підрозділу 10 розділу XX ПКУ
Ставка збору на загально-обов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ), %	22	п. 5 ст. 8 ЗУ «Про збір та облік єдиного внеску на загально-державне соціальне страхування»
Строки сплати податку	Під час виплати оподатковуваного доходу єдиним платіжним документом	п. 168.1.21 ПКУ

Джерело: складено автором на основі ПКУ.

Планова сума податку на доходи фізичних осіб може бути визначена за наступною формулою:

$$\cdot ПДФО = ФЗП \cdot \frac{18}{100} - ПСП_{100\%} \times Ч_1 - ПСП_{150\%} \times Ч_2 \quad (1)$$

де $ФЗП$ — плановий фонд заробітної плати працівників за місяць, грн;

$ПСП_{100\%}$ — величина податкової соціальної пільги у розмірі, що дорівнює 100 відсоткам суми пільги, визначеної пп. 169.1.1 ПКУ;

$Ч_1$ — чисельність робітників, що мають податкову соціальну пільгу в розмірі 100 відсотків пільги, передбаченої підпунктом 169.1.1 ПКУ;

$ПСП_{150\%}$ — величина податкової соціальної пільги у розмірі, що дорівнює 150 відсоткам суми пільги, визначеної пп. 169.1.1 ПКУ;

$Ч_2$ — чисельність робітників, що мають податкову соціальну пільгу в розмірі 150 відсотків пільги, передбаченої пп. 169.1.1 ПКУ;

Величина військового збоку визначається за наступною формулою:

$$ВЗ = ФЗП \cdot \frac{5}{100}. \quad (2)$$

Планова величина ЄСВ становитиме:

$$ЄСВ = ФЗП \cdot \frac{22}{100}, \quad (3)$$

При визначені планової суми ПДФО, ВЗ та ЄСВ необхідне встановлення бази оподаткування. Величина бази оподаткуваня визначається виходячи із кошторису витрат на виробництво. При визначенні планового обсягу податків, що підлягають включенню до ІІІ розділу фінансового плану, важливго значення набувають строки сплати податків.

На практиці, як правило, заробітна плата виплачується двічі на місяць. Наприклад, аванс виплачується 17 квітня, а решта 3 травня. При цьому у квітні (3 квітня) буде вилачуватися частина заробітної плати за березень. Тому при плануванні податків, які сплачуються із заробітної плати, необхідно врахувати терміни сплати. У зв'язку з цим база оподаткування ПДФО, ВЗ та ЄСВ визначатиметься так: 50 % суми планового фонду за поточний місяць плюс 50 % суми планового фонду за попередній місяць.

У 2025 р. розмір податкової соціальної пільги для працездатних осіб становить 1514 грн.

Для розрахунку ПДФО, ВЗ та ЄСВ необхідно мати в наяності наступні дані:

1) витрати за статтею «Заробітна плата» відповідно із кошторисом витрат на виробництво продукції;

2) витрати за статтею «Заробітна плата» згідно із кошториса «Витрат на збут»;

3) витрати за статтею «Заробітна плата» згідно із кошторису «Адміністративні витрати».

Приведемо приклад розрахунку планової суми ПДОФ, ВЗ та ЄСВ на плановий рік (табл. 2).

Таблиця 2. Визначення ПДФО, ВЗ та ЄСВ, що підлягають сплаті до державного бюджету в 202_ р., тис. грн

Показники	Місяці					
	1	2	3	4	5	6
Плановий фонд заробітної плати	485,7	498,2	502,4	513,8	539,5	567,1
База оподаткування	487,9	492,0	500,3	508,1	526,7	553,3
Збір на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (22 %)	107,3	108,2	110,1	111,8	115,9	121,7
ПДФО (18 %)	84,8	85,5	87,0	88,4	91,8	96,6
Військовий збір (5%)	24,4	24,6	25,0	25,4	26,3	27,7
Всього податків із заробітної плати	216,5	218,3	222,1	225,6	234,0	246,0

Джерело: розраховано автором.

Додатково: на підприємстві працює 2 робітника, які мають право на податкову соціальну пільгу (100 %).

Продовження табл. 2

Показники	Місяці					
	7	8	9	10	11	12
Плановий фонд заробітної плати	584,3	598,6	604,2	625,8	658,1	639,4
База оподаткування	568,8	591,5	601,4	615,0	642,0	648,8
Збір на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (22 %)	125,1	130,1	132,3	135,3	141,2	142,7
ПДФО (18 %)	122,1	130,1	132,3	135,3	141,2	142,7
Військовий збір (5%)[1]	28,4	29,6	30,1	30,8	32,1	32,4
Всього податків із заробітної плати	275,7	289,8	294,7	301,4	314,6	317,9

Джерело: розраховано автором.

Додатково: на підприємстві працює 2 робітника, які мають право на податкову соціальну пільгу (100 %).

Пояснемо розрахунки. Наприклад, у лютому згідно із кошторису витрат фонд заробітної плати у лютому склав 492 тис. грн. База оподаткування складе 591,5 тис. грн (50 % від 584,3 тис. грн і 50 % від 598,6 тис. грн). За січень база оподаткування включала 50 % від фонду зарплати за лютий і 50 % від фонду зарплати за грудень 2024 р. (245 тис. грн). Оскільки на підприємстві є 2 особи, які отримують ПСП (1514 грн), то ПДФО становив: 591,5·18:100 - 2·1,1514=130,1 тис. грн. ВЗ: 591,5·5:100=29,6 тис. грн; ЄСВ=591,5·22/100=130,1 тис. грн. Загальна сума податків, сплачених при виплаті заробітної плати, складе: 130,1+130,1+29,6=289,8 тис. грн. Аналогічно визначається обсяг податків за інші періоди.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України 2 грудня 2010 року № 2755-VI https://tax.gov.ua/nk/zminu/

ОГРЕНИЧ ЮЛІЯ, д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку,
ДІДИК ПОЛІНА, здобувачка вищої освіти
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ПОДАТКОВА СИСТЕМА ПОЛЬЩІ ТА ФРАНЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ, СУЧАСНИЙ СТАН В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Податкова політика України спрямована на постійне вдосконалення податкової системи, цифровізації роботи контролюючих органів, тобто Державної податкової служби України та Державної митної служби України, що забезпечить зростання податкових надходжень. Передумовою вдосконалення податкової системи України є врахування досвіду іноземних країн, адже податкова система кожної країни має свої особливості, характерні ознаки та структуру. Зокрема, податкові системи Польщі та Франції є ключовими інструментами державної економічної політики. Ефективна податкова система забезпечує стабільність економіки, успішне функціонування підприємств, створює сприятливий інвестиційний клімат. Визначення особливостей та відмінностей даних податкових систем дозволить виділити їх переваги та недоліки, що створює можливості для покращення податкової політики в Україні. З метою дослідження особливостей податкових систем Польщі та Франції проаналізовано основні види податків, тобто податок на додану вартість (ПДВ), податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та податок на прибуток (ПнП).

Першочергово, розглянуто ПДВ у Польщі, який є одним із основних податків. Слід відзначити, що необхідно подати форму VAT-R до податкової служби для реєстрації платника ПДВ. Підприємці зобов'язані отримати NIP, що видається під час реєстрації платника ПДВ. Загальний термін реєстрації як платника ПДВ, після подання всіх документів, становить 14 днів [1]. За умови перевищення вартості продажів ліміту в 200000 злотих, здійснення торгівлі підакцизними товарами, надання юридичних, консультаційних, ювелірних послуг особа має обов'язково зареєструватися як платник ПДВ [1].

У Польщі встановлено такі ставки ПДВ: основна – 23% (для більшості товарів та послуг); знижена – 8% (для окремих категорій товарів та послуг); спеціальна – 5% (для сільськогосподарської продукції і друкованих видань) [3]. Пільгова ставка передбачена для підприємств, що надають послуги в галузі охорони здоров'я, освіти тощо. Підприємства подають щоквартальні податкові звіти по ПДВ [2].

Далі розглянемо особливості та ставки ПДФО у Польщі. Зокрема, за ПДФО спостерігається прогресивна система оподаткування та ставки коливаються в межах від 12% до 32% в залежності від доходу фізичної особи (табл. 1).

Важливе значення у формуванні податкових надходжень відіграє податок на прибуток (ПнП). Базова ставка ПнП у Польщі становить 19%. Однією з переваг є можливість врахування до витрат підприємства практично будь-які

витрати, що пов'язані з його діяльністю. Для малих підприємств передбачена пільгова ставка 9%, якщо дохід не перевищує 2 млн євро на рік [2].

Таблиця 1. Ставки ПДФО у Польщі

Ставки	Опис
12%	Податок на дохід, що не перевищує 120000 злотих
32%	Податок на суму понад 120000 злотих
19%	На дохід від несільськогосподарської діяльності
3%-17%	Дохід за окремими видами діяльності
2%	Сільськогосподарська роздрібна торгівля

Примітка: складено автором за [2]

Дослідивши основні податки в рамках податкової системи Польщі, перейдемо до розгляду податків у Франції. Розпочнемо із ПДВ, оскільки на нього припадає найбільше податкових надходжень до бюджету Франції (близько 50%). Щоб стати платником ПДВ компанії отримують номер SIRET, заповнюють відповідні форми документів та протягом декількох тижнів отримують індивідуальний номер ПДВ [3]. Платники ПДВ повинні подавати щомісячні звіти. Реєстрація як платник ПДВ є обов'язковою для компаній за умови, якщо обсяг річного обороту становить вище 85800 євро для продажу товарів і 34400 євро для надання послуг; для компаній з надання цифрових послуг за умови, якщо річний обсяг продажів перевищує 10000 євро [3].

У Франції діють чотири ставки ПДВ: основна – 20%; 10% – для сільського господарства та транспорту; 5,5% – для продуктів харчування, комунальних послуг, квитків і мистецтва; 2,1% – для товарів соціального забезпечення та друкованих газет. У Франції пільги по ПДВ передбачені на освітні послуги, послуги адвокатів, лікарів, рибальство та сільське господарство [3].

Щодо ставок ПДФО, то у Франції діє прогресивний підхід та вони знаходяться у межах від 0% до 45% (табл. 2).

Таблиця 2. Ставки ПДФО у Франції

Рівень ставки	Рівень доходу, євро
0%	до 11 249
11%	від 11 249 до 28 797
30%	від 28 797 до 82 342
41%	від 82 342 до 177 106
45%	понад 177 106+

Примітка: складено автором за [3]

Слід відзначити, що за ПДФО у Франції функціонує додаткова система сімейних коефіцієнтів. Це означає, що платниками податків вважають сім'ю у складі подружжя та осіб, які знаходяться на утриманні [4]. Система враховує загальний дохід сім'ї, поділений на кількість її членів, що зменшує податкове навантаження для сімей з дітьми.

Станом на 2024 р. ставка податку на прибуток підприємств у Франції становить 25%. Крім того, діє знижена ставка податку на прибуток, яка становить 15% та застосовується для малих і середніх підприємств з доходом менше 10 млн. євро., а також на перші 42 500 євро прибутку [3].

За результатами досліджень визначено ряд відмінностей податкових систем Польщі та Франції (табл. 3). Можна відзначити, що кожна країна має відмінності в податках, що обумовлено різним податковим законодавством, податковою політикою.

Таблиця 3. Відмінності ПДВ, ПДФО та ПнП у Польщі та Франції

Назва	Польща	Франція
Термін реєстрації платником ПДВ	Близько 14 днів	Близько декількох тижнів
Обов'язкова реєстрація	Оборот у 200000 злотих	85800 євро для продажу товарів і 34400 євро для надання послуг
Ставки ПДВ	Основна – 23%, знижена – 8%, спеціальна – 5%	Основна – 20%, інші – 10%, 5,5%, 2,1%
Ставки ПДФО	Основні – від 12% до 32%, фіксована – 19%, інші від 2% до 17%	Прогресивні – 0%, 11%, 30%, 41%, 45%
Ставки ПнП	Базова – 19%, пільгова – 9%	Базова - 25%, знижена – 15%

Примітка: складено авторами

Далі проаналізовано частку ПДВ, ПДФО, ПнП в структурі податкових надходжень Франції, Польщі (табл. 4).

Таблиця 4. Динаміка надходжень податків до бюджету Франції, Польщі

Показники	Польща, млрд. злотих	Польща, частка у податкових надходженнях	Франція, млрд. євро	Франція, частка у податкових надходженнях
2022 рік				
ПДВ	230,39	49,50%	100,8	30,52%
ПДФО	68,11	14,63%	89	26,95%
ПнП	70,14	15,07%	62,1	18,80%
Податкові надходження	465,46	100,00%	330,3	100,00%
2023 рік				
ПДВ	244,27	45,50%	95,2	29,48%
ПДФО	91,67	17,08%	88,6	27,44%
ПнП	67,88	12,64%	56,8	17,59%
Податкові надходження	536,83	100,00%	322,9	100,00%

Примітка: складено авторами на основі [5]

Враховуючи дані табл. 4 слід відзначити, що у структурі податкових надходжень до бюджету Франції та Польщі переважає ПДВ та на другому місці знаходиться ПДФО. Протягом досліджуваного періоду спостерігається скорочення частки ПДВ та ПнП у структурі податкових надходжень, але зростає частка ПДФО. У Франції відбулося скорочення податкових надходжень через зниження певної категорії податків та поширення пільгової ставки у 5,5% для окремих категорій товарів.

За результатами дослідження податкових систем можна відзначити переваги та недоліки кожної. Зокрема, податкова система Польщі має переваги в аспекті швидких термін реєстрації платників ПДВ, пільгових ставок для деяких категорій товарів та послуг, відносно невисокої ставки податку на

прибуток підприємств. Серед недоліків слід відзначити високу базову ставку ПДВ, що є вищою ніж середня по ЄС, низький поріг звільнення від ПДВ для малих підприємств. Поряд з цим, податкова система Франції має переваги в напрямку застосування зниженої ставки ПДВ до широкої частки товарів чи послуг, низьких ставок податку на прибуток для малих підприємств. Щодо недоліків, то слід відзначити складність адміністрування досліджуваних податків, високі ставки для великих підприємств та громадян із більшими доходами. Наприклад, окрім розглянутих податків, у Франції запроваджені податки на соціальні внески – 0,16%, екологічний податок – 33,3% або 50%, територіальний економічний внесок – 30% 0,75%, 0% тощо [6].

Отже, податкові системи Франції та Польщі мають свої особливості. Ставки податків у Франції є вищими, ніж у Польщі, але мають безліч пільг, що знижує податкове навантаження. Перевагами податкової системи Франції є можливість застосування пільг на широку частку товарів та послуг. Недоліки податкової системи включають високі ставки податків, складність адміністрування. Перевагами податкової системи Польщі є швидкі терміни реєстрації, відносно невисока ставка ПнП, тоді як недоліками – вища ставка ПДВ, ніж середня у ЄС. Запровадження досвіду іноземних країн дозволить вдосконалити податкову систему України.

Список використаних джерел:

1. ПДВ (VAT) в Польщі. Ставки і відшкодування ПДВ. Enomi Consulting. URL: https://enomi.com.ua/ua/blog/stavky-vozvrat-vat-v-polshe.
2. Реєстрація ПДВ. Portal Podatkowy. podatki.gov.pl. URL: https://www.podatki.gov.pl/uk/pdv-podatok-na-dodanu-vart-st/re-straf-ya-pdv/.
3. Navigating French Taxes In 2024: What Expats Need To Know. Blacktower Financial Management Group of Companies. URL: https://www.blacktowerfm.com/news/french-taxes/.
4. Огренич Ю. О., Діброва В. О. Вдосконалення оподаткування підприємств в Україні шляхом врахування міжнародного досвіду реформування податкових систем. *Економічний простір: Збірник наукових праць.* Дніпро : ПДАБА, 2021. № 172. С. 35–42.
5. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat.
6. Огренич Ю. О., Сопіна А. Є. Особливості функціонування податкових систем країн ЄС і України та шляхи їх реформування. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка: Науковий журнал.* Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 9. С. 7–16.

PAVLENKO VIOLETTA, higher education student
Scientific supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA,** Doctor of Economics,
Professor of the Department of Accounting and Taxation
State University of Trade and Economics, Kyiv

THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON ACCOUNTING

The very first recordings of financial results were made 4,000 years ago, but the accounting principles that are still used in practice appeared only in the fourteenth century in Italy. With the advent of modern technologies in the twentieth century and further digitalization in the twenty-first century, financial accounting has been significantly transformed, simplifying the processes of analysis large amounts of information and minimizing the human factor, which in turn reduces the risk of errors. It has provided access to any company data in real time, again, automated reporting and enhanced analysis capabilities, which contribute to business transparency and quick management decision-making.

Key areas of digitalization in accounting:

- Process automation. The most important tasks of accounting automation are report generation and automatic calculations. This helps to quickly process information data on any request, generate forecasts and present them in the form of tables, graphs, diagrams, quickly exchange data between company departments and partners, reduce duplicate information, processes, and arithmetic errors.[1]

- Artificial intelligence and machine learning. Artificial intelligence technologies can be seen in all spheres of our lives, which greatly simplify complex processes. In accounting, these tools are used to automatically fill in data, for example, from bank statements; classify expenses – the system work based on previous transaction data; budget planning, creating forecasts on a certain period of time, taking into account past trends in company expenses; and even for fraud detection – machine learning algorithms that detect deviations in documentation that can be used in fraudulent schemes. [2]

- Cloud technologies. The most important advantage of cloud technologies in accounting is instant access to financial data and company analysis tools, regardless of the user's location. Thus, data is stored in distributed systems on servers around the world.

- Big Data and analytics. The implementation of Big Data allows to collect and analyze large amounts of information about financial transactions or inventory, forecast payment flows and identify trends and patterns in the market to optimize business costs, make strategic decisions, such as investments, identify financial anomalies, and non-start-up transactions that could lead to losses, and track tax transactions to ensure compliance with the law. [3, ст. 96-99]

In order to master all the digitalized processes of modern accounting, many programs have been created that are designed to meet the individual needs of businesses, depending on their scale and direction. Among them are:

- Xero is a cloud-based accounting platform for small and medium-sized businesses that integrate with banks and CRM systems and supports automatic

transaction processing. It allows you to keep records with minimal intervention from an accountant.

- Quickbooks Online is a system that is also often used by small businesses, automating tax accounting, payroll, and financial analytics. It is suitable not only for businesses but also for self-employes individuals.

- Zoho Books is a platform for automating accounting processes with support for multi-currency, artificial intelligence, and integration with other business tools. It provides convenient financial accounting for international companies.

- FreshBooks is a convenient solution for freelancers and small businesses that provides automated invoices, expense control, and tax reporting. It is suitable for small businesses because it is easy to use.

- SAP S/4HANA is a corporate system for large companies that use artificial intelligence and blockchain for analytics and financial security. It is a powerful tool for international corporations. [4]

Digitalization has dramatically changed accounting, making it faster, more accurate, and more accessible. While accounting used to require a significant amount of manual work, today, thanks to automation and modern technologies, processes have become more structured and efficient. The introduction of artificial intelligence, cloud solutions, and big data analytics helps minimize the risk of errors, optimize financial operations, and ensure business transparency.

It is important to note that digiralixation not only simplifies the work of accountants but also changes the very role of these specialists. Thay are gradually moving from performing routine tasks to analyzing financial data, developing strategies, and assessing riss. In addition, new digital tools such as Xero, QuickBooks Online, Zoho Books and SAP S/4HANA are opening up new opportunities for businesses of all sizes, making accounting accessible even to small businesses and the self-employed.

In Ukraine, the process of digitalization of accounting is uneven (Table 1). The most advanced digital solutions are related to the automation of reporting (M.E.Doc, Liga:REPORT, COTA), the use of spreadsheets for maintaining financial information, and making payments thorough the client-bank (Privat24 for Business, Oschad24/7, Raiffeisen Business Online). At the same time, electronic document management (EDI Network, Вчасно) and the use of scanned documents are being implemented much more slowly. The main reasons for this are legislative restrictions. While the Law of Ukraine “On electronic Document and Electronic Document Management” № 851-IV allows the use of electronic documents, the Tax Code of Ukraine requires that some accounting documents be kept in paper format, such as cash orders. This also applies to the limited legal effect of a qualified electronic signature, as some government agencies require duplication of signed documents in paper form or notarization of certain transactions. Ukraine also lacks uniform standards for the exchange of electronic documents. For example, in the EU, there are unified EDI protocols that ensure automated document exchange between businesses, while in Ukraine, each service provider offers its own format.

However, despite all the benefits, the digitalization of accounting also poses

certain challenges for businesses. In particular, cybersecurity issues, the need to adapt to new technologies, and compliance with legal regulations are becoming a priority. That is why it is important for modern accountants not only to have classical accounting knowledge, but also to understand technology, analytics, and data management.

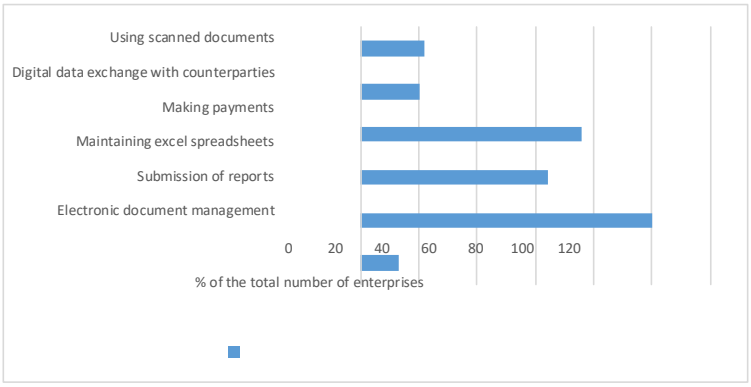

Table 1. The state of implementation of digitalization in the accounting of Ukrainian enterprises

Thus, the digitalization of accounting is not just a modern trend, but a necessity for businesses seeking to remain competitive in the global economy. In the future, the role of technology in the financial sector will only grow, so the ability to work with It will become an integral part of the accounting profession.

References:

1. What is the automation of accounting processes in a company? URL:https://pravdop.com/ua/publications/praktiki-kompanii/chto-takoe-avtomatizaciya-uchetnih-processov-v-kompanii-08-2022-148/
2. Interaction between artificial intelligence and accounting. URL:http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/51075/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E.%20%D0%86..pdf
3. “Economics. Finances. Law”, “Analityk”. Economics. Finances. Law. *Using Big Data and analytics in accounting for strategic decisions.* 2024. №6. С. 160.
4. Find the best accounting software. URL:https://www.softwareadvice.com/accounting/
5. Law of Ukraine “On Electronic Documents and Electronic Document Management” № 851-IV. Law of Ukraine “On Accounting and Financial Reporting in Ukraine” № 996-XIV. URL:https://www.rada.gov.ua/

ПИСАРЕНКО ТЕТЯНА, к.е.н., доцент,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ВИБІР ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Питання вибору податкової політики є надзвичайно важливим для будь-якого господарюючого суб'єкта. Податкова політика підприємства полягає у виборі системи оподаткування результатів його діяльності відповідно до діючого податкового законодавства України. Базовим податковим нормативом України є Податковий кодекс України [1].

Отже, кожне підприємство повинно визначитися з переліком загальнодержавних і місцевих податків та зборів, які воно буде з певною періодичністю сплачувати державі за здійснення останньою основних функції держави відповідно до Конституції: забезпечення прав і свобод громадян, захист суверенітету, верховенство права, забезпечення безпеки, інше [2].

Українське податкове законодавство дає можливість керівництву господарюючого суб'єкта моделювати податкову систему, враховуючи визначені нормативною базою податкові пільги. При цьому основним призначенням такого моделювання буде мінімізація податкових платежів в абсолютному і вартісному вираженні, що сприятиме вивільненню оборотних коштів для інших напрямків господарської діяльності.

Фермерське господарство в Україні може здійснюватися фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності і юридичними особами відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» [3]. Для фізичних осіб-підприємців і для юридичних осіб передбачена загальна і спрощена система оподаткування. Оскільки форма організації господарської діяльності фермерського господарства вибирається власниками (засновниками) бізнесу, то постає питання обґрунтування вибору податкової системи. Для цього потрібно проаналізувати вимоги чинного податкового законодавства.

Найбільш ефективною з точки зору оптимальності податкових платежів є загальна система оподаткування, оскільки всі податкові платежі залежать від отриманого чистого прибутку, який є різницею між доходами і підтвердженими витратами. Отже, якщо чистий прибуток відсутній, то й відсутніми будуть податкові платежі. Так, фізична особа-підприємець на загальній системі сплачує: податок на доходи фізичних осіб у розмірі 18% від чистого прибутку, єдиний соціальний внесок у розмірі 22% від чистого прибутку (але не менше мінімального страхового внеску, який становить 22% від мінімальної заробітної плати), військовий збір у розмірі 5% від чистого річного оподатковуваного доходу. Слід відмітити, що військовий збір фізична особа-підприємець на загальній системі буде сплачуватися вперше за 2025 рік до 1-го травня 2026 року. Таким чином ця податкова модель може значно зменшити податкове навантаження, якщо фізична особа-підприємець, яка веде фермерське господарство, матиме незначну суму оподатковуваного доходу. Недоліком такої моделі є великий обсяг облікових операцій, які потрібно самостійно виконати власнику фермерського бізнесу. Обсяг облікових операцій

збільшується, якщо до роботи будуть залучені члени сім'ї, яким власник платитиме заробітну плату.

Фізичні особи-підприємці, які займаються веденням фермерської діяльності, можуть вибрати спрощену систему оподаткування. Відповідно до розділу XIV Податкового кодексу України передбачено 4 групи [1]. Оподаткування у розрізі кожної групи має свої обмеження. Саме тому, вибираючи певну групу оподаткування, потрібно уважно знайомитися із обмеженнями, передбаченими законодавством для фермерського господарства: за рівнем доходу, за кількістю працюючих, за площею земельних ресурсів, іншими.

Фермерські господарства можуть здійснювати свою діяльність у форматі юридичної особи. Застосування загальної системи оподаткування фермерського господарства передбачає сплату всіх загальнодержавних і місцевих податків відповідно до наявної бази оподаткування у господарстві. Так, юридична особа, яка веде фермерську діяльність, сплачуватиме податок на прибуток у розмірі 18% від чистого прибутку. Також будуть сплачуватися вже згадані вище єдиний соціальний внесок, військовий збір. Обов'язково фермерське господарство сплачуватиме податок на землю.

Для юридичної особи, яка займається фермерською діяльністю передбачена четверта форма спрощеної системи оподаткування. Застосування спрощеної системи оподаткування дає можливість отримувати фермерському господарству допомогу від держави (добрива, засоби для захисту рослин, інше), не мати обмежень у кількості найманих працівників. Але використання цієї податкової моделі можливе для фермерського господарства в якого обсяг сільськогосподарської діяльності становить не менше 75% у структурі всієї господарської діяльності. Спрощений формат оподаткування фермерського господарства передбачає розрахунок і сплату єдиного податку залежно від площі «сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебуває у власності сільськогосподарського товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди» [1]. Також фермерське господарство – юридична особа на 4-й групі повинно розрахувати мінімальне податкове зобов'язання відповідно до статті 297-1 розділу XIV Податкового кодексу України [1] і доплатити позитивну різницю між розрахованою сумою мінімального податкового зобов'язання та сумами сплачених єдиного податку, єдиного соціального внеску, військового збору, витрат на оренду.

Отже, вибір податкової моделі фермерського господарства є дуже непростою і надзвичайно відповідальною справою. Тому керівництву такого господарства доцільно перед прийняттям остаточного рішення щодо податкової моделі зробити наступні кроки: зазначити всі можливі податкові моделі, які не забороняє вітчизняне законодавство; вказати обмежуючі чинники щодо ведення діяльності; перерахувати всі податки та розписати елементи системи оподаткування (об'єкт оподаткування, податкова ставка, порядок нарахування,

терміни сплати); розрахувати прогнозні суми податкових платежів за кожною податковою моделлю; прийняти управлінське рішення щодо податкової моделі для фермерського господарства. Подібні кроки сприятимуть систематизації аналітичних кроків при виборі податкової моделі господарства.

Список використаних джерел:

1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 15.03.2025 р.).
2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 15.03.2025 р.).
3. Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 р. № № 973-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text (дата звернення 15.03.2025 р.).

ПИСКУН ЄЛИЗАВЕТА, ЦАРИЦАН НАТАЛІЯ, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА

Податкове планування є ключовим елементом фінансового управління підприємством, оскільки дозволяє оптимізувати податкові зобов'язання, знижуючи витрати та підвищуючи конкурентоспроможність. В умовах постійних змін податкового законодавства та зростання контролю з боку фіскальних органів підприємства змушені впроваджувати ефективні стратегії податкового планування, щоб уникати зайвих фінансових навантажень та забезпечувати стабільність свого функціонування. Раціональне використання податкових інструментів сприяє підвищенню фінансової стійкості, забезпеченню ліквідності та розширенню можливостей для інвестування.

Податкове планування безпосередньо впливає на економічну безпеку підприємства через такі основні напрями:

- фінансова стабільність – забезпечує контроль за грошовими потоками та мінімізацію податкових ризиків;
- оптимізація витрат – дає змогу ефективно розподіляти фінансові ресурси та уникати надмірного податкового навантаження;
- прогнозованість діяльності – дозволяє будувати довгострокову стратегію розвитку підприємства без ризику несподіваних податкових витрат;
- підвищення інвестиційної привабливості – зменшення податкових ризиків робить підприємство більш привабливим для партнерів та інвесторів;
- забезпечення законності – знижує ризик штрафних санкцій та перевірок з боку контролюючих органів.

Сучасні економічні умови вимагають використання не лише традиційних, а й інноваційних методів податкового планування, що базуються на цифрових технологіях, автоматизації та стратегічному підході до управління податками.

Таблиця 1. Інноваційні методи податкового планування*

Метод	Суть	Вплив на економічну безпеку
Автоматизація податкових розрахунків	Використання програмного забезпечення для точних розрахунків і подачі звітності	Зменшення ризику помилок, скорочення часу на облік, зниження витрат на податковий аудит
Податковий комплаєнс	Системний підхід до забезпечення відповідності законодавчим нормам	Мінімізація штрафів, зниження ризику перевірок
Міжнародне податкове планування	Використання угод про уникнення подвійного оподаткування, реєстрація бізнесу в юрисдикціях з вигідними умовами	Оптимізація податкового навантаження, зменшення витрат на податки
Big Data та аналітика	Використання великих	Підвищення точності

Метод	Суть	Вплив на економічну безпеку
	масивів даних для прогнозування податкового навантаження та ризиків	фінансового планування, виявлення зон ризику
ESG-підхід (екологічне та соціальне податкове планування)	Використання податкових стимулів для сталого розвитку (пільги на екологічні проєкти, соціальні ініціативи)	Підвищення репутації, зниження податкового навантаження завдяки пільгам

**узагальнено на підставі [1-5]*

Завдяки впровадженню цих методів підприємства можуть не лише мінімізувати свої податкові ризики, а й підвищувати ефективність фінансового управління, покращувати свою конкурентоспроможність та сприяти сталому розвитку. Проте, як і будь-який управлінський процес, податкове планування має свої сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози, які варто враховувати.

Для оцінки ефективності інноваційних методів податкового планування доцільно застосувати SWOT-аналіз (рис. 1), який дозволяє визначити внутрішні чинники (сильні та слабкі сторони) і зовнішні фактори (можливості та загрози), що впливають на економічну безпеку підприємства.

Сильні сторони (Strengths) ✓	**Слабкі сторони (Weaknesses) ✕**
Оптимізація податкового навантаження та фінансових потоків	Висока вартість впровадження новітніх технологій
Підвищення прозорості та відповідності законодавчим нормам (податковий комплаєнс)	Необхідність залучення кваліфікованих фахівців
Зниження ризиків штрафів та санкцій	Ризики неправильної інтерпретації податкових норм при міжнародному плануванні
Використання податкових пільг та стимулів для ESG-інвестування	Складність інтеграції інноваційних підходів у традиційну систему обліку
Прогнозування податкових витрат та мінімізація фінансових ризиків	Постійні зміни у податковому законодавстві, що ускладнює довгострокове планування
Можливості (Opportunities) 💡	**Загрози (Threats) ⚠**
Використання міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування	Законодавчі зміни, що можуть скасувати окремі податкові пільги
Розвиток цифрових технологій та автоматизація процесів	Підвищена увага з боку фіскальних органів до новітніх методів податкового планування
Залучення інвесторів завдяки прозорості податкової політики	Можливі етичні та репутаційні ризики у разі агресивного податкового планування
Державні стимули для екологічно та соціально відповідального бізнесу	Конкуренція на ринку, що вимагає постійного вдосконалення податкових стратегій

Рис. 1. SWOT-аналіз інноваційного податкового планування
**узагальнено на підставі [1-5]*

SWOT-аналіз демонструє, що інноваційне податкове планування має

значний потенціал для покращення економічної безпеки підприємства, проте його ефективність залежить від професійного підходу, адаптації до законодавчих змін та впровадження технологічних рішень. Підприємства, які успішно інтегрують сучасні методи податкового планування, можуть отримати конкурентні переваги, водночас мінімізуючи ризики та забезпечуючи фінансову стабільність.

Отже, інноваційні методи податкового планування дозволяють підприємствам не лише знижувати податкове навантаження, а й підвищувати економічну безпеку за рахунок передбачуваності фінансових потоків, зниження ризиків та покращення інвестиційної привабливості. Використання сучасних технологій та стратегічного підходу до управління податками дає змогу підприємствам не лише уникати податкових проблем, а й використовувати податкову політику як інструмент розвитку та конкурентних переваг.

Список використаних джерел:

1. Перерва П.Г., Лега О.В., Яловега Л.В. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. *Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»).* 2024. Випуск 1. С. 58-62.
2. Лега, О. В., Безкровний , О. В., Ромаш, Д. В., Шевченко, А. О., Турченко , А. Ю. (2025). Податковий комплаєнс: сутність, значення та стратегії впровадження. *Актуальні питання економічних наук*, (8). https://doi.org/10.5281/zenodo.14949251
3. Орищин Т. (2021). Напрями оптимізації податкового навантаження підприємств в контексті податкового планування. *Економіка та суспільство*, (25). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-82
4. Атаманюк І. Особливості організації податкового планування на підприємстві. *Економічний аналіз*. 2010. № 6. С. 32-35.
5. Самусевич Я. В., Височина А. В. Податкове планування та основи податкової оптимізації : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2021. 344 с.

РЕДЗЮК ЄВГЕНІЙ, к.е.н, доцент, старший науковий співробітник сектору міжнародних фінансових досліджень
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ

ПОДАТКОВІ МОЖЛИВОСТІ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Державна податкова політика є одним із ключових факторів функціонування бізнесу, що визначають умови його ведення, конкурентоспроможність економіки та темпи розвитку країни. У сучасному світі найуспішніші моделі стимулювання підприємництва базуються на поєднанні фіскальних стимулів, спрощених механізмів адміністрування податків, цифровізації податкової системи та впровадженні адаптивних ставок оподаткування. Для України, яка перебуває у процесі трансформації та євроінтеграції, надзвичайно важливо адаптувати найкращі передові світові практики, орієнтуючись на країни з розвиненою ринковою економікою. Тому дослідження цієї теми є актуальним і необхідним для більш успішної євроінтеграції України, системного розвитку підприємницького сектору та формування соціально відповідальної і соціально самодостатньої країни.

Перед розглядом податків як дієвих інструментів і механізмів розвитку підприємницького сектору, відзначимо важливість бізнес-структур для сталого соціально-економічного розвитку сучасних країн світу. Підприємницький сектор сприяє економічному зростанню, забезпеченню в країні соціальній заможності й стандартам, інвестиційній активності, інноваційному оновленню та створенню робочих місць. Тому кожна стратегічно орієнтована в своєму розвитку країна світу відповідально відноситься до бізнес-структур і намагається їх суттєво збільшити й посилити, забезпечивши оптимальне оподаткування, максимально зручну інфраструктуру і умови функціонування.

Провідними світовими моделями податкового стимулювання підприємництва в ринковій економіці вважаються скандинавська модель, ірландська модель та американська модель. Розглянемо їх детальніше.

Країни Північної Європи, такі як Швеція, Фінляндія та Данія, відзначаються високим рівнем податкового навантаження, однак їхні економіки демонструють стабільне зростання. Основні принципи цієї моделі включають: 1)прозору податкову систему з мінімізацією бюрократії; 2)високий рівень соціальних гарантій у поєднанні зі стимулами для самозайнятих осіб; 3)інноваційні податкові кредити для компаній, що вкладають кошти у науково-дослідні роботи (R&D). Для України скандинавський досвід є корисним у контексті підтримки малого бізнесу та розвитку наукоємних галузей. Введення податкових знижок на інновації стимулюватиме технологічний розвиток і залучення інвестицій у високотехнологічні сектори.

Ірландія вважається одним із найбільш привабливих регіонів для транснаціональних компаній завдяки: а)низькій ставці корпоративного податку (12,5%); б)стимулюванню венчурного капіталу через спеціальні податкові преференції для стартапів; в)відсутності податку на репатріацію прибутків у

деяких секторах. Україна може використати цей підхід шляхом впровадження диференційованих ставок корпоративного податку для стратегічно важливих галузей, а також введення податкових канікул для інноваційних підприємств у перші 3-5 років їхньої діяльності.

Відзначимо, що по аналогії з ірландською моделлю дуже схожа є кіпрська модель – по суті механізм податкової оптимізації для багатьох вітчизняних бізнесів. Кіпр є класичним прикладом юрисдикції з м'яким податковим режимом, який активно використовується українськими компаніями для оптимізації оподаткування та залучення інвестицій. Основні характеристики цієї моделі: одна з найнижчих ставок корпоративного податку в Європі – 12,5%; відсутність податку на репатріацію дивідендів у більшості випадків; розвинена мережа угод про уникнення подвійного оподаткування; використання кіпрських холдингових компаній для реінвестування прибутків в українські бізнеси. Україна щорічно має значний обсяг ПІІ (прямих іноземних інвестицій), що формально надходять із Кіпру, хоча в дійсності ці кошти є в абсолютній більшості своїй реінвестованим українським капіталом, який раніше виводився через офшори. Для зниження відтоку капіталу з України варто було б запровадити спрощену систему оподаткування реінвестованого прибутку (податок на виведений капітал) та створити спеціальні економічні зони з низькими ставками податків для починаючих підприємців та інвесторів в інноваційно-креативні індустрії. Крім того, важливим кроком є впровадження механізмів контролю за трансфертним ціноутворенням та деофшоризацією, за оподаткуванням імпорту.

У США використовується система стимулювання бізнесу через: амортизаційні відрахування для малого та середнього бізнесу; зниження податкового навантаження через інвестиційні кредити; гнучку систему оподаткування стартапів (наприклад, тимчасове звільнення від податків для інноваційних компаній). Для України корисним є досвід США у частині впровадження прискореної амортизації обладнання, що дозволить компаніям швидше оновлювати виробничі потужності.

Відзначимо, що кожна країна в світі має свій унікальний інструментарій оподаткування, який залежить від багатьох політичних, інституційних, соціально-економічних, клімато-географічних і демографічних умов. Тому Україні також необхідно сформувати оптимальну і ефективну модель державної податкової політики, яка б стимулювала розвиток бізнес-середовища і сприяла стійкому соціально-економічному зростанню країни.

Оптимізація податкової політики України на основі світового досвіду має включати впровадження адаптивних ставок оподаткування. Отже, Україні необхідно розробити гнучку систему корпоративного податку, яка передбачатиме: знижені ставки (5-10%) для стратегічних індустрій (IT, інновації, енергетика); стандартну ставку (18%) для традиційного бізнесу; підвищені ставки для галузей з високими природними рентами (наприклад, видобувна промисловість, аграрна сировина). Доцільним є і введення податкових канікул для малого бізнесу та стартапів. Можливе звільнення від

оподаткування на перші 3-5 років нових компаній у сферах інновацій, зеленої енергетики, агротехнологій. Подібний механізм успішно використовується в Сінгапурі, Ірландії та США [1;2;3].

Провідним механізмом зростання економіки є і стимулювання інвестицій через податкові кредити. Так, компанії, що реінвестують прибутки у розвиток, можуть отримати зменшення податкового зобов'язання на 50%. Ця модель активно застосовується у Німеччині та Франції. Крім того, доцільним є і спрощення адміністрування податків через цифровізацію. Запровадження єдиної онлайн-платформи для податкової звітності дозволить значно зменшити бюрократичний тиск на бізнес. Естонія вже реалізувала цю концепцію, що дозволило зменшити витрати підприємств на податкове адміністрування на 80%.

Очікуваними результатами реформування податкової політики в Україні, на наш погляд, мають бути збільшення реєстрації нових підприємств, підвищення рівня зайнятості через розвиток малого бізнесу,. приплив іноземних інвестицій у ключові галузі, спрощення адміністрування податків, трансформація економіки України від сировинно-аграрної до економіки знань, інноваційно орієнтованої економіки та економіки з більшою в рази часткою переробної промисловості. В середньо- і довгостроковій перспективі такі зміни приведуть до створення високотехнологічної економіки в Україні та зростання ВВП за рахунок експорту інноваційної продукції[4;5].

Підсумовуючи, відзначимо, що Україна має всі можливості для формування ефективної податкової системи, яка стимулюватиме розвиток підприємництва. Використання найкращих світових практик оподаткування разом з підвищенням захисту прав власності на активи в Україні дозволить створити сприятливе бізнес-середовище, залучити міжнародний капітал та підвищити конкурентоспроможність вітчизняної економіки. Поєднання гнучких податкових ставок, податкових канікул та інвестиційних кредитів для перспективних сфер діяльності та цифровізація сервісів обслуговування платників податків, що суттєво знижує забюрократизованість, подвійні стандарти, дискретність являється ключем до успішної модернізації фіскальної політики[6;7;8].

Список використаних джерел:

1. Sørensen, P.B. (2010). The Theory of Optimal Taxation: What is the Policy Relevance? International Tax and Public Finance, Vol. 17(1), pp. 1–24.
2. Zucman, G. (2015). The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens. University of Chicago Press, pp. 45–79.
3. Feldstein, M. (1999). Tax Avoidance and the Deadweight Loss of the Income Tax. Review of Economics and Statistics, Vol. 81(4), pp. 674–680.
4. OECD. (2021). Tax Policy Reforms 2021: OECD and Selected Partner Economies. OECD Publishing, Paris. URL: https://www.oecd.org/tax/tax-policy-reforms-261732a3-en.htm
5. IMF. (2020). Corporate Taxation in the Global Economy. IMF Policy Paper, Washington, D.C. URL: https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2020/03/10/Corporate-Taxation-in-the-Global-Economy-490012
6. Редзюк Є.В. (2023) Формування конкурентних кластерів України в умовах глобальних викликів. Збірник наукових праць "Стратегія економічного розвитку України", КНЕУ ім.

В.Гетьмана. – том 53, м.Київ, 2023. – С.63-77
7. Редзюк Є.В. (2024) Механізми зовнішнього фінансування економіки України під час війни та підходи до їх оптимізації. *Економіка України*. 2024. Том 68 №12 (757). С.51-66
8. Redziuk Y. Leading risks of geopolitical and geoeconomics for business activity in Ukraine during the war. Actual problems of International Relations, 2024, vol. 1, no. 159, pp. 138-145.

СІРЕНКО ІГОР, ПИСКУН ЄЛИЗАВЕТА, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ПОДАТКОВІ РИЗИКИ: МЕТОДИ І СТРАТЕГІЇ МІНІМІЗАЦІЇ В УМОВАХ ЗМІНЮВАНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У сучасних умовах швидких змін у податковому законодавстві, податкові ризики стають важливою частиною стратегічного управління підприємствами. Постійні зміни в національних та міжнародних податкових нормах, нові правила трансферного ціноутворення, вдосконалення контрольних механізмів держави, а також спрощення процедур декларування та обліку створюють численні можливості та загрози для бізнесу. Зміни в податковому законодавстві часто можуть бути недостатньо чіткими або навіть суперечливими. Водночас, бізнеси, які не здатні оперативно реагувати на ці зміни, ризикують стати об'єктами податкових перевірок або санкцій, що може призвести до значних фінансових втрат. У цьому контексті важливість розуміння і мінімізації податкових ризиків набуває все більшого значення. Тому тема дослідження податкових ризиків та стратегій їх мінімізації стає надзвичайно актуальною для розвитку ефективного корпоративного управління.

Податкові ризики - це ймовірність виникнення ситуацій, у яких підприємство може не виконати свої податкові зобов’язання належним чином, що призведе до фінансових санкцій, штрафів чи додаткових витрат. Вони можуть бути спричинені не лише порушеннями з боку самого підприємства, але й змінами в законодавстві, його неясностями або помилками в інтерпретації норм.

Існує кілька ефективних методів для мінімізації цих ризиків, які вимагають чіткої стратегії та інвестицій у навчання персоналу, автоматизацію процесів і консультації з фахівцями - табл. 1.

Таблиця 1. Методи мінімізації податкових ризиків*

Суть методу	Переваги	Недоліки	Результат для підприємства
Податкове планування			
Оптимізація податкових платежів через вибір відповідного режиму оподаткування, застосування пільг та відстрочень.	Зниження податкового навантаження, покращення фінансового стану.	Потребує постійного моніторингу змін законодавства.	Ефективне використання податкових інструментів, підвищення прибутковості.
Внутрішній податковий аудит			
Регулярна перевірка податкових документів та звітності на відповідність	Зменшення ймовірності штрафів, виявлення ризикових операцій.	Додаткові витрати на аудит.	Мінімізація ризику санкцій, підвищення контролю.

Суть методу	Переваги	Недоліки	Результат для підприємства
законодавству.			
Автоматизація податкового обліку			
Використання спеціалізованого ПЗ для обліку податкових платежів, контролю за своєчасністю подачі звітності.	Зниження людського фактору, підвищення точності розрахунків.	Витрати на впровадження та навчання персоналу.	Підвищення ефективності податкового обліку.
Податкове консультування			
Співпраця з податковими консультантами для аналізу ризиків та пошуку законних способів зменшення податкового тягаря.	Доступ до професійних знань, зниження ризиків порушень.	Висока вартість послуг.	Прийняття обґрунтованих рішень, зниження податкових витрат.
Дотримання податкового комплаєнсу			
Впровадження внутрішніх процедур для забезпечення відповідності податкового обліку законодавчим нормам.	Захист від штрафів, підвищення довіри контролюючих органів.	Витрати на розробку та підтримку системи комплаєнсу.	Прозорість обліку, мінімізація санкційних ризиків.

**узагальнено на підставі [1-6]*

У сучасних умовах частих змін податкового законодавства підприємства змушені не лише застосовувати окремі методи мінімізації податкових ризиків, а й розробляти комплексні стратегії, що дозволяють забезпечити довгострокову податкову стабільність.

🔄 Стратегія диверсифікації податкового навантаження передбачає оптимальне розподілення податкового навантаження між різними юридичними структурами, вибір оптимального податкового режиму та використання наявних пільг і стимулів. Підприємства можуть змінювати організаційно-правову форму або структуру господарських операцій, щоб скористатися більш вигідними умовами оподаткування. Наприклад, перехід на спрощену систему оподаткування або використання спеціальних режимів для певних видів діяльності може значно зменшити податковий тиск.

🔍 Стратегія випереджувального податкового контролю зосереджена на постійному моніторингу змін у законодавстві, проведенні регулярних внутрішніх аудитів та аналізі податкових ризиків ще до виникнення проблем. Вона включає проактивну роботу з податковими органами, підготовку до можливих перевірок, а також впровадження системи внутрішнього податкового контролю. Крім того, підприємства можуть залучати податкових консультантів для отримання експертних висновків щодо спірних питань і потенційних

ризиків.

💻 Стратегія цифровізації податкового обліку. В умовах глобальної цифровізації підприємства активно впроваджують автоматизовані системи ведення податкового обліку. Використання спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє мінімізувати людський фактор, підвищити точність розрахунків, автоматично перевіряти відповідність податковим нормам та своєчасно формувати звітність. Крім того, інтеграція цифрових рішень зі штучним інтелектом та машинним навчанням сприяє прогнозуванню податкових зобов'язань і виявленню потенційних ризиків ще до їх виникнення.

Реалізація стратегій мінімізації податкових ризиків є ключовою складовою фінансової безпеки підприємства. Поєднання диверсифікації податкового навантаження, випереджувального контролю та цифровізації процесів дозволяє не лише знизити податкові ризики, а й забезпечити стабільність бізнесу, покращити фінансове планування та відповідати вимогам законодавства в умовах його постійного змінювання.

Список використаних джерел:

1. Єршова Н. Ю., Лега О. В., Прокопишин О. С., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В. (2025). Податкова звітність як стратегічний інструмент ділових комунікацій і прийняття управлінських рішень. *Актуальні питання економічних наук*, (9). https://doi.org/10.5281/zenodo.14986292

2. Лега, О. В., Безкровний , О. В., Ромаш, Д. В., Шевченко, А. О., & Турченко , А. Ю. (2025). Податковий комплаєнс: сутність, значення та стратегії впровадження. *Актуальні питання економічних наук*, (8). https://doi.org/10.5281/zenodo.14949251

3. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В. Ідентифікація податкових ризиків у системі управління податковою безпекою. *Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу*: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених пам'яті видатного українського вченого-економіста Сергія Ілліча Юрія. Кам'янець-Подільський, 2025. С. 29-35.

4. Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б. Сучасні методи зниження податкових ризиків платників податків. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнознісценарії та перспективи розвитку*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021. С. 136-140.

5. ДПС впроваджує систему управління податковими ризиками URL: https://7eminar.ua/news/1195-dps-vprovadzuje-sistemu-upravlinnya-podatkovimi-rizikami (дата звернення: 14.01.2025).

6. Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б. Податкові ризики як елемент податкової політики підприємств. *Інфраструктура ринку*. Випуск 67. 2022. С.229-233

СКУРАТОВ ОЛЕКСІЙ, аспірант.
Науковий керівник - **ОСТАПЧУК СЕРГІЙ**, к.е.н., старший науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах активного виходу українських аграрних підприємств на міжнародні ринки питання податкового регулювання економічної діяльності набуває особливої важливості, підвищення ефективності податкової політики значною мірою змінює конкурентоспроможність вітчизняних виробників на глобальному ринку. Відсутність чітких та передбачуваних податкових механізмів може стати серйозним бар'єром для розвитку експортного потенціалу аграрного сектору, що сприяє доступу до зовнішніх ринків, підвищуючи витрати підприємств і створюючи додаткові адміністративні навантаження [0,0].

З огляду на це, актуальним є узагальнення основних податкових вимог для аграрних підприємств, що описують експортно-імпортні операції, а також визначення ефективних підходів до їхньої оптимізації. Дослідження спрямоване на аналіз особливостей застосування митних платежів, податку на додану вартість, акційного податку та інших фіскальних інструментів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, з урахуванням їх впливу на фінансову стійкість аграрних підприємств [0]. Важливим аспектом є також оцінка можливих податкових преференцій, які можуть сприяти зниженню фіскального навантаження та стимулюванню розвитку [0].

Зважаючи на виклики, що постають перед підприємствами у сфері ЗЕД, важливим аспектом є аналіз податкових зобов'язань, які впливають на фінансові результати експортно-імпортних операцій. Основні податкові нарахування у сфері зовнішньоекономічної діяльності включають три основні компоненти: митні платежі, податки на прибуток підприємств та спеціальні податкові режими. Митні платежі охоплюють мито, податок на додану вартість (ПДВ) та акцизний податок, які застосовуються як до імпорту, так і до експорту товарів, визначаючи загальний рівень фіскального навантаження на підприємство [0,0]. Податки на прибуток підприємств здійснюють важливу роль у регулюванні фінансової діяльності суб'єктів господарювання, що здійснюють міжнародну торгівлю, впливаючи на загальну рентабельність їхньої діяльності. Окрему категорію податкового навантаження складають податкові спеціальні режими, які передбачають певні податкові пільги або особливі умови оподаткування, які можуть бути застосовані до аграрних експортерів для стимулювання розвитку їхньої діяльності [0,0]. Сукупність цих елементів визначає загальну структуру податків у зовнішньоекономічній діяльності та потребує глибокого аналізу для розробки ефективної податкової політики й оптимізації фіскального навантаження на підприємство.

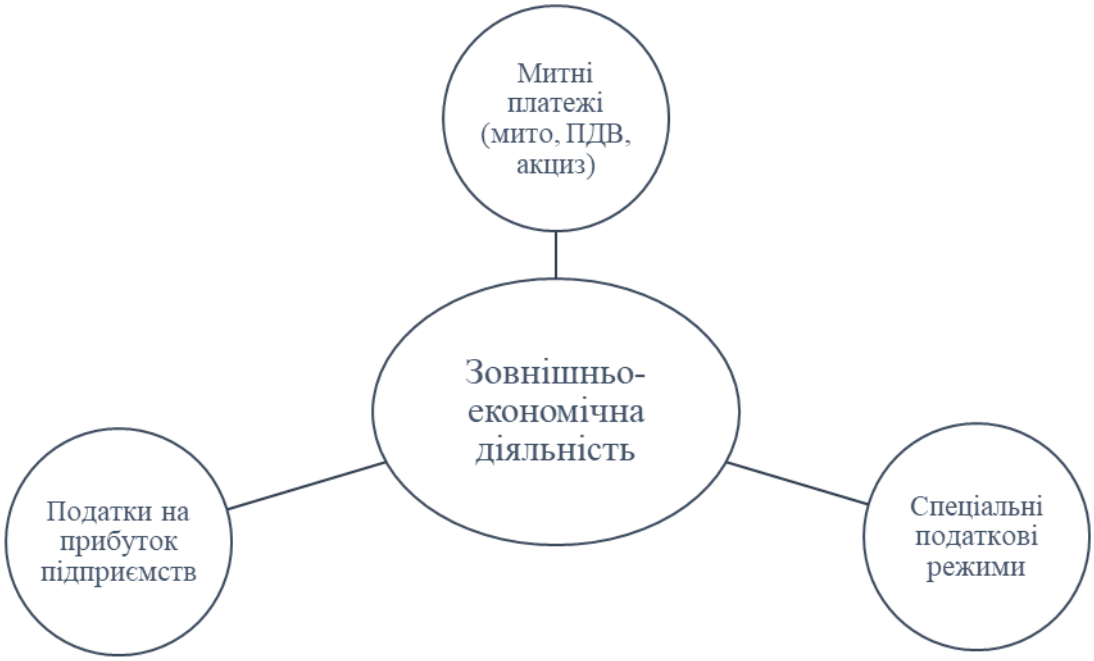

Рис. 1. Структура податків у зовнішньоекономічній діяльності

Отже, ефективне податкове регулювання зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств є ключовим фактором їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Впровадження передбачуваної та гнучкої податкової політики, спрямованої на оптимізацію митних платежів, податку на додану вартість та спеціальних податкових режимів, сприяти покращенню фінансових результатів аграрного сектора.

Застосування сучасних підходів до оподаткування, у тому числі цифрових інструментів для адміністрування податкових зобов'язань, сприяє зменшенню фіскального навантаження та стимулювати розвиток експорту [0]. Подальші дослідження мають бути спрямовані на оцінку ефективності діючих механізмів податкового регулювання, розробку рекомендацій щодо вдосконалення податкових стимулів для аграрних експортерів, а також інтеграцію європейських підходів до фіскального адміністрування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua
2. Податковий кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
3. Рибакова Т., Кузнєцова Т. Особливості зовнішньоекономічної діяльності в сучасному глобальному середовищі. Економічний вісник університету. 2022. № 53. С. 124-132.
4. Юр'єва П. Б., Микитенко Т. В. Зовнішньоекономічна діяльність та особливості її оподаткування: теоретичні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38.
5. Альбрехт Т., Баєр М.С., Гімпель Г. та ін. Застосування цифрових технологій у логістиці 4.0: аналіз можливостей внутрішніх логістичних процесів. *Inf Syst Front* 26 , 755–774 (2024). https://doi.org/10.1007/s10796-023-10394-6 .

ТУЧАК ТЕТЯНА, к.е.н, доцент кафедри адміністрування податків
СКЛЯРОВ ДАНИЇЛ, здобувач вищої освіти
Державний податковий університет, м. Ірпінь

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В сучасних умовах податкове планування на підприємстві являє собою не лише оптимізацію податкових зобов'язань, а й стратегічний інструмент, що дозволяє забезпечити максимальну ефективність бізнесу, мінімізувати ризики, а також забезпечити стабільний розвиток. В умовах динамічного законодавства та мінливого економічного середовища, підприємствам необхідно постійно вдосконалювати свої підходи до податкового планування, використовуючи сучасні методи та інструменти. Традиційні підходи, орієнтовані на мінімізацію податків, поступово поступаються місцем більш комплексному та стратегічному баченню.

Податкове планування варто розглядати як важливу ланку управління фінансами суб'єктів господарювання, а також законний спосіб оптимізації оподаткування, що визнає за кожним платником податків право застосовувати всі законні можливості для максимального скорочення своїх податкових зобов'язань. [1, с. 34]

Його сутність зводиться до аналізу податкового законодавства, прогнозування податкових наслідків, розробки податкової стратегії та документального оформлення операцій. Значення податкового планування полягає в мінімізації податкового навантаження, зниженні податкових ризиків, поліпшенні фінансового планування, підвищенні конкурентоспроможності та забезпеченні стабільності бізнесу. Воно дозволяє підприємству оптимізувати податкові платежі, збільшити прибуток та спрямувати додаткові кошти на розвиток.

Податкове планування умовно поділяється на стратегічне та тактичне. Стратегічне податкове планування охоплює довгострокові рішення щодо оптимізації податкового навантаження, вибору організаційно-правової форми підприємства, його територіального розташування та використання спеціальних податкових режимів. Тактичне ж в свою чергу зосереджене більше на короткострокових заходах, до яких відноситься оптимізація витрат, використання податкових пільг, перенесення податкових зобов'язань у часі та застосування механізмів амортизації. Використання сучасних цифрових технологій у податковому плануванні, таких як аналітичні системи та автоматизовані платформи, значно підвищує ефективність управління податками та мінімізує ризики недотримання законодавчих вимог.

Важливо зазначити про застосування міжнародного досвіду податкового планування. У розвинених країнах податкове планування базується на прозорості, прогнозуванні та використанні цифрових технологій. Стратегії податкового планування розуміють ті, у яких використовуються прогалини та неузгодженості у національному та міжнародному податковому законодавстві з

метою штучного переміщення прибутків до територій з низьким або нульовим рівнем оподаткування, у яких економічна діяльність невелика або зовсім відсутня [2]. За таких умов одним із ключових міжнародних підходів боротьби з розмиванням податкової бази з податку на прибуток корпорацій є план BEPS (Base Erosion and Profit Shifting).

Досить багато компаній використовують податкові угоди про уникнення подвійного оподаткування, що дозволяє зменшувати податкове навантаження при міжнародній діяльності. Також популярними є офшорні та низькоподаткові юрисдикції, які пропонують максимально сприятливі умови для ведення бізнесу, проте у зв'язку з посиленням міжнародного контролю, їх використання потребує ретельного дотримання законодавства.

Якщо ми говоримо про країни Європейського Союзу, то тут широко застосовуються податкові стимули та пільги, спрямовані саме на залучення інвестицій, зокрема спеціальні режими оподаткування для дослідницьких і технологічних компаній. Важливим елементом міжнародного податкового планування є трансферне ціноутворення, яке дозволяє міжнародним корпораціям оптимізувати податкове навантаження, перерозподіляючи прибуток між різними підрозділами. У США, Канаді та Великій Британії активно використовуються цифрові технології для податкового адміністрування, що дозволяє автоматизувати процеси подання звітності, зменшити ризики помилок і покращити прогнозування податкових наслідків.

У висновку варто зазначити, що сучасні підходи до податкового планування на підприємстві є максимально важливим інструментом забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності бізнесу. Ефективне податкове планування дозволяє оптимізувати податкове навантаження, мінімізувати ризики, що можуть бути пов'язані з податковими перевірками, а також забезпечити відповідність законодавчим вимогам. У сучасних умовах особливого значення набувають цифрові технології, аналітичні системи та автоматизовані платформи, які підвищують точність прогнозування податкових зобов'язань і спрощують адміністрування податків.

Список використаних джерел:

1. Атаманюк І. Особливості організації податкового планування на підприємстві. *Економічний аналіз*. 2010. No 6. С. 32–35.
2. BEPS. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/beps-440

УЛЬЗУТУЄВА АЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

НОВАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Тенденції обліку розвиваються так же швидко, як і всі сфери сучасного світу. Але під час особливих викликів, держава повинна вміти правильно врегулювати всі системи так, щоб це не нашкодило економіці країни. Як наслідок цього, відбуваються зміни в податковому, фінансовому та бухгалтерському обліку. Протягом минулого року відбулась значна кількість змін, що вплинули на роботодавців, працівників і порядок нарахування заробітної плати. Розглянемо зміни оподаткування заробітної плати.

Заробітна плата – це винагорода, яку виплачує роботодавець своїм працівникам за належно виконану ними роботу. Вона залежить від таких чинників: до якої організаційно-правової форми підприємницької діяльності відноситься суб'єкт господарювання; роду діяльності працівника; досвіду роботи; рівень небезпечності працівника; обсягу обов'язків, які на нього покладаються та рівень відповідальності.

Одним із важливих елементів вирішення питань щодо оплати роботи працівникам лежить на встановлені граничних меж плати. Тому, щоб оплата праці була справедливою і більш менш стабільною в Україні встановлений розмір мінімальної оплати праці.

Мінімальна заробітна плата (далі МЗП) — це встановлений державою гарантований рівень оплати праці, який роботодавець зобов'язаний виплачувати працівнику. Вона не тільки отримує доходи мільйонів українців, а й слугує базою для збільшення соціальних виплат, податків та інших ключових економічних інструментів[1]. Розглянемо зміни наведені в табл. 1.

Таблиця 1. МЗП в Україні за 2024-2025 рік

Період	Місячна	Погодинна
01.01.2025 - 31.12.2025	8000 грн	48,00 грн
01.04.2024 - 31.12.2024	8000 грн	48,00 грн
01.01.2024 - 31.03.2024	7100 грн	42,60 грн

За словами міністра фінансів, Сергія Марченка, в період з 01.04.2024 – 01.01.2025 року МЗП підвищилась на 900 грн, або на 19% - до 8000 гривень [2]. Підвищення мінімальної заробітної плати є способом збільшення податкових надходжень до державного бюджету, після чого чим більше становить мінімальна оплати праці, тим вище є сума утримання з неї.

У прийдешньому 2024 році система оподаткування заробітної плати для всіх категорій працівників зазнала змін через підвищення ставки військового збору з 1,5% до 5% див табл.2.

Ця норма набрала чинності 1 грудня 2024 року і буде актуальною до скасування воєнного стану. Чи скасують такі зміни насправді? – поки що,

невідомо.

Таблиця 2. Військовий збір, 2024

Категорія зміни	01.01.2024 рік	01.12.2024 рік
Військовий збір	1,5%	5%

До прикладу, візьмемо працівника, який отримує мінімальну заробітну плату станом на 1 січня 2025 року у розмірі 8000 грн.

Таблиця 3. Журнал реєстрації господарських операцій (умовний приклад)

Зміст	ДТ	КТ	2024 рік	2025 рік
Нараховано працівнику заробітну плату	92	661	8000 грн	8000 грн
Утримано із заробітної плати:				
ПДФО(податок з доходу фізичних осіб) Військовий збір	661 661	641 642	8000 * 18% = 1440 грн 8000 * 1,5% = 120 грн	8000 * 18% = 1440 грн 8000 * 5% = 400 грн
Сума утримання	661	64	1560 грн	1840 грн
Сума до видачі	661	311(301)	6440 грн	6160

Виходячи з наведених даних таблиці, можна зробити висновки:

1. Фонд оплати праці не змінився
2. Підвищились податки.
3. Сума утримання збільшилась.
4. Сума видачі оплати «на руки» зменшилась.

Індексація – це один із чинників, що впливає на рівень заробітної плати у 2025 році. Нараховувати її у поточному році слід за новими правилами.

Згідно зі статтею 34 Закону про Держбюджет-2025, обчислення індексу споживчих цін (ІСЦ) для індексації доходів населення відбувається наростаючим підсумком, починаючи з січня 2025 року, який працює на 1 або 100%. При цій сумі індексації, розрахованої у грудні 2024 року, у січні 2025 року не використовується.

Отже, ІСЦ за січень 2025 року встановлюється на рівні 1 або 100%, і цей місяць стає базовим для всіх працівників. Починаючи з лютого, відстежується ІСЦ, і щойно він перевищить поріг індексації (більше ніж 103%), до заробітної плати праці [3].

Спостерігаючи тенденцію змін в законодавстві, слід очікувати знову змін в 2025 році, адже Верховна Рада України зареєструвала законопроект, в якому пропонується підвищення прожиткового мінімуму з 1 квітня до 5400 грн, а мінімальну заробітну плату у місячному розмірі з 1 січня – 8000 грн, з 1 квітня - 9100 грн, з 1 липня - 10100 грн, з 1 жовтня - 11184 грн [4].

Оптимальне підвищення мінімальної зарплати має бути збалансованим. Якщо її зростання не досягає інфляції, купівельна спроможність населення зменшується. Водночас надто різке підвищення може спровокувати зростання безробіття а також закриття бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Мінімальна зарплата в Україні у 2025 році: що це таке та як вона зміниться. *Happy Monday*. URL: https://happymonday.ua/minimalna-zarplata-v-ukrayini
2. Чи підвищать в Україні мінімальну зарплату в 2025 році: відповіль міністра фінансів. Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН. URL: https://www.unian.ua/economics/finance/zarplata-v-ukrajini-v-minfini-rozpovili-chi-budut-ukrajinci-zaroblyati-bilshe-v-2025-roci-12767439.html
3. Розрахунок заробітної плати у 2025 році: формули, нарахування, податки, приклади, "на руки" працівникам. *Онлайн-бухгалтерія SMARTFIN.UA: зарплата, кадри, звіти, облік ФОП*. URL: https://smartfin.ua/page/rozrakhunok-zarobitnoyi-platy-u-2025-rotsi
4. Мінімальна зарплата 9100 грн із 01.04.2025 – плани Уряду. Бухгалтерія для бюджету та ОМС. URL: https://oblikbudget.com.ua/news/90052-minimalna-zarplata-9100-grn-iz-01-04-2025-plany-uriadu

ЧЕРКАСОВА СВІТЛАНА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
КУЧЕРЕВСЬКИЙ АНТОН, здобувач вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану економічна ситуація в Україні зазнала суттєвих змін, що безпосередньо вплинули на національну систему оподаткування та податкове планування підприємств. В Податковий кодекс України, що виступає ключовим нормативним актом, який регулює систему оподаткування, з початку воєнного стану внесена низка змін, які спрямовані на підтримку бізнесу в умовах кризи та забезпечення його безперервної діяльності в умовах високої ситуаційної невизначеності. За таких умов податкове планування, як складова фінансової стратегії підприємства, набуває особливого значення, оскільки дозволяє оцінити можливі податкові ризики, забезпечити стійкий розвиток підприємства, збалансувати аспекти його діяльності й оптимізувати податкове навантаження.

Одним із фундаментальних принципів національної податкової системи є гнучкість, що означає здатність швидко адаптуватися до змін соціально-економічної ситуації в країні. Початок війни поставив перед економікою серйозні випробування, змусивши країну терміново шукати шляхи захисту бізнесу та праці в умовах воєнного стану. Для цього було створено механізм переміщення підприємств у безпечні зони, щоб підприємства у зоні бойових дій мали змогу відновити роботу, уникнути втрати споживачів та зберегти робочі місця. Водночас були вжиті заходи щодо зниження податкового навантаження, створення податкових стимулів для ключових сфер економіки, посилення контролю за дотриманням податкового законодавства [1].

Механізм національної податкової політики є складною та різноманітною системою, що включає інструменти, принципи, законодавчі норми, методи та засоби, що впливають на реалізацію податкової політики. Його головна мета – організувати та стандартизувати фінансові процеси між державою, бізнесом та громадянами. Оскільки цей механізм включає різні аспекти, кожен з його елементів виконує свою функцію, а його вибір залежить від цілей і стратегій поточної національної політики. Тактичні рішення, прийняті в рамках встановлених напрямків, можуть мати різні наслідки – від гальмування економічного зростання до стимулювання підприємницької діяльності та підвищення соціально-економічного рівня населення [2].

Щоб підтримати бізнес в умовах воєнного стану, на початку 2022 року (на початку повномасштабного вторгнення) Верховна рада України запустила ряд податкових пільг і стимулів [3]. Також протягом періоду дії воєнного стану в Україні було прийнято низку законів, які внесли зміни до податкового законодавства, зокрема для забезпечення належної податкової політики та адаптації звітності до нових умов. Ці зміни мали на меті полегшити фінансове

становище бізнесу в умовах війни та сприяти стабільності економіки [4-6].

Таким чином, модифікація податкової системи в умовах воєнного стану та відповідне державне податкове стимулювання підприємницької діяльності здійснили вплив на процес податкового планування на вітчизняних підприємствах, оскільки невизначеність збільшила ступінь непрогнозованої швидкості змін, які системі їх управління потрібно було враховувати в рамках формування податкової політики, завдяки якій відбувалось забезпечення рентабельності діяльності та її сталості.

Слід зауважити, що податкове планування в діяльності вітчизняних підприємств можна розглядати як:

а) цілеспрямовану діяльність системи управління підприємством, що спрямована на максимальне використання чинного законодавства з метою досягнення найбільшого фінансового результату шляхом законної оптимізації господарської діяльності з точки зору її податкових наслідків [7];

б) складову економіко-правового планування діяльності підприємства, що передбачає систему заходів, спрямованих на забезпечення податкової оптимізації оподаткування, аналіз та прогнозування податкових наслідків здійснення господарських операцій, рівня податкового навантаження, з урахуванням вимог податкового законодавства та тенденцій податкової політики держави [8];

в) процес оптимізації податкових платежів, ефективного вибору або зміни режиму оподаткування та зменшення податкових ризиків підприємства в контексті чинного податкового законодавства, що дозволяє максимізувати прибутковість та ринкову вартість підприємства в теперішньому та майбутніх періодах [9];

г) процес планування податків і податкових платежів, що вбудований у систему управління підприємством, спрямований на оптимізацію податкового навантаження на підприємстві за рахунок оцінювання впливу елементів податкової системи на ефективність фінансово-господарської діяльності [10];

д) цілеспрямовану діяльність, яка передбачає оцінку та прийняття управлінських рішень виходячи із цілі підприємницької структури та врахування величини майбутніх податкових наслідків [11].

Отже, враховуючи визначення різних науковців, а також зміни і фактори, які на протязі воєнного стану впливали на процес податкового менеджменту в системі управління вітчизняними підприємствами, можна зробити висновок, що податкове планування – це комплексна характеристика, яка дозволяє особам, що приймають рішення, ефективно управляти податками, оптимізувати податкове навантаження, враховувати зміни в чинному законодавстві, аналізувати вплив податків на фінансово-господарські результати з урахуванням прогнозних даних, розробляти заходи щодо максимізації прибутку й забезпечення сталого розвитку підприємств. Саме врахування невизначеності через війну обумовлює необхідність впровадження системи управлінського моніторингу чинників, які здійснюють вплив на інструментарій податкового планування підприємств.

Слід зауважити, що управлінський моніторинг у будь-який функціональній сфері управління передбачає збирання та узагальнення інформації за певними показниками для вивчення конкретної проблеми та вироблення відповідних рекомендацій щодо формування стратегії і тактики управлінської діяльності з метою прийняття відповідних управлінських рішень [12].

В основі системи управлінського моніторингу чинників, які здійснюють прямий та опосередкований вплив на інструментарій податкового планування підприємства, закладено комплекс заходів та методів, що можуть бути застосовані його системою управління для виявлення необхідності внесення коректив в його податкову політику на основі діагностики змін в інструментах національної системи оподаткування, до яких можна віднести: податкові ставки, податкові пільги, податковий кредит, податкові стимули та санкції, податкові канікули, податкові преференції, податкову амністію, податкову базу. При цьому особливу увагу в даній системі буде займати саме моніторинг податкових ризиків, що ґрунтується на трьох взаємопов'язаних елементах: 1) виявленні та оцінці існуючих податкових ризиків підприємства; 2) розробці комплексу заходів щодо мінімізації виявлених податкових ризиків; 3) оптимізації системи оподаткування підприємства з метою використання законних методів зменшення його податкового навантаження.

Таким чином, підводячи підсумки, можна визначити, що податкове планування в умовах воєнного стану є складним процесом, що вимагає від підприємств високої гнучкості та адаптації до змін у законодавстві. Внесені до Податкового кодексу України зміни з початку війни сприяли зниженню податкового навантаження на бізнес та забезпечили умови для відновлення його стабільної роботи. Однак подальша стабільність у сфері оподаткування на макрорівні управління залежить від гнучкості національної податкової політики та здатності держави оперативно реагувати на зміни в соціально-економічному середовищі, а на рівні підприємств – від спроможності їх систем управління формувати та практично реалізовувати комплекс заходів в рамках системи управлінського моніторингу складових податкової політики з метою вибору найбільш ефективних варіантів здійснення податкових платежів за наявності законних альтернатив з боку держави.

Список використаних джерел:

1. Горин В.П., Була В.П, Чорноус В.С. Податкова політика України в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка.* 2024. №3. С. 23 – 31.

2. Греца В.Я. Модифікація податкової системи в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2024. Серія ПРАВО. №78. С. 24 – 31.

3. Татьянченко О.А. Проблеми податкового законодавства в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2022. Серія ПРАВО. №80. С. 583 – 587.

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану. Закон України від 03.03.2022 р. № 2118-IX. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX.

Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану. Закон України від 24.03.2022 р. № 2142-IX. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text
7. Грабчук І.Л., Лайчук С.М. Податкове планування: особливості організації на підприємстві. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2017. Вип. 2(37). С. 30-34. URL: http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/110435
8. Греца Я.В. Правові аспекти співвідношення понять «податкове планування», «податкова оптимізація» та «мінімізація податків». *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Право. 2012. Вип. 18. С. 152-153.
9. Черкас Т.С., Долженко І.І. Податкове планування як складова системи фінансового управління підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 9(73). С. 491-495. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2253
10. Глущенко Я.І., Корогодова О.О., Моісеєнко Т.Є., Черненко Н.О. Концептуальні засади податкового планування підприємств у контексті Четвертої промислової революції. *Бізнес Інформ.* 2021. № 4. С. 210-216. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-210-216
11. Ткачик Л.П. Особливості функціонування корпоративного податкового менеджменту. *Бізнес Інформ.* 2013. № 12. С. 333-338. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_12_61
12. Черкасова С.О. Економічний інструментарій управлінського моніторингу конкурентоспроможності промислових підприємств у процесі формування механізму її організаційно-економічного забезпечення. *Економіка. Управління. Інновації.* 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2011_2_57

ШЕВЧЕНКО АЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

ОЦІНКА РІВНЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Одним із ключових показників ефективності податкової системи є рівень податкового навантаження на економіку.

Оптимізація податкового навантаження сприяє активізації економічних процесів, дозволяє підприємствам спрямовувати заощаджені ресурси на розширення виробничих потужностей та стимулювання інвестиційної діяльності, що є особливо важливим для України.

У сфері теорії та практики оподаткування рівень податкового навантаження оцінюють як на державному рівні (макрорівень), так і на рівні окремих платників податків (мікрорівень). Цей процес передбачає аналіз чинного законодавства щодо визначення суб'єктів і об'єктів оподаткування, а також їх систематизацію, аналіз та класифікацію податків із визначенням відповідних платників; оцінку загальної суми податкових зобов'язань, які сплачуються у бюджет; аналіз рівня податкового навантаження [1].

Такий підхід дає змогу оцінити фіскальний вплив податкової системи. Розглянемо цю послідовність дій:

1. Аналіз чинного законодавства щодо визначення суб'єктів та об'єктів оподаткування. Суб'єкти оподаткування визначаються як фізичні або юридичні особи, на яких законодавством покладено обов'язок сплачувати податки та збори до бюджету (рис. 1).

Фізичні особи
• 1. Резиденти (особи, які мають постійне місце проживання в Україні або перебувають на її території понад 183 дні на рік).
• 2. Нерезиденти (особи, які не відповідають критеріям резидентства).
Юридичні особи
• Українські підприємства (резиденти, зареєстровані за законодавством України).
• Іноземні підприємства (нерезиденти, які здійснюють господарську діяльність на території України).
Самозайняті особи
• 1. Підприємці без створення юридичної особи.
• 2. Особи, які займаються незалежною професійною діяльністю (адвокати, нотаріуси тощо).

Рис. 1. Суб'єкти оподаткування
Джерело: складено за [2]

Об'єктами оподаткування виступають доходи, майно, діяльність або операції, що обкладаються податками відповідно до чинного законодавства. Згідно з ПКУ, основні об'єкти оподаткування поділяються на (рис. 2):

Доходи	Майно	Операції та природні ресурси
•заробітна плата, дивіденди, роялті, інші доходи фізичних осіб • прибуток підприємств	•нерухоме майно (житлова та нежитлова нерухомість) •рухоме майно (транспортні засоби)	•операції купівлі-продажу товарів та послуг, експортно-імпортні операції •видобуток корисних копалин, використання земель, водних, лісових ресурсів

Рис. 2. Об’єкти оподаткування
Джерело: складено за [2]

2. Аналіз та класифікації податків із визначенням відповідних платників. Податкова система України включає загальнодержавні та місцеві податки та збори. Податки класифікуються за різними критеріями, зокрема за рівнем встановлення, об'єктом оподаткування, порядком сплати тощо. Класифікація податків дозволяє ефективно ідентифікувати їх види та конкретних платників, забезпечуючи контроль та регулювання податкових відносин. Вона є основою для планування податкових надходжень і стимулювання розвитку економіки.

3. Оцінка загальної суми податкових зобов’язань, які сплачуються у бюджет. Починаючи з 2020 року, податкові надходження у структурі доходів місцевих бюджетів займають найбільшу частку (рис. 3).

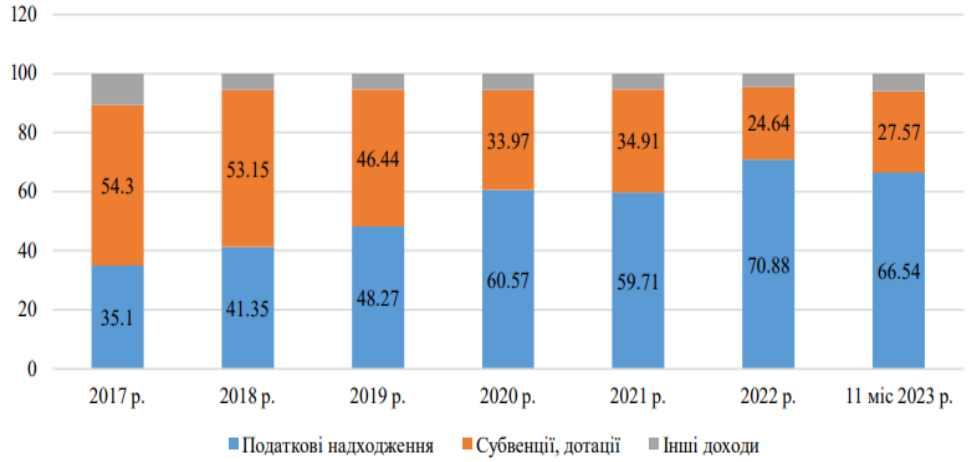

Рис. 3. Доходи місцевих бюджетів із 2017 по 2023 роки, % [3]

Частка ПДФО, що зараховується до місцевих бюджетів та державного бюджету, а також частка ПДВ, акцизний збір, податок на прибуток складають найбільшу частину серед всіх податкових надходжень (рис. 4).

Динаміка надходжень від податку на прибуток зазнала в 2022 році негативних змін, що зумовлено економічними труднощами в умовах війни *[4]*. За даними податкової служби, у 2023 році великі платники податків внесли 131,7 млрд грн у вигляді податку на прибуток, що перевищує показники 2022 року на 85 млрд грн, або в 2,8 рази [4].

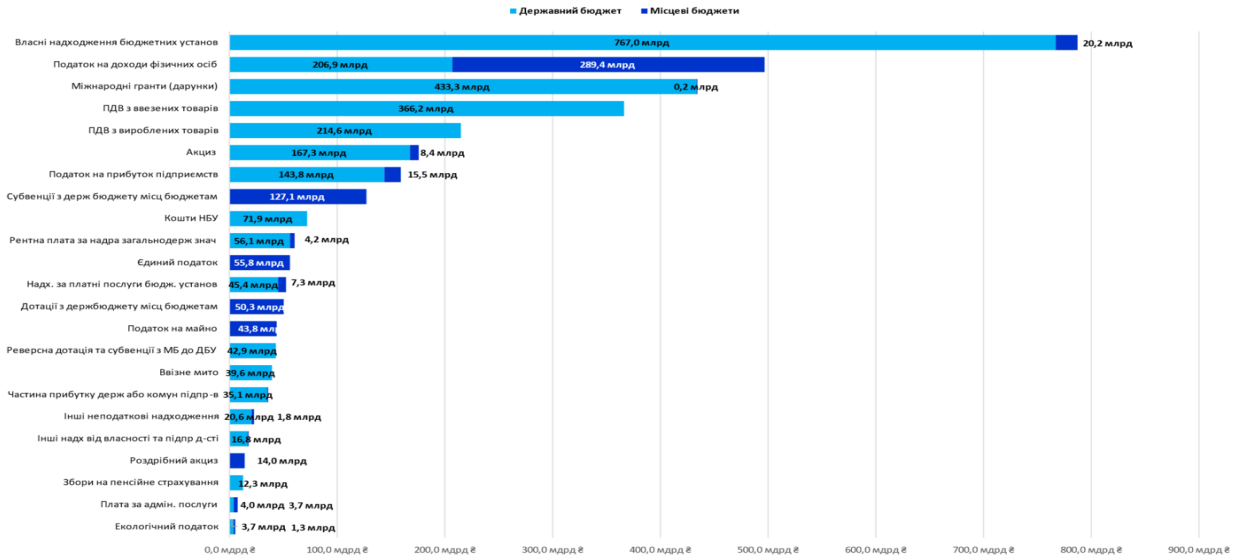

Рис. 4. Обсяги надходження податків до місцевих бюджетів та державного бюджету за 2023 [5]

Тож, висновок якого доходимо, в Україні основними джерелами податкових доходів є податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), акцизний збір. В Україні рівень податкового навантаження є досить суперечливим через складну структуру податкової системи, численні законодавчі зміни та значну частку тіньової економіки.

Необхідно відмітити, що на рівень податкового навантаження, окрім загальнодержавних і місцевих податків та зборів, суттєвий вплив має надходження ЄСВ. ЄСВ у розмірі 22% від заробітної плати є одним із основних податків на працю. Високе податкове навантаження на фонд оплати праці створює стимули для виплати заробітної плати «в конвертах» та обмежує можливості працевлаштування.

Основними проблемами податкового навантаження в Україні є: нерівномірний розподіл навантаження між різними категоріями платників податків; складність адміністрування податків, що створює високі витрати для бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Гавриленко В. О. . Демиденко С. Л. Податкове навантаження як показник ефективності податкової системи в Україні / В. О. Гавриленко. Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2023. Вип. 68. С. 46-55.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.
3. Оглядове досьє щодо розподілу податкових надходжень із метою забезпечення місцевих бюджетів достатніми фінансовими ресурсами. URL: https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32842.pdf
4. Обсяги податку на прибуток перевищили довоєнний рівень на 30%. Який бізнес платить мільярди, наповнюючи держбюджет. URL: https://mind.ua/publications/20271146-obsyagi-podatku-na-pributok-perevishchili-dovoennij-riven-na-30-yakij-biznes-platit-milyardi-napovnyu
5. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. URL: https://hromady.org/analiz-miscevix-byudzhetiv-za-2023-rik/.

ШИШКОВА ДІАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ШИШКОВА НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин і аудиту,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ДЕРИВАТИВНІ КОНТРАКТИ ЯК МЕХАНІЗМ ПОДАТКОВОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ

Загальна мета дослідження деривативних контрактів – це і окреслити роль та ефективність як інструменту податкового планування в Україні, і визначити їх вплив на фінансову стратегію компаній та розробити рекомендації щодо оптимізації регуляторної бази для підвищення прозорості та ефективності їх використання. Але в межах цього дослідження акцентовано увагу на конкретному прикладі застосування деривативних контрактів для хеджування діяльності ІТ-підприємства.

Використання деривативів як інструменту податкового планування стає все більш популярним у світі, проте в Україні ця сфера залишається недостатньо розвиненою через регуляторні, правові та економічні бар'єри. Вивчення цього питання сприятиме формуванню ефективного середовища для бізнесу, зменшенню тіньового сектору та підвищенню конкурентоспроможності економіки України. Для ефективної роботи з деривативними контрактами слід провести аналіз сучасного стану ринку деривативних контрактів в Україні [1,2], надати оцінку нормативно-правового регулювання деривативів у контексті податкового законодавства [3,4], вивчити практику використання деривативів для податкового планування українськими компаніями, визначити ризиків та можливостей, пов'язаних із застосуванням деривативів у податкових стратегіях.

Якщо ІТ-підприємство в Україні отримує основний дохід у доларах США (USD), але витрати на операційну діяльність здійснює в гривнях (UAH), то валютні коливання можуть створити ризики для фінансової стабільності підприємства. Для зниження цього ризику компанії можна використати валютні ф'ючерси, що впливає і на її податкове планування.

Розглянемо послідовність використання валютного ф'ючерсу:

1. Аналіз фінансових потоків. Компанія прогнозує, що протягом наступного кварталу отримає $1,000,000 доходу (складає 42,000,000 грн при поточному курсі 42 грн/$). Ризик у тому, що гривня може зміцнитися (наприклад, до 40 грн/$), що зменшить гривневий еквівалент доходу.

2. Укладання ф'ючерсного контракту.

Компанія укладає валютний ф'ючерсний контракт на продаж $1,000,000 за курсом 42 грн/$ через три місяці. Вартість контракту визначена на біржі.

3. Хеджування валютного ризику. Якщо курс UAH/USD знизиться до 40 грн/$, то на реальному ринку компанія отримає 40,000,000 грн за свій дохід у $1,000,000. Проте на ф'ючерсному ринку компанія отримає прибуток у розмірі 2,000,000 грн (різниця між зафіксованим курсом 42 грн/$ і поточним ринковим

курсом 40 грн/$). Таким чином, загальний дохід складе 42,000,000 грн, що відповідає початковим очікуванням компанії.

4. Податкове планування з використанням ф'ючерсів. Вплив на податкову базу:

- доходи від основної діяльності у розмірі 40,000,000 грн підпадає під оподаткування згідно з правилами для прибутків підприємств;
- фінансовий результат від ф'ючерсу прибуток у розмірі 2,000,000 грн враховується як фінансовий результат від операцій з деривативами;
- податковий ефект згідно з Податковим кодексом України [4] - доходи та витрати від операцій із деривативами враховуються окремо в розрахунку оподатковуваного прибутку, що дозволяє підприємству компенсувати можливі збитки на основній діяльності за рахунок прибутку від деривативів.

5. Оптимізація витрат:

- витрати на укладання ф'ючерсу (витрати на комісії та біржові збори) враховуються у фінансових витратах підприємства, що зменшує оподатковуваний прибуток;
- амортизація ризиків - ф'ючерс дозволяє стабілізувати доходи у гривневому еквіваленті, що дає підприємству більше можливостей для довгострокового податкового планування.

Таким чином, в результаті використання ф'ючерсу, IT-підприємство знижує валютний ризик, забезпечуючи прогнозований дохід у гривнях. Фінансовий результат від ф'ючерсів зменшує податкове навантаження завдяки включенню витрат і доходів від деривативів до податкової бази. Отже, використання деривативів (валютних ф'ючерсів) забезпечує підприємству фінансову стабільність і гнучкість у плануванні податкових платежів; хеджування дозволяє IT-компанії мінімізувати ризики, пов'язані з валютними коливаннями, та оптимізувати податкове навантаження, дотримуючись чинного законодавства України.

Чи можна використати інший вид деривативу? В таблиці 1 представлено порівняння за основними критеріями переваг та недоліків використання валютного ф'ючерсу та валютного опціону для хеджування валютних ризиків IT-підприємства.

Таблиця 1. Переваги та недоліки використання валютного ф'ючерсу та валютного опціону для хеджування валютних ризиків

№	Критерій	Валютний ф'ючерс	Валютний опціон
1	Тип контракту	Обов'язковий контракт на покупку/продаж валюти за зафіксованим курсом	Право, але не обов'язок, продати валюту за зафіксованим курсом
2	Премія/вартість контракту	Немає премії, вартість визначається через ринковий курс	Потрібно сплатити премію за право використання опціону (наприклад, 1% від суми)
3	Гнучкість	Менше гнучкості: зобов'язує виконати контракт	Більша гнучкість: підприємство може вибрати, чи використовувати опціон
4	Податкове планування	Прибуток або збиток від ф'ючерсних контрактів	Премія за опціон враховується як витрати, що зменшує

№	Критерій	Валютний ф'ючерс	Валютний опціон
		враховуються в податковій базі як фінансовий результат	оподатковуваний прибуток
5	Ризики	Ризик, що компанія може втратити вигоду, якщо ринок йде на користь реальному курсу (можна понести збитки)	Можливість втратити тільки суму премії, якщо опціон не використовується
6	Виконання контракту	Обов'язкове виконання контракту у встановлений термін	Виконання контракту за бажанням (якщо це вигідно для підприємства)
7	Стабільність гривневого доходу	Менша стабільність: валютний ф'ючерс фіксує курс, але є ризик непередбачуваних змін	Стабільний дохід у гривнях, якщо опціон використовується. Підприємство може уникнути збитків
8	Витрати	Витрати на укладання ф'ючерсного контракту можуть бути менші, ніж на опціон	Витрати на премію за опціон (наприклад, 1% від контрактної суми)
9	Використання в умовах зниження курсу	Якщо курс зміцнюється, компанія понесе збитки через фіксований курс	Якщо курс зміцнюється, компанія може не використовувати опціон і скористатися вигідним ринковим курсом
10	Регуляторні вимоги	Підпадає під регулювання бірж та стандартних фінансових інструментів	Правила для торгівлі опціонами встановлює НКЦПФР

Таким чином, валютний ф'ючерс є більш жорстким і зобов'язуючим інструментом, що підходить для компаній з чітко прогнозованими валютними ризиками, але може бути менш гнучким при несприятливих курсах. Валютний опціон надає більше гнучкості, оскільки дає право, але не обов'язок, виконати контракт. Це підходить для компаній, які хочуть зберегти можливість скористатися сприятливими змінами курсу, однак потребує сплати премії. Кожен інструмент має свої переваги в залежності від стратегічних цілей та фінансових потреб підприємства.

Список використаних джерел:

1. Подольчук О., Подольчук Д. (2024) Особливості розвитку ринку похідних фінансових інструментів в Україні, *Економіка та суспільство*, (65). doi: 10.32782/2524-0072/2024-65-40.
2. Шеленко Д. І., Шпикуляк О. Г., Горбатюк О. В. (2024). Функціонування деривативних фінансових інструментів у розвитку біржової торгівлі: теоретико-еволюційний аспект. *Підприємництво і торгівля*, (41), 118-125. https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-41-15
3. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Закон України від 19 червня 2020 р. № 738-IX. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text
4. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Редакція від 01.01.2025. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

4. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

АНДРОС СВІТЛАНА, д.е.н, доцент, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Рівень розвитку економіки країни багато в чому визначається ступенем розвитку кредитних відносин, оскільки на основі цих відносин вирішується безліч різноманітних економічних і політичних проблем. Сільськогосподарське виробництво є базовою галуззю країни. Серед першочергових завдань підтримки сільського господарства варто зазначити необхідність формування стабільного механізму фінансування сільськогосподарських товаровиробників. Порівняно велика тривалість виробничого циклу у поєднанні з сезонністю аграрного виробництва та зумовленими цим особливостями формування собівартості та виробничих запасів сільськогосподарських підприємств зумовлюють підвищену потребу у зовнішньому капіталі. Його використання дозволяє аграріям розширити сферу господарської діяльності, забезпечити ефективне використання власних ресурсів, прискорити оновлення основних фондів і поповнення оборотних коштів [1].

Основним джерелом зовнішнього капіталу служать кредитні кошти. Кредитування забезпечує накопичення тимчасово вільних коштів і їх перерозподіл відповідно до потреб товаровиробників при формуванні фондів на різних стадіях виробництва, розподілу, обміну та споживання продукції.

Система сільськогосподарського кредитування в Україні включає різні елементи, між якими існують певні взаємодії і неоднозначні залежності, що в кінцевому підсумку визначають ефективність організації кредитного процесу і ступінь задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників у кредитних ресурсах. З точки зору кредитного ринку, суб'єктами кредитних відносин є, з одного боку, банки-кредитори, які є своєрідними універсальними продавцями кредитних ресурсів і висувають стандартні вимоги до кожного позичальника, з іншого боку, різні категорії сільськогосподарських підприємств-позичальників, тобто покупці кредитних ресурсів, що мають неоднаковий ступінь привабливості для банківського сектору.

Основними зовнішніми перешкодами для сільського фінансування є високі кредитні ризики, пов’язані з високими ризиками аграрного виробництва та брак фінансових ресурсів, що є однією з ключових причин високої вартості кредиту. З точки зору позичальників, з кредитуванням пов'язані такі проблеми: несвоєчасне кредитування та невідповідність суми кредиту очікуваним запитам, короткі терміни кредитування; складний для позичальника процес оформлення та надання кредиту (недостатня інформація, незрозумілі вимоги); недобросовісна практика кредитування з боку деяких фінансово-кредитних установ (працівники банків не завжди розкривають позичальникам усі умови кредитування, що робить кредити «дорожчими») [2].

Серед проблем з точки зору фінансових установ відмітимо: відсутність ліквідної застави у позичальника для надання кредитів, заниження кредитними установами вартості застави; відсутність кваліфікації позичальника для розумного управління виробництвом за конкретним бізнес-планом. Проблеми, пов'язані з наданням лізингових послуг: відсутність у фінансової установи «довгострокових» ресурсів для фінансування лізингових операцій зі строком експлуатації обладнання 5-10 років; відсутність служб технічного обслуговування; висока вартість послуг зі страхування об'єкта лізингу; відсутність досвіду здійснення лізингових операцій; високі витрати фінансових ресурсів на лізинг. У цьому контексті уряд має використовувати різні інструменти підтримки сільськогосподарських товаровиробників: надання фінансових ресурсів для програм кредитування сільського господарства в регіонах; лізинг сільськогосподарської техніки; гарантована закупівля сільгосппродукції для державних установ; збільшення кількості відділень банків у регіонах: зниження ризиків кредитних установ; зміцнення фінансової культури підприємців, зниження процентних ставок за кредитами.

Для ефективного використання кредиту необхідно визначити пріоритетні напрямки кредитних вкладень. Необхідно також запровадити дієвий механізм кредитування, який враховує як проблеми сільськогосподарських товаровиробників, так і тенденції їх подальшого розвитку. Одним із шляхів удосконалення державної підтримки та розвитку базових галузей сільського господарства є встановлення чітких та прозорих критеріїв надання фінансово-кредитної підтримки підприємствам аграрного сектору [3].

Система сільськогосподарського кредитування має бути організована шляхом поєднання різноманітних кредитних продуктів, що враховують специфіку всіх категорій сільськогосподарських товаровиробників, як більших сільськогосподарських виробничих кооперативів, так і середніх (фермерських) і дрібних господарств. Вказана система має бути спрямована на створення умов для розвитку та зміцнення їхньої матеріально-технічної бази, виробничої та соціальної інфраструктури, підвищення рентабельності виробництва. Для успішного розвитку аграрного виробництва необхідно створити надійну монетарну систему та забезпечити фінансову підтримку сільських товаровиробників, які працюють у досить складних умовах воєнного стану.

Вважаємо за доцільне створити трирівневу систему кредитування сільського господарства, яка забезпечить доступність кредитних ресурсів для всіх категорій сільськогосподарських товаровиробників. Для подальшого розвитку системи кредитування сільськогосподарського сектора в Україні необхідно провести цілу низку заходів. Доцільно розширити багаторівневу систему державної підтримки кредитування сільськогосподарських підприємств, особливо використовуючи можливості кредитної кооперації, оскільки великі комерційні банки, прагнучі збільшити власні прибутки, переважно надають кредити лише надійним позичальникам. Необхідно також кредитувати всі підприємства аграрного сектора, а держава має сприяти створенню сільськогосподарських кооперативів. Є потреба прийняти рішення

як на державному, так і регіональному щодо подальшого розповсюдження пільгового кредитування аграрної сфери. Закони мають бути обґрунтованими та базуватися на реальних кредитних потребах сільського господарства. Держава має взяти на себе роль надання довгострокових кредитів сільськогосподарським підприємствам під прийнятні відсотки, оскільки в умовах нинішньої фінансової нестабільності комерційні банки практично не надають довгострокові кредити сільському господарству.

В цілях подальшого розвитку сільського господарства пропонуємо такі заходи у сфері кредитної політики: створення самостійних регіональних сільськогосподарських іпотечних та кооперативних банків; розробка нової кредитної політики з урахуванням інтересів фермерів, сільських господарств і комерційних банків; необхідно припинити експорт сільськогосподарської сировини шляхом застосування диференційованих тарифних ставок. Це дозволить забезпечити вітчизняну промисловість сировиною та створити і розвинути внутрішній ринок для аграрних виробників; розробка та реалізація програми ліквідації безграмотності серед сільськогосподарських підприємців з маркетингу, планування, оподаткування, державної фінансової допомоги, соціального страхування та соціального забезпечення, кредитування банків [2].

Ситуація, що склалася в сільському господарстві України, вимагає розробки нових, принципових і чітких підходів до кредитно-фінансової політики, що відповідають зростаючій ролі держави в регулюванні аграрного ринку країни. Пріоритетними питаннями кредитування повинні бути стійкість банківського сільськогосподарського кредитування (зниження обсягів простроченої кредитної заборгованості, впровадження інноваційних банківських технологій, зниження ставки рефінансування) і підвищення їх якісних показників. Фінансуючи аграрну сферу, банківські кредити сприяють структурній перебудові економіки та сприяють її повоєнному відновленню.

Список використаних джерел:

1. Андрос С.В. Фінансові потреби аграрних підприємств та необхідність їх кредитного забезпечення. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал.* 2024. № 1 (71). С. 5-13. DOI: 10.15276/ETR.01.2024.1 DOI: 10.5281/zenodo.10914534 ULR: https://economics.net.ua/171-2

2. Андрос С.В. Банківське кредитування як дієвий спосіб вирішення проблеми економічного розвитку аграрних підприємств. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету.* 2024. № 1 (27). С. 5-17. DOI: 10.15276/EJ.01.2024.1. DOI: 10.5281/zenodo.11081236. ULR: https://economics.net.ua/ejopu/2024/No1/5.pdf.

3. Андрос С.В. Фінансовий механізм функціонування підприємств агропромислового комплексу та забезпечення доступності кредитних ресурсів. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2024. № 2 (72). С. 13-23. DOI: 10.15276/ETR.02.2024.2. DOI: 10.5281/zenodo.11238115. – ULR: https://economics.net.ua/272-2.

АРИЧ МИХАЙЛО, к.е.н., доцент, заступник директора
Навчально-наукового інституту економіки і управління,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

ЩО САМЕ ІЗ ГЕНЕТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЗАПИТУЮТЬ КОМПАНІЇ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ПЕРЕД УКЛАДЕННЯМ СТРАХОВОГО ДОГОВОРУ?

Міжнародна практика андерайтингу у страхування показує тенденції використання генетичної інформації для оцінки страхових ризиків пов'язаних із життям та здоро'ям [1]. Разом з тим, ситуація на страховому ринку в Україні є, по-перше, все мало дослідженою, та, по-друге, характеризується відсутністю будь-якого державного регулювання щодо визначення умов та принципів застосування генетичної інформації людини для оцінки її страхових ризиків [2]. Більше того, і сфера генетичних досліджень та офіційного трактування поняття «*генетична інформація*» все потребує додаткового врегулювання [2-3]. Така ситуація може створювати ризики для суспільства у вигляді дискримінації за генетичними ознаками [3].

Отже, з метою повного розуміння поняття «*генетична інформація*», досліджуючи чи використовують компанії страхування життя в Україні, було використано підхід описаний законодавством США, а саму у Закону про недискримінацію генетичної інформації 2008 року (*The Genetic Information Nondiscrimination Act of 2008*) [4], відповідно до якого до генетичної інформації включають такі види даних [4]:

1. результати генетичних аналізів особи;
2. результати генетичних аналізів членів сім'ї даної особи;
3. прояв симптомів захворювань чи порушень стану здоров'я членів сім'ї даної особи.

Також важливо для подальшого дослідження типу даних, які запитують компанії страхування життя перед укладанням страхового договору розуміти, які результати яких саме членів сім'ї заявника на страхування будуть розглядатися його генетичною інформацією. Отже, визначено, що згідно з Законом про недискримінацію генетичної інформації 2008 року до членів сім'ї особи в контексті визначення поняття «генетична інформація» включають чотири групи родичів, а саме: батько, мати, рідний брат, рідна сестра, син, дочка, дід, баба, внук, внучка, рідний дядько, рідна тітка, племінник, племінниця, зведений брат, зведена сестра, двоюрідний брат, двоюрідна сестра тощо [4].

Відповідно до результатів проведеного дослідження встановлено, що компанії страхування життя в Україні, зазвичай, запитують у заявників на страхування генетичну інформацію. Відповідні запити страхові компанії розміщують у анкетах, опитувальниках, деклараціях про стан здоров'я, заявах на страхування та інших документах, що заповнюють страхувальники перед укладенням страхового договору. Отже, виходячи з аналізу даних анкет та опитувальників, компанії страхування життя в Україні, зазвичай, запитують наступі види генетичної інформації [5]:

1. прояв симптомів захворювань (діабету, раку, інсульту, гіпертонії, захворювань серця або хвороб нирок, психічних хвороб, пухлин, туберкульозу) у батьків, братів та інших родичів;

2. захворювання (діабет, рак, інсульт, гіпертонія, захворювання серця або нирок, психічні захворювання, пухлини, туберкульоз або інші спадкові захворювання) найближчих родичів заявника на страхування життя, також причини смерті найближчих родичів (види хвороб), якщо хтось із них помер у віці до 60 років?

3. результати вже проведених генетичних аналізів заявника на страхування життя.

Також важливо звернути увагу, що такий збір і оброку генетичної інформації заявників на страхування компанії страхування життя здійснюють у повній відповідно до чинного в України законодавство щодо захисту персональних даних, адже перед заповненням даної анкети вони вимагають від страхувальників підписати добровільну згоду на збір на обробку персональних даних [5].

Отже, у результаті дослідження встановлено, що компанії страхування життя цікавляться та навіть запитують генетичну інформацію заявників на страхування перед укладенням відповідних договорів страхування. Відповідні питання до страхувальників викладені у анкетах, опитувальниках, деклараціях про стан здоров'я, заявах на страхування та інших документах, що заповнюють страхувальники перед укладенням страхового договору.

Список використаних джерел:

1. Uberoi D, Dalpé G, Cheung K, et al. The Key Features of a Genetic Nondiscrimination Policy: A Delphi Consensus Statement. *JAMA Netw Open*. 2024. №7(9):e2435355. doi:10.1001/jamanetworkopen.2024.35355

2. Арич М. І., Щубелка Х. М., Волфсбергер В., Олексик, Т. Х. Чи потрібне Україні специфічне регулювання використання генетичної інформації для оцінки ризиків у страхуванні?. *Фінанси України*. 2024. №2. С. 85-100. https://doi.org/10.33763/finukr2024.02.085

3. Жаровська І. М. Генетична інформація як новітня ознака дискримінації. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2021. №. 11 (23). С. 65–70. DOI: 10.33098/2078-6670.2021.11.23.65-70.

4. The Genetic Information Nondiscrimination Act (GINA). 2008. URL: *https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-110publ233/pdf/PLAW-110publ233.pdf*

5. Arych, M., Joly, Y. (2022). Genetic Discrimination in Access to Life Insurance: Does Ukrainian Legislation Offer Sufficient Protection against the Adverse Consequences of the Genetic Revolution to Insurance Applicants? *Laws*. 2022. №11(2). *https://doi.org/10.3390/laws11010002*

БЕЗНОСЕНКО ВАДИМ, аспірант
Науковий керівник – **ЄРШОВА НАТАЛЯ**, д.е.н., професор,
професорка кафедри обліку і фінансів
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Дедалі більшої актуальності набувають питання проблем та перспектив розвитку малого бізнесу в Україні. Це пов'язано не тільки зі складною ситуацію в воєнній сфері, але й зі її наслідками: у тому числі змінами в структурі національної економіки. Це, а також, подальше поглиблення процесу глобалізації економік обумовлюють апріорі змін у бізнес-секторі. Де важливою складовою є підприємства малого та середнього бізнесу (ПМСБ) [1, 2]. Український малий та середній бізнес сигналізує про незначне погіршення умов для ведення бізнесу. Показник Ukrainian Business Index поступово відновлюється після суттєвого падіння у 2022 р. [2].

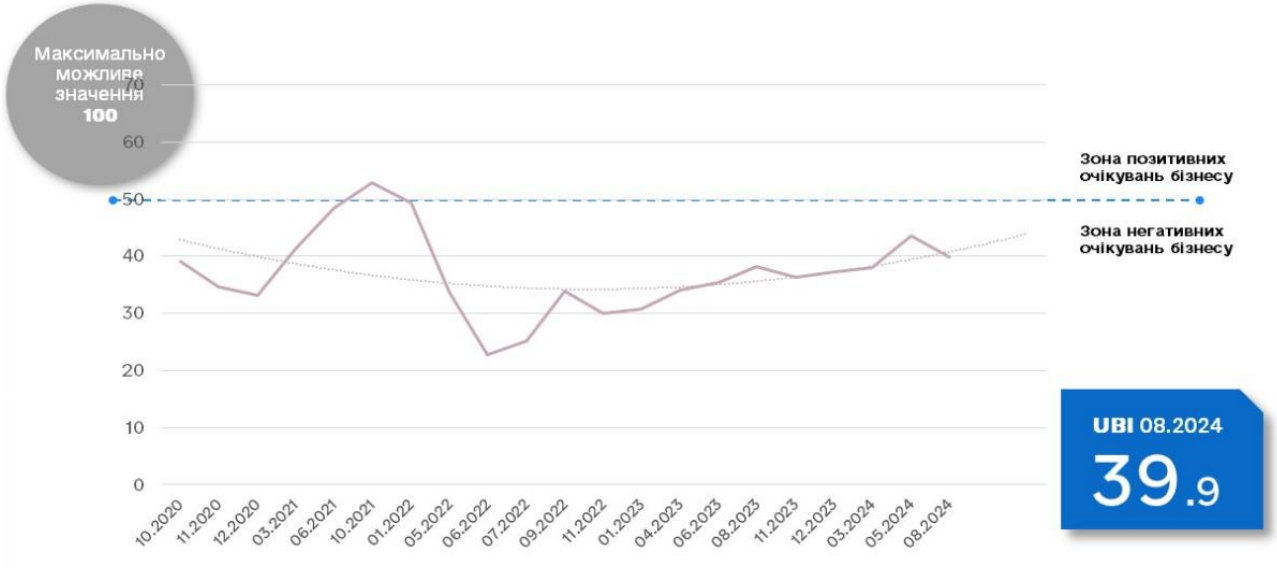

Рисунок 1. Індекс настроїв малого бізнесу [2]

Результати проведеного анкетування свідчать, що власники сигналізують про наявність таких ключових проблем: 1) непередбачуваність ситуації в країні (54,6%), 2) непередбачувані дії держави (53,9%), 3) брак кваліфікованої робочої сили (52,4%). Серед основних викликів визначені 1) брак платоспроможного попиту (44,9%), 2) відсутність достатнього капіталу (31,4%). На позитивний прогноз у 2024 р. щодо зростання вказала майже третина опитаних (29% компаній). За даними 37,1% респондентів заявили, що їх результати у 2024 р. будуть гіршими. Десь половина (48,5%) опитаних власників компаній указала, що обсяг їх діяльності скоротився. Станом на кінець 2023 р., 78,1% власників МСБ оцінюють стан бізнесу як поганий або задовільний (до повномасштабної

війни дані дорівнювали 22,1%), 20% бізнесу – як добрий (59,7% було раніше), 1,9% – як відмінний (до повномасштабної війни результат 18%).

Фінансовий регулювання за процесом розвитку бізнесу є ключовою функцією державного управління, яка має створювати оптимальні умови для ефективної діяльності малого та середнього бізнесу, стимулювати розширення відтворення, забезпечувати позитивний напрям розвитку української національної економіки. Важливою складовою цього процесу є національна система підтримки [3].

Ми розуміємо в якості такої підтримки формування національних та регіональних планів розвитку підприємництва та забезпечення їх реалізації.

В Україні в основному створено законодавчу та нормативно-правову базу для забезпечення нормальної роботи бізнесу, але залишаються невирішеними питання щодо державної фінансової підтримки. Деякі науковці вважають, що необхідно прийняти законодавство з питань підтримки підприємництва та комплексний документ, що роз'яснює ролі, обов'язки та мотивацію різних інституцій у процесі підтримки підприємництва, включаючи фінансово-кредитну підтримку. Навіть на рівні місцевої влади існують інструменти, які допомагають бізнесу, зокрема: інструменти фінансової підтримки (рис. 2).

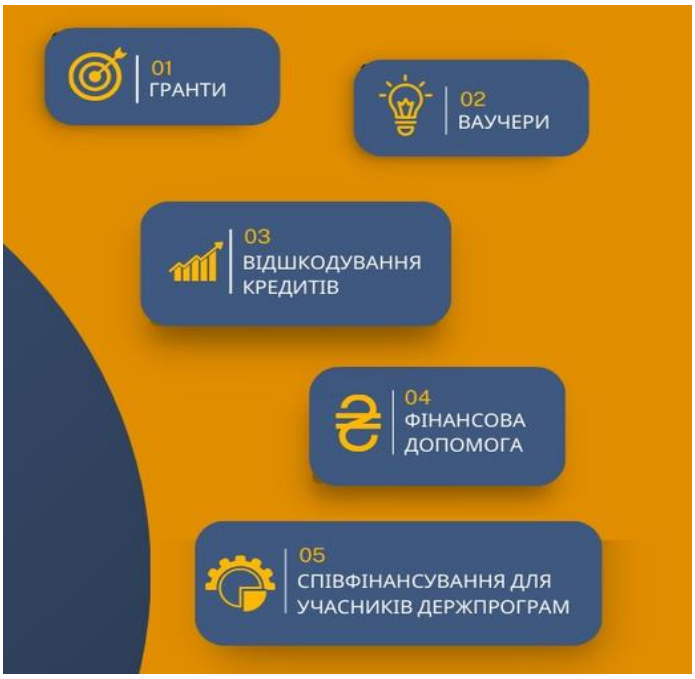

Рисунок 2. Інструменти, які допомагають бізнесу, зокрема: інструменти фінансової підтримки

Програми фінансової підтримки бізнесу успішно впроваджуються і на рівні областей (Львівська, Полтавська, Тернопільська та інш). Також, українські банки надають фінансову підтримку ПМСБ пропонуючи комплекс фінансових послуг, зокрема: кредити на 1) обігові кошти, 2) реалізацію проектів, 3) інвестиції в модернізацію та можливість рефінансувати наявні кредити. Деякі банки пропонують гарантії та субсидії для полегшення кредитування малого та

середнього бізнесу (рис. 2).

На рівні держави працює Програма фінансування для МСП «Доступні кредити 5—7—9%». Мета її створення - забезпечення можливості отримати кредит під вигідні відсоткові ставки. До речі з початку 2023 р. було отримано кредитів на суму 2,5 млрд. грн для 700 суб'єктів МСБ. Розподіл кредитів такий: аграрії – 36,8 млрд грн для підтримки своєї діяльності, торговельні підприємства – 4,4 млрд грн на поповнення обігових коштів. У розрізі секторального розподілу: сільське господарство 51%, торгівля та виробництво 26%, промислоаї перобка 14%.

До речі державна грантова програма "*єРобота*" надає унікальну можливість отримати фінансову підтримку на створення або розвиток: а) власного бізнесу; б) садівництва, ягідництва та виноградарства; в) тепличного господарства. Також вона широко відкрита для підтримки учасників бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їхніх сімей через грантову систему

До речі, світовий досвід передбачає низку інструментів, які спрямовані на 1) розширення внутрішніх фінансових ресурсів для активізації операційної діяльності, 2) зниження фінансового навантаження для інвестицій, 3) стимулювання інноваційної діяльності та 4) зайнятості.

Таким чином, вирішення проблем фінансового регулювання розвитку малого бізнесу в Україні можливо на щонайменше двох рівнях: державному та регіональному. Дуже важливими є вирішення проблем податкових механізмів державного регулювання. Адже ЗПК (загальний податковий тиск) має бути оптимальним, а його зниження має забезпечуватися через систему пільг.

Список використаних джерел:

1. Iershova N.Y., Portna O.V., Davydov D., Krivokapic R., Delibasic M. Financial Stability of Small and Medium-Sized Businesses in a Crisis Economy: The Determinants of Management. *Montenegrin Journal of Economics*. 2024. 20(2). 155-16. DOI: 10.14254/1800-5845/2024.20-2.13

2. Індекс настроїв малого бізнесу: Режим доступу: https://eba.com.ua/u-2024-rotsi-majzhe-80-msb-planuyut-rozshyryuvaty-biznes-ta-zaluchaty-koshty-u-rozvytok/

3. Жук В. Мале підприємництво як джерело економічного розвитку у високорозвинених країнах. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2014. № 3(75). С. 134–145

4 Iershova N., Kryvytska O., Kharchuk, Yu. Accounting and Analytical Information 4Concept Realization. *Financial and Credit Activities: Problems of Theory and Practice.* 2021. No 2(37). 86-94. URL: https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i37.229931.

5. Єршова Н. Ю. Напрями удосконалення підходів та методів аналізу діяльності в системі управлінських рішень суб'єктів господарювання. URL: *https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/94c8ed04-24b0-45ef-b8e0-9e576d2e4339/content*

БЛЮС ІРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА,** к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

У сучасних умовах господарювання ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є важливим чинником фінансової стабільності підприємств. Раціональне співвідношення між цими видами заборгованості дозволяє мінімізувати ризики неплатоспроможності та забезпечити оптимальний рівень ліквідності.

Дебіторською заборгованістю є сума грошових коштів, яку контрагенти зобов'язані сплатити підприємству за отримані товари чи послуги. Вона є частиною оборотних активів і відображає тимчасово вилучені з обігу фінансові ресурси, які можуть впливати на фінансову стабільність та ліквідність підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю передбачає контроль строків погашення, оцінку кредитоспроможності клієнтів та застосування механізмів, які прискорюють розрахунки.

В свою чергу кредиторська заборгованість – це певні фінансові зобов'язання підприємства перед постачальниками, кредиторами або іншими контрагентами за отримані, але ще не оплачені товари або послуги. Вона є джерелом короткострокового фінансування, проте її надмірне зростання може свідчити про проблеми з платоспроможністю. Раціональне управління кредиторською заборгованістю включає контроль строків виплат, оптимізацію співпраці з постачальниками та недопущення прострочених зобов'язань.

Для забезпечення ефективного управління дебіторською та кредиторською заборгованістю необхідно здійснювати постійний моніторинг і аналіз розрахунків, а також шукати способи підвищення ефективності господарської діяльності підприємства. Процес аналізу заборгованості включає п'ять основних етапів, які тісно взаємопов'язані між собою:

1. Визначення об'єкта, мети та основних завдань аналізу.
2. Збір та обробка необхідної інформації.
3. Оцінка фінансового стану дебіторської та кредиторської заборгованості. Цей етап є найбільш трудомістким через значну кількість методів аналізу, які базуються на різних показниках та коефіцієнтах.
4. Узагальнення та систематизація отриманих результатів для формування висновків щодо стану заборгованості підприємства.
5. Прийняття рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності компанії та зниження ризику неповернення боргів [1].

Застосування системного підходу до аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості дозволяє підприємству вчасно реагувати на фінансові ризики та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення.

Політика управління дебіторською заборгованістю є складовою загальної

стратегії керування оборотними активами підприємства, а також частиною маркетингової політики, що спрямована на збільшення обсягів реалізації продукції, оптимізацію рівня заборгованості та забезпечення своєчасного її погашення. Основними завданнями управління дебіторською заборгованістю є:

– збільшення обсягів реалізації продукції за рахунок надання комерційного кредиту, що сприяє зростанню прибутку;

– підвищення конкурентоспроможності підприємства завдяки можливості відстрочення платежів;

– оцінка рівня ризику неплатоспроможності клієнтів;

– формування резерву на покриття сумнівних боргів;

– розробка рекомендацій щодо взаємодії з покупцями, які мають проблеми з платежами або потенційно можуть їх мати [2].

Також слід зазначити, що кредиторська заборгованість є важливим елементом фінансової діяльності підприємства та безпосередньо впливає на його платоспроможність. Вона виникає, коли підприємство отримує товари або послуги на умовах відстрочення платежу. Управління кредиторською заборгованістю спрямоване на оптимізацію витрат, забезпечення безперервності виробничих процесів та підтримання стабільних фінансових відносин з постачальниками. Задачами ефективного управління кредиторською заборгованістю є:

– своєчасне виконання зобов'язань перед постачальниками для уникнення штрафів і зниження витрат на оплату додаткових відсотків;

– використання можливості для оптимізації платіжних потоків, що дозволяє знизити потребу у зовнішньому фінансуванні;

– стратегічне управління термінами розрахунків з постачальниками для досягнення взаємно вигідних умов співпраці.

Моніторинг і аналіз кредиторської заборгованості є особливо важливими для виявлення потенційних проблем і своєчасного їх вирішення, що сприяє підтриманню здорових фінансових відносин з партнерами.

У наш час, коли світ змінюється і з'являються нові технології у всіх сферах, управління фінансами підприємств також зазнає значних трансформацій. Сучасні компанії прагнуть оптимізувати свої фінансові потоки, впроваджуючи інноваційні методи контролю дебіторської та кредиторською заборгованостю, що дозволяє мінімізувати ризики та підвищити ліквідність.

Говорячи про сучасні підходи до управління дебіторською заборгованістю, можна виділити саме такі:

- автоматизація процесів та використання цифрових технологій: сучасні підприємства активно впроваджують спеціалізоване програмне забезпечення для моніторингу дебіторської заборгованості. CRM-системи, ERP-платформи та штучний інтелект допомагають аналізувати фінансовий стан клієнтів, автоматично нагадувати про платежі та прогнозувати ризики прострочених заборгованостей;

-ризико-орієнтований підхід до оцінки клієнтів: замість загальних умов кредитування підприємства впроваджують індивідуальні моделі оцінки

платоспроможності контрагентів. Використання скорингових систем та аналіз кредитної історії допомагає визначати найбільш надійних партнерів та встановлювати оптимальні умови відстрочки платежів.

Існують також сучасні методи з управління кредиторською заборгованостю, які допомагають підприємствам підтримувати фінансову стійкість. У сучасних умовах бізнесу компанії застосовують новітні підходи, спрямовані на оптимізацію розрахунків із постачальниками та раціональне використання фінансових ресурсів. Виокремлюють саме такі підходи:

- стратегічне планування та оптимізація платіжних термінів: компанії аналізують умови співпраці з постачальниками, щоб знайти баланс між своєчасним виконанням зобов'язань і збереженням ліквідності. Використання гнучких схем оплати, наприклад, подовження термінів платежів без штрафних санкцій, допомагає ефективніше розподіляти фінансові ресурси та уникати надмірного боргового навантаження;

-автоматизація фінансового контролю та прогнозування грошових потоків: впровадження цифрових платформ для управління заборгованістю дозволяє підприємствам відстежувати майбутні платежі, аналізувати фінансові ризики та своєчасно коригувати бюджети. Використання аналітичних систем допомагає прогнозувати можливі проблеми з платежами, що дозволяє заздалегідь ухвалювати ефективні рішення щодо реструктуризації боргів або ж залучення додаткового фінансування.

Сучасні методи управління дебіторською та кредиторською заборгованістю охоплюють саме цифровізацію, аналітичний підхід та гнучке фінансове планування. Використання автоматизованих систем, стратегічного планування та індивідуальних умов співпраці допомагає підприємствам мінімізувати ризики й покращити фінансову дисципліну. Правильне поєднання цих інструментів допомагає зберігати стабільність грошових потоків і забезпечувати довгострокову фінансову стійкість підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бабенко В.П., Клепікова С.В., Особливості управління дебіторською та кредиторською заборгованістю на підприємстві URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/d98bfc43-c874-48d4-8a61-07f5e53ceb92/content#page=78

2. Левковець Н.П., Управління дебіторською заборгованістю підприємства в сучасних економічних умовах URL: http://publications.ntu.edu.ua/visnyk/56/087.pdf

БОНДАРЕНКО ОЛЬГА, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, трудового права та права соціального забезпечення
Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький

СТРАХУВАННЯ МАЙНА: РИЗИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СЬОГОДЕННЯ

Реалії сьогодення вказують на те, що без гарантій захисту від різного виду ризиків, що пов'язані з заподіянням шкоди життю, здоров'ю або майну фізичних або юридичних осіб, сучасне суспільство не може існувати. Такими гарантіями виступає саме страхування, яке потребує впровадження та удосконалення існуючих способів та методів правового регулювання страхових відносин загалом.

За основу цивільно-правового регулювання даного виду правовідносин беремо Закон України «Про страхування» зі змінами та доповненнями станом на 1 січня 2025 року, який виступає регулятором відносин сфері страхування, регулює загальні засади функціонування ринку страхування та діяльності його учасників, особливості державного регулювання та нагляду за діяльністю на ринку страхування, а також захисту прав та законних інтересів клієнтів [1].

Відповідно до Закону України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX [1], страхування - це правовідносини щодо захисту страхових інтересів фізичних та юридичних осіб (страховий захист) при страхуванні ризиків, пов'язаних з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі, у разі настання страхових випадків, визначених договором страхування, за рахунок коштів фондів, що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових премій (платежів, внесків), доходів від розміщення коштів таких фондів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством [1].

Та чи дієвий механізм страхування під час дії воєнного стану, особливо якщо мова йде про майно в зоні бойових дій, чи поряд з нею? Бо не можна ігнорувати той факт, що повномасштабне вторгнення росії спричиняє значні руйнування, завдає шкоди майну фізичних та юридичних осіб, інфраструктурі та викликає кризові явища в економіці держави. А страхування є саме тим засобом мінімізації ризиків, що виникають в результаті війни та бойових дій.

Якщо з механізмом реалізації укладених договорів страхування до війни все зрозуміло, бо сам факт запровадження воєнного стану не впливає на чинність правочинів – права й обов'язки сторін залишаються не змінними та чинними відповідно до договору. Звісно треба брати до уваги те, що війна, відповідно до чинного законодавства, відноситься до форс-мажорних обставин, але не забувати про те, що сторони договору страхування можуть посилатися на дію таких обставин, як на підставу звільнення їх від відповідальності за невиконання умов договору. Та на практиці страхові компанії включають до

встановленого цивільним кодексом переліку випадків відмови від здійснення страхових виплат додаткові підстави, зокрема і пов'язані з війною. Так, страхові організації превентивно відмовляються виплачувати страхові виплати за ризики спричинення збитків унаслідок бойових дій.

Аналізуючи чинне законодавство, бачимо що вторгнення росії змусило національний ринок страхування адаптуватися до нової реальності та розробити механізми страхування рухомого та нерухомого майна, життя та здоров'я, виробництва та бізнесу під час дії воєнного стану та активних бойових дій. Таке страхування має назву «страхування від воєнних ризиків». У світі такий вид страхування відомий під назвою PVI (Political Violence Insurance) – страхування ризиків війни, тероризму та суспільних заворушень. Оскільки такі ризики передбачають надзвичайні збитки, цей вид страхування зазвичай надають перестрахові компанії міжнародного рівня, які спеціалізуються на захисті страховиків від великих збитків [2].

Наразі законодавчо закріпленого правового механізму не має. Закон України «Про страхування» не передбачає особливих умов щодо страхування від воєнних ризиків, і страхові організації самі вирішують про умови такого страхування. Негативним, на наш погляд, є вироблена практика страховиками щодо територіального обмеження можливості страхування. За загальним правилом, територія дії страхового полісу - вся Україна, але є обмеження щодо страхування у Донецькій, Луганській, Херсонській, Миколаївській, Запорізькій, Харківській областях та АР Крим та у випадку, якщо місце події знаходиться ближче ніж 150 км до тимчасово окупованих територій.

Кроком щодо врегулювання зазначених правовідносин було зареєстровано законопроєкт №12372 «Про систему страхування воєнних ризиків» [3], який розроблений для захисту страхових інтересів фізичних і юридичних осіб та спрямований на забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної таким особам в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Відповідно до цього законопроєкту воєнні ризики - це акт насильницької дії (агресії), що вчинений з метою досягнення політичної мети, що передбачає застосування зброї (озброєння). Для забезпечення функціонування системи страхування воєнних ризиків Кабінет Міністрів України утворює Державну агенцію, що здійснює страхування та перестрахування воєнних ризиків [3]. Вона утворюється у формі акціонерного товариства та є юридичною особою приватного права, що провадить діяльність на комерційній основі. Засновником та акціонером Державної агенції, якому належить не менше 50 відсотків статутного капіталу плюс одна акція (мінімальна частка корпоративних прав держави у статутному капіталі Державної агенції), є держава в особі Кабінету Міністрів України. Саме вона визначає єдині для всіх учасників системи страхування воєнних ризиків політику з андеррайтингу та політику з врегулювання подій, що мають ознаки страхового випадку. Основною метою агенції буде перестраховування ризиків приватних страхових компаній та координація системи страхування воєнних ризиків через розробку єдиних політик страхування та перестрахування.

Страхування воєнних ризиків проводиться авторизованими страховиками (тобто тими, що включені до переліку, який веде агенція). Пропонується впровадити багаторівневу структуру страхування майна від воєнних ризиків, що має надати змогу ефективно розподіляти зобов'язання між різними учасниками цього процесу [4].

Комплексна загальнодержавна система страхування воєнних ризиків фінансуватиметься як коштом акумульованих обов'язкових страхових платежів за договорами страхування, так і за фінансової допомоги донорів, що є позитивним гарантуванням державою дієвого механізму здійснення страхових виплат.

Отже, законопроєкт «Про систему страхування воєнних ризиків» є амбітною ініціативою, яка має на меті розподілити ризики між учасниками страхового ринку та створити більш привабливі умови страхування воєнних ризиків. Це зі свого боку може збільшити кількість іноземних інвестицій в Україну, адже можливість застрахувати свої інвестиції є важливим чинником для бізнесу.

Але наскільки такий підхід буде дієвим та доцільним для країни у стані війни залишається питанням подальшого вивчення та аналізу автором.

Список використаних джерел:

1. Про страхування. Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, №№ 12-13, ст.28. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text
2. Страхування від воєнних ризиків: хто це може зробити і скільки це коштує. РБК-Україна. 26.11.2024 URL: https://www.rbc.ua/rus/news/strahuvannya-vid-voennih-rizikiv-hto-tse-1732579754.html
3. Про систему страхування воєнних ризиків. Проєкт Закону України від 30.12.2024 №12372 URL: https://ips.ligazakon.net/document/ji12167a?an=68
4. Бондаренко Т. Обов'язкове страхування житла та окрема агенція. Що скоро зміниться у страхування воєнних ризиків? Спеціально для NV Бізнес. 19.02.2025 URL: https://biz.nv.ua/ukr/experts/strahuvannya-voyennih-rizikiv-v-ukrajini-yurist-poyasnyuye-shcho-zminit-noviy-zakon-50490926.html

БОРИСЮК ОЛЕНА, к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ INSURTECH НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Сучасний страховий ринок України переживає трансформаційний етап, обумовлений цифровізацією та впровадженням інноваційних технологій. Одним із ключових драйверів змін стала концепція InsurTech (Insurance Technology) — використання сучасних технологій для автоматизації, оптимізації та вдосконалення страхових послуг. InsurTech не лише підвищує ефективність бізнес-процесів, а й суттєво змінює взаємовідносини між страховими компаніями та клієнтами.

Insurtech – це використання інноваційних технологій у страховій галузі для покращення процесів та надання нових продуктів та послуг [2, с.87]. Міжнародний досвід показує, що Insurtech має значний потенціал для зміни страхової індустрії у підвищенні ефективності страхових операцій та покращенні клієнтського досвіду. Страхові компанії в різних країнах впроваджують цифрові технології, такі як мобільні програми, аналітика даних та використання штучного інтелекту, щоб спростити процеси підписання полісів, розрахунку страхових премій та покращити взаємодію з клієнтами.

InsurTech — це сукупність інноваційних технологій (штучний інтелект, Big Data, блокчейн, IoT, мобільні додатки), які застосовуються для оптимізації страхових продуктів, процесів і клієнтського сервісу. Ця концепція виникла у відповідь на необхідність адаптації страхових компаній до змін у поведінці споживачів, цифровізації економіки та зростання конкуренції.

Основні завдання InsurTech у страхуванні:

- автоматизація процесів укладення та обслуговування договорів;
- підвищення точності оцінки ризиків через аналіз великих даних;
- персоналізація страхових продуктів;
- покращення клієнтського досвіду через мобільні платформи та чат-боти;
- протидія шахрайству за допомогою штучного інтелекту та блокчейну.

На сьогоднішній день ринок Insurtech в Україні перебуває у стадії активного розвитку. Все більше страхових компаній прагнуть застосувати нові технології для підвищення ефективності та конкурентоспроможності. В основному впровадження Insurtech в Україні спрямоване на автоматизацію процесів страхування, покращення клієнтського досвіду та надання інноваційних продуктів [4, с.63]. Також можна спостерігати тенденцію до розвитку партнерських відносин між страховими компаніями та Insurtech-стартапами, що сприяє зростанню інновацій на ринку.

Згідно з даними Національного банку України, впровадження цифрових рішень стало одним із пріоритетних напрямків розвитку страхового сектору.

Найпопулярніші технології, що використовуються:

- онлайн-страхування: можливість оформлення полісів ОСЦПВ,

туристичного страхування або медичного страхування через веб-платформи та мобільні додатки (наприклад, сервіси ARX, VUSO, ІНГО).

- телематика: моніторинг водіїв через мобільні додатки, що дозволяє встановлювати індивідуальні тарифи для автострахування (приклад – програма SmartDrive від ARX).

- чат-боти та мобільні додатки: автоматизація комунікації з клієнтами через месенджери (VUSO, TAS Life).

- Big Data та AI: автоматизація оцінки ризиків і прогнозування поведінки клієнтів (СК "УНІКА" використовує AI для обробки заявок).

Впровадження InsurTech призвело до значних змін у роботі страхових компаній:

- оптимізація процесів: скорочення часу на обробку заявок та виплату компенсацій.

- зниження витрат: автоматизація процесів дозволяє скоротити кількість персоналу та мінімізувати витрати на обслуговування клієнтів.

- індивідуальний підхід до клієнтів: персоналізовані тарифи на основі поведінкових факторів.

- прозорість: блокчейн-технології дозволяють створювати надійні та незмінні бази даних про договори страхування та виплати.

Попри позитивні тенденції, InsurTech в Україні стикається з низкою викликів:

- низька фінансова грамотність населення;
- недостатній рівень цифровізації в регіонах;
- обмеженість інвестицій у технологічні стартапи;
- нестабільне законодавче середовище.

Водночас, перспективи розвитку InsurTech в Україні пов'язані з:

- активною підтримкою держави у сфері цифровізації;
- спрощенням законодавчих норм для стартапів;
- інтеграцією технологій блокчейну та AI;
- співпрацею страхових компаній із фінтех-компаніями.

Проблеми в роботі систем та програмного забезпечення також становлять значний ризик. У разі збоїв або помилок у функціонуванні Insurtech-системи, страхова компанія може зіткнутися з проблемами у обробці даних, здійсненні розрахунків та наданні послуг клієнтам. Для запобігання цим ризикам необхідно розробити та впровадити ефективні системи моніторингу та управління ризиками. Також важливо врахувати можливі проблеми сумісності та конфлікти між різними програмними продуктами, що використовуються на різних етапах страхового обслуговування. Щоб знизити ризики, страхові компанії повинні проводити ретельне тестування нових систем та програмного забезпечення перед їх впровадженням, а також здійснювати регулярне оновлення та моніторинг працездатності систем, щоб своєчасно виявляти та усувати можливі неполадки [3].

Для ефективного впровадження Insurtech на страховому ринку України необхідно розробити відповідні стратегії управління ризиками. До прикладу,

стратегія повинна полягати в інвестиціях у кібербезпеку та захист даних. Враховуючи підвищення загрози кібератак та витоків даних, страхові компанії повинні впровадити сучасні системи захисту, шифрування та моніторингу, а також навчити своїх співробітників принципам безпеки. Інша стратегія повинна передбачати розробку та впровадження ефективних систем моніторингу та управління ризиками, які дозволять оперативно реагувати на проблеми, що виникають, і мінімізувати їх вплив на роботу компанії. Третя стратегія повинна бути пов'язана з навчанням персоналу та підвищенням їх поінформованості про технологічні зміни. Співробітники повинні бути грамотно підготовлені і знати основи роботи з Insurtech, щоб успішно впроваджувати нові технології та справлятися з проблемами, що виникають.

В умовах цифрової трансформації страховий ринок України стикається з необхідністю адаптації традиційних бізнес-моделей під впливом Insurtech [1, с.13]. Однією з основних стратегій управління ризиками під час впровадження Insurtech є гнучка адаптація традиційних бізнес-моделей до нових умов. Це означає необхідність перегляду та зміни основних принципів діяльності страхових компаній, впровадження цифрових технологій, сучасних сервісів та інноваційних підходів. Гнучкість в адаптації дозволить страховим компаніям зберегти конкурентоспроможність та забезпечити успішну цифрову трансформацію свого бізнесу [5].

InsurTech стає важливим інструментом модернізації страхового ринку України. Незважаючи на низку викликів, цифрові технології сприяють підвищенню ефективності, прозорості та клієнтоорієнтованості страхових компаній. Надалі розвиток InsurTech залежатиме від адаптації законодавчої бази, інвестицій у технології та підвищення рівня цифрової грамотності населення.

Список використаних джерел:

1. Борисюк О. В., Дацюк-Томчук М. Б. Страховий менеджмент в умовах воєнного стану в Україні: виклики та перспективи. *Modern Economics.* 2024. № 45(2024). С. 12-18. DOI: *https://doi.org/10.31521/modecon.V45(2024)-02*.
2. Борисюк О.В., Ткачук Н.В. Моніторинг бізнес-процесів страховиків в умовах цифровізації. *Економіка, фінанси, право.* № 10. 2024. с. 84-88. DOI: *https://doi.org/10.37634/efp.2024.10.18*.
3. Другова В. В. Інноваційні підходи до страхового менеджменту у умовах цифрової трансформації. *Економіка та суспільство*, №66, 2024. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4643.
4. Кравченко В. П. Сучасна практика застосування штучного інтелекту у банківській сфері. Modern engineering and innovative technologies. Issue 25. Part 4. С.62-67.
5. Dziamulych, M., Krupiak, I., Borysiuk, O., Korobchuk, T., & Chyzh, N. (2024). Influence of the monetary policy of the NBU on the activity of banking institutions in Ukraine during the war. Cadernos De Educação Tecnologia E Sociedade, 17(se3), 278–286. *https://doi.org/10.14571/brajets.v17.nse3.278-286.* URL: https://brajets.com/brajets/article/view/1857/833.

БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ВИССАЛ ВОЛОДИМИР, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Управління платоспроможністю підприємства є одним з найважливіших аспектів фінансового менеджменту, оскільки забезпечення своєчасних розрахунків з контрагентами та здатність виконувати фінансові зобов'язання є основою стабільності та розвитку будь-якого бізнесу. В умовах швидко змінюваного економічного середовища, постійної динаміки на ринках, а також глобальних фінансових викликів, проблема платоспроможності набуває особливої важливості для підприємств будь-якого розміру і виду діяльності.

Однією з головних причин актуальності цієї теми є те, що платоспроможність підприємства безпосередньо впливає на його фінансову стабільність і здатність вести господарську діяльність без перебоїв. Втрата платоспроможності може призвести до серйозних фінансових проблем, зниження репутації компанії, втрати довіри з боку партнерів і клієнтів, а в крайніх випадках — до банкрутства. У зв'язку з цим, питання підтримки та поліпшення платоспроможності підприємства є пріоритетним у стратегічному фінансовому управлінні.

Нестабільність економічних умов, таких як інфляція, коливання валютних курсів, зміни в податковій політиці та економічні кризи, можуть значно ускладнити виконання підприємством своїх фінансових зобов'язань. В таких умовах підприємства повинні розробляти ефективні стратегії управління платоспроможністю, що дозволяють мінімізувати ризики, пов'язані з недоступністю ліквідних активів. Це включає в себе не лише збереження достатнього рівня грошових коштів, але й ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, а також оптимізацію структури капіталу.

Зміни у фінансовому середовищі, зокрема появи нових фінансових інструментів, інноваційних технологій для управління ліквідністю, а також вплив глобалізації, створюють як нові можливості для покращення платоспроможності підприємств, так і нові ризики. Для підприємств стає критично важливим впровадження сучасних підходів до управління грошовими потоками, а також використання сучасних програмних рішень для прогнозування фінансових труднощів, що дозволяє вчасно реагувати на можливі проблеми [1].

Управління платоспроможністю не обмежується лише підтримкою фінансової стабільності підприємства в короткостроковій перспективі. Це стратегічний процес, що передбачає інтеграцію фінансових планів підприємства з довгостроковими цілями і завданнями. З огляду на це, вкрай важливо не тільки розуміти поточну фінансову ситуацію, а й мати можливість правильно прогнозувати майбутні потреби у фінансових ресурсах для забезпечення безперервної діяльності.

Актуальність теми також обумовлена значенням платоспроможності для підвищення конкурентоспроможності підприємства. В умовах високої конкуренції підприємства, які можуть стабільно виконувати свої фінансові зобов'язання та підтримувати гарні взаємини з партнерами, мають більші шанси на успіх і подальший розвиток. Платоспроможність підприємства є важливим чинником, що впливає на умови отримання кредитів, на вартість позикових коштів, на репутацію серед контрагентів і споживачів.

Збільшення ролі соціальної відповідальності підприємств також зумовлює необхідність ефективного управління платоспроможністю. Підприємства, які підтримують високу платоспроможність, можуть сприяти розвитку своїх партнерів, створювати робочі місця та виконувати зобов'язання перед державою, підвищуючи рівень соціальної та економічної стабільності в країні.

Таким чином, управління платоспроможністю підприємства є важливою складовою фінансового менеджменту, що безпосередньо впливає на стійкість і розвиток підприємства в умовах мінливого економічного середовища. Враховуючи сучасні виклики, підприємства повинні постійно вдосконалювати методи управління ліквідністю, адаптуючи їх до нових умов і вимог ринку, щоб забезпечити стабільну роботу та досягнення фінансових цілей.

Список використаних джерел:

1. Теницька Н.Б., Гришко Ю.С. Теоретичні аспекти оцінки платоспроможності підприємства в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №5. С. 372-376

БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ГОРА АРТЕМ, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Управління фінансовими ризиками є невід'ємною частиною стратегічного фінансового менеджменту підприємства, адже фінансові ризики можуть суттєво вплинути на стабільність і рентабельність організації. Сучасне економічне середовище, зокрема глобалізація ринків, інновації в технологіях, зміни в законодавстві та політиці, непередбачувані фінансові кризи, інфляційні процеси та валютні коливання, підвищують рівень невизначеності та ризиків, з якими стикаються підприємства. Це створює необхідність для підприємств ефективно розпізнавати, оцінювати і знижувати фінансові ризики з метою забезпечення стабільності їх фінансових потоків та досягнення довгострокового успіху.

Фінансові ризики є результатом невизначеності, що виникає через коливання ринкових умов, змін у політиці чи у поведінці споживачів. Вони можуть виникати через коливання процентних ставок, ризики, пов'язані з валютними курсами, кредитні ризики, операційні та ринкові ризики. Якщо ці ризики не будуть належним чином оцінені та контрольовані, вони можуть призвести до значних фінансових втрат, втрати ліквідності, зниження рентабельності або навіть до банкрутства підприємства.

Особливу актуальність проблема управління фінансовими ризиками набуває в умовах постійних економічних коливань та глобальних фінансових криз, які можуть вплинути на валютні курси, ціни на сировину, вартість фінансових активів та кредитні умови. Такі чинники можуть створювати додаткові ризики для підприємств, які мають міжнародні операції або залежать від імпорту та експорту товарів і послуг. Для підприємств, що працюють на внутрішньому ринку, важливими є не менш значущі ризики, пов'язані з податковими змінами, економічною політикою уряду, а також з кризами, які виникають через відсутність фінансової стабільності в країні.

Сьогодні багато підприємств зіштовхуються з необхідністю інтеграції новітніх фінансових інструментів для зменшення рівня фінансових ризиків. Для цього використовуються різні методи хеджування, страхування, диверсифікації, а також застосування сучасних фінансових моделей для прогнозування ризиків і їх впливу на діяльність організації. Важливим елементом є також ефективне планування та управління грошовими потоками, яке дозволяє вчасно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі [1].

Управління фінансовими ризиками не обмежується лише технічними аспектами фінансової діяльності. Важливо також враховувати людський фактор — управлінські рішення та стратегії, що приймаються на основі ризик-менеджменту, повинні бути чітко визначені, спрямовані на мінімізацію можливих фінансових втрат і враховувати можливість їх впливу на всю

організацію. Тому основною метою дослідження цієї теми є розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення належного рівня контролю за фінансовими ризиками на підприємстві.

Сучасні методи і підходи до управління фінансовими ризиками також вимагають інтеграції з іншими напрямами стратегічного управління підприємством, такими як маркетинг, операційний менеджмент та корпоративне управління. Це дозволяє створити комплексну систему, що не тільки ідентифікує і аналізує фінансові ризики, але й пропонує ефективні стратегії для їх мінімізації, підвищення фінансової стабільності підприємства, а також його здатності адаптуватися до змінюваних умов.

Зважаючи на сучасні економічні тенденції та глобалізацію ринків, управління фінансовими ризиками стає не лише необхідністю, а й ключовою конкурентною перевагою для підприємств. Ті компанії, які зможуть адекватно оцінювати і знижувати фінансові ризики, матимуть змогу підтримувати високу фінансову стійкість, ефективно управляти своїми активами та здобути лідерські позиції на ринку.

Таким чином, управління фінансовими ризиками є важливим компонентом стратегії підприємства в умовах сучасної економічної ситуації, і вивчення цієї теми дозволить розробити ефективні підходи до зниження фінансових ризиків, підвищення стабільності підприємств та їх здатності досягати довгострокових фінансових цілей.

Список використаних джерел:

1. Куліш Г.П., Родніченко І.В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 25. С. 98–103.

БУРКОВСЬКА АННА, доцент кафедри менеджменту та маркетингу, доктор філософії (економіка)
МИКИТЮК ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Миколаївський націрнальний аграрний університет, м Миколаїв

АУТСОРСИНГ КАДРІВ

Кадровий аутсорсинг - це бізнес-практика, за якої компанія передає зовнішнім підрядникам виконання функцій управління персоналом. Термін «аутсорсинг персоналу» означає передання працівників від компанії-замовника до аутсорсингової фірми, яка бере на себе всі юридичні та адміністративні обов'язки. До них належать ведення кадрового обліку, бухгалтерського супроводу, нарахування заробітної плати, сплата податків, страхування, організація відпусток, відряджень, преміювань тощо.

Цей підхід набув популярності наприкінці XX століття і залишається актуальним дотепер. Він допомагає компаніям оптимізувати витрати, підвищити ефективність та конкурентоспроможність, а також залучати кваліфікованих фахівців без необхідності утримувати власний штат. Крім того, аутсорсинг персоналу дозволяє скоротити витрати на оплату праці, соціальні виплати, навчання, розвиток персоналу та адміністративне управління[1].

Щороку все більше компаній користуються аутсорсингом для залучення спеціалізованих фахівців для управлінських функцій та часткового або повного ведення бухгалтерського обліку. Сьогодні в Україні близько 80% малого та середнього бізнесу звертаються до послуг бухгалтерського аутсорсингу. Якщо раніше ці послуги переважно використовували представництва іноземних компаній, то зараз ними активно користуються і вітчизняні підприємці. [1].

Основна причина цього полягає у чіткому усвідомленні переваг залучення зовнішніх фахівців. Завдяки їхній підтримці підприємства можуть утримувати свої позиції на ринку навіть за умов жорсткої конкуренції, зосереджуючись на головних стратегіях своєї діяльності. Клієнти також мають можливість уникати штрафних санкцій, що виникають через податкові порушення.

Залежно від характеру завдань, що передаються зовнішнім партнерам, кадровий аутсорсинг поділяється на кілька видів:

- Повний кадровий аутсорсинг – передача сторонній організації всіх функцій управління персоналом, включаючи рекрутинг, навчання, кадровий облік, нарахування заробітної плати, соціальні гарантії та регулювання трудових відносин.

- Частковий кадровий аутсорсинг – делегування лише окремих функцій, наприклад, підбору персоналу або розрахунку заробітної плати.

- Аутсорсинг окремих кадрових процесів – залучення зовнішніх партнерів для виконання конкретних завдань, таких як оцінка персоналу, аналіз ринку праці, розробка корпоративної культури чи складання звітності.

- Рекрутинговий аутсорсинг – передача процесу пошуку та підбору кандидатів спеціалізованим агентствам.[2].

Перед тим як прийняти рішення про використання аутсорсингових послуг, компанія має ретельно оцінити доцільність такого кроку. Основними причинами залучення аутсорсингу є підвищення ефективності роботи, розширення технологічних можливостей, зниження адміністративних витрат та подолання кадрового дефіциту.

Основні причини, що впливають на рішення підприємства використовувати аутсорсинг, визначають різні види цього підходу:

- Необхідний аутсорсинг: застосовується, коли у підприємства немає достатніх внутрішніх потужностей, досвіду чи ресурсів для виконання певних завдань.

- Альтернативний аутсорсинг: використовується, коли підприємство вирішує відмовитися від виконання певних функцій своїми силами через їхню низьку ефективність або збитковість.

Кадровий аутсорсинг є ефективним інструментом оптимізації управління персоналом, що дозволяє підприємствам зменшити витрати, підвищити ефективність та адаптуватися до змін ринку. Завдяки передачі функцій управління кадрами зовнішнім підрядникам компанії можуть зосередитися на стратегічному розвитку, мінімізувати ризики, пов’язані з кадровим та податковим обліком, і залучати висококваліфікованих спеціалістів без необхідності утримання власного штату.

Популярність кадрового аутсорсингу зростає, особливо серед малого та середнього бізнесу, оскільки він забезпечує гнучкість та можливість швидкого реагування на виклики ринку. Компанії можуть обирати повний або частковий аутсорсинг залежно від своїх потреб, що робить цей підхід універсальним і зручним.

Таким чином, кадровий аутсорсинг є стратегічно важливим рішенням для підприємств, які прагнуть оптимізувати свою діяльність, підвищити конкурентоспроможність та ефективно використовувати ресурси.

Список використаних джерел:

1. Іванісов О. В., Лебединська О. С., Лугова В. М. Актуальні проблеми пошуку і підбору персоналу та шляхи їх вирішення. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі* 2020. Вип. 4 (60). Ч. 8. С. 10–17.

2. Ведерніков М. Д., Базалійська Н. П., Волянська-Савчук Л. В. Обґрунтування доцільності передачі бізнес-процесу управління персоналом підприємства на HR-аутсорсинг як інноваційної персонал технології. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 2. С. 112–122.

ВІТКІВСЬКА ВЕРОНІКА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛЄСНІЧЕНКО АНАСТАСІЯ**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

МЕТОДИ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Фінансова діяльність банківської системи є невід'ємною частиною економіки кожної країни, проте вона постійно стикається з різними видами ризиків, які впливають на її стабільність.

Серед українських науковців, які вивчали цю проблему, особливої уваги заслуговують роботи: В. Буряка, Т. Васильєвої, О. Васюренка, В. Вітлінського, В. Грушка, О. Дзюблюка, С. Козьменка, О. Лаврушина, С. Лєонова, Р. Набока, О. Пернарівського, Н. Подольчака, Л. Примостки, І. Сала, Н. Хохлова, А. Чугунова та інших. Вони досліджували роль страхування у управлінні фінансовими ризиками, вплив ризику на стабільність банківської системи та його мінімізацію. Серед іноземних вчених слід назвати: Ф. Алена, Х. Грюнінга, Х. Димакоса, У. Деволда, Г. Кауфмана, Г. Марковіца, Ф. Найта, Н. Мерфі, П. Роуза, Дж. Сінкі, які проводили аналіз питання управління ризиками, системної стабільності банків і страхових механізмів [1]. Проте, незважаючи на значну кількість фундаментальних наукових робіт, проблема мінімізації ризиків банківських установ в Україні залишається невирішеною і в сьогоднішніх умовах господарювання.

Фінансовий ризик у банківській діяльності визначається як ймовірність зниження доходів, втрати частини прибутку, виникнення збитків або здійснення додаткових витрат у результаті здійснення активно-пасивних операцій, їх організації, стану корпоративного управління та впливу зовнішніх факторів. Основними фінансовими ризиками банків є кредитний, процентний, валютний, галузевий, операційний, ризик ліквідності [1].

Спираючись на річний звіт АТ КБ «ПриватБанк» (далі - ПриватБанк) можна проаналізувати ризик ліквідності та валютний ризик за 2023/2022 рік. Відповідно до даних про ризик ліквідності на 31 грудня 2023, загальний коефіцієнт LCR складає близько 462,83% (при нормативі НБУ не менше 100%), а для іноземних валют – близько 266,09% [2, с 83]. Тоді як за даними на 31 грудня 2022 року LCR за всіма валютами становив 311,01% (при нормативі не менше 100%). LCR в іноземних валютах – 260,14% (при нормативі не менше 100%) [3, с 75]. Показники ліквідності значно зросли у 2023 році: загальний LCR підвищився з 311,01% до 462,83%, що свідчить про ще більш стабільну ліквідну позицію банку. Для іноземних валют LCR зріс незначно – з 260,14% до 266,09%, що також вказує на високий рівень покриття зобов'язань навіть у стресових умовах. Аналізуючи валютний ризик при зміцненні курсу долара на 10% на 31.12.2023 прибуток до оподаткування зростає приблизно на 5,8 млрд грн, а капітал – на 2,9 млрд грн. На 31.12.2022 рік прибуток до оподаткування збільшився на 5,2 млрд, а капітал – на 4.3 млрд. При послабленні курсу долара

на 5% станом на 31 грудня 2023 року прибуток зменшується на 2,88 млрд грн, а капітал знижується на 1,44 млрд грн. Тоді як станом на 31.12.2022 прибуток до оподаткування зменшився на 1,3 млрд грн, капітал – на 1,1 млрд грн. Це демонструє, що валютний ризик є надзвичайно чутливим і має значний вплив на фінансові показники банку [2]. Загалом, аналіз демонструє, що ПриватБанк у 2023 році став більш чутливим до коливань курсу долара США щодо прибутку, проте вплив на капітал зменшився. Це підкреслює важливість постійного моніторингу та управління валютними ризиками для забезпечення фінансової стійкості банку в умовах мінливої економічної ситуації.

Виходячи з порівняльного аналізу можна сказати, що мінімізація фінансових ризиків є важливим механізмом їх урегулювання. У цьому контексті важливо розглянути основні методи мінімізації фінансових ризиків у банківській системі, до ключових з них належать: диверсифікація, лімітування, хеджування та страхування.

Одним з найбільш поширених на практиці є метод диверсифікації. Він полягає у розподілі активів та зобов'язань між різними секторами, регіонами або інструментами з метою зменшення впливу негативних подій в одній сфері на загальний фінансовий стан банку. Наприклад, ПриватБанк реалізує стратегію диверсифікації через різноманітні послуги, доступні в додатку Приват24. Зокрема, клієнти мають можливість інвестувати в банківські метали, такі як золото та срібло, що є альтернативним інструментом заощаджень та допомагає знизити ризики, пов'язані з коливаннями на фінансових ринках. Це дозволяє розподілити інвестиції між традиційними валютами та дорогоцінними металами, підвищуючи стійкість фінансового портфеля клієнта.

Наступний метод – лімітування. Цей метод є важливим для мінімізації фінансових ризиків, який активно застосовується в банківській сфері. Відповідно до цього підходу передбачено встановлення обмежень на певні фінансові операції або їх обсяги, що дозволяє контролювати потенційні ризики та запобігати можливим втратам. На прикладі Приват24 лімітування реалізується через встановлення обмежень на різні види транзакцій. Наприклад, відповідно до постанови Національного банку України, з 1 жовтня 2024 року до 31 березня 2025 року встановлено ліміт на перекази по Україні за номером картки – не більше ніж 150 000 грн на місяць [4]. Це означає, що клієнти можуть здійснювати перекази на інші картки в межах зазначеного ліміту протягом календарного місяця. Таке обмеження допомагає контролювати обсяги грошових потоків та знижувати ризики, пов'язані з можливими шахрайськими операціями або відмиванням коштів.

Ще одним методом мінімізації ризиків є хеджування. Цей метод є важливим інструментом управління фінансовими ризиками, що дозволяє банкам та їхнім клієнтам захищатися від несприятливих змін на ринку, таких як коливання валютних курсів або процентних ставок. Деякі українські банки вже пропонують послуги хеджування для своїх клієнтів. Наприклад, Райффайзен Банк надає можливість укладати форвардні контракти з поставкою та без поставки для хеджування валютних ризиків. Ці інструменти дозволяють

клієнтам зафіксувати майбутній курс валюти та захистити свою торгову маржу від коливань ринку.

Не менш важливу роль відіграє страхування. Цей метод передбачає захист від можливих фінансових втрат, пов'язаних із невиконанням або неналежним виконанням зобов'язань контрагентами, змінами ринкових умов або іншими непередбаченими обставинами. Крім цього, страхування допомагає мінімізувати потенційні збитки та забезпечити фінансову стабільність підприємств і фізичних осіб. В українських банках страхування фінансових ризиків є важливим інструментом управління ними. Банки активно використовують страхові продукти для захисту від різних видів ризиків, таких як: кредитні, операційні та ринкові. Наприклад, ПриватБанк пропонує комплексні страхові продукти, що об'єднують страхування від нещасних випадків, медичних витрат, цивільної відповідальності та фінансових ризиків під час подорожей як за кордон, так і по Україні. Райффайзен Банк надає послугу страхування фінансових ризиків під назвою «Варта 24/7», яка захищає клієнтів від найпоширеніших видів шахрайських дій та забезпечує швидке повернення коштів у разі їх втрати через шахрайство.

Отже, ефективне управління фінансовими ризиками є ключовим фактором забезпечення стабільності банківської системи. Використання таких методів, як диверсифікація, лімітування, хеджування та страхування, допомагає зменшити негативний вплив ризиків на фінансові показники банків. Враховуючи постійну економічну нестабільність, ці стратегії є необхідними для підтримки фінансової стійкості банків і мінімізації можливих збитків. Практичне застосування цих методів, як це показує приклад ПриватБанку та Райффайзен Банк, дозволяє ефективно управляти ліквідністю, валютними ризиками та іншими фінансовими викликами, забезпечуючи захист як для банку, так і для його клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Літвін Я.А. Фінансово-кредитні ризики банківських установ та особливості їх страхування в Україні. Економіка і суспільство. 2016. №2. С. 567-571.
2. Річний звіт АТ КБ «ПриватБанк» за 2023 рік. URL: https://static.privatbank.ua/files/Richnyy_zvit_za_2023.pdf?_gl=1*182lgi9*_gcl_au*MjE0MTQxNjE0OS4xNzQwMjUzNjk3*_ga*MTQ0MzYzNTEyNy4xNzQwMjUzNjk3*_ga_C7N2L9YCQ9*MTc0MDI1MzY5Ni4xLjEuMTc0MDI1MzcwNC41Mi4wLjA.
3. Річний звіт АТ КБ «ПриватБанк» за 2022 рік. URL: https://static.privatbank.ua/files/dod1_01052023_2022.pdf?_gl=1*h3jn2i*_gcl_au*ODU4MDg5NzQyLjE3Mzk3MTU5Njc.*_ga*MTIwNDM5OTQ0Ny4xNzM5NzE1OTY2*_ga_C7N2L9YCQ9*MTc0MDE0ODU5Ni44LjEuMTc0MDE0ODU5Ni42MC4wLjA
4. Національний банк України. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_27082024_102

ВОЙЧАК КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник **– ШУРПЕНКОВА РУСЛАНА**, к.е.н,
доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ПОДАТКОВА СИСТЕМА В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ

Однією з актуальних тенденцій розвитку податкової системи є її цифровізація, що є наслідком загальної цифрової трансформації суспільства. Вона спрямована на покращення доступу до податкової інформації, розвиток електронних сервісів та спрощення процедур нарахування, декларування і сплати податків, що в свою чергу підвищує ефективність взаємодії між державою та платниками податків. Проте стрімкий розвиток цифрових технологій вимагає гнучкості, інноваційності та оперативного реагування на нові виклики, що робить необхідним аналіз актуальних аспектів цифровізації, визначення тенденцій, інновацій та перспектив для податкової системи України.

На міжнародному рівні цифровізація податкової системи спричинена розвитком цифрової економіки та технологічними інноваціями. Це сприяє динамічним змінам у податковій екосистемі, підвищує ефективність, прозорість і справедливість збору та обробки інформації, а також впровадженню електронного обміну файлами, обліку, транзакцій, аудиту і оцінки.

Також можна відмітити наступні актуальні тенденції розвитку цифровізації у контексті податкової системи:

1. розвиток електронного подання податкової звітності;
2. активе впровадження електронного обліку, що передбачає зобов'язання компаній подавати дані у цифровому форматі, наприклад – рахунки-фактури у режимі реального часу;
3. поява електронного зіставлення даних між різними видами податків, а також між отримувачами та надавачами;
4. розвиток електронного аудиту, який надає можливість за короткий проміжок часу проаналізувати те, наскільки компанії дотримуються норм податкового законодавства, отримуючи від них миттєву відповідь.

Разом з тим, простежується нерівномірність у контексті цифровізації податкової системи у країнах світу за рівнем їх розвитку. Однією з помітних проблем у країнах, що розвиваються, є відсутність базової технологічної інфраструктури. З іншого боку, проблеми, з якими стикаються країни з перехідною економікою та розвинені країни, пов'язані з використанням даних для покращення дотримання податкового законодавства та спрощення процесів дотримання податкового законодавства [1].

Також слід зазначити такі тенденції цифровізації податкової системи у країнах світу, як створення віртуальних помічників (чат-ботів), використання технологій штучного інтелекту, машинного навчання, хмарних обчислень, аналітичних інструментів, технологій цифрової автентифікації і блокчейну.

Поступово вони стають провідними інструментами податкового адміністрування та інших процесів у податковій системі. Лідерами впровадження інновацій є Естонія, Данія, Сінгапур і Кенія, тоді як США, Канада, Великобританія та Німеччина підходять до них обережніше, оцінюючи ризики. Країни, що розвиваються, впроваджують цифрові технології значно повільніше через обмежені ресурси. Загалом світовий досвід підтверджує ефективність цифровізації, що відкриває перспективи для її подальшого розвитку в Україні [2].

В Україні також можна спостерігати поступове впровадження цифровізації у податкову систему, оскільки цифровізація в цілому простежується у багатьох сферах, пов'язаних з економічним розвитком держави. Зокрема, на період 2018-2020 рр. було впроваджено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України. Поступово важливість цифрових технологій та цифровізації підкреслюється і в інших нормативно-правових актах та стратегіях, що зумовлює необхідність їх використання і у податковій сфері.

Так, наразі відповідно до інформації, яку надає Державна податкова служба, цифровізація є однією з основних стратегічних цілей її розвитку. Метою є забезпечення прозорого та ефективного функціонування податкової системи, надання зручних послуг платникам податків та боротьба з корупцією. Це підкреслено у Стратегічному плані розвитку ДПС на 2022-2024 роки, який передбачає вдосконалення автоматизації процесів, розробку стабільної IT-інфраструктури та створення нових сервісів для платників податків, включаючи системи зворотного зв'язку та інші інновації.

Крім того, стратегічними цілями ДПС на найближчі кілька років є покращення управління, вдосконалення адміністрування податків і зміцнення довіри громадян. Досягнення цих завдань можливе завдяки цифровізації та впровадженню сучасних технологій, що підтверджується успішним досвідом інших країн.

Для того, щоб підвищити якість обслуговування платників та в цілому вдосконалити сучасний стан податкової системи, наразі впроваджується низка електронних сервісів, серед яких можна визначити наступні [3]:

– Електронний кабінет – автоматизоване робоче місце для платників податків, яке дозволяє готувати та подавати податкову звітність, переглядати стан розрахунків з бюджетом;

– «InfoTAX» – сервіс для дистанційного спілкування з податковою службою через Telegram і Viber, що надає актуальну інформацію про податкові новини, розрахунки з бюджетом та інше;

– Мобільний додаток «Моя податкова» – доступний для підприємств та фізичних осіб, зручний для використання на мобільних пристроях;

– Інформація з реєстрів – доступ до єдиного реєстру податкових консультацій, реєстру платників податків та інших баз даних;

– Дізнайся більше про свого бізнес-партнера – сервіс для перевірки надійності ділових партнерів.;

– ЗІР (Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс) – надає

інформацію про оподаткування, нормативно-правові документи та зміни в податковій системі;

– Сервіс «Пульс» ДПС – призначений для подачі повідомлень про неправомірні дії працівників податкових органів.;

– Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг – забезпечує послуги електронного підпису;

– Централізована електронна черга до ЦОП – для керування чергами в центрах обслуговування платників;

– Електронна звітність – це програмне забезпечення для подання звітності через «Єдине вікно електронної звітності»;

– Декларування громадян – сервіс для адміністрування податкових декларацій щодо майнового стану та доходів;

– Портал «Дія» – надає доступ до реєстраційних даних платника, банківських рахунків та відомостей з державних реєстрів.

Також підкреслимо, що на початку 2025 року Державна податкова служба України розпочала співпрацю з Податковим та митним департаментом Естонії для посилення цифровізації податкового адміністрування. Спільний проєкт, що реалізуватиметься протягом двох років, передбачає діджиталізацію адміністративних процесів, автоматизацію стягнення заборгованості та інтеграцію з IT-системами ЄС. Метою є зменшення адміністративного тиску та покращення взаємодії з платниками податків за стандартами ЄС.

Крім того, серед останніх досягнень ДПС важливо відмітити те, що вже зараз 100% платників ПДВ надають звітність в електронному вигляді, також станом на початок 2025 року 97,5% від усіх платників податків використовують електронне звітування. Продовжується також адаптація податкових процесів відповідно до норм ЄС [4].

Таким чином, за сучасних умов цифровізація податкової системи в Україні активно розвивається завдяки впровадженню інновацій, що покращують процеси оподаткування та підвищують якість обслуговування платників. Нові технології вже позитивно впливають на діяльність ДПС, а перспективи для подальшої цифровізації відкривають можливості для її подальшого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Жеребило, І., Сарахман, О., Шурпенкова, Р. (2021). Податкове регулювання та стимулювання соціальної сфери України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, *2*(37), 447-457. *https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i37.230640*

2. Коваль О.В. «Характеристика цифрової трансформації економіки в умовах глобальних викликів», *Економіка та суспільство*. Випуск №66, 2024. URL: *https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4595*

3. Електронні сервіси, розміщені на офіційному веб порталі ДПС. Державна податкова служба України. URL: *https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyi-servisi/elektronni-servisi-/*

4. Цифровізація податкових процесів: що вже зроблено та що планується. URL: *https://buhgalter911.com/uk/news/news-1085177.html*

ГЕРАСИМЧУК ВАЛЕРІЙ, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Науковий керівник – **ОЛЕКСАНДРЕНКО ІРИНА**, к.е.н, доцент
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Фінансова діяльність є важливим об'єктом управління на будь-якому підприємстві, що обумовлено її функціональними особливостями і здатністю забезпечувати діяльність необхідними обсягами фінансових ресурсів. Управління фінансовою діяльністю можна трактувати як певну систему, яка включає методи, принципи, підходи та засоби залучення, розподілу та використання фінансових ресурсів, в контексті формування стійких позицій розвитку бізнесу. Разом з тим, управління фінансовою діяльністю націлене на прийняття рішень в напрямку формування, розподілу та використання фінансових ресурсів [1, с. 86]. Для підприємств малого бізнесу управління фінансовою діяльністю і його ефективність є запорукою успішного розвитку та конкурентоспроможності.

Загалом, фінансова діяльність трактується як: «діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства» [2]. Отже, фінансова діяльність забезпечує виконання усіх операцій, які зумовлюють вплив на формування власного та позикового капіталу. Основними функціональними особливостями фінансової діяльності підприємств малого бізнесу є: створення необхідного обсягу фінансових ресурсів; оптимальний розподіл фінансових ресурсів між ланками роботи підприємства; виконання усіх зобов'язань; пошук резервів зростання власного капіталу; забезпечення росту ринкової вартості бізнесу; формування оптимальної структури фінансового капіталу; забезпечення рентабельність капіталовкладень.

Потреба в управлінні фінансовою діяльністю малих підприємств визначається особливостями їх діяльності, що обумовлені: 1) незначними обсягами власного капіталу, зокрема зареєстрованого капіталу; 2) фінансовою залежність від зовнішніх джерел фінансування; 3) низькою соціальною відповідальністю бізнесу та нестачею кваліфікованих кадрів; 4) низьким рівне реагування фінансового ринку на запити малого бізнесу; 5) наявністю значної кількості конкурентів; 6) ринковою нестійкістю перед середнім та великим бізнесом; 6) відсутністю належного законодавчого підґрунтя фінансової підтримки малого бізнесу [3, с. 242].

Під час управління фінансовою діяльністю підприємств малого бізнесу необхідно чітко оцінювати переваги використання різних джерел фінансування в контексті отримання максимальних економічних вигод з позиції зростання доходів та прибутку.

Загалом, однією із проблем розвитку малого бізнесу є відсутність цифрових інструментів управління діяльністю, зважаючи на недостатність фінансового забезпечення даного напрямку функціонування. Зокрема, М.О.

Житар зазначає, що в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, управління фінансовою діяльністю бізнесу варто здійснювати наступним чином: 1) автоматизувати усі поточні та планові розрахунки; 2) інтегрувати в діяльність різні аналітичні інструменти, що дасть змогу аналізувати великий масив інформації та приймати обґрунтовані рішення; 3) використовувати штучний інтелект для моніторингу за різними видами ризиків та загроз [4].

Також однією із проблем ефективного управління фінансовою діяльністю підприємств малого бізнесу є низька кваліфікація працівників, або загалом їх відсутність в умовах виконання різних функцій однією і тією ж працюючою особою. Недостатній професіоналізм працівників призводить до недоотримання достовірної інформації, її опрацювання та використання в цілях управління. Поряд із цим, підприємства малого бізнесу не мають змоги конкурувати із суб'єктами середнього і великого бізнесу на фінансових ринках, що зменшує їх вплив на вартість зовнішнього капіталу та участь у різних фінансових програмах розвитку. В умовах, коли підприємства середнього та великого бізнесу можуть собі дозволити кредити за наявними відсотковими ставками, для малих підприємств їх залучення є неможливим за умов високої вартості.

Основними завданнями управління фінансовою діяльністю підприємств малого бізнесу є: визначення необхідного обсягу грошових коштів для фінансування потреб операційної та інвестиційної діяльності; визначення можливих шляхів зростання власного капіталу; забезпечення фінансової стійкості та фінансової рівноваги; забезпечення своєчасного виконання фінансових зобов'язань; реструктуризація кредиторської заборгованості; участь бізнесу у різних державних програмах розвитку малого бізнесу; пошук та залучення кредитів з низькими відсотковими ставками; оцінка впливу зовнішнього середовища на фінансову спроможність підприємств малого бізнесу; постійне визначення чинників впливу на результати роботи бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Бондар Ю.А., Єрошкін К.А. Теоретичні аспекти управління фінансовою діяльністю підприємства. *Причорноморські економічні студії.* 2020 Вип. 55-1. С. 83-86.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Київ: Верховна Рада України. Режим доступу: *https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13*.
3. Погріщук Г.Б., Волощук Р.Є. Особливості управління фінансами малих підприємств. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2019. №3 (108). С. 239-246.
4. Житар М. О. Стратегія управління фінансовою діяльністю підприємства в умовах діджиталізації бізнес-процесів. *Економіка та суспільство: електронний журнал*. 2024. Вип. 67. Режим доступу: *https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4677/4619*.

ДОБРОДЗІЙ ОЛЕГ, аспірант
Науковий керівник **– БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА,** к.е.н,
доцент кафедри фінансів, банківської і страхової справи,
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ПРИНЦИПИ ДОБРОВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

В Україні система добровільного медичного страхування регулюється Законом України «Про страхування». Починаючи з 2021 року, нормативний акт має 10 редакцій [1]. І хоча зміни мають на меті удосконалення процесу страхування, досі є не визначеними багато аспектів, у тому числі принципи добровільного медичного страхування. особливості. На нашу думку, можна виділити такі основні характеристики добровільного медичного страхування (ДМС):

- *Частина особистого страхування*. ДМС належить до сфери особистого страхування, орієнтованого на захист здоров'я.

- *Додатковий ринковий інструмент*. ДМС виступає як додатковий механізм до державного медичного страхування, яке має обов'язковий характер і забезпечує базові послуги [2, с. 157–162]. У багатьох випадках обов'язкова система може бути обмеженою, наприклад: лише мінімальний обсяг медичних послуг входить у стандартний пакет; черги та недостатня кількість спеціалістів у державних закладах охорони здоров'я. ДМС дає змогу отримати послуги, які не покриваються державними програмами, або отримати їх швидше й у зручніших умовах. ДМС створює конкуренцію серед медичних установ, що стимулює їх до:

- Поліпшення якості послуг.
- Використання сучасних технологій.
- Розширення спектра медичних процедур.

Страхові компанії співпрацюють із кращими клініками, гарантуючи високий рівень обслуговування для застрахованих осіб. Воно знижує фінансовий тягар на державну систему охорони здоров'я. Люди, які користуються ДМС, частіше звертаються до приватних медичних закладів, що дозволяє державним лікарням краще розподіляти ресурси на пацієнтів із базовим покриттям. ДМС дозволяє громадянам обирати саме ті послуги, які їм потрібні, з урахуванням особистих потреб чи стану здоров'я, на відміну від уніфікованого підходу обов'язкової системи.

Таким чином, ДМС поєднує інтереси громадян, держави та медичних закладів, сприяючи розвитку ринку медичних послуг і підвищуючи доступність та якість лікування.

- *Принцип страхової солідарності*. Основою ДМС є солідарність: застрахована особа отримує ті медичні послуги та в такому обсязі, які відповідають сплаченому страховому внеску. Розмір страхових платежів впливає на доступний пакет послуг: чим вища сума внеску, тим ширший перелік медичних послуг. Принцип страхової солідарності передбачає, що всі учасники системи отримують послуги відповідно до умов договору незалежно

від частоти звернень до лікарів. Ті, хто звертається рідше, допомагають компенсувати витрати для тих, хто потребує частого або дорогого лікування. Застрахована особа самостійно обирає програму страхування, яка відповідає її потребам. Наприклад, програми можуть включати базовий пакет (амбулаторне лікування) або розширений (додаткові послуги, як стоматологія чи реабілітація).

- *Індивідуальність програм*. Програми ДМС адаптуються до потреб страхувальника, пропонуючи йому:

а) *Економічну вигоду* – компенсація витрат на лікування та відновлення здоров'я.

б) Медико-реабілітаційний ефект – можливість отримати амбулаторне та стаціонарне лікування, стоматологічну допомогу, спеціалізовану діагностику, придбати ліки, окуляри чи контактні лінзи, а також покриття витрат, пов'язаних із вагітністю та пологами, тощо [3].

Отже, виокремлення принципів медичного страхування є важливим, оскільки вони дають змогу розуміти, аналізувати й удосконалювати системи охорони здоров’я, економіки та соціального забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про страхування" від 18 листопада 2021 року № 1909-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: *https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20/* (дата звернення: 13.01.2025).
2. Бєлова О. Медичне страхування та проблеми його розвитку в Україні // Молодий вчений. 2023. № 12 (124). С. 157–162. DOI: *10.32839/2304-5809/2023-12-124-7*.
3. Медичне страхування: стан та тенденції розвитку // Forinsurer. 22 квітня 2003 року. URL: *https://forinsurer.com/public/03/04/22/419* (дата звернення: 13.01.2025).

ДРОБОТЯ ЯНА, к.е.н., доцент
ДОРОШЕНКО ОЛЬГА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
КРАВЧЕНКО СТАНІСЛАВ, МИХАЙЛИК СЕРГІЙ, здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

МАРКЕРИ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Економічні ризики присутні повсякчас в реаліях сучасного суб'єкта господарювання будь-якої сфери. Навіть більше, без ризику сама природа ефективного господарювання зникає. Проте будь-яких суб'єкт здійснення господарювання повинен повсякчас тримати руку на пульсі ризиків маневруючи між ризиком та прибутком. На ризики і прибутки без сумніву здійснюють вплив як зовнішні, так і внутрішні чинники господарювання конкретного суб'єкту, зокрема, слід акцентувати на:

- середовищі здійснення господарювання, що впливає на специфіку виробничого процесу, на терміни залучення коштів та їх вивільнення з обороту, ймовірність втрат;
- менеджменті в межах реального господарства, що впливає на можливість отримання прибутку та ризику в тих умовах, в яких функціонує підприємство на макро- і мікрорівні.

Тож, вважаємо, що досить важливим для підприємства є маркери економічних ризиків, які є першими дзвіночками пов'язаними із тим, що суб'єкту слід змінити управлінські дії для уникнення, а за неможливості уникнення, хоча б зменшення ризиків.

Дані дзвіночки, безперечно залежать від галузі управління, а тому повинні бути акцентовані на ній. Отже, сформуємо маркери економічних ризиків для підприємства (табл. 1) [1-3].

Вважаємо, що сформовані нами маркери не є константою, вони можуть бути доповнені, проте, з нашого погляду, дані маркери досить повно дозволяють тримати руку на пульсі ризиків в межах конкретного господарювання враховуючи особливості мікро та макро- середовища функціонування суб'єкту.

Реалії війни змушують виживати навіть великі підприємства не отримуючи прибутку, а покриваючи лише витрати, тож це реальний приклад того як ризики позначаються на діяльності суб'єктів господарювання.

Варто окреслити і значні інфляційні процеси, втрату купівельної спроможності населення внаслідок інфляції і безробіття, що без сумніву здійснює вплив на господарювання як з погляду управління, так і з погляду споживання.

Саме вдале управління акцентоване на маркерах економічних ризиків, з нашого погляду, дозволить уникнути банкрутства для багатьох вітчизняних підприємств в надскладних ризикових умовах функціонування. Вважаємо, що маркери економічних ризиків – це його цілеспрямовані, дзвіночки, що

полегшують управлінських процес дозволяючи вчасно виявити ризики.

Таблиця 1. Маркери економічних ризиків суб'єкту господарювання

Маркер	Характеристика маркеру
Економічні показники	Фінансово-економічні показники діяльності підприємства, котрі всебічно розкривають економічні характеристики господарювання, зокрема: - показники економічної стійкості; - показники ліквідності і платоспроможності; - показники ефективності використання капіталу; - показники ділової активності; - показники діагностики банкрутства; - показники стану і структури основних засобів; - показники стану і структури оборотних засобів. Безперечно даний перелік не є вичерпним і може бути доповнений
Нормативи	Встановлення нормативів за: - основними засобами; - оборотними засобами; - капіталом; - рентабельністю; - тривалістю виробничого та фінансового циклів. Безперечно, на нашу думку, дані нормативи повинні бути адаптованими під діяльність конкретного суб'єкту здійснення господарювання
Управління	Персонал, що здійснює управління в межах конкретного суб'єкту господарювання: - вимоги до освіти персоналу; - рекомендації персоналу; - професійні навички персоналу; - підвищення кваліфікації персоналу
Макро-середовище функціонування	Обов'язкова акцентованість на: - політичній ситуації в країні; - розвитку економіки країни вцілому; - податковій системі; - розвитку товарного і фінансового ринків
Мікро-середовище функціонування	Обов'язкова акцентованість на: - галузі функціонування господарюючого суб'єкту особливостях виробничого процесу в цій галузі; - ризиках пов'язаних з певною галуззю та конкретним підприємством

Список використаних джерел:

1. Куліш Г. П., Родніченко І. В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. *Причорноморські економічні студії.* 2018. Вип. 25. С. 98–103.
2. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка.* 2016. № 5–6 [63]. С. 218–223.
3. Пожар Є. П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Інфраструктура ринку.* 2020. Вип. 43. С. 387–391.

ЖУК НАТАЛЯ, доктор філософії з економіки, старший викладач кафедри фінансово-економічної безпеки навчально-наукового гуманітарного інституту,
Національна академія Служби безпеки України, м. Київ

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ЕТИМОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ

Глобалізаційні процеси, всезростаюча конкурентоспроможність, світових і вітчизняних криз, пандемічні явища, військова російська агресія та інші форс-мажорні обставини зумовлюють невизначеність, нестабільність, ризики і загрози, непередбачувані умови господарювання та вносять свої корективи у реалізацію бізнес-процесів та управлінську діяльність підприємницьких структур з максимальною спрямованістю на їх фінансово-економічну безпеку.

Економічна безпека підприємства розглядається науковцями як явище, стан системи, а саме: «…такий стан економіки підприємства (економічної системи), який можна характеризувати внутрішньою збалансованістю і стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, її здатністю забезпечувати на основі реалізації власних економічних інтересів свій сталий і ефективний розвиток» [1]; «стан захищеності підприємства від різного роду загроз та ризиків» [2]; «стан найбільш ефективного використання ресурсів підприємства, завдяки якому забезпечується стійкість підприємства до цих загроз» [3], «міра економічної свободи підприємства, що досягається внаслідок керованого процесу взаємоузгодження економічних інтересів стейкхолдерів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства, який має на меті протистояння загрозам економічній безпеці підприємства та потребує необхідних для такого протистояння ресурсів» [4].

Погоджуємося із думкою Л. Парфентія, який стверджує, що під «економічною безпекою підприємства необхідно розуміти стан захищеності його економічної системи від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, як реальних, так і потенційних, який характеризується її стабільністю функціонування та спроможністю до розвитку в майбутньому і досягається завдяки цілеспрямованій діяльності щодо його забезпечення» [5, с. 12].

Говорячи про економічну безпеку, слід відмітити, що її актуальність визначається на всіх рівнях, які мають взаємопов'язаний вплив між собою. Виділяють глобальний, міжнародний, державний, регіональний й галузевий, рівень суб'єкта господарювання, домогосподарств й особистості (рис 1.).

Оскільки економічна безпека підприємств є поняттям системним та комплексним, то вона складається із структурних елементів, набір яких відбувається за системним, ресурсним та функціональним підходами.

Системність економічної безпеки передбачає наявність складових: «фінансової, інтелектуально-кадрової, техніко-технологічної, політико-правової, інформаційної, екологічної, силової» [5].

Ресурсний підхід передбачає безпеку використання всіх видів ресурсного потенціалу: матеріально-технічних (капітал), людських (персонал),

інформаційно-технологічних, правові, які охоплюють питання щодо прав підприємства на використання певних обмежених ресурсів.

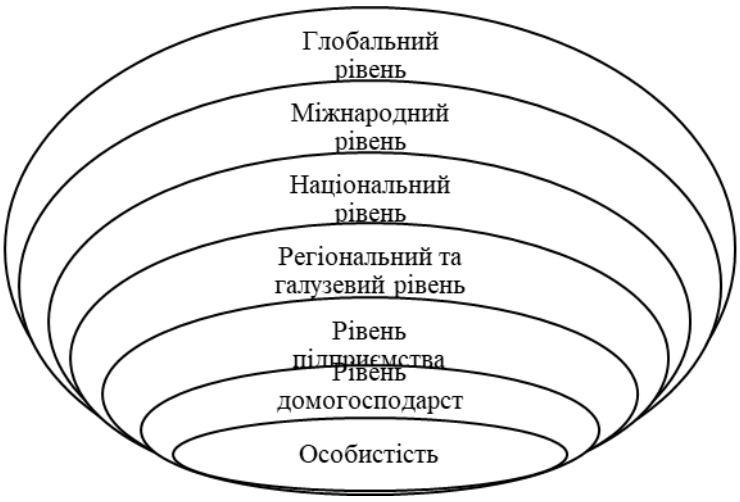

Рис.1. Ієрархія рівнів економічної безпеки*
**Розроблено автором*

Найдосконалішим та найпоширенішим є функціональний підхід, при застосуванні якого вирізняють наступні складові елементи: безпека фінансової діяльності, техніко-технологічної, людського потенціалу, політико-правової, інформаційної, екологічної, силової діяльності [2].

Методичні рекомендації визначають наступні складові: «виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпека» [3].

Зазначимо, що набір змінних не є постійним і залежить від вимог часу, особливостей діяльності, розміру підприємства, тобто від чинників які впливають на діяльність та визначають рівень фінансово-економічної безпеки.

Однак, незважаючи на дискусійність щодо набору складових економічної безпеки, основним і визначальним елементом є фінансова безпека. «Ґрунтовною складовою економічної безпеки, вважає М. М. Єрмошенко є фінансова безпека або безпека фінансово-кредитної сфери, адже на фінансах базується економіка будь-якої країни, фінанси – «кров» економічної системи держави, без якої економіка будь-якої країни в сучасних умовах не може функціонувати» [3, с.47].

Фінансова безпека характеризує стійкість фінансової системи до кризових явищ, боргової нестабільності та ризиків банкрутства. Її основними показниками є рівень державного боргу, валютна стабільність, ліквідність фінансових ресурсів, рівень інфляції, стабільність банківської системи та ефективність податкової політики.

Енергетична безпека визначає можливість країни або підприємства забезпечити себе енергоносіями, мінімізуючи залежність від зовнішніх постачальників. Вона включає питання енергоефективності, розвитку альтернативних джерел енергії та диверсифікації постачальників.

Продовольча безпека означає наявність достатньої кількості продуктів

харчування для населення, їх якість та доступність. Основні чинники, що впливають на продовольчу безпеку, включають рівень сільськогосподарського виробництва, ефективність агропромислового комплексу та ступінь залежності від імпорту продуктів харчування.

В умовах цифрової економіки інформаційна безпека набуває особливого значення та охоплює захист фінансових і комерційних даних, інформаційно-комунікаційних систем, а також запобігання кібератакам й інформаційним війнам.

Технологічна та інноваційна безпека включає розвиток власного науково-технічного потенціалу, рівень технологічної незалежності та здатність до інновацій. Її важливими критеріями є ступінь імпортозалежності критичних технологій, темпи впровадження новітніх розробок та ефективність науково-дослідницької діяльності.

Соціальна безпека передбачає зниження рівня бідності, забезпечення високого рівня зайнятості, доступність соціальних послуг та підтримку вразливих верств населення. Вона має безпосередній вплив на економічну стабільність, оскільки рівень соціальної напруги може спричиняти економічні кризи та політичну нестабільність.

Інституційна та правова безпека забезпечується через наявність ефективної системи правового регулювання економічної діяльності, боротьбу з корупцією, дотримання законодавства та захист прав власності [6].

Отже, економічна безпека є багатогранною категорією, що охоплює різні сфери економічного життя. Її забезпечення потребує системного підходу та комплексних стратегічних рішень на державному, корпоративному та індивідуальному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів:«Растр-7», 2020. 384 с.
2. Економічна безпека підприємства в умовах рейдерських загроз: колективна монографія / за наук. ред. О.А.Бурбело, С.К. Рамазанова. Сєвєродонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. 285 с.
3. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. К. : Національна академія управління, 2010. 232 с
4. Адонін С. В., Калашнікова Ю. М. Проблеми оцінки економічної безпеки сучасного підприємства. *Економічний простір*. Випуск №148, 2019. URL: *http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/125388*
5. Парфентій Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності : монографія. Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2019. 184 с.
6. Жук Н.Т. Аналіз фінансової безпеки підприємств харчової промисловості. Дисертація. 2023 URL: https://www.wunu.edu.ua/svr/disertatsia/zhuk/dusertatsia.pdf

ЗАВОРОТЧЕНКО МАРИНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник **– ДРАНУС ВАЛЕНТИН**, к.е.н,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв

РОЛЬ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ НА ГЛОБАЛЬНОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ

Сучасний страховий ринок – це складна система, яка покликана захищати як бізнес, так і звичайних громадян від фінансових втрат у непередбачуваних ситуаціях. Проте навіть найбільші страхові компанії можуть зіткнутися з подіями, що виходять за межі їхніх фінансових можливостей. У таких випадках на перший план виходить перестрахування – механізм, який дозволяє розподілити ризики між кількома страховими організаціями та знизити потенційні збитки.

Перестрахування відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності страхового бізнесу. Крім того, перестрахування сприяє розвитку міжнародного страхового ринку, оскільки дозволяє компаніям працювати у глобальному масштабі та залучати додаткові фінансові ресурси. Без цього механізму навіть найуспішніші страховики ризикували б втратити платоспроможність при значних збитках.

Важливість перестрахування підтверджують численні наукові дослідження таких вчених: Зоря С.П., Теребус О. М, Братюк, В. П, Татаріна Т.В. В їхніх роботах підкреслюється вплив перестрахування на фінансову безпеку компаній та розглядають його як одного із головних чинників стабільності ринку. Однак, саме зараз страховий бізнес потребує ефективних стратегій управління ризиками, і перестрахування є одним із найважливіших інструментів для забезпечення надійності, безперервності роботи страхових компаній та їхньої конкурентоспроможності у глобальному масштабі.

За своєю сутністю, перестрахування - це правовідносини з передачі перестрахувальником та прийняття перестраховиком за плату ризику щодо виконання перестрахувальником частини своїх обов'язків перед страхувальником та відшкодування витрат на умовах, визначених договором перестрахування [1].

Використовуючи перестрахування, страхові компанії розширюють свої можливості, укладаючи договори страхування на ризики, які за своєю величиною можуть перевищувати їхні фінансові резерви. Це дає змогу залучати більшу кількість клієнтів і пропонувати покриття навіть у високоризикових сегментах. Крім того, перестрахування сприяє підтримці фінансової рівноваги компанії, що є особливо важливим у випадках непередбачуваних економічних змін або нестабільності на ринку[2, с.38].

На глобальному страховому ринку перестрахування виконує стратегічну функцію, забезпечуючи розподіл ризиків між страховими компаніями різних країн і регіонів. Це сприяє фінансовій стійкості не лише окремих страховиків, а й усієї світової економіки, оскільки знижує ймовірність банкрутства компаній у

разі масштабних катастроф, природних катаклізмів чи економічних криз. Завдяки міжнародним перестраховим угодам страхові компанії можуть оперативно реагувати на виклики, що виникають у різних частинах світу, і підтримувати необхідний рівень платоспроможності [3, с. 8].

Перестрахування відіграє не лише роль фінансового щита для страховиків, а й створює додатковий рівень безпеки для всіх учасників ринку. Завдяки цьому механізму працівники страхових компаній мають більше гарантій збереження робочих місць, акціонери можуть розраховувати на стабільний прибуток, а держава отримує прогнозовані податкові надходження, уникаючи фінансових потрясінь.

Окрім того, перестрахування є важливим інструментом підтримки балансу на ринку страхових послуг, що, у свою чергу, позитивно впливає на інші сегменти фінансового сектору. Завдяки перерозподілу ризиків між страховими компаніями на міжнародному рівні створюється ефект фінансової взаємодії, що сприяє загальній стабільності як окремих економік, так і глобальної фінансової системи [4, с. 24].

Отже,перестрахування відіграє ключову роль у стабільності глобального страхового ринку, забезпечуючи розподіл ризиків між страховими компаніями різних країн та регіонів. Це не лише знижує ймовірність банкрутства окремих компаній у разі масштабних катастроф чи економічних криз, а й сприяє фінансовій рівновазі всієї світової економіки. Завдяки міжнародним перестраховим угодам страховики можуть оперативно реагувати на виклики ринку, залучати додаткові фінансові ресурси та забезпечувати безперервність своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Законодавство України. URL: *https://zakon.rada.gov.ua/go/1909-20*
2. Прокоф'єва О. Ринок перестрахування в глобальній рецесії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. С.38-41.
3. Шейко Ю.О. перестрахування як невід'ємний елемент ризик-менеджменту страхової компанії. *Ефективна економіка*. 2019. С. 1-9.
4. Залєтов О. Перестрахування як складова економічної безпеки України. *Страхова справа*. 2014. № 3 (55). С. 24-27.

ЗУБ ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК ЮРІЙ**, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ

Інформаційне забезпечення фінансового аналізу – це система збору, обробки, зберігання та використання даних для оцінки фінансового стану підприємства, його діяльності та перспектив розвитку.

Головним джерелом інформації для проведення фінансового аналізу є звітність підприємств. Фінансова звітність – це сукупність документів, які містять систематизовану інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за певний період. Вона є основним джерелом даних для проведення фінансового аналізу та прийняття своєчасних ефективних управлінських рішень.

За НП(С)БО 1 фінансова звітність підприємств усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ) складається з [1]:

- форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- форми № 3 (3-н) «Звіт про рух грошових коштів»;
- форми № 4 «Звіт про власний капітал»;
- приміток до фінансової звітності.

Фінансова звітність підприємства ґрунтується на таких принципах [2, с. 15]:

- повне висвітлення – уся фінансова інформація, яка може вплинути на рішення користувачів, має бути розкрита у фінансовій звітності;
- автономність – підприємство розглядається як окрема юридична та фінансова одиниця, незалежна від його власників;
- послідовність – обрана облікова політика має застосовуватися постійно з року в рік, що забезпечує порівняння фінансових показників;
- безперервність – підприємство продовжуватиме свою діяльність у майбутньому і не має наміру або необхідності ліквідації чи суттєвого скорочення операцій;
- нарахування – доходи і витрати відображаються у момент їхнього виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;
- превалювання сутності над формою – операції відображаються у звітності відповідно до їхньої економічної суті, а не лише юридичної форми;
- єдиний грошовий вимірник – усі господарські операції у фінансовій звітності відображаються у національній валюті.

На наш погляд, актуальними проблемами інформаційного забезпечення фінансового аналізу є:

1. Низька якість фінансової інформації:

- недостовірність або викривлення даних через людський фактор або

маніпуляції;

- відсутність єдиних стандартів обліку та звітності в різних компаніях.

2. Обмежений доступ до актуальної інформації:

- проблеми з відкритістю та доступністю фінансових звітів підприємств;
- використання застарілих або неповних даних для аналізу.

3. Недостатній рівень автоматизації:

- використання застарілих програм, що ускладнює швидку обробку даних;
- відсутність інтеграції між бухгалтерськими, фінансовими та аналітичними системами.

4. Кібербезпека та захист даних:

- ризики витоку або несанкціонованого доступу до фінансової інформації;
- недостатній рівень захисту баз даних підприємств.

5. Проблеми цифрової грамотності фахівців:

- недостатній рівень підготовки персоналу до роботи з аналітичними системами та великими обсягами фінансової інформації.

У сучасному світі штучний інтелект суттєво змінює процеси збору, обробки та аналізу фінансової інформації. Його використання має багато переваг: автоматизація збору даних – ШІ дозволяє автоматично збирати фінансові дані з різних джерел, зменшуючи ризик людських помилок; обробка великих обсягів інформації – ШІ аналізує великі масиви фінансових даних у реальному часі, що дає змогу приймати швидкі й обґрунтовані рішення; підвищення точності прогнозів - ШІ використовує історичні дані для прогнозування трендів, що дозволяє завчасно реагувати на фінансові ризики; виявлення шахрайства – ШІ ефективно перевіряє дотримання стандартів фінансової звітності; інтерактивні аналітичні платформи – чат-боти та голосові асистенти допомагають фінансовим аналітикам швидко отримувати необхідну інформацію.

Штучний інтелект трансформує інформаційне забезпечення фінансового аналізу, роблячи його швидшим, точнішим і більш адаптованим до змін. Використання ШІ дозволяє підприємствам ефективніше аналізувати фінансові показники, управляти ризиками та приймати обґрунтовані стратегічні рішення.

Отже, подальший розвиток інформаційного забезпечення фінансового аналізу залежить від цифровізації, автоматизації процесів, покращення кібербезпеки та впровадження новітніх аналітичних інструментів.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ z0336-13.

2. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. [Електронне видання]. Полтава : ПДАУ, 2024. 350 с.

КЛИМЕНКО ВОЛОДИМИР, ГУМЕН ОЛЕКСАНДР, МИРОШНИЧЕНКО МАКСИМ, ЖАРУН РОМАН, здобувачі третього рівня вищої освіти (доктор філософії)
Науковий керівник – **ПРОКОПЧУК ОЛЕНА,** д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Аграрне страхування є важливим інструментом управління ризиками в аграрному секторі, який особливо вразливий до впливу природних, економічних і соціальних факторів. Зміни клімату, екстремальні погодні явища, нестабільність ринків і зростання витрат на виробництво підвищують необхідність захисту сільськогосподарських підприємств від можливих збитків. У сучасних умовах аграрне страхування не лише компенсує втрати, але й сприяє підвищенню фінансової стійкості агровиробників.

Сучасні підходи до аграрного страхування включають інноваційні методи оцінки ризиків, використання цифрових технологій і державну підтримку. Важливим є забезпечення доступності страхових продуктів для дрібних фермерів і великих агропідприємств, а також впровадження нових страхових моделей, які відповідають потребам галузі.

Аграрний сектор є одним із найбільш ризикованих видів економічної діяльності через залежність від погодних умов, шкідників, хвороб рослин і тварин, а також коливань ринкових цін. У таких умовах страхування виступає інструментом, який дозволяє зменшити фінансовий тягар для аграріїв у разі несприятливих подій. Воно забезпечує стабільність доходів, сприяє розвитку фермерських господарств і знижує кредитні ризики для фінансових установ, що фінансують агробізнес.

На сьогодні існують різні моделі аграрного страхування, які враховують специфіку галузі та потреби агровиробників.

Цифрові технології є важливим компонентом сучасного аграрного страхування, оскільки вони забезпечують новий рівень прозорості, точності й оперативності у прийнятті рішень.

Використання дронів, супутникових даних, штучного інтелекту для оцінки стану посівів, прогнозування ризиків і автоматизації страхових виплат значно підвищує ефективність процесу страхування [1-2]. Застосування цих технологій дозволяє зменшити витрати на обробку даних, скоротити час ухвалення рішень і підвищити точність оцінки ризиків. Наприклад, дрони можуть проводити моніторинг полів у реальному часі, а супутникові знімки допомагають ідентифікувати зони ризику та оцінювати масштаби збитків [3]. Штучний інтелект аналізує зібрані дані, створюючи моделі прогнозування та автоматизуючи процес виплат.

Виклики аграрного страхування:

1. *Низька обізнаність фермерів*

Багато агровиробників, особливо дрібних, не володіють достатньою інформацією про доступні страхові продукти і переваги їх використання.

2. *Досить висока вартість страхових полісів*

Страхування часто є недоступним через його високу вартість, особливо для малих фермерських господарств.

3. *Недосконалість правового регулювання*

Неврегульованість законодавчих аспектів може ускладнювати процес укладення страхових договорів та отримання компенсацій.

4. *Залежність від державної підтримки*

Багато програм аграрного страхування функціонують за умов співфінансування з боку держави, що може створювати додаткові ризики у випадку скорочення бюджетних витрат.

Перспективи розвитку:

- *Розширення державної підтримки*

Збільшення субсидій на страхові премії та створення фондів для компенсації ризиків можуть зробити страхування більш доступним.

- *Інтеграція цифрових технологій*

Використання сучасних рішень, таких як блокчейн для підвищення прозорості договорів, big data для аналізу ризиків і мобільні додатки для зручності фермерів, сприятиме розвитку галузі.

- *Розвиток спеціалізованих продуктів*

Страхові компанії можуть пропонувати індивідуальні рішення для різних типів агробізнесу, враховуючи їхні особливості та потреби.

- *Підвищення фінансової грамотності фермерів*

Проведення тренінгів, семінарів і освітніх програм допоможе агровиробникам краще розуміти переваги страхування та правильно вибирати страхові продукти.

Таким чином, сучасні підходи до аграрного страхування базуються на інтеграції інноваційних рішень, адаптації до змін клімату та розробці нових моделей співпраці між державою, страховими компаніями та аграріями. Вирішення існуючих викликів дозволить забезпечити стійкий розвиток аграрного сектору навіть в умовах значних ризиків.

Аграрне страхування в сучасних умовах виступає ключовим інструментом забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств. Інтеграція інноваційних технологій, розширення доступу до страхових продуктів та вдосконалення державної підтримки сприяють підвищенню ефективності цього механізму. Подолання викликів, таких як недостатня обізнаність фермерів і висока вартість полісів, є важливим завданням для усіх учасників ринку.

Перспективи розвитку аграрного страхування включають впровадження цифрових рішень, удосконалення страхових продуктів і підвищення фінансової грамотності агровиробників. Реалізація цих напрямів сприятиме зміцненню аграрного сектору, підвищенню його конкурентоспроможності та стійкості до зовнішніх викликів, що є запорукою сталого розвитку сільського господарства

в цілому.

Список використаних джерел:

1. Віленчук О. М. Сучасні підходи до розвитку аграрного страхування. *Інноваційна економіка.* 2018. № 7/8 (76). С. 104-111.

2. Клименко В. О. Тенденції розвитку аграрного страхування в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2023. Випуск 103, Ч. 2 : Економічні науки, С. 140-153. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-140-153.

3. Прокопчук О.Т., Клименко В.О. Параметрична схема страхового захисту для аграрного сектору економіки України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2023. Вип. 102. Ч. 2 : Економічні науки. С. 60-71. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-102-2-60-71.

КОВАЛЕНКО ВІКТОРІЯ, д.е.н, професор,
професор кафедри банківської справи;
ПЛОТНІКОВА АРІНА, ГЛУЩЕНКО ЕДУАРД,
здобувачі вищої освіти
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

У сучасному світі, де галопуючими темпами розвиваються та впроваджуються у фінансову та банківську сферу новітні технології, поступово формується нова галузь економіки – інформаційна економіка, відбувається стрімка цифровізація та глобалізація банківського сектору, впроваджується використання нематеріальних активів та криптовалют, важливою та актуальною проблемою залишається укорінення тіньових схем для легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму. У даних умовах ефективність фінансового моніторингу набуває неабиякого значення, і має значний вплив на забезпечення національної та світової безпеки.

Україна активно адаптує вітчизняне законодавство до міжнародних стандартів у сфері фінансового моніторингу, зокрема рекомендацій Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). Спостерігається посилення контролю та налагодження взаємодії між державними органами та фінансовими установами. Проте, існують певні виклики та перепони для забезпечення ефективного функціонування фінансового моніторингу в Україні. Оцінка ефективності фінансового моніторингу має важливе значення для формування рекомендацій задля усунення певних проблем та недоліків вітчизняної системи протидії відмиванню грошей та фінансуванні тероризму.

Для оцінки ефективності фінансового моніторингу та еволюції зміни цього показника впродовж 2019-2023 рр., використаємо формулу:

$$I = \sum_{i=1}^{n} a_i z_i, \sum a_i = 1{,}0 \le a_i, z_i \le 1,$$

де z_i – нормовані показники ефективності фінансового моніторингу,
a_i – вагові коефіцієнти, що визначають ступінь внеску і-го показника.

Для розрахунку інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу до дестимуляторів відносимо показники доцільності та економічності (x1, x2, x8), а до стимуляторів – показники результатів роботи ДСФМУ (x3, x4, x5, x6, x7) [1].

Для розрахунку інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу необхідно детально пояснити кожен етап обчислення, починаючи з визначення нормалізованих значень окремих показників до розрахунку їх вагових коефіцієнтів та інтегрального значення.

Таблиця 1. Динаміка нормалізованих показників ефективності фінансового моніторингу України протягом 2019–2023 рр.

Індикатор	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
X1 - Частка можливої легалізації (% ВВП)	2,32	1,82	1,89	1,46	1,56
X2 - Рівень тіньової економіки України (% ВВП)	30	30	32	30	30
X3 - Частка повідомлень від банків (% від загальної кількості)	23,19	8,73	2,97	2,08	2,46
X4 - Частка повідомлень взятих для активної роботи Держфінмоніторингу (% від загальної кількості)	23,41	8,82	3,00	2,09	2,47
X5 - Частка кримінальних проваджень (%)	70	72	74	75	76
X6 - Частка кримінальних справ за якими винесено вирок (%)	28,5	26	25,8	24	23
X7 - Частка виявлених порушень у банках, (% від кількості перевірок)	10,4	14,4	13	12	11,5
X8 - Частка асигнувань на утримання Держфінмоніторингу (% від видатків бюджету)	0,009	0,0085	0,0082	0,008	0,0078

Джерело: складено авторами на основі [2]

Першим етапом є нормалізація показників. Для цього слід враховувати тип кожного індикатора — стимулятор або дестимулятор. Стимулятори (x_3, x_4, x_5, x_6, x_7) характеризують позитивний вплив на ефективність, тому нормалізація для них виконується за формулою:

$$z_i = x_i / x_{max}$$

де, x_i – фактичне значення і-го показника;

x_{max} – максимальне значення індикатора і-го в діапазоні;

Для дестимуляторів (x_1, x_2, x_8), які мають негативний вплив на ефективність, нормалізація виконується за формулою:

$$z_i = x_{min} / x_i$$

де, x_{min} – мінімальне значення індикатора і-го в діапазоні.

Наприклад, для стимуляторів, показник «Частка можливої легалізації» (x_1) у 2019 р. нормалізоване значення обчислюється як відношення фактичного значення (2,32% у 2019 р.) до максимального значення у 2019 р. (2,32%), що дорівнює 1. Та приклад для дестимуляторів, показник “Частка повідомлень від банків” (x_3) обчислюємо значення, як відношення мінімального значення (2,08% у 2022 р.) до фактичного значення індикатора у 2019 році (23,19%) це дорівнює 0,089 і так розраховуємо всі показники відповідно до даних 2019 року, підставляючи замість x_i дані іншого показника, а далі визначаємо індикаторами стимулятори та дестимулятори для кожного року, підставляючи замість x_i, показник відповідного року, тобто для розрахунку стимулятора за 2020 рік,

наприклад, показника стимулятора “Частка можливої легалізації” підставляємо замість xi дані за 2020 рік, та обчислюємо відповідно до формул. Відповідь складає відношення 1,82/2,32 = 0,784

Далі, для визначення вагових коефіцієнтів індикаторів ефективності скористаємося правилом Фішберна, яке дає можливість визначити рівень значущості показників на основі їхнього ранжування. Якщо систему показників упорядкувати за ступенем зниження їх значущості, то значущість і-го показника (ri) слід визначати за формулою.

$$r_i = \frac{2 \cdot (N - i + 1)}{(N + 1) \cdot N},$$

де r_i – ваговий коефіцієнт і-го показника сукупності;
N – кількість показників сукупності;
i – порядковий номер (ранг) показника сукупності.

Наприклад, якщо кількість показників дорівнює 8, то для показника з рангом 1 ваговий коефіцієнт становить 0,222, для показника з рангом 2 – 0,194, для показника з рангом 3 – 0,166 і таким чином розраховуємо коефіцієнт для 8-ми індикаторів. Це нам потрібно для розрахунку інтегрального показника, щоб оцінити ефективність фінансового моніторингу в Україні.

Таблиця 2. Вагові коефіцієнти для розрахунку інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу:

Індикатор	Ранг індикатора	Ваговий коефіцієнт	Агрегований показник	Ранг агрегованого показника	Ваговий коефіцієнт
Частка можливої легалізації (% ВВП)	1	0,222	Агрегований показник доцільності	1	0,500
Рівень тіньової економіки України (% ВВП)	2	0,194			
Частка повідомлень від банків (% від загальної кількості)	3	0,166	Агрегований показник результатив-ності	2	0,333
Частка повідомлень взятих для активної роботи Держфінмоніторингу (% від загальної кількості)	4	0,138			
Частка кримінальних проваджень (%)	5	0,111			
Частка кримінальних справ за якими винесено вирок (%)	6	0,083			
Частка виявлених порушень у банках, (% від кількості перевірок)	7	0,055			
Частка асигнувань на утримання Держфінмоніторингу (% від видатків бюджету)	8	0,027	Агрегований показник економіч-ності	3	0,167

Джерело: складено авторами на основі [2]

Заключним етапом – є розрахунок інтегрального показника ефективності, який обчислюється за формулою:

$$I = \sum_{i=1}^{n} a_i z_i,$$

I_{2019}= (1*0,222) + (0,937*0,194)+ (0,089*0,166) + (0,089*0,138) + (1*0,111) + (0,807*0,083) + (1*0,055) + (1*0,027)=0,69

I_{2020}= (0,784*0,222) + (0,937*0,194) + (0,238*0,166) + (0,236*0,138)+ (0,972*0,111) + (0,884*0,083) + (0,722*0,055) + (0,944*0,027)=0,674

I_{2021}= (0,814*0,222) + (1*0,194) + (0,7*0,166) + (0,7*0,138) + (0,95*0,111) + (0,89*0,083) + (0,8*0,055) + (0,911*0,027)= 0,835

I_{2022}= (0,629*0,222) + (0,937*0,194) + (1*0,166) + (1*0,138)+ (0,933*0,111) + (0,96*0,083) + (0,87*0,055) + (0,89*0,027)=0,88

I_{2023}= (0,672*0,222) + (0,937*0,194) + (0,85*0,166) + (0,85*0,138) + (0,921*0,111) + (1*0,083) + (0,9*0,055) + (0,87*0,027)= 0,847

З 2019 по 2023 рік фінансовий моніторинг в Україні зазнав позитивних змін, що відобразилося в зростанні його ефективності: від 0,69 у 2019 році до пікового значення 0,88 у 2022 році. Найбільший прорив стався у 2021 році (0,835), що співпало з активними змінами у регулюванні. Незначне зниження до 0,847 у 2023 році може свідчити про необхідність адаптації до нових викликів.

Незважаючи на динаміку змін у системі фінансого моніторингу все ще залишаються серйозні проблеми, які знижують ефективність фінансового моніторингу та загрожують безпеці фінансової системи країни. Серед них: обмежена цифровізація процесів моніторингу, слабка міжвідомча координація, недорозвинене регулювання криптовалютного ринку, недостатнє фінансування Державної служби фінансового моніторингу, обмежена ефективність контролю за тіньовою економікою.

Ці проблеми заважають ефективній боротьбі з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та іншими фінансовими злочинами. Вони також підривають довіру до української фінансової системи та можуть впливати на інвестиційну привабливість країни. Для їх вирішення необхідно терміново вдосконалити систему фінансового моніторингу, включаючи: цифровізацію, посилення координації між різними відомствами, розробку ефективної правової бази для регулювання криптовалютного ринку, забезпечення достатнього фінансування для органів фінансового моніторингу.

Запровадження стратегічних змін допоможе покращити фінансовий моніторинг. Серед таких змін слід виокремити наступні: використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект та машинне навчання, для автоматичного аналізу фінансових потоків; покращення міжвідомчої координації та обміну даними для ефективнішого реагування на загрози; посилення контролю за криптовалютами для недопущення їх використання у нелегальних операціях; збільшення фінансування та ресурсів для органів моніторингу; активна боротьба з тіньовою економікою через електронні системи обліку та удосконалення податкової політики.

Поліпшення системи фінансового моніторингу матиме позитивний вплив на репутацію України, залучення інвестицій, скорочення корупції, підвищення національної безпеки та покращення економічної ситуації в країні.

Система фінансового моніторингу України зазнала значних змін з 2019 по 2023 рік, що відображено в динаміці нормалізованих показників ефективності. Однак існуючі труднощі вказують на необхідність подальшого вдосконалення та адаптації системи. Це свідчить про те, що, незважаючи на позитивні зміни, для забезпечення стабільного зростання та збереження ефективності потрібно вирішити низку проблем.

З аналізу динаміки нормалізованих показників видно, що система фінансового моніторингу, хоча й покращилася, все ще стикається з перешкодами, які можуть вплинути на її стабільність та результативність. Для подальшого підвищення ефективності необхідно:

1. Впроваджувати новітні технології для автоматизації процесів та зменшення людського фактора в прийнятті рішень.
2. Покращувати міжвідомчу координацію для злагодженішої роботи органів, що відповідають за фінансовий моніторинг.
3. Розвивати нормативно-правову базу для більш ефективного регулювання нових фінансових інструментів, зокрема криптовалют, та забезпечити їх належний контроль.
4. Збільшити фінансування органів, що здійснюють моніторинг, щоб забезпечити належний рівень ресурсів для виконання своїх функцій.

Ці кроки дозволять не лише покращити показники ефективності фінансового моніторингу, а й підвищити рівень фінансової безпеки України, зміцнити її міжнародну репутацію, залучити інвестиції та забезпечити стабільність економічної ситуації в країні.

Список використаних джерел:

1. Kovalenko Victoria, Shevtsova Olena, Sheludko Sergii, Matskiv Olena, Azarenkov Serhii. Effectiveness of the regulatory enforcement for aml in ukraine: is it all quiet on the financial front? *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2024. Vol. 6. No. 59. P. 353-370. DOI:*https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4550*

2. Державної служби фінансового моніторингу України. Офіційний сайт. URL:*https://fiu.gov.ua/* .

КОВАЛЬОВ МАКСИМ, аспірант
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

У сучасних умовах посилення глобальної конкуренції, економічних криз та швидких змін на ринку, підприємства шукають ефективні механізми управління, які допомагають не лише підтримувати прибутковість, але й забезпечувати її зростання. Одним з ключових факторів успіху для будь-якого підприємства є забезпечення ефективної реалізації продукції, оскільки збут є безпосереднім чинником впливу на дохід і фінансовий результат компанії. Неефективний процес реалізації може призвести до зниження обсягів продажу, зростання витрат на зберігання товарів і, як наслідок, до зниження прибутковості. Важливою умовою для успішного продажу продукції є не лише якість товару, а також ефективна комунікація з кінцевим споживачем.

Для забезпечення сталого зростання підприємства необхідно використовувати комплексний підхід до маркетингу та продажу. Механізмами, що сприяють підвищенню ефективності реалізації продукції, є [4]:

- ефективне управління каналами збуту;
- використання сучасних маркетингових стратегій;
- оптимізація ціноутворення;
- інноваційні підходи до логістики та постачання.

Ці елементи дають змогу забезпечити стабільний попит на продукцію, мінімізувати витрати і покращити фінансові результати підприємства.

Маркетинг у своїй класичній формі і в умовах цифрової економіки має велику роль у підвищенні прибутковості підприємств. Для того, щоб підвищити попит на продукцію, важливо не тільки правильно позиціонувати товар, а й використовувати персоналізовані маркетингові стратегії. Прогнозування попиту, таргетована реклама, знижки та акції, а також інші інструменти цифрового маркетингу допомагають підприємствам досягати високих показників реалізації. Моделювання маркетингових кампаній на основі поведінкових даних споживачів дозволяє підвищити конверсії продажів і скоротити витрати на рекламу, одночасно збільшуючи ефективність роботи підприємства.

Ціноутворення є важливим елементом управління реалізацією продукції, оскільки визначає, чи зможе підприємство отримати достатній прибуток при продажу товару. В умовах економічної нестабільності в Україні, що має свою специфіку, підприємствам слід використовувати гнучкі механізми ціноутворення. Зокрема, динамічне ціноутворення дає можливість адаптувати ціни до змін на ринку та підтримувати конкурентоспроможність навіть за умов інфляції або коливань валютного курсу. Важливими є також методи дисконтних програм та акцій, що дозволяють стимулювати попит на продукцію у періоди спадного попиту.

Забезпечення ефективної реалізації продукції неможливе без належної організації логістики та постачання. Підприємства, які оптимізують свої ланцюги постачання, здатні не лише знижувати витрати, але й зменшувати час доставки продукції до кінцевого споживача. Впровадження сучасних інформаційних систем для планування та управління логістикою дозволяє ефективно керувати запасами, зменшувати витрати на транспортування і зберігання товару. Інтеграція автоматизованих систем управління ланцюгами поставок дозволяє знизити операційні витрати та покращити обслуговування клієнтів.

У сучасному бізнес-середовищі інноваційні технології займають ключову роль у підвищенні ефективності реалізації продукції. Завдяки технологічним новаціям підприємства можуть не лише оптимізувати внутрішні процеси, а й значно поліпшити взаємодію з клієнтами, знижувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність на ринку.

Однією з найбільш потужних інструментів для покращення процесів продажу є цифровізація та автоматизація бізнес-процесів. Використання програмного забезпечення для автоматизації управлінських функцій, таких як обробка замовлень, управління запасами чи планування поставок, дозволяє значно скоротити час на виконання операцій і знизити ймовірність помилок. Такі рішення також сприяють поліпшенню обслуговування клієнтів, дозволяючи швидше реагувати на запити та обробляти більше замовлень одночасно [1].

Інтернет-платформи та онлайн-торгівля стали незамінними для багатьох підприємств, що прагнуть розширити свою клієнтську базу. Сьогодні багато бізнесів активно використовують інтернет-магазини, мобільні додатки, а також соціальні мережі для реалізації продукції. Це дає можливість виходити на глобальні ринки, пропонувати продукти клієнтам без прив’язки до географічного розташування, а також реалізувати товари цілодобово.

Крім того, аналітичні інструменти та штучний інтелект допомагають підприємствам глибше розуміти своїх споживачів. За допомогою алгоритмів аналізу великих даних (Big Data) компанії можуть вивчати споживчі звички, передбачати зміни попиту та адаптувати свої стратегії продажу під індивідуальні потреби клієнтів. Це дозволяє не тільки підвищити ефективність маркетингових кампаній, а й удосконалити цінову політику, що робить пропозицію більш привабливою для споживачів.

Інтернет-реклама і таргетинг є важливими інструментами для підвищення ефективності продажів. Завдяки рекламі в соціальних мережах та пошукових системах компанії можуть швидко донести інформацію про свої товари до цільової аудиторії. Персоналізація рекламних повідомлень під конкретні інтереси та потреби споживачів значно підвищує ймовірність покупки і знижує витрати на залучення клієнтів.

Інноваційні технології також оптимізують логістичні процеси, що безпосередньо впливає на швидкість доставки продукції та зменшення витрат на її транспортування. Використання роботизованих систем для обробки

замовлень на складах та дронів для доставки є яскравим прикладом того, як новітні технології змінюють підходи до реалізації продукції.

У підсумку, впровадження інноваційних технологій не тільки сприяє підвищенню ефективності процесів продажу, але й дозволяє підприємствам бути більш гнучкими, швидко адаптуватися до змін на ринку та задовольняти потреби сучасних споживачів. Технології допомагають знижувати витрати, підвищувати швидкість обслуговування та забезпечувати високий рівень задоволення клієнтів, що є важливими факторами для забезпечення довгострокового успіху на ринку [2; 3].

Таким чином, інвестування в новітні технології стає важливим напрямком для досягнення стабільних фінансових результатів та зростання підприємства. Для ефективного управління реалізацією продукції підприємствам необхідно мати доступ до аналітичних інструментів, які допомагають оцінювати ефективність збуту, прогнозувати попит і визначати оптимальні ціни. Враховуючи сучасні технології, більшість підприємств використовують аналітичні платформи для збору та обробки даних, що дозволяє швидко приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Управління реалізацією продукції є важливим інструментом забезпечення прибутковості підприємства в умовах сучасних економічних викликів. Інтеграція цифрових каналів збуту, адаптація гнучкого ціноутворення, оптимізація логістичних процесів, використання інноваційних технологій та аналітичних інструментів дозволяють підприємствам підвищувати ефективність своєї діяльності, скорочувати витрати та досягати високих фінансових результатів. Це особливо важливо для підприємств в Україні, які повинні адаптувати свої стратегії до специфіки національного ринку та глобальних економічних тенденцій.

Список використаних джерел:

1. Богашко О. Л. Використання сучасних цифрових технологій у маркетингу. *Актуальні проблеми маркетингового менеджменту в умовах інноваційного розвитку економіки* [Електронне видання] : Матеріали VIII Міжнародної наук.-практ. конф. здобувачів та молодих вчених (Луцьк, 26 березня 2021 р.) / відп. ред. Войтович С. Я. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2021. С. 309–311. URL: *https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/13599*

2. Богашко О. Л. Основні аспекти інноваційного розвитку підприємництва в сучасних умовах технологічного розвитку. *Економічні горизонти*. 2022. Вип. 2 (20). С. 83–93. DOI: *https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(20).2022.263346*

3. Космідайло І. В., Рудченко О. Ю. Управління суб'єктами господарювання державного сектору : монографія. Умань : Сочінський, 2012. 198 с.

4. Zabediuk M. Problems of ensuring the profitability of the enterprise and ways of its increase in modern conditions. *Economic Forum.* 2021. Vol. 11 (3). P. 59–64. URL: *https://e-forum.com.ua/en/journals/tom-11-3-2021/problemi-zabezpechennya-ta-shlyakhi-pidvishchennya-rentabelnosti-pidpriyemstva-v-suchasnikh-umovakh*

КОЛІСНИК ОЛЕНА, к.е.н, доцент,
завідувач кафедри обліку і консалтингу,
РУДЕНКО ЮЛІЯ, здобувач вищої освіти
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Цифрова економіка трансформує традиційні методи фінансового управління, вимагаючи впровадження сучасних технологій для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. Автоматизація фінансових процесів, штучний інтелект, блокчейн, хмарні технології та аналітика великих даних не лише оптимізують фінансові потоки, але й зменшують ризики та прискорюють процес ухвалення рішень.

Сучасні підходи до фінансового менеджменту забезпечують компаніям можливість гнучко реагувати на динамічні зміни, сприяють прозорості фінансових операцій і розширюють можливості стратегічного планування. У таких умовах впровадження цифрових рішень стає необхідною умовою для сталого розвитку та ефективного управління фінансовими ресурсами.

Однак впровадження цифрових технологій може супроводжуватися певними ризиками для компаній, зокрема, загрозами кібербезпеки, які здатні спричинити витік конфіденційних даних, фінансові втрати або негативний вплив на репутацію організації. Тому важливо забезпечити адекватний захист цифрової інформації та ресурсів, що зберігаються на комп'ютерах і серверах підприємства.

Попри ці ризики, застосування цифрових технологій у фінансовому менеджменті є вигідним і корисним для компаній різного масштабу. Вони сприяють прискоренню процесів, підвищенню точності та надійності фінансової інформації, а також забезпечують більш ефективне і зручне управління фінансовими ресурсами. Використання цифрових технологій дозволяє підприємствам підвищити свою конкурентоспроможність на ринку та сприяти сталому розвитку їхньої діяльності [1].

Існує безліч інноваційних підходів, які можуть суттєво трансформувати систему фінансового управління. Розглянемо деякі з них [2]:

1. Використання штучного інтелекту (ШІ) для аналізу даних. Штучний інтелект відкриває нові можливості для вдосконалення процесів аналізу та прогнозування фінансової інформації. Він має здатність обробляти великі масиви даних, виявляти приховані закономірності та надавати більш точні прогнози. Інтеграція ШІ у фінансове управління може значно зменшити час, необхідний для прийняття рішень, і підвищити точність фінансових аналізів, що є особливо важливим у швидко змінюючомуся економічному середовищі.

2. Використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та безпеки. Блокчейн є децентралізованою обліковою системою, яка гарантує високу прозорість і безпеку фінансових транзакцій. Це особливо важливо в умовах глобальних бізнес-угод, де учасники можуть знаходитися в різних

куточках світу. Завдяки цій технології можливе усунення потреби в посередниках і зниження ризиків шахрайства.

3. Хмарні рішення в управлінні фінансами. Впровадження хмарних технологій забезпечує підприємствам гнучкість у зберіганні та обробці даних, а також сприяє більш ефективному управлінню фінансами в умовах віддаленої роботи та розподілених команд. Вони полегшують доступ до фінансової інформації, підвищують швидкість обробки даних і дозволяють швидше реагувати на зміни в економічному середовищі. Такі інноваційні підходи до управління фінансовим станом підприємств не лише оптимізують поточні процеси, але й відкривають можливості для створення нових стратегій управління, що сприяє адаптації до динаміки сучасного бізнесу [3].

Новаторські методи управління фінансами в умовах цифрової економіки сприяють оптимізації фінансових процесів, підвищенню ефективності та зміцненню конкурентних позицій підприємств. Застосування штучного інтелекту, блокчейн-технологій та хмарних рішень дозволяє компаніям адаптуватися до швидких змін на ринку, покращувати аналітичні можливості та зменшувати фінансові ризики. Незважаючи на певні труднощі, пов'язані з впровадженням цифрових технологій, їхні переваги значно перевищують потенційні загрози, відкриваючи нові можливості для стратегічного розвитку бізнесу.

Цифрова економіка встановлює нові стандарти фінансового управління, спонукаючи компанії впроваджувати сучасні технології для підвищення ефективності та стійкості бізнесу. Інноваційні методи, такі як автоматизація процесів, використання штучного інтелекту, блокчейну та хмарних технологій, дозволяють підприємствам оперативно реагувати на виклики, покращувати фінансове управління та забезпечувати прозорість своїх операцій. Впровадження цих рішень є не лише конкурентною перевагою, а й необхідною умовою для сталого розвитку компаній у сучасному цифровому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Варга В.П. Діджиталізація як один з чинників конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2020. URL: *http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8121* (Дата звернення: 12.03.2025)

2. Hryhoruk I., Moskvichova O. Osobliwość strategii finansowej przedsiębiorstwa w warunkachnie stabilności gospodarczej. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas Zarządzanie. 2019. T. 20/1. P. 43-55.

3. Moskvichova O., Hryhoruk I. Impact of economic in stability on the financial strategy of the enterprise. By the Academic Council of Aleksandras Stulginskis University. 2018. 644 p.

КОСТРИЦЯ БОГДАН, здобувач вищої освіти
КОЛІСНИК ОЛЕНА, к.е.н., доцент
Державний податковий університет, м. Ірпінь

КРИПТОВАЛЮТИ: РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

На початку третього десятиліття XXI століття криптовалюти перетворилися на один із ключових елементів світової фінансово-економічної системи, формуючи нові тенденції у грошовому обігу, інвестуванні та цифровій економіці загалом. Швидка інтеграція цифрових активів у міжнародні фінансові ринки, розвиток технологій блокчейну та зростання кількості користувачів криптовалютних платформ створюють нові виклики й можливості для глобальної економіки. Стрімке зростання криптовалютної індустрії впливає на глобальну конкуренцію у сфері фінансових технологій. Лідерство у розробці блокчейн-рішень стає важливим чинником економічного розвитку держав та корпорацій, що підсилює необхідність координації міжнародних підходів до регулювання ринку цифрових активів.

В Україні ринок криптовалют демонструє високі темпи розвитку, що обумовлено як глобальними тенденціями цифровізації економіки, так і внутрішніми соціально-економічними факторами, включаючи фінансову децентралізацію, зростання рівня цифрової грамотності населення та потребу в альтернативних інструментах збереження й примноження капіталу.

Згідно Chainalysis за показником Глобального індексу прийняття криптовалют (Global Crypto Adoption Index), Україна стабільно посідає провідні позиції серед країн із високою активністю використання цифрових активів. У 2024 році вона зайняла шосте місце за рівнем загальної криптовалютної активності, що свідчить про суттєве поширення цифрових фінансових технологій серед населення та бізнесу [3, с. 4].

Незважаючи на потенційні можливості щодо розвитку цифрової економіки, використання криптовалют супроводжується суттєвими ризиками, які можуть негативно позначитися на фінансово-інвестиційній стабільності держави [2].

Правовий статус криптовалют та особливості оподаткування операцій із ними в Україні залишаються невизначеними, що обумовлено комплексом як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. Насамперед, чинне законодавство не містить чіткої нормативної бази, яка б встановлювала правову природу криптовалют, їхню класифікацію як фінансових активів, платіжних інструментів або інвестиційних активів [1]. Відсутність визначеного правового режиму призводить до істотних розбіжностей у підходах до оподаткування операцій із цифровими активами, що, у свою чергу, створює потенційні ризики подвійного оподаткування, ухилення від виконання податкових зобов’язань та труднощів із декларуванням доходів від криптовалютних транзакцій. Війна спричинена повномасштабним вторгнення також спричинила додаткові правові наслідки, зокрема значне уповільнення впровадження ефективних механізмів

правового регулювання віртуальних активів, що перешкоджає їхній легалізації та функціональній інтеграції в економічну систему.

З урахуванням зазначених загроз використання криптовалют потребує запровадження ефективних регуляторних заходів, зокрема: визначення правового статусу цифрових активів, впровадження ліцензування криптовалютних бірж і гаманців, встановлення вимог до розкриття інформації щодо криптотранзакцій.

Одним із ключових аспектів функціонування фінансової системи держави є контроль за грошовою масою, що забезпечується центральним банком через монетарні інструменти. Але масове використання криптовалют створює низку викликів для монетарної політики, зокрема питання ефективності грошово-кредитного регулювання. Це, насамперед пов'язано з тим, що НБУ використовує процентні ставки, інфляційні таргети та інші механізми для регулювання грошової маси, але зростаюча частка фінансових потоків у криптоактивах зменшує контроль над ліквідністю та ускладнює регулювання інфляції.

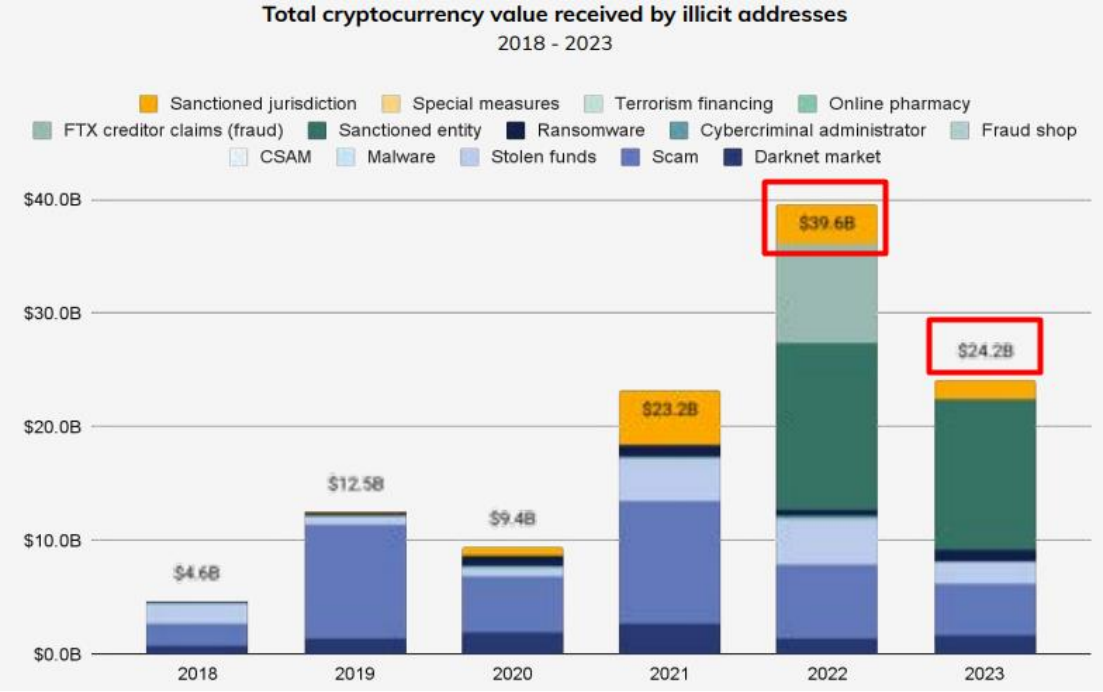

Рис. 1. Тенденції зростання кіберзлочинності та хакерських атак у 2018-2023 рр. у сфері криптовалют [4, с. 3]

Відсутність ефективних регуляторних механізмів захисту прав та інтересів інвесторів, які здійснюють операції з криптовалютами є одним з суттєвих проблемних питань. Анонімний та децентралізований характер криптовалютних транзакцій значно ускладнює застосування правових інструментів у випадках фінансових правопорушень, шахрайських дій, хакерських атак або банкрутства криптовалютних бірж.

Поява Ransomware-as-a-Service (RaaS), зокрема Phobos и ALPHV-BlackCat, надає можливості хакерських атак навіть менш технічно досвідченим хакерам. За даними Chainalysis Crypto Crime Report -2024, обсяг незаконних транзакцій з

криптовалютами набирає все більших темпів, у 2023 – 2024 рр. становив макисмальної позначки за останні роки, залишивши позаду позначку у 20 млрд. дол. США [4, 5], рис. 1.

Слід звернути увагу, на наш погляд, на низку викликів, пов'язаних із зменшенням фінансово-інвестиційної безпеки та зростання ризиковості інвестиційного портфеля на рівні домогосподарств. Відсутність державних гарантій, системи страхування ризиків, а також належного регуляторного контролю створює суттєві фінансові загрози для інвесторів, що, у свою чергу, знижує рівень довіри до криптоактивів як легітимного інвестиційного інструменту. Також існують ризики макроекономічного характеру інвестиційної сфери, адже інституційні інвестори можуть перерозподіляти активи на користь криптовалют, що зменшує обсяги традиційних інвестицій у реальний сектор економіки. Крім того, неконтрольоване зростання частки криптоактивів у фінансових портфелях може ускладнювати прогнозування макроекономічних процесів та стабільність фінансової системи держави в цілому.

Висновки. Використання криптовалют у фінансовій системі держави є двоїстим явищем: воно відкриває нові можливості для цифрової економіки, але водночас створює серйозні загрози для фінансово-інвестиційної безпеки країни. Основними ризиками є підрив монетарної політики, збільшення рівня тіньової економіки, фінансування незаконних операцій, відтік капіталу та послаблення банківської системи. В умовах стрімкої інтеграції криптоекономіки у світову фінансову систему та активного запровадження регуляторних практик у розвинених країнах нагальною потребою стає розробка національної моделі регулювання ринку цифрових активів.

Для зниження негативного впливу криптовалют необхідною стає розробка комплексної регуляторної державної політики, що включатиме правове врегулювання криптовалютного ринку, посилення контролю за фінансовими транзакціями, впровадження механізмів моніторингу та оподаткування криптоактивів. Ефективна державна політика дозволить мінімізувати ризики та водночас використати потенціал цифрових фінансових технологій для розвитку економіки.

Список використаних джерел:

1. Нескороджена Л.Л., Бонь Б.О., Кононець О.М. Сучасний стан правового регулювання криптовалюти в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. №3. 2024. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/44

2. Ребрик М. А. Криптоактиви: міфи vs факти та потенційний вплив на монетарну сферу. Київ: Українська книга. 2021. 56 с. *https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Rebryk_2021-29-05.pdf?v=4*

3. The 2024 Global Crypto Adoption Index: Cryptocurrency. Chain analysis. October 2024. URL: *https://www.chainalysis.com/wp-content/uploads/2024/10/the-2024-geography-of-crypto-report-release.pdf*

4. The Crypto crime Report 2024. Chainalysis. URL: *https://www.mariblock.com/crypto-crime-proceeds-valued-at-40-1-billion-in-2024-chainalysis/*

5. Zscaler ThreatLabz 2024 Ransomware Report I. Threat Research. URL: *https://www.zscaler.com/resources/industry-reports/threatlabz-ransomware-report.pdf*

КОЛОНТАЄВСЬКИЙ РОМАН, аспірант
Науковий керівник **– ТАТАРИНЦЕВА ЮЛІЯ**, к.е.н,
доцент кафедри обліку і фінансів,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

БЛОКЧЕЙН ЯК КАТАЛІЗАТОР ЗМІН У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Блокчейн став революційною технологією у фінансовій галузі, пропонуючи посилену безпеку, прозорість та ефективність. У цій статті розглядаються його сучасні застосування у банківському секторі, фінансових послугах та FinTech, а також вплив на розвиток індустрії.

Безпека та прозорість – основні якості блокчейну. Ключова цінність блокчейна полягає в його здатності забезпечувати високий рівень безпеки та прозорості. Записані до розподіленого реєстру транзакції неможливо змінити чи видалити, що унеможливлює ризик шахрайства та несанкціонованого доступу. В умовах зростання кіберзагроз ця перевага робить блокчейн важливим інструментом для фінансового сектора.

Блокчейн функціонує як захищений механізм фіксації та перевірки транзакцій. Смарт-контракти дозволяють автоматизувати виконання умов угод, знижуючи залежність від посередників та прискорюючи фінансові процеси.

Додаткова перевага технології – повне відстеження транзакцій. Будь-яку операцію можна простежити від початку до кінця, що підвищує довіру між учасниками та мінімізує ризик фінансових махінацій.

За допомогою блокчейн-технологій можна досягти оптимізації транзакцій і зниження витрат. Блокчейн спрощує та прискорює фінансові транзакції, усуваючи посередників та дозволяючи проводити розрахунки в режимі реального часу. Процеси, які раніше вимагали кількох етапів перевірки та значних витрат часу, тепер виконуються миттєво. Це знижує операційні витрати та підвищує ефективність роботи фінансових установ.

Автоматизація процесів з допомогою смарт-контрактів також призводить до зниження транзакційних витрат. Наприклад, блокчейн знижує комісії за транскордонні перекази, а також оптимізує внутрішні операції банків та компаній, скорочуючи адміністративні витрати.

Одним із найперспективніших застосувань блокчейна є оптимізація транскордонних платежів. У традиційних системах переклади між країнами можуть тривати кілька днів і супроводжуватися високими комісіями. Блокчейн вирішує цю проблему, забезпечуючи швидші та дешевші транзакції з мінімальним ризиком помилок.

Фінансова доступність та інтеграція з традиційною системою – ще одна важлива перевага блокчейн-технологій. Блокчейн відіграє важливу роль у розширенні доступу до фінансових послуг. У регіонах із недостатньо розвиненою банківською інфраструктурою цифрові гаманці та DeFi-платформи дозволяють користувачам отримувати фінансові послуги без необхідності взаємодії із традиційними банками. Децентралізовані фінанси (DeFi) є яскравим

прикладом використання блокчейну. Вони дозволяють надавати фінансові послуги – такі як кредитування, запозичення та торгівля – без традиційних банків та посередників, роблячи фінансову систему більш доступною та інклюзивною.

Перспективи розвитку блокчейну у банківському секторі виглядають багатообіцяюче. Співпраця між учасниками ринку, стандартизація технологічних рішень та подальший розвиток DeFi та смарт-контрактів створюють умови для широкого розповсюдження технології.

Для успішної інтеграції блокчейна у фінансову систему необхідно налагодити сумісність із існуючими банківськими структурами. Розробка загальних стандартів передачі даних та уніфікація протоколів допоможуть зробити перехід до блокчейн-технологій більш плавним.

Запровадження технології блокчейн для більш поширеної аудиторії, включаючи споживачів і бізнес, вимагає ефективного навчання та зручних інтерфейсів. Людям, можливо, знадобиться детальніше ознайомитися з особливостями блокчейну, що може спричинити початковий спротив з їхнього боку. Надання доступних освітніх ресурсів і створення інтуїтивно зрозумілих застосунків відіграватиме ключову роль у подоланні цього бар'єра.

Незважаючи на переваги, блокчейн має і виклики. Наприклад, управління конфіденційними даними вимагає дотримання таких нормативних актів, як GDPR. Фінансовим організаціям важливо враховувати, як вони зберігають та обробляють клієнтську інформацію, щоб забезпечити відповідність вимогам безпеки та захисту даних.

На закінчення можна сказати, що блокчейн трансформує фінансову індустрію, пропонуючи підвищену безпеку, прозорість та ефективність. Банки, які впроваджують цю технологію, отримують конкурентну перевагу, знижуючи витрати та покращуючи якість обслуговування клієнтів. Найближчими роками блокчейн стане невід'ємною частиною глобальної фінансової екосистеми, відкриваючи нові можливості для бізнесу та користувачів.

Список використаних джерел:

1. Кому і навіщо потрібен блокчейн та як з ним працювати. URL: https://www.epravda.com.ua/projects/ techiia/2020/01/13/655226/ (дата звернення: 10.03.2025)

2. Blockchain Adoption Moving Rapidly in Banking and Financial Markets: Some 65 Percent of Surveyed Banks Expect to be in Production in Three Years. IBM. URL: https://www-03.ibm.com/press/us/en/pressrelease/50617. wss (дата звернення: 17.03.2025).

3. Васильчишин О. Б. Шляхи підвищення рівня фінансової безпеки української банківської системи в умовах політичного та економічного дисбалансу. *Причорноморські економічні студії*. 2016. № 7. С. 221-225.

4. Підхомний О. М., Демид В. М. Фінансові мотиви застосування блокчейн-технологій у банківській справі. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34.

5. Вергелюк Ю. Ю. Потенціал використання блокчейн технологій на фінансовому ринку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38.

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ГОНЧАР ВІТАЛІЙ, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМТВА

Управління власним капіталом підприємства є однією з ключових складових фінансового менеджменту, що визначає стабільність і ефективність функціонування організації. У сучасних умовах ринкової економіки, коли підприємства стикаються з численними викликами, такими як високий рівень конкуренції, економічна нестабільність, зміни в законодавстві, глобалізація та розвиток нових технологій, питання ефективного управління власним капіталом набуває особливої актуальності.

Таким чином, тема управління власним капіталом є надзвичайно важливою для теорії і практики фінансового менеджменту, оскільки вона має безпосередній вплив на фінансову стійкість, конкурентоспроможність і сталий розвиток підприємства в умовах змінного економічного середовища. Це дослідження дозволить не лише оцінити ефективність поточного використання власних фінансових ресурсів, але й розробити рекомендації щодо їх оптимізації та підвищення фінансової результативності підприємств різних галузей [1].

Управління власним капіталом підприємства є багатогранним процесом, який вимагає постійного вдосконалення та адаптації до змінюваних умов ринкової економіки, технологічних інновацій та фінансових тенденцій. У зв'язку з цим важливо виділити кілька основних напрямів розвитку в цій сфері, що сприяють підвищенню ефективності використання власних фінансових ресурсів та забезпечують стабільність і конкурентоспроможність підприємства.

1. Оптимізація структури капіталу. Одним з ключових напрямів є оптимізація структури капіталу підприємства, що включає правильне поєднання власних і залучених коштів.

2. Аналіз і прогнозування фінансових ризиків. В умовах сучасного бізнес-середовища постійно зростає значення управління фінансовими ризиками. Для забезпечення стійкості підприємства необхідно впроваджувати системи раннього попередження фінансових проблем, таких як нестабільність власного капіталу, зростання фінансового навантаження або можливі труднощі з ліквідністю.

3. Інвестування в інновації та технології. Одним із перспективних напрямів є активне інвестування в інноваційні проекти та новітні технології. Використання власного капіталу для підтримки розвитку нових продуктів, покращення процесів і впровадження сучасних технологій дозволяє підприємствам підвищувати свою конкурентоспроможність і забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі. Інвестування в інновації також дає змогу диверсифікувати бізнес, знижуючи залежність від одного джерела доходу, що робить підприємство більш стійким до економічних коливань.

4. Фінансова стратегія і корпоративне управління. Створення

збалансованої фінансової стратегії та підвищення ефективності корпоративного управління є важливим напрямом розвитку управління власним капіталом. Важливо, щоб усі рівні керівництва підприємства чітко розуміли завдання щодо використання власних коштів, їх оптимального розподілу та контролю за фінансовими потоками.

5. Фінансовий контроль та звітність. Розвиток інструментів фінансового контролю та підвищення прозорості фінансової звітності також є важливим напрямом розвитку. Використання сучасних інформаційних систем для моніторингу фінансового стану підприємства дає змогу оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі, забезпечує точність даних і знижує ризики помилок в управлінні власним капіталом. Крім того, підвищення прозорості фінансової звітності сприяє зміцненню довіри з боку інвесторів та інших зацікавлених осіб.

6. Сталий розвиток і соціальна відповідальність. У сучасному світі дедалі важливішим напрямом стає інтеграція принципів сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності в управлінні власним капіталом. Підприємства, які орієнтуються на довгострокові цілі сталого розвитку, вкладають свої кошти в екологічні, соціальні та управлінські ініціативи, що не тільки позитивно впливає на репутацію, але й приносить фінансові вигоди в довгостроковій перспективі.

7. Міжнародна експансія і диверсифікація ринків. Іншим важливим напрямом є стратегічне використання власного капіталу для розширення підприємства на нові ринки, зокрема міжнародні. Диверсифікація ринків дозволяє знижувати залежність від одного регіону чи продукту, що в свою чергу зменшує ризики для підприємства.

Напрями розвитку управління власним капіталом підприємства є багатогранними та взаємопов'язаними. Ефективне управління власним капіталом потребує не тільки теоретичних знань, але й практичних навичок для адаптації до швидко змінюваних умов бізнес-середовища. Визначення оптимальної структури капіталу, прогнозування фінансових ризиків, інвестування в інновації, підвищення ефективності корпоративного управління та розвиток соціальної відповідальності — все це складає комплексний підхід до досягнення фінансової стабільності та довгострокового розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бержанір І. А. Власний капітал підприємства: економічна сутність та особливості обліку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т.2. С. 78—86.

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ГРУША ТАРАС, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

СТРАТЕГІЧНЕ ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Стратегічне фінансове планування є одним з основних елементів управління підприємством, яке дозволяє формулювати довгострокові цілі, визначати джерела фінансування та шляхи досягнення фінансової стійкості. У сучасному світі, який характеризується швидкими економічними змінами, зростанням конкуренції та непередбачуваністю ринкових умов, ефективне фінансове планування є критично важливим для забезпечення стабільного розвитку підприємства та досягнення його стратегічних цілей. Враховуючи ці обставини, дослідження стратегічного фінансового планування набуває особливої актуальності для всіх видів підприємств, незалежно від їхнього розміру або галузевої належності.

Стратегічне фінансове планування включає в себе не лише побудову бюджетів та розрахунок фінансових показників на найближчий період, але й визначення ключових напрямків розвитку підприємства на довгострокову перспективу. Воно є основою для прийняття управлінських рішень, пов'язаних з інвестиціями, залученням фінансових ресурсів, управлінням грошовими потоками та досягненням фінансової стабільності. Сучасні умови ведення бізнесу вимагають від підприємств здатності передбачати можливі фінансові ризики та розробляти стратегії для їх мінімізації, а також здійснювати оптимальне розподілення ресурсів для досягнення максимального фінансового результату.

Один з основних аспектів стратегічного фінансового планування — це аналітичне прогнозування фінансових потоків, що дозволяє оцінювати ефективність майбутніх інвестицій, розподіляти фінансові ресурси між різними підрозділами підприємства та визначати можливості для їхнього нарощування. У цьому контексті актуальним є розуміння того, що стратегічне планування не є лише статичним процесом, а постійно адаптується до змін, які відбуваються на ринку, в законодавчому середовищі, а також у конкурентному середовищі. Зміни в макроекономічній ситуації, наприклад, коливання валютних курсів, зміни в податковому законодавстві, можуть мати істотний вплив на ефективність реалізації стратегії підприємства.

Інвестиційні рішення є однією з ключових складових стратегічного фінансового планування, оскільки правильний вибір проектів для інвестування може значно вплинути на фінансові результати підприємства. У зв'язку з цим, підприємства повинні бути готові до аналізу та оцінки потенційних інвестицій, а також розробки моделей для прогнозування прибутковості проектів на довгострокову перспективу. Для цього необхідно володіти інструментами для оцінки інвестиційної привабливості проектів, такими як дисконтування грошових потоків, розрахунок коефіцієнтів фінансової ефективності та

управління ризиками [1].

Одним з найбільш важливих аспектів стратегічного фінансового планування є управління фінансовими ризиками. Економічна ситуація на глобальному та національному рівнях часто буває нестабільною, тому здатність підприємства правильно оцінювати та мінімізувати фінансові ризики є необхідною умовою для успішного функціонування. Прогнозування фінансових ризиків і розробка механізмів їх подолання дозволяє підприємству запобігти фінансовим кризам, що можуть призвести до серйозних втрат або навіть банкрутства.

Конкурентоспроможність підприємства також тісно пов'язана з ефективністю його фінансового планування. Здатність підприємства своєчасно реагувати на зміни в конкурентному середовищі, розподіляти фінансові ресурси з урахуванням вимог ринку і застосовувати інноваційні підходи в управлінні дозволяє йому зберігати лідерські позиції та досягати високих результатів на ринку. Тому стратегічне фінансове планування не тільки знижує фінансові ризики, але й створює можливості для досягнення конкурентних переваг [2].

Найбільшу актуальність дослідження стратегічного фінансового планування набуває в контексті швидких змін на фінансових ринках, посиленої конкуренції, а також підвищеної уваги до соціальної відповідальності підприємств. В умовах глобалізації економіки та зростання ролі цифрових технологій підприємства мають формувати фінансові стратегії, які сприятимуть сталому розвитку та адаптації до нових реалій. Оскільки правильне стратегічне фінансове планування визначає не тільки короткострокові фінансові цілі, а й довгострокову стабільність компанії, його значення не можна переоцінити.

Таким чином, ефективне стратегічне фінансове планування є основою для розвитку підприємства, забезпечення його фінансової стабільності, конкурентоспроможності та можливості успішно функціонувати в умовах економічної невизначеності та швидких змін на ринку.

Список використаних джерел

1. Тєшева Л. В., Хохлов М. П., Петрова І. М. Роль фінансового планування у сучасних умовах господарювання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 314–320.

2. Янковська В. А., Хижняк А. М. Теоретичні основи планування та прогнозування на підприємстві. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 2. 166 с.

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ДЕРЖАК АРТЕМ, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНОЮ ЗАБОРГОВАННІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Управління проблемною заборгованістю підприємства є однією з найважливіших та найскладніших задач у фінансовому менеджменті сучасних компаній. В умовах динамічної економічної ситуації, зростаючої конкуренції, зміни законодавства та нестабільності на фінансових ринках, проблема заборгованості стає все більш актуальною для підприємств різних галузей.

Проблемна заборгованість, що виникає у результаті невиплат за зобов'язаннями, є серйозною фінансовою загрозою для підприємства. Вона може призвести до зниження ліквідності, погіршення кредитної репутації, збільшення фінансових витрат через штрафи та відсотки, а також до ризику банкрутства. У таких умовах важливою є розробка ефективних механізмів для своєчасного виявлення проблемної заборгованості, аналізу її причин і впровадження заходів, що допомагають знизити негативний вплив на фінансовий стан підприємства.

Протягом останніх десятиліть проблема заборгованості стає дедалі актуальнішою через вплив макроекономічних факторів, таких як економічні кризи, зміни у валютних курсах, високі відсоткові ставки за позиками та коливання на ринках праці. Крім того, зростання міжбанківської конкуренції та розвиток фінансових технологій створюють додаткові ризики, які можуть негативно позначатися на своєчасному виконанні зобов'язань підприємствами.

Однією з основних причин проблемної заборгованості є неналежне управління фінансовими потоками на рівні підприємства. Недостатньо ефективне планування, непередбачуваність майбутніх грошових надходжень або неправильно оцінені фінансові ризики можуть призвести до виникнення неплатежів, які затрудняють нормальне функціонування організації. Враховуючи це, управління проблемною заборгованістю передбачає комплексний підхід, що включає не тільки вирішення питань з поточною заборгованістю, але й попередження виникнення нових боргових зобов'язань [1].

Особливо важливим аспектом є інтеграція сучасних технологій у процеси управління заборгованістю. Використання автоматизованих систем для моніторингу боргів, управління платежами та прогнозування фінансових ризиків дозволяє підприємствам швидше реагувати на зміни у фінансовому середовищі та знижувати ймовірність виникнення проблемних заборгованостей.

В умовах глобалізації економічних процесів і постійних змін на фінансових ринках, підприємства повинні не тільки ефективно управляти поточними боргами, але й передбачати можливі ризики, пов'язані з коливаннями економічної ситуації. Враховуючи ці фактори, управління

проблемною заборгованістю стає ключовим елементом для забезпечення фінансової стабільності підприємств, їх здатності витримувати економічні кризи та здійснювати довгострокові інвестиції.

Таким чином, дослідження в області управління проблемною заборгованістю є надзвичайно актуальним і необхідним для розробки ефективних фінансових стратегій, що допоможуть підприємствам мінімізувати негативний вплив заборгованості на їх діяльність і зберігати свою стабільність та конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Шевчук В.Є. Оцінка поточної дебіторської заборгованості за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку. Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції “Науковий потенціал світу “2014”. Том 17. Облік і аудит. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2014. С. 54-55.

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ЄРЕТИК ДМИТРО, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

УПРАВЛІННЯ НЕБАНКІВСЬКИМ ФІНАНСОВИМ СЕКТОРОМ

Небанківський фінансовий сектор займає важливе місце в економічній системі будь-якої країни, оскільки він є необхідним доповненням до банківської системи та сприяє розвитку фінансових ринків. В Україні, як і в більшості розвинутих країн, небанківський фінансовий сектор охоплює широкий спектр діяльності, зокрема страхові компанії, пенсійні фонди, кредитні спілки, фінансові компанії, лізингові компанії та інші фінансові інститути. Актуальність дослідження цієї теми зумовлена необхідністю забезпечення стабільного та ефективного функціонування цього сектору в умовах постійних змін у макроекономічному середовищі, розвитку нових фінансових інструментів та технологій, а також наявності ряду викликів, що стоять перед підприємствами цього сектору.

Управління небанківським фінансовим сектором є складним і багатогранним процесом, який вимагає ретельного планування, координації та аналізу фінансових потоків. Небанківські фінансові установи відіграють важливу роль у забезпеченні доступу до фінансування для різних секторів економіки, зокрема для малого та середнього бізнесу, який часто не має доступу до традиційних банківських кредитів через високі вимоги та обмеження. Крім того, вони є важливими учасниками ринку капіталу, сприяючи розвитку інвестиційної діяльності та фінансування проектів, що мають стратегічне значення для економіки країни.

Актуальність теми особливо підвищується у контексті глобалізації фінансових ринків і розвитку нових фінансових технологій (FinTech), які радикально змінюють ландшафт фінансових послуг. Небанківські фінансові установи, завдяки використанню інноваційних технологій, можуть ефективно конкурувати з банками, пропонуючи спрощені та доступні послуги для широких верств населення, зокрема для тих, хто не має доступу до традиційних банківських продуктів. Це значно розширює доступ до фінансування та створює нові можливості для розвитку економіки.

Однією з основних проблем, які потребують дослідження в рамках управління небанківським фінансовим сектором, є регулювання і нагляд за діяльністю цих установ. В Україні, як і в інших країнах, відсутність чітко розроблених і ефективних механізмів контролю може призводити до виникнення фінансових ризиків, які можуть загрожувати не тільки стабільності самих небанківських установ, а й загальній економічній ситуації в країні. Слабке регулювання цього сектора може призвести до неефективного використання фінансових ресурсів, створення "пірамідальних" схем або зловживань з боку окремих учасників ринку [1].

Крім того, розвиток ліцензування, удосконалення нормативно-правової

бази та запровадження сучасних стандартів фінансової звітності є необхідними умовами для забезпечення прозорості та доброчесності в небанківському фінансовому секторі. Це дає змогу захистити інтереси споживачів фінансових послуг та мінімізувати ризики фінансових шахрайств. Враховуючи ці фактори, актуальним є дослідження питань удосконалення регуляторних механізмів та забезпечення ефективного нагляду за діяльністю небанківських установ.

Особливо важливим є питання взаємодії небанківського фінансового сектору з банківським. Правильне співвідношення ролей між цими двома секторами економіки дозволяє створити ефективну систему фінансування для підприємств і населення. Враховуючи зростання потреби в альтернативних джерелах фінансування, небанківські установи можуть стати потужним інструментом для забезпечення фінансової доступності та різноманітності фінансових продуктів на ринку.

З іншого боку, перед цими установами постають виклики, пов'язані з рівнем довіри з боку населення та бізнесу. Небанківські фінансові установи часто стикаються з певними труднощами в залученні клієнтів через недостатній рівень довіри, особливо в умовах економічної нестабільності. У цьому контексті важливою є розробка стратегії управління репутацією, а також активне застосування інструментів для підвищення фінансової грамотності серед населення.

Не менш важливою є роль небанківських установ у підтримці соціальних ініціатив, таких як пенсійне забезпечення, страхування, допомога в освіті та інші фінансові послуги, що мають на меті полегшити доступ до соціальних благ для широких верств населення. Ці установи можуть стати потужним механізмом для покращення якості життя людей і вирішення соціальних проблем.

Враховуючи ці аспекти, дослідження управління небанківським фінансовим сектором є надзвичайно важливим для формування стійкої фінансової системи країни. Ефективне управління цим сектором сприяє розвитку економіки, забезпеченню стабільності фінансових ринків і поліпшенню доступу до фінансових послуг для населення та бізнесу. Таким чином, актуальність теми полягає в тому, що правильне функціонування небанківських фінансових установ дозволяє знизити фінансові ризики, створити можливості для сталого розвитку та досягнення економічного добробуту на всіх рівнях.

Список використаних джерел:

1. Клименко О.В. Розвиток системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні. *Економіка України*. 2014. № 5. С. 58–69.

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ЖАЛІЙ СЕРГІЙ, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Антикризове управління фінансами підприємства є важливою складовою ефективного ведення бізнесу в умовах економічної нестабільності, фінансових потрясінь та змін на ринку. Кожне підприємство, незалежно від свого розміру та галузі діяльності, може зіткнутися з кризовими явищами, які суттєво впливають на його фінансове становище та здатність досягати стратегічних цілей. В умовах глобалізації економіки, високої конкуренції та фінансової невизначеності актуальність антикризового управління зростає, оскільки підприємства повинні бути готові оперативно реагувати на зміни макроекономічної ситуації та внутрішні проблеми, що можуть призвести до фінансових труднощів.

Основною метою антикризового управління є забезпечення фінансової стабільності підприємства та підтримання його життєздатності в умовах економічної кризи. Це включає в себе не лише своєчасне виявлення кризових явищ, але й розробку стратегій, що дозволяють запобігти або мінімізувати негативний вплив кризових ситуацій. Для цього необхідно застосовувати спеціальні інструменти та методи, такі як фінансове прогнозування, управління ризиками, реорганізація та реструктуризація підприємства, оптимізація витрат і залучення додаткових джерел фінансування.

Антикризове управління фінансами набуває особливої актуальності в умовах фінансових нестабільностей, таких як коливання валютних курсів, інфляційні процеси, зростання вартості ресурсів і затримки платежів, що можуть значно вплинути на грошові потоки підприємства. Криза може бути викликана внутрішніми факторами, такими як погане управління фінансами, високий рівень заборгованості або неефективна організація виробничих процесів. Зовнішні фактори, такі як економічні спади, зміни в законодавстві чи глобальні кризи, також можуть мати серйозний вплив на фінансову стабільність компанії. В цьому контексті антикризове управління фінансами є важливим інструментом для забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Однією з ключових складових антикризового управління є управління фінансовими ризиками, оскільки непередбачуваність фінансових умов вимагає ефективного моніторингу і коригування стратегії підприємства в реальному часі. Своєчасне виявлення та оцінка ризиків, таких як валютні, кредитні, процентні або операційні ризики, дозволяє підприємству мінімізувати можливі втрати і зберегти платоспроможність [1].

В умовах постійних змін на ринку, зокрема через глобальні економічні кризи, підприємства часто стикаються з недостатністю ліквідності, що створює загрози для їхньої фінансової стійкості. У цьому контексті важливою є розробка стратегій для управління грошовими потоками, які дозволяють зберігати

платоспроможність навіть у періоди економічної нестабільності. Ключовими аспектами є моніторинг грошових потоків, оптимізація оборотного капіталу, а також пошук альтернативних джерел фінансування.

Зростання рівня боргових зобов'язань також є значним фактором, який може призвести до кризових ситуацій. Великі боргові навантаження можуть створити ситуацію, коли підприємство не в змозі виконати свої зобов'язання перед кредиторами, що загрожує фінансовим колапсом.

Особливу увагу в антикризовому управлінні фінансами варто приділяти реструктуризації підприємства, яка може включати зміни в його організаційній структурі, оптимізацію виробничих процесів, скорочення витрат та підвищення ефективності управлінських рішень. Реструктуризація не обов'язково повинна означати ліквідацію компанії; це може бути процесом її реорганізації з метою підвищення ефективності роботи та досягнення довгострокової стабільності. Важливо, що антикризові стратегії не обмежуються лише короткостроковими рішеннями, а мають на меті довгострокове збереження фінансової стійкості підприємства.

Ураховуючи швидкість змін в економічному середовищі, наявність кризових явищ, таких як пандемії, зміни у політичному середовищі, коливання валютних курсів або нестабільність фінансових ринків, дослідження антикризового управління фінансами підприємства набуває особливої важливості. Для підприємств усіх форм власності розробка ефективної стратегії антикризового управління фінансами є основою для збереження стабільності, конкурентоспроможності та життєздатності в умовах економічної турбулентності.

Таким чином, ефективне антикризове управління фінансами є невід’ємною частиною стратегії збереження та розвитку підприємства, оскільки воно дозволяє зберегти фінансову стійкість, знизити ризики і збільшити шанси на успішне подолання кризи, навіть у найскладніші періоди. Тому дослідження в цій сфері є важливим для розвитку методології управління фінансами в умовах кризових ситуацій, що дозволяє підприємствам ефективно реагувати на зміни в економічному середовищі та зберігати свою конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко А.І. Стратегії антикризової діяльності промислових підприємств. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ.* 2009. № 4(20). С. 49–50

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
МАРТИНОВ ДЕНИС, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМТВА

Управління грошовими потоками підприємства є одним із найважливіших аспектів фінансового менеджменту, що безпосередньо впливає на стабільність та ефективність діяльності організації. У сучасних умовах ринкової економіки, зокрема в умовах постійних змін у фінансових ринках, глобалізації, кризових явищ та швидкої адаптації до нових економічних реалій, правильне управління грошовими потоками набуває особливої актуальності.

Грошові потоки є основним механізмом, який забезпечує здатність підприємства покривати свої поточні зобов'язання, здійснювати інвестиції, виплачувати дивіденди та розвиватися. Порушення або неправильне управління грошовими потоками може призвести до численних негативних наслідків, зокрема до проблем з ліквідністю, фінансової нестабільності, втрати кредитної репутації та навіть до банкрутства. Тому забезпечення безперервного та ефективного руху грошових коштів є критичним для кожного підприємства.

Однією з головних причин, що підвищують актуальність дослідження управління грошовими потоками, є постійна зміна зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть впливати на грошовий обіг підприємства. Це можуть бути економічні кризи, зміни у законодавстві, коливання валютних курсів, зміни в податковій політиці, а також зміни в умовах ринку та попиті на продукцію чи послуги підприємства. Усі ці фактори вимагають від менеджменту підприємства здатності швидко реагувати, адаптувати стратегії і приймати правильні рішення щодо оптимізації грошових потоків.

Зростаюча конкуренція на ринку також підвищує значення ефективного управління фінансами. Від того, наскільки добре організовано управління грошовими потоками, залежить здатність підприємства не тільки забезпечити свою поточну діяльність, але й вкладати кошти у розвиток нових проектів, інноваційні технології, маркетинг чи розширення на нові ринки. Водночас, неправильне планування та контроль за грошовими потоками може призвести до проблем з платежами та недостатності коштів для підтримки рентабельності підприємства [1].

Окрему увагу варто приділити проблемам, пов'язаним із управлінням грошовими потоками у малих та середніх підприємствах (МСП). Для цих компаній характерним є високий рівень залежності від зовнішніх факторів, таких як зміни в умовах кредитування, коливання попиту на продукцію та нестабільність на фінансових ринках. Вони часто стикаються з труднощами в плануванні грошових потоків і мають обмежений доступ до зовнішнього фінансування, що робить управління грошовими потоками ще більш важливим для їхнього виживання та розвитку.

Управління грошовими потоками також є важливим інструментом для

забезпечення фінансової прозорості та підвищення довіри до підприємства з боку інвесторів, банків та інших зацікавлених осіб. Тому в умовах жорсткої конкуренції та змінного ринку здатність правильно оцінювати, прогнозувати та оптимізувати грошові потоки має вирішальне значення для збереження стабільності та росту підприємства [2].

Зокрема, в умовах технологічних інновацій і впровадження нових фінансових інструментів важливо зазначити, що цифровізація та автоматизація процесів управління грошовими потоками відкривають нові можливості для підвищення ефективності цього процесу. Впровадження сучасних систем управління грошовими потоками, використання програмного забезпечення для прогнозування та моніторингу, а також застосування нових фінансових технологій допомагають знизити людський фактор, підвищити точність прогнозів та оперативність прийняття рішень.

Крім того, управління грошовими потоками стає критичним у зв'язку з глобальними економічними трендами, такими як глобалізація фінансових ринків, розвиток фінансових технологій, а також зміни в макроекономічному середовищі, включаючи інфляцію та ставки центральних банків. У таких умовах підприємства повинні вміти ефективно адаптуватися до нових реалій, що вимагає постійного удосконалення механізмів управління грошовими потоками.

Таким чином, тема управління грошовими потоками є надзвичайно актуальною для дослідження, оскільки вона охоплює широкий спектр питань, що безпосередньо впливають на фінансову стабільність підприємства, його здатність до розвитку і забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Технологічні, економічні та фінансові зміни вимагають від підприємств постійного вдосконалення методів управління грошовими потоками, щоб не тільки забезпечити фінансову стійкість, але й ефективно використовувати наявні ресурси для зростання та розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Деменіна О. Управління грошовими потоками в межах концепції фінансової рівноваги підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 7. С. 14–18.
2. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 4(106). С. 150–155.

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
МАСЛЮКІВСЬКА ЮЛІЯ, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

РОЗВИТОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Розвиток страхових послуг в Україні є важливим елементом економічної стабільності та соціального захисту населення, що залежить від законодавчих ініціатив, економічних умов, рівня фінансової грамотності громадян та інтеграції у міжнародний страховий ринок.

Страховий ринок України поступово розвивається, але його зростання стримується низьким рівнем довіри населення та нестабільною економічною ситуацією. Впровадження цифрових технологій сприяє модернізації страхових послуг, покращенню клієнтського сервісу та зменшенню витрат страховиків.

Розвиток обов'язкового страхування, зокрема медичного та страхування відповідальності, є ключовим напрямком реформування галузі. Український страховий ринок має значний потенціал для інтеграції з європейською фінансовою системою, що потребує гармонізації законодавства та посилення регуляторного контролю.

Фінансова грамотність громадян і довіра до страхових компаній є визначальними факторами зростання рівня добровільного страхування в Україні.

Страховий ринок України є важливою складовою фінансової системи країни, яка сприяє соціальній та економічній стабільності. Його розвиток залежить від низки факторів, зокрема законодавчих ініціатив, рівня довіри населення, економічної ситуації та впровадження сучасних технологій.

В сучасній Україні функціонує понад 100 страхових компаній, більшість із яких займається ризиковим страхуванням. Найбільш популярними напрямами страхування залишаються: автострахування (ОСЦПВ та КАСКО) – близько 30% ринку, страхування життя – близько 20%, добровільне медичне страхування – 15%. Проблемами ринку страхування залишаються: низький рівень довіри громадян, значний рівень тіньових схем і недостатня фінансова грамотність населення.

Чинники, що впливають на розвиток страхових послуг – це економічна ситуація: інфляція та нестабільність гальмують зростання страхового ринку; законодавчі ініціативи: оновлення регулювання відповідно до європейських стандартів сприяє розвитку галузі; технологічний прогрес: впровадження онлайн-страхування, електронних полісів, чат-ботів для консультацій; фінансова грамотність: низька обізнаність населення про страхові продукти обмежує їхню популярність [1].

Основні напрями розвитку страхових послуг є діджиталізація: використання мобільних додатків, чат-ботів та онлайн-сервісів для оформлення полісів; розвиток обов'язкового страхування: медичне страхування, страхування відповідальності роботодавців; підвищення довіри населення:

створення гарантійних фондів для захисту клієнтів страхових компаній; інтеграція в європейський ринок: відповідність страхової системи України стандартам ЄС.

Посилення контролю за страховими компаніями зменшить шахрайські схеми. Популяризація накопичувального страхування життя як альтернативи державним пенсіям. Активне впровадження штучного інтелекту для оцінки ризиків та обробки страхових випадків. Страхові послуги в Україні мають значний потенціал розвитку, але для його реалізації необхідне удосконалення законодавства, підвищення довіри населення, розвиток цифрових технологій та інтеграція у міжнародний фінансовий простір.

Страхування виконує кілька важливих функцій для розвитку економіки: фінансовий захист населення та бізнесу: зменшує фінансові ризики у випадку непередбачених ситуацій; акумуляція капіталу: страхові компанії інвестують зібрані кошти в економіку, сприяючи її розвитку; сприяння соціальному захисту: страхові послуги доповнюють державні програми підтримки населення.

Багато людей не довіряють страховим компаніям через непрозорі умови виплат і випадки шахрайства. Деякі компанії свідомо затягують процес виплат або взагалі не виконують свої зобов'язання. Високий рівень інфляції знижує купівельну спроможність громадян, що ускладнює розвиток добровільного страхування. Коливання національної валюти впливає на фінансові резерви страхових компаній. Відсутність чітких механізмів контролю та регулювання діяльності страхових компаній. Неузгодженість українського страхового законодавства з європейськими стандартами. На сьогодні в Україні відсутнє загальне обов'язкове медичне страхування, що є серйозною проблемою для сфери охорони здоров'я. Його впровадження дозволить: забезпечити фінансування медичних послуг, підвищити рівень якості медичних послуг для громадян, стимулювати розвиток приватного страхового ринку.

Цифрові технології можуть значно підвищити доступність страхових послуг, за рахунок: впровадження онлайн-страхування дозволить швидко оформлювати поліси безпосередньо через інтернет; запровадження гарантійний фонд для страхувальників, який забезпечить виплати у разі банкрутства страховика; підвищення рівня відкритості страхових компаній, публікуючи детальні фінансові звіти.

Список використаних джерел:

1. Братюк В.П. Сучасний стан страхового ринок в Україні. *Таврійський науковий вісник*. 2022. No12. С.37–45. URL: https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.12.5
2. Гаманкова О. Страхова послуга як продукт діяльності страхових компаній в умовах ринку. *Вісник КНУ імені Т.Шевченка*. 2008. №104. С.16-19

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
МАФТИЧУК СЕРГІЙ, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЯТОРА

Монетарна політика є однією з ключових складових економічного управління країною, яка має вирішальний вплив на розвиток національної економіки, стабільність фінансових ринків та рівень добробуту громадян. Особливої ваги ця тема набуває в умовах глобалізації, економічної нестабільності та фінансових криз, які підвищують потребу в ефективних механізмах управління грошовою масою, контролю за інфляцією, підтримці стабільності валютних курсів і забезпеченні сталого економічного розвитку.

Монетарна політика, як правило, здійснюється центральним банком або іншим фінансовим регулятором і включає в себе використання різноманітних інструментів для досягнення макроекономічних цілей. Основними завданнями монетарної політики є контроль за інфляцією, регулювання рівня безробіття, підтримка економічного зростання, забезпечення стабільності валютного курсу та регулювання банківської системи. Проте особливості монетарної політики регулятора значною мірою залежать від економічної ситуації в країні, рівня розвитку фінансових ринків, структури національної економіки та міжнародних економічних тенденцій.

Економічні виклики сучасності та динаміка розвитку глобальних фінансових ринків ставлять перед центральними банками нові завдання і вимагають перегляду традиційних підходів до монетарної політики. В умовах зростаючої волатильності на фінансових ринках, швидких змін у світовій економіці, а також наслідків глобальних економічних криз, таких як фінансова криза 2008 року та пандемія COVID-19, монетарна політика повинна бути гнучкою та здатною швидко адаптуватися до нових умов. Рішення щодо змін облікових ставок, операцій на відкритому ринку, регулювання резервів комерційних банків і валютного курсу стають важливими інструментами для підтримки стабільності економіки і зниження негативних наслідків економічних потрясінь.

Особливо важливими є питання ефективності та прозорості монетарної політики в умовах постійних змін в міжнародному фінансовому середовищі. Кризи, такі як девальвація національних валют, коливання інфляційних показників і проблеми з ліквідністю на ринках, ставлять під сумнів традиційні методи монетарного регулювання. У таких умовах виникає необхідність у глибокому вивченні новітніх інструментів монетарної політики, таких як кількісне пом'якшення (quantitative easing), негативні процентні ставки, використання валютних резервів для стабілізації валютного курсу і створення системи моніторингу економічних ризиків у реальному часі [1].

Однією з актуальних проблем є взаємодія монетарної політики з фіскальною політикою та іншими державними ініціативами. В умовах

глобальних економічних потрясінь і пандемій, фіскальна підтримка, спрямована на економічне відновлення, може бути взаємопов'язана з монетарними рішеннями. Наприклад, в умовах великих державних витрат на подолання кризи необхідно оптимізувати баланс між надмірною емісією грошей і стабільністю національної валюти. Водночас важливо забезпечити монетарну політику, яка б сприяла розвитку інвестиційного клімату та стимулювала економічне зростання без загрози надмірної інфляції.

Монетарна політика також має безпосередній вплив на макроекономічні показники, такі як рівень інфляції, процентні ставки, зайнятість, обсяги інвестицій та курс національної валюти. Управління цими показниками є надзвичайно важливим для створення сприятливого бізнес-середовища та забезпечення стабільності цін на товари і послуги. Особливо важливим є визначення оптимальних стратегій монетарного регулювання в умовах зростаючої глобалізації. Взаємозалежність економік різних країн призводить до того, що монетарні рішення, ухвалені в одній країні, можуть мати значний вплив на фінансові ринки і економіку інших країн. Це вимагає високої ступені координації та взаємодії між національними регуляторами і міжнародними фінансовими інститутами, зокрема Міжнародним валютним фондом та Світовим банком.

Також важливими є питання, пов'язані з технічними інструментами монетарної політики, такими як відкриті ринкові операції, регулювання резервів комерційних банків, а також використання новітніх фінансових технологій для вдосконалення моніторингу та прогнозування економічних тенденцій. Ці інструменти допомагають ефективно контролювати обсяги грошової маси в економіці, що має прямий вплив на рівень інфляції, ліквідність і процентні ставки. Інновації в цифрових валютах і блокчейн-технологіях також відкривають нові можливості для монетарної політики, що сприяє більш швидкому і точному регулюванню грошових потоків.

Список використаних джерел:

1. Кузьмак, О., & Бондар, Ю. (2024). Вплив монетарної політики на розвиток банківської системи України. *Економіка та суспільство*, (61). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-14

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
СМИРНОВ В'ЯЧЕСЛАВ, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Управління прибутком підприємства є ключовим аспектом фінансового менеджменту, оскільки прибуток є основною метою будь-якої комерційної діяльності та важливим показником економічної ефективності. У сучасних умовах, коли економічна ситуація є нестабільною, а підприємства стикаються з різноманітними ризиками, ефективне управління прибутком стає необхідністю для забезпечення фінансової стійкості та досягнення стратегічних цілей організації.

Зміни в макроекономічному середовищі, такі як коливання валютних курсів, інфляційні процеси, економічні кризи та зміни в законодавчій та податковій політиці, створюють постійні виклики для підприємств. У цих умовах важливо мати стратегії, які дозволяють не лише адаптуватися до змін, а й ефективно управляти прибутком для збереження конкурентоспроможності на ринку. Прибуток підприємства безпосередньо залежить від рівня витрат, структури доходів, а також від зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на його діяльність.

Крім того, підприємства змушені ефективно управляти не лише власним прибутком, а й витратами, що безпосередньо впливають на фінансовий результат. В умовах постійної зміни ринкової ситуації, зростання конкуренції та розвитку технологій, підприємствам необхідно не тільки забезпечувати стабільний фінансовий результат, а й інвестувати в нові напрямки розвитку, інновації та розширення бізнесу. Управління прибутком має вирішальне значення для забезпечення таких інвестицій, а також для підтримання оптимального рівня ліквідності та фінансової стійкості [1].

Сучасні інструменти управління прибутком включають стратегії, пов'язані з оптимізацією витрат, ціноутворенням, бюджетуванням, а також використанням інформаційних технологій для прогнозування фінансових результатів. Зокрема, впровадження інформаційних систем управління фінансами дозволяє підприємствам знижувати операційні витрати, підвищувати точність прогнозів та приймати більш обґрунтовані фінансові рішення. У свою чергу, це сприяє зростанню ефективності використання фінансових ресурсів і стабільності бізнесу в цілому.

Актуальність управління прибутком також зростає у контексті змін у зовнішньому середовищі, таких як глобалізація ринків, нові вимоги до корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. Підприємства, які здатні ефективно управляти прибутком і використовувати отримані кошти на розвиток бізнесу, можуть не лише досягати фінансової вигоди, а й підвищувати свою репутацію, залучати інвестиції та створювати сприятливі умови для довгострокового розвитку. У цьому контексті важливим є не лише

забезпечення короткострокового прибутку, а й ефективне стратегічне планування на довгострокову перспективу.

Таким чином, ефективне управління прибутком підприємства є необхідним для забезпечення його фінансової стабільності, збереження конкурентоспроможності та довгострокового розвитку. Зважаючи на постійну зміну зовнішніх та внутрішніх умов, актуальність цієї теми полягає в тому, що вона дозволяє розробити практичні рекомендації та стратегії для досягнення фінансової стабільності та максимізації прибутковості, що є важливим завданням для сучасних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко А.І. Стратегії антикризової діяльності промислових підприємств. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*. 2009. № 4(20). С. 49–50

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ФРАНЧУК ДІАНА, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління фінансовими ресурсами є одним із ключових факторів стабільного функціонування та розвитку підприємства в умовах сучасної економіки. В умовах нестабільного фінансового середовища, високої конкуренції, змін у законодавстві та глобалізаційних процесів підприємства змушені шукати оптимальні підходи до формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Від того, наскільки ефективно підприємство управляє своїми фінансами, залежить його ліквідність, фінансова стійкість, прибутковість і здатність до подальшого зростання.

Одним із найважливіших аспектів управління фінансовими ресурсами є забезпечення достатнього рівня фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства. Недостатність фінансових ресурсів може призвести до фінансових труднощів, зменшення конкурентоспроможності та навіть до банкрутства. Водночас надлишок фінансових ресурсів за відсутності ефективного механізму їх використання може спричинити втрати можливостей для розвитку та упущену вигоду. Таким чином, актуальність дослідження полягає у визначенні оптимального балансу між залученням та використанням фінансових ресурсів для досягнення максимального економічного ефекту [1].

Сучасні економічні умови вимагають від підприємств гнучкості у прийнятті фінансових рішень. Коливання валютних курсів, зміни вартісних параметрів капіталу, зростання вартості позикових ресурсів та інші макроекономічні фактори потребують розробки ефективних механізмів управління фінансовими потоками. Особливого значення набувають питання диверсифікації джерел фінансування, ефективного використання власного капіталу та залучених коштів, оптимізації витрат і підвищення рентабельності підприємства.

Важливим аспектом управління фінансовими ресурсами є їх розподіл між основними напрямами діяльності підприємства. Фінансові ресурси повинні використовуватися не лише для покриття поточних витрат, але й для фінансування інновацій, розширення виробництва, модернізації основних фондів та підвищення конкурентоспроможності продукції. Раціональний розподіл фінансових ресурсів сприяє збільшенню капіталізації підприємства, підвищенню його інвестиційної привабливості та зменшенню фінансових ризиків.

Не менш важливим є питання забезпечення фінансової безпеки підприємства, яке також безпосередньо залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами. Високий рівень заборгованості, невиважена кредитна політика, неефективне використання власного капіталу можуть призвести до значних фінансових втрат. У цьому контексті необхідно розробляти та

впроваджувати стратегії фінансового планування, прогнозування та контролю, що дозволяють підприємству адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та мінімізувати ризики фінансової нестабільності.

Сучасний розвиток інформаційних технологій також вносить свої корективи у процес управління фінансовими ресурсами. Використання автоматизованих систем фінансового управління, цифрових платформ та фінансової аналітики дозволяє більш точно прогнозувати фінансові потреби, оптимізувати грошові потоки та підвищувати ефективність прийняття управлінських рішень. Тому актуальність дослідження даної теми також зумовлена необхідністю розробки та впровадження інноваційних підходів до управління фінансами підприємства.

Таким чином, управління фінансовими ресурсами є важливим інструментом забезпечення стабільності та розвитку підприємства. В умовах сучасних економічних викликів особливого значення набувають питання ефективного використання фінансових ресурсів, оптимізації їх структури, розробки стратегій фінансового планування та прогнозування. Дослідження цієї теми дозволяє визначити ефективні підходи до управління фінансами, що сприятиме підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Гудзь О.Є., Стецюк П. А. Концептуальні засади формування системи управління фінансовими ресурсами підприємств. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2021. Т. 1 № 32. С.330-340. URL: *https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2892*.

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, д.е.н, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ШПИЧАК ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

РОЗВИТОК РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Ринок страхових послуг є важливою складовою фінансової системи будь-якої країни, адже він виконує функції захисту економічних агентів від різноманітних ризиків, сприяє фінансовій стабільності та забезпечує економічне зростання. У сучасних умовах розвитку економіки та суспільства, коли ризики стають дедалі більш комплексними та непередбачуваними, страхування відіграє вирішальну роль у формуванні фінансової безпеки як окремих суб'єктів господарювання, так і економіки в цілому.

Значущість теми розвитку ринку страхових послуг визначається низкою факторів. По-перше, зростання економічної активності та посилення підприємницької діяльності вимагають наявності дієвих механізмів мінімізації ризиків. Страхові послуги дозволяють бізнесу зменшити фінансові втрати у разі настання страхових випадків, що сприяє підвищенню стійкості підприємств до непередбачених подій та забезпечує стабільність їх діяльності.

По-друге, розвиток страхового ринку є важливим фактором соціального захисту населення. У сучасних умовах все більша кількість громадян стикається з ризиками, пов’язаними з життям, здоров’ям, власністю та фінансовою безпекою. Добровільне та обов’язкове страхування дозволяє мінімізувати негативні наслідки таких ризиків, сприяючи соціальній стабільності та підвищенню добробуту населення.

По-третє, страхова галузь відіграє важливу роль у розвитку фінансового сектору країни. Страхові компанії акумулюють значні фінансові ресурси, які можуть бути інвестовані у різні сфери економіки, зокрема у банківський сектор, ринок цінних паперів, інфраструктурні проєкти тощо. Це сприяє зростанню інвестиційного потенціалу країни та підвищенню її фінансової стійкості.

Актуальність розвитку ринку страхових послуг також визначається динамічними змінами у глобальному економічному середовищі. Технологічний прогрес, цифровізація фінансового сектору, впровадження новітніх фінансових інструментів створюють нові можливості для розширення страхових послуг, зокрема через розвиток онлайн-страхування, використання блокчейн-технологій, штучного інтелекту та аналітики великих даних (Big Data). Водночас ці зміни супроводжуються новими викликами, такими як кіберризики, необхідність адаптації страхових компаній до цифрової трансформації, зміна моделей поведінки споживачів страхових послуг [1].

Крім того, важливим чинником є реформування законодавчого регулювання ринку страхових послуг. У багатьох країнах, зокрема в Україні, страхова сфера перебуває у процесі трансформації, що передбачає вдосконалення механізмів регулювання, підвищення прозорості ринку, імплементацію європейських стандартів страхування. Це створює нові

можливості для розвитку страхового бізнесу, але водночас вимагає підвищення його конкурентоспроможності та адаптації до нових умов.

Не менш важливим є питання довіри до страхових компаній. Високий рівень недовіри з боку населення та бізнесу до страхового ринку, що спричинений випадками невиплат страхових відшкодувань, низькою якістю обслуговування та недосконалістю законодавства, є значним бар'єром для розвитку страхових послуг. Тому дослідження механізмів підвищення прозорості страхового ринку, формування ефективної системи контролю та регулювання є надзвичайно актуальними.

Зважаючи на вищезазначене, розвиток ринку страхових послуг є необхідним для забезпечення економічної та соціальної стабільності країни. Дослідження цієї теми дозволить визначити основні тенденції та проблеми страхового ринку, оцінити перспективи його розвитку та запропонувати ефективні механізми удосконалення страхових послуг. Це сприятиме підвищенню рівня фінансової безпеки громадян і підприємств, посиленню інвестиційного потенціалу країни, зміцненню фінансового сектору та забезпеченню сталого економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Вовк, В., Жежерун, Ю., & Костогриз, В. (2023). Страховий ринок України у період дії воєнного стану: фінансовий та маркетинговий аспекти. Проблеми і перспективи економіки та управління. 3(35), 119–131. DOI: *https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-119-131*

КРУК ОЛЕНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва,
ТОМКО ТАДЕЙ, здобувач вищої освіти
Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансове планування в умовах воєнного стану потребує врахування ризиків та загроз, які негативно впливають на формування та використання фінансових ресурсів [1]. Нестабільність економічного середовища, зруйнована інфраструктура, міграційні процеси та обмежений доступ до ресурсів зумовили необхідність переосмислення традиційних підходів до управління фінансами. У цьому контексті можна виділити кілька ключових викликів, які ускладнюють процес фінансового планування в умовах триваючої дестабілізації:

– непередбачуваність економічної ситуації;
– обмеженість фінансових ресурсів;
– високий рівень ризиків;
– потреба у швидкому реагуванні;
– соціальна відповідальність та підтримка населення;
– відсутність стабільних джерел доходів;
– проблеми з інфраструктурою та логістикою;
– міжнародний контекст та залежність від зовнішньої допомоги.

Період глибокої нестабільності супроводжується високим рівнем невизначеності, що робить традиційні методи прогнозування неефективними. Економічні показники, такі як ВВП, рівень інфляції, курс національної валюти, зайнятість населення, зазнають різких коливань, що ускладнює довгострокове планування. Зокрема, в умовах активної фази надзвичайного режиму неможливо точно прогнозувати обсяги виробництва, експорту та імпорту, що впливає на формування бюджетів та фінансових стратегій.

Зростання напруженості призводить до значного скорочення фінансових ресурсів як на державному, так і на корпоративному рівні. Зниження податкових надходжень, руйнування підприємств, втрата ринків збуту та зменшення інвестиційної активності обмежують можливості для фінансування пріоритетних напрямів. У таких умовах виникає потреба в оптимізації витрат та пошуку альтернативних джерел фінансування, таких як зовнішня підтримка або кредитні ресурси.

Фінансове планування в умовах загрози стабільності супроводжується значними ризиками, пов’язаними з можливістю нових ескалацій, змін у законодавстві, коливань на фінансових ринках та інших непередбачуваних факторів. У таких умовах необхідно розробляти механізми управління ризиками, зокрема створювати фінансові резерви, диверсифікувати джерела доходів та впроваджувати інструменти страхування.

Надзвичайні обставини вимагають негайного реагування та гнучкості у прийнятті рішень. Державні органи зосереджуються на перерозподілі

бюджетних ресурсів для забезпечення фінансування стратегічно важливих галузей, зокрема оборони та соціального захисту. У той же час бізнес стикається з необхідністю перебудови бізнес-моделей, пошуку нових ринків та підтримки фінансової стабільності.

Період дестабілізації значно посилює соціальну напруженість, що вимагає додаткових витрат на підтримку населення, включаючи виплати соціальних допомог, забезпечення житлом переселенців, медичну допомогу та відновлення інфраструктури. Така ситуація створює додатковий тиск на бюджетні ресурси та вимагає пріоритетного фінансування соціальних програм.

Багато підприємств, особливо в регіонах, які постраждали від бойових дій, втратили доступ до традиційних ринків збуту та сировинних джерел, що призвело до значного скорочення доходів і ускладнило фінансове планування. У відповідь на ці виклики бізнес України пройшов кілька етапів адаптації до умов воєнного стану, де пріоритетом стало збереження підприємств, подолання кризового шоку та пошук шляхів відновлення діяльності. Одним із ключових напрямів стала диверсифікація ринків, розвиток експортного потенціалу та залучення інвестицій. Крім того, держава запропонувала механізм релокації бізнесу, що дозволило зберегти певний відсоток підприємств і забезпечити їм можливість функціонування в більш стабільних регіонах [2].

Руйнування транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури значно ускладнює ведення бізнесу та забезпечення стабільних фінансових потоків. Подолання наслідків пошкоджень вимагає додаткових інвестицій у відновлення інфраструктури та розробку альтернативних логістичних маршрутів.

Умови зовнішньої загрози роблять Україну залежною від міжнародної фінансової допомоги, яка часто супроводжується політичними та економічними умовами, що створює додаткові виклики для фінансового планування, оскільки необхідно враховувати можливі зміни у обсягах та умовах надання допомоги.

Отже, основні виклики фінансового планування в умовах воєнного стану пов’язані з високою невизначеністю, обмеженістю ресурсів, порушенням логістичних ланцюгів, необхідністю швидкого реагування та соціальною відповідальністю. Подолання цих викликів вимагає інтеграції інноваційних підходів, залучення міжнародного досвіду та тісної взаємодії між державою, бізнесом та міжнародними партнерами.

Список використаних джерел:

1. Кучин А. Фінансове планування діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Світ фінансів*. 2023. Вип. 2. С. 56-63. DOI: 10.35774/sf2023.02.056
2. Мурована Т. О. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49

КРУТЬ ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник **– НІКОЛЬЧУК ЮЛІЯ**, к.е.н, доцент,
завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту,
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут, м. Хмельницький

ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ПОКАЗНИКІВ ДОХОДІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Переважна більшість сучасних комерційних банків являються універсальними здійснюючи широке коло різних банківських операцій.

Банківські операції визначаються ряд дій, які спрямовані на реалізацію економічних завдань банківської установи як суб'єкта ринкових відносин, предметом яких виступає рух грошових коштів, цінних паперів, дорогоцінних металів або зобов'язання з їхнього переміщення, що здійснюється згідно з чинним законодавством на підставі укладених договорів [1, с. 204].

За функціональним призначенням уся сукупність операцій банку поділяється на три групи (рис. 1).

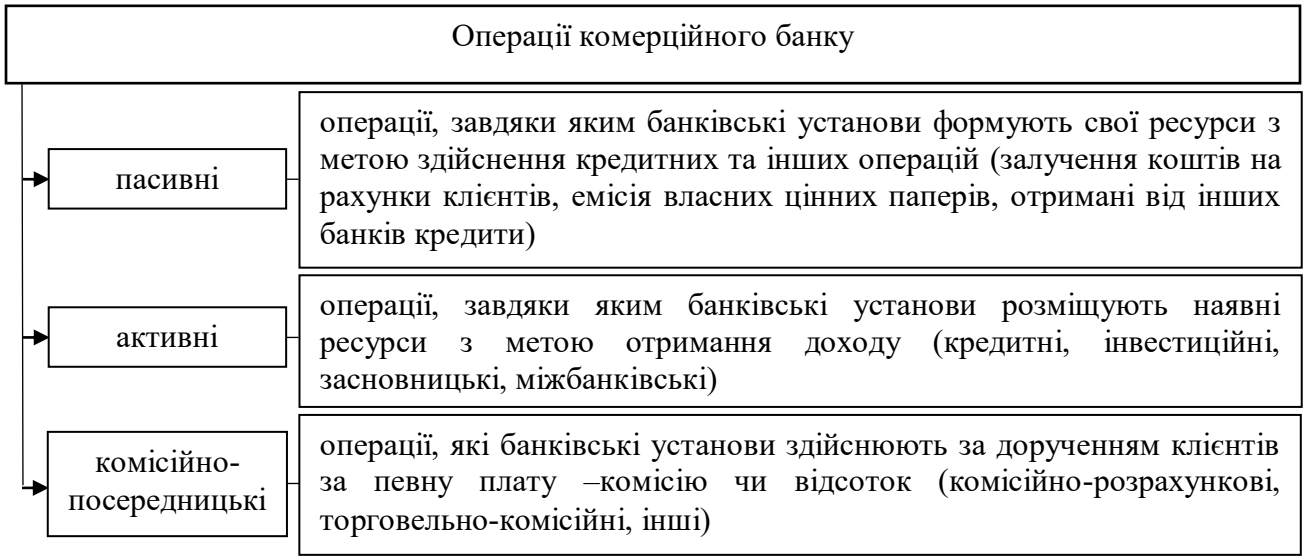

Рис. 1. Структура банківських операцій за функціональним призначенням
Джерело: сформовано на основі: [2, с. 15]

Дослідження банківської статистики дозволило визначити участь кожної із розглянутих вище груп доходів у формуванні їх загальної сукупності та рівень їхньої сукупності.

Отже, за результатами одинадцяти місяців 2024 року комерційні банки в своїй сукупності отримали доходів в сумі 463 792 млн. грн. Не дивлячись на те, що ця сума сформувалась не за повний календарний рік, вона є більшою на 253 591 млн. грн. за показник 2014 року, що у процентному вираженні становить 120,64%. Для отримання доходів в цьому ж періоді 2024 року банківськими установами було витрачено 332 707 млн. грн. Ця сума витрат перевищила показник 2024 року на 69 540 млн. грн. або 26,42%. Випереджаюче

зростання банківських доходів проти витрат дозволило покращити ефективність їхньої діяльності, адже якщо за результатами 2014 року банки в своїй сукупності отримали збиток в сумі 52 966 млн. грн., то результатом їхньої роботи впродовж 11-ти місяців 2024 року був чистий прибуток в сумі 131 085 млн. грн. для одержання цього прибутку банки здійснювали широке коло банківських операцій, ефективність яких можна визначити за даними таблиці 1.

Таблиця 1. Доходи і витрати банків України за 2014 – 11 міс. 2024 рр., млн. грн.

Період	Доходи, усього	Витрати, усього	Процентні		Комісійні		Інші	
			доходи	витрати	доходи	витрати	доходи	витрати
2014	210 201	263 167	151 257	97 171	28 276	4 889	30 668	161 107
2015	199 193	265 793	135 145	96 079	28 414	5 846	35 634	163 868
2016	190 691	350 078	135 807	91 638	31 362	7 182	23 522	251 258
2017	178 054	204 545	124 009	70 971	37 138	9 650	16 907	123 924
2018	204 554	182 215	140 803	67 760	50 969	13 159	12 782	101 296
2019	243 102	184 746	152 954	74 062	62 057	18 096	28 091	92 588
2020	250 171	210 445	147 743	62 895	70 640	24 132	31 788	123 418
2021	273 863	196 488	168 746	51 097	93 162	35 186	11 955	110 205
2022	357 549	335 628	217 053	65 358	85 622	35 449	54 874	234 821
2023	446 804	364 124	304 437	103 043	97 061	47 084	45 306	213 997
11 міс. 2024	463 792	332 707	319 956	107 298	99 782	48 879	44 054	176 530

Дані таблиці 1 вказують, що за весь досліджуваний період найбільш ефективною була діяльність комерційних банків у 2024 році, коли банківські доходи перевищували банківські витрати на 39,4%. Подібний результат спостерігався у 2021 році – 39,38% і у 2019 році – 31,59%. Найгіршим був показник ефективності у 2016 році, коли витрати перевищували доходи на 45,53%. Що стосується окремих груп банківських операцій, то протягом усього досліджуваного періоду найбільш прибутковими для комерційних банків були комісійні операції, адже рівень їхньої рентабельності в різні роки коливався від найменшого у 2024 році – 104,14% до найбільшого у 2014 році – 478,36%. Показник рентабельності кредитної діяльності коливався від найнижчого у 2015 році – 40,66% до найвищого у 2022 році – 232,10%. Результат від здійснення інших видів банківських операцій протягом усіх років досліджуваного періоду був збиток.

В таблиці 2 міститься аналіз показників динаміки та структури доходів комерційних банків України за десять останніх років.

Таблиця 2. Структура та динаміка доходів комерційних банків України за 2014 – 11міс. 2024 рр., млн. грн.

Період	Доходи, усього	Процентні		Комісійні		Інші	
	млн. грн.	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2014	210 201	151 257	71,96	28 276	13,45	30 668	14,59
2015	199 193	135 145	67,85	28 414	14,26	35 634	17,89
2016	190 691	135 807	71,22	31 362	16,45	23 522	12,34
2017	178 054	124 009	69,65	37 138	20,86	16 907	9,50

Період	Доходи, усього	Процентні		Комісійні		Інші	
	млн. грн.	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2018	204 554	140 803	68,83	50 969	24,92	12 782	6,25
2019	243 102	152 954	62,92	62 057	25,53	28 091	11,56
2020	250 171	147 743	59,06	70 640	28,24	31 788	12,71
2021	273 863	168 746	61,62	93 162	34,02	11 955	4,37
2022	357 549	217 053	60,71	85 622	23,95	54 874	15,35
2023	446 804	304 437	68,14	97 061	21,72	45 306	10,14
11 міс. 2024	463 792	319 956	68,99	99 782	21,51	44 054	9,50

Джерело: сформовано на основі: [3]

За даними таблиці 2 видно, що протягом усього досліджуваного періоду в структурі банківських доходів переважали процентні доходи. Так, за результатами одинадцяти місяців 2024 року комерційними банками України були в загальному отримано 463 792 млн. грн. доходу, з яких 316 956 млн. грн. становили процентні доходи, що складали 68,99% від їхньої загальної сукупності, 99 782 млн. грн. – процентні доходи із часткою 21,51% та 44 054 млн. грн. із часткою 9,50% – інші доходи. Графічне зображення структури доходів банків України за останні десять років представлене на рисунку 2.

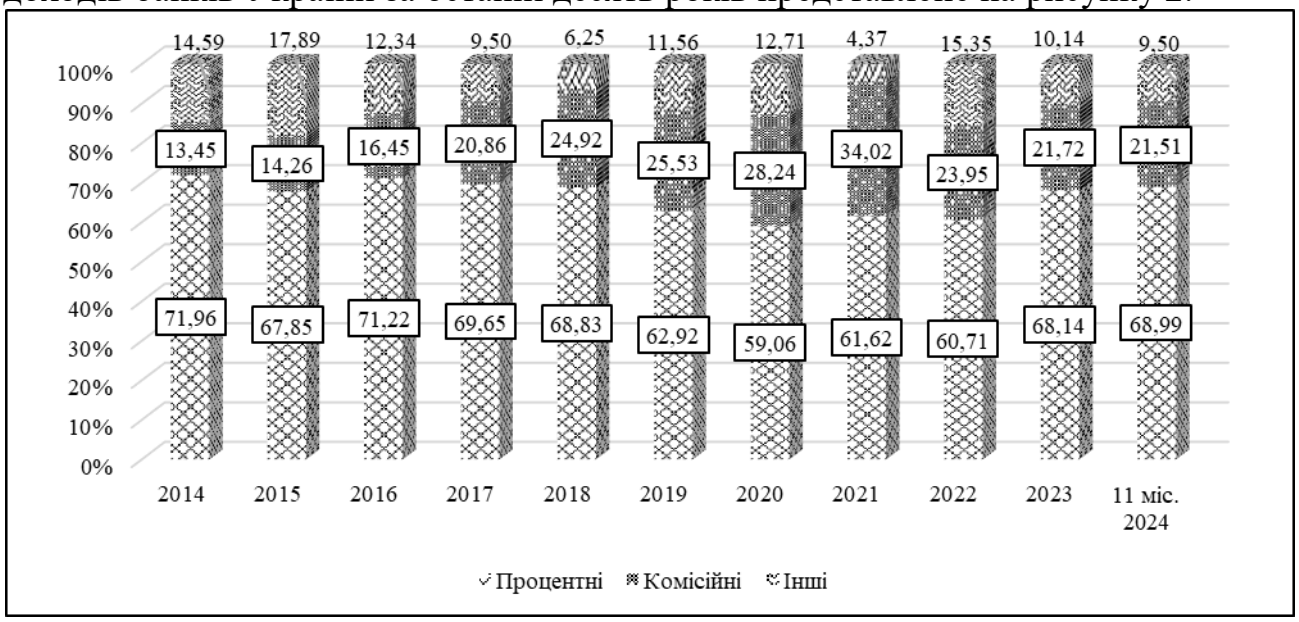

Рис. 2. Структура доходів комерційних банків України за 2014 – 11 міс. 2024 рр., %

Джерело: сформовано на основі: [3]

Отже, основою для покриття витрат банків та формування їхніх прибутків є банківські доходи. Залежно від типу банківських операцій, які генерують їхні доходи, сукупність як доходів, так і витрат банків поділяються на процентні, комісійні та інші. Найбільша роль у формуванні показника доходів належить активним банківським операціям, однак більш ефективними для банків є комісійно-посередницькі операції. Саме тому, на їхньому розвитку та поширенню серед клієнтів необхідно працювати представникам вітчизняного банківського ринку.

Список використаних джерел:

1. Стечишин Т. Б., Луців Б. Л. Банківська справа : навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 404 с.
2. Ушакова О.А. Банківські операції : навч. посіб. Рівне: НУВНП, 2021 . 226 с.
3. Доходи і витрати банків України. Національний банк України: веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#2 (дата звернення: 17.01.2025).

КУПРИГІН МАКСИМ, здобувач третього рівня вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛЄСНІЧЕНКО АНАСТАСІЯ,** к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і фінансів,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

РОЛЬ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА У ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Інвестиційна політика є важливим елементом стратегічного управління промисловим підприємством, оскільки визначає напрями капіталовкладень, ефективність використання ресурсів та довгострокову конкурентоспроможність. В умовах нестабільного економічного середовища та зростаючої конкуренції промислові підприємства стикаються з викликами щодо оптимізації своїх інвестиційних стратегій [1].

За даними InVenture, загальний обсяг анонсованих та завершених угод зі злиття та поглинання (M&A) в Україні у 2024 році склав $1,2 млрд, що на 30% менше, ніж у 2023 році. Частка іноземних інвесторів у загальній кількості угод склала 45%, а за вартістю – 60%. Лідером за обсягом та кількістю угод став сектор IT, технологій та телекомунікацій, друге місце посіла будівельна галузь та нерухомість ($202 млн, 29 угод), третє – сільське господарство ($129 млн, 11 угод). Також значний інтерес викликала добувна промисловість, де було укладено 8 угод на суму понад $100 млн (рис. 1).

Попри скорочення загальної вартості M&A угод в Україні у 2024 році, зростання їх кількості свідчить про відновлення інвестиційної активності. Домінуючими секторами стали технології, нерухомість та аграрна сфера, що відображає ключові напрями економічного розвитку країни. Значний внесок іноземних інвесторів підтверджує стійкий інтерес до українського ринку навіть в умовах нестабільності.

Показники оцінки ефективності інвестиційної політики підприємства представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. Показники оцінки ефективності інвестиційної політики підприємства

Назва показника	Формула для розрахунку
Період окупності (Payback Period)	Період, за який інвестиції повертаються: Payback Period = Капітальні витрати / Річний чистий прибуток
Чистий приведений дохід (Net Present Value, NPV)	Сума дисконтованих чистих прибутків: NPV = Σ (Чистий прибуток / (1 + r) ^ t) - Капітальні витрати, де r - ставка дисконтування, t - період часу
Внутрішня норма дохідності (Internal Rate of Return, IRR)	Ставка дисконтування, при якій NPV = 0
Індекс прибутковості (Profitability Index)	Співвідношення суми дисконтованих чистих прибутків до капітальних витрат: Profitability Index = Σ (Чистий прибуток / (1 + r) ^ t) / Капітальні витрати
Період окупності з урахуванням дисконтування (Discounted Payback Period)	Період, за який дисконтовані інвестиції повертаються: Discounted Payback Period = Σ (Дисконтований чистий прибуток)

Джерело: сформовано на основі [1-2]

Показники, такі як чиста приведена вартість (NPV), внутрішня норма рентабельності (IRR) та період окупності (Payback Period), дозволяють визначити прибутковість та доцільність інвестиційних проектів. Високі значення NPV та IRR свідчать про привабливість проекту для підприємства та інвесторів.

Коефіцієнт ліквідності та коефіцієнт автономії відображають здатність підприємства фінансувати інвестиційні проєкти без ризику втрати платоспроможності. Високий рівень ліквідності забезпечує стійкість підприємства перед фінансовими ризиками.

Рентабельність активів (ROA) та оборотність активів дають змогу визначити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для отримання прибутку. Високі значення цих показників свідчать про ефективне управління активами та інвестиціями.

Показники чутливості інвестиційних проектів до змін ринкових умов дозволяють оцінити потенційні ризики та розробити заходи щодо їх мінімізації. Врахування ризикових факторів сприяє стабільному розвитку підприємства та підвищенню його конкурентоспроможності.

Аналіз інноваційної складової інвестиційної політики допомагає оцінити внесок інвестицій у довгострокове зростання підприємства. Орієнтація на технологічну модернізацію підвищує інвестиційну привабливість компанії на ринку [2].

Таким чином, показники оцінки ефективності інвестиційної політики підприємства відіграють ключову роль у процесі прийняття управлінських рішень. Вони дають змогу визначити фінансову стійкість, прибутковість, ефективність використання ресурсів та рівень ризиків інвестиційної діяльності. Комплексне використання фінансових, стратегічних та ризикових показників сприяє обґрунтованому вибору інвестиційних рішень та забезпечує довгострокову конкурентоспроможність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Боровік Л. Інвестиційна політика держави щодо розвитку сільського господарства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 2. С. 95-101.
2. Дума О. І. Розроблення методу комплексного оцінювання інвестиційної привабливості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 12. С. 101–106.

ЛАРІОНОВА КАТЕРИНА, к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
КАРАВАН ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

АНАЛІТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ БАНКІВ УКРАЇНИ

Управління фінансовими результатами банківських установ в умовах сучасної глобальної економічної нестабільності постає складним багатовекторним процесом, що вимагає комплексного системного підходу. Трансформаційні процеси світової економіки, геополітичні флуктуації, перманентні кризові явища та воєнно-політичні виклики детермінують необхідність розроблення адаптивних стратегій фінансового менеджменту, спроможних забезпечити стійкість банківських інституцій.

Особливої актуальності набувають питання оптимізації управління фінансовими результатами через зростання кредитних ризиків, волатильність валютних курсів та підвищення операційних витрат. Ключовими детермінантами ефективності фінансового менеджменту виступають впровадження інноваційних технологічних рішень, диверсифікація фінансових інструментів, постійний моніторинг зовнішніх та внутрішніх ризиків, а також спроможність банківської установи гнучко реагувати на динамічні зміни зовнішнього економічного середовища. Банки, які впроваджують системний підхід до управління фінансовими результатами, здатні більш ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища, підвищувати рентабельність та забезпечувати свою фінансову безпеку.

Дослідження методологічних аспектів управління фінансовими результатами банківських установ є критично важливим напрямком наукового пошуку в контексті сучасних економічних трансформацій. Комплексний аналіз процесів планування, моніторингу та оцінки фінансових показників дозволяє розробляти стратегічні механізми забезпечення операційної стійкості та підвищення ефективності банківської діяльності в умовах перманентної економічної невизначеності.

Статистичні дані НБУ засвідчують високий рівень фінансової результативності вітчизняної банківської системи, що підтверджується консолідованими показниками прибутковості. У 2024 році банківські установи України демонструють позитивну фінансову динаміку, акумулювавши сукупний прибуток після оподаткування в обсязі 104 млрд грн, що на 20% перевищує показники попереднього року. При цьому концентрація фінансових результатів є показовою: 85% (88,57 млрд грн) сукупного прибутку припадає на десять провідних банківських установ, що відображає тенденції консолідації та структурної трансформації банківського сектору.

Таким чином, фінансовим результатом банківських установ України протягом 2022-2024 років був прибуток, однак він змінювався не однозначно (таблиця 1).

Таблиця 1. Динаміка фінансового результату вітчизняних банків за 2022-2024 роки

Показники	Сума на кінець звітного року, млн грн			Відхилення (+, -)			
				абсолютне відхилення, млн грн		темп приросту, %	
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
Доходи	256741	296228	336338	+39487	+40110	+15,38	+13,54
Витрати	227464	136353	148926	-91111	+12573	-40,06	+9,22
Відрахування до резервів	121204	16936	9550	-104268	-7386	-86,03	-43,61
Прибуток до оподаткування	29277	159875	187412	+130598	+27537	+446,08	+17,22
Податок на прибуток	7355	76644	83718	+69289	+7074	+942,07	+9,23
Прибуток після оподаткування (чистий прибуток)	21921	83231	103694	+61310	+20463	+279,69	+24,59

Джерело: систематизовано автором відповідно [1]

Банки зберігають високу рентабельність, незважаючи на повторне підвищене оподаткування прибутку. Основою прибутковості залишається висока чиста процентна маржа, яку банки зберегли, попри тривалий цикл зниження процентних ставок. У 2023 році порівняно з 2022 роком спостерігалося збільшення прибутку на 61310 млн грн або на 279,69%, у 2024 році порівняно з 2023 роком – на 20463 млн грн або на 24,59%. Однак у 2023 році збитковими були лише чотири вітчизняних банки, а у 2024 році – 9 банків. Однак, це невеликі фінансові посередники, загальна сума активів яких в цілому не перевищують 1% активів банківського сектору. Основними джерелами прибутковості вітчизняних банків були значні процентні доходи, що пояснюється високою процентною маржою, зниженням витрат на формування резервів та високою операційною ефективністю. У 2023 році відрахування до резервів знизилися на 86,03% порівняно з 2022 роком, однак якщо їх порівняти з 2021 роком, то вони перевищують дане значення на 391,18%. В той же час у 2024 році відрахування до резервів знизилися на 7386 млн грн або на 43,61% порівняно з 2023 роком.

Банківська система України впродовж 2022-2024 років демонструвала стійку тенденцію до нарощування доходів, з особливо динамічним зростанням у сегментах кредитування населення та бізнесу. Протягом 2024 року спостерігалася стабільна дохідність портфеля державних облігацій (ОВДП), при цьому уряд здійснив корегування ставок за бенчмарк-ОВДП внаслідок значного попиту з боку банківських установ. Структура процентних доходів зазнала вагомих трансформацій: частка доходів від депозитних сертифікатів скоротилася з 31% у 2023 році до 23% у 2024 році, водночас питома вага процентних надходжень від кредитів та ОВДП суттєво зросла – з 64% до 70% відповідно. Новий формат розміщення державних облігацій передбачав вищу дохідність порівняно з раніше випущеними борговими інструментами, що

додатково стимулювало інвестиційну активність банків [2].

Динаміка витрат банків України у 2022-2024 роках характеризувалася значними коливаннями. У 2023 році відбулося різке скорочення витрат на 58,46%, або 191917 млн грн, а у 2024 році порівняно з 2023 роком зростання на 12573 млн грн або на 9,22%. У 2024 році висока процентна маржа, зростання комісійних та торгових доходів компенсують значне зростання операційних витрат без погіршення показників операційної ефективності.

Функціонування банківської системи України впродовж 2022-2024 років характеризується винятковою інституційною стійкістю та адаптивністю в контексті безпрецедентних геополітичних викликів. Незважаючи на складні умови повномасштабної війни, банківський сектор демонструє послідовну фінансову результативність, що забезпечується комплексом визначальних чинників: оптимізацією структури активів, нарощуванням диверсифікованих джерел доходів та виваженою стратегією управління операційними витратами. Ключовими детермінантами фінансової стабільності банківських установ виступають: диференціація інструментів інвестування, зокрема нарощування частки довгострокових державних облігацій та кредитних інструментів, помірна політика формування резервних фондів, а також спроможність генерувати стабільні процентні та комісійні доходи. Ці фактори дозволили банкам не лише втриматися на плаву, але й забезпечити стабільне зростання прибутковості. Задля подальшого нарощування прибутковості банківським установам необхідно реалізувати два стратегічні напрямки: збільшення доходів та одночасне скорочення витрат. Водночас руйнівний вплив війни значно ускладнює реалізацію цих завдань.

Стратегічними пріоритетами подальшого розвитку банківського сектору визначено послідовну мінімізацію операційних витрат та обережну активізацію кредитної діяльності в умовах перманентної геополітичної невизначеності. Також, важливим стратегічним напрямком є посилення інвестиційної спроможності через розширення спектра фінансових інструментів, зокрема збільшення частки довгострокових державних облігацій, розвиток кредитування пріоритетних галузей економіки та підтримка вітчизняного бізнесу. Банкам необхідно посилити роботу з диджиталізації послуг, розвивати дистанційні канали обслуговування, впроваджувати автоматизовані системи управління ризиками та активно адаптувати свої бізнес-моделі до мінливих економічних реалій. Паралельно вітчизняним банківським установам слід приділяти особливу увагу управлінню кредитними ризиками, формуванню адекватних резервних фондів та підтриманню достатнього рівня фінансової стійкості в умовах високої невизначеності.

Список використаних джерел:

1. Основні показники діяльності банків України за 2022-2024 роки. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist
2. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2024 року. Національний банк України. URL: *https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?v=12*

ЛИТВИНОВ ІВАН, здобувач третього рівня вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛЄСНІЧЕНКО АНАСТАСІЯ,** к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і фінансів,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ОСНОВІ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ

Управління фінансовою стійкістю комерційного банку є ключовим аспектом забезпечення стабільності та надійності банківської системи. Фінансова стійкість банку визначається його здатністю протистояти внутрішнім та зовнішнім ризикам, зберігаючи при цьому здатність виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та партнерами.

Одним із сучасних інструментів оцінки та управління фінансовою стійкістю є стрес-тестування, яке дозволяє моделювати вплив екстремальних, але можливих подій на фінансовий стан банку.

Середньозважений норматив достатності основного капіталу (Н3) банків за результатами оцінки стійкості у 2023 році становив 37,9%. Це свідчить про значне підвищення порівняно з попередніми роками, коли цей показник був нижчим. У 2023 році банки України продемонстрували високий рівень ліквідності, що дозволило їм своєчасно виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та контрагентами. Це було досягнуто завдяки збільшенню обсягу ліквідних активів та зниженню ризиків неплатоспроможності. Це сприяло зростанню прибутковості банківського сектору та підвищенню рентабельності активів (ROA) та рентабельності капіталу (ROE) [1]. Ці статистичні дані свідчать про покращення фінансової стійкості банків в Україні за останні роки, що дозволяє їм ефективно протистояти економічним викликам та забезпечувати стабільність фінансової системи.

“Існує багато різних методів оцінки фінансової стійкості, включаючи традиційні коефіцієнтні підходи, економетричне моделювання, методи кластерного та дискримінантного аналізу, а також сучасні підходи, такі як методи на основі теорії ймовірностей і нечітких множин. Кожен з цих методів має свої переваги та недоліки, і їх використання залежить від конкретних умов, цілей дослідження та доступності даних” [2].

Вплив ризиків банківської діяльності на фінансову стійкість, включаючи особливості застосування методу стрес-тестування, досліджували такі українські науковці, як Н. Іваненко, В. Міщенко, С. Науменкова та інші. Цій проблематиці також присвячені роботи зарубіжних дослідників, зокрема Д. Пейна, М. Сорге, Г. Хоггарта. Проте, питання потребує подальшого вивчення в умовах сучасних трансформаційних змін.

Аналіз наукових досліджень у сфері стрес-тестування свідчить про його ефективність як інструменту управління фінансовою стійкістю банків. Зокрема, дослідження показують, що стрес-тестування дозволяє виявити потенційні ризики та вразливості, що сприяє прийняттю превентивних заходів для їхнього

мінімізації. Крім того, регулярне проведення стрес-тестів підвищує прозорість та довіру до банківської системи з боку інвесторів та клієнтів.

Стрес-тестування є методом аналізу ризиків фінансових організацій, що дозволяє оцінити їхню стійкість до реалізації виняткових, але ймовірних шоків. Цей підхід широко використовується центральними банками та іншими регуляторами для оцінки стійкості як окремих банків, так і фінансової системи в цілому. Наприклад, Федеральна резервна система США, Європейський центральний банк та Банк Англії проводять обов'язкове стрес-тестування на регулярній основі.

Стрес-тестування дозволяє моделювати різні сценарії, включаючи макроекономічні зміни, коливання валютних курсів, зміни процентних ставок та інші фактори, що можуть вплинути на фінансову стабільність банку. Завдяки цьому методу, банк може виявити слабкі місця у своїй фінансовій структурі та розробити стратегії для їх усунення, що сприяє підвищенню загальної стійкості та надійності фінансової установи.

Крім того, стрес-тестування допомагає банкам відповідати регуляторним вимогам та стандартам, встановленим центральними банками та іншими фінансовими регуляторами. Це забезпечує прозорість та підзвітність банківської діяльності, що є важливим для підтримання довіри клієнтів та інвесторів. Регулярне проведення стрес-тестів дозволяє банкам бути готовими до непередбачуваних економічних умов та швидко реагувати на зміни, що сприяє збереженню фінансової стабільності та мінімізації ризиків.

В Україні практика стрес-тестування банків також набула значного поширення. У 2015 році Національний банк України (НБУ) розпочав стрес-тестування 20 найбільших банків країни з метою оцінки їхньої здатності протистояти потенційним економічним шокам. Цей процес дозволив виявити слабкі місця у фінансовій системі та вжити необхідних заходів для зміцнення банківського сектору.

Стрес-тестування також сприяє підвищенню внутрішньої дисципліни та управлінських процесів у банку. Воно стимулює керівництво до більш ретельного аналізу фінансових показників та прийняття обґрунтованих рішень. Завдяки цьому, банк може краще підготуватися до можливих кризових ситуацій та забезпечити стабільність своєї діяльності навіть у найскладніших умовах.

Таким чином, стрес-тестування є важливим інструментом управління фінансовою стійкістю комерційних банків, що дозволяє вчасно виявляти та мінімізувати потенційні ризики, забезпечуючи стабільність та надійність банківської системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Оцінка стійкості банків України 2023 року. НБУ. URL : *https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Resilience_Assessment_Results_2023.pdf?v=6&form=MG0AV3*

2. Вінницька О. Теоретичні підходи до оцінки фінансової стійкості банківських установ. *Економічні горизонти.* 2024. № 2-3(28), С. 275–284.

ЛУЦЕНКО КОСТЯНТИН, аспірант
Науковий керівник – **БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА**, к.е.н, доцент кафедри фінансів, банківської і страхової справи,
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ВПЛИВ ІТ ТЕХОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ

Страховий ринок, як один із ключових сегментів економіки, зазнає значного впливу інформаційних технологій. У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації ІТ технології стають невід'ємною частиною діяльності страхових компаній, забезпечуючи їхню конкурентоспроможність і довгострокову стабільність. Роль ІТ технологій у трансформації страхового ринку визначається в таких ключових аспектах як: 1. *автоматизація бізнес-процесів*. Впровадження ІТ-рішень дозволяє автоматизувати операції, пов'язані з оформленням, управлінням полісами, обробкою даних клієнтів та врегулюванням страхових випадків; 2. *покращення клієнтського досвіду*. Використання мобільних застосунків, чат-ботів та персоналізованих онлайн-сервісів сприяє залученню клієнтів та підвищенню їхньої лояльності; 3. *аналіз даних.* Великі дані (Big Data) і машинне навчання дозволяють компаніям точно оцінювати ризики, прогнозувати тенденції та розробляти індивідуальні пропозиції для клієнтів [1, с. 144–146].

Усе це надає значних конкурентних переваг компаніям, які використовують ІТ технології у процесі своєї діяльності. По-перше, ІТ дозволяють розробляти нові страхові продукти, такі як страхування кіберризиків, мікрострахування, телемедичні послуги. По-друге, автоматизація процесів сприяє оптимізації витрат на адміністрування та операційну діяльність. По-третє, використання цифрових платформ забезпечує оперативне вирішення страхових випадків, що є важливим у конкурентному середовищі.

Не зважаючи на значні переваги використання цифрових технологій, страховий ринок стикається з певними ризиками. Це стосується кіберзагроз, що вимагає додаткових інвестицій у безпеку. Виникає необхідність перекваліфікації співробітників для роботи з новими технологіями. Наразі існує проблема відсутності чітких законодавчих рамок для роботи цифрових страхових платформ [2, с. 145–153].

ІТ технології стали ключовим драйвером розвитку страхового ринку, сприяючи підвищенню його ефективності, конкурентоспроможності та інноваційності. Подальша інтеграція ІТ-рішень дозволить страховим компаніям адаптуватися до змінних умов ринку та забезпечити стійке зростання в умовах конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Сосновська О. О. Сучасні тенденції діджиталізації страхового бізнесу // *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України* : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Ірпінь, 26 березня 2021 р.). Ірпінь, 2021. С. 144–146.
2. Zelisko I., Sosnovska O., Oliynyk L. et al. Company Business Processes Optimization as an Imperative of its Economic Security. Науковий вісник Національного гірничого університету. 2021. № 1. С. 145–153. DOI: https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-1/145

МІХЄЄВА АЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПРИСТЕМСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР**, д.е.н., професор, професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Державне регулювання цифровізації банківського сектору є критично важливою темою в сучасних умовах швидкого технологічного розвитку. Цифрова трансформація - це трансформація бізнесу шляхом перегляду бізнес-стратегії або цифрової стратегії, моделей, операцій, продуктів, маркетингового підходу, цілей тощо, шляхом прийняття цифрових технологій [1]. На сьогодні над цифровізацією банківської системи спільно працюють НБУ та Міністерство цифрової трансформації. Зокрема до завдань Міністерства цифрової трансформації, як державного органу, належать формування тареалізація державної політики у сфері діджиталізації, впровадження електронних послуг і покращення цифрової грамотності населення. Державне регулювання в сфері банківських цифрових послуг здатневпливати на розвиток галузі як позитивно, так і негативно, адже законодавчі бар'єри можуть викликати проблеми, які перешкоджатимуть цифровому розвитку [2].

З початком бойових дій банківська система України зазнала значних потрясінь і змогла адаптуватися до нових операційних стресових умов. Банківські установи продовжують свою діяльність та прагнуть виконувати всі зобов'язання та дотримуватися економічних нормативів Національного банку України. Проте банківська система змінилася, а конкретні обставини призвели до трансформації банківської інфраструктури, що вплинуло на безпеку банківських ринків. Тому оцінка банківської системи України та визначення основних ризиків її функціонування є актуальною темою дослідження в умовах воєнного стану. Саме зважені дії регулятора сприяли тому, що фінансово-банківська система втрималась і продовжує функціонувати, що особливо важливо у контексті прискорених євро інтеграційних процесів. На початку повномасштабного вторгнення значна кількість вітчизняних банків змушені були зупинити роботу своїх філій на територіях, де відбувались активні бойові дії [3].

Станом на 01.01.25 кількість діючих банків становить 61. Порівняно з 2009 роком кількість банків становила 184. Відбулося скорочення банків. Криза призвела до проблем у багатьох банках, що спричинило їх банкрутство або поглинання іншими банками. Національний банк України посилив вимоги до капіталізації та діяльності банків, що призвело до виходу з ринку менш стійких установ[4].

Держава встановлює законодавчу базу для цифрової трансформації банківської сфери, регулюючи використання технологій, забезпечуючи безпеку та захист особистих даних клієнтів. Регулятори сприяють впровадженню новітніх технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та інші, для

покращення послуг та оптимізації банківських процесів. З огляду на зростання кіберзагроз, державне регулювання включає в себе вимоги щодо кібербезпеки та захисту інформації в банківському секторі. Регулювання спрямоване на захист прав клієнтів у цифровому середовищі, включаючи захист від шахрайства та недобросовісної практики. Регулятори забезпечують фінансову стабільність через контроль за інноваціями, що можуть вплинути на ризики та стійкість фінансової системи. Цифровізація банківського сектору є невід'ємною частиною сучасного розвитку фінансової системи. Вона відкриває нові можливості для підвищення ефективності, доступності та якості банківських послуг. Однак, разом з тим, цифровізація несе в собі нові ризики та виклики, які потребують ефективного державного регулювання.

Основними видами державного регулювання та управління цифровою діяльністю в банківських установах є:

1) розроблення належного законодавчого забезпечення;

2) ліцензування операцій, патентування надання та затвердження принципів обслуговування з використанням цифрових продуктів;

3) здійснення комплексного моніторингу за відповідністю цифровихпослуг та продуктів вимогам захисту інтересів споживачів;

4) затвердження положень, що визначають вимоги до надання цифрових послуг;

5) вжиття заходів впливу до банків у випадках порушення банками економічних нормативів і правил надання цифрових послуг [5].

Держава регулює діяльність банків у сфері цифрових послуг, щоб забезпечити захист прав споживачів, зокрема, щодо захисту персональних даних, прозорості та справедливості надання послуг. Держава впроваджує заходи для запобігання фінансовим злочинам у цифровому середовищі, зокрема, відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Оскільки ШІ все більше застосовується в банківському секторі, держава розробляє правила та стандарти для його використання, щоб забезпечити етичність та прозорість.

Цифровізація банківського сектору створює нові виклики для державного регулювання, зокрема:

- швидкий розвиток технологій вимагає від регуляторів постійного оновлення нормативно-правової бази;
- глобальний характер цифрових послуг вимагає міжнародної співпраці у сфері регулювання;
- необхідність балансу між сприянням інноваціям та забезпеченням стабільності фінансової системи.

Перспективи державного регулювання цифровізації банківського сектору полягають у створенні ефективної та гнучкої системи, яка б забезпечувала:

- стабільність та безпеку фінансової системи.
- захист прав споживачів.
- сприяння розвитку інновацій.

Державне регулювання відіграє ключову роль у процесі цифровізації банківського сектору. Ефективне регулювання дозволяє мінімізувати ризики та

максимізувати переваги цифровізації, сприяючи розвитку сучасної та ефективної фінансової системи.

Завдяки карантину в банківській сфері відбувся стрімкий розвиток дистанційного обслуговування. Упродовж минулого року банківські клієнти звикали до нового ритму життя та вчилися користуватися перевагами віддалених сервісів для здійснення повсякденних операцій. На популяризацію онлайн-обслуговування також вплинула постанова НБУ, що регламентує дистанційну ідентифікацію клієнтів. Наразі більшість мобільних застосунків дають змогу клієнтам здійснювати практично всі види платежів, зокрема за реквізитами, сплачувати комунальні послуги, поповнювати мобільні телефони, відкривати чи поповнювати депозити, здійснювати обмін валют.

НБУ здійснює нагляд за цифровими банківськими технологіями, включаючи блокчейн, цифрові активи та електронні гроші. Впровадження Системи електронних платежів (СЕП) 24/7 для безперервного проведення платежів. Регулювання дистанційної ідентифікації клієнтів (BankID, SmartID) для зручного та безпечного отримання банківських послуг. Впровадження цифрової гривні (е-гривня) – потенційного цифрового активу від НБУ.

Цифрова трансформація відкриває нові можливості для банків, але також створює нові ризики, пов'язані з кібербезпекою та захистом даних. Державне регулювання має забезпечити баланс між стимулюванням інновацій та забезпеченням стабільності та безпеки фінансової системи. Загалом, державне регулювання цифровізації банківського сектору України спрямоване на створення сучасного, безпечного та ефективного фінансового ринку, що відповідає потребам цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Цифрова трансформація URL: https://plagiarismsearch.com/highlight/9325527/3009584827?rb=404517854&hash=e7fab3e2ca9b1189153b936f950ee5d3 (дата звернення 21.02.25)

2. Штець Т. Ф. Державне регулювання розвитку сектора цифрової економіки України [Електронний ресурс]: дис. ... д-ра філософії / Т. Ф. Штець; Львівський торговельно-економічний університет. Львів, 2021.240 с. URL: *https://cutt.ly/7NRY8c7*. (дата звернення 21.02.25)

3. Сушич В.С., Пристемський О.С. Впливвійни на банківську систему України. *Підприємництво, облік та фінанси: сучасний стан й перспективи повоєнного відродження*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м.Херсон - Кропивницький, 24 квітня 2024р.). Херсон: ХДАЕУ, 2024. С. 173-177.

4. МІНФІН. URL:*https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/* (дата звернення 21.02.25)

5. Банківська цифровізація. URL:*https://banksrating.com.ua/analytics/bankivska-tsifrovizatsiya/* (дата звернення 21.02.25)

МОТРУК ВЛАДИСЛАВ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУБЕЦЬКА ОЛЬГА**, к.е.н, доцент,
доцент фінансів і банківської справи,
Приазовський державний технічний університет, м. Дніпро

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ

Страхування, як важлива складова фінансової системи, має центральне значення в забезпеченні стабільності та захисту від ризиків, на які люди і підприємства піддаються в повсякденному житті. Це інструмент, що дозволяє розподілити фінансові ризики серед великої кількості учасників і надає можливість знизити економічні втрати у разі настання страхових випадків. В умовах глобалізації, інновацій та швидких змін у соціально-економічному середовищі роль страхування стає ще більш важливою. Воно вже давно перестало бути лише способом захисту майна – нині страхування охоплює різні сфери: життя, здоров'я, підприємництво та інші аспекти. Завдяки функціям, які виконує страхування, воно стає ключовим інструментом фінансового управління для фізичних осіб, підприємств і навіть держав.

Страхування виконує кілька важливих функцій. По-перше, воно забезпечує фінансовий захист особам і підприємствам від непередбачених витрат, які можуть бути викликані різними ризиками, такими як нещасні випадки, крадіжка, природні катастрофи чи хвороби. У разі настання страхового випадку страховик компенсує витрати або виплачує страхову суму, що дозволяє застрахованій особі або компанії уникнути значних фінансових втрат, які можуть загрожувати їхньому благополуччю [2].

По-друге, страхування сприяє стабільності та розвитку економіки. Страхові компанії акумулюють фінансові ресурси через премії, які сплачують застраховані особи. Ці кошти інвестуються в різні фінансові інструменти, що, в свою чергу, стимулює економічне зростання. Приватні інвестиції та кредити, які надходять з активів страховиків, можуть використовуватися для розвитку інфраструктури, створення нових робочих місць і підтримки підприємництва.

Крім того, страхування відіграє важливу соціальну роль. Воно забезпечує захист менш захищених верств населення, на приклад, страхування медичних витрат або соціальне страхування. Це дозволяє знижувати соціальну нерівність, оскільки ті, хто не здатний самостійно подбати про своє здоров'я чи матеріальне благополуччя, можуть розраховувати на допомогу страховиків у важкі часи. Таким чином, страхування виступає як механізм соціальної солідарності, де ризики розподіляються між багатьма учасниками.

Важливою особливістю страхування є також його роль у сприянні розвитку безпеки й стабільності в конкретних сферах. Для бізнесу страхування відповідальності, майна чи перерви в бізнесі є фактором, що збільшує впевненість у господарській діяльності. Коли підприємства мають страховий захист, вони можуть більш агресивно вкладати ресурси в розвиток і розширення бізнесу, оскільки знають, що їхні інвестиції будуть захищені у випадку непередбачених обставин. Це допомагає знижувати бар'єри для

підприємницької ініціативи, спрощуючи доступ до кредитів та інвестицій [1].

Страхування також сприяє розвитку ринкової економіки, оскільки вимагає від учасників ринку оцінювати ризики, проводити аналіз і здійснювати проекти з урахуванням можливих фінансових наслідків. Це стимулює такі важливі аспекти, як відповідальне фінансове планування, управління ризиками і облік можливих загроз у процесі прийняття рішень. Здатність аналізувати та управляти ризиками стає основою для успішної діяльності, що забезпечує сталий розвиток бізнесу та економіки в цілому.

Отже, страхування має велике значення для стабільності особистого фінансового благополуччя, розвитку бізнесу та соціальної справедливості в суспільстві. Воно виконує не лише функцію фінансового захисту, але й сприяє загальному економічному зростанню, інноваціям та соціальному розвитку. В умовах швидко змінюваного світу ми повинні визнавати і підтримувати значення страхування, оскільки воно створює основу для зменшення ризиків, забезпечення безпеки і розвитку економіки. Страхування є важливим інструментом, який допомагає людям і підприємствам долати виклики, з якими вони стикаються в повсякденному житті.

Список використаних джерел:

1. Стратегічне управління страховою компанією: Кол. моногр. / В. М. Фурман, О. Ф. Філонюк, М. П. Ніколенко, О. І. Барановський та ін.; Наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук В. М. Фурман. К. : КНЕУ, 2008. 440 с.
2. Страховий менеджмент: навч. посіб. / В. І. Аранчій, О. М. Остапенко, Т. М. Остапенко. Полтава: ПДАА, 2018. 252 с.

МОТРУК ВЛАДИСЛАВ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУБЕЦЬКА ОЛЬГА**, к.е.н, доцент,
доцент фінансів і банківської справи,
Приазовський державний технічний університет, м. Дніпро

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Фінанси підприємств є складовою частиною фінансової системи і фінансових відносин. Фінанси підприємств виражають сукупність економічних грошових відносин, пов'язаних з розподілом вартості суспільного продукту.

Специфічні ознаки фінансів підприємств виражають грошові відносини, пов'язані з первинним розподілом вартості суспільного продукту, формуванням і використанням грошових доходів і грошових фондів [1].

До фінансів відносяться наступні групи фінансових відносин, пов'язаних з:

1. формуванням статутного фонду;
2. створенням і розподілом первинних грошових доходів (виручки, валового і чистого доходу, прибутку, грошових фондів підприємств);
3. інвестуванням в цінні папери, отриманням дивідендів, пайовими внесками і сплаченими штрафами і так далі;
4. отриманням і погашенням кредитів і їх оплатою;
5. отриманням відсотків по депозитних рахунках;
6. страховими платежами;
7. сплатою податків, зборів і обов'язкових платежів;
8. внутрішньовиробничим розподілом доходів і фондів (рис. 1).

Рис. 1. Групи відносин у сфері фінансів

Рисунок 2 відображає структуру фінансів підприємств.

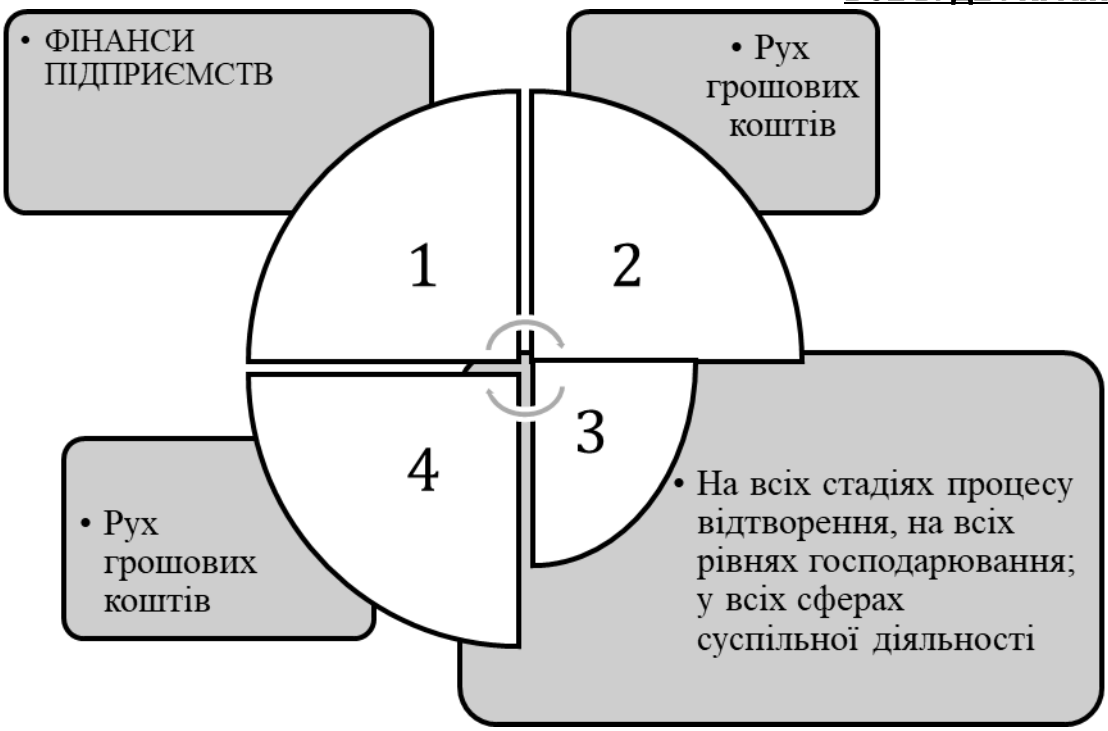

Рис. 2. Фінанси підприємств

Фінанси підприємств – основна категорія, яка охоплює всі активи (оборотні активи переважно), що знаходяться в обігу в межах підприємства [2].

Фінанси підприємств є ключовим компонентом фінансової системи, оскільки вони відображають сутність грошових відносин, пов'язаних з розподілом вартості суспільного продукту та формуванням фінансових ресурсів. Вони охоплюють різноманітні групи фінансових відносин, що забезпечують ефективне функціонування підприємства через організацію та управління грошовими коштами. Специфічні ознаки фінансів підприємств, які включають формування статутного фонду, розподіл грошових доходів і фондів, а також взаємодію з фінансовими установами, підкреслюють різноманітність їхньої діяльності та вплив на всю економічну структуру. Правильне управління фінансами підприємств здатне забезпечити стабільність і розвиток бізнесу, а також сприяти не лише підтвердженню фінансової стійкості, але й підвищенню конкурентоспроможності на ринку. Це показує, що фінанси підприємств не лише здійснюють облік і контроль грошових потоків, але й є основним інструментом для реалізації стратегій, інвестування, управління ризиками та ведення підприємницької діяльності в умовах мінливого економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Фінанси підприємств [Електронний ресурс] : конспект лекцій для студентів спеціальностей 072 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок", 071 «Облік і оподаткування», 051 «Економіка», 075 «Маркетинг», 073 «Менеджмент» / уклад. О. Ю. Мінц, О.М. Кубецька. Дніпро: ПДТУ, 2024. 146 с.

2. Кубецька О.М., Остапенко Т.М., Палешко Я.С. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. *БізнесІнформ*. 2022. №8. С. 159-165. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-159-165

ОРЕШКО АНГЕЛІНА, здобувачка вищої освіти
БОДНАР ОЛЕНА, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет м. Миколаїв

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану всі підприємства зіткнулися з фінансовими ризиками, недостатністю та дефіцитом фінансових ресурсів, високим рівнем конкуренції та іншими внутрішніми та зовнішніми загрозами. Для того щоб стабільно функціонувати і забезпечувати стійкий розвиток в умовах воєнного стану, необхідно створити систему фінансової безпеки підприємства.

Проблеми забезпечення фінансової стабільності та безпеки залишаються надзвичайно важливими, оскільки вони пов'язані не лише з військовими діями, але і з глобалізацією економіки, що призводить до виникнення різноманітних загроз. В таких умовах організації змушені розробляти нові підходи для забезпечення стабільного та безпечного розвитку своєї діяльності.

Поняття «фінансова безпека підприємства» з'явилося в науковій літературі відносно недавно. Раніше існували дві основні точки зору щодо покращення фінансової стійкості підприємства: одні вчені вважали фінансову безпеку складовою економічної безпеки, інші пропонували розробити заходи для запобігання банкрутству. Початкові концепції фінансової безпеки обмежувалися лише захистом комерційної таємниці, але з часом це поняття розширилося, охоплюючи вплив різноманітних зовнішніх факторів на діяльність підприємства.

Поняття «фінансова безпека» в спрощеному вигляді означає певне співвідношення витрат і доходів підприємства. Фінансова безпека підприємства означає, що організація здатна протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Для цього необхідно здійснювати постійний моніторинг поточного фінансового стану та виявлення поточних загроз, а також вживати профілактичні та контрольні заходи такого характеру.

Рівень фінансової безпеки підприємства визначається тим, наскільки ефективно його керівництво, фахівці та менеджери здатні запобігти потенційним загрозам і нейтралізувати негативні наслідки, які виникають через внутрішні та зовнішні фактори.

Забезпечення фінансової безпеки сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, робить його більш привабливим для інвесторів та є важливим фактором для його подальшого розвитку [2, с. 26].

У зв'язку з сучасними геополітичними змінами та економічними трансформаціями, що викликані військовим конфліктом в Україні, питання забезпечення фінансової безпеки підприємств набуває особливої актуальності і потребує глибокого наукового осмислення. Традиційні підходи до визначення фінансової безпеки, що розвивалися за умов економічної стабільності, вимагають серйозної адаптації до нових реалій функціонування бізнесу в умовах війни [4, с. 113].

Управління фінансовою безпекою підприємства у воєнний час потребує

адаптації до високої невизначеності та ризиків. Воєнні дії можуть спричиняти втрату активів, ринків збуту, збої в постачанні та фінансові втрати через санкції чи валютну нестабільність. Щоб мінімізувати ризики, компаніям необхідно зміцнювати резерви, диверсифікувати ринки, оптимізувати витрати та посилювати захист активів. Важливо також швидко реагувати на зміни в законодавстві та економічній політиці, адаптувати бізнес-модель, змінювати постачальників і виробничі процеси. Для забезпечення безперервності роботи слід розробити плани евакуації, створити резервні виробничі потужності та впроваджувати технології дистанційної роботи [3; 5].

Для підтримання високої динамічної конкурентоспроможності підприємств необхідно вдосконалювати понятійний апарат, методи оцінки рівня фінансової безпеки та ефективність заходів для її зміцнення. Важливо також визначити стратегічні пріоритети та розробити комплекс організаційно-економічних рішень для захисту учасників фінансово-господарської діяльності з урахуванням сучасних економічних та правових умов. Фінансова безпека підприємств є багатогранним і динамічним процесом, що вимагає постійного моніторингу їхнього фінансового стану. Вона формується під впливом воєнних ризиків, економічних і політичних реформ, змін у світовій економіці, інтернаціоналізації фінансових потоків та зовнішньополітичних факторів, тому своєчасне виявлення загроз і адаптація до них є ключовими для стабільного розвитку бізнесу [1, с. 156-157].

Отже, Військові дії значно впливають на фінансовий стан українських підприємств, що призводить до зниження рівня їх фінансової безпеки. Відтак, забезпечення належної фінансової безпеки та ухвалення ефективних управлінських рішень сприятиме підвищенню результативності роботи українських підприємств в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Коваль Н. І., Корніюк К. В. Забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах війни: проблеми та особливості. *Агросвіт.* 2024. № 4. С. 152-158. URL: https://orcid.org/0000L0002L2877L4302.

2. Моргунов О. А. Особливості забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану. *Актуальні питання фінансової безпеки.* 2023. С. 25-27. URL: *http://orcid.org/0000-0003-2259-3620*.

3. Орлова О. М., Батюк Р. М. Управління фінансовою безпекою підприємств: виклики воєнного часу. *Економіка та суспільство.* 2024. Вип. 62. URL: *https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-170*.

4. Ситник Н., Половко Д. Фінансова безпека підприємства в умовах війни: цілі, пріоритети й шляхи забезпечення. *Галицький економічний вісник.* 2024. № 6. С. 111-122. URL: *http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/48263*.

5. Боднар О.А. Модернізація фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації. Наукові перспективи № 2(32) 2023. С.234-246. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2(32)-234-246.

ПАВЛЕНКО ОКСАНА, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Дотримання учасниками податкових правовідносин правових розпоряджень забезпечується різними методами, зокрема й встановленням податкової відповідальності. Підставою її виникнення є порушення правової норми, що регулює коло суспільних відносин у сфері оподаткування. Податкова система неспроможна функціонувати без забезпечення примусу до виконання правовідносин у сфері податків, тобто інституту відповідальності. Юридична відповідальність за порушення права у сфері оподаткування - це насамперед покарання за порушення встановленого законодавцем порядку і вже потім примус до виконання закону. Розуміння відповідальності у сфері оподаткування має ґрунтуватися на тому, що санкція – це запобігання вчиненню правопорушень у майбутньому. Посилення норм, що регулюють відповідальність у сфері оподаткування, має враховувати ринкові закони економіки з двох основних причин. По-перше, податкове навантаження, а також санкції сприймаються підприємцем як витрати, які він повинен покрити за рахунок виручки, або йому необхідно надавати звітність з мінімальними надходженнями коштів для того, щоб мінімізувати базу оподаткування. По-друге, свобода місця реєстрації організації дає їй право вибору здійснювати діяльність без прив'язки до будь-якої території чи країни, застосовуючи реєстрацію як у офшорних зонах, і на територіях із пільговим оподаткуванням.

При визначенні податкової відповідальності закономірно виникає питання про її місце в структурі юридичної відповідальності. Досить складно сформулювати однозначну відповідь на це питання з огляду на відсутність легального її визначення у Податковому кодексі. Традиційно в юридичній літературі виділяють кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, матеріальну та дисциплінарну відповідальність. Законодавець також спирається на цю класифікацію при регулюванні суспільних відносин, пов'язаних із порушенням правових норм. Так, законодавцем охарактеризовано всі види відповідальності співробітників органів внутрішніх справ, крім податкової [1].

Аналіз навчальної та спеціальної літератури з цієї проблематики виводить нас на різні позиції у сфері наукових міркувань. Згідно з однією позицією податкова відповідальність є самостійним видом юридичної відповідальності. Інша полягає в тому, що податкова відповідальність - це і є адміністративна відповідальність, підкреслюючи подібні ознаки. Також є думки дослідників, які мають на увазі включення до податкової відповідальності всіх видів відповідальності за порушення правових норм у сфері податків та оподаткування, включаючи і кримінальну, і адміністративну відповідальності, загалом маючи на увазі певну систему податкових правопорушень.

Як аргументи самостійності податкової відповідальності наводяться: самостійне правове регулювання окремим законодавчим актом, суттєві відмінності у провадженні у справах про такі правопорушення. Деякі автори сучасної податкової літератури виділяють матеріальні та процесуальні критерії, що дозволяють розмежувати адміністративну та податкову відповідальності [2, с. 67]. Інші вчені дійшли висновку, що податкова відповідальність є одним із різновидів юридичної відповідальності. Так, в правовій системі вже сформувалося чітко виражене поняття відповідальності за податкові правопорушення, яке можна сміливо іменувати податковою відповідальністю [3, с. 42].

Прихильники протилежної позиції наголошують на єдності понять податкового та адміністративного правопорушень, єдності ознак суб'єктів правопорушень, єдиної санкції штрафу. Оскільки штрафні санкції у сфері оподаткування немає особливої специфіки, їх цілком можна ототожнити з адміністративними [3, с. 84]. Розвиваючи цю думку, необхідно об'єднати адміністративні правопорушення у сфері оподаткування та податкові правопорушення, передбачені Податковим кодексом, до Кодексу про адміністративні правопорушення відповідно виключивши з ПКУ [1].

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: зі змінами, внесеними згідно із Законами № 657-VII від 01.08.2021р.
2. Становлення та розвиток податкової системи України : монографія / М. Г. Волощук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 172 с
3. Фінансове право : підручник / [О. О. Дмитрик, К. В. Єфремова, А. М. Котенко та ін.] ; за ред. О. О. Дмитрик ; Нац. юрид. ут-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 704 с

ПАВЛЕНКО ОКСАНА, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПРИНЦИПІВ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Податкове адміністрування як вид виконавчо-розпорядчої діяльності державних (податкових) органів виходить з певних принципах. Принципи містять основні ідеї, що виражають об'єктивні закономірності організації державних органів, уповноважених здійснювати податкове адміністрування, обґрунтовані напрями реалізації їхньої компетенції, завдань та функцій, що відображають базові конституційні положення, та лежать в основі правотворчої діяльності, виконання податкового боргу та діяльності податкових органів.

Методологічною основою визначення принципів податкового адміністрування служать класичні принципи оподаткування (справедливості, законності, нейтральності, ефективності, достатності та еластичності оподаткування належного вибору джерела оподаткування оптимального поєднання податків в економічно обґрунтовану систему).

Принципом податкового адміністрування слід вважати базову умову, що визначає ефективність організації роботи з мобілізації податкових платежів до бюджетної системи та виконання податкового законодавства Вчені виділяють сутнісні та методологічні засади податкового адміністрування [2, с.128].

Наприклад, ряд авторів відносить до них такі: законності, гласності, відкритості, прозорості, справедливості; загальності оподаткування та рівності платників податків перед законом; неупередженості; зручності; ефективності; добровільного виконання податкового обов'язку; відповідальності компетентних органів та осіб за неналежне виконання процесуальних дій та прийнятих рішень; права на захист суб'єктів податкового адміністрування; презумпції невинності платника податків; невідворотність юридичної відповідальності [2,3].

Інші автори, погоджуючись загалом із такою позицією, надають особливого значення окремим принципам: максимальна наближеність до потреб клієнта (громадянина); спрямованість дій управлінців забезпечення належного сервісу; гнучкість та здатність до новаторських рішень у забезпеченні сервісних послуг; справедливість, передбачуваність та ефективність; двостороння відповідальність платників податків та податкових органів.

Детальне дослідження принципів податкового адміністрування необхідно здійснювати з урахуванням того, що характерними рисами принципів є їх взаємозв'язок та взаємозумовленість, тому порушення одного принципу призводить до порушення інших. Отже, аналіз принципів адміністрування податків недостатньо здійснювати простим перерахуванням їх необхідно розглядати як елементи системного явища.

Подібний підхід відображений у багатьох роботах, де автора позначають, що принципи адміністрування податків класифікують на стійкі (виражають сутність адміністрування) та методологічні (визначають сукупність способів, прийомів ефективного та оптимального досягнення цілей адміністрування податків). Сутнісні принципи вчений розглядає в аспекті об'єкта управління податкової системи, адже саме собою адміністрування не може існувати окремо від об'єкта управління [1].

Аналізуючи процес податкового адміністрування, можна виділити кілька груп принципів, на основі яких він будується: сутнісні (законності, комплексності, пропорційності, поділу податкових повноважень між рівнями влади), методологічні (регламентація та уніфікація податкових процедур, координація, диференціація) та організаційні (сервіс дотримання податкової таємниці).

Важливе місце у системі базових умов ефективності та раціональної організації податкового адміністрування займають методологічні принципи, що визначають якість організаційних заходів з управління податковими відносинами, а також основні правила податкової діяльності, що забезпечують дотримання прав та законних інтересів сторін на основі правових норм.

Враховуючи стрімкий розвиток процесів глобалізації, необхідно виділяти і принципи організації та здійснення міжнародного податкового адміністрування. Їх виникнення та розвиток обумовлено необхідністю подолання таких негативних явищ, як податкова дискримінація та податкові ухилення, які є визначальними у розвитку теоретичних та практичних засад міжнародного податкового адміністрування в сучасних умовах. Серед принципів, які мають бути в основі здійснення міжнародного податкового адміністрування, можна виділити наступні: уніфікація положень угод про уникнення подвійного оподаткування запобігання ухилення від оподаткування щодо податків на дохід та капітал, встановлення рівних заходів відповідальності за ідентичні за характером податкові правопорушення; удосконалення організаційної структури апарату податкових органів удосконалення контролю за дотриманням податкового законодавства, припинення тіньових економічних операцій, організація роботи з оперативного доведення до платників податків інформації про чинне законодавство та роз'яснення порядку його застосування; вдосконалення норм і кодифікація правил, що регламентують діяльність податкової адміністрації та платників податків підвищення результативності розгляду податкових спорів, розширення практики вирішення спорів з платниками податків у досудовому порядку. Принципи міжнародного податкового адміністрування необхідно враховувати і у сфері гармонізації міждержавного податкового співробітництва, адже лише за умови їх узгодженості з принципами національного податкового адміністрування проведено інституційні реформи, які можуть набути цілеспрямованого та послідовного характеру.

Податковий кодекс України не дає законодавчого поняття податкового адміністрування та не закріплює його засад, хоча встановлює основні засади

податкового законодавства України. Відповідно до ст. 4 Податкового кодексу У країни воно має ґрунтуватися на наступних принципах: загальність оподаткування, рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації; невідворотність настання певної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства; презумпція правомірності рішень платника податків; фіскальна достатність, соціальна справедливість, економічність оподаткування; нейтральність оподаткування; стабільність, рівномірність та зручність сплати; єдиний підхід до встановлення податків та зборів [3].

Звичайно, податкове адміністрування як вид державної діяльності може здійснюватися виключно на підставі та у спосіб, визначений податковим законодавством. Проте, враховуючи складність і важливість цього виду публічно-правової діяльності, її правове регламентування потрібно здійснювати більш детально, з використанням особливих законодавчих податкових і фінансово-правових норм. До того ж така побудова правових норм явно не відповідає принципу правової визначеності, який є іманентною частиною права та правового регулювання загалом, а також загальновизнаним принципом міжнародного права, сформульованим практикою Європейського суду з прав людини, що розглядає його як складову верховенства права, зокрема в аспекті стану правового нормування, умов реалізації права та результатів його реалізації.

Розділ II Податкового кодексу України «Адміністрація податків, зборів (обов'язкових платежів)» визначає порядок адміністрування податків та зборів, порядок контролю за дотриманням вимог податкового та іншого законодавства у випадках, коли здійснення такого контролю покладено на органи контролю. Проте принципів, на яких має базуватись така діяльність, законодавство не передбачає[2].

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: зі змінами, внесеними згідно із Законами № 657-VII від 01.08.2021р.

2. Становлення та розвиток податкової системи України : монографія / М. Г. Волощук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 172 с

3. Фінансове право : підручник / [О. О. Дмитрик, К. В. Єфремова, А. М. Котенко та ін.] ; за ред. О. О. Дмитрик ; Нац. юрид. ут-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 704 с

ПЕРЕРВА ПЕТРО, д.е.н., професор
МЕХОВИЧ ЄЛИЗАВЕТА
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

ОЦІНКА ВПЛИВУ КРИПТОВАЛЮТ НА СУСПІЛЬНУ СФЕРУ

Криптовалюти, такі як Bitcoin, Ethereum та інші цифрові активи, відіграють дедалі важливішу роль у сучасному суспільстві. Вони змінюють фінансову систему, сприяють децентралізації економічних відносин і впливають на соціальні та політичні процеси. Криптовалюта – це цифрова або віртуальна валюта, яка використовує криптографію для забезпечення безпеки транзакцій. Її історія розпочалася задовго до появи першої справжньої криптовалюти – Bitcoin. Ідея цифрових грошей з'явилася ще в 1980-х роках. Одним із перших проєктів був DigiCash, створений Девідом Чаумом у 1989 році. Він запропонував анонімну електронну систему платежів, але вона не набула широкого поширення. Також у 1990-х роках з'явилися інші проекти, такі як e-gold, але вони зіткнулися з регуляторними проблемами [1-10].

Основні аспекти впливу криптовалют включають фінансову незалежність, нові можливості для бізнесу, а також ризики, пов’язані з регулюванням, безпекою та шахрайством. Дослідження впливу криптовалют на суспільну сферу дозволяє оцінити як позитивні перспективи, так і потенційні виклики, які можуть виникати внаслідок їх активного використання. Криптовалюти суттєво змінюють фінансову систему та суспільне життя, впливаючи на економіку, соціальні відносини та державне управління [2, 5, 9, 10]. Їхній вплив можна оцінити за кількома основними напрямками.

1. Фінансова доступність і інклюзія. Криптовалюти дозволяють громадянам отримати доступ до фінансових послуг без банків, що особливо важливо для регіонів із низьким рівнем фінансової інфраструктури [1, 4]. Це сприяє розвитку малого бізнесу та покращенню добробуту населення.

2. Вплив на ринок праці. Криптоіндустрія створює нові робочі місця у сферах розробки блокчейн-технологій, трейдингу, аналітики та безпеки [3, 7]. Водночас автоматизація фінансових процесів може скоротити попит на традиційні банківські спеціальності.

3. Інвестиційна привабливість та ризики. Криптовалюти стали альтернативним інструментом інвестування [6]. Висока волатильність і відсутність регулювання створюють як можливості швидкого збагачення, так і ризики втрати капіталу, що може негативно впливати на соціальну стабільність.

4. Тіньова економіка та фінансова безпека. Анонімність криптовалют сприяє як законним, так і незаконним транзакціям [8]. Це створює виклики для боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням злочинності, змушуючи держави посилювати регулювання.

5. Вплив на державну фінансову політику. Децентралізований характер криптовалют ускладнює контроль за фінансовими потоками, що може знижувати ефективність монетарної політики, посилюючи економічну

нестабільність у разі масового використання криптоактивів.

6. Соціальна нерівність. Попри можливість фінансової інклюзії, криптовалютний ринок залишається високотехнологічною сферою, що створює бар'єри для менш фінансово грамотного населення. Це може посилювати соціальну поляризацію.

7. Зміни у споживчих звичках. Криптовалюти дозволяють людям швидше та дешевше проводити міжнародні платежі, змінюючи традиційні фінансові звички. Вони також сприяють розвитку цифрової економіки та електронної комерції.

Криптовалюти мають як позитивний, так і негативний вплив на суспільство. Вони відкривають нові можливості для економічного розвитку, але водночас створюють ризики, що вимагають врегулювання на рівні державної політики. Криптовалюти стали важливим елементом цифрової економіки, надаючи нові можливості для фінансової інклюзії, інновацій та децентралізації економічних процесів. Вони сприяють підвищенню прозорості фінансових операцій, але водночас створюють ризики, пов'язані з анонімністю, відсутністю централізованого регулювання та використанням у нелегальній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Перерва П.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності: підруч. / за ред. П.Г.Перерви, С.А.Меховича, М.І.Погорєлова. Харків: НТУ «ХПІ», 2008. 1080 с.
2. Перерва П. Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності : навч. посіб. / за ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гаврись О. М., проф. Погорєлова М. І. – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 640 с.
3. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veres Somosi. Kharkov ; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.
4. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
5. Товажнянський В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства /Товажнянський В.Л.-Х.: Віровець А.П. : Апостроф, 2012.-703 с.
6. Pererva P., Nagy S., Maslak M. (2018) Organization of marketing activities on the intrapreneurship // MIND Journal. №5. 10 p.
7. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
8. Перерва П.Г. Управління інноваційною діяльністю підприємства // Маркетинг: підручник / За ред. О.А.Старостіної. К.: Знання, 2009. С. 461-518.
9. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч.посібник для інж.-техн.вузів.- Харків : «Основа», 1993.- 288с
10. Кобєлєва Т. О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354с.
11. Перерва П.Г., Лега О.В., Яловега Л.В. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. *Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»).* 2024. Випуск 1. С. 58-62.
12. Єршова Н.Ю., Єрмолаєва М.В., Тютюнник С.В. Використання коштів підприємства в національній та іноземній валюті: облік та звітність. *Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»).* 2024. Випуск 1. С. 70-75.

ПЕТРЕНКО ОЛЬГА, к.е.н.,
доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства,
БЕЗСМЕРТНА ОЛЬГА, здобувачка вищої освіти
Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

СТРАХУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ

Страхування в аграрному секторі відіграє ключову роль у зниженні ризиків, забезпеченні фінансової стабільності та стимулюванні розвитку сільського господарства. В Україні аграрна сфера є однією з найбільш вразливих до природних, економічних і ринкових ризиків, що робить страхування важливим механізмом захисту. Страхування під час війни є одним із ключових інструментів забезпечення продовольчої безпеки, стабільності агровиробництва та фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств.

Деякі дослідники вважають, що: «В Україні досі не сформовано ефективну систему агрострахування. Попередні спроби її запровадження не принесли очікуваних результатів, що негативно вплинуло на розвиток ринку страхових послуг у сільському господарстві. Внаслідок цього рівень агрострахування в країні залишається низьким — лише 5–7 %, тоді як у Польщі цей показник досягає 30 %, а в Німеччині перевищує 60 %» [1,с.126].

Актуальність теми дослідження зумовлена низкою критичних факторів та викликів, що впливають на функціонування сільського господарства в умовах воєнного стану. Серед таких факторів, що гальмують розвиток агрострахування, є нестача сформованої інформаційної бази про наслідки різних ризиків, які безпосередньо впливають на сільське господарство [2,с.108].

З початку війни понад 30% сільськогосподарських угідь стали недоступними для обробки. Основні експортні потоки були заблоковані, що призвело до суттєвого падіння доходів аграріїв.

В наслідок воєнних дій втрати по галузях склали:

- зернові культури: зниження експорту пшениці та кукурудзи на 40%;
- олійні культури: суттєві втрати врожаю соняшнику через мінування полів;
- тваринництво: скорочення поголів'я через відсутність кормів та евакуацію господарств;
- садівництво та овочівництво: втрати врожаю через знищення інфраструктури та замінування полів.

Бровко С.В. відмічає, що: «Страхові компанії стикаються з підвищеним рівнем ризику. Це зумовлено зростанням військової активності, збільшенням кількості випадків травмування та матеріальних втрат, а також скороченням попиту на страхові послуги» [3].

Таким чином на ринку агрострахування спостерігалося:

- зростання ризиків, що призвело до підвищення страхових тарифів на 30-50%;
- більшість компаній припинили страхування у прифронтових регіонах;

- відсутність покриття воєнних ризиків у стандартних полісах;
- зниження попиту на страхування через фінансові труднощі аграріїв.

Такому становищу в агрострахуванні також сприяла недосконаліть законодавства, а саме: відсутність чітких механізмів компенсації збитків від воєнних дій та обмежена кількість державних програм підтримки аграріїв.

Хоча конкретні приклади успішного агрострахування під час війни є обмеженими, деякі країни впроваджували механізми для підтримки сільського господарства в умовах конфліктів. Розглядаючи міжнародний досвід можна виділити такі успішні кейси:

1. *Приклади міжнародних програм*:

- Ізраїль: система страхування включає спеціалізовані страхові продукти та державні гарантії.
- У Німеччині функціонує система EximBank, яка забезпечує страхування експортних кредитів та інвестицій, охоплюючи ризики, пов'язані з воєнними конфліктами та політичною нестабільністю.
- У Франції діє агентство COFACE, що пропонує страхові рішення для захисту експортерів від політичних та воєнних ризиків.
- Ірак: створення фонду компенсацій для фермерів, які постраждали від бойових дій.
- Афганістан: впровадження індексного страхування для аграріїв, яке базується на погодних даних, а не на фактичних збитках.
- Сирія: активне використання міжнародних донорських програм для відновлення аграрного сектору.

Рис. 1 Перспективи адаптації аграрного страхування в Україні

2. *Інноваційні підходи в галузі страхування у світі:*

- Індексне страхування на основі супутникових даних.
- Використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості страхових виплат.
- Механізми перестрахування воєнних ризиків через міжнародні фонди.

В Україні, з огляду на поточні події, важливо вивчати міжнародний досвід та адаптувати його до національних умов. Галузь страхування має шукати перспективи адаптації аграрного страхування під час воєнних дій через низку критичних чинників. Тому необхідно розробити гнучкі страхові програми, адаптовані до умов війни, з можливістю державної підтримки, міжнародного співробітництва та впровадження нових підходів до оцінки та компенсації ризиків (рис.1).

Розвиток ефективного страхового ринку в агросекторі України може суттєво зменшити ризики для аграріїв та сприяти стійкому зростанню галузі. Наявність ефективної системи страхування створюватиме сприятливі умови для інвесторів, які будуть розглядати аграрний сектор як потенційний напрямок капіталовкладень.

Таким чином, слід зазначити, що:

1. Війна створила критичні виклики для аграрного сектору та підкреслила слабкість існуючої системи страхування.
2. Для забезпечення стабільності агросектору необхідно впроваджувати нові страхові продукти та адаптувати законодавчу базу.
3. Використання міжнародного досвіду та технологічних рішень дозволить створити ефективну систему страхування навіть в умовах воєнних ризиків.
4. Державна підтримка та співпраця з міжнародними організаціями є ключовими факторами розвитку аграрного страхування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Грицина О., Шолудько О., Синявська Л., Колодій А., Агрес О. Страхування аграрного сектора України в час війни: реалії та можливості. *Аграрна економіка*. 2023, т. 16, № 1-2. С. 125-131. DOI:https://doi.org/10.31734/agrarecon2023.01-02.125

2. Петренко О.П. Інституціональне забезпечення розвитку агрострахового ринку. *Modern Economics*. 2021. №28. С.104-109 URL: *https://modecon.mnau.edu.ua/institutional-support-of-agricultural-market/*

3. Бровко С.В. Страхування в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 67. С. *https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4709/4650*

ПОЛІТІКІНА ІННА, здобувач вищої освіти
БУРКОВСЬКА АЛЛА, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Фінансова система України показує різну специфіку користування фінансами в економіці країни і є основою для розробки сприятливої грошово-кредитної політики [1].

Сьогодні проблеми пов'язані з фінансовою системою та її аналізом є актуальними через неповне виконання покладених на неї завдань та недостатній рівень розвитку цієї системи в цілому. Стабілізація та розробка української фінансової системи є нагальним завданням для держави [3].

Сучасний світ фінансів може бути охарактеризований як фінансово нестабільний. Таким чином, це створює особливі проблеми для підтримки стійкості та розвитку економіки. Українська економіка та фінансова система не є винятком. Економіка та фінансова система України також не виключення. Тож на кінець з 2008 до 2021 року його виконання змінювалось у наступних показниках (Таблиця 1.) [4]:

Таблиця 1. Виконання державного бюджету України з 2008 до 2021 р. (млн. грн.)

Рік	Доходи	Витрати	Дефіцит/Профіцит
2008	231 686,3	241 454,5	-9 768,2
2009	209 700,3	242 437,2	-32 736,9
2010	240 615,2	303 588,7	-62 973,5
2011	314 616,9	333 459,5	-18 842,6
2012	346 054,0	395 681,5	-49 627,5
2013	339 180,3	403 403,2	-64 222,9
2014	357 084,2	430 217,8	-73 133,6
2015	534 694,8	576 911,4	-42 216,6
2016	616 274,8	684 743,4	-68 468,6
2017	793 265,0	839 243,7	-45 978,7
2018	928 108,3	985 842,0	-57 733,7
2019	998 278,9	1 072 891,5	-74 612,6
2020	1 076 016,7	1 288 016,7	-212 000,0
2021	1 296 852,9	1 490 258,9	-193 406,0

Джерело: за даними [4]

Отже, в нинішньому стані є деякі проблеми з функціональністю системи, які призводять до її нестабільності та потребують певних змін та вдосконалень у майбутньому [2]:

1. Держава тепер може використовувати фінансові інструменти для

регулювання темпів і темпів розвитку окремих галузей економіки. Надаючи податкові пільги, вона сприяє збільшенню фінансових ресурсів підприємств та розширенню їх фінансових можливостей. Держава може створювати сприятливий інвестиційний клімат, регулюючи темпи розвитку окремих галузей економіки. Це робиться з метою залучення ресурсів не лише від банківської системи та населення, а й із зовнішніх джерел. Таким чином, можна зробити висновок, що однією з найважливіших причин поточної нестабільності та зростаючої вразливості фінансових ринків України є слабке функціонування податкової системи;

2. Потенціал для розвитку та процвітання корупції також є однією з найважливіших проблем, що стоять перед країною сьогодні. Нажаль, за останні роки корупція стала настільки поширеною, що стосується більшості сфер фінансової системи;

3. Наступним випуском української фінансової системи є якість планування бюджету та доцільність використання бюджетних коштів;

4. Незважаючи на позитивні заходи щодо вдосконалення фінансової системи, зростає державний борг та прихований фіскальний дефіцит. Це означає, що якщо держава офіційно є юридично визначеним показником фіскального дефіциту держави, то прихований фіскальний дефіцит почне розвивати показник як державний борг і державний гарантований борг. Тому боргова політика суттєво впливає на фінансову систему країни в цілому, що робить їх сприйнятливими до внутрішніх та зовнішніх потрясінь. Незважаючи на те, що динаміка зміни рівня загального державного боргу знизилася в останні роки, ми не можемо зробити висновок про серйозне вдосконалення в цьому секторі, але, на жаль, це одна з проблем з фінансовою системою України;

5. Негативні наслідки інфляції також впливають на фінансову систему, викликаючи іншу проблему, пов'язану з сучасною фінансовою системою. Коефіцієнт інфляції (індекс споживчих цін) - це непрямий показник стабільності фінансової системи. Рівень інфляції впливає як на параметри грошової пропозиції, так і на вартість грошової вартості, що є принципово важливим для формування вищезазначених пропозицій. Це означає, що труднощі з плануванням бюджету та управління ефективністю бюджетних фізичних вправ порушуються, якщо інфляція, крім внутрішніх "прийнятних рівнів", як правило, порушується амортизацією заощаджень та позик;

6. Якщо реформи теж повільні, це може призвести до проблем з фінансовою системою країни. На жаль, реформування розвитку фінансової системи вимагає багато часу та ресурсів. Через повільні показники розвитку швидка оцифровка систем неможлива, що спричиняє багато проблем для користувачів. Ця проблема також призводить до проблемних рішень до сучасних проблем, які потребують незначних реформ у системі. Це призводить до перевантаження системи та термінової проблеми та термінові проблеми. Однак запровадження перспективних рішень для багатьох проблемних аспектів системи дозволяє нам досягти її на новому рівні та

уникати майбутніх проблем та нерозвинених подій.

Тож, задля ефективності проведення реформ системи до переліку реформування необхідно включити такі [2]:

- Впровадження спрощених процедур корпоративного реструктуризації та банкрутства (як від компаній, так і з фізичних осіб);
- Створення компанії, як перехідна лава (банки, створені з ринку в процесі зняття банкрутних банків;
- Концентрація управління державним банком;
- Кредитні кооперативи шляхом усунення їх для забезпечення безпеки інвестицій та неплатоспроможності для забезпечення безпеки для безпечних умов для зберігання інвестицій;
- Посилити вимоги до учасників фінансового ринку, щоб забезпечити стійкість фінансових установ;
- Реструктуризація банківського сектору;
- Підвищення ефективності та прозорості у фінансовій системі.

Отже, проблеми української фінансової системи, такі як корупція, недостатнє регулювання та залежність від зовнішнього фінансування, потребують комплексного вирішення шляхом реформ, посилення інституційної спроможності та диверсифікації економіки. Перспективи успіху залежать від ефективної імплементації стратегій та міжнародної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Волохова І. С. «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України»: монографія. – Одеса: 2021 – 10 с.
2. Шемаєва Л. Г., Жаліло Я. А., Юрків Н. Я. та ін. «Проблеми та перспективи зміцнення стійкості фінансової системи України»: аналітична доповідь; за наук. ред. Я. А. Жаліла – Київ : НІСД, 2021. – 104 с.
3. Кучер Г. В. «Державні фінансові ресурси»: монографія. 2018 — Київ – 5 с. minfin.gov.ua [Інтернет-ресурс]: сайт Міністерства фінансів України Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua
4. Бурковська А.В., Сизоненко Ю.С. Інноваційні методи організації фінансово-логістичних процесів на підприємстві. МНАУ. 2023. №. 37. С. 24-30.
5. Бурковська А.В., Шевченко В. М. Особливості валютного регулювання в Україні. МНАУ. 2019. №17. С.50-54.

ПРОДАНИК ВАСИЛЬ, к.держ.упр, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ПРІЦАК ІВАН, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його життєздатності та конкурентоспроможності. У сучасних умовах швидких економічних змін, глобалізації, посилення конкуренції та нестабільності фінансових ринків, питання забезпечення фінансової стійкості набувають особливої актуальності. Від здатності підприємства ефективно управляти своїми фінансами, забезпечувати оптимальне співвідношення між доходами і витратами, а також гарантувати своєчасне виконання зобов'язань залежить його фінансова стабільність і здатність до сталого розвитку.

Фінансова стійкість є ключовим фактором, що визначає можливість підприємства не тільки забезпечити поточну діяльність, але й здійснювати стратегічні інвестиції, адаптуватися до змін на ринку, підтримувати конкурентоспроможність та зберігати довіру до себе з боку партнерів, інвесторів та фінансових установ. Тому питання ефективного управління фінансовою стійкістю є надзвичайно важливим для підприємств усіх форм власності та масштабів діяльності, від малих і середніх до великих корпорацій.

Однією з основних причин актуальності цієї теми є економічна нестабільність, що спостерігається на глобальних і національних ринках, а також зростаючий рівень ризиків. Фінансові кризи, коливання валютних курсів, високі рівні інфляції, зміни в податковій політиці, регуляторні новації – все це створює значні виклики для управління фінансами підприємств. У таких умовах фінансова стійкість підприємства може бути піддана серйозному ризику, а невірно вибрана стратегія управління фінансами може призвести до банкрутства або втрати значної частини ринку.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства передбачає ефективне управління кількома ключовими аспектами: оптимізацією фінансової структури, плануванням грошових потоків, зниженням фінансових ризиків, створенням резервів для можливих непередбачених ситуацій. Водночас важливим аспектом є здатність підприємства адаптувати свою фінансову стратегію до змінюваного зовнішнього середовища і враховувати внутрішні фінансові можливості та обмеження.

Незважаючи на величезну роль фінансової стійкості в управлінні підприємством, її забезпечення є надзвичайно складним завданням. Воно потребує інтегрованого підходу, який об'єднує фінансовий аналіз, стратегічне планування, ризик-менеджмент і застосування інноваційних методів управління. Одним з основних завдань є забезпечення балансу між рентабельністю та ліквідністю, оскільки надмірна концентрація на короткострокових вигодах може поставити під загрозу довгострокову стійкість.

Зростання впливу глобальних фінансових процесів та технологічних

інновацій, таких як цифровізація фінансів, значно ускладнює завдання управління фінансовою стійкістю. Впровадження нових технологій у сфері фінансового моніторингу та автоматизації процесів дає нові можливості для підвищення ефективності управління, але водночас вимагає від підприємств швидкої адаптації та інвестування в інновації. Інтернет-технології, великі дані, штучний інтелект та блокчейн дозволяють підприємствам отримувати більш точні і своєчасні дані для прийняття рішень, що забезпечують стабільний фінансовий стан.

Особливу увагу в управлінні фінансовою стійкістю варто приділяти різноманітним методам прогнозування та аналізу фінансових ризиків. У зв'язку зі швидкими змінами в економічному середовищі, підприємства повинні бути готовими до будь-яких непередбачених ситуацій, таких як різке підвищення вартості ресурсів, зміна попиту на продукцію чи послуги або вплив зовнішніх економічних факторів. Тому наявність продуманої стратегії управління ризиками, яка включає в себе не лише методи їх мінімізації, але й резерви для компенсації можливих втрат, є необхідною умовою для забезпечення стійкості підприємства в умовах невизначеності [1].

Фінансова стійкість також має прямий зв'язок з кредитною репутацією підприємства, що, в свою чергу, визначає можливості для залучення фінансування на вигідних умовах. Підприємства з високим рівнем фінансової стійкості отримують довіру від інвесторів, банків і кредиторів, що дозволяє їм більш вигідно залучати ресурси для розширення діяльності, реалізації нових проектів і підтримки конкурентних переваг.

Таким чином, дослідження управління фінансовою стійкістю підприємства є надзвичайно актуальним, оскільки вона є основою для підтримки стабільного функціонування підприємства, забезпечення його розвитку в умовах змінного економічного середовища і підвищення його конкурентоспроможності. Підприємства повинні мати можливість ефективно управляти своїми фінансами, своєчасно реагувати на фінансові виклики, мінімізувати фінансові ризики і забезпечувати стійкий економічний розвиток на довгострокову перспективу.

Список використаних джерел:

1. Довбня С.Б., Сидоренко Є.К. Формування ієрархічної системи діагностики фінансової стійкості підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2019. Вип. 1(18). С. 108–114.

ПРОДАНИК ВАСИЛЬ, к.держ.упр, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи
РЯБЧУК ВАЛЕРІЙ, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Фінансове планування є основою для стабільного розвитку підприємства в умовах змінюваного економічного середовища, фінансової нестабільності та високої конкуренції. Воно являє собою сукупність дій, спрямованих на створення і реалізацію фінансових планів, що дозволяють підприємству ефективно використовувати наявні ресурси, оптимізувати витрати та максимізувати прибуток. У сучасних умовах фінансове планування стає не лише інструментом для короткострокових розрахунків, але й важливою складовою стратегічного управління, оскільки забезпечує основу для прийняття обґрунтованих рішень щодо майбутнього підприємства.

Сучасні економічні умови характеризуються високим рівнем невизначеності, глобалізацією, швидким розвитком технологій, коливаннями валютних курсів, змінами в податковому та регуляторному середовищі, що ставить перед підприємствами нові виклики та вимоги. У цих умовах ефективне фінансове планування є необхідною умовою для забезпечення стійкості підприємства, його здатності адаптуватися до зовнішніх змін та оптимізувати внутрішні процеси. Від того, наскільки точно та грамотно підприємство здатне передбачити свої фінансові потоки, залежить його здатність виконувати зобов'язання перед кредиторами, інвесторами, а також забезпечувати свою довгострокову стабільність і розвиток.

Фінансове планування на підприємстві охоплює кілька основних аспектів: складання бюджету підприємства, прогнозування доходів і витрат, розробка стратегії капітальних витрат і інвестицій, управління грошовими потоками та кредитними зобов'язаннями. Підприємства, що не мають чіткого фінансового плану, можуть опинитися в ситуації, коли не зможуть своєчасно покрити витрати або втратять можливості для розвитку. Тому фінансове планування є інструментом, який дозволяє підприємствам прогнозувати можливі ризики та знайти шляхи для їх мінімізації, приймати обґрунтовані рішення щодо використання фінансових ресурсів та залучення додаткових інвестицій.

В умовах постійної зміни макроекономічних умов та світових економічних криз, таких як фінансова криза 2008 року чи економічні наслідки пандемії COVID-19, підприємствам необхідно бути особливо обережними у своїх фінансових рішеннях. Бюджетні дефіцити, інфляційні коливання, зміни у валютних курсах та ставки по кредитах можуть суттєво впливати на фінансові потоки підприємства. Тому здатність правильно оцінити майбутні витрати, доходи, інвестиції та фінансування є ключовою для фінансової стабільності та росту підприємства [1].

Однією з важливих причин актуальності дослідження фінансового планування є необхідність своєчасного реагування на зміни в ринковому

середовищі. Гнучкість фінансового плану, здатність коригувати фінансові стратегії в умовах кризових ситуацій та адаптація до нових економічних реалій дозволяють підприємствам підтримувати стабільність навіть у складних умовах. У разі, якщо підприємство не готове до змін у зовнішньому середовищі, це може призвести до проблем із ліквідністю, банкрутства або втрати частини ринку [2].

Один з основних аспектів фінансового планування — це управління ризиками, що включає в себе стратегічне прогнозування та виявлення потенційних фінансових загроз для підприємства. Врахування таких факторів, як коливання цін на ресурси, зміни в законодавстві, політична ситуація в країні та за її межами, може допомогти підприємствам створити ефективну стратегію, яка дозволяє знижувати ймовірність виникнення кризових ситуацій. Врахування цих аспектів у фінансовому плані також допомагає визначити оптимальну структуру капіталу та інвестицій, що дозволяє підприємствам підтримувати баланс між ризиками та доходами.

Фінансове планування не тільки допомагає оптимізувати використання ресурсів і забезпечити сталий розвиток, але й має прямий вплив на здатність підприємства залучати інвесторів, кредиторів та інших фінансових партнерів. Стабільний і обґрунтований фінансовий план є індикатором для потенційних інвесторів та кредиторів, що підприємство здатне ефективно управляти своїми фінансами, має чітку стратегію розвитку та готове до непередбачених ситуацій. Це може забезпечити підприємству вигідніші умови для залучення інвестицій, отримання кредитів і підтримки довгострокових відносин з партнерами.

Крім того, сучасні технології, зокрема цифровізація фінансів і використання великих даних, дозволяють підприємствам значно вдосконалити процес фінансового планування. Використання програмного забезпечення для аналізу фінансових даних, автоматизації процесів бюджетування, планування та прогнозування надає підприємствам можливість проводити глибокий аналіз і приймати більш точні рішення. Інструменти для моніторингу фінансових потоків в реальному часі, а також застосування штучного інтелекту та аналітики, допомагають своєчасно виявляти тенденції та коригувати стратегії в умовах змін.

Список використаних джерел:

1. Ставська Ю. В. Фінансове планування на підприємстві в умовах сучасного ринкового господарства. *Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід*: матеріали міжнар. наук.- практ. конф., Житомир, 2019. С. 241–242.

2. Гриньова В. М. Фінансове планування на сучасному підприємстві. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. Вінниця : Редакційновидавничий, 2021. 205 с.

ПРОДАНИК ВАСИЛЬ, к.держ.упр, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи
СТАНКЕВИЧ ОЛЕКСАНДР, здобувач вищої освіти
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах економічної нестабільності, підвищеної конкуренції та постійних змін на ринку, підприємства часто стикаються з проблемами, пов'язаними з порушенням платоспроможності. Платоспроможність є однією з основних характеристик фінансової стійкості підприємства, оскільки визначає здатність підприємства виконувати свої зобов'язання перед кредиторами, постачальниками, працівниками та іншими контрагентами. У разі порушення платоспроможності компанія може опинитися у складній ситуації, що може призвести до банкрутства або суттєвих фінансових труднощів. Тому питання відновлення платоспроможності набуває особливої важливості, а розробка ефективних фінансових механізмів відновлення платоспроможності підприємства є необхідною умовою для забезпечення стабільності та довгострокового розвитку бізнесу.

Зниження платоспроможності підприємства може бути наслідком різноманітних факторів, серед яких: фінансові труднощі через невиплату боргів, падіння прибутковості, неефективне управління активами і пасивами, високий рівень заборгованості, несприятливі умови на ринку, коливання валютних курсів, зміни в податковому законодавстві та інші. Незалежно від причин, що призвели до фінансових проблем, відновлення платоспроможності є важливою задачею для керівництва підприємства, оскільки порушення платоспроможності значно ускладнює доступ до кредитних ресурсів, обмежує можливості для розвитку, а також негативно впливає на репутацію компанії. Тому пошук і застосування ефективних фінансових механізмів, спрямованих на відновлення платоспроможності, має вирішальне значення для забезпечення стабільного функціонування підприємства [1].

Фінансові механізми відновлення платоспроможності охоплюють цілу низку заходів і інструментів, які дозволяють підприємствам подолати фінансові труднощі. Це можуть бути реструктуризація боргів, залучення додаткових інвестицій, зниження витрат, поліпшення управління грошовими потоками, рефінансування боргових зобов'язань, скорочення неефективних активів, впровадження нових фінансових стратегій. Важливим аспектом є планування та прогнозування фінансових потоків, що дозволяє підприємству своєчасно виявляти ризики та впроваджувати заходи для їх мінімізації. Для підприємств, що потрапили в кризову ситуацію, застосування цих механізмів є безумовною необхідністю, оскільки від їх ефективності залежить не тільки поточна платоспроможність, але й майбутнє підприємства.

Однією з важливих складових фінансових механізмів є реструктуризація боргів, що дозволяє підприємствам зменшити фінансове навантаження,

продовжити терміни погашення заборгованості або змінити умови кредитування. У разі великих боргових зобов'язань, реструктуризація стає необхідною умовою для збереження платоспроможності підприємства. Крім того, важливим аспектом є управління ліквідністю, яке передбачає оптимізацію операційних та фінансових потоків, зменшення заборгованості перед постачальниками і кредиторами, а також ефективне використання короткострокових і довгострокових ресурсів [2].

Враховуючи постійно змінювану ситуацію на фінансових ринках, що включає такі фактори, як зміни у валютних курсах, ставки по кредитах, інфляцію, дерегуляцію або зміни в законодавчому середовищі, питання відновлення платоспроможності підприємств стає надзвичайно важливим. Підприємства, що не здатні своєчасно адаптуватися до змінюваних умов, можуть опинитися на межі банкрутства. Тому фінансові механізми, що дозволяють ефективно реагувати на зміни в економічному середовищі, є ключовими для подолання фінансових труднощів та відновлення платоспроможності.

Одним із аспектів, що підвищує актуальність теми, є також збільшення ризиків, пов'язаних з глобалізацією фінансових процесів, розвитком цифрових технологій та інтеграцією міжнародних ринків. Це створює додаткові виклики для управлінців, адже фінансова ситуація може швидко змінюватися через зовнішні чинники, зокрема зміни в цінах на сировину, політичну ситуацію, торгові обмеження або санкції.

Наявність ефективних фінансових механізмів, спрямованих на відновлення платоспроможності, дає підприємствам можливість не тільки подолати тимчасові труднощі, але й зміцнити свою позицію на ринку в умовах конкуренції. Крім того, такі механізми можуть допомогти залучити додаткові інвестиції, покращити відносини з партнерами та забезпечити довгострокову стабільність підприємства.

Таким чином, дослідження фінансових механізмів відновлення платоспроможності підприємств є надзвичайно актуальним в умовах сучасної економічної динаміки. Адекватні фінансові стратегії, які включають в себе комплексні заходи з реструктуризації боргів, управління грошовими потоками, залучення інвестицій та оптимізації витрат, дозволяють не тільки відновити платоспроможність підприємства, але й забезпечити йому стабільний розвиток в умовах змінюваного економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Донченко Т. В. Теоретичні основи санації підприємств: сутність та функції. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2020. № 3. с. 124–132.

ПРОКОПЧУК ОЛЕНА, д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ЦИФРОВЕ МАЙБУТНЄ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ

Страховий ринок у сучасних умовах зазнає значних змін під впливом цифрових трансформацій, які стають основою для його оновлення та розвитку. Зростання цифровізації в економіці та суспільстві змушує страхові компанії адаптуватися до нових реалій, де швидкість, зручність і персоналізований підхід є ключовими вимогами клієнтів.

Цифрові трансформації охоплюють усі аспекти страхового бізнесу: від автоматизації процесів і впровадження інноваційних технологій до створення нових форматів взаємодії з клієнтами. Використання технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, великі дані та IoT, дозволяє страховикам підвищувати ефективність роботи, знижувати витрати, оптимізувати ризики та покращувати якість обслуговування.

Дослідження цифрових трансформацій страхового ринку дозволяє краще зрозуміти, як інновації впливають на галузь і які перспективи відкриваються для її учасників у найближчому майбутньому.

Цифрова трансформація страхового ринку є ключовим трендом, який змінює традиційні підходи до страхових послуг, їхнього надання та споживання. Зростання ролі технологій, таких як штучний інтелект (ШІ), великі дані, блокчейн, інтернет речей (IoT) і мобільні платформи, сприяє підвищенню ефективності бізнес-процесів, персоналізації послуг і зниженню витрат [1-2].

Основні напрями цифрової трансформації в страхуванні:

1. Автоматизація процесів: впровадження автоматизованих систем дозволяє страхувальникам спрощувати процеси оформлення полісів, обробки заявок і виплат страхових відшкодувань. Наприклад, чат-боти та цифрові платформи скорочують час на обробку клієнтських запитів.

2. Персоналізація послуг: завдяки аналізу великих даних страховики можуть створювати індивідуальні продукти, враховуючи поведінку, ризики та потреби кожного клієнта. Це сприяє підвищенню лояльності клієнтів і розвитку довгострокових відносин.

3. Використання ШІ та машинного навчання: штучний інтелект допомагає оцінювати ризики, прогнозувати страхові випадки, виявляти шахрайські дії та автоматизувати прийняття рішень. Це значно прискорює процеси та знижує витрати.

4. Блокчейн у страхуванні: блокчейн-технології забезпечують прозорість і безпеку транзакцій, спрощують управління договорами та створюють умови для використання смарт-контрактів. Це особливо актуально для міжнародного страхування та перестрахування.

5. Інтернет речей (IoT): технології IoT дозволяють отримувати дані з датчиків, що сприяє динамічному страхуванню. Наприклад, страхування автомобілів із урахуванням манери водіння або страхування здоров'я на основі

даних із носимих пристроїв.

6. Мобільні платформи та онлайн-сервіси: мобільні додатки забезпечують доступність страхових послуг, дозволяючи клієнтам у режимі реального часу оформлювати поліси, подавати заяви про страхові випадки або отримувати консультації.

Переваги цифрової трансформації:

1. зниження операційних витрат;
2. прискорення обслуговування клієнтів;
3. підвищення прозорості та довіри до страхових компаній.
4. створення нових можливостей для розвитку ринку через інноваційні продукти.

Отже, цифрова трансформація є невід'ємною частиною сучасного страхового ринку, відкриваючи нові перспективи для галузі та дозволяючи компаніям залишатися конкурентоспроможними в умовах швидких технологічних змін.

Цифровізація відкриває нові можливості для трансформації страхового бізнесу, забезпечуючи йому адаптацію до сучасних викликів і змін у поведінці споживачів. Впровадження інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, IoT і великі дані, дозволяє підвищити ефективність бізнес-процесів, персоналізувати послуги та посилити конкурентоспроможність компаній на ринку.

Цифрове майбутнє страхового бізнесу передбачає інтеграцію технологій у всі аспекти діяльності, від автоматизації адміністративних завдань до створення інноваційних страхових продуктів, орієнтованих на потреби клієнтів. Однак для досягнення успіху страховим компаніям важливо не лише впроваджувати нові технології, а й забезпечувати прозорість, надійність і довіру клієнтів у цифровому середовищі.

Таким чином, цифрова трансформація страхового бізнесу є не просто трендом, а необхідністю, яка визначатиме його розвиток у найближчі десятиліття. Її ефективне впровадження сприятиме створенню нових рішень, що забезпечать стабільний розвиток галузі та задоволення потреб сучасних клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Непочатенко О.О., Прокопчук О.Т., Мальований М.І. Розвиток страхового ринку України в контексті сучасних викликів. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2024. Випуск 105, Ч. 2: Економічні науки. С. 7-16. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-7-16.

2. Прокопчук О. Т., Мальований М. І., Пономаренко О. В., Клименко В. О., Макарчук В. В. Сучасні маркетингові інструменти у страховому бізнесі. *Інвестиції: практика та досвід*. № 10 травень 2024 р. С. 61-68. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.10.61.

РОЛІНСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
МАКАРЧУК ВОЛОДИМИР, МАКАРЧУК ВАСИЛЬ,
здобувачі третього рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасні умови економічного розвитку та зростаюча складність ризиків ставлять перед страховими організаціями нові виклики у забезпеченні їхньої фінансової стійкості. Динамічність ринкових процесів, вплив глобалізації, зміна регуляторних вимог і поява нових ризиків вимагають від страхових компаній адаптації до змінного середовища. Забезпечення фінансової стійкості стає не лише ключовим фактором конкурентоспроможності, але й необхідною умовою для виконання страховиками своїх зобов'язань перед клієнтами.

Інноваційні підходи, такі як впровадження цифрових технологій, автоматизація процесів і використання аналітичних інструментів для управління ризиками, відкривають нові можливості для підвищення ефективності страхового бізнесу. У цьому контексті особливого значення набувають питання оптимізації фінансових ресурсів, вдосконалення управління активами та пасивами, а також використання передових моделей прогнозування.

Фінансова стійкість є ключовою характеристикою страхових організацій, яка визначає їх здатність виконувати фінансові зобов'язання перед клієнтами та зберігати конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі. У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та нестабільності економічного середовища, інноваційні підходи стають необхідністю для підвищення фінансової стійкості страхових компаній.

Фінансова стійкість страхових організацій залежить від таких ключових чинників:

1. Достатність капіталу – забезпечення достатнього рівня власного капіталу для покриття ризиків.
2. Диверсифікація ризиків – ефективне управління портфелем страхових послуг.
3. Ліквідність – наявність фінансових ресурсів для оперативного покриття зобов'язань.
4. Ефективність інвестиційної діяльності – збалансований підхід до управління інвестиціями [1-2].

Інноваційні підходи до забезпечення фінансової стійкості:

1. Використання цифрових технологій

Цифровізація трансформує страхову галузь шляхом автоматизації процесів, зниження витрат та підвищення якості обслуговування. Серед найбільш перспективних рішень:

1. Big Data для аналізу поведінки клієнтів і прогнозування ризиків.

2. Blockchain для забезпечення прозорості транзакцій та захисту від шахрайства.

3. Штучний інтелект для оптимізації андеррайтингу та клієнтського обслуговування.

2. Розробка інноваційних страхових продуктів

Сучасний ринок вимагає нових страхових продуктів, які відповідають потребам цифрової економіки. Наприклад:

1. Страхування кіберризиків.

2. Страхування "pay-as-you-go", що враховує фактичне використання послуги.

3. Мікрострахування для населення з низьким рівнем доходів.

3. Інтеграція екологічних, соціальних і управлінських критеріїв (ESG)

З урахуванням зростаючої уваги до сталого розвитку, страхові компанії впроваджують принципи ESG у свої стратегії. Це сприяє зниженню ризиків і приваблению інвесторів.

4. Ризик-орієнтований підхід до управління

Використання сучасних систем управління ризиками (наприклад, Solvency II) дозволяє забезпечити більш точну оцінку ризиків і підтримувати фінансову стійкість у кризових ситуаціях.

Отже, інноваційні підходи є важливим інструментом для забезпечення фінансової стійкості страхових організацій. Їх ефективне впровадження сприяє зміцненню позицій на ринку, підвищенню рівня довіри клієнтів і стабільності в умовах економічної невизначеності. Страхові компанії, які активно впроваджують цифрові технології, інноваційні продукти та принципи сталого розвитку, отримують стратегічну перевагу у сучасному конкурентному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Мальований М.І., Прокопчук О.Т, Уляніч Ю.В. Інформаційні технології в інноваційній діяльності страхового ринку України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва.* Випуск 96. Частина друга: Економічні науки. 2020. С. 103-115. *DOI 10.31395/2415-8240-2020-96-2-103-115.*

2. Прокопчук О. Т. Комунікації у страховому менеджменті. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2021. Випуск 99. Частина 2, С. 211-222. DOI 10.31395/2415-8240-2021-99-2-211-222.

РОМАШ ДАРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК ЮРІЙ,** к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

У сучасних умовах ринкових відносин необхідність фінансового планування стає все більшою та є важливою для підвищення ефективності функціонування малого бізнесу. Фінансове планування – це процес, що включає в себе низку етапів, зокрема визначення цілей, розробку стратегії управління фінансами та прогнозування майбутніх доходів і витрат підприємства. Виходячи з цього, фінансове планування – це організація фінансового розвитку суб'єкта господарювання на основі оптимальної структури цілей та відповідних їм засобів досягнення [1].

Фінансове планування є важливим для бізнесу, зокрема для малих суб'єктів господарювання, адже допомагає здійснювати контроль над грошовими потоками для запобігання фінансовим проблемам; забезпечує ефективне використання ресурсів та мінімізує незаплановані витрати; допомагає ефективному плануванню стратегічного розвитку, залученню інвесторів та кредиторів, а також зменшує ризики банкрутства через чітке планування доходів та витрат.

Серед основних складових фінансового планування виділяють: бюджетування – визначення усіх можливих витрат і доходів підприємства; фінансовий прогноз, який передбачає оцінку майбутніх грошових потоків на основі ретроспективного аналізу та дослідження сучасного стану ринку; управління грошовими потоками та аналіз фінансової ефективності, тобто визначення прибутковості та рентабельності діяльності. Однак, досить часто фахівці припускаються помилок, які знижують якість фінансового плану, найпоширенішими серед яких є: неврахування обов'язкових фінансових платежів, ігнорування інфляції (особливо це стосується довгострокового планування), відсутність фінансового розвитку (адже отримання одного рівня прибутку, закладеного у плані, унеможливлює розвиток підприємства) [3].

Визначимо деякі проблеми, з якими стикається малий бізнес при здійсненні фінансового планування:

- макроекономічні фактори: інфляційні процеси, що знижують купівельну спроможність потенційних клієнтів, політичні та економічні кризи, нестабільність нормативно-правової бази, також відсутність методичних розробок, які б регулювали внутрішньофірмове фінансове планування;

- доступ до фінансових ресурсів: високі ризики кредитування малого бізнесу часто передбачають вищі відсоткові ставки та вужчий вибір потенційних кредиторів та умов кредитування (42 % опитаних підприємців України, станом на 2023 рік, вважають банківське кредитування недоступним, хоче цей показник є нижчим, порівняно із 2022 роком (59 %) [2]);

- нестабільність доходів: малий бізнес часто не має постійного потоку клієнтів (близько 42 % суб'єктів малого бізнесу зазнають невдачі через обмежений попит на їхні товари чи послуги, сезонність продажів, високий рівень конкуренції [4];

- обмеженість фінансових ресурсів на такі види витрат, як залучення професійних спеціалістів для впровадження та ведення фінансового планування.

Враховуючи проблеми та труднощі, з якими стикається малий бізнес при здійсненні фінансового планування, важливо визначити методи подолання фінансових труднощів. У першу чергу, враховуючи сучасні напрями розвитку, зокрема диджиталізацію усіх сфер діяльності, це використання цифрових інструментів, а саме автоматизованих бухгалтерських програм та онлайн-аналітики для відстеження та контролю ключових фінансових показників; використання CRM-систем для управління відносинами з клієнтами та продажами (згідно зі статистичними даними, опублікованими на сайті Rantraker, третина малих підприємств віддають перевагу саме їм над іншими технологіями [4]). Наступним важливими напрямком є мінімізація ризиків, що вимагає застосування відповідних механізмів, а саме концепції управління фінансовими ризиками, яка включає оцінку стратегічного фінансового планування, аналіз можливих ризиків та визначення ймовірності їхнього виникнення. У ринкових умовах фінансове планування має забезпечити ефективну організацію виробничого процесу та випуск конкурентоспроможної продукції, при цьому максимально раціонально використовуючи ресурси підприємства [1]. Для забезпечення такої рівноваги, важливими є оптимізація витрат, інвестування в інновації та диверсифікація джерел доходу (розширення асортименту продукції та вихід на нові ринки збуту).

Оцінюючи перспективи фінансового планування, зокрема для суб'єктів малого підприємництва, варто відзначити необхідність нових форм залучення капіталу, до прикладу кредитування від приватних осіб на спеціалізованих платформах (p2p-кредитування), а також популяризації фінансового коучингу, зокрема освіти для підприємців у галузі фінансового управління.

Отже, фінансове планування є важливим інструментом розвитку малого бізнесу. Не зважаючи на виклики сьогодення, раціональне здійснення кожного етапу цього процесу дозволить підприємству залишатися конкурентоспроможним на ринку та забезпечити довгострокове зростання і розвиток.

Список використаних джерел:

1. Дергалюк Б. Деркач Н. Фінансове планування діяльності малого підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. URL: *https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3120/3043* (дата звернення: 03.02.2025 р.).

2. У 2024 році майже 80 % МСБ планують розширювати бізнес та залучити кошти у розвиток: веб-сайт. URL: *https://eba.com.ua/u-2024-rotsi-majzhe-80-msb-planuyut-rozshyryuvaty-biznes-ta-zaluchaty-koshty-u-rozvytok/* (дата звернення: 03.02.2025 р.).

3. Фінансовий план підприємства: що це таке та як його скласти: веб-сайт. URL:

https://www.oschadbank.ua/blog/finansovyy-plan-pidpryyemstva-shcho-ce-take-ta-yak-yogo-sklasty (дата звернення: 03.02.2025 р.).
4. 66 статистичних показників малого бізнесу, якими слід керуватись у 2022 році та в подальшому: веб-сайт. URL: *https://www.ranktracker.com/uk/blog/the-66-small-business-statistics-to-guide-in-2022-and-beyond/* (дата звернення: 03.02.2025 р.).

РУДИК ВІКТОРІЯ, викладач, голова циклової комісії обліково-економічних дисциплін, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії
АНАСЕЙЧУК ВІКТОРІЯ, здобувач фахової передвищої освіти
Відокремлений структурний підрозділ «Аграрно – економічний фаховий коледж Полтавського державного аграрного університету», м. Полтава

ФІНТЕХ-РЕВОЛЮЦІЯ: ЯК ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЗМІНЮЄ БАНКІВСЬКУ СПРАВУ ТА СТРАХУВАННЯ

Штучний інтелект (ШІ) став потужним драйвером трансформації фінансового сектора. Банки, страхові компанії та інші учасники ринку активно впроваджують інноваційні технології для підвищення ефективності, зниження витрат і поліпшення обслуговування клієнтів. У цій статті ми розглянемо, як саме ШІ змінює фінансовий менеджмент, банківську справу та страхування, а також які перспективи відкриває ця технологія для галузі.

Штучний інтелект не лише покращує комунікацію та підвищує продуктивність, а й відіграє важливу роль у зниженні ризиків для банківських установ. Завдяки сучасним технологіям можливо виявляти навіть найскладніші шахрайські схеми. Під час обробки інформації алгоритми штучного інтелекту розпізнають підозрілі ознаки, які можуть свідчити про фінансове правопорушення, наприклад, транзакції з незвичного IP-адреси або великі грошові перекази, здійснені в один момент.[1, с. 90]

Також ці технології допомагають виявляти спроби відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом. Комп'ютерні системи стали невід'ємним інструментом управління ризиками у банківському секторі, оскільки спрямовані на запобігання фінансовим злочинам. Завдяки здатності аналізувати величезні масиви даних і знаходити приховані закономірності, які можуть залишитися непомітними для людини, штучний інтелект значно підвищує ефективність систем безпеки та є важливим етапом цифрової трансформації банківської сфери.

Однією з головних переваг використання ШІ в банківській сфері є автоматизація процесів. Завдяки алгоритмам машинного навчання банки можуть аналізувати великі масиви даних, прогнозувати поведінку клієнтів і оптимізувати процеси кредитування.

Одним з яскравих прикладів компаній, використовують ШІ, щоб зафіксувати враження від банківських клієнтів і створювати для них кращий фінансовий досвід є Kasisto - творець KAI, розмовної платформи штучного інтелекту, яка використовується для покращення досвіду клієнтів у фінансовій галузі. KAI допомагає банкам зменшити навантаження на коллцентри, надаючи клієнтам варіанти та рішення для самообслуговування. Чат-боти на основі штучного інтелекту також дають користувачам розрахункові рекомендації та допомагають з щоденними фінансовими рішеннями. [2]

Чат-боти та віртуальні асистенти стали незамінними інструментами для обслуговування клієнтів. Вони дозволяють швидко відповідати на запити,

допомагати у виборі банківських продуктів і здійсненні фінансових операцій. Завдяки цьому банки знижують витрати на персонал і підвищують рівень доступності сервісів.

Системи аналізу транзакцій на основі ШІ допомагають ефективніше боротися з фінансовим шахрайством. Алгоритми можуть миттєво виявляти підозрілі операції та блокувати їх у режимі реального часу, що значно підвищує безпеку банківських послуг.

Страхові компанії використовують ШІ для автоматизації процесів оцінки ризиків, розробки страхових продуктів і обробки заявок на виплати. Це дозволяє значно скоротити час на ухвалення рішень і підвищити точність оцінок.

Персоналізовані страхові продукти на основі аналізу даних стали новим трендом. ШІ дозволяє створювати індивідуальні пропозиції для клієнтів, враховуючи їхню поведінку, звички та потреби. Наприклад, водії, які дотримуються правил дорожнього руху, можуть отримати знижки на автострахування.

Автоматизовані платформи для обробки страхових випадків дозволяють значно спростити та прискорити процес виплат. ШІ аналізує інформацію про інцидент, перевіряє дані та приймає рішення про виплату компенсації без участі людини.

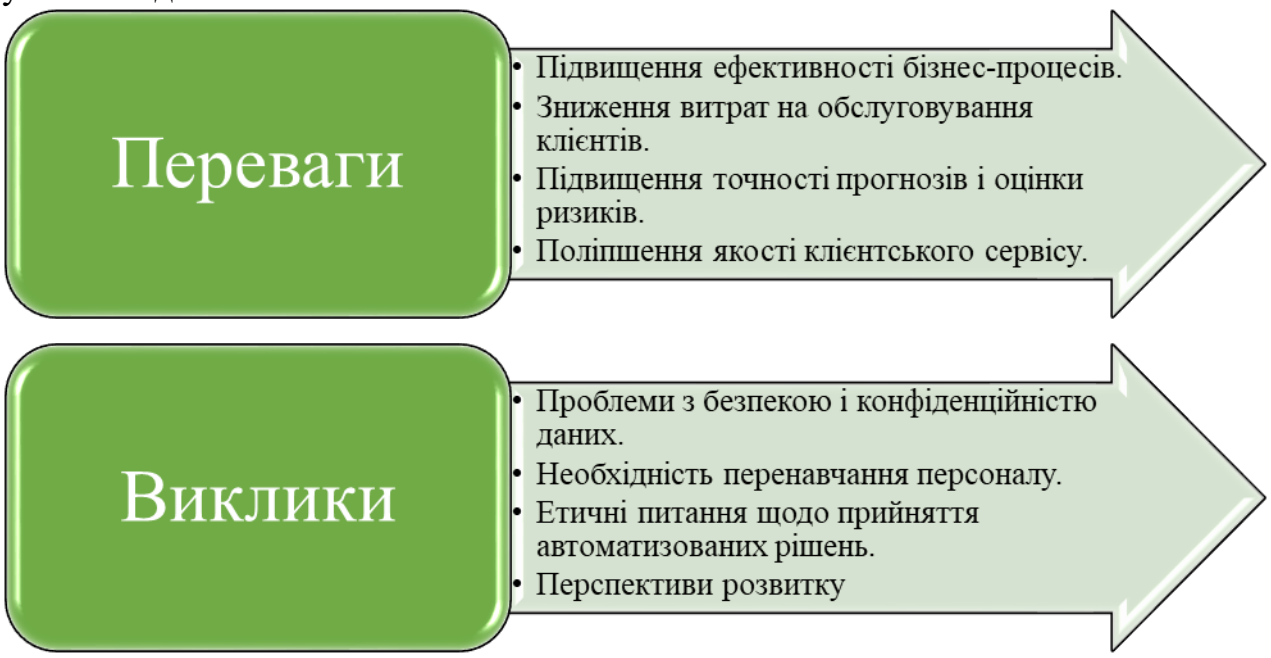

Рис. 1. Переваги та виклики використання ШІ у сфері банкінгу та страхування

Штучний інтелект продовжує відкривати нові можливості для фінансового сектора. Очікується, що в майбутньому банки та страхові компанії зможуть повністю перейти на автоматизовані платформи обслуговування клієнтів, знизивши витрати і підвищивши точність аналізу ризиків.

Інновації на основі ШІ сприятимуть розробці нових фінансових продуктів, що відповідатимуть індивідуальним потребам клієнтів. Крім того, технології

стануть важливим інструментом боротьби з шахрайством і підвищення безпеки фінансових операцій.

Отож, штучний інтелект уже сьогодні змінює правила гри у фінансовому менеджменті, банківській справі та страхуванні. Завдяки впровадженню ШІ фінансові установи стають більш гнучкими, ефективними та клієнтоорієнтованими. Майбутнє фінансів нерозривно пов'язане з інноваціями, і ті компанії, які зможуть використати потенціал ШІ, отримають значну конкурентну перевагу.

Список використаних джерел:

1. Баришевська І. В., Сизоненко Ю. С. Штучний інтелект у банківській сфері в умовах глобалізації. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10484/1/87-91.pdf (дата звернення: 13.02.2025).
2. Овчаренко Т. Тенденції розвитку та використання штучного інтелекту у банківській сфері. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4711 (дата звернення: 16.02.2025).

САДУРА ОКСАНА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аналізу
Національний університет «Львівська політехніка»
АГРЕС ОКСАНА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів

ФІНАНСУВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В умовах децентралізації та інтеграції України у світові економічні процеси питання фінансування місцевого економічного розвитку стає одним з основних факторів забезпечення сталого розвитку територіальних громад. З метою сприяння економічного розвитку на місцевому рівні важливо залучати додаткові фінансові ресурси, які можуть бути мобілізовані як через бюджетні, так і через позабюджетні джерела. Одним з найбільш перспективних підходів є застосування фінансово-кредитних інструментів. Однак недостатня розвиненість інституційної та нормативної бази, а також обмежений доступ до фінансів на місцевому рівні створюють бар'єри для ефективного застосування цих інструментів.

Одним з важливих фінансово-кредитних механізмів забезпечення фінансовими ресурсами є кредитування, як банками, так і міжнародними фінансовими організаціями. Кредитна підтримка є ключовим інструментом для стабільного функціонування та розвитку регіонів.

Так, у період 2022-2023 років значна частина комерційних банків України активно залучалась до кредитування суб'єктів господарювання, зокрема, мікропідприємств, малого та середнього бізнесу. Основну частину кредитування складали позики, надані для покриття потреб у оборотному капіталі, що є ключовим для забезпечення ліквідності підприємств, а також для реалізації інших спеціалізованих програм.

Зокрема, доцільно зазначити, що кредитні ресурси скеровувались на фінансування з метою придбання земель сільськогосподарського призначення, що згодом набуло особливого значення за умов відкриття ринку землі, а також на інвестиції в аграрний сектор, зокрема для фінансування посівних робіт та закупівлі сільськогосподарської продукції. Окрім того, значна увага була зосереджена на кредитуванні відновлення виробничих можливостей підприємств, які зазнали ушкоджень через бойові дії, що є вкрай важливим для відновлення економічного потенціалу після кризових періодів.

Отже, кредитна активність банківського сектору в 2022-2023 роках була пристосована до умов економічної нестабільності, причиною якої стала війна, і дала можливість забезпечити підприємствам доступ до фінансування, яке було необхідним для відновлення і розвитку за умов вагомих економічних та соціальних викликів.

Слід вказати, що застосування кредитних інструментів на рівні місцевих

органів влади може вимагати такого підходу, який охопить:

1. визначення пріоритетів інвестиційної діяльності, орієнтуючись на інфраструктурні проекти, що мають стратегічне значення для економічного розвитку громади, а також спрямування залучених фінансових ресурсів на їх виконання;

2. встановлення обмежень на рівень місцевого боргового навантаження, що передбачає не тільки визначення внутрішніх меж допустимого боргу, а й дотримання чинних національних нормативних та правових вимог;

3. забезпечення доступу до надійних джерел фінансування та механізмів обслуговування боргових зобов'язань, що допомагають зменшити ризики неплатоспроможності та гарантують фінансову стабільність муніципальних органів;

4. підтримка прозорості та збалансованості бюджету, що включає регулярний фінансовий аудит та моніторинг витрат, забезпечуючи відкритість в управлінні борговими ресурсами;

5. підготовку висококваліфікованих кадрів для роботи з борговими інструментами, що вимагає спеціалізованого навчання співробітників органів місцевого самоврядування для ефективного використання кредитних інструментів і управління борговими портфелями;

6. створення дієвої системи моніторингу та оцінки результативності інвестиційних проектів, фінансування яких здійснюється за рахунок кредитних ресурсів, що дозволить контролювати обґрунтованість використання залучених коштів і вчасно реагувати на потенційні ризики.

Представлені заходи вказують на збільшення ефективності фінансового управління місцевого рівня, а також забезпечення сталого розвитку на основі залучення кредитних ресурсів.

Під час децентралізації влади, коли територіальні громади отримують повноваження та відповідальність за свій розвиток, повстає велика потреба для вирішення низки важливих завдань в контексті фінансової підтримки від міжнародних організацій, зокрема з метою залучення інвестицій у довготермінові проєкти. Зазначимо, що для успішного реалізування таких ініціатив виникає необхідність в наявних державних гарантіях, які б згодом могли покривати потенційні фінансові ризики.

Шляхи залучення фінансових ресурсів від іноземних урядів, банків та міжнародних фінансових установ, таких як Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Німецька кредитна установа для відбудови (КфВ), Європейський інвестиційний банк, свідчать про те, що відповідно до міжнародних угод ці організації фінансують інвестиційні, інноваційні, інфраструктурні та інші проекти, спрямовані на підтримку, відновлення та розвиток. Це включає стратегічно важливі ініціативи, що підтримують боротьбу з пандемією COVID-19, забезпечують доступ до довгострокового фінансування, підвищують стійкість енергетичних систем, зокрема в сфері передачі електроенергії, та інші критично важливі напрямки.

Таким чином, варто зазначити, що традиційним джерелом фінансування

для місцевих органів влади та підприємств залишаються банківські кредити. Вони надають гнучкі умови погашення і можуть бути використані для різноманітних проектів. Однак доступ до таких позик часто обмежений через суворі вимоги до кредитоспроможності та наявність забезпечення.

Кредити, надані міжнародними фінансовими установами, забезпечують додаткові ресурси для реалізації соціально-економічних проєктів на місцевому рівні і часто супроводжуються технічною підтримкою та консультуванням, що підвищує ефективність використання коштів. Проте така підтримка може бути пов'язана з певними зобов'язаннями щодо реформ, які не завжди є прийнятними для місцевих органів влади.

Оптимальне використання цих фінансових інструментів сприятиме сталому економічному розвитку, покращанню інфраструктури та підвищенню якості життя місцевих жителів.

Список використаних джерел:

1. Агрес О.Г, Марків Г.В., Томашевський Ю.М. Кредитна підтримка сільськогосподарських підприємств в умовах війни. *Вісник Львівського національного університету природокористування. Економіка АПК.* № 30. Львів. 2023. С. 59-65

2. Громади отримали можливість випускати муніципальні облігації на міжнародних ринках. *Децентралізація влади в Україні : офіційний вебсайт*. 2023. URL : *https://decentralization.ua/news/15969*

3. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL : *https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text*

4. Як інвестори зможуть заробити на муніципальних облігаціях у 2022 році. *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку : офіційний вебсайт*. 2022. URL : *https://www.nssmc.gov.ua/iak-investory-zmozhut-zarobyty-na-munitsypalnykh-oblihatsiiakh-u2022-rotsi*

СИНЧАК ВІКТОР, д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку,
ВОВК АЛЬОНА, здобувачка вищої освіти,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ЗОВНІШНІ ДЕРЖАВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ

Проблема бюджетного дефіциту є актуальною на всіх етапах розвитку будь-якої держави. Неефективні державні витрати, зниження надходжень до бюджету та низька інвестиційна привабливість створюють фінансові бар'єри, які призводять до появи бюджетного дефіциту. Особливо актуальною ця проблема постає під час економічних криз або, як в Україні, під час війни. Тоді держава змушена шукати додаткові джерела фінансування для покращення економічної ситуації. Одним із основних джерел залучення додаткових коштів на вигідних умовах виступають зовнішні державні запозичення.

Дослідженню зовнішніх державних запозичень як основного джерела фінансування бюджетного дефіциту та їх впливу на економіку країни присвячено монографію «Зовнішні державні запозичення та економічний розвиток країни» [1], в якій обґрунтовується необхідність розробки стратегії боргової політики держави. Питання бюджетного дефіциту є предметом вивчення співавтора цієї публікації [2]. Проте проблема зовнішнього фінансування в контексті бюджетного дефіциту залишається досі актуальною і потребує глибшого вивчення.

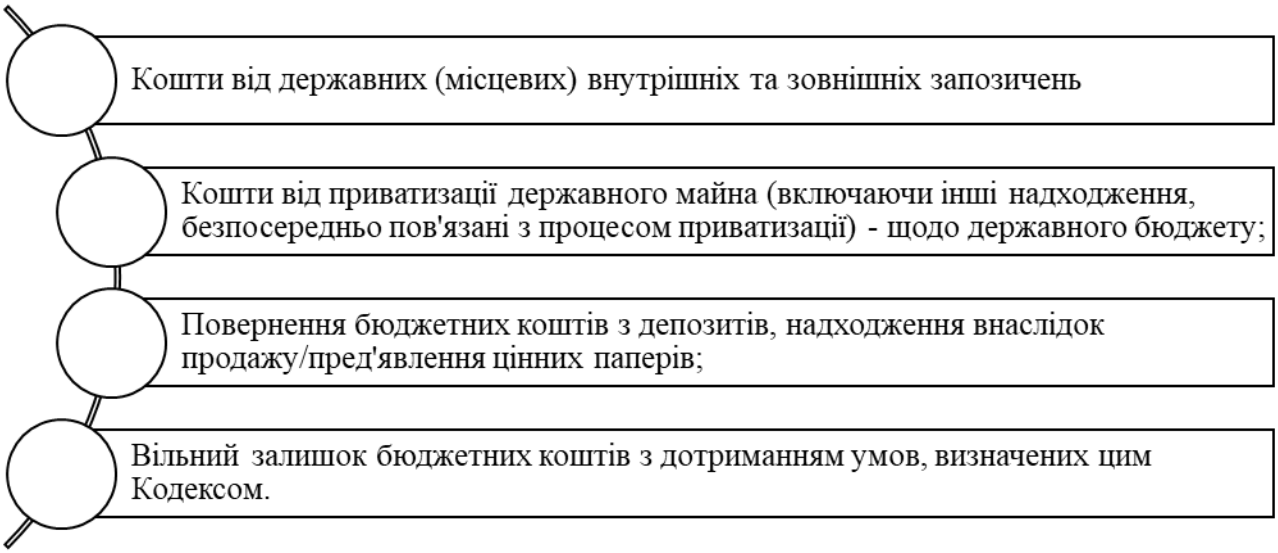

Рисунок 1. Джерела фінансування дефіциту бюджету
**Примітка. Побудовано на основі джерела [3].*

На сьогодні Україна зіштовхнулася з рядом негативних чинників, які мають згубний вплив на економіку країни. До цих факторів слід віднести, насамперед, економічну та політичну нестабільність, зокрема інфляцію, падіння виробництва, зниження інвестиційної привабливості, нестабільність

законодавчої бази, а також геополітичну напруженість, що загалом спричиняє бюджетний дефіцит. Саме тому Бюджетним кодексом України, зокрема статтею 15 визначено можливі джерела фінансування бюджетного дефіциту (рис. 1).

Отже бюджетний дефіцит виникає тоді, коли видаткова частина бюджету перевищує дохідну і держава вимушена залучати додатково кошти для його покриття. Одним із джерел фінансування бюджетного дефіциту є зовнішні державні запозичення. Зовнішні державні запозичення – це залучення фінансових ресурсів від іноземних кредиторів та міжнародних фінансових організацій. Однак, по-перше, такі запозичення призводять до наповнення бюджету, та, по-друге, до появи зовнішнього державного боргу. Тому ефективність зовнішніх запозичень залежить від умов кредитування, ризиків, які супроводжують та здатністю держави вчасно розраховуватися зі своїми зобов'язаннями. Для кращого розуміння пропонуємо розглянути динаміку зовнішніх державних запозичень України протягом 2021-2024 р.р. (рис. 2).

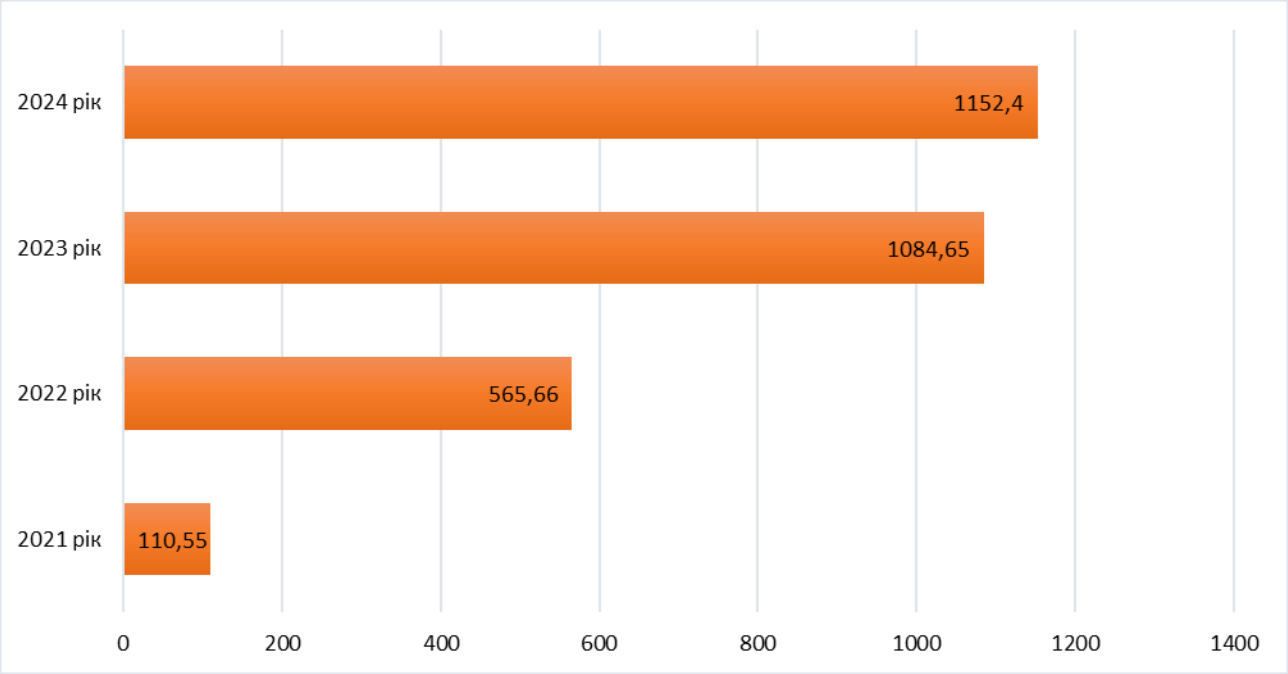

Рисунок 2. Динаміка зовнішніх запозичень України протягом 2021-2024 р.р.
**Примітка. Побудовано на основі джерела [4].*

Аналізуючи динаміку зовнішніх державних запозичень України у 2021-2024 р.р., можна помітити, що за 4 роки вони суттєво зросли. Якщо у 2021 році зовнішні запозичення становили 110,55 млрд. грн, то у 2022 році їх розмір становив 565,66 млрд. грн, що майже у 5 разів більше порівняно з попереднім роком. У 2023 році тенденція до зростання продовжилася і обсяг запозичень становив уже 1084,65 млрд. грн і в 2024 році показник досягнув максимальної цифри і становив 1152,4 млрд. грн. Таке зростання обумовлюється, насамперед, початком повномасштабної війни, а звідси і необхідністю фінансування оборонної сфери. Іншим чинником є економічна нестабільність, що призвела до зменшення доходів бюджету від бізнесу та потреби в додаткових джерелах

фінансування. Натомість активізувалася міжнародна співпраця з форм залучення зовнішніх державних запозичень, що мають свої переваги та недоліки (табл.1).

Таблиця 1. Переваги та недоліки у формах залучення зовнішніх запозичень

Форма залучення	Переваги	Недоліки
Випуск боргових цінних паперів і їх розміщення на міжнародних фінансових ринках	Залучає значні фінансові ресурси	Залежить від кредитного рейтингу країни-позичальника
Отримання урядом країни кредитів від інших держав через кредитні лінії під гарантії уряду	Надає кредити на пільгових умовах країні-позичальнику	Створює боргові зобов'язання перед країною-кредитором
Отримання урядом країни позик у міжнародних фінансових організація (Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку тощо)	Має стабільні умови фінансування	Супроводжується жорсткими вимогами щодо економічної політики країни.

**Примітка. Систематизовано на основі джерела [1, с. 11].*

Як видно з табл. 1, зовнішні державні запозичення можуть залучатися у різних формах кожна з яких має переваги та недоліки. Найбільш стабільними є позики міжнародних фінансових організацій, тоді як випуск боргових цінних паперів залежить від кон'юктури ринку. Тому, залучаючи зовнішні джерела фінансування, важливо ефективно управляти ними, щоб не зіштовхнутися із високим рівнем боргового навантаження. Важливими аспектами управління зовнішніми державними запозиченнями є створення дієвих механізмів для більш прогнозованого та контрольованого боргового навантаження, прозорість фінансової політики, скорочення неефективних витрат завдяки оптимізації державних видатків, реформування бюджетної та податкової системи, створення сприятливих умов для прямих іноземних інвестицій.

Отже зовнішні фінансові запозичення є важливим джерелом фінансування бюджетного дефіциту. Проте їх залучення повинно мати чіткі цілі використання, аби уникнути надмірного боргового навантаження країни та підвищити її фінансову стійкість.

Список використаних джерел:

1. Слав'юк Н. Зовнішні державні запозичення та економічний розвиток країни: монографія. Київ, 2019. 172 с.

2. Синчак В. П., Тишко Д. П. Бюджетний дефіцит в умовах повномасштабного вторгнення. *Відновлення України та її регіонів в контексті глобальних трендів: управління, адміністрування, забезпечення»*. Тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2024. С. 292 – 294.

3. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2010. № 50-51. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/card2#Card (дата звернення 05.03.2025).

4. Open budget. Фінансування. URL: https://openbudget.gov.ua/nationalbudget/finance?class=creditors&view=table (дата звернення 05.03.2025).

СОЛОВЕЙ ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЛОПАТОВСЬКА ОКСАНА,**
викладач кафедри фінансів, обліку та аудиту
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут, м. Хмельницький

ПРОГРАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ АТ «ОЩАДБАНК»

В умовах економічної нестабільності державна підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ) є ключовим фактором для забезпечення стійкого розвитку економіки України. АТ «Ощадбанк», як один із провідних державних банків, активно реалізує програми державної підтримки бізнесу, які регламентуються Постановою Кабінету Міністрів України №28 від 24 січня 2020 р. та Постановою КМУ №738 від 21 червня 2022 р. [1-2]. Метою даного дослідження є аналіз основних програм підтримки бізнесу, які впроваджуються АТ «Ощадбанк», та оцінка їх впливу на розвиток підприємництва в Україні.

АТ «Ощадбанк» є активним учасником державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», яка спрямована на спрощення доступу МСБ до фінансових ресурсів. У рамках цієї програми банк надає кредити на інвестиційні цілі та поповнення обігових коштів зі ставками від 5% до 9% річних залежно від категорії позичальника та умов кредитування. Завдяки участі в цій програмі, Ощадбанк сприяє розвитку підприємництва, створенню нових робочих місць та модернізації виробничих потужностей.

У співпраці з урядом України, АТ «Ощадбанк» активно реалізує програму «єРобота», яка передбачає надання безповоротних грантів для створення або розвитку власного бізнесу [3]. Програма охоплює декілька напрямів:

1. «Своя справа»: гранти від 50 до 250 тис. грн.;
2. «Свій сад»: гранти до 10 тис. грн/га.;
3. «Своя теплиця»: гранти 2–7 млн грн.;
4. «Новий рівень»: гранти до 8 млн грн.;
5. Підтримка ветеранів: спеціальні умови фінансування для ветеранів та їхніх родин.

АТ «Ощадбанк» виступає партнером та посередником між заявниками та державою, забезпечуючи ефективну реалізацію програми та надаючи консультаційну підтримку.

У рамках міжнародної співпраці, АТ «Ощадбанк» реалізує програму грантової підтримки, фінансовану урядом Німеччини. Програма передбачає надання грантів до 30% вартості проєкту для підприємств МСБ на закупівлю, модернізацію та реконструкцію основних засобів, а також поповнення обігових коштів. Максимальна сума проєкту становить 240 тис. євро без ПДВ у гривневому еквіваленті. Ця ініціатива сприяє підвищенню стійкості українських підприємств та їх адаптації до сучасних викликів.

В умовах військових дій АТ «Ощадбанк» запровадив програму підтримки релокації бізнесу, яка передбачає кредитування підприємств, що переміщують свою діяльність із зон бойових дій до безпечніших регіонів України. Умови

програми включають кредити на поповнення обігових коштів строком до 36 місяців та на інвестиційні потреби до 60 місяців зі ставкою для клієнта від 0% при залученні фінансування в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». Максимальна сума кредиту становить до 60 млн грн. [3].

Програми державної підтримки бізнесу, які реалізує АТ «Ощадбанк», відіграють важливу роль у стимулюванні розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Завдяки різноманітним фінансовим інструментам, таким як пільгове кредитування, грантова підтримка та спеціальні програми для релокації бізнесу, банк сприяє підвищенню економічної стійкості та конкурентоспроможності національної економіки. Подальша реалізація та розширення цих програм є ключовим елементом у підтримці підприємницької ініціативи та відновленні економічного потенціалу країни.

Список використаних джерел:

1. Про надання фінансової державної підтримки. Постанова №28 від 24.01.2020р. Кабінет Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/28-2020-%D0%BF.
2. Деякі питання надання грантів бізнесу. Постанова №738 від 21.06.2022р. Кабінет Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF.
3. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL: https://www.oschadbank.ua/.

СОЛОМАТІНА ТЕТЯНА, д.е.н.
професор кафедра фінансів та банківської справи,
Східноукраїнський національний університет, м.Київ

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ПІДПРИЄМЦЯ: ВИБІР СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Сьогодні світ бізнесу стає все більш глобалізованим, і кордони між країнами більше не є перепоною для розвитку компаній. Але одна річ залишається вирішальною при виборі місця для ведення бізнесу — податкове навантаження.

Розглянемо випадок компанії малого бізнесу, де організаційно-правова форма ведення бізнесу – фізична особа підприємець, а умовна річна виручка становить 100 тис.євро; витрати – 60 тис.євро. Бізнес прагнете максимально ефективно використовувати свої ресурси, залишаючи більше коштів на розвиток та інвестиції. Порівняємо податкові системи Україні та Польщі (табл 1) та визначити як різні ставки податків впливають на загальне навантаження на бізнес.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз систем оподаткування підприємця Україна - Польща

Параметри	Польща	Україна
Групи оподаткування	-Загальна шкала (PIT): 12% до 27,5 тис. євро, 32% більше - Фіксований податок (19%): незалежно від рівня доходів - ринковий податок (3%) без урахування витрат - Звільнення від ПДВ: до 44 тис. євро річного доходу - ПДВ (23%): стандартна ставка	- 2-а група: фіксований податок ~70 € на рік, без ПДВ, ліміт доходу ~139 тис. € (тільки B2C) - 3-я група (3% з ПДВ): 3% від доходу + ПДВ 20%. Ліміт доходу ~210,5 тис. € - 3-я група (5% без ПДВ): 5% від доходу. Ліміт доходу ~210,5 тис. € - Загальна система: 18% прибуток
Облік витрат	- Так: PIT та фіксований податок - Ні: при ринковому податку (3%) та звільненні від ПДВ	- Так: тільки на загальній системі - Ні: на 2-й та 3-й групах єдиного податку
ПДВ	- Обов'язковий (23%): при перевищенні 44 тис. євро доходу або під час роботи з іншими платниками ПДВ - Визволення: до 44 тис. євро річного доходу	- Обов'язковий (20%): на 3-й групі (3%) та загальній системі - Звільнення: на 2-й групі та 3-й групі (5% без ПДВ)
Додаткові внески	-	Воєнний збір: 2 група – 18 евро; 3 група – 1% від доходу
Обмеження за видами діяльності	- Деякі види діяльності потребують ліцензій (наприклад, фінансові послуги, продаж алкоголю чи тютюну)	- заборона на послуги нерезидентам, бюджетним установам, юридичним особам, ФОП (загальне оподаткування)
Облік та звітність	- Обов'язковий облік доходів та витрат крім ринкового податку	- Обов'язковий облік загальної системи. - Спрощений облік для 2-ї та 3-ї груп єдиного податку

*Складено автором на основі [1,2]

В Польщі більш гнучка система оподаткування, але в Україні нижчі податки для малого бізнесу (особливо 2-ї групи), але є додаткові обмеження щодо роботи: кількості працівників (2 група), можливості виконувати ті чи інші роботи або послуги. Розрахунки щодо сплати податків за умовним прикладом наведені в таблиці 2

Таблиця 2. Аналіз податкового навантаження підприємця Україна -Польща, тис. євро

Показник	Польща (PIT, 12%)	Польща (Фікс. 19%)	Польща (Ринковий 3%)	Україна (2-а група)	Україна (3% з ПДВ)	Україна (5%)	Україна (Загальна, 18%)
Оподат-ковувана база	40 (прибуток)	40 (прибуток)	100 (доходи)	100 (доходи)	100 (доходи)	100 (доходи)	40 (прибуток)
Ставка податку	12%	19%	3%	Фікс	3%	5%	18%
Сума податку (рік)	4, 8	7,6	3	0,07	3	5	7,2
ПДВ	9,2	9,2	9,2	0	8	0	8
Соціальні внески (річні)	42	42	42	1,2	1,2	1,2	1,2
Загальне податкове навантаження	15,2	17,8	12,2	1,27	12,2	6,2	16,4
Податкове навантаження (%)	15,2%	17,8%	12,2%	1,27%	12,2%	6,2%	16,4%

Згідно з проведеними розрахунками, оптимальний варіант для ведення бізнесу залежить від таких факторів: чи працює компанія з юридичними особами (B2B) або тільки з фізичними (B2C); чи потрібно сплачувати ПДВ, чи можна працювати без нього; чи є необхідність у великих операційних витратах; чи є можливість працювати на спрощеній системі?

Порівняння систем оподаткування країн з урахуванням особливостей ведення бізнесу наведено нижче

Ситуація	Оптимальна країна та система	Причина
Бізнес працює тільки з фізичними особами (B2C)	Україна, 2-а група (1,27%)	Найменше податкове навантаження, всього 1 270 євро податків в рік
Бізнес має мінімальні витрати, немає проблеми з ПДВ	Україна, 3-я група (5%)	Спрощена система, простий облік
Бізнес працює з юрособами (B2B) та має великі витрати	Польща, 19% (або Україна загальна система 18%)	Можливість віднімати витрати
Бізнес працює з юрособами (B2B), але витрати невеликі	Україна, 3-я група (3% з ПДВ)	Низьке податкове навантаження
Бізнес орієнтується на ЄС, потрібен статус європейського платника ПДВ	Польща, ринковий податок (3%)	Дозволяє отримати європейський VAT-номер

Висновки:

1. Якщо немає обмежень по роботі з юрособами, реєструйте бізнес в Україні (2-а або 3-я група єдиного податку)

2. Якщо основні клієнти – компанії з ЄС, реєструйте бізнес у Польщі (3% або 19%)

3. Якщо компанія має великі витрати, тоді варто обирати загальну систему оподаткування (Україна – 18%, Польща – 19%).

Таким чином, Україна вигідніша для малого бізнесу та компаній із низькими витратами. Польща вигідна, якщо потрібно працювати з ЄС, але податкове навантаження там вище.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс Польщі. URL: https://lexlege.pl/system-informacji-prawnej
2. Податковий кодекс України. URL: https://tax.gov.ua/nk/

СТАРУК КАРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **КРИШТАЛЬ ГАЛИНА**, д.е.н., професор
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
ПАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ПОТОЧНЕ ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА МЕТОДИ РОЗРОБЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПЛАНІВ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі ТОВ «ТАРА-ПАК»)

Фінансове планування є найважливішим аспектом системи управління фінансами підприємства, спрямованим на визначення його майбутніх фінансових можливостей і стану. Це система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, а також оптимізації грошових потоків. Фінансове планування – це процес прийняття рішень, орієнтованих на перспективу, який передбачає взаємодію двох підсистем: керованої підсистеми, що включає економічні відносини, пов'язані з активами, капіталом і фінансовими потоками, і керуючої підсистеми, що складається з директорів, фінансових директорів та інших працівників фінансової служби. [1, с. 287]

Фінансове планування передбачає визначення фінансових ресурсів, виявлення резервів, раціональний розподіл прибутку та оцінку доцільності капітальних інвестицій. Воно дає відповіді на питання про наявні кошти, джерела та розподіл бюджету. Фінансове планування пов'язане з виробничим плануванням і вимагає відповідної фінансової ситуації. [2, с. 312]

Принципами фінансового планування є наукова обґрунтованість, єдність бюджетного планування, стабільність, безперервність, строковість, платоспроможність, рентабельність, максимальна прибутковість, збалансованість ризиків, адаптація до потреб ринку. Пріоритетність фінансового планування передбачає виявлення важливих взаємозв'язків і залежностей, забезпечення фінансової безпеки, оптимізацію, координацію, раціоналізацію, контроль і документування. [3, с. 167]

Фінансове планування передбачає використання різних методів, зокрема балансового, нормативного, розрахунково-аналітичного, оптимізаційного, економіко-математичного моделювання та економетричного. Балансовий метод розраховує фінансові показники на основі бухгалтерського балансу, тоді як нормативні методи використовують заздалегідь встановлені нормативи та техніко-економічні критерії. Розрахунково-аналітичний метод аналізує фактичні фінансові показники та розраховує планові значення, а оптимізаційні методи створюють кілька варіантів для вибору найоптимальнішого. [3, с. 168]

Економіко-математичне моделювання виявляє кількісні взаємозв'язки між фінансовими показниками та факторами, а економетричні методи вивчають закономірності в динаміці показників. Серед інших методів – коефіцієнтний метод, графічний аналіз, програмно-цільовий метод, метод перевантаження. Кожен метод має свої переваги та недоліки, і фінансове планування часто передбачає поєднання декількох методів для досягнення найкращих

результатів. Метод перевантаження виявляє дисбаланси в балансі компанії та ітеративно розраховує фінансові рішення для їх усунення. Він передбачає оптимальні значення та пропорційну зміну статей балансу. Метод повторюється, поки не буде досягнуто рівноваги, враховуючи фінансовий зворотний зв'язок і потенційні фінансові рішення. [3, с. 170]

Процес фінансового планування включає прогнозування фінансової діяльності, поточне фінансове планування та оперативне планування. Фінансове планування охоплює весь комплекс заходів, від постановки цілей до їх реалізації, і необхідне для визначення фінансових результатів, виявлення резервів та контролю за використанням коштів. Фінансові ресурси підприємства включають постійно залучені власні ресурси (капітал) та тимчасово залучені позикові кошти. Власні ресурси забезпечують зростання, стабільність та покриття збитків. Підприємства мають заборгованість лише за рахунок власних коштів, що впливає на здатність залучати кошти та забезпечувати зростання. [4, с. 240]

Власний капітал використовується для збільшення активів та розширення діяльності, а його основними функціями є операційна та захисна. Позикові кошти залучаються на певний термін і за певну плату, з виплатою відсотків. Фінансові результати діяльності українських сільськогосподарських підприємств є нестабільними через економічну ситуацію в країні, світову кризу та законодавчі зміни. [5, с. 229]

Аналіз фінансових результатів має вирішальне значення для ефективного управління та збільшення прибутку. Фінансовий аналіз включає горизонтальний, вертикальний і трендовий аналіз, а для оцінки фінансового стану можуть використовуватися різні методи. Ключові показники включають прибутковість, платоспроможність і ліквідність. Фінансовий стан компанії слід оцінювати комплексно, використовуючи декілька методів. [5, с. 231]

Аналіз фінансових результатів передбачає вивчення можливостей отримання прибутку, управління формуванням прибутку, виявлення факторів, що впливають на фінансові результати, та оцінку якості прибутку. Розподіл прибутку має на меті стимулювати діяльність компанії і залежить від організаційно-правової форми, податків та податку на прибуток. [5, с. 232]

Прибуток – це частина чистого доходу, отриманого після реалізації продукції, і на його формування впливають об'єктивні процеси в суспільстві. Прибуток відображає результат фінансово-господарської діяльності підприємства, а його формування залежить від різних факторів, таких як галузь, структура власності, ринкові відносини. [6, с. 41]

Чистий прибуток визначається як прибуток за вирахуванням податків та пільг. Підприємства можуть використовувати прибуток для формування резервного капіталу, фондів споживання та накопичення, на благодійні цілі або на виплату дивідендів. Розподіл прибутку є джерелом фінансових ресурсів для підприємств і держави. Пропорція розподілу прибутку між державою та підприємствами має вирішальне значення для задоволення потреб і залежить від таких факторів, як податкова політика. [6, с. 42]

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, що є результатом взаємодії виробничих, економічних та фінансових факторів. Він визначається системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів. На фінансовий стан позитивно впливає постійне виробництво та реалізація високоякісної продукції, а негативно - перебої у виробничому процесі, низька якість продукції, труднощі зі збутом. [6, с. 44]

Контроль повинен здійснюватися за всіма видами фінансової діяльності, включаючи грошові витрати, собівартість продукції та оборотний капітал. Функції фінансового менеджменту включають контроль фінансових показників, визначення відхилень, оцінку фінансового стану, прийняття управлінських рішень та коригування стратегій. [7, с. 144]

Важливість фінансового контролю в компаніях, підкреслюється необхідність визначення основних об'єктів фінансового контролю, розподілу та періодичності використання функцій стратегічного та оперативного фінансового контролю, а також формування якісних характеристик фінансового контролю. Необхідності визначення та пріоритизації ключових показників, створення системи моніторингу та розробки системи контролю за цими показниками. Далі в статті обговорюється зростаюча популярність контролінгу, пояснюється, що він створює нові можливості не тільки для фінансового менеджменту, а й для управління компанією в цілому. [7, с. 146]

Бюджетування – це процес організації фінансово-господарської діяльності, координації основних аспектів діяльності компанії за допомогою бюджетів, а також забезпечення регулярного планування діяльності для передбачення майбутніх проблем і досягнення стратегічних цілей. [8, с. 98]

Бюджетування є робочим інструментом, що охоплює всі аспекти діяльності, включаючи виробництво, технології, маркетинг, фінанси, інновації та інвестиції. Однак процес бюджетування на підприємствах ще не до кінця зрозумілий, що призводить до відокремленого планування та бюджетування без координації, в результаті чого виникають «бюджетні прогалини». Бюджетування – це особливий інструмент фінансового менеджменту, який об'єднує планування, поточний контроль та облік відхилень. [8, с. 110]

Список використаних джерел:

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : Навч. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. К. : Знання-Прес, 2006. – 287 с.
2. Біла О.Г. Фінансове планування і прогнозування. Львів : Компакт-ЛВ, 2005. 312 с.
3. Ставерська Т.О. Принципи і процедури фінансового планування і прогнозування на підприємстві. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2014. №5. С. 167-170.
4. Кнейслер О.В. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2008. 240 с.
5. Шипіна С. Б. Сутність поняття «фінансові результати» як об’єкта бухгалтерського обліку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. р*, 2012. № 1(59). С. 229– 232.
6. Степура В.В. Світовий досвід фінансового планування. Науково-виробничий журнал «Часопис економічних реформ». Луганськ: СНУ ім. В.Даля. 2014. № 1 (5). – С. 41-44.

7. Костецький В.В. Фінансовий контролінг у системі управління фінансами підприємства. *Наукові записки національного університету «Острозька академія»*. 2012. Вип. 19. С. 143-146.
8. Білик М. Д. Бюджетування у системі фінансового планування. *Фінанси України (укр.).* 2007. № 3. С. 97–110.

СТОРОЖЕНКО АНДРІЙ, аспірант
Науковий керівник – **БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА,** к.е.н,
доцент кафедри фінансів, банківської і страхової справи,
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

РОЗВИТОК МІКРОСТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Мікрострахування, як форма страхування, орієнтована на людей з низьким рівнем доходу, стало важливим інструментом соціального захисту. Воно забезпечує фінансову безпеку в умовах економічної нестабільності та сприяє зменшенню бідності серед вразливих груп населення [1, с. 46 – 54].

Роль мікрострахування у соціальному захисті визначається у наступних аспектах:

1. *фінансова безпека.* Мікрострахування захищає населення від фінансових втрат, пов'язаних із неочікуваними подіями, такими як хвороби, стихійні лиха чи втрата доходу;

2. *соціальна інклюзія.* Воно сприяє інтеграції вразливих груп у фінансову систему, підвищуючи їхню економічну стабільність;

3. *зменшення нерівності.* Мікрострахування дозволяє знизити соціальну нерівність, забезпечуючи доступ до страхових послуг навіть для малозабезпечених верств населення.

Не зважаючи на значні переваги мікрострахування цей сегмент недостатньо розвинений в Україні. Це пов’язано із рядом причин. Серед них низька обізнаність населення. Багато людей не знають про існування мікрострахування чи недооцінюють його значення. Проблемою залишається і недостатній рівень довіри. Недовіра до страхових компаній та фінансових інституцій є бар’єром для популяризації мікрострахування. Відсутність розвиненої страхової інфраструктури у сільських районах ускладнює доступ до послуг [2].

Для розвитку мікрострахування в Україні важливо проводити інформаційно-просвітницькі кампанії серед населення. Необхідною є державна підтримка в частині розробки нормативно-правової бази для стимулювання розвитку такого сегменту страхування. Страховим компаніям варто приділяти увагу використанню цифрових технологій для створення онлайн-платформ, націлених на швидкий доступ до страхових послуг. Партнерство із громадськими організаціями повинно стати одним із етапів на шляху до покращення доступності послуг та підвищення довіри до них.

Україна має значний потенціал для розвитку мікрострахування. Він забезпечується завдяки: наявності великого сегмента населення з низьким рівнем доходів, зростаючому попиту на соціально орієнтовані фінансові послуги, активному впровадженню цифрових технологій у фінансовому сектор.

Мікрострахування є ефективним інструментом соціального захисту, що сприяє зменшенню рівня бідності та підвищенню фінансової стійкості населення. Для його успішного розвитку необхідні спільні зусилля держави,

страхових компаній, громадських організацій та міжнародних партнерів. Розвиток мікрострахування в Україні може стати важливим кроком до забезпечення соціальної справедливості та економічної стабільності.

Список використаних джерел:

1. Мікрострахування життя та здоров'я населення: опція на третьому рівні пенсійної системи України / Димніч О., Стецюк Т., Татарина Т., Кривошлик Т. // Вчені записки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана ; [редкол.: О. Яценко (голов. ред.) та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2023. – Вип. 31. – С. 46–54.
2. Microinsurance Network. The State of Microinsurance. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://a2ii.org/sites/default/files/reports/ min_state_of_microinsurance_0.pdf (дата звернення: 13.01.2025).

ТІХОНОВА ВІКТОРІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **БУРКОВСЬКА АЛЛА,** к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Фінансовий контроль є невід'ємним елементом державного управління, що спрямований на забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, запобігання фінансовим порушенням та мінімізацію корупційних ризиків. В умовах реформування економічної та управлінської систем України особливої актуальності набуває питання нормативно-правового регулювання державного фінансового контролю. Від ефективності його здійснення залежить не лише стабільність державних фінансів, а й рівень довіри громадян до органів влади.

Вітчизняна модель фінансового контролю в державному управлінні передбачає три основні напрями регулювання розподілу та використання бюджетних ресурсів. По-перше, зовнішній державний фінансовий контроль (аудит), що реалізується Рахунковою палатою від імені Верховної Ради України, забезпечує парламентський нагляд за фінансовою діяльністю державних органів. По-друге, урядовий фінансовий контроль, здійснюваний органами Державної аудиторської служби, має на меті перевірку ефективності та законності використання державних коштів. По-третє, внутрішній фінансовий контроль охоплює як внутрішні перевірки, що проводяться розпорядниками бюджетних коштів, так і внутрішній аудит, який забезпечують відповідні структурні підрозділи бюджетних установ. Такий багаторівневий підхід сприяє підвищенню прозорості та ефективності фінансового управління в державному секторі [1].

Нормативно-правове регулювання фінансового контролю в Україні базується на великій кількості законодавчих та підзаконних актів, що, з одного боку, забезпечує комплексне регулювання, а з іншого — спричиняє труднощі у правозастосуванні та створює певну диспропорцію у фінансовому законодавстві. Центральне місце у цій системі належить Конституції України, яка як Основний Закон визначає принципові засади здійснення фінансового контролю, окреслює правовий статус і повноваження державних органів у цій сфері, зокрема Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України. Крім того, Конституція України встановлює контрольні функції Президента як глави держави, що є важливим елементом загальної системи фінансового контролю [2].

Державний фінансовий контроль традиційно класифікується за напрямами фінансової діяльності, виділяючи два його основні типи: бюджетний та податковий контроль. Нормативно-правове регулювання бюджетного контролю базується на положеннях Бюджетного кодексу України, хоча цей документ не містить чіткого визначення самого поняття «бюджетний контроль». Водночас, згідно зі ст. 26 Бюджетного кодексу, контроль за дотриманням бюджетного

законодавства спрямований на досягнення ефективного управління бюджетними ресурсами та реалізується на всіх етапах бюджетного процесу. Його основна мета полягає в аналізі та оцінці фінансової та господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів для забезпечення їх економного та цільового використання. Окрім того, контроль спрямований на підвищення ефективності управлінських рішень, запобігання порушенням бюджетного законодавства та захист інтересів держави в процесі управління державними активами [3].

На відміну від Бюджетного кодексу, Податковий кодекс України містить чітке визначення поняття «податковий контроль», а також окреслює його основні принципи та суб'єктів, які залучені до його реалізації. Відповідно до положень глави V цього нормативного документа, зокрема ст. 61, податковий контроль передбачає сукупність заходів, що здійснюються контролюючими органами під координацією центрального органу виконавчої влади, який відповідає за формування та реалізацію державної фінансової політики. Основними завданнями податкового контролю є перевірка правильності нарахування, своєчасності та повноти сплати податків і зборів, а також дотримання законодавчих норм щодо регулювання готівкового обігу, проведення розрахункових операцій, ліцензування, патентування та інших сфер, нагляд за якими покладено на відповідні органи.

Державний фінансовий контроль здійснюється через розгалужену систему органів, яка охоплює:

1. законодавчі інституції, зокрема Верховну Раду України, що відіграє ключову роль у формуванні та контролі державної фінансової політики;

2. виконавчі органи, серед яких Кабінет Міністрів України та Міністерство фінансів України, а також спеціалізовані установи фінансового контролю, такі як Рахункова палата, Державна аудиторська служба, Державна казначейська служба та Державна фіскальна служба;

3. недержавні установи, які відіграють допоміжну роль у фінансовому моніторингу, зокрема громадські організації, засоби масової інформації, аудиторські компанії, включаючи міжнародні структури, уповноважені здійснювати контроль за використанням державних ресурсів.

Такий багаторівневий підхід забезпечує комплексний контроль за фінансовими потоками та сприяє прозорості державного управління [4].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що фінансовий контроль є невід'ємною складовою всіх стадій фінансової діяльності, охоплюючи різні фінансово-правові підгалузі та інститути особливої частини фінансового права. Його ключова особливість полягає в тому, що він є одним із небагатьох елементів фінансового законодавства, норми якого інтегровані як у Загальну, так і в Особливу частини фінансового права. Зокрема, Загальна частина визначає основоположні принципи, завдання, механізми організації та здійснення фінансового контролю. Натомість Особлива частина містить норми, що деталізують особливості контролю у різних секторах фінансової діяльності.

Водночас відсутність системності в нормативно-правовому регулюванні

призвела до дисбалансу в структурі органів, що здійснюють державний фінансовий контроль та аудит в Україні. Функціонування контролюючих органів, які виконують наглядові, ревізійні та фіскальні завдання у сфері розпорядження бюджетними ресурсами, регулюється численними спеціалізованими законами та підзаконними актами, що ускладнює їхню взаємодію та знижує ефективність фінансового контролю. А отже, для вдосконалення фінансового контролю в Україні необхідно гармонізувати законодавчі акти, посилити відповідальність за фінансові правопорушення, розширити можливості цифровізації та автоматизації процесів контролю, а також забезпечити незалежність контролюючих органів.

Список використаних джерел:

1. Сисоєва І.М. Особливості здійснення державного фінансового контролю в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 18. С. 11–18
2. Піхоцький В.Ф. Державний фінансовий контроль в Україні: проблеми нормативно-правового забезпечення. *Регіональна економіка*. 2014. № 4. С. 194-204
3. Колісник А.С. Правове регулювання фінансового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання. *Право та інновації*. 2020 № 3(31). С. 71–77
4. Обушна Н.І. Модернізація системи державного фінансового контролю в Україні в контексті утвердження парадигми публічного аудиту. *Вісник НАДУ при Президентові України. Серія «Державне управління»*. 2016. № 4. С. 64–71

ТКАЧУК НАТАЛІЯ, к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ

Процес діяльності комерційних банків базується на їх здатності ефективно використовувати власний капітал і зулучені ресурси для поглинання несподіваних ризиків, нейтралізації можливих втрат і отримання прибутку, що сприяє забезпеченню їх фінансової стабільності та надійності. Розмір власного кпаіталу має першочерогове значення на етапі створення банку й забезпечення його діяльності на майбутнє й для впродовж функеціоунвання банку на ринку в частині виконання обов'язвових економінчих нормативів. Також від обсягів та якості сформованого власного кпаіталу залежить рівень його достатності (адекватності) здійснюваним активним операціям банку на ринку. Тому вважаємо за необхідне розглянути особливості формування власного капіталу на прикладі АТ «Правекс банк», який є представником групи банків іноземних банківських груп у банківській системі України.

За офіційними даними НБУ станом на 1.01.2024р. АТ «Правекс банк» мав сформований власний капітал у розмірі 1051,1 млн грн, динаміка якого подана в табл. 1.

Таблиця 1. Динаміка обсягів сукупних пасивів і власного капіталу АТ «Правекс банк» у 2019-2023рр. [1].

Показники	Роки					Динаміка, %			
	2019	2020	2021	2022	2023	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022	2023/ 2019
Власний капітал	1895,0	1778,2	1478,6	1100,7	1052,1	83,1	74,4	95,6	55,5
Зобов'язання	3910,0	5945,6	7995,9	9451,4	9910,7	134,5	118,2	104,8	253,5
Сукупні пасиви	5805,0	7723,8	9474,5	10552,1	11228,2	122,7	111,4	106,4	193,4

Як видно з наведених у табл. 1 даних, сукупні ресурси АТ «Правекс банк» упродовж 2019-2023рр. мають тенденцію до зростання і станом на кінець 2023р. складали 11228,2 млн грн, що на 93,4% більше, аніж у 2019р. і на 6,4% більше, ніж у попередньому році. При цьому відмітимо, що обсяги зобов'язань банку теж мають тенденцію щорічного збільшення обсягів, а за досліджуваний період банк зумів наростити свої депозитні ресурси в 2,5 рази (9910,7 млн грн). Протилежну тенденцію має власний капітал банку, обсяги якого щорічно зменшувалися впродовж 2019-2022р. і лише в 2023р. маємо зростання на 19,7% порівняно з 2021р. За досліджувані п'ять років власний капітал банку скоротився майже на 30%, що буде мати негативний вплив на дотримання банком нормативів капіталу.

Аналізуючи структуру банківських ресурсів АТ «Правекс банк» відмітимо, що частка власного капіталу на кінець 2023р. склала 9,3%, що відповідає загальноприйнятим нормам (19-12%) (рис. 2.1). Слід також відмітити її

зменшення порівняно з 2019р. в 3,5 рази (32,6%) і щорічне поступове зниження. Найменшою питома вага власного капіталу даного банку була в 2023р. Відповідно, частка банківських зобов'язань найменшою була в 2019р. – 67,4% із щорічним збільшенням до 90,7% на кінець звітного року. Відтак, можемо відмітити, що керівництво АТ «Правекс банк» дбає про збільшення депозитних ресурсів банку, тим самим нарощуючи ресурсну базу для збільшення обсягів активних операцій з надання кредитів клієнтам. Зниження питомої ваги власного капіталу в сукупних ресурсів до прийнятного стану також забезпечить можливість банку дотримуватися балансу між дохідністю та ліквідністю.

Елементами власного капіталу АТ «Правекс банк» є статутний капітал, резервний фонд, емісійні різниці, резерви переоцінки та нерозподілений прибуток. Статний капітал банку впродовж досліджуваного періоду зовсім не змінювався і становив 979,1 млн грн. Другим за роллю у формуванні власного капіталу банку є його резервний фонд або загальні резерви банку, що формується за рахунок щорічних відрахувань банку з його чистого прибутку в розмірі не менше 5%. Загалом обсяги резервного фонду АТ «Правекс банк» за досліджуваний період не змінювалися й становили 1332 млн грн, що пояснюється збитковою діяльністю банку й неможливістю проведення вищезазначених відрахувань з прибутку. При цьому питома вага резервного фонду у влансому кпаіталі банку суттє зросла за досліджуваний період.

Складовою власного капіталу досліджуваного банку є також емісійні різниці, що виникають внаслідок перевищення ринкової ціни банківських акцій над їх номінальної вартістю під час розміщення на фондовому ринку. Обсяги емісійних різниць також не зазнавали суттєвих змін і становили 4660 млн грн, що більш як вдічі перевищувало величину власного капіталу банку.

Резерви переоцінки основних засобів і нематеріальних активів, утворюються внаслідок дозволеного проведення банком переоцінки своїх фіксованих активів зі зміною їхньої ринкової вартості, а також за рахунок довгострокового володіння деякими активами, показаними у балансі за первинною вартістю їхнього придбання. Розмір резервів переоцінки основних засобів досліджуваного банку коливався за 2019-2023рр. у межах 210-310 млн грн, тоді як їх частка у власному капіталі зростала щорічно з 11% на кінець 2019р. до 30% на кінець 2023р. Варто зауважити, що переоцінка основних засобів вважається одним із найбільш поширеним методом «роздування» власного капіталу банку, але для АТ «Правекс банк» немає потреби саме в таку способі нарощенні власного капіталу.

Нерозподілений прибуток є доволі специфічним елементом власного капіталу банку, адже виконує неоднозначну роль: одночасно є, і результатом діяльності банку, і джерелом нарощення власного капіталу, і способом забезпечення капіталізації. Врато звернути увагу, що впродовж досліджуваного нами періоду АТ «Правекс банк» отритмував збитки, а не прибутки, обсяги яких були для банку суттєвими й призводили загалом до зменшення його власного капіталу. Так, на кінець 2023р. збитки банку сягнули 4840,7 млн грн, що на 1000 млн грн більше порівняно з даними 2019р. Відтак, зазначимо, що

нерозподілений прибуток не є джерелом нарощення власного капіталу для досліджуваного банк.

Підсумовуючи відзначиио, що АТ «Правекс банк» на сьогодні має необхідний обсяг власного капіталу, але якість його формування потребує негайного покращення (усунення збиткової діяльності). Окремі складові власного капіталу (статутнний капітал, резервний фонд, емісійні різниці) упродовж досліджуваного періоду не змінювалися, що негативно відображається на його обсягах і здатності банку виконувати економічні нормативи. Крім того, ці складові й відсутність прибутку не можуть вважатися джерелами поповнення власного капіталу для банку. Відтак, для виконання оновлених в 2024р. нормативів капіталу банку необхідно подбати про розширення активних операцій і забезпечення прибуткової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дані наглядової статистики. Згруповаі балансові залишки URL. https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2
2. Нормативи капіталу та їх складові (у розпізі банків). URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist

ТЯГНИБЕДІНА ЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДРАНУС ВАЛЕНТИН**, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, заступник завідувача кафедри,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

АНАЛІЗ ВПЛИВУ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Фінансовий ринок є однією з найчутливіших сфер економіки, яка гостро реагує на кризові явища. Різноманітні кризи, будь то економічні, політичні чи соціальні, здатні суттєво впливати на функціонування фінансових інститутів та якість надання фінансових послуг. Розуміння механізмів цього впливу є ключовим для розробки ефективних стратегій подолання негативних наслідків та забезпечення стійкості фінансової системи.

Останні десятиліття продемонстрували, що кризи можуть мати як короткострокові, так і довгострокові наслідки для світової економіки. Наприклад, світова фінансова криза 2008 року призвела до суттєвих змін у регулюванні банківського сектору, пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення РФ в Україну загострили проблеми ліквідності та кредитних ризиків. Аналізуючи вплив кризових явищ на фінансовий ринок, важливо враховувати не лише їхні економічні передумови, а й геополітичні та соціальні чинники.

Кризові ситуації, такі як фінансово-економічні кризи, безпосередньо впливають на стабільність фінансових ринків, викликаючи паніку серед інвесторів та зниження їхньої довіри. Це призводить до відтоку капіталу, падіння цін на фінансові активи та зменшення ліквідності ринку. У свою чергу, дестабілізація фінансового ринку може спричинити кризу ліквідності, що негативно позначається на діяльності банків і страхових компаній.

Існують різні способи вирішення цієї проблеми. Одними із пріоритетних є запровадження антикризових заходів на рівні держави, зокрема монетарної та фіскальної політики, зміцнення механізмів регулювання фінансових установ, підвищення рівня прозорості ринку та впровадження ефективних стратегій управління ризиками. Крім того, важливим напрямом є посилення фінансової грамотності населення, що дозволяє зменшити панічні настрої під час кризових ситуацій.

У статті "Глобальні фінансово-економічні кризи та їх вплив на розвиток фінансових ринків" автори досліджують причини та наслідки фінансово-економічних криз, виділяючи фактори їх виникнення та класифікуючи світові фінансові кризи [1].

У статті "Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання" автор аналізує передумови виникнення світових фінансових криз, їх вплив на економічний розвиток та пропонує шляхи подолання негативних наслідків [2].

Кризові явища змушують фінансові установи переглядати свої стратегії та впроваджувати інноваційні механізми управління ризиками. Відбувається

активне впровадження цифрових фінансових технологій (FinTech), нових страхових продуктів, а також удосконалення банківських послуг. Наприклад, після фінансової кризи 2008 року зросла популярність регулювання банків через підвищення вимог до капіталу (Базель III), а пандемія COVID-19 та війна сприяли активному розвитку дистанційного банкінгу та онлайн-страхування.

Існують різні способи вирішення цієї проблеми. Одними із пріоритетних є цифровізація фінансового сектору, розвиток фінансових інновацій та зміцнення регуляторного контролю. Важливу роль відіграє співпраця між державними органами, банками та страховими компаніями у впровадженні ефективних механізмів управління ризиками. Також необхідно розвивати адаптивні бізнес-моделі, які дозволяють фінансовим установам швидко реагувати на зміни економічного середовища та зберігати конкурентоспроможність.

У статті "Криза як форма прояву фінансової нестабільності: сутність та наслідки для місцевого економічного розвитку" розглядається вплив кризових явищ на фінансову стабільність та необхідність адаптації фінансових послуг до нових умов, зокрема через впровадження інноваційних механізмів управління ризиками [3].

Кризові явища суттєво впливають на фінансовий ринок, викликаючи дестабілізацію, втрату довіри інвесторів та скорочення ліквідності. Водночас кризи стимулюють фінансові установи до трансформації та впровадження нових механізмів управління ризиками. Сучасні фінансові послуги активно адаптуються до викликів кризових періодів, що сприяє стійкості фінансових систем.

Дослідження підтверджують, що регуляторна політика та інноваційні фінансові технології відіграють важливу роль у стабілізації фінансового ринку під час криз. Надалі важливо продовжувати аналізувати ефективність впроваджених змін та прогнозувати можливі наслідки нових глобальних викликів для фінансової системи.

Список використаних джерел:

1. Воронова О. Марущак С. Пугачов М. Глобальні фінансово–економічні кризи та їх вплив на економіку держав. *Економіка та суспільство,* (51) 2023.
2. Швайка М. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання. *Економічний вісник Донбасу* №1 (15). 2009 р., с, 165–171
3. Орловська А. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки та шляхи подолання. *Науковий вісник НЛТУ України*. Том 25 №2 (2015)

ФЕДОРЧУК АРТЕМ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДРАНУС ВАЛЕНТИН**, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Україна, подібно до багатьох інших країн світу, завжди ставила питання оподаткування в центр своєї фінансової системи. Оподаткування є ключовим інструментом для забезпечення фінансових ресурсів, необхідних для функціонування та розвитку держави. Але в умовах воєнного стану ця тема стає особливо актуальною та складною. Адміністрування податків в умовах війни є надзвичайно важливим завданням для забезпечення фінансових ресурсів держави на потреби оборони, збереження національної безпеки та задоволення основних потреб населення. Воєнний стан встановлює певні обмеження та особливості для системи оподаткування, і це вимагає ретельного аналізу та розробки стратегій для забезпечення фінансової стійкості держави в умовах надзвичайних обставин [1, с. 296].

В умовах воєнного стану для стабільної роботи економіки країни необхідно оперативно реагувати на ризики та ухвалювати обґрунтовані рішення щодо їхнього усунення. Повномасштабна агресія з боку російської федерації змусила Уряд переглянути пріоритети, зосередивши зусилля на зміцненні обороноздатності держави та реалізації соціальних програм для підтримки громадян. Водночас триває аналіз податкової системи та ефективності внесених змін з метою забезпечення безперебійного наповнення Державного бюджету. Повномасштабне вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року спричинило введення воєнного стану на території всієї країни та змусило Уряд приймати рішення щодо перегляду механізму бюджетної системи, а саме формування дохідної частини бюджету з метою забезпечення ефективного виконання державою своїх функцій в умовах війни. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» від 12 травня 2022 року [2].

Виклики, що постали перед податковою системою України під час війни:

- необхідність проявляти гнучкість та швидко адаптувати податкову систему до обставин, що змінюються;
- забезпечити, щоб оподаткування було справедливим та не завдало надмірного фінансового тягаря бізнесу та населенню;
- забезпечити ефективне адміністрування податків та контроль, адже в умовах війни може створитися сприятливе для зловживань та корупції середовище, крім того, руйнування податкової інфраструктури, вимушена міграція громадян та підприємців ускладнили процеси збору податків і

контролю за їх сплатою;

- зберегти фінансову стабільність, за умови зменшення податкових надходжень до бюджету внаслідок руйнування підприємств, скорочення економічної активності та тимчасову втрату територій;

- забезпечити безперервне фінансування оборонних потреб – зростання витрат на військові потреби вимагає перегляду податкової політики та пошуку додаткових джерел доходів, зокрема, з 01.01.2025 ставка військового збору збільшилася із 1,5% до 5%.

- виникнення потреби у додаткових податкових пільгах – для підтримки бізнесу та населення уряд впровадив податкові послаблення, що водночас створило додаткове навантаження на бюджет.

Для вирішення проблем з адмініструванням податків під час війни пропонуємо впроваджувати наступні заходи:

Спрощення податкових процедур - скорочення бюрократичних вимог для підприємств і фізичних осіб, тимчасове зменшення кількості податкової звітності для малого та середнього бізнесу.

Гнучке оподаткування для бізнесу - запровадження механізмів відстрочення або реструктуризації податкових зобов'язань, надання можливості сплати податків у зручний спосіб для підприємств, які постраждали від війни.

Підтримка платників податків - гнучкі механізми адаптації податкової системи до реальних потреб суб'єктів господарювання, консультаційна допомога бізнесу щодо податкових змін.

Часткова децентралізація податкового адміністрування - розширення можливостей для місцевих органів влади у зборі та розподілі податкових надходжень. залучення місцевого бізнесу до фінансування регіональних програм через податкові стимули.

Диджиталізація податкових процесів - розширення можливостей електронного декларування та онлайн-сплати податків, автоматизація перевірок і взаємодії між податковими органами та платниками податків, розвиток інструментів електронного контролю та боротьби з тіньовою економікою, впровадження сучасних аналітичних інструментів на основі штучного інтелекту для виявлення ухилення від сплати податків, посилення моніторингу фінансових потоків за допомогою цифрових технологій.

Використання міжнародного досвіду та залучення фінансової допомоги - використання досвіду інших країн у податковому адмініструванні під час кризових ситуацій, отримання технічної та фінансової допомоги для відновлення податкової інфраструктури.

Вважаємо, що впровадження запропонованих заходів сприятиме стабільному функціонуванню податкової системи навіть в умовах війни та допоможуть забезпечити необхідні надходження до бюджету, ефективне адміністрування податків та контроль за їх нарахуванням та сплатою.

Список використаних джерел:

1. Шульга Т.М., Сторчак А.О. Адміністрування податків в Україні в умовах правового режиму воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. № 9/2023. С.296-298. URL: http://lsej.org.ua/9_2023/73.pdf

2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» від 12.05.2022 року № 2260-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text

ЦІМОШИНСЬКА ОКСАНА, к.е.н., доцент, заступник завідувача кафедри фінансів, банківської та страхової справи
НЕСТЕРАК ЛЮДМИЛА, здобувач вищої освіти
ПрАТ ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом, м.Київ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АКТИВАВИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах розвитку української економіки механізм функціонування підприємств зазнає постійних змін. Це зумовлено економічними реформами, що впроваджуються в країні. Для ведення господарської діяльності кожне підприємство повинне мати у своєму розпорядженні певні матеріальні ресурси, які належать йому на правах власності або користування. Сукупність таких ресурсів, що використовуються в господарських процесах з метою отримання прибутку, становить активи підприємства.

Управління активами підприємства є ключовою складовою фінансового менеджменту. Це зумовлено значною різноманітністю матеріально-речових і фінансових елементів, що потребують індивідуального підходу в управлінні, високою динамікою змін у їх структурі, а також визначальною роллю активів у забезпеченні платоспроможності, рентабельності та досягненні інших стратегічних цілей операційної діяльності підприємства [2, с. 22–23].

Політика управління обіговим капіталом має забезпечувати баланс між ефективністю діяльності підприємства та ризиком втрати ліквідності. Надмірно низький рівень дебіторської заборгованості, грошових коштів і виробничих запасів може призвести до неплатоспроможності або браку фінансових ресурсів для прибуткової роботи. Якщо ж основна частина ресурсів інвестована в необоротні активи, а страхові запаси оборотних коштів відсутні, то будь-які відхилення від планових обсягів реалізації чи надходжень можуть спричинити проблеми з розрахунками перед кредиторами. Збільшення чистого обігового капіталу сприяє зниженню ризику ліквідності [2, с. 22–23].

Взаємозв'язок між рівнем чистого обігового капіталу та прибутком має іншу динаміку. За його низького рівня підприємство стикається з нестачею ресурсів для підтримки безперервної діяльності, що може спричинити втрату ліквідності, перебої у виробничому процесі та зниження прибутку. Оптимальний рівень чистого обігового капіталу та його складових забезпечує максимізацію прибутку, тоді як будь-яке відхилення від цього рівня є небажаним. Зокрема, надмірне зростання обігових коштів може призвести до накопичення невикористаних активів і зайвих витрат на їх фінансування, що негативно впливає на рентабельність підприємства [3, с. 128].

Згідно з Національним Положенням бухгалтерського обліку, активи – це ресурси, які контролюються підприємством внаслідок минулих подій і використання яких у майбутньому має принести економічні вигоди. Це Положення встановлює зміст, форму Балансу та загальні вимоги щодо розкриття його статей. Баланс є фінансовим звітом, що відображає на певну

дату активи, зобов'язання та власний капітал підприємства. Він представлений у вигляді таблиці, що поділена на дві частини: актив і пасив, де відповідно згруповані ресурси підприємства та джерела їх фінансування [1].

Активи підприємства – це ресурси, що перебувають під його контролем і сприяють зростанню економічних вигод. Вони охоплюють усі матеріальні цінності, нематеріальні активи та фінансові ресурси, які належать підприємству на певну дату, а також їх розміщення та використання.

У бухгалтерському балансі активи класифікуються за такими групами: оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не мають обмежень у використанні, а також ресурси, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу чи не більше ніж за 12 місяців; необоротні активи – основні засоби, незавершене будівництво, довгострокові фінансові вкладення, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи та інші активи з тривалим терміном використання; активи, утримувані для продажу – ресурси, що готуються до реалізації або вибуття [2, с. 20–21].

Однією з ключових характеристик підприємства є його тісний зв'язок із зовнішнім середовищем і значна залежність від нього. Це проявляється в необхідності залучення активів для ефективного функціонування та розширення кола споживачів, які використовують продукцію чи послуги підприємства. Існування у відокремленому стані неможливе – підприємство має взаємодіяти з елементами мікро- та макросередовища, щоб забезпечити умови для свого розвитку та стабільної діяльності [2, с. 22].

Використання системного аналізу та комплексного підходу до управління активами підприємства дозволяє виокремити індивідуальні елементи і охарактеризувати склад підприємства як систему. Це дає змогу визначити методи, якими різні форми та види активів взаємопов'язані, оцінити їх характер (статичність чи динамічність), виділити основні фактори, оцінити рівень цілісності системи та дослідити її взаємодію із зовнішнім середовищем [4].

Для забезпечення стабільної наявності обігових коштів і підтримки платоспроможності підприємства важливими є не лише обсяг обігових коштів, але й ефективність управління дебіторською заборгованістю. Ключовим фактором є вибір способів управління цією заборгованістю. На нашу думку, підприємству доцільно застосовувати такі три методи: застава – використання активів як забезпечення для зменшення ризику неплатежів; продаж заборгованості – здійснення продажу грошових вимог через факторинг, коли факторингова компанія купує вимоги постачальника до покупців за винагороду; створення клірингових центрів – організація спеціалізованих центрів, які проводять клірингові операції, включаючи збір та аналіз даних про торгівлю, на основі яких здійснюються фінансові операції для забезпечення виконання угод.

Дотримання вищезазначених методів управління дебіторською заборгованістю дозволить підприємству знизити відтік обігових коштів та мінімізувати ризики виникнення сумнівної та безнадійної заборгованості. Це, в свою чергу, сприятиме поліпшенню ліквідності підприємства та підвищенню

ефективності його фінансового управління.

Як нестача, так і надлишок грошових коштів можуть серйозно вплинути на діяльність підприємства, спричиняючи збоїв у виробничих процесах чи постачанні сировини, що веде до зниження очікуваного прибутку. Тому важливо прискорити залучення обігових коштів як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел. Це можна досягти за допомогою таких заходів: активне рекламування продукції для збільшення попиту; забезпечення попередньої оплати або часткових авансів за вироблену продукцію; залучення короткострокових кредитів, у тому числі бюджетних або податкових; пошук нових ринків для збуту продукції; участь у виставках і ярмарках для залучення нових клієнтів; запровадження знижок на великі партії продукції, куплені за готівку, для стимулювання покупок.

Отже, завдяки прискоренню обігу грошових коштів зменшується потреба в них, що дозволяє підприємству вивільнити частину коштів і спрямувати їх на збільшення виробництва, інвестиції в нові види діяльності або створення дочірніх підприємств. Система управління активами допоможе здійснювати ефективний аналіз і визначати оптимальний обсяг та структуру оборотних коштів.

На основі показників ефективності використання обігових коштів слід розраховувати резерви їх зростання та нормативи, які забезпечать ефективне функціонування підприємства при мінімальному обсязі обігових коштів. Аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів обігу спростить створення оптимальної системи управління обіговими коштами. Управління запасами обігових коштів варто проводити за допомогою методів ABC і XYZ, а також управління дебіторською заборгованістю та грошовими коштами.

У процесі управління активами підприємства важливу роль відіграє прискорення обігу обігових активів, що можна досягти через різні заохочення для клієнтів, активізацію попиту на продукцію та залучення комерційного кредиту.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку. Загальні вимоги до фінансової звітності: документ z0336-13 / Кабінет Міністрів України, чинний, поточна редакція від 14 березня 2017 р., підстава z0267-17.
2. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
3. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств: підруч. Київ: видавництво КНЕУ, 2006. 780 с.
4. Шарапов О.Д., Дербенцев В.Д., Семьонов Д.Є. Системний аналіз: навч.-метод. посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 154 с.

ЦІМОШИНСЬКА ОКСАНА, к.е.н., доцент, заступник завідувача кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ТАРАН ЄВГЕН, здобувач вищої освіти
ПрАТ ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом, м.Київ

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

Основні завдання цінової політики включають: визначення загальних принципів формування цін; сприяння розвитку підприємництва в межах законодавчих норм; запобігання зловживанням монопольним становищем; координацію дій державних органів у реалізації цінової стратегії; стимулювання економічного зростання; створення конкурентного середовища для всіх учасників ринку; підтримання балансу між попитом і пропозицією товарів, послуг і робіт; підвищення якості продукції; забезпечення соціального захисту населення в умовах зростання цін згідно із законодавчими вимогами; надання економічних гарантій виробникам на внутрішньому ринку; розширення сфери застосування ринкового ціноутворення; наближення внутрішніх цін до світових стандартів; регулювання державою ринкових обмінних процесів для досягнення еквівалентності реалізації національного продукту.

Реалізація державної цінової політики неможлива без належного контролю за дотриманням цінової дисципліни. Під цим поняттям мається на увазі виконання встановлених законодавчими та нормативними актами вимог щодо формування, встановлення та застосування цін у регульованій економіці. Відповідний контроль здійснюється спеціалізованими державними органами, зокрема Державною інспекцією з контролю за цінами при Міністерстві економіки України. Окрім неї, функції нагляду за правильністю використання цін і тарифів покладені на інші установи, такі як податкові, фінансові та антимонопольні служби, а також комітет із захисту прав споживачів.

У контексті глобалізації домінуюча ліберальна модель спричинила безпрецедентний дисбаланс між грошовою та матеріальною складовими світової економіки. Як наслідок, значні коливання товарних цін призвели до дестабілізації фондових, валютних і товарних ринків, що спричинило їхню руйнацію. Оскільки криза, що виникла, порушила основні економічні пропорції провідних держав, для її подолання необхідне або створення наднаціональних регулюючих органів, або здійснення корекційних заходів у межах окремих національних економік. [1, с.22].

Вирішити цю проблему має цінова політика, яка повинна бути тісно інтегрована з політикою доходів, податковою, кредитно-грошовою та іншими складовими економічної стратегії.

Диспропорції у ціновій сфері України зумовлені прийнятою ліберальною моделлю ринкової економіки. Залежність національної економіки від зовнішнього попиту на сировину та вартості основних енергоносіїв, зокрема нафти й газу, посилюється практикою орієнтації на світові ціни, що підвищує інвестиційні ризики в обробній промисловості та аграрному секторі. Значні

відмінності у рівні цін і прибутковості галузей реального сектору практично зводять до нуля бізнес-інтерес до їхнього розвитку. Поточна деградація виробництва товарів для внутрішнього ринку визначає глибину економічної кризи та її тривалість. Подолати наслідки можливо лише шляхом розширення ємності внутрішнього ринку через імпортозаміщення, відновлення та зростання національної промисловості.

Орієнтація внутрішнього ціноутворення на світові ціни є однією з найсерйозніших помилок сучасного ліберального підходу. Теоретики й практики лібералізму наділили світові ціни статусом нібито об'єктивного відображення пропорцій глобального ринку, що не завжди відповідає реальності. Вважається, що такий підхід сприяє впровадженню в національну економіку прогресивних критеріїв розвитку, проте на практиці він часто призводить до дисбалансів та ускладнень для внутрішнього виробництва.

По-перше, світова торгівля не може вважатися повноцінною господарською системою, оскільки в ній відсутній замкнутий цикл відтворення та механізм формування роздрібних цін. Вона являє собою лише міжнародний ринок, на якому держави вирішують питання власного економічного розвитку, використовуючи зовнішньоекономічні ресурси.

По-друге, використання світових цін як орієнтиру для внутрішнього ціноутворення є сумнівною та ризикованою практикою, що підтверджується значною спекулятивною складовою глобальної економіки.

По-третє, кожна національна економіка, особливо ринкова, повинна базуватися на власних пропорціях обміну, які враховують потреби внутрішнього ринку та сприяють його стабільному розвитку. Тому необхідно впровадити державну цінову політику, що виключає залежність від світових цін у внутрішньому ціноутворенні, адже в умовах економічної кризи це є критично важливим [1, с.23].

В Україні функціонує спеціалізована система органів ціноутворення, що включає загальнодержавні, регіональні та відомчі установи. Однак ухвалені ними рішення нерідко суперечать одне одному, що вимагає створення єдиного координаційного центру.

Для ефективного вирішення соціально-економічних проблем країни необхідно розробити концепцію державної цінової політики, яка базуватиметься на таких основних принципах: відновлення цін як інструменту відтворення економічних процесів; узгодження цінової політики з конституційно закріпленим статусом України як соціальної держави; надання цінам стимулюючої ролі для прискорення технологічного розвитку та підвищення ефективності виробництва; проведення антиінфляційних заходів без загрози економічному зростанню; формування кредитної політики, спрямованої на усунення дефіцитів і балансування економічних диспропорцій.

Отже, основним завданням державної цінової політики має стати відновлення та розвиток національного виробництва. Повернення цінам їхньої відтворювальної функції дозволить товаровиробникам акумулювати ресурси для подальшого розвитку.

Оскільки ціноутворення є важливою складовою соціальної політики України, необхідно створити власну цінову систему, яка захищатиме вітчизняного споживача та зменшить залежність внутрішнього ринку від світових цін.

При формуванні цін компанії мають враховувати три ключові фактори: ціни повинні перевищувати собівартість, забезпечуючи прибутковість виробництва; вони мають відповідати поведінці споживачів та їхній готовності платити за товар; необхідно враховувати стратегії конкурентів на ринку для збереження конкурентоспроможності.

При врахуванні витрат, цінова політика орієнтується на собівартість виробництва, тоді як врахування попиту і поведінки конкурентів зумовлює орієнтацію на ринок. Це означає, що в останньому випадку ціноутворення залежить від зовнішніх факторів і змінюється відповідно до попиту та конкуренції.

Ціноутворення стає складнішим через доступність або відсутність необхідної інформації. Однак сучасні технології дозволяють швидко поширювати цінову інформацію в глобальному масштабі. Покупці стають усе більш обізнаними та вимогливими, тому неможливо встановити однакову ціну для однакових товарів на різних ринках. У зв'язку з цим часто застосовують диференційовані ціни.

Для правильного встановлення ціни виробник повинен мати максимальну кількість достовірної інформації. Лише з наявністю цієї інформації можна прийняти обґрунтоване цінове рішення, що дозволить фірмі залишатися конкурентоспроможною на ринку[2, с.21].

Інформація про ціни повинна бути системною, включаючи повні дані про конкурентів, конкуруючі товари, витрати на виробництво, співвідношення між виторгом від реалізації товару і прибутком, а також політику уряду в сфері підприємництва та податкову політику. Така вичерпна інформація дозволяє ухвалювати обґрунтовані цінові рішення.

Однією з основних складнощів ціноутворення є наявність високої конкуренції на ринку. Деякі фірми застосовують інноваційні підходи у своєму виробництві та продажах, щоб залишатися конкурентоспроможними, тоді як інші обирають стратегію "наслідування", копіюючи стратегії лідерів ринку. Це різні підходи до ціноутворення, що можуть суттєво впливати на ринкову ситуацію та цінову політику в цілому.

Список використаних джерел:

1. Вороніна А.В., Іщенко Л.В. Ціна на рівні виробника. *Економіка: проблеми теорії та практики.* Збірник наукових праць. Випуск 124. Дніпропетровськ: ДНУ, 2022. С.120-136

2. Данілова Л. Л., Петровська С.В. Ціноутворення та маркетингова цінова політика: Навч. посіб. Київський національний торговельно-економічний ун-т. К.: КНТЕУ, 2020. 130с.

ШАПОВАЛ ОЛЕНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту та фінансів,
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ КОШТАМИ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ РЕСУРСІВ

В сучасних умовах соціально-економічних перетворень актуальним питанням стає трансформація системи управління державними фінансами завдяки постійно зростаючий потребі в підвищенні ефективності використання бюджетних коштів.[1]

В умовах обмеженості бюджетних ресурсів планування та розподіл видатків бюджету повинні бути науково обґрунтовані, раціонально сплановані та спрямовані на пріоритетні галузі національної економіки, а також відповідати стратегічним цілям сталого розвитку держави.

Тобто управління державним сектором економіки здійснюється завдяки ефективній бюджетній політиці, яка в теперішніх реаліях орієнтована на :

по-перше, стабілізацію економіки;

по-друге, підтримку економічних перетворень;

по-третє, зміцнення обороноздатності держави;

по-четверте, адаптацію до стрімких змін зовнішнього та внутрішнього економічного середовища;

по-п’яте, стимулювання інвестиційної активності в країні. [2]

Отже, ключовим аспектом державного управління економічним та соціальним розвитком є бюджетне планування, яке спирається на покращення процесів фінансового менеджменту та підвищення якості розробки та реалізації бюджетної політики.

Вирішальне значення в ефективному виконанні Державного бюджету щодо забезпечення функцій держави належить розпорядникам бюджетних коштів. Для забезпечення соціально-економічного розвитку та державного управління бюджетні установи отримують фінансові ресурси з бюджетів різних рівнів. Саме тому процес бюджетного фінансування повинен базуватися на чітко обґрунтованих витратах, точних цілях використання коштів, обґрунтованому планування та дієвому контролі за витратами.

Зв'язок бюджетних доходів та видатків дуже міцних та взаємозалежний, тому що видатки бюджету впливають на економічні потреби виробництва, збільшують ефективність, прискорюють науково-технічних прогрес, а тим самим сприяють збільшенню надходжень у бюджет. [3]

Величезний вплив на формування бюджетної політики спричиняють військові дії, що тривають на території України, що зумовлює першочергові завдання – фінансування сектору безпеки та оборони, соціальне забезпечення населення.

В даному випадку важливе значення у розподілі та використанні бюджетних ресурсів відводиться військовим адміністраціям, як розпорядникам бюджетних коштів.

Основним завданням сучасної бюджетної політики є створення та підтримка збалансованості бюджету в умовах обмеженості фінансових ресурсів як на державному, так і на місцевому рівнях. Досягнення рівноваги між доходами та видатками бюджету має ключове значення, особливо в умовах сучасних трансформаційних процесів в економіці та нерівномірності в базах доходів та видатків між окремими регіонами країни.

Таким чином, покращення виконання бюджету зумовлює потребу в нових методах його функціонування та організації оптимізації ефективного управління бюджетними ресурсами всіх рівнів.

Список використаних джерел:

1. Чугунов І. Я. Формування бюджетної політики економічного розвитку країни. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 3. С.103–116.

2. Vasylevska, H., Pozdieieva, K., Ivashchenko, O., Shapoval, O., & Kurtsev, O. (2024). Budgetary fund management in resource-constrained environments: financing strategies. Multidisciplinary Science Journal, 6, 2024ss0727. https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0727

3. Пасічний М. Д. Бюджетно-податкова політика у країнах ЄС із трансформаційною економікою. *Економіка розвитку*. 2017. № 2 (82). С. 30- 39.

ШАТОВА ЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУБЕЦЬКА ОЛЬГА**, к.е.н, доцент,
доцент фінансів і банківської справи,
Приазовський державний технічний університет, м. Дніпро

СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБІГОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВ

Система організації обігових коштів підприємств є важливим елементом управлінського процесу, що впливає на фінансову стійкість і ефективність усієї діяльності. Обігові кошти — це грошові ресурс, які використовуються в щоденній операційній діяльності підприємства, а їх правильна організація та управління дозволяють забезпечувати безперервність виробничого процесу, своєчасний розрахунок з партнерами та надходження фінансових ресурсів. В рамках ефективної системи організації обігових коштів підприємство повинно забезпечити оптимальний баланс між активами та пасивами, що дозволяє знизити ризики та забезпечити можливість реагування на коливання ринку.

Організація обігових коштів підприємства починається з формування їх структури та визначення основних компонентів. Складовими обігових коштів є грошові кошти, дебіторська заборгованість, запаси, а також короткострокові інвестиції. Грошові кошти — це найліпший інструмент для оперативного розподілу капіталу, який забезпечує миттєву ліквідність. Дебіторська заборгованість відображає звернення підприємства до постачальників, а запаси виступають в опорній ролі у виробничому процесі.

Важливою частиною управління обіговими коштами є створення достатнього рівня ліквідності, що дозволяє підприємству своєчасно покривати поточні зобов’язання й уникати фінансових труднощів. Планування обігових коштів повинно включати визначення оптимального розміру запасів, терміни обігу дебіторської заборгованості, а також аналіз необхідності підтримання певного рівня грошових коштів [1].

Управління обіговими коштами містить в собі декілька етапів, які включають планування, контроль та аналіз. На першому етапі — планування — підприємство визначає потребу в обігових коштах на основі прогнозованих обсягів продажу, виробництва і рівня дебіторської заборгованості. Врахування сезонності та циклів бізнесу є критично важливими для точного планування.

Контроль і аналіз обігових коштів передбачають регулярне моніторинг їх використання та ефективності. Підприємство має запровадити системи контролю, які дозволяють виявляти відхилення від плану та вжити коригуючі заходи в разі виникнення проблем. Це можуть бути регулярні звіти про ліквідність, платоспроможність та оборотність активів.

Не менш важливим аспектом є оптимізація обігових коштів, що може включати скорочення термінів обігу дебіторської заборгованості, управління запасами та підвищення швидкості грошових потоків. Наприклад, зниження термінів дебіторської заборгованості може бути досягнуто через структуризацію умов кредитування та оптимізацію процесів ведення документації. Зменшення запасів може здійснюватися завдяки впровадженню

нових технологій виробництва або логістики, що дозволяють пришвидшити обіг товарів.

На управління обіговими коштами значно впливають зовнішні фактори, такі як зміни в економічному середовищі, коливання валютних курсів, процентних ставок та інфляції. В умовах нестабільності важливою умовою ефективного управління є прогнозування ризиків, які можуть вплинути на фінансовий стан підприємства. Наприклад, зростання цін на сировину веде до необхідності перерозподілу ресурсів, що може потребувати скорочень у запасах або зміни термінів погашення дебіторської заборгованості [2].

Крім того, стратегічні партнерства та співпраця з фінансовими установами можуть допомогти підприємствам більш гнучко реагувати на виклики ринку. Налагодження взаємовигідних відносин з банками та інвестиційними компаніями дозволяє знижувати витрати на фінансування та забезпечувати більш вигідні умови для кредитування.

Управління обіговими коштами є складним і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу та професійних знань. Система організації обігових коштів підприємств має бути гнучкою, щоб реагувати на зміни зовнішнього середовища і внутрішні потреби компанії. Адекватне планування, контроль та аналіз обігових коштів можуть забезпечити фінансову стабільність, ліквідність і конкурентоспроможність підприємства. В умовах сучасного бізнес-середовища, де ризики і непередбачуваність є частими супутниками, ефективне управління обіговими коштами здатне привести до значного підвищення загальної продуктивності діяльності підприємства та забезпечення його успішного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Кубецька О.М., Остапенко Т.М., Палешко Я.С. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. *БізнесІнформ*. 2022. №8. С. 159-165. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-159-165

2. Бердар М. М. Фінанси підприємств. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

ШАТОВА ЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУБЕЦЬКА ОЛЬГА**, к.е.н, доцент,
доцент фінансів і банківської справи,
Приазовський державний технічний університет, м. Дніпро

СТРАХОВІ КОМПАНІЇ: ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ НИМИ

Страхові компанії відіграють важливу роль у сучасній економіці, забезпечуючи фінансовий захист фізичних та юридичних осіб від ризиків, пов'язаних з життям, здоров'ям, майном та відповідальністю.

Управління страховими компаніями вимагає комплексного підходу, оскільки воно включає не лише фінансові аспекти, а й оцінку ризиків, регуляторне дотримання, а також стратегічне планування і маркетинг.

В умовах швидко змінюваного ринку, зростаючої конкуренції та технологічних інновацій, страхові компанії повинні адаптувати свої бізнес-моделі, щоб залишатися конкурентоспроможними. Це передбачає активне управління ризиками, трансформацію внутрішніх процесів, застосування нових технологій та зміцнення взаємодії з клієнтами. В цьому контексті важливо розглядати особливості управління страховими компаніями, оскільки це може суттєво вплинути на їх фінансові результати та репутацію [1].

Управління страховими компаніями надзвичайно складне через різноманітність ризиків, які включають медичні, автомобільні, майнові, та страхові ризики відповідальності. Однією з основних особливостей є необхідність оцінки ризиків, що забезпечує основу для формування тарифів. Страхові компанії використовують методи статистичного аналізу, моделювання і прогнозування для оцінки ймовірності настання страхових подій. Ця діяльність є критично важливою, оскільки помилки в оцінці можуть призвести до великих фінансових втрат. Таким чином, управлінці повинні мати не лише аналітичні здібності, а й розуміння ринку, щоб правильно інтерпретувати дані.

Важливим аспектом є регуляторне дотримання, яке зобов'язує страхові компанії дотримуватися законодавчих норм та стандартів. В Україні, наприклад, страхування регулюється Національним банком, що контролює фінансову стійкість і відповідність компаній. Це питання вимагає постійного моніторингу змін у законодавстві, щоб своєчасно адаптуватися до нових вимог. Також на управлінців покладена відповідальність за формування резервів для покриття можливих виплат, що є важливим аспектом у забезпеченні фінансової стійкості компаній.

Стратегічне планування є ще однією ключовою особливістю управління. Страхові компанії повинні визначати свої цілі, стратегії маркетингу та продуктові пропозиції, що відповідають потребам ринку. У сучасних умовах все більше визнання отримують інноваційні технології у страховій галузі, які можуть підвищити ефективність бізнесу. Наприклад, використання штучного інтелекту для автоматизації процесів обробки заявок, розвитку онлайн-сервісів для клієнтів та аналітики даних дозволяє страховим компаніям зменшити витрати та підвищити швидкість реагування.

Важливим елементом управління є також комунікація з клієнтами. Страхові компанії, які активно взаємодіють з клієнтами, мають більшу ймовірність утримання своїх клієнтських баз, оскільки вони створюють довіру і забезпечують якісний сервіс. Це може включати освітні програми, надання прозорої інформації про поліс та його умови, а також оперативне реагування на звернення клієнтів [2].

Не менш важливою є кадрова політика. Страхові компанії потребують кваліфікованих фахівців у різних областях, від андерайтингу до актуарної справи. Адекватне навчання, професійний розвиток і мотивація співробітників можуть суттєво вплинути на успішність компанії.

Управління страховими компаніями є багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу, глибокого розуміння ринку, дотримання регуляторних норм, стратегічного планування та інноваційного мислення. Сучасні виклики, такі як зростаюча конкуренція і технологічні зміни, вимагають від страхових компаній не лише адаптації, але й проактивного підходу у використанні нових можливостей. Ті компанії, які зможуть ефективно управляти ризиками, забезпечити високий рівень обслуговування клієнтів та впроваджувати інновації, матимуть більше шансів на успіх у швидкоплинному світі страхування.

Список використаних джерел:

1. Стратегічне управління страховою компанією: Кол. моногр. / В. М. Фурман, О. Ф. Філонюк, М. П. Ніколенко, О. І. Барановський та ін.; Наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук В. М. Фурман. К. : КНЕУ, 2008. 440 с.
2. Страховий менеджмент: навч. посіб. / В. І. Аранчій, О. М. Остапенко, Т. М. Остапенко. – Полтава: ПДАА, 2018. 252 с.

ЮРКЕВИЧ ОКСАНА, к.е.н, доцент, доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ
АЛЕКСЕЄНКО ЛЮДМИЛА, д.е.н., професор, професор
кафедри управління та адміністрування
СТЕЦЬКО МИКОЛА, д.е.н., професор, професор
кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ГЛОБАЛЬНА ФІНАНСОВА ЕКОСИСТЕМА В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ КОНЦЕПТ

Ескалація геополітичних напружень у поєднанні зі зростанням протекціоністських політик на глобальному рівні посилює геополітичну поляризацію та сприяє фрагментації фінансової системи. В умовах цифрової трансформації фінансова екосистема зазнає змін, адаптуючись до потреб розширення соціальної інклюзії. Фінансова екосистема – це сукупність інститутів, технологій, продуктів і послуг, які взаємодіють для забезпечення фінансових потреб суспільства [1]. До неї входять банки, мікрофінансові організації, платіжні системи, fintech-компанії, страхові компанії, а також державні регулятори. Поділяємо точку зору, що фінансова екосистема макрорівня формується внаслідок еволюції фінансового ринку як ключового елемента фінансової системи, що відбувається під впливом фінансових інновацій [2].

Головний економіст American Compass Орен Касс визнає, що капіталізм здатен демонструвати ефективність, але лише за умови існування регуляторних механізмів, які забезпечують взаємовигідність фінансових структур [3]. Розширення соціальної інклюзії ставить перед фінансовою екосистемою низку потреб: технологічну доступність, фінансову грамотність, подалання регуляторних бар'єрів і попередження дискримінаційних умов доступу до фінансових послуг. Для успішної інтеграції соціальної інклюзії у фінансову екосистему необхідна скоординована робота урядів, приватного сектору та міжнародних організацій щодо розробки національних стратегій фінансової інклюзії, субсидування доступу до технологій, спрощення регуляторних вимог для малих транзакцій,

У глобалізованому світі фінансова екосистема дедалі більше інтегрується з цифровими технологіями, такими як мобільний банкінг, блокчейн і штучний інтелект, що відкриває нові можливості для інклюзії. Інновації забезпечують: прозорість і безпеку транзакцій, знижуючи витрати на посередництво (блокчейн-технології); оцінювання кредитоспроможності клієнтів без традиційної кредитної історії, що особливо важливо для людей із неформального сектору економіки (штучний інтелект, аналіз великих даних). У провідному дослідженні «Глобальний прогноз для банківського сектору та

фінансових ринків – 2025» аргументовано, що у контексті фінансової екосистеми та розширення соціальної інклюзії ШІ відіграє двояку роль [4]. З одного боку, він сприяє оптимізації витрат і підвищенню ефективності банків, що може дозволити розширити доступ до фінансових послуг для маргіналізованих груп через зниження операційних бар'єрів і розробку доступних продуктів, таких як мікрокредити чи цифрові гаманці. З іншого боку, без належного узгодження з інклюзивними бізнес-моделями технологічні інвестиції ризикують залишити значну частину населення поза межами фінансової системи.

Соціальна інклюзія сприяє розвитку фінансово-кредитних установ, адже включення нових груп у фінансову систему стимулює споживання, підприємництво та інновації. Професор Стенфордського університету Енн О. Крюгер визнає, що реформи, спрямовані на інтеграцію маргіналізованих груп у фінансову систему (спрощення доступу до цифрових фінансових послуг, зниження бар'єрів для отримання кредитів) часто стикаються з опором з боку традиційних фінансових інститутів або груп інтересів, які побоюються втрати прибутків чи впливу [5]. Тому традиційно значна частина населення залишалася поза межами фінансової системи через бар'єри, такі як низький рівень доходів, географічна віддаленість чи фінансова дискримінація. Це обмежує їхні можливості для заощаджень, інвестування, отримання кредитів чи страхування.

Підсумовуючи зазначимо, що соціальна інклюзія є важливим напрямом розвитку сучасного суспільства. Вона передбачає забезпечення рівного доступу до ресурсів, можливостей та послуг для всіх груп населення, незалежно від їхнього соціального статусу, статі, віку, етнічного походження чи фізичних можливостей. У цьому контексті фінансова екосистема відіграє важливу роль, адже доступ до фінансових послуг є основою економічної участі та добробуту. Відповідно фінансова екосистема в умовах розширення соціальної інклюзії трансформується, сприяючи забезпеченню рівного доступу до фінансових послуг.

Список використаних джерел:

1. Alekseyenko L., Tulai O., Dmytryshyn M., Stetsko M., Kvasnytsia O., Vilchynskyi V. (2024). Information Assistance for Regulation of Financial Market Business Intelligence in the Context of Global Reset. In: Hamdan, A. (eds) *Achieving Sustainable Business Through AI, Technology Education and Computer Science. Studies in Big Data*, vol 163. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-73632-2_58.
2. Євтух Л. Теоретичні основи функціонування фінансової екосистеми України. *Економіка та суспільство*. 2024. 68. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-138.
3. Oren Cass. In Search of the Invisible Hand. *Finance & Development*, March 2025, pp. 10-11.
4. 2025 Global Outlook for Banking and Financial Markets Elevate banking performance in the age of AI. URL: https://www.sipotra.it/wp-content/uploads/2025/02/2025-Global-Outlook-for-Banking-and-Financial-Markets.pdf.
5. Anne O. Krueger. How to Deal with Debt's Downside. *Finance & Development*, March 2025, pp. 12-13.

5. ІННОВАЦІЇ, ІНВЕСТИЦІЇ ТА СТАЛИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

АЛЕКСЄЄВ АРТЕМ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ГРІДІН ОЛЕКСАНДР,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ІННОВАЦІЙНІ АГРОТЕХНОЛОГІЇ: ІНСТРУМЕНТИ ВПРОВАДЖЕННЯ, БАР'ЄРИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Інновації в аграрному секторі національної економіки відіграють ключову роль у забезпеченні динамічного розвитку суспільства. Сільськогосподарське виробництво є основою продовольчої безпеки, а також важливим елементом економіки багатьох країн, зокрема й України. Проте кліматичні зміни, виснаження ґрунтів та обмеженість природних ресурсів створюють значні виклики, подолання яких вимагає використання новітніх інноваційних рішень. Зокрема, інноваційні агротехнології дають змогу оптимізувати процеси вирощування культур і знизити витрати, дозволяючи підвищувати продуктивність сільського господарства завдяки більш раціональному використанню ресурсів [2-3]. Інновації також допомагають адаптувати сільське господарство до нових умов, розробляючи стійкі до посухи та хвороб сорти рослин, що дозволяє зменшити втрати врожаїв та підвищити стабільність агровиробництва. Інновації сприяють розвитку екологічно чистих технологій, знижуючи, тим самим, негативний вплив на навколишнє природне середовище, позитивно діючи на довгострокову екологічну стабільність [4].

Впровадження інновацій стимулює розвиток економіки через створення нових робочих місць. На тлі глобального зростання населення світу попит на продовольство постійно збільшується. Інновації в аграрному секторі забезпечують можливість виробляти більше продуктів харчування, використовуючи меншу кількість ресурсів, що є вкрай важливим для країн, які стикаються з дефіцитом землі, води тощо.

Відповідно, Україна, як один із провідних експортерів сільськогосподарської продукції, має значний потенціал для впровадження інновацій, що може зміцнити її позиції на світовій арені та зробити вагомий внесок у глобальну продовольчу безпеку.

Зауважимо, що процес запровадження інновацій супроводжується певними труднощами, які потребують детального аналізу та прийняття ефективних рішень. До основних викликів впровадження інновацій в аграрній сфері можна віднести наступні [1; 5]:

– інноваційні агротехнології зазвичай вимагають значних інвестицій;

– багато аграріїв, особливо у віддалених від економічних центів регіонах, не мають доступу до сучасних інновацій та усієї об'єктивної інформації про їхні переваги, що призводить до небажання використовувати нові технології через побоювання невдачі або нерозуміння їхньої ефективності;

– недостатній розвиток сільської інфраструктури, включаючи логістику, зберігання продукції тощо, істотно ускладнює впровадження інноваційних агротехнологій;

– бюрократичні перешкоди, відсутність чітких законодавчих рамок та затримки у видачі дозволів уповільнюють впровадження інноваційних рішень;

– надання аграріями переваги традиційним перевіреним підходам до ведення господарства, на противагу сучасним технологіям та опір змінам з боку фермерів тощо.

На сьогодні державні програми субсидій та грантів відіграють важливу роль у стимулюванні впровадження інновацій. У багатьох країнах діють спеціальні програми підтримки фермерів, що включають компенсацію частини витрат на придбання техніки, насіння тощо. Сучасні цифрові рішення, такі як мобільні додатки, онлайн-консультації та платформи електронної торгівлі, полегшують доступ виробників до інформації, ринків і фінансових послуг. Також активно розвиваються системи точного землеробства, що базуються на аналізі даних з датчиків, дронів і супутників. Сприяє впровадженню передових технологій тісна співпраця агропідприємств із ЗВО та науковими установами. Бізнес інвестує в дослідження, а науковці розробляють практичні рекомендації для розв'язання конкретних проблем сільського господарства. Подолати бар'єр недостатньої обізнаності про доцільність впровадження інноваційних технологій допомагає організація різноманітних тренінгів, семінарів та навчальних програм для аграріїв. Вказані заходи часто проводяться у співпраці з державними установами, неурядовими організаціями та приватними компаніями тощо [2; 5].

Отже, з метою ефективного впровадження інновацій, на нашу думку, необхідно сконцентрувати зусилля на наступних ключових моментах [1; 5]:

– варто застосовувати нові механізми фінансування, зокрема пільгові кредити, гранти для малого і середнього бізнесу, а також стимулювати інвестиції приватного вітчизняного та зарубіжного капіталу в аграрний сектор;

– для підтримки інноваційного розвитку необхідно залучати інвестиції в будівництво доріг, систем зберігання, розвиток комунікації та цифровізації сільської місцевості;

– організація регулярних тренінгів, поширення інформаційних матеріалів та інтеграція сучасних агротехнологій у навчальні програми аграрних університетів допоможе підвищити кваліфікаційний рівень агровиробників;

– необхідно виводити на якісно новий рівень державно-приватне партнерство, а саме сприяти співпраці між урядом, бізнесом та науковими установами;

– необхідно спрощувати процеси сертифікації та ліцензування інноваційних технологій, створюючи сприятливі умови для їх швидкої імплементації тощо.

Висновок. Впровадження інновацій в аграрній сфері є складним, але незамінним процесом для забезпечення успішного розвитку. Подолання фінансових, освітніх, інфраструктурних та регуляторних бар'єрів вимагає комплексного підходу та злагодженої співпраці між різними секторами. Використання сучасних підходів та інструментів, таких як цифровізація, партнерства й освітні ініціативи, відкриває нові перспективи для розвитку

аграрного сектору та підвищення його конкурентоспроможності на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Грідін О.В. Ключові проблеми формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку аграрної сфери економіки та шляхи їх вирішення. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 2. С. 11-20. DOI: https://doi.org/10.36887/2524-0455-2019-2-2 URL: http://apie.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/apie_2019_r02_a02.pdf
2. Грідін О.В. Ресурсозберігаючі технології як один з головних напрямів інноваційного розвитку підприємств сільського господарства. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2019. Svazek 5. 3 Vydání. S. 34-38. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_3/07.pdf
3. Заїка С.О., Грідін О.В. Ресурсозберігаючі технології як пріоритетний напрям інноваційного розвитку аграрної економіки. *Соціально-економічні аспекти стійкого розвитку економіки України*: колективна монографія / За ред. О.О. Непочатенко. Умань : Видавець «Сочінський М.М.», 2016. С. 246-253.
4. Інноваційні ресурсозберігаючі технології: ефективність в умовах різного фінансового стану агроформувань: [монографія] / за ред. професора Г.Є. Мазнєва. Харків : Вид-во «Майдан», 2015. 592 с.
5. Опалат Д.В. Інноваційні рішення як джерело розвитку агробізнесу. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 3. С. 231-235. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-3-40 URL: http://ujae.org.ua/en/innovative-solutions-as-a-source-of-agribusiness-development/

АТАМАСЬ ГАЛИНА, к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії та фінансово – економічної безпеки.
ЗГАДОВА НАТАЛІЯ, к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії та фінансово – економічної безпеки
Одеський національний технологічний університет, м. Одеса

ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

В Україні територіальна диференціація природних, соціальних та економічних ресурсів формує регіональні особливості їх стану, використання та розвитку. Сучасна регіональна політика формує свою стратегію регіонального розвитку так, аби вона грунтувалася на наявних можливостях і за допомогою якої можна було б посилити конкурентоспроможність регіонів і держави в цілому.

Один із шляхів покращення добробуту регіону є пошук інвестиційних можливостей та їх залучення. Інвестиційні можливості відображає інвестиційний потенціал, який сучасні вчені розглядають як здатність досягнення бажаного результату через реалізацію та управління інвестиційними можливостями, що містяться в інвестиційних ресурсах, сприятливий інвестиційний клімат, що забезпечить у підсумку інвестиційну привабливість регіонів і держави зокрема. Питанням інвестиційних ресурсів та їх ефективному використанню присвячено багато наукових робіт [1,2,3,4]. Але дотепер визначення та роль інвестиційного потенціалу окремих регіонів вивчено недостатньо. Тому вважаємо тему нашого дослідження актуальною та своєчасною.

Ефективне використання інвестицій сприяє підвищенню продуктивності праці, модернізації галузей та розв’язанню соціальних питань.

За результатами дослідження можна виділити відповідні форми використання інвестиційного потенціалу: наявний, набутий, невикористаний. Інвестиційний потенціал і його формування в сучасних умовах відображає систему управління інвестиційними можливостями, що охоплює процес планування, організації, мотивації і контролю. Такий підхід дасть змогу сформувати стратегічні цілі для розвитку регіону. Отже, інвестування є основою будь-якої моделі економічного зростання, а інвестиційний потенціал – це наявність і можливість доступу до необхідних інвестиційних ресурсів. Інвестиційний потенціал регіону є механізмом, який спонукає до інвестування у конкретну галузь, об’єкт інвестування або не сприяє інвестуванню.

Одеська область займає територію північно-західного Причорномор'я. Головна особливість економіко-географічного положення області – її приморське і прикордонне розташування. В економіко-географічному плані область відноситься до зони інтенсивного степового землеробства. В області понад 2,6 млн. га сільськогосподарських угідь, у тому числі 2,1 млн. га ріллі, більше 82 тис. га виноградників і садів.

В період з 2019 до 2021рр. соціально – економічні показники регіону

(табл.1) мають позитивну динаміку щодо зростання за виключенням кількості чисельності постійного населення, яке скоротилося на 1,1%. Також спостерігається стрімке зменшення господарюючих суб'єктів, що не може у подальшому не позначитися на обсягах валового регіонального продукту та умов, що формують інвестиційний клімат регіональної економіки.

Таблиця 1. Динаміка соціально – економічних показників Одеської області*

Показники	2019р.	2020р.	2021р.**	2021р. до 2019р., %
Чисельність постійного населення (на кінець року), тис. осіб	2366,2	2357,1	2340,3	98,9
Доходи населення, млн. грн.	225458	245164	280203	124,3
Валовий регіональний продукт у фактичних цінах, млн. грн.	197153	220242	271669	137,8
Частка валового регіонального продукту регіону до підсумку по країні, %	5,0	4,9	5,0	х
Середньорічна кількість діючих підприємств, всього, од.	25465	23962	17065	67,0
Активи : в т.ч. - необоротні активи, млн. грн.	165038,2	179544,0	176936,1	107,2
- оборотні активи, млн. грн.	299858,1	345438,5	362503,3	120,9
Баланс, млн. грн.	464896,3	524982,5	539439,4	116,0
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	23628,7	-5228	29340,5	124,2
Експорт товарів та послуг, млн. дол. США	2200,9	2206,1	2644,1	120,1
Імпорт товарів та послуг, млн. дол. США	2171,0	2489,5	2846,7	131,1

**Джерело: складено на підставі Офіційного сайту Головного управління статистики в Одеській області. 2022. URL: www.od.ukrstat. gov.ua [5].*

*** 2021р. – останній рік офіційного сайту Головного управління статистики в Одеській області. 2022. URL: www.od.ukrstat. gov.ua [5].*

Виходячи з того, що інвестиційна діяльність забезпечує позитивний вплив в отриманні високих темпів розвитку господарюючих суб'єктів регіону проаналізуємо цей напрямок (табл. 2.).

Загальновідомо, що серед усіх напрямів інвестиційної діяльності провідне місце займають капітальні інвестиції в основні засоби – капіталовкладення. За допомогою капіталовкладень відтворюються на простій і розширеній основі головні засоби виробництва, отже, створюється матеріальна база для підвищення продуктивності праці та максимізації доходів господарюючих суб'єктів, і, врешті решт, зростання їх вартості.

За показниками, наведеними у табл. 2. відмічаємо позитивну динаміку щодо загальної суми інвестицій у всі види активів, а відтак і зростання інвестиційної діяльності підприємств Одещини. За трирічний період ця сума зросла на 3069,5 млн. грн., або на 14,6%. Зростання відбулося за рахунок інвестицій у матеріальні активи, а що до інвестицій у нематеріальні активи – то

їх вартість зменшилась з 792 млн. грн. у 2019р. до 446,9 млн. грн. у 2021 р. Тобто основні вкладення направлялися на відтворення і розширення основних засобів, що дозволяло підприємствам швидше зміцнювати свою матеріально – технічну базу та здійснювати технічне переозброєння виробництва.

Таблиця 2. Динаміка капітальних інвестиції за видами активів підприємств Одеської області

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	2021р. до 2019 р., %
Інвестиції у матеріальні активи, млн. грн.	20288	20406	23702,6	116,8
Інвестиції у нематеріальні активи, млн. грн.	792	1032	446,9	56,4
Всього інвестицій у фактичних цінах, млн. грн.	21080	21438	24149,5	114,6

Джерело: складено автором на підставі [5].

Через економічну кризу, пандемію, російську військову агресію, зміни в інституційному середовищі та зростання інфляції іноземні інвестиції в економіку Одеської області за останні роки не надходили. Дотепер російська військова агресія залишається основним чинником, який стримує утворення у сучасних умовах привабливе інвестиційне середовище для приватних інвесторів.

У підсумку треба сказати, що Одеський регіон має всі складові для залучення інвестицій, які б сприяли науково – технічному прогресу в економіці та загальному економічному зростанню як регіону так і держави в цілому. Але такі проблеми як воєнні дії, нестабільність політичної системи, високий рівень корупції унеможливлюють ефективний розвиток інвестицій в Одеському регіоні та в цілому в країні.

Список використаних джерел:

1. Мельник А.В., Гук О.В. Механізм забезпечення інноваційного розвитку на промисловому підприємстві. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : зб. тез доп. II Міжнарод. наук.-практ. конф. Київ, 2021. С. 228–229.
2. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. Мінфін. Веб-сайт. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/ (дата звернення: 20.03.2025)
3. Радевич Т. В. Нормативно-правове регулювання сутності капітальних інвестицій. Інвестиції : практика та досвід. К : ТОВ "ДКС Центр", 2014. № 23. С. 64-68. [Електронний ресурс]: URL http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2014/17.pdf
4. Майорова Т. В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації в кризових умовах / Т. В. Майорова, В. В. Крук, Я. В. Шевчук // Інвестиції: практика та досвід. - 2015. - № 21. - С. 12-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_21_4.
5. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області. 2022. URL: www.od.ukrstat.gov.ua

БЕРЕЗІВСЬКИЙ ЯРОСЛАВ, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені І.В. Поповича,
СЮТА СВЯТОСЛАВ, **МАТВЕЄВ ОЛЕКСАНДР**, здобувачі вищої освіти
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів

КОНЦЕПЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

Належний рівень уваги до прогнозування та ідентифікації реалізації викликів і загроз, їх нейтралізації та нівелювання, своєчасна реалізація заходів з відхилення й недопущення негативного впливу на економічну систему регіону прямих і опосередкованих негативних впливів, запровадження дієвих запобіжників безпеки, здійснення виваженої системної етапної і довгострокової політики гарантування економічної стійкості, стабільності в поступі та досягнення і збереження раціональних структурних диспропорцій – прямі обов'язки регіональних і місцевих органів влади, від якості діяльності яких залежить економічна безпека регіону, іншими словами – умови і можливості для зростання регіональної і місцевих економік, реалізації економічних та інших інтересів держави, суспільства, бізнесу та населення, гарантування високого рівня і якості життя населення.

Відтак, державна політика в цій сфері має бути керованою і стратегічно вивіреною, реалізуватися з дотриманням принципів системності, цілеформування та цілісності, достатності, обґрунтованості, гнучкості, своєчасності, детермінізму, спеціалізації і кооперування, реалізації та збалансування економічних інтересів, взаємної відповідальності, своєчасності і адекватності, інтеграції зі системами безпеки вищих та нижчих порядків, опиратися і враховувати належне виконання базисних функцій менеджменту, зокрема аналізу (стану і рівня безпеки, її функціонально-структурних, рівневих та просторових характеристик), планування (орієнтирів кількісних та якісних характеристик безпеки, її індикаторів, інституційних та структурних змін, орієнтованих на зміцнення економічної безпеки регіону), організації (вибудування повноцінної і дієвої організаційно-управлінської системи в цій сфері), мотивації (формування та задіяння необхідних чинників і мотивів раціональної поведінки представників усіх суспільних груп) та контролю (за якістю системи управління і забезпечення економічної безпеки, а також перебігом відповідних процесів і їх наслідками для соціально-економічної системи регіону та його територій, різних суспільних груп). Цільовими орієнтиром політики забезпечення економічної безпеки регіону, як на нашу думку, слугує сталий структурно збалансований розвиток регіональної економічної системи, захищеної від чинників – дестабілізаторів, однак одночасно орієнтованої й на реалізацію економічного потенціалу регіону та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності його економіки.

Як відомо, теоретичні засади державної політики були започатковані та

активно розвиватися ще з середини минулого століття. До прикладу, К. Фрідріх під державною політикою в тій, чи іншій сфері головно розумів процес, що передбачав ідентифікацію напрямів та визначення засобів подолання проблем і підтримку сприятливих тенденцій в частині вирішення конкретної проблеми суспільного розвитку; така політика ініціюється конкретною державною структурою або іншою особою чи групою осіб. У визначенні чітко простежується його економічний характер, що далеко не співпадає з баченням державної політики, яке подається в інших дослідженнях і має здебільшого політичний підтекст, як от – «… це намагання долучитися до влади аби ухвалювати чи впливати на ухвалення важливих для суспільного розвитку рішень», або «… використання можливостей владних структур заради просування одночасно і суспільно значимих і власних рішень», або «…способи та принципи поведінки влади для узгодження завдань і цілей державних і політичних інтересів».

Й дійсно, якість державної політики та державного регулювання економіки в значній мірі залежить і визначається розвиненістю політичної системи суспільства, повноцінністю сформованих владних інститутів, їх спроможністю та мірою співпраці, а також професійністю державних службовців. Однак, коли мова йде про управління перебігом найбільш важливих змін (до яких в закономірній мірі відноситься проблематика гарантування економічної безпеки регіону) в економіці, то, вочевидь, слід говорити не про політичну діяльність, а про методи, форми, способи, механізми, інструменти, засоби тощо впливу держави на складові суспільного поступу.

Додамо, що різні контексти політики можуть проявлятися й за ситуації її розгляду в юридичному, міжнародному, зовнішньополітичному, внутрішньо організаційному та інших аспектах. Крім того, слід чітко визначитися з суб'єктністю такої політики. Ми вважаємо, що якщо публічна політика формується й реалізується органами державної влади та/чи місцевого самоврядування, то вона має всі підстави трактуватися, як державна. З іншого боку, ініціатором й модератором відповідних змін можуть виступати суспільні організації чи суб'єкти господарювання інших форм власності, окремі громадяни, до реалізації заходів політики можуть залучатися і приватні і публічні особи, а, до прикладу, за використанням ресурсів і досягненням результатів може встановлюватися жорсткий громадський контроль, то в такому разі не доречно звужувати відповідну політику лише до її державної форми.

Іншими словами, державна політика щодо забезпечення економічної безпеки регіону полягає в спрямованій діяльності органів влади, яка керується відповідними принципами для досягнення стабільного стану економічної безпеки. Ця діяльність орієнтована на розвиток регіональної економіки, захист від загроз, а також на задоволення соціально-економічних інтересів громадян і держави на регіональному рівні.

В загальному ведемо мову про більш системну та довгострокову стратегію державної політики порівняно з управлінням державою та регулюванням

економіки. У державному управлінні акцент робиться на побудові якісних та раціональних організаційних структур у сфері менеджменту економічної безпеки регіону та здійсненні відповідних рішень для гарантування необхідних рівнів безпеки. У державному регулюванні економіки фокусується на ключових проблемах, що потребують уваги та визначенні механізмів, інструментів та засобів для покращення індикаторів та характеристик економічної безпеки регіону.

Державна політика забезпечення економічної безпеки регіону є довгостроковою, системною та стратегічно плановану. Вона базується на постійності у формуванні та підтримці управлінської системи, яка готова вчасно виявляти й ефективно протидіяти різним викликам та загрозам безпеці, навіть тим, які можуть мати потенційний характер.

Державна політика економічної безпеки регіону визначає основні принципи державного управління і сприяє активізації та інституціалізації механізмів державного регулювання в разі потреби. Це включає реагування на ризики, загрози, зміни у стані економічних процесів та усунення їх негативних наслідків для економічної безпеки регіону.

Беззаперечно, такі фази економічного циклу, як пожвавлення та бум, характеризуються вищим рівнем економічної безпеки регіону і, відповідно, меншим спектром та гостротою викликів і загроз. Й навпаки: фази спаду і депресії – їх актуалізацією, загостренням і посиленням проблематики гарантування безпеки. Однак, на нашу думку, можна з всією впевненістю констатувати, що й для стадій підйому і економічного буму характеристичними можуть стати безпекові проблеми в разі недостатнього рівня керованості перебігу макроекономічних процесів. Відповідно, релевантними на стадії зростання можуть виявитися загрози формування нераціональної структури регіональної економіки з наслідками так званого нестійкого розвитку, виникнення різного роду перекосів і деформацій, ринкових «бульбашок» і т. п., які закладуть основи для подальшої імовірної дестабілізації ситуації у соціально-економічній системі «регіон», підриву її стійкості та резильєнтності.

Список використаних джерел:

1. Dmytryk O., Vasyltsiv T., Mulska O., Lupak R., Kunytska-Iliash M., Dubyna M. Financial and economic security and development of priority sectors of the national economy ukraine: casual nexus empirical. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2024. № 4(57). P. 301-316.

2. Lupak R., Mizyuk B., Zaychenko V., Kunytska-Iliash M., Vasyltsiv T. Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. № *8*(1). P. 70–88.

3. Rushchyshyn N., Mulska O., Nikolchuk Yu., Rushchyshyn M., Vasyltsiv T. The impact of banking sector development on economic growth: Comparative analysis of Ukraine and some EU countries. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. № 18(2). P. 193-208.

БЕРЖАНІР АНАТОЛІЙ, к. соц. н, доцент,
в. о. завідувача кафедри соціальних і правових дисциплін,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ КОМПАНІЙ ІЗ ПІДТРИМКИ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ

Однією з головних цілей міжнародної спільноти в останні десятиліття є рух до сталого розвитку, який можна розуміти як розвиток економічних, соціальних та екологічних чинників у глобальному вимірі. Реалізація економічних цілей в аграрному секторі неминуче зачіпає інтереси місцевих громад та рівень їх розвитку. А розвинуте суспільство з усіма умовами для гідного життя та праці потребує певних механізмів зворотного зв'язку для подальшого зростання агробізнесу у регіонах, де він функціонує.

Таким механізмом є філософія корпоративної соціальної відповідальності, яка являє собою взаємовигідне партнерство між бізнесом, владою і суспільством. Наявність цього елементу соціальної політики підприємства може мати найбільш позитивний вплив на місцеву громаду.

Чільне місце у соціальній діяльності вітчизняних аграрних компаній займає сприяння розвитку як середньої, так і вищої освіти, що включає у себе не лише фінансову підтримку освітніх закладів, але й організацію семінарів, конференцій та інших заходів, які сприяють обміну знаннями та досвідом між здобувачами і фахівцями аграрної сфери.

Український учений С. Захарін [1] вважає: «Нові економічні умови потребують, аби освітні заклади (освіта) та провідні компанії (бізнес) знаходили якомога більше можливих «ліній перетину», налагоджували ефективне співробітництво, впроваджували спільні проекти виробничого навчання. Вищі навчальні заклади мають орієнтуватися на впровадження стандартів та методик так званої бізнес-освіти, коли основне навчальне навантаження побудоване на опануванні знаннями та навичками, що здатні допомогти вирішити конкретні виробничі (бізнесові, технологічні тощо) ситуації. Саме в системі професійної освіти формуються уявлення про норми, правила, стандарти, які зазвичай встановлюються компаніями. Така взаємна залежність бізнесу і освіти в умовах постіндустріальної економіки призводить до розуміння ефективної професійної освіти (хоч навіть вона знаходиться поза меж корпоративного сектору) як важливого елемента уможливлення зростання вартості компаній.

Розвиток інституту соціальної відповідальності бізнесу має спиратися на загальноприйняті у світовій практиці цивілізовані принципи та правила ведення бізнесу, які дозволять забезпечити соціальну спрямованість економічної системи суспільства на мікро-, мезо- та макрорівнях [2].

Аграрні компанії відіграють важливу роль у розвитку освіти, особливо у сфері аграрної освіти, сталого розвитку, екології та інновацій в агротехнологіях. Їх діяльність зосереджена на створенні освітніх можливостей

для молоді, розвитку професійних навичок та підтримці закладів освіти, які готують кадри для аграрного сектору.

Так, одне з найбільших агропромислових підприємств України – «Миронівський хлібопродукт» (МХП) [3] – активно сприяє розвитку освіти шляхом реалізації різноманітних програм, ініціатив та співпраці із закладами освіти. Основними напрямками діяльності компанії є навчання майбутніх фахівців сільського господарства та професійний розвиток молоді.

Ключовими напрямами його діяльності у сфері освіти є:

1. Освітні програми для студентів – стажування та працевлаштування; професійний розвиток (компанія організовує тренінги та освітні заходи для студентів аграрних спеціальностей).

2. Партнерство із закладами освіти – співпраця з університетами (компанія надає сучасне обладнання, організовує лекції та семінари); модернізація освітніх програм (участь у розробці навчальних курсів, які передбачають інновацій у процес навчання).

3. Надання стипендій та грантів.

4. Розвиток молодіжних ініціатив – агрошколи та майстер-класи (МХП організовує навчальні програми для школярів і студентів, спрямовані на популяризацію аграрних професій); конкурси та олімпіади (підтримка учнівських та студентських змагань у сфері агрономії, екології та бізнесу).

5. Підтримка екологічної освіти – екоосвітні програми (компанія проводить тренінги і заходи для підвищення екологічної свідомості серед молоді); освітні заходи в громадах (реалізація програм із правильного поводження з відходами, енергоефективності та збереження природних ресурсів).

6. Розвиток місцевих громад – навчання місцевої молоді (у регіонах, де працюють підприємства МХП, впроваджуються освітні програми для молоді, допомагаючи їй отримати професійні знання і навички); фінансування шкіл (надання матеріальноїпідтримки школам у сільських громадах).

7. Програма «МХП СТАРТ» – спеціальний проєкт для студентів, які бажають отримати практичні знання у сфері агробізнесу. Програма включає стажування, навчання від експертів і можливість долучитися до реальних проєктів компанії [3].

О. Раєвнєва, І. Аксьонова, В. Остапенко М. [4] стверджують: «Для створення сприятливих умов розвитку взаємовідносин між ЗВО та бізнесом в Україні потрібно вдосконалити законодавство країни в частині надання більшої автономності ЗВО в управлінні та фінансуванні освітньої діяльності; передбачення можливості участі бізнес-структур у цьому процесі; передбачення можливості створення й діяльності інноваційних підприємств шляхом об'єднання зусиль і ресурсів підприємств і ЗВО для реалізації проектів і програм у сфері досліджень та розвитку; надання пільг підприємствам (у т.ч. і фінансових), які підтримують ЗВО (наприклад, пріоритет у працевлаштуванні надають найкращим випускникам ЗВО)».

Підтримка бізнесом освіти є важливим принципом для соціально-

економічного розвитку країни. Подальша інтенсифікація цієї співпраці може відбуватися за такими напрямами:

– співпраця бізнесу із закладами освіти щодо удосконалення освітнього процесу (розробка сучасних освітніх програм, організація курсів, семінарів і воркшопів за участю експертів з бізнесу, впровадження дуальної освіти);

– інвестиції у технології та інфраструктуру (надання технічного обладнання, програмного забезпечення або коштів на модернізацію лабораторій, класів, центрів навчання, підтримка розвитку STEM-освіти через створення інноваційних центрів і технопарків);

– розширення стипендій та фінансової підтримки студентів (запровадження корпоративних стипендій для талановитих здобувачів або тих, хто навчається за дефіцитними спеціальностями, фінансування програм підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників);

– підтримка стартапів та інноваційних проектів (організація конкурсів і грантів для здобувачів і молодих науковців, створення бізнес-інкубаторів і акселераторів у закладах освіти);

– розвиток soft skills у студентів (проведення тренінгів із розвитку лідерських, комунікативних, підприємницьких навичок, підготовка до працевлаштування через програми стажувань, менторство);

– цифровізація освіти (розробка онлайн-курсів, платформ та мобільних додатків для навчання);

– просування культури корпоративної соціальної відповідальності (створення довгострокових програм підтримки освіти в межах стратегії КСВ, підтримка шкіл, університетів або освітніх ініціатив у громадах, де працює бізнес);

– підтримка наукових досліджень (фінансування наукових проектів, які мають практичну цінність для бізнесу).

Такі ініціативи не лише допомагають підвищити якість освіти, але й створюють умови для підготовки фахівців, які відповідають сучасним реаліям економіки і суспільному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Захарін С. В. Економічний механізм інституційної взаємодії науки, освіти і бізнесу. *Економічний механізм інституційної взаємодії науки, освіти і бізнесу*. Київ : КНЕУ, 2010, С. 321–332. URL: https://surl.li/lfczfp (дата звернення: 20.01.2025).

2. Бержанір А. Л. Інституційна підтримка соціальної відповідальності бізнесу як необхідна передумова його розвитку. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 1. С. 12–14. URL: https://surl.li/yjpnsc (дата звернення: 18.01.2025).

3. МХП. Сталий розвиток. https://mhp.com.ua/uk/stalyy-rozvytok (дата звернення: 21.01.2025).

4. Раєвнєва О. В., Аксьонова І. В., Остапенко В. М. Порівняльний аналіз та узагальнення досвіду партнерства між ЗВО та бізнес-середовищем. *Проблеми економіки.* 2018. № 4(38). С. 30–42. URL: https://surl.li/kflaih (дата звернення: 22.01.2025).

БІЛОКІНЬ ОЛЕКСІЙ, аспірант
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

РОЛЬ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ФІНАНСОВІЙ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є ключовим елементом фінансової глобалізації, що сприяє економічному розвитку та інтеграції країн у світову економіку. Процеси фінансової лібералізації, інтернаціоналізації та дерегуляції, які набули поширення після 2020 року, значно вплинули на динаміку ПІІ.

Згідно з даними UNCTAD, у 2020 році глобальні ПІІ скоротилися на 42% порівняно з попереднім роком, досягнувши $859 млрд. – найнижчого рівня з 1990-х років. Це падіння було зумовлене економічними наслідками пандемії COVID-19, які призвели до скорочення виробництва, порушення ланцюгів постачання та зниження попиту. Найбільше постраждали розвинені країни, де ПІІ впали на 69%, тоді як розвинені економіки Азії, зокрема Китай, продемонстрували відносну стійкість [3].

Фінансова глобалізація має подвійний вплив на нерівність: з одного боку, вона може сприяти економічному зростанню та зменшенню бідності, з іншого – посилювати нерівність як усередині країн, так і між ними. Типи капітальних потоків, їх взаємодія та загальні економічні умови визначають цей подвійний ефект.

У результаті, прямі іноземні інвестиції є невід'ємною частиною процесу фінансової глобалізації. Вони не лише забезпечують необхідне фінансування для розвитку, але й відображають зміни в глобальній економічній політиці та практиках. Однак для максимізації їх позитивного впливу на економічний розвиток і зменшення нерівності необхідна комплексна політика, яка враховує специфіку кожної країни та регіону.

З макроекономічної точки зору, дисбаланс між заощадженнями та інвестиціями в окремих країнах є ключовим фактором, що визначає міжнародні фінансові потоки. У відкритих національних економіках різниця між внутрішніми заощадженнями та інвестиціями відображає чисті позики або кредити за кордоном. Країни з високим рівнем інвестицій, які перевищують заощадження, залучають капітал з інших держав для фінансування своїх проектів. Натомість, держави з більшими заощадженнями, ніж інвестиціями, інвестують надлишок капіталу за кордоном.

Зміни в глобальних інвестиційних потоках також впливають на стабільність фінансових ринків окремих країн. Для України, наприклад, спостерігається значне скорочення прямих іноземних інвестицій з 2020 року, що частково пояснюється геополітичними ризиками та глобальною економічною нестабільністю. Це створює додаткові виклики для фінансової стабільності, оскільки країна стає більш вразливою до зовнішніх економічних коливань та потребує пошуку нових джерел інвестицій.

Прямі іноземні інвестиції відіграють ключову роль у розвитку економік країн з перехідною економікою, приносячи численні переваги, які сприяють

їхньому економічному зростанню та інтеграції в глобальний ринок.

Збільшення виробництва та підвищення продуктивності. Іноземні компанії, як правило, впроваджують передові операційні практики, що позитивно впливає на місцеву економіку. Вони часто співпрацюють з місцевими постачальниками, надаючи технічну допомогу, навчання та інформацію, що сприяє підвищенню якості продукції та ефективності виробництва. Це стимулює конкуренцію серед вітчизняних підприємств, заохочуючи їх до впровадження міжнародних стандартів якості та бізнес-практик.

Передача технологій та інновацій. Іноземні інвестори вносять новітні технології та ресурси для досліджень і розробок, які передаються в місцеву економіку через навчання працівників та співпрацю з місцевими компаніями. Це сприяє зменшенню технологічного розриву між розвиненими та країнами з перехідною економікою, сприяючи розвитку людського капіталу та інноваційного потенціалу [1].

Розвиток людського капіталу та покращення умов праці. Працівники, залучені до іноземних компаній, отримують кваліфікацію з новітніх технологій, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці. Повертаючись до вітчизняних підприємств або започатковуючи власний бізнес, вони приносять з собою набуті знання та досвід, що сприяє загальному розвитку економіки. Крім того, іноземні компанії часто пропонують вищі заробітні плати та кращі умови праці, що стимулює покращення стандартів життя працівників [1].

Розширення експортних можливостей. Покращення ефективності, економія на масштабах та підвищення якості продукції, спричинені іноземними інвестиціями, відкривають нові можливості для вітчизняних компаній на зовнішніх ринках. Це сприяє збільшенню експортного потенціалу та доходів країни, що є важливим фактором економічного зростання.

Загальний економічний розвиток та інтеграція в глобальну економіку. Початкові інвестиції, зростання продажів іноземних компаній та збільшення продажів вітчизняних виробників можуть призвести до загального економічного зростання та розвитку країни. Створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів також вигідне для вітчизняних компаній, оскільки це створює можливості для розвитку нових ідей та покращення бізнес-середовища [2].

Прискорена глобалізація, лібералізація іноземного інвестування та дерегуляція різних видів діяльності значно розширили можливості багатонаціональних компаній (БНК) у виборі країн для інвестування. Це призвело до того, що БНК стали більш вимогливими щодо критеріїв відбору країн-господарів для своїх інвестицій.

Країни, які забезпечують стабільне політичне середовище та сприятливі умови для бізнесу, мають більше шансів привернути увагу іноземних інвесторів. Зокрема, інвестори оцінюють такі фактори, як економічна стабільність, передбачуваність законодавства та ефективність державних інститутів.

Основними факторами, які впливають на привабливість країни для іноземних інвестицій, є:

- *Політична стабільність*. Наявність стабільної політичної системи, яка забезпечує захист прав власності та підтримує верховенство права.
- *Економічна стабільність*. Низький рівень інфляції, стабільний валютний курс та контрольований державний борг.
- *Правова система*. Прозоре та передбачуване законодавство, яке захищає інтереси інвесторів та забезпечує справедливе вирішення спорів.
- *Інфраструктура*. Розвинена транспортна, комунікаційна та енергетична інфраструктура, яка сприяє ефективній діяльності бізнесу.
- *Ринок праці*. Наявність кваліфікованої робочої сили з відповідними навичками та рівнем освіти.
- *Соціокультурні аспекти.* Сприятливий соціокультурний клімат, який включає рівень освіти, якість життя та культурні особливості.
- *Екологічна відповідальність*. Дотримання екологічних стандартів та сприяння сталому розвитку [2].

Вибір інвесторами конкретних критеріїв залежить від цілей та мотивів їхнього інвестування. Наприклад, для інвесторів, орієнтованих на виробництво, важливими будуть економічна стабільність та наявність кваліфікованої робочої сили, тоді як для інвесторів, зацікавлених у дослідженнях та розробках, пріоритетними будуть інфраструктура та рівень освіти.

У сучасних умовах глобалізації та економічної інтеграції, державна політика відіграє ключову роль у формуванні інвестиційного клімату. Країни, які здатні забезпечити стабільне політичне та економічне середовище, розвинену інфраструктуру та сприятливі умови для бізнесу, мають більше шансів залучити іноземні інвестиції, що сприятиме їхньому економічному зростанню та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Богашко О. Л. Концепція національної інноваційної системи в сучасній економічній науці. *Молодий вчений*. 2014. Вип. 6 (09). С. 88–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_6%281%29__23 (дата звернення: 23.03.2025).
2. Богашко О. Л. Теоретико-методичні аспекти конкурентоспроможності економіки держави. *Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз* : Зб. мат.-лів всеукр. наук.-практ. конф., Дніпро, 26-27 квіт. 2018 р. В 2-х томах. Т. 1. / Нац. метал. академія України. 2018. С. 297–299. URL: https://dspace.udpu.edu.ua:8181/handle/6789/9057 (дата звернення: 23.03.2025).
3. Global foreign direct investment fell by 42% in 2020, outlook remains weak. *UN Trade and Development (UNCTAD)*: веб-сайт. URL: https://unctad.org/news/global-foreign-direct-investment-fell-42-2020-outlook-remains-weak (дата звернення: 23.03.2025).

БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ ВОЛОДИМИР, д.е.н., професор,
професор кафедри міжнародної економіки і соціально-гуманітарних дисциплін,
САМОЙЛЕНКО ЄВГЕН, к.е.н., доцент, докторант кафедри міжнародної економіки і соціально-гуманітарних дисциплін,
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро

ФРУСТРАЦІЇ АВАНГАРДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: ВІД НЕБЕЗПЕК ЕТАТИЗМУ ДО ЛЕЩАТ ТІНЬОВОГО СЕКТОРУ

Традиційна економічна система була візитівкою людства протягом тисячоліть. Сталість, фанатична відданість рутинним практикам як у повсякденній поведінці, так й у застосованих технологіях завжди була modus vivendi більшості спільнот, що мешкали на планеті. Цілком ймовірно, такий вибір був цілком правильним та виправданим в умовах повсякчасних викликів, з якими зустрічалось людство, його окремі популяції. Антропологічні дослідження надають величезний пласт неспростовних доказів на користь даної тези. Обрання шляху інновацій, рух в авангарді економічного прогресу завжди мали наслідком наростання дисбалансів у виробництві та споживанні, провокували наростання суперечностей у соціально-економічному полі.

Слідування новим патернам у економічній поведінці означало крах вже узвичаєних моделей, заміщення суб'єктів, що були не здатні пристосуватись до вимог нових реалій, їх більш схильними до адаптування конкурентами. Відбувався злам старих порядків, ерозія або навіть елімінація аж до фізичної колишнього істеблішменту, утвердження провідників нового, кращого, ефективнішого, авангардного. Зрозуміло, що таке потенційне майбутнє зустрічало шалену опозицію з боку прибічників традиційного. Опортуністична поведінка в межах сталого теперішнього розглядалась як цілком прийнятна альтернатива невідомого, ризикованого та бурхливо невизначеного нового та тим паче авангардно-нового.

Тож, цілком зрозуміло, що соціальні, духовні, культурні, економічні трансформації відбувались вкрай повільно та загальмовано. Сприйняття їх в спільноті зародження завжди було важким та неоднозначним. Тільки шлях паліативів, з вкрай незначними, майже непомітними модернізаціями наявних технологічних чи соціальних практик, таких, що могли бути інтерпретовані як випадкові девіації, дрібні мутації та не могли піддати сумніву підвалини панівних у суспільстві практик, отримували шанс на існування.

Такі твердження начебто вступають у протиріччя з дещо іншою реальністю, яку ми маємо спостерігати, - реакцією споживачів на нові, авангардні блага. Споживачі досить часто є відкритими до нового, непізнаного, сприймаючі нове як еквівалент привабливого. І ця позиція цілком виправдана, виходячи з людської цікавості до всього нового, ще не апробованого та не традиційно знайомого. З приводу цієї обставини, ще давньоримський мислитель Тіт Лукрецій Кар влучно стверджував: «Що було вчора в ціні, - під ногами валяється нині, Далі щось інше виходить із темної смуги погорди;

Прагнуть його все палкіше, хвалу йому люди співають, Щойно відкритому, в шані найвищій воно серед смертних» [1].

У заданих координатах авангардне апріорі має сприйматись як більш бажане, що відкриває поширенню інноваційним товарам та технологіям. Проте прагнення одних економічних суб'єктів зустрічаються з контрпрагненнями інших, що визначає траєкторії експансії авангардного нового в просторі традиційного. Оманливість чарунків авангардного економічного розвитку тане в умовах соціально-економічної реальності. Тож новації, що з'являлись в окремих локалізаціях, із великим складнощами отримували поширення за їх межи. Дифузія інновацій, що сприймається іноді як невід'ємна складова сучасного економічного життя, насправді відбувалась та відбувається зовсім не тривіально. Потужні мембрани, що оточують окремі спільноти, стають на заваді їх вільного поширення, стрімкої експансії у зовнішнє середовище. В ролі мембран можуть виступати як інтернальні, так й екстернальні компоненти.

Послаблення екстернального комплексу факторів, що обмежують потенціал поширення технологічних, процесних та продуктових інновацій, залишається поза межами впливу спільноти, що виступає в ролі інноваційного генератора. Скасувати чи послабити їх можуть виключно реципієнти інновацій (зрозуміло, що продуценти інновацій мають арсенал інструментарію опосередкованого впливу на їх споживачів, але його застосування має низку обмежень й складнощі щодо явного про оголошення). Щодо інтернальних компонентів ситуація цілком інша.

З одного боку, національні інтереси можуть вимагати встановлення певних заборон та обмежень щодо експорту авангардно-нового як в продуктовому контексті, так й виробничому за межи національної юрисдикції. Подібні бар'єри мають формувати жорстку мембрану на шляху дифузії інновацій, та виключають експансію авангардного економічного розвитку за межі національного її осередку. З іншого, самі національні традиції етатизму можуть формувати перешкоди щодо реалізації стратегії авангардного економічного розвитку безпосередньо на національному рівні. Такі бар'єри мають імпліцитний характер, проте вони є ще більш небезпечними, оскільки купірують авангардний розвиток вже всередині країни, виключаючи або послаблюючи перспективи реалізації висхідної траєкторії руху. Потужними лещатами на шляху авангардного розвитку також виступають особливості національного економічного ландшафту насамперед, його тіньова складова, що виступає в ролі важливого блокатора кооптації інновацій до господарської діяльності, викривляючи процес прийняття виробниками і споживачам їх рішень.

Список використаних джерел:

1. Лукрецій Т. К. Про природу речей: пер з латин. Київ : Апріорі. 2024. 264 с.
2. Білоцерківець В.В. Нова економіка: зміст та еволюція. Дніпропетровськ: Січ, 2013. 366 с.

БОДНЯ ДМИТРО, аспірант
Науковий керівник – **ГУЛИК ТЕТЯНА**, к.е.н, доцент,
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ДПСУ) ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА КЛІЄНТСЬКОГО СЕРВІСУ ДЛЯ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

На сьогодні в органах державної влади, таких як Державна податкова служба України (далі – ДПСУ) дає можливість громадянам без візиту до контролюючого органу формувати та подавати податкову звітність, отримати довідки, консультації, інформації, виконати податкові зобов'язання тощо. Для комфорту та зручності платників податків розроблено електронні сервіси ДПСУ, які постійно модернізуються та удосконалюються у відповідності до потреб платників податків та змін у законодавстві.

Одним з найпопулярніших сервісів ДПСУ є електронний кабінет платника податків, функціонал даного інструментарію постійно доповнюється та модернізується.

Електронний кабінет платника податків, являє собою безкоштовний сервіс, який працює цілодобово в режимі реального часу за допомогою комп'ютера або інших пристроїв, де можливо використати електронний цифровий підпис будь-якого акредитованого центра сертифікації ключів через отримання особистого ключа у кваліфікованого постачальника електронних довірчих послуг спеціалізованого відділу ДПСУ, або у іншого надавача довірчих послуг для генерування особистого електронно цифрового підпису. В електронному кабінеті платника податків реалізовано багато сервісів, зокрема виділяємо такі зручні сервіси, як Е-реєстри, Е-система, Е-послуги, Е-розрахунки. Також серед платників податків популярними є такі сервіси в особистому кабінеті, як: пошук фіскального чеку, заповнення електронної форми податкової декларації, пошук марки акцизного податку, перегляд розрахунків з бюджетом тощо [1].

Варто зазначити, що електронний кабінет платника податків реалізований у вигляді двох функціональних частин: відкрита частина (загальнодоступна) та приватної (особистий кабінет). Робота у приватній частині здійснюється тільки з використанням електронного цифрового підпису [1].

В електронному кабінеті платника податків представлені такі функціональні можливості, як: податковий календар; стан розрахунків з бюджетом; листування з органами ДПСУ; облікові дані; пошук інформації в реєстрах ДПСУ; подання заяв/запитів; подання декларації про майновий стан і доходи в електронному вигляді; сплата податків (фізичним особам); перегляд даних СЕА ПДВ; інші електронні сервіси тощо. Також з реєстрів органів ДПСУ можливо дізнатися таку інформацію, як: дані про взяття на облік платників; реєстр страхувальників; дані реєстру платників ПДВ; реєстр платників єдиного податку; інформація про РРО; інформація про книги ОРО; дані реєстру платників акцизного податку з реалізації пального; реєстр осіб, які здійснюють операції з товарами тощо. За допомогою електронних сервісів органів ДПСУ

можна дізнатися більше про свого бізнес-партнера, тобто провести перевірку потенційних бізнес-партнерів щодо сумлінності сплати податків до усіх бюджетів бюджетної системи України [2].

Е-кабінет платника податків вмішує в собі дані про об'єкти оподаткування, сформовані податковою повідомлень-рішень щодо сум нарахованих податкових зобов'язань, також реалізовано подання облікової картки фізичної особи – платника податків (ф. 1ДР) та подання заяви про внесення змін до державного реєстру фізичних осіб – платників податків (ф. 5ДР), направлення запиту щодо отримання відомостей про суми виплачених доходів тощо.

Також останні два роки набуває широке впровадження задля розгалуженого клієнтського сервісу органами ДПСУ мобільний застосунок «Моя податкова», який впроваджений на цифрових платформах Android та iOS, що також дає можливість подання облікової картки фізичної особи – платника податків (ф. 1ДР) та подання заяви про внесення змін до державного реєстру фізичних осіб – платників податків (ф. 5ДР), а також можливість отримання інших податкових сервісів для громадян.

За допомогою електронного кабінету платника податків та мобільного застосунку «Моя податкова» фізичним особам надана можливість сплатити податки, збори, платежі та єдиний внесок, скориставшись однією із запропонованих платіжних систем з використанням QR-коду або сплатити податкові зобов'язання спрощеним методом (Apple Pay, Google Pay).

Такий підхід органами ДПСУ щодо впровадження електронних сервісів значно покращує роботу з платниками податків розширюючи тим самим можливості та покращуючи клієнтський сервіс щодо обслуговування платників податків. Також можливість подання електронних податкових звітів є важливою складовою автоматизації роботи органів ДПСУ та розширення можливостей платників податків, тим самим створюючи різні способи подання податкової звітності (online/offline) і можливість оперативної сплати за своїми податковими зобов'язаннями перед бюджетом.

В територіальних сервісах органів ДПСУ також є можливість подання податкових декларацій з використанням електронного цифрового підпису. Електронний цифровий підпис можна отримати відразу в територіальному органі ДПСУ на портативний накопичувач даних або прийти зі своїм та подати податкову декларацію. Також в територіальних сервісах ДПСУ є модератор, який завжди відповість на усі ваші питання та запропонує шляхи їх вирішення.

Також важливо відмітити, що впровадження сучасних інформаційних технологій завжди позитивно впливає на клієнтський сервіс організації. До прикладу впровадження сучасних інформаційних технологій у логістичну діяльність підприємства це все тісно пов'язано з прагненням підприємства не відставати у галузі, так як цього вимагають сформовані постійні клієнти щодо організації швидкої доставки продукції та послуг із мінімізації витрат [3].

Організація електронних сервісів ДПСУ дає можливість автоматизувати певну рутинну роботу та покращити продуктивність праці співробітниками органів ДПСУ, так як автоматизація покращує оперативність внесення даних та

змін до них, відстеження певних процесів, які потребують щоденної роботи з ними, можливість оперативної відповіді на запити від інших державних органів, координацією з Державною казначейською службою України щодо фіскальних платежів, координацією з Державною митною службою України щодо підакцизних товарів та сплатою за них фіскальних платежів тощо.

Сьогодні електронні сервіси дають можливість оптимізувати формат відносин з платниками, так як скорочується час на оформлення та подання податкової звітності тим самим підвищується оперативність надання та якість звітності, знижуються корупційні ризики завдяки уникненню безпосереднього спілкування з представниками контролюючих органів. Це все великою мірою зменшує адміністративне навантаження на контролюючі органи, а також зменшуються витрати на комунікацію у паперовій формі.

Низка податкових сервісів ДПСУ доступна на веб-порталі Дія в розділі «Мої податки», де платники податків можуть отримати інформацію про свої податкові дані, стан розрахунків з бюджетом, дані про банківські рахунки, а також мають можливість сплатити податки та подати декларацію. Платник податків з допомогою електронних сервісів органів ДПСУ може у режимі реального часу отримати доступ до особистої інформації, а саме отримати відомості про суми отриманих доходів і утриманих податків, стан поданої звітності тощо.

Отже, розширений клієнтський сервіс органами ДПСУ дає можливість платникам податків в режимі реального часу отримати усю необхідну інформацію, довідки, консультації, а також подати звітність до податкових органів без особистого візиту до служби. Також платник податків через дані сервіси має усю інформацію щодо стану розрахунків з бюджетом, результати обробки документів, строки подання звітності та сплати податків тощо.

Список використаних джерел:

1. Електронні сервіси ДПС!. URL: https://pt-rada.gov.ua/elektronni-servisi-dps (дата звернення: 20.03.2025).
2. Електронні сервіси, розміщені на офіційному вебпорталі ДПС. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyi-servisi/elektronni-servisi- (дата звернення: 20.03.2025).
3. Гулик Т.В., Бодня Д.А. Клієнтський капітал як важлива складова при формуванні дієвої логістичної системи підприємства. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки*: Збірник наукових статей за матеріалами IX Всеукраїнської науково-практичної конференції (11-12 квітня 2024 р.), Дніпро: ІПБТ УДУНТ. 2024. С. 99–101.
4. Гулик Т.В., Бодня Д.А. Особливості та значення клієнтського капіталу в організаційно-економічному управлінні підприємством. *Молодий вчений*. 2024. № 5 (129). С. 123–127.
5. Гулик Т.В., Кербікова А.С., Дрофа Є.А. Аналіз наукової інформації та критичний аналіз наявних методичних положень про вплив ризику на ефективність інвестицій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. № 18(1). С. 133–136.

БОЙКО ІГОР, аспірант
Науковий керівник – **БЕЖЕНАР ІННА**, к.е.н., ст. дослідник,
ст. науковий співробіник
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

АГРАРНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Аграрне підприємництво є важливою складовою економічного розвитку, яка охоплює виробництво сільськогосподарських культур, тваринництво, переробку продукції та її реалізацію на ринках як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Аграрний сектор є основою для забезпечення продовольчої безпеки та створення економічних можливостей для розвитку сільських територій. Сучасне аграрне підприємництво зіштовхується з численними викликами, такими як зміни клімату, нові технології, міжнародна конкуренція, а також соціальні вимоги до екологічної відповідальності бізнесу.

Історія аграрного підприємництва в Україні є значною мірою зумовлена соціально-економічними перетвореннями, що відбувалися в країні впродовж останніх десятиліть. Після здобуття незалежності Україна пережила перехід від колективних форм господарювання до приватних фермерських господарств, що дозволило відновити мале і середнє підприємництво в аграрному секторі. Водночас, з розвитком ринку, зростанням попиту на сільськогосподарську продукцію та необхідністю інтеграції в глобальні ринки, відбулося формування s агрохолдингів.

Сьогодні аграрний бізнес можна поділити на кілька основних видів: традиційне фермерство, агрохолдинги та органічне виробництво. Традиційне фермерство, в т.ч. яке базується на сімейних господарствах (сімейні ферми), займає важливе місце в аграрному секторі, забезпечуючи не тільки виробництво продовольчих товарів, але й стабільність на сільських територіях. Агрохолдинги, як великі інтегровані підприємства, включають в себе усі етапи виробничого процесу, від обробки землі до реалізації готової продукції та в основному є експортерами продукції на міжнародний ринок. У свою чергу, органічне виробництво набуває значної популярності завдяки зростаючому попиту на екологічно чисту продукцію. Україна є одним з найбільших виробників аграрної продукції в Європі, що відкриває нові можливості для експортного потенціалу і органічної продукції.

Згідно з даними Державної служби статистики України**,** аграрний сектор займає понад 10% валового внутрішнього продукту України та є ключовим сектором економіки (Загалом, частка сільського господарства у ВВП України в попередні роки становила близько 10-12%.). За підсумками 2023 року, експорт аграрної продукції України досяг $22,1 млрд [1]/

Також важливим аспектом є зростаюча роль органічного виробництва, яке відповідає вимогам сталого розвитку та екологічної безпеки. За даними Асоціації "Органічна Україна"**,** площа сертифікованих органічних земель в Україні досягла понад 500 тис. гектарів, що є суттєвим внеском у розвиток

органічного агробізнесу [2].

Кернел, один з лідерів українського агробізнесу, є яскравим прикладом успіху агрохолдингів, який об'єднує більше 500 тис. га земель, та активно займається експортом зернових та олійних культур. За даними Kernal Holding, підприємство зуміло збільшити свою присутність на міжнародних ринках, зокрема у Європі та Азії [3].

Таким чином, аграрне підприємництво в Україні має значний потенціал для розвитку, а розуміння його різноманіття та сутності є необхідним для формування ефективної стратегії розвитку цієї галузі в умовах сучасних викликів та можливостей глобального агробізнесу.

На нашу думку в майбутньому потрібно зосередитися на інноваційному розвитку. До прикладу, Нідерланди – маленька країна, яка за розміром менша за Київську область, але є значним експортером сільськогосподарської продукції у світі [4]. Технології точного землеробства стали основою їхньої моделі: Big Data та штучний інтелект прогнозують урожайність, а дрони й супутники аналізують стан ґрунту й рослин. Це дозволяє оптимізувати використання ресурсів, скоротивши воду, добрива та пестициди до мінімуму. Наприклад, тепличне господарство досягло нового рівня завдяки вертикальним фермам, де овочі вирощуються у багатоповерхових конструкціях із LED-освітленням, що прискорює ріст на 20–30%. Гідропонні системи зменшують споживання води на 90% порівняно з традиційним землеробством. Кейс компанії Koppert Cress, яка відома своїм інноваційним підходом до вирощування мікрозелені та ароматичних росли, ілюструє ефективність: замкнуті екосистеми рециркулюють воду та поживні речовини, а природні хижаки, як сонечка, замінюють хімічні пестициди [5].

Висновок. Аграрне підприємництво є ключовим елементом економіки України, забезпечуючи продовольчу безпеку, розвиток сільських територій та значний експортний потенціал. Для подальшого розвитку важливо впроваджувати сучасні технології, такі як точне землеробство, вертикальні ферми та замкнуті екосистеми, що дозволить підвищити ефективність, зменшити використання ресурсів і забезпечити сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua
2. Органічна Україна. URL: https://organicukraine.com.ua
3. Kernal Group. URL : https://kernel.ua
4. Агросектор Нідерландів: маленька країна з великими можливостями. URL: https://agroelita.info
5. Koppert Cress. URL: https://www.koppertcress.com/en

БОЙКО РУСЛАН, к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування,
Львівський торговельно-економічний університет,

ВИЗНАЧЕННЯ ОКРЕМИХ ПОКАЗНИКІВ АНАЛІЗУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

В інвестиційній діяльності функція економічного аналізу реалізується двічі: перед здійсненням інвестицій (задля попередньої оцінки обсягів капіталу, який необхідно вкласти, очікуваної віддачі та інвестиційних ризиків (показники: чиста теперішня вартість, внутрішня норма доходності, індекс прибутковості, строки окупності, модифікована внутрішня норма доходності)) та після реалізації проєкту (в цілях перевірки виконання планових показників). При тому, функція управлінського аналізу супроводжує проєкт на постійній основі й передбачає вирішення таких завдань, як опрацювання потрібної інформації, аналізування грошових потоків, обрання ставки дисконтування, оцінювання ефективності, врахування прийнятності й ухвалення рішення про інвестування.

Аналізування інвестиційної діяльності, що реалізується на рівні суб'єктів господарювання, видається доцільним вважати невід'ємним безпосередньо в системі регіональної інвестиційної політики. Такий висновок ґрунтується на тому, що отримані результати дозволяють ідентифікувати як налаштованість (готовність, спроможність) економічних агентів до здійснення інвестицій, так і наявні проблеми й перешкоди в цій сфері.

Натомість, макроекономічна складова дасть відповіді на питання відносно загальної інвестиційної активності в регіональній соціально-економічній системі та її внеску і впливу на провідні ознаки регіонального розвитку. Логічно, коли структурними складовими макроекономічного аналізу слугують обсяги й рівень, динаміка, структура та внесок і ефективність.

Коли аналізують обсяги інвестиційної діяльності в економіці, здебільшого ведуть мову про загальні масштаби інвестицій, а також за головними їх видами – капітальними, фінансовими, прямими іноземними, внутрішніми та ін. інвестиціями. Достатньо визначальним, зокрема в сенсі порівняння інвестиційної активності за регіонами / територіями, є такий параметр, як обсяги інвестицій в розрахунку на одиницю населення. Прийнятими є й інші питомі характеристики, як от – обсяги інвестицій до ВРП, до виробництва в реальному секторі регіональної економіки, до загальної вартості основних засобів і т. п.

Беззаперечно, що обсяги інвестицій слугують, на правду, важливою характеристикою щодо інвестицій в регіональну економічну систему, готовності внутрішніх та зовнішніх інвесторів здійснювати інвестиції. Однак, більш наочний характер мають питомі індикатори інвестування. Йдеться, зокрема про рівень (частку) інвестицій у ВРП, в основних засобах, а також частку прямих іноземних інвестицій та рівень зносу основних засобів.

Вказані показники дозволяють оцінювати масштаби інвестиційної

діяльності в порівнянні з найбільш узагальнюючими макроекономічними параметрами, а частка прямих іноземних інвестицій є свідченням привабливості регіональної економіки для зовнішнього інвестування з боку зарубіжних партнерів. Своєю чергою, рівень зносу основних засобів засвідчує чи підприємства вкладають інвестиційний ресурс в оновлення матеріально-технічної й техніко-технологічної бази виробництва.

На засадах вивчення результатів досліджень, у яких дається характеристика динаміки інвестиційного розвитку, інвестиційних процесів, інвестиційного середовища і т. п. [1-3], можна резюмувати про здебільшого оперування такими показниками, як «індекс капітальних інвестицій» та «індекс прямих іноземних інвестицій», значення яких достатньо добре сигналізують про покращення / погіршення ситуації з інвестиційною активністю в національній / регіональній економіці в цілому та в частині сприятливості внутрішнього інвестиційного середовища для інвестицій, які надходять від нерезидентів країни.

Список використаних джерел:

1. Понедільчук Т. В. Аналіз динаміки капітальних інвестицій в економіці України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2014. Вип. 1 (42). С. 276-281.;
2. Савіцька О. П., Щур О. М., Савіцька Н. В. Активізація інвестиційних процесів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. № 10. С. 69–77.;
3. Фіщук Н. Ю., Причепа Г. В. Сучасний стан та тенденції прямого інвестування в економіку України. *Облік і фінанси АПК : освітній портал*. URL: https://magazine.faaf.org.ua/suchasniy-stan-ta-tendencii-pryamogoinvestuvannya-v-ekonomiku-ukraini.html.

БОНДАРЕНКО ДАР'Я, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СУКРУШЕВА ГАННА** к.е.н., доцент
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Сучасні процеси реформування публічного управління вимагають якісного кадрового оновлення та активного залучення молоді до державного управління. Формування ефективної стратегії розвитку молодіжного кадрового потенціалу є одним із ключових чинників підвищення ефективності роботи державних інституцій та забезпечення сталого розвитку країни. Метою дослідження є визначення основних підходів та механізмів формування стратегії розвитку молодіжного кадрового потенціалу в публічному управлінні, враховуючи вітчизняний та міжнародний досвід.

Кадрове забезпечення у публічному управлінні України є фундаментальною складовою ефективного функціонування державних інституцій та місцевого самоврядування. Цей процес включає комплекс заходів, спрямованих на формування, розвиток та утримання компетентного персоналу, здатного реалізовувати державну політику та надавати якісні публічні послуги.

Згідно з науковими дослідженнями, кадрове забезпечення розглядається як нормативно врегульована, цілеспрямована управлінська діяльність, що забезпечує належне функціонування органів публічної служби шляхом оптимального укомплектування їх якісними кадрами.

Управління персоналом — це сукупність впливів на організаційну поведінку людей, спрямованих на активізацію ще невикористаних професійних і духовних можливостей для розв'язання поставлених завдань [2].

Ще у 2012 році Міністерством юстиції України було підготовлено роз'яснення «Молодь: її права та соціальне становлення в сучасній Україні», в якому зазначені особливості працевлаштування молоді, і до деравжаних органів включно. Наразі в Україні молодь – це соціально-демографічною групою віком від 18 до 35 років.

Молодіжний кадровий потенціал визначається як сукупність знань, навичок та компетентностей молодих фахівців, які можуть бути залучені до управлінської діяльності в публічному секторі [5]. Науковці, зокрема, Керр К. Д. [7], Грицяк І. М. [3] зазначають, що розвиток молодіжного кадрового потенціалу повинен ґрунтуватися на системному підході, що включає освіту, наставництво, створення умов для кар'єрного зростання.

На законодавчому рівні питання молодіжного кадрового забезпечення регулюють Закон України «Про державну службу», «Про місцеве самоврядування» тощо. Квота робочих місць для працевлаштування молоді визначається місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в межах, встановлених Законом України «Про зайнятість населення» [6].

Аналіз статистичних даних свідчить про низький рівень залучення молоді до державного управління: лише 12% посад в органах влади займають особи віком до 35 років [4]. Основними проблемами є:

- відсутність належних механізмів мотивації;
- обмежений доступ до кар'єрного зростання;
- низька фінансова привабливість державної служби;
- недостатній рівень цифрових компетенцій серед молоді [1].

Досвід зарубіжних країн, зокрема Німеччини, Канади та Австралія, демонструє, що розвиток молодіжного кадрового потенціалу базується на активній інтеграції молоді до професійної діяльності. Це досягається через реалізацію стажувань, які дають молодим людям практичний досвід, а також через програми наставництва, що сприяють передачі знань та досвіду від досвідчених фахівців до нових кадрів [7].

Крім того, важливим елементом є використання навчальних платформ, які забезпечують доступ до різноманітних освітніх ресурсів і можливостей для саморозвитку. Такі ініціативи сприяють розвитку не лише професійних навичок молодих спеціалістів, а й їх здатності до адаптації в умовах швидких змін на ринку праці та в державному управлінні.

Аналіз зарубіжного досвіду дає змогу виокремити ключові підходи до підтримки молодіжного кадрового потенціалу, які можуть бути адаптовані в Україні. Для кращого розуміння відмінностей у політиках різних країн представимо порівняльний аналіз у таблиці.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз програм підтримки молодіжного кадрового потенціалу

Країна	Програми залучення	Наставництво	Цифрові платформи
Україна	Обмежена кількість програм	Відсутнє	Частково впроваджено
Німеччина	Розгалужена система стажувань	Так	Розвинені цифрові інструменти
Канада	Програми розвитку кар'єри	Так	Використовуються сучасні платформи
Австралія	Розроблена структура мобільності цілей в публічному секторі	Так	Кадрове залучення через внутрішні ресурси

Джерело: складено автором за [8].

Країни з розвиненою системою підтримки молодіжного кадрового потенціалу активно впроваджують програми наставництва та використовують сучасні цифрові інструменти для залучення молоді до державного управління. Це дозволяє не лише підвищити професіоналізм молодих спеціалістів, а й забезпечити ефективний обмін знаннями між досвідченими фахівцями та новим поколінням управлінців, що сприяє інтеграції молоді в процеси прийняття рішень на державному рівні.

Розвиток молодіжного кадрового потенціалу вимагає комплексного підходу, який включає як освітні та професійні ініціативи, так і створення сприятливих умов для залучення молоді до державного управління.

Враховуючи міжнародний досвід і сучасні виклики, можна виокремити такі ключові стратегічні напрями:

1. Інноваційні механізми залучення молоді – розробка програм стажування, активізація молодіжних рад при органах влади.

2. Інвестиції в освіту та розвиток професійних компетенцій – адаптація освітніх програм до вимог ринку праці.

3. Розвиток цифрових платформ – впровадження онлайн-курсів, цифрових інструментів для взаємодії з молодими фахівцями.

4. Наставництво та менторські програми – створення інституту наставників у державних установах для підтримки кар'єрного розвитку молоді.

Розвиток молодіжного кадрового потенціалу є ключовим елементом процесу модернізації публічного управління, оскільки забезпечує оновлення управлінських структур та інтеграцію нових ідей і підходів у державне управління. Впровадження інноваційних механізмів залучення дозволяє молодим фахівцям отримати необхідні навички для ефективного виконання завдань у державному секторі.

Такі ініціативи сприятимуть підвищенню мотивації молодих кадрів, оскільки забезпечують їм доступ до новітніх технологій і знань, а також можливості для кар'єрного росту. У свою чергу, це забезпечить сталий процес кадрового оновлення в державному секторі, що є необхідним для підтримки високої ефективності та інноваційності в публічному управлінні.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний центр CEDOS. Вплив війни на молодь в Україні. Київ, 2023 URL: https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/

2. Балабанова Л. В. Управління персоналом : підручн. / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. - К. :ЦУЛ, 2011. - 468 с. URL: https://westudents.com.ua/knigi/336-upravlnnya-personalom-balabanova-l-v-.html

3. Грицяк І. М. Публічне управління в Україні: виклики та перспективи розвитку. Київ: Наукова думка, 2021

4. Державна служба статистики України. Зайнятість молоді в органах влади. 2023. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

5. Назарова Г. В. Молодіжна кадрова політика: теоретичні аспекти та механізми реалізації // Державне управління. 2023. №4. С. 45-52.

6. Роз'яснення Міністерства юстиції України «Молодь: її права та соціальне становлення в сучасній Україні» № n0032323-12 від 09.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0032323-12#Text

7. Kerr K. D. Public sector leadership and youth engagement. Oxford: Oxford University Press, 2022.

8. OECD. Youth employment and public administration. Paris: OECD Publishing, 2023. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/05/public-employment-and-management-2023_a8f17605/5b378e11-en.pdf

БУГАЙЧЕНКО НАТАЛІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **СУХОСТАВЕЦЬ АНДРІЙ**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри економіки та підприємництва,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН НА МОТИВАЦІЙНІ СИСТЕМИ

Технологічні та соціальні зміни відіграють важливу роль у трансформації мотиваційних систем сучасних компаній. Впровадження новітніх технологій, розвиток глобалізації та зміна соціальних стандартів значно вплинули на підходи до управління людським капіталом і мотивацію працівників. У постіндустріальних компаніях мотиваційні програми повинні адаптуватися до швидкоплинного середовища, що базується на інноваціях, децентралізації та людському капіталі як основній цінності.

В першу чергу розглянемо вплив технологічних змін на мотиваційні системи.

1. Діджиталізація та автоматизація. Розвиток цифрових технологій і автоматизація виробничих процесів кардинально змінюють вимоги до працівників та їх мотиваційних потреб. Технологічні інновації скорочують потребу в ручній праці, але водночас збільшують попит на працівників, які мають високий рівень технічних та інноваційних навичок. Це означає, що мотиваційні системи повинні включати можливості для розвитку цифрових компетенцій та навчання новим технологіям [1].

2. Розвиток віддаленої роботи. Завдяки інтернету, хмарним платформам та інструментам для спільної роботи співробітники можуть виконувати свої обов'язки з будь-якої точки світу. Це підвищує важливість гнучких мотиваційних програм, що включають автономність, можливості для дистанційної роботи та адаптивний графік роботи. Наприклад, компанії надають співробітникам компенсації за облаштування домашніх офісів або впроваджують програми психологічної підтримки для боротьби зі стресом від ізоляції [2].

3. Інновації у навчанні та розвитку персоналу. Сучасні технології дозволяють компаніям швидко навчати працівників новим навичкам за допомогою онлайн-курсів, відеолекцій та платформ для самонавчання. Це створює додаткову мотивацію для співробітників, які прагнуть до особистісного та професійного розвитку, оскільки вони отримують доступ до сучасних інструментів для вдосконалення.

Тепер подивимось на соціальні зміни та їх вплив на системи мотивації співробітників:

1. Глобалізація та культурне різноманіття. Глобалізація та зміна соціальних стандартів сприяють формуванню багатокультурних команд у великих корпораціях. Мотиваційні системи повинні враховувати потреби працівників різних національностей, культур та вікових груп. Це спонукає компанії до створення інклюзивних мотиваційних програм, що забезпечують

рівні можливості для всіх працівників, незалежно від їх походження або соціальних характеристик [3].

2. Зростання важливості балансу між роботою і життям (work-life balance). У сучасному суспільстві дедалі більше значення надається здоровому балансу між роботою і особистим життям. Це стимулює корпорації впроваджувати мотиваційні програми, що включають гнучкий робочий графік, оплачувані відпустки для догляду за дітьми, а також програми для підтримки психологічного та фізичного здоров'я [4].

3. Корпоративна соціальна відповідальність. Суспільний тиск на компанії щодо їх соціальної та екологічної відповідальності зростає. Співробітники дедалі більше цінують участь компанії у соціальних ініціативах та турботу про навколишнє середовище [5]. Це стало важливою частиною мотиваційних програм, які включають підтримку екологічних проєктів, соціальних ініціатив, волонтерства та інших форм соціальної відповідальності. Співробітники отримують мотивацію не лише через матеріальні стимули, але й через відчуття участі у важливих соціальних процесах.

Технологічні зміни, як-от автоматизація і діджиталізація, змушують компанії вдосконалювати мотиваційні програми, пропонуючи нові можливості для навчання і професійного розвитку. Соціальні зміни, зокрема зростання інклюзивності, гендерної рівності та важливість балансу між роботою і життям, змінюють очікування працівників і спонукають компанії до створення соціально орієнтованих програм. Таким чином, мотиваційна політика підприємства повинна своєчасно враховувати технологічні та соціальні переміни в суспільстві задля підвищення продуктивності праці.

Список використаних джерел:

1. Магас М. А. Мотивація персоналу в провідних іноземних компаніях: thesis. 2021. URL: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2020/paper/download/9854/8222 (дата звернення 15.01.2025).
2. Chandra Sekhar. A literature review of motivation : Global Business Perspectives. 2013. URL: https://link.springer.com/article/10.1007/s40196-013-0028-1(дата звернення 15.01.2025).
3. Омельченко С. Д. 8 принципів Netflix у побудові культури успіху : HURMA. 2019. URL: https://hurma.work/blog/8-prynczypiv-netflix-u-pobudovi-kultury-uspihu/ (дата звернення 15.01.2025).
4. Avery Forman. Money Isn't Everything: The Dos and Don'ts of Motivating Employees: Harvard Business School. 2023. URL: https://hbswk.hbs.edu/item/money-isnt-everything-the-dos-and-donts-of-motivating-employees(дата звернення 15.01.2025).
5. Samson Owoyele. Factors Influencing Employee Motivation And Its Impact On Employee Performance: Centria University Of Applied Sciences. 2017. URL: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/137555/OWOYELE%20MBA%20THESIS.pdf?sequence=1(дата звернення 15.01.2025).

БУГРІМЕНКО РОМАН, д.е.н., професор,
професор кафедри економіки та бізнесу
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІНОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Інноваційний потенціал підприємства є фундаментальним фактором, який визначає його конкурентоспроможність у сучасному динамічному середовищі. Здатність до створення, впровадження і масштабування інновацій стає визначальною для забезпечення довгострокового розвитку та адаптації до змінних умов ринку. Оцінка інноваційного потенціалу є важливим інструментом стратегічного планування, який дозволяє ідентифікувати сильні сторони підприємства, визначити напрями для вдосконалення та оптимізувати використання ресурсів.

Інноваційний потенціал підприємства визначається як сукупність його ресурсів, здібностей і компетенцій, які дозволяють генерувати та реалізовувати інновації. Він охоплює такі аспекти, як науково-технічний потенціал, фінансові ресурси, кадровий потенціал, рівень організаційної культури, а також наявність ефективних управлінських механізмів для впровадження нововведень.

Інноваційний потенціал є багатокомпонентним і багаторівневим поняттям, яке включає внутрішні та зовнішні чинники. Його оцінка дозволяє не лише визначити поточний стан підприємства, але й сформувати основу для розробки інноваційної стратегії.

Розглянемо сучасні підходи до оцінки інноваційного потенціалу:

1. Системний підхід передбачає комплексний аналіз усіх компонентів інноваційного потенціалу підприємства. Він враховує взаємодію між ресурсами, процесами та результатами, що дозволяє оцінити загальну ефективність інноваційної діяльності. Основними інструментами системного підходу є моделі оцінки, які базуються на кількісних і якісних показниках.

2. SWOT-аналіз є універсальним інструментом для оцінки сильних і слабких сторін підприємства, можливостей і загроз у зовнішньому середовищі. Для аналізу інноваційного потенціалу використовуються специфічні показники, такі як рівень інвестицій у дослідження і розробки (R&D), кваліфікація персоналу та наявність інноваційної інфраструктури.

3. Метод ключових показників ефективності KPI дозволяє оцінити інноваційний потенціал на основі чітких кількісних критеріїв, таких як кількість патентів, рівень доходів від нових продуктів, обсяг інвестицій у інновації та частка інноваційних продуктів у загальному асортименті. Цей підхід забезпечує можливість порівняння з конкурентами та відстеження динаміки змін.

4. PESTLE-аналіз дає змогу оцінити вплив зовнішніх факторів на інноваційний потенціал підприємства, зокрема політичних, економічних, соціальних, технологічних, правових та екологічних. Цей підхід допомагає виявити ризики та можливості, які виникають у зовнішньому середовищі.

5. Бенчмаркінг включає порівняння інноваційного потенціалу

підприємства з провідними компаніями галузі. Це дозволяє визначити найкращі практики, що можуть бути впроваджені для підвищення інноваційної активності.

6. Експертні методи базуються на оцінках кваліфікованих фахівців. Вони застосовуються для аналізу складних або маловимірюваних аспектів інноваційного потенціалу, таких як організаційна культура чи рівень креативності персоналу.

7. Моделі управління знаннями Цей підхід зосереджується на здатності підприємства ефективно використовувати знання як стратегічний ресурс. Для оцінки застосовуються показники, що відображають рівень інформаційної інфраструктури, доступ до баз знань та ефективність передачі знань у рамках організації.

При проведенні оцінки інноваційного потенціалу підприємства постають перед певними труднощами:

- складність вимірювання нематеріальних аспектів. Організаційна культура, яка впливає на здатність до інновацій, важко піддається кількісній оцінці через суб'єктивність її проявів. Наприклад, рівень взаємодії, відкритості до змін або здатності до співпраці між підрозділами не має універсальних стандартів для вимірювання. Креативність персоналу як одна з ключових складових інноваційного потенціалу є важко визначуваним і часто залежить від індивідуального підходу кожного співробітника, що ускладнює стандартизацію оцінки.

- динамічність зовнішнього середовища. Постійні зміни в технологіях, ринкових умовах та споживчих перевагах можуть швидко зробити актуальні показники застарілими. Конкурентне середовище також постійно трансформується, що ускладнює прогнозування та визначення релевантних критеріїв для оцінки інноваційного потенціалу.

- недостатність даних. Інформація для аналізу інноваційного потенціалу часто буває фрагментарною або недоступною через обмежену звітність, конфіденційність даних чи відсутність стандартизованих підходів до збору інформації. Порівняльний аналіз з іншими підприємствами або галузями стає проблематичним через відсутність репрезентативних даних або їхню обмежену доступність.

- суперечності між короткостроковими цілями та довгостроковими перспективами. Орієнтація підприємств на досягнення швидких результатів, таких як зростання доходу чи скорочення витрат, може обмежувати інвестиції у довгострокові інновації. Відсутність збалансованого підходу до стратегічного планування може створювати конфлікт між поточними операційними потребами та майбутніми можливостями для розвитку.

- обмеження існуючих методологій**.** Традиційні методики оцінки можуть не враховувати специфіку галузей або індивідуальні особливості компаній. Одновимірні підходи, що базуються лише на фінансових або кількісних показниках, не здатні врахувати комплексний характер інноваційного потенціалу.

- людський фактор та управлінські рішення. Сприйняття інновацій та їх оцінки може варіюватися серед управлінського персоналу залежно від особистого досвіду, ризик-апетиту чи бачення майбутнього розвитку. Відсутність залучення ключових стейкхолдерів у процес оцінки може призводити до однобічності в аналізі та пропущення важливих аспектів.

Ці проблеми потребують комплексного підходу до їх вирішення, інтеграції сучасних інструментів аналізу, залучення експертів та впровадження кращих практик управління інноваціями.

Автором запропоновано наступні заходи: залучати результати оцінки інноваційного потенціалу до розробки стратегічних цілей підприємства, щоб забезпечити узгодженість між операційними завданнями та довгостроковим розвитком; регулярно оновлювати стратегічний план на основі даних про здатність компанії до впровадження інновацій, враховуючи нові технології, ринкові можливості та загрози; інтегрувати показники інноваційного потенціалу в систему KPI для оцінки ефективності діяльності підприємства; поєднувати кількісні та якісні методи оцінки, такі як анкетування співробітників, SWOT-аналіз, оцінка інтелектуальної власності та аналіз ринкових трендів; використовувати технології big data та штучного інтелекту для автоматизації збору, аналізу та прогнозування показників інноваційного потенціалу; проводити бенчмаркінг із компаніями-лідерами галузі для порівняння практик і пошуку нових можливостей для вдосконалення; впровадити динамічну систему моніторингу, яка дозволить оперативно реагувати на зміни ринкових умов, нові регуляторні вимоги чи технологічні прориви; залучати до оцінки керівників різних рівнів, лінійних менеджерів, експертів з інновацій та зовнішніх консультантів для забезпечення різностороннього погляду на інноваційний потенціал; налагодити прозору комунікацію між департаментами, щоб усі підрозділи розуміли значення оцінки інновацій та її роль у стратегічному розвитку; організовувати спільні воркшопи, обговорення та презентації результатів оцінки, щоб мотивувати співробітників до участі у вдосконаленні інноваційних процесів; впроваджувати програми навчання для персоналу, спрямовані на розвиток творчого мислення, адаптації до змін та використання новітніх технологій; стимулювати ініціативність співробітників шляхом впровадження системи заохочень за інноваційні ідеї, які мають практичну цінність для компанії.

Оцінка інноваційного потенціалу підприємства є критично важливою для забезпечення його стійкого розвитку та конкурентоспроможності. Сучасні підходи дозволяють глибоко аналізувати ресурси, компетенції та зовнішнє середовище, що сприяє формуванню ефективних стратегій інноваційного розвитку. Для успішної оцінки необхідно застосовувати системний підхід, використовувати різноманітні методи та враховувати специфіку галузі й ринку. Інноваційний потенціал є ключем до успішного розвитку підприємства у сучасному світі, і його оцінка повинна бути інтегрованою частиною стратегічного управління.

БУРДАШ УЛЯНА,
викладач циклової комісії спеціальних економічних дисциплін
ВСП «Бережанський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», м. Бережани

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Єдиним шляхом підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені є формування економіки, що ґрунтується на знаннях. Значення інноваційної складової соціально-економічного розвитку країни, в умовах глобалізації, постійно зростає. На сьогоднішній день, інновації стають джерело економічного зростання та підвищення рівня і якості життя населення. Національна інноваційна система України, незважаючи на значний науковий потенціал, стикається з низкою проблем, які гальмують її розвиток та ефективність.

Як відомо, створення національної інноваційної системи американською академією було визнано найбільш визначним досягненням XX століття. Аналізу цього феномену присвячено чимало літератури. Національні інноваційні системи, їх структура, розвиток та напрями підвищення ефективності їх функціонування є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: В. Геєць, А. Гречко, Д. Кокурин, В. Пономаренко, Л. Федулова та ін.

Національна інноваційна система – це об'єднана нормативно-правовим, організаційно-економічним, фінансовим та податковим механізмами ієрархічна структура інститутів освіти, науки, бізнесу і держави, функціонування якої визначає якість та кількість створеного в країні наукового продукту, а також ефективність його комерціалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках інноваційних товарів та послуг. [1, с.1-9].

Із здобуттям незалежності наявність економічних криз в Україні призвели до значного занепаду наукової сфери. Україна зіштовхнулася з низкою викликів, які гальмували розвиток інновацій. Зокрема, недостатнє фінансування. Так, за даними Держстату України, частка державних видатків на наукові дослідження та розробки в Україні становить лише близько 1% від ВВП, що значно нижче середньоєвропейських показників. Важливо згадати про частку приватних інвестицій в інновації, яка є недостатньою, що свідчить про низький рівень довіри бізнесу до інноваційних проектів. Не менш важливим є кількість поданих заявок на отримання патентів. Їх частка є значно нижчою, ніж у розвинених країнах згідно даних Державного патентного відомства України. За даними Всесвітнього економічного форуму Україна займає низькі позиції за індексом глобальної конкурентоспроможності, що свідчить про низький рівень інноваційної активності. На жаль, лише невелика частина наукових розробок знаходить практичне застосування в реальному секторі економіки. Не вирішеною залишається проблема із наявністю розвинених інститутів, які б сприяли передачі технологій від наукових установ до

підприємств. Варто згадати про відтік кваліфікованих кадрів, а зокрема, еміграцію науковців. За даними Міністерства освіти і науки щороку з України виїжджає значна кількість молодих науковців. Порівняно з іншими країнами, в Україні недостатня кількість технопарків та інкубаторів, які б підтримували розвиток інноваційних підприємств. Зокрема, є проблема із небажанням підприємців вкладати кошти в ризикові інноваційні проекти та наявністю консервативного мислення.

Провідна роль у формуванні сприятливого середовища для розвитку інновацій належить державі, яка мала б реалізувати власний інноваційний потенціал. Тому, належне функціонування національної інноваційної системи має бути головним фактором довгострокового зростання економіки, реалізації інноваційної моделі розвитку. На відміну від розвинутих країн в Україні тривалий час не було законодавчо визначено необхідність створення національної інноваційної системи. І лише згідно Постанови ВР України від 27 червня 2007 року № 1244-V «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» та пізніше Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 року № 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» на 2009–2013 роки в Україні була започаткована діяльність з формування національної інноваційної системи.

Для подолання вищезазначених проблем необхідно вжити комплексних заходів, серед яких: - збільшення державного фінансування науки, а саме, створення спеціальних фондів, спрямованих на фінансування наукових досліджень та розробок; - створення сприятливого клімату для інноваційного бізнесу шляхом спрощення процедур реєстрації та ліцензування, зменшення податкового навантаження, забезпечення захисту інтелектуальної власності; - розвиток інноваційної інфраструктури (технопарків, інкубаторів, акселераторів); - налагодження співпраці науки і бізнесу, тобто, створення спільних лабораторій, організація науково-технічних конференцій; - розробка та реалізація програм підготовки висококваліфікованих фахівців; - активна участь у міжнародних наукових проектах, залучення іноземних інвестицій; - здійснення глибокого аналізу та посилання на наукові статті.

Отже, проблеми функціонування національної інноваційної системи в Україні є складними та багатогранними. Для їх вирішення необхідні системні заходи на рівні держави, бізнесу та громадянського суспільства. Лише за умови комплексного підходу можна досягти значних результатів у розвитку інноваційної сфери.

Список використаних джерел:

1. Одотюк І. В. Національна інноваційна система України: структура, недоліки інноваційної спеціалізації і шляхи їх усунення. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7375.
2. Підоричева І. Ю. Актуальні питання розвитку національних і регіональних інноваційних систем. *Наука та інновації*. 2015. Т. 11, № 2. С. 20-30. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/116314.

ВАХОВСЬКА АЛІСА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФІНАНСОВОМУ ОБЛІКУ ДЛЯ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ

Штучний інтелект відіграє все більшу роль у фінансовому обліку, особливо в контексті оцінки інвестиційних ризиків. Його використання дозволяє аналізувати великі масиви даних, прогнозувати можливі ризики та приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. Сучасні технології машинного навчання, нейронних мереж та обробки природної мови значно розширюють можливості фінансової аналітики, роблячи процес обліку більш точним та ефективним. Оцінка інвестиційних ризиків традиційно базується на аналізі фінансових звітів, макроекономічних показників та ринкових трендів, однак ці методи не завжди дозволяють швидко та точно визначити потенційні загрози для капіталовкладень. Штучний інтелект дозволяє зменшити суб'єктивний фактор, автоматизуючи процес аналізу та оцінки ризиків. Завдяки використанню алгоритмів прогнозування можна заздалегідь ідентифікувати можливі проблеми та уникнути фінансових втрат.

Світовий досвід показує, що великі корпорації вже активно застосовують штучний інтелект у фінансовому обліку та аналізі ризиків. Наприклад, JPMorgan використовує систему COIN, яка дозволяє автоматизовано аналізувати юридичні документи та фінансові угоди, що значно знижує ймовірність помилок та зменшує витрати часу. У компанії Goldman Sachs штучний інтелект використовується для прогнозування ринкових змін та оцінки прибутковості інвестиційних портфелів. Світові аудиторські компанії, такі як Deloitte та PwC, розробляють власні платформи на основі машинного навчання для автоматизованого аудиту та виявлення аномалій у фінансових звітах, що значно підвищує точність аналізу та забезпечує додатковий рівень захисту від шахрайства [4].

Попри очевидні переваги, впровадження штучного інтелекту у фінансовий облік стикається з рядом проблем. По-перше, це висока вартість розробки та впровадження таких технологій, що обмежує їх доступність для малого та середнього бізнесу. По-друге, якість роботи штучного інтелекту безпосередньо залежить від обсягу та точності даних, на основі яких він навчається, а отримання достовірної інформації є серйозною проблемою. По-третє, існують ризики з точки зору етики та законодавчого регулювання, оскільки автоматизовані системи можуть приймати рішення, що не завжди підпадають під традиційні правові норми та стандарти ведення бізнесу [2].

Перспективи розвитку штучного інтелекту у фінансовому обліку досить широкі, адже з кожним роком технології стають більш доступними, а їх точність та швидкість зростають. Поєднання штучного інтелекту з блокчейн-технологіями може забезпечити більшу прозорість та безпеку фінансових

операцій. Крім того, розвиток хмарних сервісів дозволяє автоматизованим аналітичним платформам обробляти великі масиви даних у реальному часі, що є критично важливим для оперативного прийняття фінансових рішень [1].

Для вдосконалення процесів застосування штучного інтелекту у фінансовому обліку необхідно розвивати систему підготовки фахівців, які зможуть працювати з новітніми технологіями. Також важливо адаптувати бухгалтерські інформаційні системи до нових викликів, інтегруючи алгоритми штучного інтелекту в ERP-платформи, такі як SAP, Oracle або 1С. Державне регулювання повинно бути спрямоване на забезпечення безпеки даних та відповідальність компаній за використання автоматизованих систем. Окрім того, необхідно створювати доступні для малого бізнесу платформи на основі штучного інтелекту, що дозволить їм ефективніше управляти фінансами та оцінювати інвестиційні ризики [3].

Таким чином, штучний інтелект є потужним інструментом, який трансформує фінансовий облік та аудит. Його застосування дозволяє підвищити точність прогнозування ризиків, зменшити людський фактор та оптимізувати процес управління інвестиціями. Світовий досвід доводить ефективність цих технологій, проте для їх повноцінного впровадження необхідно вирішити низку питань, пов’язаних з безпекою, регулюванням та підготовкою спеціалістів. З огляду на швидкий розвиток фінансових технологій, найближчими роками можна очікувати ще глибшу інтеграцію штучного інтелекту у сферу обліку та інвестиційного аналізу, що дозволить бізнесу ефективніше управляти ризиками та приймати більш обґрунтовані фінансові рішення.

Список використаних джерел:

1. Курков М. С. Моделі штучного інтелекту в інвестіційній діяльності на фінансових ринках. *Київський економічний науковий журнал.* 2023. № 3. С. 56–61. URL: https://doi.org/10.32782/2786-765x/2023-3-9 (дата звернення: 20.03.2025).

2. Орєхов Д. Застосування штучного інтелекту в управлінні сучасним підприємством. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-143 (дата звернення: 20.03.2025).

3. Рябець Н., Рябець О. Трансформуючий вплив штучного інтелекту на парадигму функціонування глобального фінансового ринку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 69. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-107 (дата звернення: 20.03.2025).

4. Bassoli A. M. William N. Still: American Sea Power in the Old World: the United States Navy in European and Near Eastern Waters, 1865-1917. *Central European Journal of International and Security Studies*. 2022. Т. 16, № 4. С. 94–96. URL: https://doi.org/10.51870/0000-0002-1614-5875 (дата звернення: 20.03.2025).

ВЕРБИЦЬКА ГАЛИНА, к.е.н., доцент, докторант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ДРАЙВЕР ПІСЛЯВОЄННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Економіка України сильно постраждала від спустошення російського вторгнення та необхідності відволікати виробничі потужності та робочу силу на військові зусилля [1]. Протягом війни з Росією Україна втратила багато підприємств, тисячі гектарів землі. Згідно опитування, проведеного Світовим Банком, кожен п'ятий бізнес зазнав руйнувань внаслідок бойових дій, а 70% втратили доходи. По регіонах найбільше постраждали східні області, де дохід знизився у три рази. У південних областях країни в середньому фіксують падіння доходів на 60%, а у західних – на 40%. Найбільших фізичних руйнувань теж зазнав бізнес Східних областей України – 47%. На півдні ситуація дещо краща й становить 29% від усіх підприємств [3].

Відновлення економічної активності в умовах війни вимагає подолання наявних викликів та обмежень, а також масштабування дієвих стратегій і практик підприємств для виходу з кризи та адаптації до нових реалій. Водночас ключовим завданням повоєнної економіки України є створення сучасного промислового базису, що ґрунтуватиметься на технологічних інноваціях та забезпечить структурну перебудову економічної системи. Особливу увагу органам публічного управління необхідно приділити розвитку переробної промисловості, інтеграції передових рішень європейської економічної політики та дотриманню високих стандартів конкурентоспроможності, включаючи енергоефективність, сталий розвиток, циркулярну економіку та екологічно чисте виробництво.

Головним завданням повоєнної економіки України має стати формування основи реального сектора, заснованого на сучасних технологіях. Це передбачає відхід від моделі сировинної економіки та перехід до розвитку переробної промисловості, орієнтованої на виробництво продукції з високою доданою вартістю. Така трансформація сприятиме створенню нових робочих місць, посиленню експортного потенціалу країни та забезпеченню її економічної самодостатності.

Індустрія 4.0 ставить перед Україною низку можливостей, зокрема, розвиток нових технологій, які можуть сприяти підвищенню продуктивності праці та зменшенню витрат. Інвестування в автоматизацію та роботизацію виробництв може зменшити залежність від людської праці, що є важливим аспектом у часи, коли країна намагається інтегруватись в глобальну економіку. Важливо також впроваджувати системи управління даними та аналітики, які дозволять вчасно реагувати на зміни ринкових умов і підвищити конкурентоспроможність українських товарів і послуг на міжнародній арені.

Проте, для успішної реалізації цієї програми необхідно враховувати потреби та можливості знищеної інфраструктури України. Відновлення не

повинно обмежуватись лише фізичним відновленням будівель, але й включати революційні зміни в секторі освіти, щоб підготувати кадри, які здатні працювати з новими технологіями в умовах індустрії 4.0. В Україні є значний потенціал для розвитку IT-сфери, яка може стати драйвером економічного зростання і забезпечити нові робочі місця. Паралельно важливо звернути увагу на модернізацію традиційних галузей економіки, таких як сільське господарство та промисловість.

Реконструкція промислового сектору після воєнних дій вимагає залучення інвестицій та активізації міжнародної співпраці. В контексті євроінтеграційних процесів особлива увага приділяється залученню західних компаній до українського ринку, що сприяло б пожвавленню торгівлі та інвестиційних проектів [2]. Тому ключову роль у цьому процесі має відігравати публічне управління, виступаючи як зв'язуючий елемент між державою, бізнесом та суспільством. Його важливість у цьому контексті можна проаналізувати через кілька основних аспектів.

По-перше, публічне управління здатне забезпечити створення сприятливого нормативно-правового середовища для впровадження інновацій. Це включає у себе розробку і впровадження законодавчих ініціатив, що підтримують стартапи, бізнес-інкубатори та інші форми підприємництва, на які орієнтовані новітні технології. За допомогою адекватних політик уряд зможе стимулювати інвестиції в інноваційні проекти, які з часом стабілізують економіку деокупованих регіонів та підвищать конкурентоспроможність країни.

По-друге, публічне управління може створити платформи для співпраці між різними секторами. Інновації як правило виникають на перетині різних галузей, тому важливими є партнерства між університетами, науковими установами, державними організаціями та приватним бізнесом. Держава може як ініціювати ці партнерства, так і забезпечувати їх фінансування через гранти та субсидії, що дозволить реалізувати масштабні інноваційні проекти на де окупованих територіях.

Список використаних джерел:

1. Булик, О.Б.). Стратегія відновлення економіки України після війни. *Економіка та суспільство*. 2023. №48. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-51 (дата звернення: 02.02.2025).

2. Войтович, Л.М., Федик, М.В. Стратегія повоєнного відновлення економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. №65. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-112 (дата звернення: 03.02.2025).

3. Стельмах, Т. 20% українського бізнесу зіткнулося з руйнуваннями – Світовий банк. *24 канал*. 15. 01. 2024. URL: https://24tv.ua/business/ukrayinskiy-biznes-yak-postrazhdali-pidpriyemstva-hodi-viyni_n2473045 (дата звернення: 02.02.2025).

ВИГОВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР, **ГРЕСЬ БОГДАН**, **РИВАК РОСТИСЛАВ**, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник – **ВАСИЛЬЦІВ ТАРАС**, д.е.н., професор, завідувач відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України», м. Львів

ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МСП В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ І ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ РЕГІОНУ

Економічна мобільність – важлива умова виживання суб'єктів МСП у нинішніх складних соціально-економічних умовах війни. Своєю чергою, виживання суб'єктів МСП – запорука зайнятості і доходів населення, відповідно – соціальної стійкості регіону, ефективного функціонування його ринку праці. Для цього є необхідним визначення візії і стратегічних пріоритетів регіональної політики в сфері МСП за концептом економічної мобільності, яка має базуватись на принципі послідовності. Державна політика підтримки МСП передбачає визначення численних пріоритетів у Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року, регламентовано багато зв'язків з іншими стратегічними нормативами, але це породжує високу ймовірність формалізму її реалізації. 2025 рік продовжує бути невизначеним у тривалості та наслідках війни. Тому регіони України мають формувати стратегію розвитку МСП на засадах економічної мобільності та вибудовувати алгоритм дій з досягненням довгострокової стійкості економіки.

Візія регіональної політики в сфері МСП має обґрунтовувати, якою має бути економічна мобільність підприємств – чи для регіону (його економіки і суспільства) потрібне її посилення, зростання чи, навпаки, зниження. Між цими рішеннями є принципова різниця:

- формування (стимулювання) економічної мобільності – виникнення мобільності як такої при стагнації сектору МСП як основи розвитку економіки регіону та забезпечення добробуту населення;
- зростання економічної мобільності – її активізація з орієнтиром на досягнення певних результатів;
- посилення економічної мобільності – вплив на зростаючу мобільність з наданням їй прискореного розвитку та підвищенням ефективності;
- стабілізація економічної мобільності – фіксація на певному рівні, коли мобільність приносить належні результати для підприємств та регіонів їх розташування;
- зниження економічної мобільності – послаблення мобільності до певних порогових значень результатів діяльності МСП.

Варіативність візії регулювання економічної мобільності дозволяє визначити актуальну візію для МСП в регіонах України, які зберігають потенціал економічного відновлення і розвитку:

- візія – підтримка зростання економічної мобільності МСП як умови їхньої життєздатності (вигода для самих підприємств) та економічної і соціальної стійкості регіону (вигода для регіону).

Візія, актуальна для Львівської області – посилення економічної мобільності МСП як дієвого концепту збереження їх життєздатності та зростання ролі регіону в релокації МСП з фронтових регіонів.

Орієнтир на посилення мобільності обраний, оскільки для Львівської області економічна мобільність МСП за різними формами є, але вона недостатньо ефективна.

Візія регіональної політики в сфері зростання економічної мобільності МСП дозволяє обґрунтувати стратегічні пріоритети за формами економічної мобільності:

- організаційна форма мобільності:

(а) зниження частки «заморожених» МСП (на противагу цілями збільшення кількості, як це часто зустрічається в стратегічних нормативах). При цьому важливо, щоб зниження частки «заморожених» МСП відбувалось у мотиваційній площині, а не через адміністративний тиск, як це спостерігається з початку 2025 року з реалізацією податкової реформи;

(б) стимулювання продовження діяльності МСП шляхом перетворення малих підприємств у середні. В Україні загалом та Львівській області зокрема залишається невикористаний потенціал середніх підприємств. З результатів опитування Інституту економічних досліджень та політичних консультацій 2023 року, малі підприємства не хочуть перетворюватись у середні через страх втратити спрощену систему оподаткування та додаткових перевірок у зв'язку зі збільшенням обсягів діяльності. Для подолання такої ситуації регіональні органи влади можуть застосовувати доступні їм інструменти надання преференцій для середніх підприємств, які розвинулись на основі малих, у тому числі через підтримку діяльності в середніх і малих містах області;

(в) збільшення тривалості діяльності МСП за показниками розвинутих держав. Орієнтиром можуть бути дані США, де частка МСП, які припинили діяльність через 2/5/10 років становить 20/45/65 %. В Україні 30 % МСП закриваються в перший рік діяльності);

(г) стимулювання різних форм співробітництва МСП з великими підприємствами, підприємствами інших держав, громадськими та міжнародними організаціями, органами влади всіх рівнів реалізації публічної політики;

- функціональна форма мобільності:

(а) забезпечення лідерства МСП у розвитку смарт-спеціалізації регіону. Пріоритет розвитку смарт-спеціалізації виділено з огляду на пріоритет Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. У 2024 році Міністерство економіки України затвердило Методичні рекомендації щодо смарт-спеціалізації на рівні регіонів;

(б) покращення якісних результатів діяльності МСП через зростання обсягів реалізації інноваційної продукції. Так як нова регіональна політика в

сфері підприємництва має орієнтуватись на підходи ЄС у провідній ролі МСП для інноваційного розвитку, актуально визначати їхню участь у даних процесах;

(в) перегляд можливостей спеціалізації під потреби економіки воєнного часу та повоєнного відновлення. Особливо це стосується підприємств, які виробляють товари подвійного призначення;

- просторова форма мобільності:

(а) підвищення ефективності підтримки релокованих у регіон підприємств. Для цього має здійснюватись моніторинг результатів діяльності МСП з поєднанням статистичного і соціологічного аналізу;

(б) визначення причин та потенціалу релокації МСП з регіону, у тому числі за кордон. Особливо це стосується стратегічних видів економічної діяльності, такий як ІТ;

(в) визначення дієвих способів спільного підприємництва МСП з іноземними компаніями у транскордонному регіоні.

Отже, регіональна політика в сфері розвитку МСП має вдосконалюватись за концептом регулювання їх економічної мобільності. Це диктують умови нестабільності й різного стану безпеки в регіонах України. Кожен регіон має визначати власну візію і стратегічні пріоритети політики в сфері економічної мобільності МСП – в контексті її формування, зростання, посилення, стабілізації чи зниження. Для Львівської області як тилового регіону візією є посилення економічної мобільності МСП як дієвого концепту збереження їх життєздатності та зростання ролі регіону в релокації МСП з фронтових регіонів. Розуміння візії і стратегічних пріоритетів є основою для розробки системи інструментарію регулювання економічної мобільності, що має враховувати виклики сьогодення та можливості забезпечення довгострокової стійкості економіки регіону.

Список використаних джерел:

1. Dmytryk O., Vasyltsiv T., Mulska O., Lupak R., Kunytska-Iliash M., Dubyna M. Financial and economic security and development of priority sectors of the national economy ukraine: casual nexus empirical. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2024. № 4(57). P. 301-316.

2. Lupak R., Mizyuk B., Zaychenko V., Kunytska-Iliash M., Vasyltsiv T. Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. № *8*(1). P. 70–88.

3. Rushchyshyn N., Mulska O., Nikolchuk Yu., Rushchyshyn M., Vasyltsiv T. The impact of banking sector development on economic growth: Comparative analysis of Ukraine and some EU countries. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. № 18(2). P. 193-208.

ГНАТЮК АЛЛА,
Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України» м. Рівне

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ДОБРОБУТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Добробут нації безпосередньо залежить від макроекономічних показників, які визначають рівень економічного розвитку, соціальної стабільності та фінансового забезпечення населення. Серед ключових індикаторів, що впливають на якість життя, виділяють валовий внутрішній продукт, рівень зайнятості та безробіття, динаміку інфляції, а також фіскальну та монетарну політику держави.

Валовий внутрішній продукт є головним показником економічного розвитку країни. Він відображає загальну вартість товарів і послуг, створених в економіці за певний період. Високий рівень ВВП свідчить про економічну стабільність, проте його структура є не менш важливою. Якщо основну частку ВВП формують виробничі та інноваційні сектори, економіка є стійкішою до кризових явищ. Натомість сировинна орієнтація може зробити країну залежною від коливань світових ринків, що, своєю чергою, впливає на доходи населення та рівень зайнятості.

Визначальним фактором добробуту громадян є рівень зайнятості та безробіття. Високий рівень зайнятості сприяє зростанню доходів населення, що стимулює споживчий попит та економічний розвиток. Натомість безробіття, особливо тривале, веде до зниження життєвого рівня, посилення соціальної напруги та збільшення державних витрат на соціальну підтримку.

Ще одним важливим показником є динаміка інфляції та її вплив на купівельну спроможність. Помірна інфляція може стимулювати економічне зростання, але її високі темпи знецінюють доходи населення, зменшують реальну купівельну спроможність і загострюють соціальну нерівність. У свою чергу, дефляція призводить до скорочення виробництва та зростання безробіття, що негативно позначається на добробуті громадян.

Ефективність управління макроекономічними процесами визначає фіскальна та монетарна політика держави**.** Вона регулює податкову систему, державні видатки та боргове навантаження. Надмірне оподаткування може стримувати розвиток бізнесу, водночас значний бюджетний дефіцит загрожує макроекономічній стабільності. Монетарна політика, що здійснюється центральним банком, регулює рівень інфляції, процентні ставки та доступність кредитування. Збалансоване управління грошовою масою дозволяє підтримувати фінансову стабільність та сприяти економічному розвитку.

Економічне зростання є основою для підвищення соціальних стандартів, але цей зв’язок не завжди є прямим і однозначним. В Україні спостерігається проблема нерівномірного розподілу економічних ресурсів, що знижує ефективність соціальної політики держави та посилює соціальні дисбаланси.

Значна частина бюджету спрямовується на соціальні виплати (пенсії, субсидії, допомогу малозабезпеченим), але ефективність цих витрат є дискусійною. Пенсійна система перебуває в кризі через демографічні зміни та дефіцит Пенсійного фонду. Програми субсидій часто не мотивують до енергоефективності, а допомога малозабезпеченим іноді розподіляється нераціонально через корупційні ризики.

Попри зростання мінімальної заробітної плати, значна частина громадян залишається за межею бідності. В Україні спостерігається розрив між доходами різних груп населення, що посилюється високим рівнем тіньової економіки та нерівним доступом до якісних медичних та освітніх послуг.

Висока інфляція та девальвація гривні знижують купівельну спроможність населення. Податкова система залишається складною для малого бізнесу, що обмежує створення робочих місць. Фіскальна політика зосереджена на підтримці макроекономічної стабільності, але часто це відбувається за рахунок скорочення соціальних програм.

Для забезпечення стійкого економічного зростання та покращення соціальних стандартів Україні необхідні комплексні реформи, спрямовані на розвиток продуктивного сектору економіки, підвищення ефективності соціальних видатків та боротьбу з економічною нерівністю.

Світова економіка перебуває в стані постійних змін, і ці процеси безпосередньо впливають на добробут населення України. Глобальні економічні кризи, зрушення у міжнародній торгівлі, євроінтеграційні процеси та геополітична нестабільність створюють нові виклики, які потребують адаптаційних механізмів для економіки України.

Економічні кризи, що періодично охоплюють світові ринки, мають відчутний вплив на Україну через її відкритість до зовнішньої торгівлі. Глобальна фінансова криза 2008 року спричинила падіння ВВП України на понад 15% [1]. Пандемія COVID-19 у 2020 році спричинила скорочення економічної активності та зростання дефіциту бюджету [2]. Повномасштабна війна, що триває з 2022 року, посилила економічні труднощі через руйнування інфраструктури, втрату людського капіталу та необхідність масштабних військових витрат.

Європейська інтеграція відкриває перед Україною нові економічні можливості, зокрема розширення доступу до ринку ЄС та залучення інвестицій. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає адаптацію українського законодавства до європейських норм, що сприяє покращенню бізнес-клімату та залученню капіталу. Водночас міжнародна економічна політика змушує Україну адаптуватися до нових умов, зокрема впровадження екологічних стандартів та реформ у сфері державних фінансів.

Головним викликом залишається війна, яка призводить до колосальних економічних втрат: падіння ВВП у 2022 році становило 29,1% [3], а дефіцит бюджету досяг рекордних рівнів. Україна залежить від міжнародної фінансової допомоги, але довгострокова стійкість економіки потребує розвитку внутрішнього виробництва, відновлення промисловості та реінтеграції

вимушених переселенців у ринок праці. Іншою серйозною проблемою є демографічна криза, що спричиняє скорочення працездатного населення та зростання навантаження на соціальну сферу.

Таким чином, аналіз макроекономічних показників демонструє, що добробут нації нерозривно пов'язаний із загальним економічним розвитком. Негативні фактори, такі як економічні кризи, війна та інфляція, суттєво впливають на рівень життя громадян. Водночас ефективна макроекономічна політика, міжнародна допомога та євроінтеграція можуть сприяти швидшому відновленню економіки України та створенню передумов для підвищення соціальних стандартів у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Вплив фінансової кризи на економіку України. *Еспресо*. URL: https://espreso.tv/yakoyu-bula-reaktsiya-ukraini-na-svitovu-finansovu-krizu-2007-2009-rokiv?utm_source=chatgpt.com
2. Пандемія COVID-19 та макроекономічні наслідки. *Урядовий кур'єр*. URL: https://espreso.tv/yakoyu-bula-reaktsiya-ukraini-na-svitovu-finansovu-krizu-2007-2009-rokiv?utm_source=chatgpt.com
3. Оцінка падіння ВВП у 2022 році. *Forbes*. URL: https://forbes.ua/news/vvp-ukraini-za-pidsumkami-2022-roku-vpav-na-291-derzhstat-13042023-13041?utm_source=chatgpt.com

ГРИЦЕНКО НАТАЛЯ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри транспортних систем та логістики
Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків

ДОЦІЛЬНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

Інвестиційний ризик є найбільш значущою фінансово-економічною категорією, що визначає сучасні процеси ефективного та конкурентоспроможного розвитку як транспортної галузі, так і національної економіки в цілому. Вивчення теорії інвестиційних ризиків безпосередньо пов'язане з практичними завданнями інвестиційної діяльності на транспорті. Важливість цих питань зростає у зв'язку зі зміною концептуальних фінансових засад в умовах ринкової переорієнтації, зміцнення та розширення власних транспортних послуг, внутрішнього транспортного ринку та його інфраструктури. Відповідно, розміри цих ризиків зростають, а систему управління фінансовими ризиками в транспортній галузі ще належить створити. Це підкреслює необхідність досконалення процесу управління інвестиціями ризиками транспортної галузі.

Незважаючи на неоднорідність форм інвестування, вони характеризуються відмінними рисами. Мета дослідження полягає у вивченні процесу управління інвестиційними ризиками транспортної галузі, пов'язаних з інвестуванням коштів для отримання прибутку та соціально-економічного ефекту. З точки зору фінансового аналізу, інвестиції можна визначити як "цілеспрямований фінансовий вклад активів на певний строк з метою досягнення конкретних цілей інвестора"[1].

Інвестиційний ризик можна визначити як ризик знецінення інвестованого капіталу (втрати первісної вартості) в результаті неефективних дій керівництва транспортного підприємства [1]. При формуванні інвестиційного портфеля кваліфікаційний керівник повинен перш за все оцінити інвестиційні ризики. Управління інвестиційним ризиком має специфічний характер, який полягає в перерозподілі капіталу в різні види активів з метою або максимізації прибутку, або отримання значного соціального результату. Перерозподільний характер капіталу, який трансформується в різні види активів у транспортній галузі, є фундаментальним аспектом управління інвестиційними ризиками.

Для зниження ступеня ризику використовуються різноманітні методи, найпоширенішими з яких є: обмеження, диверсифікація, самострахування, страхування, отримання достовірної та повної інформації [2]. Диверсифікація є найпоширенішим із цих методів. Для правильного використання методів вкрай необхідний кваліфікований підхід, який можливий лише за умови ефективного управління процесом інвестиційного ризику. Управління інвестиційними ризиками вимагає їх класифікації на основі всебічного розуміння причин і факторів, що призводять до їх виникнення.

Найбільш актуальними інвестиційними ризиками транспортної галузі є:

макроекономічні; геополітичні; екологічні; технологічні; соціальні; оперативні; тарифні.

Макроекономічні ризики. Розвиток транспортної галузі залежить від інвестицій в економічне зростання та бюджетні асигнування. Банківська криза, зміна інвестиційної привабливості та дефіцит бюджету можуть загальмувати розвиток транспортної галузі. Крім того, ситуацію можуть погіршувати такі чинники, як підвищення транспортних витрат, порушення регулярності та порядку функціонування транспортних послуг, недостатні обсяги перевезень через нерозвиненість транспортної інфраструктури.

Геополітичні ризики. Погіршення політичної ситуації призвело до зниження конкурентоспроможності транспортної галузі, що, відповідно, гальмує її розвиток. Наприклад, введення воєнного стану в країні призвело до втрати транзитного потенціалу, що згодом призвело до розриву ланцюгів поставок і зменшення вантажопотоків, у тому числі в регіонах.

Екологічні та технологічні ризики. Використання транспортного парку та використання застарілого обладнання створює подвійну загрозу для навколишнього середовища та потенційну можливість техногенних катастроф. Значна частина транспортних засобів випрацювала свій термін служби, що призвело до уповільнення розвитку галузі. Аварії на транспорті та погіршення екологічної ситуації безпосередньо призводять до значних фінансових втрат.

Соціальні ризики, які виникають через неефективність транспортних систем, є різноманітними. До них належать, обмежена транспортна доступність, перешкоди для пересування та торгівлі, географічна відокремленість, економічна стагнація, демографічний спад і зменшення населення.

Операційні ризики проявляються у транспортних мережах як прямий наслідок нестачі кваліфікованого персоналу, недосконалої організаційної структури та некомпетентності працівників. Ці ризики зрештою призводять до техногенних катастроф і значних матеріальних втрат. Це охоплює ризики дорожньо-транспортних пригод, які часто пов’язані з людським фактором і призводять до людських жертв.

Тарифні ризики пов'язані, насамперед, із різким зростанням цін на паливо та електроенергію, що призводить до зростання транспортних тарифів на приміські та вантажні перевезення. Слід відмітити, що зростання цін має стримуючий вплив на регіональне зростання і знижує ефективність усієї транспортної системи країни.

Розвиток транспортної галузі виявляє низку спільних ризиків, від яких страждає транспортна галузь, включаючи потребу у значній фінансовій підтримці, швидке старіння та зношення транспортних засобів, повільний розвиток інфраструктури в регіонах. Ці факти підтверджують необхідність інвестування транспортної галузі. При удосконаленні процесу управління, важливо зазначити, що інвестиційний механізм розвитку транспортної галузі охоплює не лише бюджетні кошти, а й залучення позабюджетних коштів приватних інвесторів через проекти державно-приватного партнерства. У

зв'язку з цим ризики інвестування в транспортну галузь слід оцінювати насамперед за класифікацією учасників інвестиційного механізму, а саме: ризики держави та ризики приватних інвесторів.

Для мінімізації негативних наслідків та досягнення цілей сталого розвитку транспортної галузі необхідно розробити методи та механізми управління інвестиційними ризиками. Удосконалення процесу управління інвестиційними ризиками потребує створення системи прийняття та реалізації управлінських рішень, які мінімізують негативний вплив збитків, спричинених випадковими подіями на транспортну галузь, тобто це система. Схематично систему зображено на рисунку 1.

Рис. 1 - Система прийняття та реалізації управлінських рішень

Процес управління повинен здійснюватися відповідно до таких принципів: свідоме прийняття ризику; рішення, пов'язані з ризиком, повинні бути економічно обґрунтованими та не мати негативного впливу на результати фінансово-господарської діяльності підприємства; управління ризиками повинно здійснюватися в рамках корпоративної стратегії організації; при управлінні ризиками необхідно враховувати фактор часу; управління ризиками прийнятих рішень має базуватися на необхідному обсязі достовірної інформації; управління ризиками має бути системним; при управлінні ризиками прийняті рішення повинні враховувати об'єктивні характеристики середовища, в якому функціонує підприємство; Управління ризиками повинно передбачати постійний аналіз ефективності прийнятих рішень і оперативне коригування набору принципів і методів управління ризиками. Отже, застосування комплексу заходів, що охоплює методи, механізми та принципи, є обов'язковим для ефективного управління інвестиційними ризиками в транспортній галузі.

Список використаних джерел:

1. Удалих О.О. Управління інвестиційною діяльністю : навч. посібник. К. : Прогресс, 2006. 289 с.

2. Дашко І.М. Сутність, види та механізм утворення інвестиційного ризику промислових підприємств // *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20. Т. 2. С. 198–204.

ГРИЦЕНКО НАТАЛЯ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри транспортних систем та логістики
Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків

ІННОВАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ У СФЕРІ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ

Транспортна логістика має ключове значення для економіки будь-якої країни, оскільки вона сприяє ефективному переміщенню товарів і послуг. В умовах глобалізації та стрімкого розвитку технологій інноваційно-інвестиційний розвиток у цій сфері набуває особливої актуальності. Інновації в транспортній логістиці не тільки підвищують ефективність процесів, але й сприяють сталому розвитку, зниженню витрат і покращенню обслуговування клієнтів. Зрозуміло, що сфера послуг (від торгівлі та транспорту до фінансування, страхування та різноманітних видів посередництва) є одним із найперспективніших видів економічної діяльності, що швидко розвиваються.

Під інноваціями в широкому розумінні розуміють «вигідне використання нововведень у вигляді нових технологій, видів продукції та послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного чи іншого характеру» [1]. Розуміється, що перехід транспортного комплексу на інноваційний шлях розвитку потребує масштабного впровадження нових технологій.

Інноваційний вплив на розвиток економіки в транспортній логістиці сприяє широкому спектру технологій і методологій, включаючи цифровізацію і автоматизацію процесів, інтеграцію інформаційних технологій, впровадження нових транспортних засобів і оптимізацію маршрутів. Впровадження цих змін дозволяє сприяти:

- збільшити швидкість доставки: сучасні технології, такі як GPS і системи управління транспортом, дозволяють відстежувати вантажі в реальному часі і оптимізувати маршрути, що скорочує час доставки;
- знизити витрати: автоматизація процесів і використання аналітичних даних допомагають скоротити операційні витрати, мінімізувати помилки і підвищити загальну ефективність;
- поліпшити якість обслуговування: інноваційні рішення дозволяють транспортним підприємствам орієнтуватися на потреби клієнтів і пропонувати більш персоналізовані послуги.

Треба відзначити, що інноваційні зміни в транспортній логістиці більш за все націлені на цифровізацію, яка спонукає проходити алгоритмічні етапи перетворення. На сам перед це автоматизація, вона є першим етапом цифрового перетворення. Даний етап починається з того, що транспортні логістичні підприємства намагаються покращити свої внутрішні процеси, включаючи аналітику, транспорт, бухгалтерію за допомогою цифрових технологій. Другим етапом є, трансформація бізнес-моделей, яка настає, коли транспортне логістичне підприємство набуває достатнього досвіду впровадження цифрових

технологій. На цьому рівні використання нових моделей починає приносити транспортним логістичним підприємствам та їх клієнтам більше користі, ніж старі моделі. В даний час більшість транспортних підприємств у секторі логістики знаходяться на цих двох етапах цифрової трансформації процесів та вдосконалення бізнес-моделі [2].

Однак, існує ще два етапи: трансформація домену та культурна трансформація. Трансформація домену передбачає використання технологій для надання нового вигляду пропонованим транспортним продуктам та послугам. Часто це передбачає спільну роботу різних транспортних галузей над розробкою удосконаленого транспортного продукту чи послуги. Етап культурної трансформації при якому транспортне логістичне підприємство повинно залишити в історії всі старі стратегії та змінити свій спосіб мислення, щоб адаптувати існуючі технології для успіху на транспортному ринку.

Щоб успішно пройти ці етапи, транспортні логістичні підприємства повинні використовувати інновації, щоб покращити свою діяльність. До таких інновацій насамперед відносять: хмарні системи для управління запасами, GPS-відстеження вантажів, доставку безпілотниками, блокчейн для більшої конфіденційності та прозорості даних, прогнозну аналітику для прогнозування попиту тощо [3].

Відомо, що грамотне використання новітніх цифрових технологій швидко приносить будь-якому підприємству позитивні результати [4]. Однак, незважаючи на очевидні переваги, інноваційний розвиток у транспортній логістиці стикається з низкою проблем:

- високі початкові витрати. Впровадження нових технологій потребує значних інвестицій, що є перешкодою для транспортних підприємств нашої країни, особливо сьогодні, при нестабільній економіці та політичній дестабілізації;

- необхідність у кваліфікованих кадрах. Для успішного впровадження інновацій потрібна наявність кваліфікованих фахівців, які мають необхідні знання та навички. Нажаль, за останні три роки, молоді та перспективні кадри з відомих причин виїхали з країни, а рівень сьогоднішньої освіти, у зв’язку з он-лайн навчанням, дуже низький. Як слідство маємо проблему в цьому питанні.

- регуляторні бар'єри. Законодавство нашої країни не встигає за розвитком технологій, що створює додаткові труднощі для впровадження інноваційних рішень. Дана ситуація пояснюється хаосом економічних та соціально-політичних подій у країні, що створюють нестабільне середовище, яке має негативні наслідки. Така ситуація, змушує транспортні підприємства просто виживати, а не впроваджувати інновації.

Незважаючи на сьогоднішні труднощі, у майбутньому очікується подальше зростання значимості інноваційного розвитку у транспортній логістиці. Інноваційний розвиток у транспортній логістиці є важливим фактором, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності та стійкості економіки країни. Впровадження нових технологій та методів управління дозволить не тільки покращити якість транспортних послуг, а й знизити

витрати, що в умовах глобальної конкуренції стане вирішальним фактором успіху. Інноваційна діяльність у сфері транспортних послуг, повинна бути пов'язана з прогнозованим результатом, який приведе до змін як всередині транспортного підприємства, так і у його зовнішньому середовищі. Розширення потреб у сфері транспортних послуг обумовлює трансформації у виробничому процесі товаровиробників і в інформаційних системах. Стає все більш очевидним, що інноваційна діяльність у сфері послуг може відігравати вирішальну роль у ефективній виробничій та ринковій діяльності країни. Ці заходи можуть допомогти забезпечити стратегічну стабільність транспортних логістичних підприємств у контексті ринку послуг, що швидко розвивається. Сектор послуг має потенціал створити значні можливості для працевлаштування як у теперішньому, так і в майбутньому, з можливістю стати дієвою силою економічного зростання країни. Важливо продовжувати інвестувати у розвиток інфраструктури та технологій, а також долати існуючі виклики для досягнення максимальної ефективності у роботі транспортної логістики.

Варто враховувати, що разом з іншими галузями інфраструктури транспорт забезпечує базові умови для функціонування суспільства та може розглядатися як важливий інструмент для досягнення соціальних, економічних і зовнішньополітичних цілей. Транспорт, це не лише галузь, яка спеціалізується на переміщенні товарів і людей, але й, можливо, навіть більше, міжгалузева система, яка має потенціал трансформувати умови життя та економічної діяльності. Вважається, що сталий розвиток транспорту є запорукою єдності економічного простору, вільного руху товарів і послуг, конкуренції та свободи економічної діяльності, покращення умов життя та рівня життя населення.

Очевидно, що для транспортних логістичних підприємств, щоб зберегти свої позиції на ринку, впровадження інноваційних технологій стає першорядним.

Список використаних джерел:

1. Машканцева С. О. Інноваційний розвиток транспортної системи регіону: проблеми та перспективи. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 1. С. 48–54.
2. Хаєцька О.П., Коваль О.В. Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств транспортно-логістичної сфери. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 59. URL:https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/index (дата звернення 21.01.2025).
3. Інноваційні технології у транспортній логістиці: перспективи та виклики. URL:https://cargofy.ua/uk (дата звернення 21.01.2025).
4. Новальська Н. І., Клименко В. В. Інвестиційно-інноваційна діяльність транспортно-логістичних підприємств в умовах сучасного бізнес-середовища. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Економіка і управління*. 2021. Т. 32 (71). № 4. С. 64–69.

ГУЗЕНКО ОЛЕНА, к. е. н., доцент, доцент кафедри господарсько – правових дисциплін та економічної безпеки,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

У надзвичайних умовах розвитку, коли підприємства супроводжують чисельні ризики та загрози, такі як воєнні виклики, обмеженість фінансових ресурсів, розрив локаційних зв'язків з комерційними партнерами, зниження покупної спроможності потенційних покупців, відсутність стабільності в законодавчих процесах формування цінового фактору, значне зростання інфляційного навантаження та комунальних платежів, втрата кваліфікаційних кадрів, соціальна нерівність, підприємства з метою підтримки конкурентоспроможності вимушені займатися пошуками інновацій різного змісту. Окрім цього, обравши сталий розвиток підприємства (далі – СРП) зобов'язані дотримуватися правил його досягнення, серед яких одним з ключових підходів виступає інноваційний. Однак, інноваційний підхід сталого розвитку підприємств (далі – ІП СРП) відзначається певними особливостями, котрі мають свої переваги та недоліки, які мають бути враховані в системі управлінських циклів. Вирішення поставленого питання є доволі актуальним та сучасним так ,як більшість вітчизняних підприємств не лише потребують інноваційних впроваджень, а, й можливостей сталого розвитку, котрий є ключовим фактором успіху та конкурентоспроможності в майбутньому. Все окреслене вказало на вибір напрямку дослідження та його сучасність.

Питання ІП СРП не є новим, проте не втрачає своєї актуальності в колі наукової спільноти. Питання реалізації СРП було досліджено багатьма вітчизняними науковцями та висвітлювалося в наукових фахових виданнях, на конференціях Міжнародного та Вітчизняного рівня, обговорювалось на наукових семінарах. Загальні аспекти цього питання висвітлено у працях таких авторів, як К.Р. Немашкало, Д.О. Хахалєв, О.В. Мануйлов [1], С.В. Коробка [2], В.І. Кифяк [3], В. Боковець, Л. Давидюк, І. Григорук [4] та інші. Не знижуючи рівень досягнень наукових розробок вітчизняних вчених, з даного питання, важливо підкреслити необхідність більш поглибленого дослідження переваг та недоліків ІП СРП, котрий здатен позитивно вплинути на майбутню результативність діяльності сучасних підприємств.

Огляд наукових досліджень [1 – 4] надав змогу дійти висновку, що процеси управління СРП включають декілька основних методологічних підходів. До їх складу вітчизняні науковці обрали:

- інтегрований підхід, який має за базу три основи концепції сталого розвитку економічну, соціальну та екологічну, котрі взаємозалежні і взаємопов'язані та в циклах управління включаються одночасно;

- ризик орієнтований підхід, який має за основу виявлення, оцінку та управлінні ризиками. При цьому, головна мета залучення даного методологічного підходу полягає в ідентифікації потенційних загроз СРП та пошуку можливостей їх нейтралізації;

- інноваційний підхід передбачає використання різного типу інноваційних технологій, котрі сприяють не лише сталому розвитку, а,й здатні забезпечити ефективне використанню виробничих, фінансових, людських ресурсів, що впливає на підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності в майбутньому;

- управлінський підхід який побудований на кадровій політиці, корпоративній культурі підприємства та процесах прийняття управлінських рішень безпосередніми виконавцями, котрі впроваджують заходи, в контексті досягнення цілей сталого розвитку.

У нашому випадку мова йтиме про інноваційний підхід. Зокрема, на погляд В.Боковець,Л.Давидюк, І.Григорук [4, с.186] «…інноваційна діяльність відіграє ключову роль у підвищенні конкурентоспроможності підприємств, зниженні ризиків економічної нестабільності та формуванні довгострокових стратегій сталого розвитку». Ми погоджуємося з даною позицією науковців та вважаємо, що доцільно також звернути увагу на існування тісного взаємозв'язку між інноваціями та СРП, який простежується через наступні компоненти:

по-перше, економічну: раціональне та оптимальне використання ресурсного потенціалу; інтеграції новітніх технологій у виробничі та управлінські процеси; оптимізація витратного механізму на базі інноваційних сегментів процесів автоматизації та цифровізації; збільшення результативності діяльності та досягнення відповідного рівня конкурентоспроможності, тощо;

по-друге, соціальну: впровадження інноваційних способів та прийомів в процеси управління покращення умов праці та надання соціальних гарантій працівникам підприємств; підвищення рівня кваліфікації, професійного розвитку, творчості та креативності працівників підприємства; формування корпоративної соціальної відповідальності кожного члена підприємства, зменшення соціальної нерівності тощо.

по-третє, екологічну:скорочення шкідливих викидів та оптимізація споживання ресурсів; впровадження енергоефективних та екологічних технологій; підвищення екологічної відповідальності бізнесу; зменшення рівня забруднення навколишнього середовища тощо.

Окресливши рольовий аспект та взаємозв'язок інновацій та СРП звернемося до визначення переваг та недоліків ІП СРП. З цього приводу цікавими є результати досліджень К.Р. Немашкало, Д.О. Хахалєв, О.В. Мануйлов [1]. Науковці вивчаючи проблему методологічних підходів до управління СРП в умовах нестабільності виокремили як переваги, так і недоліки інноваційного підходу.

Перевагами впровадження ІП СРП виступають: ефективне використання ресурсів яке сприяє раціональному використанню природних ресурсів та енергії; зниження відходів, що спонукає до розробки нових технологій та процесів і дозволяє зменшити обсяги відходів і забруднення; підвищення економічної ефективності на основі інноваційних продуктів та процесів, які забезпечують конкурентні переваги та сприяють зростанню доходів [1].

Науковці також звертають увагу на існування певних недоліків у період безпосередньої адаптації ІП СРП: високі фінансові витрати, котрі виникають в період прийняття рішення про вкладення інвестицій в дослідження та розробку нових технологій і продуктів, які вимагають доволі значні фінансові вкладення, особливо для підприємств малого та середнього бізнесу; ризик невдачі у разі хибного управлінського рішення про впровадження інновацій, які мають низьку окупність, проте були забезпеченні значними фінансовими вкладеннями; тривалий час розробки та впровадження інновацій, що в надзвичайних умовах розвитку підприємства себе не виправдовує та не окупає [1].

В.І .Кифяк [3] вивчаючи питання стратегії інноваційного СРП звернула увагу на те, що ІП СРП включає такі види інновацій:

- екологічні інновації, котрі торкаються впровадження новітніх технологій в системі охорони довкілля;

- соціальні інновації, які мають за мету надання різного виду сервісних послуг на базі цифровізації, котрі націлені на вирішення суспільних питань та покращення соціального забезпечення;

- відповідальне управління ланцюгами постачання, котре спирається на етичних постачальників, прозорість у взаємовідносинах та задоволення інтересів усіх комерційних партнерів;

- стратегічне партнерство заради сталості, котре передбачає співпрацю з комерційними партнерами, підприємствами соціальної сфери, громадськими установами в питаннях розробки та впровадження новітніх інновацій, які сприяють сталому розвитку.

Очевидним є те, що у сукупності залучення всіх згаданих видів інновацій СРП отримує доволі значні переваги перед комерційними конкурентами, котрі не стали на шлях сталого розвитку.

Таким чином, адаптація ІП СРП, в надзвичайних умовах розвитку, виступає дійовим інструментом у питаннях використання новітніх технологій, прийнятті креативних управлінських рішень і постійному вдосконаленню виробничих і соціально – економічних процесів на підприємствах різних галузей. Такий підхід дозволяє підприємствах підвищувати ефективність, задовольняючи потреби клієнтів та відкривати нові ринки збуту продукції, досягати конкурентоспроможності та намічених цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Немашкало К.Р., Хахалєв Д.О., Мануйлов О.В. Методологічні підходи до управління сталим розвитком підприємства в умовах нестабільності. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024 рік. Том 9. № 1. С.365-371.

2. Коробка С.В. Стратегія сталого розвитку в управлінні організацією. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління*. 2024. № 16.

3. Кифяк В.І. Стратегії інноваційного сталого розвитку бізнесу: модель реалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 59.

4. Боковець В., Давидюк Л., Григорук І. Інновації, економічна стійкість і стабільний розвиток: теоретичні та практичні аспекти. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 4. С. 180-188.

ДОБРОВОЛЬСЬКА ОКСАНА, к.т.н.,
доцент кафедри міського будівництва і архітектури
КУЩИК ОКСАНА, здобувач вищої освіти
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ФІНАНСОВІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕКОНСТРУКЦІЇ МЕРЕЖ ТРАНСПОРТУВАННЯ ВОДИ

У сучасних умовах комунальні підприємства стикаються з фінансовою нестабільністю, яка стримує їхню ефективність. В таких умовах господарювання потребують оновлення управлінські підходи, при цьому темпи оновлення основних фондів знижуються через обмеженість прибутків. Високий рівень зношеності інфраструктури, залежність від бюджетних дотацій та недостатня фінансова автономія ускладнюють стале функціонування підприємств. На думку фахівців [1, с.17-18], комунальні підприємства, подібно до державних, доцільно зберігати у сферах, де існує природна монополія або неможлива ефективна участь приватного капіталу. У контексті соціально орієнтованої системи управління актуальним завданням є створення підґрунтя для збільшення якості послуг, їхньої доступності для населення. Для цього необхідно не тільки усунення адміністративних та регуляторних бар'єрів на шляху розвитку підприємництва, але й впровадження конкурентоспроможності, ефективного управління ресурсами та взаємодії з приватним сектором для надійного сталого розвитку. Тому в межах соціально орієнтованої системи управління потрібно впроваджувати доступні механізми розвитку, що забезпечить фінансову стійкість, раціональне використання ресурсів та підвищення якості послуг для населення.

Важливим фактором для стратегічного управління є гнучкість і здатність підприємства оперативно реагувати на сучасні зміни зовнішнього середовища [2, с. 224]. Для цього треба приймати стратегічні рішення, направлені на мінімізацію ризиків та усунення непередбачених наслідків, а також забезпечення надійного розвитку виробництва. Важливим є застосування аналітичних інструментів, цифрових технологій та залучення зацікавлених сторін для розробки заходів, що сприятимуть ефективному реагуванню на виклики та підвищенню якості послуг для населення.

Цього року Верховна Рада України ухвалила законопроєкт №6013 [3], який, зокрема, вплине на діяльність комунальних підприємств у містах. Відповідно до нових норм, комунальні підприємства можуть бути трансформовані в товариства з обмеженою відповідальністю або акціонерні товариства, що створює додаткові можливості для ефективності управління, залучення інвестицій та впровадження сучасних підходів до надання послуг. Цей законопроєкт змінить підходи до управління комунальними підприємствами.

Він передбачає створення на їх основі товариств з обмеженою відповідальністю або акціонерних товариств, що забезпечить ефективну господарську діяльність, фінансову стабільність та сприятиме залученню

інвестицій. Ця реформа вимагає детального визначення методів контролю з боку громади, забезпечення прозорості управління та дотримання соціальної орієнтації у наданні послуг для населення. Органи місцевого самоврядування створюють комунальні підприємства, які функціонують на базі майна, що належить територіальній громаді. Відповідно до Господарського кодексу України [4], таке підприємство діє на основі комунальної власності, забезпечуючи надання важливих послуг для мешканців громади та сприяючи соціально-економічному розвитку регіону. Перевагою такого перетворення комунальних підприємств є підвищення ефективності управління статком, що дозволяє оптимізувати фінансову діяльність підприємства та зменшити залежність від бюджетних дотацій. Підприємства зможуть залучати кредитні ресурси, брати участь у грантових програмах, зокрема міжнародних, що відкриє можливості для модернізації матеріально-технічної бази, впровадження інноваційних технологій та підвищення якості послуг. Подібні трансформації сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності на ринку, стимулюватимуть підприємства до фінансової самоокупності, ефективного управління витратами та створення надійної моделі розвитку без постійних дотацій з місцевих бюджетів.

Покращення фінансування відкриє можливості для комплексної модернізації інфраструктури транспортування води, що є значущим фактором для забезпечення надійного та якісного водопостачання особливо в умовах відбудови зруйнованої інфраструктури. Важливим елементом є обґрунтування оптимального варіанту трасування мереж, вибір матеріалів трубопроводів з урахуванням надійної експлуатації, екологічної безпеки, енергоефективності та вартості обслуговування. Це визначає особливості утримання мережі, її стійкість до зовнішніх впливів, витрати на ремонт і реконструкцію, а також надійність та якість водопостачання для населення. Зокрема, в таблиці 1 приведені результати дослідження гідравлічних та техніко-економічних показників роботи водопровідної мережі ВМ1÷ВМ4 продуктивністю 72000 м^3/добу з урахуванням матеріалу трубопроводів.

Таблиця 1 – Аналіз техніко-економічних показників водопровідних мереж

Матеріал труб	Вартість мережі, грн	Амортизаційні відрахування, грн	Вартість електроенергії, грн	Річний кошторис, тис.грн	Собівартість, %
ВМ1 (чавун)	83840,27	4192,014	46791,9	138850,67	4,3
ВМ2 комбінована)	40346,55	2017,33	48550,2	94940,6	2,93
ВМ3(азбестоцемент)	17465,54	873,277	46601,1	69025,44	2,13
ВМ4 (пластмаса)	86083,44	4304,172	47500	141911,03	4,38

При виконанні дослідження було розглянуто чотири варіанти будівництва мережі: ВМ1 – із чавунних трубопроводів; ВМ2 – з чавунних та азбестоцементних труб; ВМ3 – з азбестоцементних труб; ВМ4 – з полімерних трубопроводів. Результати аналогічних гідравлічних та техніко-економічних розрахунків можуть стати фундаментом для комплексної модернізації та відновлення міської інфраструктури, що зазнала значних руйнувань під час

бойових дій. Такі розрахунки дозволяють визначити оптимальні технічні рішення для відбудови та реконструкції інженерних мереж транспортування води та інших критично важливих комунікацій, забезпечуючи їхню ефективну та надійну роботу.

Одержані результати сприяють реалізації заходів з раціонального використання ресурсів, зокрема шляхом залучення новітніх технологій, застосування енергоефективних матеріалів та впровадження автоматизованих систем моніторингу та потокорозподілу в мережах. Це сприятиме не лише підвищенню стійкості інженерних мереж до зовнішніх змін, але й зниженню експлуатаційних витрат, мінімізації втрат води та енергії, а також покращенню екологічного та санітарно-епідеміологічного стану в містах. Також використання таких розрахунків у процесі відбудови та реконструкції мереж дозволить уникнути застарілих підходів до будівництва інфраструктури, забезпечуючи її відповідність сучасним стандартам якості, безпеки та екологічної стійкості. Це стане запорукою формування здорового, комфортного та екологічно збалансованого міського середовища, орієнтованого на потреби населення, підвищення якості життя мешканців та розвиток територіальних громад. Залучення фінансових ресурсів, таких як кредитних коштів, інвестицій і грантів, дозволить модернізувати застарілі та зношені мережі, обмежити втрати води, запровадити сучасні технології моніторингу та автоматизації. Це сприятиме підвищенню енергоефективності, покращенню екологічної безпеки та забезпеченню стабільного водопостачання для населення, а також оптимізації витрат на експлуатацію системи.

Список використаних джерел:

1. Прохоров Б., Лоневський О. Як фінансування комунальних підприємств обмежує конкуренцію: аналітична записка. *Центр економічної стратегії*. 2020. 20 с. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Mun_enterprises.pdf

2. Юрченко Ю. О. Еволюція практики стратегічного управління. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 1. С. 222–229.

3. Проект Закону про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/27618

4. Господарський кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text

ЖУК ПЕТРО, к.е.н., с.н.с., провідний науковий співробітник відділу регіональної екологічної політики та природокористування
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК ТА ЕКОЛОГІЧНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

З огляду на необхідність вирішення екологічних завдань, що постають перед Україною при вступі до ЄС, без значного збільшення обсягів фінансового забезпечення їх реалізації на усіх рівнях обійтися неможливо. У цьому контексті звернемо увагу на потребу підвищення ролі екологічного оподаткування як джерела надходження коштів на виконання природоохоронних програм. У державах-членах ЄС надходження екологічного податку в середньому сягають 2,4% від показника ВВП, а у складі загальних податкових надходжень становлять понад 6% [1]. В Україні навіть у період до широкомасштабного вторгнення РФ загальна сума надходжень екологічного податку становила тільки 0,21% до показника ВВП, а у податкових надходженнях ледь перевищувала 0,8%. За роки війни ці показники ще погіршилися. У перспективі, враховуючи статус України як держави-кандидата на вступ до ЄС, слід буде орієнтуватися на необхідність доведення витрат природоохоронного призначення до не менше 2% від валового внутрішнього продукту.

Потреби в капітальних інвестиціях на охорону навколишнього природного середовища в Україні при цьому переважно забезпечувалися за рахунок власних коштів підприємств, організацій та установ (2010 р. – на 77,7%, 2015 р. – 35,1%, 2020 р. – 84,1%) [2]. Однак у найбільш капіталомістких сферах природоохоронної діяльності – очищення зворотних вод, поводження з відходами та захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод, на які у 2020 р. припадало 53,1% усього обсягу цього виду капітальних вкладень, інвестиційні можливості суб'єктів господарювання, переважна більшість яких відноситься до комунального й державного сектору економіки, вкрай обмежені. Це потребуватиме збільшення фінансування з бюджетних джерел, що, у свою чергу, вимагатиме зростання екологічного податку. Причому тільки здійснюване підвищення ставок податку за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю проблеми не вирішить, оскільки відповідні надходження передбачено акумулювати в Державному фонді декарбонізації та енергоефективної трансформації з цільовим використанням для реалізації програм енергоефективності і зменшення викидів вуглецю. З цим фондом буде пов'язана і запроваджувана в Україні система торгівлі викидами парникових газів, актуальність якої загострює запровадження Європейським Союзом з 2026 р. механізму регулювання викидів вуглецю на кордоні CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism). Відповідно до нього при експорті в ЄС до ціни експортованих товарів долучатиметься збір (мито), що дорівнюватиме збору з компаній у ЄС за європейською системою торгівлі викидами. У разі відповідної

сплати оператором-експортером в Україні, збір зменшуватиметься на суму вчиненої сплати.

Таким чином, збільшення надходжень екологічного податку для вирішення завдань екологічної політики на усіх рівнях у повоєнному періоді буде гостро необхідним. Досягнення такої мети вбачаємо через поглиблення екологічного спрямування вітчизняної системи оподаткування, значного підвищення частки екологічних податків у загальних податкових надходженнях.

Діючі ставки екологічного податку в Україні суттєво нижчі від встановлених у державах-членах ЄС. Зокрема, порівняння ставок податку за викиди в атмосферне повітря окремих забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення між Україною та Польщею показує перевищення польських ставок над вітчизняними за усіма порівняльними інгредієнтами (табл. 1).

Таблиця 1. Порівняння ставок податку за викиди в атмосферне повітря окремих забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення в Україні та Польщі

Найменування забруднюючої речовини	Ставки податку на 2025 рік, гривень за 1 тонну		Різниця (Польща/ Україна), разів
	Україна*	Польща**	
Азоту оксиди	2574,43	19209,8	7,5
Аміак	482,84	6641,7	13,8
Ангідрид сірчистий	2574,43	19209,8	7,5
Бенз(о)пірен	3277278,63	5721466,9	1,8
Вуглецю окис	96,99	1634,9	16,9
Вуглеводні	145,50	1634,9	11,2
Тверді речовини	96,99	8685,3	89,5
Кадмію сполуки	20376,22	2860529,1	140,4
Марганець та його сполуки	20376,22	327282,5	16,1
Нікель та його сполуки	103816,62	5721466,9	55,1
Ртуть та її сполуки	109127,84	2860529,1	26,2
Свинець та його сполуки	109127,84	654156,4	6,0
Хром та його сполуки	69113,38	820505,4	11,9

** наведено за [3]*

** розраховано відповідно до [4] за офіційним курсом іноземних валют на 01.01.2025 р.*

При цьому загальна сума надходжень екологічного податку в Україні у рік перед широкомасштабним вторгненням на її територію становила 220 млн дол. США (0,11% від показника ВВП), а у Польщі 16735 млн євро [5], або 18931 млн дол. США (2,88% від показника ВВП). Такий диспаритет проявляє себе не тільки в обмежених можливостях формування державного, обласних і місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища, а й свідчить про вкрай низьку функцію екологічного податку як стимулятора переходу до природоохоронних технологій виробничої діяльності в Україні. Зміна становища можлива через екологічну трансформацію системи оподаткування: поетапне збільшення надходжень екологічного податку з їх доведенням до 2%

від показника ВВП шляхом підвищення діючих ставок екологічного податку, включення до його складу паливних і транспортних податків. Для уникнення зростання загального податкового тиску на суб'єктів господарювання внаслідок значного збільшення екологічного податку, доцільним є зменшення у відповідному розмірів оподаткування результатів їхньої економічної діяльності, зокрема прибутку.

В умовах невизначеності щодо масштабів і структури економіки країни на час її виходу зі стану війни, неможливо здійснити коректні розрахунки щодо трансформації податкової системи на засадах екологізації, зміни ваги видів податків і зборів у податковій системі при рості екологічного податку, розподілу надходжень екологічного податку між державним та місцевими бюджетами й між загальним і спеціальним фондами бюджетів, а також можливостей зниження податкових зобов'язань у разі здійснення суб'єктами господарювання за власний кошт екологічних інвестицій. Однак у повоєнному періоді такі обґрунтування та розрахунки будуть можливими й необхідними.

Зазначимо, що у процесі повоєнної відбудови України можна очікувати технічного й технологічного оновлення виробництв, що матиме вагомий екологічний ефект і здійснюватиметься, насамперед, з інвестиційних джерел суб'єктів господарювання. Водночас фінансове забезпечення реалізації природоохоронних проєктів та заходів у сегменті підприємств, установ і організацій державної та комунальної власності потребуватиме використання цілої низки джерел, включаючи державні, регіональні та місцеві фонди охорони навколишнього середовища, які наповнюються з екологічних податків. Питання їх підвищення, перетворення у стабільне й достатнє, поряд з коштами наших зарубіжних партнерів, джерело фінансового забезпечення реалізації завдань повоєнної державної та регіональної екологічної політики буде більше ніж актуальним.

Список використаних джерел:

1. Кравців В., Жук П. Екологічне оподаткування в Україні у європейському вимірі. *Фінанси України*. 2020. № 6 (295). С. 8-24.
2. Довкілля України 2022: *статистичний збірник*. Державна служба статистики України. Київ, 2023. 141 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/ 2023/zb/10/zb_dov_22.pdf
3. Податковий кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#top
4. Wysokość stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2025.URL: https://sip.lex.pl/akty-prawne/mp-monitor-polski/wysokosc-stawek-oplat-za-korzystanie-ze-srodowiska-na-rok-2025-22038324
5. Environmental tax revenues. URL: https://ec.europa.eu/ eurostat/databrowser/view/ENV_AC_TAX__custom_4559839/default/table

ЗОРЯ ОЛЕКСІЙ, д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
ЗОРЯ СВІТЛАНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
МАУЕР ДІАНА, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ЧИННИК ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

В умовах загострення глобальної продовольчої кризи та необхідності досягнення сталого розвитку аграрного сектору актуальним питанням залишається інвестування в інноваційний розвиток аграрних підприємств, зокрема підтримка сфери виробництва органічної продукції, що відповідає сучасним екологічним, економічним і соціальним вимогам.

Ринок органічного продовольства в Україні, не зважаючи на поточні виклики пов'язані з військовим станом, відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та сталого розвитку, демонструє стійку тенденцію до зростання, що обумовлює необхідність розробки ефективних інвестиційних механізмів для забезпечення його подальшого сталого розвитку, що залишається стратегічним пріоритетом для держави, особливо у контексті євроінтеграції.

Розвиток ринку органічної продукції важливий аспект зміцнення продовольчої безпеки, оскільки сприяє забезпеченню населення якісною, безпечною та екологічно чистою їжею. З екологічної точки зору, розвиток органічного ринку сприяє прогресу у виконанні завдань щодо досягнення цілей: 6, 12, 13, 14, 15.

Збільшення інвестицій у розвиток органічного виробництва являє собою економічний драйвер сталого розвитку аграрного сектору. Фінансова підтримка аграрних підприємств дозволяє модернізувати виробничі процеси, підвищити ефективність використання ресурсів та збільшити обсяги випуску органічної продукції.

Інвестування в органічний сектор має значний потенціал для розвитку регіональних економік, оскільки сприяє створенню нових робочих місць, зменшенню рівня безробіття у сільській місцевості та покращенню добробуту населення. Крім того, органічний сектор відкриває широкі можливості для міжнародної співпраці та виходу на глобальні ринки.

Державна підтримка, у тому числі субсидії, податкові пільги та грантові програми, відіграє важливу роль у стимулюванні інвестиційної активності в органічному секторі. Поєднання приватних та державних інвестицій дозволить забезпечити сталий розвиток аграрного виробництва, підвищити рівень продовольчої безпеки та зменшити негативний вплив аграрної діяльності на довкілля [1].

Активізація інвестування в органічне виробництво є важливим

стратегічним напрямом для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світовому ринку.

Важливо зазначити, що вітчизняні аграрні підприємства потребують модернізації технологічних процесів, впровадження екологічно чистих методів виробництва та підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Інвестиції у розвиток органічного сектору сприяють не лише економічному зростанню, а й збереженню навколишнього середовища, покращенню здоров'я населення та зміцненню продовольчої безпеки держави [2].

Впровадження інновацій у сферу органічного виробництва відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та досягненні сталого розвитку. Застосування сучасних технологій дозволяє підвищити врожайність екологічно чистої продукції, зменшити втрати під час виробництва та зберігання, а також оптимізувати використання природних ресурсів.

Інноваційні технології у сфері органічного землеробства включають розробку та впровадження біологічних методів захисту рослин, точного землеробства, використання дронів і сенсорних систем для моніторингу стану ґрунтів та рослин, а також вдосконалення методів компостування та утилізації відходів. Вони сприяють зменшенню негативного впливу на довкілля, знижують рівень забруднення водних ресурсів і ґрунтів, а також зменшують викиди парникових газів [3].

Інвестування в інноваційний розвиток органічного виробництва є важливим стратегічним напрямом, який сприяє підвищенню рівня продовольчої безпеки, екологічній стійкості та економічному розвитку аграрного сектору, оскільки розвиток органічного виробництва через інноваційні підходи позитивно впливає на економічну стабільність аграрних підприємств. Висока якість органічної продукції та її експортний потенціал сприяють зміцненню позицій України на міжнародному ринку. Залучення інвестицій та впровадження інновацій дозволить підвищити конкурентоспроможність української органічної продукції, зміцнити продовольчу безпеку країни та сприяти сталому розвитку аграрного сектору.

Список використаних джерел:

1. Зоря О.П., Мауер Д.Р., Авраменко Д.І. Природоорієнтовані рішення для інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Випуск 2(02). С. 104-109. URL: http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/76

2. Мауер Д. Стан та перспективи розвитку інвестування на ринку органічного продовольства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. Випуск 9 (09). 2023. С. 146-151. URL https://doi.org/10.32782/dees.9-23

3. Томілін О., Зоря О., Безкровний О., Дорошенко О., Аранчій Д., Георгіаді Н. Фінансово-економічне регулювання органічного агровиробництва. *Financial and credit activity: problems of theory and practice* . Volume 5 (58), 2024. С. 225-243.

ІВЧЕНКО ВОЛОДИМИР, к.с.-г.н., генеральний директор
НОСІКОВ ОЛЕКСАНДР, к.соц.н., провідний науковий співробітник,
ФІЛОНЕНКО ОЛЕНА старший науковий співробітник,
НДІ «Украгропромпродуктивність», м. Київ

СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Економіка України функціонує в умовах воєнного стану в державі, незавершених реформ, початку рецесії світової економіки, наслідком чого стала деформація її структури, падіння життєвого рівня населення. За таких умов природа кооперативного руху відповідає викликам сьогодення. Оскільки розвиток сільськогосподарської кооперації проголошено одним із пріоритетних напрямів державної аграрної політики і за останні роки відбувається якісне зрушення в сільськогосподарській кооперації необхідно обов'язково, зважаючи на міжнародний досвід, дотримуватися міжнародних принципів кооперації та суті кооперативного підприємства. Таким чином, саме розвиток обслуговуючої кооперації з метою виробництва сільськогосподарської продукції у наданні послуг з обслуговування сільського населення стає нині основними завданням органів державного управління та органів місцевого самоврядування.

Наявність аграрних кооперативів слугує основою стабільного розвитку сільської місцевості. Завдяки таким виробники можуть вийти на більший ринок для продажу власних товарів та закупівель сировини за нижчими цінами. Це підвищує конкурентоспроможність малих й середніх господарств, а відповідно й сприяє економічному розвитку регіону та зростанню добробуту сільського населення. Водночас кооперація виконує соціальну та екологічну функції. Вона допомагає створювати додаткові робочі місця, підвищувати рівень доходів населення, розвивати соціальну інфраструктуру, поліпшувати соціальний захист, забезпечувати збереження довкілля у сільській місцевості [1].

Зазначимо, що станом на 1 січня 2024 року в Україні фактично здійснюють господарську діяльність лише 381 сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, із них: молочних кооперативів та кооперативів з обробітку землі та збирання врожаю – 67 од., плодово-ягідних – 55 од., з бджільництва – 41 од., овочевих – 25 од. Найменша кількість кооперативів нараховується із м'ясного та зернового напрямів діяльності – їх лише 19 од. (рис. 1).

У цілому, динаміка кількості діючих СОКів зменшилася порівняно з аналогічним періодом минулого року на 80 од. На початок 2021 р. кількість діючих кооперативів незначно збільшилася порівняно з 2020 р. і становила 629 одиниць. Протягом 2021–2024 рр. кількість діючих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів зменшилася на 248 од., або майже на 40,0%

Така тенденція зменшення кооперативів спричинена наслідками воєнних дій – суттєвими втратами вітчизняної економіки, припиненням виробничої діяльності у зв'язку з окупацією території регіону, пограбуванням та знищенням потужностей, обладнання, техніки, замінованістю сільськогосподарських угідь, веденням бойових дій.

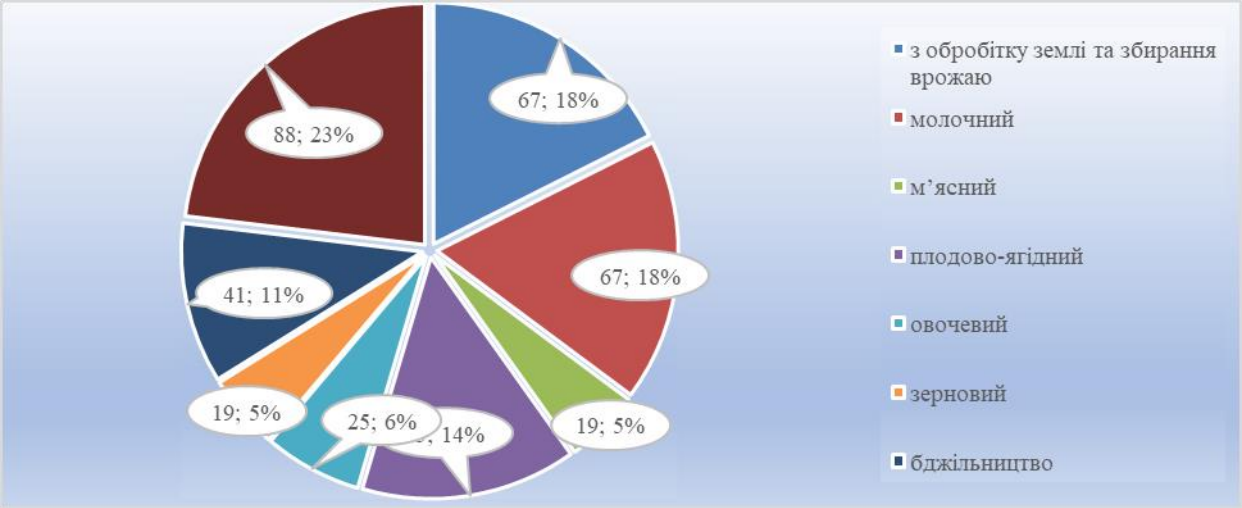

Рис. 1. Кількість діючих СОК за напрямами діяльності станом на 1 січня 2024 року, од.

Спостерігається велика строкатість у показниках діяльності кооперативних структур по областях. Найбільше обслуговуючих кооперативів знаходяться в Тернопільській (95 кооперативів, або 24,9%), Івано-Франківській (71 кооператив, або 18,6%), Черкаській – (34 кооперативи, або 8,9%) та Чернівецькій (31 кооператив, або 8,1%) областях. Разом із тим, найменшу кількість діючих СОК зафіксовано в Одеській, Чернігівській та Закарпатській областях – по 2 кооперативи. Ще у 4 областях кількість СОКів менше 10, наприклад, у Житомирській області – 5 кооперативів, у Дніпропетровській та Сумській областях – 8 обслуговуючих кооперативів (рис.2).

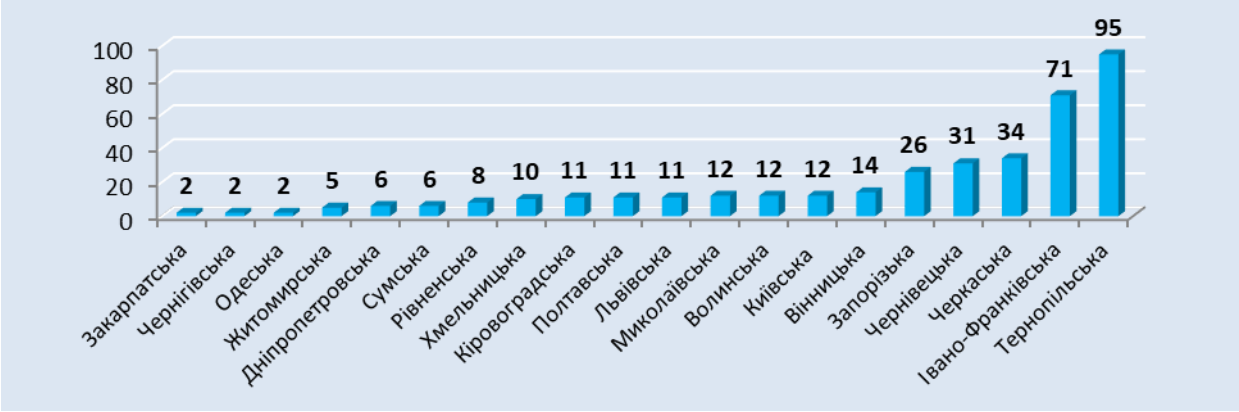

Рис. 2. Кількість діючих обслуговуючих кооперативів по регіонах станом на 1 січня 2024 р., од.

При цьому на сьогодні перелік послуг, які можуть надавати обслуговуючі кооперативи, досить суттєвий і включає наступні: зберігання й реалізація сільськогосподарської продукції, переробка сільськогосподарської продукції та лісової сировини; транспортне обслуговування, матеріально-технічне постачання, ремонт сільгосптехніки та її технічне обслуговування; виконання окремих видів сільськогосподарських робіт (оранка, збирання врожаю, ветеринарне обслуговування, штучне осіменіння тварин тощо); консультативне обслуговування (бухгалтерське, фінансове, агрономічне, зоотехнічне, економічне та ін.); виконання будівельних робіт з виготовлення проєктної документації, газифікація, комп'ютеризація сільського господарства тощо [2].

Незважаючи на війну, яка ведеться в нашій державі, українці не полишають дбати про продуктову безпеку рідної країни та про рівень життя українців.

Висновки. Фактори ведення військових дій на території України очевидно ускладнюють не тільки розвиток, а й саме існування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Разом із тим, із розширенням площі деокупованих територій державна аграрна політика має бути спрямовано на розвиток саме обслуговуючої кооперації, здатної допомогти малим товаровиробникам стати конкурентоспроможними (задоволення запитів і потреб). Враховуючи соціально-економічне значення кооперації у сільському господарстві та позитивну роль у підтримці національного товаровиробника, обслуговуючі кооперативи виступають засобом протистояння товаровиробників занадто монополізованим підприємствам аграрнопромислового комплексу [3].

Список використаних джерел:

1. Довгань О. В. Кооперація як перспективний напрям розвитку підприємництва на селі. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. №9 (148) С. 132-135.
2. Шолойко А. С. Державна фінансова підтримка сільсь-когосподарських обслуговуючих кооперативів в умовахзастосування програмно-цільового методу фінансування. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 2. С. 93-98.
3. Розвиток економіки сільського госпдарства Украни в 2011-2015 рр.: наукова доповідь Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»/ [Гадзало Я. М., Лупенко Ю. О., Пугачов М. І., та ін.]; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ: ННЦ»ІАЕ», 2016. 546с.

ІВЧЕНКО ВОЛОДИМИР, к. с-г н., генеральний директор
СОЛОШОНОК АЛЛА, головний науковий співробітник
ПОЛОНСЬКА ОЛЬГА, старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу, м. Київ

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ХАРЧОВУ ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ

Економічне зростання сучасної харчової індустрії, як і інших галузей промисловості, залежить від рівня розвитку інвестиційних процесів. У сучасних умовах інвестування є одним із важливих інструментів стабільного прогресу бізнесу. Особливо це актуально для України, де такі кошти стають основним двигуном для модернізації інфраструктури і збільшення виробництва продукції.

Введення додаткових потужностей з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів значною мірою залежить від залучення у цю сферу економіки капітальних інвестицій. У період 2015–2023 років у динаміці залучення капітальних інвестицій можна виділити декілька етапів. До 2020 року відбувалось поступове пожвавлення інвестиційного забезпечення галузей економіки. Однак у 2020 році за розрахунками згідно з даними Держстату відбувся значний спад до попереднього року, у тому числі у промисловості в цілому – на 29,0 %, у переробній промисловості – на 20,3 % і найменше, а саме на 9,4 %, у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. У 2021 році ситуація у промисловості характеризувалась нарощуванням капітальних вкладень, у харчовому ж виробництві рівень капітальних інвестицій не досягнув попереднього періоду, а зменшився на 28875,4 млн грн або на 2,5 % і становив 28166,3 млн грн [1].

Початок воєнних дій вплинув на усі сфери економіки, у тому числі і на інвестиційну діяльність. Харчове виробництво зазнало значних втрат і руйнувань, долаючи нові виклики й загрози. Цілком очевидно, що в такі складні часи інвестування здійснювалось у недостатніх обсягах, а показники зниження були наступними: харчова промисловість – на 62,1 %, промисловість – на 51,9 %, переробна промисловість – на 53, 4 % (табл. 1).

У 2023 році обсяги капітальних інвестицій у виробництво продуктів харчової промисловості не досягли довоєнного рівня, однак зросли в 1,9 раза – з 17483,9 млн грн до 32610,1 млн грн.

Про зміни у фінансуванні капітальних інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів свідчить також п’ятирічна динаміка показника частки капітальних інвестицій останніх у загальному обсязі капітальних інвестицій у переробну промисловість. Зокрема у 2019 році цей показник становив 30,1 %, у 2020 – 34,2 %, у 2021 – 24,9, у 2022 – 28,9 % %, а у 2023 – 36,1 %. Тобто у 2021 році відбулося суттєве зменшення частки капітальних інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у загальному обсязі капітальних інвестицій у переробну промисловість. Це свідчить про те, що зростання капітальних інвестицій в інші сегменти переробної

промисловості відбувалось у цей період більш прискореними темпами. Частка у промисловості в цілому знаходилась у діапазоні 11,6 % (2021 рік) – 16,0 % (2020 рік).

Таблиця 1. Капітальні інвестиції у 2015-2023 роках, млн грн

Галузь економіки	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2022 до 2021, %	2023 до 2015, %	2023 до 2022, %
Промисловість	87656,0	254196,2	180537,4	242922,9	126112,6	220652,2	51,9	251,7	175,0
Переробна промисловість	46219,1	105878,5	84408,2	113275,0	60457,6	90395,5	53,4	195,6	149,5
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	13548,5	31888,5	28875,4	28166,3	17483,9	32610,1	62,1	240,7	186,5
Частка у промисловості в цілому, %	*15,5*	*12,5*	*16,0*	*11,6*	*13,9*	*14,8*	x	x	x
Частка у переробній промисловості, %	29,3	30,1	34,2	24,9	28,9	36,1	x	x	x

дані сформовано з [1]

Обсяги капітальних інвестицій розподіляються за видами активів (матеріальні та нематеріальні), за джерелами фінансування (кошти державного та місцевого бюджетів, власні кошти підприємств, кредити банків тощо), а також за видами економічної діяльності. До матеріальних активів належать інвестиції у землю, існуючі будівлі та споруди, нові будівлі, споруди, об'єкти незавершеного будівництва, машини, обладнання та інвентар, транспортні засоби, довгострокові біологічні активи та інші необоротні матеріальні активи, які були придбані або створені для власного використання, уключаючи витрати на капітальний ремонт, поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, модернізацію.

До інвестицій у нематеріальні активи слід віднести інвестиції у придбання або створення власними силами програмного забезпечення, баз даних, права користування природними ресурсами та майном, патенти, ліцензії, торгові марки, авторські права тощо.

Інвестиції в матеріальні активи, які швидко окуповуються, а саме в машини, устаткування, інвентар залишаються найбільш затребуваними. Згідно з даними офіційної статистики їх обсяги за 2023 рік у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів становили 21546,5 млн грн або 98,8 % від загальних вкладень у цю галузь. Для порівняння зазначимо, що і в промисловості в цілому цей показник був високим – 166878,4 млн грн , або 98,2 % (табл. 2).

Інвестиції в нематеріальні активи у 2023 році займали лише 1,2 % і

становили 262,4 млн грн, із них програмне забезпечення та бази даних мали обсяг 225,5 млн грн або 1,0 від загального обсягу капітальних інвестицій у аналізовану галузь і 85,9 % від інвестицій у цю частину активів.

Таблиця 2. Структура капітальних інвестицій за видами активів у січні-грудні 2023 року, млн грн

Галузь економіки	Обсяг капіталь-них інвестицій	Інвестиції в матері-альні активи	*Частка у загаль-ному обсязі, %*	Інвестиції в немате-ріальні активи	*Частка у загаль-ному обсязі. %*	З них програмне забезпечення та бази даних		
						Обсяг	*Частка у загаль-ному обсязі, %*	*Частка у обсязі інвестицій в нема-теріальні активи, %*
Промисловість	169940,6	166878,4	*98,2*	3062,2	*1,8*	1869,8	*1,1*	*61,1*
Виробництво харчових про-дуктів, напоїв та тютюнових виробів	21808,9	21546,5	*98,8*	262,4	*1,2*	225,5	*1,0*	85,9

дані сформовано з [1]

За розрахунками, проведеними згідно з даними Держстату за січень-вересень 2024 року, основним джерелом фінансування у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів залишаються власні кошти підприємств – 19021,0 млн грн або 94,8 %. Кредити банків та інші позики займають 3,4 % і становлять 678,0 млн грн. Незначна частка належить коштам державного та місцевого бюджетів, однак інформація щодо цього факту Держстатом не оприлюднена з посиланням на виконання вимог щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності [1].

Практика свідчить, що найбільш ефективні напрями капіталовкладень у харчовій промисловості – реконструкція й технічне переоснащення виробництва. Це дає змогу в коротші строки, з меншими затратами оновлювати матеріально-технічну базу, освоювати нові потужності [2]. Власних коштів підприємств недостатньо для того, щоб у довгостроковій перспективі закріпити місце нашої держави серед інших країн за розвитком нових технологій та прогресивної техніки. Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів для зміцнення своїх позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках та сталого розвитку потребує державної інвестиційної стратегії і законодавчих змін.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
2. Товста Т. Л. Інвестиційний фактор розвитку харчової промисловості України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009, №2. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2009/7.pdf

ІЩУК СВІТЛАНА, д.е.н., професор,
завідувач відділу проблем реального сектора економіки регіонів
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України», м. Львів

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ВІДНОВЛЕННЯ

Повномасштабна збройна агресія росії проти України відчутно трансформувала соціально-економічні процеси і суспільні відносини, змістила вектори розвитку та полюси ділової активності. Але попри завдані війною втрати, українська економіка поступово відновлюється, про що, зокрема, свідчить зростання обсягу реалізованої продукції у 2023 році на 23,32% (табл. 1). У вартісному виразі значення цього показника склало 90,56% від рівня 2021 року, в якому було досягнуто найвищих за аналізований період (із 2014 року) темпів приросту реалізованої продукції в економіці загалом (+35,5%), а надто – у сільському, лісовому та рибному господарстві (+51,18%). Проте, за підсумками 2023 року обсяг реалізованої продукції цього виду економічної діяльності (ВЕД) становив лише 82,95% від довоєнного рівня, що стало наслідком понесених значних втрат. Станом на 01.07.2024 р. непрямі фінансові втрати українського сільського господарства оцінювалися у 83 млрд дол. США [1].

Таблиця 1. Темпи приросту реалізованої продукції в Україні, %

ВЕД	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022
Усього	24,6	21,1	23,6	19,9	5,6	5,1	35,5	-25,8	22,1
Сільське, лісове та рибне господарство	69,0	11,5	12,7	15,6	6,0	9,0	51,2	-27,7	14,7
Переробна промисловість	23,8	16,6	24,5	15,9	-1,5	3,1	35,5	-31,6	21,7
Будівництво	-2,6	20,2	30,7	36,2	22,6	12,6	21,3	-51,0	36,4
Оптова та роздрібна торгівля	20,3	21,7	27,5	22,6	5,7	4,0	32,6	-25,7	29,6

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [2]

У структурі реалізованої продукції суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності в Україні найбільшу частку (~40%) незмінно займає такий ВЕД як *оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів*. Внаслідок повномасштабної війни непрямі фінансові втрати вітчизняної торгівлі сягнули майже 525 млрд. дол. США [1]. Попри те, у 2023 році обсяг реалізованої продукції цього ВЕД зріс на 30%. Водночас індекс фізичного обсягу оптового товарообороту склав 103,7%, індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі – 117,0%, а індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі (юридичних осіб) –

113,4%. Порівняно з 2021 роком, оборот роздрібної торгівлі в Україні збільшився на 28,5%, тоді як оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі (юридичних осіб) – лише на 0,14%.

У І півріччі 2024 року індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі в середньому становив 115,4%, а індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі (юридичних осіб) – 119,6%. Вища динаміка останнього індекса свідчить, окрім іншого, про активний розвиток в Україні ритейлу. За даними Асоціації ритейлерів України (RAU), до якої входять 108 компаній, станом на вересень 2024 року в них функціонувало 22 073 торгових об'єкти у 8-ми основних сегментах ритейлу, які, зокрема, включають: продовольчий і непродовольчий ритейл, аптечну торгівлю, fashion, магазини техніки й електроніки, мережі АЗК, магазини з продажу ювелірних виробів та сегмент DIY-мереж (магазини будівельних матеріалів і товарів для дому) [3]. Кількість діючих торгових об'єктів (членів RAU) в Україні продовжує демонструвати позитивну динамку – за січень-вересень 2024 року їх приріст склав 1276 одиниць.

Також в Україні активно розвивається електронна торгівля. Обсяги онлайн продажів упродовж 2022-2023 років зросли на 41,1% і досягли 182 млрд. грн. Їх частка в обороті роздрібної торгівлі у 2023 році склала 9,8% (проти 8,9% у 2021-му). Зокрема, у І півріччі 2024 року продажі через мобільні пристрої в Україні зросли на 25%. Розширення мережі онлайн продажів є ефективним інструментом збереження і розвитку вітчизняної торгівлі. Під час війни ключовим фактором стабільності останньої стала налагоджена логістика. Повномасштабне вторгнення країни-агресора змусило українські компанії переорієнтувати ланцюги постачання на внутрішній ринок і місцевих постачальників, що допомогло уникнути дефіциту товарів. З іншого боку, це стимулювало розвиток вітчизняного виробництва. Згідно з прогнозами Агенції digital-маркетингу Inweb [4], у 2025 році ці позитивні тенденції лише посиляться.

Збільшення доданої вартості у торгівлі упродовж 2022-2023 років у 2,30 разу при збільшенні обсягу виробленої продукції у 1,26 разу є свідченням високої ефективності функціонування цього ВЕД навіть в умовах повномасштабної війни. Про перспективи подальшого розвитку сфери торгівлі в Україні свідчить і підвищення продуктивності праці (або відношення обсягу виробленої продукції до кількості найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості у суб'єктів господарювання) у цьому ВЕД, порівняно з 2021 роком, у 1,73 разу (табл. 2). Водночас середньомісячна заробітна плата штатних працівників у сфері торгівлі за цей період зросла в 1,53 разу.

Збільшення продуктивності праці і, водночас, найвищі темпи відновлення (+24,6% ВВП і +36,43% обсягу реалізованої продукції) серед усіх ВЕД у 2023 році продемонструвало *будівництво*, яке у перший рік повномасштабної війни зазнало найбільшого падіння ВВП (-66,9%). Однак, попри позитивні показники діяльності у цій сфері, загальна площа житлових і нежитлових будівель на початок будівництва в Україні за 2023 рік зменшилась на 23,2% (або на 2135047

м^2), а за період з 2021-го – на 62,7% (або на 11884553 м^2). Також у будівництві відбулось найбільше скорочення кількості найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості: -42,6% упродовж 2022-2023 років (проти -25,5% у середньому в Україні).

Таблиця 2. Продуктивність праці в Україні, тис. грн/ос.

ВЕД	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	590,2	713,8	883,4	969,6	1035,7	1104,1	1456,7	1522,5	1821,0
Сільське, лісове та рибне господарство	772,0	861,3	980,9	1173,4	1235,3	1393,5	2118,4	1788,9	2097,7
Переробна промисловість	861,2	992,9	1265,8	1403,4	1430,2	1546,0	2041,9	1893,3	2526,3
Будівництво	656,9	795,1	953,2	1076,2	1493,6	1693,7	1851,6	1355,8	2196,5
Оптова та роздрібна торгівля	461,9	500,2	637,3	685,1	762,1	936,0	1154,6	1677,9	1995,1

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [2]

Про активне відновлення *промислового виробництва* в Україні свідчить повернення значень показника частки доданої вартості в обсязі виробленої продукції переробної промисловості до рівня 2021 року (28%). Водночас те, що війна та її прямі і непрямі наслідки кардинально змінюють вітчизняну промисловість, ілюструють актуальні показники динаміки промислового виробництва. Так, після значного падіння у 2022 році (-21,7%) обсяг реалізованої промислової продукції в Україні у 2023-му досяг зростання 16,5%, яке, однак, дещо сповільнилося і у І півріччі 2024-го склало 9,7%. Найвищі темпи приросту реалізованої продукції упродовж 2023 і 2024 років демонструвала переробна промисловість (+21,6% і +16,8% відповідно), а найбільше – виробництво готових металевих виробів, окрім машин і устаткування (64,5% і +57,9%). Загалом відновлення промислового сектору економіки України відбувається переважно шляхом нарощування обсягів виробництва продукції оборонного призначення.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що попри безпрецедентно складні умови, економіка України продовжує розвиватися. Два її базових експортно орієнтованих сектори (аграрний і металургійний), які зазнали величезних втрат, знову демонструють позитивні тренди виробничих показників. Також активно розвивається торгівля, зокрема, електронна. Ділова активність у будівельній сфері поступово підвищується, а наслідком війни стає оновлення житлового фонду, виробничої і соціальної інфраструктури, виробничих об’єктів за новими технічними і безпековими стандартами.

Список використаних джерел:

1. Звіт про непрямі фінансові втрати економіки внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 липня 2024 року. Київська школа економіки, 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/30.09.24_Losses_Report-ua.pdf
2. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/
3. Географія ритейлу-2024. Режим доступу: https://rau.ua/novyni/geografija-ritejlu-2024-09/
4. Прогноз тенденцій українського ритейлу у 2025 році. Режим доступу: https://inweb.ua/blog/ua/prognoz-tendenczij-ukrayinskogo-rytejlu-u-2025-roczi/

КАДАЛА ВІТАЛІЙ, к. ю. н., доцент, доцент кафедри господарсько – правових дисциплін та економічної безпеки,
Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький

ОБҐРУНТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕГМЕНТУ В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

Управління сталим розвитком підприємства знаходиться під впливом воєнних викликів, які мають негативний вплив на досягнення стратегічних цілей. Виникає проблема, осучаснення управлінських циклів сталим розвитком підприємств (далі – СРП), які функціонують в надзвичайних умовах. Беззаперечним є той факт, що вплинути на зовнішні негативні виклики підприємства не мають можливості, так як їх походження має макроекономічну природу, що спирається на правові регулятори. Постає питання не лише вибору методу управління СРП, а, й визначення його базової платформи. Одним із напрямків вирішення проблеми є використання інноваційних сегментів, здатних позитивно вплинути на СРП та досягти збалансованого відношення із зацікавленими сторонами. Виходячи з того, що управління СРП виступає одним з пріоритетних елементів сучасного бізнесу, який функціонує в умовах ризиків та загроз, підкреслює доцільність осучаснення вже існуючого порядку досягнення намічених стратегічних цілей, постає питання адаптування інноваційних інструментів, здатних позитивно вплинути на сталий розвиток у майбутньому. Все означене вплинуло на вибір напрямку дослідження і вказало на доцільність та актуальність проблеми, яка підлягає вирішенню.

Проблематичні аспекти СРП постійно знаходяться в колі досліджень науковою елітою. Висунута проблема доволі часто виступає предметом монографічних та дисертаційних досліджень, а також обговорюється на різних наукових дискусійних платформах. Свої наукові розробки, у розрізі управлінських сегментів СРП, присвятили наступні вітчизняні вчені О.Я. Ковальчук, М.І. Шинкарик, Н.В. Дзюбановська, О.Ф. Лесик [1], Б.В. Буркинський, О.А. Назаренко, О.І. Лайка, С.К. Хаджирадова [2], Т.О. Пономаренко, І.А. Семенець-Орлова, Н.В. Руденко, В.П. Самодай [3], А.В. Зеркаль [4], Р.П. Агафонов, О.В. Бугайчук, О.М. Крайнік, О.С. Мороз [5] та інші. Науковці розглядають різні проблематичні питання СРП, проте обмежено торкаються інноваційного сегменту, що підкреслює необхідність більш поглибленого дослідження даного питання.

Нагадаємо, інновації завжди займали доволі помітне місце в заходах удосконалення діяльності підприємств, особливо в системі управлінських циклів. Їх впровадження, у більшості випадків торкалося системи обробки інформаційних потоків, які обиралися за основу в період прийняття важливих стратегічних та тактичних рішень. Очевидним є те, що до впровадження інноваційних способів та прийомів обробки інформаційних джерел проводилися ряд процедур, які пов’язані з оцінкою, аналізом та співставленням даних, з метою встановлення доцільності їх впровадження.

У нашому випадку, мова йде про СРП, котрий має свої певні особливості. Враховуючи той факт, що інноваційний сегмент обрано як напрямок вдосконалення, ми вважаємо, доречним розглядати Стратегію інноваційного СРП. Її базу складають довгострокові плани з урахуванням зміни тактичних підходів до їх адаптації, а також намічені напрями розвитку підприємства, в основу яких обрано інновації з урахуванням принципів сталості та соціальної відповідальності.

З цього приводу варто нагадати, що дефініція «інноваційність» включає, з одного боку, уміння придумувати нові рішення, ідеї та унікальні способи об'єднання та доповнення, з іншого боку, характеризує результат винахідництва, який досягнутий на основі якісних змін і мав за мету створення нових можливостей розвитку для підприємства. Про доцільність впровадження інновацій в системі СРП доволі змістовно висловився у свої праці В.І. Кифяк [6]. Науковець констатував наступне «…саме інновації та орієнтація на сталий розвиток дозволяють компаніям отримати стратегічні конкурентні переваги, забезпечити тривале економічне зростання, а також вирішувати нагальні суспільні та екологічні проблеми» [6].

В свою чергу, А.Р. Дунська та У.Є. Письмена [7] досліджуючи проблему формування інноваційного механізму підприємства на засадах сталого розвитку дійшли висновку, що «…забезпечення сталого розвитку передбачає неодмінне активне впровадження інновацій, забезпечення інноваційної діяльності на сталій основі». Окрім цього, науковці представили авторське бачення сутності інноваційність механізму розвитку підприємства «…нова можливість, яка реалізується на підприємстві через формування і використання механізму з принципово новими або удосконаленими елементами, важелями, процесами та методами»[7].

Ми вважаємо, що одним з пріоритетних напрямків обґрунтування необхідності впровадження інноваційного сегменту в СРП виступають принципи сталого розвитку, а саме принцип Інновації та технології, котрий передбачає два основних напрямки роботи виконавців:

по-перше, використання інновацій для досягнення сталого розвитку та удосконалення процесів на всіх етапах виробництва та управління;

по-друге, інвестування в дослідження, які сприяють створенню екологічно чистих та економічно ефективних рішень.

Важливим є те, що впровадження принципів, з урахуванням інноваційного сегменту,супроводжується насищенням особливостей функціонування кожного підприємства, котре обрало сталий розвиток. Без врахування специфіки здійснення підприємницької діяльності, котра має за базу сталий розвиток в надзвичайних умовах розвитку практично неможливо. Така ситуація пояснюється різними цільовими амбіціями стратегічного розвитку, а успіх їх отримання в обґрунтованій та достатньо аргументованій політиці тактичного впровадження інновацій. Окрім цього, ми вважаємо, необхідно впровадження Стратегії інноваційного СРП супроводжувати інструментами моніторингу, що надасть можливість не лише дотримання термінів виконання намічених

стратегічних намірів, а, й сприятиме проведенню оцінки дієвості прийняття управлінських рішень та відповідності їх наміченим завданням сталого розвитку.

Ми вважаємо, впровадження Стратегій інноваційного СРП має відбуватися з урахуванням усіх видів ресурсного потенціалу підприємств. Окремої уваги заслуговують інноваційні способи та прийоми управління персоналом, підвищення його кваліфікаційного рівня, креативності та творчості в прийнятті управлінських рішень, в здатності виконувати інноваційні рішення не залежно від надзвичайних умов розвитку. Обравши за мету сталий розвиток, який має за базу інноваційну платформу, виконавці стратегічних намірів повинні володіти правовим інструментарієм, який сприятиме забезпеченню адаптації рішень та не викличе появу ризиків порушення законодавчих норм ведення підприємницької діяльності.

Підводячи підсумок вищевикладеного, доцільно зробити ряд висновків. По-перше, СРП без впровадження інноваційної складової не може дати ефективних результатів діяльності підприємств у майбутньому. По-друге, інноваційна складова не лише осучаснює управлінські цикли підприємства, а, й виступає одним із пріоритетних принципів сталого розвитку. По-третє, пріоритетність впровадження інноваційного елементу СРП спонукає до за діяння всіх ресурсних сегментів, серед яких провідна роль відведена людському капіталу.

Список використаних джерел:

1. Моделі сталого розвитку: колективна монографія/ О. Я. Ковальчук, М.І. Шинкарик, Н.В. Дзюбановська, О.Ф. Лесик, В.В. Маслій та ін.; за ред. О.М.Мартинюк. Підручники та посібники: Тернопіль, 2022. 400 с.
2. Сталий розвиток і цифрові інновації: монографія/ за заг. ред. Б.В.Буркинського, О.А.Назаренко, О.І.Лайка, С.К.Хаджирадової. Одеса: ДУ «ІРЕЕД НАНУ», 2024. 543с.
3. Сталий розвиток старопромислових регіонів України: інноваційний вимір: колективна монографія/ Т.О.Пономаренко,І.А. Семенець-Орлова, Н.В. Руденко, В.П.Самодай та ін.; за ред. Омельяненка В.А. Суми : Триторія, 2021. 298 с.
4. Зеркаль А.В. Корпоративна культура та комерційна свідомість персоналу – інноваційні напрями розвитку підприємств: монографія. Tallinn: Teadmus OÜ, 2022, 346 с.
5. Управління сталим розвитком промислового підприємства: теорія і практика: колективна монографія /Р.П.Агафонов, О.В.Бугайчук, О.М.Крайнік, О.С.Мороз та ін.; за ред. проф. В. Г. Воронкової, проф. Н. Г. Метеленко. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 588 с.
6. Кифяк В.І. Стратегії інноваційного сталого розвитку бізнесу:модель реалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск59. URLhttps://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3431/3359.
7. А.Р. Дунська, У.Є. Письмена. Формування інноваційного механізму підприємства на засадах сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/14.pdf

КІТ АРТЕМ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДОРОШКЕВИЧ КАТЕРИНА**, д.е.н, доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Важливе значення у забезпеченні результативності управління підприємствами в умовах міжнародних економічних відносин відводиться процесам ухвалення оптимальних управлінських рішень, що реалізується при взаємодії із зовнішнім ринковим оточенням та з метою оптимального використання наявних ресурсів (максимізації прибутку). В умовах інноваційного розвитку поведінка підприємства спрямована на «впровадження нових технологій, продуктів, процесів, що забезпечують конкурентні переваги» [1, с. 64]. Вказані інноваційні процеси підвищують здатність підприємств до швидкої адаптації до змін зовнішніх чинників впливу, чим підвищують потенціал його розвитку.

Як відомо, інноваційна поведінка підприємства є одним із типів економічної поведінки [1, с. 65; 2, с. 75]. Це дозволяє нам розглянути чинники впливу на економічну поведінку підприємства та специфікувати їх в умовах інноваційної економіки, розвиток якої ґрунтується на впровадженні нової техніки та технологій, прогресивних явищ, революційних рішень, розвитку міжнародної діяльності тощо.

Благодир Л.М. вказано на такі чинники економічної поведінки підприємства як: інтереси зацікавлених сторін, реакцію на впливи мікро-, мезо-, макросередовища підприємства (зокрема в умовах невизначеності), оптимізацію процесів для досягнення поставлених цілей при дотриманні зовнішніх обмежень [3, с. 2]. Зважаючи на те, що вказані чинники визначають поведінку підприємства при певній економічній системі, в умовах інноваційного розвитку слід актуалізувати лише окремі із них, які не пов’язані із перебігом соціалістичних процесів.

Сімкова Т. та Белий М. поділили чинники економічної поведінки підприємства на групи: виробничо-технологічні, господарські, фінансові, нормативно-законодавчі, корпоративні, інвестиційні, ринкові, інформаційні [1, с. 65]. Автори схиляються до їх узагальнення у групи зовнішніх та внутрішніх факторів. Аналогічний підхід використано також у науковій праці Полторацької О. В., якою передбачено визначення груп зовнішніх та внутрішніх чинників економічної поведінки підприємства [4]. До внутрішніх чинників впливу авторкою зараховано стратегію розвитку, тип продукції, встановлені логістичні зв’язки, соціальну відповідальність, розмір, організаційно-правову форму підприємства, наявність внутрішньої системи якості, рівень екологічного навантаження, корпоративну культуру тощо. До зовнішніх чинників віднесено законодавчу базу, рівень конкуренції, рівень розвитку ринкових відносин, науково-технічний прогрес, розвиток

інформаційних технологій, взаємодію із постачальниками та специфічні умови функціонування ринку [4].

За результатами аналізування останніх досліджень та публікацій за проблемою, пропонуємо розглядати зовнішні та внутрішні чинники інноваційної поведінки підприємства в умовах міжнародних відносин.

До зовнішніх чинників інноваційної поведінки підприємства в умовах міжнародних відносин зарахуємо: глобалізацію, що характеризується зростанням міжнародної торгівлі, інтеграцією ринків, стимулюванням інноваційної діяльності, яка підтримує конкурентоспроможність підприємств тощо; науково-технічний та технологічний прогрес, який у сучасних умовах стимулює підприємства до постійного розвитку; економічний стан, що характеризується рівнем макроекономічних показників, які визначають умови для інноваційного розвитку підприємств; правове регулювання, яке охоплює національне та міжнародне законодавство у сфері інноваційної діяльності (інтелектуальної власності, стандартизації, міжнародної торгівлі тощо); соціально-культурні обставини, що визначають культурні особливості, які серед іншого впливають на інноваційну активність підприємств тощо.

До внутрішніх чинників зарахуємо: ресурси (інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності); працівників, які є носіями ознак, необхідних для забезпечення інноваційних процесів; організаційну культуру, яка спрямована розвиток нових ідей та їх результативне впровадження; цілі і завдання підприємства, які включають інновації; інфраструктуру, необхідну для досліджень та розробок, що є важливою для впровадження інновацій.

Список використаних джерел:

1. Simkova T., Belyi M. Principles of formation of components of ensuring the development of economic behaviour of enterprises. *Ekonomichnyy analiz*. 2024. № 34(3). С. 62-69.
2. Гадецька С. В., Філатова Л. Д. Особливості моделювання інноваційної поведінки суб'єктів господарювання. *Економічна теорія та право*. 2019. № 1. С. 73-88.
3. Благодир Л. М. Економічна поведінка підприємства і економічна ефективність: у пошуках концептуального взаємозв'язку. 2019. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27454/7801.pdf?sequence=3
4. Полторацька, О. В. Формування економічної поведінки як частина стратегічного управління промисловими підприємствами. *Ефективна економіка*. 2017. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5442

КЛИМЕНКО ДАНИЛО, БУКРЕЄВА АЛІНА, ЛУМЕЙ ВІТАЛІЙ, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник – **ГРІДІН ОЛЕКСАНДР,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Аграрний сектор національної економіки є фундаментальною її складовою, забезпечуючи продовольчу безпеку та істотно впливаючи на формування експортного потенціалу країни. Сучасні глобальні виклики вимагають від аграрних підприємств активного впровадження інноваційних технологій. Одними з ключових рушіїв трансформації галузі є цифрові платформи та блокчейн, які сприяють оптимізації виробничих процесів, підвищенню прозорості ланцюгів постачання та зміцненню довіри між усіма учасниками агробізнесу.

Цифрові платформи в аграрному секторі є багатофункціональними онлайн-екосистемами, які інтегрують аграріїв, постачальників, покупців, фінансові установи та регуляторів. До основних переваг цифрових платформ можна віднести: автоматизацію виробничих процесів; оптимізацію ланцюгів постачання; розвиток електронної комерції; фінансову підтримку та страхування тощо [5, с. 97].

Блокчейн забезпечує децентралізоване зберігання даних, що дозволяє створювати відкриті та незмінні записи про кожен етап виробництва та постачання сільськогосподарської продукції. Зазначене має низку важливих наслідків, до основних з яких можна віднести: гарантію якості та безпечності продукції, адже споживачі та регулятори можуть перевіряти походження продукції, умови її виробництва, зберігання та транспортування; захист від фальсифікації, оскільки блокчейн унеможливлює зміну даних про продукцію, що значно знижує ризик підробок та шахрайства; оптимізацію фінансових операцій, шляхом автоматизації виконання угод між агровиробниками, трейдерами та постачальниками, усуваючи необхідність у посередниках та підвищуючи швидкість розрахунків; розвиток децентралізованих аграрних ринків унаслідок того, що використання блокчейну дає змогу створювати альтернативні платформи для торгівлі продукцією, які зменшують вплив монополій та дають малим підприємствам більше можливостей для виходу на глобальні ринки [2-3].

Цілком очевидно, що цифрова трансформація аграрного бізнесу відкриває широкі можливості для підвищення ефективності, автоматизації процесів і зниження витрат. Проте її впровадження стикається із численними бар'єрами, які уповільнюють адаптацію сучасних технологій у сільському господарстві. Ці перешкоди можна поділити на кілька основних категорій: технічні, фінансові, організаційні, кадрові та нормативно-правові [1; 4, с. 105-106]:

1. Технічні бар'єри. Одним із найсуттєвіших викликів є недостатня

розвиненість цифрової інфраструктури, особливо у сільських регіонах. Багато аграрних підприємств працюють у віддалених районах, де доступ до високошвидкісного інтернету обмежений або взагалі відсутній. Застосування технологій точного землеробства, аналіз даних за допомогою штучного інтелекту, дистанційний моніторинг полів потребує якісного зв'язку, без якого використання сучасних рішень стає неможливим. Також проблема сумісності технологій є значним стримуючим чинником, оскільки різні виробники техніки та програмного забезпечення пропонують власні закриті екосистеми, що ускладнює інтеграцію нових рішень у вже існуючі процеси підприємства.

2. Фінансові бар'єри. Цифрова трансформація вимагає значних інвестицій у обладнання, програмне забезпечення та навчання персоналу. Для багатьох аграрних підприємств, особливо малих та середніх, такі витрати є непідйомними. Державні програми підтримки цифровізації агросектору є недостатньо розвиненими, а можливості залучення кредитування чи грантового фінансування обмежені. Окрім цього, повернення інвестицій у цифрові технології не завжди очевидне у короткостроковій перспективі, що може стримувати аграріїв від їхнього впровадження.

3. Організаційні бар'єри. Традиційність аграрного бізнесу та відсутність стратегічного бачення перспектив цифрової трансформації також є вагомими перешкодами. Багато керівників агропідприємств не готові змінювати звичні методи управління та віддають перевагу перевіреним технологіям, навіть якщо вони є менш ефективними. Також вельми ускладненим є впровадження змін на великих агрохолдингах, де процеси часто мають жорстку ієрархічну структуру, що уповільнює адаптацію нових технологій.

4. Кадрові бар'єри. Успішна цифровізація потребує висококваліфікованих спеціалістів, які володіють сучасними знаннями в агрономії, інформаційних технологіях та аналізі даних. Проте на ринку праці таких фахівців бракує. Сільське господарство традиційно не вважається привабливою сферою для IT-фахівців, що створює додатковий кадровий дефіцит. Водночас, навіть якщо підприємство впроваджує цифрові рішення, персонал не завжди має необхідні компетентності для їхнього ефективного використання, що потребує додаткових інвестицій у навчання, які не всі підприємства готові здійснювати.

5. Нормативно-правові бар'єри. Цифрова трансформація агросектору істотно залежить від державного регулювання. Прогалини у законодавстві щодо використання великих масивів даних, прав власності та захисту інформації гальмує розвиток цифрових рішень. Крім того, бюрократичні процедури ускладнюють отримання дозволів на впровадження нових технологій. Відсутність стандартів для обміну даними між різними платформами також є серйозною проблемою.

Втім, державна підтримка, залучення інвестицій та розвиток інфраструктури у віддаленій перспективі сприятимуть подоланню цих бар'єрів. У майбутньому варто очікувати ще більшої інтеграції цифрових платформ із технологіями штучного інтелекту та робототехнікою, що дозволить аграрному сектору стати більш ефективним, екологічним та стабільним.

Висновок. Незважаючи на суттєві бар'єри, цифрова трансформація є неминучим етапом розвитку аграрного бізнесу. Для прискорення цього процесу необхідно вирішувати технічні питання, стимулювати інвестиції, розвивати кадровий потенціал та удосконалювати законодавчу базу. Успішна цифровізація дозволить агропідприємствам підвищити ефективність виробництва, знизити витрати та краще адаптуватися до викликів сучасного ринку. Цифрові платформи та блокчейн є ключовими рушіями інноваційного розвитку аграрного сектору. Вони не лише підвищують ефективність виробництва, а й забезпечують прозорість, безпеку та довіру між учасниками ринку. Хоча їхнє впровадження пов'язане із певними викликами, технологічний прогрес та підтримка з боку держави та бізнесу сприятимуть їх активному поширенню. У підсумку, цифровізація аграрного сектору є не просто трендом, а необхідністю для забезпечення сталого розвитку сільського господарства у XXI столітті.

Список використаних джерел:

1. Zaika, S., Skudlarski, J., Mandych, O., Hridin, O., Zaika, O. (2024). Development of Information Processes as a Prerequisite for the Sustainable Development of Agricultural Enterprises. In: Semenov, A., Yepifanova, I., Kajanová, J. (eds.) Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol. 194: *Modern Trends in Financial and Innovation Data Processes*, vol. 2, pp. 223-244. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-53984-8_10
URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-53984-8_10
2. Грідін О.В. Ключові проблеми формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку аграрної сфери економіки та шляхи їх вирішення. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 2. С. 11-20. DOI: https://doi.org/10.36887/2524-0455-2019-2-2
URL: http://apie.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/apie_2019_r02_a02.pdf
3. Грідін О.В. Операційний менеджмент в епоху діджиталізації: виклики та можливості для аграрних підприємств. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін*: Збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 31 жовтня 2024 року): тези доповіді. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 1139-1141.
4. Міщенко В.В. Методи та інструменти цифрової трансформації аграрного сектору. *Агросвіт.* 2024. № 8. С. 103-110. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.8.103
URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/3458/3492
5. Негрей М.В. Цифрова трансформація аграрного сектору: перспективи, виклики та рішення. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2023. Т. 8. Вип. 1. С. 94-100. DOI: https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.94-100
URL: http://spne.ukma.edu.ua/article/view/289660/283212

КОБЕЛЯ-ЗВІР МАР'ЯНА, к.е.н. Ph.D.
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ГРАНТОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ДЛЯ УКРАЇНИ В МЕЖАХ «ДУНАЙСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ 2021-2027»

Європейський Союз визначив Дунайську програму як фінансовий інструмент. У 2017-му до неї доєдналася Україна. Програма розрахована на Дунайський регіон. Вона підтримує фінансами транснаціональні проекти країн-учасників, скеровані на покращення людського капіталу та інноваційного потенціалу. Затверджена у 2022 р. (листопад) Європейською комісією програма Interreg «Дунайська регіональна програма 2021-2027» відноситься до транскордонних ініціатив. Вона дозволяє встановити активне співробітництво в межах Дунайського регіону і спрямована на те, щоб країни-учасниці вдосконалювали стратегічні напрями [1]. Дунайська транснаціональна програма відноситься до фінансових та євроінтеграційних інструментів. Її ціль – вдосконалення діяльності громад і посилення транскордонного співробітництва у 14 країнах, які відносяться до Дунайського регіону (Австрія, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Чеська Республіка, Німеччина, Угорщина, Молдова, Чорногорія, Румунія, Сербія, Словенія, Словаччина та Україна). Якщо розглядати Україну як частину Дунайського регіону, то тут до уваги беруться Одеська, Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська області. Долучатися до конкурсів проектних пропозицій запрошують органи влади (місцеві та регіональні), міжнародні організації, установи, що зареєстровані як неприбуткові. Програма дозволяє здійснити у регіоні якісні зміни, тому фінансово підтримує ініціативи, скеровані на покращення конкурентоздатності бізнесу, інвестиції в соціальні інновації, поліпшення енергоефективності, розширення інституційної спроможності та усунення загроз для екології. Формат програми розглядає потенційних партнерів і організацію для них конкурсів проектних заявок, які передбачені кожного року [1].

Програма встановлює наступні пріоритети співробітництва:

1. «Розумніший Дунайський регіон» - для вдосконалення інновацій та технологій, вироблення навичок з метою смарт-спеціалізації та діяльності у галузі підприємництва.

2. «Зеленіший, низьковуглецевий Дунайський регіон» - для застосування відновлюваних джерел енергії, пристосування до кліматичних змін, поліпшення водних ресурсів та підтримання біорізноманіття.

3. «Більш соціальний Дунайський регіон» - для формування доступного ринку праці, вдосконалення знань і освіти, спрямування на соціально-економічний поступ через спадщину, культуру та туризм.

4. «Краще управління співпрацею» - для зміцнення територіального управління [2].

Пріоритет 1 – Розумніший Дунайський регіон

Конкретна ціль 1.1. Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій.

Конкретна ціль 1.2. Розвиток навичок розумної спеціалізації, промислового переходу та підприємництва.

Пріоритет 2 – Зеленіший Дунайський регіон із низьким вмістом вуглецю

Конкретна ціль 2.1. Сприяння відновлюваній енергетиці відповідно до директиви (ЄС) 2018/2001, включаючи критерії сталого розвитку, викладені в ній.

Конкретна ціль 2.2. Сприяння адаптації до зміни клімату в Дунайському регіоні та боротьбі зі стихійними лихами на транснаціональному рівні у зв'язку з екологічними ризиками, враховуючи екосистемні підходи.

Конкретна ціль 2.3. Стійке, інтегроване, транснаціональне управління водними ресурсами та осадовими відкладеннями в басейні річки Дунай, що забезпечує хорошу якість і кількість води та баланс опадів.

Конкретна ціль 2.4. Захист і збереження біорізноманіття в екологічних коридорах і екорегіонах транснаціонального значення в Дунайському регіоні.

Пріоритет 3 – Більш соціальний Дунайський регіон

Конкретна ціль 3.1. Доступні, інклюзивні та ефективні ринки праці.

Конкретна ціль 3.2. Доступні та інклюзивні якісні послуги в освіті, навчанні та навчанні впродовж життя.

Конкретна ціль 3.3. Підвищення ролі культури та сталого туризму в економічному розвитку, соціальній інтеграції та соціальних інноваціях.

Пріоритет 4 – Краще управління співробітництвом у Дунайському регіоні

Конкретна ціль 4.1. Збільшення інституційного потенціалу для територіального та макрорегіонального управління.

Важлива інформація для розробників грантових заявок: долучення до конкурсів можливе лише у ролі партнерів. Також, коли планується запит на грантову суму, варто враховувати: її обсяг не повинен перебільшувати 80% вартості проекту.

З аналізу випливає: цілі і пріоритети у межах Дунайської транскордонної програми чітко корелюють із Стратегією Європейського Союзу для Дунайського регіону (the eu strategy for the danube region (EUSDR)[3], тобто розробники програми спрогнозували, що досягнення її цілей сприятиме реалізації стратегічних цілей EUSDR.

Застосування грантових можливостей у межах програми – запорука прискореного процесу інтеграції України до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Програма Дунайського регіону 2021-2027. *Danube Transnational Programme.* URL: https://www.interreg-danube.eu/dtp-archive/about-dtp/new-funding-2021-2027.
2. Пріоритети та завдання 2021-2027. *Danube Transnational Programme.* URL: https://www.interreg-danube.eu/dtp-archive/about-dtp/priorities-objectives-2021-2027.
3. Стратегія Європейського Союзу для Дунайського регіону (The EU Strategy for the Danube Region (EUSDR). 17.09.2019. Департамент туризму та курортів. *Міністерство економіки України.* URL: https://surli.cc/byazsh.

КОБЛЯНСЬКА ІННА, к.е.н, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування
Сумський державний університет, м. Суми

ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ В СФЕРІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ТА ВОДНИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Зміни клімату стають все більш відчутними, призводячи до подальшої деградації наземних та водних екосистем. Ця проблема є особливо актуальною для сільського господарства. З одного боку, сучасна система глобального виробництва продуктів харчування призводить до збільшення споживання енергетичних ресурсів та забруднення довкілля на тлі зростання населення, а з іншого – задоволення зростаючих потреб у продовольстві знаходиться під загрозою через обмеженість природних ресурсів. Одними з найважливіших ресурсів галузі є вода та енергія. Відтак, ідентифікація способів ефективного використання цих ресурсів в сільському господарстві стає сьогодні важливим напрямом інноваційної діяльності.

Дане дослідження має на меті визначити сучасні тренди розвитку технологічних інновацій, пов'язаних з використанням води та енергії в сільському господарстві, через аналіз патентної інформації в базі даних Lens.org.

Для проведення дослідження було здійснено пошук патентної інформації, використовуючи два різні пошукові запити: «Title: (energy AND agriculture)» та «Title: (water AND agriculture)». Були відібрані лише патенти, опубліковані в період з 1 січня 2019 року по 1 січня 2024 року. За першим запитом було отримано 847 патентів, за другим — 3839 патентів.

Аналіз річної динаміки патентування інновацій демонструє схожі тренди для технологій, пов’язаних як з енергією, так і з водою. Найбільша кількість патентів була опублікована у 2021 році, причому після цього піку помітний суттєвий спад патентної активності. Зокрема, кількість патентів технологічних рішень, пов'язаних з використанням енергії, у 2023 році була майже на третину нижчою, ніж у 2019 році, тоді як кількість патентів щодо інновацій, пов'язаних із водою, залишилися на тому ж рівні, що й у 2019 році, хоча й є більш ніж удвічі меншою, порівняно з 2021 р.

Кількість нових (поданих) патентних заявок є стабільно вищою для інновацій, пов’язаних із використанням енергії: їх частка у загальній чисельності документів, в середньому, становить 44%, порівняно з 30% для рішень, пов’язаних із використанням води. У 2023 році частка нових патентних заявок для енергетичних рішень досягла піку в 57%, що свідчить про те, що дослідження в цій галузі стають все більш інтенсивними.

За кількістю патентів, пов'язаних з енергетичними рішеннями, п’ятірку лідерів формують такі розробники (у дужках вказана кількість патентів): «Rem Tec SRL» (11 патентів), «Univ China Agricultural» (10), «Insolight SA» (5), Zhu Jianhua (4), «State Grid Corporation of China» (4), «Huadian Electric Power Research Institute Co. Ltd» (4) та Hu Zefeng (4). Серед країн, абсолютним

лідером за кількістю патентів є Китай (780 опублікованих документів, що становить 92% від загальної кількості у цій галузі). Для порівняння, США мають лише 6 патентів, ЄС – 10, а Індія – жодного за цей період, у базі даних Lens.org.

Патентні дані щодо рішень, пов'язаних з використанням води, свідчать, що лідерами розробок у цій сфері є «Evoqua Water Tech LLC» (21 патент), «China Institute of Water Resources and Hydropower» (18), «Univ Gansu Agricultural» (10), «Taian Jucheng Electronic Tech» (8), та «Guangdong Research Institute of Water Resources» (8). Як і в інноваціях, пов'язаних із використанням енергії, Китай домінує серед країн, із кількістю 3560 патентів, що становить 91%. У США – 44 патенти, у ЄС – 25, а Індія немає патентів у цій сфері за аналізований період, проіндексованих у базі даних Lens.org.

Для характеристики основних напрямів інноваційної діяльності у цих галузях можна використати дані про класифікацію патентів. Так, більшість патентів щодо рішень відносно енергетичних ресурсів, відносяться до групи Y02 «Технології або заявки для пом'якшення або адаптації до зміни клімату». Їх частка становить 70% від загальної кількості. До ключових технологій у цій сфері належать:

- системи охолодження парникових газів (193 патенти);
- відновлювальні джерела енергії, такі як сонячні та насосні системи (142 патенти);
- засоби для зберігання енергії, наприклад, ті, що використовуються в теплицях (93 патенти);
- фотоелектричні (PV) енергетичні технології (60 патентів);
- технології збору дощової води (45 патентів).

Група A01 «Сільське господарство, лісівництво, тваринництво, полювання та рибальство» представлена мало і становить лише 11% від загальної кількості знайдених за запитом патентів.

Серед технологій, пов'язаних з водою в сільському господарстві, лідерами за кількістю також є патенти групи Y02. Однак, їх частка в загальній кількості знайдених за запитом патентів не є значною і становить лише 26%. Патенти на технології групи A01 «Сільське господарство, лісівництво, тваринництво, полювання та рибальство», на відміну від патентів на технології, пов'язані з енергетичними ресурсами, представлені більше і складають 16% від загального обсягу документів. Крім того, патенти на технології інших груп, таких як G06, також представлені тут більшою мірою.

Найбільша кількість патентів на технології, пов'язані з використанням води (клас Y02), стосується таких напрямків:

- поліпшення землекористування, поліпшення використання або доступності води, боротьба з ерозією (368 патентів);
- збереження водних ресурсів, ефективне водопостачання, ефективне використання води, збір дощової води (275 патентів);
- адаптаційні технології в сільському та лісовому господарстві, тваринництві; тепличні технології, наприклад, системи охолодження (269

патентів).

Клас A01 представлений такими підкласами:

- полив городів, полів, спортивних майданчиків тощо, спеціальні апарати або пристосування для внесення добрив рідинами; форсунки або розпилювальні апарати; водні споруди, розташовані над грунтом, в яких використовуються перфоровані трубопроводи або трубопроводи з дозувальною арматурою, наприклад, для крапельного зрошення (155 патентів);
- контроль поливу (100 патентів).

Проведений аналіз назв десяти найбільш цитованих патентів, пов'язаних з використанням енергії та води в сільському господарстві, засвідчив, що більшість патентів щодо рішень у галузі використання енергії стосуються технологій використання сонячної енергії для енергозабезпечення процесів сільськогосподарського виробництва. Відносно використання води, основна увага приділяється контролю води в зрошувальних системах та підтримки процесів прийняття рішень щодо зрошення.

Підводячи підсумок вищевказаному, варто підкреслити, що сучасні дослідження та розробки у сфері ефективності використання води та енергії в сільському господарстві, переважно, фокусуються на водних ресурсах. Кількість патентів у цій сфері є вчетверо більшою за кількість патентів щодо технологічних рішень відносно використання енергії. Разом із тим, останні характеризуються вищою часткою нових заявок у загальній кількості, що можна розглядати як свідчення зростаючого інтересу до таких рішень, активнішої інноваційної діяльності та інтенсивнішої конкуренції інноваційних рішень в галузі. Китай, з часткою зареєстрованих патентів понад 90%, є лідером інновацій у досліджених сферах.

Більшість інноваційних розробок зосереджується на технологіях протидії та адаптації до змін клімату. Причому, рішення, пов’язані з використанням енергії, охоплюють, переважно, використання відновлюваної (сонячної) енергії. Технологічні рішення щодо використання води – це, головним чином, ті, які зосереджені на визначенні потреб у зрошенні та контролі іригаційних процесів, що також одночасно є й більш енергоефективними.

Список використаних джерел:

1. Lens patent database. URL: https://www.lens.org/ (дата доступу: 12.10.2024).

Дослідження виконано в рамках проєкту Кафедра Жана Моне «Зміцнення лідерства та спроможності ЄС у сфері науки та інновацій» (101175767—EU_STRENGHTS—ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH). Проєкт фінансується Європейським Союзом. Висловлені думки та погляди є лише особистими думками авторів і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу чи Виконавчого агентства з освіти та культури ЄС (EACEA). Європейський Союз та EACEA не несуть відповідальності за ці погляди.

КОДРУЛ РУСЛАН, аспірант
Науковий керівник – **СОКОЛОВА ЛЮДМИЛА**, д.е.н., професор кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах сучасних економічних викликів, з якими стикається Україна, інноваційний розвиток є одним з ключових факторів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств. Впровадження новітніх технологій, удосконалення виробничих процесів та організаційних структур сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств, їх адаптації до змін ринкового середовища та ефективності використання ресурсів. Інноваційна діяльність відіграє вирішальну роль у економічному розвитку підприємства, створює можливості для мінімізації ризиків, пов'язаних із нестабільністю економіки, забезпечує довгострокову стійкість підприємств.

Інноваційним розвитком підприємства можна вважати стійкі зміни його внутрішніх характеристик, що виникають у результаті впровадження інновацій та призводять до покращення його функціональних можливостей, які спричиняють зростання економічного потенціалу та розширення фінансово-економічних можливостей. Економічний розвиток підприємств часто вимірюється за приростом фінансово-економічних результатів, однак цей підхід має обмеження. Зокрема, економічне зростання може відбуватися і без реального розвитку підприємства, наприклад, через зростання цін на продукцію внаслідок сприятливої ринкової кон'юнктури або через збільшення обсягів виробництва без розширення виробничих потужностей. Тому для оцінки економічного розвитку важливо враховувати не загальний приріст фінансових показників, а лише ту його частину, яка безпосередньо зумовлена якісними змінами у функціонуванні підприємства [1, с. 4].

Інноваційний розвиток підприємства є важливим чинником його економічного розвитку, який, у свою чергу, безпосередньо впливає на рівень фінансово-економічної безпеки. Впровадження інновацій сприяє підвищенню продуктивності, оптимізації витрат, розширенню ринкових можливостей та зростанню прибутковості підприємства. Як наслідок, підприємство зміцнює свою фінансову стійкість, здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища та ефективно управляти ризиками. Отже, інноваційний розвиток виступає не лише рушієм економічного зростання, а також й інструментом забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Стратегічне управління інноваційним розвитком спрямоване на досягнення результатів безпосередньо через інноваційний процес. Стратегічне управління інноваційною діяльністю підприємства охоплює комплексне планування всіх бізнес-процесів – від виробництва конкурентоспроможної

продукції до розробки ефективної стратегії її просування на ринку. Основними напрямами такого управління є формування асортименту продукції, технологічної та збутової стратегій із застосуванням інноваційних технологій. Для забезпечення інноваційного розвитку необхідно розробити обґрунтовану стратегію, яка поєднує управлінські, організаційні та технологічні рішення, спрямовані на досягнення поставлених цілей. У довгостроковій перспективі інноваційний розвиток є єдиним джерелом тривалого успіху підприємства та ключовим фактором забезпечення його фінансово-економічної безпеки [2, с. 38].

З одного боку, інновації сприяють зростанню економічної активності підприємства, забезпечуючи його стійкий розвиток, підвищення конкурентоспроможності та адаптивність до змін ринкового середовища. Вони стимулюють ефективніше використання ресурсів, оптимізацію виробничих процесів і створення нових ринкових можливостей.

З іншого боку, інноваційні рішення, спрямовані безпосередньо на зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємства, допомагають не лише стабілізувати фінансовий стан і захистити інформаційні активи, а й створюють сприятливі умови для подальшого розвитку. Завдяки такому підходу підприємство отримує як короткострокову стійкість, так і довгострокову стратегічну перевагу, що дозволяє ефективно реагувати на виклики та ризики сучасного бізнес-середовища.

Як складова фінансово-економічної безпеки підприємства, інноваційна безпека визначає його здатність впроваджувати новітні технології та адаптуватися до змін у галузі. Вона передбачає комплексний підхід, що включає впровадження інноваційних рішень для підвищення ефективності моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища, а також швидкого реагування на загрози. Ефективність забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств залежить від ряду викликів сучасного цифрового середовища. Однією з ключових загроз є технологічні зміни, що вимагають постійних інвестицій у модернізацію виробництва та впровадження інновацій для збереження конкурентоспроможності. Підприємства мають постійно вдосконалювати системи безпеки через впровадження інновацій, адаптуючись до актуальних викликів та загроз, пов’язаних із швидкими змінами цифрової трансформації. Система фінансово-економічної безпеки має враховувати ризики глобалізації та цифровізації, зокрема загрози кібератак. Цьому сприяють інноваційні підходи до ризик-менеджменту, автоматизація процесів і посилення контролю [3, с. 44]. Як наслідок, для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно впроваджувати інновації, що сприятимуть технологічній модернізації, покращенню конкурентних позицій та адаптації до змін зовнішнього середовища.

Реалізація інноваційних проєктів супроводжується різноманітними перешкодами, що виникають як на етапі розробки, так і під час впровадження та комерціалізації нововведень. Тому для досягнення стійкого інноваційного розвитку підприємствам необхідно не лише впроваджувати новітні технології, а

й мати ефективні механізми подолання перешкод на шляху інновацій.

Перешкоди для інноваційного розвитку підприємств є різноманітні, вони виникають на різних етапах упровадження нововведень та залежать від умов як внутрішнього так і зовнішнього середовища. До них належать бар'єри, пов'язані зі змістом інновацій (продуктові, технологічні, технічні та організаційні труднощі), а також із способом їх набуття (складнощі у розробці власних інновацій або отриманні зовнішніх). Перешкоди можуть виникати на різних етапах інноваційного процесу: від розробки та впровадження до отримання фінансових результатів. Також бар'єри можуть бути зумовлені як об'єктивними (економічні умови, регуляторні обмеження), так і суб'єктивними причинами (низька компетентність керівництва, опір персоналу). За своєю природою ці перешкоди можуть бути спричинені несприятливими зовнішніми факторами або ж внутрішніми проблемами підприємства, як-от недостатній рівень ресурсного забезпечення чи компетентності управлінців [1, с. 5]. З огляду на це, інноваційний розвиток підприємств значною мірою залежить від їх здатності виявляти та долати бар'єри, адаптуючись до внутрішніх і зовнішніх викликів.

Таким чином, інноваційний розвиток підприємств є важливою складовою забезпечення їх фінансово-економічної безпеки, що гарантує сталу конкурентоспроможність, стійкість до зовнішніх загроз та ефективне використання ресурсів. Інновації відіграють значну роль не лише у забезпеченні економічного зростання підприємства, але й у зміцненні його фінансово-економічної безпеки. Для досягнення стабільності та довгострокового успіху підприємствам необхідно системно впроваджувати новітні технології, адаптувати бізнес-моделі до цифрової трансформації та формувати ефективні стратегії інноваційного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Ємельянов О. Ю. Інноваційний розвиток підприємств: сутність, послідовність оцінювання та перешкоди на його шляху. *Ефективна економіка*. 2020. № 11.

2. Бондарчук Н., Васільєва Л., Міньковська А. Стратегічне управління інноваційним розвитком аграрного підприємства для забезпечення його фінансово-економічної безпеки. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 23. С. 37–41.

3. Солонько М, Войтів А. Інноваційні підходи до забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств в умовах глобальних викликів. *Дослідження та інновації.* 2025. № 1(4). С. 40–46.

КОЛОДКА АННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник **– БОГАЦЬКА НАТАЛІЯ,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних відносин,
Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА МІСЦЕВІ ГРОМАДИ

Соціальне підприємництво є потужним інструментом позитивних змін у місцевих громадах, оскільки воно спрямоване не лише на отримання прибутку, а й на вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем. У сучасних умовах соціальні підприємства відіграють важливу роль у зміцненні місцевої економіки, створенні робочих місць, підтримці вразливих верств населення та розвитку інфраструктури.

Одним із головних впливів соціального підприємництва на громади є створення нових робочих місць, зокрема для соціально незахищених категорій населення. Багато соціальних підприємств орієнтуються на працевлаштування людей з інвалідністю, ветеранів, переселенців або інших груп, які стикаються з труднощами у пошуку роботи. Це не лише допомагає зменшити рівень безробіття, а й сприяє соціальній інтеграції таких осіб, надаючи їм можливість розвивати професійні навички та підвищувати якість життя.

Прикладом соціального підприємництва з соціальним спрямуванням є острівець-кав’ярня «КульБабка». Кав'ярня «КульБабка» у Вінниці є інклюзивним соціальним підприємством, де працюють люди з інвалідністю. Місце, де окрім улюбленого напою можна придбати хендмейд вироби або ж вироби ветеранського бізнесу "Медобар". Даний проєкт реалізовується за фінансової підтримки СВМ та Європейського форуму інвалідності, завдяки отриманому гранту від громадської спілки «Ліга сильних» [1].

У кав'ярні працюють баристи з інвалідністю, що надає їм можливість реалізувати свій потенціал, отримувати стабільний дохід та інтегруватися в суспільство. Це сприяє зменшенню рівня безробіття серед цієї категорії населення та підвищенню їхньої соціальної активності. У «КульБабці» облаштована вітрина з виробами ручної роботи, створеними людьми з інвалідністю. Це надає майстрам можливість презентувати та реалізовувати свої роботи, що сприяє розвитку їхніх творчих здібностей та забезпечує додатковий дохід [2]. Кав'ярня служить місцем зустрічі для різних верств населення, сприяючи взаємодії та розумінню між людьми з інвалідністю та без неї. Це підвищує обізнаність громади щодо інклюзії та важливості підтримки соціальних ініціатив. Під час пандемії COVID-19 «КульБабка» передала частину своїх прибутків до фонду «СтопВірус» для закупівлі необхідних засобів захисту, демонструючи соціальну відповідальність та підтримку місцевої громади у складні часи [3.с. 22].

Ще одним важливим аспектом є розвиток місцевої економіки. Соціальні підприємства, працюючи в певному регіоні, стимулюють економічну активність, створюючи нові можливості для малого та середнього бізнесу.

Наприклад, сільськогосподарські кооперативи можуть допомагати малим фермерам реалізовувати свою продукцію за справедливими цінами, а місцеві ремісничі майстерні сприяти збереженню та популяризації традиційних ремесел. Така діяльність сприяє розвитку регіональних брендів, залученню інвестицій та підвищенню туристичної привабливості територій.

Соціальне підприємництво також сприяє розвитку місцевої інфраструктури та покращенню якості життя населення. Багато соціальних підприємств спрямовують частину прибутку на фінансування громадських ініціатив, таких як будівництво дитячих майданчиків, ремонт шкіл, облаштування зон відпочинку чи проведення культурно-освітніх заходів. Це дозволяє громадам отримувати необхідні ресурси для реалізації соціально значущих проєктів, які інакше могли б залишитися без фінансування.

Окрім економічного та інфраструктурного впливу, соціальне підприємництво відіграє ключову роль у формуванні соціального капіталу та зміцненні довіри всередині громад. Через спільну роботу над вирішенням локальних проблем у мешканців формується відчуття відповідальності за своє середовище, зростає рівень громадської активності та співпраці. Соціальні підприємства часто стають платформою для взаємодії різних груп населення, допомагаючи згуртувати громаду навколо спільних цінностей та цілей.

Не менш важливим аспектом є екологічний вплив соціального підприємництва. Багато ініціатив орієнтовані на екологічну сталість, впроваджуючи моделі кругової економіки, зменшуючи кількість відходів, сприяючи вторинній переробці та використанню екологічно чистих матеріалів.

Приклад соціального підприємництва екологічного спрямування та його вплив на місцеві громади: «ZELENEW». «Нове - перероблене старе!» - девіз підприємства. Майстерня створює обладнання, яке допомагає одноразовому пластику знову служити людям. Це невелике виробництво переробляє пластикові відходи у нові продукти одразу, минаючи складні і затратні технологічні процеси. Студія заснована у 2014 році і вже 6 років в її стінах відбувається справжня магія: старі, нікому непотрібні пластмасові речі перероджуються на нові, дизайнерські предмети інтер’єру [4].

Zelenew допомагає знизити забруднення навколишнього середовища та популяризує практики ресайклінгу серед населення. Підприємство надає можливості працевлаштування, зокрема для представників вразливих груп населення, що сприяє їх соціальній інтеграції та покращенню економічного стану громади. Також проводить майстер-класи та освітні заходи, підвищуючи обізнаність громадян щодо важливості переробки пластику та екологічної відповідальності. Що в свою чергу формує екологічно свідоме суспільство та стимулює громадську активність.

Такі проєкти, як виробництво товарів із вторинної сировини або створення екопарків, сприяють покращенню екологічного стану місцевості та формуванню екологічно свідомої поведінки у мешканців.

Ще донедавна вважалось, що неможливо поєднати альтруїстичнийідейний та суто практичний напрями. Але суспільство знайшло вихід у соціальному

підприємництві. Саме мета створення бізнесу є основною відмінністю класичного підприємства від соціального. У першому випадку підприємство створюється з метою збагачення, у другому – для вирішення соціальних завдань [5].

Незважаючи на значні позитивні аспекти, соціальне підприємництво також стикається з певними викликами. Серед основних труднощів можна виділити відсутність законодавчої бази, нестачу фінансування, обмежений доступ до державної підтримки, недостатню поінформованість громадян про можливості соціального підприємництва, адже багато підприємців, створюючи свій бізнес, на основі розв'язання соціальних, економічним та екологічних проблем, можуть навіть не знати, що вони є соціальним підприємництвом. Проте завдяки зростанню інтересу з боку міжнародних організацій, державних структур та громадських активістів ситуація поступово змінюється, і соціальні підприємства отримують більше можливостей для розвитку.

Отже, соціальне підприємництво є важливим чинником розвитку місцевих громад. Воно сприяє створенню робочих місць, зміцненню місцевої економіки, розвитку інфраструктури, підвищенню рівня соціальної згуртованості та екологічної свідомості. Завдяки комплексному впливу на різні сфери життя, соціальне підприємництво має значний потенціал для покращення добробуту громад та створення стійкої, соціально відповідальної економіки.

Список використаних джерел:

1. Instagram. NGO Harmony. URL: https://www.instagram.com/ngo.harmony/p/C4xzAzYNzqd/?img_index=1 (дата звернення: 15.03.2025).

2. У Першій у Вінниці інклюзивній кав'ярні «Кульбабка» відкрили вітрину з hand-made виробами людей з інвалідністю. URL: https://www.vmr.gov.ua/u-pershii-u-vinnytsi-inkliuzyvnii-kav-iarni-kulbabka-vidkryly-vitrynu-z-hand-made-vyrobamy-liudei-z-invalidnistiu?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15.03.2025).

3. Асоціація міст України. Підтримка місцевого розвитку через соціальні підприємства: Кейс PLEDDG. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/case_study_pleddg_socp.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15.03.2025).

4. Кононенко С. Популярні соціальні підприємства в Україні. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/populiarni-sotsial-ni-pidpryiemstva-v-ukraini/ (дата звернення: 15.03.2025).

5. Богацька Н. Перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-4

КОРВАТ ОЛЕНА, к.е.н., доцент, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, м. Харків

ВИДИ ІННОВАЦІЙ У ВІДНОВЛЮВАЛЬНІЙ ЕНЕРГЕТИЦІ

Відповідно до Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року в рамках виміру Стратегії Енергетичного Союзу «дослідження, інновації та конкурентоспроможність» Україна поставила як одну з цілей розвиток досліджень й інновацій у секторі відновлюваної енергетики [1, с. 6, 11]. Реалізація стратегічних цілей державного рівня обов'язково повинна контролюватись, що може бути здійснено зокрема через державні статистичні спостереження. Для забезпечення достовірності даних державної статистики та коректного обліку впроваджених підприємствами інновацій доцільно проаналізувати їх різновиди у відновлювальній (або альтернативній) енергетиці.

Згідно з Керівництвом Осло (міжнародним стандартом збору, звітування та використання даних щодо інноваційної діяльності) інновацією суб'єкта господарювання є новий або вдосконалений продукт або бізнес-процес (або їх комбінація), який суттєво відрізняється від попередніх продуктів або бізнес-процесів цього суб'єкта господарювання та який був представлений цим суб'єктом на ринку або введений ним у використання [2, с.170]. Керівництво Осло класифікує всі інновації підприємства на продукти та бізнес-процеси. Інноваційні продукти у свою чергу поділяються на інноваційні товари та послуги, а процесні інновації – на шість видів інноваційних бізнес-процесів: виробництво; логістику та дистрибуцію; маркетинг і продажі; інформаційно-комунікаційні системи; управління й адміністрування; розробку й адаптацію продуктів і бізнес-процесів підприємства. Слід відзначити, що статистичні форми з інноваційної діяльності, які розроблені Державною службою статистики України (Держстатом), відносно гармонізовані з міжнародним стандартом, однак норми національного законодавства в частині трактування поняття і класифікацій інновацій йому протирічать [2, с. 170-171]. Безперечно, що неузгодженості правових норм необхідно виправляти. Втім, поки в Україні існують нормативні проблеми, для аналізу видів інновацій у цьому дослідженні автором буде використано таксономію Керівництва Осло.

Складність відстеження державою стану інноваційного розвитку зеленої енергетики полягає у тому, що енергію з альтернативних джерел виробляють як спеціалізовані підприємства для подальшого продажу, так і звичайні споживачі переважно для власних потреб. Інновації у відновлювальній енергетиці можуть стосуватися вироблення електричної, механічної і теплової енергій з відновлювальних джерел, зберігання, передачі, постачання й транспортування виробленої енергії, біоресурсів і біопалива, процесів управління, а також розробки, виготовлення і виробництва необхідного обладнання та його елементів. Тобто, зелені інновації впроваджуються у різних сферах економіки.

Аналіз останніх тенденцій інноваційного розвитку зеленої енергетики [3; 4] показує, що інновації належать частіше до бізнес-процесів, зокрема:

використання плавучих вітряних електростанцій, вдосконалених геотермальних систем, гібридних інверторів, які об'єднують кілька відновлювальних джерел, наприклад сонячну і вітряну енергії є інноваціями у виробництві; розумні мережі, новітні технології зберігання енергії (літій-залізо-фосфатні акумулятори, твердооксидні батареї, технології на базі водню тощо) – інноваціями у логістиці та дистрибуції; розумні лічильники – інноваціями у продажах; штучний інтелект для оптимізації виробництва і збереження енергії, прогнозування та балансування попиту і пропозицій – інноваціями в управлінні й адмініструванні.

Для суб'єктів господарювання, які впроваджують на своєму підприємстві генерацію зеленої енергії для власного споживання вперше, вироблена ними енергія являється продуктовою інновацією. Ще одним прикладом інноваційного товару в альтернативній енергетиці є зелений водень. Він може використовуватись як засіб акумулювання енергії та біопаливо. Підприємства промисловості, що випускають нове обладнання (його елементи) для відновлювальної енергетики, також є інноваторами у цій сфері. Важливо, що продуктові інновації у Керівництві Осло додатково класифікуються за типом новизни продукції: нова для світу; нова для ринку підприємства; нова лише для підприємства [2, с.171], що допомагає аналізувати інноваційні тенденції.

Підсумовуючи відзначимо, що державна статистика має обліковувати зелені інновації не тільки в енергетичній галузі, але й в інших галузях економіки. Нова форма державного статистичного спостереження № 2-інновація містить питання щодо заміни підприємствами частки енергії з викопного палива відновлюваними джерелами [5, с. 40]. Проте інформація відносно інноваційного обладнання та його елементів для альтернативної енергетики Держстатом не збирається, як і не відстежуються продуктові зелені інновації, що є новими для світу.

Отже, натепер державна статистика не містить якісних даних стосовно видів інновацій в альтернативній енергетиці. Якщо не будуть виправлені недоліки національного законодавства й удосконалені форми звітності, держава не зможе повноцінно контролювати інноваційний розвиток у цій сфері діяльності.

Список використаних джерел:

1. Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року : схвалено розпорядженням КМУ від 25 червня 2024 р. № 587-р. URL : https://me.gov.ua/view/bb0b9ef5-ea96-4b8a-8f2f-471faf32c9df.
2. Корват О. В. Удосконалення нормативно-правового забезпечення обліку інноваційної діяльності. *Право та інновації*. 2024. № 2. С. 169-178. DOI: https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2(46)-26.
3. Koons E. Top 7 Renewable Energy Innovations: Pioneering the Future. 19.09.2024. URL: https://energytracker.asia/top-7-renewable-energy-innovations/.
4. Пантелєєва І.В. Шматько Н.М., Глушко А.В. Види інновацій в енергетиці, що розвиваються. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Технічні науки.* 2023. Т. 34. № 4. С. 129-134.
5. Методологічні положення державного статистичного спостереження «Інноваційна діяльність підприємств» : затверджено Наказом Державної служби статистики України від 28 жовтня 2024 р. № 253. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2024/253/253.pdf.

КОСОЛОВСЬКИЙ ІГОР,
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,
Науковий керівник – **ШЕВЧИК БОГДАН,** д.е.н., професор,
професор кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ІНВЕСТИЦІЙНА МІСІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУВАННЯ УКРАЇНИ У ПАРАДИГМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постійна мінливість – закон існування світу в часі. А вміння інтерпретувати знамення часу в топосі буття – завдання інтелекту. Віднайти у мінливій минущості опору екзистенції, щоб пояснити сенс світу-у-собі та себе-у-світі – завдання вченого-суспільствознавця (до когорти яких належать і економісти-теоретики).

Культура суспільства – це олюднені трофеї природи, у яких відображено опредметнений досвід волі до ідеального буття. Економіка – це культура, представлена як вартість. Апріорний детермінізм життя людини у світі виражений простором, часом, можливостями і потребами. І хоча економісти говорять про безконечність потреб, насправді потреба – це вияв нестачі, а отже екзистенційної неповноти, показник нужди і відірваності творіння від Творця, а отже – джерело страждання. Тому людина, яка переживає та усвідомлює свою нужду, є страждаючим органом Всесвіту, нормативно-естетизована образна репрезентація якого творить культуру. Економіка – це інструментальний спосіб взаємодії людини з природою, звідки вона черпає засоби життя і отримує їх через обмін із собі подібними. Комунікаційною одиницею добробуту виступає вартість. Ринок і вартість виростають із детермінізму співвідношення потреб і можливостей. Засобом розширених можливостей енерговидобутку із природи виступає техніка. Оскільки величина вартості прямо пропорційна кількості затраченої праці у тривалості робочого часу, то призначення машини – спресування цього часу, а отже – зниження вартості, збільшення доступу, зростання добробуту і становлення суспільства масового споживання, де профільна спеціалізація виступає умовою існування людини у світі. Але до якої межі машина може впливати на матерію з метою інтенсифікації енерговидобутку, спресовуючи час? – До миттєвості. А до якої межі технологія може впливати на матерію, шукаючи нові джерела енерговидобутку у тілі природи? – До субстанційного першоелемента матерії! Мить часу і субатомна частка, непослідовно делокалізована у спонтанно-непередбачуваній акаузальності топосу квантової реальності – це ті кордони матерії, які дані людині у пізнання у сучасній науці.

Відомо, що вартість та її грошове вираження через ринкову ціну, постає усюди там, де інформаційно-комунікаційні процеси підлягають оцифровуванню з допомогою штучного інтелекту: є цифра – є вартість, гроші, ціна, обмін, привласнення, споживання, відтворення, тобто звичайна зрозуміла всім класична економіка. Але як у квантовій реальності цифровим способом представити і виразити мінливий фотон світла делокалізованої присутності

скрізь і ніде, який стає образом в уяві, думкою у свідомості, словом у мовленні та, врешті-решт, – інноваційно-парадигмальним проектом альтернативного розвитку екзистенційно вдосконаленого життя суспільства? Якщо інтелектуальний продукт можливий як ринкова вартість, то що є його субстанцією, адже вартість – категорія субстанціональна? Субстанцією вартості є праця, але яка кількість затрачених трудових зусиль міститься у миттєвості інтелігібельного одкровення об'явленої когнітивної істини, яка стає проектом зміни світу? Скільки коштує містерія парадигми пологів свідомості? Чи має ціну істина?

Тепер далі: субстанція – це чиста недиференційована потенціальність матерії. Але ж думка – не матеріальна! Отже, вартість слова – не субстанціональна. А яка? Тоді як і чим торгують? Де наукова основа пояснення процесів вартості інформаційного метаболізму? Економісти-теоретики возвели химеру парадигми на піску порожньої аргументації, а не на камені істини.

Сучасна західна цивілізація входить у фантасмагоричну фазу псевдозолотого віку NBIC-техноконвергенції, квінтесенцією якого має бути особливий трофей природи – штучне безсмертя: оскільки на атомно-молекулярному рівні немає різниці між живою і неживою речовиною, то гіпотетично-оптимістично можна хірургічно заміщувати з допомогою нано-біотехнологій зношені тканини живого організму наноелементами неживої природи. А оскільки неживе непідвладне вмиранню, то таке псевдоантропоморфне ургокібертворіння, яке колись було людиною, оволодіє ілюзією штучного безсмертя, отримавши можливість невизначено довго жити на світі. – Це міф чи завтрашня реальність? Це абсурд чи вінець антропного принципу світу? І хто зможе «купити собі безсмертя»? Хто складатиме списки обраних? Абсурд – це не мовчання світу перед запитуванням свідомості. Абсурд – це логіка тріумфуючої гордині над тілом зґвалтованої природи посеред жахаюче терпеливого мовчання Творця.

Воююча Україна має стати центром альтернативного світу, де людина віднайде своє примордіальне призначення і своє духовне покликання. Оскільки людина – це духовна істота, а дух – це воля до безконечного буття, то безсмертя успадковується духом у боротьбі за ідеали. Ім'я і пам'ять – модуси безсмертя духа в умовах світу цього. Оскільки офіруване життя загиблих героїв не може мати аксіологічного еквівалента, то пролиту кров слід трактувати як чисту моральну інвестицію в обов'язок духа діяльності живих. Дух стає цілеспрямованою силою подолання косного детермінізму ентропійно знесутніснених замкнутих і деградуючих матеріальних систем тоді, коли на екрані свідомості Архетип зустрічається з Логосом. Місцем зустрічі є Символ. Коли ми говоримо про найвищі цілі, оплачені найвищою ціною, то маємо оперувати ідеаційними модусами символічного моделювання, присутніми у спадщині національної культури. У даному випадку ми скористаємося символічними образами та екзистенційними метафорами «філософії серця» Григорія Сковороди. Елементом сюжету «Убогого Жайворонка» є дійство, коли Правда покидає земний світ, рушаючи у горню височінь із подвір'я діда і баби

(уособлення минулого). Назад у земну дійсність вона вже не повертається. Символічна екзистенційна модель родини Жайвора Сабаша демонструє спосіб віднайдення Правди. Символізм саме цього птаха – жайвора (на відміну від іншого птаха, тетерука Фрідріха, родина якого стає фатальною жертвою безтурботності масового споживання) – полягає в тому, що саме жайвір у височині неба першим зустрічає піснею схід сонця (тобто, наділений потенціалом футуросинергетичного проектування синергії очікувань у культурний продукт – пісню). Українці – найпісенніший народ, «жайвори світу» – стилосом болю пишуть текст віри і мелодію надії забутої світом пісні, у якій людина пригадує свій онтологічний початок і набуває здатності пізнання себе оком Творця. У сяйві ранкової зорі сльоза звучить піснею і Жайвір України випростує крила, щоб піднести на них заблукалий і змучений світ в оселю Правди.

КОСОЛОВСЬКИЙ ІГОР,
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,
Науковий керівник – **ШЕВЧИК БОГДАН,** д.е.н., професор,
професор кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

НООЕКОНОМІКА ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ВІДПОВІДЬ ІДЕАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Лебеді літають зграями, тому «чорний лебідь» – це категорія синергетична: це не одна випадкова подія, яка все перевертає, а каскад подій, каузальний ланцюг наростаючих викликів. Так війна – це «виклик крові», де «чорний лебідь» присутній як смерть. Але після «виклику крові» слідує «виклик духа», де «чорний лебідь» присутній як небуття. Відповідь на перший виклик дає держава, мобілізуючи ресурси для потреб мілітарного сектора економіки. Але не до кінця зрозуміло, яка інституція суспільства має дати відповідь на «виклик духа»: церква, освіта, наука, культура, мистецтво, традиція? А чи може на нього відповісти економіка?

На перший погляд економічна система суспільства – це та сфера соціального буття, яка даний виклик не те, що заперечує, а й навіть йому сприяє. Адже наратив економіки – це максимізація матеріального багатства, інтенсифікація масового споживання, безкомпромісна конкуренція за доходи, війна за ресурси, пошук ренти і т. п. Тобто, це діяльність егоїстичної вигоди, потенційно безмежної жадоби і застосування сили за обмежений доступ. «Чорний лебідь» як «виклик духа» гранично конкретизує економічні цілі: редукція екзистенції до матеріалістичного детермінізму буття, де людина заперечує тварину у собі лише перевершуючи її власною непомірністю. Духовність зводиться до емоційного задоволення потреби чуттєвого враження нав'язування спектакулярного дійства, видовища-симулякра як псевдоестетизованої віртуалізації абсурду. З іншого боку, на конкурентному ринку спектакулярних шоу-проектів створюються передумови абсолютизації біовлади, оскільки «архітектура вибору» забезпечує прибутковість лише через ефект масштабу перспектив емоційного задоволення профанічно-плебейської юрби, адже споживацтво контенту в інформаційних мережах може бути потенційно безмежним. І хоча класики політичної економії стверджували, що егоїзм як економічна мотивація обмежується «невидимою рукою» ринкової конкуренції, в умовах цифрових технологій суть конкуренції, як впливу залучення масового формування потреби, передбачає аксіологічно-когнітивну редукцію свідомості потенційного споживача, оскільки інституціоналізована вибірковість доступу стає владою рантьє лише тоді, коли благо усюди пропонується, але його ніде не можна отримати.

Економіку майбутнього зображають як четверту цифрову революцію техноконвергенції шостого технологічного укладу нано-нейро-біо-когні-інфо-технологій. Людина у цій парадигмі – це пасивний споживач усього, що запропонують дані технології та штучний інтелект. Наприклад, оскільки на нанорівні атомно-молекулярних першоелементів матерії людське око не здатне відрізнити живу речовину від неживої, то в тілі людини можна не лише

заміщувати хворі тканини на косні наноелементи (адже неживе не може померти) і таким чином побороти хвороби, а й зупинити біологічні процеси старіння організму і здобути «штучне безсмертя». Тільки чим людина наповнить цю безконечність? Закон спадної корисності будь-яку спектакулярність редукує в нігілістичну тугу, стан нудьги і порожнечу абсурду. Темпоральність нарцисичної насолоди стане пасткою душі і тоді що: можливість виходу із матриці стане платною? Смерть стане товаром? Буття стане абсурдом? Так це ж і буде тріумф катастрофи духа, де монетизації підлягатиме право за позбавлення тотально нав'язуваної вимоги споживання інформаційного непотребу.

Але майбутнє невідоме. І хоча людина наділена інтелектом як інструментом детермінізму майбутнього щодо релевантності очікувань сьогодення, будь-яке проективне футуросинергетичне програмування наштовхується на екстерналії або «сірих носорогів», або «чорних лебедів», або «царів драконів», бо лише через непередбачуване у часі проявляється безконечність.

Усе витворене людиною понад природну даність визначається як культура. Кожен слід людської діяльності на тілі природи – це культура. Кожен тип економічної системи – це аксіологічно інституціоналізована у праксеологічній множині патернів культура. Оскільки процеси діяльності існують в часі, то культура – це динамічна система. А рух передбачає поляризацію енергетичних начал. Отже, культура як історична тяглість, має бути біатрактивна. Вона такою і є, включаючи почергову зміну соціокультурних флуктуацій циклічної динаміки поетапного домінування або чуттєвого, або ідеаційного типів культурної ментальності, що визначає пріоритетну сферу діяльності: або зовнішній світ природи, або внутрішній світ душі. Чуттєва культура предметом практичного цілепокладання передбачає довколишній матеріальний світ, відображення якого у свідомості формує релевантності потреб і можливостей. Ідеаційна культура орієнтує на іманентні сенси буття. У випадку, якщо технології майбутнього дозволять оперувати природою на рівні субатомних першоелементів, позбавивши час і простір детермінуючих ознак людських потреб і можливостей, і єдиним екзистуючим виміром безконечності потреб перед людиною стане безодня її душі, вимога пізнання самого себе, а не дефіциту споживання і нагромадження, – турбота її буття набуде ознак ідеаційного типу культурної ментальності як домінуючого в актах аксіологічного, когнітивного та праксеологічного вибору.

Нооекономіка – це і буде такий спосіб організації господарювання, у якому ланцюги продукованих вартостей являтимуть собою отекстовлені сенси онтологічної новизни розширених горизонтів подолання суперечностей між буттям і небуттям, рух яких відбуватиметься когнітивним ландшафтом символічного обміну. Продуктивною силою і, водночас, меритократичною елітою нооекономіки виступатиме когнітаріат – «золоті комірці» сублімації Его.

KOTKO YANA, PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and Business
State Biotechnological University, Kharkiv

SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF BUSINESS: STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

The current challenges of globalization, environmental changes and socio-economic impacts require businesses to adapt to new operating conditions. It is important to develop sustainable strategies in line with changes in the global economy and adhere to the principles of sustainable economy to reduce negative environmental impacts. Businesses should be prepared for the risks associated with military operations and respond effectively to them to maintain the stability and success of the enterprise.

During a full-scale war, it is important for Ukrainian businesses to incorporate the principles of sustainable development into their strategies, which is an important step towards preserving the resources and nature of our country. This helps to create more efficient and environmentally friendly production processes, reduce waste and environmental impact, and increase the competitiveness of the business in the long term. This approach helps to ensure sustainable business development while preserving resources for future generations. The study of the nature, state and prospects of sustainable development of an enterprise becomes especially important for maintaining competitive advantages in the market, increasing efficiency and adapting to the changing conditions of the new economy focused on innovative and environmental solutions.

A large number of scientific works by scientists Vetsko T.M., Lazorenko T.V., Pylypenko S.M., Kifiak V.I. are devoted to the study of sustainable business development [1]. Karpenko O.O. highlights the concept of sustainable development of an enterprise, which should be integrated into both business planning and control and reporting systems of an enterprise [2]. Despite the number of studies on sustainable development issues, the scientific literature does not present the challenges and prospects for sustainable economic development, so the unresolved parts of the overall problem need to be systematized, generalized and improved.

Sustainable economic development is a reliable basis for the company's stable operations. It ensures a high level of profitability, efficient resource management and the ability to adapt to changes in the market. In order to achieve sustainable economic development, it is necessary to constantly improve business strategies, introduce innovations and meet customer requirements. Sustainable economic development of a company consists of several key aspects. These include the introduction of effective management and strategic planning; continuous improvement of products/services or development of innovative products and services; search for new markets; study and analysis of market trends and the competitive environment; improvement of production efficiency through the introduction of the latest technologies and management innovations; efficient use of resources and optimization of production processes; development of a development strategy; management of financial

resources of the enterprise to ensure sustainable growth [1, pp. 3-4, 6; 2, pp. 105-106, 108].

The sustainable economic development of a company can has an impact on various aspects of its operations. For example, increased profitability can facilitate investments in new technologies, expanding the customer base, and increasing competitiveness. Also, an increase in production volumes can create new jobs and increase domestic investment. In general, the economic development of an enterprise can has a positive impact on both the enterprise and the economy as a whole. Sustainable economic development may be subject to threats and challenges. The most significant threats are changes in the economic environment, competition in the market, problems with human resources, instability of the political situation, etc. To prevent these threats, it is important to have a development strategy, conduct effective financial planning, ensure careful management of resources, and be flexible in responding to changes in the internal and external environment. In addition, sustainable economic growth can pose various challenges to a company. Some of them include the efficient use of resources, competition in the market, changes in legislation, rapid technological changes, and consumer demands. To successfully overcome these challenges, it is necessary to carefully analyze the market, implement innovations, improve operational processes and develop growth strategies [3, pp. 81-82].

Sustainable economic development of a company is a long-term process aimed at ensuring a balance between economic efficiency, social responsibility and conservation of natural resources. To achieve this goal, a business must improve its business processes, introduce innovations, develop cooperation with stakeholders, and take into account the environmental impact of its activities. As for the company's development prospects, it is important to take into account market conditions, customer demand, competitive situation, and industry trends. Businesses may consider opportunities such as expanding their product line, introducing new technologies, developing new markets, or partnering with other companies. It is also important to keep in mind the importance of effective management of resources, finances and personnel, as well as active participation in social and environmental initiatives. In general, sustainable economic development of an enterprise requires constant attention, strategic thinking and openness to change.

References:

1. Kyfiak V. Stratehii innovatsiinoho staloho rozvytku biznesu: model realizatsii. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2024. (59). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-57.
2. Karpenko O.O., Maizel S.P. Teoretychni aspekty zabezpechennia staloho rozvytku pidpryiemstva. *Economic Synergy*. 2024. (1). S. 98–111. https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-8.
3. Levkina R.V., Kotko Ya.M. Suchasni vyklyky dlia vitchyznianoho pidpryiemnytstva. *Materialy II Vseukr. nauk.-prakt. konferentsii. Lviv: LNUP*. 2023. S. 79-83.

КУПЧАК МАР'ЯНА, к.пед.н., доцент, доцент кафедри права,
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», Львів

ІМІДЖ ТА ІННОВАЦІЇ РОЗВИТКУ ЯК КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Становлення високотехнологічної та конкурентоспроможної держави, неможливе без впровадження інновацій розвитку та створення позитивного іміджу підприємств різних галузей суспільного виробництва.

Інноваційний потенціал, що сприяє формуванню позитивного іміджу підприємства як ключового елемента структури його економічного потенціалу включає [1]:

- ринок, що визначає відповідність фінансово-економічних можливостей підприємства ринковим потребам під впливом ринкового інноваційного середовища;

- ерудованість, що характеризується створенням і прийняттям інновацій у технологічних, адміністративно-господарських та управлінських процесах розвитку підприємства;

-інформаційної забезпеченості підприємства, що охоплює точність, повноту та захист інформації, зокрема, комерційної таємниці;

- кадровий потенціал, як необхідної умови для реалізації цілей, мети, місії та візії діяльності підприємства, що формує його позитивний імідж;

- науково-дослідні роботи, що здійснюються підприємством з метою перевірки та впровадження ідей інноваційного розвитку виробничих та його технологічних процесів;

- надійність взаємодії із суб'єктами інноваційного розвитку підприємництва.

На позитивний імідж та інноваційний розвиток підприємства як ключових елементів структури його економічного потенціалу впливають [2]: історія підприємства (статут, час створення, форма власності та організаційно-правова форма, кредитна історія, фінансово-економічні показники); стратегічні пріоритети (стратегія розвитку підприємства, основна мета, цілі, місія, візія, ринкова концепція, а також інноваційна стратегія розвитку); маркетингова політика (реклама, сегментація ринку товарів, робіт та послуг, прогнозування попиту та цінова політика); фінансово-економічне становище підприємства (капітал, резерви, фінансова стійкість, ліквідність, ділова активність, фондомісткість, собівартість товарів, робіт та послуг, фондомісткість, а також матеріаломісткість); виробництво (виробничі потужності, тривалість виробничих циклів, продуктивність виробничих процесів, запаси матеріалів та сировини, а також їх ритмічність).

Потрібно окремо наголосити на тому, що аналіз чинного законодавства України показує відсутність правової регламентації твердження "імідж підприємства". Нормативно точним є поняття "ділова репутація", що грунтується на престижі фірмогово та комерційного найменування, торговельних точок та інших належних юридичній особі нематеріальних активів. При цьому, грошовим еквівалентом ділової репутації підприємства є

обгрунтування можливого вираження у формі гудвілу, тобто вартості ділової репутації, як його економічного відображення, престижу та вартості ділових зв'язків [3].

Потаткове законодавство України визначає гудвіл, як нематеріальний актив - різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів у процесі використання кращих управлінських якостей юридичної особи, новітніх технологічних процесів та технологій, а також домінування на ринку товарів, робіт та послуг [4].

Ключовими ж напрямками формування економічного потенціалу підприємства, що позитивно впливають на його імідж та інновації розвитку є такі фактори впливу екзогенного середовища, як [1]:

- політико-правове, що охоплює підтримку окремих галузей суспільного виробництва, залучення та захист іноземних інвестицій, політичні ризики, а також зовнішньоекономічна політика держави;
- технологічно-економічне середовище, що включає інновації та автоматизацію засобів управління, технологію виробничих процесів, тенденції у розвитку технологій та технічних засобів управління, систему оподаткування, протекціонізм, циклічність технологічно-економічного розвитку підприємства, стабільність банківської системи та рівня національної валюти, рівень ВВП, а також динаміка валютних курсів;
- конкурентне середовище функціонування підприємства, що охоплює обсяги продажів у найважливіших сегментах, слабкі й сильні сторони конкурентів, загальні обсяги реалізації продукції, а також витрати на маркетинг;
- соціокультурне середовище розвитку підприємництва, зокрема, демографічна ситуація, рівень безробіття, охорона навколишнього середовища, а також культурний, а особливо, освітній рівень працівників підприємства.

Таким чином, позитивний імідж підприємства та його сталий інноваційний розвиток є вагомими напрямками у формуванні економічного потенціалу підприємства, що у сукупності забезпечуються технологічними, інтелектуальними, науково-виробничими та фінансово-економічними ресурсами, що формується під впливом екзогенних факторів.

Список використаних джерел:

1. Єпіфанова І. Ю., Гладка Д. О. Інноваційний потенціал підприємства: сутність, складові та фактори впливу. *Економіка та управління підприємствами. Секція: Економіка і суспільство*. Вип. №14/2018. С. 354-360.
2. Купчак М. Я. Стратегічні напрями інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств торговельної сфери економіки як складової продовольчої безпеки. *Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки* : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 08-09.05.2024). Миколаїв : МНАУ, 2024. 317 с.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України "Про практику у справах про захист честі, гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи" від 27.02.2009 №1. URL: https://www.has.org.ua.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. URL: zakon.rada.gov.ua.

ЛЕЩУХ ІРИНА, к.е.н., с.н.с. відділу просторового розвитку,
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. Долішнього НАН України», м. Львів

ДЕЛІМІТАЦІЯ АГЛОМЕРАЦІЙ: МОРФОЛОГІЧНИЙ ТА АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПІДХОДИ

Процеси глобалізації, урбанізації та економічного розвитку зумовлюють необхідність чіткого визначення меж агломерацій, що дозволить формувати ефективну просторову політику, оптимізувати транспортні зв'язки та розподіляти ресурси відповідно до реальних соціально-економічних зв'язків між населеними пунктами.

У науковій полеміці підходи до делімітації агломерацій можна згрупувати за методологічною основою, яка визначає принципи виділення агломераційних меж. Поширеним є *морфологічний підхід,* за якого при делімітації агломерацій орієнтуються на фізичні властивості території, зокрема, безперервність (суцільність) забудови, щільність населення та просторову структуру населених пунктів. Такий підхід, як правило, у поєднанні із *адміністративним* (полягає у врахуванні існуючих меж муніципалітетів) *підходом*, часто використовується державними та статистичними установами країн Європи, де агломераційні процеси є інституціоналізованими, для уніфікованої класифікації міських територій. У цьому випадку межі агломерацій визначаються з урахуванням існуючого територіального поділу, тобто «прив'язуються» до офіційних (адміністративних) меж найменших адміністративно-територіальних одиниць. Відтак, делімітація агломерацій зазвичай є багатоетапним процесом, утім дозволяє здійснювати якісні просторові порівняння між інституційно неоднорідними територіями для ефективного планування їх розвитку.

Адміністративний та морфологічний підходи до делімітації агломерацій застосовується, зокрема, у Швейцарії. На першому етапі Федеральне статистичне управління ідентифікує потенційне ядро агломерації на основі аналізу щільності населення та обсягу ринку праці. Далі встановлюються агломераційні пояси, базовим критерієм при визначенні яких є інтенсивність транспортних потоків між ядром на навколишніми муніципалітетами. Також враховуються просторова суцільність забудови, обсяги маятникової міграції [1]. Враховуючи мінливість просторової структури країни, законодавством Швейцарії регламентовано здійснення перегляду меж агломерацій кожні 10 років. При цьому, методи розрахунку залишаються незмінними, актуалізуються лише статистичні дані. Перегляд методів розрахунку критеріїв делімітації агломерацій та їх порогових значень відбувається з більшою періодичністю – приблизно кожні 20-30 років для забезпечення порівнянності даних у довгостроковій перспективі [2].

На адміністративному та морфологічному підходах базується й делімітація агломерацій у Франції. Зокрема, критеріями для визначення меж агломерацій в країні є [3]:

1) кількість населення, яка для кожного муніципалітету-потенційного

члена агломерації не повинна бути нижчою, ніж 2000 осіб. При цьому, половина населення повинна проживати в межах суцільної забудованої зони. Важливо, що невиконання хоча б однієї цих умов є підставою до не включення муніципалітету до агломерації (таке поселення де-факто матиме статус ізольованої міської одиниці). Отже, критерій щодо кількості населення у муніципалітетах-потенційних членах агломерації фактично виключає можливість входження до агломерацій муніципалітетів, у яких більша частина населення мешкає в сільській місцевості або щільність населення яких є низькою;

2) щільність забудови. У муніципалітетах-потенційних членах агломерації будівлі повинні розташовуватися на відстані не більше 200 метрів одна від одної (так званий принцип суцільної забудованої зони);

3) безпосереднє сусідство між муніципалітетами-потенційними членами агломерації, формування ними єдиного (суцільного) простору.

Усі муніципалітети-члени агломерацій у Франції вважаються міськими муніципалітетами, а їхнє населення, відповідно, класифікується як міське населення.

Утім, недоліками застосування морфологічного та адміністративного підходів є визначення меж агломерацій переважно за формальними критеріями (наприклад, на основі територіального поділу, безперервності забудови тощо) та не врахування у них реальних функціональних взаємозв'язків між ядром агломерації та навколишніми адміністративними одиницями (наприклад, трудова міграція, економічні взаємозв'язки, доступність послуг тощо).

Список використаних джерел:

1. Bundesamt für Statistik. Analyseregionen: Zusammenhängende Einheiten für die Realisierung räumlicher Analysen. URL: https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/querschnittsthemen/raeumliche-analysen/raeumliche-gliederungen/analyseregionen.html

2. Bundesamt für Statistik. Raum mit städtischem Charakter 2012 (inklusive Agglomerationen). URL: https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/raum-umwelt/nomenklaturen/rmstch.assetdetail.30685004.html

3. Institut National de la Statistique et des Études Économiques. Base des unités urbaines 2020. URL: https://www.insee.fr/fr/information/4802589

ЛІЩИНА АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СКОРИК МАРИНА**, к.е.н, доцент, доцент кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційна стратегія - частина стратегії розвитку підприємства, являє собою один із засобів досягнення цілей організацій, який є сукупністю інноваційних рішень, що здійснюють прямий вплив на діяльність підприємства. Проблеми економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності в умовах інформаційно-технологічної революції можуть бути подолані шляхом впровадження ефективних стратегій інноваційного розвитку. За допомогою інноваційних стратегій підприємство знаходить сфери реалізації потенціалу, адаптовуючись до умов зовнішнього середовища [1].

У конкурентному ринковому середовищі, щоб протистояти швидким змінам і адаптуватися до викликів сучасного бізнесу, компанії змушені впроваджувати інноваційні стратегії. Такі стратегії спрямовані на збільшення обсягів виробництва, розширення асортименту продукції, зростання обсягів продажів і прибутку, а також на підвищення загальної ефективності діяльності.

Впровадження інновацій дозволяє компаніям оптимізувати бізнес-процеси, підвищувати продуктивність праці та скорочувати витрати шляхом автоматизації та цифровізації. Завдяки використанню новітніх технологій, підприємства можуть прискорити оборотність інвестованого капіталу, що позитивно впливає на фінансову стабільність і дає можливість спрямовувати більше ресурсів на подальший розвиток.

Крім того, інновації дозволяють підприємствам адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, таких як зростання конкуренції, технологічні прориви чи зміни у поведінці споживачів. Вони сприяють розвитку гнучкості бізнесу та його здатності швидко реагувати на нові виклики, забезпечуючи таким чином довгострокову конкурентоспроможність.

Підприємства, які інтегрують передові технології, такі як автоматизація, розширена аналітика, можуть оптимізувати роботу та усунути неефективність. Наприклад, автоматизовані виробничі лінії зменшують людські помилки, оптимізують розподіл ресурсів і прискорюють виробничі процеси, що призводить до економії коштів. Крім того, інноваційні рішення для ланцюга поставок, такі як відстеження в реальному часі та прогнозна аналітика, мінімізують затримки та скорочують операційні витрати.

Інновації можуть бути впроваджені не лише для підвищення виробничої ефективності підприємства, але й для створення сприятливих умов праці, які безпосередньо впливають на здоров'я, мотивацію та продуктивність персоналу. Такі заходи формують не лише комфортне робоче середовище, а й підвищують загальний рівень задоволеності співробітників, що позитивно відображається на результатах діяльності компанії.

Яскравим прикладом цього є інновація, розроблена компанією

OpenSensors, яка базується на технології IoT. Система використовує мережу датчиків, об'єднаних в єдину систему, для аналізу якості повітря у закритих приміщеннях. Ці пристрої відстежують рівень вуглекислого газу, вологості та інших показників, які можуть впливати на комфорт і здоров'я працівників. Особливістю цієї системи є її здатність оцінювати потенційний рівень патогенів у приміщенні, що робить її корисним інструментом для запобігання поширенню інфекційних захворювань [2]. Це чудовий приклад того, як інновації можуть ефективно впливати на персонал підприємства і відповідно підвищувати продуктивність праці.

Українські та міжнародні компанії використовують вже відому CRM-технологію. Система управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) – це інновація, яка інтегрує усі дані про клієнтів із різних каналів на одній платформі, впорядковує їх для зручної обробки та пропонує цілу низку інструментів для покращення процесів у кожній точці взаємодії [3]. Завдяки єдиному інформаційному середовищу всі відділи мають доступ до актуальних даних - це допомагає не лише спростити взаємодію із замовниками, а й налагодити тіснішу співпрацю між командами продажів, маркетингу та обслуговування клієнтів. Ця інновація спростовує роботу відділам, тобто оптимізує їхню працю, що також позитивно впливає на продуктивність персоналу.

Всім знайома Rozetka - найбільша онлайн-торговельна платформа в Україні, яка активно використовує різноманітні інноваційні технології для покращення доступу користувачам та оптимізації внутрішніх процесів. До прикладу, вони використовують штучний інтелект для рекомендаційних систем, який допомагає клієнтам знаходити товари за їхніми особистими потребами.

Отже, на сучасному етапі інновації та їх стратегії активно поширюються на підприємствах та бізнесах, що несуть за собою позитивні наслідки для їх роботи.

Список використаних джерел:

1. Черноіванова Г. С. Інноваційна стратегія як елемент забезпечення управління інноваційною складовою підприємства. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_1_0_85_90
2. 10 найцікавіших інновацій 2022, які вже сьогодні змінюють світ. URL: https://hub.kyivstar.ua/articles/10-najczikavishyh-innovaczij-2022-yaki-vzhe-sogodni-zminyuyut-svit
3. Від інновацій до успіху: Ключові технології для сучасного бізнесу. URL: https://sitniks.ua/blog_post/vid-inovtziy-do-uspyhu/
4. Микитюк П. П, Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. Тернопіль, 2015

МАЗУР ЕВЕЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **БОГАЦЬКА НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних відносин,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА ФОНДІВ В ІНВЕСТУВАННІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Соціальне підприємництво є важливим інструментом вирішення соціальних проблем та досягнення сталого розвитку. Однак, для ефективного функціонування соціальні підприємства потребують фінансової підтримки. У цьому контексті, фінансові інституції та фонди відіграють ключову роль, надаючи необхідні ресурси для розвитку та масштабування соціальних ініціатив.

Соціальне підприємництво - це підприємництво, підприємство, підприємницька діяльність, покликані вирішити соціальні проблеми та задовольнити потреби суспільства. Можна сказати, що соціальне підприємництво - це унікальна можливість поєднання соціальної місії з бажанням заробити гроші, надати певні послуги та продати товари [1].

Нещодавно було загальноприйнято вважати, що поєднання альтруїстичних мотивів з виключно прагматичними підходами є неможливим. Проте, суспільство знайшло рішення цієї дилеми у вигляді соціального підприємництва. Головна розбіжність між традиційним підприємництвом і соціальним бізнесом полягає у меті їхнього існування. У першому випадку основною метою є отримання прибутку, тоді як у другому - вирішення соціальних проблем [2].

Джерела фінансування соціальних підприємств включають: прибутки від власної господарської діяльності, гранти, позики, спонсорські внески та інше. Аналіз джерел фінансування показує, що приблизно 75% фінансування діяльності соціальних підприємств складають власні кошти, 15% припадають на гранти та спонсорські внески. Існує думка, що надання коштів на безповоротній основі знижує мотивацію та бажання соціальних підприємств збільшувати прибуток і розширювати свою діяльність. Кредитні ресурси становлять лише 10% усіх джерел фінансування [3]. З огляду на високі процентні ставки за кредитами, суб'єкти господарювання неохоче використовують їх у своєму господарському обороті. Водночас, надання кредитів під низькі процентні ставки, на нашу думку, стимулюватиме підприємства працювати більш ефективно. До інших джерел фінансування ще відносяться благодійні внески, нематеріальна підтримка партнерів, інвестиції засновників та інше [4].

Соціальне підприємництво є ефективним інструментом для вирішення соціальних проблем і забезпечення сталого розвитку суспільства. Однак, для його успішного функціонування необхідна значна фінансова підтримка. Важливу роль у цьому контексті відіграють фінансові інституції та фонди, які забезпечують соціальні підприємства необхідними ресурсами для розвитку та

масштабування своїх ініціатив.

Фінансові установи надають кредити соціальним підприємствам на вигідних умовах, враховуючи їхній соціальний вплив. Це сприяє залученню необхідних коштів для розвитку та розширення їхньої діяльності. Посередництво між інвесторами та соціальними підприємствами є ще однією важливою функцією банків та кредитних спілок. Вони виконують роль посередників між соціальними підприємствами та потенційними інвесторами, сприяючи залученню фінансових ресурсів. Завдяки цьому соціальні підприємства можуть знаходити зацікавлених інвесторів, готових вкладати кошти у проекти з високим соціальним ефектом. До того ж відіграють ключову роль у наданні консультацій соціальним підприємствам з питань фінансування, допомагаючи їм розробляти ефективні стратегії управління фінансовими ресурсами. Вони також пропонують навчальні програми та тренінги, що підвищують фінансову грамотність підприємців. Ще одним важливим напрямком є створення спеціалізованих фінансових продуктів, які враховують специфіку соціальних підприємств, розробка мікрокредитів, грантів та венчурних капіталів, що націлені на підтримку соціальних ініціатив. Фінансові інституції також сприяють розвитку краудфандингових платформ, надаючи необхідну технічну та фінансову підтримку. Це дозволяє соціальним підприємствам залучати інвестиції від широкого кола інвесторів через онлайн-ресурси [5].

Фонди, як і фінансові інституції виконують важливу функцію у фінансуванні та підтримці соціальних підприємств, забезпечуючи їх ресурсами для реалізації соціальних проектів. Одним з основних інструментів підтримки соціальних підприємств є гранти, оскільки вони надають можливість отримати фінансування без зобов'язання повернення коштів, що зменшує фінансовий тягар і сприяє розвитку інноваційних підходів [1].

Деякі фонди спеціалізуються на інвестуванні в соціальні підприємства, надаючи капітал для їхнього зростання та масштабування. Це дає змогу соціальним підприємствам залучати необхідні ресурси для досягнення своїх цілей і реалізації сталого соціального впливу.

Крім того, вони організовують навчальні програми для соціальних підприємців, надаючи їм знання та навички, необхідні для ефективного управління бізнесом. Це включає тренінги з фінансового менеджменту, маркетингу, стратегічного планування та інших важливих аспектів підприємницької діяльності [4].

Таким чином, фінансові інституції та фонди є невід'ємною частиною екосистеми соціального підприємництва. Вони забезпечують необхідні умови для його розвитку та реалізації соціальних проектів, що сприяє досягненню значних позитивних змін у суспільстві та забезпечує стійкий розвиток соціальних підприємств. У результаті, соціальне підприємництво стає не лише засобом вирішення соціальних проблем, але й важливим фактором економічного зростання та суспільного прогресу.

Список використаних джерел:

1. Соціальне підприємництво як відповідь суспільства на соціальні потреби. URL: https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pdprimnitstvo-yak-vdpovd-susplstva-na-sotsaln-potrebi (дата звернення: 05.03.2025).
2. Кот Л. Л. Основні характеристики соціального підприємництва: макроекономічний погляд. *Підприємництво і торгівля*. 2021. № 32. С. 33–40. URL: https://doi.org/10.36477/2522-1256-2021-32-05
3. Соціальне підприємництво в Україні: економіко-правовий аналіз. URL: https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2021/07/legal-report-in-ukraine_ukrainian_0.pdf (дата звернення: 05.03.2025).
4. Богацька Н. Перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-4
5. Лункіна Т. І. Соціальне підприємництво в Україні як сучасний тренд розвитку: особливості, фінансові аспекти. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 39. С. 297-303. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2020_39_51

МАЙОВЕЦЬ ЄВГЕН, д.е.н., професор,
завідувач кафедри маркетингу
ХІЧ РОМАН, аспірант кафедри маркетингу
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ВИКОРИСТАННЯ ESG-ПІДХОДУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Важливе місце у формуванні стратегії розвитку молочної промисловості в Україні займають маркетингові інновації, які будемо розглядати як інструмент підвищення ефективності маркетингового стратегічного планування.

Зазначимо, що вітчизняний молочний споживач, як правило, тяжіє до зменшення споживання жирів, водночас збільшуючи частку органічних молочних продуктів. Однак, судячи з поточної ситуації на ринку молока та молочної продукції у період війни, вважаємо, що в разі зростання цін на молочну органіку українські сім'ї не зможуть регулярно споживати органічні молочні новинки через платоспроможність, що призведе до зростання цін на вітчизняні органічні продукти у молочній галузі. У цій ситуації вважаємо за потрібне *використання стратегії зниження цін,* щоб збільшити охоплення споживачів органічними молокопродуктами. Деякі споживачі безпосередньо зацікавлені у свідомому споживанні та висувають вимоги до виробників органічної вітчизняної продукції. В такому разі, органічним підприємствам необхідно впроваджувати ESG-підхід та заходи, пов'язані з грінвошингом щодо майбутньої реструктуризації органічного молочного бізнесу.

Терміном, який визначає переосмислення відносин у органічному молочному виробництві та молочному виробництві загалом, прийнято вважати *ESG (Environmental, Social, and Governance)* [1-2]. Це структура, яка допомагає стейкголдерам оцінити, як молочний бізнес працює з ризиками та можливостями, пов'язаними з екологічними, соціальними та управлінськими критеріями. Це так звані стратегії інноваційного розвитку у ESG форматі, які передбачають впровадження інновацій з урахуванням принципів сталості та соціальної відповідальності. Основними напрямами інновацій у розвиток органічного молочного виробництва, спрямованими на досягнення сталого розвитку є:

1. Еко-інновації – розробка ресурсо- та енергоефективних технологій, "зелених" молочних продуктів, відновлюваних джерел енергії, переробки відходів тощо.
2. Соціальні інновації – створення видів молочної продукції для вирішення суспільних проблем, покращення якості життя населення.
3. Відповідальне управління ланцюгами постачання – етичні постачальники, прозорість, задоволення інтересів усіх стейкхолдерів.
4. Стратегічне партнерство заради сталості означає співпрацю з іншими виробниками та молочними компаніями, неприбутковими організаціями чи громадськими установами для розробки та впровадження інновацій, які

сприяють сталому розвитку. Це може включати спільні проєкти, обмін досвідом, впровадження зелених технологій, а також розвиток корпоративної соціальної відповідальності [3].

Автором запропоновано використовувати ESG-підхід як елемент маркетингового стратегічного планування вітчизняної молочної промисловості, що поєднує у собі різноманітні напрямки діяльності щодо трьох груп чинників ESG-підходу, що зображено у табл. 1.

Таблиця 1. Характеристика активностей на основі ESG-підходу підприємств молочної промисловості України [розробка автора]

Чинники (принципи) ESG-підходу	**Об'єкти впливу**	**Напрямки діяльності**
Environmental innovations (екологічні інновації)	– природні ресурси – кліматичні зміни; – відходи; – навколишнє середовище	- мінімізація викидів, пов'язаних із виробництвом молока та молочних продуктів у навколишнє середовище; - спрощення пакування молочної продукції та повторне використання як продукції, так і упаковки - зменшення використання пластикової тари; - заходи із забезпечення енергоефективності та використання відновлюваної енергетики при виробництві молочної продукції; - інновації у системі збирання, переробки, утилізації відходів виробництва; - впровадження системи екологічної безпеки молочного виробництва
Social innovations (соціальні інновації)	– працівники – клієнти – громада	– контроль та покращення умов праці; – управління відносинами з працівниками; – управління відносинами з клієнтами; – створення PR-бренду соціально-відповідальної молочної компанії; – мотивація співробітників молочного виробництва, підвищення їхньої кваліфікації; – розробка та реалізація програм працевлаштування людей з інвалідністю, військових та їх сімей
Governance innovations (управлінські інновації)	- товар, продукція - упаковка - акціонери - держава та її органи - корупція - керівництво компанії - корпоративна культура та відповідальність	- зміна чи покращення упаковки, кількості одиниць у тарі, сфери використання товару; - зміна каналів розподілу молочної продукції; - забезпечення прав акціонерів молочної компанії; - розробка політик та нормативних актів компанії щодо етичного управління; - забезпечення відповідності підприємств молочної промисловості міжнародним стандартам корпоративного управління

Ключовим напрямом підвищення ефективності маркетингового стратегічного планування молочної промисловості України вважаємо застосування в умовах невизначеності та воєнного стану в Україні ESG-

підходу у діяльності підприємств молочної промисловості, що дасть можливість сформувати *комплексний план дій,* спрямований на інтеграцію екологічних (Environmental), соціальних (Social) та управлінських (Governance) принципів у всі аспекти діяльності молочних та молокопереробних підприємств. Метою такої програми є забезпечення сталого розвитку, підвищення ефективності та створення довготривалої вартості для всіх стейкхолдерів (власників, працівників, клієнтів, громади та довкілля загалом).

Отже, упровадження екологічних, соціальних принципів та принципі управління ESG у діяльність української молочної промисловості має вирішальне значення для забезпечення сталого розвитку перед обличчям сучасних глобальних викликів, таких як зміна клімату та соціальна нерівність. Аналіз останніх досліджень підтверджує важливість впровадження програм ESG у стратегічне управління молокопереробними підприємствами, зосереджуючись на інноваційних підходах та ефективному управлінні ресурсами. Результати досліджень показують, що для успішного впровадження програм ESG потрібен системний підхід, який включає чітке планування, організацію, управління та контроль ресурсів. Тому управління програмами ESG на підприємствах молочної промисловості України має бути стратегічним пріоритетом, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності, залученню інвестицій та забезпеченню довгострокового сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Коновальченко А. Як інноваційні підходи до ESG допомагають відновленню України. *Економічна правда.* 15 січня 2024. URL: https://epravda.com.ua/columns/2024/01/15/708751/ (дата звернення: 01.01.2025).
2. Tidd J., Bessant J., Pavitt K. Managing innovation: Integrating technological, market and organizational change. John Wiley & Sons. Wiley, Hoboken, 2015. 325 p.
3. Кифяк В.І. Стратегії інноваційного сталого розвитку бізнесу: модель реалізації. *Економіка і суспільство,* 2024. Вип. 59. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/3431%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3345-1-10-20240221.pdf (дата звернення: 02.01.2025).

МАКОВІЙЧУК ОЛЕКСАНДР, аспірант
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ІННОВАЦІЇ, ІНВЕСТИЦІЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У сучасних умовах глобалізації, міжнародної економічної інтеграції та лібералізації торгівлі, управління сільськогосподарськими підприємствами в Україні зазнає значних трансформацій. Ці процеси вимагають від аграрних формувань адаптації до нових викликів, оскільки традиційні методи господарювання вже не відповідають сучасним вимогам. Війна в Україні спричинила значні труднощі, зокрема логістичну кризу через блокування морських портів. Це призвело до зниження експорту аграрної продукції та необхідності пошуку альтернативних шляхів доставки.

Лібералізація торгівлі між Україною та ЄС також відіграє ключову роль. Після початку війни ЄС скасував імпортне мито на сільськогосподарську продукцію з України, що сприяло збереженню експортних поставок. Однак, через протести фермерів, ЄС ввів захисні механізми, зокрема обмеження на певні категорії продукції. В умовах глобалізації, Україна залишається аграрно-сировинною державою, експортуючи метал та аграрну продукцію. Для підвищення конкурентоспроможності економіки необхідно модернізувати підприємства та активно відстоювати інтереси на зовнішніх ринках.

Для забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств в умовах глобалізації та інтеграції в європейський економічний простір, необхідно впроваджувати інновації, модернізувати виробництво та адаптуватися до змінюваних умов зовнішньої торгівлі. Пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств в Україні вимагає особливої уваги до забезпечення їх інноваційного розвитку. На жаль, інституційне середовище залишається несприятливим для впровадження інновацій: обмежені ресурси та низький рівень інвестицій стримують прогрес у цій сфері.

Аналіз регіональної політики свідчить, що органи влади часто покладаються на державну допомогу, використовуючи обмежені інструменти, такі як бюджетні трансферти та державні програми. Це обмежує можливості для покращення інвестиційного клімату та розвитку інноваційного виробництва. Крім того, недостатньо використовуються переваги геополітичного розташування України та потенціал основних економічних інститутів, що могло б сприяти вирішенню багатьох проблем аграрного сектору.

На територіальному рівні надзвичайно актуальним є формування пріоритетів інноваційного розвитку агроформувань. Для розширення та активізації співпраці наукових установ і ринкових суб'єктів на регіональному рівні необхідно впроваджувати низку заходів, спрямованих на вдосконалення нормативно-правової бази науково-технічної діяльності. Серед таких заходів:

- *урегулювання прав на використання інноваційних розробок*. Важливо чітко визначити права інтелектуальної власності на результати досліджень, що проводяться за державні кошти, щоб стимулювати комерціалізацію наукових досягнень;

- *використання державного фінансування для наукових робіт*. Необхідно забезпечити ефективне використання бюджетних коштів на дослідження, орієнтуючи їх на потреби аграрного сектору та сприяючи впровадженню інновацій;

- *розробка механізмів комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності*. Створення ефективних механізмів передачі технологій та інновацій від наукових установ до виробництва сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств [1].

У Стратегії розвитку агропромислового комплексу України на період до 2030 року передбачено активну участь у програмі Horizon Europe, що є ключовою для фінансування досліджень та інновацій у ЄС, включаючи Європейське сільськогосподарське інноваційне партнерство (EIP-AGRI). Ця програма сприяє співпраці та посиленню впливу досліджень і інновацій на формування та реалізацію політики ЄС, вирішуючи глобальні виклики та стимулюючи економічне зростання [1; 3].

Аналіз науково-інноваційного розвитку агровиробництва в Україні за 2021–2023 роки показує необхідність подальшого розвитку інноваційної діяльності на 2024–2025 роки. Рекомендується впроваджувати системний підхід до трансферу технологій та посилювати співпрацю між науковими установами та аграрними підприємствами для забезпечення сталого розвитку галузі.

Комплексний підхід до вдосконалення нормативно-правової бази, активна участь у міжнародних програмах та розвиток механізмів комерціалізації інновацій є ключовими факторами для підвищення інноваційної спроможності аграрних підприємств в Україні [3].

На територіальному рівні України надзвичайно актуальним є формування пріоритетів інноваційного розвитку агроформувань. Для розширення та активізації співпраці між науковими установами та ринковими суб'єктами на регіональному рівні необхідно впроваджувати комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення нормативно-правової бази науково-технічної діяльності [2].

З огляду на перспективи децентралізації в Україні, важливо законодавчо закріпити порядок часткового фінансування фундаментальної науки з місцевих бюджетів. Інтенсифікація процесів децентралізації та формування конкурентоспроможних організаційно-управлінських структур, таких як об'єднані територіальні громади (ОТГ), дозволить їм отримувати дотації та субвенції з державного бюджету. Це сприятиме розвитку інноваційної інфраструктури на місцевому рівні та покращенню координації між науковими установами, бізнесом та органами влади.

Стратегічна орієнтація ринкових перетворень на якісні зміни аграрних підприємств підвищує потребу в розробці та впровадженні механізмів удосконалення інституційного середовища з метою забезпечення їх

конкурентоспроможності. Удосконалення інфраструктури та інституційного середовища є ключовими складовими конкурентоспроможного розвитку сільськогосподарських підприємств, оскільки вони виступають ефективними інструментами управління економічним розвитком аграрних формувань [2].

Ринкові перетворення сприяють ефективному використанню ресурсного потенціалу, підвищенню фінансової синергії та загальному зростанню конкурентоспроможності підприємств. Завдяки стратегічному підходу до реформування аграрного сектору, підприємства можуть оптимізувати свої ресурси, покращити фінансові показники та зміцнити позиції на ринку. Загалом, інтеграція стратегічних ринкових перетворень та вдосконалення інституційного середовища є необхідними для досягнення сталого розвитку аграрних підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Інституційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств є фундаментом, що визначає їх взаємодію з навколишнім середовищем та впливає на використання природних ресурсів. Зміни в інституційному середовищі є ключовими для покращення управління аграрними підприємствами. Формування цього середовища тісно пов'язане з соціально-економічними та екологічними інтересами господарюючих суб'єктів, ринковою кон'юнктурою, розвитком інфраструктури та фінансово-інвестиційними можливостями.

Досягнення конкурентоспроможності вимагає комплексного підходу, який включає інноваційну, інвестиційну та інституційну складові. Активізація інноваційної діяльності є запорукою підвищення конкурентоспроможності підприємств. Зокрема, інноваційна складова експорту переробних підприємств АПК включає кадрові та організаційно-управлінські ресурси, які сприяють формуванню та реалізації стратегії зростання експортного потенціалу.

Таким чином, інтеграція інноваційних, інвестиційних та інституційних факторів є необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Богашко О. Л. Перспективи впровадження принципів розумної спеціалізації ЄС в українську практику державного регулювання інноваційного розвитку. *Економічні горизонти.* 2018. Вип. 3 (6). С. 4–17. DOI: https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(6).2018.156311

2. Богашко О. Л. Стратегічний підхід оптимізації конкурентоспроможного розвитку області. *Економіка: проблеми теорії та практики.* 2004. Вип. 189 (4). С. 1204–1209. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8617/1/Stratehichnyi_pidkhid.pdf

3. Kalina I., Shkolenko O., Shulyar N., Kosmidailo I., Palii, S., Panchenko O. Directions of financing the needs of rebuilding the agricultural sector of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Vol. 4 (57). pp. 351–362. DOI: https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.57.2024.4301

МАКУХА СЕРГІЙ, к.е.н, доцент, доцент кафедри
загальної економічної теорії та економічної політики,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННІ ЧАСИ

Стрімкі та масштабні зміни навколишнього світу викликають докорінні трансформації у виробничих процесах, інформаційно-комунікаційних технологіях, засобах накопичення, обробки і передачі інформації. А це, у свою чергу, безпосередньо впливає на усі сторони життя і діяльності суспільства, на умови ведення бізнесу, на роботу державних органів та на можливість соціально-економічного розвитку. Потенційні можливості соціально-економічного розвитку особливо стануть актуальними у період відновлення економічного потенціалу України у повоєнні часи. Сьогодні змінюються умови виробництва товарів та послуг, технології накопичення, обробки, розповсюдження та використання інформації. Як наслідок, відбувається трансформація каналів взаємодії і змінюється модель поведінки як виробників, так і споживачів продукції. В результаті здійснюється поступове становлення нової моделі національного господарства – цифрової економіки. Для такої економічної моделі притаманний високий рівень використання цифрових технологій в усіх сферах та галузях, усіма державними органами та структурами і усіма економічними суб'єктами [1, с. 47]. Такі зміни вимагають як від державних органів та структур, так і від економічних агентів гнучкості, можливості оперативно пристосовуватися до змін, що відбуваються. Адаптація до змін має прояв у впровадженні в життя цифровізації економіки та штучного інтелекту, всеосяжному широкому використанні інформаційних технологій та розвитку цифрової інфраструктури. Ступінь та масштаби впровадження у вітчизняну економічну систему таких змін формуватимуть її конкурентоздатність та стійкість до сучасних викликів. Тому в Україні вживаються заходи щодо впровадження цифрових технологій в усі сторони життя та діяльності суспільства. При впровадженні інформаційних технологій Україна активно співпрацює з країнами Євросоюзу. Так, у вересні 2022 року була підписана Угода за участю нашої держави та ЄС про участь України в програмі «Цифрова Європа». Ця програма розрахована на 2021 – 2027 роки і спрямована на сприяння цифровізації європейських країн у різних сферах. Для участі в програмі кожна країна повинна зробити пожертву. Однак для України на 2022 рік було зроблено виключення щодо виплат та була надана 95% знижка на податкові внески на 2023 – 2027 роки [2]. Повна реалізація програм цифровізації в України сприятиме створенню умов для швидкого повоєнного відновлення на підставі змін у сфері життя людей через покращення та якісну перебудову роботи державних органів та структур і докорінну зміну цифрових умов функціонування економічного середовища. Серед позитивних змін перш за усе відбуватиметься зниження системних ризиків в роботі критичної інфраструктури, швидкий розвиток галузей економіки, які значно залежать від

доступу до великих масивів даних, їх аналізу, обробки та використання. Широке впровадження цифровізації сприятиме зміні структури попиту на професії, а творчість стане основною цінністю на ринку праці. Значно розшириться прозорість бізнесу через перетворення економіки у єдиний цифровий простір. Поряд з позитивними імпульсами для економіки та суспільства впровадження цифровізації посилюватиме і загрози та ризики. Так, зростатиме рівень злочинності через кібератаки та можливість несанкціонованого використанні даних. Певним чином зростатиме напруженість на ринку праці, оскільки рядові працівники будуть замінені на інтелектуальні системи та впровадження робототехніки. Потрібно буде по-новому вибудовувати відносини держави та бізнесу і своєчасно змінювати законодавство у відповідності до вимог Індустрії 4.0 [3].

Усі зазначені обставини вимагатимуть від суспільства та уряду України розробки і впровадження ефективних заходів протидії викликам, що формує цифровізація та посилення її позитивних імпульсів. По-перше, потрібно забезпечити сумісність процесів цифровізації у нас та в інших країнах світу. Це можливо через розробку та впровадження єдиних стандартів та правил в області використання цифрових технологій напрацьованих у міжнародній практиці. По-друге, потрібно вжити заходів щодо подолання розриву в рівні розвитку та використання цифрових технологій. Подолання такого розриву потрібно як між Україною та іншими провідними державами, так і між різними сегментами вітчизняної економічної системи. По-третє, з метою впровадження ефективних заходів протидії викликам, що формує цифровізація та для посилення її позитивних імпульсів потрібно максимальне розповсюдження цифрових технологій, потрібно «створення надійних технологій для всіх». Одним з шляхів досягнення такої мети може стати розвиток державно-приватного партнерства. По-четверте, потрібні дії щодо максимально швидкого та повного приєднання до світових платформ протидії негативним впливам цифровізації. Перш за усе це стосується протидії викликам у сфері безпеки та недопущення порушень конфіденційності [4]. Поряд із зазначеними доцільно використання і інших заходів, що в сукупності формуватиме підстави для сталого соціально-економічного розвитку України у повоєнні часи на основі цифровізації.

Список використаних джерел:

1. Якушко І. Державне регулювання економіки в умовах цифровізації: напрями та особливості здійснення. *Науковий вісник Полісся* № 1 (24), 2022. С. 47 – 57. URL: https://surl.li/jmyapq (дата звернення 24.02.2025).
2. Башлай С.В., Яремко І.І., Цифровізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка та суспільство* № 48, 2023. URL: https://surl.li/iermmx (дата звернення 21.02.2025).
3. Ноджак Л.С., Паращич М. І. Розвиток 4.0 індустрії в Україні: проблеми, перспективи. *Економіка та суспільство* № 45, 2022 URL: https://surl.li/unbidy (дата звернення 21.02.2025).
4. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. *Разумков Центр* 10 веренся 2021р URL: https://surl.li/kfxrte (дата звернення 21.02.2025).

МАСЛОВА ІРИНА, директор філії "Дніпроагропромпродуктивність"
Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу

ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розвиток сільських територій має важливе значення не лише з огляду на свою особливу роль у соціально-економічному житті. Його важливість пов'язана також із виконанням взятих на себе зобов'язань щодо гармонізації діючого законодавства та стандартів якості життя населення з вимогами ЄС, співпраця з яким залишається одним з пріоритетів Європейської інтеграції нашої держави [1].

Дніпропетровська область є одним із найбільш розвинених економічних регіонів України. За чисельністю населення, внеском у загальнодержавні обсяги виробництва валового внутрішнього продукту, масштабами промислового та сільськогосподарського виробництва, обсягами експорту товарів та надходжень до бюджету вона посідає провідні місця серед інших регіонів України.

Територія Дніпропетровської області – 31914 кв. км (5,3% площі України). Адміністративний центр області – місто Дніпро, що розташоване на обох берегах Дніпра та його притока Самари. Відповідно до адміністративно-територіального поділу на території Дніпропетровської області розташовано 20 міст, 7 райони, 45 селищ міського типу та 1435 сіл. У області створено 86 об'єднаних територіальних громад. Чисельність населення області – 3096,5 тис. осіб (7,6% населення України).

Чисельність населення у місті Дніпрі – 1000576 осіб. Високий рівень урбанізації (чисельність міського населення області – 2690517 осіб, сільського – 515960 осіб) визначає найвищу в Україні щільність населення – 102,7 на один квадратний кілометр (середня по Україні – 75,5).

За різноманітністю і значимістю природних ресурсів Дніпропетровська область є однією з найбагатших в Україні. Майже на всій території області переважають родючі чорноземні ґрунти. Розгалужена система водопостачання дозволяє вести інтенсивне сільське господарство.

Основні соціально-економічні показники по області наведені у табл. 1. Аналіз даних за 2022 рік порівняно з 2020 показує індекс споживчих цін (індекс інфляції) зріс на 20,8%, фінансовий результат до оподаткування підприємств негативний (-42128,5); обсяг продукції сільського господарства (рослинництво) збільшився на 141,7 млн.грн., але обсяг продукції тваринництва навпаки знизився на 542,3 млн.грн. через падіння поголів'я сільськогосподарських тварин. Спостерігається також зниження обсягів: капітальних інвестицій – на 18123,5 млн. грн., загальної площі житлових будівель, прийнятих в експлуатацію – на 77,0 млн.грн., експорту товарів – на 1340,8 млн.дол. США, експорту послуг – на 33,1 млн.дол. США, імпорту товарів – на 682,6 млн.дол. США, імпорту послуг – на 56,8 млн.дол. США.

Таблиця 1. Основні соціально-економічні показники

Показники	2020	2021	2022
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), млн.грн	398732	582363	-
у розрахунку на одну особу, грн	126209	186697	-
Доходи населення, млн.грн	384511	452155	-
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), %	104,5	109,6	125,3
Індекс цін продукції сільського господарства реалізованої підприємствами, (до попереднього року), %	123,8	136,2	-
Фінансовий результат до оподаткування підприємства[1], млн.грн	46401,9	208074,1	-42128,5
Обсяг реалізованої промислової продукції[2], млн. грн	427668,5	670478,3	-
Продукція сільського господарства, млн. грн	36393,3	44500,7	35992,7
рослинництва	26883,3	34616,7	27025,0
тваринництва	9510,0	9884,0	8967,7
Капітальні інвестиції, млн.грн	58601,4	78484,4	40477,9
Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію[3], тис.м^2	259	374	182
Перевезення вантажів автомобільним транспортом[4], млн.т	391,0	399,0	-
Відправлення пасажирів автомобільним транспортом[6], млн. осіб	63,7	60,5	-
Оборот роздрібної торгівлі[7], млрд.грн	114,2	132,2	-
Експорт товарів, млн.дол. США	7591,6	12163,8	6250,8
Експорт послуг, млн.дол. США	189,3	250,6	156,2
Імпорт товарів, млн.дол. США	4634,2	5872,3	3951,6
Імпорт послуг, млн.дол. США	220,3	296,3	163,5
Чисельність постійного населення (на кінець року), тис. осіб	3138,7	3093,2	-
Природний приріст (скорочення) населення, тис. осіб	-34,0	-45,3	-
Кількість зайнятих у віці 15-70 років, тис. осіб	1367,8	1347,0	-
Кількість безробітних у віці 15-70 (за методологією МОП), тис. осіб	129,0	131,0	-
Рівень безробіття населення у віці 15-70 (за методологією МОП), %	8,6	8,9	-
Середньомісячна номінальна заробітна пла-та[6], грн.	11681,0	13669,0	-

[1]*Тут і надалі без урахування результатів діяльності банків.*

[2]*За даними державного статистичного спостереження "Економічні показники короткотермінової статистики промисловості".*

[3]*Тут і надалі з урахуванням обсягів житла, прийнятого в експлуатацію відповідно до порядків (накази Міністерства регіонального розвитку житлово-комунального господарства України від 03.07.2018 № 158 (зі змінами).*

[4]*Тут і надалі з урахуванням комерційних вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.*

[5]*Тут і надалі за даними статистичного збірника Державної служби статистики України "Транспорт України".*

[6]*Тут і надалі з урахуванням автомобільних пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.*

[7]*Тут і надалі оборот роздрібної торгівлі складається з роздрібного товарообороту юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, основним видом діяльності яких є роздрібна торгівля [3].*

Структура економіки області зберігає ознаки індустріальної, оскільки

сфера послуг активно розвивається тільки у місті Дніпро, де її частка в структурі економіки становить більше 25 %. Область має потужний промисловий потенціал. Він характеризується високим рівнем розвитку важкої індустрії та концентрації великих підприємств. У регіоні діють понад 700 великих промислових підприємств двадцяти основних видів економічної діяльності, на яких працюють 369,4 тис.осіб [2].

Проте нинішній стан економіки області не є запорукою прискореного розвитку її на наступний період і гарантією стабільного покращення якості життя мешканців області. Все це свідчить про необхідність прийняття невідкладних заходів щодо стабілізації та покращенню стану в області.

За результатами аналізу соціально-економічної ситуації в регіоні, а також на підставі результатів науково-аналітичних досліджень щодо відображення економічного й інноваційного потенціалу Дніпропетровської області у контексті смарт-спеціалізації й обґрунтування фінансових та інших можливостей регіону в якості однієї зі стратегічних цілей, яка забезпечує інноваційний вектор Стратегії регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року, обрано таку *смарт-спеціалізацію регіону (на основі кластерного підходу)*.

Очікується також, що за умови успішної та своєчасної реалізації Стратегії, а також наявності передумов, фінансово-економічних та інших ресурсних можливостей території регіону, затверджений стратегічного план може переглядатися і до нього можуть вноситися певні корективи, зокрема стосовно визначення додаткових смарт-пріоритетів – векторів розвитку.

Колективним суб'єктом управління Стратегією є Комітет з управління реалізацією Стратегії (КУРС), який створюється розпорядженням Дніпропетровській облдержадміністрації.

Планування регіонального розвитку на середньострокову перспективу є результатом роботи різних суб'єктів: від обласної ради і обласної державної адміністрації до представників асоціацій підприємців, громадськості та науковців, має стати основою для регіональних та місцевих програм розвитку. Необхідність підготовки та прийняття Стратегії регіонального розвитку викликана зміною соціально-економічної ситуації, як в Україні, так і в області [6]. Розробка Стратегії стала важливим інструментом налагодження партнерства між обласною державною адміністрацією, обласною радою, районними адміністраціями, міськими та районними радами, університетами та інститутами, а також широким колом організацій громадянського суспільства для того, аби стратегічний документ став надбанням усіх зацікавлених сторін, аби згодом було забезпечено суспільну підтримку реалізації заходів та проектів з реалізації Стратегії.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку сільських територій, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р.
2. Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року.
3. Статистичний збірник "Дніпропетровщина у цифрах у 2022 році". К.: Державна служба статистики України, 2024 рік.
4. Соціально-економічне становище сільських територій України: кол. монографія [в 2 т.] /

авт.-упоряд. : І.М. Демчак, Ю.О. Лупенко, М.К. Орлатий [та ін.]. Київ: НАДУ 2016. Т. 1. 440 с.
5. Бородіна О. М. Корегування політики державної підтримки сільського господарства України/ О. М. Бородина, О. М. Могильний // *Економіка АПК*. 2007. № 6. 55-61.
6. Концепція розвитку сільських територій, схвалена Розпорядженням Кабінету Мі-ністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р.

МГАС ДЕНИС, **ВИГОВСЬКИЙ ПАВЛО**, **САРАХМАН ВАСИЛЬ**, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник – **ВАСИЛЬЦІВ ТАРАС**, д.е.н., професор, завідувач відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України», м. Львів

АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ТЕРИТОРІЯХ РЕГІОНУ

Можна констатувати, що існує тісний зв'язок між формуванням якісного інституційного середовища та розвитком малого бізнесу в регіональній економіці. Але слід розуміти, що в будь-якому разі потрібна наявність владних структур, здатних планувати, реалізувати і, що найважливіше, забезпечувати моніторинг і контроль перебігу й досягнення результатів політики (а за необхідності – зміни її інструментарію) становлення інституційного середовища інновацій в регіоні. При тому проектний підхід може поєднуватися з просторовим, коли відповідні проекти узгоджуються з економіко-інноваційним потенціалом тих, чи інших громад, специфікою міжмуніципальної співпраці територій і т. п.

Щодо зарубіжного досвіду в частині формування та реалізації економічних інструментів модернізації інституційного середовища активізації інноваційної діяльності, то здебільшого вони стосуються:

- надання грантів та недорогих позик приватним компаніям на дослідження і розробки, створення кластерів, залучення для спільних НДДКР навчальних закладів та науково-дослідних структур, створення площадок кооперації, мікрогрантів для МСП на розвиток новітніх товарів і послуг, найм кваліфікованого персоналу, дослідників, випускникам ЗВО, які працюють над інноваційними проектами, а також розвитку науково-дослідної діяльності, стимулювання стартапів, консультаційно-коучингових послуг, сприяння інвестиційно-інноваційній діяльності (досвід Берліна);

- прямої фінансової допомоги інноваційно активним суб'єктам господарювання, підтримки трансферу технологій, надання грантів на розвиток співпраці університетів, суб'єктів сектора НДДКР, підприємств реального сектора економіки та венчурного інвестування, фінансування низки видатків (та підтримка за рахунок цього функціонування) таких структур, як бізнес-інкубатори, бізнес-акселератори, стартап- та коворкінг-центри, колабораційні площадки (досвід регіону Іль-де-Франс);

- підтримки найбільш високотехнологічних компаній (у т. ч. нових), після конкурсного відбору яким надається допомога за різними пакетами: оцінювання бізнес-ідей, їх консалтингового супроводу, підготовки до виведення технічного рішення на ринок, розвитку міжнародної експансії; надання грантів на консультаційні послуги (щодо започаткування інноваційного бізнесу, розширення інноваційно-технологічної діяльності та

масштабування інноваційного бізнесу, створення локальних інтегрованих структур, частина витрат яких фінансується з бюджету, відтак, по-перше, відповідні структури мають сталість у функціонуванні та, по-друге, учасники кластерів мінімізують частину власних витрат, а вивільнені кошти можуть скеровувати на розвиток кооперацій науки, освіти, бізнесу (досвід міста Стокгольм).

Таким чином, можна підсумувати, що економічний інструментарій регіональної політики формування якісного інституційного середовища поступу інноваційно-технологічної діяльності головно стосується фінансової та/чи ресурсної підтримки, заміщення вартості окремих технологічних процедур, консультаційного супроводу тощо. Логічно, що на регіональному рівні здебільшого відсутні практики інституційно-правового регулювання, на кшталт, податкових стимулів для інноваційно активних компаній.

Потрібно також вказати, що у переважній мірі використовується три підходи до менеджменту відповідних процесів: (1) планування й реалізація політики відбувається з боку владних (у т. ч. спеціалізованих) структур, (2) створюються і забезпечуються достатніми повноваженнями елементи громадського сектора, (3) застосовується змішаний підхід, коли частина функцій реалізується регіональною та місцевою владою, а частина інших делегується недержавним організаціям, організаціям громадянського суспільства та/чи бізнес-асоціаціям.

Власне, за умов другої та третьої моделі важливу роль у формуванні та реалізації інноваційної політики виконують агенції регіонального чи місцевого економічного розвитку, на які покладаються завдання підтримки трансферу знань між бізнес-структурами та закладами освіти і науки, розбудова мережі кластерів, науково-дослідних парків, інших площадок співпраці й кооперації у сфері виробництва й інновацій, підтримка елементів існуючої та сприяння в розвитку прогресивних елементів місцевої інноваційно-технологічної інфраструктури, центрів досконалості. При тому, агенції місцевого розвитку, по факту, слугують такими собі «агентами» влади в частині накопичення інформації і розуміння реального стану справ у сфері інноваційної діяльності й активності на тих, чи інших територіях, у тих, чи інших видах економічної діяльності, секторах регіональної та місцевої економіки. Відтак, саме тому їх представники входять до складу координаційних рад при регіональних структурах влади, спеціалізованих на розвитку економіки, зокрема інноваційної. Таким чином, агенції виконують важливу роль під час удосконалення регіональної політики модернізації інституційного середовища інноваційного розвитку регіону. Виходячи з нашої думки, діяльність агенцій буде повноцінною та ефективною за умови виконання ними завдань за напрямами: (1) підтримка інноваційного бізнесу, (2) залучення й розподіл фінансового забезпечення реалізації інвестиційно-інноваційних проектів, (3) підтримка і розвиток співпраці учасників інноваційних процесів, (4) формування сприятливого інвестиційного середовища в сфері інноваційно-технологічної діяльності, (5) формування компетенцій.

Важливо відзначити, що список інструментів організаційного та економічного характеру для стимулювання інноваційної діяльності в регіоні є не вичерпним. Усе залежить від інтелектуально-кадрового та економіко-ресурсного потенціалу, а також ініціативності та професіоналізму органів державної влади та місцевого самоврядування. Оскільки критично важливим є розуміння принципів раціональної політики стосовно формування якісного інституційного середовища для інноваційного розвитку регіону, які виступають своєрідними вказівниками під час досягнення кінцевої мети регулювання.

Дотримання зазначених принципів дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку інновацій у регіоні, яке забезпечить ефективне управління та наділить суб'єктів інновацій необхідними ресурсами. Це також стимулюватиме інноваційно налаштованих суб'єктів до інвестицій у технологічний прогрес.

Організаційний блок регіональної інноваційної політики спрямований на вдосконалення системи державного контролю над розвитком інноваційних технологій у регіональній економіці.

Таким чином можна пояснити засади економічного сектору, які стимулюють підприємства до розробки та впровадження нововведень, а також створення умов, щоб інноваційно активні гравці мали переваги у конкурентоздатності та ефективності виробничо-господарської діяльності.

Саме тому, одним зі провідних принципів, з-поміж усіх наведених, у класиці економічної думки вважається формування конкурентного середовища. На правду існує тісний зв’язок між якістю конкурентного середовища та місцем країни у міжнародних рейтингах інноваційно-технологічного прогресу і конкурентоспроможності. Закономірно, що вищий рівень інноваційності створює конкурентні переваги для продукції (послуг), однак за монополії ці переваги нівелюються. Відтак, економічні агенти не вмотивовані здійснювати масштабні ризикові інвестиції у довгострокові НДДКР. Тому першою умовою ефективності регіональної економічної політики в сфері активізації інноваційно-технологічного розвитку є якість реформ, які стосуються побудови прозорого, рівного для всіх конкурентного середовища, детінізації економіки, подолання системної корупції, деофшоризації податків та легалізації капіталів.

Список використаних джерел:

1. Dmytryk O., Vasyltsiv T., Mulska O., Lupak R., Kunytska-Iliash M., Dubyna M. Financial and economic security and development of priority sectors of the national economy ukraine: casual nexus empirical. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2024. № 4(57). P. 301-316.

2. Lupak R., Mizyuk B., Zaychenko V., Kunytska-Iliash M., Vasyltsiv T. Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. № *8*(1). P. 70–88.

3. Rushchyshyn N., Mulska O., Nikolchuk Yu., Rushchyshyn M., Vasyltsiv T. The impact of banking sector development on economic growth: Comparative analysis of Ukraine and some EU countries. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. № 18(2). P. 193-208.

МЕЛЬНИЧЕНКО ДМИТРО, к.е.н.,
викладач-стажист кафедри підприємництва та бізнес-технологій,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ФОРМУВАННІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах глобалізації та швидких технологічних змін інновації відіграють ключову роль у забезпеченні сталого економічного зростання. Вони стають каталізатором підвищення продуктивності, створення нових ринків і розвитку екологічно відповідальних підходів до господарської діяльності.

Водночас економічне середовище стикається зі значними викликами, такими як кліматичні зміни, енергетичні кризи, соціальна нерівність та геополітична нестабільність. Це створює необхідність для інтеграції інновацій у всі аспекти економічного розвитку, включаючи екологічну, соціальну та управлінську складові.

Інновації є основним драйвером сталого економічного розвитку, оскільки вони сприяють підвищенню ефективності виробничих процесів, зменшенню витрат та впровадженню екологічно чистих технологій. Вони дозволяють створювати нові продукти, послуги та бізнес-моделі, які відповідають потребам сучасного суспільства. Інноваційна активність також стимулює зростання продуктивності праці, розширення ринків і підвищення конкурентоспроможності національних економік.

Розвиток інновацій стикається з низкою глобальних викликів, серед яких слід виокремити:

- кліматичні зміни: вимагають створення нових екологічних технологій, які сприяють зменшенню викидів парникових газів та ефективному використанню природних ресурсів;
- енергетична криза: висока залежність від викопного палива підсилює необхідність інвестування у відновлювані джерела енергії, такі як сонячна, вітрова та гідроенергетика;
- соціальна нерівність: використання інновацій повинно враховувати соціальний аспект, забезпечуючи рівний доступ до освіти, медицини та технологій;
- швидка цифровізація: стрімкий розвиток цифрових технологій вимагає створення умов для їх ефективної інтеграції у бізнес-процеси, освіту та державне управління.

У сучасному світі інновації стали ключовим фактором, який визначає конкурентоспроможність національних економік, темпи економічного зростання та соціально-економічний розвиток суспільства. В умовах глобалізації, швидкого розвитку технологій та загострення економічних викликів постає необхідність вивчення ролі інновацій у досягненні сталого економічного зростання. Особливе значення цей процес має для країн, які прагнуть забезпечити довгострокову економічну стабільність і знизити залежність від традиційних ресурсів [1].

Перспективи впровадження інновацій:

- зелена економіка: інновації в енергетиці, транспорті та промисловості дозволяють скоротити вуглецевий слід та сприяти переходу до кругової економіки. Наприклад, розвиток електромобілів та альтернативного палива змінює транспортну галузь, роблячи її екологічнішою;

- технологічний прогрес: використання штучного інтелекту, блокчейну, Інтернету речей (IoT) та біотехнологій відкриває нові можливості для оптимізації виробництва та управління;

- соціальні інновації: моделі, орієнтовані на вирішення суспільних проблем, такі як розвиток освіти, охорони здоров'я та інфраструктури, мають значний потенціал у підвищенні якості життя;

- розширення міжнародної співпраці: глобальні інноваційні ініціативи, партнерства між країнами та міжнародні програми фінансування сприяють поширенню новітніх технологій.

Інновації є рушійною силою прогресу, які відкривають нові можливості для економічного розвитку, підвищення продуктивності та поліпшення якості життя. Успішні приклади впровадження інновацій демонструють, як технологічні, управлінські та організаційні зміни здатні трансформувати цілі галузі та зробити їх більш ефективними та стійкими. Такі досягнення є джерелом натхнення для підприємств, урядів та суспільств, які прагнуть досягти нових висот у розвитку.

Світова практика показує, що інновації ефективно впроваджуються як у високотехнологічних галузях (наприклад, IT, медицина, енергетика), так і в традиційних секторах економіки. Успішні кейси охоплюють різні напрями – від впровадження «зелених» технологій і цифровізації виробництва до розробки нових бізнес-моделей, які змінюють споживчі звички та створюють додану вартість. Ці приклади свідчать про те, що інновації є не тільки джерелом конкурентних переваг, а й важливим інструментом розв'язання глобальних викликів.

У цьому контексті вивчення конкретних прикладів успішного впровадження інновацій дозволяє не лише краще зрозуміти їхній механізм, а й виявити фактори, які сприяють їх ефективній реалізації та адаптації до сучасних умов.

Приклади успішного впровадження інновацій [2-3]:

- Скандинавські країни: Данія, Швеція та Норвегія демонструють високий рівень інвестицій у відновлювану енергетику, зелений транспорт і екологічні проекти;

- Китай: активно розвиває цифрові технології, зокрема у сфері штучного інтелекту та Інтернету речей, що дозволяє значно підвищити ефективність економіки;

- Україна: у період війни значно активізувалася діяльність у сфері інноваційних рішень, включаючи дрони, мобільні застосунки для гуманітарної допомоги та відновлювану енергетику.

Отже, інновації є невід'ємною складовою сталого економічного розвитку.

Вони дозволяють долати сучасні виклики, відкривають нові перспективи для бізнесу та суспільства і сприяють підвищенню якості життя. Для успішного розвитку інновацій необхідна активна взаємодія між державою, бізнесом, наукою та суспільством, що забезпечить синергію зусиль і тривалий позитивний ефект.

Список використаних джерел:

1. Бойко Л. О. Пріоритети розвитку підприємництва зі створенням інноваційних продуктів. *Агросвіт*. 2020. № 15. С. 41-47. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.15.41.
2. Гончаренко О., Балацький О. Інноваційні засади трансформації бізнес-моделей в аграрному виробництві. *Економіка та суспільство.* 2024. (59). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-117.
3. Жегус О. В. Маркетинг можливостей як сучасна концепція розвитку суб'єктів господарювання в умовах глобальних викликів. *Бізнес Інформ*. 2023. № 8. С. 300-308. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-300-308.

МОРОЗ ОЛЕГ, к.е.н, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування
Інженерний навчально-науковий інститут Запорізького Національного Університету, м. Запоріжжя

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Дослідження широкого кола проблем, пов'язаних з повоєнним посткризовим розвитком як України в цілому, так і на рівні окремих її регіональних територіальних об’єднань та господарюючих суб’єктів, зокрема, є одним з найбільш актуальних напрямів в сучасних умовах.

Існування та розвиток в посткризовий період у повоєнний час економіки країни в цілому та її бізнесового середовища, зокрема, в сучасних конкурентних умовах ринкового середовища є не можливим без трансформації традиційної економіки аграрно-сировинного типу, що переважав в країні у довоєнний час, в економіку індустріально-інноваційного типу, що потребує постійного прагнення до вдосконалення як товарів і послуг, так і системи організації та управління виробництвом та його обслуговуванням. До таких управлінських систем, що потребуватимуть суттєвої розбудови та вдосконалення у повоєнний період відновлення економіки, є зокрема, на наш погляд, існуючі логістичні системи.

Впровадження логістичних інновацій потребуватимуть логістичні системи як з точки зору впровадження прогресивних розробок у стратегічне та поточне управління забезпеченням функціонування їх ринкових структур, так і з точки зору раціоналізації потокових процесів. Зазначені процеси мають охоплювати усі функціональні сфери логістики – починаючи від здійснення транспортування, складування та збереження ресурсів, закінчуючи забезпеченням управління запасами, закупівлі та розподілу ресурсів, а також збуту результатів діяльності суб’єктів господарювання.

Безумовно, підґрунтям інноваційних підходів удосконалення логістики має стати *здійснення цифрової трансформації* як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємницької діяльності, а також відповідних змін в прийнятті та реалізації рішень, мисленні та ділової культурі тощо. Тобто розбудова та вдосконалення логістичних структур, логістичних процесів та логістичної діяльності не можливе без прийняття та впровадження цифрових технологій в стратегії, підходи, моделі, процеси, операції, продукти тощо. Відповідно до цього виникають певні виклики, що потребують розв’язання проблем, пов’язаних з : а) інвестиціями у технології, інфраструктуру та навчання працівників; б) змінами організаційно-управлінських структур порівняно з за традиційними моделями; в) наявним кадровим потенціалом: г) підвищеної уваги до забезпеченням безпеки даних - збільшення обсягів цифрових даних підвищує ризики кібератак та потребує підвищеної уваги до кібербезпеки.

Серед засадничих основ щодо впровадження інновацій в логістиці на засадах цифрової трансформації можна було б зазначити, зокрема, такі як: а)

формування стратегії планування та політики здійснення логістичної діяльності та логістичних процесів має здійснюватися на основі використання точної, об'єктивної, неупередженої та актуальної інформації; б) стандартизація та уніфікація способу запису і опису даних, а також забезпечення можливості ділитися і обмінюватися ними, поєднувати та розуміти дані в межах логістичних мереж; в) забезпечення безпрецедентної гнучкості та готовності задовольняти мінливі вимоги бізнес-партнерів тощо. При цьому необхідно враховувати на те що як планування та здійснення діяльності у логістичній галузі в цілому, так і впровадження логістичних новацій, зокрема, необхідно здійснювати враховуючи можливі несподівані обставини та наявні ризики.

Таким чином, можна дійти до висновку, що серед першочергових завдань, які постають перед як перед державою в цілому, так і перед окремими бізнесовими структурами, зокрема, на шляху подолання наслідків війни є не тільки відновлення інфраструктури в цілому та логістичної інфраструктури, зокрема, а також відбудова та удосконалення інформаційної інфраструктури на засадах цифрової трансформації від цифрової трансформації працівників, робочих місць, здійснення операційної діяльності організації та управління нею аж до цифрової трансформації бізнесового середовища функціонування організацій та суспільства в цілому.

Особливої уваги потребуватиме також визначення впливу логістичних інновацій на бізнесову діяльність окремих суб'єктів господарювання, який залежить від об'єкту інноваційної логістики з точки зору : а) функціональної області логістики, де відбуваються зміни; б) групи товароруху до яких належать новації та масштабу застосування змін; в) типу логістичних бізнес – процесів, яких інновації стосуються та рівня їх використання. [1]

Впровадження новацій в економічні відносини (відносини відносно виробництва, розподілу, обміну та споживання будь-чого) завжди пов'язане з наявністю певної долі невизначеності, тобто з ризиками. Виходячи з цього, доцільно було б, на наш погляд, використовувати найбільш вживані та розповсюджені у світовій практиці інноваційні тенденції в логістиці, які здійснюються на засадах зростаючої цифрової трансформації та автоматизації логістичних бізнес-процесів та появи нових методів їх здійснення.

Серед найбільш відомих інноваційних логістичних трендів можна було б, зокрема, привести такі як: а) інтеграція в логістичній галузі рішень *штучного інтелекту*, включаючи інтелектуальне перевезення, планування маршрутів та попиту на свої операції; б) використання *технології «цифрових близнюків»*, що дозволяє взаємодіяти з цифровою моделлю фізичного об'єкта або його частинами так само, як ми б могли це зробити з фізичним аналогом; в) управління ланцюгами поставок *у режимі реального часу* з використанням файлового формату SCV (акронім від *Comma-Separated Values* - розділені комами значення), що сприяє швидкому реагуванню на зміни, дозволяючи компаніям використовувати дані щодо схем руху, змін у прогнозах погоди, а також дорожніх та портових умовах тощо в реальному часі; г) поширення використання *блокчейну* — оцифрованого списку записів даних, який

складається з багатьох блоків даних, організованих у хронологічному порядку та пов'язаних та захищених криптографічними доказами; д) впровадження заходів щодо *стандартизації* даних та використання *розширеної аналітики* при прийнятті управлінських рішень; е) поширення послуг з «*цифрового експедирування*» логістичних процесів та потоків; є) впровадження технології відстеження RFID (акронім від *Radio Frequency Identification* - радіочастотна ідентифікація), яка використовує радіочастоти для передачі інформації за допомогою прикріплених до об'єкта міток; ж) розповсюдження використання *автономних транспортних засобів* та *складської робототехніки* тощо. [2]

Таким чином можна зробити *висновок* про те, що стратегією економічного розвитку України у повоєнний період має стати, на наш погляд, структурна перебудова її економіки на засадах впровадження *інноваційної моделі економічного* зростання, на підґрунті: а) створення сприятливих умов для інноваційно-інвестиційної діяльності з розширенням залучення ресурсів вітчизняних та міжнародних інвесторів, з одного боку; б) підтримки ефективного використання результатів інноваційних розробок як в техніко-технологічній та економіко-управлінській сферах діяльності, так і в сфері впровадження передових та ефективних ноу-хау розробок; в) проведення жорсткої цілеспрямованої протекціоністської державної політики (навіть в супереч окремим вимогам ВТО), з іншого. Така політика, на наш погляд, має стати не лише тригером для розвитку економіки, а і одночасно підґрунтям для розв'язання посткризових проблем соціально-економічного розвитку.

В таких умовах розвиток як логістики в цілому, так і окремих її складових, зокрема, вимагатиме постійного вдосконалення на засадах детального вивчення усіх можливих чинників впливу кожного нововведення на результати та наслідки для здійснення бізнесової діяльності як на рівні окремих суб'єктів господарювання, так і на рівні галузей економіки та регіонів і країни в цілому. Нові техніко-технологічні та організаційні винаходи, що забезпечуватимуть впровадження певних новацій в логістичні процеси, логістичні структури та логістичну діяльність суттєво спрощуватимуть процес матеріально-технічного забезпечення, виробництва та збуту результатів і наслідків підприємницької діяльності. При цьому, безумовно, інноваційні концепції, що стосуються як бізнесу в цілому, так і окремих сфер діяльності (в тому числі і логістики), зокрема, щоб забезпечити згодом успішну інтеграцію впроваджуваної новації в наявні робочі бізнес-процеси, мають бути обов'язково ретельно апробовані та опрацьовані на практиці.

Список використаних джерел:

1. Швець В.Я., Баранець Г.В. Трансфер інновацій у логістичних системах : навчальний посібник. Дніпро : НГУ, 2015. 219с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/48406521.pdf
2. Петренко, О. І. (2020) Інновації в логістичній діяльності, їх переваги та недоліки. URL: http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-3441/

МОСТОВЕНКО НАТАЛІЯ, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ГРАНТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФІНАНСОВІЙ ПІДТРИМЦІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Стратегія розвитку сучасного глобалізованого суспільства, як ніколи раніше, передбачає інклюзію бізнесу, влади, громадянського суспільства для досягнення максимальної синергії від їх взаємодії, адже виклики сьогодення це – зростання бідності, розгортання воєн, пошук способів запобігання кліматичним, природним та гуманітарним катастрофам. Об'єднуючим культурологічним чинником цього процесу можна назвати виокремлення міжнародним співтовариством, під егідою ООН, Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року, серед яких: подолання бідності, голоду, гідна праця та економічне зростання, зменшення нерівності, сталий розвиток міст і громад, якісна освіта, відповідальне споживання, промисловість, інновації та інфраструктура та ін. [1]. Таким чином, сталий розвиток базується на балансі трьох базових компонентів: економічного – розвиток підприємництва, створення робочих місць, зростання добробуту; соціального – забезпечення якісної освіти, рівного доступу до ресурсів, підтримка місцевих ініціатив, зростання цінності інституцій, посилення охорони здоров'я; екологічного – захист навколишнього середовища, скорочення викидів, розвиток зеленої енергетики.

Будь-який проект розвитку неможливо реалізувати без залучення ресурсної складової, еквівалентом якої завжди є гроші. Враховуючи економічну ситуацію в нашій країні, нестабільність ділової активності та неможливість прогнозування, виникають складнощі в залученні власних ресурсів бізнесу (особливо середнього та малого) та обмежених ресурсів держави в соціальні чи екологічні проекти. Залучення кредитних та інвестиційних ресурсів теж ускладнюється, оскільки зовнішні інвестори та кредитори, насамперед, зацікавлені у якнайшвидшому поверненні вкладень, їх максимальній дохідності, у гарантіях та забезпеченнях, що унеможливлює або ускладнює їх використання в програмах реалізації ЦСР. Отже, виникає потреба в пошуку альтернативних джерел фінансової підтримки програм, що реалізовують цілі сталого розвитку.

Одним із потенційних альтернативних джерел вбачаються кошти різноманітних грантових програм, на що нині звертають увагу багато вітчизняних та зарубіжних дослідників. Гранти, як механізм фінансування, є важливими у фінансуванні проектів, як от ініціативи з відновлення екосистем, розвитку освіти, які не завжди є комерційно привабливими для приватних інвесторів, але мають значний суспільний ефект. Серед ключових характеристик грантів, що відрізняють їх від інших фінансових джерел, є: безповоротність, безвідкличність, безоплатність та цільове призначення [2, с. 43]. Такі особливості іноді призводять до некоректної поведінки деяких грантоотримувачів, що дістало назву «грантожерства». Тому, з одного боку, інтерес до грантів зростає, проте й підвищується роль різних учасників цього процесу, зокрема донорів щодо ефективності та цільового характеру

використання грантових коштів. Крім того, задля уникнення такого ефекту, з'являються й комбіновані фінансові механізми, у яких грантом покривається визначена частина інвестиційних кредитів. Як зазначає П. Г. Поплавський: «гранти є інструментом для досягнення союзами держав, державами, місцевими урядами, фондами своїх цілей через фінансове заохочення певної поведінки грантоотримувачів». Автор конкретизує, що «грантоотримувачі мають продемонструвати, що їхні зусилля, спрямовані на використання грантових коштів, були успішними, а виконання грантового проєкту змінить організацію, громаду, державу чи світ у певний значущий спосіб» [3, с. 50-51].

Можна виділити рівні донорів, що стають джерелами грантового фінансування. На міжнародному рівні до них відносяться [4, с. 16-17]: міжнародні організації (ООН, ЮНІСЕФ, Світовий банк, Рада Європи, ОБСЄ); урядові донори окремих закордонних органів влади; суспільні та корпоративні донори. На національному рівні представлені: національні (державні) урядові програми та субсидії («єРобота», «Досупні кредити 5-7-9»); приватні фонди та корпорації (гранти від компаній на екологічні ініціативи); неприбуткові та благодійні організації (БФ «Дихай» та ін.).

Отже, важливість та можливості грантів та грантової діяльності в досягненні ЦСР вбачається в такому:

1) забезпечується доступність фінансування для некомерційних проектів – гранти підтримують ініціативи, які не можуть залучити кредити, венчурний капітал або інші комерційні інвестиції;

2) досягається довгостроковий ефект – багато грантових проєктів працюють на випередження настання екологічних чи соціальних проблем;

3) реалізується міжнародна співпраця, відбувається обмін досвідом – гранти часто надаються в рамках глобальних ініціатив (наприклад, Green Climate Fund);

4) формується та реалізується інноваційний потенціал – грантове фінансування сприяє розробці нових технологій, що вирішують екологічні та соціальні виклики;

5) досягається прозорість ведення бізнесу та реалізації проектів.

Список використаних джерел:

1. 17 Цілей сталого розвитку. URL: https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/. (дата звернення: 25.02.2025).

2. Кобеля-Звір М. Гранти для фінансування мікро-, малого та середнього бізнесу: SWOT-аналіз. *Трансформаційна економіка*. 2023. №4 (04). С. 42-45. URL: https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-4-8. (дата звернення 24.02.2025)

3. Поплавський П.Г. Еволюція та сучасні визначення терміну «грант». *Світова економіка та міжнародні відносини.* 2024. № 2 (60). С. 47-52. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2024-2_0-pages-47_52.pdf (дата звернення: 25.02.2025)

4. Грант: керівництво до дії: посібник / Ващук О., Торбас О., Лемещенко-Лагода В., Сімахова А., Мандич О. За заг. ред. Лемещенко-Лагода В., Сухіх А.; Рада молодих учених при МОН. Запоріжжя: ФОП Однорог Т.В., 2024 114 с.

МУЛЬСКА ОЛЬГА, д.е.н., с.д., провідний науковий співробітник відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів
ПИКУС ІВАН, **КАРПА АНДРІЙ**, здобувачі вищої освіти,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України», м. Львів

МІГРАЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІЇ

Міграція як екзистенційна детермінанта суспільства має різноманітні соціально-економічні, суспільно-політичні, медико-демографічні та інші наслідки. Вона виступає як чинник, що стимулює економічний поступ, водночас виступаючи тригером для формування регіональних дисбалансів і ослаблення економічної безпеки. З одного боку, міграція може забезпечувати соціально-економічну резильєнтність і сприяти балансуванню локальних ринків праці, а з іншого – викликати негативні наслідки, такі як зниження економічної стабільності. Одним із головних позитивних аспектів міжнародної міграції є інвестиційні надходження в економіку через фінансові трансферти мігрантів, які частково компенсують негативні ефекти «відтоку мізків» і зростання трудової міграції.

Теоретико-методологічною прогалиною у науковому дискурсі щодо дослідження міграційних ризиків є недостатня їх ідентифікація за каналами поширення, а також відсутність розроблених методичних інструментів для оцінки ступеня впливу ризиків інтенсифікації міграційних процесів на резильєнтність соціально-економічної системи. Це створює труднощі в точному вимірюванні та прогнозуванні потенційних негативних наслідків міграції для економічної та соціальної стабільності країни. Міграційні процеси впливають на резильєнтність соціально-економічної системи через два основні канали: людські ресурси та міграційні трансферти. Відтік людських ресурсів, зокрема через еміграцію кваліфікованих кадрів або робочої сили, може спричинити ризики для демографічної ситуації та ринку праці, що, у свою чергу, має значний вплив на довгострокові економічні показники, такі як ВВП, ВРП, національний дохід, а також рівень інноваційно-технологічної конкурентоспроможності певної території.

Міграційні ризики в контексті економічної стабільності можуть бути пов’язані з кількома факторами, які впливають на загальний розвиток країни, включаючи неконтрольоване зростання фінансового добробуту сімей, що виникає унаслідок міграційних трансфертів, у разі, якщо виробниче забезпечення країни не відповідає цьому зростанню [2]. Зокрема, коли країна значною мірою залежить від грошових переказів мігрантів, є ймовірність виникнення економічних дисбалансів, таких як високий рівень інфляції, що може призвести до знецінення місцевої валюти, зниження реальних доходів населення та зростання соціальної нерівності. Тому важливим аспектом є необхідність контролю за економічними наслідками таких трансфертів і їхнього потенційного впливу на загальну стабільність фінансової системи.

Міграційні ризики та загрози, пов'язані з інтенсифікацією міграційних процесів, є детермінованими етапами міграційного циклу, кожен з яких приносить власну конфігурацію викликів та шоків для економічного зростання. Важливо зауважити, що з розвитком міграційних потоків країни-донора людських ресурсів стикаються з різними видами економічних шоків на різних етапах міграційного циклу, починаючи від початкових шоків, пов'язаних із відтоком робочої сили, до довгострокових наслідків, таких як зміни в структурі ринку праці та ефективності економічних процесів.

Міграційні ризики, що впливають на економічну безпеку, мають різний характер і масштаб, що зумовлюється специфікою міграційних потоків. Вони класифікуються відповідно до кількох критеріїв, включаючи тип міграції, її масштаби та наслідки для економічної системи країни. Вчені виокремлюють п'ять основних груп міграційних ризиків, що можуть мати різні ступені впливу на стійкість соціально-економічної системи країни-донора або країни-реципієнта. Ці групи ризиків можна деталізувати таким чином:

1) міграція робітничих кадрів (трудова міграція). Цей тип міграції, як правило, передбачає переміщення робочої сили на тимчасове або постійне перебування в іншій країні, що здебільшого є результатом пошуку кращих умов праці. Вона може призводити до значних демографічних змін у країні-донора, зокрема до зменшення кількості працездатного населення. Такий відтік може мати наслідки для розвитку певних секторів економіки, де відчувається нестача робочої сили, що може призвести до зниження економічної продуктивності та конкурентоспроможності [1].

2) міграція висококваліфікованих кадрів, зокрема освітня та академічна міграція (так звана «відтік мізків»). Це один із найбільш значущих міграційних ризиків для соціально-економічної системи країни, оскільки країни, що втрачають свою висококваліфіковану робочу силу (професіоналів, науковців, інженерів тощо), втрачають важливі інтелектуальні ресурси, здатні стимулювати науково-технічний прогрес та інновації. Відтік мізків може мати далекосяжні наслідки для інноваційної конкурентоспроможності, а також для розвитку освіти та науки в країні-донора [3].

3) реміграція. Цей процес включає повернення мігрантів до своїх рідних країн після тривалого перебування в іншій державі. З одного боку, реміграція може відновити трудовий потенціал країни, однак з іншого — цей процес може викликати економічні та соціальні труднощі для країни-реципієнта, якщо вона не готова до інтеграції великої кількості мігрантів. Повернення може також спричинити перенавантаження ринку праці, інфраструктури та соціальних послуг, що ускладнює економічну стабільність на місцевому рівні.

4) міграційні трансферти. Міграційні трансферти, або грошові перекази, які мігранти надсилають своїм родинам в країни походження, можуть виступати важливим джерелом доходу для сімей і сприяти економічній стабільності на рівні домогосподарств. Однак у країні-реципієнті існують ризики, пов'язані з надмірною залежністю економіки від цих переказів, що може призвести до перекосів в економічній структурі, зокрема, до зростання

інфляції, зміщення акценту з виробничих секторів на споживчі.

5) неконтрольовані іммиграційні процеси. Така міграція включає великі маси біженців або нелегальних мігрантів, що можуть виникати внаслідок політичних, економічних чи природних катастроф. Неконтрольовані іммиграційні потоки можуть створювати значні соціально-економічні проблеми для країн-реципієнтів, включаючи перевантаження соціальних служб, загострення соціальної напруженості та трудових конфліктів. Цей тип ризику загрожує стабільності економічних і соціальних систем, оскільки країни не завжди здатні забезпечити належну інтеграцію іммігрантів та забезпечення їх базових потреб [4].

Екзистенційними ризиками для соціально-економічної резильєнтності території є неконтрольовані міграційні потоки, які, у разі їх інтенсифікації, можуть призвести до серйозних негативних наслідків не лише для економічного зростання, а й для забезпечення економічної безпеки. Вони особливо впливають на ринок праці, виробничу сферу, кредитний ринок і ринок інвестиційного капіталу. Міграційні потоки можуть спричиняти зростання тіньової або напівтіньової зайнятості, створення групи прекаріату, а також заміщення висококваліфікованих мігрантів менш кваліфікованими працівниками. Крім того, процеси асиміляції іммігрантів, особливо з країн, що розвиваються, можуть посилюватися, що, у свою чергу, впливає на соціальну стабільність. Масштабування міграції бізнесу та поширення міграції інтелектуальної власності в умовах дефіциту комерціалізації інноваційних розробок створюють додаткові загрози для соціально-економічної стійкості територій. У довгостроковій перспективі, через низьку ефективність або повну відсутність організаційно-економічних і нормативно-правових механізмів для посилення міграційної безпеки, ці процеси можуть призвести до критичного ослаблення національної безпеки та зниження потенціалу для економічного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Huysmans J. Migrants as a security problem: dangers of ‘securitizing’ societal issues, in D. Thränhardt, and R. Miles (eds). Migration and European integration: the dynamics of inclusion and exclusion, London: Pinter, 2015, pp.53-72

2. Huysmans J. The European Union and the Securitization of Migration. Journal of Common Market Studies, 2018, 38 (5), pp. 751-77.

3. Біль М., Мульска О. Концептуально-методичні підходи до аналізування міграційних детермінант соціально-економічної резильєнтності країни. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024, 5 (14). С. 103-109. https://doi.org/10.32782/dees.14-16. 61.

4. Мульска О. П. Міграційні процеси & економічне зростання: теорія каузальності та практика ефективного управління: монографія. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», Львів, 2022. 470 с.

МУЛЬСКИЙ ВАСИЛЬ, здобувач вищої освіти,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів
БОДНАР ВОЛОДИМИР, **КАРПІНКА МАКСИМІЛІАН**, здобувачі вищої освіти,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України», м. Львів
Науковий керівник – **ЛУПАК РУСЛАН**, д.е.н., професор,
професор кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОСЕСТЕЙТУ УКРАЇНИ

Зростаючі деструктивні міграційні процеси, що характеризують сучасний етап соціально-економічного розвитку України, здійснюють вагомий вплив на формування ресурсного потенціалу, необхідного для ефективного розвитку національної економіки. Вони не лише ускладнюють стабільність усіх сфер суспільно-економічного життя, а й створюють додаткові ризики та загрози, які можуть призвести до суттєвих дестабілізаційних явищ. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває необхідність чіткого визначення стратегічної ролі міграційних процесів не лише в контексті покращення ефективності соціально-економічних трансформацій національної економіки, включаючи галузеві, секторальні та просторово-територіальні аспекти, але й у забезпеченні безпекових основ для сталого розвитку держави.

Забезпечення безпекового базису країни передбачає розробку та впровадження збалансованих структурно-функціональних механізмів управління міграційними процесами. Ці механізми повинні стати невід'ємною частиною системи економічної безпеки країни, враховуючи вплив глобалізаційних тенденцій, геополітичних конфліктів та зростаючих гібридних загроз. У таких умовах виникає необхідність у розробці та реалізації стратегічних напрямів державної політики, спрямованих на регулювання міграційних процесів з метою збереження економічної стабільності та зміцнення економічної безпеки України.

Посилення значущості розробки стратегічних векторів державної міграційної політики у контексті економічної безпеки країни зумовлене низкою ключових факторів, серед яких:

- Руйнування демографічної структури населення, що проявляється у стрімкому скороченні чисельності населення, перевищенні рівня смертності над народжуваністю та старінні трудового потенціалу.

- Зростання соціальної напруги та конфліктності серед учасників економічного обміну, що посилюється процесами глобалізації, лібералізацією ринків та прискореними соціально-економічними трансформаціями.

- Обмеженість ресурсної бази для формування та відтворення трудового

капіталу, що виникає через деструктивні демографічні тенденції, міграційні виклики та соціально-економічну нестабільність.

- Низька ефективність вирішення структурних проблем міграції, що ускладнює розробку та імплементацію дієвих механізмів уникнення міграційних ризиків та протидії відповідним загрозам.

- Відсутність інституційної основи для ефективного управління міграційними процесами на всіх рівнях державного управління, що перешкоджає комплексному вирішенню проблеми.

- Неузгодженість механізмів та інструментів реалізації міграційної політики з пріоритетами економічної безпеки країни, що знижує ефективність політичних рішень у цій сфері.

- Обмежені фінансово-економічні та соціально-психологічні ресурси, необхідні для стимулювання позитивних аспектів міграції та стримування її негативних наслідків, що ускладнює стабілізацію зовнішнього переміщення населення.

- Відсутність комплексної системи моніторингу та обліку міграційних процесів, що унеможливлює їхнє оперативне оцінювання та прогнозування.

- Необхідність посилення стратегічної ролі соціальних аспектів міграції для забезпечення сталого розвитку територій, ринку праці та інтелектуального капіталу країни.

- Потреба у розвитку людського капіталу як основного ресурсу для забезпечення економічної безпеки, що включає створення ефективних превентивних механізмів протидії гібридним загрозам та адаптацію до нових соціально-економічних реалій.

З огляду на вищезазначене, стратегічний підхід до регулювання міграційних процесів повинен базуватися на комплексних та довгострокових заходах, спрямованих на збереження національного трудового потенціалу, підтримку економічної стабільності та формування сприятливих умов для сталого розвитку держави [1; 3].

Зміни в мотиваційних факторах населення щодо міграції також вказують на необхідність посилення безпекового аспекту в механізмах управління міграційними процесами. Спочатку, в періоди становлення незалежності України та економічних криз (1994, 1998, 2008-2009 рр.), основні мотиви еміграції були соціально-економічними, такими як покращення матеріального становища, кращі умови для навчання дітей і підвищення якості життя. Однак після початку збройної агресії з боку Росії (окупація Криму та бойові дії на Донбасі) та через невдачі у проведенні реформ, спостерігається зміщення акцентів у мотивації до еміграції на безпекові та соціально-психологічні фактори. В умовах посилення соціальної несправедливості та нерівномірного розподілу ресурсів, основними мотивами для еміграції стали особистісна безпека, доступ до правосуддя та базових прав людини, а також можливість реалізувати стратегічні особисті плани у середовищі соціально-економічних трансформацій і стабільного розвитку в іншій країні.

Враховуючи, що побудова стратегічних векторів державної міграційної

політики повинна здійснюватися в контексті основних функціональних складових економічної безпеки, кожна з складових економічної безпеки буде визначена через відповідний набір індикаторів. Це дозволить чітко оцінювати стан та динаміку міграційних процесів у рамках загальної економічної безпеки країни. Завдяки такій системі можна буде оперативно виявляти уразливі точки в політиці регулювання міграції та коригувати заходи для досягнення оптимальних результатів у забезпеченні сталого розвитку національної економіки та посиленні її безпеки [4].

Залежність економічної безпеки регіонів від трудової міграції доведена результатами економіко-математичного моделювання (формула 1).

$$ES_t = \underset{(0.425^{**})}{0.215} - \underset{(0.788^{***})}{1.023} Migr_t \qquad (1)$$
$$R^2 = 0.912 \quad DW = 2.12$$

де ES_t – зміна рівня економічної безпеки України у t-період часу (коеф.); $Migr_t$ – інтенсивність трудової міграції з України до країн ЄС у t-період часу (особи у розрахунку на 10 тис. населення) [3].

Оцінка впливу міграційних процесів на економічну безпеку України, зокрема в умовах тривалої кризи, є важливим етапом для формування ефективної державної політики регулювання трудової міграції. Міграційні потоки робітничих і висококваліфікованих кадрів мають безпосередній вплив на людський капітал, який, в свою чергу, визначає перспективи економічного зростання та відновлення країни. Тому застосування методів, які дозволяють всебічно аналізувати взаємозв'язки між різними змінними, є необхідним для розробки стратегій, спрямованих на відновлення і зміцнення ресурсного потенціалу України.

Список використаних джерел:

1. Біль М. М., Махонюк О. В., Мульська О. П., Бараняк І. Є., Карп'як М. О. *Міграційна мобільність молоді: результати соціологічного дослідження та нові виклики в умовах війни*: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2022. 72 с.
2. Біль М., Мульська О. Концептуально-методичні підходи до аналізування міграційних детермінант соціально-економічної резильєнтності країни. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024, 5 (14). С. 103-109. https://doi.org/10.32782/dees.14-16. 61.
3. Мульська О. П. Міграційні процеси & економічне зростання: теорія каузальності та практика ефективного управління: монографія. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», Львів, 2022. 470 с.
4. Мульська О. П., Воронко О. С., Мульский В. Я. Міжнародна міграція в системі соціально-економічної резильєнтності: механізми забезпечення міграційної безпеки. *Академічні візії*. 2024. № 34. https://doi.org/10.5281/zenodo.13294423

МУСІЄНКО СЕРГІЙ, здобувач третього (доктор філософії) рівня вищої освіти
КЛИМЕНКО ЛІДІЯ, к. е. н., доцент кафедри менеджменту,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Інвестиційне забезпечення та зовнішньоекономічна діяльність відіграють ключову роль у розвитку аграрного сектору України. В умовах глобалізації та посилення міжнародної конкуренції українські аграрні підприємства стикаються з проблемами залучення капіталу, нестачею фінансових ресурсів, торговельними бар'єрами та логістичними труднощами. У зв'язку з цим, розробка ефективних стратегій інвестування та розширення міжнародних ринків збуту є пріоритетними завданнями для агробізнесу.

У науковій літературі представлено значний внесок як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників у дослідження визначеної проблематики. Білорус О. Г. аналізував вплив глобалізаційних процесів на аграрну економіку України [1]. Крисанов Д. Ф. вивчав механізми інвестування та їх ефективність у розвитку сільського господарства [2]. Саблук П. Т. розробляв методологію державної підтримки інвестицій в агросектор [3]. Лупенко Ю. О. досліджував роль зовнішньоекономічної діяльності у формуванні конкурентних переваг агропідприємств [4]. Шпичак О. М. аналізував механізми фінансування та проблеми кредитування агробізнесу [5].

Формування інвестиційної моделі господарювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності та здійснення міжнародних операцій є необхідним процесом, що базується на загальних мотиваційних засадах. Ця концепція розкриває основні стимули, які визначають доцільність реалізації інвестиційної політики на всіх етапах розвитку підприємства, а також окреслює оптимальні методи та форми її впровадження. Впливовими факторами у цьому процесі є не лише суто економічні аспекти, а й загальногосподарські умови, які формуються під впливом як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

Серед проблем інвестиційного забезпечення та формування ефективних напрямів розвитку зовнішньоекономічних відносин між аграріями слід виокремити наступні.

1. Недостатня кількість інвестицій: Український агросектор залучає близько 10% загальних іноземних інвестицій, тоді як у країнах ЄС цей показник становить 20-25%; високі ризики, пов'язані з військовими діями та політичною нестабільністю.

2. Обмежений доступ до фінансових ресурсів: лише 30% агропідприємств можуть скористатися банківськими кредитами через жорсткі вимоги щодо застави; відсоткові ставки на кредити для аграріїв в Україні є значно вищими, ніж у країнах ЄС (16-20% проти 3-5%).

3. Проблеми виходу на міжнародні ринки: торгові бар'єри, квоти на експорт продукції в ЄС; високі витрати на логістику та транспортування.

Оцінювання ефективності інвестиційного забезпечення підприємств вимагає проведення всебічного аналізу щодо залучення капіталу, продуктивності його використання та прогнозування перспективних напрямів інвестування.

Протягом 2022–2024 років аграрний сектор України залучав інвестиції з різних країн. Значна частина прямих іноземних інвестицій (ПІІ) надходила від компаній, що вже працюють на українському ринку, які реінвестували свої прибутки. Загальний обсяг ПІІ за цей період склав $8,4 млрд, з яких 72% ($6,1 млрд) були реінвестованими доходами. Серед країн, які активно інвестували в аграрний сектор України, були Саудівська Аравія та Кіпр. Зокрема, у 2024 році Saudi Agricultural and Livestock Investment Co. (SALIC) придбала 12,6% акцій української агрокомпанії МХП за $54 млн. Варто зазначити, що значна частина інвестицій надходила через реінвестування прибутків іноземними компаніями, які вже працюють в Україні. Це свідчить про їхню довіру до українського ринку та бажання розширювати свою діяльність, незважаючи на виклики, пов'язані з військовими діями та економічною нестабільністю.

Вагоме значення для успішності реалізації інвестиційних ініціатив має рівень активності підприємства у сфері інвестування, а також обґрунтованість рішень, що приймаються у цій площині.

Таблиця 1. SWOT-аналіз

Сильні сторони (Strengths)	**Слабкі сторони (Weaknesses)**
Високий природний потенціал для аграрного виробництва	Обмежений доступ до довгострокового фінансування
Розвинена експортна орієнтація галузі	Низький рівень інновацій у сільському господарстві
Висока конкурентоспроможність окремих видів продукції на світових ринках	Нестача сучасної інфраструктури для переробки та зберігання продукції
Можливості (Opportunities)	**Загрози (Threats)**
Залучення іноземних інвестицій для модернізації виробництва	Політична та економічна нестабільність
Розширення співпраці з ЄС та іншими країнами	Торгові бар’єри та квоти на експорт продукції
Використання цифрових технологій у сільському господарстві	Зростання логістичних витрат через військові дії

З огляду на аналіз, найбільшим потенціалом для розвитку є залучення іноземних інвестицій та адаптація підприємств до міжнародних стандартів. Однак, значною загрозою залишається нестабільність внутрішнього ринку, що ускладнює довгострокове фінансування. Тому стратегічні напрями розвитку мають включати державні гарантії для інвесторів, оптимізацію податкових механізмів і підтримку модернізації інфраструктури.

Отже, інвестиційне забезпечення підприємств у міжнародному бізнесі слід розглядати як частину комплексної системи управління, що охоплює організаційно-економічні механізми, стратегічне планування формування фінансових ресурсів та їх ефективний розподіл з метою досягнення встановлених результатів.

На нашу думку, для залучення додаткових інвестицій у національний аграрний бізнес вітчизняним товаровиробникам доцільно налагоджувати співпрацю з такими країнами у тому числі із визначеними контрагентами:

1. Європейський Союз (ЄС): Німеччина, Нідерланди, Франція, Польща, Іспанія – потужні агропродовольчі ринки, інвестори в переробку, органічне виробництво, логістику та інновації в сільському господарстві. Серед ефективних контрагентів слід розглядати агрохолдинги, переробні підприємства, ритейлери (Metro, Carrefour, Auchan), кооперативи (Arla, FrieslandCampina).

2. США та Канада - лідери у фінансуванні інноваційних аграрних технологій, виробництві добрив, аграрній науці та генетиці. Контагентів яких слід залучити до співпраці: агрохімічні корпорації (Corteva, Bayer Crop Science), інвестиційні фонди (BlackRock, Cargill Ventures), трейдери (ADM, Bunge).

3. Близький Схід (ОАЕ, Саудівська Аравія, Катар) - високий попит на зернові, олійні культури, органічну продукцію, тваринництво. Серед першочергових контрагентів виділяють державні фонди (Saudi Agricultural and Livestock Investment Company - SALIC), холдинги (Al Dahra).

5. Великобританія, Швейцарія, як центри аграрних інвестицій, страхування та трейдингу. Контрагентами відповідно можуть бути: Louis Dreyfus, Glencore Agriculture, фінансові установи (Rabobank, UBS).

6. Латинська Америка (Бразилія, Аргентина) має потужні можливості для кооперації у виробництві біопалива, м'ясної та зернової продукції. Серед контрагентів слід віддати перевагу агропідприємства, які займаються генетикою та біотехнологіями.

Отже, інвестиційне забезпечення та зовнішньоекономічна діяльність є критичними факторами розвитку аграрного сектору України. Незважаючи на численні виклики, ефективні державні та корпоративні стратегії можуть значно покращити конкурентоспроможність вітчизняного агробізнесу. Впровадження сприятливих умов для інвесторів, покращення доступу до фінансування та розвиток логістичної інфраструктури сприятимуть підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Білорус О. Г. Глобалізація і розвиток економіки України. К.: Освіта, 2018. 350 с.
2. Крисанов Д. Ф. Інвестиційні механізми в аграрному секторі України. Х.: Економіка, 2021. 310 с.
3. Лупенко Ю. О. Зовнішньоекономічна діяльність аграрного сектору. К.: Аграрна наука, 2020. 280 с.
4. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Офіційний сайт. – URL: https://minagro.gov.ua/
5. Верховна Рада України. Законодавчі ініціативи щодо розвитку аграрного сектору. – URL: https://rada.gov.ua/

НЄГАЄВА ГАННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЧХЕАЙЛО ІРИНА**, к.ф.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ТА ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ У СВІТОГЛЯДІ ЕКОФЕМІНІЗМУ: ЦИФРОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному світі цифровізація є одним із найважливіших факторів трансформації суспільства, що охоплює як економічні, так і соціальні аспекти. Екофемінізм, інтегруючи ідеї гендерної рівності та екологічної свідомості, відкриває нові можливості для досягнення сталого розвитку через використання цифрових технологій. Ці інструменти створюють умови для впровадження інновацій, розширення доступу до екологічних знань і підвищення участі жінок у вирішенні глобальних викликів [1].

Екофемінізм розглядає гармонійне співіснування людини та природи як основу стійкого суспільного розвитку. У цьому контексті цифрові технології сприяють поширенню знань, підтримують мережі співпраці та дозволяють реалізовувати екологічні практики, які орієнтовані на довгостроковий ефект. Цифрові платформи сприяють обміну досвідом між підприємцями, громадськими організаціями та місцевими громадами, посилюючи екологічну обізнаність [2].

Одним із важливих напрямків цифровізації у контексті екофемінізму є створення інноваційних інформаційних платформ, які сприяють вирішенню екологічних і соціальних проблем. Розробка спеціалізованих інструментів, таких як програми для моніторингу стану довкілля або освітні онлайн-курси, дозволяє залучити широку аудиторію до екологічних ініціатив. Це, у свою чергу, сприяє подоланню гендерної нерівності через розширення доступу до знань і ресурсів. Цифрові платформи також можуть слугувати інструментом для об’єднання активістів, науковців і представників громад, створюючи простір для обміну ідеями, досвідом і спільної роботи над проектами. Використання технологій великих даних та штучного інтелекту може забезпечити глибший аналіз екологічних проблем, допомагаючи знайти оптимальні рішення з урахуванням потреб різних соціальних груп [3].

Цифрові технології стають основою для підтримки локальних ініціатив. Жінки, які займаються сільським господарством або екологічним підприємництвом, використовують онлайн-платформи для просування своїх продуктів, залучення інвесторів та навчання сталим практикам. Це сприяє формуванню нової культури підприємництва, яка орієнтована на збереження природних ресурсів і забезпечення економічної стабільності місцевих громад [4].

Діджиталізація створює нові можливості для екологічного бізнесу, спрямованого на сталий розвиток, завдяки впровадженню сучасних технологій та інноваційних підходів. Онлайн-інструменти відкривають широкі перспективи для автоматизації виробничих процесів, що дозволяє зменшити

вплив на навколишнє середовище, а також підвищити ефективність використання природних ресурсів.

За допомогою програм для аналізу даних про споживання енергії та моніторингу енергетичних витрат підприємства можуть виявити неефективні ділянки та оптимізувати свої енергетичні ресурси. Це не лише знижує витрати, але й дозволяє зменшити викиди парникових газів, що є ключовим фактором у боротьбі з глобальним потеплінням. Інші інструменти допомагають бізнесу впроваджувати стратегії управління відходами, дозволяючи здійснювати їх переробку чи утилізацію з максимальним ефектом. Інтелектуальні системи, засновані на принципах "інтернету речей" (IoT), дають можливість в реальному часі контролювати стан відходів і їхній рух по ланцюгу утилізації, що дозволяє значно знижувати обсяги відходів, які потрапляють на звалища.

Що стосується відновлюваних джерел енергії, то діджиталізація активно сприяє інтеграції сонячних панелей, вітрових турбін та інших екологічних джерел енергії в інфраструктуру підприємств. Використання цифрових технологій дозволяє не лише підвищити ефективність таких систем, а й сприяти розвитку розподіленої генерації енергії, що зменшує навантаження на централізовані енергомережі. Програмні рішення для моніторингу та оптимізації таких джерел дозволяють автоматично налаштовувати роботу систем в залежності від погодних умов, що забезпечує максимальну ефективність та економію.

Завдяки застосуванню штучного інтелекту та машинного навчання можна прогнозувати виробництво енергії на основі метеорологічних даних, попереджати можливі втрати та оптимізувати зберігання надлишкової енергії в акумуляторних системах. Наприклад, сучасні енергетичні платформи використовують аналіз великих даних (Big Data) для балансування енергоспоживання між різними секторами економіки, що дозволяє ефективніше використовувати наявні ресурси.

Розвиток смарт-мереж (smart grids) дає змогу інтегрувати відновлювані джерела енергії в міські інфраструктури та приватний сектор. Взаємодія між розумними мережами та цифровими платформами дозволяє здійснювати динамічне управління енергетичними потоками, зменшуючи енергетичні втрати та підвищуючи загальну надійність електропостачання.

Залучення жінок до розробки таких цифрових рішень у сфері відновлюваної енергетики є важливим фактором, що сприяє гендерній рівності та соціальній інклюзії. Жінки-інженери, науковиці та підприємниці відіграють ключову роль у створенні стійких енергетичних технологій, що поєднують економічні та екологічні аспекти розвитку.

Екофемінізм інтегрує соціальні та екологічні аспекти у бізнес-моделі, створюючи умови для співпраці між різними секторами економіки та суспільства. Цей підхід передбачає не лише захист прав жінок, але й активне залучення жінок до розробки інноваційних рішень, які відповідають вимогам сталого розвитку. Така стратегія дозволяє бізнесу розвиватися в умовах, де економічні інтереси гармонійно поєднуються з екологічними, що забезпечує

стійкий ріст та соціальну відповідальність компаній [5].

Ініціативи, що підтримують екофемінізм, можуть включати створення робочих місць для жінок у зелених та технологічно інноваційних галузях, сприяючи зменшенню гендерного розриву в економічній сфері. Окрім того, це дозволяє впроваджувати практики, які сприяють покращенню умов праці для жінок, особливо в екологічно чутливих сферах, таких як відновлювана енергетика, сталий агробізнес, або переробка відходів.

Такі ініціативи також сприяють розвитку бізнес-моделей, які використовують ресурси ефективно, зменшуючи екологічний слід і надаючи компаніям конкурентні переваги на ринку. Впровадження цих підходів може стати каталізатором масштабних змін, що ведуть до підвищення стійкості бізнесу, збереження природних ресурсів і підтримки соціальної рівності [2].

Освіта є ключовим елементом екофемінізму, а цифрові технології розширюють її можливості. Онлайн-курси, вебінари та платформи формують екологічно свідомих громадян і залучають жінок до екопроєктів. Навчальні програми підвищують кваліфікацію, освоюють технології та розширюють економічні можливості. Інтерактивні симуляції й віртуальні лабораторії інтегрують екологічні знання у навчання, формуючи відповідальність за природу. Важливо підтримувати локальні ініціативи, які враховують регіональні особливості та вирішують місцеві екологічні проблеми [4].

Цифрові технології є важливим інструментом для популяризації ідей екофемінізму, інтегруючи екологічну свідомість та гендерну рівність у сучасний бізнес і освіту. Вони сприяють розширенню можливостей для сталого розвитку, створюють нові форми співпраці та забезпечують доступ до знань. Підтримка жінок у цифрових ініціативах є важливим чинником гармонійного співіснування людини і природи, сприяючи формуванню економіки, яка базується на принципах сталості, рівності та інновацій.

Список використаних джерел:

1. d'Eaubonne, F. Le Féminisme ou la Mort [Фемінізм або смерть] / Françoise d'Eaubonne. – Paris: Pierre Horay, 1974. – 221 p.
2. Лисенко Г. М. Природоохоронні аспекти сталого розвитку суспільства: навчальний посібник / Г.М. Лисенко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 123 с.
3. Воррен К. Дж. Екофеміністська філософія: Західна перспектива на те, що це таке і чому це важливо / Карен Дж. Воррен. Нью-Йорк: Rowman & Littlefield Publishers, 2000. 288 с
4. Karaeva, N. V., Koran, R. W., Kotsko, T. A. Sustainable development: ecological and economic optimization of territorial production systems. Sumy: University Book, 2008.
5. Ecofeminism: Women, Culture, Nature / ред.: K. J. W. (Editor), N. E. (Editor). Indiana University Press, 1997. 472 с.

НОВІК ІРИНА, к.е.н., доцент кафедри
економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин
НТУ «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

THE IMPACT OF GLOBAL TRANSFORMATIONS ON THE MACROECONOMIC ENVIRONMENT IN INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Recent foreign research is primarily focused on studying economic security at the mega-level. Economic security is interpreted as a complex, multifactorial category that describes the national economy's ability for sustainable development, meeting the needs of society and the state, addressing threats to national security, and supporting the national economy's competitiveness in the global economic space (B. Lopez, K. Sawka).

The modern economy is characterized by significant global transformations that affect the macroeconomic environment worldwide. These changes are driven by technological advancements, increasing globalization, rising geopolitical tensions, changes in environmental conditions, and global challenges such as pandemics. These factors substantially alter the macroeconomic situation in various countries, creating new opportunities and risks for economic development.

In the context of globalization, a complex set of socio-economic, political, and legal factors has sharply intensified the issue of forming and ensuring the security of the constitutive components of the hierarchical economic system of Ukraine's transitional economy. Economic security is the most crucial component of the country's national security, as it is inextricably linked to the economic efficiency of business entities and the overall process of societal development.

In Ukraine, economic security became a prominent area of study in the mid-1990s, as the young state and domestic enterprises faced the need to manage risks in a transitional economy and respond adequately to changes to ensure system adaptation to the latest operating conditions.

Among the current research areas of Ukrainian scientists in the field of economic security are: various aspects of enterprise development management in the new economy (I. Ansoff, A.N. Bohatko, B.L. Kuchin, O.I. Pushkar, O.M. Trydid, Ye.V. Yakusheva); assessment of the level of economic security under uncertainty and risk (O.V. Arefieva, H.A. Androshchuk, M.M. Yermoshenko, T.S. Klebanova, H.B. Kozachenko, A.V. Krysina, T.B. Kuzenko, V.I. Muntiyan, Ye.A. Oleinikov, V.S. Ponomarenko, V.L. Tambovtsev, O.I. Cherniak, M.Ya. Shvets); strategies and mechanisms to ensure economic security in the context of integration processes (V.H. Alkema, O.H. Bilorus, T.H. Vasyltsiv, V.I. Voloshyn, D.H. Lukianenko, O.A. Kyrychenko). However, some essential aspects of economic security require more detailed research, particularly the relationship between economic security (of enterprises, in particular) and global transformations.

Technological innovations are one of the main drivers of economic growth in recent decades. Automation, artificial intelligence, and digitalization transform the labor market structure, impacting productivity, employment levels, and incomes [1].

- Automation and Artificial Intelligence: Increase production efficiency but also reduce jobs, especially in manufacturing and routine sectors.

- Digitalization of the Economy: Stimulates the development of service sectors, e-commerce, and financial technologies, though it requires adaptation in traditional industries.

- Financial Technologies: Improve access to financial services but can lead to financial instability.

Globalization and International Trade

Globalization of socio-economic processes, on the one hand, creates new development opportunities, but on the other, introduces numerous challenges, such as technological, economic, social, and civilizational risks that heighten the importance of economic security. Economic security is particularly relevant for countries undergoing systemic transformations, as they simultaneously require integration into the global economy and protection from potential crises.

Economic globalization has both positive and negative impacts on economic security. On the one hand, it promotes the dissemination of new technologies and discoveries; on the other, it can increase the dependence of less developed countries on stronger economies. This challenge is faced not only by states but also by individual enterprises, which must develop new approaches to ensure their economic security and enhance their competitiveness in global markets [2].

Establishing a modern system of economic security in enterprises requires identifying all key elements and their interconnections, as well as aligning the interests of individual subsystems with the economic interests of the organization as a whole. An enterprise's economic security is defined by its ability to achieve set goals, maintain resilience against internal and external threats, and meet the needs of all stakeholders.

In the current environment, Ukrainian enterprises face various factors threatening their economic security. These include energy dependence, unstable supply of strategic raw materials, technological backwardness, financial dependence on foreign creditors, corruption, and the outflow of intellectual and financial resources abroad. Inefficient management of state funds and uneven income distribution further exacerbate social polarization and lower the standard of living [3].

Globalization promotes increased volumes of international trade and market expansion but has a conflicting impact on the economic stability of individual countries.

- Increase in Trade Volumes: Stimulates economic growth, creates new jobs, and improves product quality.

- Growth of Multinational Corporations: Allows for increased investment in the production capacities of developing countries.

- Trade Wars and Protectionism: Rising geopolitical tensions have reversed some globalization processes, negatively affecting macroeconomic stability.

For an effective enterprise information security system, it is essential to identify and assess key threats, determine system vulnerabilities, and develop measures for risk prevention and damage minimization [4].

Conclusions

Current trends in global economic systems confirm that economic security is of critical importance for the effective functioning of all economic agents in the international arena.

Enterprises operating in an unstable economic environment must make risky decisions to maintain competitiveness and prevent or mitigate various threats. This applies to investment, finance, human resources, supply of material values, access to new technologies, and information exchange. To achieve strategic goals of stable development and economic independence, enterprises must fully utilize their corporate resources.

Information is becoming a valuable production resource, and ensuring information security is an integral part of the corporate economic security system.

List of used sources:

1. Dubnytskyi V. I. Evolution, Essence, Classes, and Tools of E-Business: [Monograph] / Dubnytskyi V. I., Lazikova A. I. / NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics, Donetsk Economic and Humanitarian Institute. - Donetsk: South-East, 2004. - 84 pages.
2. Kozachenko A. V. Economic Security of the Enterprise: Essence and Mechanism of Assurance: Monograph / A. V. Kozachenko, V. P. Ponomaryov, O. M. Lyashenko. Kyiv: Libra, 2003. 280 pages.
3. Prokofieva D. M. Corporate Espionage in the System of Information Crimes // Ukrainian Center for Information Security / www.bezpeka.com/library/lib_aspect.html.
4. Bernardo V. Lopez. Upshot; Business Intelligence: The Japanese Model. // Business World, June 17, 1999, p. 4.
5. Kenneth Sawka, Vice President of Fuld & Company Inc. The Analyst's Corner: It's Good to Be Needed // Competitive Intelligence Magazine, Vol. 4, No. 2; 2001.

ОПАЛЬКО ВІКТОРІЯ, к.е.н, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького, м. Черкаси

РОЗВИТОК «РОЗУМНИХ» МІСТ ЯК ПРИКЛАД СИНЕРГІЇ ІННОВАЦІЙ, ІНВЕСТИЦІЙ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розвиток «розумних» міст є ключовим напрямом у забезпеченні сталого економічного розвитку, оскільки поєднує інноваційні технології, ефективне управління ресурсами та соціальну інтеграцію. В умовах урбанізації та зростаючих екологічних викликів smart city сприяють підвищенню якості життя громадян, оптимізації міської інфраструктури та залученню інвестицій у високотехнологічні сектори економіки. Для України впровадження концепції розумних міст є важливим інструментом модернізації міського середовища та інтеграції в глобальні цифрові тенденції, особливо у повоєнний період.

Концепція «розумних міст» (smart cities) є відповіддю на сучасні урбанізаційні виклики, спрямованою на підвищення якості життя громадян, ефективне використання ресурсів та забезпечення сталого розвитку, базується на трьох простих принципах: комфорт, зручність та безпека мешканців [1]. Концепція передбачає інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у всі сфери міської інфраструктури для створення більш стійкого та зручного середовища.

Розумне місто (smart city) – це урбанізована територія, яка використовує цифрові технології для покращення якості життя, сервісу, підвищення ефективності міських послуг та забезпечення сталого розвитку.

Основні характеристики розумного міста включають: інтелектуальну інфраструктуру (використання сенсорів та ІКТ для моніторингу та управління міськими системами); екологічну стійкість (зниження викидів парникових газів, впровадження відновлюваних джерел енергії) та соціальну інтеграцію (залучення громадян до процесів прийняття рішень, забезпечення доступу до інформації та послуг).

Для забезпечення узгодженості та ефективності впровадження концепції розумних міст розроблено низку міжнародних стандартів та ініціатив. ISO 37120: міжнародний стандарт, який встановлює показники якості життя та ефективності міських послуг. Він надає універсальні індикатори для оцінки та порівняння роботи міст у різних сферах, таких як економіка, освіта, енергетика, навколишнє середовище, фінанси, пожежна безпека, управління, охорона здоров'я, рекреація, безпека, відходи, вода та санітарія.

Ініціативами Організації Об'єднаних Націй (ООН) є активна підтримка розвиток розумних міст через програми, спрямовані на досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). Зокрема, ЦСР 11 передбачає створення інклюзивних, безпечних, стійких та розумних міст і населених пунктів. Європейський Союз реалізує програми, такі як «Європейська інноваційна ініціатива для розумних міст» (EIP-SCC), яка об'єднує міста, промисловість та громадян для розробки

інноваційних рішень у сферах енергетики, транспорту та ІКТ.

Багато міст світу вже впроваджують елементи концепції розумного міста. За оцінками різних джерел, на сьогоднішній день у світі є близько 2500 міст, де в тій чи іншій формі реалізована концепція розумних міст (Smart Cities) [1]. Ці міста використовують різноманітні технології для покращення управління міськими ресурсами, підвищення енергоефективності, зниження викидів, створення комфортнішого середовища для мешканців. Ці технології включають в себе інтернет речей (IoT), великі дані (Big Data), сенсори, автоматизацію управління інфраструктурою, смарт-транспортні системи, а також впровадження рішень для покращення якості життя, таких як смарт-освітлення та розумні будівлі.

Приклади реалізованих концепцій у різних країнах наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – **Реалізовані концепції розумних міст у різних країнах**

Місто (Країна)	*Основні елементи концепції smart city*
Копенгаген (Данія)	Район Нордхавн – «місто п'яти хвилин», що забезпечує доступність основних послуг у межах пішої доступності, сприяє сталому розвитку, соціальній взаємодії та зменшенню залежності від автомобілів.
Сінгапур	Використання технологій для моніторингу трафіку, якості повітря, управління енергоспоживанням, впровадження «розумного» житла та електронного урядування.
Амстердам (Нідерланди)	Реалізація проектів з «розумного» вуличного освітлення, управління трафіком, енергозбереження, активне залучення громадян до міських проектів через платформи відкритих даних.
Чикаго (США)	Використання сенсорів для збору даних про навколишнє середовище, транспорт та інфраструктуру для покращення міських послуг і планування.
Відень (Австрія)	Впровадження «розумних» рішень у сферах енергетики, транспорту та житлового будівництва з акцентом на підвищення якості життя та екологічну стійкість.

Сформовано автором на основі джерел [2; 3]

Ці приклади демонструють різноманітні підходи до розвитку розумних міст, які можуть бути адаптовані до українських реалій для покращення інфраструктури, міського планування та якості життя громадян.

В Україні також спостерігається інтерес до впровадження концепції розумних міст. Наприклад, у Києві впроваджено стратегію «Kyiv Smart City 2020», яка охоплювала прозору модель державно-приватного партнерства та налагодження співробітництва з іншими містами. Київ, Львів та інші міста використовують онлайн-системи для реєстрації підприємств, податкових послуг та інших процесів, що підвищує ефективність адміністративних процедур. В Україні активно розвивається електронне урядування через портал «Дія», що дає можливість громадянам отримувати важливі адміністративні послуги онлайн.

Проте, попри позитивний досвід міжнародних ініціатив, в Україні існує ряд викликів, що перешкоджають активному впровадженню концепції розумного міста. По-перше, обмежене фінансування – розробка та

впровадження smart city вимагає значних фінансових ресурсів, що часто ускладнюється нестачею державних та приватних інвестицій. По-друге, низький рівень цифрової грамотності серед населення, особливо людей поважного віку, – ефективне використання технологій залежить від навичок мешканців та їхньої готовності до цифрової трансформації. По-третє, існування законодавчих та регуляторних бар'єрів – відсутність єдиної державної стратегії розвитку smart city гальмує впровадження інноваційних рішень. По-четверте, відсутність кваліфікованих та досвідчених фахівців, здатних реалізовувати та підтримувати інноваційні технології. По-п’яте, військовий стан є суттєвою перепоною для формування та розвитку смарт-міст в Україні – через знищення інфраструктури, фінансову нестабільність, військові пріоритети, невизначеність тощо.

Попри ці виклики, перспективи розвитку smart city в Україні досить значні. Вони пов’язані з активним використанням міжнародного досвіду, розвитком державно-приватного партнерства та впровадженням програм цифрової трансформації міст. Для України впровадження концепції smart city може стати ключем до модернізації міського простору та інтеграції в європейський та світовий досвід сталого розвитку.

Отже, розвиток розумних міст є стратегічно важливим напрямом для забезпечення сталого економічного розвитку, підвищення інвестиційної привабливості та створення комфортного міського середовища. Концепція розумних міст демонструє, як інтеграція інноваційних технологій та стратегічного планування можуть сприяти сталому економічному розвитку, підвищенню ефективності управління ресурсами та покращенню якості життя громадян. Синергія інновацій, інвестицій та сталого розвитку у межах концепції smart city дозволяє значно покращити рівень життя, зробити міста більш ефективними та сприятливими для їх мешканців. Використання передових технологій, інноваційних підходів до управління ресурсами та підтримка на державному рівні сприятимуть трансформації українських міст у сучасні, цифровізовані та екологічно сталі простори.

Список використаних джерел:

1. Smart City Ukraine: що це та як це працює в українських реаліях. URL: surl.li/gvypyt (дата звернення 15.03.2025).
2. Дзюндзюк К. В. Досвід реалізації концепції розумного міста в країнах, що розвиваються. 2023. DOI: 10.54929/2786-5746-2023-7-02-01. URL: https://www.researchgate.net/publication/369990845_Dosvid_realizacii_koncepcii_rozumnogo_mista_v_krainah_so_rozvivautsa (дата звернення 21.03.2025).
3. The five-minute city: inside Denmark’s revolutionary neighbourhood. URL : surl.li/azznzz (дата звернення 18.03.2025).

ПАТИЦЬКА ХРИСТИНА, к.е.н., старший дослідник,
с.н.с. відділу регіональної фінансової політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРУВАННЯ МАЙНОВИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В основі забезпечення повноти акумулювання податкових платежів до бюджетів – ефективна система їх адміністрування. Аналітики Світового Банку, які мають значний досвід дослідження податкових систем багатьох країн світу (з різним рівнем економічного розвитку та податкової культури), пов'язують поняття «податкове адміністрування» і «податкова політика». Акцентуючи на тому, що реалізація податкової політики відбувається через механізми адміністрування, наголошують, що її виконання у повній мірі залежить від ефективності цих механізмів на всіх етапах справляння податків [4].

В Україні реформа в напрямі фінансової децентралізації відбувалася паралельно зі зміною адміністративно-територіального устрою на базовому рівні. Наслідком цих процесів стало формування територіальних громад на новій територіальній основі, з новою ресурсною базою та розширеними повноваженнями.

По завершенню системних реформ 2014-2020 рр. Україна відноситься до країн з високим рівнем фінансової автономії місцевих бюджетів. Частка податкових доходів місцевих бюджетів у ВВП країни у 2023 р. становила 6,7% і була однією з найбільших порівняно з країнами ЄС (крім країн Північної Європи). З другого боку, Україна характеризується низьким рівнем фінансової спроможності громад порівняно з муніципалітетами у країнах ЄС. А серед країн зі схожою часткою перерозподілу ВВП через місцеві бюджети (Норвегія, Франція, Латвія) ця різниця ще більш помітна і свідчить про обмеженість фінансового ресурсу громад.

З розгортанням повномасштабної війни децентралізаційні процеси в Україні були сповільнені, рівень фінансової спроможності бюджетів територіальних громад суттєво погіршився. В таких умовах вести мову про перерозподіл бюджетних ресурсів на користь місцевого самоврядування не доводиться. Навпаки, до державного бюджету з місцевих бюджетів вилучено надходження ПДФО, що справляється з доходів військовослужбовців та працівників силових органів (в умовах війни ці надходження зросли в рази). На тлі євроінтеграційних процесів ведеться мова про зміну механізму справляння єдиного податку, який відноситься до складу місцевих податків і зборів і є одним з основних джерел доходів бюджетів територіальних громад. Впродовж всього періоду реформування на порядку денному залишається питання зміни бюджету зарахування акцизного податку з пального шляхом його вилучення як джерела доходів місцевих бюджетів.

В цьому контексті тільки податки на майно усталено (аналізуючи

історичну зміну підходу до їх справляння в багатьох країнах) розглядаються як джерело доходів місцевих бюджетів. На користь цього твердження учені доводять: майнові податки – єдине джерело податкових надходжень з чітким географічним обумовленням справляння (яке не передбачає різних підходів до ідентифікації) [5], що є підставою для зарахування надходжень від їх справляння саме до бюджетів місцевого самоврядування. Вчені наголошують на багатьох підставах розгляду майнових податків як місцевих. Адже, з одного боку, податки на майно є важливим інструментом забезпечення фінансової автономії громад, з другого, їх запровадження на певній території заохочує використання майна (землі та нерухомості) з економічною метою, зокрема, для отримання прибутку. А це – безпосередня вигода для територіальних громад – активізація ринку землі та нерухомості, покращення інвестиційної привабливості території, залучення нових суб'єктів економіки тощо.

В Україні майнові податки у розмірі 100% суми надходжень від їх справляння зараховуються до місцевих бюджетів. До їх складу входять: плата за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та транспортний податок. Органи місцевого самоврядування є набільш зацікавленою стороною у забезпеченні ефективного і повного справляння майнових податків. Однак, їхня роль у адмініструванні цих платежів вкрай обмежена.

Відповідно до норм Податкового кодексу України в адмініструванні майнових податків основну роль відіграє Державна податкова служба України (далі – ДПС). Роль органів місцевого самоврядування, згідно з Конституцією України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (Закон України № 280/97-ВР від 21 травня 1997 року), обмежена: 1) встановленням місцевих податків і зборів і наданням пільг відповідно до законодавства; 2) зобов'язанням надавати податковим органам у встановлені строки затребуваної ними інформації щодо власників і користувачів майна на території громад; 3) функціонуванням як суб'єкта інформаційної взаємодії в межах інформаційно-аналітичної системи управління плануванням та виконанням місцевих бюджетів «LOGICA», забезпечуючи внесення до системи інформації про встановлені на рівні місцевих рад ставки податків та пільги [2].

Недостатня «присутність» органів місцевого самоврядування, як зацікавленої в ефективності здійснення процесу адміністрування майнових податків сторони, призвела до значних недоотримань доходів бюджетів територіальних громад. У 2021 р. розмір недоотриманих надходжень від справляння майнових податків місцевими бюджетами в Україні становив приблизно 15,0 млрд грн [3]. Враховуючи, що у 2021 р. до бюджетів територіальних громад сукупно надійшло 43,2 млрд грн, громади недоотримали близько 1/3 надходжень майнових податків.

За результатами науково-аналітичних пошуків дослідників Світового Банку, надходження від справляння майнових податків, без зміни у політиці їх справляння, можна наростити лише шляхом підвищення рівня охоплення об'єктів, ефективності оцінювання, нарахування та справляння податків [4]. У

вітчизняній практиці адміністрування майнових податків досягнення таких результатів можливе тільки за умови залучення органів місцевого самоврядування до процесу адміністрування, зокрема враховуючи ключові проблемні сторони цього процесу: розсинхронізованість баз даних та наявність значних площ «тіньової» землі і необлікованої житлової і нежитлової нерухомості; неповне охоплення електронними інформаційними системами даних про об'єкти нерухомості, що зберігаються на паперових носіях; невідображення у реєстрах об'єктів, які використовуються, проте, не введені в експлуатацію; неспроможність органів ДПС забезпечити постійну взаємодію з платниками податків на всіх етапах сплати податків через масштабність такої роботи.

Варто зауважити: попри те, що по завершенню реформи адміністративно-територіального устрою на базовому рівні не пройшло і п'яти років, а Українська держава уже три роки перебуває в умовах війни, питання системних змін механізму адміністрування майнових податків вже є актуальним і широко обговорюється в науково-експертному та управлінському колах.

Згідно з результатами двох, проведених незалежно одне від одного, опитувань представників органів місцевого самоврядування територіальних громад (Асоціація малих міст України у січні-лютому 2023 року [3], Всеукраїнська асоціація об'єднаних територіальних громад у травні 2023 року [1]) понад 50% респондентів вказують на готовність виконувати окремі функції в системі адміністрування майнових податків; однак, значна частина громад (більше ніж 1/3 опитаних) заявляють про неготовність бути учасниками процесу. Крім того, в межах одного з досліджень виявлено цікаву закономірність: чим більша частка надходжень від справляння майнових податків у структурі доходів бюджетів громад, тим вищий рівень зацікавленості місцевої влади у взятті функцій їх адміністрування . Тобто, якщо громади вже роблять кроки в нарощенні надходжень майнових податків до бюджету, вони розуміють потребу взяття на себе відповідних функцій.

Список використаних джерел:

1. Адміністрування місцевих податків. Всеукраїнська асоціація об'єднаних територіальних громад, 2023. URL: https://hromady.org/wp-content/uploads/2023.pdf
2. Про затвердження Порядку обміну інформацією між органами, що контролюють справляння надходжень бюджету, та органами місцевого самоврядування. Постанова Кабінету Міністрів України № 627 від 16 червня 2021 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/627-2021-%D0%BF#Text
3. Фіскальна децентралізація як інструмент розвитку громад. Асоціація малих міст України (АММУ). з GR-компанія «Магонова і партнери» за підтримки Проєкту USAID «ГОВЕРЛА». URL: https://atu.net.ua/fiskalna-detsentralizatsiya
4. Property Tax Diagnostic Manual. World Bank Group. 2020. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/822221593546147046/pdf/Property-Tax-Diagnostic-Manual.pdf
5. Rural property tax systems in Central and Eastern Europe. Land Tenure Studies 5. FAO 2002. URL: https://openknowledge.fao.org/bitstreams/2ce5c498-e80e-49bd-88c1-1bac63f89469/download

ПЕРЕРВА ПЕТРО, д.е.н., професор
ЄВСЄВ АНДРІЙ
НТУ «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Післявоєнний період завжди супроводжується активними процесами відновлення економіки, модернізації промисловості та пошуку нових шляхів розвитку. У цьому контексті комерціалізація технологій відіграє ключову роль, оскільки дозволяє трансформувати науково-технічні досягнення у реальні економічні результати. Серед основних можливостей в цей період пропонуємо звернути увагу на наступні [1-10]:

- відновлення інфраструктури: реконструкція зруйнованих об'єктів сприяє впровадженню сучасних будівельних і матеріалозберігаючих технологій;
- залучення міжнародної допомоги: можливість отримання фінансування від міжнародних організацій та фондів для розвитку інноваційних рішень;
- створення нових ринків: після війни з'являються нові потреби в продуктах та послугах, що створює попит на технологічні інновації;
- інституційна підтримка: держава може запровадити програми грантів, пільг та субсидій для стартапів та підприємств, що працюють з інноваціями;
- трансформація економіки: війна змушує економіку адаптуватися, що створює потребу у високотехнологічних рішеннях у сферах безпеки, медицини, логістики та енергетики.

Для успішної комерціалізації інноваційних рішень у післявоєнний період пропонуємо до практичного застосування такі методи та моделі [2, 6, 10]:

- інкубатори та акселератори: підтримка стартапів через спеціалізовані програми;
- венчурне фінансування: залучення інвесторів для розвитку інноваційних проєктів;
- краудфандинг: використання платформ для збору коштів від зацікавленої аудиторії;
- продаж патентів та ліцензій: передача прав на технологію іншим компаніям за роялті або фіксовану плату;
- франчайзинг: розширення бізнесу через надання права використовувати розроблені технології;
- гранти та субсидії: фінансова підтримка інноваційних проєктів від уряду;
- державні замовлення: залучення інноваційних компаній до виконання державних контрактів;
- співпраця з університетами: дослідницькі центри можуть працювати над впровадженням технологій у реальний сектор;
- спільні підприємства: співпраця з великими компаніями для інтеграції технологій у масове виробництво;
- відкриті інновації: великі корпорації можуть залучати незалежних розробників для роботи над новими рішеннями;
- електронна комерція: онлайн-продаж нових продуктів та послуг;
- цифровий маркетинг: просування інноваційних технологій через

соціальні мережі, SEO та контент-маркетинг;

- впровадження блокчейн-рішень: створення безпечних та прозорих платформ для трансакцій та управління інтелектуальною власністю.

Післявоєнний період є унікальною можливістю для розвитку інновацій та їх комерціалізації [3, 7]. Комерціалізація технологій у післявоєнний період є важливим фактором економічного відновлення та зростання. Інтеграція військових розробок у цивільні сфери дозволяє прискорити розвиток промисловості, енергетики та інших стратегічних галузей. Для успішної комерціалізації необхідні ефективні механізми державно-приватного партнерства, інвестиції в інновації та створення сприятливих умов для підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Загірняк М. В., Перерва П. Г., Маслак О. І. Економіка підприємства: магістерський курс : підручник / за ред. М. В. Загірняка, П. Г. Перерви, О. І. Маслак. Кременчук, 2015. Ч. І. 736 с.
2. Перерва П.Г. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»: зб. наук. праць. Сер.: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Львів : Львівська політехніка, 2015. № 819. С.167-174.
3. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Визначення ризику оцінки стану кон'юнктури вітчизняного ринку асинхронних двигунів // Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012. № 1. С. 79-88.
4. Косенко А.В., Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О., Косенко О.П., Ткачова Н.П. Стратегія маркетингу логістичних послуг у підприємницькій діяльності: ціноутворення та політика розподілу // Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки): зб. наук. пр. Харків: НТУ "ХПІ", 2021. № 1. С. 91-97. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54964
5. Перерва П. Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності : навч. посіб. / за ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гаврись О. М., проф. Погорєлова М. І. – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 640 с.
6. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
7. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veres Somosi. Kharkov ; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.
8. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
9. Перерва П.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності: підруч. / за ред. П.Г.Перерви, С.А.Меховича, М.І.Погорєлова. Харків: НТУ «ХПІ», 2008. 1080 с.
10. Перерва П.Г. Управління інноваційною діяльністю підприємства // Маркетинг: підручник / За ред. О.А.Старостіної. К.: Знання, 2009. С. 461-518.
11. Перерва П.Г., Лега О.В., Яловега Л.В. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. *Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»).* 2024. Випуск 1. С. 58-62.
12. Єршова Н.Ю., Єрмолаєва М.В., Тютюнник С.В. Використання коштів підприємства в національній та іноземній валюті: облік та звітність. *Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»).* 2024. Випуск 1. С. 70-75.

ПЕРЕРВА ПЕТРО, д.е.н., професор
МЕХОВИЧ КАТЕРИНА
НТУ «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ ФОРСАЙТУ

Форсайт (Foresight) – це методологія стратегічного планування, що передбачає аналіз майбутніх тенденцій, сценарне прогнозування та розробку довгострокових стратегій. Застосування форсайту в розвитку організацій, регіонів чи галузей дозволяє адаптуватися до змін та формувати майбутнє, а не лише реагувати на виклики. Сучасний світ характеризується високою динамічністю змін, невизначеністю майбутнього та глобальними викликами, що вимагають від суспільства, бізнесу та держави нових підходів до стратегічного планування [1-8]. Одним із найефективніших інструментів прогнозування та управління змінами є форсайт — методологія, яка спрямована на виявлення майбутніх тенденцій, ризиків і можливостей через залучення експертів та різних груп стейкхолдерів [1, 3, 6].

Форсайт як концепція розвитку виник у другій половині XX століття і з того часу перетворився на потужний механізм прогнозування та формування бажаних сценаріїв майбутнього. Його головна мета — не лише передбачення можливих змін, але й активне впливання на майбутнє шляхом консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін [2]. Форсайт дозволяє вибудовувати довгострокові стратегії, що ґрунтуються на сценарному аналізі, моделюванні розвитку та оцінці перспектив різних сфер життя. Його застосування поширюється на різні рівні — від міжнародних програм до національних і регіональних стратегій, а також окремих галузей економіки та компаній [7].

Форсайт включає кілька ключових складових, що забезпечують його ефективність [4, 5, 8]:

1. Аналіз трендів – виявлення та оцінка глобальних, галузевих і локальних тенденцій, що можуть впливати на розвиток у майбутньому.
2. Сценарне планування – розробка альтернативних сценаріїв розвитку для підготовки до різних можливих майбутніх ситуацій.
3. Експертні дослідження – залучення фахівців різних галузей для аналізу й прогнозування тенденцій.
4. Діалог і залучення стейкхолдерів – активна співпраця з представниками держави, бізнесу, науки та громадянського суспільства для формування єдиного бачення майбутнього.
5. Моделювання та прогнозування – застосування інструментів аналізу даних, моделювання сценаріїв та прогнозування змін.
6. Розробка стратегій – створення комплексних стратегічних планів, що дозволяють підготуватися до майбутніх викликів і використовувати можливості.

Форсайт є важливим інструментом стратегічного управління, що дозволяє прогнозувати майбутні тенденції, запобігати ризикам і формувати стратегії сталого розвитку. Його ключова особливість — не просто прогнозування можливого майбутнього, а створення бажаного майбутнього через спільну

роботу. Завдяки інтерактивному підходу, застосуванню сучасних методів аналізу та залученню широкого кола стейкхолдерів, форсайт стає ефективним інструментом прийняття рішень у світі, що швидко змінюється.

Сучасні виклики, такі як цифровізація, зміни клімату, демографічні процеси, розвиток штучного інтелекту та глобальні економічні трансформації, вимагають гнучких і адаптивних стратегій. Форсайт допомагає розробляти такі стратегії, враховуючи сценарне мислення, інноваційні підходи та міждисциплінарний аналіз. Це сприяє розвитку конкурентоспроможності держав, компаній та суспільства загалом. Отже, форсайт є не лише методологією прогнозування, а й стратегічним підходом до формування майбутнього. Його активне використання у всіх сферах суспільного та економічного життя дозволяє досягати довготривалого розвитку, забезпечуючи стійкість перед викликами та можливість використання нових можливостей. У сучасному світі, що характеризується нестабільністю та швидкими змінами, форсайт відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління та стратегічного розвитку. Концепція розвитку на основі форсайту дозволяє організаціям та державам бути на крок попереду, передбачати виклики та використовувати нові можливості. Це інструмент для створення стійких та інноваційних стратегій майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
2. Перерва П.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності: підруч. / за ред. П.Г.Перерви, С.А.Меховича, М.І.Погорєлова. Харків: НТУ «ХПІ», 2008. 1080 с.
3. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobielieva T.O. Compliance risk in the enterprise // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2017»: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 27 грудня 2017 р. / ред.: П.Г.Перерва, Є. М. Строков, О. М. Гуцан; НТУ «ХПІ». Харків : Томенко Ю.І., 2017. С. 54-57
4. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobielieva T.O. Reputational compliance // Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум–2017»: тр. 13-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 6-8 грудня 2017 р. / ред.: О. В. Манойленко, Є. М. Строков. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. С. 140-143
5. Перерва П. Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності : навч. посіб. / за ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гаврись О. М., проф. Погорєлова М. І. – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 640 с.
6. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veres Somosi. Kharkov ; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.
7. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
8. Перерва П.Г. Управління інноваційною діяльністю підприємства // Маркетинг: підручник / За ред. О.А.Старостіної. К.: Знання, 2009. С. 461-518.
9. Перерва П.Г., Лега О.В., Яловега Л.В. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. *Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»).* 2024. Випуск 1. С. 58-62.
10. Єршова Н.Ю., Єрмолаєва М.В., Тютюнник С.В. Використання коштів підприємства в національній та іноземній валюті: облік та звітність. *Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»).* 2024. Випуск 1. С. 70-75.

ПРОСКУРНЯ ОЛЕНА, к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу
НЕЧЕПОРЕНКО ДМИТРО
НТУ «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА

Сучасний розвиток міської інфраструктури вимагає впровадження інноваційних підходів для забезпечення сталого, екологічного та ефективного управління міським простором. Урбанізація, цифровізація та екологічні виклики зумовлюють необхідність модернізації транспортних систем, енергозабезпечення, комунальних послуг та міського середовища в цілому. Впровадження «розумних» технологій, інтеграція штучного інтелекту та використання відновлюваних джерел енергії стають ключовими напрямками розвитку сучасних міст.

Сучасні міста стикаються з численними викликами, серед яких швидка урбанізація, екологічні проблеми, транспортні перевантаження, нестача ресурсів та підвищене навантаження на інфраструктуру. Для забезпечення комфортного життя мешканців необхідно впроваджувати новітні технології, які сприятимуть сталому розвитку та підвищенню ефективності управління міськими ресурсами [1, 7]. Інноваційний розвиток міської інфраструктури є ключовим фактором сталого розвитку міст. Він пов'язаний з розробкою та впровадженням нових технологій у транспорті, енергетиці, комунальних послугах та загальному міському плануванні. Основні напрями інновацій по розвитку міської інфраструктури в першу чергу пропонуємо пов’язати з розвитком системи розумного транспорту та мобільністю [1, 3, 5]. Цей напрямок інноваційного розвитку передбачає впровадження інтелектуальних транспортних систем, електротранспорту та приватно-громадських транспортних моделей (ITS) для оптимізації дорожнього руху та зменшення заторів; використання електротранспорту та розвитку мереж зарядних станцій; інтеграцію мобільних додатків для громадського транспорту, що дозволяють прогнозувати маршрути та розклад; розвиток концепції «місто без пробок» через каршеринг, велосипедну інфраструктуру та автономні транспортні засоби [2, 6, 8]. Другий не менш важливий напрямок інновацій по розвитку міської інфраструктури пропонуємо пов’язати зі сталим розвитком енергетики [3, 8]. Цей напрямок передбачає використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика; інтелектуальні електромережі (smart grids) для ефективного споживання та розподілу енергії; високоефективні системи тепло- та водопостачання, що мінімізують втрати; впровадження енергоефективних будівель та «зелених» технологій у будівництві.

Третій напрямок інновацій по розвитку міської інфраструктури пропонуємо пов’язати з екологічним урбанізмом [4, 9]. В склад цього напрямку входять заходи по розширенню зелених зон та міських парків; впровадженню сучасних технологій очищення повітря та води; перехід до економіки замкненого циклу, що передбачає вторинну переробку відходів; стимулювання будівництва екологічно чистих будівель з використанням природних матеріалів. Звичайно, що в інноваційному розвитку міської інфраструктури

неможливо обійтися без цифрових технологій. Прискорений розвиток цього інноваційного напрямку включає в себе використання Інтернету речей (IoT) для управління міськими об'єктами, такими як освітлення, сміттєві баки, паркування; використання Big Data та штучного інтелекту для прогнозування потреб міста та оптимізації його функціонування; автоматизовані системи управління міськими процесами, що дозволяють ефективніше контролювати інфраструктуру та комунальні послуги.

Інноваційний розвиток міської інфраструктури є ключовим фактором забезпечення сталого зростання міст та підвищення якості життя громадян. Впровадження розумних технологій у транспортну систему, енергетику, будівництво та комунальні послуги дозволяє значно зменшити екологічне навантаження, підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити комфортні умови для мешканців. Для успішної реалізації інноваційних підходів необхідно забезпечити комплексний підхід, який включає державну підтримку, активну участь бізнесу та громади, а також використання сучасних цифрових технологій. Саме інтеграція технологічних рішень із соціальними та економічними факторами стане запорукою створення міст майбутнього – розумних, екологічних і комфортних для життя.

Список використаних джерел:

1. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
2. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobielieva T.O. Compliance risk in the enterprise // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2017»: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 27 грудня 2017 р. / ред.: П.Г.Перерва, Є. М. Строков, О. М. Гуцан; НТУ «ХПІ». Харків : Томенко Ю.І., 2017. С. 54-57
3. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobielieva T.O. Reputational compliance // Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум–2017»: тр. 13-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 6-8 грудня 2017 р. / ред.: О. В. Манойленко, Є. М. Строков. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. С. 140-143
4. Перерва П. Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності : навч. посіб. / за ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гаврись О. М., проф. Погорєлова М. І. – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 640 с.
5. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veres Somosi. Kharkov ; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.
6. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
7. Перерва П.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності: підруч. / за ред. П.Г.Перерви, С.А.Меховича, М.І.Погорєлова. Харків: НТУ «ХПІ», 2008. 1080 с.
8. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч.посібник для інж.-техн.вузів.- Харків : «Основа», 1993.- 288с
9. Кобєлєва Т. О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
10. Перерва П.Г., Лега О.В., Яловега Л.В. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. *Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»).* 2024. Випуск 1. С. 58-62.
11. Єршова Н.Ю., Єрмолаєва М.В., Тютюнник С.В. Використання коштів підприємства в національній та іноземній валюті: облік та звітність. *Вісник Полтавського державного аграрного університету (Серія «Економіка, управління та фінанси»).* 2024. Вип. 1. С. 70-75.

РОМАНОВСЬКА ЮЛІЯ, д.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету

СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ТА ІНКЛЮЗІЯ: ДОСВІД ЄС

Розвиток регіонів у сучасному світі неможливий без інтеграції соціальних інновацій, які спрямовані на підвищення рівня інклюзії, доступності та якості життя громадян. Впровадження інноваційних підходів у міський сталий розвиток та управління дозволяє створювати комфортне та безбар'єрне середовище для всіх верств населення, що є ключовою складовою сталого розвитку територій.

Виклики соціальної інклюзії та успішне втіленні соціальних інновацій досліджено в працях багатьох фахівців, а саме Нестерова М., Оржель О. та інші. Проте обрана тема дослідження залишається надзвичайно актуальною в умовах сталого розвитку міст, регіонів.

Вінниця є одним із лідерів серед українських міст у впровадженні принципів «розумного» та інклюзивного міста, що враховує потреби маломобільних громадян, людей з інвалідністю, літніх людей, батьків із дітьми та внутрішньо переміщених осіб. Використання європейських практик та інноваційних технологій дозволяє підвищити рівень соціальної згуртованості, інтегрувати цифрові послуги у повсякденне життя мешканців та забезпечити рівний доступ до міської інфраструктури.

Доступність інфраструктури у Вінниці розглядається не лише як питання фізичної адаптації простору (наявність пандусів, ліфтів, тактильної плитки), а й як створення комплексної системи комунікації між містом і його мешканцями. Сюди входить доступний громадський транспорт, цифрові платформи, інклюзивні громадські простори та сучасні сервіси, що сприяють інтеграції всіх груп населення у соціально-економічне життя громади [1].

Вінниця є одним із міст України, яке активно працює над забезпеченням інклюзивності та соціальної сталості, впроваджуючи сучасні стандарти доступності для всіх верств населення, включаючи маломобільні групи, людей з інвалідністю, літніх людей, батьків із маленькими дітьми та внутрішньо переміщених осіб.

Основні ініціативи та досягнення у сфері доступності Вінниці [1]:

1. Безбар'єрний громадський транспорт: у місті функціонує транспорт із низькою підлогою: більшість трамваїв, автобусів і тролейбусів пристосовані для перевезення людей з обмеженими можливостями; на зупинках встановлені електронні табло з інформацією про рух транспорту, що полегшує навігацію для всіх громадян; впроваджено систему аудіооповіщення в громадському транспорті для людей із вадами зору.

2. Безбар'єрна міська інфраструктура: у центрі міста та в нових громадських просторах облаштовано тактильну плитку та безбар'єрні переходи для людей із порушенням зору; встановлено пандуси, ліфти та підйомники у ключових громадських будівлях, включаючи муніципальні установи, лікарні та навчальні заклади; реалізовано проєкти інклюзивних громадських просторів:

оновлені площі, сквери та парки мають спеціальні зони для людей із різними потребами.

3. Доступність цифрових сервісів та комунікації: на міському порталі діє розділ «Безбар'єрність та доступність», де зібрано інформацію про безбар'єрні об'єкти, транспорт та доступні послуги; створено мобільний додаток для міських послуг, який допомагає людям із порушеннями слуху та зору отримувати необхідну інформацію; впроваджено кілька ініціатив для підтримки осіб з обмеженими можливостями у сферах медицини, соціального захисту та адміністративних послуг. Зокрема, на Вінниччині функціонує телемедицина, яка дозволяє пацієнтам отримувати медичні консультації дистанційно, що є особливо корисним для людей з обмеженою мобільністю. Крім того, створено гарячу лінію обласного центру медико-соціальної експертизи, де особи з інвалідністю можуть отримати консультації з питань соціального захисту т а медичних послуг.

4. Інклюзивні навчальні та робочі простори: у Вінницьких школах та ВНЗ впроваджено програми інклюзивного навчання, забезпечено спеціальні умови для студентів із порушеннями зору та слуху; створено інклюзивні робочі простори в громадських закладах, де враховано потреби маломобільних груп населення.

5. Громадські ініціативи та партнерства: Вінниця активно співпрацює з міжнародними організаціями та містами-партнерами у сфері безбар'єрності, впроваджуючи європейський досвід у міське планування; проводяться тренінги для місцевих службовців та підприємців щодо створення інклюзивних просторів та послуг.

Перспективи подальшого розвитку соціальних інновацій та інклюзії у Вінниці передбачають розширення безбар'єрного міського середовища, впровадження інтелектуальних транспортних рішень та цифрових сервісів, адаптованих для всіх верств населення, включаючи маломобільні групи. Крім того, розвиток електронного врядування, онлайн-консультацій у сфері медицини та соціального захисту, а також інтеграція міста у європейські мережі смарт-міст сприятимуть підвищенню рівня соціальної згуртованості та доступності муніципальних послуг.

Сьогодні Вінниця активно рухається в напрямку інтеграції в європейські мережі смарт-міст, які зосереджені на розвитку інклюзивного середовища, цифровізації муніципального управління та сталого міського розвитку. Приєднання до таких ініціатив, як European Smart Cities Network, Eurocities, Open & Agile Smart Cities (OASC), дає змогу місту використовувати найкращі європейські практики у сфері безбар'єрної інфраструктури, цифрових послуг та міського планування [2].

Один із прикладів, який може бути адаптований для Вінниці, – досвід Барселони, де впроваджено «розумні» транспортні зупинки, що оснащені аудіо- та відеоінформацією, кнопками виклику допомоги для людей з інвалідністю та інтерактивними картами [3]. У Вінниці вже є перші кроки в цьому напрямку – встановлення електронних табло на зупинках, однак, співпраця з

європейськими партнерами дозволить розширити функціонал зупинок, зробивши їх повністю доступними для всіх громадян.

Ще один приклад – Відень, який розробив універсальний міський мобільний додаток, що дозволяє людям з інвалідністю отримувати аудіонавігацію, знаходити доступні маршрути в громадському транспорті та отримувати консультації щодо міських сервісів [4]. У Вінниці вже є впроваджена електронна система «Безпечне місто» та сервіси для моніторингу транспорту, проте інтеграція з європейськими системами дозволить створити єдиний міський цифровий додаток, що враховуватиме потреби всіх груп населення, включаючи маломобільні категорії.

Окрім цього, проєкт «Smart Tallinn», який спрямований на автоматизацію міських послуг та їхню персоналізацію для громадян, може бути застосований у Вінниці [5]. Наприклад, у Таллінні жителі отримують персоналізовані повідомлення про зміни в розкладі громадського транспорту, повідомлення про доступні соціальні сервіси та нагадування про необхідність оновлення документів. У Вінниці подібна система може бути адаптована через розширення функціоналу електронного кабінету мешканця та покращення взаємодії громадян із міськими структурами через цифрові сервіси.

Вінниця також має можливість розвивати систему електронного врядування та партисипативного бюджету за прикладом Таллінна, Варшави та Гельсінкі, де жителі можуть через спеціальні платформи подавати проєкти та голосувати за них, сприяючи активній участі громади у формуванні міської політики.

Таким чином, Вінниця рухається в напрямку створення безбар'єрного міського середовища, забезпечуючи рівний доступ до міських послуг, транспорту та цифрових сервісів для всіх мешканців, що відповідає принципам європейського розвитку сталих і розумних міст.

Вінниця демонструє, що розвиток регіонів у XXI столітті неможливий без соціальних інновацій та врахування принципів інклюзивності. Впровадження європейських стандартів у сфері доступності міської інфраструктури не лише підвищує якість життя мешканців, а й сприяє економічному розвитку громади, залученню інвестицій та інтеграції українських міст у європейський урбаністичний простір

Список використаних джерел:

1. Інтеркультурна Вінниця. Безбар'єрність та доступність. URL: https://www.vmr.gov.ua (дата звернення 07.02.2025)
2. Open & Agile Smart Cities and Communities. URL: https://surl.li/klmnmz (дата звернення 07.02.2025)
3. Smart Cities Expo World Congress in Barcelona. URL: https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/smart-cities-expo-world-congress-scewc-in-barcelona (дата звернення 07.02.2025)
4. Smart City Wien. URL: https://www.intelligentcitieschallenge.eu/good-practices/smart-city-wien (дата звернення 06.02.2025)
5. Smart City Tallinn: City Portrait. URL: https://www.beesmart.city/en/smart-city-blog/smart-city-tallinn-cityportrait (дата звернення 05.02.2025)

РЯБОКІНЬ МАРИНА, к.е.н, доцент,
проректор з навчально-методичної роботи,
Київський інститут бізнесу та технологій, м.Київ
КОТУХ ЄВГЕН, д.н.з держ.упр., к.т.н., доцент,
професор кафедри безпеки інформації та телекомунікацій,
НТУ "Дніпровська політехніка", м. Дніпро

ТИПОЛОГІЯ ВИРОБНИЧИХ ФУНКЦІЙ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Традиційно концепція виробничої функції застосовувалася для підприємств, описуючи зв'язок між ресурсами та випуском продукції. Проте, економічна наука накопичила значний досвід моделювання таких залежностей для різних галузей промисловості та сфери послуг, що дозволяє оптимізувати виробничі процеси та ефективно розподіляти ресурси

Однак сучасні тенденції децентралізації та посилення ролі місцевого самоврядування створюють передумови для розширення сфери застосування концепції виробничої функції. Місцеві громади, подібно до підприємств, також здійснюють своєрідну "виробничу діяльність" – надають послуги населенню, створюють та підтримують інфраструктуру, забезпечують соціальний захист, формують умови для економічного розвитку та інновацій. При цьому вони також оперують обмеженими ресурсами, які необхідно розподіляти найбільш ефективним чином.

Адаптація методології виробничих функцій до муніципального управління створює ефективний інструмент аналізу для місцевих громад. Це дозволяє систематизувати напрями їхньої діяльності, змінити взаємозв'язки між витратами та результатами, а також оцінити внесок у досягнення Цілей сталого розвитку.

У контексті місцевого самоврядування виробнича функція відображає залежність між бюджетними витратами та обсягом/якістю наданих громаді благ і послуг. Враховуючи основні напрями діяльності місцевих громад, можемо виділити такі типи виробничих функцій:

1. Функція муніципальних послуг: взаємозв'язок між витратами та результатами у сферах освіти (учні/якість), охорони здоров'я (пацієнти/якість) та інфраструктури (протяжність/якість мереж).
2. Адміністративна функція: ефективність місцевої влади відповідно до адміністративних витрат.
3. Інвестиційна функція: залежність між капітальними витратами та створеними основними фондами/інфраструктурою.
4. Соціальна функція: взаємозв'язок між соціальними видатками та показниками добробуту (рівень бідності, інклюзія).
5. Екологічна функція: кореляція між екологічними витратами та станом довкілля (енергоефективність, переробка відходів, зелені зони, якість води).
6. Інноваційна функція: зв'язок між інвестиціями в інновації та показниками розвитку (R&D, стартапи, цифровізація, STEM-освіта).

Ці функції, через відповідні механізми впливають на Цілі сталого розвитку (ЦСР), що представлено у таблиці 1. Вона відображає ці взаємозв'язки та сприяє цілеспрямованому плануванню діяльності місцевими органами влади з метою забезпечення досягнення цілей сталого розвитку.

Таблиця 1. Вплив виробничих функцій місцевих громад на Цілі сталого розвитку

Тип функції	Економічний зміст	Ключові механізми впливу на ЦСР
Муніципальні послуги	Оцінка впливу бюджетних витрат на якість послуг	Розвиток медичних закладів, зниження захворюваності (ЦСР 3) Забезпечення якісної освіти, модернізація шкіл (ЦСР 4) Розвиток систем водопостачання та водовідведення (ЦСР 6) Розвиток місцевої інфраструктури, цифровізація послуг (ЦСР 9, 11)
Адміністративна	Аналіз зв'язку між адмін-витратами та як управлінням	Розбудова ефективних інституцій, прозорість (ЦСР 16) Розвиток партнерства, міжмуніципальна співпраця (ЦСР 17) Цифровізація управління, е-демократія (ЦСР 9)
Інвестиційна	Вплив капіталовкладень на створення нових об'єктів	Створення робочих місць, підтримка МСБ (ЦСР 8) Інвестиції в інфраструктуру та технології (ЦСР 9) Модернізація міського простору, енергоефективність (ЦСР 7, 11) Впровадження ресурсоефективних технологій (ЦСР 12)
Соціальна	Вплив соціальних витрат на добробут населення	Адресна допомога, підтримка вразливих груп (ЦСР 1) Забезпечення продовольчої безпеки (ЦСР 2) Забезпечення гендерної рівності та інклюзії (ЦСР 5, 10) Розвиток соціальної інфраструктури, доступне житло (ЦСР 11)
Екологічна	Вплив екологічних витрат на стан довкілля	Захист водних ресурсів, очищення стічних вод (ЦСР 6) Розвиток відновлюваної енергетики (ЦСР 7) Зелене планування міст, зменшення забруднення (ЦСР 11, 13) Впровадження системи поводження з відходами (ЦСР 12) Збереження біорізноманіття, відновлення екосистем (ЦСР 14, 15)
Інноваційна	Вплив інвестицій в інновації на розвиток	Впровадження інноваційних освітніх технологій (ЦСР 4) Створення високотехнологічних робочих місць (ЦСР 8) Розвиток інноваційної екосистеми, стартапів (ЦСР 9) Співпраця науки, бізнесу і влади (ЦСР 17)

На основі проведеного аналізу ідентифікованих виробничих функцій місцевих громад та їх впливу на Цілі сталого розвитку розроблено матрицю пріоритетності (табл. 2), яка використовує чотирирівневу шкалу оцінювання (від мінімального або відсутнього впливу до високого рівня впливу). Матриця наочно демонструє, що функція муніципальних послуг має значний вплив на ЦСР 3, 4, 6, 11; адміністративна функція найбільше сприяє досягненню ЦСР 16, 17; інвестиційна функція максимально впливає на ЦСР 7, 8, 9, 11; соціальна функція демонструє високий рівень впливу на ЦСР 1, 2, 5, 10; екологічна функція має найвищий пріоритет для ЦСР 6, 7, 11, 13, 14, 15; а інноваційна

функція особливо важлива для досягнення ЦСР 4, 8, 9, 17.

Таблиця 2. Матриця пріоритетності впливу виробничих функцій для досягнення ЦСР

Виробнича функція / Цілі сталого розвитку	Муніципальні послуги	Адміністра-тивна	Інвестиційна	Соціальна	Екологічна	Інноваційна
ЦСР 1 Подолання бідності	●○○	○○○	●○○	●●●	○○○	●○○
ЦСР 2 Подолання голоду	●○○	○○○	●○○	●●○	●○○	●○○
ЦСР 3 Здоров'я і благополуччя	●●●	○○○	●○○	●●○	●●○	●○○
ЦСР 4 Якісна освіта	●●●	●○○	●○○	●○○	○○○	●●●
ЦСР 5 Гендерна рівність	●○○	●○○	○○○	●●●	○○○	●○○
ЦСР 6 Чиста вода	●●●	○○○	●●○	○○○	●●●	○○○
ЦСР 7 Доступна енергія	●○○	○○○	●●●	○○○	●●●	●○○
ЦСР 8 Гідна праця	○○○	●○○	●●●	●○○	○○○	●●●
ЦСР 9 Інновації та інфраструктура	●●○	●●○	●●●	○○○	●○○	●●●
ЦСР 10 Скорочення нерівності	●○○	●●○	○○○	●●●	○○○	●○○
ЦСР 11 Сталі міста	●●●	●○○	●●●	●●○	●●●	●○○
ЦСР 12 Відповідальне споживання	○○○	●○○	●●○	○○○	●●●	●○○
ЦСР 13 Боротьба зі зміною клімату	○○○	○○○	●○○	○○○	●●●	●○○
ЦСР 14 Збереження морських екосистем	○○○	○○○	○○○	○○○	●●●	○○○
ЦСР 15 Захист екосистем суші	○○○	○○○	●○○	○○○	●●●	○○○
ЦСР 16 Мир та справедливість	○○○	●●●	○○○	●●○	○○○	○○○
ЦСР 17 Партнерство	○○○	●●●	●●○	○○○	○○○	●●●

Умовні позначення:
●●● - високий рівень впливу
●●○ - середній рівень впливу
●○○ - незначний рівень впливу
○○○ - мінімальний або відсутній вплив

Розроблена матриця пріоритетності впливу виробничих функцій місцевих громад на досягнення Цілей сталого розвитку становить ефективний інструмент стратегічного планування й ухвалення управлінських рішень на локальному рівні. Параметризація взаємозв'язків між функціональними напрямами діяльності територіальних громад та конкретними ЦСР створює методологічне підґрунтя для оптимізації розподілу обмежених ресурсів, що дозволяє місцевим органам влади цілеспрямовано зосереджувати зусилля на пріоритетних напрямах, які мають найбільший синергетичний ефект у забезпеченні сталого розвитку територій. Зазначений підхід сприяє формуванню інтегрованої системи муніципального управління, орієнтованої на досягнення глобальних цілей через локальні ініціативи.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України №722/2019 від 30.09.2019 р. «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. Доступно за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text.
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. (2017). *Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна»*. Отримано з https://me.gov.ua/view/22e86f94-a9dd-421e-adcb-

e38748a4b7cb
3. Рябокінь М.В., Котух Є.В. (2025). Methods of Optimizing Financial Flows of Territorial Hromadas Using RWA Tokenization. *Актуальні проблеми Економіки, 1 (2025),* 57-70. DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-283-57-70

СЕНИШИН ОКСАНА, д.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ІННОВАЦІЙНІ НОВИНКИ У МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Незважаючи на війну, у інноваційно-орієнтованому суспільстві частка населення, яка бажає купувати молочні новинки збільшується. Для ринку молока та молочних продуктів у новому сегменті інноваційні продукти не будуть користуватися перевагою споживачів через високі ціни навіть на етапі виходу на ринок. Характеризуючи соціальні тенденції – перевагу новизни та прагнення до споживання, слід мати на увазі маркетингові інноваційні тенденції, що проявляються в дизайні, упаковці, розмірі, кількості продуктів в тарі, розширенні сфери використання товару тощо.

На основі ESG-підходу до характеристики інновацій у молочній промисловості України автором побудовано таблицю інноваційних новинок через призму сфер управління, що використовуються молочними підприємствами вітчизняної промисловості у своїй господарській діяльності.

Таблиця 1. Інноваційні новинки у молочній промисловості України за сферами управління [власна розробка автора]

Види інноваційних новинок	Характеристики
Технологічні новинки	- *технологія ультрафільтрації,* що дозволяє виробникам молочних продуктів видаляти зайвий водяний вміст із сироватки, результатом чого є більш концентровані продукти, такі як грецький йогурт або молочні напої з високим вмістом білка; - *технологія мембранної фільтрації*, що дозволяє виробникам видаляти забруднення, бактерії та непотрібні компоненти з молока, зберігаючи при цьому корисні молочні складові. В результаті отримуємо чистіші та безпечніші продукти, які мають довший термін придатності; - *технологія* ***ферментації за допомогою пробіотиків,*** супроводжується додаванням пробіотиків до молочних продуктів, таких як йогурт або кефір, що дозволяє зберігати здорову мікрофлору кишківника і покращує загальний стан організму; - *технології використання молекулярних сенсорів*, що дозволяють виробникам аналізувати якість молока та молочних продуктів за допомогою молекулярних сенсорів. Це дозволяє виявляти навіть найменші зміни в якості та безпеці продуктів, забезпечуючи високу якість та стандарти безпеки; - *технології,* що забезпечують приготування збалансованих раціонів та автоматизованої роздачі кормів з дотриманням умов щодо кожної корови; - технології автоматизації та роботизації доїння і вигодівлі що слугуватиме зменшенню виробничих витрат і зростанню прибутковості (роботизовані доїльні установки компанії “DeLaval”) тощо.
Соціальні новинки	- розвиток кооперативів через підтримку сімейних фермерів; - створення молочних ферм із соціальним впливом;

Види інноваційних новинок	Характеристики
	- впровадження освітніх програм та тренінгів для фермерів; - розвиток соціального підприємництва.
Виробничі новинки	- введення в дію модульних молочних міні-заводів, що являють собою комплекси з переробки молока та фасування виробленої молочної продукції; - автоматизація виробничих процесів; - розробка функціональних молочних продуктів; - впровадження стандартів безпеки та якості молока; - застосування новітніх пакувальних технологій.
Новинки, пов'язані із заготівлею (утриманням та контролем, доїнням корів)	- застосування безприв'язної системи утримання корів (для кожної одиниці худоби вмонтовується відповідний чіп); - введення системи добровільного та автоматичного доїння корів (апаратне доїння замість ручного); - застосування автоматизованих маніпуляторів доїльної установки
Маркетингові новинки	- створення продуктів функціонального харчування, а саме виробництво інноваційних продуктів з біоактивними харчовими компонентами: пробіотиками і пребіотиками; - виробництво органічних молочних продуктів; - виробництва нових продуктів – айранів зі смаками лайму та м'яти, гранату і кропу, а також різноманітних сирів; - інноваційне виробництво спредів – комбінування молочного жиру із рослинними жирами, а також внесення різноманітних рослинних компонентів до молочно-жирових сумішей.

Останніми роками молочна промисловість України активно впроваджує ***технологічні новинки,*** спрямовані на підвищення якості продукції та розширення асортименту. Ось, до прикладу, наведемо декілька з них:

- *технологія ультрафільтрації,* що дозволяє виробникам молочних продуктів видаляти зайвий водяний вміст із сироватки, результатом чого є більш концентровані продукти, такі як грецький йогурт або молочні напої з високим вмістом білка;

- *технологія мембранної фільтрації*, що дозволяє виробникам видаляти забруднення, бактерії та непотрібні компоненти з молока, зберігаючи при цьому корисні молочні складові. В результаті отримуємо чистіші та безпечніші продукти, які мають довший термін придатності;

- *технологію мікрофільтрації молока.* Цей метод передбачає очищення молока за допомогою керамічних мембран, що видаляють до 99,9% бактерій та їхніх спор. Після цього застосовується «лагідна» пастеризація при температурі 72–75 °C, що дозволяє зберегти природний смак молока та подовжити термін його зберігання до 21 доби (вперше в Україні запровадила компанія «Люстдорф» [1]);

- *технологія* ***ферментації за допомогою пробіотиків,*** супроводжується додаванням пробіотиків до молочних продуктів, таких як йогурт або кефір, що дозволяє зберігати здорову мікрофлору кишківника і покращує загальний стан

організму;

- *технології використання альтернативних джерел білка,* що передбачають дослідження виробниками можливостей використання нетрадиційних джерел білка, таких як верблюже, овече або козяче молоко, для створення нових продуктів, що задовольняють різноманітні споживчі вподобання. Це також допомагає подолати непереносимість лактози та пропонує унікальні поживні властивості [2];

- *технології автоматизації та роботизації доїння* і вигодівлі що слугуватиме зменшенню виробничих витрат і зростанню прибутковості (роботизовані доїльні установки компанії "DeLaval") тощо.

Маркетингові інновації як елемент стратегічного планування розвитку молочної промисловості в Україні є не менш популярними та привабливими, зокрема:

- створення продуктів функціонального харчування, а саме виробництво інноваційних продуктів з біоактивними харчовими компонентами: пробіотиками і пребіотиками;

- виробництво органічних молочних продуктів – це процес виготовлення молока та молочних виробів (сиру, масла, йогуртів, сметани тощо) із суворим дотриманням стандартів органічного виробництва. Основною метою такого виробництва є збереження природного середовища, добробуту тварин та здоров'я споживачів без використання хімічних добрив та пестицидів;

- виробництва нових продуктів – айранів зі смаками лайму та м'яти, гранату і кропу, а також різноманітних сирів. Це розширює асортимент та задовольняє зростаючий попит споживачів на оригінальні смаки [3] та ін.

Сучасні соціальні інновації у вітчизняній молочній промисловості реалізуються через:

- розвиток кооперативів через підтримку сімейних фермерів – молочна компанія розвиває свою сировинну базу шляхом купівлі у сільських жителів надоїв молока, чим підтримує їх з одного боку, а з іншого – формує свою сировинну базу – досвід компанії "Данон;

- створення молочних ферм із соціальним впливом, які надаватимуть роботу соціально вразливим групам населення (людям з обмеженими можливостями, ветеранам АТО/ЗСУ, переселенцям). Такий підхід сприяє соціальній інтеграції та зменшенню рівня безробіття у регіонах та ін.

Впровадження соціальних інновацій у молочній промисловості України залишається перспективним напрямком, адже сільське господарство становить важливу частину економіки країни. Зокрема, міжнародні організації, такі як FAO та USAID, вже підтримують проекти, спрямовані на розвиток сільських громад та інновацій у виробництві молочної продукції.

В Україні впроваджуються ***сучасні інноваційні технології в утриманні корів,*** що сприяють підвищенню продуктивності та покращенню здоров'я тварин. Наведемо приклади підприємств, які активно застосовують такі новації:

1. Компанія *«Укрпромінвест-Агро»* реалізувала проєкт реконструкції систем утримання молочного стада за канадською технологією. Вперше у селі

Дзигівка Вінницької області було введено в експлуатацію сучасні приміщення з тунельною вентиляцією, спеціалізованими матрацами для корів та новітньою доїльною системою Dell-Pro від Delaval. Ці заходи дозволили підвищити надої та зменшити захворюваність тварин [4].

2. Вітчизняна компанія *«Chub Agroconcept»* пропонує інноваційні рішення для автоматизації ферм, зокрема системи підмивання корів у доїльних залах, що підвищують ефективність доїння та зменшують операційні витрати. Також вони впроваджують системи виявлення корів в охоті, які допомагають своєчасно визначати статеву активність тварин, підвищуючи відсоток запліднюваності [5].

Основним напрямами ***виробничих інновацій*** у молочній промисловості в Україні є введення в дію модульних молочних міні-заводів, що являють собою комплекси з переробки молока та фасування виробленої молочної продукції. Модульні молочні міні-заводи в Україні стають дедалі популярнішими, оскільки вони дають змогу ефективно переробляти молоко та виробляти якісну молочну продукцію безпосередньо на місці.

Отже, впровадження інноваційних новинок через призму сфер управління на підприємствах молочної промисловості України має бути стратегічним пріоритетом, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності, залученню інвестицій та забезпеченню довгострокового сталого розвитку. Авторська розробка інноваційних новинок у молочній промисловості України за сферами управління теж заслуговує уваги, оскільки інновації у будь-якій сфері управління що стосуються розвитку молочної промисловості є рушіями розвитку маркетингового стратегічного планування у цій галузі та сталого розвитку економіки загалом.

Список використаних джерел:

1. Боднар Г. Революція у молочній промисловості: “Люстдорф” впроваджує перше в Україні мікрофільтроване молоко. Інформаційне агенство УНІАН. URL: https://www.unian.ua/economics/other/revolyuciya-u-molochniy-promislovosti-lyustdorf-vprovadzhuye-pershe-v-ukrajini-mikrofiltrovane-moloko-12374997.html? (дата звернення: 06.01.2025).

2. Новітні технології харчових добавок у молокопереробній промисловості. URL: https://www.032.ua/news/3708311/novitni-tehnologii-harcovih-dobavok-u-molokopererobnij-promislovosti (дата звернення: 06.01.2025).

3. Сучасні тренди та орієнтири молочної промисловості: започатковуємо ще одну наукову традицію. URL: https://nuft.edu.ua/news/podiyi/suchasni-trendi-ta-oriyentiri-molochnoyi-promislovosti-zapochatkovuyem?utm (дата звернення: 06.01.2025).

4. Бублик О. «Укрпромінвест-Агро» запустив друге приміщення для утримання корів за канадською технологією. *Agrotimes.* 2020. URL: https://agrotimes.ua/tvarinnitstvo/ukrprominvest-agro-vyroshhuvatyme-netelej-pid-kontrakty-z-ukrayinskymy-gospodarstvamy/ (дата звернення: 08.01.2025).

5. Найкраща світова техніка для автоматизації ферм. URL: https://estw.com.ua/ (дата звернення: 08.01.2025).

СИДОРАК ОРЕСТ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДОРОШКЕВИЧ КАТЕРИНА**, д.е.н, доцент,
доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ДО ПИТАННЯ МОДЕЛЮВАННЯ МЕНТОРИНГОВИХ СИСТЕМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Як відомо, менторингові системи утворюють єдине ціле із принципів та механізмів персоналізованого навчання, охоплюють підходи до формування кадрового резерву та мотиваційні заходи, які забезпечують безперервне професійне зростання, розвиток компетенцій, удосконалення ключових навиків та підвищення результативності корпоративного середовища підприємства тощо. Ефективні менторингові системи сприяють швидшій інтеграції нових працівників, розвитку лідерських якостей та зниженню плинності кадрів.

Моделювання менторингових систем набуває актуальності в сучасному світі, де швидкі зміни та інновації вимагають постійного розвитку та адаптації, стимулювання інновацій та креативності, забезпечуючи обмін знаннями та досвідом між працівниками підприємств. Із метою усебічного розуміння менторингових систем підприємств та їх розвитку в умовах євроінтеграційних процесів використаємо моделювання.

Як відомо, модель – це «система-репрезентант, аналіз якої слугує способом отримати інформацію про іншу систему» [1]. В управлінні підприємством та його міжнародними економічними відносинами моделі використовуються при прийнятті управлінських рішень, для чого їх роль підноситься до вирішення низки важливих завдань: оптимізування процесів прийняття управлінських рішень та задіяних при цьому ресурсів; обґрунтування управлінських рішень на засадах використання сценарного аналізу; математичного моделювання, прогнозування результатів прийнятих рішень; забезпечення прозорості процесу прийняття управлінських рішень та доступності їх результатів для стейкхолдерів; аналізування складних систем, забезпечення їх керованості, виявлення можливостей організаційних змін, що потребує управлінських рішень [2, 3].

Їх сукупність підкреслює значущість моделювання, що довело свою результативність у логістичному управлінні, фінансовому менеджменті, управлінні персоналом та маркетингу тощо. Зазначимо те, що усі наведені напрями взаємопов’язані та взаємозалежні у процесі управління підприємством, а моделювання розвиває можливості підприємства приймати обґрунтовані управлінські рішення, оптимізувати процеси та підвищувати результативність стратегічного управління.

Для моделювання менторингових систем підприємств в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів слід застосовувати аналітичний підхід «клієнт-продукт-конкурент» (CPC), що вперше рекомендовано у праці О. Боніфація [4]. Для визначення необхідності реконфігурацій та модифікування

продуктів, модель забезпечує створення нових цінностей підприємства, або сприяє репозиціюванню фірми на ринку в умовах безперервності та стійкості її функціонування. Використання рекомендованої аналітичної моделі автором аргументовано для усебічного вивчення стратегічних бізнес-рішень, що повинно бути забезпечено бізнес-платформами, які описують ринок, клієнтів, продукції та конкурентів.

Модель знайшла своє прикладне використання як ефективний метод конкурентного аналізу, довела свою адекватність та була модифікована відповідно менеджерських потреб, що забезпечило її використання для створення нових цінностей і підвищення стійкості підприємств. Ефективне використання усіх областей аналітичної моделі сприяє здатності фірми не тільки застосовувати стратегії, які сприяють задоволенню та утриманню існуючих клієнтів, але також залученню та утриманню сегментів неактивних клієнтів, або лояльних клієнтів існуючих конкурентів.

Розрахунки, пов'язані із використанням «клієнт-продукт-конкурент» (CPC) нами рекомендовано виконувати у середовищі Smart PLS, що забезпечить реалізацію основних операцій моделювання: побудову латентної конструкції CPC, оцінювання істотності зв'язку між змінними, визначення типу залежності за коефіцієнтами множинної кореляції, оцінювання мультиколінеарності масиву незалежних змінних тощо [4].

В описаних вище умовах поглиблення євроінтеграції аналітична модель «клієнт-продукт-конкурент» (CPC) забезпечить реконфігурацію менторингу і перепозиціонування методів персоналізованого навчання для підтримки їх релевантності і сприятиме підвищенню результативності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Кульчицький І. М. Концептуалізація понять модель" та моделювання" у наукових дослідженнях. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Інформаційні системи та мережі*. 2015. № 829. С. 273-284.

2. Кравченко М., Голюк В. Прийняття управлінських рішень: сутність та сучасні тенденції розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-37

3. Hryshko V. Сучасні концепції менеджменту та їх застосування в умовах діджиталізації економіки України. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. 2021. № 1 (80). С. 61-67. DOI: https://doi.org/10.26906/EiR.2021.1(80).2246.

4. Boniface O. Using customer product competitor analysis as drivers for a business' reconfiguration and market re-positioning. *Journal of Contemporary Management*. 2017. № 14,1. P. 385–415.

СЛОБОДЕНЮК АРСЕНІЙ, *аспірант*
Науковий керівник – **БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА,** к.е.н,
доцент кафедри фінансів, банківської і страхової справи,
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток став однією з ключових концепцій сучасної економіки. Він передбачає гармонізацію екологічних, соціальних і економічних аспектів діяльності, що є важливим не лише для глобального майбутнього, але й для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємств. У сучасних умовах, коли зміна клімату, соціальна нерівність і виснаження природних ресурсів набувають загрозливих масштабів, підприємства стикаються з необхідністю перегляду своїх бізнес-моделей.

Сталий розвиток визначається як розвиток, що задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [1, с. 602 - 609]. Основними складовими сталого розвитку є:

Екологічна – забезпечення раціонального використання природних ресурсів і мінімізація негативного впливу на довкілля.

Соціальна – сприяння соціальній рівності, покращення якості життя та забезпечення доступу до основних послуг.

Економічна – підтримка стабільного економічного зростання та інноваційного розвитку.

Конкурентоспроможність підприємств визначається їхньою здатністю ефективно конкурувати на ринку, забезпечуючи високу якість продукції чи послуг, інноваційність та стійкість. У контексті сталого розвитку конкурентоспроможність передбачає: впровадження ресурсозберігаючих технологій, мінімізацію впливу на довкілля, забезпечення високих стандартів праці та соціальної відповідальності [2, с. 43 - 52].

Підприємства, які інтегрують принципи сталого розвитку у свої стратегії, отримують конкурентні переваги завдяки підвищенню довіри споживачів, покращенню репутації та зниженню ризиків. Проте у процесі інтеграції сталого розвитку підприємства стикаються з низкою викликів:

- високі початкові витрати на впровадження екологічних технологій;
- недостатня нормативно-правова підтримка та стимулювання з боку держави;
- низька обізнаність управлінців та персоналу щодо принципів сталого розвитку.

Водночас сталий розвиток відкриває нові можливості. По-перше, це доступ до нових ринків, орієнтованих на екологічно чисту продукцію, підвищення лояльності клієнтів, оптимізація витрат через зменшення використання ресурсів.

Інтеграція принципів сталого розвитку в діяльність підприємств є

ключовим фактором забезпечення їхньої довгострокової конкурентоспроможності. Впровадження екологічно чистих технологій, дотримання соціальної відповідальності та орієнтація на інноваційний розвиток дозволяють не лише зміцнити позиції підприємства на ринку, але й зробити вагомий внесок у сталий розвиток суспільства загалом.

Список використаних джерел:

1. Голда Н. Конкурентоспроможність підприємств у контексті сталого розвитку. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 2 (25). С. 602-609. URL: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21gnmksr.pdf (дата звернення: 13.01.2025).
2. Артеменко Л. П., Загорулько Т. В., Ергюн К. Стратегії управління конкурентоспроможністю підприємств на засадах сталого розвитку // *Економічний вісник НТУУ «КПІ».* 2023. № 27. С. 43 - 52. DOI: 10.20535/2307-5651.27.2023.297218.

СМІРНОВА ПОЛІНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ПРОГРАМА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Стратегічне управління є невід'ємною складовою успішного функціонування сучасного підприємства, оскільки визначає довгостроковий розвиток та адаптацію до динамічних змін у зовнішньому середовищі.

Стратегія підприємства – це система управлінських рішень, спрямованих на досягнення поставлених цілей через раціональне використання ресурсів та можливостей. Стратегічне управління – це процес формування довгострокових цілей і напрямків діяльності підприємства, що базуються на аналізі внутрішніх і зовнішніх факторів. Воно дозволяє підприємствам чітко окреслювати свої стратегії, розподіляти ресурси та управляти змінами. Однак, недостатнє розуміння сутності стратегічного управління, його етапів та ключових принципів може призвести до неправильних управлінських рішень, що загрожує зниженням конкурентоспроможності підприємства.

Основними компонентами стратегічного управління є:

- формулювання місії та бачення підприємства, яке визначає його цінності, мету існування та бажану позицію на ринку;
- аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, що дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, а також можливості та загрози, що виникають із зовнішнього середовища;
- формування цілей. Відповідно до роботи Пітера Друкера, цілі повинні бути чітко визначеними, вимірюваними, досяжними, релевантними та часово обмеженими (SMART) [1];
- вибір стратегії. Це вирішальний момент, який полягає у виборі напрямків дій для досягнення цілей з урахуванням ресурсів і можливостей підприємства.

Ефективність стратегії значною мірою залежить від дотримання певних принципів. Відповідно до робіт Брайана Куїнна, стратегічне управління повинно базуватися на принципах гнучкості, адаптивності, інноваційності та постійної орієнтації на результат [2]. Сучасне управління вимагає також орієнтації на стійкий розвиток, зокрема врахування екологічних і соціальних аспектів у стратегії.

Існує кілька методів розробки стратегії, серед яких виділяються класична школа, яку представляють Ансофф і Портер, і школа інкрементalізму, яку представляє Чарльз Ліндблом. Класичний підхід передбачає ретельний аналіз і довгострокове планування, тоді як інкрементальний підхід пропонує постійні поступові зміни відповідно до ситуації, що розвивається.

Згідно з роботою Портера, стратегія повинна створювати унікальну позицію на ринку через вибір одного із базових напрямків – низькі витрати, диференціацію чи фокусування на певному сегменті [3]. Він вважав, що успіх компанії залежить від здатності досягти конкурентної переваги на основі одного з цих підходів.

Сучасний підхід до стратегічного планування є результатом багаторічної еволюції управлінських практик і врахування змін у бізнес-середовищі. Ключовою ідеєю стратегічного планування більше не є розробка статичної стратегії чи плану, який буде лише інструкцією на майбутнє. Натомість акцент робиться на виявленні можливостей розвитку та пошуку шляхів їх реалізації. Розглянемо основні аспекти цього підходу до побудови програми розвитку підприємства.

1. Планування і реалізація можливостей. Основним завданням стратегічного планування є виявлення і оцінка можливостей розвитку бізнесу. Як зазначають класики менеджменту, зокрема Ансофф, стратегія визначає не лише цілі компанії, але й способи досягнення цих цілей у майбутньому [4]. У сучасному контексті стратегічне планування означає не лише визначення пріоритетів, а й виявлення найоптимальніших шляхів вкладення ресурсів у розвиток компанії. Таким чином, замість статичної стратегії організація повинна постійно переглядати та оновлювати свій підхід до розвитку.

2. Стратегічне мислення та творчий підхід. Творчий підхід у стратегічному плануванні є важливим елементом, оскільки він дозволяє знаходити інноваційні рішення та ідеї, які можуть сприяти розвитку компанії. Пітер Друкер наголошував на важливості інновацій як основної функції підприємництва [5]. У сучасних умовах організації повинні залучати працівників до процесу стратегічного планування, створюючи постійно діючі групи з генерування ідей та оцінки поточного стану.

3. Стратегічна логіка. Власники та керівництво компанії повинні виробити чітку стратегічну логіку, що об'єднує всі елементи управління в єдину систему. Стратегічна логіка включає передумови створення стратегії, основні можливості організації, стратегічні ініціативи, очікування учасників діяльності та вихідні умови стратегії. Це дає можливість впорядкувати процес стратегічного планування та забезпечити цілісність управлінської практики, як це підкреслював Генрі Мінцберг [6].

4. Створення синергетичних ефектів. Стратегічний план повинен бути спрямований на формування якісно нового стану організації шляхом створення синергетичних ефектів. Це означає, що компанія повинна забезпечити інтеграцію своїх ресурсів та процесів для досягнення кращих результатів. Стратегічний план, який створює синергетичний ефект, дозволяє досягти значного покращення показників роботи організації, завдяки взаємодії окремих її елементів.

5. Портфель проектів. Ефективне стратегічне планування передбачає використання проектного підходу. Управління стратегією розвитку підприємства здійснюється через портфель проектів, кожен з яких спрямований на досягнення конкретної стратегічної мети. Зокрема, Томас Пітерс і Роберт Вотерман у своїй роботі «In Search of Excellence» наголошують на важливості чіткого управління проектами для успішного виконання стратегічних планів [7].

6. Проектний підхід до організації процесу стратегічного планування.

Проектний підхід забезпечує динамічність і адаптивність стратегічного планування. Це дозволяє залучати до процесу ключових працівників організації, забезпечуючи унікальний внесок кожного учасника у процес прийняття рішень. Командний підхід до розробки стратегій сприяє більш ефективній оцінці альтернатив та прийняттю стратегічних рішень.

7. Децентралізація і залучення керівників. Децентралізація процесу стратегічного планування передбачає залучення керівників різного рівня до прийняття стратегічних рішень. Це допомагає створити більш гнучку та адаптовану до змін систему управління, в якій керівники різних підрозділів беруть участь у формуванні загальної стратегії розвитку компанії.

8. Взаємозв'язок з оперативним плануванням. Стратегічне планування не може існувати ізольовано від оперативного. Стратегія компанії повинна бути узгоджена з її щоденними планами та бюджетами. Генрі Файоль наголошував на важливості взаємозв'язку між довгостроковим та короткостроковим плануванням, підкреслюючи, що успіх будь-якої стратегії залежить від ефективності її реалізації в повсякденних операціях.

9. Стратегічний контроль. Останній, але не менш важливий елемент сучасного підходу до стратегічного планування – це стратегічний контроль. Він полягає в тому, щоб відслідковувати ключові показники організації та коригувати стратегію у разі зміни обставин. Це дозволяє уникнути відхилень від плану і забезпечити досягнення поставлених стратегічних цілей.

Таким чином, сучасний підхід до стратегічного планування базується на інтеграції творчого мислення, проектного підходу та контролю. Це дозволяє підприємствам гнучко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, використовуючи найкращі можливості для свого розвитку.

Розробка стратегії розвитку підприємства є складним і багатогранним процесом, який вимагає глибокого розуміння як внутрішнього потенціалу, так і зовнішніх факторів, що впливають на ринок.

Використання сучасних методологій, таких як підходи Ансоффа, Портера, Мінцберга та інших теоретиків, дозволяє підприємству створювати стратегії, що забезпечують конкурентоспроможність та довгострокову стійкість на ринку.

Список використаних джерел:

1. Друкер П. Практика менеджменту. К.: Вільямс, 2004. 400 с.
2. Куінн Б. Логіка стратегії: управління змінами. К.: Основи, 2008. 256 с.
3. Портер М. Конкурентна стратегія. К.: Вільямс, 2006. 392 с.
4. Ансофф І. Стратегічне управління. К.: Економіка, 2001. 364 с.
5. Друкер П. Практика менеджменту. К.: Вільямс, 2004. 400 с.
6. Мінцберг А. Мистецтво управлінської стратегії. К.: Видавництво Альпіна Бізнес Букс, 2010. 512 с.
7. Thomas J. Peters, Robert H. Waterman In Search of Excellence: Lessons from America's Best-run Companies, 483 c.

СОКАЛЬСЬКИЙ АНДРІЙ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **СИНЧАК ВІКТОР**, д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ ЧЕРЕЗ ОБЛІГАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Державні запозичення мають тривалу історію формування та розвитку. В умовах війни держави нерідко вдавалися до емісій цінних паперів з метою залучення коштів на більш вигідних умовах. Наразі повне і безперебійне фінансування армії є основним критерієм перемоги, тому держава використовує усі доступні позики, в тому числі й на зовнішньому ринку. Тож досвід із залучення коштів у період російсько-української війни завдяки зовнішнім позикам є надзвичайно корисним і важливим, а відтак потребує його вивчення.

Дослідженням облігацій зовнішньої державної позики (далі – ОЗДП) займалися українські вчені та економісти, зокрема Григораш Т., Мягков О.С., Воєводський Г.Ю. [2], Лубкей Н. П. [4] та інші автори. Зі зростанням військових потреб та витрат, актуальність цієї теми буде лише зростати.

Одним із видів державний цінних паперів є державні облігації, які в свою чергу поділяються на облігації внутрішніх державних позик України, облігації зовнішніх державних позик України та цільові облігації внутрішніх державних позик України. Відповідно до пункту 4 статті 16 Закону від 23 лютого 2006 року №3480-IV (із змінами) [3] під облігаціями зовнішніх державних позик України розуміються, по перше, «цінні папери, що розміщуються на міжнародних ринках капіталу» [3], по-друге, вони «підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їхньої номінальної вартості з виплатою доходу» [3], і, по-третє, що відбувається така дія та набувається зазначена відповідальність «відповідно до умов розміщення» [3] цінних паперів.

Слід зазначити, що облігації зовнішньої державної позики мають низку переваг порівняно зі звичайним іноземним кредитом. У першу чергу стосується це розширення кола інвесторів, завдяки яким можливо мобілізувати додаткові кошти. Причому означені ОЗДП випускаються на умовах держави, що залишає покупцям лише право вибору щодо їх придбання. До того ж, такі облігації не пов'язані з певним кредитором, що дозволяє розміщувати їх на вторинних фондових ринках, а відтак надавати їм більшої мобільності [4].

Т. Григораш поділяє облігації зовнішньодержавних позик на звичайні, під гарантією США та державні деривативи [2].

ОЗДП можуть емітуватися виключно в іноземній валюті з номіналом в 1000 доларів США або євро. Інформація щодо ОЗДП в обігу наведена в табл. 1.

Таблиця 1. Облігації зовнішньої державної позики в обігу станом на 01.03.2025

Код ISIN	Обсяг емісії, тис	Дата погашення
XS1303921214	$ 912 354	01.09.2024
XS1303921487	$ 1 355 231	01.09.2025
XS1902171591	$ 750 000	01.02.2026
XS1303925041	$ 1 339 057	01.09.2026
XS1303925470	$ 1 328 887	01.09.2027
XS2895055981	$ 1 168 334	01.02.2029
XS1303926528	$ 1 317 940	01.09.2028
XS1303927179	$ 1 307 161	01.09.2029
XS2895056872	$ 531,039	01.02.2030
XS2895056013	$ 3,150,618	01.02.2034
XS2895056955	$ 1,984,417	01.02.2034
XS2895056369	$ 2,946,420	01.02.2035
XS2895057177	$ 1,626,613	01.02.2035
XS2895056526	$ 2,456,213	01.02.2036
XS2895057334	$ 1,355,511	01.02.2036

Джерело: розраховано за даними [1].

Наразі в обігу перебувають ОЗДП на суму в 23 529 795 млн. дол. з датою погашення до 2041 року. До ОЗДП також відносять і державні деривативи, загальний обсяг яких наразі становить 3239,32 млн. дол.

В період повномасштабного російського вторгнення облігації зовнішньої державної позики відіграють важливу роль у регулюванні державного боргу. Вони показали себе як досить ефективний інструмент для залучення значних сум в іноземній валюті. Притік іноземної валюти допомагає підтримувати стабільність національної валюти.

Таблиця 2. Заборгованість за випущеними ОЗДП в період з 2021-2024 рр., млрд. дол. США

Роки	Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	Зовнішній борг	Частка зовнішнього боргу в загальній сумі, %	Заборгованість за випущеними ОЗДП	Частка ОЗДП в зовнішньому боргу, %
31.12.2021	97,96	47,66	48,65	19,91	41,78
31.12.2022	111,45	63,59	57,06	19,66	30,92
31.12.2023	145,32	94,79	65,23	19,76	20,85
31.12.2024	166,06	120,09	72,32	15,22	12,67

Джерело: розраховано за даними [5].

Із початком повномасштабної війни відбувся вплив на виконання «бюджетних показників» [6, с. 57] і на зростання зовнішнього державного боргу, хоча борг за ОЗДП залишався на відносно однаковому рівні, що зумовило зменшення їхньої частки в зовнішньому боргу. В кінці 2021 року заборгованість за випущеними облігаціями займала 41,78% від зовнішнього боргу, а вже через рік скоротилася до 30,92% та продовжує зменшуватися. Станом на кінець жовтня 2024 року ОЗДП становлять 12,67%

від зовнішнього державного боргу, що становить 9,2% від загального боргу. Вони продовжують займати займати значну частку в структурі зовнішнього боргу, проте поступово поступаючись позикам від ЄС, МВФ та МБРР. Відоразилося на виконанні бюджетних показників загалом

Отже набутий досвід із залучення урядом України коштів через облігації зовнішньої державної позики в умовах російсько-української війни став корисним і важливим з погляду підтримки економіки країни, формування доходів бюджету та регулювання державного боргу. Нотомість облігації зовнішньої державної позики підтвердили свою дієвість як інструмент залучення необхідних обсягів іноземної валюти. Тож поряд із позиками міжнародних фінансових організацій вони будуть ще вигіднішими за рахунок підвищення кредитних можливостей, що стане одним із напрямів залучення коштів у період післявоєнного відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Боргова політика. Мністерство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/borgova-politika (дата звернення: 06.03.2025).
2. Григораш Т., Мягков О.С., Воєводський Г.Ю. Облігації як інструмент залучення грошових ресурсів. *Гроші, фінанси і кредит*, 2019. №3.14. 362-368 URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/61.pdf
3. Закон України Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. URL: https://www.nssmc.gov.ua/documents/zakon-ukrani-pro-tsnn-paperi-ta-fondoviy-rinok/ (дата звернення: 04.12.2024).
4. Лубкей Н. П. Державні цінні папери як інструмент боргової політики держави. 2016. С. 15. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14165/1/Стаття%202016.pdf (дата звернення: 27.11.2024).
5. Статистика державного боргу. Державний та гарантований державою борг України за станом на 31.12.2024. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg (дата звернення: 06.03.2025).
6. Михайловський О. О., Синчак В. П. Особливості реалізації бюджетної політики в умовах російсько-української війни. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика* : зб. наук. пр. здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2024. С. 56 – 59.

СОКОЛЮК КАТЕРИНА, к.е.н., доцент, докторант, старший науковий співробітник відділу ринкових механізмів та структур,
СОКОЛЮК ІГОР, здобувач ступеня PhD,
провідний інженер відділу ринкових механізмів та структур
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», м. Одеса

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА ТА ВИНОГРАДАРСТВА У ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

В мовах воєнного періоду важливу роль у забезпеченні сталого розвитку садівництва та виноградарства відіграють саме соціально-орієнтовані підприємства. Під час війни вони є джерелом стабільності для локальних громад, через створення робочих місць в сільській місцевості, що особливо важливо для регіонів, постраждалих від бойових дій. Завдяки своєму соціальному характеру, вони підтримують найбільш вразливі категорії населення, зокрема переселенців, ветеранів та осіб, які втратили свої основні джерела доходу. Крім того, важливим напрямом впливу даних суб'єктів господарювання є сприяння зміцненню продовольчої безпеки країни, шляхом постачання свіжої продукції як для внутрішнього споживання, так і для експорту (рис. 1).

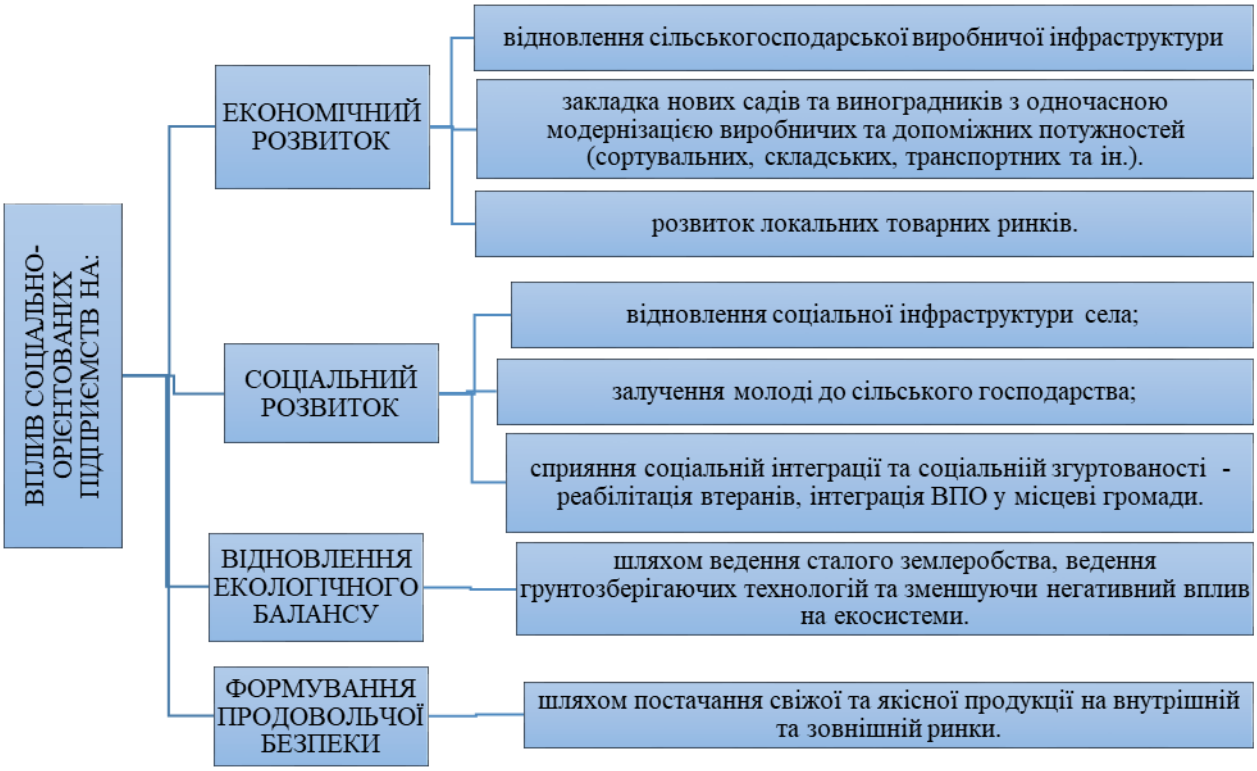

Рисунок 1 – Роль соціально-орієнтованих підприємств в період повоєнного відновлення

Соціально-орієнтовані підприємства у період повоєнного відновлення

стають каталізаторами економічного та соціального розвитку. Так як їх діяльність спрямована на відновлення сільськогосподарської інфраструктури, створення нових насаджень і модернізацію виробничих потужностей. Завдяки підтримці з боку держави, міжнародних грантових програм і приватних інвесторів, такі підприємства можуть швидко відновлювати виробничі цикли, залучати молодь до сільського господарства та забезпечувати розвиток локальних ринків.

Крім того, соціально-орієнтовані підприємства відіграють важливу роль у відновленні екологічного балансу. Вони активно впроваджують практики сталого землеробства, зберігаючи ґрунти та зменшуючи негативний вплив на екосистеми. У повоєнний період це сприяє відновленню земель, які зазнали шкоди через військові дії, зокрема створенням нових садів і виноградників у зруйнованих регіонах.

Важливим аспектом є й соціальна інтеграція. Соціально-орієнтовані підприємства стають платформою для реалізації проєктів із реабілітації ветеранів війни, інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади та розвитку кооперації між фермерами. Це забезпечує не лише економічний розвиток, а й підвищує соціальну згуртованість, яка є основою для стабільного майбутнього країни.

Наразі розвиток соціально-орієнтованих підприємств у секторі садівництва та виноградарства в Україні відзначається активним впровадженням державних грантових програм, що спрямовані, в першу чергу, на підтримку малого та середнього бізнесу. Дані ініціативи сприяють створенню нових насаджень, розширенню виробничих потужностей та залученню додаткових робочих місць у різних регіонах країни, що особливо актуально в контексті працевлаштування ВПО та забезпечення їх гідними умовами праці та життя.

Основним джерелом державної підтримки залишається програма «єРобота», яка діє з 1 липня 2022 року та передбачає надання грантів як для навчання так і для відкриття власної справи (рис.2).

Грантові програми проекту «єРобота»	мікрогранти для створення власного бізнесу;
	гранти для розвитку переробного підприємства;
	державне фінансування закладки саду;
	кошти для розвитку тепличного господарства;
	грант на реалізацію стартапу, у тому числі в сфері ІТ;
	кошти на навчання ІТ-спеціальностям.

Рисунок 2 – Грантові програми проекту «єРобота» [1].

Зокрема, для розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства, фінансування надається у розмірі до 70% від вартості проєкту, але не більше 10 млн грн для саду та 7 млн грн для теплиці. Заявник зобов'язаний забезпечити покриття щонайменше 30% вартості проєкту власними або кредитними коштами. Серед обов'язкових умов – створення необхідної кількості робочих

місць: для садів – від 5 до 10 постійних і 125–425 сезонних працівників залежно від виду культури; для теплиць – щонайменше 4 постійних і 10 сезонних працівників на кожен гектар площі модульної теплиці [2].

Однією із лідерів у впровадженні впровадженні грантової підтримки на створення і розвиток садівництва та ягідництва є Львівська область, що обумовлено насамперед безпековими, природно-кліматичними та бізнес-умовами. Станом на жовтень 2024 року, грантову підтримку погоджено 18 суб'єктам підприємництва Львівщини на суму 78,2 млн грн, з яких виплачено 76,7 млн грн (98% від погодженої суми). Ці кошти спрямовані на закладання понад 277 га інтенсивних нових насаджень яблунь, груші, лохини, суниці садової, малини, волоського горіха і фундука [3]. У 2024 році два агропідприємства отримали 7,3 млн грн грантової підтримки на розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства. Загалом, з початку дії програми «єРобота» було виплачено близько 1,1 млрд грн грантової допомоги 240 сільгоспвиробникам. З них на розвиток садівництва, ягідництва і виноградарства виплачено 779,3 млн грн 184 господарствам [4-5].

Державна підтримка через грантові програми, такі як «єРобота», суттєво сприяла розвитку соціально-орієнтованих підприємств у секторі садівництва та виноградарства в Україні протягом 2019–2024 років. Ці ініціативи дозволили не лише розширити площі насаджень, але й створити нові робочі місця, що позитивно вплинуло на соціально-економічний розвиток регіонів.

Соціально-орієнтовані підприємства є важливим інструментом відновлення садівництва та виноградарства в Україні, виконуючи не лише економічну, але й гуманітарну місію. Їх діяльність спрямована на відновлення інфраструктури, створення робочих місць для постраждалого населення, а також сприяння екологічній рівновазі й збереженню культурних традицій. Завдяки соціальній спрямованості та співпраці з міжнародними партнерами, такі підприємства не лише стимулюють розвиток аграрного сектору, а й укріплюють зв'язки в громадах, надаючи її жителям підтримку в період повоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. єРобота: Гранти від держави на відкриття чи розвиток бізнесу. Міністерство економіки України. *Just a moment...* URL: https://surl.li/kgifqt.
2. Мінагрополітики: Ще два підприємства отримали 6,5 млн гривень грантової підтримки на розвиток садів. *Кабінет Міністрів України*. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/minahropolityky-shche-dva-pidpryiemstva-otrymaly-65-mln-hryven-hrantovoi-pidtrymky-na-rozvytok-sadiv.
3. Львівщина серед лідерів у розвитку садівництва. *Новини.zt.ua*. URL: https://novyny.zt.ua/economy/2024/10/09/224067.html.
4. Ще два агропідприємства отримали 7,3 млн грн гранту на розвиток садів. *АгроТаймс*. URL: https://agrotimes.ua/ovochi-sad/shhe-dva-agropidpryyemstva-otrymaly-73-mln-grn-grantu-na-rozvytok-sadiv/.
5. Уряд розширив умови надання грантів для розвитку виноградарства та садівництва. *Кабінет Міністрів України*. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-rozshyryv-umovy-nadannia-hrantiv-dlia-rozvytku-vynohradarstva-ta-sadivnytstva.

СОКОЛЮК СЕРГІЙ, д.е.н., професор,
завідувач кафедри підприємництва та бізнес-технологій
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНОМУ АГРОБІЗНЕСІ

Аграрний сектор є ключовою галуззю економіки, яка відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та стабільного розвитку суспільства. У сучасних умовах стрімких кліматичних змін, зростання населення та обмежених природних ресурсів перед агробізнесом постають нові виклики. У цьому контексті впровадження технологічних рішень стає необхідністю для підвищення ефективності, зниження витрат і забезпечення стійкого розвитку галузі.

Сучасні інновації, такі як точне землеробство, автоматизація процесів, використання великих даних, дронів і робототехніки, змінюють підходи до ведення сільського господарства. Ці технології дозволяють оптимізувати управління ресурсами, покращувати врожайність, знижувати екологічний вплив і підвищувати рентабельність.

Аграрний сектор, як основа продовольчої безпеки, перебуває під значним тиском сучасних викликів, таких як зміна клімату, зростання населення, обмеженість ресурсів та необхідність екологічної стійкості [1-2].

У цих умовах впровадження інноваційних технологій стає головним рушієм підвищення ефективності та рентабельності сільського господарства:

1. Точне землеробство

Технології точного землеробства, які базуються на аналізі великих даних, дозволяють значно покращити управління ресурсами. Використання GPS-навігації, датчиків і дронів допомагає аграріям отримувати детальні дані про стан ґрунту, рівень вологості, потребу в добривах і пестицидах. Це дозволяє оптимізувати використання ресурсів і знизити витрати.

2. Автоматизація та робототехніка

Сільськогосподарські роботи та автоматизовані системи збирання врожаю скорочують потребу в ручній праці та підвищують точність виконання завдань. Наприклад, роботи для висадки, поливу чи збирання врожаю знижують залежність від людського фактора і покращують продуктивність.

3. Використання дронів та супутникового моніторингу

Дрони та супутникові технології забезпечують можливість моніторингу великих земельних площ у режимі реального часу. Це дозволяє виявляти проблеми, такі як шкідники або нестача поживних речовин, та швидко реагувати на них.

4. Великі дані та штучний інтелект

Аналітика великих даних допомагає прогнозувати врожайність, визначати найкращі періоди для висадки та збору врожаю, а також мінімізувати ризики, пов’язані зі змінами погоди. Штучний інтелект сприяє створенню прогнозних моделей та допомагає аграріям приймати зважені рішення.

5. Інтернет речей (IoT)

IoT дозволяє підключати до єдиної системи різні пристрої та датчики для отримання актуальної інформації про стан посівів, погодні умови та інші фактори. Це дає змогу інтегрувати всі процеси в єдину автоматизовану систему управління.

6. Біотехнології

Сучасні генетичні розробки спрямовані на створення сортів рослин, які є більш стійкими до змін клімату, хвороб і шкідників. Це дозволяє підвищити врожайність навіть за несприятливих умов.

7. Відновлювальна енергетика у сільському господарстві

Використання сонячної енергії, біогазових установок і вітряків дозволяє аграріям скоротити залежність від традиційних джерел енергії, знижуючи витрати та екологічний вплив [3].

Отже, впровадження технологічних рішень у аграрному секторі є запорукою його сталого розвитку. Інновації сприяють не лише підвищенню продуктивності, але й дозволяють знизити екологічне навантаження, покращити якість продукції та забезпечити продовольчу безпеку. Для агробізнесу майбутнього технології стануть ключовим інструментом конкурентоспроможності, ефективності та стійкості.

Цифрові інновації відіграють ключову роль у трансформації сучасного агробізнесу, підвищуючи його ефективність, продуктивність і стійкість. Завдяки впровадженню таких технологій, як дрони, штучний інтелект, Інтернет речей (IoT) та платформи для обробки великих даних, аграрії отримують змогу оптимізувати використання ресурсів, моніторити стан ґрунту й рослин у реальному часі, прогнозувати врожаї та знижувати екологічний вплив. Ці технології сприяють точному землеробству, яке дозволяє підвищувати рентабельність і мінімізувати ризики.

Водночас цифровізація агросектору створює нові виклики, пов’язані з доступом до технологій, освітою працівників і захистом даних. Однак потенціал цифрових інновацій залишається значним, особливо в умовах глобального попиту на продукти харчування та боротьби зі змінами клімату. Тому впровадження цих рішень є важливим кроком на шляху до сталого розвитку агробізнесу.

Список використаних джерел:

1. Безпалий Р. В. Фінтех-інновації: передумови становлення та сучасні тенденції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 2. С.44-49.

2. Бурдяк М.І., Томашук І.В. Загальні аспекти застосування цифрових технологій у діяльності аграрних підприємств. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 7. С. 12-18. DOI: https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-2.

3. Гомон М.В. Теоретичне обґрунтування структурних елементів регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 1. С. 47-51.

СОЛОШЕНКО МИКИТА, здобувач вищої освіти третього рівня
Науковий керівник — **ЖАДЬКО КОСТЯНТИН**, д.е.н., професор,
академік Академії економічних наук України,
завідувач кафедри підприємництва та економіки підприємства,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ ВЗАЄМОДІЇ ПІДПРИЄМСТВ ТА БАНКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Взаємовідносини між підприємствами та банками є наріжним каменем економічної діяльності. Інформаційні технології зробили революцію в цій динаміці, створивши широкий спектр послуг від онлайн-банкінгу та обробки платежів до складних інструментів управління фінансами. Ключові теоретичні концепції, як обговорювалося в [1], включають:

- Економіка транзакційних витрат: ІТ можуть знизити транзакційні витрати, роблячи взаємодію ефективнішою.

- Інформаційна асиметрія: ІТ можуть подолати інформаційний розрив між підприємствами та банками, сприяючи довірі та прийняттю обґрунтованих рішень.

- Деінтермедіація: ІТ дозволяють робити пряму взаємодію, потенційно зменшуючи роль посередників.

В Україні, в якості досвіду взаємодії банків та підприємств можна привести «Приват24 для бізнесу»: це достатньо успішне впровадження комплексної платформи у вигляді мобільного додатку від ПриватБанку, спеціально розробленої для підприємств, котрий надає наступні можливості [2]:

- Виписка: формувати виписки за період; надсилати виписки через будь-який месенджер; контролювати операції за рахунками; формувати квитанції за платежами; повторювати платежі та ділитися реквізитами рахунку зі своїми партнерами; переглядати інформацію за сумами транзакцій і відшкодувань; фільтрувати виписку за POS-терміналами, магазинами або рахунками; формувати виписку у форматі XLS та ділитися нею в месенджерах; переглядати деталі транзакцій та оформлювати повернення коштів.

- Платежі в національній валюті та шаблони платежів: створювати платежі в гривні собі на картку/рахунок, за реквізитами контрагента (партнера) або платежі до бюджету; редагувати, копіювати, видаляти, підписувати, надсилати, додавати до шаблонів; переглядати та надсилати через будь-який месенджер; створювати, редагувати, копіювати та видаляти шаблони;

- Валютно-обмінні операції: створювати заявки на купівлю, продаж або конвертацію валюти; переглядати курси валют (поточні, архів та динаміку); відстежувати стан розрахунків за ЗЕД-договорами, що перебувають на валютному контролі в банку.

- Рахунки й довідки: відкрити рахунок (крім першого); закрити рахунок; перейменувати рахунок для зручного користування; переглянути та сформувати реквізити своїх рахунків у будь-якій валюті; поділитися реквізитами через месенджери; сформувати довідку про відкриття або закриття рахунку, про

обороти та залишки; завантажити готові довідки чи поділитися ними через будь-який месенджер.

- Електронна звітність: створювати та надсилати електронну звітність і податкові декларації до органів контролю; отримувати зворотні квитанції та завантажувати звіти.

- Податки: створювати запити до податкової щодо розрахунків із бюджетом; отримати інформацію з податкової про розрахунки з бюджетом у розрізі кожного податку; сплатити податок за попередньо заповненими реквізитами.

- Електронний документообіг (інвойсинг): створювати та редагувати рахунки-фактури; надсилати рахунки-фактури своїм партнерам для оплати за один клік; приймати рахунки-фактури; оплачувати рахунки-фактури за два кліки.

- Досьє ділової репутації: перевірити українські компанії та ФОП через Українське бюро кредитних історій; оцінити всі ризики співпраці з контрагентами.

- Зарплатні та інші виплати: підписати та надіслати відомість на виплату; переглянути всі створені й надіслані раніше виплати через вебверсію; скасувати відомість на виплату, що була надіслана до банку; побачити причину, через яку виплату забракували та ін.

- Бізнес-картки: відкривати бізнес-картки («Ключ до рахунку», корпоративні та паливні картки); здійснювати з ними будь-які операції; стежити за їх станом; замовляти готівку.

- Кредити й депозити: переглядати доступні ліміти кредитування; подати заявку на кредит і відстежити статус її виконання; перевірити стан заборгованості за чинними кредитними угодами; вносити щомісячні платежі; відкривати і закривати депозити; поповнювати або знімати кошти частково; переглядати стан та історію депозитних угод.

- Підпис SmartID: згенерувати SmartID; підключити біометричний підпис.

Програма кредитування малого та середнього бізнесу Ощадбанку: цей приклад демонструє використання IT для оцінки кредитоспроможності, прискорення погодження кредитів та підвищення доступності фінансових послуг для малого та середнього бізнесу (МСП). Цей підхід узгоджується з висновками Національного банку України [3], які виступають за посилення цифровізації кредитування МСП. Окрім доступних кредитів, ОщадБанк також приділяє велику увагу самому процесу кредитуванню: подача самої заявки і подальше відстеження її статуса проводиться онлайн.

Серед недолік у вітчизняній практиці можна виділити те, що багато невеликих банків в Україні стикалися з впровадженням цифрової інфраструктури, що призвело до неефективності та недостатньої конкурентоспроможності порівняно з більш розвиненими в цифровому відношенні установами.

Взаємодія між підприємствами та банками, які використовують інформаційні технології, має намір тільки збільшувати свою тенденцію у цьому

напряму, адже для фінансових установ це допомагає збільшувати свій прибуток та підвищувати свою конкурентноспроможність, а суб'єкту господарювання відкриваються нові можливості щодо простого та швидкого управління своїми фінансами, формування звітів для податкової, виплатою заробітної плати своїм співробітникам та інші.

Список використаних джерел:

1. Allen, Franklin & Demirguc-Kunt, Asli & Klapper, Leora & Martinez Peria, Maria. (2012). The Foundations of Financial Inclusion: Understanding Ownership and Use of Formal Accounts. Journal of Financial Intermediation. 27. 10.1016/j.jfi.2015.12.003.
2. ПриватБанк. Мобільний додаток «Приват24 для бізнесу» [Електронний ресурс] // URL: surl.li/qacmwd
3. Національний банк України. Річний звіт Національного банку за 2023 рік: від стратегії виживання до стратегії відновлення [Електронний ресурс] // URL: surl.li/czcggo

СОЛОШОНОК АЛЛА, головний науковий співробітник
ПОЛОНСЬКА ОЛЬГА, старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу, м. Київ
ІЛЬЇНА ГАННА, директор
Філія «Полтавагропромпродуктивність», м. Полтава

ДОСЛІДЖЕННЯ НОВІТНІХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЦУКРОВИРОБНИКІВ

Бурякоцукрова галузь визнана однією зі стратегічно важливих галузей харчової промисловості України, яка за багатьма показниками посідає одне з провідних місць в економіці держави. На початку 1990-х років цукрова галузь мала величезний виробничий потенціал. У 1990 році в Україні налічувалося 192 цукрові заводи, які виробляли майже 13 % бурякового цукру в світі, при цьому щорічно переробляючи понад 40 млн т цукрових буряків. У 2000 році їх було уже 168, а ще через 10 років у 2010 – 78.

Із 2017 по 2024 рік кількість працюючих заводів найбільшою була у 2017 році – 46 підприємств, найменшою у 2022 році – 23 підприємства [1]. Впродовж трьох років поспіль у сезони цукроваріння працювали по 33 заводи, у 2023 році їх налічувалося 30, у 2024 році працюють 29 заводів (рис. 1). Таким чином за 34 роки кількість працюючих заводів зменшилася у 6 разів.

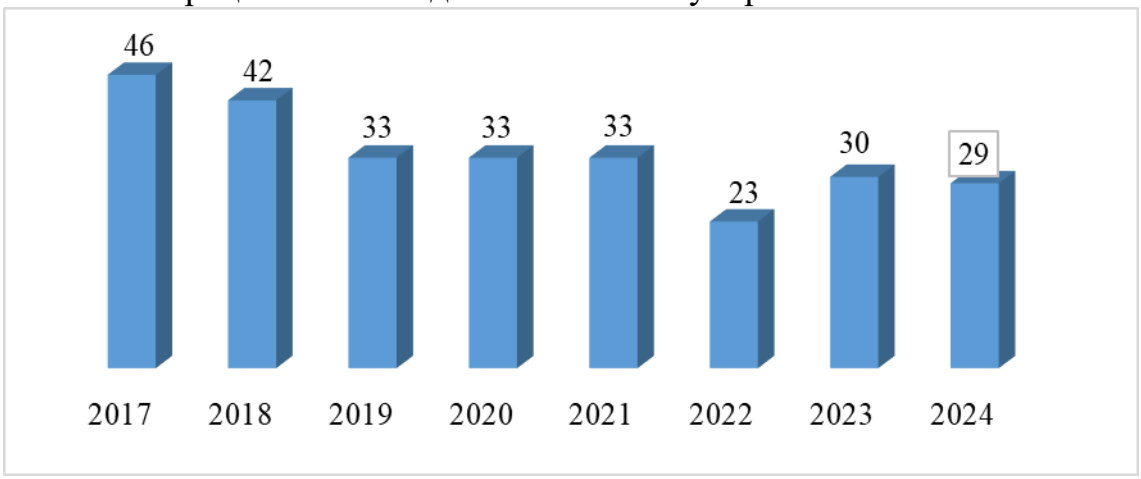

Рис. 1. Кількість працюючих цукрових заводів в Україні у 2017–2024 роках

За підсумками переробного сезону 2024 року лідером за обсягами виробництва цукру став «Радехівський цукор», частка якого у загальному виробництві становить 31 %. Друге місце належить «Астарті», яка виробила 21 % української продукції, на третьому – «Укрпромінвест-Агро» з показником 14 %. Четверте та п'яте місця посіли «Теофіпольський цукровий завод» та A'SPIK Group, які виробили 6 % обсягу вітчизняного цукру [2]. Слід зазначити, що п’ять цукрових заводів «Астарти» виробили 380 тис. т цукру, що є найвищим показник по холдингу за останні сім років.

Наприкінці січня за інформацією НАЦУ «Укрцукор» цукровики України завершили сезон виробництва 2024-2025 років із загальним показником у 1,8

млн т цукру, що майже дорівнює рівню попереднього сезону.

Загалом за шість років – з 2017 по 2023 рік найбільше цукру було вироблено у 2017 році – 2,14 млн т, найменше – 1,17 млн т – у 2020 році (рис. 2). Показово, що всі ці роки держава задовольняла внутрішній попит на цукор і мала достатню його кількість для експортних цілей.

За даними Держстату індекси виробництва цукру (динаміка до попереднього періоду) становили: 2021 рік – 131,9 %, 2022 – 91,0 %, 2023 – 135,9 %, січень-вересень 2024 року – 106,8 % [3]. Тобто, за ці роки лише на початку війни у 2022 році обсяги виробництва до попереднього року знизилися на 9,0 %. Далі галузь відновила свої позиції.

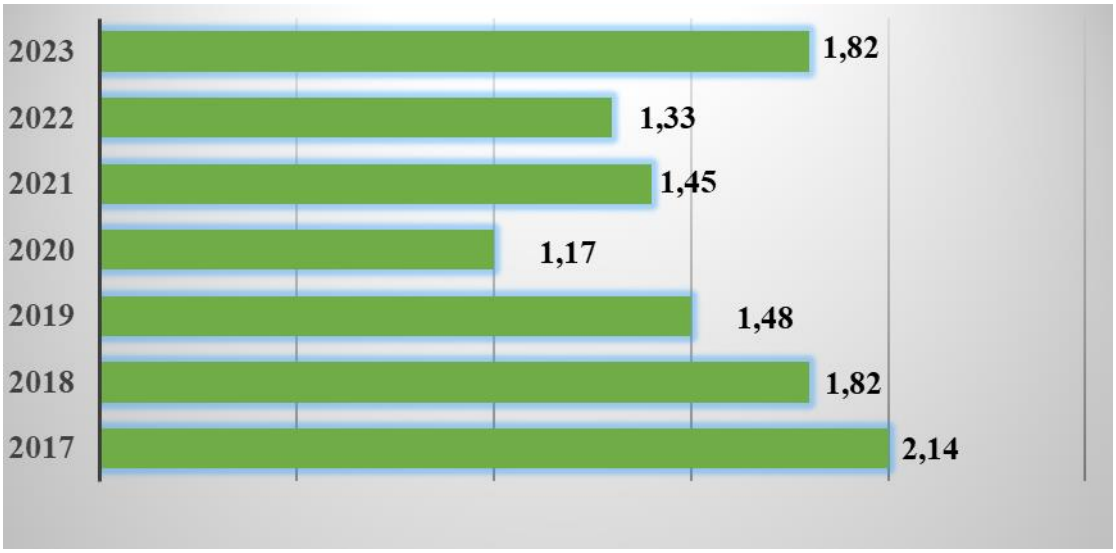

Рис. 2. Обсяги виробництва цукру в Україні у 2017–2023 роках, млн т

Діяльність українських цукровиків супроводжується низкою викликів, пов’язаних з воєнними діями на території держави. Через війну відбулася тимчасова зупинка деяких масштабних інвестиційних проєктів, хоча окремі цукрові заводи змогли завершити значні модернізаційні процеси і впровадили проєкти з енергозбереження для підвищення енергоефективності виробництва і якості продукції.

На сьогодні дуже актуальними залишаються проблеми розширення експортних можливостей та розвитку експортного потенціалу. Діяльність підприємств цукрової галузі у цій сфері пов'язана з міжнародною виробничою й науково-технічною кооперацією, експортом і імпортом продукції, виходом підприємств на зовнішній ринок та іншими складовими.

Імпортно-експортні позиції цукрової промисловості у 2024 році досліджено на підставі інформації Державної митної служби України [4].

За 2024 рік з України експортовано цукру 749,8 тис. т, що у 1,5 раза більше ніж попереднього року. Середня ціна експорту становила 560,8 дол. США/т, що на 26,0 % менше, ніж у 2023 році (758,1 дол. США/т). Основні покупці цукру: Туреччина – 72,0 тис. т за ціною 495,5 дол. США/т, Болгарія – 71,2 тис. т за ціною 589,2 дол. США/т та Угорщина – 57,7 тис. т за ціною 642,3 дол. США/т.

Водночас в Україну 2024 року завезено 1272 т цукру, що на 5,9 % менше порівняно з показником імпорту цього продукту 2023 року. Основними країнами-постачальниками цукру за цей період були Франція – 469 т або 36,9 %, Румунія – 335 т або 26,3 % та Польща – 203 т або 16,0 %.

Зміни у обсягах експорту цукру впродовж 2024 року по місяцях наведено на рисунку 3. Найвищим був показник у грудні – 127,6 тис. т.

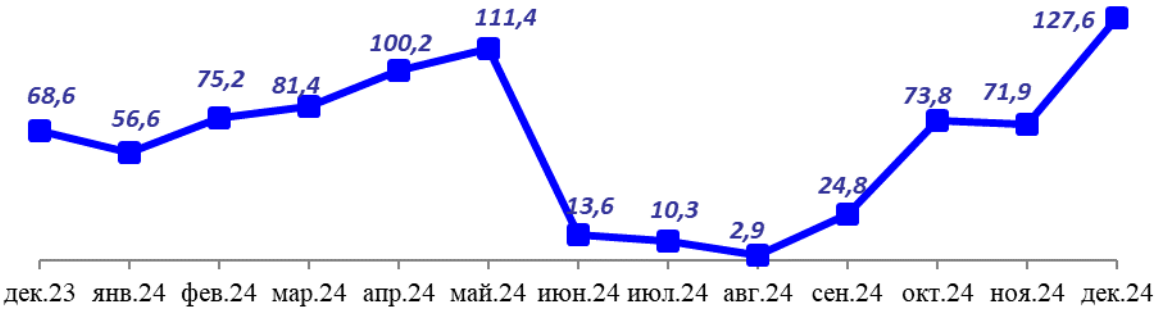

Рис. 3. Динаміка експорту цукру з цукрової тростини або цукрових буряків, тис. т

2024 рік став рекордним для вітчизняної цукрової галузі – українські цукровики встановили історичний рекорд з експорту цукру, спрямувавши на зовнішні ринки 746,3 тис. т цього продукту на суму 419 млн дол. США. Це найвищий показник експорту цукру в рамках календарного року згідно із підрахунками НАЦУ «Укрцукор» починаючи з 1997 року [5]. До країн ЄС експортовано 40 % загального обсягу українського цукру, на світовий ринок – 60 %.

Потенціал цукрової галузі зумовлюється багатьма чинниками, серед яких найбільш вагомим постає пошук раціонального співвідношення елементів державного та вільного ринкового регулювання, з врахуванням умов функціонування та етапів формування і розвитку ринку цукру в Україні.

Список використаних джерел:

1. Хто виробив найбільше цукру? Огляд виробництва у сезоні 2022. URL: https://latifundist.com/analytics/32-hto-virobiv-najbilshe-tsukru-oglyad-virobnitstva-u-sezoni-2022
2. Топ-5 найбільших виробників цукру в Україні. URL: https://agroportal.ua-/news/novosti-kompanii/top-5-naybilshih-virobnikiv-cukru-v-ukrajini
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
4 . Державна митна служба України. URL: https://customs.gov.ua
5. Україна встановила історичний рекорд по експорту цукру. URL: http://ukrsugar.com/uk/post/ukraina-vstanovila-istoricnij-rekord-po-eksportu-cukru

СТАСЮК БОГДАН, старший викладач кафедри менеджменту та публічного врядування,
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ГРАНТИ НА ЗАПОЧАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ ДЛЯ МОЛОДІ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Підприємництво відіграє важливу роль для сталості розвитку у будь-якого суспільства та зокрема економіки держави. Для економіки цінність підприємницьких осередків полягає у створенні ще одного суб'єкта ринку, який створює продукт та додану вартість з якої сплачуються податки, з'являється прибуток, удосконалюється конкурентне середовище. В процесі створення бізнесу та діяльності підприємця додатково задіюються існуючі суб'єкти ринкової інфраструктури такі як постачальники, споживачі, посередники і надавачі різноманітних послуг та споживання дотичних ресурсів.

Держава ж отримує громадянина який допомагає її розвивати, через свою підприємницьку активність, створюється новий товар, або послуга, виконуються роботи, які обкладаються податками на користь держави. Підприємець задовольняє потреби інших громадян або підприємств та організацій. Підприємець фактично є одним з мільйонів суб'єктів які наповнюють бюджет. Вони є само зайнятими особами, які утримують себе самостійно і зазвичай створюють робочі місця, тобто забезпечують інших роботою та заробітком, що робить державу стійкішою та заможнішою.

Отож, держава зацікавлена в більшій кількості підприємців та підприємств, які є ефективними та рентабельними господарствами. Власне виходячи з цього, особливо в складні часи, такі як нині є в Україні – неспровокована агресорська та руйнівна війна росії. Шлях інвестиційної підтримки економіки України через грантові програми та кредитування підприємців та тих хто хоче ними стати. [1].

Однією з таких є грантова урядова програма «Власна Справа» яку супроводжує Міністерства економіки України. Точніше це частина відомої урядової, можна сказати інноваційної програми «єРобота» заради дієвої підтримки в основному мікро- та малого бізнесу. Ця програма запущена Урядом та вступила в дію у липні 2022 року. [1].

За її умовами Грант можуть отримати: - фізичні особи, юридичні особи та вже існуючі ФОП. Основними вимогами при отриманні грантів є: - створення підприємцем мінімум 1-2 нових робочих місць; - використовувати надані грантові кошти згідно з зазначеними у схваленому бізнес-плані напрямками; - сплачувати передбачені податки та збори до бюджету у розмірах та термінах обумовлених чинним законодавством та відповідною програмою. Підтримка малого бізнесу полягає в тому що за базовими грантами підприємці можуть отримати кошти від 50 до 250 тис. грн. підтримки для початку або розширення вже існуючого власного бізнесу. [2].

Одним з цікавих та нових є грант для молоді. На мою точку зору це дуже правильний крок назустріч молодому поколінню. Адже значна кількість

молодих людей в останні десятиліття були в скрутних умовах, щодо можливостей розпочати власну справу на загальних підставах. І в першу чергу це відсутність початкового капіталу у більшості претендентів для свого бізнесу, що значно уповільнювало їх можливості і розвиток. Адже кредит на загальних підставах або інші позики для молодих людей був складно доступним та ризикованим з точки зору конкурентоспроможності при створенні бізнесу. Поява згаданих грантів, можна сказати пільгових, додала реальних можливостей та оптимізму для активної молоді, особливо з мало заможних сімей, що власне виступило певним елементом рівності та справедливості і наближення до сталості розвитку, що в демократичному суспільстві є важливим.

За повідомленням Міністерства економіки України в грудні 2024 року про те що від початку дії грантової програми для молоді позитивне рішення про отримання грантів мають вже понад 60 молодих підприємців. Це переможці грантової програми «Власна Справа» які отримають 9 млн. грн. на започаткування та ведення свого бізнесу. Третина з переможців на отримання грантів мають вік 18-20 років, зазначим що максимальний віковий ценз згідно вимог молодіжного гранту становить 24 роки. Зазначені молоді підприємці, планують займатись як виробництвом, так і сферою послуг. [3].

За умовами урядової грантової програми «Власна Справа» для молоді, а саме українці віком від 18 до 25 років можуть взяти участь у конкурсі бізнес-планів на отримання мікро грантів до 150 тис. грн. саме на започаткування бізнесу. Важливо що зареєструватися як ФОП можна після виграшу гранту, це зменшує бар'єр обмежень. Також для молоді не поширюється обов'язковість створити робочі місця. Проте впродовж трьох років підприємець має сплачувати до бюджету податки та збори на суму гранту в процесі бізнес-діяльності. [3].

Кошти гранту можна витратити, розподіливши за прописаними відсотковими частками на придбання виробничого обладнання, купівлю сировини та матеріалів, рекламу, оренду приміщення. Найзручніше заявки на отримання гранту подавати через портал Дія де обов'язково прикріплюється відповідний бізнес-план. Адмініструє програму Державна служба зайнятості.

Найбільше грантоотримувачів серед молоді за даний період часу на грудень 2024 року є з Києва та Київської, Рівненської, Львівської, Івано-Франківської областей. Ця статистика є мінливою і змінюється з кожною хвилею переможців. Отож, впровадження вищезгаданих грантів, можна сказати інвестиційних, програм від Міністерства економіки України є вчасним кроком до підтримки сталості розвитку бізнесу та економіки в цілому. Особливо під час військового часу.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання надання грантів бізнесу. Постанова Кабінету Міністрів України No 738 від 32 черв. 2022 р. URL: https://urlc.net/TqZM
2. Гранти на власну справу. URL: https://vlasnaspravagrant.com.ua/.
3. Урядовий проект "єРобота" надання грантів для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання. URL: https://urlc.net/TnV1.

ТІМКО НАТАЛІЯ, доктор філософії в галузі економіки,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи,
ВОЙЧЕНКО НАДІЯ, здобувач вищої освіти
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу МАУП, м. Київ

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Інвестиційний потенціал аграрного сектору є важливим складником стратегії відновлення економіки країни. Агропромисловий комплекс традиційно є однією з основних складових економічної стабільності, забезпечення продовольчої безпеки та розвитку сільських територій. Оскільки аграрний сектор суттєво постраждав під час війни, вивчення та оптимізація інвестиційного потенціалу стає ключовим завданням для забезпечення сталого економічного зростання в післявоєнний період.

В наукових джерелах можна виділити кілька підходів до розуміння інвестиційного потенціалу аграрного сектору:

- в контексті ресурсного потенціалу - визначається через наявність та ефективність використання природних ресурсів (земель, води, кліматичних умов), що мають значний вплив на можливості для розвитку сільськогосподарського виробництва;

- в контексті інвестицій, як фактору модернізації та технологічного розвитку - через можливості модернізації та технологічного розвитку аграрного сектору. Це включає впровадження нових технологій, інновацій в агрономії, використання «розумних» технологій для агровиробництва. Тобто, потенціал аграрного сектору частково визначається здатністю впроваджувати інноваційні рішення та покращувати ефективність виробництва;

- інфраструктурні можливості - наявність та розвиток інфраструктури, необхідної для зберігання, транспортування, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Це може охоплювати будівництво доріг, складів, транспортних мереж, портів, а також створення сучасних підприємств для переробки сільськогосподарської продукції;

- інвестиції в людський капітал та розвиток сільських територій. Тобто інвестиційний потенціал включає в себе не тільки економічні та технологічні аспекти, але й розвиток людського капіталу. Вкладення в освіту, кваліфікацію працівників, покращення умов життя на селі і створення нових робочих місць також є важливими чинниками для підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору;

- перспективи для міжнародних інвесторів (розташування, вигідне географічне положення, державні ініціативи щодо розвитку агросектору).

Інвестиційний потенціал аграрного сектору можна визначити як здатність аграрної галузі країни або окремої території залучати та ефективно використовувати інвестиції для розвитку і підвищення її конкурентоспроможності на ринку. Підхід до інвестиційного потенціалу аграрного сектору включає не тільки оцінку ресурсних, фінансових та

інфраструктурних можливостей, але й аналіз екологічних і соціальних факторів, які впливають на залучення капіталу.

Навіть за складних умов війни інвестиційний потенціал вітчизняного аграрного сектору становить щонайменше 34 мільярди доларів США [1].

Аналізуючи матеріал «Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання» [2], підготовлений Національним інститутом стратегічних досліджень, можна виокремити кілька ключових аспектів, що характеризують інвестиційний потенціал аграрного сектору України:

1. Стійкість та адаптивність аграрного сектору в умовах війни: незважаючи на значні втрати, спричинені повномасштабною агресією рф аграрний сектор України продемонстрував високу стійкість. У 2023 році обсяги збору сільськогосподарських культур у 1,5–3 рази перевищили внутрішні потреби споживання, що свідчить про здатність сектору підтримувати продовольчу безпеку країни та експортний потенціал.

2. Значні фінансові втрати та потреба в інвестиціях: війна призвела до прямих збитків агропромислового комплексу на суму 8,7 млрд доларів США, зокрема понад 4,7 млрд доларів США втрачено через знищення та пошкодження сільськогосподарської техніки. Непрямі втрати оцінюються в 40,3 млрд доларів США. Це зумовлює нагальну потребу в інвестиціях для відновлення та модернізації аграрної інфраструктури.

3. Підтримка держави та міжнародних партнерів: для стимулювання розвитку аграрного сектору уряд України впроваджує програми грантової підтримки, спрямовані на розвиток садівництва, ягідництва та тепличного господарства. Станом на жовтень 2023 року 120 господарств отримали державну допомогу на суму 492,2 млн грн. Така підтримка створює сприятливі умови для залучення додаткових інвестицій та розвитку підприємництва в сільській місцевості.

4. Розвиток експортного потенціалу. У 2023 році Україна зібрала 79,2 млн тонн зернових та зернобобових культур, що на 10% більше, ніж у 2022 році. Це свідчить про високу врожайність та здатність аграрного сектору забезпечувати значні обсяги продукції для внутрішнього споживання та експорту.

У 2023 році експортовано 16,1 млн тонн пшениці до 65 країн, 26,2 млн тонн кукурудзи до 80 країн та 5,7 млн тонн соняшникової олії до 130 країн світу. Така географічна диверсифікація експорту свідчить про високий потенціал українського аграрного сектору на міжнародних ринках та відкриває додаткові можливості для інвесторів, зацікавлених у розвитку експортно орієнтованих виробництв.

1. Географічне розташування та транзитний потенціал дозволяють ефективно транспортувати агропродукцію до різних ринків. Завдяки стратегічному розташуванню, країна є важливим транзитним хабом для аграрної продукції, що підвищує її привабливість для міжнародних інвесторів.

2. Підвищення рентабельності та зменшення збитковості: у 2023 році спостерігається зниження збитковості виробництва основних

сільськогосподарських культур, що свідчить про підвищення рентабельності та ефективності аграрного сектору. Це робить сектор більш привабливим для інвесторів, оскільки зменшується ризик фінансових втрат.

Зазначене доводить високий інвестиційний потенціал аграрного сектору України, що може бути привабливим для міжнародних інвесторів, зацікавлених у розвитку сільського господарства та агропереробної промисловості.

Війна призвела до значних пошкоджень аграрної інфраструктури, включаючи техніку, склади, зрошувальні системи та інше обладнання. Через бойові дії та замінування територій у 2022 році аграрії не мали змоги засіяти до 30 % орних земель, що становило близько 5 млн га. У 2023 році цей показник зменшився, проте все ще чверть сільськогосподарських угідь залишалася непридатною для використання. [2]. Це створює необхідність для великих інвестицій для відновлення ресурсів, без яких подальший розвиток агросектора буде ускладнений.

Існуючі природні ресурси (земля, вода, клімат) можуть стати ще більш ефективно використовуваними завдяки інвестиціям у сучасні агротехнології та техніку. Це є важливим аспектом для залучення інвестицій, оскільки сприяє не лише відновленню, а й створенню додаткових можливостей для сталого розвитку аграрного сектору. Технології можуть допомогти зменшити витрати на водні та земельні ресурси, збільшити врожайність та стійкість до кліматичних змін.

Інвестиційний потенціал аграрного сектору України оцінюється через необхідність відновлення, модернізації та впровадження нових технологій для ефективного використання природних ресурсів. Водночас, відновлення та розвиток цього потенціалу потребує значних інвестицій, які можуть бути залучені як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел. Таким чином, незважаючи на складні умови, інвестиційний потенціал аграрного сектору залишається високим, а його розвиток потребує комплексного підходу, що включає модернізацію, залучення фінансування, покращення інфраструктури та підтримку держави.

Список використаних джерел:

1. FAO. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022. URL: https://doi.org/10.4060/cc3311en (дата звернення: 19.02.2025).

2. Національний інститут стратегічних досліджень. (2023). *Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання*. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarnyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta (дата звернення: 19.02.2025).

3. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи : міжнародна колективна монографія / [редколегія, голова – д. е. н. В. В. Небрат] ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2023. – 571 с. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-develop (дата звернення: 19.02.2025)

ФУРМАНЮК ІВАН, аспірант кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Науковий керівник – **ЛАЗЕБНИК ЛАРИСА**, д.е.н., професор, професор кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Інвестиції у сучасних умовах глобальних економічних трансформацій вважаються найважливішим засобом забезпечення реального економічного прориву, здійснення ефективних структурних зрушень у народному господарстві, впровадження нових досягнень технічного прогресу, покращення кількісних та якісних показників господарської діяльності на всіх рівнях.

У післявоєнний період інвестиції відіграють ключову роль у відновленні та відродженні міст та сіл, що зазнали зруйнування. Війна завдає значної шкоди інфраструктурі, економіці та соціальним структурам, що потребує значних зусиль та ресурсів для повернення до нормального життя їх громадян.

Одним із перших кроків до відновлення вважається реконструкція ключової інфраструктури, такої як дороги, мости, енергетичні мережі та системи водопостачання. Ці заходи не лише покращать умови життя мешканців, але й створять сприятливі умови для економічного зростання та залучення інвестицій. Інвестування у відновлення закладів освіти та медицини також сприятиме розвитку людського капіталу, що, в свою чергу, підвищить продуктивність праці та конкурентоспроможність як окремих міст, так і регіонів.

Варто відзначити, що стабілізація і розвиток економіки є ключовими елементами відновлювального процесу. Створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу буде сприяти диверсифікації економіки та створенню нових робочих місць. Державні програми підтримки підприємництва та фінансові пільги для інвесторів також відіграють важливу роль у цьому процесі. Питання продовольчої безпеки та покращення життя в сільських районах напряму залежіть від розвитку аграрного сектору та заохочення місцевого виробництва продуктами харчування.

Варто також підкреслити, що ефективність управління і планування муніципальних структур значною мірою залежить від регіональної політики. Для забезпечення сталого розвитку місцевої економіки ця політика має включати основні напрями, спрямовані на прискорення економічного і соціального розвитку [1]. До цих напрямів належать правова, організаційна, економічна та фінансова діяльність регіональних органів управління.

Щоб забезпечити виконання стратегічних завдань, потрібне залучення певного обсягу фінансових ресурсів. У зв'язку з цим регіональні органи управління зобов'язані накопичувати достатні кошти для кожного міста або району з метою досягнення поставлених економічних та соціальних завдань. Як

відомо у місцевих громадах часто не вистачає власних фінансових ресурсів навіть на поточну діяльність. Крім того, існують значні труднощі із самостійним залученням інвестицій.

Враховуючи цей чинник, найважливішою основою та передумовою для створення інституційної бази інвестиційного забезпечення сталого розвитку регіону є бюджетно-фіскальна децентралізація, яка змінила принципи та пропорції вилучення частини доданої вартості та рентних доходів на користь бюджетів різних таксономічних рівнів, а також їх акумуляцію та розподіл на національному рівні [2]. Тому ефективний розвиток соціально-економічного потенціалу міського господарства багато в чому залежить від регіональної економічної політики загалом.

Наукові дослідження в галузі стратегії сталого розвитку муніципальних утворень спираються на аналіз факторів, які поділяються за їх змістом та ступенем впливу на процеси розвитку. До ключових факторів належать економічні, фінансові, соціальні, демографічні, екологічні тощо [3]. Важливо також враховувати інтенсивність впливу цих факторів на загальний розвиток місцевих територій, що відрізняються рівнем розвитку, особливостями економік та станом соціальної сфери.

Більш точно, вплив загальних факторів на ефективність розвитку муніципальних утворень можна оцінити за допомогою низки спеціальних коефіцієнтів, які відображають:

- важливість поточних ключових процесів, пов’язаних із соціально-економічними змінами;
- ступінь сталого розвитку місцевих економік;
- можливість зіставлення оцінок та вимірювань всіх процесів, що відбуваються в муніципальних утвореннях;
- нормативні значення показників.

Використання цих коефіцієнтів дозволить забезпечити комплексний підхід до діагностики ефективності розвитку міст та допоможе в прийняті обґрунтованих рішень для їхнього сталого розвитку.

Таким чином, інвестиції в післявоєнний період є основним фактором комплексного відновлення міст та сіл, що сприяє сталому розвитку та процвітанню регіонів.

Список використаних джерел:

1. Державна регіональна політика: ключові угоди, концепції та Закони. URL: https://decentralization.ua/news/18412 (дата звернення: 15.03.2025)
2. Лакас В.В. Інвестиційне забезпечення сталого розвитку регіону: інституційний та децентралізаційний вимір. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 16. С. 226-231.
3. Лойко В., Вербняк Т. Фактори забезпечення сталого розвитку міст Україні в контексті економічної безпеки в умовах післявоєнного відродження. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2024. № 1(13), С. 318-328.

ХОМУЛА АННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПРИСТЕМСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР**, д.е.н., професор, професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

ВПЛИВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА ІННОВАЦІЇ В РОЗРОБЦІ ІНФРАСТРУКТУРИ

Державно-приватне партнерство (ДПП) є важливим механізмом залучення приватного капіталу та досвіду до розвитку інфраструктурних проєктів. В умовах глобалізації та зростаючих економічних викликів уряди багатьох країн стикаються з обмеженими бюджетними ресурсами, що ускладнює реалізацію масштабних інфраструктурних ініціатив. У цьому контексті ДПП дозволяє не лише розподілити фінансове навантаження між державним і приватним секторами, а й стимулює інноваційні рішення, які сприяють ефективнішому будівництву та експлуатації інфраструктурних об'єктів [1].

Одним із ключових аспектів впливу ДПП на інновації є залучення приватного сектору, який зацікавлений у впровадженні сучасних технологій для підвищення ефективності проєктів та зниження експлуатаційних витрат. Головним аспектом впливу ДПП на інновації є розвиток цифрових технологій у проєктуванні, будівництві та експлуатації інфраструктурних об'єктів. Використання технологій Building Information Modeling (BIM) дозволяє значно покращити точність проєктування, мінімізувати помилки та оптимізувати використання ресурсів. Також застосування штучного інтелекту та великих даних у процесах управління інфраструктурою сприяє підвищенню ефективності експлуатації та обслуговування об’єктів. Незважаючи на численні переваги, ДПП також має певні виклики, які можуть впливати на рівень інноваційності в інфраструктурі. Зокрема, складність регуляторних процедур, високі ризики для приватних інвесторів та необхідність ефективного розподілу відповідальності між державним та приватним секторами можуть гальмувати реалізацію інноваційних рішень. Важливим фактором успішності таких партнерств є прозорість процесів та наявність чітких правових рамок, які стимулюють інвестиції в технологічний розвиток [2].

Державно-приватне партнерство відіграє ключову роль у впровадженні інновацій в інфраструктурних проєктах, сприяючи модернізації, підвищенню ефективності та екологічності об'єктів. Завдяки співпраці держави та бізнесу з'являються нові можливості для використання передових технологій, що, своєю чергою, позитивно впливає на економічний розвиток і якість життя громадян. Водночас для максимального ефекту від ДПП необхідно створювати сприятливе регуляторне середовище, що забезпечить стабільність та довгострокову вигоду для всіх учасників процесу. Подальший розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) у сфері інфраструктури вимагає стратегічного підходу, заснованого на сучасних тенденціях і викликах. Одним із ключових напрямів є цифровізація інфраструктурних процесів, яка дозволяє

значно підвищити ефективність управління проєктами, скоротити витрати та мінімізувати ризики. Головним аспектом є розвиток інноваційних фінансових механізмів у рамках ДПП. Традиційні моделі фінансування інфраструктурних проєктів часто стикаються з обмеженнями через бюджетні обмеження держави або недостатню зацікавленість приватного сектору. У цьому контексті нові підходи, такі як випуск "зелених облігацій" для фінансування екологічних проєктів або впровадження механізмів концесійного фінансування, можуть сприяти залученню додаткових інвестицій [3].

Фактором успіху ДПП є розвиток науково-дослідницьких ініціатив та партнерств між державними установами, університетами та бізнесом. Спільна розробка нових технологій, таких як матеріали з підвищеною стійкістю до кліматичних змін або автоматизовані системи управління транспортом, дозволяє значно підвищити якість та довговічність інфраструктурних об'єктів. Проте, для того щоб ДПП дійсно сприяло розвитку інновацій, необхідно забезпечити ефективну координацію між усіма учасниками процесу. Часто буває так, що державні органи, приватні інвестори та громадськість мають різні очікування від реалізації проєктів, що може призводити до затримок або навіть до провалу ініціатив. Вирішення цієї проблеми можливе завдяки створенню спеціальних координаційних центрів, які забезпечуватимуть узгодженість стратегій розвитку, контроль за дотриманням стандартів та ефективний розподіл ресурсів [4].

У цілому, державно-приватне партнерство є потужним інструментом для стимулювання інновацій у сфері інфраструктури. Воно сприяє впровадженню новітніх технологій, оптимізації фінансових механізмів та розвитку наукових досліджень. Однак для досягнення максимального ефекту необхідно створювати сприятливе середовище для взаємодії держави та бізнесу, забезпечувати прозорість процесів та враховувати інтереси суспільства. Лише за таких умов ДПП зможе стати справжнім рушієм інноваційного розвитку інфраструктури, що сприятиме економічному зростанню та підвищенню якості життя громадян.

Список використаних джерел:

1. Григор'єва Л. В. Державно-приватне партнерство як механізм модернізації інфраструктури України. *Економічний вісник*. 2021. № 34(2). С. 45–57.

2. Коваленко О. П. Інноваційні аспекти державно-приватного партнерства у сфері інфраструктури. *Журнал економічних досліджень*. 2022. № 29(1). С. 88–102.

3. Мельник С. В. Фінансування інфраструктурних проєктів у рамках державно-приватного партнерства: світовий досвід та українські реалії. *Фінанси та розвиток*. 2023. № 17(3). С. 112–126.

4. Романенко Т. А. Сучасні тенденції розвитку державно-приватного партнерства: виклики та перспективи. *Державне управління та інновації*. 2024. № 12(1). С. 67–81.

ЦИГАНКОВА ЄВГЕНІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ФЕДОСЄЄВА ГАННА**, д.е.н., доцент
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ВИКОРИСТАННЯ БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЇ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Сільське господарство стикається з низкою серйозних викликів. Ланцюги постачання часто залишаються непрозорими, ускладнюючи відстеження продукції від виробника до споживача та відкриваючи можливості для підробок. Інформація про якість продукції може піддаватися фальсифікаціям, а виплати фермерам часто затримуються через складні бюрократичні процеси та посередників. Недостатня точність даних також ускладнює прогнозування попиту й пропозиції, а труднощі з кредитуванням обмежують фінансові можливості фермерів. Блокчейн здатний вирішити всі ці проблеми, забезпечуючи прозорість, надійність інформації та автоматизацію виплат за допомогою смарт-контрактів.

Метою роботи є дослідження особливостей використання технологій підприємств аграрного сектору. Блокчейн-технології змінюють підхід до ведення сільського господарства, відкриваючи нові можливості для фермерів, постачальників і споживачів. Завдяки блокчейну, відстеження походження продуктів, моніторинг умов зберігання і транспортування стають максимально прозорими й надійними. Фермери можуть зменшити витрати, оптимізувати використання ресурсів і навіть отримати доступ до нових ринків, де цінується прозоре походження товарів. Для споживачів блокчейн означає впевненість у якості продуктів, а для інвесторів — можливість приймати обґрунтовані рішення.

Блокчейн - це децентралізована база даних, яка зберігається на множині комп'ютерів у всьому світі. Ця база даних складається з блоків, які зберігають інформацію про певні транзакції. Кожен блок містить попередній блок і хеш-код, що захищає цілісність даних [1]. Блокчейн широко використовується для захисту фінансових транзакцій, створення смарт-контрактів та відстеження постачання, оскільки дозволяє учасникам обмінюватися даними без посередників з високим рівнем прозорості та надійності. Завдяки децентралізації блокчейн не залежить від єдиного центрального сервера для зберігання даних, адже всі записи зберігаються у кожного учасника системи. Технологія також створює компромісний підхід до збереження даних: інформація, що додається до системи, перевіряється іншими учасниками через перерахунок хешу, завдяки чому цифрова інформація поширюється, але не копіюється [2].

Для сільського господарства блокчейн стає справжнім інструментом революції, вирішуючи критично важливі завдання. Він прискорює укладання угод і зменшує залежність від посередників, що економить час і кошти для фермерів. Блокчейн також забезпечує прозорість і контроль якості на кожному етапі виробництва, від насіння до кінцевого продукту на полиці магазину. Це

унеможливлює фальсифікацію, дозволяє відстежувати ланцюг постачання і робить його доступним для споживача, що підвищує довіру до продукції. Крім того, зниження комісій за транзакції та скорочення витрат завдяки блокчейну дозволяють агровиробникам зосередитися на головному — підвищенні якості продукції і задоволенні потреб споживачів, створюючи більш стійку, прозору і сучасну систему агровиробництва [3].

Отже, по-перше, сільське господарство швидко змінюється завдяки новітнім технологіям, а блокчейн відкриває нові перспективи в управлінні ланцюгами постачання, контролі якості та прозорості операцій. Децентралізована природа блокчейну забезпечує доступність кожного етапу виробництва для перевірки, що підвищує довіру споживачів. Блокчейн дозволяє відстежувати походження сировини, запобігаючи фальсифікаціям, скорочує кількість посередників і знижує витрати, що відкриває нові ринки для фермерів.

По-друге, впровадження блокчейн-технології підвищить прибуток фермерів та перетворить українську агропродукцію на глобальний бренд завдяки прозорості і якості. Це дозволить споживачам впевнено слідкувати за походженням продуктів, підвищуючи довіру до українських товарів і забезпечуючи конкурентоспроможність на світовому ринку.

По-третє, для реалізації блокчейн-технології на аграрних підприємствах необхідно забезпечити доступ до інтернету, придбати обладнання для обробки даних та використовувати спеціалізоване програмне забезпечення, таке як Hyperledger або Ethereum. Важливо також підготувати кваліфікованих фахівців з блокчейн-технологій, які інтегруватимуть систему в бізнес-процеси. Останнім, але не менш важливим, є дотримання правових норм щодо захисту даних та залучення фінансових ресурсів для інвестицій в обладнання, програмне забезпечення та навчання.

Загалом, блокчейн може значно підвищити прозорість, надійність і ефективність аграрного виробництва. Це стане важливим кроком до нового майбутнього агросектору, в якому технології працюють на благо всіх учасників ринку, сприяючи сталому розвитку і підвищенню конкурентоспроможності української агропродукції на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Що таке блокчейн і як він використовується в криптовалюті? URL:https://www.avitar.legal/post/shcho-take-blokcheyn-i-yak-vinvikoristovuietsya-v-kriptovalyuti
2. Vorobecj V. (2020) Advantages of using blockchain technology in the conditions of digitization of financial instruments. *World of Finance*. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/40876
3. Особливості використання цифрових технологій в агробізнесі. URL: http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/9875

ХОМИЧ АНДРІЙ, ШУЛДАК ОЛЕКСАНДР, здобувачі вищої освіти,
Науковий керівник - **СЄВІДОВА ІРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Вінниця

СКЛАДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СІТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОГО ЕКОМІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

В сучасності при умовах економічного розвитку вимагається від управлінських структур підвищення планування, його ефективного впровадження для оптимізації використання ресурсів. Тому одним із методів планування, для такого розвитку є сіткове, оскільки воно дозволяє моделювати складні процеси, скорочувати часові та ресурсні витрати. Також краще допомагає контролювати і координувати поставлені завдання. Але, впровадження даного методу також приносять певні труднощі в управлінські процеси.

Сучасні науково-технічні розробки характеризуються складністю і новизною об'єктів нової техніки, прискоренням темпів здійснення проектів, швидким моральним старінням об'єктів проектування і виробництва, необхідністю системного підходу до розробки об'єктів нової техніки. Сітьова модель є видом операційної моделі, яка має здатність з будь-яким необхідним ступенем деталізації відображати склад і взаємозв'язки усіх робіт комплексу за часом [1].

Сітьова модель – це план виконання певного комплексу взаємозалежних робіт, заданих у формі сітки, графічне зображення якої називається сітьовим графіком.

Головними елементами сітьової моделі є роботи й події. Термін робота в СПУ має кілька значень. По-перше, це дійсна робота – процес, який триває у часі і вимагає витрат ресурсів (наприклад, зборка виробу, випробування приладу й т.п.). Кожна робота повинна бути конкретною, чітко описаною й мати відповідального виконавця [2].

Серед головних викликів, з якими стикається керівник під час впровадження даного методу – це її складність адаптації до окремих підприємств, які мають свою специфіку роботи, недостатня підготовленість управлінських кадрів до роботи з економіко-математичними графіка та методами, також одним із ключових факторів являється низький рівень технічного забезпечення даної галузі. Сіткове планування й управління комплексом робіт передбачає спрощення ситуаційних проблем, що не вступає у протиріччя з ме-тодологією вироблення управлінських рішень, а є одним із найваж-ливіших її принципів. СПУ передбачає реалізацію таких положень:

- застосування ситуаційного підходу до процесів управління;
- створення сіткової моделі й сіткового графіку;
- визначення параметрів: подій, робіт і шляхів сіткових графіків;

- запровадження лінійного (календарного) графіка виконання робіт і графіка зайнятості виконавців;
- визначення критеріїв оптимізації й обмежень у плануванні;
- застосування методів оптимізації сіткових моделей [3].

Сіткове планування й управління робіт передбачає спрощення ситуаційних проблем, але й не потрібно забувати про проблематику з якою стикається майже кожен при її інтеграції. Однією з проблемних питань являє собою відсутність компетенції у персоналу, який з нею працює, оскільки сіткове планування вимагає знань у галузі економіко-математичних методів, та потребує уміння коректної роботи як з Gantt-діаграмами так і з певними програмами (Microsoft Project). На прикладі некомпетентність персоналу призводить до затримок у визначені критичних завдань, як наслідок виконання завдання затягується.

Також, розглядаючи надалі проблемні питання з якими можна стикнуться при використанні сіткового планування, можна помітити, що є деякі організації із певною своєю специфікою можуть наштовхнутись на складність адаптації персоналу до даного моделювання. Оскільки кожне підприємство, організація має свої специфічні процеси, які важко стандартизувати для даного методу. Якщо взяти до увагу невеликі бізнеси, або підприємства,які мають високу невизначеність операцій – то вони часто не мають чітко визначених етапів роботи. За таких умов і постає інша проблема – це висока вартість впровадження. Вартість впровадження даного планування включає витрати на навчання персоналу, придбання техніки, та тому подібне. Але, однією із найпроблемніших питань сучасності впровадження даної методики є ризик людського фактору.

Сіткове планування зачасту потребує навчання, втілення нового у діяльність підприємства, але співробітники, які звикли до традиційних методів управління. Більшість таких людей охоплені страхом нового, думаючи, що використовуючи старі, перевірені методи – робота завжди буде поряд, але вони не зважають на те, що через дане «небажання», гальмується і сам процес діяльності організації.

Отже, дана методика, щодня набирає свою популярність серед нових, сучасних організацій, які планують удосконалювати свою діяльність, використовуючи сіткове моделювання, але, як бачимо на шляху до нового, завжди є проблеми. Глобальні проблеми, з якими кожен керівник інтегруючи дану методику стикнувся.

Список використаних джерел:

1. Основні поняття і визначення сітьового планування та управління URL: https://studfile.net/preview/5044288/page:32/
2. Метод сітьового планування URL: https://studfile.net/preview/7437077/
3. Нечаюк Л.І., Телеш Н.О. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент. URL: https://tourlib.net/books_ukr/nechauk842.htm.

ЧЕМЧИКАЛЕНКО РУСЛАН, к.е.н, доцент,
доцент кафедри міжнародного бізнесу та консалтингу,
МАКІЙЧУК БОГДАН, здобувач вищої освіти
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

АДАПТАЦІЯ ДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛОКАЛЬНИХ ПАРТНЕРІВ ЗА УМОВИ СПІВПРАЦІ З МІЖНАРОДНИМИ КОМПАНІЯМИ НА ВИСОКОФРАГМЕНТОВАНИХ РИНКАХ

Адаптація до особливостей ведення бізнесу, в тому числі культурних, організаційних чи правових, є одним із ключових викликів у співпраці міжнародних компаній із локальними партнерами на фрагментованих ринках. Неврахування відповідних бар'єрів часто призводить до появи різного роду конфліктів, непорозумінь і втрати бізнес-можливостей. Водночас посилення процесів глобалізації, в тому числі й в бізнес-середовищі, вимагає від сучасних компаній дедалі більшої чутливості та гнучкості до впливу відповідних факторів.

В існуючій науковій думці розгляд даної проблематики знаходить своє відображення в дослідженні загальних підходів до аналізу культурних відмінностей (роботи Гофстеде, Халла та інших), вивченні економічних суперечностей глобалізації та локалізації, однак, ці моделі часто виявляються недостатньо ефективні в умовах фрагментованих ринків, які характеризуються високою культурною неоднорідністю.

Натомість на сьогодні проблематика поєднання інтересів міжнародних компаній з інтересами локальних партнерів на фрагментованих ринках актуальна як для міжнародних компаній, так і для локальних, часто невеликих компаній, котрі намагаються підвищити ефективність своєї діяльності за рахунок активізації співпраці з міжнародними партнерами.

Відповідно метою даного дослідження є обґрунтування актуального сьогоднішнім умовах функціонування бізнесу підходу щодо адаптації партнерів під час міжнародної кооперації до особливостей співпраці з локальними партнерами на фрагментованих ринках, що в свою чергу має сприяти зниженню ризиків і підвищенню ефективності такої співпраці.

Перш за все необхідно відзначити, що проблематика фрагментації світового ринку є неновою, але й такою, що сьогодні набуває особливого значення. Так, зокрема, ще в 2023 році колишній директор-розпорядник МВФ – Кристаліна Георгієва – оцінюючи витрати, пов'язані з активізацією процесів фрагментації світових ринків відзначала, що «тільки довгострокові витрати від фрагментації торгівлі можуть становити від 0,2% світового виробництва за сценарію обмеженої фрагментації до майже 7% – у несприятливому сценарії, що приблизно дорівнює сукупному річному обсягу виробництва Німеччини та Японії. Якщо додати до цього технологічний розрив, деякі країни можуть зазнати втрат до 12% ВВП [1].

При цьому варто відзначити, що фрагментація для нас означає, що ринок

складається з великої кількості дрібних, нерівномірно розвинених суб'єктів, кожен з яких має специфічні умови роботи, потреби споживачів та регіональні особливості. Фрагментація ринку часто призводить до того, що єдиний підхід до всіх регіонів чи секторів є неефективним. Відповідно у таких умовах міжнародні компанії, що прагнуть вийти на фрагментований ринок, стикаються з численними викликами: нерівномірним розвитком інфраструктури, культурними відмінностями, нестабільністю постачання і логістики, а також правовими обмеженнями тощо.

Зважаючи на те, що в сучасних умовах міжнародні компанії змушені працювати в умовах високої диференціації, то саме локальні партнери стають ключовим ресурсом для адаптації до цих умов. Вони забезпечують гнучкість і швидкість реагування, що є критичним для успіху на ринках, де стандартизовані глобальні стратегії не працюють. Локальні партнери мають перевагу в тому, що вони краще розуміють місцевий контекст, володіють знаннями про локальні потреби та мають налагоджені зв'язки в регіоні, що в свою чергу робить їх важливими посередниками між міжнародними компаніями та споживачами.

Натомість, як відзначають фахівці [1-5], в процесі такої співпраці виникають різного роду проблеми. Так однією з найрозповсюдженіших є поява культурних бар'єрів, зокрема, визначення ефективної моделі співпраці. Різні компанії застосовують такі підходи, як франчайзинг, субконтрактинг чи стратегічні альянси, проте відсутність єдиної теоретичної основи для вибору оптимальної моделі призводить до невідповідності реаліям ринку, що в свою чергу ускладнює адаптацію бізнесу до умов фрагментованих ринків, де характеристики партнерів та їхні можливості суттєво різняться. Так, наприклад, за даними компанії McKinsey, до 40% проектів на таких ринках провалюються саме через неправильний вибір моделі співпраці [2]. Натомість секрет успіху, на їх думку, полягає в тому, що компанії в такій співпраці мають прагнути бути "максимально глобальним, наскільки це можливо, і настільки локальним, наскільки це необхідно".

Ще однією проблемою є необхідність адаптації до локальних культурних особливостей. Культурні відмінності між міжнародними компаніями та їхніми партнерами нерідко стають причиною непорозумінь і комунікаційних невдач. Різниця у підходах до ділової етики, прийняття рішень і навіть мовних нюансах створює бар'єри, які знижують ефективність співпраці. Дослідження PwC у 2022 році засвідчило, що більше 60% компаній стикаються з подібними проблемами, що негативно впливає на продуктивність їхньої діяльності [3].

Ризики нерівномірної якості продукції локальних постачальників є ще одним вагомим чинником. Локальні партнери на фрагментованих ринках часто не здатні забезпечити стабільність якості через брак ресурсів або досвіду, що в результаті може зашкодити репутації міжнародних брендів. Наприклад, IKEA змушена припинити співпрацю зі значною частиною своїх постачальників через їх невідповідність встановленим стандартам, зокрема, в 2022 році IKEA припинила ділові відносини з китайським постачальником після виявлення

підроблених документів щодо походження деревини [4].

Водночас дефіцит ресурсів у локальних партнерів залишається важливою проблемою. Багато з них не мають доступу до сучасних технологій, фінансів чи достатньо кваліфікованого персоналу, що обмежує їхню здатність відповідати високим вимогам міжнародних компаній.

Ще однією перешкодою є недостатня цифровізація процесів співпраці. У багатьох випадках компанії на фрагментованих ринках нерівномірно впроваджують цифрові інструменти, такі як CRM чи ERP-системи, що значно ускладнює комунікацію, моніторинг якості продукції та управління процесами.

Не менш важливою є проблема юридичного регулювання. Міжнародні компанії стикаються з труднощами в укладанні контрактів, дотриманні стандартів якості та захисті прав інтелектуальної власності через різноманітність правових систем країн, де вони працюють.

Нарешті, висока вартість логістики, пов'язана з недосконалою інфраструктурою фрагментованих ринків, також є значним викликом, що підвищує собівартість товарів і послуг, що обмежує можливості співпраці. Згідно з даними DHL, логістичні витрати на таких ринках на 33-35% вищі, ніж у розвинених країнах, що створює додаткові перешкоди для налагодження ефективної співпраці [5].

Таким чином, перелічені проблеми є ключовими викликами, які необхідно враховувати при розробці стратегій адаптації міжнародних компаній до локальних культурних особливостей та економічних реалій фрагментованих ринків.

Список використаних джерел:

1. Georgieva K. Confronting Fragmentation Where It Matters Most: Trade, Debt, and Climate Action. URL: https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/01/16/Confronting-fragmentation-where-it-matters-most-trade-debt-and-climate-action
2. Bossert O., Friesdorf M., Kopper A. and Richter W. Managing the forces of fragmentation: How IT can balance local needs and global efficiency in a multipolar world. URL: https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/managing-the-forces-of-fragmentation-how-it-can-balance-local-needs-and-global-efficiency-in-a-multipolar-world
3. The future of work A journey to 2022. URL: https://www.pwc.com/ee/et/publications/pub/future-of-work-report.pdf
4. IKEA припиняє ділові відносини з китайським постачальником після виявлення підроблених документів щодо походження деревини. URL: https://www.ikea.com/ua/uk/newsroom/corporate-news/ikea-pripinyaye-dilovi-vidnosini-z-kitaiskim-postachalnikom-pislya-viyavlennya-pidroblenikh-dokumentiv-shodo-pokhodzhennya-derevini-pub79feffa7/?utm_source=chatgpt.com
5. DHL Express report provides guidance for small and medium-sized enterprises (SMEs) on expanding to global markets. URL: https://group.dhl.com/en/media-relations/press-releases/2024/dhl-express-report-provides-guidance-for-enterprises-on-expanding-to-global-markets.html

ЧЕРНЕНКО ВЛАДА, здобувач освіти
Науковий керівник – **АНДРЄЄВА ВІТА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
ВНЗ Університет «КРОК», м. Київ

ВПРОВАДЖЕННЯ ESG-ЗВІТНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Впровадження ESG-звітності в українських підприємствах знаходиться на початковому етапі розвитку, характеризуючись нерівномірністю та фрагментарністю застосування. Великі публічні компанії та підприємства з іноземними інвестиціями демонструють найвищий рівень інтеграції ESG-практик у свою діяльність, регулярно публікуючи нефінансові звіти та впроваджуючи політики сталого розвитку. Водночас середній та малий бізнес здебільшого обмежується дотриманням мінімальних законодавчих вимог щодо розкриття інформації про вплив на довкілля та соціальну відповідальність. Статистичні дані свідчать про позитивну динаміку зростання кількості компаній, які добровільно впроваджують ESG-практики, проте загальний відсоток залишається низьким порівняно з розвиненими економіками. Українські підприємства стикаються з комплексом взаємопов'язаних проблем при впровадженні ESG-звітності. Відсутність уніфікованих стандартів та методологій оцінювання ESG-показників створює складнощі при зборі та систематизації даних. Методологічна неузгодженість призводить до неможливості порівняння ESG-показників різних компаній та ускладнює процес прийняття інвестиційних рішень. Брак кваліфікованих фахівців з досвідом підготовки нефінансової звітності змушує компанії витрачати значні ресурси на навчання персоналу або залучення зовнішніх консультантів. Процес збору та верифікації даних для ESG-звітності потребує налагодження складних внутрішніх комунікацій між різними підрозділами підприємства та впровадження спеціалізованих систем обліку й моніторингу [2, с. 16].

Міжнародний досвід та регуляторні вимоги Європейського Союзу встановлюють високі стандарти ESG-звітності. Директива ЄС про нефінансову звітність вимагає від великих компаній розкриття інформації про екологічні, соціальні та управлінські аспекти діяльності. Таксономія сталого фінансування ЄС визначає критерії для класифікації економічної діяльності як екологічно стійкої. Провідні міжнародні компанії інтегрують ESG-метрики в корпоративну стратегію та систему ризик-менеджменту, використовуючи стандартизовані системи звітності Global Reporting Initiative та Sustainability Accounting Standards Board. Українські підприємства, орієнтовані на європейський ринок, змушені адаптувати внутрішні процеси та системи звітності відповідно до міжнародних вимог, що створює додаткове навантаження на бізнес [1, с. 423].

Фінансовий сектор відіграє каталізуючу роль у просуванні ESG-практик, встановлюючи вимоги до розкриття нефінансової інформації при наданні кредитів та залученні інвестицій. Банки та інвестиційні фонди розробляють власні методології оцінки ESG-ризиків та інтегрують відповідні критерії в процес прийняття фінансових рішень. Підприємства, які прагнуть залучити

міжнародне фінансування, змушені вдосконалювати практики ESG-звітності для відповідності вимогам потенційних інвесторів та кредиторів.

Трансформація регуляторного середовища та зростаючий тиск стейкхолдерів стимулюють розвиток ESG-практик в українському бізнес-середовищі. Підприємства поступово усвідомлюють стратегічну значущість нефінансової звітності для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та доступу до міжнародних ринків капіталу. Підвищення прозорості бізнесу через впровадження ESG-звітності сприяє покращенню корпоративного управління та зміцненню довіри між підприємствами та їхніми стейкхолдерами.

Імплементація ESG-звітності в систему управлінського обліку підприємств потребує комплексного підходу до трансформації існуючих облікових механізмів та впровадження нових інструментів збору й аналізу даних. Стратегічне планування процесу інтеграції має враховувати специфіку галузі, розмір підприємства та наявні ресурси для забезпечення ефективності впровадження нових облікових практик [2, с. 20].

Формування системи ESG-метрик починається з визначення ключових показників ефективності для кожного з компонентів сталого розвитку - екологічного, соціального та управлінського. Практична реалізація ESG-звітності потребує створення спеціалізованих підрозділів або призначення відповідальних осіб, які координуватимуть процес збору та обробки інформації. Розробка внутрішніх регламентів та процедур звітування має забезпечувати систематичність та послідовність у зборі даних. Автоматизація процесів збору інформації через впровадження спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє мінімізувати людський фактор та підвищити точність даних. Інтеграція ESG-показників у загальну систему управлінської звітності вимагає модифікації існуючих форм звітності та створення нових аналітичних інструментів [3, с. 16].

Модернізація облікової політики підприємства має передбачати включення ESG-компонентів у систему управлінського обліку. Впровадження нових методів обліку екологічних витрат, соціальних інвестицій та показників корпоративного управління розширює можливості для аналізу впливу ESG-факторів на фінансові результати діяльності. Налагодження системи внутрішнього контролю за достовірністю ESG-даних забезпечує надійність інформації для прийняття управлінських рішень та звітування перед стейкхолдерами.

Формування системи мотивації персоналу на основі ESG-показників стимулює залучення працівників до процесу збору та аналізу даних. Навчання та підвищення кваліфікації співробітників у сфері ESG-звітності створює внутрішню експертизу та зменшує залежність від зовнішніх консультантів. Розвиток корпоративної культури, орієнтованої на принципи сталого розвитку, сприяє інтеграції ESG-практик у повсякденну діяльність підприємства.

Використання сучасних технологічних рішень значно спрощує процес збору та аналізу ESG-даних. Впровадження хмарних технологій та аналітичних

платформ дозволяє автоматизувати збір інформації з різних джерел та забезпечити її централізоване зберігання. Застосування технологій штучного інтелекту та машинного навчання підвищує якість аналізу даних та дозволяє виявляти приховані закономірності у взаємозв'язках між ESG-показниками та фінансовими результатами. Інвестиційна привабливість підприємства значною мірою залежить від якості ESG-звітності та прозорості розкриття інформації. Регулярний моніторинг та оцінка ефективності впроваджених механізмів ESG-звітності дозволяє своєчасно виявляти недоліки та вносити необхідні корективи. Постійне вдосконалення системи управлінського обліку з урахуванням міжнародних практик та галузевих стандартів забезпечує відповідність звітності вимогам інвесторів та інших зацікавлених сторін [1, с. 427-428].

Впровадження ESG-звітності спричиняє глибинну перебудову організаційної структури та бізнес-процесів підприємств. Досвід українських компаній демонструє, що успішна інтеграція ESG-принципів вимагає системної трансформації корпоративної культури та переосмислення традиційних підходів до прийняття управлінських рішень. Зміна парадигми управління під впливом ESG-факторів проявляється у встановленні нових критеріїв оцінки ефективності діяльності. Прогресивні українські підприємства впроваджують матричну структуру управління ESG-ініціативами, створюючи крос-функціональні команди для координації зусиль різних підрозділів [3, с. 7]. Формування спеціалізованих комітетів з питань сталого розвитку при наглядових радах підприємств підвищує рівень залученості вищого керівництва до процесу трансформації.

Модернізація системи ризик-менеджменту відбувається через включення ESG-ризиків до загальної системи управління ризиками підприємства. Провідні компанії розробляють методології оцінки впливу кліматичних змін, соціальних конфліктів та проблем корпоративного управління на бізнес-процеси. Аналіз ланцюгів постачання з точки зору ESG-ризиків став невід'ємною частиною процесу вибору та оцінки контрагентів. Впровадження системи моніторингу ESG-показників дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози та розробляти превентивні заходи. Трансформація комунікаційних стратегій підприємств відображає зростаючу роль ESG-факторів у взаємодії зі стейкхолдерами.

Список використаних джерел:

1. Колесник О. О. ESG-стандарти управління в досягненні цілей сталого розвитку. *Трансформація практики управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем* : колективна монографія / під заг. ред. В. В. Храпкіної, К. В. Пічик. Київ : *Видавничий дім «Києво-Могилянська академія»*, 2024. С. 415-431. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/29587.

2. Dasinapa M. B. The integration of sustainability and ESG accounting into corporate reporting practices. *Advances in Applied Accounting Research*. 2024. Vol. 2, № 1. P. 13-25. DOI: https://doi.org/10.60079/aaar.v2i1.1675.

3. Rau P. R., Yu T. A survey on ESG: investors, institutions and firms. *China Finance Review International*. 2024. Vol. 14, № 1. P. 3-33. DOI: https://doi.org/10.1108/CFRI-12-2022-0260.

ЧМУТ КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ТКАЧУК НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцентка кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ЕКОНОМІЧНІ ЦИКЛИ: СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

Економічні цикли є невід'ємним атрибутом розвитку будь-якої національної економіки. Поглиблене вивчення їхньої природи надає можливість прогнозувати майбутні економічні тенденції, мінімізувати шкідливий вплив кризових явищ та ефективно використовувати переваги періодів економічного зростання. Аналіз економічних циклів є ключовим інструментом для формування дієвої економічної політики, спрямованої на забезпечення стабільного та збалансованого розвитку держави. Саме цим і зумовлено вибір теми нашої роботи.

Економічний цикл являє собою постійну зміну фаз підйому та спаду в господарській діяльності, що відображається у коливаннях ключових економічних показників. До них належать: динаміка зростання валового внутрішнього продукту, рівень працевлаштування населення, обсяги виробництва товарів і послуг, а також темпи інфляції. Ці регулярні зміни ринкової ситуації, насамперед, виникають через порушення балансу між загальним обсягом попиту та сукупною пропозицією на ринку.

Економічний цикл, що показує динаміку ринкової економіки, складається з чотирьох основних фаз: криза (спад), депресія, пожвавлення та піднесення (зростання). Криза знаменує кінець попереднього циклу, характеризуючись падінням виробництва, труднощами зі збутом, зростанням попиту на готівку та банкрутствами. Рецесія, як продовження кризи, поглиблює спад виробництва та збільшує безробіття, вважаючись офіційною після трьох місяців спаду. Депресія характеризується застоєм у виробництві та стабілізацією економіки на низькому рівні. Пожвавлення відновлює ділову активність, збільшуючи виробництво та зайнятість. Піднесення завершує цикл, демонструючи максимальне зростання виробництва та створюючи умови для наступного спаду.

Економічний цикл формується під впливом економічних (інвестиції, споживчі витрати, процентні ставки, інфляція, фіскальна політика, грошова маса), зовнішніх (міжнародна торгівля, геополітичні події, природні катастрофи, технологічні зміни) та психологічних (споживчі та бізнесові настрої) факторів [1, с. 263-268].

Гроші, як універсальний інструмент обміну, відіграють надзвичайно важливу роль в економіці, виступаючи не лише мірилом вартості, засобом обігу, накопичення та платежу, але й ключовим фактором, що формує економічні цикли. Вони дозволяють оцінювати вартість товарів і послуг, забезпечують їх рух, зберігають вартість у часі та забезпечують виконання боргових зобов'язань. З розвитком міжнародної торгівлі деякі національні

валюти набули статусу світових грошей, обслуговуючи міжнародні економічні відносини та відіграючи багатогранну роль у глобальній економіці. Таким чином, гроші є не лише засобом обміну, але й ключовим фактором, що формує економічні цикли [2, с. 58-86]. Вони забезпечують безперервний рух товарів і послуг, стимулюючи ринкові відносини, де збільшення грошової маси може спричинити зростання попиту, виробництва та економічний підйом, а її зменшення – скорочення попиту та спад. Як засіб накопичення, гроші дозволяють інвесторам вкладати кошти в майбутні проекти, сприяючи економічному зростанню, хоча надмірне накопичення може призвести до скорочення споживчих витрат та інвестицій, викликаючи спад. Виступаючи мірою вартості, гроші сприяють ефективному розподілу ресурсів, але інфляція, що відображає їх знецінення, може спотворити цінові сигнали та призвести до неефективного розподілу ресурсів, впливаючи на економічні цикли. Центральні банки через грошово-кредитну політику регулюють грошову масу та процентні ставки, впливаючи на економічні цикли: зниження ставок стимулює інвестиції та споживчі витрати, сприяючи підйому, а підвищення стримує інфляцію, але може спричинити спад.

Інфляція та дефляція, як ключові макроекономічні явища, суттєво впливають на динаміку економічних циклів. Інфляція, що характеризується загальним зростанням цін, у короткостроковій перспективі може стимулювати споживчі витрати, оскільки люди прагнуть придбати товари та послуги до їх подальшого подорожчання. Однак, у довгостроковій перспективі, інфляція спричиняє зниження купівельної спроможності грошей, що негативно позначається на рівні життя та економічному зростанні. Дефляція, навпаки, характеризується загальним зниженням цін, що може призвести до відкладання споживчих витрат, оскільки люди очікують подальшого зниження цін. Крім того, психологічні фактори, такі як очікування та настрої споживачів та інвесторів, відіграють важливу роль у формуванні економічних циклів. Очікування інфляції стимулюють споживчі витрати, оскільки люди прагнуть захистити свої заощадження від знецінення. Водночас, очікування економічного спаду призводять до скорочення споживчих та інвестиційних витрат, оскільки люди стають більш обережними та прагнуть зберегти свої ресурси [3, с. 117-121].

Отже, економічні цикли є невід'ємною складовою ринкової економіки, що відображають її коливання через зміни ВВП, рівня зайнятості та інфляції; формуються під впливом економічних, зовнішніх та психологічних факторів, де гроші відіграють ключову роль, впливаючи на обмін, інвестиції та споживання. Складовими економічних циклів є кризи, депресії, пожвавлення та піднесення. Регулювання економічних циклів здійснюється центральним банком країни через реалізацію грошово-кредитної політики. Розуміння їх механізмів є надважливим для України сьогодні для прийняття виважених економічних рішень.

Список використаних джерел:

1. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія (Політекономія.

Мікроекономіка. Макроекономіка). Навч. пос. 2-ге вид. перероб. Центр учбової літератури, 2009. 688 с.
2. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Макроекономіка : навчальний посібник, Мацелюх Н. П., Максименко І. А., Теліщук М. М. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 430 с.
3. Каменева Н. М., Косич М. В., Фролов О. І., Александрова О. Ю. Економічна теорія: Навч. посібник Харків: УкрДУЗТ, 2019. 163 с.

ШАРУК ТЕТЯНА, аспірант
Науковий керівник – **ЦАЛЬ-ЦАЛКО ЮЗЕФ**, д.е.н., професор кафедри менеджменту, бізнесу та маркетингових технологій
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТОК ЗАЛІЗНИЧНОЇ ГАЛУЗІ: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ

На сьогоднішній день в Україні відсутній ефективний механізм інвестування в масштабні технологічні та інфраструктурні перетворення. Міністерства та інші органи центральної виконавчої влади мають обмежене фінансування інноваційного розвитку галузей, які їм підпорядковуються. Приватні інвестори орієнтовані на одержання швидкого прибутку без значних капіталовкладень у реалізацію перспективних довготривалих інвестиційно-інноваційних проєктів, спрямованих на забезпечення базових технологічних змін. Дана проблематика є притаманною і залізничній галузі.

Економічний розвиток вимагає інноваційних перетворень, які потребують інвестиційних ресурсів. В цілому здійснення господарської діяльності підприємствами залізничної галузі має позитивні економічні результати, проте існує перелік проблем, які перешкоджають розвитку та підвищенню ефективності роботи підприємств залізничного транспорту і мають здебільшого інвестиційно-інноваційний характер. Найвагомішими серед них є: – недостатнє державне фінансування інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств залізничної галузі, внаслідок чого виникає обмеження в оновленні основних засобів та в розширенні виробничого процесу; – недосконала нормативно-правова база стосовно інвестиційно-інноваційного розвитку залізничної галузі і, як наслідок, повільне впровадження процесів інвестиційно-інноваційного характеру в галузі та використання сучасного досвіду іноземних залізниць у впровадженні новітніх технологій; – високий рівень фізично та морально-застарілого устаткування залізниць, недосконаліть технологій, які використовуються в галузі та низький темп впровадження інноваційних технологій.

В умовах реформування залізничної галузі та дотримання переліку вимог на шляху до євроінтеграції особливо актуальним завданням є подолання перешкод інвестиційно-інноваційного впровадження на вітчизняних залізницях та створення сприятливого клімату для його розвитку.

На наш погляд, найбільш результативним є досвід реформування залізничної галузі в Німеччині. Після об'єднання НДР та ФРН у 1990 році виникла проблема адаптації в єдину транспортну мережу країни. Першим етапом реформ було приведення у відповідність до єдиних стандартів західнонімецьких залізниць, потрібно було здійснити значні інвестиційні вливання та провести негайні реформи. Найголовнішими моментами реформи німецьких залізниць є: 1) обрання правової форми акціонерної компанії, яка є найбільш ефективною з управлінської точки зору; 2) утворення організаційної структури, яка при об'єднанні підприємств залізничного транспорту змогла б

ефективно усунути існуючі недоліки та забезпечити незалежне та відповідальне управління залізничною галуззю в майбутньому; 3) звільнення від боргового тягаря приєднаних мереж; 4) акцент на найперспективніші сфери підприємницької діяльності залізничних компаній; 5) чітке розмежування державних та комерційних функцій; 6) обов'язком держави є інвестиції в нову залізничну інфраструктуру, її заміну або розширення, проте відповідальність за належну експлуатацію та утримання інфраструктури несе сама залізнична компанія; 7) пасажирські залізничні перевезення побудовані по регіональному принципу - відповідальність за них належить федеральним землям, які одержують необхідні послуги залізничної компанії, використовуючи фінансові засоби, що надані федеральними органами влади. Другим етапом реформи була реалізація на практиці структури управління залізничним транспортом. В 1999 році підприємство Deutsche Bahn (залізниці Німеччини) набуває статусу багаторівневого концерну, який складається з п'яти акціонерних товариств та очолює його холдингова компанія DBAG [3].

Отже, передумовою для ефективного інвестиційно-інноваційного розвитку галузі залізничного транспорту першочергово необхідна комплексна державна програма зі створення сприятливого клімату для залучення капіталу різних форм власності в розвиток галузі, яка має базуватися на взаємовигідних засадах державно-приватного партнерства.

Для здійснення управління галуззю, враховуючи умови конкурентного середовища, потрібно: 1) розробити нові та вдосконалити наявні маршрути опираючись на маркетингові дослідження попиту; 2) обсяг надання залізничних послуг із перевезення здійснювати з врахуванням попиту споживачів; 3) адаптувати систему тарифоутворення відповідно до вимог ринку; 4) розробляти та затверджувати розклад руху з урахуванням пасажиропотоків та вимог споживачів; 5) оптимізацію маршрутів та збільшення ефективності використання рухомого складу; 6) розвиток швидкісного руху, тощо [2].

Впровадження реформ галузі в управлінні перевізним процесом та управлінні інфраструктурою дасть можливість подолати монополію в залізничній галузі й створить внутрішньогалузеву конкуренцію, що призведе до підвищення ефективності роботи залізниць та якіснішого реагування на вимоги та побажання споживачів транспортних послуг. АТ "Укрзалізниця" також пройде шляхом трансформації, і лише втративши монополію - економіка і суспільство здобуде конкурентний та ефективний ринок [3].

Позитивним моментом є внесення на розгляд Верховної Ради Проєкту Закону України Про систему та особливості функціонування ринку залізничного транспорту України від 21.10.2024 № 12142. Де в статті 3. «Основні засади функціонування системи залізничного транспорту в Україні» зазначено, що «функціонування та розвиток залізничного транспорту здійснюється за такими принципами: 1) забезпечення балансу інтересів держави, територіальних громад, споживачів послуг залізничного транспорту та учасників ринку послуг залізничного транспорту, та їх взаємна відповідальність; 2) забезпечення рівності учасників ринку послуг залізничного

транспорту незалежно від форми власності; 3) забезпечення розвитку конкуренції та формування розвинутого ринку послуг залізничного транспорту; 4) збереження цілісності та забезпечення безперебійного функціонування інфраструктури загального користування; 5) забезпечення прозорості та рівноправного доступу до інфраструктури загального користування; 6) розмежування адміністративних, господарських функцій та функцій державного нагляду і контролю; 7) пріоритетності забезпечення безпеки руху, збереження життя і здоров'я людини, навколишнього природного середовища; 8) забезпечення державного контролю (нагляду) за діяльністю суб'єктів господарювання у сфері залізничного транспорту незалежно від форми власності в частині забезпечення безпеки руху; 9) забезпечення сталого функціонування в умовах надзвичайних ситуацій та в особливий період; 10) доступності та належної якості послуг залізничного транспорту для пасажирів, у тому числі пасажирів з обмеженою мобільністю, та інших споживачів послуг залізничного транспорту» [1]. Тому, з вищенаведеного бачимо, що дії керівництва держави мають проєвропейську спрямованість, що в подальшому сприятиме інвестиційно-інноваційному розвитку залізничної галузі та покращить її стан в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про систему та особливості функціонування ринку залізничного транспорту України. Проект Закону України від 21.10.2024 № 12142. Стаття 3. Основні засади функціонування системи залізничного транспорту в Україні. URL: https://ips.ligazakon.net/document/JI11795A?an=44]. (дата звернення 22.01.2025).
2. Матусевич О. О., Чаркіна Т. Ю., Галушко Л. Д. Європейський досвід щодо управління змінами підприємств залізничного транспорту в сфері пасажирських перевезень. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7655. (дата звернення 08.02.2025)
3. Прохорченко А. Як ми бачимо майбутнє залізничної галузі України? *RAIL.insider*. 07.11.2024. URL: https://www.railinsider.com.ua/yak-mi-bachimo-maibutn-zalznichno-galuzi/. (дата звернення 22.01.2025)

ШЕВЧЕНКО АЛІСА, к.е.н,
доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
БЕЗУБИК ПЕТРО, здобувач вищої освіти
Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

ДІАГНОСТИКА ІННОВАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ В ЕЛЕВАТОРНОМУ БІЗНЕСІ: АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ІТ-РІШЕННЯ

Одним із суттєвих наслідків впливу воєнних дій в Україні на продовольчу безпеку держави є руйнування інфраструктури аграрного сектору [1] в тому числі і елеваторів, подальший розвиток яких є критично важливим, оскільки вони відіграють ключову роль у збереженні врожаю та контролі якості зерна. Сучасні елеватори, які оснащені інноваційними технологіями, дозволяють мінімізувати втрати зерна, забезпечити його якісне зберігання та оптимізувати логістику, що є необхідним для забезпечення внутрішнього ринку та експортного потенціалу для України в умовах сьогодення. Розвинена елеваторна інфраструктура зможе максимально підвищити стійкість аграрного сектору, дозволяючи формувати стратегічні запаси зерна та забезпечувати продовольчу безпеку в умовах невизначеності.

Зазначимо, що елеваторний бізнес постійно стикається із складнощами в управлінні активами та ефективній організації робочого процесу. В період війни дані проблеми постали ще більш гостро через відсутність кваліфікованого персоналу, так званий «кадровий голод»; стрімке подорожчання енергоносіїв та можливі відключеннями світла, а також високі витрати на логістику. Ми вважаємо, що автоматизація є ключовим фактором підвищення ефективності роботи елеваторів, оскільки дозволяє оптимізувати виробничі процеси, зменшити енергоспоживання та покращити безпеку праці.

Рис. 1. Напрямки автоматизованого управління на елеваторах [2]

З іншого боку складнощі стали ключовою детермінантою для змін на

вимогу викликам. З позиції автоматизації розвиток пронизує абсолютно усі ділянки роботи елеватора та пов'язаних із цими процесами учасників. На рисунку 1 пропонуємо розглянути два основних напрямки інноваційного управління на елеваторах. Усі вони охоплюють широкий спектр операцій, а їх мета полягає у підвищенні ефективності, точності та безпеки процесів. Значно підвищує ефективність та продуктивність автоматизація зважування, автоматичного відбору проб та управління транспортними засобами. Мінімізація втрат при зберіганні забезпечує автоматичний контроль температури та вологи, вентиляції та аерації. За допомогою датчиків можливо проводити моніторинг зерна.

Відмітимо, що сучасні елеватори, які переходять на автоматизовані рішення, отримують низку стратегічних переваг:

- Підвищення ефективності виробництва. Автоматизація дозволяє оптимізувати операційні процеси, зменшуючи енергозатрати та час, необхідний для виконання кожного етапу роботи.

- Прозорий та точний облік зерна. Системи автоматизації значно знижують ризик людських помилок і сприяють контролю над рухом продукції, що мінімізує ймовірність втрат та шахрайства.

- Покращення якості зберігання. Автоматизований контроль температури, вологості та інших параметрів дозволяє своєчасно виявляти відхилення від нормальних умов зберігання, запобігаючи псуванню зерна.

- Підвищення рівня безпеки. Автоматизація сприяє зменшенню ручної праці, що не лише покращує умови роботи персоналу, а й знижує ризик виробничих травм.

- Зростання конкурентоспроможності підприємства. Використання сучасних автоматизованих систем дає можливість елеваторам швидше реагувати на зміни ринку, ефективніше обслуговувати клієнтів і пропонувати більш якісні послуги [3].

В результаті проведеної діагностики було виявлено, що піонером започаткованого бурхливого розвитку виваженого управління автоматизацією елеваторів став в Україні агрохолдинг «Кернел» [4], а далі швидкими темпами автоматизація разом із цифровізацією перемістила на якісно інший рівень усі елеватори в Україні. Успішними кейсами діляться такі агрохолдинги як «Агро-регіон», в якому автоматизовано понад 30 процесів; «Нібулон», в якому пов'язують процес автоматизації з ключовим фактором прибутковості і створено віртуальний двійник елеватора. Є підприємства які активно впроваджують автоматизацію бізнес-процесів протягом останніх років.

Автоматизація логістики та роботи з вагами [5] дозволяє усунути людський фактор і зменшити можливість маніпуляцій. Фермер має змогу відслідковувати вагу свого зерна, також проводити аналіз машини, яка ще не розвантажилась, у випадку виникнення питань, може залишити вантаж для арбітражу, якщо не погоджується з показниками елеватора.

Враховуючи те, що кожен елеватор особливий, потрібно здійснювати індивідуальний підхід для пошуку ефективних рішень. Автоматизація

елеваторів є комплексною роботою, яку можна поділити на три частини. Першу виконують проектанти, другу електромонтажники. Третя частина припадає на інженера КВПіА. Надзвичайно важливоє є взаємодія та постійний діалог на всіх етепах від розміщення обладнання аж до фінального підключення. Даний підхід дозволяє реалізовувати проекти різної складності, тому навіть об'єднання трьох різних ділянок елеватора, будівництво яких здійснювалось різними компаніями з інтервалами у 5-7 років є можливим.

На багатьох елеваторах постає питання про інтеграцію окремих автоматизованих систем у єдине програмне середовище, що в свою чергу дозволить керувати робочим процесом в межах одного інтерфейсу.

Отже ефективне управління автоматизацією є важливим напрямком розвитку елеваторної галузі, що сприяє підвищенню продуктивності їх роботи, якості зберігання зерна та загальної ефективності підприємств. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на адаптацію світових інноваційних рішень до специфіки українського елеваторного бізнесу, а також на розробку власних технологій, враховуючи місцеві особливості та потреби.

Список використаних джерел:

1. Shevchenko, A., Petrenko, O., & Ivaniuk, N. (2024). Food security of Ukraine in the conditions of war and priority directions for regulating the state of food security. Economy and society, 59. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-24
2. Автоматизація елеваторів – проблеми, підходи, методи. «Арт Порт» URL: https://artport.pro/articles/avtomatyzacziya-elevatoriv-problemy-pidhody-metody/ (дата звернення 17.03.25).
3. Автоматизація елеваторів та обліку зерна. Сучасні підходи та програмне забезпечення.«Агробізнес Сьогодні» URL:https://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/29385-avtomatyzatsiia-elevatoriv-ta-obliku-zerna-suchasni-pidkhody-ta-prohramne-zabezpechennia.html (дата звернення 17.03.25)
4. Шевченко А.А., Петренко О.П., Косик Д.В. Штучний інтелект в рослинництві: успішні кейси аграрних підприємств. *Modern Economics*. 2024. №47. URL:https://modecon.mnau.edu.ua/artificial-intelligence-in-crop-production/
5. Автоматизація елеваторів: просто про складне. URL: https://kmzindustries.ua/contacts (дата звернення 18.03.25).

ШЕВЧИК БОГДАН, д.е.н., професор,
професор кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

АКСІОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ НООЕКОНОМІКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Народженню ідеї, що стає відкриттям, передує концепція ідеального буття. Кожен парадигмальний проект оновленого світу постає образом уявлюваних перспектив у конкретній свідомості вченого лише тоді, коли ґрунт об'явлення ідеї підготують мислителі-попередники. Кожна інновація має автора, але самого автора народжує інтегральне лоно парадигми.

Людина – це духовна істота, екзистенція турботи якої проявляється через модус волі до ідеального буття. Опредметнення досяжності ідеального, що стає надбанням синергії добробуту суспільства, визначається як інновація. Економічний розвиток – це технологічне винахідництво плюс інституційна інклюзивність. Сучасна четверта цифрова революція шостого технологічного укладу NBIC-техноконвергенції дає підстави для дискурсу еволюції економіки в гуманоміку, оскільки найрадикальнішим чином зміниться місце і роль людини у процесах виробництва, обміну, розподілу, привласнення, відтворення і навіть споживання (наприклад, чи вкладається інформаційне споживання інтелектуального продукту у рамки детермінізму закону спадної граничної корисності, або яким чином дифузія цифровізації співвідноситиметься із дією закону зростаючих граничних витрат? і т. п.).

Гуманоміка – це антропоцентрична концепція економіки сталого розвитку, де основним ресурсом розвитку індивіда і суспільства вважатимуться гуманітарні інноваційні проекти, оскільки цифрові технології, квантові технології та штучний інтелект уможливлять матеріальне виробництво у режимі нульових граничних витрат. Таким чином, нооекономіка – це сфера гуманоміки, де основним продуктом культурних відносин між людьми виступатиме когнітивно-аксіологічне благо, споживною вартістю якого вважатиметься онтологічна новизна розширених екзистенційних сенсів буття, і рух якого відбуватиметься у структурі символічного обміну, а функція розподілу здійснюватиметься через монетизований патерн «дарунку-у-відповідь», де зворотна транзитивна еквівалентність міри вартості виражених фіксованою грошовою сумою обмінюваних послуг емансипує в інклюзивний патерн персоніфікованої участі.

У чому полягає суть гуманітаних інновацій гуманоміки? Відомо, що економіка – це сфера життєдіяльності людей в умовах світу як дефіциту, вираженого як вартість. Апріорна нестача матеріальних ресурсів – екзистенційна межа і закон економіки. Але в континуальній безконечності ідей детермінізм проявляється не через дефіцит ресурсів, а через когнітивне неуцтво людини, через міру її непоінформованості, зокрема через аксіологічну ентропію свідомості. Нооекономіка – це когні-креативна діяльність подолання саме цього зазначеного типу ентропійного детермінізму. Застосування цифрових технологій передбачає виробництво і поширення текстів як мінових вартостей

не лише в режимі нульових граничних витрат, величина яких визначається лише показником енергоємності носія інформації, а й ефектом миттєвого доступу, тобто спресуванням темпоральності інтервалу робочого часу у його кількісній протяжності. А мить – це граничний часовий дискрет матеріальної дійсності, який не може бути виражений математичним числом, а отже грошовою сумою вартості затрачених ресурсів. Тоді як виражати в грошах емансиповану від протяжності часу миттєвість, котра, в отекстовленому вигляді розпакованого фільтром свідомості спресованого сенсу семантичного вакууму, несе сутнісну повноту екзистенційного проекту буття людини і розвитку суспільства?

Наступне запитання: чи витіснить цілковито людину штучний інтелект у творчій прикладній діяльності надання послуг? Відповідь: розумна машина неспівмірно замістить собою людину, але лише всюди там, де людина вже побувала. Штучний інтелект здатний продукувати когнітивно-естетичні репрезентації там, де пізнані живим одкровенням думки онтологічні сенси зможуть підлягати компіляції образної уяви для розширення екзистенційного горизонту буття, наприклад через спектакулярні послуги чуттєвої активізації вражень, що підлягатимуть монетизації як умові доступу до технологічно обмеженої насолоди. Але формулювати онтологічні запитання перед лицем реліктового мовчання світу, з глибин якого перед оком серця народжується логос істини повноти буття – на це жодна машина не здатна, жоден ШІ! В умовах виробничої тотальності квантово-цифрових технологій, машина залишить людині її останній антропогенний привілей – порив духовного подвижництва конвертації волі до безконечності у синергетичну подію діянь добра.

Наступне запитання: чи можливі мінові трансакції у квантовій реальності? По-перше, квантова реальність не підлягає образному уявленню; її можна лише асоціативно уявити в алегоричній репрезентації як сферу, центр якої знаходиться скрізь. Аналогом такої мультицентрової сфери щодо структури суспільства може бути лише інформаційна мережа, де той чи інший хаб в поточний обставинах відносин виконує роль центра. Квантова реальність передбачає тотальну делокалізацію присутності, тобто гіпотетичну безконечність актуального буття. Але безконечність уявити неможливо, хоча у випадку інформаційної мережі як сфери символічного обміну нооекономіки, принцип структуризації подібної реальності може наштовхнути на думку про зворотну транзитивність вартості оплати: пропозиція інтелектуального продукту в інформаційній мережі передбачає безперешкодний доступ з метою залучення якнайширшої аудиторії, що являє собою на сьогодні чи не найефективніший спосіб подолання детермінізму, де обмеження існують лише у когнітивній площині – розумовій здатності інтерпретації текстів. Тобто, гіпотетично перед нами – семантична безконечність, яку вже навіть можливо осмислити і уявити.

По-друге, парадоксально, але нівелювання принципу еквівалентності через скасування темпоральності протяжності робочого часу як фактору ціни

пропозиції, сприятиме не зниженню, а підвищенню доходу. Цей асиметрично-емерджентний принцип зустрічається у євангельському епізоді нагодування п'яти тисяч народу п'ятьма хлібами, коли залишилося повними дванадцять кошиків хліба. В умовах матеріального виробництва – це неможливо, а в умовах аксіологічно-когнітивного по-іншому бути не може. Символічно-репрезентативне, по-суті копійчане зусилля офірування винагороди за пропозицію слова самозростає кумулятивно, будучи водночас не обтяженим вимогою альтернативного оцінювання відчужуваної суми оплати. Це той випадок, коли через зусилля одного реалізується єдине, яке стає надбанням усіх. А зворотний процес передбачає синергетику чистої раціональності – конвертація мінімуму у максимум, оскільки дифузія джерела доходу нічим не обмежується ні в просторі, ні в часі. Єдина умова при цьому – обмеженням виступають не стільки споживчі смаки (як у випадку економіки спектакулярної чуттєвості вражень), а розумова здатність пізнання поширюваного словом сенсу, передусім – культурна ідентичність, інтегральне співпереживання ціннісних образів іманентних світів.

Треба розуміти наступне: трудовий принцип оплати найманої фізичної праці передбачає копійчану винагороду у поті чола «пастки бідності»; інвестиційний принцип передбачає розширення джерела доходу на основі фіктивно-документальної репрезентації власності на капітал – дивіденда. Рента – дохід в умовах гомеостазу економічної системи, що стає ресурсом влади і формою експлуатації в міру наростання ентропійних процесів. Ноуменальний принцип нооекономіки розширює горизонт перспектив джерела доходу до гіпотетичної безконечності, адже споживачем слова може бути будь-хто будь-коли за єдиної умови – світоглядного солідаризму бути людиною. І в цьому – аксіологічна суть гуманоміки!

Теперішня війна в Україні, на фоні майже тисячолітнього перманентного стану неволі і руїни, є викликом особливим. Найвищою ціною – ціною крові і життя – оплачуються найвищі цілі – становлення Нової Української Людини і нової цивілізації – кордософійно-соборної спільноти нооекономіки ідеаційної культури. Творчість слова базуватиметься на матеріалі архетипу, відображеного у символах етнокультури, де наратив концепта виявлятиме онтологічну новизну Сущого як вимогу часу. Інтенсивність попиту на споживну вартість онтологічної новизни екзистенційних сенсів такого слова – гуманітарно-інноваційних проектів есенціальної турботи – не підлягатиме ентропійному детермінізму з боку субпасіонарного плебейства та аморально-«мажорних» дегенератів креольських псевдоеліт. Свята кров героїв – страшна ціна Великого Повернення до сутності-себе, до есхатологічного обов'язку возведення Царства втіленої Правди від Сяну до Дону.

ШЕВЧИК БОГДАН, д.е.н., професор,
професор кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА ЯК РЕЗУЛЬТАТ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ФЛУКТУАЦІЙ

Економічна теорія оперує універсальними економічними законами, але у світі немає двох абсолютно однакових економічних систем: теоретична тотожність завжди протилежна практичній унікальності, тому часто однакові рішення економічної політики дають різні результати у живих практиках господарювання. У світі не було, нема і не буде абсолютно однакових інституційних систем економіки. Що таке соціальний інститут? – це сукупність узгоджених патернів передбачувано-впізнаваного відтворення певного нормативного ландшафту соціокультурної дійсності суспільства, пов'язаної із виробництвом і розподілом вартості і доходів. Тобто, інститути є форматами прикладної етики, досвіду позитивних відносин людини зі світом і собі подібними. Але той світ, у якому живе окрема людина, є локальним гео-біо-антропосередовищем, адаптованим працею як джерело постачання засобів життя.

Економіка – це форма антропосукцесії, де максимізація додаткового продукту здійснюється на еквівалентній міновій основі. А культура – це усе те, що витворила людина із природою для розуміння себе у світі, екзистуючи простір і час позадетермінантним чином, тобто через час пояснюючи свій стосунок до вічності, а через простір – до безконечності. Завдання культури – екзистенція турботи можливості безсмертя через систематизацію семіотики досвіду зняття суперечностей між буттям і небуттям. Економіка реалізує цю функцію культури через створення вартості і доходів – об'єктивовано-енергоємних засобів життя.

Чи можна вважати економіку самостійною повноцінною наукою? – І так, і ні. Економіка – це суспільна наука, що вивчає людську діяльність. Але наука про людську діяльність називається праксеологією. Тож, предмет економіки знаходиться у полі праксеології, а отже він не автономний. Але людській діяльності передують ціннісні судження (люди перше думають, а потім діють). А наука про ціннісні судження називається тимологія. Тож, предмет праксеології знаходиться у полі тимології. Але ціннісні судження можливі за наявності цінностей, а наука про цінності називається аксіологія. Тож, предмет тимології перебуває у полі аксіології. Але бути носієм множини цінностей – модусів осенсовленого буття у вимірах ідеального, – щоб здійснювати альтернативний вибір, можна лише за умови їх інтегрального начала – субстанції як єдиної недиференційованої чистої потенціальності кожної актуалізації всезагального буття. А вчення про субстанцію називається онтологія, у якій аксіологія має свій предмет. То чим є економіка?

Початок культури – це початок людини. Там, де діяльності передує мислення про результат як розширений та опредметнений горизонт сенсу-себе,

виникає культура. Культура – це змісти душі досвіду олюдненого у людині. Репродуктивна діяльність культури спрямовується назовні для облаштування природи і всередину-себе для розвитку свідомості. Тому виділяють два типи культурної ментальності: чуттєву, де досвід формують зовнішні явища перетвореного працею світу, та ідеаційну, де досвід формується споглядання іманентних явищ себе. Економіку слід розуміти як соціальний простір застосування і взаємодії цих обидвох типів культурної ментальності. Спочатку класики політичної економії, а надалі і маржиналісти-математики привчили до думки, що економіка – це суспільний еквівалент фізики, де передбачуваність кількісних детермінант неживої природи робить операції з модифікаціями простору і часу реально бажаними та практично можливими для будь-яких цілей суспільства в межах їх енергетичних бюджетів ресурсної бази. Майбутнє прораховується і стає прозорим і релевантним минулому, всі таємниці зникають, має місце повна інформаційна визначеність, зникає історія, все заздалегідь відомо, кожен задум дає теоретично очікуваний результат, усім гарантовано все, що вони прогнозують, випадок унеможливлюється і навіть жити стає нецікаво. Якщо життя вносить неочікувані корективи, то тим гірше для життя – паперова ідилія кабінетних геніїв-аутистів, які число зробили богом. Але життя вносить не лише неочікувані, а й неприйнятні корективи, і тому жоден з цих «геніїв» не міг ні передбачити економічну кризу, ані запропонувати практичний шлях виходу з неї. Чого не врахували «генії»?

Порівнюючи суспільство із системою неживої природи, вони не врахували фактор ентропії: у циклах свого відтворення в умовах гомеостазу (а економічна рівновага – це економічний ідеал маржиналістів!) кожна наступна фаза відтворення системи оперує меншим енергетичним бюджетом, ніж попередня. У неживій природі цієї проблеми не існує, а в живих системах це наближає до смерті: в умовах Сцілли-гомеостазу і Харибди-дефіциту включається дія закону зростаючих граничних витрат, і тоді через якийсь час місцем звалищ ентропійних відходів, через зниження темпів абсорбації енергії із середовища, стає вже не зовнішній, а внутрішній простір системи, «царство» стає «розділеним у собі» через поляризацію майнової нерівності, посилення експлуатації (адже норма прибутку в умовах гомеостазу дорівнює нулю), перетворення влади – ресурсу силового впливу – в інструмент насильства еліти над плебсом, який стає енергетичним донором обраних; в економіці виникають ентропійні патерни «пастки бідності», «ресурсного прокляття», «залізного закону олігархії», «глухого кута», екстрактивних інститутів максимізації ренти із добувних галузей і сільського господарства, країна скочується у Царство Великого Інквізитора. Але є один запобіжник.

Суспільство – це більше, ніж просто жива система: це об’єднана інтересами сукупність мислячих людей, а людину від тварини відрізняє здатність мислити ідеальними категоріями буття, тобто осягати досі неіснуюче, бути творцем інновацій, нових політичних умов нового вдосконаленого світу. Таким чином теорія статичної ефективності економічних систем була доповнена еволюційною теорією динамічної ефективності економічних систем,

де ключовою фігурою, що реалізує негентропійно-біфуркаційний спосіб забезпечення економічного розвитку шляхом техніко-технологічних інновацій, котрі запускають синергійні кола зростаючої прибутковості нових видів економічної діяльності, стає шумпетерівський інсайдер «нових комбінацій». Так було розгадано таємницю успішності економічного розвитку індустріального капіталізму.

Але тепер настала постіндустріальна цифрова епоха і шумпетерівський інсайдер конвертувався в офісного ІТ-шника. Економіка – це різновид війни за енергію, де інноваційна технологія є способом збільшення можливостей енегронаповнення бюджету системи. В економіці енергія – це вартість. Ця енергія є теплом і світлом космічного випромінювання, яке через фотосинтез стає злаками нового врожаю, хлібом прогодування людей, додатковим продуктом відтворювального господарства, розподільчий приріст якої у суспільстві зумовлює виникнення цивілізацій (номади цивілізацій не створюють). Люди винаходять технології, щоб максимізувати енерговидобуток шляхом спресування часу: кожна нова машина виробляє більшу кількість одиниць продукції за менший проміжок часу. Але до якої межі можна стискати час? І що буде з вартістю – темпоральністю робочого часу? Відомо, що, з одного боку, вартість товару обернено пропорційна продуктивній силі праці, а з іншого – умовою наявності вартості є здатність оцифровувати будь-який потік не лише енергії, а й інформації, що затребуваний споживачами. Тобто, навіть якщо цифрові технології, умиттєвивши наявність тексту із нульовими граничними витратами на його виробництво, будуть продукувати тотально емансиповані від кількісних детермінант часу інформаційні блага, то це будуть однозначно вартості. Але постане одна проблема: мить цифрової континуальності одночасся виробництва-пропозиції-споживання тексту, є кількісно неозначуваною дискретністю, адже мить менша за одиницю і числом не виражається. То якою грошовою сумою виражати у кількісних показниках вартість тексту його миттєвого об’явлення, де тривалість робочого часу дорівнює нулю? Можна, звичайно, послатися на інтенсивність споживацької потреби, але: по-перше, «очі не бачать – серце не болить», тобто як можна захотіти те, чого немає; а, по-друге, потреби чуттєвих вражень спектакулярного видовища є ідеальним варіантом масовості «архітектури вибору», де людина втрачає автентичність, будучи маріонеткою чужих корисливих маніпуляцій. Цивілізація може стати місцем тотального контролю над чуттєвими потребами людей, де біовлада програмованої поведінки біомаси стане абсолютною. Людина стане одномірною як наділена керованою здатністю сміятися і плакати комаха. Хто захоче жити у такій цивілізації? Чи не стане штучний інтелект інструментом стандартизованого штампування одноподібної свідомості штучних мавп, які лише зовні нагадують людей?

Якщо цифрова технологія анульовує детермінізм часу, розширюючи до безконечності можливості споживання чуттєво-спектакулярної експресії інформаційного мотлоху, то квантова технологія делокалізує просторову присутність непередбачуваною фіксацією, а отже зникне послідовність і

визначеність, пропонуючи формат безконечності як можливості будь-чого з нічого. Втративши орієнтири впізнаваності, людина опиниться розгубленою і нездатною виявляти готовність до викликів, де будь-яка з'ява автоматично стає «чорним лебедем». Такі умови будуть комфортними лише для нерефлексуючої «штучної мавпи» (М. Енаф), інфантильної «зіпсутої мавпи» (М. Волошин), нано-нейро-біо-детермінованої «Великої Мавпи» (П. Б'юкенен) та архітектора усього цього абсурду – «глупомудрої мартишки» (Г. Сковорода).

Чи є вихід? – Так! Людина – це духовна істота, а дух – це інтелектуально просвітлена воля до подолання детермінізму матеріальної дійсності. Тобто, дух – це воля до безконечності, що реалізує формулу безсмертя, попередній досвід якої транслюється культурою. Машина компілює можливості цифрових варіантів, людина пізнає ідеали істини, краси і добра. Машина естетизує гру тіней на стіні печери, а людина вірить, що існує вихід із печери. І той, хто віднаходить вихід із печери сує нав'язаного світу, знаходить Мир – реліктову тишу гармонії душі у повноті спокою серця. Яка машина дасть більше?

Війна за максимізацію енерговидобутку під назвою «економіка» використовує прикладну інженерну науку для якнайглибшого проникнення в тіло природи: в клітину, в молекулу, в атом, в електрон. А в фотон? – Це вже не матерія, а отже – не енергія. Тож до якої грані природи людина може дійти інструментарієм науки та застосуванням машини? – До субатомної частки, до субстанційного першоелемента матерії, який розпадається на світловий промінь і зникає у таємниці квантової безконечності. А вся науково-пізнавальна діяльність людини спрямована назовні. Тож, опинившись за межею детермінізму матерії, людина змушена буде звернути увагу на іманентну безконечність континууму своєї душі, бо вона – людина – є носій і творець світів-у-собі, бо лише у її світах з'являється краса і народжується любов, лише у глибинах її внутрішнього всесвіту живе абсолютний початок творчості живого і прекрасного. Людські сни про досконалість досяжної повноти величі людини у любові, стануть цілями новітніх досліджень про дух і душу людини, про серце як джерело добра.

Економіка недалекого майбутнього – нооекономіка – являтиме собою аксіологічну континуальність ідеаційної культури, де скарби духа у творчості і свободі плекатимуть ті, хто пережитим болем вистраждав і образотворив хист і вміння творити взірці чеснот Великої Зустрічі, що зближає усіх і кожного до Першоджерела Єдиного. Носієм таких ран, покликаних стати квітами віднайденого раю, нині є зболена душа України.

ШЕВЧЕНКО АЛІСА, к.е.н.,
доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
ПЛОТНИЧЕНКО МАКСИМ, здобувач вищої освіти
Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМСТВА – ФУНДАМЕНТ ДЛЯ ПРОЕКТУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Зв'язок між проектуванням діяльності сталого розвитку аграрного підприємства та економічною діагностикою є надзвичайно важливим, особливо в умовах сучасних викликів, таких як зміна клімату, виснаження ресурсів та зростання соціальної відповідальності бізнесу. Економічна діагностика виступає як фундамент для успішного проектування сталого розвитку, забезпечуючи необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень.

Враховуючи високу нестабільність ринкового середовища, постійні зміни в законодавстві та зростаючий рівень конкуренції, систематичний аналіз економічних показників є необхідною умовою для сталого розвитку підприємств аграрного сектору [1].

Економічна діагностика дозволяє оцінити поточний стан підприємства з точки зору екологічних та соціальних показників [2].

Комплексний аналіз фінансових і виробничих показників дозволяє керівництву підприємства приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на зміцнення фінансової стійкості та підвищення рівня конкурентоспроможності. Вивчення таких параметрів, як прибутковість, ліквідність та стійкість до кризових ситуацій, сприяє оптимізації господарських процесів відповідно до динаміки ринку [3]. Регулярне проведення економічної діагностики не лише допомагає виявити потенційні загрози, але й надає можливість проектувати адаптивні бізнес-моделі, що відповідають сучасним викликам.

У межах економічної діагностики застосовуються різні методи, серед яких найбільш ефективними є фінансовий аналіз, SWOT-аналіз, методи прогнозування та оцінка ризиків. Фінансовий аналіз дозволяє дослідити зміну ключових показників діяльності підприємства та виявити можливі слабкі місця. SWOT-аналіз допомагає оцінити не лише внутрішні можливості підприємства, а й зовнішні загрози, що можуть впливати на його розвиток [4]. Прогнозування економічних показників сприяє ефективному проектуванню розвитку підприємства та забезпеченню його фінансової стабільності в довгостроковій перспективі.

Одним із ключових аспектів сучасної економічної діагностики є дослідження рівня ефективності використання ресурсів підприємства. Оптимізація витрат та впровадження сучасних управлінських інструментів сприяють покращенню фінансових результатів. Наприклад, аналіз структури витрат дозволяє ідентифікувати неефективні напрями використання коштів та здійснити їх перерозподіл для підвищення рентабельності. Це, у свою чергу, допомагає раціонально використовувати фінансові, матеріальні та людські

ресурси підприємства.

Важливу роль у підвищенні точності економічної діагностики відіграє застосування цифрових технологій, зокрема аналізу великих даних та автоматизованих систем моніторингу. Завдяки цим інструментам можна здійснювати постійний контроль фінансового стану підприємства, своєчасно виявляти відхилення від прогнозованих показників та швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. Використання таких технологій підвищує ефективність процесу управління підприємством і зменшує ризики, пов'язані з нестабільністю ринку.

Вивчення досвіду впровадження штучного інтелекту є критично важливим для сталого розвитку аграрних підприємств, оскільки дозволяє оптимізувати використання ресурсів, підвищити продуктивність та зменшити вплив на довкілля. ШІ сприяє точнішому аналізу даних, прогнозуванню врожайності та автоматизації процесів, що забезпечує стабільність аграрного виробництва в умовах змін клімату. Використання ШІ допомагає зменшити використання хімічних речовин, оптимізувати полив та енергоспоживання, що сприяє збереженню біорізноманіття та покращенню якості ґрунту [5].

Економічна діагностика також є основою для стратегічного планування діяльності аграрного підприємства. Вона допомагає визначити перспективні напрями розвитку, підвищити ефективність використання ресурсів та мінімізувати непередбачені витрати. Глибокий аналіз економічної ефективності підприємства дозволяє розробити фінансово обґрунтовані стратегії, що сприяють стійкості бізнесу навіть у нестабільних економічних умовах.

Крім того, проведення економічної діагностики допомагає підприємству вибудовувати ефективну інвестиційну політику. Аналіз фінансових показників дозволяє оцінити рівень інвестиційної привабливості, а також визначити ключові напрями для подальшого зростання. До важливих критеріїв у цьому процесі належать фінансова стабільність, показники рентабельності, оборотність капіталу та ефективність використання активів. Урахування цих параметрів у процесі планування діяльності підприємства сприяє залученню додаткових інвестиційних ресурсів та забезпеченню стійкого економічного зростання.

Загалом, економічна діагностика є фундаментальним інструментом управління аграрними підприємствами. Вона дозволяє не лише оцінити їхній поточний стан, а й розробити ефективні довгострокові стратегії розвитку. Інтеграція сучасних методів аналізу та цифрових технологій сприяє підвищенню рівня управління, адаптації до змін у зовнішньому середовищі та забезпеченню стабільного економічного зростання. Упровадження системного підходу до економічної діагностики є ключовим фактором успішного функціонування аграрних підприємств у сучасних ринкових умовах.

Список використаних джерел:

1. Грановська В.Г. Методичні підходи та критерії діагностики конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Проблеми економіки*. 2018. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2018-1_0-pages-174_181.pdf
2. Шевченко А.А., Петренко О.П. Виклики екологічного підприємництва в Україні.

Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2024. № 5 (75). С. 86-94. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2024/No5/86.pdf
3. Шевченко А.А., Петренко О. П., Бірагова О.В. Виробничий потенціал аграрних підприємств в умовах невизначеності. *Modern Economics*. 2023. № 41(2023). С. 156-162. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/issue/41-2023/shevchenko.pdf
4. Полятикін С.О. Інноваційні підходи до діагностики фінансового стану аграрних підприємств в умовах невизначеності та ризику // Економіка та суспільство. – 2023. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2177/2103
5. Шевченко А.А., Петренко О.П., Косик Д.В. Штучний інтелект в рослинництві: успішні кейси аграрних підприємств. *Modern Economics*. 2024. №47. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/artificial-intelligence-in-crop-production/

ЩЕТИНІНА ДАР'Я, здобувач вищої освіти
Науковий керівник **– СУКРУШЕВА ГАННА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри економіки та менеджменту
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кадрова політика в публічному управлінні – це система принципів, методів і заходів, спрямованих на формування, розвиток і ефективне використання людських ресурсів у державному та муніципальному управлінні. Вона визначає підходи до добору, розстановки, мотивації, професійного розвитку та оцінювання персоналу, забезпечуючи відповідність кадрів стратегічним цілям державної політики.

Основним завданням кадрової політики є створення ефективного, компетентного, доброчесного та відповідального апарату управління, здатного реалізовувати державні функції та забезпечувати якісне надання послуг громадянам. Вона включає механізми конкурсного відбору, систему професійного навчання, оцінювання ефективності службовців, кар'єрне просування, а також заходи з підтримки етики та запобігання корупції [2].

В умовах воєнних дій в Україні адаптація управлінського персоналу до сучасних викликів набула критичного значення. Цифровізація стала не просто трендом, а необхідністю, що забезпечує безперервність управлінських процесів, оперативний обмін інформацією та безпеку даних. Використання електронного документообігу, цифрових платформ для координації діяльності органів влади, а також онлайн-інструментів для взаємодії з громадянами дозволяє державній службі функціонувати навіть у надзвичайних умовах.

Децентралізація, яка до війни була інструментом регіонального розвитку, в умовах воєнного часу стала засобом підвищення стійкості державного управління. Передача повноважень місцевим громадам дозволяє швидко ухвалювати рішення, адаптовані до реальних загроз і потреб населення. Органи місцевого самоврядування беруть на себе значну частину відповідальності за гуманітарну допомогу, відновлення критичної інфраструктури та підтримку внутрішньо переміщених осіб.

Євроінтеграційні процеси визначають нові вимоги до кадрової політики, адже ефективне державне управління має відповідати стандартам ЄС. Це передбачає підвищення рівня прозорості, підзвітності, дотримання принципів доброчесності та забезпечення якісного адміністрування навіть у складних умовах.

Гнучкі моделі управління персоналом дозволяють залучати резервні кадри, застосовувати дистанційну роботу для фахівців із небезпечних регіонів та швидко реагувати на кадрові втрати. Формування лідерського потенціалу є важливим для управління в кризових ситуаціях, коли потрібні швидкі рішення, ефективна комунікація та мобілізація ресурсів [1].

На рисунку 1, визначено ключові особливості кадрової політики в

публічному управлінні в умовах воєнного стану.

Рис. 1 - Ключові особливості кадрової політики в публічному управлінні в умовах воєнного стану
Джерело: складено автором на основі [3, 4]

Кадрова політика в публічному управлінні під час воєнного стану змушена підлаштовуватися під нові реалії, зокрема через мобільність кадрів, що передбачає ротацію працівників, їхнє перепризначення на критично важливі посади та залучення резервного персоналу. Це забезпечує гнучкість у виконанні державних функцій та дає можливість оперативно реагувати на зміну обстановки. Воєнний стан значно посилив роль місцевих органів влади, що отримали більше автономії в ухваленні рішень. Децентралізація дозволяє швидше вирішувати питання евакуації населення, управління ресурсами та відновлення інфраструктури, зменшуючи бюрократичні затримки. Окрім цього, особливу увагу приділено оперативному навчанню держслужбовців, які

змушені швидко опановувати нові навички у сфері кризового менеджменту, безпеки та логістики [5]. Висока напруга та тривале перебування у стресових ситуаціях вимагають системної психологічної підтримки працівників державного апарату. Запроваджуються консультації з фахівцями, тренінги з управління стресом та механізми емоційного відновлення, що допомагають підтримувати ефективність роботи. Безпекові заходи стають одним із пріоритетів кадрової політики. Це включає посилений контроль за роботою службовців, захист персональних даних, кібербезпеку та розробку евакуаційних планів для працівників. Усі ці аспекти формують нову модель кадрової політики, яка не лише реагує на виклики воєнного часу, а й закладає основу для майбутнього реформування державного управління відповідно до сучасних європейських стандартів.

Таким чином, кадрова політика в публічному управлінні в умовах воєнного стану спрямована на забезпечення стійкості, ефективності та безперервності управлінських процесів. Вона поєднує мобільність кадрів, цифровізацію, децентралізацію, оперативне навчання, психологічну підтримку, антикризове лідерство та безпекові заходи, що дозволяє швидко адаптувати систему державного управління до нових викликів. Водночас ці зміни формують платформу для подальших реформ, які сприятимуть модернізації управлінських процесів та приведенню їх у відповідність до європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. Аксьонова О. В., Волківська А. М., Яценко О. М., Якобчук В. П., Завгородній А. А. Тенденції розвитку кадрової політики в органах державної влади та місцевого самоврядування. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* Житомир, 2022. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2022/34.pdf

2. Вольська О.М. Кадрове забезпечення органів влади: проблеми та шляхи вирішення. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика.* Випуск 2. Державний вищий навчальний заклад «Херсонський державний аграрний університет», 2020. С. 186-193.

3. Качан Я. В., Міщенко К. С., Бовт І. В. До питання про реалізацію кадрової політики в публічному управлінні під час воєнного стану в Україні. *Наукові перспективи.*№1(43). 2024, с. 143-156

4. Корнута Л.М. Окремі питання провадження державної служби в умовах воєнного стану. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2022. № 2. Режим доступу: https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/192/170

5. Лановецький Ю. Виклики реалізації кадрової політики органу публічної влади в умовах воєнного стану. Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю. Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України. С. 370-372.

ШКВАРУК ДІНА, аспірант
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
ДОНЧАК ЛЕСЯ, к.е.н, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ, м. Вінниця

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЙ СТАЛОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

В умовах поглиблення екологічної кризи, зміни клімату, вичерпності природних ресурсів і соціально-економічної нестабільності особливого значення набуває проблема формування ефективних механізмів сталого розвитку на регіональному рівні. Сучасні виклики вимагають переосмислення ролі природних ресурсів – не лише як джерела економічної вигоди, а як системоутворювального чинника, що визначає якість життя населення, екологічну безпеку та перспективи майбутніх поколінь.

Регіональні стратегії розвитку мають базуватись на принципах гармонізації економічних інтересів і екологічних обмежень, що унеможливлює ігнорування природно-ресурсного потенціалу територій. Водночас спостерігається недостатня інтеграція ресурсного підходу до стратегічного планування на рівні областей, громад та субрегіонів. Це породжує дисбаланс між економічною експлуатацією ресурсів та їхнім відновленням, призводить до деградації екосистем, зниження інвестиційної привабливості та соціальної напруги.

Проблематика використання природних ресурсів є предметом дослідження багатьох українських науковців. Зокрема, М. В. Троцька досліджувала правові аспекти регулювання ресурсів, І. В. Кирєєва та Д. В. Коробцова – їх роль у розвитку територіальних громад, а Н. М. Попадинець з колегами – ефективність природно-ресурсного потенціалу як чинника територіального розвитку. Попри наявні напрацювання, залишаються невирішеними питання комплексного підходу до оцінки природних ресурсів як чинника економіко-екологічного потенціалу регіону, відсутні дієві стратегії їх сталого використання в регіональному контексті, а також механізми залучення громад до управлінських рішень у цій сфері.

Природні ресурси – це сукупність компонентів природи, які мають корисні властивості та використовуються людиною для задоволення потреб і ведення господарської діяльності. До них належать ґрунти, вода, мінерали, рослинний і тваринний світ, повітря тощо. Вони є важливою складовою екосистеми та фундаментом економіки будь-якої країни.

Основу природного потенціалу регіону становлять земельні, водні та мінеральні ресурси, збалансоване використання яких є ключовим для досягнення сталого розвитку. Зокрема, земельні ресурси охоплюють сільськогосподарські, лісові, промислові й заповідні території. Їх ефективне використання повинно базуватись на інноваційній моделі регіонального

розвитку, дотриманні екологічних стандартів і мінімізації антропогенного навантаження [1-2].

Земельні ресурси є не лише економічною категорією, а й об'єктом правового регулювання. Законодавчі та нормативні акти закріплюють права та обов'язки щодо володіння, користування і розпорядження землею, підкреслюючи її особливу цінність і визначаючи правову охорону майнових відносин. Водночас варто враховувати, що земля, хоч і виступає окремим об'єктом права власності, тісно пов'язана з іншими компонентами довкілля та є невіддільною частиною екосистем, розвиток яких підпорядковується природним законам [3].

На прикладі Вінницької області варто проаналізувати структуру природних ресурсів та їхню роль у формуванні економіко-екологічного потенціалу регіону. Територія області становить 4,4 % від площі України, з яких понад 77 % — землі сільськогосподарського призначення. Значна частка ріллі (65 %) та висока родючість ґрунтів (зокрема чорноземів і сірих лісових ґрунтів) створюють умови для ефективного агровиробництва. Активність земельного ринку навіть в умовах воєнного стану свідчить про інвестиційну привабливість ресурсу. Водні ресурси регіону забезпечуються басейнами Південного Бугу, Дністра та Дніпра. У 2022 році забір води склав 100,1 млн м³, з яких понад 44 млн м³ використано на виробничі потреби. Здійснюються заходи з контролю якості води та функціонування очисних споруд, що позитивно впливає на екологічну ситуацію. Мінерально-сировинна база Вінниччини представлена понад 500 родовищами 18 видів корисних копалин, зокрема каоліну (44 % від загальнодержавних запасів), граніту, флюориту, торфу та будівельних матеріалів. Проте частина потенційно цінних ресурсів залишається невикористаною через призупинення видобутку. Отже, природні ресурси Вінницької області мають суттєве значення для сталого соціально-економічного розвитку, оскільки визначають виробничий, екологічний і інвестиційний потенціал регіону [4-5].

Природні ресурси відіграють важливу роль у регіональному розвитку, зокрема через їхній вплив на інвестиційну привабливість, розміщення виробництва та формування ринку праці. Раціональне використання ресурсного потенціалу сприяє побудові конкурентоспроможної та стійкої економіки. Водночас ресурси мають визначальне значення для екологічної рівноваги, тож їхнє управління має враховувати вимоги природного середовища. Збалансований підхід дозволяє узгодити економічні інтереси з екологічними обмеженнями, забезпечуючи гармонійний розвиток регіону.

Серед актуальних напрямів ефективного використання природних ресурсів як складової економіко-екологічного потенціалу доцільно виділити:

1) впровадження ресурсозберігаючих та сталих технологій;

2) розвиток відновлюваної енергетики (сонячної, вітрової тощо);

3) підтримку програм з відновлення природних екосистем і збереження біорізноманіття;

4) посилення екологічної обізнаності населення та бізнесу;

5) удосконалення системи управління відходами;

6) запровадження екологічної сертифікації як інструменту підвищення відповідальності підприємств.

Аналіз природних ресурсів Вінницької області свідчить про її значний потенціал у використанні земель і води. Сільськогосподарські угіддя та лісові масиви становлять основу природного ландшафту регіону, а висока родючість ґрунтів, зокрема чорноземів, забезпечує стабільне сільськогосподарське виробництво. Водні ресурси області, представлені річками, водосховищами та підземними джерелами, мають вирішальне значення для розвитку промисловості та аграрного сектору. Здійснювані заходи з управління водними ресурсами спрямовані на підтримання екологічної рівноваги.

Попри воєнний стан, земельний ринок області залишається активним і привабливим для інвесторів, особливо в аграрній сфері. Це підтверджується стабільним попитом і зростанням вартості сільськогосподарських угідь. Ефективне використання земель має ґрунтуватися на інноваційних економічних моделях, високих технологічних стандартах і дотриманні екологічних вимог.

Загалом, природні ресурси Вінниччини є основою економіко-екологічного потенціалу регіону. Їх раціональне використання сприяє сталому розвитку, забезпеченню потреб населення та збереженню довкілля. Перспективними напрямами подальших досліджень є оцінка впливу антропогенної діяльності, розвиток екологічної інфраструктури, підтримка екосвідомості населення та стимулювання інвестицій у проєкти сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Лазарєва О.В., Мась А.Ю., Борисевич К.Ю. Європейські шляхи розвитку землеустрою в системі управління земельними ресурсами. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 28-33. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2022/7.pdf

2. Лазарєва О.В., Горгоц А.О., Гориславська В.В. Особливості формування конкурентних переваг землекористування в країнах Європейського Союзу та Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 74. С.175-181.

3. Костяшкін І.О. Еколого-правові пріоритети у здійсненні прав на землю в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 6. С. 86-89.

4. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. URL: https://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/strategy/zvitSEO.pdf

5. Доповідь про стан навколишнього природного середовища у Вінницькій області. 2020. URL: https://www.vin.gov.ua/upr-ter/stan-dovkillia/241-rehionalni-dopovidi.

ЗМІСТ

1. ОБЛІК, КОНТРОЛЬ І АУДИТ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

АГАФОНЦЕВА АНАСТАСІЯ. Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Вплив обліку на ефективність фінансового управління підприємством..... **11**

АЛЄЙНІК КСЕНІЯ. Науковий керівник - **ЛЕГОШИНА ОЛЕНА**
Облік і податки: від традицій до інноваційних рішень у сучасному світі..... **14**

АНДРЕЙЧЕНКО КАТЕРИНА. Науковий керівник – **ЛИСЕНКО АЛЛА**
Облікова політика підприємства та її складові компоненти..... **16**

АНДРУЩЕНКО ЮЛІЯ, ЯКИМЕНКО НАТАЛІЯ. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Роль бухгалтерського обліку в забезпеченні фінансової стабільності підприємства..... **18**

ATMAZHOVA ANASTASIA. Scientific supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA**
Comparative analysis of taxation systems in Ukraine and the Netherlands..... **22**

БАЙВА АНАТОЛІЙ. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Витрати, ціноутворення та аналітика у наданні послуг з ремонту сільськогосподарської техніки..... **25**

БАТАЖУК АНДРІЙ. Науковий керівник – **МЕЛЬНИЧУК ІРИНА**
Звітність зі сталого розвитку: бухгалтерський аспект..... **29**

БЕЖЕВЕЦЬ ЯНА. Науковий керівник – **ГАЙДУЧОК ТЕТЯНА**
Облік витрат і формування собівартості продукції у виробництві безалкогольних напоїв в умовах сучасних викликів: досвід компанії «Оболонь»..... **31**

БЕЗВЕРХИЙ КОСТЯНТИН
Звітність сталого розвитку: проєкт нормативно-правового регулювання від Мінфіну..... **34**

БЕНЬКО ВІТАЛІЙ. Науковий керівник – **СИСЮК СВІТЛАНА**
Облік доходів і витрат за договорами з клієнтами телекомунікаційних компаній..... **36**

БЄДНА ЯНА. Науковий керівник - **ЯКОВЕНКО СВІТЛАНА**
Облік як ключова складова управління в умовах змін та інновацій..... **39**

БОВСУНСЬКА ЄЛИЗАВЕТА. Науковий керівник – **МОШКОВСЬКА ОЛЕНА**
Аналіз системи обліку Японії..... **41**

БОГДАНОВ СЕРГІЙ. Науковий керівник - **ЖУК ВАЛЕРІЙ**
Особливості обліково-аналітичного забезпечення процесів міжнародної інтеграції у системі управління підприємством..... **44**

БОНДАРЕНКО АННА. Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Цифровізація бухгалтерського обліку: переваги та перспективи для бізнесу..... **46**

БРАЗІЛІЙ НАТАЛІЯ
Інтеграція сучасних інформаційних технологій в облікові процеси: виклики та можливості для підприємств..... **48**

БУРДАК СОФІЯ. Науковий керівник – **МОШКОВСЬКА ОЛЕНА**
The impact of artificial intelligence on financial accounting..... **52**

ВАКУЛІНА АНАСТАСІЯ. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Інтеграція штучного інтелекту у облік та аудит у сучасній системі управління підприємствами: переваги і недоліки..... **55**

ВАНГОРОДСЬКА НАТАЛІЯ. Науковий керівник – **МОШКОВСЬКА ОЛЕНА**
The Impact of the Great Depression of 1929 on the Development of the Accounting System in America..... **57**

VASYLYSHYNA ANASTASIIA. Scientific adviser - **MOSHKOVSKA OLENA**
Peculiarities of Accounting in Spain..... **59**

ВОЛОШИНА ОЛЕНА
Дії аудиторської фірми у відповідь на ризики якості..... **62**

ГАВРИКОВ ВЛАДИСЛАВ. Науковий керівник — **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Роль обліку та аудиту в підвищенні ефективності управління сучасним підприємством..... **65**

ГАЙДУК БОГДАН. Науковий керівник – **ЗАДОРОЖНИЙ ЗЕНОВІЙ-МИХАЙЛО**
Стратегічний аналіз і його місце в моделі забезпечення закладів охорони здоров'я медичним обладнанням..... **68**

ГЕВЛИЧ ЛАРИСА, ГЕВЛИЧ ІВАН
Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку в державному секторі України: перспективи та інструменти..... **70**

ГЛАДКОВ ДМИТРО. Науковий керівник – **ГАЙДУЧОК ТЕТЯНА**
Облік господарських операцій на підприємствах фармацевтичної галузі: специфіка, виклики та шляхи вдосконалення..... **73**

ГУБАРИК ОЛЬГА
Особливості обліку кредитних операцій в банківських установах..... **76**

ГОЛУБ НАТАЛІЯ. Науковий керівник - **МИНИЧ ЮЛІЯ**
Бухгалтерія майбутнього: автоматизація, аудит і стратегія..... **78**

ГОРУЛЬКО ЛІАНА, ТЮТЮННИК СВІТЛАНА
Резерв сумнівних боргів: сутність та особливості створення..... **80**

ДАНИЛЕНКО СОФІЯ, КОЛІСНИК ОЛЕНА
Амортизація основних засобів у контексті глобальних змін економічних моделей..... **82**

ДАРАГАЧЕНКО ЛІЛІАНА. Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**
До питання обліку розрахунків за відшкодуванням збитків при інвентаризації..... **84**

ДЕРЕВ'ЯНКО ВІТАЛІЯ. Науковий керівник - **ЛЕГОШИНА ОЛЕНА**
Бухгалтерія в епоху інновацій: трансформація професії та нові можливості **87**

ДЕРЕШЕВА ВІКТОРІЯ. Науковий керівник – **ПОТРИВАЄВА НАТАЛЯ**
Особливості обліку розрахунків за виплатами працівникам в умовах діджиталізації..... **89**

ДМИТРІВ ВІТАЛІЙ. Науковий керівник – **СИСЮК СВІТЛАНА**
Зовнішньоекономічна діяльність як об'єкт моделювання в обліковій системі **92**

ДОЩАК ХРИСТИНА, БАСАЛИК МАРІЯ. Науковий керівник – **МАЛЕЦЬКА ОЛЬГА**
Бухгалтерський облік в системі управління підприємством..... **95**

ДУДКА АЛІНА. Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**
Категоріальні риси зносу основних засобів..... **97**

ЄЛІСЄЄВА ОЛЕНА, ОЛЕКСІЄНКО ТЕТЯНА
Особливості капіталізації фінансових витрат щодо нарахованих відсотків за договорами позики..... **99**

ЄРМОЛАЄВА МАРИНА, ЛУЦЕНКО ДМИТРО
Втрати внаслідок війни як обліковий об'єкт..... **102**

ЖИДОВСЬКА НАТАЛІЯ, БУРИЧКО ЗІНОВІЙ
Особливості застосування цифрових інструментів у процесі аудиту..... **104**

ЖУРАКОВСЬКА ІРИНА, НАЗАРЧУК ОКСАНА
Як оцінити якість бухгалтерського обліку?..... **107**

ЗАБРОДСЬКИЙ ІГОР. Науковий керівник – **МУЛИК ТЕТЯНА**
Сучасні технології переробки фруктів та ягід: виклики та можливості для системи обліку..... **111**

ЗАГОРОДНІЙ АНАТОЛІЙ, ПАРТИН ГАЛИНА
Управлінський облік як джерело обліково-аналітичного забезпечення підприємницької діяльності..... **114**

ZLATIEVA MARIIA. Scientific Supervisor - **MOSHKOVSKA OLENA**
Features of the Accounting System in Alberta, Canada..... **116**

ZLATIEVA PARASKOVIIA. Scientific Supervisor - **MOSHKOVSKA OLENA**
Special Features of the Accounting System in the Budget Accounting of British Columbia, Canada..... **118**

ЗУБ ВІКТОРІЯ. Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА**
Форми міжнародних розрахунків..... **120**

ЙОНЕНКО ДАРІЯ. Науковий керівник – **СЛЄПЦОВА НАТАЛІЯ**
Значення водопостачання в бухгалтерському обліку та його відображення у допоміжних виробництвах..... **122**

КАЛИТА Т.А., ЯСЕНЕЦЬКИЙ В.С.
Податкові інструменти як засіб забезпечення фінансової спроможності територіальних громад України..... **125**

КАНЦУРАК ОЛЕКСАНДР.
Науковий керівник – **БЕЗДУШНА ЮЛІЯ**
Сутність форм бухгалтерського обліку у контексті їх історичного розвитку... **129**

КАРПЕНКО ВАЛЕНТИНА, НОРКА АЛЬОНА. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Операційна діяльність як об'єкт фінансового обліку..... **132**

КАРПОВЕЦЬ СОФІЯ. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Виклики та перспективи від традиційного бухгалтерського обліку до digital обліку..... **135**

КАРПУСЕНКО ЄВГЕНІЯ. Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**
Ефективність цифрової трансформації бухгалтерського обліку: можливості та виклики для українських підприємств..... **138**

КАРПУСЕНКО ЄВГЕНІЯ. Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**
Особливості аудиту розрахунків з оплати праці..... **140**

КАРПУСЕНКО ЄВГЕНІЯ. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Бухгалтерський облік аліментів, утримання та перерахування..... **142**

КИРИЛЬЄВА ЛЮДМИЛА, КИРИЛЕНКО ТЕТЯНА
Організаційні аспекти обліку фінансової діяльності підприємства в контексті цифровізації..... **145**

КІНДІЧЕНКО ВЛАДИСЛАВ. Науковий керівник – **ЛИСЕНКО АЛЛА**
Обліково-інформаційне забезпечення внутрішнього аудиту оборотних активів підприємства..... **148**

КЛИМОВИЧ РОСТИСЛАВ. Науковий керівник - **МИНИЧ ЮЛІЯ**
Фінансова прозорість: вплив обліку і контролю на економіку майбутнього. **150**

КЛИМЧУК ДАР'Я. Науковий керівник - **МИНИЧ ЮЛІЯ**
Роль обліку та податків у стратегічному управлінні бізнесом..... 152

КОБЄЛЄВА ТЕТЯНА, ЧЕРНИШЕНКО ОЛЕНА
Моделі формування цільової собівартості..... 154

КОВЦЕНЮК ГАННА. Науковий керівник – **ПРОДАНЧУК МИХАЙЛО**
Податкові різниці: поняття та причини виникнення..... 156

КОЛІСНИК ОЛЕНА, МЕДВЕЦЬКА НАТАЛІЯ
Облік страхових резервів з автострахування згідно з вимогами МСФЗ..... 160

КОЛОДЯЖНА АНАСТАСІЯ. Науковий керівник – **СЛЄПЦОВА НАТАЛІЯ**
Єдиний соціальний внесок..... 163

КУЛЬГЕЙКО МИХАЙЛО. Науковий керівник – **КОРОЛЬ СВІТЛАНА**
Місце і роль фінансових витрат в інтегрованій звітності підприємства..... 165

КУПРІЯНОВА АНАСТАСІЯ. Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Переваги та недоліки використання аутсорсингу бухгалтерських послуг в Україні..... 168

КУРЕПІН ВЯЧЕСЛАВ
Оцінка та аналіз рівня соціально-економічного розвитку підприємств..... 171

КУСКОВА СВІТЛАНА, КУСКОВ МИКИТА
Внутрішній аудит як елемент системи управління організації..... 174

КУЦЕНКО ОЛЬГА. Науковий керівник – **ЄРМОЛАЄВА МАРИНА**
Відправні положення організації обліку спеціального одягу..... 176

ЛАВРИНЕНКО АНАСТАСІЯ. Науковий керівник - **МИНИЧ ЮЛІЯ**
Облік і податки як невід'ємна частина сучасного світу..... 178

LAZARI LILIANA, BALAN GHEORGHE
Disclosure of Information Regarding Equity..... 180

ЛАРЦЕВА ВІКТОРІЯ. Науковий керівник – **ВІТЕР СВІТЛАНА**
Формування резерву сумнівних боргів в умовах воєнного стану..... 183

ЛЕВЧЕНКО ДАР'Я. Науковий керівник – **СЛЄПЦОВА НАТАЛІЯ**
Стан та напрями удосконалення розрахунків з постачальниками..... 186

ЛЕЩЕНКО ІННА, ШОСТЯ КРІСТІНА. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Моделі фінансового аналізу для оцінки ефективності управлінських рішень..... 189

ЛУКІЯНЕНКО АНАСТАСІЯ. Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Вплив євроінтеграційних змін в оподаткуванні на систему обліку та контролю підприємства..... 193

МАКСИМОВА ЛІЛІЯ. Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Вплив МСФЗ на облік і формування звітності в Україні 195

MALEGA DARIA. Scientific Supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA**
Features of the Tax System in South Korea..... 197

МАЛЕЦЬКА ОЛЬГА, КАЛИТОВСЬКА ЮЛІЯ
Використання програми BAS бухгалтерія для обліку в туристичній сфері..... 199

МАРЧУК УЛЬЯНА
Системність обліково-контрольного забезпечення в технологічно – організаційному процесі виноробства..... 201

МАЦЬКІВ ГАЛИНА, РАЙТЕР НАТАЛІЯ
Тенденції розвитку бухгалтерського консалтингу в Україні..... 204

МЕЛЬНИК ЯНА. Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА**
Військовий збір: сутність, облікове відображення та особливості сплати у 2025 році..... **207**

МИКИТЮК ВІКТОРІЯ. Науковий керівник – **ПОТРИВАЄВА НАТАЛЯ**
Облікові аспекти витрат виробництва у рослинництві..... **209**

МІЛЕВСЬКИЙ ВАДИМ. Науковий керівник – **ЮРЧЕНКО ОЛЕКСАНДР**
Організація обліку власного капіталу в акціонерному товаристві **212**

МОКІЄНКО ТЕТЯНА, ПРИЙДАК ТЕТЯНА, ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА
Є-аудит: цифрова трансформація податкового контролю в Україні та світі **215**

МОСКАЛЕНКО ЯРОСЛАВ. Науковий керівник - **ДУБІНІНА МАРИНА**
Інтегрована звітність у системі корпоративної звітності: порівняльний аналіз із фінансовою звітністю..... **218**

МОСКАЛИК АННА. Науковий керівник - **МОШКОВСЬКА ОЛЕНА**
Автоматизація бухгалтерського обліку: перспективи та виклики..... **221**

МОШКОВСЬКА ОЛЕНА
Інтегрована звітність для молокопереробних підприємств України..... **224**

МОШКОВСЬКА ОЛЕНА, ПУШКАР АНДРІЙ
історія та особливості бухгалтерського обліку у Франції..... **227**

НЕЖИВА МАРІЯ
Внутрішній державний фінансовий контроль: виклики та перспективи модернізації..... **230**

НЕЖИД ЮЛІЯ
Екологічний облік як складова сталого розвитку аграрних підприємств..... **231**

НЕМОДРУК ОЛЕКСАНДРА. Науковий керівник – **КУЧМІЙОВА ТЕТЯНА**
Застосування штучного інтелекту у системі управління підприємством..... **234**

НЕСТЕРЕНКО ІРИНА
Оптимізація обліку фінансових інструментів для підвищення якості управлінських рішень у банках..... **237**

НОВАК МАРГАРИТА. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Особливості обліку та оподаткування в неприбуткових організаціях: виклики та перспективи..... **240**

ОДНОШЕВНА ОЛЬГА
Сучасні підходи до проведення внутрішнього аудиту, як елементу поліпшення рівня управління підприємством..... **243**

ОЛЯДНІЧУК НАТАЛІЯ, ПІДЛУБНА ОЛЬГА
Обліково-аналітичне забезпечення розрахунків з дебіторами та його удосконалення..... **246**

ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА
Напрями оптимізації бухгалтерського обліку основних засобів..... **249**

ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА
Організація обліку розрахунків з покупцями..... **252**

ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА
Розкриття інформації про виплати працівникам у звітності малого підприємства..... **255**

ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА
Удосконалення бухгалтерського обліку основних засобів..... **258**

ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА
Удосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками..... **261**

ПАНИЦЯ ВЛАДИСЛАВ, НОРКА АЛЬОНА. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Адаптація систем внутрішнього контролю до сучасних економічних викликів..... **263**

ПАНІЧУК ОЛЕКСАНДР. Науковий керівник – **МОРОЗ ЮЛІЯ**
Облікове забезпечення групування зобов'язань для оцінювання кредитоспроможності господарських організацій..... **267**

ПАНЧЕНКО ЄЛИЗАВЕТА. Науковий керівник – **ЄРМОЛАЄВА МАРИНА**
Методологічні аспекти класифікації виплат працівникам..... **270**

ПАНЧЕНКО НАЗАРІЙ. Науковий керівник - **ЛАБІНЦЕВА ОЛЕНА**
Облік і податки: від традиційної класики до професії майбутнього..... **273**

ПАСЕНЧУК ТЕТЯНА. Науковий керівник - **ЛУЦЕНКО ІРИНА**
Облік і податки як фундамент майбутньої економіки..... **275**

ПАЦУЛА МАКСИМ. Науковий керівник – **САРАХМАН ОКСАНА**
Аудит фінансового стану банку: основні коефіцієнти аналізу..... **277**

ПЕТРИШИНА ДАР'Я. Науковий керівник – **ДУБІНІНА МАРИНА**
Роль та значення первинних документів в обліковій системі..... **280**

ПІКУЛЬ СВІТЛАНА. Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**
Електронна бухгалтерія у сучасному світі: можливість чи необхідність?..... **282**

ПІКУЛЬ СВІТЛАНА. Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**
Порядок проведення аудиту дебіторської заборгованості **284**

ПІСТРУЙ АНТОНІНА. Науковий керівник- **БУРКОВСЬКА АННА**
Роль управлінського обліку у прийнятті стратегічних рішень підприємства.. **286**

ПОНОМАРЬОВА НАТАЛІЯ
Формування облікової та податкової політики капіталізації вартості соціального капіталу у форматі ціннісно-орієнтованого управління підприємством в умовах сталого розвитку..... **289**

ПОРТОВАРАС ТЕТЯНА
Обліково-аналітична й управлінська інформація та заходи щодо її захисту **292**

ПРОКОПИШИН ОКСАНА, СКИБА ГАННА, ЛЕГА ОЛЬГА
Роль бухгалтера у забезпеченні ефективності зовнішньоекономічної діяльності..... **295**

ПРОКОПИШИН ОКСАНА, ТРУШКІНА НАТАЛІЯ
Бухгалтерський облік як специфічна функція управління..... **298**

ПРОСКУРНЯ ВЛАДИСЛАВ
Інституціональна теорія бухгалтерського обліку у дослідженні його контрольної функції..... **301**

RAHULINA IRYNA
The role of accounting in the economic security system..... **304**

РАДІОНОВА НАТАЛІЯ
Значення обліку, економічного аналізу й контролю для системи управління підприємством..... **307**

РЕЗНІК ВЕРОНІКА. Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: роль хмарних технологій та цифрових інструментів..... **310**

РЄЗНІК ОЛЕСЯ. Науковий керівник – **РАГУЛІНА ІРИНА**
Основні аспекти формування облікової політики підприємства..... **313**

РИЛЬСЬКИЙ МАКСИМ. Науковий керівник – **РАГУЛІНА ІРИНА**
Внутрішній контроль операцій з грошовими коштами та напрямки підвищення його ефективності..... **316**

РОМАН ІРИНА. Науковий керівник - **ШУРПЕНКОВА РУСЛАНА**
Аналіз основних напрямків удосконалення організації оплати праці на підприємстві..... **318**

РЯБЧУК ОКСАНА, МАТВІЙЧУК МАРИНА
Роль аудиту у відновленні економіки України після війни..... **321**

САВЧЕНКО ВІКТОРІЯ. Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Автоматизація бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю на підприємстві..... **324**

САВЧЕНКО НАТАЛІЯ, САВЧЕНКО РОМАН
Характеристика інструментів подання звітності суб'єктами господарювання..... **326**

СЕЛІВАНОВ ВІТАЛІЙ
Аудит очима розробника програмного забезпечення: перші завдання з аудиту – залишки на початок періоду..... **329**

СИДОРЕНКО КСЕНІЯ, СРІБНА ОЛЬГА. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Вплив внутрішнього контролю на точність фінансової звітності підприємства..... **332**

СИДОРУК ОЛЕКСАНДР. Науковий керівник – **ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА**
Нормативно-правове забезпечення обліку та оподаткування на підприємстві..... **335**

СІДЕНКО ОЛЬГА, СЕМИВОЛОС ТЕТЯНА. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Роль аналізу та управління дебіторською і кредиторською заборгованістю в забезпеченні фінансової стабільності підприємства..... **340**

СКИБА ГАННА
Облік, аналіз та аудит як інструменти ефективного управління бізнесом.... **344**

СКУРАТОВА ОЛЕНА. Науковий керівник – **БЕЗДУШНА ЮЛІЯ**
Роль обліку, контролю та аудиту у підвищенні фінансової безпеки підприємств в умовах цифровізації..... **347**

СЛОБОДЯН ТЕТЯНА. Науковий керівник – **КУЧМІЙОВА ТЕТЯНА**
Кібербезпека в інформаційних системах оподаткування: загрози та заходи захисту..... **350**

СРІБНА ОЛЬГА, АНДРУСЕНКО ВІКТОРІЯ.
Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Вибір орендаря земельної ділянки: переваги та ризики співпраці з різними типами агровиробників..... **352**

СТАСЮК КРІСТІНА. Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку в управлінні підприємством..... **356**

STEPANOVA YELYZAVETA. Scientific adviser - **MOSHKOVSKA OLENA**
Accounting features in Norway..... **358**

СУК ПЕТРО
Обчислення амортизації необоротних активів за оберненим методом на основі непрямих податків і зборів..... **361**

ТАРАСЕНКО ЛІЛІЯ, ТАРАСЕНКО ЛЕВ
Використання стандартної операційної процедури в організації процесу розрахунків з клієнтами..... **364**

ТАТАРЕЦЬ КАРИНА. Науковий керівник – **ЛІПСЬКИЙ РОМАН**
Інноваційний підхід для автоматизації обліку: використання онлайн платформи Taxer..... **367**

TERTYCHNA YULIIA. Academic supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA**
The impact of European integration on accounting in Ukraine..... **369**

ТИЩЕНКО МАКСИМ. Науковий керівник – **ЄРМОЛАЄВА МАРИНА**
Особливості організації обліку розрахунків з дебіторами у комунальних підприємствах..... **371**

ТОРОХТІЙ АННА. Науковий керівник - **СЛЄПЦОВА НАТАЛІЯ**
Фінансовий облік надходження основних засобів..... **374**

ТУРЧЕНКО АЛІНА, ХРИСТЕНКО ЗОЯ. Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**
Операційна діяльність як об'єкт управлінського обліку..... **378**

ФЕДЧУК МАРІЯ. Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Фінансовий облік як основа для стратегічного управління підприємством.... **381**

ХАМІТОВ РОДІОН, ХИЛЬКО ІВАН
Автоматизація процесів обліку як фактор підвищення фінансової прозорості..... **384**

KHOMYN PETRO
Księgowość czy wirtualne fantazje sufitu?..... **387**

ХОТІНЬ КАТЕРИНА. Науковий керівник - **ЛЕГОШИНА ОЛЕНА**
Цифрові інновації та стратегічний підхід: бухгалтерія в умовах глобальних змін..... **389**

ХРИПУН ЄВГЕН, ЛИМАР АНАСТАСІЯ, ШТЕФАН ВІТАЛІЙ
Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**
Виклики та переваги автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах: оцінка програмного забезпечення та вибір оптимальних рішень..... **391**

ЦЕГЕЛЬНИК НІНА
Аудит і внутрішній контроль як ключові складові контрольної функції бухгалтерського обліку..... **395**

ЦІМОШИНСЬКА ОКСАНА, КІЯШКО ВІКТОРІЯ
Удосконалення обліку грошових коштів в умовах використання нових форм розрахунків..... **398**

ЧАБАНЮК ОДАРКА, ЛЕГА ОЛЬГА
Перспективи розвитку методів судово-бухгалтерської експертизи в умовах цифровізації податкової звітності..... **401**

ЧМІЛЬ ГАННА, КОНЮХОВ ВАДИМ
Концепт організації інформаційної підтримки управління маркетинговою діяльністю підприємств торгівлі..... **404**

ШАГУН ЄВГЕНІЯ. Науковий керівник – **КОВАЛЬОВА ТЕТЯНА**
Аудит як інструмент забезпечення прозорості фінансової звітності підприємств..... **407**

ШЕВЧЕНКО АЛІНА. Науковий керівник – **ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА**
Шляхи вдосконалення організації обліку й оподаткування в ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»..... **409**

ЩЕРБАКОВА ЄЛИЗАВЕТА, СКОРОБОГАТОВА НАТАЛЯ
Документування та інвентаризація в бухгалтерському обліку: роль у контролі активів підприємства..... **412**

ЯКОВЛЄВ МИХАЙЛО. Науковий керівник – **РАГУЛІНА ІРИНА**
Відображення ризиків у бухгалтерському обліку та фінансової звітності..... **415**

ЯЦЕНКО ВЛАДИСЛАВ. Науковий керівник – **НЕСТЕРЕНКО ІРИНА**
Вплив обліку на стратегічну стійкість та розвиток електронної комерції в контексті глобальної цифрової трансформації..... **417**

2. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК, БІЗНЕС-АНАЛІТИКА ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

БАГРІЙ КОНОН
Місце управлінського обліку в системі управління малим підприємством... **421**

БОГОМОЛОВА ВІКТОРІЯ.
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА**
Методика аналізу фінансових результатів діяльності підприємства..... **424**

ГУЗЬО МАКСИМ. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Потенціал управлінського обліку в частині візуалізації даних..... **426**

ДОЛИНСЬКА ХРИСТИНА. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Концепція обліку за центрами відповідальності..... **429**

ЖУКЕВИЧ СВІТЛАНА
Основні концепти методології фінансового аналізу..... **431**

ЗАВОРІТНІЙ МИКОЛА. Науковий керівник – **ЯРЕМКО ІГОР**
Змістова спрямованість управлінської звітності на логістичних підприємствах в контексті управлінських моделей..... **434**

ЗАХАРЧУК ІЛЛЯ. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Можливості штучного інтелекту в управлінському обліку..... **436**

ІВАНИНА КАТЕРИНА. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Шляхи удосконалення організації управлінського обліку..... **438**

КИРИК ВАСИЛЬ. Науковий керівник – **СИСЮК СВІТЛАНА**
Місце стратегічного аналізу у визначенні пріоритетів діяльності медичних закладів..... **440**

КІЧУРЧАК МАРІАННА
Фінансова стійкість сектору інформації та комунікації в Україні в умовах війни..... **442**

КОЛІСНИК ОЛЕНА, БРЯНСЬКА ЮЛІЯ
Розвиток функцій управлінського обліку..... **445**

KRAVCHENKO SVITLANA
Conceptual provisions for assessing the development of agricultural entrepreneurship in wartime conditions..... **448**

КУКУРУЗА ВОЛОДИМИР. Науковий керівник – **ЮРЧЕНКО ОЛЕКСАНДР**
Організація обліку та аналізу фінансових результатів: управлінський аспект..... **450**

ЛЕВКОВЕЦЬ НАТАЛІЯ
Фінансовий екаунтинг: виклики та можливості в сучасному бізнес-середовищі..... **453**

ЛИСИЦЯ НАДІЯ, ГОРБЕНКО СЕРГІЙ
Основні економічні мотиви для злиття і поглинання в будівництві..... **455**

ЛІТВІНЧУК ВОЛОДИМИР. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Переваги співпраці з фоп в частині оптимізації витрат на оплату праці..... **457**

МИНІВ РОМАН, ЯРМОЛА ІВАН
Бюджетування у системі управління підприємствами АПК..... **459**

МОСКОВЧУК АЛЛА
Бізнес-аналітика в системі управління виробничих підприємств..... **462**

НОСЕНОК СВІТЛАНА. Науковий керівник – **СЛЄПЦОВА НАТАЛІЯ**
Інвентаризація на підприємстві..... **465**

НУЖНА ОКСАНА
Аналітичне дослідження динаміки капітальних інвестицій в Україні та Волинській області..... **467**

OSTAPCHUK SERHII
Business continuity management as an accounting component of small businesses countering threats in wartime..... **469**

ПАЛЬОХА КАТЕРИНА. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Організація управлінського обліку..... **471**

ПИЛИПЕНКО ЯРОСЛАВА. Науковий керівник – **ПРИСТЕМСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР**
Вплив цифрових технологій на ефективність управлінського обліку..... **473**

ПОЛІТІКІНА ІННА. Науковий керівник – **ПОТРИВАЄВА НАТАЛЯ**
Роль управлінського обліку у прийнятті стратегічних рішень підприємства.. **475**

РАКУБОВЧУК ЮЛІЯ. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень у контексті соціально орієнтованої системи управління підприємством..... **478**

РОМАНОВСЬКИЙ ВАЛЕНТИН. Науковий керівник – **МЕЛЬНИК ОЛЕКСІЙ**
Проблеми і захист інтелектуальної власності в соціально-орієнтованій системі управління підприємством..... **480**

СТОЛЯР ЛАРИСА. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Поняття релевантності інформації..... **483**

ТИШКЕВИЧ ТЕТЯНА. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Сутність і види центрів відповідальності..... **485**

ТЮТЮННИК СВІТЛАНА, ТЮТЮННИК ЮРІЙ
SWOT-аналіз: сутність та особливості проведення..... **487**

ФЕДОРЕНКО АНАСТАСІЯ. Науковий керівник – **БРАЗИЛІЙ НАТАЛІЯ**
Управлінський облік, бізнес-аналітика та прийняття рішень..... **489**

ХОДЗИЦЬКА ВАЛЕНТИНА
Актуалізація стратегічного управлінського обліку для цілей сталого розвитку **492**

ЧЕРНЕЦЬКА ОЛЬГА
Бізнес-аналітика як ефективний інструментарій управлінського обліку..... **494**

ЧУГАЙ АННА. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Класифікація витрат для цілей управлінського обліку..... **496**

ШУЛЬГАН ЮЛІЯ. Науковий керівник – **САДОВСЬКА ІРИНА**
Облік і розподіл непрямих витрат..... **499**

3. ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ

АКОПЯН ГОАРІК. Науковий керівник – **СЛЄПЦОВА НАТАЛІЯ**
Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва..... **503**

БАРАБАШ ЛЕСЯ
Вплив оподаткування на фінансово-економічний стан держави крізь призму поведінкових фінансів..... **506**

БРАЇЛКО АНГЕЛІНА, ШАБАТЬКО АННА. Науковий керівник - **ЛЕГА ОЛЬГА**
Зелені сертифікати та екологічні податки: інструменти зниження вуглекислого газу..... **508**

ГОРЕЛИК ДАРИНА, ВЕРБІЦЬКИЙ ОЛЕКСАНДР. Науковий керівник **– САВЧЕНКО АЛЛА**
Міжнародне оподаткування в умовах глобалізації: виклики BEPS..... **512**

ДУБОВИК ОЛЬГА
Проблематика існування податкового боргу в Україні..... **514**

ЗЕРНИЦЬКА КРІСТІНА. Науковий керівник – **КУЧМІЙОВА ТЕТЯНА**
Хмарні технології у веденні податкового обліку підприємств..... **516**

ІВАНОВ ЮРІЙ, ІВАНОВА ОЛЬГА
Проблеми та ризики стимулювання інвестицій засобами амортизаційної політики..... **518**

КАРПЕНКО ІРИНА. Науковий керівник - **БРАЗІЛІЙ НАТАЛІЯ**
Автоматизація обліку та звітності в оподаткуванні: сучасні рішення та перспективи розвитку..... **520**

КОЛІСНИК ОЛЕНА, ДІДКІВСЬКА КАРИНА
Місце податкового планування в системі оптимізації видатків підприємства **523**

КУМАНЕНКО ВЛАДИСЛАВ. Науковий керівник – **БРАЗІЛІЙ НАТАЛІЯ**
Особливості оподаткування малого бізнесу та перспективи розвитку з використанням зарубіжного досвіду..... **526**

ЛЕВИЦЬКА АНАСТАСІЯ. Науковий керівник – **ГУМЕНЮК ІННА**
Особливості становлення ветеранського підприємництва в Україні під час війни..... **529**

МИКИТЮК ВІКТОРІЯ, БУРКОВСЬКА АЛЛА
Преференційне оподаткування як інструмент економічного зростання та державного регулювання..... **532**

НАГІРНЯК МИКОЛА. Науковий керівник – **МОРОЗ ЮЛІЯ**
Система податково-облікового комплаєнсу платників податків для забезпечення достовірності адміністрування податкових платежів..... **535**

НЕПРАН АНДРІЙ
Розрахунок податку на доходи фізичних осіб при розробці iii розділу фінансового плану «Взаємозвязки із бюджетом»..... **538**

ОГРЕНИЧ ЮЛІЯ, ДІДИК ПОЛІНА
Податкова система Польщі та Франції: особливості, сучасний стан в умовах діджиталізації..... **541**

PAVLENKO VIOLETTA. Scientific supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA**
The impact of digitalization on accounting..... **545**

ПИСАРЕНКО ТЕТЯНА
Вибір податкової політики фермерського господарства..... **548**

ПИСКУН ЄЛИЗАВЕТА, ЦАРИЦАН НАТАЛІЯ. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Інноваційні методи податкового планування та їх вплив на економічну безпеку підприємства..... **551**

РЕДЗЮК ЄВГЕНІЙ
Податкові можливості стимулювання розвитку підприємництва в Україні на основі міжнародного досвіду..... **554**

СІРЕНКО ІГОР, ПИСКУН ЄЛИЗАВЕТА. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Податкові ризики: методи і стратегії мінімізації в умовах змінюваного законодавства..... **558**

СКУРАТОВ ОЛЕКСІЙ. Науковий керівник - **ОСТАПЧУК СЕРГІЙ**
Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств..... **561**

ТУЧАК ТЕТЯНА, СКЛЯРОВ ДАНИЇЛ
Сучасні підходи до податкового планування на підприємстві..... **563**

УЛЬЗУТУЄВА АЛІНА. Науковий керівник – **ЛЕГА ОЛЬГА**
Новації оподаткування заробітної плати суб'єктів державного сектору... **565**

ЧЕРКАСОВА СВІТЛАНА, КУЧЕРЕВСЬКИЙ АНТОН
Особливості податкового планування на вітчизняних підприємствах в умовах воєнного стану..... **568**

ШЕВЧЕНКО АЛІНА. Науковий керівник – **ОСТАПЕНКО ТЕТЯНА**
Оцінка рівня податкового навантаження в Україні..... **572**

ШИШКОВА ДІАНА. Науковий керівник – **ШИШКОВА НАТАЛІЯ**
Деривативні контракти як механізм податкової ефективності в Україні..... **575**

4. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

АНДРОС СВІТЛАНА
Шляхи вдосконалення фінансово-кредитної підтримки сільськогосподарських товаровиробників..... **579**

АРИЧ МИХАЙЛО
Що саме із генетичної інформації запитують компанії страхування життя перед укладенням страхового договору?..... **582**

БЕЗНОСЕНКО ВАДИМ. Науковий керівник – **ЄРШОВА НАТАЛЯ**
Проблеми фінансового регулювання розвитку малого бізнесу в Україні **584**

БЛЮС ІРИНА. Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Сучасні підходи до управління дебіторською та кредиторською заборгованістю..... **587**

БОНДАРЕНКО ОЛЬГА
Страхування майна: ризики та тенденції сьогодення..... **590**

БОРИСЮК ОЛЕНА
Особливості розвитку InsurTech на страховому ринку України..... **593**

БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА, ВИССАЛ ВОЛОДИМИР
Управління платоспроможністю підприємства..... **596**

БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА, ГОРА АРТЕМ
Управління фінансовими ризиками підприємства..... **598**

БУРКОВСЬКА АННА, МИКИТЮК ВІКТОРІЯ
Аутсорсинг кадрів..... **600**

ВІТКІВСЬКА ВЕРОНІКА. Науковий керівник – **КОЛЄСНІЧЕНКО АНАСТАСІЯ**
Методи мінімізації ризиків банківських установ..... **602**

ВОЙЧАК КАТЕРИНА. Науковий керівник – **ШУРПЕНКОВА РУСЛАНА**
Податкова система в епоху цифровізації: міжнародний досвід та український вектор розвитку..... **605**

ГЕРАСИМЧУК ВАЛЕРІЙ.
Науковий керівник – **ОЛЕКСАНДРЕНКО ІРИНА**
Управління фінансовою діяльністю підприємств малого бізнесу..... **608**

ДОБРОДЗІЙ ОЛЕГ. Науковий керівник – **БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА**
Принципи добровільного медичного страхування в Україні..... **610**

ДРОБОТЯ ЯНА, ДОРОШЕНКО ОЛЬГА, КРАВЧЕНКО СТАНІСЛАВ, МИХАЙЛИК СЕРГІЙ
Маркери економічних ризиків підприємства..... **612**

ЖУК НАТАЛЯ
Економічна безпека: етимологія поняття та структурні складові..... **614**

ЗАВОРОТЧЕНКО МАРИНА. Науковий керівник – **ДРАНУС ВАЛЕНТИН**
Роль перестрахування на глобальному страховому ринку..... **617**

ЗУБ ВІКТОРІЯ. Науковий керівник – **ТЮТЮННИК ЮРІЙ**
Інформаційне забезпечення фінансового аналізу: сутність та проблеми **619**

КЛИМЕНКО ВОЛОДИМИР, ГУМЕН ОЛЕКСАНДР, МИРОШНИЧЕНКО МАКСИМ, ЖАРУН РОМАН. Науковий керівник – **ПРОКОПЧУК ОЛЕНА**
Сучасні підходи до аграрного страхування: виклики та перспективи..... **621**

КОВАЛЕНКО ВІКТОРІЯ, ПЛОТНІКОВА АРІНА, ГЛУЩЕНКО ЕДУАРД
Оцінка ефективності фінансового моніторингу в Україні..... **624**

КОВАЛЬОВ МАКСИМ
Інноваційні механізми управління реалізацією продукції для забезпечення прибутковості підприємства в умовах сучасних економічних викликів..... **629**

КОЛІСНИК ОЛЕНА, РУДЕНКО ЮЛІЯ
Інноваційні підходи до управління фінансами в умовах цифрової економіки..... **632**

КОСТРИЦЯ БОГДАН, КОЛІСНИК ОЛЕНА
Криптовалюти: ризики та перспективи для фінансової системи України..... **634**

КОЛОНТАЄВСЬКИЙ РОМАН. Науковий керівник – **ТАТАРИНЦЕВА ЮЛІЯ**
Блокчейн як каталізатор змін у фінансовій сфері..... **637**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, ГОНЧАР ВІТАЛІЙ
Управління власним капіталом підприємтва..... **639**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, ГРУША ТАРАС
Стратегічне фінансове планування на підприємстві..... **641**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, ДЕРЖАК АРТЕМ
Управління проблемною заборгованністю підприємтва..... **643**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, ЄРЕТИК ДМИТРО
Управління небанківським фінансовим сектором..... **645**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, ЖАЛІЙ СЕРГІЙ
Антикризове управління фінансами підприємства..... **647**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, МАРТИНОВ ДЕНИС
Управління грошовими потоками підприємтва..... **649**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, МАСЛЮКІВСЬКА ЮЛІЯ
Розвиток страхових послуг в Україні..... **651**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, МАФТИЧУК СЕРГІЙ
Особливості монетарної політики регулятора..... **653**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, СМИРНОВ В'ЯЧЕСЛАВ
Управління прибутком підприємства..... **655**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, ФРАНЧУК ДІАНА
Управління фінансовими ресурсами підприємства..... **657**

КРИШТАЛЬ ГАЛИНА, ШПИЧАК ВІКТОРІЯ
Розвиток ринку страхових послуг..... **659**

КРУК ОЛЕНА, ТОМКО ТАДЕЙ
Основні виклики фінансового планування в умовах воєнного стану..... **661**

КРУТЬ ВІКТОРІЯ. Науковий керівник – **НІКОЛЬЧУК ЮЛІЯ**
Тенденція розвитку показників доходів комерційних банків України..... **663**

КУПРИГІН МАКСИМ. Науковий керівник – **КОЛЄСНІЧЕНКО АНАСТАСІЯ**
Роль показників оцінки ефективності інвестиційної політики підприємства у процесі прийняття управлінських рішень..... **667**

ЛАРІОНОВА КАТЕРИНА, КАРАВАН ВІКТОРІЯ
Аналітико-практичні аспекти управління фінансовими результатами банків України..... **669**

ЛИТВИНОВ ІВАН. Науковий керівник – **КОЛЄСНІЧЕНКО АНАСТАСІЯ**
Управління фінансовою стійкістю комерційного банку на основі стрес-тестування..... **672**

ЛУЦЕНКО КОСТЯНТИН. Науковий керівник – **БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА**
Вплив IT техологій на розвиток страхового ринку в умовах конкуренції..... **674**

МІХЄЄВА АЛІНА. Науковий керівник – **ПРИСТЕМСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР**
Державне регулювання цифровізації банківського сектору..... **675**

МОТРУК ВЛАДИСЛАВ. Науковий керівник – **КУБЕЦЬКА ОЛЬГА**
Роль та значення страхування..... **678**

МОТРУК ВЛАДИСЛАВ. Науковий керівник – **КУБЕЦЬКА ОЛЬГА**
Фінанси підприємств: теоретичний аспект..... **680**

ОРЕШКО АНГЕЛІНА, БОДНАР ОЛЕНА
Фінансова безпека підприємства в умовах воєнного стану..... **682**

ПАВЛЕНКО ОКСАНА
Відповідальність за порушення податкового законодавства..... **684**

ПАВЛЕНКО ОКСАНА
Методологічні основи визначення ключових принципів податкового адміністрування..... **686**

ПЕРЕРВА ПЕТРО, МЕХОВИЧ ЄЛИЗАВЕТА
Оцінка впливу криптовалют на суспільну сферу..... **689**

ПЕТРЕНКО ОЛЬГА, БЕЗСМЕРТНА ОЛЬГА
Страхування в аграрному секторі України під час війни: виклики, перспективи та механізми адаптації..... **691**

ПОЛІТІКІНА ІННА, БУРКОВСЬКА АЛЛА
Проблеми фінансової системи України та перспективи їх вирішення..... **694**

ПРОДАНИК ВАСИЛЬ, ПРІЦАК ІВАН
Управління фінансовою стійкістю підприємства..... **697**

ПРОДАНИК ВАСИЛЬ, РЯБЧУК ВАЛЕРІЙ
Фінансове планування на підприємстві..... **699**

ПРОДАНИК ВАСИЛЬ, СТАНКЕВИЧ ОЛЕКСАНДР
Фінансові механізми відновлення платоспроможності підприємства **701**

ПРОКОПЧУК ОЛЕНА
Цифрове майбутнє страхового бізнесу..... **703**

РОЛІНСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР, МАКАРЧУК ВОЛОДИМИР, МАКАРЧУК ВАСИЛЬ
Інноваційні підходи до забезпечення фінансової стійкості страхових організацій у сучасних умовах..... **705**

РОМАШ ДАРІЯ. Науковий керівник – **ТЮТЮННИК ЮРІЙ**
Фінансове планування малого бізнесу: основні виклики та загрози..... **707**

РУДИК ВІКТОРІЯ, АНАСЕЙЧУК ВІКТОРІЯ
Фінтех-революція: як штучний інтелект змінює банківську справу та страхування..... **710**

САДУРА ОКСАНА, АГРЕС ОКСАНА
Фінансування місцевого економічного розвитку в умовах децентралізації... **713**

СИНЧАК ВІКТОР, ВОВК АЛЬОНА
Зовнішні державні запозичення як джерело фінансування бюджетного дефіциту..... **716**

СОЛОВЕЙ ВІКТОРІЯ. Науковий керівник – **ЛОПАТОВСЬКА ОКСАНА**
Програми державної підтримки бізнесу АТ «ОЩАДБАНК»..... **719**

СОЛОМАТІНА ТЕТЯНА
Фінансове планування для підприємця: вибір системи оподаткування..... **721**

СТАРУК КАРИНА. Науковий керівник - **КРИШТАЛЬ ГАЛИНА**
Поточне фінансове планування та методи розроблення фінансових планів підприємства (на прикладі ТОВ «ТАРА-ПАК»)..... **724**

СТОРОЖЕНКО АНДРІЙ. Науковий керівник – **БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА**
Розвиток мікрострахування як інструменту соціального захисту населення **728**

ТІХОНОВА ВІКТОРІЯ. Науковий керівник – **БУРКОВСЬКА АЛЛА**
Фінансовий контроль у державному управлінні: нормативно-правові засади та виклики реалізації..... **730**

ТКАЧУК НАТАЛІЯ
Практичні аспекти формування власного капіталу банку..... **733**

ТЯГНИБЕДІНА ЯНА. Науковий керівник – **ДРАНУС ВАЛЕНТИН**
Аналіз впливу кризових явищ на ринок фінансових послуг..... **736**

ФЕДОРЧУК АРТЕМ. Науковий керівник – **ДРАНУС ВАЛЕНТИН**
Проблеми адміністрування податків в умовах воєнного стану..... **738**

ЦІМОШИНСЬКА ОКСАНА, НЕСТЕРАК ЛЮДМИЛА
Шляхи вдосконалення ефективного управління активами на підприємстві... **741**

ЦІМОШИНСЬКА ОКСАНА, ТАРАН ЄВГЕН
Роль держави у формуванні цінової політики підприємств..... **744**

ШАПОВАЛ ОЛЕНА
Ключові аспекти управління бюджетними коштами в умовах обмеженості ресурсів..... **747**

ШАТОВА ЯНА.
Науковий керівник – **КУБЕЦЬКА ОЛЬГА**
Система організації обігових коштів підприємств..... **749**

ШАТОВА ЯНА. Науковий керівник – **КУБЕЦЬКА ОЛЬГА**
Страхові компанії: особливості управління ними..... **751**

ЮРКЕВИЧ ОКСАНА, АЛЕКСЄЄНКО ЛЮДМИЛА, СТЕЦЬКО МИКОЛА
Глобальна фінансова екосистема в умовах соціальної інклюзії: теоретико-прикладний концепт..... **753**

5. ІННОВАЦІЇ, ІНВЕСТИЦІЇ ТА СТАЛИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

АЛЕКСЄЄВ АРТЕМ. Науковий керівник – **ГРІДІН ОЛЕКСАНДР**
Інноваційні агротехнології: інструменти впровадження, бар'єри та шляхи їх подолання..... **756**

АТАМАСЬ ГАЛИНА, ЗГАДОВА НАТАЛІЯ
Використання інвестиційних ресурсів як інструмент сталого розвитку регіону..... **759**

БЕРЕЗІВСЬКИЙ ЯРОСЛАВ, СЮТА СВЯТОСЛАВ, МАТВЕЄВ ОЛЕКСАНДР
Концепційні засади забезпечення економічної безпеки регіону на інноваційних засадах..... **762**

БЕРЖАНІР АНАТОЛІЙ
Основні напрями діяльності аграрних компаній із підтримки освітньої сфери..... **765**

БІЛОКІНЬ ОЛЕКСІЙ
Роль прямих іноземних інвестицій у фінансовій глобалізації: виклики та можливості для економічного розвитку..... **768**

БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ ВОЛОДИМИР, САМОЙЛЕНКО ЄВГЕН
Фрустрації авангардного економічного розвитку: від небезпек етатизму до лещат тіньового сектору..... **771**

БОДНЯ ДМИТРО. Науковий керівник – **ГУЛИК ТЕТЯНА**
Електронні сервіси Державної Податкової Служби України (ДПСУ) як важлива складова клієнтського сервісу для платників податків..... **773**

БОЙКО ІГОР. Науковий керівник – **БЕЖЕНАР ІННА**
Аграрне підприємництво в Україні: сучасний стан, виклики та перспективи розвитку..... **776**

БОЙКО РУСЛАН
Визначення окремих показників аналізу інвестиційної активності в регіональній економіці..... **778**

БОНДАРЕНКО ДАР'Я. Науковий керівник – **СУКРУШЕВА ГАННА**
Стратегія розвитку молодіжного кадрового потенціалу в публічному управлінні..... **780**

БУГАЙЧЕНКО НАТАЛІЯ. Науковий керівник - **СУХОСТАВЕЦЬ АНДРІЙ**
Вплив технологічних і соціальних змін на мотиваційні системи..... **783**

БУГРІМЕНКО РОМАН
Сучасні підходи до оцінки іноваційного потенціалу підприємства..... **785**

БУРДАШ УЛЯНА
Проблеми функціонування національної інноваційної системи України..... **788**

ВАХОВСЬКА АЛІСА.
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**
Застосування штучного інтелекту у фінансовому обліку для оцінки інвестиційних ризиків..... **790**

ВЕРБИЦЬКА ГАЛИНА
Публічне управління як драйвер післявоєнного економічного відновлення України..... **792**

ВИГОВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР, ГРЕСЬ БОГДАН, РИВАК РОСТИСЛАВ
Науковий керівник – **ВАСИЛЬЦІВ ТАРАС**
Посилення економічної мобільності мсп в системі заходів регіональної політики розвитку ринку праці і зміцнення соціальної стійкості регіону..... **794**

ГНАТЮК АЛЛА
Макроекономічні чинники добробуту: виклики та перспективи для України **797**

ГРИЦЕНКО НАТАЛЯ
Доцільність удосконалення процесу управління інвестиційними ризиками транспортної галузі..... **800**

ГРИЦЕНКО НАТАЛЯ
Інноваційний вплив на розвиток економіки у сфері транспортної логістики **803**

ГУЗЕНКО ОЛЕНА
Переваги та недоліки інноваційного підходу в управлінні сталим розвитком підприємств..... **806**

ДОБРОВОЛЬСЬКА ОКСАНА
Фінансові виклики та проблеми реконструкції мереж транспортування води..... **809**

ЖУК ПЕТРО
Екологічний податок та екологічні інвестиції в Україні: проблеми та шляхи вирішення **812**

ЗОРЯ ОЛЕКСІЙ, ЗОРЯ СВІТЛАНА, МАУЕР ДІАНА
Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку аграрних підприємств на ринку органічної продукції як чинник продовольчої безпеки та сталого розвитку держави..... **815**

ІВЧЕНКО ВОЛОДИМИР, НОСІКОВ ОЛЕКСАНДР, ФІЛОНЕНКО ОЛЕНА
Стан сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у воєнний період.... **817**

ІВЧЕНКО ВОЛОДИМИР, СОЛОШОНОК АЛЛА, ПОЛОНСЬКА ОЛЬГА
Капітальні інвестиції у харчову промисловість України..... **820**

ІЩУК СВІТЛАНА
Економіка України в умовах війни: ключові тенденції відновлення..... **823**

КАДАЛА ВІТАЛІЙ
Обґрунтування інноваційного сегменту в управлінні сталим розвитком підприємств..... **826**

КІТ АРТЕМ. Науковий керівник – **ДОРОШКЕВИЧ КАТЕРИНА**
Чинники інноваційної поведінки підприємства в умовах міжнародних економічних відносин..... **829**

КЛИМЕНКО ДАНИЛО, БУКРЕЄВА АЛІНА, ЛУМЕЙ ВІТАЛІЙ
Науковий керівник – **ГРІДІН ОЛЕКСАНДР**
Цифрова трансформація аграрного бізнесу: виклики та можливості..... **831**

КОБЕЛЯ-ЗВІР МАР'ЯНА
Грантові можливості та стратегічні пріоритети для України в межах «Дунайської регіональної програми 2021-2027»..... **834**

КОБЛЯНСЬКА ІННА
Тренди розвитку інновацій в сфері ефективності використання енергетичних та водних ресурсів в сільському господарстві..... **836**

КОДРУЛ РУСЛАН. Науковий керівник – **СОКОЛОВА ЛЮДМИЛА**
Інноваційний розвиток підприємства як складова забезпечення його фінансово-економічної безпеки..... **839**

КОЛОДКА АННА.
Науковий керівник – **БОГАЦЬКА НАТАЛІЯ**
Вплив соціального підприємництва на місцеві громади..... **842**

КОРВАТ ОЛЕНА
Види інновацій у відновлювальній енергетиці..... **845**

КОСОЛОВСЬКИЙ ІГОР. Науковий керівник – **ШЕВЧИК БОГДАН**
Інвестиційна місія інноваційного проектування України у парадигму сталого розвитку..... **847**

КОСОЛОВСЬКИЙ ІГОР.
Науковий керівник – **ШЕВЧИК БОГДАН**
Нооекономіка як екзистенційна відповідь ідеаційної культури..... **850**

КОТКО YANA
Sustainable economic development of business: state and prospects of development..... **852**

КУПЧАК МАР'ЯНА
Імідж та інновації розвитку як ключові елементи структури економічного потенціалу підприємства..... **854**

ЛЕЩУХ ІРИНА
Делімітація агломерацій: морфологічний та адміністративний підходи..... **856**

ЛІЩИНА АНАСТАСІЯ. Науковий керівник – **СКОРИК МАРИНА**
Вплив інноваційних стратегій на розвиток підприємств..... **858**

МАЗУР ЕВЕЛІНА. Науковий керівник - **БОГАЦЬКА НАТАЛІЯ**
Роль фінансових інституцій та фондів в інвестуванні розвитку соціального підприємництва..... **860**

МАЙОВЕЦЬ ЄВГЕН, ХІЧ РОМАН
Використання ESG-підходу як інструменту підвищення ефективності маркетингового стратегічного планування молочної промисловості України..... **863**

МАКОВІЙЧУК ОЛЕКСАНДР
Стратегічні орієнтири розвитку аграрних підприємств Уукраїни в умовах глобалізації: інновації, інвестиції та інституційні трансформації..... **866**

МАКУХА СЕРГІЙ
Цифровізація як основа сталого соціально-економічного розвитку України у повоєнні часи..... **869**

МАСЛОВА ІРИНА
Тенденції соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах сьогодення на прикладі Дніпропетровської області..... **871**

МГАС ДЕНИС, ВИГОВСЬКИЙ ПАВЛО, САРАХМАН ВАСИЛЬ
Науковий керівник – **ВАСИЛЬЦІВ ТАРАС**
Аспекти регулювання інституційного середовища в контексті стимулювання розвитку малого підприємництва на територіях регіону..... **875**

МЕЛЬНИЧЕНКО ДМИТРО
Роль інновацій у формуванні сталого економічного зростання: сучасні виклики та перспективи..... **878**

МОРОЗ ОЛЕГ
Інноваційні підходи удосконалення логістики в умовах повоєнного відновлення України..... **881**

МОСТОВЕНКО НАТАЛІЯ
Грантова діяльність у фінансовій підтримці сталого розвитку..... **884**

МУЛЬСКА ОЛЬГА, ПИКУС ІВАН, КАРПА АНДРІЙ
Міграційні ризики та загрози забезпеченню економічної безпеки території **886**

МУЛЬСКИЙ ВАСИЛЬ, БОДНАР ВОЛОДИМИР, КАРПІНКА МАКСИМІЛІАН.
Науковий керівник – **ЛУПАК РУСЛАН**
Стратегічні векторів реалізації політики регулювання міграційних процесів у системі забезпечення екосестейту України..... **889**

МУСІЄНКО СЕРГІЙ, КЛИМЕНКО ЛІДІЯ
Інвестиційне забезпечення та зовнішньоекономічна стратегія розвитку аграрного сектору України..... **892**

НЄГАЄВА ГАННА. Науковий керівник – **ЧХЕАЙЛО ІРИНА**
Гендерна рівність та екологічна свідомість у світогляді екофемінізму: цифрові перспективи..... **895**

НОВІК ІРИНА
The impact of global transformations on the macroeconomic environment in international economic relations..... **898**

ОПАЛЬКО ВІКТОРІЯ
Розвиток «розумних» міст як приклад синергії інновацій, інвестицій і сталого розвитку..... **901**

ПАТИЦЬКА ХРИСТИНА
Вдосконалення механізму адміністрування майнових податків в Україні: передумови для посилення ролі органів місцевого самоврядування..... **904**

ПЕРЕРВА ПЕТРО, ЄВСЄВ АНДРІЙ
Комерціалізації технологій в післявоєнний період..... **907**

ПЕРЕРВА ПЕТРО, МЕХОВИЧ КАТЕРИНА
Концепція розвитку на засадах форсайту..... **909**

ПРОСКУРНЯ ОЛЕНА, НЕЧЕПОРЕНКО ДМИТРО
Інноваційні напрямки розвитку інфраструктури міста..... **911**

РОМАНОВСЬКА ЮЛІЯ
Соціальні інновації та інклюзія: досвід ЄС..... **913**

РЯБОКІНЬ МАРИНА, КОТУХ ЄВГЕН
Типологія виробничих функцій місцевих громад у контексті досягнення цілей сталого розвитку..... **916**

СЕНИШИН ОКСАНА
Інноваційні новинки у молочної промисловості України як інструмент підтримки сталого розвитку економіки..... **920**

СИДОРАК ОРЕСТ. Науковий керівник – **ДОРОШКЕВИЧ КАТЕРИНА**
До питання моделювання менторингових систем підприємств в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів..... **924**

СЛОБОДЕНЮК АРСЕНІЙ. Науковий керівник – **БРЮХОВЕЦЬКА ІРИНА**
Конкурентоспроможність підприємств у контексті сталого розвитку..... **926**

СМІРНОВА ПОЛІНА
Програма стратегічного розвитку підприємства..... **928**

СОКАЛЬСЬКИЙ АНДРІЙ. Науковий керівник - **СИНЧАК ВІКТОР**
Залучення коштів через облігації зовнішньої державної позики в умовах війни: досвід України..... **931**

СОКОЛЮК КАТЕРИНА, СОКОЛЮК ІГОР
Роль соціально-орієнтованих підприємств для розвитку садівництва та виноградарства у період повоєнного відновлення України..... **934**

СОКОЛЮК СЕРГІЙ
Цифрові інновації в сучасному агробізнесі..... **937**

СОЛОШЕНКО МИКИТА. Науковий керівник — **ЖАДЬКО КОСТЯНТИН**
Аналіз вітчизняного досвіду взаємодії підприємств та банків з використанням інформаційних технологій..... **939**

СОЛОШОНОК АЛЛА, ПОЛОНСЬКА ОЛЬГА, ІЛЬЇНА ГАННА
Дослідження новітніх результатів діяльності українських цукровиробників..... **942**

СТАСЮК БОГДАН
Гранти на започаткування бізнесу для молоді як елемент сталого розвитку. **945**

ТІМКО НАТАЛІЯ, ВОЙЧЕНКО НАДІЯ
Інвестиційний потенціал вітчизняного аграрного сектору..... **947**

ФУРМАНЮК ІВАН. Науковий керівник – **ЛАЗЕБНИК ЛАРИСА**
Інвестиції як фактор сталого розвитку міського господарства..... **950**

ХОМУЛА АННА. Науковий керівник – **ПРИСТЕМСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР**
Вплив державно-приватного партнерства на інновації в розробці інфраструктури..... **952**

ЦИГАНКОВА ЄВГЕНІЯ. Науковий керівник – **ФЕДОСЄЄВА ГАННА**
Використання блокчейн технології підприємств аграрного сектору..... **954**

ХОМИЧ АНДРІЙ, ШУЛДАК ОЛЕКСАНДР. Науковий керівник - **СЄВІДОВА ІРИНА**
Складність впровадження сіткового планування в управлінські процеси як виклик сучасного екомічного менеджменту..... **956**

ЧЕМЧИКАЛЕНКО РУСЛАН, МАКІЙЧУК БОГДАН
Адаптація до особливостей локальних партнерів за умови співпраці з міжнародними компаніями на високофрагментованих ринках..... **958**

ЧЕРНЕНКО ВЛАДА. Науковий керівник – **АНДРЄЄВА ВІТА**
Впровадження ESG-звітності як інструмент забезпечення сталого розвитку українських підприємств..... **961**

ЧМУТ КАТЕРИНА. Науковий керівник - **ТКАЧУК НАТАЛІЯ**
Економічні цикли: сутність і особливості формування..... **964**

ШАРУК ТЕТЯНА. Науковий керівник – **ЦАЛЬ-ЦАЛКО ЮЗЕФ**
Інвестиційно-інноваційного розвиток залізничної галузі: проблеми, перспективи та напрями подолання..... **967**

ШЕВЧЕНКО АЛІСА, БЕЗУБИК ПЕТРО
Діагностика інноваційного управління в елеваторному бізнесі: автоматизація та IT-рішення..... **970**

ШЕВЧИК БОГДАН
Аксіологічні інновації нооекономіки сталого розвитку..... **973**

ШЕВЧИК БОГДАН
Національна економіка як результат соціокультурних флуктуацій..... **976**

ШЕВЧЕНКО АЛІСА, ПЛОТНИЧЕНКО МАКСИМ
Економічна діагностика підприємства – фундамент для проектування сталого розвитку аграрного підприємства **980**

ЩЕТИНІНА ДАР'Я. Науковий керівник – **СУКРУШЕВА ГАННА**
Особливості кадрової політики у публічному управлінні в умовах воєнного стану..... **983**

ШКВАРУК ДІНА, ДОНЧАК ЛЕСЯ
Природні ресурси в системі стратегій сталого регіонального розвитку..... **986**

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЗЧИК

Atmazhova Anastasia	22
Balan Gheorghe	180
Khomyn Petro	387
Kotko Yana	852
Kravchenko Svitlana	448
Lazari Liliana	180
Malega Daria	197
Moshkovska Olena	22, 59, 116, 118, 197, 358, 369, 545
Ostapchuk Serhii	469
Pavlenko Violetta	545
Rahulina Iryna	304
Stepanova Yelyzaveta	358
Tertychna Yuliia	369
Vasylyshyna Anastasiia	59
Zlatieva Mariia	116
Zlatieva Paraskoviia	118
Агафонцева Анастасія	11
Агрес Оксана	713
Акопян Гоарік	503
Алексеєнко Людмила	753
Алексєєв Артем	756
Алєйнік Ксенія	14
Анасейчук Вікторія	710
Андрейченко Катерина	16
Андрєєва Віта	961
Андрос Світлана	579
Андрусенко Вікторія	352
Андрущенко Юлія	18
Арич Михайло	582
Атамась Галина	759
Багрій Конон	421
Байва Анатолій	25
Барабаш Леся	506
Басалик Марія	95
Батажук Андрій	29
Бежевець Яна	31
Беженар Інна	776
Безверхий Костянтин	34
Бездушна Юлія	129, 347
Безносенко Вадим	584
Безсмертна Ольга	691
Безубик Петро	970
Безубик Петро	970
Бенько Віталій	36
Березівський Ярослав	762
Бержанір Анатолій	765
Бєдна Яна	39
Білокінь Олексій	768
Білоцерківець Володимир	771
Блюс Ірина	587
Бовсунська Єлизавета	41
Богацька Наталія	842, 860
Богданов Сергій	44
Богомолова Вікторія	424
Боднар Володимир	889
Боднар Олена	682
Бодня Дмитро	773
Бойко Ігор	776
Бойко Руслан	778
Бондаренко Анна	46
Бондаренко Дар'я	780
Бондаренко Ольга	590
Борисюк Олена	593
Бразилій Наталія	489, 48, 520, 526
Браїлко Ангеліна	508
Брюховецька Ірина	610, 674, 728, 926 596, 598
Брянська Юлія	445
Бугайченко Наталія	783
Бугріменко Роман	785
Букреєва Аліна	831
Бурдак Софія	52
Бурдаш Уляна	788
Буричко Зіновій	104
Бурковська Алла	532, 694, 730
Бурковська Анна	286, 600
Вакуліна Анастасія	55
Вангородська Наталія	57
Васильців Тарас	794, 875
Ваховська Аліса	790
Вербицька Галина	792
Вербіцький Олександр	512
Виговський Олександр	794
Виговський Павло	875
Виссал Володимир	596
Вітер Світлана	183
Вітківська Вероніка	602
Вовк Альона	716
Войчак Катерина	605
Войченко Надія	947
Волошина Олена	62

Гавриков Владислав	65
Гайдук Богдан	68
Гайдучок Тетяна	31, 73
Гевлич Іван	70
Гевлич Лариса	70
Герасимчук Валерій	608
Гладков Дмитро	73
Глущенко Едуард	624
Гнатюк Алла	797
Голуб Наталія	78
Гончар Віталій	639
Гора Артем	598
Горбенко Сергій	455
Горелик Дарина	512
Горулько Ліана	80
Гресь Богдан	794
Гриценко Наталя	800, 803
Грідін Олександр	756, 831
Груша Тарас	641
Груша Тарас	641
Губарик Ольга	76
Гузенко Олена	806
Гузьо Максим	426
Гулик Тетяна	773
Гумен Олександр	621
Гуменюк Інна	529
Даниленко Софія	82
Дарагаченко Ліліана	84
Дерев'янко Віталія	87
Дерешева Вікторія	89
Держак Артем	643
Держак Артем	643
Дідик Поліна	541
Дідківська Карина	523
Дмитрів Віталій	92
Добровольська Оксана	809
Добродзій Олег	610
Долинська Христина	429
Дончак Леся	986
Дорошенко Ольга	612
Дорошкевич Катерина	829, 924
Дощак Христина	95
Дранус Валентин	617, 736, 738
Дроботя Яна	612
Дубініна Марина	218, 280
Дубовик Ольга	514
Дугар Тетяна	84, 97, 138 140, 282, 284
Дудка Аліна	97

Євсєв Андрій	907
Єлісєєва Олена	99
Єретик Дмитро	645
Єретик Дмитро	645
Єрмолаєва Марина	176, 270, 371, 102
Єршова Наталя	584
Жадько Костянтин	939
Жалій Сергій	647
Жарун Роман	621
Жидовська Наталія	104
Жук Валерій	44
Жук Наталя	614
Жук Петро	812
Жукевич Світлана	431
Жураковська Ірина	107
Забродський Ігор	111
Заворітній Микола	434
Заворотченко Марина	617
Загородній Анатолій	114
Задорожний Зеновій-Михайло	68
Захарчук Ілля	436
Згадова Наталія	759
Зерницька Крістіна	516
Зоря Олексій	815
Зоря Світлана	815
Зуб Вікторія	120, 619
Іванина Катерина	438
Іванов Юрій	518
Іванова Ольга	518
Івченко Володимир	817, 820
Ільїна Ганна	942
Іщук Світлана	823
Йоненко Дарія	122
Кадала Віталій	826
Калита Т.А.	125
Калитовська Юлія	199
Канцурак Олександр	129
Караван Вікторія	669
Карпа Андрій	886
Карпенко Валентина	132
Карпенко Ірина	520
Карпінка Максиміліан	889
Карповець Софія	135
Карпусенко Євгенія	138, 140, 142
Кирик Василь	440
Кириленко Тетяна	145
Кирильєва Людмила	145
Кіндіченко Владислав	148

Кіт Артем	829
Кічурчак Маріанна	442
Кіяшко Вікторія	398
Клименко Володимир	621
Клименко Данило	831
Клименко Лідія	892
Климович Ростислав	150
Климчук Дар'я	152
Кобеля-Звір Мар'яна	834
Кобєлєва Тетяна	154
Коблянська Інна	836
Коваленко Вікторія	624
Ковальов Максим	629
Ковальова Тетяна	407
Ковценюк Ганна	156
Кодрул Руслан	839
Колєсніченко Анастасія	602, 667, 672
Колісник Олена	445, 11, 46, 65, 82, 168, 193, 195, 310, 324, 356, 381, 587, 634, 790, 160, 523, 632
Колодка Анна	842
Колодяжна Анастасія	163
Колонтаєвський Роман	637
Конюхов Вадим	404
Корват Олена	845
Король Світлана	165
Косоловський Ігор	847, 850
Кострица Богдан	634
Котух Євген	916
Кравченко Станіслав	612
Кришталь Галина	647, 653, 724, 639, 649, 651, 655, 657, 659, 641, 643, 645
Крук Олена	661
Круть Вікторія	663
Кубецька Ольга	678, 680, 749, 751
Кукуруза Володимир	450
Кульгейко Михайло	165
Куманенко Владислав	526
Купригін Максим	667
Купріянова Анастасія	168
Купчак Мар'яна	854
Курепін Вячеслав	171
Кусков Микита	174
Кускова Світлана	174
Куценко Ольга	176
Кучеревський Антон	568
Кучмійова Тетяна	234, 350, 516
Лабінцева Олена	273
Лавриненко Анастасія	178
Лазебник Лариса	950
Ларіонова Катерина	669
Ларцева Вікторія	183
Левицька Анастасія	529
Левковець Наталія	453
Левченко Дар'я	186
Лега Ольга	18, 25, 132, 142, 189, 263, 295, 332, 340, 352, 378, 391, 401, 508, 551, 558, 565
Легошина Олена	14, 87, 389
Лещенко Інна	189
Лещух Ірина	856
Лимар Анастасія	391
Лисенко Алла	16, 148
Лисиця Надія	455
Литвинов Іван	672
Ліпський Роман	367
Літвінчук Володимир	457
Ліщина Анастасія	858
Лопатовська Оксана	719
Лукіяненко Анастасія	193
Лумей Віталій	831
Лупак Руслан	889
Луценко Дмитро	102
Луценко Ірина	275
Луценко Костянтин	674
Мазур Евеліна	860
Майовець Євген	863
Макарчук Василь	705
Макарчук Володимир	705
Макійчук Богдан	958
Маковійчук Олександр	866
Максимова Лілія	195
Макуха Сергій	869
Малецька Ольга	95, 199
Мартинов Денис	649

Марчук Ульяна	201
Маслова Ірина	871
Маслюківська Юлія	651
Матвеєв Олександр	762
Матвійчук Марина	321
Мауер Діана	815
Мафтичук Сергій	653
Мацьків Галина	204
Мгас Денис	875
Медвецька Наталія	160
Мельник Олексій	480
Мельник Яна	207
Мельниченко Дмитро	878
Мельничук Ірина	29
Мехович Єлизавета	689
Мехович Катерина	909
Микитюк Вікторія	600, 532, 209
Минич Юлія	78, 150, 152, 178
Минів Роман	459
Мирошниченко Максим	621
Михайлик Сергій	612
Мілевський Вадим	212
Міхєєва Аліна	675
Мокієнко Тетяна	215
Мороз Олег	881
Мороз Юлія	267, 535
Москаленко Ярослав	218
Москалик Анна	221
Московчук Алла	462
Мостовенко Наталія	884
Мотрук Владислав	678, 680
Мошковська Олена	41, 52, 57, 221, 224, 227
Мулик Тетяна	111
Мульска Ольга	886
Мульский Василь	889
Мусієнко Сергій	892
Нагірняк Микола	535
Назарчук Оксана	107
Нежива Марія	230
Нежид Юлія	231
Немодрук Олександра	234
Непран Андрій	538
Нестерак Людмила	741
Нестеренко Ірина	237, 417
Нечепоренко Дмитро	911
Нєгаєва Ганна	895
Нікольчук Юлія	663

Новак Маргарита	240
Новік Ірина	898
Норка Альона	132, 263
Носенок Світлана	465
Носіков Олександр	817
Нужна Оксана	467
Огренич Юлія	541
Одношевна Ольга	243
Олександренко Ірина	608
Олексієнко Тетяна	99
Оляднічук Наталія	246
Опалько Вікторія	901
Орешко Ангеліна	682
Остапенко Тетяна	249, 252, 255, 258, 261, 335, 409, 572
Остапчук Сергій	561
Павленко Оксана	684, 686
Пальоха Катерина	471
Паниця Владислав	263
Панічук Олександр	267
Панченко Єлизавета	270
Панченко Назарій	273
Партин Галина	114
Пасенчук Тетяна	275
Патицька Христина	904
Пацула Максим	277
Перерва Петро	689, 907, 909
Петренко Ольга	691
Петришина Дар'я	280
Пикус Іван	886
Пилипенко Ярослава	473
Писаренко Тетяна	548
Пискун Єлизавета	558, 551
Підлубна Ольга	246
Пікуль Світлана	282, 284
Піструй Антоніна	286
Плотниченко Максим	980
Плотнікова Аріна	624
Політікіна Інна	694, 475
Полонська Ольга	820, 942
Пономарьова Наталія	289
Портоварас Тетяна	292
Потриваєва Наталя	89, 209, 475
Прийдак Тетяна	215
Пристемський Олександр	473, 675, 952
Пріцак Іван	697

Проданик Василь	697, 699, 701
Проданчук Михайло	156
Прокопишин Оксана	298, 295
Прокопчук Олена	621, 703
Проскурня Владислав	301
Проскурня Олена	911
Пушкар Андрій	227
Рагуліна Ірина	313, 316, 415
Радіонова Наталія	307
Райтер Наталія	204
Ракубовчук Юлія	478
Редзюк Євгеній	554
Резнік Вероніка	310
Рєзнік Олеся	313
Ривак Ростислав	794
Рильський Максим	316
Ролінський Олександр	705
Роман Ірина	318
Романовська Юлія	913
Романовський Валентин	480
Ромаш Дарія	707
Руденко Юлія	632
Рудик Вікторія	710
Рябокінь Марина	916
Рябчук Валерій	699
Рябчук Оксана	321
Савченко Алла	512
Савченко Вікторія	324
Савченко Наталія	326
Савченко Роман	326
Садовська Ірина	55, 135, 240, 426, 429, 436, 438, 457, 471, 478, 483, 485, 496, 499
Садура Оксана	713
Самойленко Євген	771
Сарахман Василь	875
Сарахман Оксана	277
Селіванов Віталій	329
Семиволос Тетяна	340
Сенишин Оксана	920
Сєвідова Ірина	956
Сидорак Орест	924
Сидоренко Ксенія	332
Сидорук Олександр	335
Синчак Віктор	931, 716
Сисюк Світлана	36, 92, 440
Сіденко Ольга	340
Сіренко Ігор	558
Скиба Ганна	295, 344
Скляров Даниїл	563
Скорик Марина	858
Скоробогатова Наталя	412
Скуратов Олексій	561
Скуратова Олена	347
Слєпцова Наталія	122, 163, 186, 374, 465, 503
Слободенюк Арсеній	926
Слободян Тетяна	350
Смирнов В'ячеслав	655
Смірнова Поліна	928
Сокальський Андрій	931
Соколова Людмила	839
Соколюк Ігор	934
Соколюк Катерина	934
Соколюк Сергій	937
Соловей Вікторія	719
Соломатіна Тетяна	721
Солошенко Микита	939
Солошонок Алла	820, 942
Срібна Ольга	332, 352
Станкевич Олександр	701
Старук Карина	724
Стасюк Богдан	945
Стасюк Крістіна	356
Стецько Микола	753
Столяр Лариса	483
Стороженко Андрій	728
Сук Петро	361
Сукрушева Ганна	780, 983
Сухоставець Андрій	783
Сюта Святослав	762
Таран Євген	744
Тарасенко Лев	364
Тарасенко Лілія	364
Татарець Карина	367
Татаринцева Юлія	637
Тишкевич Тетяна	485
Тищенко Максим	371
Тімко Наталія	947
Тіхонова Вікторія	730
Ткачук Наталія	733, 964
Томко Тадей	661
Торохтій Анна	374
Трушкіна Наталія	298
Турченко Аліна	378

Тучак Тетяна	563
Тютюнник Світлана	80, 120, 207, 424, 487
Тютюнник Юрій	487, 619, 707
Тягнибедіна Яна	736
Ульзутуєва Аліна	565
Федоренко Анастасія	489
Федорчук Артем	738
Федосєєва Ганна	954
Федчук Марія	381
Філоненко Олена	817
Франчук Діана	657
Фурманюк Іван	950
Хамітов Родіон	384
Хилько Іван	384
Хіч Роман	863
Ходзицька Валентина	492
Хомич Андрій	956
Хомула Анна	952
Хотінь Катерина	389
Хрипун Євген	391
Христенко Зоя	378
Цаль-Цалко Юзеф	967
Царицан Наталія	551
Цегельник Ніна	395
Циганкова Євгенія	954
Цімошинська Оксана	398, 741, 744
Чабанюк Одарка	401
Чемчикаленко Руслан	958
Черкасова Світлана	568
Черненко Влада	961
Чернецька Ольга	494
Чернишенко Олена	154

Чміль Ганна	404
Чмут Катерина	964
Чугай Анна	496
Чхеайло Ірина	895
Шабатько Анна	508
Шагун Євгенія	407
Шаповал Олена	747
Шарук Тетяна	967
Шатова Яна	749, 751
Шевченко Аліна	409, 572
Шевченко Аліса	980, 970
Шевчик Богдан	850, 847, 973, 976
Шишкова Діана	575
Шишкова Наталія	575
Шкварук Діна	986
Шостя Крістіна	189
Шпичак Вікторія	659
Штефан Віталій	391
Шулдак Олександр	956
Шульган Юлія	499
Шурпенкова Руслана	318, 605
Щербакова Єлизавета	412
Щетиніна Дар'я	983
Юркевич Оксана	753
Юрченко Олександр	212, 450
Якименко Наталія	18
Яковенко Світлана	39
Яковлєв Михайло	415
Яловега Людмила	215
Яремко Ігор	434
Ярмола Іван	459
Ясенецький В.С.	125
Яценко Владислав	417

Наукове видання

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ В СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ»

Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої пам'яті професора, заслуженого працівника вищої школи Дмитра Мусійовича Фесенка

25 березня 2025 р.

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

Відповідальна за випуск, головний редактор: **Лега Ольга Василівна,** к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

Комп'ютерна верстка: **Лега Ольга Василівна**, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.